36
16 E
16

36.16.E.16

non posseduto

Hoepli 1952

SECVNDVS

Operum Venerabilis Bedæ Preſbyteri TOMVS, in quo ſu ſequentes continentur eiuſdem Commentarii.

In Euangelium Marci Lib.IIII. Folio.I.

In Euangelium Lucæ Lib.VI. Folio.LI.

In Acta Apoſtolorum Lib.I. Folio.CXLVII.

Expoſitio nominum locorum in Actis contentorum, ſiue eiuſdem, ſiue alteri⁹ auctoris. Folio.CLXIII.

In Epiſtolas Catholicas. Folio.CLXV.

In Apocalypſim B.Ioannis Apoſtoli. Folio.CC.

Pręmiſſo verborum ſententiarumq; inſignium indice literario.



Væundatur Iodoco Badio Aſcenſio, & Ioanni Paruo ſub Gratia & Priuilegio a tergo huius explicandis.

PRIVILEGIVM

Cautum eſt auctoritate Principali, nequis præter Iodocum Badium & Ioannem Paruum, hoc opus Venerabilis Bedæ Preſbyteri in nouum teſtamentum multo labore & grandi ære ab ipſis redemptum ac in lucẽ editum: rurſum triennio proximo imprimere audeat, aut aliubi (quod inique fecerint) impreſſum vęnundare, ſub pœna confiſcationis & arbitraria. Cuius rei teſtimoniũ fidele habent inſtrumẽtũ, ſed gallice, ꝑ veteri more ſcriptum, eiuſq; videndi poteſtatem ſunt om̃ibus rite exactu ris facturi. Signatum autem ſic eſt. L. Ruzee.

Iodocus Badius Aſcenſius, D. Ioanni Fiſchero Roffeñ. Epiſcopo vigilantiſſi-
mo, & Academię Cantibrigieñ. Cancellario omni obſeruantia digniſſimo, S.

OPERA Monimētaq; ſanctiſſima & iuxta erudita Bedę Preſ-
byteri, in omne æuum cunctis nationibus Venerabilis, par-
tim recēs nobis impreſſa, partim propediem imprimēda,
q̄ gratiſſima fore eximię pręſtātię tuę Præſul ac Cācellarie
doctiſſime, multis, validiſq; argumētis ipſe mecum colligo.
Primo ꝙ conterraneus tibi eſt, vna eademq; patria genit9,
vno eodēq; fere magiſtratu tecum functus. Quantum verò
patria ipſa ad charitatē habeat momēti, nō tacuit inſignis
ille ingeniorū fons Homerus, q̄ Vlyſſem inducit patriā ſuā
Ithacam & ſterilē & mōtuoſam immortalitati, quā apud Circen haberet, pręferen-
tem. Nec parum celebrauit Romani eloquii parens Cicero: cuius hęc de ipſa legi- Offi. i.
mus pręconia. Vnicuiq; noſtrū chari ſunt parentes, chari liberi, propinqui, familia-
res: ſed oēs omnium charitates patria vna complexa eſt: pro qua quis bonus du-
bitet mortē oppetere ſi ei ſit profuturus? Qđ neminem facturū, etiam Flaccus at- Car. iii.
teſtať accinēs Dulce & decorū pro patria mori. Et Maro, quo vate, Iunii Bruti pri- Aeneid. vi.
mi cōſulis in natos charitatē vicit amor patriæ. Hāc itē charitatē nō tacuit ad mu-
ſas natus Ouidius, ita in libello de Pōto cōcinens: Neſcio qua natale ſolū dulcedine
cunctos Ducit, & immemores nō ſinit eſſe ſui. Quā rē ſi omnes illi tacuiſſent, natu-
rę tamen ſeminaria ſuo cuiuſq; pectori inſita tacuiſſent minime. Nemo ſiquidem
tam ſaxeus eſt, aut cornea fibra, qui ſuum in patriam amorem non perſentiat. Qđ
quia ita ſe habet, non dubitaui vel hoc noīe, tāti viri monimenta charitati tuę miri-
fice placitura. Secūdo ꝙ oīa eiuſdem ſcripta credam ad ſtomachum ſanctiuſq; iu-
dicium in primis factura, quippe quę ex ſanctiſſimorum patrum ac doctorū eccle-
ſiæ fontibus hauſerit: tam modicus, immo nullus, inuenti aut ingenii ſui oſtētator,
vt omniū fere ſententiarum authores marginibus adſcribendos curarit, & iuſta q̄-
dam opera ex alienis, vt in Epiſtolas Pauli ex Auguſtini, & in Cantica Canticorum
ex Gregorii lucubrationib9 collegerit. In qua re ꝑcipue nobis dolet ꝙ nō vbiq; ea
nacti ſumus exemplaria, in quibus authorū noīa, vti mādauerat, adſcripta fuerint.

Tertio ꝙ cum fuerit gręcę & latinę literaturę peritiſſimus: ſic tñ ſtylū tēperarit:
vt cum nuſq̄ ſordidus videatur aut barbarus, nuſq̄ tamen aut antiquarius aut affe-
ctatę elegantię ſectator nimius. In qua ſcribendi maturitate (abſit verbo, vt aſſen-
tatio omnis, ita mortalium ꝑcor inuidia) Pręſul doctiſſime nuper viſus es q̄ ſimil-
limus, vt id quoq; ad Bedę amorem te incitare non dubitē. Quarto ꝙ admirabi-
li iudicio præditus, non indiſcriminatim quæ ſcripta compererat omnia, ſed quæ
peculiarem eruditionem haberent eo examine expenderit, vt neq; verborum multi-
tudine faſtidiū, quid enim eo breuius? neq; paucitate obſcuritatē incuſſerit, nempe
quo nihil lucidius. Et tñ ſi odioſo quorūdam more, aut acri cēſura ſua repoſita, aut
ſolerter inuenta iactare voluiſſet, bone deus, quantus patuiſſet ei ad iactantiā cam-
pus? Cū eteni ſit vulgatę & ab eccleſia Romana olim iā receptę lectiōis bibliorū aſ-
ſecla, plurima tñ in eis per indoctos ſcribas deprauata aut recte ſcripſit, aut etiam
ſcribenda admonuit: qualia ſunt, vt de multis pauca citem, in Actis Apoſtolorum
Caſtorum non caſtrorum ſignū. In Apocalypſi Chryſopraſus, non Chryſopaſſus.
In Canticis Ciperus non Cyprus. Addere poſſim ꝙ Catholicas nō Canonicas in-

ſcripſerit epl'as:Maior his nõ horũ ſcripſerit,de quo recẽtiores q̃dã inanes captaue rũt gloriolas. Quinadeo (vt id q̃nto & vltimo argumẽto adſerã) q̃cũq; ab Angelo Politiano viro magnę eruditiõis ꝓ non vulgata ſcriptura in ep'lis obſeruata & adſerta ſunt, Bedę diligentię accepta ferenda cenſuerim. Oĩa ſiquidẽ in vno Bedæ archetypo apud Diuũ Germanum a Pratis,atq; altero in illuſtriſſima bibliotheca diui Victoris ad pomœriũ Parrhiſianũ,inuẽto,Georgius Scanfelarius compater meus,& laborum redemptor,obſeruata adnotauit.quę ne pereant, aut negligẽter impreſſa quis arguat,literaria ſerie his duximus adſcribenda.

Bedę non vulgariter lecta aut ſcripta in hoc Lucubrationum Tomo obiter obſeruata.

Adprobo,non approbo.
Arogo,non arrogo.
Adſcribo,non aſcribo.
Aduleſcens,nõ adoleſcẽs.
Aierunt ab aio.
Alio in dandi caſu.
Anulus,non Annulus.
Butyrum,non butirum.
Catena,non cathena.
Clodus,pro Claudus.
Clunis in ablatiuo plu.
Comeſatio,nõ Cõmeſatio
Dęmoniũ qui,ſicut Terentius Senium qui.
Denaria in ñtõ plurali.
Domu,pro domo.
Egeo hãc rẽ:vt Cato.
Emmanuel per duo mm.
Emmaus vox triſyllaba.
Felix ſine diphthongo.
Gręcia ꝙ dicat' Hellas.
Herodes & natu & religione Iudęus,pro natione.
Hiezechias q̃ Ezechias.
Iezechiel:vbi alii Ezech.
Increpo tibi,q̃a ſic Gręce non te.
Inmitto,non immitto.
Inludo,non illudo.
Inluſtro,non illuſtro.
Intellego,non intelligo.
Integimentum , non integumentum.
Iſſachar,non Iſachar.
Iucundus,pro iocundus.
Iucũditas,pro iocunditas.
Littera,non litera.
Litus contra,pro littus.
Mamone in ablatiuo.
Mercenarius ꝑ vnum n.
Maior his, non maior horum charitas.
Moriri,pro mori,vt apud comicum legitur.
Natu,pro natione.
Nectura,pro nexura.
Negotium per t.
Nocuit inſontes.
Noxia pro culpa,ſicut noxa pro pœna Frontoni.
Nubs,pro nubes.
Obœdio ꝑ œ diphthon.
Optineo,vbi vulgo obtineo.
Otium per t.
Occultus participium.
Perfructio a perfruor.
Pinnas,pro pennas.
Prœlium per œ.
Quod caruimus,pro quo.
Quiſq;,pro quiſquis.
Qui maior fiat ſicut iunior,non ſicut minor.
Sæculũ ꝑ æ diphthong.
Siqui in recto ſingulari.
Sodomã deſcendit, nõ in.
Sterelis,non ſterilis.
Sucus nõ ſuccꝰ a ſugẽdo.
Thaddęus,non Thadeus.
Theſaura,pro theſauri.
Tonica pro Tunica.
Vaſi & Vaſo a vaſum vt Cato.
Vę,vęſanꝰ,vęcordia ꝑ æ.
Venire Galilæam,ſine in.

Iſtiuſmodi lõge plura & antique & docte ſcripta & dicta diligẽs in hoc tomulo inueniet lector,plura in aliis,q̃a diligentius adnotabimus,inuẽturus.His itaq; aliiſq; nõ leuioribꝰ de cauſis,& i primis ob morũ ſtudiorũq; tuorũ Cãcellarie magnificẽtiſſime,ſimilitudinẽ,q̃a te audiuimus iãpridẽ habere ad p̃lũ emũctos in Matthæũ cõmẽtarios,ſperamus haſce Bedę tui lucubrationes cura noſtra iãiã emittẽdas humanitati tuę fore p̃q̃ gratas. Ideoq; eas & ſtudia noſtra quãtula ſunt,magnorũ virorũ & coepiſcoporũ,amicorũ certe tuorũ,quos hic plurimos habes,hortatu,celeberrimo noi tuo dicamꝰ.Boni cõſule ac Vale. Ad Calendas Iunias.M.D.XXI.

Tabula rerum & verborum inſignium huius Tomi operum Venerabilis Bedæ Preſbyteri, ſerie literaria ex annotatis in marginibꝰ in compendium ſedulo collecta.

ABba pater. xliii.
Abel martyr primus. cv.
Abias, & eiꝰ dignitas. lnii.
Abyſſum ingreſſuri ſunt dæmones. xci.
Abnegare ſemetipſum & tollere crucem ſuam. xxv. & xcv.
Abominatio deſolationis. xxxix.
Abrahæ ſemen. lviii.
Abraham vocat diuitē epulonem filiū, nec tñ liberat eum. cxix.
Abrahę filiꝰ qui ſit. cxxvi.
Abrahę q̄ fidelis fuerat obediētia. folio eodem.
Abrahę exitus. clii.
Abrahæ exemplum. clxviii.
Abſconſa ſapientibus. ci.
Abſinthium. ccvi.
Abundantia aut ſuperflua in gazophylacium mittentes. cxxxii.
Acceptor pſonarū nō eſt deꝰ. clv.
Accuſatio ſtulta. cxxxix.
Acta Apoſtolorum non nudā cōtinent hiſtoriam. cxlvii.
Acta per apoſtolos ſpatio viginti octo annorum. cxlvii.
Actio omnis Chriſti nobis eſt in exemplum. v.
Actiua vita deficit. c.
Acus ſunt punctiones. xxx.
Acus foramen. cxxiiii.
Adam allegorice eſt ſauciꝰ ille derelictus ad Hierichūta, & quibꝰ ſpoliatus ſit bonis. c.
Adauge nobis fidem. cxx.
Ad deum pro aduerſiis deum noue dictum. ccx.
Adiiciuntur iuſtis omnia ipſis neceſſaria. cvii.
Adoleſcentia. clxxxi. clxxxviii.
Aduenę proſelyti. clxxiiii.
Aduentus Chriſti tēpus fuit Iudæis notum. lxvii.
Aduentus Chriſti dñi indicia manifeſta. cix.
Aduentus eius ſecūdus ignorat. cxxi. vbi de aduentu eiꝰ & Antichriſti continuo plura.
Aduentus domini exempla. cxxii.
Aduentus dñi eſt mature expectādus. clxxxv.
Aduētus domini quare ſit dilatꝰ. folio clxxxvi. bis.
Aduentus dñi primus. ccviii.
Aduerſitatis tempore quid ſit faciendum. clxxiii.
Adulteri qui. clxxi.
Aedificia pōpoſa taxantur. cxxxv.
Aeneas paralyticus cliiii.
Aes in zona clauſum. xviii.
Aeſtus ſolis. ccxiii.
Aetas docendi. lxix.
Affectus offerentis eſt domino acceptus plus q̄ munus. xxxvii.
Afflictionum quas hoīes patiunt, cauſæ quinq;. v.
Agabus propheta. clvi.
Agnitio vnde impediat. cxliiii.
Agnus eſt Chriſtus. cciiii.
Agnus in medio throni. ccvi.
Agnus occiſus ab origine mundi qui ſit. ccx.
Agni nuptiæ & coena. ccxvi.
Agonia & ſudor Chriſti. cxxxviii
Agrippa Herodes. clxii.
Alabaſtrum. xli. lxxxvii.
Alæ ſenę. cciii.
Albę veſtes. cxlviii.
Alię res huius ſeculi. cxvii.
Alio in datiuo caſu. lxxxv.
Alonge ſtantes domino. cxlii.
Alleluia. ccxvi.
Alpheus & Cleopas. lxxx.
Altiora ne quęſieris. xxiiii.
Altiſſimus Chriſtus. lix.
Amen & alleluia cur nō ſint trāſlata. cxxxiiii. & ccxvi.
Amen rurſum cci. & cciii.
Amethiſtus lapis. ccxx.
Amicus ad quem media nocte venit dominus. ci.
Amiſſionis Chriſti duodēnis a parentibus occaſio. lxv.
Ananię & vxoris mors. xcvii.
Ancilla quare prima fecerit Petrū negare dñm. xlv. Et cur pria eū prodat. cxxxix.
Andreas & eius interp̄tatio. lxxix
Angelus quō Ioan. Baptiſta. i.
Angelorum feſtiuitas. xlix.
Angelis dei ſimiles. xxxvii.
Angeli apparitio. lv.
Angelis eſt credendum qui miſſi adſiſtunt. lv.
Angelorum benignitas. lv.
Angelis cur propria nomina. lvi.
Angelorum chorus. lxi.
Angeli qui ſint. lxxxvi.
Angelis æquales. cxxxi.
Angelus miniſtrat Chriſto, & cōfortat ipſum. cxxxvii.
Angelū habet quiſq; ſuum. clvi.
Angelus Herodē innocētium tyrannum percuſſit. clvii.
Angelus Macedonum. clviii.
Angeli q & vnde mali, & quomodo ſint adhuc iudicādi. clxxiiii.
Angelus Satanā increpās. cxcviii.
Angelus eſt Chriſtus. ccv.
Angeli adorant. ccvi.
Angeli mortalibꝰ plagas nō inferunt. ccvii.
Angelus malorum ccvii.
Angelꝰ ſextꝰ in Apocalypſi. ibidē.
Angeli quattuor dicunt ſoluti qa ſoluentur. ccvii.
Angelus iurans. ccviii.
Angeli Satanæ. ccx.
Angelorum miniſteria. ccxii.
Angelus aquarum. ccxiii.
Anima pro homine. viii.
Anima pro vita. cvi. clx.
Aīa eſt dño & debet nobis eē pluris q̄ corpꝰ, & corpꝰ q̄ veſtis. cvi
Aiam pdere ī hoc mūdo vt ſalua ſit in ſeculo futuro. xcv. & cxxii
Anima noſtra vnde impleat. cli.
Animarum clamor. cciiii.
Animę bonę & malæ. ccxvii.
Animalis ab anima. clxx.
Animalia quattuor. cciii.
Annę viduę præconia. lxv.
Annus dñi. lxxiii.
Anni quadringenti. clii.
Anni centūquinquaginta. clvii.
Anni mille, & anni multi hora vna. ccxvii.
Annulus in manibus. cxv.
Antichriſti dies. xxxviii. & xxxix.
Antichriſtus. cxvi.
Antichriſti tempora. cxxxiii.
Antichriſti multi. clxxxix.
Antichriſtꝰ adhuc vēturꝰ. ibidem.
Antichriſtorum cognitio. ibidem
Antichriſti aduentus. cxciii.
Antichriſtū vincentes & Chriſtū vere confitentes. eodem.

Antichriſti perſecutio, ccii.ccvi.& rurſum. ccvii.
Antichriſto interfecto erit quies eccleſiæ. ccvi.
Antichriſtus pertinet ad capita regni terreni. ccx.
Antichriſtus erit homo, non diabolus incarnatus. ccxi.
Antichriſti fraus. ccxi.
Antichriſt⁹ eſt illa, de qua in apocalypſi, beſtia. ccxiiii.
Antichriſti & diaboli iuſta ſupplicia. ccxvi.
Antiochiæ duæ. clvii.
Antipas. ccii.
Apelles & Baſilides. liiii.
Apelles rurſum. clxxxvii.
Apocalypſis in ſeptē diuiſa.cxcix.
Apocalypſis occulta. cci.
Apollo diſcipulus. clix.
Apoſtoli quare ſint duodecim.ix. &.lxxix.
Apoſtoli ſunt dii appellādi,& quare. xxiiii.
Apoſtoli quare ſint a dño in mōte electi. lxxx.
Apoſtolorum prædicatio. xciiii.
Apoſtoli erant epi primi. xcviii.
Apoſtolorum dignitas. cv.
Apoſtoli deprecātur ꝓ Iudęis.cx.
Apoſtolorum vndecim nihil erāt ſibi conſcii. cxxxvi.
Apparitiones varię dñi, & quare in aliena effigie apparuerit. folio cxliiii.&.cxlv.
Appropinquatio domini. cxvi.
Appropinquare deo veraciter qd ſit. clxxii.
Aquę admixtio. cxxxvi.
Aqua & ſanguis. cxcv.
Aqua rurſum. ccxix.
Aquila prouocans pullos ſuos ad volandum. lxxxviii.
Aquilæ vox. ccvii.
Aquila rex auium. cxxiii.
Aquila rurſum. ccx.
Ara aurea. cciiii.
Arbitrii libertas. xxxvi.
Arbor ad quam ſecuris poſita. folio lxvii.
Arboris excidēdæ fruct⁹.lxxviii.
Arbor mortua. cxcix.
Arbores autumnales quæ ſint intelligendæ. ibidem.
Areſcent infructuoſa. cxxiiii.
Argentum & aurum ĩ ſcripturis quid ſint. clx.
Argumentum a minore. ci.
Arimaſpi. ccxix.
Archiſynagogus & ei⁹ filia a dño reſuſcitata. xv.
Ardor ſolis. clxv.
Areta Rex. cliiii.
Arimathia. xlviii.&.cxlii.
Ariopagus. clix.
Aromatum ſignificatio. cxliii.
Arrianorum error & perfidia. v.
Arrianorum mirāda cęcitas. viii.
Arrii veſania maior fuit q̃ dæmonum. xiiii.
Arrio quæ fuerit ad errorem occaſio. xl.
Arrii error. lix.xci.xcix.bis.cii. cxxxix.cxc.cxlviii.cciiii.
Artemon. clxii.
Arundo cui ſpongia fuit impoſita. xlvii.
Aſcendens vt exalterur. cxxv.
Aſer. ccv. Aſia. cci.
Aſina & pullus eius ſubiugalis.folio xxxiii.&.cxxvii.
Aſperſio. clxxiiii.
Aſpis & tygris domitæ. clxx.
Aſſentatoribus auſcultantiũ vęh & maledictio. lxxxi.
Auaritiæ peſtis. cvi.
Auditor ſermonum dei. lxxxiiii.
Aue non eſt dicendum hæretico, folio cxcvii.
Aues & vulpes. xcvii.
Aues. ccxvi.&.ccxvii.
Auguſtus. lix.
Auguſtus imperat Iudęis. cxxxi.
Auguſti & diui a gētilibus nō recte vocati. ccx.
Aures audiendi qui habet audiat, quid myſterii habeat hoc dictũ. fo.xi.cxiiii.ccx.
Auriculę Malchi ſanatio. xliiii.
Auro comparandi. clxxiiii.
Aurum & vitrum. ccxviii.
Autem non quoq; legas. clvii.
Azymorum primus. xli.
Azyma & eorum dies. cxxxv.
BAbylon dum conſtruit linguarum vnitas per ſpiritũ ſuperbię ſcinditur. xiiii.
Babylon eſt Roma. clxxxi.
Babylon occidit. ccxii.
Babylon cadit. ccxiiii.
Baiulauit dñs crucem ſuam. cxv.
Balaam erratum cxcviii.
Baptiſma Ioannis quale fuit. ii.
Baptizandi Chriſti ratio. ibidem.
Baptiſmatis paruulorum rō.xxii.
Baptiſma Ioannis rurſum. lxvii.
Baptizatio domini. lxviii.
Baptiſma quo Chriſt⁹ erat baptizandus. cviii.
Baptizari in noīe Chriſti. clvi.
Baptiſma Ioannis, & de rebaptizādis quęſtio vtilis clix.
Baptiſmatis forma. clxxix.
Barieu. clviii.
Barnabas & Paulus. lxxv.
Barnabę dimiſſio. cxl.
Barnabas legitur recte. cli.
Barnabas. cliiii.
Barnabas creditus Iuppiter. clvii.
Barnabas & Marcus. clviii.
Bartholomęus,& nois ratio. ix. Item lxxx.
Baſilides & Apelles. liiii.
Beatitudo cæleſtis. xxvi.&.xcvi.
Beatitudines octo lxxx.&.lxxxi.
Beatitudo octaua cōmunis.lxxxi.
Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. lxxxvi.
Beati quomodo ad dānatos trāſeant. cxviii.
Beati vident damnatorum pœnas,& beati qui in domino moriuntur. ccxii.
Bedę ad non ſcribēdum cauſę ſeu excuſationes. li.
Beelzebub deus Accaron quid interpretetur. x.&.cii.
Benedictionis forma & ratio.xix.
Benedictio hęreditatis. clxxiiii.
Benedict⁹qui venit in nomine domini. cxxviii.
Beniamin. ccv.
Berillus. ccxix.
Beſtiæ qui ſiant. clv.
Beſtiis quid notatum. clvi.
Beſtia in Apocalypſi. ccx.
Secundum Auguſtinum. ccxii.
Beſtia rurſum. ccxvii.
Bethania quid ſit & interpretetur & vbi.xxxii. cxxvii.&.cxlvi.bis.
Bethleem. lx.
Bethphage. cxxvii.
Bethſaida. xciiii.
Bibiſſe dñs poſt reſurrectionē ſicut comediſſe ꝓbat. cxxxv.clvi.

Bilibris. cciiii.
Bini vocati quomodo ſint Apoſtoli. iii.
Bini cur miſſi fuerint diſcipuli. folio xcviii.
Bis myriades &c. ccvii.
Bithalaſſum. clxii.
Bithynia duplex. clxxiiii.
Blaſphemãtes in ſpiritũ ſanctũ. x.
Blaſphemia in ſpiritum ſanctum quae ſit. cvi.
Blaſphemiarum ĩ Chriſtũ ſcriptarum reprehenſio. cxl.
Blaſphemãtes viam veritatis qui ſint. clxxxiii.
Blaſphemia cauenda. cxcviii.
Bonus quomodo ſit ſolus Deus. folio xxx. cxxiiii.
Boni cur vexentur. lxxxix.
Bona minora pro maioribus praetermittenda. xcvii.
Bona diuitis. cxviii.
Boni repręſentandi dño in exultatione. cxcix.
Brachium dei patris. lviii.
CAdere quid ſit, & Cadere in faciem. cxxi.
Cadus. cxvii.
Cęcus caecum ducens. lxxxiii.
Cęcutiẽtes in propriis. lxxxiii.
Caecus allegorice. cxxv.
Caecitas mentis. clvii.
Cęcitate percuſſi. clxxix.
Cęcus & manu tentans. clxxxii.
Caelum quod tranſibit. xl.cxxxiiii.
Eius tranſitꝰ naturalis. cxxxiiii.
Cęlum cur dicatᷓ deſertum. cxiiii.
Cęlum quõ ſit ſedes dei. cliii.
Caeli qui peribunt iterum. foliis clxxxv. & clxxxvi.
Caeli innouandi. clxxxvi.
Caelum claudi. ccviii.
Caelorum incolae. ccx.
Caelorum mutatio. ccxviii.
Caeſarea Philippi. xxiiii.
Cęſarea Palęſtinę. cliiii. & clvi.
Caeſares. cxxxi.
Cęſari reddire quę ſunt Cęſaris, & deo quae ſunt dei. ibidem.
Cęſarem cur appellarit beatꝰ Paulus. clxi.
Cain ex maligno fuit. cxci.
Caiphas. xliiii.
Caiphas q & Ioſephus. lxvi.
Caiphas princeps ſacerdotũ. ib.
Calamus. ccviii.
Calceamenti ſoluendi ratio. ii.
Calceamenta reſtituta. cxvi.
Calcedonius. ccxix.
Calculus candidus. ccii.
Calix & Baptiſma martyrũ. xxxi.
Calix irae. ccxii.
Caluariae loca. xlvi. cxli.
Camelum intrare per foramẽ acus quid ſit. xxx.
Camelus typice accipitur ꝑ Chriſto domino. ibidem.
Candacis Regina. cliii.
Candelabra in Apocalypſi. cci.
Candor. ibidem.
Canes nunc ſunt qui olim filii & contra. xxi.
Canes interdum dicuntur praedicatores. cxix.
Canis reuerſus ad vomitum qui ſit. clxxxv.
Canticum Marię virginis. lviii.
Canticum vetus & nouum. ccxi.
Capharnaum. lxxiii.
Capharnaum vrbs cur ſit demergenda. xcix.
Capillis tergere pedes. lxxxviii.
Capilli noſtri quomodo ſint numerati. cv.
Quomodo non peribũt. cxxxiii.
Capitis Ioannis ablatio. xviii.
Quo ſit perlatum. xix.
Caput Chriſti domini percutientes. xlvi.
Caput pro mente acceptum. folio cxxxiii.
Caput rurſum. cciii.
Caro omnis quomodo videbit ſalutare dei lxvii.
Caro quę regnum dei non poſſidebit, & quid ꝑ carnem ĩ ſcripturis intelligatur. cxlv.
Carnis mortificatio. clxxix.
Caſtitatis ſacerdotũ nouę legis figura in ſacerdotibus veteris legis oſtenditur. lv.
Caſtorum inſigne, vbi perperã Caſtrorum ſolet legi. clxii.
Caſtra. ccxvii.
Caſus magnorum. lxxxv.
Cataſcopos. clxii.
Catenę & compedes moraliter. folio xiiii. & xci.
Catholici mali. clxxxix.
Cauda draconis. ccix.
Cenchrę. clix.
Centenarius numerus computatur ĩ dextera. xii. xxxi. lxii. cxxiiii.
Centenarii numeri dignitas & perfectio. lxxxv.
Cẽtum quadragintaquattuor milia. ccv. ccxl. ccxviii.
Centuplus fructus. lxxxix.
Centurionis cuius puer infirmabatur fides. lxxxiiii. & lxxxv.
Centurio fidem eccleſiae deſignãs. folio cxlii.
Cephas, petra & Petrus. ix.
Chanaan qui loquãtur lingua. folio cxxvi.
Chananitidis mulieris cuius filia obſeſſa erat, fides. xxi.
Character beſtiae. ccxi.
Charitas patiẽs eſt &c. lxxxii.
Charitas reproborum. cxix.
Charitas continua. clxxx.
Charitas dei. clxxxii. cxciiii.
Charitatis perfectae exemplum & inceptio. cxcii.
Charitatis bona ſeu commoda. folio cxcii. & cxciii.
Charitas vera. cxciii. & cxciiii.
Charitas dei in nos. cxciiii.
Charitas foras mittit timorẽ ſeruilem. cxciiii.
Cherinthus & Marcion. clxxxvii.
Chiliaſtę ſeu Millenarii. xxxi.
Chlamys coccinea. xlvi.
Chryſopraſus lapillus. ccxix. ccxx.
Chryſolithus lapillus. ccxix.
Chriſma vnde Chriſtus. lvii.
Chriſtꝰ filius dei & hois. i. Quare fuit baptizatus in Iordane. ii.
Chriſti moralitas & veritas. ix.
Chriſti in ſuos candor. xvi.
Chriſtũ quõ oportuit creſcere. ib.
Chriſti in mõtẽ fuga. xix.
Chriſtꝰ quõ ignoret. xl.
Chriſtꝰ quõ ſit nobiſcũ vſq; ad cõſummationem ſeculi xli.
Chriſti praeſcientia. ibidem.
Chriſtũ ꝑdentes. Et quo tempore crucifixus ſit. ibidem.
Chriſti timor qualis fuit. xliii.
Chriſtus flagellatur. xlv.
Chriſti caput percutientes. xlvi.
Chriſtus ſcribitur Rex. xlviii.
Chriſtꝰ eſt ſacerdos verus. liiii.
Chriſtꝰ eſt aliter magnus q̃ Ioannes Baptiſta. lvi.

Chriſtus Rex & Sacerdos. lvii.
Chriſtus ab æterno. lvii.
Chriſtus altiſſimus. lix.
Chriſti priogeniti hũilitas.lx.lxiiii
Chriſtus factus dñs. lxiii.
Chriſtus eſt domino ſingulariter ſanctus. lxiiii.
Chriſtus venit in reſurrectionẽ & in ruinam multorum. lxv.
Chriſtꝰ creuit ſapiẽtia & ætate.& reuelatur duodẽnis. lxv.
Chriſtus mediꝰ inter doctores inuentus.lxv. Auſcultat vt paruulus.Et oſtenditur eius pietas & obœdiẽtia ac profectus in ſapiẽtia. lxvi.
Chriſti aduentus fuit Iudęis non ignotus. lxvii.
Chriſtus oſtẽdit ęternus. lxxiii.
Chriſti clementia. lxxiiii.
Chriſti veritas & moralitas. lxxx.
Chriſti ad diſcipulos Ioãnis apta reſponſio, lxxxvi.
Chriſtus cur nõ ſtatim adiit matrem vocatus ab ea. xc.
Chriſtus deus & homo. ibidem.
Chriſtꝰ creuit,q̃a extenſus,& Ioãnes eſt diminutus xciiii.
Chriſti ſeceſſio. ibidem.
Chriſtꝰ fidẽ explorat ſuorũ. ibidẽ.
Chriſti q̃ videbatur impatiẽtia vnde proceſſit. xcvi.
Chriſtꝰ verus Marię filiꝰ. ciii.
Chriſtus eſt ſapientia dei. ciiii.
Chriſti cura de ſalute noſtra.cviii
Chriſti aduentus & ſermo. cix.
Chriſtus ex mortuis venit. cxix.
Chriſtus qñ apparebit. cxxii.
Chriſtũ negabant Iudæi eſſe filiũ Dei. cxxix.
Chriſtus eſt extra portã paſſus.& quid hoc ſignificet. cxxx.
Chriſtum cognouerant Iudæorũ principes. cxxx.
Chriſtũ offendere & negare.ibidẽ.
Chriſtꝰ iterrogãs Iudęos de Chriſto,quõ ſit filiꝰ& dñs Dauid,cõuincit eos. cxxxi.
Chriſtꝰ q̃ iuſſit,fecit. cxxxiiii.
Chriſti dñi pauptas. cxxxv.
Chriſtus hortatur nos ad modeſtiam ſeruandã exemplo.cxxxvi.
Chriſti ab apoſtolis auulſio quid præ ſe ferat. cxxxvii.
Eſt pietatis ſuę memor.cxxxviii
Chriſtus alloquitur principes Iudæorum. cxxxviii.
Chriſti confortatio per angelum in agonia. cxxxviii.
Chriſti ſudor ſanguinolẽtꝰ.ibidẽ.
Chriſtum quis neget. cxxxix.
Chriſtus cæditur blaſphemiis, & facies eius velatur. cxxxix.
Chriſtꝰ irridetur,& purus homo exiſtimatur. ibidem.
Chriſtũ domini ſe eẽ dñs confeſſus eſt.Eſtq; deꝰ & homo,& vt homo per humiliationẽ exaltatus.Traditur gentibus. ibidem.
Chriſtus cur coram Herode tacuerit. cxl.
Chriſtꝰ eſt agno ſimilis. ibidem.
Chriſtũ ſequẽtiũ affectus. cxl.
Chriſti abſolutio & condemnatio per Pilatum. cxl.
Chriſtũ ridẽt Iudæi vt Chriſtum. Gentiles,vt regem. cxli.
Chriſtus cur vetet mulieribus flere mortem ſuam. cxli.
Chriſtꝰ eſt cũ inigs deputatꝰ.ibid.
Chriſti præconia. cl.
Chriſtꝰ vnde dictus. cli.cciii.
Chriſtus eſt Ouis. cliii.
Chriſti iudiciũ & generatio.cliii.
Chriſtus patitur in corpore ſuo myſtico. cliiii.
Chriſti ſpiritus & gloria. clxxv.
Chriſtꝰ in carne paſſus. clxxx.
Chriſti cognitio. clxxxii.
Chriſtus mediator vniuerſalis. folio clxxxviii.
Chriſti negatio eſt mẽdaciũ peſſimum & hæreticorum. clxxxix.
Chriſtus venit vt noſcamus verũ deum,nã & ipſe verus eſt deus. folio cxcvi.
Chriſtꝰ eſt ęqualis patri. cxcvii.
Angelos puniuit. cxcviii.
Chriſtꝰ ſolus dominator. cxcviii.
Chriſti ęternitas. cxcviii.
Chriſti poteſtates. ccii.
Chriſtus eſt leo & agnus. cciiii.
Chriſtus eſt finis legis. ibidem.
Chriſtus eſt angelus ccv.
Chriſti imperium. ibidẽ.
Chriſti aduẽtus primus. ccviii.
Chriſtꝰ eſt meſſor & vindemiator folio ccxii.
Chriſtꝰ eſt lapis precioſus.ccxviii.
Chriſtus eſt ſapiẽtia dei. ibidem.
Chriſtianorũ ſubterfugiũ.cxxxiii
Chriſtianus de Chriſto ſcripta diſcat,& Chriſti paſſionẽ imitetur. folio cxliiii.
Chriſtiani primũ vocati. clvii.
Chronica Marcellini. xviii.
Cibi vnde cenſeantur mundi,& vnde immundi. xxi.
Cilicium & Cinis. xcix.
Cingulorum vſus. clvi.
Cyprianus de diabolo clxxxi.
Circuncifio abolita. clvii.
Circũciſionis ritus. lxii.
Circũciſiõe nõ eguit Chriſtꝰ.ibid.
Quare fiebat die octauo. ibidẽ.
Quare cultris petrinis. lxiii.
Circũciſio non vnius tñ membri fieri debeat. lxiii.
Circũciſio myſtica. ibidem.
Cyrenæ. xlvi.&.cxl.
Cyrenaicus Simon. cxl.
Citharæ. cciiii.
Cithariſtæ. ccxi.
Ciuitates duæ. ccxv.
Ciuitates immundorum. ibidem.
Ciuitas quadrata. ccxxviii.
Claudi ſanatio præuia. cl.
Clauis ſcientię. xcix.cv.
Claues mortis. cci.
Clauis Dauid. ccii.
Clemens in libro diſpoſitionum.i.
Clementia Chriſti. lxxiiii.
Coccinea chlamys. xlvi.
Coccinũ & purpura. ccxiiii.
Cœna magna,& eius hora. cxii.
Cœna agni. ccxvi.
Cœnaculũ ĩ quo mãducauit dñs cũ diſcipulis ſuis agnũ paſchalẽ. folio cxxxv.
Cœnacula tria allegorice. clx.
Cogitationes noſſe cuius ſit. v.
Cogitationes malæ ſunt q̃primũ repellendæ. v.
Cogitationes noſtræ latent diabolum. xxi.
Cogitatiões nouit Chriſtꝰ. 79.m.
Cogitationibus rñdet idem. cii.
Cogitationũ obſeruatio. cxxxiii.
Cogitationes diſcipulorum quomodo aſcenderint. cxlv.
Cognoſcere. ccii.
Collyrio pungere oculos. cciii.
Colũbę in ſpecie quare ſpũs ſanctꝰ apparuit. iii.
Colũbas vẽdẽtes.xxxiiii. Colũbæ

turturiſq; differentia. lxiiii.
Columba rurſum. ccx.
Columnę eccleſię. ccii.
Commeſationes vitandę. cxii.
Commonendi de opere. clxxxiii.
Communicare. xxi.
Cōmune. xxi.&.xxxiii.cxxviii.
Communes cibi. clv.
Complacuit in te mihi. lxviii.
Comprimere dn̄m moraliter.viii.
Compunctio. lxiiii.& cl.
Conati ſcribere qui non perfecerunt. cxlvii.
Conceptionis b.Ioannis Baptiſtæ tempus. lv.
Concilium apoſtolorum. clvii.
Cōcluſi in carne & carcere.clxxix.
Concupiſcentię. clxxi.
Concupiſcentia fugienda. clxxxii.
Concupiſcentia carnis & Concupiſcentia oculorum. clxxxix.
Conferens in corde ſuo. lxii.
Confeſſio duplex. xcix.
Confeſſio prodigi. cxv.
Confeſſionis bona. clxxxviii.
Confeſſio triplex. cxc.
Confeſſio integra. cxci.
Confeſſio perfecta. cxciiii.
Confeſſionis laus. ccv.
Confeſſor Chriſti. ccii.
Confitendi exemplū in Ioannis p̄dicatione fo.ii.
Confitendi diſcretio. clxxiii.
Confiteri Dominum. xxv.
Confitentes Chriſtum voce. xcv.
Confitendum eſt domino. cxcvi.
Confirma fratres tuos. cxxxvii.
Confortatio domini per angelum fo.cxxxvii.Ea non eguit dominus.fo. cxxxviii.
Congratulamini mihi dixit, non oui inuentę. cxiiii.
Coniuges qui ſalui fiant. cxxii.
Coniugia non damnat dn̄s.ibidē.
Connubia quare fiant. cxxxi.
Conſcientia bona vbi ſit. clxxix.
Conſcius ſibi. ciiii.
Conſilium dei. lxxxvi.
Conſtantię ſeruandę mandatum generale. xciiii.
Conſternatio mulierū. cxliii.
Conſummatum eſt. cxliii.
Cōtētionis apl'orū occaſio. xxviii.
Contentio eorundem. xcvii.
Contritos corde ſanat dn̄s.lxxiii.
Contiuia neceſſariorum. cxii.
Cooperatores veritatis. cxcvii.
Cophini fragmentorum. xix.
Core contradictio. cxcviii.
Cornelii centurionis fides. clv.
Cornutus ſyllogiſmus. xxix.
Cornu ſalutis. lix.
Cor vnū primis chriſtianis. cli.
Cor vnum diuerſos amores non capit. clxxxix.
Corda patrum. lv.
Corda in luxuriis. clxxii.
Corda & renes. ccii.
Cordis cuſtodia. clxxi.
Cordis & conſciētię accuſatio.folio cxcii.
Corozaim. xcviii.
Corporalis in altari ratio. xlviii.
Corporis noſtri conditio. cxlv.
Corpus dn̄i ſup aquas gradientis verum pondus habuit. xx.
Correptio fraterna. cxix.
Correptio flagellationis fuit Chriſto iniuſte illata. cxl.
Corrigiā calceamēti ſoluere quid ſit. lxvii.
Corus menſura. cxvii.
Creare cur dn̄s noluerit ſed multiplicare cibos. xcv.
Creatura oīs quę ſit. l.
Creaturarū oīm in dominū obſequia. cxlviii.
Credentes qui ſint. l.
Credēs Ieſum eſſe Chriſtū. cxciiii.
Credere deo.Credere deū.& Credere in deum. clxviii.
Credere in filiū dei. cxcv.
Crucifixum ſtolide & inſenſate irridentes dominum. xcvi.
Crucifixionis reſurrectioniſq; dominicę temporis myſterium. folio cxlii.
Crucem ſuā tollere,& ſequi Chriſtum,quid ſit. xxv.
Crucis dominicę latitudo, altitudo,profunditas. xlvi.cxli.
Crucis dominicę ſitus. lxxiiii.
Crux tollitur dupliciter. xcv.
Crucē qui videātur tollere, & tn̄ Dominū non ſequuntur. cxiii.
Crucis dominicę rurſus mēſura. de qua Sedulius. cxli.
Crucē ſuā & cętera paſſionis ſuæ inſtrumenta oſtendet dominus in iudicio. cxlv.
Crux domini,& q̄ eam baiulauit dominus. cxl.
Crux domini iterum. ccv.
Cupiditatum tranſitio. cxxxiiii.
Curatio languorū. xxiiii.
Cura eſt deo de hominibus & nō de beſtiis,quomodo. cv.
Curare hominem. lxxix.
Curandi impotētia vnde prouenerat diſcipulis. xcvi.
Curati ſeu animarū paſtores in diſcipulis dn̄i figurātur. xcviii.
Cur de deſponſata naſci voluerit dominus.lvi. Vide Deſpōſatam.
Curioſitas ī victu & veſtitu. cvii.
Curioſa ſectati vt artē magicam fo. clix.

DAemones torquētur præſentia domini. fo.iii.
Dęmones nouerunt Chriſtū,ſed cur loqui vetentur. iiii.
Dęmones tacere iubentur. viii.
Dęmones ſciebāt aliquādo futurū vt per aduentū dn̄i mitterētur in abyſſum. xiiii.R.
Dæmonum ferocitas. lv.
Dæmonem expellentes. lxxiiii.
Dęmones expellendi ratio. xci.
Dęmon cur exiturus ſęuiat.xcvii.
Dęmonia ſeptem eiecta. lxxxviii.
Dęmoniaci liberatio moraliter.4.
Dęmoniacus allegoricæ gentilem populū repręſentat a dn̄o curandum. xiiii.
Dęmoniacus,ſurdus,mutus,lunaticus curatur. xxvi.
Dęmoniaci curatio. xci.xcvi.
Dęmoniacus,mutus,& cæcus rurſum curatur. cii.
Damaſci murus. cliii.
Dānati vidēt iuſtos ī requie. cxix.
Dan tribus prætermiſſa. ccv.
Daphne fons. clvi.
Dare ad menſam. cxxvii.
Dare q̄ accipere beatius. clx.
Dauid Rex & ſacerdos. lvii.
Dauid eſt ſeruus ſecundus in vineam domini miſſus. cxxx.
Dauidis preces. ibi.
Dauid ante Abraham ponitur,& quare. lix.
De mundo qui ſint. cxciii.
De omnib9 quomodo Lucas ſcripſerit. cxlvii.
Debitores duo. lxxxviii.

Debitores ſumus omnes. cxx.
Decalogi perſolutio. lx.
Decalogus rurſum. lxix.
Decapolis. xxii.
Decollationis Ioannis Baptiſtę tẽpus. xviii.
Decurio. xlviii.
Defunctus elatus. lxxxv.
Deluſit dñs illuſores. clxxi.
Demetrius argentarius. clx.
Denarius. lx.
Denarii duo ad curam ſaucii deputati. c.
Denarii completio. cxxi.
Denarius numerus. cxxvi.
Denarii rõ & ſuperſcriptio. cxxxi.
Deorſum mitti. lxx.
Deputatus cum iniquis. cxli.
Deſcenſus dñi ad inferos. cxxxvii.
Deſertũ cur petiit dñs. iii.
Deſertum myſtice. xviii. ccxiiii.
Deſpõſata de matre cur naſci voluerit dominus. lvi.
Detractio. clxxii.
Detrahere legi. ibi.
Deo gloria, hominibꝰ pax. lxi.
Deus huius ſeculi. cxv.
Deus nõ eſt ignis, licet per ignem ſignatus. cxlix.
Deꝰ nõ eſt ꝑſonarũ acceptor. clv.
Deus vbi notus & ignotꝰ. clviii.
Deus nouus nõ recipiẽdus. clviii.
Deus & pater Chriſti. clxxiiii.
Deorũ gẽtiliũ vana compellatio. fo. clxxxiii.
Dei veri puritas. clxxxvii.
Deum quis nouit. clxxxviii.
Deus & eius eſſe. cxc.
Deũ totum capit nemo. cxci.
Deum nemo vidit vnq̃. cxciii.
Deus verus Chriſtus. cxcvi.
Dextera & ſiniſtra. xlix. lv.
Dextera domini. cci.
Diabolus eſt magiſter iprobꝰ. viii.
Diaboli volucres cœli. xi.
Diabolus nõ cognoſcit cogitationes noſtras per ſe. xxi.
Diaboli inſultus aſtutus. xxvii.
Diabolus cedere ſuetus. lxxi.
Diaboli arrogantia. ibid.
Diabolus Chriſtũ confitet. lxxiiii.
Diabolus Chriſtum agnouit. lxxv.
Diaboli inhabitãt aerem. clxxxiiii.
Diaboli quos obſideãt, & q̃ exilis ſit eorum poteſtas. xci.
Diabolus repellẽdus ꝗprimũ. xci.
Diabolus nõ nocet niſi quatenus permittitur. cx.
Diabolus in mare miſſus. ccvi.
Diaboli poteſtas. ccxi.
Diaboli cur futura denũciatur ſolutio. ccxvii.
Diabolus, Satan, Serpens, draco. ccxvii. Videantur Dæmones.
Diaconi ſeptem. clii.
Dicere dei eſt eius facere. iiii.
Dicere cur vetet dñs quos ſciuit non parituros. xxiiii. lxxvi.
Diem domini ſi neſcis ne ęgre feras. cviii.
Dies dñi & Antichriſti. xxxvii.
Dies domini vnus. cxxi.
Dierũ ſeptem conſummatio. clxi.
Dies azymorum. cxxxv.
Dies vnus vt anni mille. clxxxv.
Dies decem. ccii.
Dies dñi magnus. ccxiiii.
Digitus & ſputũ domini. xxii.
Digitus, manus, & brachium dei qd notent. cii.
Dilectio eſt ignis. lxxxvii.
Dilectio diſcernit filios dei a filiis diaboli. cxci. bis.
Dilectio vera & germana. cxcii.
Dilectionis dei erga nos ꝓbatio. fo. cxciii.
Dilectionis proximi inſinuatio: & quis eum vere diligat. cxciiii.
Diluculo venientes. cxliii.
Dimittere peccata. lxxvii.
Dimittendũ proximo. lxxxiii.
Dionyſius Areopagita. clix.
Eius commendatio. xx.
Dionyſius Alexandrinus. ccxxi.
Dioſcoria. clxii.
Diotrepes. cxcvii.
Dipondius. cv.
Dyſcholi qui & vnde. clxxvii.
Diſciplina nõ eſt negligenda, & qs ſit eius modus. cxxxvi.
Diſcipuli quare tam tarde, & Iudęi tam cito intellexerint myſterium crucis. xxxv.
Diſcipuli Ioannis. lxxvii.
Diſcipuli Chriſti. lxxix.
Diſcip. Ioannis ęmulatio. lxxxv.
Diſcipuli fuerũt curati. xcviii.
Diſcipuli cur increpabant offerentes paruulos domino. cxxiii.
Diſcipuli cur erant triſtes. cxliiii
Diſcipulos alloquens dñs quomodo non erat apud eos. cxlv.
Diſcipuli rurſum. cliiii.
Diſcretio ſeruanda. cxxxvii.
Diſcumbere ſuper terram. xxiii.
Diſcubitus conuiuantium. xciiii.
Diſputationis Pauli cum aduerſariis ordo. clviii.
Diſſenſio ſine peccato. clviii.
Diues cur damnatus. clxvi.
Diues quis vere. cciiii.
Diuitię quomodo dicãtur ſpinæ. fo. xii.
Diuites opinione apoſtolorũ. xxx.
Diuitum vęh. lxxxi.
Diuitiarum amor. ibidẽ.
Diuitię ſunt ſpinę & fallaces, & earum comites. lxxxix.
Diuitis agricolæ peccatũ. cvi.
Diuites auari. cxvi.
Diuitię quibꝰ ſunt pecunię. cxvii.
Diuitis epulonis exaggeratio iniquitatis. cxviii.
Eius pœna & peccatũ. ibi. & cxix
Diuites qui tñ ſalui. cxxiiii.
Diuitias habere nõ eſt idẽ qđ eas amare. cxxiiii.
Diuitis ſaluandi difficultas. ibidẽ.
Diuites reprobi. clxviii.
Diuitiarũ memoria. clxxii.
Diui & Auguſti gentiliũ. ccx.
Doctrinę dñicę poteſtas. iii. & iterum. iiii. Y.
Doctus ſuperbus. cxxi.
Docendi ratio. cli.
Dolor grauior cuiq; a ſuis neceſſariis q̃ ab alienis infertur. cxxxiii
Dñator eſt vnꝰ ſeu ſolus Chriſtꝰ. fo. cxcviii.
Dominus Sabaoth. clxxii.
Dominis duobus ſeruire. cxvii.
Domini paupertas, cxxxv. Vide Chriſti.
Dominicus dies. clx.
Domus noſtra q̃ ſit. xxxix.
Domus Iacob. lvii.
Domus diaboli eſt iſte mundus. fo. lxxxiii.
Domus Phariſęi. lxxxvii.
Domum euerri. cxiiii.
Domus orõnis ſpel. latr. cxxviii.
Domus dei ſumus nos. cxcii.
Donatiſtę. ccxxi.
Dorcas Caprea. &c̃. cliiii.
Dormiẽs deo quę mortua. xv.

Tabula Alphabetica.

Draco diabolus. ccix.
Dubia ſunt in meliorẽ partẽ interpretanda. lxxxii.
Dubitaſſe quõ videatur dominus cũ omnia noſcat. cxxx.
Dubitatio apoſtolorũ fuit vtilis nobis. cxliii.
Dulia & latria. lxxi.
Duo cur miſſi a domino. xxxii.
Duo in lecto vno. cxxii.
Duo in agro. ibi.
Duodecim quare apoſtoli. ix.
Duodecimus annus ętatis. xcii.
Duodenarius. clix.
Duſii. xci.
EBrietatis & crapulę trãſit⁹. fo. cxxxiiii.
Eccleſię labores. xx.
Eccleſia imitatur Mariam. lx.
Eccleſię doctrina. lxxii.
Eccleſia eſt vidua. lxxxv.
Eccleſia eſt regnum dei. cxxxv.
Eccleſię ingreſſus qualis eſſe debeat. cxliii.
Eccleſię vnitas. cxliiii.
Eccleſia catholica. cxlvi.
Eccleſiæ ſociẽtur q deo ſociari cupiunt. clxxxvii.
Eccleſiæ ſeptẽ ad quas ſcribit beatus Ioannes. cci.
Eccleſia rurſum. cciii.
Eccleſię candor. cciiii.
Eccleſię obſcuratio. ccvi.
Eccleſię menſura. ccxviii.
Edere & fornicari. ccii.
Effeta. xxii.
Efficacia verborũ dei. cxliiii.
Effundam de ſpiritu meo. cxlix.
Ego ſum qui ſum. cxc.
Electi quomodo petant vindictã, & quanta erit eorũ in nouiſſimis diebus raritas. cxxiii.
Electi rurſum. clxxiiii.
Electos pati nõ eſſe nouũ. clxxx.
Electi ſunt ab electis ſalutandi. folio cxcvii.
Eleemoſynis curãtur animę multo oĩm facillime. viii.
Eleemoſyna eſt danda quatenus mundet omnia. ciiii.
Eleemoſynę commoda. cxvii.bis & diiii.ac.clv.
Elementa. clxxxvi.
Emmaus nomen vrbis triſyllabũ. fo. cxliiii.
Eneas videatur Aeneas. cliiii.
Enoch.lxx.Eius liber. cxcix.
Enoch & Helias. ccix.
Epheſus. clix.&.cci.
Epicurei. clviii.
Epicuri dictum. clxxii.
Epilogus in Apocalypſim. ccxx.
Epiſcopi debent ſeruare modeſtiam. cxxxvi.
Epiſcoporum officium. cliii.
Epiſcopi vnde dicãtur. clx.
Epiſcopus rurſum. clxxviii.
Epiſtola Petri ſecunda probať eſſe ipſius Petri.clxxxii.& fo. clxxxiii.
Epiſtola ſecunda Ioannis, probať eſſe Ioannis apoſtoli. cxcvi.
Epulę carnales. clxxii.
Equus rufus,niger,& pallidus,qd notent. cciiii.
Equis ſimiles. ccvii.
Errores inſipientium. clxxxvii.
Errores hęreticorũ quęrãtur in eorum nominibus.
Erubeſcentes de dictis domini.cx.
Es & Eſtus videãtur in Ae.
Eſſe dei proprium. cxc.
Eſurientes ſitienteſq;. lxxx.
Eſus & potus typicus. cxxxvi.
Et Petro,cur expreſſo noĩe Petri dictum ſit. xlix.
Etas videatur Aetas. lxix.
Euaginandi gladii ratio. cxxxvii.
Euangeliſtarum quattuor qualia ſint initia. i.
Euangeliſtę modus narrandi rem vt communis habebat opinio, licet ita non ſit. xviii.
Euangeliſtarũ alius ſcribẽdi mos. fo. xlix.
Euangeliſtis quæ fuerit ſcribendi occaſio ſeu cauſa. li.
Euangeliſtis omittendi quædam, mos. lxv.
Euangeliſtarum & euangeliorum ab eis ſcriptorum concentus ſeu concordia fo. iii.xiiii.xvii.xix. xxvi.xxxiii.xxxvii.xxxix.xli. xlii. xlvi.ter.xlvii.xlix.bis. l.lxix. lxx. lxxiiii. lxxvii. lxxviii. lxxxiiii. lxxxix.xcii.xciii. xciiii. xcvi. ciiii. bis.cxxvii.cxxx.cxxxv.cxlii.cxliii.
Euangelizat ũ cur ſit populis non credituris. xcviii.
Euangelizãtium ſpretores taxantur. xcix.
Euangelium iuxta hebręos. liiii.
Euangelium dici latine bonũ nũcium. i.
Euangelii prędicatio. xiiii.
Euangelia varias continere parabolas. ibidẽ.
Euangelium Ioãnis. lxxii.
Euangelicę prædicationis incrementum. cx.
Euangelii ſupra legem Moyſi excellentia. cxviii.
Euerſionis Hieroſolymitanæ quę fuerit cauſa. cxviii
Eunuchi per Philippum diſcipulũ conuerſio. cliii.
Euphrates fluuius. ccvii.
Eurychetis error. xxii.
Eutychus quid ſit. clx.
Eutychianorum error. xliiii.
Ex apoſtolis qui ſint. clxxxi.
Ex deo qui ſint. cxciii.
Exaudiendi a domino. cxcv.
Excuſantes ſe a cœna excludet dominus. xxviii.
Exempla quid proſint. cix.
Exemplum ignis ęterni adducitur fo. clxxxiiii.
Exiit dominus ad ſeminandum.folio xi.& lxxxix.
Exitii ſeu exterminii Iudęorũ cauſa. cxxxiii.
Exorciſmi modi. clix.
FAbri filius exiſtimari voluit dominus. xvi.
Faber & medicus cur appellari voluerit dominus. lxxiiii.
Facta domini vim parabolæ habent,& ideo moraliter ſunt explicanda. fo.xi.Y.Et iterum.folio xxxiiii.
Facere & docere. cxlvii.
Facies domini. cci.
Falx in manu dei. ccxii.
Fames apoſtolorum. lxxviii.
Fames verbi dei. cxv.
Fauus mellis. cxlv.
Febris qualis ſit natura. iiii.
Febricitantium proprium. lxxv.
Femur. ccxvi.
Fermentum Phariſęorum. xxiiii. &.cv.
Fermentum Herodis. xxiiii.
Feſtuca in oculis fratris,& trabs in propriis. lxxxiii.
Fiat voluntas tua. cxxxvii.

Ficus folia & fructus. xxiiii.
Ficus & vuę. lxxxiii.
Ficus iterum. clx.
Fidei incrementa. xxvii.
Fides ſaluum facit. xxxii.
Fides de promiſſo. lvii.
Fides centurionis cuius in euangelio mentio. lxxxiiii. & lxxxv.
Fides ſaluificat. lxxxvii.
Fidei probatio. xcv.
Fidem diſcipulorum explorat dominus. ibidē.
Fidem adaugeri. cxx.
Fides grano ſinapis ſimilis oſtenditur. cxx.
Fidei virtus. ibid.
Fides ſine operibus. clxviii.
Fidei & ſpei ratio duplex. folio clxxviii.
Fides vincens mundum. cxcv.
Fides catholicorum oīm vna eſt, hęreticorum vero multiplex & diſcrepans. cxcvii.
Fidei myſteria quibus reuelanda ſint. ccviii.
Fideles quō ſint mater & fratres Chriſti. xi.
Fiducia prędicatoris in deo quanta eſſe debeat. xvii.
Fiducia quibus habenda. cxc.
Fiducia habenda eſt nobis de deo. fo. cxciiii.
Fiducia noſtra de Chriſto. cxcv.
Figura domini iudicaturi. xxvi.
Filia archiſynagogi per dominū reſuſcitata. xv.
Filia Abrahę. cx.
Filii quondam qui nunc canes, & econtrario. xxi.
Filii Noe. xcii.
Filius in diuinis eſt ęqualis patri. fo. xcvii. xcix.
Filius hominis. xcv. cxxvi.
Filium quomodo nemo ſciat. folio xcix.
Filii Iudaeorum erāt diſcipuli domini. cii.
Filii duo prodigus & frugi, & eorum pater, qui ſint. cxv.
Filius ſenior qui ſit. cxvi.
Filii ſenioris indignatio. cxvi.
Filii lucis. cxvii.
Filium vocat Abrahā diuitē epulonem & tamen nō liberat. cxix.
Filius Abrahę qui ſit. cxxvi.
Filius hominis cur vocari dignatus ſit dominus. cxxvi.
Filius in diuinis non eſt minus potens q̃ pater. cxxxii.
Filiū hominis cur praedicet Stephan⁹, & quare ſtantē videt quē Marcus ad dexteram patris ſedere teſtatur. cliii.
Filium cur Ioannes anteq̃ patrem nominet. cxc.
Filii dei quomodo efficiamur. cxc
Filii diaboli qui & quomodo efficiuntur. cxci.
Filius eſt vita. cxcv.
Filius & pater, deus vnus & idem ſunt. cxcvii.
Filii ſeu filioli Ioannis euangeliſtę qui ſint. cxcvii.
Filio hominis ſimilis. cci.
Filii gehennę qui. ccii.
Fimbriam veſtimenti tangere qd ſit. xx.
Finis eſt in omnibus reſpiciēdus. fo. cxiii.
Finem mundi calculantes deludūtur. cxxi.
Finis vitę cuiq; ſuus prope eſt. folio clxxx.
Finis legis Chriſtus. cciiii.
Finxit dominus ſe longius ire, & quale ſit fingere ipſius domini. fo. cxliiii.
Flentes qui ridebunt. lxxxi.
Flente domino deſcribitur Hieroſolymorum euerſio, & fletus domini quae fuerat cauſa. folio cxxviii.
Flere cur vetetur Ioannes in apocalypſi. ccii.
Fletus & ſtridor dentium. cxi.
Fletus iniquorum. ccxv.
Florum decor. cvii.
Fluctus feri maris. cxcix.
Fluminis inundatio. lxxxiiii.
Foenum quid indicet. xix.
Foenum combuſtum. ccvi.
Foenum iterum. ccvii.
Fons ſanguinis eſt origo peccati. fo. xv.
Fons in quo baptizatus fuit Eunuchus. cliiii.
Fontes vitę. ccvi.
Foris canes. ccxxi.
Forma gregis qui ſint. clxxxi.
Fornicari & edere. ccii.
Fortis aduerſarius, de quo in euāgelio, eſt diabolus. x.
Fortis atrium cuſtodiens, & fortior eo, qui ſint. cii.
Fractionis panis quae ſint myſteria. cxxxvi.
Fragmenta q̃ ſuperauerāt poſt refectionem miraculoſam turbae fo. xix. & xxiii.
Fragmentorum collectio. xcv.
Frangendo panem quare agnouerint diſcipuli dominum. cxliiii.
Fratres domini qui ſint. folio. x. xi. xvi. cv. & cxlviii.
Fratres ſeptem myſtice. xxxvii.
Fratres qui cenſendi. lxxxii.
Fratres diuitis epulonis. cxix.
Frater non redimit. clxxi.
Fructus ꝓmiſſus Dauidi de vētre eius. lvii.
Fructus centuplus ſeu centeſim⁹, ſexageſimus, & trigeſimus qui ſit. lxxxix. bis
Fructus facere poenitētia dignos, quid ſit. lxvii.
Fuga Chriſti in mōtem quid praetendebat. xix.
Fugiendi exemplum dedit nobis dominus. viii.
Fulgor aſpectus angelici quid pretendat. xlix.
Fumo ſimiles qui ſint. ccvii.
Fumus quid notet. ccxiii.
Fundamenta & fundamentum in ſacris eloquiis quid diſcriminis habeant. lxxxiiii. & ccxviii.
Fur & tinea &c̄. cvii.
Furis more veniet dies domini magnus. ccxiiii.
GRabato deponi infirmum, myſtice quid ſignificet. folio. v. P. & vi. Z.
Grabatum rurſum. cliiii.
Gabriel & eius interpretatio. lvi.
Gad & eius tribus. ccv.
Gaius diſcipulus. cxcvii.
Galilęa, & eius nominis interpretatio. xlix. & l.
Galilęus per quid eſt Petrus iudicatus. cxxxix.
Gallina congregans pullos ſuos myſtice. cxi.
Gamaliel fidelis. clii.
Gaudiū quod fuit in natiuitate Ioannis Baptiſtae. lv.

Tabula Alphabetica.

Gaudium quod habent angeli de pœnitentibus. cxiiii.
Gaudia mundi eſſe vana & vitanda. clxxxii.
Gaudium doctorum eſt plenum. fo. clxxxvi.
Gaudii dilatio. cciiii.
Gaza vrbs deſerta. cliii.
Gaza vñ gazophylaciũ. & Gazophylaciũ. xxxviii.&.cxxxii.
Gehenna. clxx.
Geminos quę ſit nautis inuocandi ratio. clxii.
Gemere & triſtari dominũ quid notificent. xxiii.
Genealogia Chriſti. lxix.
Generationes duę. cv.
Generatio hęc, quos ſignet in euãgelio. cxxxiiii.
Geneſar. lxxv.
Geneſareth.ibidem &.xcviii.
Genimina viperarum. lxvii.
Gentium & Iudęorum in Chriſtianos conſpiratio. cxl.
Gentium conuerſio innuitur futura.fo. xi.cxi.clvi.& clvii.
Gentium reuelatio. lxiiii.&.xcii.
Gentiũ purgatio. lxxiiii.
Gentium illectio. cxl.
Gentiũ timor typicus. cxlii.
Gentium gloria & vocatio futura. clxxvii.
Gentilium error. ccviii.
Genus dei. clix.
Geraſa vrbs Arabię. xiii.
& iterum.fo. xci.
Geraſenorũ imbecillitas. xci.
Gethſemani. xliii.
Gladius qui pertranſiuit animam Marię. lxv.
Gladii duo ſufficientes qui fuerint. cxxxvii.
Gladius anceps ſeu vtrinq; ſcindens in apocalypſi. cci.
Gloria deo in excelſis,& pax hominibus. lxi.
Gloria vana de qua tentatur dominus. lxxi.
Gloria Iſrael. xcii.
Glorię ianis ſtultę captationes.folio xcix.
Gloriã patris q̃rebat filius Chriſtus. cxxv.
Gloria Chriſti, & glorificationes eius duę. clxxv.
Gog & Magog. ccxvii.
Grando oſtenditur talento eſſe ſimilis. ccxiiii.
Gratia quã plena Maria. lvi.
Gratia & Lex quantũ diſtent inter ſe. lxxvii.
Gratiæ deo agendę. cxxxvi.
Gratia dei egemꝰ omnes.cxxxvii.
Gratia maior quã dat dominus quę ſit. clxxi.
Gratia eſt omnibus neceſſaria.folio clxxxii.
Gratię multiplicatio & impletio. fo. eodẽ.
Gratia ſpiritus ſancti ſeruãda eſt integre. cxc.
Gratia dei erga nos. cxc.
Gratia dei eſt maior arbitrio noſtro. cxciii.
Gratia dei rurſum. cxcvi.
Gratia domini noſtri. cxcviii.
Gratiã domini in luxuriã vertentium poena. cxcviii.
Græcia nunc Hellas dicitur. clx.
Gregorii Neocæſareę pontificis fides. xxxv.
Grex puſillus electorum. cvii.
Griphes animalia. ccxix.
Groſſis ficuũ ſimiles. cciiii.
Gubernator bonus Chriſtus. xc.
Guſtandum eſt nobis q̃ ſuauis ſit dominus. clxxvi.
HAbenti dabitur. xii.
Habere & amare pecuniam quid differant. xxx.
Habere negatur rem qui ea non vtitur. cxxvii.
Hęreditas filii eſt eccleſia. cxxx.
Hęreditas cœleſtis. clxxiiii.
Hęreſis. cli.
Hęreſiarchę,& eorũ inter ſe certationes. cxxxiii.
Hæreticos arguit variis in locis. vt fo. iiii.cv.& ſeq.
Hęreticorum diuerſorum errores. xliii.bis.&.lv.&.lxv.
Hęretici & ſchiſmatici. cii.
Hęreticorum proprium.clxxxiii.
Hęreticorũ quos b. Hieronymus arguit inſania. clxxxv
Hęreticorum rurſus inſania.cxcv
Hęreticorum peruerſitas. clxxxvi
Hęretici ſunt multi,& fides eorũ multiplex. cxcvii.
Hęretico quare non ſit dicẽdum Aue. cxcvii.
Hęretici. cxcviii.ccvi.&.ccvii.
Hęreticorũ mala. ccxvi.
Hebionitæ Paulum repudiantes. fo. vii.
Hegeſippus hiſtoricus de Simone epiſcopo. lxix.
Helię aduentus ante ſecũdũ aduẽtum domini. xxvii.
Helię officiũ. ibi.
Helię facinus. xcvii.
Helias & Enoch. ccix.
Heliſabeth quomodo ſit cognata Marię virginis. lvii.
Hellas quę & Gręcia. clx.
Heluidii error de fratribus domini. x.
Hermagedon. ccxiiii.
Herodianorũ in Chriſtũ odiũ vñ fuit conceptũ. viii.
Herodis filius Philippus. xvii.
Herodis peccatum. xviii.
Herodes triſtitiã ſimulat de nece Ioannis Baptiſtę. xviii.
Herodes ſub quo natus eſt dominus qui ſit. lxvi.
Herodis enormitas. lxviii.
Herodes diuerſi. clvi.
Herodes vulpes eſt. cxi.
Herodes gerit typũ hęreticorum qui & vulpes ſunt. ibidẽ.
Hyacinthus lapillus. ccxx.
Hydropicꝰ & hydropici propriũ. fo. cxi.&.cxii.
Hieruſalem eſt domꝰ Iudęorũ deſerta. cxi.
Hieruſalem funditus euertendã prædicit dominus. cxxxiii.
Eſt funditus euerſa. cxxviii.
Eius euertendę dies. cxli.
Hieruſalem conueniebant Iudæi quotannis ter. clx.
Hymnus a domino dictus. xlii.
Hypocritę ſunt cauendi. lxxxiii.
Hypocritę erãt principes ſynagogę. cx.
Hypocriſis quid ſit ccxiiii.
Hira filius mulieris viduæ. folio cxxxii.
Hyſopum hęrba. xlvii.
Hiſtorię conſenſus. clxi.bis.
Hodie quare & non hac nocte dictum ſit. lxi.
Hœdus videbatur Chriſtus dñs Iudęis. cxvi.

Homines capiens. lxxvi.
Hominis prę auib⁹ & cęteris animantibus praſtantia. cvi.
Homines quinã merito ſint appellandi. cvi.
Homo,Hortus,Sinapis. cx.
Homo quidã qui fecit coenã magnam. cxii.
Homo nobilis eſt Chriſtus.cxxvi
Homo quiſnã ſit. clv.
Homo proponit,deus autem vt vult diſponit. clxi.
Homicida eſt omnis qui fratrem ſuum odit. cxcii.
Honor multifariã accipitur. xxi.
Honores vtrum ſint acceptandi. fo. xxxvii.
Honoratiori cedens. cxii.
Hora coenę ſignificat finẽ huius ſeculi. cxii.
Horę ſunt apoſtoli: Et dominus ipſe dies. xcvii.
Hora nouiſſima. clxxxix.
Hora vna anni multi. ccxvii.
Hordei ratio. xxiii.
Hortus & Sinapis. cx.
Hoſpes. cxcvii.
Hoſpitalitatis iura. xvii.
Humana fragilitas. xcvi.
Humanitatis Chriſti iuſta exaltatio. clxxx.
Humilitatis laus. lviii.
Humilitas Chriſti. lxxxiiii.
Humilitas Cẽturionis. ibidẽ.
Humilia te in omnibus,& exaltaberis. cxii.
Humiliatio Chriſti. cxxviii.
Humilitas decet nos om̃es, & humilium quę ſit gratia. clxxxi.
Hur Chaldæorum. lxxx.
IAcob,Heli,ac Melchi. lxix.
Iacobus Alphei filius. ix.
Nominis eius ratio. ibidem.
Iacobus minor dictus frater domini,& quare. ibi.
Iacobus minor cuius ſit filius. folio. xlviii.
Iacobus maior & Ioannes filii tonitrui. lxxix.
Iacobus frater dñi,& alter qui maior dictus. lxxx.
Iacobi duo apoſtoli non tres fuerunt. cxlviii.
Iacobi maioris qui & Alphei, hiſtoria. clvi.
Iacobus minor ſeu frater dñi vbi & qñ mortuus & ſepultus. clx.
Iairus quid interpretetur. xv.
Princeps erat ſynagogę. xcii.
Iam olim. clxxxiiii.
Ianuis clauſis egreſſi. clii.
Iaſpis. cciii.
Iaſpidum genera. ccxix.
Idiotę. cli.
Idithum. lxiiii.
Ieiunant diſcipuli Ioannis non domini. vi.G.
Ieiunii & orationis virtus. xxviii.
Ieiunii ratio. lxxviii.
Ieiunis quãobrem ſit euchariſtia ſumenda. cxxxvi.
Ieſus ideſt ſalutaris. xlix.lvi.
Ieſus quẽ numerũ eius literæ exprimant. lxii.
Ieſus appropinquat iis q de ſe loquuntur. cxliiii.
Ieſum ſoluens. cxciii.
Ieſum eſſe Chriſtũ qui credit ſaluus erit. cxciiii.
Videatur Chriſtus.
Iezabel, ccii.
Iezechiel donum prophetiæ accepiſſe narratur. lxix.
Ignatius de ſe. ccxv.
Ignis & aqua. xxvii.
Igne qui ſalui. xxix.
Ignis dilectionis & cupiditatis q̃ ſit diuerſus. xliiii.
Ignis gehennę vt ſit inextinguibilis. lxviii.
Ignẽ venit mittere in terrã dominus. cviii.
Ignis ęterni ſpecimen ſiue exẽplũ. fo. clxxxiiii.
Ignis duplex. cxxxviii.
Ignem miſit dominus in terram. fo. cxliiii.
Ignis non eſt deus,ſed per ignem ſignificatus. cxlix.
Ignis ſignum. ccxi.
Ignoratio ex amore. xcvii.
Ignorantia non excuſans. cviii.
Illiterati prędicant. cli.
Illuſores illudendi. clxxxv.
Imago dei in nobis. xxxvi.
Immunda quę ſint. lxiiii.
Imperium Chriſti eſt virtutis diuinę. xxvii.
Imperium Chriſti rurſum. lvi.
Impoenitentia finalis. cvi.
Impletum ſolet in bonam partem accipi. lviii.
Inanima ſeu nõ viuentia quõ obediant domino. xiii.
Incarnationis dominicæ antefacta promiſſio. clvii.
Increpet quem dominus. xcvii.
Incubi & Succubi. xci.
Inducere in tentationẽ quid ſit.folio viii.
Indumentorum ratio. ccvii.
Indurare dei eſt ipſum non ſaluare. viii.R.
Infantem adhuc Ioannẽ quõ alloquatur Zacharias pater. lix.
Infantium ſimiles. clxxvi.
Infantes,Iuuenes &c̃. clxxxix.
Infernus & mors. cciiii.
Infirmitas proueniens ob peccata fo. clxxiii.
Ingemuit quare dominus. xxii.
Inimici qualiter ſint a nobis tractandi. lxxxi.
Inimici dei. clxxi.
Iniqui puniuntur ante diem iudicii. clxxxiiii.
Initia quattuor. clv.
Iniuſti cum quibus deputandus erat dominus. cxxxvii.
Inſanire cur Paulus putetur.clxii.
Interrogandi quę fuerit dño oĩa ſcienti cauſa. xxxvi.
Interrogatio difficultatẽ indicat, ac prę ſe fert. cviii.
Interrogationis quã princeps quidam Chriſto fecit,cauſa. cxxiiii.
Interrogandi rurſus q̃ fuerit dño cauſa,cum diceret, quid tibi vis faciam. cxxv.
Interrogatio Chriſti,quõ Chriſt⁹ ſit filius & dominus Dauid, eſt nobis vtilis. cxxxi.
Interrogatio perfida. cxxxi.
Intrare quęrentes & nõ intrantes qui ſint. cxi.
Inuidorũ dementia. cxxviii.
Inuidię malum. cxxxi.
Ioanna vxor Chuza. lxxxviii.
Ioannes baptiſta quõ erat angelus. i.
Ioannis Baptiſtę veſtitus quid ſignificent. ii.
Ioannes Baptiſta ꝙ truſus eſt in carcerẽ qd indicet,& quo tẽpore fuerit in carcerem miſſus. iii.

Tabula Alphabetica.

Io.Bapt.Heliç imitator. xvii.
Ioannis Baptiſtæ hiſtoria ſecūdū Ioſephum.xviii.Eius decollationis tempus. ibidem in fine.
Ioānē Baptiſtā quō oportuit minui,& Chriſtū creſcere. xviii.
Ioannes Baptiſta cur de ſterili parente natus. liiii.
Ioannis Baptiſtę & Heliç comparatio ac ſimilitudo. lv.
Ioannes quid interpretetur. lv.
Ioānis Baptiſtę ī natiuitate gaudium. ibidem.
Ioannes eſt nomen eius. lviii.
Ioannis Baptiſtę p̄dicatio,& quomodo vox ſit clamantis. lxvi.
Io.Baptiſtę prerogatiuę. lxviii.
Ioannes Baptiſta non dubitauit de Chriſto: Et eiuſdē commendatio,veſtitus,ac officium,& ꝙ erat angelus. lxxxvi.
Ioannes Baptiſta quare diſcipulos ad Chriſtum miſerit.lxxxvi.
Ioānes Bapt.fuit lucerna Chriſto. cxxix.
Ioānes Baptiſta pro Chriſto,ꝗa pro veritate cæſus eſt. cxxxv.
Ioannis Baptiſtæ humilitas ſeu modeſtia. clxxxviii.
Ioannis euangeliſtæ excellentia. folio.ix.Martyrium xxxi.
Ioannes euāgeliſta an fuerit adoleſcens ille q nud⁹ aufugit.xliiii.
Ioannis euangeliſtæ ſublimitas. folio lxxix.
Ioannes euangeliſta præter cæteros charitatem præcipit. lxxxii.
Ioannes euangeliſta cur epiſtolas ſcripſerit. clxxxvii.
Ioannis euangeliſtę filii & patres. folio clxxxviii.
Ioānes euāgeliſta ſenior ſeu p̄ſbyter. cxcvi.
Ioannes euāgeliſta Apocalypſim ſcripſit. cci.
Ioan.euangeliſta eſt aquila. cciii.
Ioan.euāgeliſta eſt ꝓpheta. ccxxi.
Iob duplicia recepit. clxxiii.
Ionas propheta. ciii.
Iordanis & eius fontes. xxiiii.& folio ccxxi.
Ira ventura. lxvii.
Irę mala,& ideo ſis tard⁹ ad irā 167
Ira iudicis. clxxii.
Iris,ideſt arcus cæleſtis. cciii.
Iſſachar. lxxx.&.ccv.
Iter vitæ. xcix.
Iter ſabbati. cxlviii.
Itinera domini, & loca in quibus operatus eſt. xi.
Iudas Thaddęus. ix.lxxx.
Iudas Scarioth de tribu Iſſachar. folio ix.
Iudę traditoris ſcelus. xxix.
Iudas Iacobi frater. cxlviii.
Iudę ep̄la olim erat apocripha.folio cxcix.
Iudas traditor & Simon Magus erant piſces mali. lxxv.
Iudas traditor dictus erat etiam Simon. lxxx.
Iudam traditorem intrauit Satanas.cxxxv.Iudæ trad.malitia & ſimilium eius. ibidem.
Iudæ traditori datur pœnitendi occaſio. cxxxvi.
Iudas traditor expers erat & erit regni. cxxxvii.
Eius ingratitudo. cxxxviii.
Supplicium eo dignum. cxlviii.
Iudas Galilæus. clii.
Iudę patriarchę tribus cur numeretur prima. ccv.
Iudaicum ſacerdotium. lxvi.
Iudaici regni finis ibidē.
Iudaicus mos. lxxxviii.
Iudęoꝝ error circa Chriſtū. v.
Iudæorum peruerſitas. xvii.
Iudęoꝝ cōtra Chriſtū petitio.xlv
Iudæorum rectores. liiii.
Iudæi oſtenduntur diabolo peiores. lxxiiii.
Iudæi in quibuſdā ſunt pueris ſimiles. lxxxvi.
Iudęorum impietas xci.
Iudęoꝝ ad Chriſtum redit⁹.xcii.
Iudęorū in Chriſtū furor. xciiii.
Iudęi quō omnes occiderint. cv.
Iudęorum excidium ſeu exterminium per Romanos. cix.
Iudæi quod mandatum dn̄i nunq̄ præterierint. cxvi.
Iudæi gentium ſalutem oderunt ſemper. cxxvi.
Iudæi taxantur. ibidem.
Iudæorum quanta fuerit tempore Chriſti impietas. cxxvii.
Iudęorum quanta erit in fine ſeculi religio. cxxvii.
Iudęi nō credunt veniēti ex mortuis Chriſto. cxlxi
Iudęorum ſectę. cxxxi.
Iudęorum preſſura. cxxxiii.
Iudęi quę cauſa excidii. cxxxiii.
Iudęi iuſte rep̄hendūtur.cxxxviii. cxcviii.Eorū in Chriſtū impietas. cxxxix.
Iudęi ſua ſe cōdēnauerunt ſententia. ibid.
Iudęi ſunt inexcuſabiles. cxl.
Iudęorū inſana electio inter Barabbā & Chriſtū ipſos manet.cxl
Iudęorū crudelitas & imprudentes preces. ibi.
Iudę triginta maledictiōes. cxlix.
Iudęorū captiuitas. cxlix.
Iudęi notantur curſum. cxc.
Iudęi negabant Ieſum eſſe Chriſtū.i.meſſiam ꝓmiſſum. cxcvii.
Iudęa quę regio. cxlix.
Iudęi qui. ccii.
Iudicis aduentus cxxxiiii.
Iudex ante ianuā. clxxiiii.
Iudicis boni officiū. clxxvii.
Iudicantes ſe præſentia dn̄i indignos,vt Geraſeni,Petrus. xci.
Iudicaturi domini figura ſeu forma. xxvi.xcvi.
Iudicaturi maieſtas. cxxxiiii.
Iudiciū & Charitas ſunt nobis neceſſaria. ciiii.
Iudiciū cunctis affuturum. cviii.
Iudiciū temerariū caue. lxxxiii.
Iudicia dei abyſſus multa. folio xcvii.clviii.& clix.
Iudiciorū dei diſtrictio. cxviii.
Iudicium dei duplex. clxxx.
Iudicium impii. cxviii.
Iuga qnq; boū ementes. cxiii.
Iuliani hęreſis. xxvii.
Iuramenti vetatio. clxxiii.
Iurando cauenda. ibidem.
Iuſtitia in quo ſit. lxxxvii.
Iuſtificatur deus. lxxxvi.
Iuſtificantes ſeipſos. cxviii.
Iuſti qui ſint ante deum. liiii.
Iuſtus ſine querela. liiii.
Iuſtorum ab iniuſtis diuiſio.cviii
Iuſti ſemper videbunt reproborū ac damnatorum pœnas. cxix.
Iuſtus eſt Chriſtus. clxxii.
Iuſtus dum patitur,Chriſtum iuſtum imitatur. clxxix.
Iuſtus quāobrem vix ſaluabitur. folio clxxxi.

Iuſtitia Chriſtianorum. clxxxii.
Iuſtitia futuri ſeculi. clxxxvi.
Iuſtitia noſtra. cxc.
Iuſtitia perfecta.fo. eodem.
Iuſtitia hominis q̃ nulla ſit ad iuſtitiam dei. cxci.
LAbores eccleſię. xx.
Lacus irae. ccxii.
Lęditur nemo niſi a ſemet ipſo.fo. clxxviii.
Languorũ variorũ per dominũ curatio. xxiiii.
Laodicia eccleſia. cciii.
Lapides ex quibus filii Abrahę fiant. lxvii.
Lapis molaris in collo ſuſpendendus vt demergatur in profundum maris. cxix.
Lapides clamantes laudẽ Chriſti. fo. cxxviii.
Lapidẽ quẽ reprobauerũt ędificantes factum in caput anguli eſſe Chriſtum.fo. cxxx. & fol. cli.& clxxvi.
Lapidis reuolutio ab oſtio monumenti qd ſignet. cxliii.
Lapis precioſus eſt Chriſtus. folio.ccxviii. Lapidum p̃cioſorum diuerſitas. ibi.
Latria & dulia. lxxi.
Latrones cũ dño crucifixi. xlvii
Latrones in quos cecidit Adã.i. homo ille circa Hierichonta. c.
Latronis boni cõfeſſio. cxli.
Laudatio plena. liiii.
Lazari reſuſcitatio quanti momẽti fuerit. xvi.k.
Lazari reſuſcitatio. xciii.cxxviii.
Lazari ſoror peccatrix. xli.
Lecti & modii nomine qd ſignificetur.fo. xii.
Lectus gehennę. ccii.
Legio dæmonũ etiã gẽtes notat. fo. xiiii.
Legis cuſtoditę vtilitas. xxx.
Legis a gratia quanta ſit diſtãtia fo. lxxvii.
Leges & prophetę de Chriſto loquuntur. xcvi.
Legiſperitus tentans dñm. xcix.
Legis onera. ciiii.
Legem nõ venit dominus ſoluere ſed adimplere. cxviii.
Lex noua oſtenditur ſtrictior q̃ fuerit vetus. cxviii.
Lex Moſis diuitias nõ improbat. fo. cxviii.
Legis cuſtodia iterũ.fo. cxxiiii.
Legiſperitus dicens ſe mãdata domini a iuuẽtute ſeruaſſe,nõ creditur mentitus. cxxiiii.
Lex perfecta. clxvii.
Lex libertatis. clxviii.
Leo dicitur Chriſtus. cciiii.
Leoni ſimilis beſtia. ccx.
Leonis natura. ccxii.
Leproſus mũdatus a domino qd myſtice notet. iiii.
Leproſum cur mundando tetigerit dominus. ibidẽ.
Leproſi mundatio nõ quęrit locũ certum. lxxvi.
Leproſorũ decẽ curatio. cxx.
Leproſos ſolos ex male habẽtib⁹ miſit ad ſacerdotes dominus,& quare. cxx.
Leui qui & Matthęus dicitur.folio lxxvii.& ccv.
Libanus mons. cci.
Liberalitas domini. cxii.
Libertas arbitrii. xxxvi.
Liberũ arbitriũ noſtrũ dubitãter loqui facit Chriſtum. cxxx.
Liberorũ officium. clxxvii.
Libri plicati redditio quid ſignificet. lxxiii.
Liber Enoch q nunc eſt citatur. fo. cxcix.
Liber inuolutus. cciiii.
Liber vitę & libri. ccxvii. Et rurſum.fo. ccxviii.
Libyas vrbs. xxiiii.
Librarius recte ponitur p eo qui libros ſcribit. li.
Ligna duo collecta,crucis domini habent figuram. lxxiiii.
Lignum viride. cxli.
Lignum vitę. ccxxi.
Lilium repandũ. lxix.
Linguã cur præcipue refrigerari petat diues epulo ſepultus in inferno. cxviii.
Linguæ vnius vt hebraicę diuerſitas. cxxxix.
Linguis oĩm locutos fuiſſe apoſtolos innuit. ibidem.
Linguę ignitę,& earum varietas quid notent. cxlix.
Lingua ignis eſt, eamq́ ſubigere nemo poteſt. clxx.
Linguis variis quõ ſint locuti apoſtoli. cxlix.
Linguas detrahentium vt toleremus,conſulit. cxcvii.
Linguas ſuas prę anguſtia comedentes. ccxiii.
Linteũ oſtenſum Petro. clv.
Litator qui ſit. cxciii.
Literarum velamen. lxxvi.
Litera qd a ſpiritu diſtet. cxxxi.
Loca in quibus operatus eſt dominus ſalutem. xi.
Loca rebus congruunt. xxvii.
Locorũ cũ factis cõgruẽtia. xcvi.
Locũ traditori notũ quare petierit dominus. cxxxvii.
Locus requietionis dei. cliii.
Loculus defuncti. lxxv.
Loculi domini. cviii.
Longe quõ quis ſit a deo qui vbiq; eſt. clxxii.
Longęuus ſuper terram. ix.
Loqui recte. xxii.
Loth & eius iuſtitia. cxxii.& 184.
Lucas & Marcus pręſentẽ dñm ĩ carne nõ viderũt.non ergo Lucas cum Cleopha. liiii.
Lucę q̃ fuerit ſcribendi ratio.liiii.
Lucas bos eſt in figura.lxv.& cxli
Lucas vbi & quõ genealogiã Ieſu Chriſti narret. lxix.
Lucę ſcribendi mos. lxxxv.
Lucas quõ de omnibus ſcripſerit vt atteſtatur. cxlvii.
Lucas de ſacerdotio Chriſti plus q̃ cęteri ſcripſit. cxlvi.
Lucas compleuit euãgeliũ ſuum in templi deuotione. ibidẽ.
Lucas medicus fuit. cxlvii.
Eius diſcrepantia. ibidem.
Lucas in apocalypſi vitulus.cciii.
Lucernã accendens ſup candelabrum,qui ſit. ciii.
Lucernas tenere. cvii.
Luciferi cultores. cliii.
Lucifer. clxxxiii.&.cxcix.
Lumen. lxiiii.
Lumen cęleſte. ccxxi.
Lux,& eſſe ſeu ambulare in luce. fo. clxxxvii.
Lũbos pręcingere qd ſit. cvii.
Luna.xv.crucifixus eſt dñs. xli.
Lunaticus curatus. xcvi.
Lupi inter quos diſcipuli. xcviii.
Luſtrat dominus omnia. v.

Tabula Alphabetica.

MAculę. cxcviii.
Magdalena vtrũ ſit vna.87
Magdalenę pœnitentia.ibi.
Magdalena cur nõ vbiq; nomine-
tur. lxxxviii.
Magdalena & Martha. c.
Magi ægyptiaci conatus clxi.
Magiſter in quo imitãdus.lxxxiii.
Magnificare dominum qui ſit ido
neus ſeu aptus. lviii.
Magnificat,ſeu cãticũ Marię.lviii.
Magnorum caſus. lxxxv.
Magnus eſt aliter Chriſtus q̃ Ioã
nes Baptiſta. lvi.
Magog & Gog. ccxvii.
Maior & minor. cxlviii.
Mala pauperis. cxviii.
Maledici in morẽ pari. clxxx.
Maledictiones in Iudam. cxlix.
Maledictio a ſanctis facta. cliii.
Mali quid habeãt deteſtãdũ.xcvii.
Mali arguẽdi ſunt ĩ timore.cxcix.
Mali dantes bona. ci.
Malchus. cxxxviii.
Mamillę. cci.
Mamona iniquitatis. cxvii.
Mamon. ibidem.
Manaſſes. ccv.
Mandatum primum. xxxvii.
Mandatũ vet⁹ & nouũ. clxxxviii.
Mandatum domini conſiſtit in fi
de & dilectione. cxcii.
Manducet q vere reſuſcitat⁹. xvi.
Manducandi ratio.lxxi. Mandu-
cent quomodo Iudæi. cxl.
Manducandi quę fuerat dño poſt
reſurrectionem cauſa. cxlv.
Manichęus refellitur. xiiii.
Et item. xxviii.ciiii.
Manichęi error. xci.&.cxlv.
Manna abſconditum. ccii.
Mannę prefiguratio. cxxxv.
Manũ aridam habens viii.Q.
Manus extenſio. lxxix.
Manum in aratrũ mittere. xcvii.
Marco ſcribendi cauſa. i.
Eiuſdem vita & genus. ibidem.
Eiuſdẽ in ſcribẽdo intẽtio.ibid.l.
Marci & Lucę auctoritas. cxlvii.
Marci in ſcribendo forma. l.
Marcus in hois figura. li.cciii.
Marcus filius Petri a fonte:q vul-
go filiolus dicitur clxxxi.
Marcion xxiiii.&.cxcvii.
Mare pręſens ſęculum. xiii.
Mare iterum. clv.
Mare vtrum deſinet eſſe. ccxviii.
Margaritę ſeu gemmę. xii.ccxx.
Maria Alphei & Cleophę. ix.
Maria,& nois interp̃tatiões. lvi.
Marię virginis propoſitũ. lvii.
Maria credidit angelo. ibidem.
Mariæ humilis obedientia & mo-
deſtia. lvii.Laudes.ibidẽ.
Maria permanſit poſt partum vir
go inuiolata. lxiii.
Maria non obligabat̃ purgari per
legem. lxiii.
Maria.lxxxviii. Optimam partem
elegit. c.
Maria eſt beata. ciii.
Maria Iacobi eſt ſoror Marię ma-
tris domini. cxliii.
Maria Cleophæ. cxlviii.
Maritima multitudo. lxxx.
Martyres. ccxvii.
Martyrologiũ Hieronymi. xviii.
Maſculum parere. ccix.
Mater Chriſti. xlviii.
Mater & fratres Chriſti. xi.
Mater domini, & quare eam non
ſtatim adiit vocatus ab ea. xc.
Mater & filia.Socrus & Nur⁹.cix.
Matthęus quare non nominetur
a Marco. vi.
Matthęi nominis ratio. ix.
Matthæus publicanus. xl.
Matthęus in leone & Marcus fi-
guratur in homine. li.&.lii.
Matthęus citatur in libro genera-
tionis Ieſu Chriſti. lxix.
Matthęus qui & Leui. lxxvii.
Matthęi electio. ibidem.
Matthęi de ſe modeſtia. lxxix.
Matthęus iterum. lxxx.
Matthęus rurſum leo. cciii.
Maturitas. ccxii.
Maxillam alteram prębere. lxxxii.
Medici mali falſi theologi. xv.
Medici inutiles qui. xcii.
Mendax & mendacia. clxxxix.
Mendacium peſſimum. ibidem.
Mendacem facientes deum patrẽ,
quantum poſſunt. cxcv.
Mendacium periculoſiſſimum eſt
quo in religionẽ peccat̃.ccxviii.
Mendicans iuxta viam. xxxii.
Mendicare prædicantibus non eſt
neceſſe. xciii.
Menſa & micæ de ea cadentes mo
raliter. xxi.xxii.
Menſa in cœlo quę ſit. cxxxvii.
Menſes quinq;. ccvii.
Menſes duodecim. ccxxi.
Menſura tritici. cviii.
Menſura hominis quæ & angeli
eſt. ccxviii.
Mercatorum facinus. xxxiiii.
Mercenarii in domo patris. cxv.
Merces ſumma. lxxxii.
Merces operariorum. xcviii.
Mercedem ſuam hic capiẽtes.cxii.
Merces detenta. clxxii.
Mercurius quare ſit creditus Pau
lus,& Barnabas Apollo. clvii.
Meretrices cum quibus prodigus
ſubſtantiam abſumpſit. cxvi.
Mergi naues moraliter. lxxv.
Meritorum & pręmiorum æqua-
lis eſt diſtantia. cviii.
Meſſis quidẽ mlta, operarii autẽ
pauci. xcviii.
Micę cadentes de menſa. xxii.
Michael pugnans. ccix.
Militum regula per Ioannem Ba
ptiſtã tradita. lxvii.
Millia quinq; ſatiatorum. xciiii.
Mille anni. cxxiiii.ccxvii.
Miracula cur modo non fiant vt
in prima eccleſia. ix.
Miraculũ per malos fieri. xcix.
Miret̃ quõ dñs. xvi.lxxxv.
Mirati qui ſint. xc.
Miſericordia domini. cxxxiii.
Myriadum myriades. ccvii.
Miſſorum ad Corneliũ ratio. clv.
Mitti in villam moraliter. cxv.
Modeſtiam facto docet dñs. fo-
lio cxxxvi.
Modius & lectus. xii.
Mola. ccxv.
Molẽtes duo. cxxii.
Moloch ſeu Melchon. cliii.
Monialis cuiuſdam curatio, facta
confeſſione.& non prius. xci.
Mons moraliter quid indicet.viii.
Montis ſignificatio. xxxii.
Mons oliuarum. xxxviii.
Montẽ cur aſcẽderit dñs. xcvi.
Monumentũ nouum. cxlii.
Moralitas & veritas dñi. ix.lxxx.
Moriturus erat qui non moritu-
rus. lxxxiiii.
Mori cupientes ccvii.
Mors quõ videatur. lxiiii.

c

Mors non timenda. xcvii.
Mors animæ. cxci.
Mors ſecunda. ccii.
Mors & infernus. cciiii.
Mortem ſuam flere quare vetuerit dominus. cxli.
Mortem deglutiuit dñs. clxxxix.
Mortificatio carnis clxxix.
Mortui ſepeliant mortuos. xciii.
Mortui cur dicãt dormiẽtes.xciii.
Morus & eius folia. cxx.
Mos dominicus. cxxvi.
Moſaicum ſacrificiũ vtrũ approbet dominus. iiii.&.lxxvi.
Moſes ĩ trãſfiguratiõe. xxvi.xcvi.
Moſes iterum. lxxx.
Moſes ſeruus primus in vineam domini miſſus. cxxx.
Mulierum reparatio. xlix.
Mulier extollens vocem. ciii.
Mulierum nati. lxxxvi.
Mulier etiam Chriſtum ſignificat. folio xiiii.
Mulierum in charitate & amore Chriſti conſtantia. cxliii.
Mulieres quare potius q̃ viros allocutus ſit dñs crucẽ portãs.cxl.
Mulier amicta ſole. ccix.
Mulierũ recordatio imitãda.cxliii
Mundani qui ſint. cxciii.
Mundati quare ſint ingrati. cxxi.
Mundi finem calculantes. cxxi.
Mundus per quæ periit. clxxxv.
Mundus tranſibit. clxxxix.
Mundus rurſum. cxc.&.cxci.
Mundum vincere. cxcv.
Mundus totus quomodo ſit ĩ maligno poſitus. cxcvi.
Mundus non interibit. cxcvii.
Munus quodcunq; ex me eſt. xxi.
Murus magnus. ccxviii.
Muſto pleni. cxlix.
Mutatio dexteræ dei. cxxxvii.
Muti & ſurdi curatio. xcvi.
Mutuo dandum eſt. lxxxii.
NAaman Syrus. lxxiiii.
Naboth facto ꝓpheta.cxxx.
Nardus & eius natura. xli.
Naſamones. ccxix.
Naſci ſanctum. lvii.
Natalem ſuum celebrantes. xvii.
Natus vbi & quare dñs. lix.lx.
Nati eius ſignum.lxi.Nat⁹ ex deo non peccat mortaliter. cxcvi.
Nauclerus & Nauicula. clxii.
Naues multæ. xiii.Duæ.lxxv.
Nazareni. xvi.lxxiiii.clxi.
Nazareni comati cxxxiii.
Ne intreris in tẽtationẽ. cxxxviii.
Neceſſitas dimittendi vnum. cxl.
Negat quis Chriſtum. cxxxix.
Negare & offendere Chriſtũ qd ſint. cxxx.
Negantium differentia. cv.
Negatio Petri trina,& de ea euangeliſtarum concordia. xlii.
Negotiatores tres. cxxvi.& ſeq.
Nemo ſine peccato clxxxviii.
Neptalim & eius tribus. ccv.
Nero leo eſt. clxiii.
Neſcire domini quale ſit. cxi.
Neſtorii error. lvi.lvii.cxciii.
Nicolaitarum hęreſis ccii.
Niniuitarum more ſubuertẽdi q ſint. ciii.
Nobiliores qui ſint. clviii.
Noctis ratio. cci.
Noe arcam ædificans. cxxii.
Noe quomodo numeretur octauus ab Adam. clxxxiiii.
Nominis mutandi ratio in Petro & in aliis. ix.
Nominum apoſtoloꝝ ratio. ix.
Nominis exprimendi ratio xxxi.
Nominis a deo ĩpoſitio aut mutatio quid præ ſe ferat. lv.
Nomen diſcipuloꝝ Chriſti eſt nomen chriſtianorum. lxxxi.
Nomen dæmonis eiiciendi quare inquiratur. xci.
Nomina ſcribi in cælis. xcix.
Nominis Ioannis ratio. lviii.
Nomen paupis & nõ diuitis quare exprimatꝰ in euangelio. cxviii.
Nominis dñi autoritas. cxxviii.
Nomen domini duplex cl.
Nomina pauca habeo aduerſum te. ccii.
Nomen nouum. ibidem.
Nomen tetragrãmaton. ccv.
Nouariani veniam negantis error. x.
Nouati hęreſis. lxxxv.
Nouem indigent vno. cxxi.
Nouiſſime. l. Nouiſſimus.cci.
Noxarum remedia. xciii.
Nubes ab oriente. cix.
Nubes ſunt prædicatores. cxcvii.
Nubes ſine aqua. cxcix.
Nubs antique. xcvi.
Nubere & ducere. xxxvii.
Numeri progenitoꝝ Ieſu Chriſti ratio. lxx bis.
Nuncios Ioãnis Baptiſtę caſtigat dominus. lxxxvi.
Nuptias qñ adiit dominus. cvii.
Nuptię Chriſti & eccleſiæ. cxii.
Nuptiæ agni. ccxvi.
OBiecta dño duo. cxxxix.
Obitus Petri. clxxxiii.
Obœdientia Marię. lvii.
Obſecrans. lxxxv.
Obſecratio. clxxxi.
Obumbratio ſpiritus ſancti. lvii.
Occide & manduca. clv.
Occidi gladio.ccx. Occiſum ſe ſimulabit Antichriſtus. ccxi.
Octaua. xxvi.xcv.clxxxiiii.
Octodenarii ratio. cx.
Octogintaquattuor. lxv.
Octonarii ratio.liiii.vide Octaua.
Oculi beati.lxiiii.Turbati. cxliiii.
Oculos in ſuos leuat dñs. lxxx.
Oculus eſt intentio. ciii.
Oculi domini. cci.ccxvi.
Oculi flammei. ccii.
Intus & foris,ante & retro.cciii.
Odiũ neceſſarioꝝ & vxoris.cxiiii.
Odium. clxxxviii.
Offendere & negare Chriſtũ.cxxx
Offendimus in multis oẽs. clxix.
In verbo nõ offẽdẽs ꝑfect⁹ ẽ.ibi.
Offenſio multiplex. clxxvi.
Officia matrum & filiorum. lvii.
Officiũ ꝑfectoꝝ & ſubditoꝝ.cviii
Officiũ iudicis boni. clxxvii.
Officiũ liberorũ.clxxvii.Vxoꝝ in viros & econtrario. clxxviii.
Adoleſcentulorum. clxxxi.
Olei vſus & conſecratio. clxxiii.
Oliueti in monte morati.cxxxiiii.
Oliuæ duæ. ccviii.
Omnis caro. cxlix.
Omnis creatura. clxxvii.
Opera non verba examinanda.folio.cxxiii.Opera plena. ccii.
Operantur paſſiue. xciiii.
Opus & ꝓceptum dei. lxxvi.
Orandi locus.xliiii. Modus.cxliii.
Orandi horæ. cxlix.
Orantes vt laudem vel pecuniam inde accipiant. cxxxii.
Orare in mõte,quid ſit. xxvii.
Orare vtri naturæ in Chriſto cõueniat. lxxvi.

Orare ſine itermiſſiōe. xxviii. cxxiii
Orare in ſpiritu ſancto. cxcix.
Oratio domini in monte. xix.
Oſo nō aſcendētiū vana. ibidem.
Oratio generalis. xxviii.
Orationis virtus. xxviii. & cxlviii.
Orationis inſtantia. ci. & clv.
Oratio dominica ſecundum Matthęum, & ſecundum Lucam. ci.
Oratio cōtra iactantiam. cxxiii.
Orationis merita. clxxiii.
Orationis efficacia. clxxiii.
Oratio impeditur per rem vxoriam. clxxviii.
Oret quãobrē Chriſt⁹. lxxix. Et q pernoctãdū ſit in oratione. ibidē.
Orent alii pro infirmo, triſtis autem pro ſeipſo. clxxiii.
Ordo proficiendi. cl.
Ordo diſputationis Pauli. clviii.
Orichalcum. cci.
Orichalco ſimiles pedes. ccii.
Oriens nomen domini. lix.
Originalis culpa in omnib⁹. xxvii.
Originalis mundus. clxxxiiii.
Origenis de damnatis tandem redimendis error. x.
Oris locutio. lxxxiii.
Ornatus interior. clxxviii.
Oſanna. xxxiii. bis.
Oſculum Iudę traditoris. xliiii.
Oſculum dare Chriſto. lxxxviii.
Oſculãdi quę Iudę cauſa. cxxxviii.
Oſculum ſanctum. clxxxi.
Oſſa ſunt virtutum robur. cvii.
Oſtendere ſe ſacerdoti. lxxvi.
Oſtium amici. ci.
Oſtium ſcientiæ. ccii.
Ouis & turtur in oblatione. lxiiii.
Oues. xcix. In deſerto. cxiiii.
Ouem humeris ſuis imponens & reportans. cxiiii.
Ouis eſt Chriſtus. cliii.
Oues errantes. clxxviii.
P Littera non ſonat in hebręo. folio lxxix.
Pacis indicium. lix.
Pacem futuræ vitę optant viri iuſti. folio lxiiii.
Pacis tempore vigilandum eſt diligentius. xcv.
Pace cur careant Iudęi. cxv.
Pax hominibus, gloria deo. lxi.
Pax ab ore prędicatoris. xcviii.
Pax dei. ccxvi.
Pactum domini. lxii.
Paganorum dementia. xxxi.
Pagani a pago. xlvi. cxl.
Palmarum domino ſtratarū cauſa fuit reſuſcitatio Lazari. folio xvi. k.
Palmæ. ccv.
Panis & Pera allegorice. xvii.
Panes quinq & piſces duo. xix.
Panes ſeptem hordeacei. xxiii.
Panis myſticus. lxxiiii.
Panes quinq rurſum. xciiii.
Panis, piſcis, ouum. ci.
Panis cotidianus. ci.
Panis regni cæleſtis. cxii.
Papias Hierapolites epiſcopus. folio. i. Qui fuit auditor Apoſtolorum. cxcvi.
Parabolæ euangelicæ. xiii.
Parabolica facta dñi. xxxiiii.
Parabola de ſemine. lxxxviii.
Parabolæ ſenſus. cxiiii.
Parabolarum quas fecit dominus ratio. cxxiii.
Parabola ſumpta ex rerum diſſimilitudine. ibidem.
Paraditus. cli.
Paradiſus. lxxvii.
Paralytici curatio. v. lxxvi.
Paraſceue. xlviii. & cxlii.
Parata ſalus. clxxiiii.
Pardo ſimilis beſtia. ccx.
Paries dealbatus. clxi.
Paruuli malitia. xxviii. xcvii.
Paruulū ſuſcipere in nomine domini quid ſit. xcvii.
Paſcha & Azyma. xl.
Paſcha. xxxiiii. & xxxv.
Paſchalis agni quę fuerat manducandi hora. cxxxv.
Paſchę noui inſtitutio. cxxxvi.
Paſcendus eſt grex. clxxxi.
Paſcendi gregis forma. ibidē.
Paſſionis dominicæ hora. lxxiiii.
Paſſionis dominicæ genus. ibidē.
Paſſionis dominicę mentio. cxxi.
Paſſionis & reſurrectionis dominicæ prædictio, & prædictionis cauſæ. cxxv.
Paſſio cōis eſt oīb⁹ bonis. clxxxi.
Paſſionis myſterium. clxxxvii.
Paſtorum circa gregem vigilia. lx. feſtinatio & auctoritas. lxi.
Pater Chriſti Ioſeph. lxiiii.
Pater contra filium ſurgēs eſt diabolus. cix.
Patri ęqualis eſt filius. xcvii.
Patris cæleſtis cibus. cxvi.
Patris diuinitas. ibidem.
Patris omnia bona quomodo ſint ſenioris filii. cxvi.
Pater deus eſt ęquus iudex. clxxv.
Paterfamilias. cxi.
Patriſfamilias apud quem dominus cœnam fecit cur nomen nō exprimatur. cxxxv.
Paternorū ſcelerū ſectatores. ciiii.
Patriarcharum ſepulcra. clii.
Pati electos. clxxx.
Patientes qui gaudeant. lxxxi.
Patientiæ laus. cxxxiii.
Patientia vera. ibidem.
Patientia ſanctorum. clxxiii.
Paulus & Barnabas. lxxv.
Paulus quando paſſus eſt inſidias. cliiii. Eiuſdem in eccleſiam ſęuitia, Excæcatio, & Conuerſio. folio eodem. id eſt. cliiii.
Pauli conuerſionis & paſſionis tēpus. clvii.
Paulus creditus eſt Mercurius, & Barnabas Apollo. clvii.
Paulus quando dictus qui prius Saulus, & quãdo apoſtolus. clvii
Pauli criminatio. clx.
Paulus ab aliis de ſe didicit. ibidē.
Pauli patria. clxi.
Pauli in epiſtolis quędam eſſe deprauata. clxxxvi.
Pauli commendatio. clxxxvi.
Pauli ſcripta. ibidem.
Paupertas domini. xxxiiii. xcvi.
Pauperes ſpiritu. lxxxi. ccii.
Pauperum euangelizatio. lxxxvi.
Pauperes electi. cxiii.
Pauperis Lazari tentamenta. folio cxviii.
Pauperum tutor dominus. clxxii.
Peccata cur prius remittat dominus q̄ ſanet. v.
Peccata dimittendi poteſtas penes quem ſit. vi.
Peccato in ſpiritum ſanctum qui ſint obnoxii. x.
Peccata quæ ſint in altero ſæculo dimittenda. x.
Peccata quibus dimittantur. x.
Peccata prius remittit. lxxvii.
Peccatum ad mortem, & qđ non ad mortem. lxxxii.

Peccatum omne fundamento caret.folio lxxxiiii.
Peccatum quod & quomodo ſit remiſſibile. cv.
Peccatum fugit omnis martyr,id eſt teſtis Chriſti. clxix.
Peccata euitabilia. clxxxiii.
Peccato ſine viuit nemo: Cauendum tamen eſt cuiq;. clxxviii.
Peccatum mortale vitant omnes qui ex deo nati ſunt. cxci.
Peccatum eſt iniquitas. cxci.
Peccatum tollere potuit Chriſt⁹. folio eodem.
Peccat diabolus ab initio. cxci.
Peccatorum grauiorum remiſſio fiat per Preſbyteros. cxcvi.
Peccare vſq; ad mortem quid ſit. folio cxcvi.
Peccatum Alexandri ad mortem & non ad mortem, & peccatum generaliter acceptum. cxcvi.
Peccatorum diuerſitas. ccxiiii.
Pectorum percuſſio. cxlii.
Pecuniam habere & pecuniā amare differunt. xxx.
Pecunia perit. cvii.
Pecuniam quid ſit ligare in ſudario. cxxvii.
Pecunia domini eſt fœnori dāda. folio eodem.
Pedes noſtri quomodo dirigantur in viam pacis. lix.
Pedes Chriſti. Et ſedere ad pedes eius. xci.xcii.
Pedes diſcipulorum. xcviii.
Pedes domini rurſum. cci.
Pelagianiſtæ. cxv.
Pelagianiſtarum ſeu Pelagianorū error. clxxxi.cxc.cxcvi.cxcix. ccxxi.
Pelagium arguit. clxxxvii.
Pella. xxxix.
Pellices. clxxxv.
Pentecoſte. cxlix.
Per Ieſum &c. clxxx.
Pera & panis allegorice accepta. folio xvii.
Peregrinus quibus ſit domin⁹.folio cxliiii.
Peregrini in die reſurrectiōis quare non fatebantur Chriſtum eſſe filium dei. cxliiii.
Perfecto eſſe volēti vendenda ſūt temporalia omnia. cxxiiii.
Perfidię mala. cxxi.
Pergamus vrbs. ccii.
Perſeuerantia opus eſt. ci.
Perſeuerantię bona. cxxxvi.
Perſecutionem paſſi. lxxxi.
Perſecutores eccleſiæ ſunt duplices.folio cv.
Perſecutio ſub Antichriſto futura. ccii.
Perſecutionis extremæ quæ ſub Antichriſto,magnitudo. ccvii.
Perſonarū deus non eſt acceptor. folio clv.
Perſonæ in pręſidendo acceptio q̄ ſit pernicioſa. clxvii.
Perſonę in loquendo mutatę quæ ſit ratio. clxxxii.
Petere male. clxxi.
Petere ſecundum voluntatem cōditoris,quid ſit. cxcvi.
Petitiones ſeptem, aut ſecundum alium euangeliſtā quinq;,in oratione dominica. ci.
Petri apoſtoli aſſertio temeraria. folio xlii.
Petri Apoſtoli audacia. xliii.
Petri, etiam negaturi dominum, commendatio. xliiii.
Petro.cur expreſſo ei⁹ nomine nūciare iubentur mulieres dominū reſurrexiſſe,Et quare ipſum labi dominus permiſerit. folio xlix.
Petri cognomentum vnde. lxxix.
Petrus cur reſponderit Chriſtum eſſe filium dei. xcv.
Petri interrogatio de quibus fuerit. cvii.
Petri fiducia qū dixit, Ecce nos reliquimus omnia,& ſecuti ſumus te &c. cxxiiii.cxxxvii.
Petri zelus. cxxxviii.
Petrus alonge ſequitur. ibidem.
Petri inanis excuſatio. cxxxix.
Petrum cur non nominet. cxliii.
Petrus cur tam ſeuere puniuerit Ananiam & vxorem cli.
Petr⁹ & Paulus quo paſſi ſint anno. clvii.
Petrus eſt teſtis paſſionum Ieſu Chriſti. clxxxi.
Petri in Paulum ſyncera modeſtia & ſui humiliatio. clxxxvi.
Phantaſmata vitiorum. cxxv.
Phariſęi taxantur. xx.
Phariſęi ſuperbia. lxxxvii.
Phariſęi conuincuntur. cii.
Phariſęorum ablutio & hypocriſis. ciiii.
Phariſęorum fraus. cxvii.
Phariſęi ſtantis dum oraret,cęcitas & reprobatio cxxiii.
Phariſęorum perplexio. cxxix.
Phariſęi,Deuteroſes, & Sadducęi. folio. cxxxi.
Phialæ. cciiii.&.ccxiii.
Phialas effundendi modus duplex. ccxiii.
Philadelphia cci.
Philargyria quæ eſt amor argenti.folio cxviii.&.cxcvi.
Philippus Apoſtolus, & nominis eius ratio. ix.
Philippus Herodis filius. xvii.
Philippus iterum. lxxx.cliiii.
Philippus alter, qui diſcipulus nō apoſtolus domini. cliii.
Pietatis ſuæ non obliuiſcitur dominus. cxxxviii.
Philoſophorum calumnia. xxxv.
Phytonica ars. clviii.
Phytoniſſa ibidem.
Pilatus fuit Romanus. lxvi.
Pilati ad liberandum dominū conatus. xlv.&.cxl.
Pilatus audiuerat Chriſtū reſpondentem: Reddite quæ ſunt Cęſaris Cæſari &c. cxxxix.
Piſcari non prohibebātur poſt reſurrectionē domini,apoſtoli iii.
Piſces duo & panes quinq; quib⁹ pauit dominus turbam. xix.
Piſciculorum multiplicatorum a domino ratio. xxiii.
Piſcatores & naues duæ. lxxv.
Piſcium miraculo captorum multitudo.folio eodem.
Piſcis aſſi ſignificatio. cxlv.
Placuit ſic. xcix.
Plagæ & ſpoliationes Adæ myſtice intellectę. c.
Plagas non inferunt angeli. folio ccvii.
Plagæ ſeptem. ccxiii.
Platea. ccxx.
Plebem cur timebant principes.folio cxxxv.
Plenitudo gratiæ Chriſti. ccvi.
Pluralis numer⁹ pro ſingulari poſitus. cxlii.

Pluris eſtis non plures, quare ſit legendum. cv.
Poderis veſtis. cci.
Poemata gentilium ſunt ſiliquæ porcorum. cxv.
Poenitentiæ neceſſitas cix.
Poenitentes publicani. cxiiii.
Poenitentiam agere quid ſit. folio eodem.&.cl.
Poenitenti neceſſario dimittitur. folio cxx.
Poena indigne illata patienter ferē da eſt. clxxix.
Polycarpus de Ioanne euangeliſta quæ ſcripſit. cxcvii.
Poma ſeu fructus ſici arboris.folio xxxiiii.
Pondus verum habuit corpus domini gradientis ſuper aquas. xx.
Pōtificum veteris legis caſtitas figura caſtitatis legis nouæ. lv.
Populum quāobrē timebant Phariſæorum principes. cxxix.
Porcos cur dæmones intrare permiſſi ſint. xci.
Porcos paſcere quid ſit. cxv.
Pori meatus in corpore. xxi.
Porta anguſta. cxi.
Porta ſpecioſa. cl.
Porta ferrea. clvi.
Portæ variæ. ccxviii.
Portæ duodecim. ccxx.
Poſſibilia ſunt deo omnia. xxx.
Poſſibile quomodo ſit malos ſaluos fieri. cxxiiii.
Poſtulanda a deo quæ ſint. folio clxxi.
Poteſtas q̄ erat in doctrina Chriſti. iii.
Praua in directa, & aſpera in vias planas. lxvi.
Præcepti & permiſſi quænam ſit differentia. xciii.
Præceptor eſt Ieſus. cxx.
Prædicatori quanta debeat eſſe in deo fiducia. xvii.xcviii.
Prædicanti de labore ſuo viuere licet.fo. eodem.
Prædicandi lex. xxv.
Prædicatio Ioānis Baptiſtæ,& ei⁹ virtus. lxvii.
Prędicationis præſtantia. xcvii.
Prædicatoris qui ſint ab officio ꝓhibiti. cxlvi.
Prædicare vetantur indocti.clxix.
Prędicatores ſunt nubes. cxcviii.
Prædicator rurſum. ccxii.
Prægnantibus vęh cxxxiii.
Prælia & ſeditiones ante finem ſeculi futurę. cxxxiii.
Pręſcientia domini. cxxxv.
Præteritum pro futuro. lix.
Preces Zacharię. lv.
Preces ſanctorum. ccvi.
Primogenitus quomō Chriſt⁹.lx.
Primus. cci.
Princeps ſacerdotum quæ verbis negauit facto probauit. cxxx.
Principes aſſerentes ſe eſſe Chriſtos. cxxxii.
Principum Iudæorum diſſimulatio.folio cxxxviii.
Princeps mundi huius. cxxxix.
Pro nomine,ſubaudit Ieſu.cxcvii.
Prodigia. cxlix.
Prodigus longe profectus. cxv.
Proficiendi ordo. cl.
Promiſſum patris. cxlvi.
Promiſſio dei non eſt vilipendenda.folio cxcii.
Propheta fuit Chriſtus. xvi.lxxiii.
Prophetæ omnes de Chriſto locuti ſunt. lix.
Prophetæ officium. lxxxvi.
Propheta Pſalmiſta. ibidem.
Prophetæ quare vocentur etiam videntes. xcix.
Prophetę qui dicendi. cv.
Prophetauit facto Naboth. cxxx.
Prophetię adimpletio. cxxxix.
Prophetia de Chriſto. clxxxii.
Prophetia vnde dicta,& ꝙ omnis ſit a ſpiritu ſancto. ibidem.
Propheta mendax. ccvii.
Prophetę duo Enoch & Helias ante finem ſeculi redituri. ccix.
Propinquorum Chriſti in ipſum inhumanitas. x.
Proſelyti.i.alienigenæ ſeu aduenę.fo. cxlix.&.clvii.
Proximus quis ſit. c.bis.
Proximus quomodo ſit nobis diligendus.folio eodem.
Pſalmorū diuerſoꝝ citatio.cxlviii
Pſeudographi. liiii.
Pſeudoprophetarū paſſio q̄ fuit tpe Heliæ erat expers gaudii. 81.
Publicani qui ſint,& vnde dicti.folio vi.
Publica noxa publico eget remedio.folio xvi.l.
Publicani ad Ioannem Baptiſtam venientes. lxvii.
Publicanus & Phariſæus orantes in templo. cxxiii.
Publicani iuſtificatio. ibidem.
Puella præceſſit. clvi.
Puerorum mores. xxx.
Pueris ſimiles ſalui fient. cxxiiii.
Pulli domini cxxviii.
Puluerem excutere de pedibus qd ſignificet. xvii.xciiii.xcviii.
Pulueris excuſſio iterum. clvii.
Purificatione nō eguit Maria virgo. lxiiii.
Purpura. cxviii.
Purpura & veſtis alba. cxl.
Purpura Tyria. clvi.
Purpura & Coccinum. ccxiiii.
Puſillus omnis facillime ſcandalizatur. cxix.
Quadrageſimę dignitas.lxx
Quadragenarii ꝑtes.cxlix.
Quadragenari⁹ ſanat⁹.cli.
Quadragenarii ratio. cxlvii.clix.
Quadraginta dierum & totidem noctium tempus. iii.
Quadrans qui ſit. xxxviii.
Quadrata ciuitas. ccxviii.
Quaternio. clvi.
Quęrere altiora vetamur. xxiiii.
Quæritur quomodo dicat ꝙ dominus neminem voluerit iter ſuum ſcire. xxi.
Quęrit Ieſus quod nouit. xcii.
Quęſtio cur dominus vetuit, qđ factum non ægre tulit. xxii.
Quæſtio de veritate euangelii.folio xxiii.
Quęſtio,quō nobiſcum dn̄s. xli.
Quęſtio de intellectu Marci. l.
Quęſtio de patre Ioſeph. lxix.
Quęſtio de rebaptizādis. clix.
Quęſtus turpis. clxxxi.
Qui habet aures audiēdi audiat, quando id dici ſolitum ſit,& qd ponderis habeat. lxxxix.&.ccx.
Quinquagenarii ratio. xix.xcv.
Quinquageſimus dies. cxlix.
Quinq; milia refectorum quinq; panibus &c. xix.
Quinq; ciuitates loquētes lingua Chanaan. cxxvi.
Quinq; dicta vbi ſex erant. folio cviii.

RAab meretricis exéplũ. clxix
Ranę quę ſint. ccxiii.
Recidiui periculum. cii.
Recipere centuplum. xxxi.
Recipienda in futuro ſeculo & in præſenti. cxxiiii.
Refectiones populi quas fecit dominus. xix.
Refutatio Manichęorum hæreticorum. cxlv. Vide Manichęorũ.
Rectorum ſeu regentium & ſubditorum eis officia. cviii.
Regem ſe ſalutari permiſit Chriſtus dominus. xxxiii.
Regi & ducibus &c. clxxvii.
Rex alienigena regnans in Iudæa folio liiii.
Reges iuſti & magni qui ſint dicẽdi. folio xcix.
Rex contra regem bella mouẽs in euangelio. cxiii.
Rex Iudęorum eſt Chriſtus dominus rex angelorum. cxxviii.
Reges. cciiii.&.ccxx.
Regina Sabæa quomõ iudicabit Iudæos. ciii.
Regina Aethiopum. cliii.
Regnum in ſe diuiſum deſolabitur. x.
Regnum dei eſt prædicatio euangelii. xiii.
Regnum dei eſt eccleſia militans. folio xxv.
Regnum cælorum dare. xxxi.
Regnum dei varie accipitur. folio lxxxvi.xcv.cii.cvii.cx. Et iterum. cxxxv.
Regnum dei qñ eſt vẽturũ. cxxi.
Regnum dei eſt intra nos. ibidem.
Regnum dei ſignificatur ad gentes trãſferendum. cxxx.
Regni dei appropinquantis ſigna, & ꝙ mundi ętati comparatur. folio cxxxiiii.
Regna quattuor de quibus Ioannes in Apocalypſi. ccv.
Regulę ſeptem Tychonii. cc.
Relictio quid ſit. cxxii.
Religio apud deum. clxvii.
Remedia contra tentationes diaboli. lxxii.
Renes & corda quæ ſcrutaẽ deus. folio ccii.
Repetitio eorũdem eſt interdum vtilis. fo. cxcvi.
Reproborũ quæ ſit patria. clxxvii.
Res iuſta. cxiii.
Reſpexit dominus in cęlum, & qd hoc indicet. xcv.
Reſpicere Chriſti, & quõ reſpexit Petrũ poſt negationẽ. cxxxix.
Reſponſionis Chriſti factę diabolo quę fuerit ratio lxxi.
Reſurrectionis dominicæ approbationes xvii.&.xxxvii.cxlv.
Reſurrectio domini quando fuerit facta. lxxv.
Reſurrectio aĩarũ triplex. xciii.
Reſurrectionis corporum myſterium. cv.
Reſurrectio iuſtorum. cxii.
Reſurgemus omnes. cxxxi.
Reſurget in ſuo qſqꝫ ſexu. ibidem.
Reſurrectionis noſtrę futurę probationes. ibidem.
Reſurrectio domini prædicta fœminis quę primæ eam adnunciabant. cxliiii.
Reſurrectio differens. clx.
Reſurrectionis dominicæ virtus. folio clxxiiii.
Reſurrectio prima. ccxvii.
Reſuſcitatus vere debet manducare. xvi.
Reſuſcitati a domino, & eorũ myſticæ ſignificationes. xvi.H.
Eorũdem rurſus ſignificationes & loca. xciii.
Retroſpicere quibus & quare nõ liceat. cxxii.
Reuelanda omnia in futuro. cv.
Ridentium hic vah. lxxxi.
Rigor qñ ſit laxandus. clvi.
Rogatus & non rogatus curat ægrotos dominus. lxxiiii.
Rota natiuitatis noſtræ. clxx.
Ruben. ccv.
Rubus & ſpinæ. lxxxiii.
Rudentes inferni. clxxxiiii.
SAbbato cur fere ꝑdicauit dominus. iii.
Sabbati obſeruatio qualis eſſe debeat. vii.
Sabbati eſt filius hominis dominus. ibidem.P.
Sabbato licet bona operari. folio viii.
Sabbati ratio. lxxviii.
Sabbato primo & ſecundo. ibidẽ.
Sabbato docet dominus. ibidem.
Sabbato curat dominus. cx.
Sabbatum obſeruatum. cxliii.
Sabbati prima. ibidem.
Sabbati iter. cxlviii.
Sabbati ſeruatio rurſus. clviii.
Saccis induti. ccviii.
Sacerdos & leuita ſaucium in via prætereuntes. c.
Sacerdotes malos carpit. cxxxvi.
Sacerdos non ſorte quęrẽdꝰ. cxlix.
Sacerdotes quomodo ſint omnes Chriſtiani. ccxvii.
Sacerdotum numerus. liiii.
Sacerdotum nouæ legis præfigurata caſtitas. lv.
Sacerdotium regale. cxx.clxxvii.
Sacerdotium ſanctum. clxxvii.
Sacerdotii expers Chriſtianorum nullus. cci.
Sadducęi, Deuteroſes, & Phariſęi. folio cxxxi.
Sadducęi prophetas non recipiũt. folio eodem.
Sal & Saliri igne. xxix.
Sal ſapientiæ. cxiiii.
Sal infatuatum. ibidem.
Saluatoris de finibus eiectio quid prætendat. lxxiiii.
Saluos ꝙ fecit alios Chriſtus fatẽtur Iudæi. cxli.
Salus eſt in ſolo Chriſto. cli.
Salus veterum cõſiſtebat in Chriſti venturi fide. clviii.
Salus vna. cxcviii.
Salutare cur vetentur diſcipuli in via. xcviii.
Salutare in via quid ſit. ibidem.
Salutari in foro. cxxxii.
Salutandi non ſunt hæretici, ſed electi. cxcvii.
Salutandi qui ſint. cxcviii.
Samaritani qui ſint. xcvii.
Samaritanus ſauciũ curans eſt dominus. c.&.cxxi.
Sanandi ratio. clxii.
Sanctificare Chriſtum. clxxviii.
Sanctus domino eſt ſingulariter Chriſtus. lxiiii.
Sanctum non dedit dominus canibus. cxxxi.
Sandalia quid myſterii præ ſe ferant. xvii.
Sanguiflua ſeu ſanguine fluẽs mulier. xv.&.xcii.
Sanguis, ignis, vapor. cl.

Sãguis dei quõ p cõmunicationẽ idiomatum dicatur. clx.
Sani & iuſti qui iudicio domini. vi.&.lxxvii.
Sapientia quę virtus ſit. xvi.
Sapientia dei Chriſtus. ciiii.
Sapienti quid faciendum. cxxiii.
Sapiendum ſobrie. xcix.
Sapientes ſeculi. cxvii.
Sapientiæ acquirendæ quæ ſint vię. clxvi.
Sapphirus lapillus. ccxix
Sardis. ccii.&.cciii.
Sardius. ccxix.
Sardonyx. ccxix.
Satanas interpretatur aduerſarius. xxv.
Satanã cadẽtẽ vt fulgur vidit dominus. xcix.
Satum genus menſurę cx.
Saturati ſeptem panibus. xxiii.
Saulis regnum. clvii.
Saulus qñ Paulus & Apoſtolus vocatus. clvii.
Scandalum Iudæorũ. xvi.
Scandali vetatio. xxviii.
Scandalizari in nocte. xlii.
Scandalum prębens. cxix.
Scandalũ etiã in bono opere cauẽdum. cxix.
Scandalum rurſus. clxxxviii.
Scapha. clxii.
Scena & ſcenofactorii. clix.
Scientia quibus ſit occultanda. folio xxxv.
Scientia aggrauat peccatũ. clxxii.
Scindere veſtimenta quid ſit. xlv.
Scopæ quibus mũdata domus dicitur in euangelio. cii.
Scorpii & ſerpentes qui ſint.& qd eos calcare. xcix.
Scorpiis ſimiles. ccvii.
Scorpius. ibid.bis.
Scribarũ duritia. xxvii.
Scribarũ incorrigibilitas. cxvii.
Scripturæ teſtimoniũ. cxlvi.
Scripturæ expoſitio ſit caute & nõ temere facta. clxxxiii.
Seceſſus dñi ad mare,quid indicet allegorice. viii.X.
Securis ad quã arborem ſit poſita fo. lxvii.
Securitas erit in cęlo & nõ in terra. ccxx.
Secus pedes ſtare. lxxxviii.
Sedere ad pedes domini. xiiii.xci.
Sedere & ſtare. l.
Sedere humiliationẽ notat. xcix.
Sedes Dauid. lvi.
Sedes dei cęlũ. cliii.
Sedes beſtię. ccxiiii.
Sedilia. xxiiii.&.cciii.
Sediriones & pręlia. cxxxii.
Seductores bonorum. cxc.
Segregantes ſeipſos. cxcix.
Semen Abrahę. lviii.
Semen.Via.Petra. lxxxix.
Seminans exiit ſeminare ſemen ſuum. xi
Senarius numerus. cciii.
Senatuſconſultum de nouo deo non recipiendo. clviii.
Senior & Conſenior. cxcvii.
Seniores vigintiquattuor. cciii.
Separatio quã fecit dominus. folio cviii.
Septem fratres myſtice. xxxvii.
Septẽ ſpiritus nequiores. cii.
Septenarii numeri ratio.fo. xlix. clvi.&.clix.
Septuagintaduo diſcipuli. xcviii.
Septuageiſſepties dimittendum eſſe fratri. cxx.
Sepulcri dominici forma & color. xlviii.
Sepulcra patriarcharum. clii.
Sepulcrorũ ſimiles. ciiii.
Sepulti domini tempus,& temporis ratio. xlix.
Sepulturę pompam carpit. cxlii.
Sequi dominum veraciter quid ſit fo. vii.&.lxxvii.
Sequi dominum rurſus. xxx. & fo. cxxv.
Sequendi dominũ excuſatio nulla. xcviii.
Sermo in poteſtate factus quis dicatur. lxxiiii.
Sermonis dei efficacia. cxliiii.
Serotinum & tẽporaneũ. clxxiii.
Serpentes calcare. xcix.
Seruiendum quõ ſit domino.lix.
Seruiendum eſt ſoli deo,& tamen inuicẽ ſeruire tenemur & iubemur.fo. lxxi.
Seruire dominis duobus. cxviii.
Seruus quõ habendus ſeu tractandus ſit. lxxxii.
Seruus mercenarius & filius. folio cxv.
Seruum de agro regredi. cxx.
Serui inutiles qui ſint,& quare.folio cxx.
Serui in vineam miſſi. cxxx.
Seruorum exiſtimatio. clxxviii.
Seueritatis cauſa quę fuerit in Petro dum Ananiã & vxorẽ morti adduxit. cli.
Sexta hora. clv.
Sexcenta ſexagintaſex. ccxi.
Sexus vterq; & ætas omnis atteſtatur domino pręſentato in tẽplo. lxiiii.
Sexus vterq; &cẽ. pphetizat. lxv.
Sicarii. clxi.
Sicera & eius interpretatio. lv.
Sycomorus arbor. cxxvi.
Sic veniet quẽadmodum vidiſtis eũ euntem in cælum. cxlvii.
Sicut deus,ita & nos,quõ ſit intelligendum. cxciiii.
Sidera errantia. cxcix.
Sigilla ſeptem. cciii.&.cciiii.
Sigillum ſextum. cciiii.
Sigillum ſeptimum. ccvi.
Signum de cęlo quod petierint Iudęi videre. xxiii.
Signa quando ſint neceſſaria, & qd ſit ea fieri ſpiritualiter. l.
Signũ ſaluatoris nati. lxi.
Signũ cui cõtradicetur. lxv.
Signa quamobrem fecerunt apoſtoli. xciii.
Signũ de cęlo iterum. cii.
Signa excidii Hieroſolymitani.folio cxxxiii.
Signum dei. ccvii.
Signa mendacii quare ſic ſint appellata. ccxi.
Siliq̃ porcorũ allegorice ſunt poemata gentilium. cxv.
Symbolo apoſtolico cõtẽta. clv.
Similis filio hominis. ccl.
Similitudo de eſu domini poſt reſurrectionem eius. cxlv.
Symeon epiſcopus Hieroſolymitanus,de quo Hegeſippus. lxxx.
Symeon patriarcha. ccv.
Simon Chananęus. ix.
Simon leproſus. xl.
Simon rurſum. lxxix.
Simon magus. cxxxiii.
Baptizatur. cliii.
Simon Cyrenaicus. cxl.
Simon Zelotes. cxlviii.

Simonis zelotis aetas & martyriũ. fo. cxlviii.
Simonia. xxxiiii.
Simulacra deorũ gentiliũ quare ſint cauenda. cxcvi.
Synagoga & eius doctrina. folio lxxii.lxxiiii.&.lxxxiiii.
Synagoga ſemp fuit dominũ negare parata. cx.
Sinapis,& eius rami. cx.
Sindon munda. cxlii.
Siniſtra,videatur Dextera.
Sinus Abrahę. cxviii.
Syrophoeniſſa liberata. xxi.
Syrtes. clxii.
Smaragdus lapillus. ccxix.
Smyrnęa eccleſia. ccii.
Sodomitarum flagitia. xcviii.
Cur ea taceantur. cxxii.
Sodomę incineratio. clxxxiiii.
Sodomitę. cxcviii.
Solium domini. cciii.
Sol eſt niger futurus ſub Antichriſto. cciiii.
Solis occubitus. lxxv.
Solis obſcuratio. cxlii.
Soli comparantur fideliũ perſecutores. ccxiii.
Solus cur reſtiterit in tranſfiguratione Chriſtus. xxvi.&.xcvi.
Soli quomodo adfuerint diſcipuli. xcv.
Solus quomodo orauerit in monte dominus. ibi.
Solutio diaboli quare fiet ſub Antichriſto. ccxvii.
Soluti angeli quid facient. ccvii.
Somno cur fuerit grauati in horto apoſtoli. xcvi.
Sonus. ccxv.
Soror Marię virg. lxxx.
Sortes mittuntur. cxli.
Sortes an ſint licitę. cxlix.
Spectaculum ſumus angelis &c.folio cxiii.
Spei verę indicium. cxli.
Sperabamus q͠ eſſet redempturus Iſrael. cxlvii.
Spermologus. clviii.
Spicas vellere quid ſit moraliter & per allegoriam. vii.N.
Spinę & Rubus. lxxxiii.
Spiritus ſanctus vbi maneat. ii.
Spiritus ſanctꝰ vnus fuit in omnibus prophetis.&c. ibi.
Spiritus malus quõ vexans obſeſſum non nocuit. iii.
Spiritus a quo ductus eſt Ieſus in deſertum vt tẽtaretur a diabolo. fo. iii.&.lxx.
Spiritus ſanctꝰ & in ſpiritũ ſanctũ peccãtes,& male de ipſo ſentientes. x.
Spiritus immundi quare petierint in porcos mitti. xiiii.T.
Spũs ſancti apparitiones.xxvi.clvi
Spiritus ſanctus quõ ſit in aqua & igni. lxvii.
Spiritus dñi ſuper me, & vtrum ſpiritus ſanctus ſit Chriſto dominus. lxxii.
Spiritus ſanctus eſt plenitudo bonorum. ci.
Spiritũ ſuũ quõ cõmendauerit patri filius. cxlii.
Spiritus ſancti ſeſſio. cxlix.
Spiritus ſanctus eſt deus. cli.clx.
Spiritũ loqui in nobis. cliii.
Spiritus ſancti cum patre & filio coęqualis maieſtas & vna eſt ſubſtantia. clxii.
Spiritus Chriſti. clxxv.
Spiritus ſanctꝰ docet omnia. cxc.
Spiritũ probans. cxcii.
Spiritus ſanctus quomodo olim deſcendit,& quomodo nunc deſcendat. cxcii.
Spirituũ diſcretio. cxciii.
Spiritus ſancti datio quomodo noſcatur. cxciiii.
Spiritus ſancti de Chriſto teſtimonium. cxcv.
Spiritꝰ ſanctꝰ eſt ſeptiformis.cciii.
Spirituũ malignorũ quales ſint amictus. ccvii.
Spiritus immundi. ccxiii.
Sponſus eccleſię eſt Chriſtus. vi. & iterum. lxxvii.
Sponſi abſentię luctus. lxxviii.
Sponſa agni. ccxviii.
Sportarũ ſeptem ratio. xxiii.
Sputum domini. xxii.xxiiii.
Squamę ab oculis Pauli delapſę. fo. cliiii.
Stabile pręter deum nihil. ci.
Stadiũ ab Hercule inſtitutum. folio cxliiii.
Stagnũ ſiue mare. lxxv.
Stare ante filiũ hominis. cxxxiiii.
Stat dominus. cxxv.
Stat & ſedet Chriſtus in coelo diuerſis rationibus. cliii.
Statua refuſa eſt exemplum reſuſcitationis noſtrę. cl.
Stellę ſeptem. cci.
Stella matutina. ccii.
Stercora in vineã mittenda moraliter. cx.
Sternentes domino veſtimẽta ſua in via. cxxviii.
Stigmata vulnerũ q͠re ſeruauerit dominus. cxlv.
Stephanꝰ protomartyr. clii.
Stoici. clviii.
Stoicorũ de ęqualitate ſeu paritate peccatorum error. cxcvi.
Stola prima quę ſit moraliter. folio xci,cxv.&.cxvi.
Stolę albę. cciiii.
Stolę iterum. ccv.
Struthionis ſtultitia. xxxvi.
Stultitia prudens. cxxvi.
Subſtantiam quare nõ penſet dominus. cxxxii.
Sudor Chriſti in agone ſanguinolentus. cxxxviii.
Superbis reſiſtit deus. cii.
Superbis reſiſtit deus,alios autem punit. clxxi.
Superbia cõſiſtit etiã aliquãdo in facto. cxiii.
Superbia vitae, de qua Ioannes in epiſtola. clxxxix.
Superiorum ſeu maiorũ vitia nõ eſſe ſectanda. cxxxvi.
Surdi & muti curatio. xxii.
Surgere iuſſus. ccxi.
Surge cui & quare dicatur.ccviii.
Sus in volutabro luti. clxxxv.
Suſanna. lxxxviii.
Suſpicere dominũ in cęlum q͠d ſignificet. xxii.
TAbernacula tria facere quid ſit. xxvi.
Tabernaculũ Dauid. clviii.
Taberraculo quando nos quoq̃ vtimur. clxxxiii.
Tacendi quę fuerit ratio in Zacharia patre Ioannis. lv.
Tacere quare iuſſerit dominꝰ miraculum. lxxvi.
Tacuerint quare diſcipuli. xcvi.
Talium nõ iſtorũ dixit dñs eſſe regnum cęlorum. cxxiii.
Tangere dominum quid ſit. viii.

Tangentes qui non tangunt. xv.
Tangere Chriſtũ myſtice. ibi.
Tangi a domino. xxiiii.
Tangere Chriſtũ quid ſit,& quõ vna eũ tetigerit. xcii.
Tectũ & eſſe in tecto. cxxii.
Teitan notat.666. ccxi
Templum domini.xxxiiii.Eius deſtruendi ratio. xxxviii.
Templũ dei in quo Chriſtus dominus docuit. cxxix.
Templum in figurã Chriſti & eccleſię conditum. cxxxii.
Templi deletio. cxxxii.
Templi ingreſſus qualis ſit. cxliii.
Temporaneũ & ſerotinũ. clxxiii.
Temporis congruitas. xv.
Temporis accurata ratio. xviii.
Tempus perſecutionis. xxv.
Tempus pacis ibidẽ.
Temporis obſeruatio. xlv.
Tempus Crucis. xlvi.
Tempora nationum. cxxxiii.
Tempori inſeruiendũ in rebus licitis. cxxxvii.
Temporis ratio iterũ. cxxxix.
Tẽporis in ſepulcro ratio. cxliii.
Tempus ſalutis. clxxv.
Temporis expreſſio. cci.
Temporis ratio rurſum. ccix.
Tempus & tempora. ccx.
Temporis dimidiũ. ibid.
Tenebrę. clxxxvii.& clxxxviii.
Tentari oportet,ſed orandum nobis ne vincamur in tentatione. fo. cxxxvii.
Tentatio eſt alia & alia. xvii.
Tentari eſt neceſſe. xliii.
Tentandi dñm occaſio. lxxi.
Tentatio oĩs ſit de tribus.ibidem. Remedia contra eam. lxxii.
Tentatione qui peiores efficiant. fo. lxxxiiii.
Tentatio duplex. xciii.clxvi.
Tentatio a tribus. clxvi.
Ter factum cur dicatur. clv.
Ternarii ratio. xcvi.
Terra quõ in aeternũ ſtet. xl.
Terra bona. lxxxix.
Terra quę tranſibit. cxxxiiii.
Terrę naturalis tranſitus. ibidem.
Terra oſtenditur conſiſtere de aqua. clxxxv.
Terra eſt caro domini. ccx.
Terram inhabitantes. ibi.
Terrenorũ diuiſionẽ ſeu ſortitionẽ non curat dominus. cvi.
Terrores de cęlo. cxxxiii.
Tertia conſummor. cxi.
Teſtes falſi aduerſus dominũ adducti. xliiii.
Teſtimonium patris cęleſtis de filio. xxvi.
Teſtimoniũ ſpirit⁹ ſancti de Chriſto,& triũ qui vnum ſunt, Et teſtimoniũ hominis & dei de Chriſto deo. cxcv.
Teſtimoniũ Ieſu. ccxvi.
Tetragrammaton. ccv.
Thaddęus qui & Iudas. ix.
Theatrum. clx.
Theodas in captione Hieroſolymitana. clii.
Theodori Pharanitani hęreſis.folio xx.
Theophilus ad quem Lucas ſcripſit. liiii.
Theophilus qd interpretet.cxlvii.
Theſaurus cordis. lxxxiii.
Theſaurizans ſibi. cvi.
Thyatira. ccii.
Thomas qui & Didym⁹,& nominum ratio. ix.
Thomas Didymus rurſus. lxxx. Eius abſentia. cxliiii.
Thronus dei. ccvi.
Thuribulum aureum. ccvi.
Tiberius imperat. cxxxi.
Tibi dico,cur addiderit euangeliſta. xvi.
Timeat oportet quicũq; malos arguit. cxcix.
Timere vetat dominus. lxxv.
Timor domini vnde. xliii.
Timor quẽ nõ compatitur charitas. cxciiii.
Timoratus qui & iuſtus. lxiiii.
Timothei circũciſio. clviii.
Tympanum. cxxvi.
Tinea & fur. cvii.&.clv.
Typhos. clxii.
Tyrannorum inſania. cv.
Tyriorum in Paulum apoſtolum obſeruantia. clx.
Tyrus & Sidon. xcviii.
Tyrus & eius purpura. clvi.
Titan ſeu Teitan. ccxi.
Titulus dñi a Pilato ſcriptus & affixus. xlvii.
Eiuſdẽ rurſum poſitio. cxli.
Tondendi capitis ratio. clix.
Tonica non permittenda. lxxxii.
Tonicę duę. xciii.
Tonitrui filii q& quare. ix.
Tonitruum & fulgur. ccvi.
Tonitrua ſeptem. ccviii.
Topazius. ccxix.
Topazii natura. ibi.
Topazion. ccxx.
Torcular. ccxii.
Trabẽ eruere ex oculo. lxxxiii.
Transfer a me calicem iſtum,quõ exponendũ. cxxxvii.
Tranſfiguratio domini.xxvi.xcvi.
Tranſiens miniſtrat dñs. cvii.
Tres de Chriſto teſtimoniũ perhibentes, & tres q vnũ ſunt.cxcv.
Tria millia baptizatorũ,& numeri ratio. cl.
Tribus Iudę quare enumeret in apocalypſi prima. ccv.
Tribus Dan quare ſit ibidẽ pręter miſſa. eodem.
Triduo dominũ ſuſtinere. xxii.
Triginta & ſexaginta in ſiniſtra numerantur. xii.
Trinitatis myſteriũ in baptiſmate Chriſti oſtenſum. ii.
Trinitatis in tranſfiguratione domini declaratio. xxvi.
Trinitatis rurſum declaratio.xcvi
Trinitas itẽ p tres dies ſignata.folio xcviii.
Triſtitia ſeculariũ. cxxiiii.
Triſtis oret pro ſe,pro infirmo autem alii. clxxiii.
Tropologia. lxxv.
Tu dixiſti. xliiii.
Tu dicis. cxxxix.
Tubę ſeptem. ccvi.
Tuba quid. ibidẽ.
Tuba ſeptima. ccix.
Tunc non nunc. cxii.
Tunicę duę quę nõ ſunt habendę. fo. xvii.&.xciii.
Tunica inconſutilis. xlvii.cxli.
Tunica diuidenda. lxvii.
Tunica nõ permittenda. lxxxii.
Tunica carnalis. cxcix.
Turbę laudabile ſtudiũ circa dominum. x.
Turbam famentem & diſcipulos tentat dominus. xviii.
Turba impediẽs quę ſit. lxxvi.
Turba docetur in campo. lxxx.

Turba de qua non erant diſcipuli domini. xcv.
Turba credit domino,& ſcribę ac legiſperiti calumniantur. cii.
Turris gregis. lxi.
Turre cadente oppreſſi. cix.
Turris Siloe. ibi.

VAeh nobis. ciiii.
Vęh tria. ccvii.&.ccix.
Vallis omnis implebitur. &c̃.fo. lxvi.
Vapor.Sanguis.Ignis. cl.
Vas. lxxxix.clv.
Velamen faciei Chriſti. xlv.
Veli ſciſſura. cxlii.
Vellere ſpicas. lxxviii.
Vendenda ſunt perfectis om̃ia & danda pauperibus. xxx.
Vendentes Chriſtũ. xlii.
Vendentes ſua in eleemoſynã dignam. cvii.
Venię impetrandę fiducia quanta ſit. cxlii.
Venire domum moraliter. ix.
Venire in templũ in ſpiritu moraliter. lxiiii.
Veniens delonginquo myſtice quiſnam ſit. xxii.
Ventilabrum. lxviii.
Vento & tempeſtati imperare.xc.
Ventorum inhibitio. ccv.
Verbum dei eſt filius, cuius vox eſt Io.Bapt. i.
Verba pro rebus. lxxxiii.
Verbum & lumen intus. xc.
Verbi amor habendus. xc.
Verbo non offendens quomodo perfectus ſit. clxix.
Verbum domini. clxxv.
Verbum dei. ccxvi.
Verecundia ſanctorum. lvi.
Veritas quomõ in nobis eſſe noſcatur,& nos in ea. cxcii.
Verus deus Chriſtus. cxcvi.
Veritatis cooperatores. cxcvii.
Vermis & ignis. xxix.
Veſper qui & lucifer. cxcix.
Veſtimenta ſcindendi quę fuerit Iudęis ratio. xlv.
Veſtimenta apoſtolorũ. cxxviii.
Veſtitus Io.Baptiſtę. ii.
Veſtitus diſcrimen. lxxxvi.
Veſtitus domini trãſfigurati qualis fuerit. xcvi.
Veſtitus curioſi peccatum.cxviii.
Veſtium luxus taxatur. cxxxii.
Veſtis alba & purpurea quibus indutus Chriſtus. cxl.
Veſtium ſciſſio. clxi.
Veſtitus decẽtia. clxxviii.
Veſtis Chriſti. ccxvi.
Via in quã cecidit ſemen, ideſt verbum domini. xi.
Viam veritatis blaſphemãtes qui ſint. clxxxiii.
Via Cain. cxcviii.
Via,veritas,& vita. ccxx.
Viatici aſſumendi ratio.cxxxvii.
Vici & plateę. cxiii.
Victima domini. xxix.
Victus Ioannis Baptiſtę. ii.
Videam⁹ verbum qd factũ eſt,exponitur.fo. lxi.
Videntes quare vocati ſint prophetę. xcix.
Vidẽt beati & damnati ſe mutuo ſaltem nunc. cxix.
Videntes deũ vident omnia.ibid.
Videre & ſequi dominũ quid ſit. fo. xxxii.&.cxxv.
Videre ipſius domini ſeu dei qd ſignificet. cx.&.cxxv.
Videre quos dicatur deus & quõ fo. cxv.
Videre & perſpicere quid differãt fo. clxxxvii.
Vidua Saraptena. lxxiii.
Viduę moraliter. cliii.
Vigilandum. cvii.clxxx.
Vigilię noctis. xx.
Vigiliæ noctis tres. cviii.
Vigilię ſanctę. clxxxvi.
Villa & pagani. xlvi.
Villam ementes. cxiii.
Villicus quõ laudandus. cxvii.
Vindictę acres exercitę in noua lege. xcvii.
Vindictam quomodo petant electi dei. cxxiii.
Vinea domini,& eius cultores q ſint. cix.cxxx.
Vinea domini moraliter. cxxx.
Vinea Naboth. clxvi.
Vinũ nouum,& veſtimentum nouum. vii.K.
Vini & aquę in calice admiſtio.folio xlii.
Vinũ,oleũ,iumentum,ſtabulũ, & cętera in parabola de vulnerato & a Samaritano curato quid ſignent.fo. c.
Vinum duplex. ccxii.
Virga quę dicatur in euãgelio ferenda,& quę nõ ferẽda in via.folio xvii.&.xciii.
Virginũ eſt trepidare ad aſpectũ viri. lvi.
Virgo poſt partũ permanſit Maria. lxiii.
Virginitatis fructus. lxxxix.
Virginũ pręrogatiua. ccxi.
Virginitas integra. ccxii.
Virgines qui cenſendi. ibidẽ.
Virorum in vxores officia quæ ſint. clxxviii.
Virtutes quas cardinales vocant. fo. v.
Virtus ſpiritus & doctrinæ.folio lxxii.
Virtutes maiorũ non iniquitates ſectandę. cxxxvi.
Virtus altiſſimi. cxlvi.
Virtus ſectanda. clxxxii.
Viſio quę eſt cognitio. cxci.
Viſibilia q̃ ſint,& ꝙ deũ nemo vidit vnq̃. cxciii.
Vitę perfectio quę ſit. xc.
Vita duplex,videlicet actiua & cõtemplatiua. c.
Vita ęterna quib⁹ inueniatur. cx.
Quomodo detur. cxcv.
Vita manifeſtata. clxxxvii.
Vitiorum genera. clxxxix.
Vitiorum pugna non eſt nobis a deo. ibid.
Vitrum. cciii.&.ccxviii.
Vitulus ſaginatus. cxvi.
Vnctionis quę fit oleo cõſecrato ratio. xvii.
Vnctio extrema eſt ab apoſtolis inſtituta. xciiii.
Vnctio Chriſti. clvi.
Vnctio ſpiritualis. clxxxix.
Vnguentũ effuſum. lxxxvii.
Vndecim. ccxv.
Vnum quod neceſſariũ. c.
Vnũ dimittendi neceſſitas. cxl.
Vnus qui reuerſus eſt ad Chriſtũ moraliter. cxxi.
Vnus qui aſſumetur,& alter qui relinquetur. cxxii.
Vnitatis bona & mala. clxi.
Vocati quare & quomodo ſint apoſtoli bini. iii.
Vocat nos deus p̃ diuerſos. cxiii.

Commentariorum ſuper Marcum Capita.

Vocatio certa quęnam ſit.fo. clxxxiii.
Vox paterna quare ſit audita. iii.xcvi.
Vox a beato Petro audita. clxxxiii.
Vox domini quę & qualis ſit. cci.
Vox & tonitruum. ccvi.
Vox ſanctorum. ccxi.
Voluntas domini,de qua dixit,Non ſicut ego volo,ſed ſicut tu. xliii.
Voluntas tua fiat.&c̃. cxxxvii.
Voluptas,& Voluptas dici. clxxxv.
Vrſo ſimilis viſa beſtia. ccx.
Vſq; huc,quid denotet. cxxxviii.
Vſq; ad mortem peccantes. cxcvi.
Vt ſciret,dictũ de eo qui omnia ſcit. cxxvi.
Vtres veteres & noui qui ſint. vii.
Et iterum.fo. lxxviii.
Vuae & ficus moraliter. lxxxiii.
Vulnerũ Chriſti ſtigmata perperam calumniãtur gentiles. cxlv.
Vulpes & aues in euangelio. xcvii.
Vxoris dimittendę cauſa quę ſit. xxx.
Vxorem ducentes,& ideo nõ venientes. cxiii.
Vxorũ fideliũ in viros officia. clxxviii.
Zabulon & eius tribus. ccv.
Zacchęi publicani conuerſio. cxxv.
Zacchęus ſtans.&c̃. cxxvi.
Zacharię patris Ioannis preces,& poenae ob incredulitatem. lv.
Zacharię quę fuerat loquendi ratio. lviii.
Zacharię ad Ioannem recens natũ an cõueniẽs ſit locutio. lix.
Zacharię lapidatio. ccxiiii.
Zelotes Chananęus.fo. lxxx.
Zelus amarus & dulcis. clxx.
Zelus beati Petri,vide Petri.
Zelus b.Ioannis euangeliſtę. xcvii.
Zona Ioannis Baptiſtę & pili Cameli quid indicent. ii.
Zona aurea de qua in Apocalypſi. cci.

Finis Tabulae compendioſę rerum,verborum,& ſententiarum illuſtrium in hoc Tomo operum Venerabilis Bedę Presbyteri in Nouũ Teſtamentum.

SEQVVNTVR CAPITA COMMENtariorum eiuſdem Venerabilis Bedae in Marcum,ab eodem digeſta, quae tamen in exemplari qđ primũ nacti,& quo vſi ſumus,deſiderantur.Comperta tandem in bibliotheca Venerabilis Monaſterii Sancti Germani a Pratis ad Parrhiſios,ordinis diui Benedicti.

ESaię teſtimonium.Ioannes angelus.i.nuncius appellatur,& prędicatio ei⁹ baptiſmaq; refertur. Cap.I.fo.I.
Chriſtus prędicãs baptizatur, vbi trinitatis pãditur myſterium. Cap.II.fo.II.A
De vocatione Petri,Andreę,Iacobi,& Ioannis piſcatorum. Cap.III.fo.III.P.
In ſynagoga dñs ſpiritũ immundũ eruẽs,& cõfitentem expellẽs,de ſua ab hominib⁹ poteſtate laudatur. Cap.IIII.fo.III.T.
A ſocru Petri,febre verbo tactuq; depulſa,cunctos ab infirmitate curauit.Cap.V.fo.IIII.Z.
Leproſus,verbo quo ait,volo,mundať,& curatio paralytico cum remiſſione tribuitur peccatorum. Cap.VI.fo.IIII.F.& fo.V.M.
Leui qui & Matthęus, de Teloneo vocať,& ꝑ publicanorũ conuiuio querela vel obiectio Phariſęorũ,panni veteris & vini vel vtrium cõparatione refellitur. Cap.VII.fo.VI.A.
Pro ſpicarũ in ſabbato vulſione,reprehẽſorib⁹ increpatis.ſequitur manus aridae reſtitutio. Cap.VIII.fo.VII.L.&.VIII.Q.
Conſiliũ cõtra Chriſtũ faciũt Phariſęi.deſeruiẽte ipſi naucula,tangentes eũ diuerſis infirmitatibus ęgroti,ſanãtur.Cap.IX.fo.VIII.T
Duodecim diſcipulos ad ꝑdicandũ, verbo collatis virtutib⁹,mittit,& in Beelzebub eũ id poſſe dicẽtes redarguit,irremiſſibilẽ eſſe dicens ĩ ſpiritũ ſanctũ blaſphemiã,& matrẽ ac fratres eos vocat q patris faciũt volũtatem. Cap.X.fo.VIII.A.&.X.L.&.M.
Docens proponit parabolã ſeminantis, & ſuis eam ſeorſum exponit clara manifeſtatione diſcipulis.Cap.XI.fo.XI.T.
Lucernã ſub modio non ponendã,& vel dormiẽte homine ſata eius creſcere,& de grano ſinapis dicit.Cap.XII.fo.XII.A.&.XIII.E.
Tẽpeſtatẽ verbo cõpeſcens,& dęmones eiiciẽs ire cõceſſit in porcos.Cap.XIII.fo.XIII.H.& XIIII.N.
Vadens mortuã ſuſcitare filiã Iairi,a ꝓfluuio ſanguinis ſanans,ſuſcitat protinus & puellã. Cap.XIIII.fo.XIIII.in fine.
Mirantes doctrinã & virtutes,fabri filiũ dicũt audientes ab eo,nõ eſſe prophetã ſine honore niſi in patria ſua. Cap.XV.fo.XVI.L.
Mittẽs duodecim ꝑdicaturos, ꝓceptis inſtruit cõlata gratia ſanitatũ.Cap.XVI.fo.XVI.in fine.& folio ſequenti per to.
Herodes tenens Ioannem die ſui natalis eum occidit,caputq; eius ſaltationis pręmiũ,in diſco filię tradit. Cap.XVII.fo.XVII.A.
De quinq; panibus & duobus piſcibus,quinq; virorũ.M.ſaturauit.Ca.XVIII.fo.XVIII.M
Quarta noctis vigilia venit ad diſcipulos am-

bulans ſuper mare. Cap.XIX.fo.XX.Z.
Accuſant Phariſęi diſcipulos nō lotis manibꝰ mandueantes,& increpātur ab eo de parentū inſpretione vel deſpectu,exponente q̄ poſſent hominem inquinare. Cap.XX.fo.XX.& ſeq.
Mulieris Syrophoeniſſę filiam a dęmonio liberat. Cap.XXI.fo.XXI.G.
Muto ſurdoq̧ vocem auditūq̧ reſtituēs dicit, effetha. Cap.XXII.fo.XXII.O.
De ſeptē panibus & paucis piſciculis quatruor millia hoim ſaturauit.Cap.XXIII.fo. XXII. & ſeq.
Phariſęis ſignū de cęlo quęrētibꝰ, dari negat,& doctrinā eorū pręcipit ſub fermenti nomine ꝑ cauendam. Cap.XXIIII.fo.XXIII.N.
Interrogāti quē eū dicerēt,Petrus Chriſtū dei confitetur,& mox,quia domino ſe paſſurum dicenti contradicit, arguitur. Cap.XXV. fo.XXIIII.A.& ſeq.
Qui perdit,inq̄t,aīam ſuā propter me, inueniet eam.Nec guſtaturos quoſdā mortē donec videant eū in regno ſuo veniētē.Statimq̧ trāſfiguratus inducitur.Et Ioannes Helię paſſuri ipſe filia paſſū dicit.Cap.XXVI.fo.XXV.G & N.& ſeq.P.
Omnis populus videns dominū,paueſcens occurrēſq̧ ſalutat,& filius,cuiuſdā incredulitatem ſuam iuuari precantis, a dn̄o liberatur. Cap.XXVII.fo.XXVII.F.
Tradendū ſe pręnunciās,& diſcipulos quid in via tractaſſent,interrogās, docet primatū nō eſſe q̄rēdū.Cap.XXVIII.fo.XXVIII.poſt.S.
Virtutes in eius nomine faciētes nō ſinit prohiberi.& de abſciſione membrorū ſcandalizātiū,figuraliter docet.Ca.XXIX.fo.XXVIII. poſt.V.& ſeq.fere per totum.
Phariſęos de vxore dimittēda quęrentes Moſi teſtimonio cōuincit. & infantes a ſe prohiberi vetās, benedicit.Cap.XXX.fo.XXIX.A.
De difficultate diuitū intrādi in regnū dei,mirantibꝰ diſcipulis ait,cōtēptores bonorū ſęcularium centuplū cū perſecutionibus recepturos. Cap.XXXI.fo.XXX.K.
Item prędicēs ſe occidendū, ſedes a dextera & a ſiniſtra petētes Iacobū & Ioānē de principatu gentiles ꝓhibet imitādos,humilitatis exēplo mōſtrato.Cap.XXXII.fo.XXXI.an̄.Q.
Bartimęus.i.filius Timęi,cęcus,mēdicās inluminatur, & dn̄m ſeq̄t.Cap.XXXIII.fo.XXXI. ante.T.columna vltima.
Mittit adduci pullū aſinę,cui ſedēs audit a turbis O ſanna &c̄.Cap.XXXIIII.fo.XXXII.A.
Egreſſus de tēplo ficulneā maledicit. regreſſuſq̧ in tēplum vēdentes eiicit, areſactaq̧ ficulnea,mirātibus ait orātes credēdo accipere poſtulata.Cap.XXXV.fo.xxxiiii.N. & p̱ totū.
De poteſtate dn̄i percunctanteis Iudæos ipſe de baptiſmo Ioannis interrogādo cōuincit.& de vinea,coloniſq̧ peſſimis parabolam ponit. Cap.XXXVI.fo.XXXV.poſt.V.& conſequenter poſt.X.ibi Et cœpit &c̄.
Tentantes de reddendo Cęſaris tributo conſequenter ex ſupraſcriptione vel imagine cōfutauit.Cap.XXXVII.fo.XXXVI.colum.ii.
Sadducęis,de muliere ſeptē fratrū vxore tētantibus,ob incredulitatē reſurrectionis exprobrat. Cap.XXXVIII.fo.XXXVII.per to.
Scribę de mādato legis interroganti.geminum geminę dilectionis illud oſtēdit.Et cuiꝰ Chriſtus ſit filius interrogans,docet ex principio pſalmi centeſiminoni.Salutationū quoq̧ eorum in foro ambitionē notat.Cap.XXXIX. fo.XXXVII.col.ii.& colum.iiii.
In gazophylaciū pauperem viduā duo minuta mittentem cunctis dona iactantibus ꝓfert. Cap.XL.fo.XXXVIII.colū.i.
Aedificationes templi monſtrantibus pręnunciat ruituras,& de diuerſis vltimi temporis tentationibus futuris prolixius diſputans, ſeductiones admonet pręcauendas.Cap.XLI. fo.XXXVIII.in princip.lib.iiii.
Diem aduentus vltimi ſolū patrē ſcire dicens, neſciētes eā ſeruos vigilare pręcepit & orare. Cap.XLII.fo.XL.colū.ii.
De alabaſtro vnguenti precioſi,de proditione Iudę traditoris,ac de pręparatione paſchę refertur,nec non & cœnę eius myſticę,pādirur ſacramētū.Ca.XLIII.fo.XL.i fine.& ſeq.p̱ to.
Traditionis & paſſionis eiꝰ hoc eſt domini geſta narrātur.Cap.XLIIII.ibidē cōſequēter per to.vſq̧ ad fo.XLVIII.colūnā quartam.
Reſurrectionis dominicę veritate breuiter mōſtrata,quorūdā incredulitas clemēter arguitur, & aſcenſio,& a dextris dei cōſeſſio,& diſcipulorū ꝓdicatio,ſignis ſequētibus indicatꝛ. Cap.XLV. & vltimum.fo. XLVIII. colūna quarta,& ſequētibus vſq̧ ad foliū.LI.vbi eſt principium expoſitionum in Lucam.

Finis Tabulę capitulorū euāgelii Diui Marci per Venerabilē Bedā diſtinctorum.Nā eius tempore nō videtur fuiſſe ea quę nūc habetur capitulorum diſcretio,cū librum interdū vbi ne capitis quidem nūc eſt diſcretio,inchoet.Poteſt autem hæc tabula poſt præfationem poni, ſed parui refert ante ne an poſt ponatur.Boni conſule,ac feliciter opus ipſum perlege.

INCIPIT
Prologus Venerabilis Bedę Preſbyte-
ri ad Accam Epiſcopum, in expoſitio-
nem Euangelii ſecundum Marcum.

EXPOSITIonem
euangelii ſecun-
dum Marcum,
opitulante ipſa
euangelica gra-
tia, ſcripturi, pri
mo quę fuerit ei
dem Marco cau
ſa euangelii ſcri
bēdi, breuiter in
ſinuandum eſſe
A censuimus. Cum Romanæ Vrbi clarum ve-
Petrus. ri dei lumen prędicante beato Petro Apoſto-
lo fuiſſet exortum, adeo ſermo veritatis vni-
uerſorū mentes placito illuſtrabat auditu, vt
cotidie audiētibꝰ eū nulla vnq̄ ſatietas fieret.
Vñ neq̄ auditio ſola eis ſuffecit, ſed Marcū
diſcipulū eiꝰ oībus p̄cibus obſecrātes orāt, vt
ea q̄ ille verbo p̄dicabat, ad perpetuā eorū cō
monitionē habēdā ſcripturę traderet, quo do
mi foriſq̄ in huiuſcemodi verbi meditationi
bus permanerent. Nec prius ab obſecrādo de
ſiſtunt, q̄ quę orauerant impetrarent. Petrus
vero, vt per ſpiritū ſanctum religioſo ſe ſpolia
tum comperit furto, delectatus eſt: et fidem
eorum deuotionemq̄ per hæc conſiderans,
factum confirmauit, & in perpetuum legen-
Clemens dam ſcripturam eccleſiis tradidit. Clemēs in
ſexto Diſpoſitionum libro, hæc ita geſta eſſe
deſcribit. Cui ſimile dat teſtimonium etiam
Papias. Hierapolites Epiſcopus nomine Papias, q &
hoc dicit, q̄ Petrus in prima epiſtola ſua quā
de Vrbe Roma ſcripſit, meminerit Marci, in
qua tropice Romā Babyloniam nominarit,
cum dicit. Salutat vos ea eccleſia quæ in Ba-
B bylone electa eſt, & Marcus filius meus. Aſ-
Marci vi ſumpto itaq̄ euāgelio qđ ipſe confecerat, per
ta. rexit in Aegyptum, & primum Alexandriæ
Chriſtum annuncians, conſtituit eccleſiā tan
ta doctrina, & vitæ continentia, vt omnes ſe-
C ctatores Chriſti, ad exemplū ſui cogeret. De-
Philo. niq̄ Philo diſertiſſimus Iudęorū, videns Ale
xādrię primā eccleſiā adhuc iudaizantē, qua
ſi in laudem gentis ſuæ librum ſuper eorum
conuerſatione ſcripſit. Et quomō Lucas enar
rat Hieroſolymę credētes omnia habuiſſe cō
D munia: ſic & ille qđ Alexādrię ſub Marco fie
Marci ge ri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Tra-
nus. dunt autem hunc natione Iſraelitica, & ſacer
dotali ortum proſapia, ac poſt paſſionē ac re-
ſurrectionem domini ſaluatoris, ad prædica-
tionem apoſtolorum euangelica fide ac ſacra
mentis imbutum, atq̄ ex eorum fuiſſe nume
ro, de quibus ſcribit Lucas, quia multa etiam
turba ſacerdotū obediebat fidei. Quapropter
vtpote legalibus inſtiturꝰ edictis, optimum
per omnia viuendi ordinem genti quā ad fi-
dem vocabat pręmonſtrauit. Sed & canonicā
Paſchę obſeruantiā, quę vniuerſis Chriſti ec-
cleſiis foret imitabilis, oſtendit. ¶In cuiꝰ Euā
gelium tuo, dilectiſſime antiſtitum Acca, nec Acca.
non & aliorum fratrum plurium commoni-
tus hortatu, prout dominus dedit, ſcripturi,
maxime quę in patrum venerabilium exem-
plis inuenimus, hincinde collecta ponere cu-
rabimus. Sed & nonnulla p̄pria ad imitatio-
nem ſenſus eorum, vbi opportunum videbit
interponemꝰ. Lectoremq̄ ſupplex obſecro, vt
ſi hæc noſtra opuſcula tranſcriptione digna
duxerit, annotationem nominum eorum quę
ſupra in margine appoſita ſunt, diligens ſcri-
ptura cōſeruet, quomodo in expoſitiōe Euā
gelii beati Lucæ, quā ante annos plurimos au
xiliante dei gratia compoſuimus, conſtat eſſe
factitatum. Orantem pro nobis ſanctitatē tuā
cęleſtis ſemp gratia protegat. Sed & hoc ante
omnia cunctos qui hęc forte lecturi ſunt de-
precor in domino, vt pro meis & corporis &
animi fragilitatibus apud piū iudicem inter
ceſſores exiſtere dignentur.

¶Incipit Liber Primus expoſitionū Venerabilis Bedæ Preſbyteri ſuper Marcum. Cap. I.

INitium euangelii Ie-
ſu Chriſti filii Dei, ſicut
ſcriptū eſt in Eſaia p̄phe-
ta. Cōferēdū hoc euāgeliū
Marci principiū, pricipio
Matthęi quo ait. Liber ge
neratiōis Ieſu Chriſti filii Dauid, filii Abrahā,
atq̄ ex vtroq̄ vnus dñs noſter Ieſus Chriſtꝰ E
dei & hoīs filiꝰ eſt intelligēdus. Et apte primꝰ Chriſtus
euāgeliſta filiū hoīs eū, ſcđs filiū dei noīat, vt filius Dei
a minoribꝰ paulatim ad maiora ſenſus noſter & hoīs.
exurgeret, ac p fidē & ſacramenta humanita
tis aſſumptę, ad agnitionē diuinę æternitatis
aſcenderet. Apte, qui humanā erat generatio
nem deſcripturus, a filio hominis cœpit, Da-
uid videlicet ſiue Abrahę, de quorū ſtirpe ſub
ſtātiā carnis aſſumpſit. Apte is q librū ſuum
ab initio euangelicæ prędicatiōis inchoabat,
filium magis dei appellare voluit dominū no
ſtrum Ieſum Chriſtum: quia nimirum & hu

manæ erat naturæ de progenie patriarcharũ
ſiue regum veritatem carnis ſuſcipere:& di-
uinæ fuit potentiæ euangelium mundo præ
Euangeliũ dicare.Euangelium quippe,bonũ nunciũ di-
citur.Qđ autem melius eſt nuncium,q̄ Pœ-
nitẽtiã agite,appropinquabit enim regnum
cælorum?Hominis itaq; eſt, humanit⁹ naſci:
dei vero,regni cæleſtis introitum pœnitenti-
bus prędicare.Et ideo Matthęus recte filium
Dauid nuncupat,quem in carne venientẽ aſ
ſeuerat.Recte Marcus filiũ dei,quem in pri-
ma voluminis ſui fronte auctorem euãgelii,
& ſponſorem regni deſignat ęterni.❡Vbi no
tandum ꝙ euangeliſtæ ſancti qui diſpenſatio
nem nobis dominicæ incarnationis ſcriptam
reliquere,vno quidem ſpiritu accenſi ad offi-
cium ſcribendi acceſſerunt:ſed diuerſum nar
F rationis ſuæ primordium ſinguli, diuerſum
Matthęi ſtatuere terminum.Matthæus nanq; a nati-
initium. uitate dominica exordium ſumens,ad tẽpus
vſq; dominicæ reſurrectionis ſeriem ſuę nar-
Marci. rationis perduxit.Marcus ab initio euangeli
cæ prædicationis incipiens,peruenit ad tem-
pus vſq; aſcenſionis domini & prædicationis
diſcipulorum eius cunctis gentibus per or-
Lucę. bem.Lucas a natiuitate pręcurſoris inchoans
euangelium,terminauit in aſcenſione domi-
nica:cum redeũtes diſcipuli Hieroſolymam
aduentum ſancti ſpiritus diuinis in laudibus
Ioannis. expectant.Ioannes ab ęternitate verbi dei,per
qđ omnia facta ſunt,principium ſumens, &
G ipſe ad tempus vſq; dominicæ reſurrectionis
Marci in- euangelizando pertingit. ❡Scripturus ergo
tentio. euangelium Marcus, congrue primo omniũ
ponit teſtimonia prophetarum quib⁹ hoc fu-
turum iam olim præcinebant. Vt eo cunctis
vera ac ſine ſcrupulo dubietatis ſuſcipienda
quæ ſcriberet intimaret:quo hæc a prophetis
ſancto ſpiritu impletis antea præſcita ac præ-
dicta eſſe monſtraret : Simulq; vno eodemq;
euangelii ſui principio & Iudæos qui legem
ac prophetas ſuſceperãt,ad ſuſcipiẽda etiam
euangelii ſacramenta quæ ipſorum prophe-
tæ prædixerant,inſtituit, & gentiles qui per
omnia euangelii pręconia ad dominum vene
rant,ad auctoritatem quoq; legis & prophe-
tarum ſuſcipiẽdam venerãdamq; prouocat:
ne qui iuxta hęreticos aut vetus ſolummodo
teſtamentum,aut ſolummodo nouũ ſuſcepiſ
H ſet,alienus a teſtamento dei remaneret.
Angelus ECce mitto angelum meum ante faciẽ
Ioannes. tuam,qui præparabit viam tuam an-
te te. Angelus vocatur Ioannes,nõ na
turæ ſocietate iuxta hæreſim Origenis, ſed
officii dignitate.Angelus enim græce, latine
nuncius dicitur.Quo nomine recte appellari
potuit homo ille qui fuit miſſus a deo vt te-
ſtimonium perhiberet de lumine, & venien-
tem in carne dominum mundo nunciaret.
Nec mirandum myſtice angelum nominari
eum quo inter natos mulierum maior nemo
ſurrexit, cum conſtet omnes qui ſacerdotii
gradu rite funguntur,ob euangelizandi offi- I
cium angelos poſſe vocari,dicente propheta. Angeli.
Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam,& legẽ
requirent ex ore eius, quia angelus domini
exercituum eſt. ❡ Vox clamantis in deſerto K
parate viam domini,rectas facite ſemitas ei⁹.
Cõſtat quia vnigenitus filius verbum patris Verbum
vocatur, Ioanne atteſtante qui ait.In princi-
pio erat verbum,& verbum erat apud deum
& deus erat verbum.Et ex ipſa noſtra locuti
one cognoſcimus, quia prius vox ſonat, vt
verbum poſtmodum poſſit audiri. Ioannes L
ergo vox a propheta vocatur,quia verbũ p̃-
cedit.Aduentum itaq; dominicum p̃currens
vox dicitur,quia per eius miniſterium patris
verbum ab hominibus auditur. Qui etiam
in deſerto clamat:quia derelictę ac deſtitutę
Iudęę ſolatiũ redemptionis annunciat.Quid
autem clamaret, aperitur cum ſubditur. Pa-
rate viam domini, rectas facite ſemitas eius.
Omnis qui fidẽ rectã & bona opera prędicat:
quid aliud q̄ venienti domino ad corda audi
entium viam parat, vt hæc vis gratię pene-
tret,vt lumẽ veritatis illuſtret, vt rectas deo
ſemitas faciat,dum mundas in animo cogita
tiones per ſermonem bonę prędicationis for-
mat?❡Sane notandum ꝙ ex teſtimoniis pro M
pheticis quę poſuit Marcus,vnum ſolummo
do in Eſaia, alterum vero inuenitur in Mala
chia. Nec tamẽ falli aut fallere putandus eſt
euangeliſta,qui hoc ſcriptum dicat in Eſaia
qđ Eſaias non ſcripſerit,ſed potius intelligen
dum, ꝙ etſi non hęc verba quę de Malachia
poſuit,inueniuntur in Eſaia,ſenſus tamen eo
rum inuenitur in Eſaia, & in nonnullis lo-
cis aliis,& manifeſti⁹ in eo quod hic ipſe ſub
iunxit, Vox clamantis in deſerto, parate vi-
am domini, rectas facite ſemitas eius. Quis
enim non videat, quanta ſit in vtraq; ſen-
tentia concordia? Nam quod dixit Mala-
chias, mittendum angelum ante faciem do-
mini qui prępararet viam eius,hoc eſt vtiq;
quod dixit Eſaias, voce clamantis audien-
dam in deſerto,quę diceret,Parate viam do-
mini, rectas facite ſemitas eius. Quia ſi-
cut Ioannes recte angelus potuit vocari,
pro eo ꝙ faciem Domini euangelizando
præuenit, ita recte appellari & vox potuit,

quia verbum dei ſonãdo præibat: ſicut & ſu
pra dictum eſt. In vtraq; autẽ ſententia ſimi-
liter paranda via domini prædicatur. Ideoq;
non fallitur euãgeliſta, qui hoc dictũ ab Eſaia
ſcribit: qđ etſi non eiſdem verbis, eodẽ tamen
N ſenſu ab ipſo ſcriptũ inuenit. ¶Potuit autem
fieri vt animo Marci euangelium conſcribẽ-
tis pro Malachia Eſaias occurreret, vt fieri ſo
let. Qđ tamen ſine vlla dubitatione emenda
ret, ſaltem ab aliis admonitus, qui ipſo adhuc
in carne viuente hoc legere potuerunt, niſi
cogitaret recordationi ſuæ quę ſancto ſpiritu
regebatur, non fruſtra occurriſſe aliud ꝓ alio
nomen prophetæ: quia ita dominus hoc ſcri
O bi conſtituit. Cur autẽ ita conſtituerit domi-
Spũs vnꝰ nus, prĩa illa cauſa vtiliſſima debet facillime
in oĩbus. cogitari, etiam ſic eſſe inſinuatum, ita omnes
ſanctos prophetas vno ſpiritu locutos mirabi
li inter ſe conſenſione conſtare, vt hoc multo
amplius ſit, ꝗ̃ ſi omnium omnia prophetarũ
vno vnius hominis ore dicerentur. Et ideo in
dubitanter accipi debere ꝗcunq; per eos ſan-
ctus ſpiritus dixit, & ſingula eſſe omnium, &
omnia ſingulorũ. Cum ergo & quę dicta ſunt
per Eſaiam, tam ſint Malachię ꝗ̃ Eſaię, & quę
dicta ſunt per Malachiã, tam ſint Eſaiæ ꝗ̃ Ma
lachię: quid opus erat vt emendaret Marcus,
cum aliud pro alio ſibi nomen occurrens a ſe
ſcriptum legiſſet? ac non potius ſequẽs aucto
ritatem ſpiritus ſancti, a quo mentẽ ſuam re-
gi plus nobis ille vtiq; ſentiebat: ita hoc ſcri-
ptum relinqueret? Sic enim admonendo con
ſtituerat ei dominus ad informandos nos tã
tam verborum ſuorum inter prophetas eſſe
concordiam, vt non abſurde, immo congruẽ-
tiſſime, etiam Eſaię deputaremus quod ꝑ Ma
lachiam dictum repperimus.

P FVit Ioannes in deſerto baptizãs, & præ
dicans baptiſmum pœnitentię in remiſ
ſionem peccatorum. Cunctis gẽtibus li-
quet ꝙ Ioannes baptiſmum pœnitentiæ non
ſolum prędicauit, verũetiam quibuſdã dedit,
ſed tamen baptiſmum in remiſſionẽ peccato
rum dare non potuit. Remiſſio etenim pecca
torum in ſolo nobis baptiſmo Chriſti tribui-
Q tur. ¶Notandũ itaq; qđ dicitur, prędicãs ba
Bapti- ptiſmum pœnitentię in remiſſionem peccato
ſma Ioan rum: quoniam baptiſma quod peccata ſolue-
nis. ret, quia dare nõ poterat, prædicabat. vt ſicut
incarnatum verbum patris præcurrebat ver
bo prędicationis, ita baptiſmũ pœnitẽtię quo
peccata ſoluuntur, præcurreret ſuo baptiſma
R te, quo peccata ſolui non poſſunt. ¶Et bapti-
Cõfitẽdi zabantur ab illo in Iordane flumine, confiten
exẽplum. tes peccata ſua. Exemplum confitendi pecca-
ta, ac meliorem vitam promittendi datur eis
qui baptiſma accipere deſiderant, ſicut etiam
prędicante Paulo in Epheſo multi credentiũ
veniebant confitentes & annunciantes actus
ſuos, quatenus abdicata vita veteri, renouari
mererentur in Chriſto. Vnde etiam beato Pe
tro oſtenſis in lintheo cæleſti diuerſi generis
animantibus, dictum eſt. Surge Petre, occide Act. x.
& manduca. Qđ eſt aperte dicere. Occide in
fideles ab eo qđ fuerant prius, abrenunciatio
ne ſcelerum & promiſſione piæ religionis, ac
ſic fidei chriſtianę ſacramẽtis imbutos in ſan
ctę eccleſiæ membra commuta. ¶Et erat Ioã S
nes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa Veſtitus
lumbos eius. Pilis, inquit, veſtitus non lana. Ioan.
Alterũ auſteræ veſtis indicium eſt: alterum
luxuriæ mollioris. Zona autem pellicea qua
accinctus fuit & Helias, mortificationis indi
ciũ eſt. Porro qđ ſequitur, & locuſtas, & mel
ſylueſtre edebat: habitatori ſolitudinis con-
gruum eſt, vt non delitias ciborum, ſed neceſ
ſitatem humanæ carnis expleret. ¶Poteſt ha T
bitus, & victus eius per ſignificationẽ, etiam Victus.
qualitatem internæ conuerſationis eius non
inconuenienter exprimere. Nanq; auſteriori
bus vtebatur indumentis, ſicut etiã dominꝰ
in laudibus eius proteſtatus eſt dicens ad Iu
dæos. Quid exiſtis in deſertum videre? homi
nem mollibus veſtitum? ecce qui mollibꝰ ve-
ſtiuntur, in domibꝰ regum ſunt: quia vitam
peccantium non blandimẽtis fouit: ſed vigo
re aſperæ inuectionis increpauit dicens. Ge-
nimina viperarum quis vobis demonſtrauit
fugere a ventura ira? Zonam pelliceam habe
bat circa lumbos ſuos: quia carnem ſuã cru
cifixit cum vitiis & concupiſcentiis, qđ eorũ
eſſe proprium qui ſunt Ieſu Chriſti, Apoſto
lo atteſtante didicimꝰ. Locuſtas & mel ſylue V
ſtre edebat, quia dulce quidem ſapiebat tur
bis ꝓdicatio eius: exiſtimante populo & cogi
tantibus omnibus in cordibus ſuis de eo ne
forte ipſe eſſet Chriſtus. Sed ocyus finẽ ſorti
ta eſt illa opinio: intelligentibus eius audito
ribus ꝙ nõ ipſe Chriſtus ſed ꝓcurſor & pro
pheta eſſet Chriſti. In melle etenim dulcedo:
in locuſtis eſt alacer volatꝰ, ſed cito dciduꝰ.
¶Et ꝓdicabat dicẽs. Veniet fortior me poſt
me, cuius nõ ſum dignꝰ ꝓcũbẽs ſoluere corri
giam calceamentoꝝ eius. Mos apud veteres X
fuit, vt ſi quis eam ꝗ̃ ſibi competeret, accipere Calceamẽ
vxorem nollet, ille ei calceamentum ſolueret, ti ſoluendi
qui ad hanc ſponſus iure propinquitatis ratio.
veniret. Quid ergo inter homines Chri-
ſtus, niſi ſanctæ eccleſiæ ſponſus apparuit?
De quo & idem Ioannes dicit. Qui habet

ſponſam,ſponſus eſt . Sed quia Ioannem ho-
mines Chriſtum eſſe putauerũt, quod idem
Ioãnes negat,recte ſe indignum eſſe ad ſoluē
dam corrigiam eius calceamenti denunciat.
Acſi aperte dicat . Ego redemptoris veſtigia
denudare nõ valeo,qa ſponſi nomē mihi ime
ritus nõ vſurpo. Quod tamen intelligi & ali
ter poteſt.Quis enim neſciat, ꝙ calceamenta
ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus ve-
ro dominus veniēs quaſi calceatus apparuit:
qui in diuinitate ſua morticina noſtræ corru
ptionis aſſumpſit.Sed huius incarnatiõis my
ſterium,humanus oculus penetrare non ſuf
ficit. Inueſtigari enim nullatenus poteſt:quo
modo corporatur verbum:quomodo ſumm⁹
& viuificator ſpiritus intra vterũ matris ani
matur : quomodo is qui initium non habet
& exiſtit,& concipitur.Corrigia ergo calcea-
Y menti eſt ligatura myſterii.Ioannes itaq; ſol-
uere corrigiam calceamenti eius non valet:
quia incarnationis myſterium nec ipſe inue-
ſtigare ſufficit:qui hanc per prophetiæ ſpiri-
tum agnouit.¶Ego baptizaui vos aqua , ille
vero baptizabit vos ſpiritu ſancto.Non qui-
dem adhuc Ioannes dominum manifeſte deũ
aut dei eſſe filium,ſed tantũ virum ſe fortio-
rem prædicat.Non enim rudes adhuc audi-
tores tanti capiebant arcana ſacramenti,ꝙ fi-
lius dei æternus homine aſſumpto ex virgi-
ne denuo natus eſſet in mundo:ſed paulatim
per agnitionem glorificatæ humanitatis,in-
troducendi erant ad fidem diuinæ æternita-
tis.Quibus tamen quaſi latenter quodã mo-
do ac velato ſermone deum hũc eſſe verum
declarat : dum eum ſpiritu ſancto baptiza-
turum eſſe confirmat.Cui enim dubium nul
lum poſſe alium gratiam ſancti ſpiritus, niſi
deum dare? Tempore autem procedēte cum
capaciores iam ad intelligendum eoſdē ſuos
videret auditores:etiam filium dei illum aper
te prædicauit dicens.Sed qui miſit me bapti-
zare in aqua,ille mihi dixit.Super quem vide
ris ſpiritum deſcendentem & manentem ſu-
per eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſan-
cto.Et ego vidi,& teſtimonium perhibui:qa
Z hic eſt filius dei.Baptizamur autem a domi-
no in ſpiritu ſancto,non ſolum cum in die ba
ptiſmatis fonte vitæ in remiſſionem peccato
rum abluimur:verũetiam cotidie cum ꝑ gra
tiam eiuſdem ſpiritus ad agenda quę deo pla
cent accendimus.

A Chriſtus cur baptizatus.
ET factum eſt in diebus illis . Venit Ie-
ſus a Nazareth Galilęæ, & baptizatus
eſt in Iordane ab Ioanne. Triplicem ob
cauſam ſaluator ab Ioanne accepit baptiſmũ.
Primo,vt quia homo natus erat, omnem iu-
ſtitiam,& humilitatem legis impleret.Secun
do,vt baptiſmate ſuo Ioannis baptiſma com-
probaret.Tertio,vt Iordanis aquam ſanctifi-
cans,per deſcenſionem columbæ ſpiritus ſan-
cti in lauacro credentium monſtraret aduen
tum.¶Et ſtatim aſcendens de aqua vidit cæ
los apertos, & ſpiritum tanq̃ columbam de-
ſcendentem & manentem in ipſo. Et vox fa-
cta eſt de cælis.Tu es filius meus dilectus, in
te complacui.Myſterium trinitatis in bapti- B
ſmate domini demonſtratur.Dominus bapti Trinita-
zatur,ſpiritus deſcendit in ſpecie columbæ, tis myſte
patris vox teſtimonium filio præbentis audi rium.
tur.Aperiuntur autem cæli, non reſeratione C
elementorum , ſed ſpiritalibus oculis,quibus
& Ezechiel in principio voluminis ſui aper-
tos eos eſſe commemorat.Sedit quoq; colum D
ba ſuper caput Ieſu, ne quis putaret vocem
patris ad Ioannem factam:non ad dominum.
Pulchre autem cum dixiſſet,& ſpiritum tan
q̃ columbam deſcendentem:addidit, & ma-
nentem in ipſo.Hoc etenim mediatori dei &
hominum donum eſt ſpeciale collatum , vt
implens ſemel eum ſpiritus ſanctus, nunq̃ re
cederet,ſed perpes in illo maneret. Nam fide
libus eius ad inſignia virtutum & miracula
facienda, aliquando gratia ſpiritus cõfertur,
aliquando tollitur.Quibus tamen ad opera-
tionem pietatis & iuſtitiæ,ad amorem dei &
proximi conſeruandum , nunq̃ gratia ſpiri-
tus abeſt.Vnde de illo ſpiritu promittitur di
cente eis domino. Vos autem cognoſcetis
eum quia apud vos manebit , & in vobis
erit. Verum ſpecialiter in domino manet ſpi
ritus ſemper,non quomodo in electis eius iu
xta menſuram fidei,ſed ſicut Ioannes ait. Vi
dimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeni-
ti a patre,plenum gratiæ & veritatis. Manet E
autem in illo ſpiritus,non ex eo tm̃ tempore Spũs ſan
quo baptizatus eſt in Iordane : ſed ex illo po ctus vbi
tius quo in vtero conceptus eſt virgina- maneat.
li . Nam ꝙ in baptizatum deſcendere vi-
ſus eſt ſpiritus : ſignum erat conferendæ
nobis in baptiſmo gratiæ ſpiritalis : quibus
in remiſſionem peccatorum ex aqua & ſpi-
ritu regeneratis amplior eiuſdem ſpiritus
gratia per impoſitionem manus epiſcopi ſo-
let cælitus dari . Sicut etiam hoc ꝙ apertos
cælos vidit poſt baptiſma , noſtri vtiq; gra-
tia factum eſt : quibus per lauacrum vndæ
regeneratricis , ianua panditur regni cæ-
leſtis , quæ peccantibus quondam pro-

toplaſtis ac paradiſo eiectis, toti generi hu-
mano interpoſitis Cherubim & flãmeo gla
dio, clauſa eſt. Extinguitur nanq̧ hęc flamma
cuiq̧ fidelium, cum aquis vitalibus tingitur.
Reconciliatur angelicis ſpiritibus, cũ ad pa-
cem ſui redierit creatoris: adeo vt ſi pcepta ſi
dei ſacramenta puro corde & corpore ſerua-
uerit, mox ſolutus carne regna poſſit intrare
cæleſtia. Alioqui quomodo tunc aperirentur
domino cæli: qui cum homo fieret & habita
ret nobiſcũ in terra, cælũ pariter diuina po-
F tentia cõtinebat & terram? Sed & hoc ꝙ vox
Vox paterna. paterna de cælis intonuit: Tu es filius meꝰ di
lectus: in te complacui: non ipſe filiꝰ qđ neſcie
bat docetur: ſed nobis quod credere debeamꝰ
oſtenditur. Ipſum videlicet qui baptizandus
cum aliis venit ad Ioannem homo, verum eſ
ſe dei filium: non ſolum ipſius Ioannis, ſed &
totius mundi dominum, & ideo veraciter in
ſpiritu ſancto baptizare valẽtem. Nos quoq̧
vox eadem docuit, per aquam ablutiõis & ſpi
ritum ſanctificationis, dei poſſe filios effici.
Quotquot enim receperũt eum, dedit eis po-
G teſtatem filios dei fieri. Bene autem in ſpecie
Columba columbæ deſcendit ſpiritus ſanctus, qđ mul
tum ſimplex eſt animal, atq̧ a malitia fellis
alienum. Vt figurate nobis inſinuaret, ꝙ ſim
plicia corda quęrit: nec habitare dignatur in
mentibus impuris, qualis fuit Simon ille cui
dicebat Petrus. Non eſt tibi pars neq̧ ſors in
ſermone hoc. In felle enĩ amaritudinis & obli
gatione iniquitatis, video te eſſe.

ET ſtatim ſpiritus expulit eum in de-
ſertum, & erat in deſerto quadraginta
diebus & quadraginta noctibus, & ten
tabatur a Satana. Matthæus ſimiliter expo
ſito domini baptiſmate & voce de cęlis facta,
quæ diceret: Hic eſt filius meus dilectus, in
quo mihi cõplacui: continuo ſubiunxit. Tunc
Ieſus ductus eſt in deſertum ab ſpiritu, vt tẽ
H taretur a diabolo. Verum ne cui veniret in
Spiritus dubium a quo eum ſpiritu ductum ſiue ex-
a quo du pulſum dicerent in deſertum: cõſulte Lucas
ctus dñs. primo poſuit: quia Ieſus plenus ſpiritu ſan-
cto regreſſus ẽ ab Iordane, ac deinde intulit:
Et agebatur in ſpiritu in deſertũ. ne quid cõ
tra eum valuiſſe ſpiritus immundus putare
I tur, qui plenus ſpiritu ſancto quo volebat di-
Quadra- grediẽs, q̃ volebat agebat. Quadraginta au-
ginta die tem dies & noctes quibus eum tentat, totum
rũ & no- huius ſeculi tempus inſinuant, quibus mem-
ctiũ tem- bra eius videlicet ſanctam eccleſiam tentare
pus. nunq̃ deſiſtit. Quia nimirum quadripertitꝰ
eſt mundus: in quo domino famulamur. De-
cem vero pcepta ſunt per quorũ obſeruantiã

domino famulantes cõtra hoſtis indefeſſi ma
litiam certamus. Decem autem quater ducta
quadraginta faciunt. Ideoq̧ totũ militiæ no-
ſtræ tempus apte quadragenario dierum ac
noctium numero comprehenditur. Baptiza-
tus ergo dominus expellitur a ſpiritu in de-
ſertum, & tentatur a Satana, vt exemplum
vitæ ſuis fidelibus præbeat: qui poſt acceptã
in baptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſo
lum ad exercenda opera virtutum, verum
etiam ad tolerandam propter iuſtitiam per- K
ſecutionem ſint accingendi. Secedit enim in Deſertum
deſertum, vt nos doceat, relictis mundi illece cur petit.
bris, & ſocietate prauorum, diuinis per oĩa
ſeruire mandatis. Tentatur ſolitarius a dia-
bolo, vt nobis inſinuet, ꝙ omnes qui volunt
pie viuere in Chriſto, perſecutionem patiun-
tur, & ꝙ per multas tribulationes oportet
nos intrare in regnum Dei. Tẽtatur quadra
ginta diebus & quadraginta noctibus, vt in-
dicet ꝙ q̃diu hic viuentes domino ſeruimꝰ,
ſiue proſpera blandiantur (quod ad dies per
tinet) ſeu nos aduerſa feriant (quod noctis
figuræ congruit) ſemper ambulantibus in le
ge domini adſit toto orbe aduerſarius, qui
iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.
¶ Eratq̧ cum beſtiis, & angeli miniſtrabant il L
li. Inter beſtias commoratur vt homo, ſed mi
niſterio vtitur angelico vt deus. Et nos cum
in eremo ſanctæ conuerſationis beſtiales ho-
minum mores impolluta mente toleramus,
miniſterium angelorum meremur, a quibus
corpore abſoluti ad æterna in cælis gaudia
transferamur. ¶ Poſtq̃ autem traditus eſt Io- M
annes, venit Ieſus in Galilæam prædicans Ioãnes trã
euangelium regni dei. & cætera. Ioanne tra- ditꝰ in car.
dito, recte incipit ipſe prædicare. Deſinente
lege, conſequenter oritur euangelium. Si
autem ſaluator eadem prædicat quę Ioan-
nes Baptiſta ante dixerat, oſtendit ſe eiuſdem
dei eſſe filium, cuius ille propheta eſt. Nemo N
autem putet traditionem Ioannis in carce- Io. qñ tra
rem, ſtatim poſt ieiunium quadraginta die- ditus.
rum, & tentationem domini factam. Quiſ-
quis enim Ioannis euangelium legerit, inue-
niet dominum ante traditionem illius multa
& docuiſſe, & miracula feciſſe. Deniq̧ habes
in euangelio ipſius. Hoc fecit initium ſigno-
rum Ieſus in Chana Galilęæ. Et iterum. Nec
dum enim erat miſſus in carcerem Ioannes.
Ferunt autem quia cũ legiſſet Ioannes Mat
thęi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit q̧-
dem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe fir-
mauerit: ſed viiꝰ tãtũ anni ĩ quo & paſſus ẽ,
poſt carcerẽ Ioãnis hiſtoriã texuiſſe. Præter-

miſſo itaq; anno cuius acta a tribus expoſita
fuerant,ſuperioris temporis,anteq̃ claudere-
tur Ioannis in carcere, geſta narrauit : ſicut
manifeſtum eſſe poterit iis qui euãgeliorum
O diligenter quatuor volumina legerint.Quæ
Euange. res & diſſonantiam quę videbaſ Ioannis eſſe
concentus cum cęteris,tollit. Cũ ergo dixiſſet Marcus
ꝙ venit Ieſus in Galilęam prędicans euange-
lium regni dei:ſubiunxit,& ait. Et dicẽs,quo
niam impletum eſt tempus,& appropinqua-
bit regnum dei.Pœnitemini,& credite euan
gelio.Impletum eſt tẽpus,inquit.Illud nimi-
rum,de quo dicit Apoſtolus.Poſtq̃ autẽ ve-
nit plenitudo temporis: miſit deꝰ filium ſuũ
factum ex muliere, factum ſub lege:vt eos q
ſub lege erant redimeret. Ergo impleta ſunt
tempora,pœnitemini.Q; olim eſt ꝙ hoc cla-
matur,& vtinam aliquãdo audiatur:quoniã
impleta ſunt tempora,& appropinquauit re
gnum dei!Pœnitemini & credite euangelio.
Renunciate operibus mortuis:credite in deũ
viuum.Quid prodeſt credere ſine bonis ope-
ribus!Nõ te bonorum operum meritum ad-
duxit ad fidem,ſed fides incipit vt bona ope-
ra conſequantur.

P ET prętériens ſecus mare Galilęę,vidit
Simonem & Andream fratrẽ eius mit
tentes retia in mare,erant eñ piſcato-
res.Et dixit eis Ieſus.Venite poſt me,& faciã
vos fieri piſcatores hominũ &c.Iſti primi vo-
cati ſunt,vt dominum ſequerẽtur.Piſcatores
& illiterati mittunſ ad prædicandum, ne fi-
des credẽtiũ nõ in virtute dei ſed eloquentia
Q atq; doctrina putareſ.Quęri autẽ poteſt quo
Binos quo modo binos vocauerit de nauiculis piſcato-
modo vo res:primo Petrũ & Andream. deinde ꝓgreſ
carit. ſus paululum alios duos filios Zebedęi,ſicut
narrãt Matthæꝰ & Marcus,cum Lucas dicat
ambas eorum nauiculas iu pletas magna illa
captura piſciũ,ſocioſq; Petri cõmemoret Iaco
bũ & Ioãnẽ filios Zebedęi vocatos ad adiuuã
dum,cum retia plena extrahere non poſſent:
ſimulq; miratos tãtam multitudinẽ piſcium
quę capta erat, & eum Petro tñ dixiſſe,noli
timere,ex hoc iã hoies eris capiẽs,ſimul eum
tamen ſubductis ad terram nauibus, ſecutos
fuiſſe.Vnde & intelligendum eſt, hoc primo
eſſe factum quod Lucas inſinuat,nec tunc eos
a domino vocatos, ſed tantum Petro fuiſſe ꝑ
R dictum, ꝙ homines eſſet capturus.Quod nõ
Piſcari nõ ita dictum eſt, quaſi iam piſces nũq̃ eſſet ca-
ꝓhibẽtur. pturus.Nã & poſt reſurrectionẽ domini legi
mus eſſe piſcatos.Dictum eſt ergo ꝙ deinceps
capturus eſſet homines:non dictum eſt ꝙ iã
nõ eſſet capturus piſces.Vnde datur ſecũdũ

Lucam intelligi eos ad capturam piſcium ex
more remeaſſe,vt poſtea fieret qđ Matthęus
& Marcus narrãt:quãdo eos binos vocauit,&
ipſe iuſſit vt eum ſequerentur. primo duobꝰ
Petro & Andreę, deinde aliis Zebedęi duo-
bus filiis.Tunc eñ non ſubductis ad terram
nauibus tanq̃ cura redeundi : ſed ita eum ſe
cuti ſunt,tanq̃ vocantem ac iubentem vt ſe-
querentur.Et ingrediũtur Capharnaum, &
ſtatim ſabbatis ingreſſus ſynagogam doce-
bat eos.Q; ſabbatis maxime medicinę doctri Sabbato
nęq; ſuę dona frequentat,docet ſe non ſub le- cur ꝑdi-
ge eſſe,ſed ſupra legem:qui eandem quoq; le cabat.
gem adimplere, non autem ſoluere venerit.
Nec iudaicum eligere ſabbatum, quo vel
ignẽ accendere,vel manum pedemq; mouere
nõ liceat,ſed verum ſabbatum dilectamq; do
mino eſſe requiem:ſi ſaluti ſtudentes anima-
rum ab opere ſeruili.i.a cunctis contineamꝰ
illicitis.¶Et ſtupebãt ſuper doctrina eiꝰ.Erat S
enim docens eos quaſi poteſtatem habens: & Doctrinę
non ſicut ſcribę.Illi eñ ea docebãt populos q̃ poteſtas.
ſcripta ſunt in Moyſe & prophetis:Ieſus ve-
ro quaſi deus & dominus ipſius Moyſi,pro
libertate voluntatis ſuę vel ea quę minus vi-
debantur addebat in lege : vel commutans
prędicabat populis,vt in Matthęo legimus.
Dictum eſt antiquis,ego autem dico vobis.

ET erat in ſynagoga eorũ homo in ſpi- T
ritu immundo : & exclamauit dicens.
Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene!ve-
niſti perdere nos!Scio quia es ſanctꝰ dei.Non
voluntatis iſta cõfeſſio eſt,quã præmium ſe-
quitur confitendi : ſed neceſſitatis extortio,
quę cogit inuitos confiteri.Et velut ſi ſerui fu
gitiui poſt multum temporis dominum ſuũ
videant,nihil aliud niſi de verberibus depre-
cantur;Sic & dæmones cernentes dominum
in terris repente verſari: ad iudicandos ſe ve
niſſe credebant.Præſentia Saluatoris tormen
ta ſunt dæmonum. Et comminatus eſt ei Ie-
ſus dicẽs.Obmuteſce,& exi de homine.Quo- V
niam inuidia diaboli mors intrauit in orbem
terrarum, ideo contra ipſum mortis aucto-
rem primo debuit medicina ſalutis operari.
Primo lingua ſerpentina ne vltra virus ſpar-
geret obcludi: deinde fœmina quæ prima ſe-
ducta eſt,a carnalis concupiſcentię febre cu-
rari:tertio,vir qui male ſuadentis dicta con-
iugis audiuit,ab erroris ſui lepra mundari,
vt ipſe eſſet ordo reſtaurationis in domino,
q erat & caſus ĩ ꝓtoplaſtis. ¶Et diſcerpẽs eũ X
ſpiritus imũdꝰ,& exclamãs voce magna exi Spiritꝰcõ
uit ab eo.Lucas de ſpũ imũdo ait, ꝙ ſic exie uexãs nõ
rit ab homine,vt nihil ei noceret.Poteſt ergo nocuit.

videri contrarium,quomodo ſecundum Mar
cum diſcerpẽs,vel ſicut aliqui codices habẽt
conuexans eum:cui nihil nocuit ſecundũ Lu
cam.Sed & ipſe Lucas,& cum proieciſſet illũ
(inquit)dęmoniũ in medium:exiit ab illo,ni
hilq; ei nocuit. Vñ intelligit hoc dixiſſe Mar
cum conuexãs eum,ſiue diſcerpẽs: qđ Lucas
dixit cum proieciſſet eum in medium:vt qđ
ſecutus ait,nihilq; ei nocuit,hoc intelligat ꝙ
illa iactatio membrorum atq; vexatio non eũ
debilitauit:ſicut ſolent exire dæmonia etiam
quibuſdam membris amputatis aut euulſis.
Y ¶ Et mirati ſunt omnes ita vt conquirerent
inter ſe dicentes. Quidnam eſt hoc? quæ do-
ctrina hæc noua? Quia in poteſtate & ſpiritı-
bus immundis imperat,& obediunt ei. Viſa
virtute miraculi,nouitatem dominicę admi-
rantur doctrinæ, atq; ad inquiſitionem eorũ
quæ audierant per ea quę viderant excitant.
Quia nimirum ad hoc fiebant ſigna,quæ vel
ipſe dominus in aſſumpto homine faciebat,
vel diſcipulis facere dedit,vt per hæc euange
lio regni dei qđ prædicabatur,certius crede-
retur:dum hi qui cæleſtia terrigenis gaudia
futura promittebant,cæleſtia in terris ac di-
uina opera monſtrabant. Verum diſcipuli vt
puti homines donante domino cuncta gere-
bant: At dominus ipſe ſingularis virtute po
tentię & ſanitates ac miracula operabatur:&
quæ a patre audiebat,loquebatur in mundo.
Nam & prius (teſte euangelio) erat docens
eos quaſi poteſtatem habens,& non ſicut ſcri
bæ. Et nunc turba atteſtante in poteſtate im
perat ſpiritibus immundis,& obediunt ei.

Et protinus egredientes de ſynagoga,
venerunt in domum Simonis & An-
dreę cum Iacobo & Ioanne. Decumbe-
Z bat autem ſocrus Simonis febricitans. Si virũ
Moraliter. a dæmonio liberatum moraliter animum ab
immunda cogitatione purgatum ſignificare
diximus:conſequenter fœmina febribus tẽ
ta ſed ad imperium domini curata, carnem
oſtendit a concupiſcentiæ ſuæ feruore per cõ
tinentiæ præcepta frenatam. Omnis em̃ ama
ritudo,& ira,& indignatio,& clamor, & bla-
ſphemia,ſpiritus immundi furor eſt. Fornica
tionem vero,immundiciam,libidinem,cõcu-
piſcentiam malam,& auaritiam (quæ eſt ido
lorum ſeruitus) febrem illecebroſæ carnis in
tellige. ¶ Et ſtatim dicũt ei de illa,& accedẽs
eleuauit eam apprehenſa manu eius. In euan
gelio Lucæ ſcriptum eſt, ꝙ rogauerunt illũ
ꝓ ea,& ſtãs ſuper illã imperauit febri. Modo
enim ſaluator rogatꝰ,modo vltro curat ęgro
tos:oſtendens ſe cõtra vitiorum quoq; paſſio
nes,& precibꝰ ſemper annuere fidelium,& ea
nonnunq̃ quæ ipſi minime in ſe intelligunt,
vel intelligenda dare,vel pie petentibus,etiã
nõ ĩtellecta,dimittere:iuxta hoc qđ Pſalmiſta
poſtulat. Delicta quis intelligit? Ab occultis
meis munda me domine. ¶ Et cõtinuo dimi- A
ſit eam febris,& miniſtrabat eis. Naturale eſt Febris natura.
febricitantibus incipiente ſanitate laſſeſcere,
& ægrotationis ſentire moleſtiam. Verum ſa
nitas quę domini confertur imperio,ſimul to
ta redit. Nec ſolum ipſa redit,ſed & tanto ro
bore comitante,vt eis continuo qui ſe adiu-
uerant miniſtrare ſufficiat: Et iuxta leges tro
pologię membra quę ſeruierant immunditię
ad iniquitatem vt fructificarẽt morti, ſeruiãt
iuſtitię in vitã ęternam. ¶ Veſpere autẽ facto B
cum occidiſſet ſol, afferebant ad eum om̃es
male habentes,& dęmonia habentes. Et erat
omnis ciuitas congregata ad ianuã,& cura-
uit multos qui vexabantur variis languori-
bus. Solis occubitus paſſionem mortẽq; ſigni
ficat illius qui dixit. Q̃diu in mundo ſum:
lux ſum mũdi. Et ſole occidẽte:plures dęmo-
niaci q̃ ante,plures ſanantur ægroti. Quia q
temporaliter in carne viuens paucos Iudęorũ
docuit,calcato regno mortis,omnibus per or
bem gentibus,fidei ſalutiſq; dona tranſmiſit.
Cuius miniſtris quaſi vitę luciſq; præconibꝰ
Pſalmiſta canit: Iter facite ei qui aſcendit ſu-
per occaſum. Super occaſum quippe dominꝰ
aſcendit,quia vnde in paſſione occubuit,inde
maiorem ſuam gloriam reſurgendo manife-
ſtauit. ¶ Et dæmonia multa eiiciebat,& non C
ſinebat loqui ea,quoniam ſciebant eum. Lu-
cas de his ſcribit apertius. Exibant etiam dæ
monia a multis clamantia,& dicẽtia: quia tu
es filius dei. Et increpans non ſinebat ea loqui
quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Dæmo- Dęmonia
nia ergo filium dei confitebantur:& ſciebant nouerunt
ipſum eſſe Chriſtum:quia quem dierum .xl. Chriſtum.
ieiunio fatigatum diabolus hominem cogno
uerat: nec tentando valebat an & dei filius
eſſet experiri:iam nunc per ſignorum poten-
tiam vel intellexit:vel potius ſuſpicatus eſt eſ
ſe filium dei. ¶ Non ergo ideo Iudęis eũ cru- D
cifigere perſuaſit: quia Chriſtum ſiue dei fi-
lium non eſſe putauit:ſed quia ſe morte illius
non præuidit eſſe damnandum. Vere em̃ de
hoc myſterio a ſeculis abſcondito dicit Apo-
ſtolus ꝙ nemo principum huius ſeculi cogno
uit. Si enim cognouiſſent,nunq̃ dominũ glo-
riæ crucifixiſſent. Quare autem dominus ſe Cur loqui
loqui dæmonia prohibeat, Pſalmiſta manife- vetentur.
ſtat qui ait. Peccatori autem dixit deus:qua-
re tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis

teſtamentum meum per os tuũ? Tu vero odi
ſti diſciplinam. Et cętera. Ne quis dum prędi
cantem audit: ſequať errãtẽ. Improbus enim
magiſter eſt diabolus, qui falſa veris ſępe per-
miſcet: vt ſpecie veritatis teſtimoniũ fraudis
E obrexat. ¶ Et diluculo valde ſurgẽs, egreſſus
Moraliter. abiit in deſertum locũ: ibiq́ȝ orabat. Si occaſu
ſolis mors exprimitur ſaluatoris: quare nõ di
luculo redeunte reſurrectio eius indicet? Cu
ius manifeſtata luce abiit in deſertum gẽtiũ:
ibiq́ȝ in ſuis fidelibus orabat: quia corda eorũ
per gratiam ſui ſpiritus ad virtutẽ orationis
excitabat. ¶ Et erat prędicãs in ſynagogis eo
rum & omni Galilęa, & dęmonia eiiciens. In
hac prædicatione quam dicit eum habuiſſe
in omni Galilęa: intelligitur etiam ſermo ille
habitus in monte: cuius commemorationem
facit Matthæus. Nanq́ȝ Marcus ita ſequitur.
F ET venit ad eum leproſus deprecãs eũ.
& genu flexo dixit. Si vis: potes me mũ
Leproſus dare. Et cętera. De hoc leproſo munda
mundat⁹. to talia connectit: vt ipſe intelligatur quem
Matthæus commemorat tunc eſſe munda-
tum, quando poſt illum ſermonem dominus
de monte deſcendit. Sic enim ait Matthæus.
Cum aũt deſcendiſſet de monte, ſecutæ ſunt
eum turbæ multæ. Et ecce leproſus veniens
adorabat eũ dicens. Domine, ſi vis: potes me
mundare &c. Et quia dominus ait. Non ve-
ni ſoluere legem, ſed adimplere: ille qui exclu
debatur a lege, purgari ſe domini poteſtate p̃
ſumens: non ex lege ſed ſupra legem eſſe gra-
tiam iudicabat: quæ leproſi maculam poſſet
abluere. Verũ vt in domino poteſtatis aucto
ritas, ita in illo fidei conſtantia declaratur. Il-
le in faciem procidit, quod humilitatis eſt, &
pudoris, vt vnuſqſq́ȝ de ſuę vitę maculis eru-
beſcat: ſed confeſſionem verecũdia nõ repreſ
ſit. Oſtendit vulnus, remedium poſtulauit, &
ipſa religionis & fidei plena cõfeſſio eſt. Si vis
inquit, potes me mundare. In volũtate domi
ni tribuit poteſtatem. De voluntate autẽ do-
mini nõ quaſi pietatis incredulus dubitauit:
ſed quaſi colluuionis ſuæ conſcius non præ-
ſumpſit. Ieſus autem miſertus eius extendit
manum ſuam, & tangens eum ait illi. Volo,
mundare. Et cum dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab
G eo lepra: et mundatus eſt. Nihil medium eſt
Dicere dei inter opus dei atq́ȝ præceptum, quia in præ-
eſt facere. cepto eſt opus. Deniq́ȝ dixit & facta ſunt. Vi-
des ergo ꝙ dubitari non poteſt, quin volun-
tas dei poteſtas ſit? Si ergo voluntas eius po-
teſtas eſt: qui vnius voluntatis aſſerũt, vnius
vtiq́ȝ aſſerunt poteſtatis. Itaq́ȝ quaſi poteſta-
tem habens ſanãdi & iubendi auctoritatem,

operandi teſtimonium non refugit. Volo eñ
dicit propter Photinum, imperat propter Ar Photin⁹.
rium: tãgit propter Manichæum. Et lex qui Arrius.
dem tangi leproſos prohibet: ſed quia domi- Manichæ
nus legis eſt: non obſequitur legi ſed legẽ fa- us.
cit. Non ergo ideo tetigit: quia ſine tactu mũ Leproſũ
dari non poterat: ſed vt probaret: quia ſubie- cur tan-
ctus non erat legi. Nec contagium timebat gat.
vt homines: ſed quia contaminari non pote-
rat qui alios liberabat. lepra tactu domini fu-
gatur: quæ ſolebat contaminare tangentem.
Simulq́ȝ illud mirabile, ꝙ eo ſanauit genere,
quo fuerat obſecratus. Si vis, potes me mun-
dare. Volo, inquit, mundare. Habes volunta-
tem, etiam habes pietatis effectum. Non er-
go (vt pleriq́ȝ latinorum putant) iungen-
dum eſt & legendum: Volo mundare: ſed ſe-
paratim vt primum dicat, volo, deinde impe
ret, mundare. ¶ Et comminatus eſt ei ſtatim, H
& eiecit illum, & dixit ei. Vide, nemini dixe- Dicere
ris. Quare præcipitur nemini dicere, niſi vt cur vetať
diceret non vulganda noſtra beneficia ſed p̃-
menda, vt non ſolum a mercede abſtineamus
pecuniæ: ſed etiã gratię. ¶ Sed vade & oſtẽde
te principi ſacerdotum, & offer pro emunda
tione tua quæ præcepit Moyſes in teſtimo-
nium illis. Oſtendere ſe ſacerdoti iubetur, vt
intelligeret ſacerdos eum non legis ordine,
ſed gratia dei ſupra legem eſſe curatum. Of-
ferre autem ſacrificium, vt oſtenderet domi-
nus ꝙ legem non ſolueret, ſed adimpleret:
qui ſecundum legem gradiens ſupra legem
ſanaret eos, quos remedia legis non ſanaue-
rant. Et bene addidit, in teſtimonium illis.
Hoc eſt ſi deo credant, ſi impietatis lepra diſ
cedat. Q; ſi quem mouet quo modo domi- I
nus Moſaicum videatur approbare ſacrifici- Moſaicũ
um, cum id nõ receperit eccleſia: meminerat ſacrificiũ.
nondum cœpiſſe ſacrificium ſanctum ſancto
rum quod corpus eius eſt. Nondum enim ob
tulerat in paſſione holocauſtum ſuum. Non
autem oportebat auferri ſignificantia ſacrifi-
cia, prius, q̃ illud quod ſignificabatur confir-
matum eſſet conteſtatione Apoſtolorum prę
dicantium, & fide credentium populorum.
Quia vero typice vir iſte, peccatis langui- Typice.
dum genus deſignat humanum: recte non
ſolum leproſus, verum etiã iuxta euãgeliũ
Lucę, plenus lepra fuiſſe deſcribiť. Omnes eñ
peccauerũt, & egẽt gloria dei. Illa ſcilicet vt
extẽta manu ſaluatoris, hoc eſt incarnato dei
verbo, humanamq́ȝ contingente naturam, ab
erroris priſci varietate mundentur. Poſſintq́ȝ
cum Apoſtolis audire. Iam vos mũdi eſtis p
pter ſermonem quem locutus ſum vobis. Et

qui diutius abominabiles a populo dei erant
caſtris ſecreti, iam aliquando tẽplo reddi,&
ſacerdoti queãt offerri.illi vtiq; cui dicit: Tu
es ſacerdos inęternũ:Audiẽtes ab Aplo,Tẽplũ
enim dei ſanctum eſt qđ eſtis vos: offerãtq; p
emundatione ſui ſicut pręcepit Moyſes,id eſt
exhibeant corpora ſua hoſtiam viuentẽ, ſan-
ctam,deo placẽtem. At ille egreſſus cœpit prę
dicare,& diffamare ſermonem,ita vt iam nõ
poſſet manifeſte in ciuitatem introire,ſed fo-
ris in deſertis locis eſſe:& conueniebãt ad eũ
K vndiq;. Vnius perfecta ſaluatio,multas ad do
minum cogit turbas.vt enim ipſe ſe interius
exteriuſq; doceret eſſe ſanatum,nequaq̃ per-
ceptũ bñficiũ,vt ab ipſo a quo acceperat iuſſus,
tacet:quin potius euangeliſtę functus officio
mox egreſſus cœpit pdicare & diffamare ſer
monem. Vnde merito quęritur, quidnam ſit
q dominus nõnulla quę geſſit abſcõdi iuſſit
& nec ad horã potuerunt abſcondi? Nunqd
enim vnigenitus filius patri & ſpiritui ſan-
cto coæternus,hac in re velle habuit,qđ im-
Actio Christi. plere non potuit? Sed notandum q redem-
ptor noſter per mortale corpus, omne quod
egit hoc nobis in exemplo actionis pbuit. Mi-
raculum nanq; faciens,& taceri iuſſit, & ta-
men taceri nõ potuit. Vt videlicet electi eius
exemplũ doctrinę illius ſequentes,in magnis
quę faciunt latere quidem in voluntate habe
ant,ſed vt proſint aliis,prodãtur inuiti. Qua
tinus & magnę humilitatis ſit q ſua opera
taceri appetunt:& magnę ſublimitatis ſit q
eorũ opera taceri nõ poſſunt. Nõ ergo domi
nus voluit quicq̃ fieri & minime potuit: ſed
quid velle eius membra debeant, quidve de
eis etiã nolẽtibus fiat,doctrinę magiſterio ex
emplum dedit.

Caput Secundum.

ET iterũ intrauit Caphar
naũ poſt dies octo,& au
ditũ ẽ,q ĩ domo eẽt. Et
cõuenerũt multi,ita vt
non caperent neq; ad ia
nuã,& loquebaẽ eis ver
L Luſtrat dñs oĩa bũ. Saluator, oĩm dñs
ſalutari oĩa luſtrat inceſſu. Et nũc in deſer-
tis,nũc in ciuitate,nũc ad mare,doctrinæ cę-
leſtis & virtutũ dona turbis miniſtrat. Nũc
in monte ſolus orat,nunc laborantes in ma-
ri ne perire debeant,adiuuat. Vbiq; munera
ſalutis impertit, vt omnes gradus ac condi-
tiones ad ſuam gratiã pertinere demonſtret.
Iuxta myſticum vero intellectũ poſt factum
in ciuitate miraculũ ſecedit in deſertum:ibi
q; conuenientes ad ſe turbas,benigna pieta-
te ſuſcipit,vt oſtendat ſe magis quietam,& a
ſęculi curis remotam diligere vitam:atq; ob
huius appetitum,ſe ſanandis curam adhibe
re corporibus. Et quidem more humano,qua
ſi frequentiã ſe quęrentium declinans, nole-
bat manifeſte in ciuitatem introire. Sed alle-
gorice docebat,quia tumultuoſis carnalium
mentibus apertam ſui manifeſtationem veri-
tas nõ exhibet:ſed quoſcunq; ab illecebris re
rum tẽporaliũ viderit eſſe diſcretos,iis ſuo-
rũ lucem donorum largius infundit. Verũ
quia nec carnales ſuperna pietas deſerit:quin
etiã iis gratiã ſuę viſitationis,per quã & ipſi
ſpirituales effici valeant,indulget:poſt deſer
tũ dominus in ciuitatem redit:multiſq; eodẽ
conuenientibus loquitur verbum:ac ſanato
paralytico pluribus occaſionem internę ſana
tionis,q̃ eſt in fide,tribuit. Q; vero docẽte do
mino in domo tam multi cõuenerunt,vt nõ M
caperent neq; ad ianuam,noſtrã proprie ſal- Paralytici curatio
uationẽ qui de gentibus ad fidem venimus
deſignat.quia pdicante in Iudęa domino nec
dum intrare ad audiendum, valuimus. Ad
quos tamẽ etſi foris poſitos verba ſuę doctri
nę fecit peruenire:quia nos ipſe per ſanctorũ
ora prędicatorũ collegit,& q̃uis extra ſyna-
gogam in qua ipſe prędicabat inuentos euã
gelii ſui fecit eſſe participes. Et venerunt fe-
rentes ad eum paralyticum,qui a quatuor N
portabatur. Curatio paralytici huius ſalua- Moraliter.
tionẽ deſignat animę poſt diuturnã illecebrę
carnalis inertiã ad Chriſtũ ſuſpirantis: quæ
primo omniũ miniſtris qui eam ſubleuent &
Chriſto afferant,id eſt bonis doctoribus qui
ſpem ſanationis opemq; intercesſionis ſugge
rãt,indiget. Qui bene quatuor fuiſſe referun
tur,ſiue quia quatuor ſancti euãgelii libris o-
mnis prædicantiũ virtus,omnis ſermo firma
tur,ſeu quia quatuor ſunt virtutes quib9 ad
promerendam ſoſpitatem fiducia mentis eri
gitur. De quibus in ęternę ſapiẽtię laude dici
tur. Sobrietatẽ eñ & ſapiẽtiã docet & iuſtitiã
& virtutẽ,quibus vtilius nihil eſt in vita ho-
minibus. Quas nonnulli diuerſis nominibus Virtu. Card.
prudẽtiã,fortitudinẽ,tẽperãtiã, & iuſtitiã nũ
cupant. Et cum non poſſent offerre eum illi
pręturba,nudauerunt tectũ vbi erat. Deſide
rant paralyticũ Chriſto offerre,ſed turba in
terpoſita ab oĩ parte intercluduntur:quia ſę
pe anima poſt infimi corporis deſidiam ad de
um reſipiſcens,ſupernęq; gratiæ remedio cu
piens innouari,priſcę conſuetudinis obſtacu
lo retardatur. Sępe inter ipſas orationis ſecre
ta dulcedines,& quaſi ſuaue cum domino

O colloquium,turba cogitationum interueniẽs
Cogitatio- aciem mentis ne Chriſtus videatur impedit.
nes repellẽ Et quid inter hęc agendum? Non vtiq; in in-
dę. fimis exterius qua turbę tumultuãtur rema
nendum,ſed tectum domus in qua Chriſtus
docet,aſcendendũ,ideſt ſacrę ſcripturę ſubli-
mitas eſt appetenda,lexq; domini cum Pſal-
miſta die noctuq; meditanda. In quo eñ cor-
rigit iunior viam ſuam? In cuſtodiendo,inqt,
ſermones tuos. Et patefacientes, ſummiſerũt
grabatum in quo paralyticus iacebat. Patefa
cto tecto ęger ante Ieſum ſummittitur , quia
reſeratis ſcripturarum myſteriis,ad notitiã
Chriſti peruenitur,hoc eſt ad eius humilita-
tem fidei pietate deſcẽditur. Et bene domus
Ieſu iuxta alterius euangeliſtę narrationem
tegulis eſſe contecta reperitur,quia ſub con-
tẽptibili literarũ velamine ſi adſit qui reſeret
diuina,ſpiritualis gratiæ virtus inuenietur.
Denudatio etenim tegularum in domo Ie-
ſu,apertio eſt in vilitate literę ſenſus ſpiritua
P lis & arcanorum cęleſtium. ℂQ; autẽ cũ gra
bato deponitur infirmus,ſignificat ab homi
ne in iſta adhuc carne conſtituto Chriſtũ de
bere cognoſci. ℂCum vidiſſet autẽ Ieſus fidẽ
Peccata di illorum,ait paralytico,Fili dimittuntur tibi
mitti. peccata. Curaturus hominẽ a paralyſi domi-
nus,primo peccatorũ vĩcula diſſoluit,vt oſtẽ
deret eum ob nexus culparũ artuum diſſo-
lutione fuiſſe damnatum,nec niſi his relaxa-
tis mẽbrorum poſſe recuperatione ſanari. Sic
& illi paralytico qui iuxta probaticam piſci
nam diu motum aquæ fruſtra prę̃ſtolabatur
ſanato a domino dicitur . Ecce ſanus factus
es,iã noli peccare,ne deterius tibi aliquid con
tingat. ℂFili inquit dimittũtur tibi peccata.
Q O mira humilitas. Deſpectum & debilem to-
tiſq; membrorũ compaginibus diſſolutum fi
liũ vocat,quẽ ſacerdotes nõ dignarent̃ attin
gere. Aut recte ideo filiũ,quia dimittũt̃ ei pec
cata ſua. Intuendũ ſane quanti ꝓpria cuiuſ-
q; fides apd̃ deũ valeat,vbi tãti valuit aliena,
vt totus hõ repente,hoc eſt exterius interiuſ
q; iam ſaluatus exurgeret, aliorumq; merito
R aliis laxarẽtur errata. ℂErant autẽ illic quidã
de ſcribis ſedentes & cogitantes in cordibus
ſuis. Quid hic ſic loquitur? blaſphemat. Quis
poteſt dimittere peccata niſi ſolus deus? Ve-
rum dicũt ſcribæ,ꝙ nemo dimittere peccata
niſi deus poteſt,qui per eos quoq; dimittit,q
bus dimittendi tribuit poteſtatem . Et ideo
Chriſtus vere deus eſſe probatur , qa dimit
tere peccata quaſi deus poteſt. Verũ deo teſti
Iudęorũ er monium reddunt,ſed perſonã Chriſti negan
ror. do falluntur. Errãt itaq; Iudęi,qui cũ Chriſtũ
& deum eſſe & peccata dimittere poſſe cre-
dant , Ieſum tamẽ Chriſtum eſſe nõ credũt.
Sed multo dementius errant Arriani,qui cũ Arriano
Ieſum & Chriſtum eſſe,& peccata poſſe di- rum.
mittere euangelii verbis deuicti negare non
audeant:nihilominus deum negare non ti-
ment. At ipſe perfidos ſaluare deſiderans , &
occultorum cognitione & virtute operũ deũ
ſe eſſe manifeſtat. Nam ſequitur. ℂQuo ſta- Cogita-
tim cognito Ieſus ſpiritu ſuo quia ſic cogi- nes noſſe
tarent inter ſe,dicit illis. Quid iſta cogitatis
in cordibus veſtris? Oſtẽdit ſe deũ,qui poteſt
cordis occulta cognoſcere. Et quodam modo
tacens loquitur. Eadem maieſtate & potẽtia
qua cogitationes veſtras intueor, poſſum &
hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelli
git̃ qd paralyticus cõſequat̃. Quid eſt facilius
dicere paralytico,dimittũtur tibi peccata,an
dicere,ſurge & tolle grabatũ tuũ & ambula?
Inter dicere & facere multa diſtãtia eſt. Verũ
ſint paralytico peccata dimiſſa,ſol9 nouerat
q dimittebat. Surge aũt & ambula , tã ille q
ſurgebat q̃ ii q ſurgẽtẽ videbãt approbare po
terãt . Fit ergo carnale ſignũ vt probet̃ ſpiri
tuale,q̃q̃ eiuſdẽ virtutis ſit & corporis & aię
vitia dimittere. Et dat̃ nobis ĩtelligẽtia,ꝑpter
peccata pleraſq; euenire corporũ debilitates.
Et idcirco forſan prius peccata dimittuntur
vt cauſis debilitatis ablatis ſanitas reſtituat̃ S
Quinq; ſiquidem ſunt differentię cauſarum Afflictio-
pro quib9 in hac vita moleſtiis corporalibus nũ cauſę
affligimur . Aut enim ad merita augenda quinq;.
per patientiam iuſti corporis infirmitate gra
uamur,vt beati patres Iob & Tobias,& innu
meri martyres in vtroq; teſtamento. Aut ad
cuſtodiã virtutũ perceptarũ,ne ſuperbia ten
tãte diſpereant.ſicut Apoſtolus Paulus , cui
ne magnitudine reuelationũ extolleretur,da
tus eſt ſtimulus carnis ſuę angelus Sathanæ
qui eum colaphizaret. Aut ad intelligenda &
corrigenda peccata noſtra.ſicut Maria ſoror
Aaron in eremo ob verba temeritatis & ſu-
perbię,lepra percuſſa eſt. Vel ſicut paralyti-
cus de quo tractamus,qui nõ niſi dimiſſis pri
mo peccatis potuit ab ĩfirmitate curari. Aut
ad gloriam dei ſaluantis ſiue per ſe ipſum,ſi-
ue per famulos ſuos.ſicut cęcus natus in euã
gelio,qui neq; ipſe peccauit neq; parẽtes eius
ſed vt manifeſtarẽtur opera dei in illo. Sicut
Lazarus,cuius infirmitas non fuit ad mortẽ
ſed pro gloria dei,vt glorificaretur filius dei
per eam. Aut ad inchoationem damnationis
ęternæ,qd reproborum eſt,& propriũ: ſicut
Antiochus & Herodes,qui vtriq; ſuo tẽpo-
re aduerſus deum repugnantes,qd̃ tormen-

torũ in gehenna perpetuo paſſuri eſſent, prę
ſentiũ afflictionum miſeria cunctis oſtende-
Hiere. xvii. bant.Quibus cõgruit illud prophetę.Et du
plici contritione contere eos. Vnde neceſſe
eſt in omnibus quę temporaliter aduerſa pa-
timur,cum humilitate domino gratias aga-
mus,& infirmitatis noſtrę conſcii de collatis
nobis remediis gratulemur.Neceſſe eſt vt ad
conſcientiam noſtram reuerſi ſolerter opera
noſtra ſimul & cogitationes exploremus, &
quicquid nos peccaſſe deprehẽdimus, digna
caſtigatione purgemus:quoquid de his q̃ nos
recte feciſſe credebamus,vitio in nobis elatio
nis periſſe comperimus,& hoc humili ſatiſfa
ctione caſtigemus.Hęc enim nobis ſępius fit
cauſa flagellorum.Cęterũ innocẽtes & iuſtos
ob augmenta pręmiorum flagellari, perfecto
rum eſt, & donum ſpeciale virorum. Verbe-
ribus autem temporalibus ad ęterna tormẽ-
ta cõpelli,impoenitẽtiũ eſt poena reproborũ.
Y ❡Vt autẽ ſciatis quia poteſtatẽ habet filius
hominis in terra dimittendi peccata,ait para
Prãs dimittendi peccata. lytico,Tibi dico ſurge,tolle grabatũ tuum,&
vade in domũ tuã.Si & deus eſt iuxta pſal-
miſtã,qui quantũ diſtat oriens ab occaſu elõ
gauit a nobis iniquitates noſtras,& filius ho
minis poteſtatem habet in terra dimittendi
peccata,ergo idem ipſe & deus,& filius homi
nis eſt,vt & homo Chriſtus per diuinitatis
ſuę potentiã peccata dimittere poſſit, & idẽ
deus Chriſtus per humanitatis ſuæ fragilita
Z tem pro peccatoribus mori. ❡Spiritualiter
Moraliter. autẽ de grabato ſurgere,eſt animã ſe a carna
libus deſideriis vbi ęgra iacebat abſtrahere.
Grabatũ vero tollere,eſt ipſam quoq; carnẽ
per continẽtię frena correptã,ſpe cęleſtiũ prę
miorum a delitiis ſegregare terrenis.Sublato
autẽ grabato domũ ire,ad paradiſum redire
eſt.Hęc etenim vera eſt domꝰ noſtra,quę ho
minẽ prima ſuſcepit,nõ iure amiſſa ſed frau-
de,tandẽ reſtituta per eũ qui fraudulento ho
ſti nihil debuit.❡Aliter ſanus qui languerat
domum reportat grabatũ,cum anima remiſ
ſione accepta peccatorũ,ad internã ſui cuſto
diam cum ipſo ſe corpore refert,ne quid poſt
veniã vnde iterũ iuſte feriatᷣ admittat. ❡Et
ſtatim ille ſurrexit, & ſublato grabato abiit
coram omnibus,ita vt mirarentur omnes, &
honorificarẽt deũ dicentes,quia nunq̃ ſic vi-
dimus.Q̃ miranda diuinæ potentię virtus,
vbi nulla temporis interueniente morula,iuſ
ſu ſaluatoris ſalus feſtina comitatur. Merito
qui adfuerant damnatis blaſphemiæ iacu-
lis,ad laudem tantę maieſtatis ſtupentia cor-
da cõuertunt.❡Et egreſſus eſt rurſus ad ma

re,omniſq; turba veniebat ad eũ, & docebat
eos.Docens in Capharnaum dominus,virtu
tem doctrinæ ſuæ cęleſtem paralytici cura-
tione commendabat.Quo facto egreſſus eſt
ad mare,vt non ſolũ ciuilem vitam hominũ
in via veritatis inſtitueret,verũ etiã habita-
toribus maris euangeliũ regni prędicaret,eoſ
q; fluctiuagos rerum labẽtiũ motus contẽne-
re ac fidei firmitate ſuperare doceret.Deniq;
aduenientem ad ſe ibi turbã plurimam do-
cet.Ibi publicanum de Teloneo vocatũ,apo-
ſtolum & euangeliſtam facit.Ibi multos pec-
catores per poenitentiã correctos, ſua dignos
coena, ſuorũ auditu reddit arcanorũ:atq; ab
vndis tumentibus,ac cetis cupiditatũ fallen
tiũ ſequeſtratos,ad ſoliditatẽ quietę conuer-
ſationis, quę eſt in ſpe cęleſtium bonorũ,per-
trahit.Nam ſequitur.

ET cum pręteriret,vidit Leui Alphei ſe
dentem ad teloneum.Et ait illi. Seque
re me.Ad Teloneum, ad curam diſpẽ
ſationẽq; vectigaliũ dicit. τέλος enim græ
ce,latine vectigal nominatur.Idem autẽ Leui
qui & Matthęus eſt.Sed Lucas Marcuſq; p- A
pter verecundiã & honorem euangeliſtę,no Matthęꝰ cur
men ponere noluerunt vulgatum. Ipſe autẽ nõ nomine-
Matthæus iuxta illud qđ ſcriptũ eſt, iuſtus tur.
accuſator ſui eſt:in primordio ſermonis Mat
thæum ſe & Publicanum nominat,vt oſten
dat legentibus,nullũ debere cõuerſum de ſa
lute diffidere,cũ ipſe de publicano in Apoſto
lũ,de Telonario in euangeliſtã ſit repẽte mu
tatus. ❡Et ſurgens ſecutus eſt eum.In euan B
gelio Lucæ plenius ſcriptum eſt. Et relictis Sequi do
omnibus ſurgens ſecutus eſt eum.Intelligẽs minũ.
ergo Matthæus quid ſit veraciter dominũ ſe
qui,relictis omnibus ſequitur.Sequi eñ imi
tari eſt.Ideoq; vt pauperem Chriſtum nõ tã
greſſu q̃ affectu conſectari poſſet, reliquit
propria qui rapere ſolebat aliena.Perfectamq;
nobis abrenunciationis ſeculi formã tribuẽs
non ſolum lucra reliquit vectigalium,ſed &
periculum cõtempſit,quod euenire poterat
a principibus ſeculi,quia vectigalium ratio-
nes imperfectas atq; incompoſitas reliquer-
rit.Tanta enim cupiditate ſequendi dominũ
ductus eſt,vt in nullo prorſus huius vitę re
ſpectum vel cogitationem ſibimet reſeruaue
rit. Siquidem ipſe dominus qui hunc exte-
rius humana allocutione vt ſe ſequeretur
vocauit,intus diuina inſpiratione vt mox vo
cantem ſequeretur accendit:ipſe inuiſibiliter
quo modo ſequẽdũ eſſet edocuit.Propter qđ
ille merito obedientiæ dum humana conte-
mnens negocia deſerit,dominicorum fidelis

diſpenſator factus eſt talentorum.
C ET factum eſt cum accũberet in domo
illius,multi publicani & peccatores ſi
mul diſcumbebant cum Ieſu & diſci-
pulis eius.Scribit euangeliſta Lucas ꝙ fecerit
ei cõuiuium magnũ Leui i domo ſua,qđ my
ſteriorum figuris apte congruit . Qui enim
domicilio Chriſtũ receperit interno , maxi-
mis delectationibus exuberantiũ paſcitur vo
luptatũ.Itaq; dominus libenter ingreditur,
& in eius qui crediderit recumbit affectu.Et
hoc eſt bonorũ operum ſpiritale conuiuium
D quo diues populus eget,pauper epulaẽ. ¶Pu
Publicani blicani autẽ ſicut etiam nomine probant,ap-
pellantur ii qui vectigalia publica exigunt,
ſiue qui conductores ſunt vectigaliũ fiſci,vel
rerum publicarum: necnõ & ii qui ſeculi hu
ius lucra per negocia ſectantur,eodẽ vocabu
lo cenſentur. Viderant itaq; publicanũ a pec-
catis ad meliora cõuerſum locũ inueniſſe poe
nitentię,& ob id etiã ipſi non deſperant ſalu
tem.Neq; vero in priſtinis vitiis permanẽtes
publicani veniũt ad Ieſum,vt Phariſęi & ſcri
bę murmurantes,ſed poenitentiã agentes,vt
ſequens euangeliſtæ ſermo ſignificat dicens.
Erant enim multi qui & ſequebantur eum.
Ibat autẽ dominus ad cõuiuia peccatorũ,vt
occaſionem haberet docendi , & ſpiritales in
uitatoribus ſuis præberet cibos.Deniq; cum
frequenter pergere ad conuiuiũ deſcribatur,
nihil refertur aliud niſi quid ibi fecerit, quid
docuerit:Vt & humilitas domini eundo ad
peccatores,& potentia doctrinę eius in cõuer
ſione poenitentium demonſtretur. ¶Et ſcri-
bę & Phariſęi videntes quia manducaret cũ
peccatoribus & publicanis,dicebant diſcipu
E lis eius.Quare cũ publicanis & peccatoribus
Moraliter. mãducat & bibit magiſter veſter?Si per Mat
thęi electionẽ & vocationẽ publicanorũ fides
exprimitur gentiũ,quę prius mundi lucrum
inhiabãt, at nunc cũ domino epulis charita
tis & bonorũ operũ ſedula deuotione reficiũ
tur,profecto ſupercilium ſcribarũ & Phariſęo-
rum,Iudæorũ inuidiam qua de gentiũ ſalute
torquentur inſinuat.Quibus ipſe loquitur:
Amen dico vobis,quia publicani & meretri-
ces pręcedent vos in regno dei . Hoc audi-
to Ieſus ait illis.Non neceſſe habent ſani me
dicum,ſed qui male habent.Non enim veni
vocare iuſtos ſed peccatores.Sugillat ſcribas
& Phariſęos,qui iuſtos ſe putantes peccatorũ
conſortia declinabãt.Se ipſum medicum di-
cit,qui miro medicãdi genere vulneratus eſt
F propter iniquitates noſtras,& liuore eius ſa-
Sani. nati ſumus.Sanos autẽ & iuſtos appellat eos
qui ignorantes dei iuſtitiam ,& ſuã volen-
tes conſtituere,iuſtitię dei non ſunt ſubiecti:
qui ex lege pręſumentes euangelii gratiã nõ
quęrunt.Porro male habentes & peccatores
vocat eos,qui ſuę fragilitatis conſcientia de-
uicti,nec per legem ſe iuſtificari poſſe viden-
tes,Chriſti gratiæ poenitendo colla ſummit
tunt . ¶Et erant diſcipuli Ioannis & Pha-
riſęi ieiunantes,& veniunt & dicũt illi. Qua
re diſcipuli Ioannis & Phariſęorum ieiunãt,
tui autẽ diſcipuli non ieiunant? Alii referũt
euangeliſtę,ipſos Phariſęos ac diſcipulos Io-
annis hac dominũ quęſtione pulſaſſe.Hic ve
ro ita ſonare videtur euangelicus ſermo,qua
ſi alii aliqui quos hu[9] rei cura mouiſſet,hãc
ei quęſtionem intulerint.Vnde colligendum
a pluribus hãc domino obiectam eſſe quęſti
onem,& a Phariſęis ſcilicet & a diſcipulis Ioã
nis,& a conuiuis, vel aliis quibuſlibet, quos
hoc mouebat,quare diſcipuli Ioannis & Pha
riſęi ieiunarẽt: diſcipuli autẽ ſaluatoris nõ ie
iunarent.¶Myſtico aũt ſenſu poteſt ita expo G
ni:ꝙ diſcipuli Ioannis & Phariſęorũ ieiunãt, Morali-
Chriſti autem non ieiunant:quia omnis qui ter.
vel de operibus legis ſine fide gloriatur, vel
qđ eſt grauius traditiones ſequitur hominũ,
vel certe ipſum etiam Chriſti præconium au
re tantũ corporis,nõ autẽ & fide cordis per-
cipit , ſpiritalibus abſtinens bonis ieiuno cor
de tabeſcit.Qui vero Chriſti membris fideli
incorporatur amore,non poteſt ieiunare:qui
carne ipſius epulatur & ſanguine. Aliter. Io
annes vinũ & ſiceram nõ bibit,dominus cum
publicanis & peccatoribus manducat ac bi-
bit:quia ille abſtinentia meritũ auget ,cui po
tentia nulla naturę.Dominus autẽ cui natu
raliter ſuppetebat delicta donare,cur eos de-
clinaret quos abſtinentibus poterat reddere
puriores?Sed ieiunauit & Chriſtus,ne pręce
ptum declinares:manducauit cum peccato-
ribus,vt gratiã cerneres,agnoſceres poteſta-
tem.Et ait illis Ieſus.Nunquid poſſunt filii
nuptiarum , q̃diu ſponſus cum illis eſt,ie-
iunare?Quanto tempore habent ſecum ſpon
ſum,non poſſunt ieiunare. Venient autẽ di-
es cum auferetur ab eis ſponſus,& tunc ieiu
nabunt in illa die . In Matthæo ita poſitum
eſt.Nunquid poſſunt filii ſponſi lugere, q̃-
diu cum illis eſt ſponſus?Sponſus ergo Chri H
ſtus,ſpõſa eccleſia eſt.De quo ſancto & ſpirita Sponſus
li connubio apoſtoli ſunt creati . Qui lugere eccleſiæ.
ac ieiunare nõ poſſunt,q̃diu ſponſum in tha
lamo vident,& ſciunt ſponſum eſſe cum ſpõ
ſa.Quando vero tranſierint nuptię & paſſio
nis ac reſurrectionis tempus aduenerit,tunc

ſponſi filii ieiunabunt. Iuxta leges autē tro-
pologię ſciendū, ꝙ q̃diu ſpōſus nobiſcum eſt
& in lętitia ſumus, nec ieiunare poſſumꝰ nec
lugere. Cum autē ille propter peccata a no-
bis receſſerit, & auolauerit, tunc indicendum
ieiunium eſt, tunc luctus recipiendus. Nemo
aſſumentū panni rudis aſſuit veſtimento ve-
teri. Alioquin aufert ſupplementū nouum a
veteri, & maior ſciſſura fit. Cum interroga-
tus eſſet dominus, cur diſcipuli eius nō ieiu-
narent, reſpōdit carnales adhuc quoſq; & nec
dum paſſionis reſurrectioniſq; ſuę fide ſolida
tos, non poſſe ſeueriora ieiunia & cōtinentiæ
ſuſtinere pręcepta, ne per auſteritatē nimiam
etiam credulitatem quā habere videbantur
amittant. Ipſos ergo adhuc diſcipulos tanq̃
vetera veſtimenta dicit, quibus inconuenien
ter nouus pannus aſſuitur, i. deſt aliqua par-
ticula doctrinę quę ad nouę vitę temperantiā
pertinet: quia ſi hoc fiat, & ipſa doctrina quo
dam modo ſcinditur, cuius particula quę ad
ieiuniū ciborum valet, importune traditur,
cū illa doceat generale ieiunium nō a concu
piſcentia ciborū tantū ſed ab omni lętitia tē-
poraliū delectationū. Cuiꝰ quaſi pannū ideſt
partē aliquā q̃ ad cibos ptinet, dicit nō opor-
tere hoibꝰ adhuc veteri cōſuetudini deditis
impertiri, q̃a & illinc quaſi cōſciſſio videt̃ fie
ri, & ipſi vetuſtati non cōuenit. ¶ Et nemo
mittit vinū nouellū ī vtres veteres. Alioq̄n
diſrumpet vinū vtres, & vinū effundetur, &
vtres pibūt, ſed vinū nouū ī vtres nouos mit
I ti debet. Eoſdē quoq; veteribus cōparat vtri
Vtres veteres, bus, quos vino nouo ideſt ſpiritalibus p̄ce-
ptis facilius diſrumpi, q̃ id poſſe continere di
cit. Erant autē iam vtres noui, cū poſt aſcen-
ſum domini deſiderio conſolationis eius orā
do & ſperando innouabantur. Tunc enim ac
ceperunt ſpiritū ſanctū, quo impleti cum lin
guis omnibus loquerētur, a Iudęis neſcienti-
bus ſed tamē vere atteſtantibus dictū eſt, q̃a
muſto pleni ſunt iſti. Nouū enim vinū iam
nouis vtribus venerat, hoc eſt ſpiritus ſancti
feruor ſpiritalium corda repleuerat. ¶ Ali-
ter. Cauendum doctori eſt ne animæ nondū
renouatę, ſed in vetuſtate malitię perduran-
ti nouorū myſteriorū ſecreta committat. Q;
K ſi quęrit aliquis quid inter vinū nouū myſti
Myſtice. ce & veſtimentū diſtet nouū, facile patet: q̃a
vino intus reficimur & inebriamur, veſtimē
to autem forinſecus induimur. Cū vero vtrū
q; ad ſignificantiam vitę pertineat ſpiritalis,
veſtimentū profecto opera noſtra bona quæ
foris agimus, & quibus corā hominibus lu-
cemus, inſinuat. Vino autē nouo feruor fidei
ſpei & charitatis, quo in conſpectu noſtri con
ditoris in nouitate ſenſus noſtri intus ipſi re
formamur, exprimitur.

ET factum eſt iterū cū ſabbatis ambu- L
laret p ſata, & diſcipuli eius cœperūt
pręgredi & vellere ſpicas. Legimus in
ſequētibus quia erant qui veniebant & redi-
bant multi, & nec manducandi quidem ſpa-
tiū habebāt, & ideo quaſi homines eſuriebāt
Q; autē ſpicas ſegetum manibus confricāt,
& inediam conſolantur, vitę auſterioris indi
cium eſt, nō pręparatas epulas ſed cibos ſim
plices quęrentium. Phariſęi autē dicebant ei.
Ecce quid faciunt diſcipuli tui ſabbatis quæ
non licet! Nota ꝙ primi apoſtoli ſaluatoris li M
teram ſabbati deſtruunt aduerſum Hebioni- Hebionitæ.
tas, qui cum cęteros recipiant apoſtolos, Pau
lum quaſi tranſgreſſorē legis repudiant. My
ſtice autem diſcipuli per ſata trāſeunt, illa vi
delicet de quibus dominus ait. Leuate oculos
veſtros & videte regiones, quia albæ ſunt iā
ad meſſem. Et qui metit mercedē accipit. Cū
doctores ſancti eos quos in fide veritatis in-
ſtituere quęrunt, cura piæ ſollicitudinis in-
ſpiciunt, & qualiter vnumquenq; quove or-
dine ad ſalutem attrahere debeant, ſedula cō
ſideratione ppendūt. Atq; ideo nihil melius
eſurire q̃ ſalutem intelliguntur hominū, quā
ipſe meſſorū primus quondam inter preces
eſuriens, mox oblatis ſibi eis quas deſidera-
bat dapibꝰ, audiuit. Surge Petre, occide & mā
duca. Et mira ſacramenti concordia, quia &
ibi mactari ac māducari iubentur animalia
cęlitus miſſa, & hic ſpicas domino luſtrante
conſecratas vulſiſſe diſcipuli, atq; iuxta alio
rum narrationem euangeliſtarum confrican
tes manibus manducaſſe perhibētur. Hoc eſt
enī qđ ait Apoſtolus. Mortificate membra
veſtra quę ſunt ſuper terrā, & exuite vos ve-
terē hominem cū actibus eius. Quia nō aliter
tranſit quiſq; in corpus Chriſti, nō aliter do-
ctorē profectus ſui fructibus paſcit, q̃ ſi vete
ribꝰ abdicatis cōcupiſcētiis, nouo dilectionis
mādato nouꝰ hō fuerit factꝰ. Vellere itaq; ſpi N
cas, eſt homines a terrena intētione qua ſolū Moraliter.
mētis quaſi radicē fixerāt, eruere. Fricare au
tem manibus, exemplis virtutū ab ipſa etiam
carnis concupiſcentia quaſi folliculis atq; in
tegumentis ariſtarū puritatē mentis exuere.
Grana vero manducare, eſt emundatū quen
q; a ſordibus vitiorū per ora prędicātiū, eccle
ſię membris incorporari. Et bene hæc diſci-
puli pręgrediētes ante dominū feciſſe memo
rantur, quia doctoris neceſſe eſt ſermo præce
dat, & ſic cor auditoris ſubſequens gratia ſu

pernæ viſitationis illuſtret. Bene ſabbatis, qa
ſancti doctores & ipſi in prædicando pro ſpe
futurę quietis laborant, & auditores ęque ſu
os admonent non propter amorem ſeculi ſu-
peruacuis inſiſtere negociis, ſed potius ꝓ ęter
na requie bonis inſudare laboribus. Item per
ſata ambulant cũ domino, qui diuinis obtem
perate ſtudentes imperiis ſolerter eloquia ſa-
cra meditari delectantur. Eſuriunt in ſatis,
cũ in eiſdem ſacris eloquiis quæ legendo per-
trãſeunt, panẽ vitę inuenire deſiderant. Hoc
eſt ad illa curant verba peruenire, quibus am
pliorem in ſe ſui conditoris amorẽ incendãt.
Et hoc in ſabbatis, cum ſopita mente a turbu
lentis cogitationibus vacare gaudent, & vi-
dere q̃ ſuauis eſt dominus, q̃q; beatus vir qui
ſperat in eo. Aſſumptoq; pietatis & humilita
tis habitu, ad requiem animarũ ſuarũ attin-
gere contendunt. Vellunt ſpicas quę forte oc
currunt, & tandiu verſant manibus cõtritaſ
q; purgant, donec ad eſcam perueniant, cum
teſtimonia ſcripturarũ ad quę legentes perue
niunt, meditando aſſumunt, & tandiu ſcruta
tione ſedula diſcutiunt, donec in eis medullã
dilectionis quę latere videbatur, inuenientes
extrahant. Sicut enim aſperitate ariſtarũ, quę
horrent, velantur grana tritici quę reficiunt,
ita ſępe ſub ea quę videbatur vilitate literę te
guntur dona diuinę dilectionis, quę mẽtes fi-
delium eſurientes ſitienteſq; iuſtitiam ſuaui-
tatis internæ dapibus paſcant. Verũ hæc mẽ
tium refectio ſtultis quidem ſabbati defenſori
bus diſplicet, ſed a domino ſabbati probatur:
quia qui ſolam literæ ſuperficiem ſequuntur
nec veram mentiũ refectionem noſſe, nec ad
internam peruenire animarũ requiẽ norunt.
Vnde temeritas eorũ merito veritatis ore cõ
O • funditur, dum ſubditur. ¶ Et ait illis. Nunq̃
legiſtis quid fecerit Dauid quando neceſſita-
tem habuit & eſuriit ipſe & qui cũ eo erãt?
quomodo introiit in domũ dei ſub Abiathar
principe ſacerdotũ, & panes propoſitionis mã
ducauit, quos non licebat manducare niſi ſa-
cerdotibus, & dedit eis qui cũ eo erant? Ad cõ
futandam calumniam Phariſæorum veteris
recordatur hiſtoriæ, quando Dauid fugiens
.i.Reg.xxi. Saulẽ venit in Nobe, & ab Abimelech ſacer-
dote ſuſceptus poſtulauit cibos. Qui cum pa
nes laicos non haberet, dedit ei conſecratos,
quibus nõ licebat veſci niſi ſolis ſacerdotibus
& leuitis. Et hoc tantũ interrogauit, ſi mundi
eſſent pueri a mulieribus: & illo reſpondente
ab heri & nudiuſtertius, non dubitauerit pa
nes dare, melius arbitratus (propheta dicẽte,
Miſericordiam volo & non ſacrificium) de fa
mis periculo homines liberare, q̃ deo offerre
ſacrificium. Hoſtia enim deo placabilis, homi
num ſalus eſt. Opponit ergo dominus & di-
cit. Si & Dauid ſanctus eſt, & Abimelech pon
tifex a vobis nõ reprehenditur, ſed legis vter
q; mandatũ probabili excuſatione tranſgreſ-
ſi ſunt, & fames in cauſa eſt, cur eandẽ famẽ
nõ probatis in Apoſtolis quã probatis in cæ-
teris? Q̃q̃ & in hoc multa diſtantia ſit. Iſti
ſpicas in ſabbato manu confricant, illi panes
comederũt leuiticos. Ibi & ad ſabbati ſolẽnita
tem accedebãt neomeniarum dies, quibus in
conuiuiis requiſitus fugit ex aula regia. Figu-
rate autẽ qđ dicit, Dauid & pueri eius panes
accepere ſanctificatos, oſtendit ſacerdotalem
cibum ad vſum trãſiturũ eſſe populorũ, ſiue
q; omnes vitam ſacerdotalem debemus imi-
tari, ſiue quia oẽs filii eccleſię ſacerdotes ſunt.
Vngimur enim in ſacerdotium ſanctum,
offerentes noſmetipſos deo hoſtias ſpirita-
les. De qua tota hiſtoria pro captu noſtro
plenius in expoſitione libri Regum dixi- Lib.Re-
mus: & de mẽſa ac panibus propoſitionis in gum.
libro expoſitionis tabernaculi & vaſorũ eius.
Q; vero dominus Abiathar principem ſa-
cerdotũ pro Abimelech appellat, nihil habet
diſſonantię. Ambo etenim fuerunt illic cum
veniẽs Dauid panes petiit & accepit, Abime
lech videlicet priceps ſacerdotũ, & Abiathar
filius eius. Occiſo autem Abimelech a Saule,
cum viris domus ſuæ generis ſacerdotalis
lxxxv. fugit Abiathar ad Dauid, & comes fa
ctus eſt totius exilii eius. Poſtea regnante eo
ſummi ſacerdotii & ipſe gradũ accepit, ac toto
tempore regni illius in pontificatu perſeue-
rans, multo maioris excellentię q̃ pater ſuus
effectus eſt. Ideoq; dignus fuit cuius memo-
riam dominus etiã viuente patre quaſi ſum-
mi faceret ſacerdotis. Et dicebat eis. Sabbatũ Sabbati
propter hominem factum eſt, & non homo obſerua-
propter ſabbatũ. Maior eſt cura ſanitati & vi tio.
tę hominis q̃ cuſtodię ſabbati adhibenda. Sic
enim & mandatũ eſt ſabbatũ cuſtodiri, vt ta-
men ſi neceſſitas eſſet, reus non eſſet qui ſab
batũ violaſſet. Ideo ſabbato circuncidi nõ eſt
prohibitũ, quia neceſſe erat fieri. Nã & Ioſue
muros Hiericho. vii. dieb⁹ cũ exercitu circui-
uit. Et Macchabæi neceſſitate inſtãte ſabbato
pugnabant. Vnde diſcipulis eſurientibus, qđ
licitũ non erat in lege, neceſſitate famis factũ
eſt licitum. Talis hęc cauſa eſt, qualis hodie in
ieiuniis legitimis: vbi ſi quis ęger ieiunium
corruperit, nulla ratione reus tenet. Itaq; do- P
minus eſt filius hominis etiam ſabbati. Si in-
quit Dauid rex ſacerdotali cibo paſtus excu-

ſabilis eſt,& iuxta alterius euangeliſtę narra-
tionem ſacerdotes ſabbatũ per tẽpli miniſte-
rium violantes crimine carent,quáto magis
filius hominis qui verus rex eſt & verus ſa-
cerdos,& ideo dominus ſabbati, euulſarum
ſabbato ſpicarum noxa non tenetur?

Caput Tertium.

Q
Aridam manũ habens moraliter.

ET introiuit iterum in
ſynagogam.Et erat ho
mo ibi habens manum
aridam.Homo qui ma
nũ habebat aridam,hu
manũ genus indicat in
foecunditate boni ope-
ris arefactum,ſed domi
ni miſeratione curatũ.Cuius dextera quę in
primo parente dum vetitę arboris poma de-
cerperet aruerat, per redemptoris gratiam
dũ inſontes manus in crucis arbore tenderet,
bonorũ operum ſuccis eſt reſtituta ſaluti.Et
bene in ſynagoga manus erat arida.quia vbi
ſcientię donum maius,ibi grauius eſt inexcu
ſabilis noxę periculum.Et ipſi obſeruabãt eũ
ſi ſabbatis curaret,vt accuſarent illum.Quia
deſtructionẽ ſabbati quã in diſcipulis argue-
bant,probabili magiſter excuſauerat exẽplo,
nunc ipſum obſeruando magiſtrũ calumnia
ri volunt,vt ſi ſabbato curet,tranſgreſſionis,
ſi non curet,crudelitatis aut imbecillitatis ar
guant.Et ait homini habenti manũ aridam
Surge in mediũ.Et dicit eis.Si licet ſabbatis

Sabbato licet bene opari.

bene facere an male?Pręueniens dominus ca-
lumniam Iudaeorum quã ſibi perfida mente
parauerãt,arguit eos quia legis pręcepta pra
ua interpretatione violarent,ęſtimãdo in ſab
bato etiã a bonis operibus feriãdum,cum lex
a malis abſtinere iubeat dicens. Omne opus
ſeruile nõ facietis in eo. ideſt peccatũ.Omnis
enĩ qui facit peccatũ,ſeruus eſt peccati. Quo
pręcepto etiam futuri ſeculi formã in pręſen
tibus adumbrat:vbi illi qui per ſex huius ſe-
culi ętates bona fecerunt,in ſeptima ętate ma
lorum tantũmodo non autẽ & bonorũ ſunt
ferias habituri.Nam etſi ſecularia opera con
quieſcãt,non otioſus tamẽ boni operis actus
eſt in dei laudib⁹ qeſcere.Animã ſaluã facere
an perdere?Hoc eſt,hominẽ curare an nõ?Idẽ
eſt qđ praemiſerat,Bene facere an male.Nõ ꝙ
de⁹ ſumme bon⁹ auctor mali nobis aut pdi-

R
Non ſaluare dei.
Indurare

tionis eẽ poſſit,ſed ꝙ ei⁹ nõ ſaluare ſcripturę
conſuetudine perdere dicatur. Sicut dicitur
induraſſe cor Pharaonis.nõ ꝙ molle ĩdurauе
rit, ſed ꝙ meritis pręcedentibus obduratum
miſericorditer emollire noluerit.Et nos cum
rogamus,Ne nos inducas in tẽtationẽ, proti
nus addẽdo, Sed libera nos a malo,manife-
ſte docemus eius inducere in tentationẽ,non
eſſe aliud ꝗ non liberare a malo:eiuſqꝫ perde-
re animã,eſſe a perditione non ſaluare.Si quẽ

Inducere in tẽtationẽ.

vero mouet quare dominus cũ corpus eſſet
curaturus,de animę ſaluatione interrogaue-
rit,intelligat vel animã more ſcripturarum
pro homine poſitam,ſicut dicit̃.Hę ſunt ani-
mae quae exierunt de femore Iacob.vel ꝙ illa

Anima.
Exodi.i.

miracula propter animę ſalutẽ faciebat.vel ꝙ
ipſa manus ſanatio ſalutem animę ſignifica-
bat,ꝗ a bonis(vt prędixi)ceſſans operibus ari
dam quodam mõ dexteram habere videbat̃.
¶At illi tacebant.Et circunſpiciens eos cum

S

ira,contriſtatus ſuper cęcitate cordis eorum
dicit homini.Extende manum tuã.Et exten-
dit: & reſtituta eſt manus illi.Sanãda manus
arida iubetur extendi, quia infructuoſę debi-
litas animę nullo melius ordine ꝗ eleemoſy-
narum largitate curatur. Vnde Ioannes ba

Eleemoſynę.

ptiſta turbis ſciſcitantibus quid facerẽt vt nõ
velut arbores aridę mitterentur in ignẽ, hoc
ſolũ pręcepit.Qui habet duas tunicas,det nõ
habenti. Et qui habet eſcas, ſimiliter faciat.
Et in Eccleſiaſtico dicit̃.Fili nõ ſit manus tua
ad accipiendum porrecta,& ad dandum col-
lecta. Fruſtra enim manus ad deũ pro pecca
tis rogaturus expãdit,qui nõ has ad viduam
rogantem beneficiũ collaturus extenderit.

T

EXeuntes autem Phariſęi ſtatim cũ He
rodianis conſiliũ faciebant aduerſus eũ
quo modo eum perderent.Herodianos

Herodiani

Herodis tetrarchę miniſtros dicit,qui ꝑpter
inimicitias quas dominus ipſorum aduerſus
Ioannem exercebat,etiam ſaluatorem quẽ Io-
annes prędicabat,inſidiis inſequebãt̃ & odiis.
Magna autem inſipientia fuit, eos qui ſalute
plurimum indigebant,de nece ſaluatoris age
re conſilium. Qui quantũ nequitię ſtudeant
oſtenditur,cum & hoc in crimen reputant ꝙ
ad verbum illius ſaluam qui languebat extẽ
dit dexteram,quaſi non ipſorum quiſqꝫ ma-
iora ſabbatis egerit cibos portando,porrigen
do calicẽ,caeteraqꝫ quę victui neceſſaria ſunt
exequendo. Neqꝫ enim ille,qui dixit & facta

V

ſunt,ſabbato laboraſſe poterat conuinci.¶Et
Ieſus cũ diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare. Seceſ
ſit quaſi homo fugiens perſequentiũ inſidias
quia neqꝫ adhuc venerat hora paſſionis eius
neqꝫ extra Hieruſalem fuit loc⁹ paſſionis.Se

Paſſionis locus.

ceſſit fugiens ſeſe odio perſequentes:ſed illuc
acceſſit vbi plures inuenit ſeſe per amorẽ ſe-
quentes.Nam ſubdit̃.Et multa turba a Gali
lęa & Iudęa ſecuta eſt eũ,& ab Hieroſolymis

& ab Idumęa,& trans Iordanem,& qui circa
Tyrum & Sidonem , multitudo magna au
dientes quę faciebat,venerunt ad eum . Ecce
Phariſęi & Herodiani,magiſtri videlicet ple-
bis & regis miniſtri,vnanimo dominũ conſi-
lio perdere quęrunt. At turba indocta & vul
gus vndecunq; collectũ vnanimi illum dile-
ctione ſequuntur. Illi videntes opera virtutũ
eius,& verba doctrinę audiẽtes,nihil amplius
diſcere q̃ vt eum perſequerentur volebãt. Iſti
opinione tantum ducti virtutũ eius,congeſtu
agmine permagno veniunt ad audiendum
eum,operemq; ſalutis flagitandam. Vnde mox
ſuę voluntatis ac deſiderii conſequi merẽtur
Fugiendi exempla effectum,plurimis a domino ſanatis,vt in ſe-
quentibus legitur. Vbi & exemplũ dedit ſuis
ſi in vna ciuitate perſecutionem paterentur,
in alteram fugiendi. Deniq; Paulus exemplo
ſimul & ꝓcepto domini edoctus fugit ex Da
maſco,vbi inſidiis appetebatur prauorũ. Sed
inde digreſſus,innumeros alibi qui ſe ad pie
X tatẽ ſequerentur populos inuenit. ¶Iuxta ve
Allegoria. ro leges allegorię, dominus in eo ꝙ egreſſus
de ſynagoga ſeceſſit ad mare, ibiq; venientem
ad ſe plurimã populi multitudinẽ ſanaturus
ac docturus excepit,noſtram manifeſte ſalua-
tionem pręfigurauit,ad quos venire per fidẽ
relicta ob perfidiam Iudęa dignatus eſt. Recte
enim incredulę diu ac diuerſis errorum an-
fractibus iactatę nationes,inſtabilitati,amari-
tudini,obſcuritati fluctuantis pelagi compa-
rantur. Sed dominus venit ad mare cũ diſci-
pulis,multaq; turba a diuerſis ꝓuinciis ſecu
ta eſt eũ,quia pędicantibus apoſtolis corda
gẽtium adiit. Et poſtq̃ in eis dilectam ſibi do-
mum propitius conſecrauit,iam multos ad
ſe venientes benigne ſuſcepit,ac deſideratę ſa
lutis donauit eſſe compotes. Quibus apte cõ
gruit quod ſequitur. Et dixit diſcipulis ſuis
vt in nauicula ſibi deſeruirent propter tur-
bam,ne comprimerent eum. Multos etenim
Nauicula ſanabat,ita vt irruerent in eum vt illũ tange
Moraliter. rent. Nauicula etenim deſeruiens domino in
mari,eccleſia eſt,congregata de gentibus , &
fluctus ſeculi labentis liberæ mentis virtute
tranſgreſſa. Quę quanto ſinũ cordis amplius
recipiendæ gratię ſui conditoris dilatat,tan-
to ſublimius cunctis tranſeuntium rerum vo
luminibus quaſi fluctibus pelagi ęſtuãtis na
Y uicula vẽtis agitata ſecundis inſultat. Diſtat
Tãgere do autem inter comprimere dominũ,& tangere
minum. illũ. Tangit namq; eum,qui fidem eius ac dile
ctionem vero corde ſuſcipit . Comprimunt
Compri eũ qui carnalibus cogitationibus aut etiã fa-
mere. ctis pacem eorũ in quibus veritas manere cõ

ſueuerat,turbant. Vnde apte qui eum tetige
runt ſaluari eſſe perhibentur,quia nimirum
vera fides & dilectio ſalutẽ gignere ſolet ęter
nam. Propter turbam vero ne ſe cõprimeret,
nauiculã dominus aſcẽdit,quia turbidas car
naliũ mentes fugiens,ad eos potius qui fluxã
ſeculi gloriã ſimul & abiectionẽ ſpernere di-
dicerunt,venire & manſionẽ apud eos facere
gaudet. ¶Quotquot autẽ habebant plagas,
& ſpiritus immundi cũ illum videbant,pro-
cidebant ei. Procidebant quidem vtriq; domi
no,ideſt & qui habebant plagas infirmitatũ
corporaliũ,& qui ab ſpiritibus vexabãtur im
mundis:ſed infirmi ſimplici intentione obti
nendę ſalutis,dęmoniaci autẽ vel potius habi
tãtes in eis dęmones vi diuini timoris coacti,
nec ſolũ ad procidendum ei,verum etiam ad
confitendum eius maieſtatem compulſi. Per-
culſi enim pręſentia virtutis eius,ac nimium
perterriti,nequaq̃ celare audebant,quem filiũ
dei eſſe iamiamq; cognouerant. Vbi ſatis ſu-
perq; Arrianorum eſt miranda vel potius do Arriani.
lenda cęcitas,qui illum poſt reſurrectionis &
aſcenſionis ipſius gloriã,poſt dilatatam toto
orbe fidem euangelii,poſt ędificatas in omni-
bus gentibus eccleſias,laudatiſq; in eis nomẽ
domini ſaluatoris,a ſolis ortu vſq; ad occa-
ſum,repente negant filiũ dei,quem dęmones
mortali adhuc ſub habitu carnis indutum,fi
lium eſſe dei aperta voce profitẽtur. Sic enim
ſequitur. Et clamabant dicentes,Tu es filius
dei. Et vehementer comminabatur eis ne ma
nifeſtarent illũ. Quare autẽ ſpiritus immun- Z
dos ſe loqui domin⁹ prohibeat, Pſalmiſta ma Spiritus
nifeſtat,qui ait. Peccatori autẽ dixit de⁹. Qua imũdi ta
re tu enarras iuſtitias meas,& aſſumis teſta- cere iuſſi,
mentum meum per os tuum? Tu vero odiſti
diſciplinam,& proieciſti ſermones meos poſt
te. Prohibetur ergo dominũ pędicare pecca
tor,ne quis dum pędicãtem audit,ſequatur
errantem. Improbus enim magiſter eſt diabo Diabol⁹
lus,qui falſa veris ſępe permiſcet,vt ſpecie ve magiſter
ritatis teſtimonium fraudis obtexat. Caeterũ improb⁹
non ſoli dęmones qui inuiti confitebantur,iu
bentur ſilere de Chriſto,ſed & illi qui ab eo ſa
nati ſponte confiteri volebant. Immo ipſi Apo
ſtoli qui eum poſt reſurrectionem toto erant
orbe prædicaturi,ante paſſionem eius pręci-
piuntur omnino reticere de illo,ne diuina vi
delicet maieſtate pędicata,paſſionis diſpenſa
tio differretur,& dilata paſſione,ſalus mundi
quę per hanc futura erat,negaretur.

ET aſcendens in montem vocauit ad ſe A
quos voluit ipſe,& venerunt ad eum, Mõs mo
& fecit vt eſſent. xii. cum illo. Mons il raliter.

le in quo Apoſtolos elegit dn̄s,altitudinē de-
ſignat iuſtitię qua inſtituendi erant,& quā p̄
dicaturi hoībꝰ.Nam quia miſſurus erat eos
ad p̄dicandū euangelium regni cęleſtis,meri
to per ſublimitatem loci in quo electi ſunt,ad
monere voluit eos nō in īfimis deſideriis ani
mū diſſoluere,ſed ad ſupna deſiderāda & q̄-
renda ſemp̄ erigere debere. Sic etiam legē da
turus priori populo ſuo in monte apparuit:
de monte quę agēda eſſent intonuit. Verum
quia needū erat tēpus vt diceret,Pœnitentiā
agite,appropinquabit enim regnū cęlorum:
B ſed tātū dicebatur:Honora patrē tuū & ma
Lōgęuus trē,vt ſis longęuus ſuper terrā,quā dn̄s deus
ſup terrā tuus dabit tibi:q̄uis hęc eadem verba typice
nobis regnū ęternum qđ eſt in terra viuētiū
p̄mittant:nequaq̄ populus loquenti in mon
te dn̄o appropinquare valuit:ſed de inferiori
bus quę dicerentur audiuit,quia needū men
te capaci ad intelligenda myſteria quæ dice-
bantur aſcendere nouerat:ſoluſq; Moyſes qui
legem ſpiritaliter audire didicerat,montis in
quo erat deus,verticem conſcendit.Bene au-
tem dicitur,quia aſcendens in montē domi-
nus vocauit ad ſe quos voluit ipſe. Non eñ
illorum electiōis ac ſtudii,ſed diuinę erat di-
gnationis & gratię,vt in apoſtolatū vocaren
Ioan.xv. tur.Vnde & eis alibi dicit.Non vos me elegi
„ ſtis,ſed ego elegi vos.¶Fecitq; vt eēnt.xii.cū
C „ illo. Certi vtiq; gratia myſterii, vt videlicet
Duode- mundi ſalutem quam verbo prędicarent,ſuo
cim qua- quoq; numero commendarent . Ter etenim
re Apl̄i. quaterni.xii.faciunt.Et ter quaterni ad prędi
candum ſunt miſſi Apoſtoli, vt per vniuer-
ſas quadrati orbis plagas baptizarent gentes
in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.Vn
Apoc.21. de & de ciuitate ſancta Hieruſalem deſcēdē-
te de cęlo a deo ſcriptū eſt,q̄ erāt ei ab oriēte
portę tres,& ab aquilone portę tres,& ab au-
ſtro portę tres,& ab occaſu portę tres.Vbi fi
guraliter oſtēdiť,q̄ p̄dicātibꝰ Apoſtolis Apo
ſtolorūq; ſucceſſoribꝰ,cūctę p̄ orbē nationes ī
fide ſanctę trinitatis eccleſiā eſſent ingreſſurę.
Num.2. In quo etiā ſacramento ita quondā filii Iſrael
circa tabernaculū caſtrametabantur,vt ex o-
mni parte per quadrum ternæ tribus mane-
rēt.Quia primitiua nimirū eccleſia quæ erat
in Iudæa,vndiq; per circuitum ſui credenti-
bus toto orbe nationibus,ſpiritalia deo caſtra
erat in fide & confeſſione ſanctę trinitatis fi-
„ xura.Et vt mitteret eos prædicare euāgeliū.
„ Et dedit illis poteſtatē curandi infirmitates,
„ & eiiciendi dęmonia.Poſtq̄ nefandos ſpiritus
ſe p̄dicare p̄hibuit,elegit ſanctos,qui & imū-
dos ſpiritus eiicerent,& ipſi munda euange-
liū mēte ac lingua prędicarēt. Quibus etiam

cęteras īfirmitates curādi,nec nō & mortuos
ſuſcitandi(vt Matthęus Euangeliſta ſcribit)
contulit facultatem,vt promiſſorū cęleſtium
magnitudini atteſtaretur etiam magnitudo
factorum,fidemq; verbis daret virtus oſtēſa,
& noua facerent qui noua prędicarēt. Vnde D
nunc quoq; cum fidelium numeroſitas excre Miracula
uit,intra ſanctā eccleſiam multi ſunt qui vi- cur non fiāt.
tā virtutū tenent,& ſigna virtutū nō habēt.
Quia fruſtra miraculū foris oſtenditur,ſi de
eſt qđ intus operetur . Nam iuxta magiſtri
gentiū vocem,linguę in ſignū ſunt non fide-
libus ſed infidelibus.Et impoſuit Simoni no- „
men Petrus.Non nunc primum Simoni Pe- „
tri nomen indidit, verū lōge ante cū a fratre Petrus.
Andrea ad ſe adductū intuitus,dixit. Tu es
Simon filius Ioanna,tu vocaberis Cephas,qđ
interpretatur Petrus. Sed cum volens Euan
geliſta nomina.xii.Apoſtolorꝫ enumerare, ne
ceſſe haberet Petrum dicere , breuiter inti-
mare curauit, quia non hoc ante vocaretur,
ſed ita eum dn̄s cognominauerit , q̄uis non
tunc,ſed quando Ioannes ipſa domini verba
poſuit,intentos videlicet reddens auditores. E
Nam ſi hoc ante vocaretur , non ita videres Nōis mutā-
myſteriū petræ,putans eum caſu ſic vocari, di ratio.
non prouidentia dei. Ideo voluit eum prius
aliud vocari,vt ex ipſa commutatione nomi
nis,ſacramenti viuacitas cōmendareť.Idē er-
go gręce ſiue latine Petrꝰ,qđ ſyriace Cephas. Cephas.
Et in vtraq; lingua nomē a petra deriuatū ē:
haud dubiū q̄n illa de qua Paulus ait . Petra Petra.
aūt erat Chriſtus.Nam ſicut lux vera dona-
uit Chriſtus apoſtolis vt lux mundi vocenť:
ſic & Simoni q credebat ī petrā Chriſtū,Petri
largitꝰ eſt nomē. Cuiꝰ alias alludēs etymolo
gię dixit.Tu es Petrꝰ,& ſup̄ hāc petrā ędifica Matth.xvi.
bo eccleſiā meā. Q; vero Simō ponēs mœro
rē ſiue audiēs triſtitiā interp̄tať,illi tēpori cō
gruit,q̄n poſt reſurrectionem viſo domino,
vel mortis illiꝰ,vel ſuę negatiōis mœrorē de-
poſuit:ſed ſuę confeſtim mortis triſtitiā audi
uit,dicēte dn̄o. Cū autem ſenueris extendes
manꝰ tuas,& aliꝰ te cinget,& ducet quo non
vis.¶Et Iacobū Zebedęi & Ioānē fratrē Iaco „
bi.Subaudiť a ſupioribus vocauit ad ſe cum „
aſcenderet in montem.Et impoſuit eis nomi „
na Boanerges,qđ eſt filii tonitrui . Apte filii „
tonitrui ſunt cognoīati,quorꝫ vnꝰ e cęleſtibꝰ Tonitrui fi-
intonās vocē illā theologicā, quā nemo priꝰ lii.
edere nouerat,emiſit . In principio erat ver- Ioannis.1.
bum,& verbum erat apud deum,& deꝰ erat
verbum &c.Quæ tantę virtutis pōdere gra Ioan.excellē-
uida reliquit,vt ſi aliquāto plus intonare vo tia.
luiſſet,nec ipſe capere mundus poſſet. Sed &
ambo ſępe ſeorſum & in montem a domino

duci,& aliquādo ſonū de nube terrificū perci
pere meruerūt. Hic eſt filiꝰ meus dilectꝰ, ipſm
audite. Priſca quoq; nomina meritis aptiſſima
Iacobus. geſtabant. Iacobus eñ ſupplātator. Ioānes in
Ioannes. quo eſt gratia, vel domini gratia dicitur. Nā
ꝙ ille & carnis curā domino vocante ſupplā
tare, & ipſam carnē Herode trucidante gaui
ſus eſt contemnere: Iſte ob amoris p̄cipui gra
tiā quā virginali gloria meruerat: ſup redem
ptoris ſui pectus in coena recubuit. ¶Et An
drea & Philippū, & Barptolemæum, & Mat
Andreas. thęum, & Thomam. Andreas græcū nomen
eſt, & īterpretaŧ virilis, ab eo ꝙ græce vir ap
pellaŧ ἀνήρ. Quo aptiſſime vocabulo decoraŧ
ille, qui ad p̄dicationem Ioannis mox agnum
dei ſequi, videre, & audire curauit, & poſtmo
dum ipſum ſe vocantē relictis omnibꝰ ſequi,
ipſi ppetuo adhęrere nō tardauit. Philippus
Philippus. os lāpadis, ſiue lampadarū interpretaŧ. Et re
cte, quia vocatus a dño lumen gratiæ quo ip
ſe in corde accēſus atq; illuſtratus eſt, confe
ſtim inuento fratri per oris officium ppina
re ſtuduit, dicens. Quē ſcripſit Moyſes in le
ge & prophetę, inuenimus Ieſum filiū Ioſeph
Barptolemæus. a Nazareth. Barptolemęus Syrū eſt non He
bręum, & interp̄taŧ filius ſuſpendētis aquas.
Qđ euidenter filiū dei ſonat, qui prædicato
rum ſuorum mentes ad cęleſtia contemplan
da ſuſpendit, vt quo celſa liberius peruolant,
eo terrenorum corda feracius dictorum ſuo
Matthæus. rum guttis inebrient. Matthęus donatus di
ciŧ, videlicet quia magno domini munere de
Teloneario ac publicano, ī Apoſtoli ē & Euā
Thomas. geliſtę delegatꝰ officiū. Thomas abyſſus vel
Didymus. geminus, quod eſt gręce δίδυμος, quę vtraq;
interpretatio eiꝰ ſtatui cōgruit. Didymus et
enim recte vocati potuit, propter dubiū cor
in credēdo effectu dominicæ reſurrectionis.
Abyſſus idem potuit iure dici, cū altitudinē
dñicę virtutis in reſurrectione celebrata cer
F ta fide penetrauit. ¶Notādū ſane ꝙ Apoſto
Noīa Apoſtolorum. lorę nomina deſcribēs Euāgeliſta Matthæus,
ita ponit. Philippus & Barptolemæus, Tho
mas, & Matthęus publicanꝰ. Cęteri ergo euā
geliſtę in cōiūctione nominū primū ponunt
Matthæū, & poſtea Thomā, & publicanū eū
non aſcribūt, ne antiquę cōuerſationis recor
dātes, ſugillare Euangeliſtam videreŧ. Ipſe
vero & Thomā ſibi aīponit, & ſe publicanū
appellat, vbi abundauit peccatum ſuperabun
Iacobus Alphęi. det gratia. Et Iacobū Alphęi, & Thaddęum.
Iacobum Alphęi cū additamento poſuit, ad
Maria Alphęi & Cleophæ. diſtinctionem Iacobi Zebedęi. Ipſe eſt q in euā
gelíis nominaŧ frater domini, & ī epiſtola ad
Galatas. Quia Maria vxor Alphæi, ſoror
fuit Marię matris dñi, quā Mariā Cleophę Io
annes Euāgeliſta cognominat, fortaſſe q̄a vel
idem Alphęus etiam Cleophas eſt dictus, vel
ipſa Maria defūcto poſt natū Iacobū Alphęo,
Cleophę nupſit. Q; vero Iacobus merito filiꝰ
Alphęi, ideſt docti ſit cognominatꝰ, ipſi teſtā
tur Apoſtoli, qui eū poſt dñi paſſionē ſtatim
regendę Hieroſolymorum ordinauerūt eccle
ſię. Thaddęus aūt ipſe eſt, quē Lucas & ī euā Thaddęꝰ Iudas.
gelio ſuo, & in actibꝰ Apoſtolorū Iudā Iacobi Iacobꝰ fra
nominat. Erat eñ frater Iacobi fratris domi ter dñi.
ni, vt ipſe in epiſtola ſua ſcribit. Vnde etiam
ipſe frater dñi vocabaŧ, atteſtantibus ciuibus
ipſius, qui de virtutibus eius ſtupētes aiebāt.
Nōne iſte eſt fabri filiꝰ & Marię, frater Iacobi
& Ioſeph, & Iudę & Simonis? ¶Et Simonem
Chananæū, & Iudā Scarioth, qui & tradidit
illum. Et hos cum additamento poſuit, ad di
ſtinctionem Simonis Petri, & Iudæ Iacobi. Si
mon autem Chananæus a Chana vico Gali
lęę cognomen accepit, qđ Euangeliſta Lucas
cum interpretatione poſuit Simon zelotes. Simon
Chana quippe zelus. Chananæus dicitur Ze Chananęus.
lotes, ideſt æmulator. Iudas autem Scarioth
aut a vico in quo ortus eſt, aut ex tribu Iſa Iudas Scarioth.
char præſagium ſuæ damnationis vocabulū Iſachar.
ſumpſit. Iſachar quippe, quod dicitur mer Scarioth.
ces, precium proditiōis inſinuat. Scarioth au
tem quod memoria mortis interpretatur, ar
guit eum non repente perſuaſum, ſed medita
tum diutius dominicæ traditionis patraſſe
flagitium. Qui non per imprudentiam, ſed p
prouidētiam inter Apoſtolos eligitur. Quan
ta enim eſt veritas quam nec aduerſarius mi
niſter infirmat? Quanta moralitas domini, q G
periclitari apud nos iudicium ſuum q̄ affe Moralitas dñi.
ctum maluit? Suſceperat enim hominis fragi
litatem, & ideo nec has partes recuſauit infir
mitatis humanæ. Voluit deſeri, voluit prodi,
voluit ab Apoſtolo ſuo tradi, vt tu a ſocio de
ſertus, a ſocio proditus, moderate feras tuum
erraſſe iudicium, periſſe beneficium. ¶Ordi
natis autem in monte Apoſtolis qui ad præ
dicandum euangelium mitterētur, apte ſub
ditur. Et veniunt ad domum. Electos namq;
in monte Apoſtolos ad domum reducit, qua Venire domum.
ſi tacite eos admonens vt poſt acceptum apo
ſtolatus gradum ad conſcientiam ſuam re
deant, & quo ampliorem docendorum cu
ram ſuſceperunt populorum, eo ſolertius ipſi
habitacula mentium ſuarum conſiderando
penetrent, & ne quid ibi forte quod occulti
inſpectoris oculos offendat inueniatur, ſedu
la examinatione perquirant. Sic etenim quiſ
q;, ſic proximum rite regit, ſi a ſuo prius

corde ſtudioſa exploratione quicquid inerat
,, prauitatis expurgat. Et cõuenit iterum tur-
,, ba, ita vt non poſſent neq; panẽ manducare.
Turbæ ſtudium. O q̃ felix occupatio ſaluatoris, q̃ beata freq̃n-
tia turbæ confluentis, cui tantum ſtudii ad
audiendum verbum dei, tãtum fuit curæ ad
obtinendam ſalutem, vt auctori ſalutis cũ eis
qui ſecum erant ne veſcendi quidem hora a
ſolatio vitæ miſeris impendendo libera ma-
neret. Vtinam domine Ieſu & in noſtri tem-
poribus æui tantum gratiæ tuis fidelibꝰ lar-
giaris, qui doctores ſuos aſſiduitate diſcendi,
nõ ſolum ab appetitu carnalium voluptatũ,
verum etiã nonnunq̃ ab ipſa quoq; panis co-
tidiani perceptione præpediant. Sed quẽ tur-
ba frequentat externa, videamus quanti hũc
propinquorum æſtimatio pendat. Sequitur.
,, Et cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum.
,, Dicebant enim quoniam in furorem verſus
H ,, eſt. Vere ſicut ipſe dicit alibi, non eſt prophe-
Propinquorũ in Chriſtũ i humanitas. ta ſine honore niſi in patria ſua & in domo
ſua. Quem enim cæteri quaſi auctorem vitę,
& ſapientiam dei adire, videre, & audire deſi-
derant, hunc propinqui quaſi mentis impo-
tem, eſſe ligandum decernunt. Quia enim al-
titudinem ſapientiæ quam audiebant capere
non poterãt, quaſi alieno eum ſenſu locutum
eſſe credebant: iuxta exemplum eorum q ſa-
cramentum carnis eius manducandæ & bi-
bendi ſanguinis non ferentes aiebant. Durus
eſt hic ſermo. Quis eum poteſt audire? Et p-
Allegorice. pterea retro abierunt, & iam cum illo nõ am-
bulabant. Allegorice autem in eo q; turba ad
illum conueniente frequẽti, vt furioſus a ſuis
contemnitur, ſalus credẽtium de gentibꝰ ap-
Ioan. 1. probatur, & inuidia Iudęorum perfidiaq; no-
tatur. De quibus ait Ioannes. In propria ve-
nit, & ſui eum non receperunt. Multum ſa-
ne diſtat inter eos q verbũ dei p mẽtis tardi-
tate nõ intelligũt, & eos q hoc qđ intelligũt
de induſtria blaſphemãt ac pſequunt. His et
enĩ ſpes ſalutis adhuc, ſi forte intellexerit, re-
ſtat: illis autẽ qui nolentes intelligere vt bene
agãt, & iniquitatẽ meditantur in cubili ſuo,
quæ ſpes ſaluandi vltra remanet, cum & hoc
qđ pro ſalute animæ ſuæ recte intelligendo
perceperunt, deteſtando atq; odiis inſequen-
do reiicere contendunt? Vide enim quid ſe-
,, quitur. ¶ Et ſcribæ qui ab Hieroſolymis de-
,, ſcenderant, dicebant quoniam Beelzebub ha-
,, bet: & quia in principe dæmonum eiicit dæ-
,, monia. Nec ſine cauſa, qui tantum blaſphe-
miæ domino inferebant, ab Hieroſolymis de-
ſcendiſſe dicuntur: ſed futurum vtiq; porten-
debant, eum a ciuibus vrbis illꝰ vſq; ad mor-

tem eſſe perſequendum. Legimus quidem ſu-
pra quia multa turba a Galilæa & Iudæa ſe-
cuta eſt eum, & ab Hieroſolymis, & ab Idu-
mæa & trans Iordanem, & qui circa Tyrum
& Sidonem, multitudo magna audientes q̃
faciebat, venerunt ad eũ. Turba ergo ab Hie-
roſolymis veniens ſecuta eſt dominum, ſicut
& ab aliis regionibus Iudæorum, ſiue etiam
gentium. Quis enĩ neſcit Idumęam Tyrũ &
Sidonem, prouincias ſiue ciuitates fuiſſe gen-
tilium? Sed Scribę ab Hieroſolymis deſcendẽ-
tes blaſphemiis illum perſequebantur horren-
dis, quia ſic nimirũ erat paſſionis tempore fu-
turum, vt turba illum populi Iudæorum cũ
palmis ac laudibus Hieroſolymam perduce-
ret, gentiles videre deſiderarent, ſed ſcribæ &
ſeniores populi de eius nece tractarẽt. Turbis
ergo q̃ minꝰ eruditę videbat, dñi ſemper facta
mirãtibꝰ, illi cõtra vel negare hęc, vel q̃ nega-
re nequerãt ſiniſtra interp̃tatione peruertere
laborabant, quaſi non hæc diuinitatis ſed ope-
ra eſſent immundiſſimi ſpiritus, ideſt Beelze- Beelzebub.
bub, qui deꝰ erat Accaron. Nam Beel quidẽ
ipſe eſt Baal. Zebub autẽ muſca vocat. Nec
iuxta quędã mendoſa exemplaria l litera vel
d, in fine eſt nominis legenda, ſed b. Beelze-
bub ergo Baal muſcarũ, ideſt vir muſcarũ,
ſiue habẽs muſcas intepretat, ob ſordes vide-
licet immolatitii cruoris, ex cuiꝰ ſpurciſſimo
ritu vel nomine, principem dęmoniorum co-
gnominabant.

ET conuocatis eis, in parabolis dicebat ,,
illis. Quomodo poteſt Satanas Satanã ,,
eiicere? Et ſi regnum in ſe diuidatur, ,,
non poteſt ſtare regnum illud. Et ſi domꝰ ſu- ,,
per ſemetipſam diſpertiat, nõ poterit domus ,,
illa ſtare. Non põt regnũ, & ciuitas contra ſe ,, I
diuiſa perſtare. Sed quo modo concordia par- Regnum diuiſum.
uę creſcũt, ſic diſcordia maximæ dilabunt. Si Salluſt.
ergo Satanas pugnat contra ſe, & dęmon ini-
micus eſt dęmonis, deberet iã mundi veniſſe
conſummatio, ne haberẽt in eo locum aduer-
ſarię poteſtatẽs, quarũ inter ſe bellũ, pax ho-
minũ eſt. Si aũt putatis o Scribę & Phariſæi
q; receſſio dęmonum obedientia ſit in prin-
cipem ſuũ, vt hoies ignorãtes fraudulenta ſi-
mulatione deludãt, qđ poteſtis dicere de cor-
porũ ſanitatibꝰ, quas dñs perpetrauit? Aliud
eſt ſi mẽbrorum quoq; debilitates, & ſpiritaliũ
virtutũ inſignia dęmonibus aſſignatis. Et ſi
Satanas cõſurrexerit in ſemetipſm, diſpertitꝰ
eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet. Hoc
dicẽs ex ipſorum confeſſione volebat intelligi
q; I eũ nõ credẽdo in regno diaboli eẽ delegiſ-
ſẽt, qđ vtiq; aduerſũ ſe diuiſũ ſtare nõ poſſet,

Eligāt ergo Phariſei qđ voluerint,ſi Satanas
Satanam non poteſt eiicere,nihil contra dñm
qđ dicerent inuenire potuerint.Si aūt poteſt:
multo magis ſibi pſpiciant,& recedant de re
gno eius,qđ aduerſū ſe diuiſum ſtare nō po-
,, teſt.¶Nemo pōt vaſa fortis ingreſſus in do-
,, mum diripere,niſi priꝰ fortem alliget,& tūc
K ,, domum eiꝰ diripiet.Fortem diabolum dicit,
Fortis. vaſa eiꝰ homines ab eo deceptos:domū eius,
mundum,qui in maligno poſitus eſt. In quo
vſq; ad ſaluatoris aduentum,male pacato po
tiebatur imperio, quia in cordibꝰ infidelium
ſine vlla contradictione quieſcebat.Alligauit
autē fortem dñs,hoc eſt ab electorum ſeducti
one cōpeſcuit diabolum,& tunc domū eiꝰ di
ripuit , qa ereptos a diaboli laqueis eos quos
ſuos eſſe prę uidit, eccleſię ſuę mēbris aduna-
uit,ac per diſtinctas in ea graduum variorū
dignitates ordinauit.Vel certe domū eiꝰ di-
ripuit,quia omnes mundi partes qbus olim
hoſtis dominabatur antiquus, apoſtolis apo-
ſtolorūq; ſucceſſoribus vt in ſua quiſq; pro-
uincia reuocatos ab errore populos ad viam
vitę conuerteret,diſtribuit .Oſtēdit ergo per
parabolam ſed iam manifeſtiſſimā dominus,
q; non concordi fallax operatione cū dęmoni
bus vt calumniabant̄,ſed diuerſa pr̄ſus atq;
aduerſa virtute diuinitatis homines a dęmo
nibus liberaret:ideoq; grande ſcelus commit
terēt qui hoc qđ dei eſſe cognouerant,diabo-
,, li eſſe clamabant.Amen dico vobis,quoniam
,, omnia dimittentur filiis hominū peccata, &
L ,, blaſphemię quibus blaſphemauerint.Omnia
Peccata qui peccata & blaſphemię,non paſſim dimittun-
bus dimittā tur omnibus hominibus,ſed iis qui dignam
tur. pro erratibus ſuis in hac vita poenitentiam
egerint. Neq; vllum habet locum prauæ aſ-
Nouatianꝰ. ſertionis vel Nouatianus vt poenitētibus eis
qui in martyrio lapſi ſunt veniam neget eſſe
Origenes. tribuendam:vel Origenes vt aſſerat poſt iu-
dicium vniuerſale tranſactis licet ſeculorum
voluminibus innumeris,cunctos peccatores
ac blaſphemos veniam peccatoꝝ eſſe conſecu
turos,atq; ad regnū cęleſte perducendos. Cu
ius errorem ſequētia quoq; domini verba re
darguūt,cum ſubditur.Qui autem blaſphe-
,, mauerit in ſpiritum ſanctū,non habet remiſ-
,, ſionem inęternum:ſed reus erit ęterni delicti.
M ,, Qui ergo manifeſte intelligens opera dei cū
Blaſpheman de virtute negare non poſſit,ſtimulatus inui
tes in ſpiritū dia calumniatur, & Chriſtum deiq; verbum
ſanctum. & ſpiritꝰ ſancti opera dicit eē Beelzebub,iſti
non dimittetur neq; in pręſenti ſeculo neq; ī
futuro.Non q; negemus,& ei ſi poenitētiam
agere voluerit,poſſe dimitti ab eo q vult oēs

hoīes ſaluos fieri,& in agnitionē veritatis ve
nire:ſed q; ipſi iudici & largitori venię credē
tes,q & ſe poenitētiā ſemp acceptturū,& hāc
blaſphemiā nunq̄ dicit eſſe remittendā, cre-
damus hunc blaſphemum exigentibus meri
tis,ſicut nunq̄ ad remiſſionem,ita nec ad ip-
ſos dignę poenitentię fructus eſſe puētur ū.Iu
xta hoc qđ Ioannes Euangeliſta de qbuſdam
blaſphemię ſuæ merito excęcatis,veraciſſime
ſcripſit.Propterea non poterāt credere,qa ite
rū dixit Eſaias.Excęcauit oculos eoꝝ,& indu
rauit cor eoꝝ,vt non videāt oculis, & intelli
gant corde,& conuertant̄,& ſanem eos. Sola N
ergo blaſphemia in ſpiritū ſanctū, qua quiſq; Peccato ī
in ſimilitudinē diaboli & angeloꝝ eius cōtra ſpūm ſan
conſciētiā ſuā maieſtatē deitatis oppugnare ctū q ſint
nō trepidat,nō habet remiſſionē inęternū,ſed obnoxii.
reus erit ęterni delicti,ſicut euāgeliſta mani-
feſte declarat , qui poſito hoc dñi teſtimonio
ſubiūxit,atq; ait.Qm̄ dicebāt,ſpiritū immū- ,,
dum habet.Nā neq; ii qui ſpiritum ſanctum ,,
non eſſe,neq; qui hūc eſſe quidē ſed deū nō eſ De ſpū ſā
ſe,neq; qui hunc deū quidē eſſe,ſed patre fi- cto male
lioq; minorem credūt & confitent̄,quia nō in ſentiētes.
uidentia diabolica,ſed humana ignorātia du
cti faciūt hoc,irremiſſibilis blaſphemiæ crimi
ne tenentur:qua proprie prīcipes Iudæorum
& quiq; ſimili inuidiæ peſte corrupti,maie-
ſtatem blaſphemāt,ſine fine peribūt.Qđ ve-
ro ſecundū Matthæū dicit̄,eum q blaſphema
uerit in ſpiritū ſanctū,vel verbū dixerit con-
tra ſpiritū ſanctū,nō habere remiſſionē neq; ī
hoc ſeculo neq; in futuro, dat̄ intelligi,quaſ-
dam culpas in hoc ſeculo,quaſdā vero in fu
turo laxari. Qđ em̄ de vno negat̄,cōſequens O
intellectus patet,quia de qbuſdam concedit̄. Peccata ī
Sed tamen hoc de minimis paruiſq; peccatis altero ſe-
fieri poſſe credendum eſt , ſicut eſt aſſiduus culo di-
ocioſus ſermo,immoderatus riſus,vel pecca- mittenda
tū curæ rei familiaris,quæ vix ſine culpa vel
ab ipſis agit̄ qui culpā qualiter declinare de-
beant ſciunt,aut in non grauibus culpis erro
re ignorantiæ,quę cuncta etiā poſt mortem
grauant,ſi adhuc in hac vita poſitis minime
fuerint relaxata.Hoc tamen ſciendum eſt,qa
illic ſaltem de minimis nil quiſq; purgatio-
nis obtinebit,niſi bonis hoc actibus in hac ad
huc vita poſitus,vt illic obtineat promerea-
tur.¶Et veniunt mater eius & fratres,& fo- ,,
ris ſtantes miſerunt ad eū vocantes eū . Et ſe ,,
debat circa eum turba.Et cætera.Fratres do ,, P
mini,non filii beatę ſemp virginis Mariæ,iu Fratres
xta Heluidium,nec filii Ioſeph ex alia vxore, domini.
iuxta quoſdam,putandi:ſed eorum potius in Heluidiꝰ
telligendi ſunt eſſe cognati.Sane q; dominus

ad matrem fratreſq; rogatus, ab officio verbi diſſimulat egredi, non maternę refutat obſequia pietatis, cuius praeceptum eſt, Honora patrē tuū & matrē: ſed paternis ſe myſteriis amplius q̃ maternis debere monſtrat affectibus: idem nobis exemplo qđ verbo commēdās, cum ait. Qui amat patrem aut matrem plus q̃ me, non eſt me dignus. Non iniurioſe fratres contemnit: ſed opus ſpiritale carnis cognationi pręferens, religioſiorem cordium copulam docet eſſe q̃ corporum. Myſtice autem mater & fratres Ieſu, ſynagoga, ex cuius carne eſt editus, & populus eſt Iudaeorum, q ſaluatore intus docente venientes intrare nequeunt: cuius ſpiritaliter intelligere dicta negligunt. Pręoccupans enim turba eius ingreditur domum, eius auſcultat ſermonibus vt euangeliſta Matthaeus declarat: quia differente Iudaea gentilitas confluxit ad Chriſtū, atq; interna vitę myſteria quanto fide vicinior tanto mēte capacior hauſit. Iuxta qđ Pſalmiſta ait. Accedite ad eum & illuminamini.

Myſtice mr̃ & fratres Ieſu.

» ¶Et dicunt ei. Ecce mater tua & fratres tui
» foris q̃runt te. Et reſpondens eis ait. Quae eſt
» mater mea & fratres mei? Intus verbum, intus eſt lumen. Vnde alibi, Vt intrātes inquit videant lumen. Si ergo foris ſtantes nec ipſi agnoſcuntur parentes, & propter noſtrū fortaſſe non agnoſcuntur exemplum, quemadmodum nos agnoſcemur ſi foris ſtemus? Foris enim ſtantes volunt dominum videre cognati ipſius: cum Iudęi ſpiritalem in lege ſenſum non quaerentes, ſeſe ad cuſtodiam literae foris fixerunt, & quaſi Chriſtum poti⁹ ad carnalia docenda cogunt exire, q̃ ſe ad diſcenda
» ſpiritalia conſentiūt ingredi. ¶Et circūſpiciēs
» eos, qui in circuitu eius ſedebant, ait. Ecce
» mater mea, & fratres mei. Qui eñ fecerit vo
» luntatem dei, hic frater meus, & ſoror mea, &
» mater eſt. Cum is qui voluntatem Dei fecerit, ſoror & frater domini dicit̃, propter vtrūq; ſexum qui ad fidem colligitur, mirum nō eſt. Mirandum vero valde eſt, quomodo etiā mater dicatur. Fideles etenim diſcipulos fratres vocare dignatus eſt, dicens. Ire nunciate fratribus meis. Qui ergo frater domini fieri ad fidem veniendo potuerit, quaerendum eſt quo modo etiā mater eſſe poſſit. Sed ſciendū eſt nobis, quia qui Ieſu frater & ſoror eſt credendo, mater efficitur praedicādo. Quaſi eñ parit dominum quem cordi audientis infuderit. Et mater eius efficitur ſi per eius vocem amor domini in proximi mente generatur.

Q
Mr̃ quō ſint Chriſti fideles

Caput.IIII.

ET iterum coepit docere ad mare. »
Si euangelium Matthęi inſpicimus, patet pfecto hāc doctrinā dñi ad mare eadem die qua ſupiorem in domo celebratum eſſe ſermonē. Terminato nanq; eo ſermone, ſubiunxit cōtinuo Matthęus dicens. In illo die exiēs de domo ſedebat ſecus mare, & cōgregatae ſunt ad eum turbę multę. Et caetera. Nō ſolum aūt facta & verba dñi, verū etiā itinera ac loca in quibus virtutes operat̃ & pdicat, coeleſtibus ſunt plena ſacramētis. Poſt ſermonē qppe in domo habitum, vbi nefanda blaſphemia dęmoniū habere dictus eſt, egrediēs docebat ad mare, vt oſtēderet ſe relicta ob culpam perfidię Iudęa, ad gentes ſaluandas eſſe tranſiturū. Gentiliū nāq; ſupba & incredula diu corda merito tumidis amariſq; fluctibus maris aſſimilātur. Domum vero domini † perfidam fuiſſe Iudęā quis neſciat? Sed relicta domo in qua blaſphemias perpeſſus eſt impiorū, coepit docere ad mare: quia derelicta ob incredulitatem ſynagoga, ad colligēdā p Apoſtolos populi gentilis mltitudinē venit. Vnde apte pręmittit̃, q eo in domo prędicāte, mater ac fratres ei⁹ foris ſteterunt, & quaſi agniri ab illo nō ſint, ac ſic de domo exiens ad mare docturus trāſierit, quia poſtq̃ ſynagoga ad cuſtodiā ſe literę foris fixit, internisq; dñicę fidei arcanis figuras legis anteponere maluit, dñs ſacramenta ſalutis q̃ illa ſpreuerat, externis per orbē nationibus cōtulit. ¶Et cōgregata eſt ad eum »
turba multa, ita vt in nauē aſcēdēs ſederet in »
mari, & ōis turba circa mare ſup terrā erat: »
& docebat eos in parabolis multa. »
Q̃ turba multa ad dñm docētē ad mare cōgregata eſt ſignificat frequētiā populorū pdicantib⁹ Apoſtolis ad fidē veritatis cōfluētiū. Q̃ vero ipē nauē aſcēdēs ſedebat ī mari, pfigurabat eccleſiā in medio nationū nō credētiū & cōtradicētiū ędificādā. Quaſi eñ dñs ſedet in naui, medio in mari poſita, cum mentes fideliū inter infideles cōmotātiū gratia ſuę viſitatiōis illuſtrat: dilectāq; ſibi in his manſionem conſecrat. Porro turba q̃ circa mare ſup terrā poſita verbis dñi auſcultabat, ita vt nec fluctibus maris tangeret̃, nec cū illo in naui trāſcēſis fluctibus ſederet, illorū aptiſſime geſtat figurā qui nup ad audiendum verbū conuenerāt. Et qdē pietate animi a reproborū amaritudine, obſcuritate, iſtabilitate, ſecreti ſunt: ſed needū coeleſtib⁹ myſteriis q̃ deſiderāt imbuti.

Matth.xiii.

R
Itinera & loca in quibus opatus dñs.

S
Gentiū conuerſio.
† per fidem.

” ET dicebat illis ĩ doctrina ſua. Audite.
” Ecce exiit ſeminans ad ſeminandum.
Ipſe dominus in ſequentibus hanc pa-
rabolam exponens,ſemen eſſe verbũ dei.ſemi
T nantem vero ſeipſum aſſeuerat.Q đ vero di-
Exiit ad ſeminandũ. cit quia exiit ſeminans ad ſeminandum,no-
bis quærendum reliquit. Exiit ergo ſeminãs
ad ſeminãdum,quia dñs de ſinu patris egre-
diens venit in mundũ,ac verbũ veritatis qđ
apud patrem vidit,humano generi vel per ſe
ipſum,vel per eos quos inſtituit ipſe ſemina-
uit:iuxta qđ in eius laudibus dicit Abacuc.
Exiſti ĩ ſalutẽ populi tui,vt ſaluos facias chri
ſtos tuos.i.eos quos vnctione ſpirit⁹ tui con-
ſecrare,ac tui ſancti nominis participes face-
re dignaris. Vel certe exiit ad ſeminandũ,cũ
poſt vocatã ad fidem ſuã partẽ ſynagogę ele
ctam,ad collectionẽ quoq; gentiũ gratiæ ſuæ
dona diffudit.Q đ ipſum etiã ſuo itinere de
ſignauit,cum poſt prędicationẽ domi habitã
ad mare docturus exiit.Deniq; in domo prę-
dicans quoſdam ob blaſphemię ſuæ ſcelus ir-
remiſſibile deſeruit:quoſdam ob deuotionem
pietatis matrem ſuam appellauit & fratres.
Qđ differentiam manifeſte Iudęę gentis ex-
primit:in qua multi dño rebelles,nõnulli ſũt
diuina adoptione condigni. ¶Et dum ſemi-
” nat:aliud cecidit circa viam,& venerunt vo-
” lucres,& comederunt illud. In euangelio Lu
” cæ ita de hoc ſemine ſcriptum eſt. Aliud ce-
cidit ſecus viã, & conculcatũ eſt,& volucres
cæli comederunt illud . Quęcunq; ergo dñs
in hac parabola exponere dignatus eſt , pia
fide ſuſcipienda ſunt. Quę vero tacita noſtrę
intelligentię dereliquit,ęque pia intẽtione per
quirenda ac perſtringenda ſunt breuiter. Se-
men qđ circa viam cecidit,duplici lęſura diſ
periit,& ab itinerantibus ſcilicet conculcatũ,
V & a volucribus raptum. Via ergo eſt mẽs aſ
Via. ſiduo malarũ cogitationum meatu trita atq;
arefacta, ne verbi ſemen excipe ac germinare
ſufficiat: atq; ideo quicquid boni ſeminis vi-
cinia talis vię contigerit,perit: quia improbo
peſſimę cogitationis tranſitu conculcatum a
Diaboli. dæmonibus rapitur.Qui recte volucres cęli,
ſiue quia cæleſtis ſpiritaliſq; ſunt naturæ,ſi-
” ue quia per aera volitant,appellanẽ.¶Aliud
” vero cecidit ſuper petroſa,vbi non habuit ter
” ram multam,& ſtatim exortum eſt : quoniã
” non habebat altitudinem terræ. Et qñ exor-
” tus eſt ſol,exęſtuauit,& eo ꝙ nõ haberet radi
” cem exaruit.Et huius myſterium ſeminis do
min⁹ expoſuit.In qua videlicet expoſitiõe di-
ſcimus,quia nequaq̃ ipſæ res in vna eademq;
ſignificatione ſemp allegorice ponanẽ,Nanq;

petram duritiam proteruæ mentis , terram
lenitatem animæ obedientis,ſolem dicit fer-
uorem perſecutionis ſæuientis:cum ipſe alibi
ſolẽ in bono ponat,dicens fulgere iuſtos in fu
turo quaſi ſolẽ ĩ regno patris eorũ: & in ſtru
ctura domus ſpiritalis fodiendum in altum,
terram eiiciendam,& petram in fundamen-
to doceat eſſe locandã, hoc eſt ab imo cordis
ſinu cogitationes terrenas expurgandas , &
fortitudinem fidei inuictæ pro his in funda-
mento bonorum operum inſerendam eẽ mo
neat.In hoc ergo loco,altitudo terræ quæ cõ
petenter exculta ſemen verbi debuerat exci-
pere,probitas eſt animi diſciplinis cæleſtibus
exercitati,atq; ad auſcultandum obediẽdum
q; diuinis eloquiis regulariter inſtituti.Petro
ſa vero loca,q̃ tenui ceſpite cõtecta,ſuſceptũ
ſemen cito germinare queũt,ſed vim radicis
figẽdę nõ hñt,illa nimirũ ſunt ꝓcordia q̃ nul
lis diſciplinę ſtudiis erudita,nullis tẽtationũ
ꝓbatiõibus emollita,dulcedine tñ auditi ſer
monis ac ꝑmiſſis cæleſtib⁹ ad horã delectanẽ,
ſed in tempore tentationis recedunt:quia cũ
momentaneam cæleſtis oraculi dulcedinem
inſitæ ſibi auſteritati prætendunt , quaſi lo-
cus ſemini ſancto deputatus,magnam lapi-
dum congeriem pauca terræ humo coope-
riunt.Quæ ideo ad fructum peruenire iuſti
tiæ non valent , quia parum eis ineſt deſide-
rii ſalutaris , quod ſemen vitæ concipiat , &
multum ineſt duritiæ nocentis , qđ fructui
ſalutis obſiſtat. ¶Et dicebat . Qui habet au- ”
res audiendi,audiat.Quotiens hęc admoni- ” X
tiuncula vel in Euangelio vel in Apocalypſi Qui ha-
Ioannis interponitur , myſticum eſſe hoc qđ bet aures
dicitur,atq; ad audiendum diſcendumq; ſa- audiendi
lubre inſinuatur. Aures enim audiẽdi,aures audiat.
ſunt cordis,& ſenſus interiores:aures obediẽ
di & faciendi quæ iuſſa ſunt. ¶Illis autẽ qui ”
foris ſunt in parabolis omnia fiunt,vt viden ”
tes videant,& non videant,& audientes au- ”
diant & non intelligant : nequando conuer- ”
tantur,& dimittantur eis peccata . Notan- ”
dum in his domini verbis,ꝙ non ſolum ea q̃ Y
loquebatur,verum etiam quæ faciebat para- Facta do
bolæ fuerunt , ideſt rerum ſigna myſticarũ, mini.
cum dicuntur illi quibus in parabolis oĩa
fiebant,neq; quę videbant,neq; quę audiebãt
ad intellectum potuiſſe perducere.Quid eñ
obſtaret intuentibus ne ea quæ viderãt eius
facta vel itinera intelligerent , ſi non his ali-
quid amplius q̃ carnis oculis patebat , ſpiri-
taliter vellet intelligi:Illis ergo qui foris ſunt
neq; appropinquant pedibus domini,vt acci
piant de doctrina eius , in parabolis omnia

ſiunt,& facta ſcilicet & verba ſaluatoris:quia
neq; in his quę operabatur virtutibꝰ,neq; in
eis quę prędicabat arcanis,eũ cognoſcere deũ
valent.Ideoq; ad remiſſionem peccatorum ꝙ
per gratiam fidei ipſius obtinenda eſt,nõ me
rentur attingere. ¶Hi autem ſunt qui circa
viã,vbi ſeminatꝰ verbũ.Et audierint,cõfeſtim
venit Satanas, & aufert verbũ qđ ſeminatũ
eſt in corde coꝝ.Et cętera. In hac dñi expoſi
tione omnis eorũ qui audire quidẽ verba ſa-
lutis potuerũt,ſed ad ſalutem peruenire ne-
queunt,diſtantia comprehenditur.Sunt nan
q; qui verbum qđ audiũt,nulla fide,nullo in
tellectu,nulla ſaltem tentandę vtilitatis occa
ſione,percipere dignantꝰ.Quoꝝ indiſciplina-
tis ac duris cordibus mandatũ verbũ, confe-
ſtim immundi ſpiritus quaſi vię tritæ volu-
cres ſemen eripiunt.Sunt qui auditi verbi &
vtilitatem probant,& deſiderium guſtãt:ſed
ne ad id qđ probant perueniant, alios huius
viæ aduerſa terrẽdo, alios proſpera blandien
do retardant.Quorum primos dominus ter
ræ petroſæ:ſecundos comparat ſpinoſæ.Exci
piuntur ſane gentiles,qui ne audire quidem
Z verba vitę merentur.Nec mirum videri de-
Diuitiæ ſpinæ. bet,quare ſpinis diuitias comparauerit domi
nus,cum illę pungant,iſtę delectẽt.Recte eñ
ſpinæ vocantur:quia cogitationum ſuarum
punctionibus mẽtem lacerant. Et cũ vſq; ad
peccatũ ptrahunt,quaſi inflicto vulnere cruẽ
tant.Sed & exceptis vitiorum punctionibus,
diuitiarum cupido plurimum mentẽ deua-
†ſecurũ ſtat,ac †ſecuram eſſe non ſinit. Cum enim qſ
q; ſollicitus inuigilat quo ordine ſiue arte ea
quæ nondum habet acquirat,qua rurſum p
uidentia ea quæ iam acquiſierat conſeruet,
qua deniq; gloria ac dignitate acquiſitorum
copia perfruatur : quantis neceſſe eſt miſera
mens per horas ſingulas curarum ſtimulis
exulceretur! Vnde apte dñs in expoſitiõe ſpi
narum appellaturus diuitias,pręmiſit ęrũnas
dicens.Et alii ſunt qui in ſpinis ſeminantur,
hi ſunt qui verbum audiunt,& ęrumnę ſecu
li & deceptio diuitiarũ,& circa reliqua concu
piſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum : &
ſine fructu efficitur.Aerumnę (inquit) ſecu
li & deceptio diuitiarũ.Quẽcũq; enim ſuper
uacuus diuitiarum decipit appetitus,neceſ-
ſe eſt mox curarum ærumna,continuarum
comitans,ſiue etiã pręcurrens,affligat.Quid
enim ęrumnoſius illis,qui quãto plus habẽt,
tanto plus egent,& minus ſibiipſis habere vi
dentur: Iuxta quod poetarum quidã philar-
Iuuena-lis. gyris illudens ait.Creſcit amor nummi quã-
tum ipſa pecunia creſcit.Quantoq; feliciores
non ſolum appetitu verarum diuitiarũ, ve-
rumetiam ipſo contemptu falſarum,ꝙ ſe eſſe
veraciter fatentꝰ tanq̃ nihil habentes & oĩa
poſſidentes! Bene autem cum dixiſſet, Et
ęrũnę ſeculi & deceptio diuitiarum,addidit,
Et circa reliqua cõcupiſcentię. Pręcipit enim
ſcriptura.Cõcupiſcens ſapientiã ſerua mãda
ta,& deꝰ prębet illam tibi.Et iterũ dicit. Bea
tus vir qui timet dñm,in mandatis eiꝰ cupit
nimis.Cui contra qui neglecta ſapientia mã
datiſq; dñi cõtẽptis circa reliqua cõcupiſcẽs
aberrat,nec fructum accipere ſapiẽtię,nec ad
gaudiũ poteſt veræ beatitudinis attingere.
Suffocant enim huiuſmodi concupiſcentiæ
verbum,quia importunis cogitationibꝰ ſuis
guttur mentis ſtrangulant.Et dum bonũ de
ſiderium intrare ad cor non ſinunt,quaſi adi
tum flatus vitalis necãt.Cui iuſto iudicio cõ
tingit, vt quantũ circa reliqua concupiſcit,
tantũ longe abſit ab illo pauperũ ſpiritu deſi
derio,quo cupiunt diſſolui & eſſe cum Chri
ſto. Quin potiꝰ timet miſer qđ reuera euen-
turum eſt ei,diſſolui ab hac vita, & eſſe cum
diabolo.¶Et hi ſunt qui ſuper terram bonam „
ſeminati ſunt,qui audiunt verbum & ſuſci- „
piũt & fructificãt,vnũ.xxx. & vnũ.lx.& vnũ „
centum.Terra bona hoc eſt fidelis electorum „
conſcientia,omnibus terræ,nequam prouen-
tibus contraria facit,quia & commendatum
ſibi ſemen verbi libenter excipit,& exceptum
inter aduerſa ac proſpera conſtanter ad fru-
ctus vſq; tempora conſeruat.Fructificat au-
tem & facit vnum.xxx.& vnum.lx.& vnum
centum.Triginta videlicet,cum fidem ſanctę Triginta.
trinitatis electoꝝ cordibꝰ inſinuat. Sexagita Sexaginta.
cũ perfectionẽ docet bonæ operationis. Nam
quia in ſenario numero mundi ornatus ex-
pletus eſt, recte per hunc bona operatio deſi-
gnatur.Centum,cum in vniuerſis quæ agi- &
mus, quærenda nobis in regno cæleſti præ- Centum
mia demonſtrat.Centum namq; quæ compu in dextera.
tando in dexteram tranſſeruntur,recte in ſi-
gnificatione ponuntur perpetuæ beatitudi-
nis.Siquidem.xxx.&.lx.in læua adhuc manu
continentur,centum tranſeũt ad dexteram.
¶Quis enim magna ſit fides quę nobis cogni
tionem noſtri conditoris reuelat, magna ſint
opera quibus fides ne ſit score ocioſa conſumma-
tur, in hac tamen ambo ſunt vita neceſſa-
ria.Præmium vero fidei & operationis,quæ
per dilectionem exercentur,in futura eſt vita
ſperandum.

ET dicebat illis.Nũqđ venit lucerna vt „ A
ſub modio ponatꝰ aut ſub lecto! Nõne „
vt ſup cãdelabrũ ponatur! Quia ſupra „

dixerat Apoſtolis & eis q cũ illis erãt, Vobis
datum eſt ſcire myſterium regni dei:illis au-
tem qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt.
nunc oſtendit per eos aliquando etiam cæte-
ris idẽ myſterium eſſe reuelandum, & pectus
omniũ qui domũ dei eſſent intraturi, fidei flã
mis illuſtrandum. Quibus etiam verbis typi
ce fiduciam docet prædicandi, nequis timore
B carnaliũ incommodorũ lucem ſcientię quam
Modius. nouit, abſcondat. Modii nanq; & lecti nomine
vitam hanc pręſentẽ & carnẽ in qua viuim⁹,
lucernæ autem vocabulo, verbũ quo illuſtra
mur deſignat. Nam quia tempus vitę noſtrę
ſub certa diuinę prouiſionis menſura conti-
Lectus. netur, recte modio comparatur. Lectum vero
animę, corpus in quo temporaliter inhabitãs
quieſcit, recte appellari poſſe quis non videat?
Vnde ſanato cuidam dicitur. Surge, tolle le-
ctum tuum, & vade in domum tuã. Qđ eſt
aperte dicere. Surge de corpore negligentiæ,
& corpus in cuius deſiderus diutius iacebas,
in exercitia bonoꝝ operũ ſedulus attolle, &
ſic domũ ęternę habitationis pręmia bonorũ
operũ percepturus ingredere. Qui ergo amo-
re vitę temporalis & illecebrarum carnalium
occultat verbũ dei, quaſi modio vel lecto lu-
cernam operit, quia concupiſcentias carnis ꝑ
ponit manifeſtationi veritatis, quã prædicare
metuit. Super candelabrum autem ponit lu-
cernam, qui corpus ſuum miniſterio dei ſub-
iicit, vt ſuperior ſit prædicatio veritatis, & in
ferior ſeruitus corporis: per ipſam tamẽ cor-
poris ſeruitutem excelſior luceat doctrina, q̃
per officia corporalia, id eſt per vocem & lin-
guam & cęteros corporis motus in bonis opi
bus inſinuatur diſcentibus. Super candelabrũ
ergo ponit lucernam cum dicit Apoſtolus.
Nõ ſic pugno tanq̃ aerẽ cędẽs, ſed caſtigo cor
pus meum & ſeruituti ſubiicio, ne forte aliis
prędicans ipſe reprobus efficiar. ¶ Non enim
” eſt aliquid abſconditum qđ nõ manifeſtetur:
” nec factum eſt occultum, ſed vt palã veniat.
” Nolite, inquit, erubeſcere euãgeliũ dei, ſed in-
ter tenebras perſecutorũ, lumen verbi ſupra
veſtri corporis candelabrum leuate: fixa men
te retinentes illum retributionis extremę diẽ,
quo illuminabit dñs abſcondita tenebrarum
& manifeſtabit cogitationes cordium. Tunc
eñ & vos a deo laus, & aduerſarios veritatis
poena manet ęterna. ¶ Si quis habet aures au
” diẽdi audiat. Si quis habet ſenſum intelligẽdi
” verbum dei, non ſe ſubtrahat, non auditum
ad fabulas cõuertat: ſed ſcrutãdis eis quę ve-
ritas dixit, diligenter aurem accommodet: di
ligenter manus implendis eis quę iam intelle

xit, diligenter linguam prædicandis opportu
ne & importuneq; ſubiiciat. ¶ Et dicebat illis. Vi- ”
dete quid audiatis. In qua mẽſura menſi fue ”
ritis, remetietur vobis, & adiicietur vobis. Si ”
ſolerter (inquit) omnia quæ valetis bona fa-
cere, ac proximis intimare ſtudetis: aderit di-
uina pietas, quæ vobis & in præſenti ſenſum
altiora capiendi, ac potiora gerendi effectum
conferat, & in futuro ſupra q̃ ſperare noſtis
dona vobis ęternę retributiõis adiiciat. ¶ Qui ”
enim habet dabitur illi. Et qui nõ habet: etiã ”
qđ habet auferetur ab illo. Tota (inquit) in- C
tentione verbo quod auditis reminiſcendo & Hñti da
ſcrutando operam date: quia qui amorem ha bitur.
bet verbi, dabitur illi etiam ſenſus intelligen
di quod amat. At qui verbi amorem non ha-
bet audiendi, etiam ſi vel naturali ingenio vel
literarum ſibi callere videtur exercitio, nulla
veræ ſapientiæ dulcedine gaudebit. Quod et
ſi ſpecialiter dictum eſſe videtur de Apoſto-
lis, quibus charitate fideq; potius datum eſt
ſcire myſterium regni dei, & de perfidis Iu-
dæis, qui in parabolis videntes non videbant
& audientes non intelligebant, ꝙ videlicet li
teram legis in qua gloriabantur eſſent amiſ-
ſuri: poteſt tamen & generaliter accipi ꝙ nõ-
nunq̃ lector ingenioſus negligendo ſe priuet
ſapientia, quã tardus ingenio ſed ſtudioſus,
elaborando deguſtat. ¶ Et dicebat illis. Sic eſt ”
regnum dei, quemadmodum ſi homo iactet ”
ſementẽ in terram & dormiat: & exurgat no ”
cte ac die: & ſemen germinet & increſcat dũ ”
neſcit ille. Vltro enim terra fructificat, primũ ”
hęrbam, deinde ſpicã, deinde plenũ frumentũ ”
in ſpica. Et cum ſe produxerit fructus, ſtatim ”
mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis. ”
Semen homo iactat in terram, cum cordi ſuo D
bonam intentionem inſerit. Et poſtq̃ ſemẽ ia
ctauerit dormit: quia iam in ſpe boni operis
quieſcit. Nocte vero exurgit ac die, quia inter
aduerſa & proſpera proficit. Et ſemen germi
nat & creſcit, dum ille neſcit: quia & cum
adhuc metiri incrementa ſua nõ valet, ſemel
concepta virtus ad profectum ducitur. Et vl
tro terra fructificat: quia præueniente ſe gra
tia, mens hominis ſpontanea ad fructum bo-
ni operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra pri-
mum hęrbam, deinde ſpicam, deinde plenum
frumentum producit in ſpica. Hęrbam quip
pe producere, eſt inchoationis bonę adhuc te
neritudinem habere. Ad ſpicam vero hærba
peruenit, cum ſe virtus animo concepta ad
profectũ boni operis ꝑtrahit. Plenũ vero fru-
mẽtũ in ſpica fructificat: quãdo iã in tantum
virtus proficit, vt eſſe robuſti & ꝑfecti operis

poſſit.Et cũ ſe produxerit fructus,ſtatim mit
tit falcẽ,quoniã adeſt tẽpus meſſis.Omnipo-
tens enĩ deus producto fructu mittit falcẽ,&
meſſem ſuam deſecat,quia cũ vnũquenq; ad
opera pfecta perduxerit,eius tẽporalẽ vitam
per emiſſam ſententiã incidit,vt granũ ſuum
ad cæleſtia horrea perducat.Cũ ergo deſide-
ria bona cõcipimus, ſemen in terrã mittim⁹.
Cum vero operari recta incipimus,herba ſu
mus. Cũ aũt ad pfectũ boni operis creſcim⁹,
ad ſpicã puenimus.Cũ in eiuſdẽ operationis
perfectione ſolidamur,iã plenũ frumentũ in
ſpica proferimus.Nullus itaq; qui ad bonum
ppoſitũ adhuc in mẽtis teneritudine eſſe cõ
ſpicitur,deſpiciat,qa frumentũ dei ab hærba
" icipit vt granũ fiat.¶Et dicebat.Cui aſſimila
" bim⁹ regnũ dei,aut cui parabolę cõparabim⁹
" illud? Sicut granũ ſinapis,qđ cũ ſeminatum
" fuerit in terra,minus eſt omnibus ſeminibus
E " quę ſunt in terra.Regnũ dei pdicatio euãge
Regnũ dei. lii eſt,& notitia ſcripturarũ,quę ducit ad vitã
& de qua dicit ad Iudæos.Auferetur a vobis
regnum dei,& dabitur genti facienti fructus
eius.Simile eſt ergo huiuſcemodi regnũ gra-
no ſinapis,qđ iuxta euangeliũ Matthęi acci-
piens homo ſeminauit in agro ſuo. Homo q
ſeminat,a pleriſq; ſaluator intelligitur , q in
animis credentium ſeminet . Ab aliis homo
ipſe ſeminans in terra ſiue agro ſuo , hoc eſt
in ſemetipſo & in corde ſuo. Quis eſt iſte q ſe
minat,niſi ſenſus noſter & animus?Qui ſuſci
piens granũ pdicationis,& fouẽs ſementẽ hu
more fidei,facit ĩ agro ſui pectoris pullulare.
" ¶Quod cũ ſeminatũ(inquit)fuerit in terra
" minus eſt omnibus ſeminibus q̃ ſunt in ter-
" ra.Et cũ ſeminatũ fuerit aſcẽdit & fit maius
F " oĩbus holeribus,& facit ramos magnos,ita vt
Euãgelii pdicatio. poſſint ſub vmbra eius aues cęli habitare.Prę
dicatio euangelii minima eſt in oĩbus diſcipli
nis.Ad primã quippe doctrinã fidẽ nõ habet
veritatis,hominẽ dominũ deũ mortuũ & ſcã
dalũ crucis pdicãs.Cõfer huiuſcemodi doctri
nã dogmatibus philoſophorũ, & libris eorũ,
& ſplendori eloquẽtię cõpoſitioniq; ſermonũ,
& videbis quãto minor ſit cęteris ſeminibus
ſemẽtis euãgelii.Sed illa cum creuerint, nihil
mordax,nihil viuidũ, nihil vitale demõſtrãt.
Totũ flaccidũ marcidũq; ebullit in holera &
in hęrbas,quæ areſcunt & corruunt.Hęc au-
tẽ prædicatio quæ parua videbatur in princi
pio,vel cũ in anima credẽtis, vel cum in toto
mundo ſata fuerit,nõ exurgit in holera , ſed
creſcit in arborẽ,vt in aliis euangeliſtis aptiſ-
ſime dicitur.Aſcendit ergo granum ſinapis
ſeminatũ ĩ terra ſiue agro domini,& de hole
re mutatur in arborem,cuius natura eſt alti-
tudine amplitudine annoſitate,hęrbarũ omi ĩ
um tranſcendere naturã.Magna eſt enim hu
ius altitudo arboris,quia mentes auditorum
ſuorũ prędicatio euangelii ad appetenda cæ-
leſtia ſuſtollit.Diffuſa eſt ramis,quia per præ
dicatores ex ſeſe naſcentes,totius mundi ter
minos occupauit.Diuturnitate pręminet,qa
veritas quam prędicat,nullo vnq̃ fine delebi
tur.Sub vmbra illius volucres cæli habitant,
quoniam animę fideliũ quę ad cęleſtia per de
ſiderium volare,& neglectis temporaliũ rerũ
cupiditatibus ſurſum cor habere conſueue-
runt,iuxta Pſalmiſtę vocẽ,in protectione ala-
rum domini ſperabũt.Vnde & ſponſa in Cã
ticis canticorum,hoc eſt vna de multis ani-
mabus collecta ſanctorum eccleſia, gloriatur
& dicit.Sub vmbra illi⁹ quẽ deſiderabã ſedi,
& fructus eius dulcis gutturi meo.Quod eſt
aperte dicere.Sub protectione illius quem vi
dere deſiderabam,me cęterorum ſolatio deſti
tutam ſubieci,& gaudium aſpectus ac pręſe n
tia illius dulcis cordi meo,quicquid extra il-
lum eſt me contemnere,immo faſtidire coe-
git.¶Et talibus multis parabolis loquebatur "
eis verbum,prout poterant audire.Sine para "
bola autem non loquebatur eis. Non hoc "
ita dictum eſt, quaſi nullum apertũ ad tur G
bas ſermonem fecerit,ſed per ſolas parabolas Parabolę in euãgelio
locutus eis fuerit:verũ ita poti⁹,qa nullus fa
cile ſermo eius inuenitur in quo nõ aliquid
parabolarum ſit intermixtum.

Liber Secundus.

ET ait illis illa die "
cum ſero eſſet fa "
ctum. Trãſeam⁹ "
contra.Et dimit "
tẽtes turbam,aſ "
ſumunt eum ita "
vt erant in naui, "
& alię naues erãt "
cũ illo. In hac na "
uigarione,domi-
nus vtranq; vni
us eiuſdemq; ſuę perſonę naturam dignatur
oſtẽdere,dum ipſe,qui vt homo dormit in na
ui, furorem maris verbo compeſcit vt deus.
Porro iuxta allegoriam mare quod cum ſuis H
tranſire deſiderat,tenebroſus amaruſq; ſecu- Mare.
li præſentis ęſtus accipitur.Nauicula autem
quam aſcẽdit,nulla melius q̃ ſacratiſſimę paſ
ſionis ipſius intelligitur arbor . Cuius bene-
ficio quiq; fideles adiuti, tranſcenſis mundi
fluctibus,ad habitationem patrię cęleſtis qua

K ſi ad ſtabilitatem ſecuri littoris perueniunt.
Naues. Aliæ autem naues quę fuiſſe dicuntur cum
domino, nec tamen in altũ ductæ, vel aliqd
tempeſtatis pertuliſſe narrantur, illos nimi-
rum ſignificant, qui ita fide dominicæ cru-
cis imbuti ſunt, vt necdum turbine tribula-
tionum pulſati tantum in pace eccleſię ſuſce
pta fidei myſteria conſeruent: vel certe eos q
poſt crebras tentationum procellas aliquan-
tula ad tempus ſerenitate conceſſę pacis vtũ
tur. Incertum namq; eſt naues illę vtrum nu
per factę in portum deductę ſint, an poſt ex-
perta maris pericula ad portũ reductę. Vnde
vtroſq; recte poſſunt deſignare, & eos videli
cet qui necdum ſunt tentationibus probati,
& illos qui poſt examinationem crebram tri-
bulationum pro Chriſto aliquãta ſopitis ten
tationibus ſunt rerum tranquillitate potiti.
" ¶Et facta eſt procella magna venti, & fluctus
" mittebat in nauem, ita vt impleretur nauis.
" Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiẽs.
Diſcipulis nauigantibus Chriſtus obdormi-
uit: quia calcantibus ſeculum fidelibus futu-
riq; regni quietẽ animo meditantibus, & vel
ſecundo ſpiritus ſancti flatu vel remigio p-
prii conatus infidos mundi faſtus certatim
poſt terga iactantibus, tempus ſubito domi-
nicę paſſionis aduenit. Vnde bene hoc ſero
facto geſtũ fuiſſe perhibet, vt veri ſolis occubi
tum non ſola domini dormitio, ſed & ipſa de
cedentis lucis hora ſignificet. Aſcendente au
tem illo puppim crucis, qua ſomnum mortis
caperet, fluctus blaſphemantium perſecuto-
rum dęmoniacis excitati procellis, aſſurgunt
Quibus tamẽ non ipſius patientia turbatur
ſed diſcipulorum imbecillitas concutitur, tre
" pidat, periclitatur. ¶Et excitant eũ, & dicunt
" ei. Magiſter non ad te pertinet quia perimus!
Excitant dominum diſcipuli, ne eo dormien
te fluctuũ feritate diſpereãt, quia cuius mor
tem viderant, maximis votis reſurrectionem
quęrebant, ne ſi diutius ipſe morte carnis ſo-
piretur, eorum mens ſpiritali in perpetuum
" morte periret. Vnde bene ſequitur. ¶Et exur
" gens comminatus eſt vento, & dixit mari, Ta
" ce, obmuteſce. Et ceſſauit ventus, & facta eſt
" tranquillitas magna. Vẽto quippe exurgens
comminatus eſt: quia reſurrectione celebrata
diaboli ſuperbiam ſtrauit, dum per mortẽ de-
ſtruxit eum qui habebat mortis imperiũ. Ma
re quoq; ſilere pręcepit, ac tranquillitatem
reduxit, quia veſanam Iudęorum rabiem quę
caput quatiẽs clamauerat, Si filius dei eſt, de
ſcendat nunc de cruce & credimus ei, mortẽ
ſuperando ac de ſepulchro reſurgendo deie-
cit. Vbi notandum iuxta literam ꝙ omnes
creaturę ſentiant creatorem. Quibus enim in L
crepatur & imperatur, ſentiunt imperantem. Inanima
Nõ errore hæreticorũ, q oia putãt animãtia, quõ obe-
ſed maieſtate cõditoris. Quę enim apud nos diant.
inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt. ¶Et ait illis.
Quid timidi eſtis! Necdum habetis fidẽ. Re-
cte arguuntur qui pręſente Chriſto timebant
cũ vtiq; qui ei adhęſerit perire nõ poſſit. Cui
ſimile eſt hoc, ꝙ poſt mortis ſomnum diſci- Mar. vlt.
pulis apparẽs exprobrauit incredulitatem il
lorũ & duritiam cordis, quia iis qui viderãt
eum reſurrexiſſe non crediderunt. Iterumq;
dixit ad eos. O ſtulti & tardi corde ad creden Luc. vlt.
dum in omnibus q̃ locuti ſunt prophetę. Nõ
ne hęc oportuit pati Chriſtum & ita intrare
in gloriã ſuã! Acſi per metaphoram nauigii
diceret. Nonne oportuit Chriſtũ ſoporati ver
tentibus vndiq; fluctibus nauem in qua dor
miebat, & ita expergefactum ſedatis extemplo
tumidis gurgitum ęſtibus diuinitatis ſuę cũ-
ctis patefacere virtutem! Et timuerũt timore
magno, & dicebant ad alterutrum. Quiſpu-
tas eſt iſte! Quia ventus & mare obediunt ei.
Matthęus ita ſcribit. Porro hoĩes mirati ſunt
dicentes. Qualis eſt hic! Et cętera. Non ergo
diſcipuli ſed nautę & cęteri qui in naui erãt
mirabãtur, & de eius, cui ventus & mare obe
diret, perſona dubitabant. Sin autem quis con
tentioſe voluerit eos qui mirabantur fuiſſe di
ſcipulos, reſpõdebimus recte homines appella
tos, quia necdum potentiam nouerant ſalua-
toris. Et nos quoq; ſinguli cum ſigno domini
cæ crucis imbuti ſeculum relinquere diſponi
mus, nauẽ profecto cũ Ieſu conſcendimus, ma
re tranſire conamur. Sed qui nõ dormitabit,
neq; obdormiet, Iſrael cuſtodiẽs ſemper, nobis
tamen ſæpe nauigantibus quaſi inter æquo-
ris fremitus obdormit, quando crebreſcẽte in
ter medios virtutum niſus vel immundorũ
ſpirituũ, vel hominum prauorum, vel ipſo no
ſtrarũ cogitationum impetu fidei ſplendor ob
tenebreſcit, ſpei celſitudo contabeſcit, amoris
flamma refrigeſcit. Verum inter huiuſmodi
procellas ad illum neceſſe eſt gubernatorem
curramus, illũ ſedulo excitemus, q nõ ſeruiat
ſed imperet vẽtis. Mox tẽpeſtates cõpeſcet, re
fundet trãquillitatẽ, portũ ſalutis indulgebit.

Caput Quintum.

ET venerunt trans fretũ ma "
ris in regionem Geraſeno- "
rum. Geraſa eſt vrbs in- M
ſignis Arabiæ trans Iorda- Geraſa.
nem iuncta monti Galaad,
quẽ tenuit tribus Manaſſæ

non longe a ſtagno Tiberiadis,in qđ porci ꝓ
cipitati ſunt.Significat autem nationem gē
tium,quam poſt ſomnum paſſionis,reſurre-
ctioniſq; ſuę gloriā miſſis prędicatoribus Sal
uator eſt viſitare dignatus.Vnde bene Gera
ſa,ſiue Gergeſi(vt quidam legūt)colonum
eiiciens ſiue aduena propinquans interpreta
tur: videlicet inſinuans quia gentium popu
lus & eum a quo nequiter incolebatur hoſtē
de ſuo corde repulerit, & qui erat longe, fa-
„ ctus ſit prope in ſanguine Chriſti.❡Et exeū
„ te eo de naui,ſtatim occurrit ei de monumē
„ tis homo in ſpiritu immundo, qui domici-
N „ lium habebat in monumentis.Homo iſte qui
Dęmoniacus. ſpiritu vexabatur immundo,& domino ve-
ſanus ſed mox curandus occurrit , figuram
habet populi gentilis,qui vſq; ad tēpora do-
minicæ incarnationis , dæmonicis deluſus
doctrinis idola pro deo colebat.Qui domici-
lium habebat in monumētis,quia in mortu
is operibus hoc eſt in peccatis delectabatur.
Quid enim ſunt corpora perfidorū,niſi quę-
dam defunctorum ſepulchra,in quibus non
dei habitat ſermo,ſed anima peccatis mor-
„ tua recluditur? ❡Et neq; catenis iam quiſ-
„ ꝗ eum poterat ligare,quoniam ſępe compe-
„ dibus & catenis vinctus dirupiſſet cate-
„ nas,& compedes comminuiſſet.Et nemo po
O terat eum domare . Catenis & compedibus
Catenę. graues & durę leges ſignificantur gentium,
quibus & in eorū republica peccata cohiben-
tur . Ruptiſq; catenis(vt Lucas ſcribit) age
batur a dęmonio in deſerto,qui etiam ipſis
tranſgreſſis legibus ad ea ſcelera cupiditate
ducebatur,quæ iam vulgarem conſuetudi-
„ nem excederent.❡Et ſemper nocte ac die in
„ monumentis & in montibus erat,& clamans
„ & cōcidens ſe lapidibus.Semper nocte ac die
furebat dęmonioſus , quia gentilitas ſiue ad
uerſis rerum caſibus laboraret,ſeu pax & ꝓ
ſperitas aliqua mundi blandientis arrideret,
nequaꝗ̄ a ſeruitio malignorū ſpirituum col
lum mentis excutere nouerat,ſed per operū
fœditatem quaſi in monumentis iacebat,per
faſtum ſuperbię in montium iugis errabat,ꝑ
verba duriſſimę infidelitatis , quaſi arreptis
furibunda cautibus ſeipſam concidebat. Sed
atteſtāte Ioāne Baptiſta dominus de lapidi
b[9] ſuſcitauit filios Abrahę,dū dura infideliū
„ corda ad gratiā pietatis cōuertit . ❡Videns
„ autē Ieſum alōge cucurrit,& adorauit eū,
„ & clamās voce magna dixit. Quid mihi &
P tibi Ieſu fili dei altiſſimi?Quāta Arrii veſa-
Arrii error. nia Ieſum creaturam & non deum credere,
quem filiū dei altiſſimi dęmones credunt &

contremiſcunt?Quę impietas Iudæorū,eum Iudęorū.
dicere in principe dęmoniorū eiecisse dęmo-
nia,quem ipſa dęmonia fatentur nihil ſecum
habere commune?Qui hoc ipſum qđ tunc ꝑ
dęmoniaci clamauere furorem, poſtmodum
in delubris idolorū dicere & cōfiteri nō ceſ-
ſarunt:Ieſum videlicet eſſe Chriſtum filium
dei altiſſimi , nec ſeſe aliquid cum illo pacis
aut ſocietatis habere. ❡Adiuro te per deum „
ne me torqueas.Dicebat enim illi.Exi ſpirit[9] „
immunde ab homine.Hoſtis humanę ſalutis „
non exiguum ſibi ducit eſſe tormentū ab ho
minis lęſione ceſſare,quantoq; hunc diutius
poſſidere ſolebat,tanto difficilius dimittere
conſentit.Vnde ſtudendum ſummopere eſt,
vt & ſiquādo vt homines,a diabolo ſupere-
mur,mox eius laqueos euitare ſatagamus,ne
ſi aliquanto tardius eius viribus reſiſtatur,
laborioſius quādoq; pellatur.❡Et interroga „
bat eum.Quod tibi nomen eſt?Et dicit ei. Le „
gio nomen mihi eſt,quia multi ſumus. Non „
velut inſcius nomen inquirit,ſed vt confeſſa
publice peſte quam furēs tolerabat,virtus cu
rantis gratior emicaret.Sed & noſtri tempo
ris ſacerdotes qui per exorciſmi gratiam dæ
mones eiicere norunt,ſolent dicere patientes
non aliter valere curari,niſi quantum ſapere T
poſſunt omne qđ ab immundis ſpiritibus vi
ſu,auditu,guſtu,tactu,vel alio quolibet cor-
poris aut animi ſenſu vigilantes dormiētes
ve pertulerint,confitendo patenter exponāt.
Qđ vero dicebat ſpiritus,Legio nomē mihi
eſt,quia multi ſumus,ſignificat populum gē Legio.
tium nō vni cuilibet,ſed innumeris ac diuer
ſis idololatrię cultibus eſſe mancipatū.Cui
contra ſcriptū eſt,ꝙ multitudinis credentiū
erat cor vnum,& anima vna.Vnde bene in Q
Babylonis conſtructione linguarum vnitas Babylon.
per ſpiritū ſupbię ſciſſa,in Hieroſolyma eſt ꝑ Hieroſolyma.
gratiam ſancti ſpiritus linguarum varietas
adunata.Et illa cōfuſio,hęc viſio pacis inter
pretatur.Quia videlicet electos in pluribus
linguis & gentibus vna fides ac pietas toto
orbe pacificando confirmat:reprobos autem
plures ſectę ꝗ̄ linguę diſſociando confundūt.
❡Et deprecabatur eū multum ne ſe expelle- „
ret extra regionē.In euangelio Lucę ita ſcri „
ptum eſt.Et rogabant eum ne imperaret illis
vt in abyſſum irent.Sciebant ergo dęmones
aliquando futurū,vt per aduentum domini R
mitterentur in abyſſum,non ipſi futura præ
diuinantes,ſed prophetarum de ſe dicta reco
lentes.Ideoq; gloriam dominici aduētus quā
mirabantur,ad ſuam pertimeſcebant tende-
re damnationem.❡Erat autem ibi circa mō- „

,, tem grex porcorum magnus paſcens. Et de
,, precabantur eum ſpiritus dicẽtes, Mitte nos
,, in porcos, vt in eos introeamus. Et conceſſit
,, eis ſtatim Ieſus. Ideo permiſit quod petebant
dęmonibus, vt per interfectionẽ porcorũ, ho-
minibus ſalutis occaſio prębeẽretur. Paſtores
S enim iſta cernentes, ſtatim nunciant ciuita-
Manichę⁹. ti. Erubeſcat Manichęus. Si de eadem ſubſtan
tia, & ex eodem auctore hominum beſtiarũ
ꝗ ſunt animæ, quo modo ob vnius hominis
ſalutem duo milia porcorum ſuffocantur? In
quorum tamen interitu figuraliter homines
immundi, vocis & rationis expertes indican
tur, qui in monte ſuperbiæ paſcentes, lutulen
tis oblectantur in actibus. Talibus enim per
cultus idolorum poſſunt dæmonia domina-
ri. Nam niſi quis porci more vixerit, nõ in eũ
diabolus accipiet poteſtatem, aut ad proban-
dum tantũ, non autẽ etiã ad perdendũ acci-
,, piet. ℭEt exeuntes ſpiritus immundi introie
,, runt in porcos, & magno impetu grex pręci
,, pitatus eſt in mare ad duo milia, & ſuffoca-
,, ti ſunt in mari. Significat ꝙ iã clarificata ec-
cleſia & liberato populo gentium a domina-
tione dæmoniorum, in abditis agunt ſacrile-
gos ritus ſuos qui Chriſto credere noluerũt
cæca & profunda curioſitate ſubmerſi. Et
T notandũ ꝙ ſpiritus immundi nec in porcos
irent, niſi hoc illis benignus ipſe Saluator pe
tentibus, quos certe in abyſſum poſſet relega
re, concederet: Rem neceſſariam docere nos
volens, vt ſcilicet nouerimus eos multo mi-
nus poſſe ſua poteſtate nocere hominibus, q
nec pecoribus qualibuſcũꝗ potuerunt. Hanc
autem poteſtatẽ deus bonus occulta iuſtitia
,, dare nobis poteſt, iniuſta nõ poteſt. ℭQui au
,, tem paſcebant eos, fugerunt, & nunciauerũt
,, in ciuitatem & in agros. Q; paſtores porco-
rũ fugiẽtes iſta nunciãt, ſignificat quoſdam
etiam primates impiorum ꝗꝗ Chriſtianam
legem fugiant, poteſtatem tamẽ eius per gẽ
,, tes ſtupẽdo & mirando prędicare. ℭEt egreſ
,, ſi ſunt videre quid eſſet factum. Et veniunt
,, ad Ieſum, & vident illum qui a dęmonio ve-
,, xabatur ſedentẽ veſtitũ & ſanę mentis, & ti
,, muerunt. Et cętera. In euangelio Lucæ ſcri-
ptum eſt, Sedentem ad pedes eius. Significat
autem multitudinem vetuſta ſua vita dele-
ctatam, honorare quidem, ſed nolle pati Chri
ſtianam legem, dum dicunt, ꝙ eã implere nõ
V poſſunt, admirantes tamen fidelem populũ
Sedere ad pedes domini. a priſtina perdita conuerſatione ſanatũ. Sede
re namꝗ ad pedes domini eſt eum a quo dæ-
monia exierãt, eos q a peccatis correcti fuerĩt,
fixa mentis intentione veſtigia ſui ſaluatoris
quę ſequantur intueri. Veſtitum reſumere
eſt virtutum ſtudia quę veſani perdiderant
iam ſana mente recipere. Cui figurę apte con
gruit illa domini parabola, in qua rediens ad
patrẽ filius luxurioſus & prodigus, mox ſto-
la prima cum annulo induitur, manifeſte inſi
nuans ꝙ ꝗſquis vero corde de admiſſis pœni
tuerit, poteſt donante Chriſti gratia prima
iuſtitię opera de quibus ceciderat, cum annu
lo inuiolatę fidei recuperare. ℭEt rogare eũ ,,
cœperũt, vt diſcederet a finibus eorum. Con ,,
ſcii fragilitatis ſuę Geraſeni, præſentia domi
ni iudicant ſe indignos, non capientes verbũ
dei, nec infirma adhuc mente pondus ſapien
tię ſuſtinere valentes. Quod & Petro ipſi vi-
ſo piſcium miraculo contigiſſe legitur. Et vi
dua Sareptana beati Helię cuius ſe ſenſit ho
ſpicio benedici, nihilominus ſe putauit præ-
ſentia grauari dicens. Quid mihi & tibi vir
dei? Ingreſſus es ad me vt rememorarentur
iniquitates meæ, & occideres filium meum?
ℭCumꝗ aſcenderet nauem, cœpit illum de- ,,
precari qui a dęmonio vexat⁹ fuerat, vt eſſet ,,
cum illo, & non admiſit eum, ſed ait illi. Va- ,,
de in domum tuam ad tuos, & annuncia illis ,,
quanta tibi dominus fecerit, & miſertus ſit ,,
tui. Hęc ex illa Apoſtoli ſententia recte poſ-
ſunt intelligi, cum ait. Diſſolui & eſſe cum
Chriſto multo magis optimũ, manere in car
ne neceſſarium propter vos. vt ſic quiſꝗ in-
telligat poſt remiſſionem peccatorum redeũ-
dum eſſe ſibi in conſcientiam bonam, & ſer-
uiendum euangelio propter aliorum etiam
ſalutem, vt deinde cum Chriſto requieſcat,
ne cum prępropere iam vult eſſe cum Chri
ſto, negligat miniſteriũ pdicationis fraternæ
redemptioni accommodatum. Q; vero Mat
thęus duos dicit a dæmonum legione cura- X
tos, Marcus autẽ & Lucas vnum commemo Concor-
rãt, intelligas vnum eorum fuiſſe perſonę ali dia euan
cuius clarioris & famoſioris, quem regio illa gel.
maxime dolebat, & pro cuius ſalute plurimũ
ſatagebat. Hoc volentes ſignificare duo euan
geliſtę, ſolum commemorãdum iudicauerũt
de quo facti huius fama latius præclariuſꝗ
flagrauerat. Sed & allegorię ſumma concor-
dat, quia ſicut vnus a dęmonio poſſeſſus, ſic
& duo gentilis populi typum non inconue-
niẽter exprimunt. Nam cum tres filios Noe
generauerit, vnius ſolum familia in poſſeſſio
nem aſcita eſt dei, ex duobus reliquis diuerſa
rum nationum quæ idolis mancipparentur, p
creati ſunt populi.

ET venit quidam de Archiſynagogis ,,
nomine Iairus, & vidẽs eum, procidit ,,

,, ad pedes eius. Et cętera. In hac lectione vbi
Archiſynagogus ſaluare filiam petit ſuam,
ſed pergente ad domum eius domino pręoc
cupans hæmorroiſſa mulier prætipit ſani-
tatem,ac deinde filia Archiſynagogi ad opta
tam peruenit ſanitatem, immo de morte
reuocata eſt ad vitam,ſalus oſtenditur gene-
ris humani,quæ domino in carne veniēte ita
diſpenſata eſt,vt primo aliqui ex Iſrael ad fi-
dem venirent,deinde plenitudo gentium in-
traret, & ſic omnis Iſrael saluus fieret. Quis
ergo Archiſynagogus iſte,qui ad dominum
ꝓ filia rogaturus aduenit,melius q̄ ipſe Moy
Iairus. ſes intelligit: Vnde bñ Iairꝰ,ideſt illuminans
ſiue illuminatus vocat̃, q accepit verba vi-
tę dare nobis,& per hęc cęteros illuminat,&
ipſe a ſpiritu ſancto quo vitalia monita ſcri-
bere vel docere poſſet,illuminatꝰ eſt. Qui vi-
dens Ieſum procidit ad pedes eius,quia prę-
uidēs in ſpiritu venturū in carne dominū,
humili corde ſe eius potētię ſubdidit:quē ita
circa finem ſeculi hominem incarnandū eſſe
cognouit,vt ęternum ante omne ſeculum de
um exiſtere nō dubitaret. Si eñ caput Chri-
ſti deus,pedes eius quid aptius q̄ aſſumpta
humanitas qua terrā noſtrę mortalitatis teti
git,accipiendi ſunt? Et procidere Archiſyna
gogum ad pedes Ieſu,eſt legiſlatorem cū to-
ta progenie patrum mediatorem dei & ho-
minū longe ſibi dignitatis gloria pręferendū
eſſe cognoſcere,& confiteri cum Apoſtolo qa
quod infirmū eſt dei,fortius eſt hominibus.
,, ¶Et deprecabatur eū multum dicens. Quo-
,, niam filia mea in extremis eſt, veni impone
,, manꝰ ſup eā,vt ſalua ſit & viuat. In euāgelio
Lucę ita ſcriptū eſt,quia filia vnica erat illi ſe
re annorum xii,& hec moriebatur. Filia ergo
Archiſynagogi,ipſa eſt ſynagoga,quę ſola le-
gali inſtitutione compoſita,quaſi vnica Moy
ſi nata erat. Et hæc velut duodecimo ætatis
anno, hoc eſt tempore pubertatis appropin-
quante,moriebatur,quia nobiliter a prophe-
tis educata, poſtq̄ ad intelligibiles annos per
uenerat, poſtq̄ ſpiritalem deo ſobolem gene
rare debebat,ſubito errorum languore cōſter
nata, ſpiritalis vitæ vias ingredi deſperabili-
ter omiſit:& ſi non a Chriſto ſuccurreretur,
horrēdam per omnia corruiſſet in mortem.
,, ¶Et abiit cum illo,&.ſequebatur eum turba
,, multa,& comprimebant illum. Ad puellam
pergens ſanandam dominus a turba compri
mitur,quia genti Iudęę ſalutaria monita prę
bens quibus ęgram vitiis eius conſcientiam
erigeret,noxia carnalium populorum eſt cō-
,, ſuetudine grauatus. ¶Et mulier quę erat in
profluuio ſanguinis duodecim annis. Et cęte ,,
ra. Mulier ſanguine fluēs ſed a domino cura- Y
ta eccleſia eſt cōgregata de gētibus, q̄ inge- Sanguine
nito carnalium delectationum polluta fluxu fluens.
atq; a coetu iam fuerat ſegregata fideliū,ſed
dum verbum dei Iudęam ſaluare decerneret
illa paratā iam promiſſamq; aliis prætipuit
ſpe certa ſalutē. Notādumq; q; & Archiſyna Nota tēpo
gogi duodennis ſit filia,& mulier hęc ab an- ris cōgrui
nis.xii.ſanguine fluxerit,hoc eſt eodē quo hęc tatem.
nata ſit tempore,illa coeperit infirmari. Vna
enim pene eadēq; ſeculi huius ætate, & ſyna
goga in patriarchis naſci,& gentium extera
rum natio per orbem coepit idololatrię ſanie
foedari. Nam & fluxus ſanguinis bifariā,hoc
eſt,& ſuper idololatrię pollutione,& ſuper iis
quę carnis ac ſanguinis delectatione gerunt̃,
poteſt recte intelligi. ¶Et fuerat multa per- ,,
peſſa a compluribus medicis, & erogauerat ,,
omnia ſua,nec quicq̄ profecerat,ſed magis de ,,
terius habebat. Medicos ſiue falſos intellige ,,
theologos,ſiue philoſophos legumq; docto- Z
res ſecularium, qui multa de virtutibus vi- Medici.
tiiſq; ſubtiliſſime diſputantes,vtilia viuendi
credendiq; inſtituta ſe mortalibus dare pro-
mittebant,ſeu certe ipſos ſpiritus immundos
qui velut hominibus cōſulendo ſeſe pro deo
colēdos ingerebant. Quibus certatim audiē
dis gētilitas quāto magis naturalis induſtrię
vires expenderat,tanto minus potuit ab ini
quitatis ſuæ ſorde purgari. Sed hæc vbi po
pulum Iudæorum ægrotaſſe, verūq; de cæ
lo cognouit adeſſe medicum,coepit & ipſa lā
guoris ſui ſperare pariter & inquirere reme
diū. Cū audiſſet de Ieſu venit in turba retro,
& tetigit veſtimentum eius. Dicebat eñ,qa ,,
ſi tetigero veſtimentum eius ſalua ero. Et cō ,,
feſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius. Venit ,,
& dominū tāgit eccleſia,cum ei per fidei ve ,,
ritatem appropinquat. Venit autem retro, ſi
ue iuxta id qđ ipſe ait. Siquis mihi miniſtrat
me ſequatur. Et alibi ꝑcipitur: Poſt dominū
deum tuū ambulabis. Siue quia pręſentē in
carne dominū non videns,peractis iam ſacra
mentis incarnationis illius ad fidei & agni-
tionis eius gratiam peruenit: Sicq; dum par
ticipatione ſacramētorū eius ſaluari a pecca
tis meruit,quaſi tactu veſtimentorū eius ſon
tem ſui ſanguinis ſiccauit. Fons quippe ſan- A
guinis eſt origo peccati. Cuiuſq; fons ſan Fons ſan
guinis, eſt immundæ primordium cogita- guinis.
tionis, ex quo peccatum omne naſcitur.
Sed dominus cum verbis euāgelicis non ſo-
lum opera & verba mala compeſcere, ſed &
cogitationū nequam radicem extirpare cu-

rauit, cum hęc vtraq; ſacramentis euãgelicis
emundari donauit, quaſi virtutem exſiccan-
di fontis obſcœni ſuis veſtimentis indidit.
,, ¶Et ſtatim Ieſus cognoſcẽs in ſemetipſo vir
,, tutem quæ exierat de eo, conuerſus ad tur-
,, bam aiebat. Quis tetigit veſtimenta mea? Nõ
vt ipſe quę neſciat doceatur interrogat, ſed
vt virtus quam bene nouerat, immo quã ip
ſe dederat, in muliere declararet, & declara-
ta agnitaq; virtute fidei multi ad ſalutem p-
,, uenient. ¶Et dicebant ei diſcipuli ſui: vides
,, turbam comprimentẽ te, & dicis quis me te-
tigit? Quem turba paſſim comitans compri-
mit, vna credula mulier dominũ tangit, quia
qui diuerſis inordinate glomerantium hęre-
ſibus, ſiue peruerſis morib⁹ grauatur, ſolo ca
B tholicę eccleſiæ fideliter corde veneratur. Nã
Tãgẽtes ſicut quidam videntes non vident, & audien
nõ tãgũt. tes non audiunt, ita etiam tangentes non tã-
gunt, qui non ſimplici ſed dubio vel ſimula-
to corde Chriſtum tangunt. Vnde cuidam
amanti quidem ſed nondum plene credenti,
dicit ipſe. Noli me tangere. Nondum enim
Tangere aſcendi ad patrem meum. Aperte dicẽs quid
Chriſtum. ſit ipſum veraciter tãgere, patri ſcilicet ęqua
lem credere. Et circũſpiciebat videre eã quæ
,, hoc fecerat. Nõ obliuiſcitur fideliũ ſuorũ do
,, minus, nec in ſe ſperantes intueri deſiſtit, ſed
omnes qui ſaluari merentur, ſuo dignos in-
tuitu ac miſeratione iudicat. Iſte autem pau
per clamauit, & dominu⁹ exaudiuit eũ. ¶Mu
,, lier autem timens & tremens, ſciens quod fa
,, ctum eſſet in ſe, venit & procidit ante eum, &
,, dixit ei omnem veritatem. Ecce quo interro
,, gatio domini tendebat, vt videlicet confitẽte
palam muliere veritatem ſuę diutinæ infir-
mitatis, ſubitæ credulitatis, diuinę propitia
tionis, ac donatę ſibi ſanationis, & ipſa certi⁹
cõfirmaretur in fide, & pluribus ſalutis & vi
,, tæ præberetur exemplũ. Deniq; ſequitur. ¶Il
,, le autem dixit. Filia fides tua te ſaluam fecit.
,, Vade in pace, & eſto ſana a plaga tua. Ideo fi
lia, quia fides tua te ſaluam fecit. Nec dixit fi
des tua te ſaluam factura eſt, ſed ſaluam fe-
cit. In eo enim ꝙ credidiſti, iam ſalua facta es.
,, Adhuc eo loquente veniunt ad Archiſyna-
,, gogum dicentes. Quia filia tua mortua eſt,
C ,, quid vltra vexas magiſtrum? Sanata a proflu
uio ſanguinis muliere, mox filia Archiſynago
gi mortua nunciatur, quia dum eccleſia a vi
tiorum labe mundata, & ob fidei meritum fi
lia eſt cognominata, continuo ſynagoga perfi
dię ſimul & inuidię luctu ſoluta eſt. Perfidiæ
quidem, quia in Chriſto credere noluit. Inui
diæ vero, quia eccleſiam credere doluit. Scri

ptum namq; eſt in actibus Apoſtolorũ. Sequẽ
ti autem ſabbato, pene vniuerſa ciuitas cõue
nit audire verbum domini. Videntes autem
turbas Iudęi, repleti ſunt zelo, & contradice
bãt his quę a Paulo dicebantur maledicẽtes.
Et qđ aiebant nuncii Archiſynagogo, Quid
vltra vexas magiſtrum? per eos hodieq; dicit,
qui adeo deſtitutum ſynagogę ſtatum vidẽt
vt reſtaurari poſſe non credant: ideoq; pro re
ſuſcitatione illius ſupplicãdũ eſſe nõ ęſtimẽt.
Sed quę impoſſibilia ſunt apud homines, poſ
ſibilia ſunt apud deum. vnde apte ſequitur.
¶Ieſus autem verbo quod dicebatur audito ,,
ait Archiſynagogo. Noli timere, tantũmodo ,,
crede. Archiſynagogus coetus doctorũ legis ,,
accipitur, de quo dominus ait. Super cathe- D
dram Moyſi ſederunt ſcribę & Phariſęi. Qui Archiſyn
ſi credere ipſe voluerit, etiã ſubiecta ei ſyna- agogus.
goga ſalua erit. ¶Et veniunt in domum Ar ,,
chiſynagogi, & vident tumultum, & flentes ,,
& eiulantes multum. Et lętentur inquit oẽs ,,
qui ſperant in te, in æternum exultabunt, &
inhabitabis in eis. Quia vero ſynagoga læti
tiam hanc dominicæ inhabitationis, merito
infidelitatis amiſit, quaſi inter flentes & eiu
lantes mortua iacet. Nec tamen ſuperna pie
tas funditus eã interire patitur, quin potius
circa finem ſeculi reliquias eius ſecundum
electionem gratię ſaluti & vitę reſtituit. Vn ,,
de apte ſubiũgit. ¶Et ingreſſus ait eis. Quid ,,
turbamini & ploratis? Puella non eſt mortua ,,
ſed dormit. Hominibus mortua qui ſuſcita E
re nequiuerant, deo dormiebat, in cuius diſ Dormiẽs
poſitione & anima recepta viuebat, & ca- deo.
ro reſuſcitanda quieſcebat. Vnde mos Chri
ſtianus obtinuit, vt mortui q reſurrecturi eſſe
non dubitantur, dormientes vocentur. ſicut
Apoſtolus. Nolumus (inquit) vos ignorare
fratres de dormientibus vt non contriſtemi
ni ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Sed
& in parte allegorię cum anima quę peccaue
rit ipſa moriatur, tamen ea quã dominus re-
ſuſcitandã atq; ad vitã æternã præuidit eſſe
venturam, nobis quidẽ mortua fuiſſe, ſed ei
obdormiuiſſe dici non incongrue poteſt. ¶Et ,,
irridebant eũ. Ipſe vero eiectis omnibus aſſu ,,
mit patrẽ & matrem puellę. Et cætera. Quia ,,
verbum reſuſcitantis irridere, q̃ credere ma
lebant, merito foras excluduntur, vtpote in
digni qui potentiam reſuſcitantis ac reſurgẽ
tis myſterium viderẽt. Item foras turba eiici
tur vt puella ſuſcitetur, quia ſi nõ prius a ſe
cretioribus cordis expellitur importuna ſecu
larium multitudo curarũ, anima quę intrin
ſecus iacet mortua, non reſurget. Nam dũ

ſe per innumeras terrenorũ deſideriorum co
gitationes ſpargit,ad conſiderationem ſui ſe
,, ſe nullatenus colligit.¶Et tenẽs manũ puel
,, lę ait illi.Tabitha cumi. qđ eſt interpretatũ,
,, puella tibi dico ſurge.Quęrat diligẽs lector,
Additi quare verax euangeliſta dictũ Saluatoris ex-
cauſa. ponens interpoſuerit de ſuo,tibi dico:cum in
Syro ſermone quem poſuit,nõ plus ſit dictũ
q̃ puella ſurge.Niſi forte propter exprimẽdã
vim dominicę iuſſionis,hoc agendũ putauit,
magis ſenſum loquentis,q̃ ipſa verba ſuis cu
Nota. rans intimare lectoribus.Nã & familiare con
ſtat eſſe euãgeliſtis atq; apoſtolis,cũ de vete
ri teſtamẽto teſtimonia aſſumũt,magis ſen-
ſum propheticũ ponere curare q̃ verba. Te-
nens autẽ manum puellæ dominus ſuſcita-
uit eam,quia niſi prius mundatę fuerint ma
nus Iudęorum,quę ſanguine plenę ſunt,ſyna
,, goga eorũ mortua non conſurget.¶Et conſe
,, ſtim ſurrexit puella,& ambulabat. Bene ſur
rexit & ambulabat.Quencunq; enim pecca
tis mortuũ supernę man⁹ miſerationis reſuſ
citatura tetigerit, non ſolum a ſordibus &
veterno ſcelerũ exurgere,ſed & in bonis con
tinuo proficere debet operibus,videlicet iu-
xta Pſalmiſtã, ingrediens ſine macula & ope
,, ra exercens iuſtitiæ.¶Et obſtupuerunt ſtupo
,, re maximo.Et pręcepit illis vehemẽter,vt ne
G ,, mo id ſciret.Et iuſſit dari illi mãducare. Ad
Mãducet teſtimoniũ quidẽ veræ reſuſcitationis dari
reſuſcita- puellę mãducare pręcepit,ne nõ veritas ſed
tus. phantaſma quod apparebat ab incredulis pu
taretur.Sed et ſi quis a ſpiritali morte ſurre
xerit,cęleſti neceſſe eſt mox pane ſatietur,&
diuini ſcilicet verbi & ſacroſancti altaris par
H ticeps effectus.Nam iuxta moralem intelle-
Reſuſcita ctum,tres illi mortui quos Saluator in corpo
ti a domi ribus ſuſcitauit, tria genera reſurrectionis
no. animarũ ſignificãt.Siqdẽ nõnulli cõſenſum
malæ delectationi prębendo latente tantum
cogitatione peccati ſibi mortem conſciſcunt.
Sed tales ſe viuificare ſignificans Saluator,re
ſuſcitauit filiam Archiſynagogi nondũ fo-
ras elatam,ſed in domo mortuã, quaſi vitiũ
ſecreto in corde tegentem.Alii non ſolum no
xię delectationi cõſentiendo,ſed & ipſum ma
lum quo delectantur explẽdo mortuum ſuũ
quaſi extra portas efferunt.Et hos ſe ſi pœ-
niteant reſuſcitare demõſtrans,ſuſcitauit iu-
uenem filium viduæ extra portas ciuitatis
elatum,& reddidit matri ſuę,quia reſipiſcen
tem a peccati tenebris animam vnitati reſti-
tuit eccleſiæ.Quidam vero non ſolum cogi-
tando,vel faciendo illicita,ſed & ipſa peccan
di conſuetudine ſe quaſi ſepeliendo corrum
punt.Verum nec ad hos erigẽdos minor ſit
virtus & gratia Saluatoris,ſi tamẽ adſint co
gitationes ſollicitę,quę ſup eorũ ſalute velut
deuotę Chriſto ſorores inuigilent.Nã ad hoc
intimandũ reſuſcitauit Lazarum quatuor di
es in monumento habentẽ,& ſorore atteſtan
te iam fœtẽtẽ,quia nimirum peſſima noxios
actus ſolet fama comitari.Notandum autem
ꝙ quanto grauior animę mors ingruerit,tã
to acrius neceſſe eſt,vt reſurgere mereatur,
pœnitẽtis feruor inſiſtat.Nã leuiores & coti
diani erratus leuioris pœnitentię poſſunt re
medio curari.Quod occulte volens oſtende
re dominus,iacentem in conclaui mortuam
facillima ac breuiſſima voce reſuſcitat dicẽs.
Puella ſurge.Quam etiã ob facilitatẽ reſuſci
tandi iam mortuam fuiſſe negauerat. Dela-
tum autem foras iuuenẽ mortuum,pluribus
vt reuiuiſcere debeat dictis corroborat,cum
ait.Iuuenis tibi dico ſurge. Quatriduanus
vero mortuus vt longa prementis ſepulchri
clauſtra euadere poſſet fremuit ſpiritu Ieſus
turbauit ſeipſum,lachrymas fudit, rurſum
fremuit, ac magna voce clamauit.Lazare,ve
ni foras.Et ſic tandẽ qui erat deſperatus,diſ-
cuſſo tenebrarum pondere vitę luciq; reddi- I
tur.Sed & hoc notãdũ,ꝙ quia publica noxa
publico eget remedio,leuia autem peccata le Nota.
uiori & ſecreta queunt pœnitẽtia deleri,puel
la in domo iacens paucis arbitris exurgit, eiſ
demq; vehementer vt nemini id manifeſtent
pręcipitur.Iuuenis extra portam turba mul
ta comitante atq; intuente ſuſcitatur.Laza- K
rus de monumento vocatus in tantũ popu- Palmarum
lis innotuit, vt ob eorũ q videre teſtimoniũ, cauſæ.
plurimę domino turbę cũ palmis occurrerẽt,
& multi propter illum abirent ex Iudęis, &
crederent in Ieſum.Quartum vero mortuũ
nũciante diſcipulo dominus audiuit, ſed qa
qui pro eius excitatione precarentur viui de
fuerãt,Dimitte,inqt,vt mortui ſepeliãt mor
tuos ſuos,ideſt mali malos noxiis laudib⁹ gra
uent,& quia nõ adeſt iuſtus qui corripiat in
miſericordia,oleum peccatoris impinguet ca
put eorum.

Caput Sextum.

ET egreſſus inde abiit ,,
in patriam ſuam,& ſe ,,
quebantur illum diſci ,,
puli ſui.Et facto ſabba- ,,
to cœpit in ſynagoga ,,
docere.Et multi audi- ,,
entes admirabantur in ,,
doctrina eius dicentes ,,

,, Vnde huic hęc omnia?Et quæ eſt ſapientia
,, quę data eſt illi,& virtutes tales quę per ma
,, nus eius efficiuntur?Patriā eius Nazareth
L dicit,in qua erat nutritus. Sed quanta Na
Nazareth zarenorū cęcitas,qui eum quem in verbis fa
Nazareni. ctiſq; ipſius ſi mēs non læua fuiſſet Chriſtū
cognoſcere poterant,ob ſolam generis noti-
Sapientia. tiā cōtemnant.Sapientiā autē ad doctrinā,
Virtus. virtutem referunt ad ſanitates & miracula
quę faciebat.Quę ſolerti ac pulchra diſtan-
tia comemorat Apoſtolus dicens. Iudæi ſi
gna petunt,& græci ſapientiā quærunt,nos
autem prędicamus Chriſtū crucifixum, Iu
dæis quidem ſcandalum,gentibus autē ſtul
titiam.Ipſis vero vocatis Iudęis & Græcis,
Chriſtum dei virtutem & dei ſapiētiam.In
qua nimirū ſententia virtutem ad ſigna re-
tulit propter Iudęos,ſapientiam autē ad do
,, ctrinā propter Græcos, ideſt gētes.¶Nōne
,, iſte eſt faber filius Mariæ frater Iacobi & Io-
,, ſeph & Iudę & Simonis? Nonne & ſorores
,, eius hic nobiſcū ſunt?Et ſcandalizabātur in
M ,, illo.Scandalum et error Iudęorum,ſalus no
Scandalū ſtra eſt,& hęreticorum condemnatio.In tan
Iudęorū. tum enim cernebant hominem Ieſum Chri
ſtum,vt hunc fabrum,& iuxta aliū euange
liſtam,fabri clamarent filium: fratres quoq;
Fratres & ſorores eius ſecū eſſe teſtarentur. Qui ta
domini. men non liberi Ioſeph aut Marię iuxta hęre
ticos putandi ſunt,ſed potius iuxta morem
ſacrę ſcripturę cognati ipſorū ſunt intelligē-
di,quo modo Abraham & Loth fratres ap-
pellātur,cū eſſet Loth filius fratris Abrahę.
Et multa habes huiuſmodi. Non autē ſine
N certi prouiſione ſacramenti dominus in car
Fabri fili9. ne apparēs faber & fabri filius ęſtimari ac di
ci voluit:quin potius etiam per hoc ſe eius
ante ſecula filium eſſe docuit,qui fabricator
omniū in principio creauit cęlum & terram.
Nam etſi humana nō ſunt comparāda diui
nis,typus tamen integer eſt,quia pater Chri
ſti igni operatur & ſpiritu. Vnde & de ipſo
tāq̄ de fabri filio pręcurſor ſuus ait.Ipſe vos
baptizabit ĩ ſpiritu ſancto,& igni.Qui in do
mo magna huius mūdi diuerſi generis vaſa
fabricat,immo vaſa irę ſui ſpiritus igne mol
liendo in miſericordiæ vaſa commutat. Sed
huius ſacramenti Iudęi ignari,diuinæ virtu
tis opera proſapiæ carnalis contemplatione
,, deſpiciunt.¶Et dicebat eis Ieſus,quia nō eſt
,, propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in
O ,, cognatione ſua,& in domo ſua.Prophetā di
Propheta ci in ſcripturis dominū Ieſum Chriſtum &
dominus. Moyſes teſtis eſt,q futurā eius incarnationē
prædicens filiis Iſrael,ait. Prophetam vobis

ſuſcitabit dominus deus veſter de fratribus
veſtris,tanq̄ me ipſum audietis. Non ſolum
autē ipſe qui caput & dominus eſt Prophe-
tarū,ſed & Helias & Hieremias,cęteriq; p-
phetæ,minores in patria ſua q̄ in exteris ci-
uitatibus habiti ſunt:quia propemodum na
turale eſt ciues ſemper ciuibus inuidere.Nō
enim conſiderant præſentia viri opera, ſed
fragilem recordantur infantiā,quaſi non &
ipſi per eoſdem ętatis gradus ad maturam
ętatem venerint.¶Et nō poterat ibi virtutē ,,
vllam facere,niſi paucos infirmos impoſitis ,,
manibus curauit.Et mirabatur propter in- ,,
credulitatem illorum.Non quo etiam illis ,,
incredulis facere non potuerit virtutes mul
tas,ſed quo ne multas faciens,ciues incredu
los condemnaret.Poteſt autem & aliter in-
telligi,q Ieſus deſpiciatur in domo & in pa
tria ſua, hoc eſt in populo Iudæorum, &
ideo pauca ſigna ibi fecerit,ne penitus inex
cuſabiles fierēt.Maiora autē ſigna cotidie in
gentibus per Apoſtolos facit,non tam in ſa-
natione corporum,q̄ in animarū ſalute. Q; P
autem mirari dicitur dominus incredulita- Miratē do
tē illorū,nō quaſi inopinata & improuiſa mi minus.
ratur,qui nouit omnia anteq̄ fiant,ſicut nec
fidem Centurionis quaſi nouā & ante inco-
gnitā mirari tunc cœpit,quādo audiens ver
ba pię confeſſionis eius ait.Quia nec in Iſrael
tantam fidem inueni.ſed qui nouit occulta
cordis,qđ mirādū intimare vult hominibus
mirari ſe coram hominibus oſtendit. Miran
da enim erat fides Centurionis,qui ſine ho-
mine doctore,ſine eloquiis ſcripturarum, ſi-
ne oraculis angelorum,tantū naturali ſenſu
diuinitus illuminato cognouit per miracu-
la deum eſſe verum,quem per humanę fragi
litatis infirma hominē eſſe verum nouerat.
At contra,nō minus admiranda Nazareno
rum infidelitas,qui & doctoribus abundan-
tes,& eloquiis diuinis in quibus Chriſti præ
dicabatur aduentus,ipſum etiam pręſentem
habentes Chriſtum,agnitionem ſui illis &
verbis ingerentem & ſignis,nihilominus in
creduli durabant.Sed in vno eorum, Iudæo
rum miranda notatur cæcitas,qui nec pphe
tis ſuis credere de Chriſto,nec ipſi inter ſe na
to voluerunt credere Chriſto.In altero fides
coronatur gentium,qui inter Iudæos natū
ſed expulſum ipſi cum oraculis ſacris media
torem dei & hominum hominē Ieſum Chri
ſtum ſuſcipere metuerunt.

ET circumibat caſtella in circuitu do- ,,
cens. Et vocauit. xii. & cœpit eos ,,
mittere binos,& dabat illis poteſtatē ,,

Q ›› ſpirituum immundorum. Benignus & cle-
Dñi in ſu mens dominus ac magiſter non inuidet ſer-
os cãdor. uis atq; diſcipulis virtutes ſuas:& ſicut ipſe
curauerat omnem languorẽ & omnem infir-
mitatem, Apoſtolis quoq; ſuis dedit poteſta-
tem vt curarent omnem infirmitatem, & o-
mnem languorem. Sed multa diſtantia eſt in
ter habere & tribuere, donare & accipere. Iſte
quodcunq; agit poteſtate domini agit, illi ſi-
quid faciunt imbecillitatem ſuam & virtu-
tem domini confitentur, dicentes vt Petrus.
In noïe Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & am-
›› bula. ℭEt præcepit eis ne qd tollerent in via,
›› niſi virgam tm̃. Non peram, non panem, neq;
›› in zona æs, ſed calceatos ſandaliis, & ne in-
R ›› duerentur duabus tunicis. Tanta prædicato
Prędicato ri debet in deo eſſe fiducia, vt præſentis vitæ
ris fiducia ſumptus q̃uis non prouideat, tamen ſibi hos
in deo. non deeſſe certiſſime ſciat. Nedum mẽs eius
occupatur ad temporalia, minus aliis proui-
Concord. deat æterna. Solet aũt quæri quomodo Mat-
thæus & Lucas cõmemorauerint dixiſſe do-
minum diſcipulis, vt nec virgam ferrent: cũ
dicat Marcus, Et præcepit eis ne quid tolle-
rent in via niſi virgam tm̃. Quod ita ſoluit,
vt intelligamus ſub alia ſignificatiõe dictam
Virga. virgam quę ſecundum Marcum ferenda eſt,
& ſub alia illam quæ ſecũdum Matthęum &
Lucam non eſt ferenda: ſicut ſub alia ſignifi-
Tentatio. catione intelligitur tentatio de qua dictum
eſt. Deus neminem tentat. & ſub alia dictum
eſt. Tentat vos dominus deus veſter, vt ſciat
ſi diligitis eum. Illa ſeductionis eſt, hæc proba
tionis. Vtrũq; ergo accipiendum eſt a domi-
no Apoſtolis dictum, & vt nec virgam ferrẽt,
& vt non niſi virgam ferrent. Cum enim ſe-
cundum Matthæum diceret eis, Nolite poſ-
ſidere aurum neq; argentum, & cętera, conti
nuo ſubiecit. Dignus eſt enim operarius cibo
ſuo. Vnde ſatis oſtendit, cur eos hęc poſſide-
re ac ferre noluerit. Non q; neceſſaria nõ ſint
ſuſtentationi huius vitæ: ſed quia ſic eos mit
tebat vt eis hęc deberi monſtraret ab illis qui
bus euangelium credentibus annunciarent.
S Claret autem hæc non ita præcepiſſe domi-
Prædican num, tanq̃ Euangeliſtę viuere aliũde non de
ti de labo beant q̃ eis præbentibus quibus annunciant
re ſuo vi- Euangelium: Alioquin cõtra hoc pręceptum
uere licet. feciſſet Apoſtolus, qui victum de manuũ ſua
rum laboribus tranſigebat, ne cuiq̃ grauis eſ
ſet: ſed poteſtatem dediſſe, in qua ſcirent ſibi
iſta deberi. Cum autem a domino aliquid im
peratur, niſi fiat inobedientię culpa eſt: Cum
autem poteſtas datur, licet vnicuiq; non vti,
& tanq̃ de ſuo iure cedere. Hoc ergo ordinãs
dominus quod eum ordinaſſe dicit Apoſto-
lus, iis qui euangelium annunciant, de euan-
gelio viuere, illa Apoſtolis loquebatur, vt ſe-
curi non poſſiderent nec portarent huic vi-
tę neceſſaria nec magna nec minima. Ideo ap-
poſuit, Nec virgam, oſtendens a fidelibus ſuis
omnia deberi miniſtris ſuis, nulla ſuperflua re
quirentibus. Ac per hoc addẽdo, Dignus eſt
enim operarius cibo ſuo, prorſus aperuit &
illuſtrauit, vnde hęc omnia loqueretur. Hãc
ergo poteſtatem virgæ nomine ſignificauit,
cum dixit ne quid tollerent in via niſi virgã
tm̃, vt intelligatur quia per poteſtatem a do
mino acceptam (quæ virgę nomine ſignifica
ta eſt) etiam quę non portantur non deerũt.
Hoc & de duabus tunicis intelligendum eſt, T
ne quiſq̃ eorum præter eam quam eſſet indu Tunicę duę.
tus aliam portandam putaret, ſollicitus ne
opus eſſet, cum ex illa poteſtate poſſet accipe
re. Proinde Marcus dicendo calceari eos ſan- V
daliis vel ſoleis, aliquid hoc calceamẽtum my Sandalia.
ſticæ ſignificationis habere admonet, vt pes
neq; tect⁹ ſit, neq; nudus ad terram, ideſt nec
occultetur euangelium, nec terrenis commo
dis innitat. Et q; non portari vel haberi duas
tunicas, ſed expreſſius indui prohibet dicẽs:
& ne induerentur duabus tunicis: quid eos
admonet, niſi non dupliciter ſed ſimpliciter
ambulare? Aliter. In duabus tunicis videtur
mihi duplex oſtendere veſtimentum, non q;
in locis Scythię glaciali niue rigentibus vna
quis tunica debeat eſſe contentus: ſed quo
in tunica veſtimẽtum intelligamus, ne aliud
veſtiri, aliud nobis futurorum timore ſerue-
mus. Allegorice autem per peram, onera ſe Pera.
culi, per panem deliciæ temporales, per æs in Panis.
zona, occultatio ſapientiæ deſignatur. Qui Aes in zona.
enim ſapientiæ verbum habet, ſed hoc eroga
re proximo negligit, quaſi pecuniam in zona
clauſam tenet. Et ſcriptũ eſt. Sapientia abſcõ
dita, & theſaurus occultus, q̃ vtilitas in vtriſ
q;? Non ergo Apoſtolis pera, non panis, non
æs in zona ferendum eſt; quia quiſquis offi-
cium doctoris accepit, neq; oneribus ſecula-
rium negociorum deprimi, neq; deſideriis car
nalibus reſolui, neq; commiſſum ſibi talen-
tũ verbi, ſub otio debet lenti torporis abſcon
dere. ℭEt dicebat eis. Quocunq; introieri ››
tis in domum, illic manete donec exeatis in- ›› X
de. In Matthæo ita ſcriptum eſt. In quancun Hoſpitalita
q; ciuitatem aut caſtellum intraueritis, in- tis iura.
terrogate quis in ea dignus ſit, & ibi mane-
re donec exeatis. Dat conſtantiæ generale
mandatum, vt hoſpitalis neceſſitudinis iura
cuſtodiant, alienum a prædicatore regni

cælestis aſtruens curſitare per domos, & inuiolabilis hoſpitii iura amittere. Nec ocio ſe ſecundum Matthæum domus quã ingrediantur Apoſtoli eligenda decernitur, vt mutandi hoſpitii neceſſitudiniſq; violandæ cauſa non ſuppetat. ¶Et quicunq; non receperit vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite puluerem de pedibus veſtris in teſtimonium illis.

Y — Puluis excutitur.

Puluis excutitur de pedibus in teſtimonium laboris ſui, q; ingreſſi ſint ciuitatem, & prædicatio Apoſtolica ad illos vſq; peruenerit. Siue excutitur puluis, vt nihil ab eis accipiant ne ad victum quidem neceſſarium, q euangelium ſpreuerint. ¶Et exeũtes prædicabant vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægrotos, & ſanabantur. Dicit Apoſtolus Iacobus. Infirmatur quis in vobis, inducat preſbyteros eccleſiæ, & orent ſuper ipſum, vngentes eum oleo in nomine domini. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.

Z — Vnctiõis rõ

Vnde patet ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctæ eccleſię morẽ eſſe traditum, vt energumini vel alii quilibet ægroti vngantur oleo, pontificali benedictione cõſecrato.

Et audiuit Herodes rex, (manifeſtum enim factum eſt nomen eius) & dicebant, quia Ioannes Baptiſta reſurrexit a mortuis, & propterea operantur virtutes in illo.

A — Iudęorũ peruerſitas.

Quanta Iudæorum inuidia, qui contra dominum malitiæ furor extiterit, ex omnibus pene locis euangelii docemur. Ecce enim Ioannem de quo dictum eſt, quia ſignum fecit nullum, a mortuis potuiſſe reſurgere nullo atteſtante credebant. Ieſum autem virum approbatum a deo virtutibus & ſignis, in cuius videlicet morte elementa tremuerunt, reſurrectionem vero atq; aſcenſionem, angeli, Apoſtoli, viri ac fœminæ certatim prædicabant, non reſurrexiſſe ſed furtim eſſe ablatum credere maluerunt.

B — Reſurrectionis approbatio.

Qui cum dicerent Ioannem reſurrexiſſe a mortuis, & propterea virtutes inopinatas ſiue operatas eſſe in illo: bene omnimodis de virtute reſurrectionis ſenſerunt, q; maioris potentiæ futuri ſint ſancti cum a mortuis reſurrexerint, q̃ fuere cum carnis adhuc infirmitate grauarentur. Sed & ipſum reſurrectionis miraculum non eſſe incredibile docuerunt, qđ nullo docente ſpõte crediderunt, qui tamen ſeipſos rem credibilem in domino non credidiſſe, ſuæ merito cæcitatis & inuidiæ probarunt. ¶Quo audito Herodes ait. Quem ego decollaui Ioannẽ, hic a mortuis reſurrexit. Lucas de his ita ſcripſit. Audiuit autem Herodes tetrarcha oĩa quæ fiebant ab eo, & hæſitabat eo q; diceretur a quibuſdam quia Ioannes reſurrexit a mortuis, a quibuſdam vero quia Helias apparuit, & cętera. Intelligẽdum eſt ergo aut poſt hanc hæſitationem cõfirmaſſe eum in animo ſuo qđ ab aliis dicebatur, cum ait. Quem ego decollaui Ioannem, hic a mortuis reſurrexit. Aut ita pronuncianda ſunt hæc verba, vt hęſitantem adhuc indicent. Si enim diceret, Nũquidnam hic eſt, aut nunquid forte hic eſt Ioannes Baptiſta? non opus eſſet admonere aliquid de pronunciatione, quia dubitans atq; hæſitans intelligatur. Nunc quia illa verba deſunt, vtroq; modo pronunciari poteſt, vt aut confirmatum eum ex aliorum verbis credentem dixiſſe accipiamus, aut adhuc (ſicut Lucas commemorat) hæſitantem. Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eã. Dicebat enim Ioãnes Herodi. Non licet tibi habere vxorem fratris tui.

C — Philipp⁹ Herodis filius.

Vetus narrat hiſtoria Philippum Herodis maioris filium, ſub quo dominus fugit in Aegyptum, fratrem eius Herodis ſub quo paſſus eſt Chriſtus, duxiſſe vxorem Herodiadem filiam regis Aretæ. Poſtea vero ſocerum eius exortis quibuſdam contra generum ſimultatibus tuliſſe filiam ſuam, & in dolorem mariti prioris inimici eius nuptiis copulaſſe. Quis ſit autem hic Philippus, Euangeliſta Lucas plenius docet. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudęam, Tetrarcha autem Galilęæ Herode, Philippo autem fratre ei⁹ Tetrarcha Ituręę & Trachonitidis regionis.

D — Ioãnes Helię imitator.

Ergo Ioannes Baptiſta qui venit in ſpiritu & virtute Heliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat & Iezabel, arguit Herodem & Herodiadem q; illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre viuente germano illius vxorem ducere, malens periclitari apud regem, q̃ ꝓpter adulationem eſſe immemor præceptorum Dei. ¶Et cum dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnã fecit principibus & tribunis & primis Galilęę, & cætera.

B — Natalẽ celebrantes.

Soli mortaliũ Herodes & Pharao legũtur diem natalis ſui gaudiis feſtiuis celebraſſe: ſed vterq; rex infauſto auſpicio feſtiuitatem ſuam ſanguine fœdauit. Verum Herodes tanto maiore impietate, quanto ſanctum & innocentem doctorem veritatis & ꝑconem vitæ ac regni cæleſtis occidit, & hoc pro voto ac petitione ſaltatricis, neq; eum caput occiſi ante conuiuas inferre puduit. Nam Pharao nil talis veſaniæ commiſiſſe

legitur, ſed tñ peccantem ſibi Eunuchum
vita priuari iubens, quo longius a veræ
cultu religionis aberat, eo leuius in vio-
latione ſuæ feſtiuitatis deliquit. Attamen ex
vtriuſq; exemplo probatur vtilius eſſe nobis
diem mortis futuræ timendo & caſte agen-
do ſæpius in memoriam reuocare, q̃ diem na
tiuitatis luxuriãdo celebrare. Homo eñ ad
laborem naſcitur in mundo, & electi ad re-
" quiem per mortem tranſeunt e mundo. ❡Cũ
" q; introiſſet filia ipſi⁹ Herodiadis, & ſaltaſſet,
" & placuiſſet Herodi ſimulq; recumbentibus
" rex ait puellę. Pete a me quod vis, & dabo ti-
F " bi. Et iurauit illi &c. Non excuſatur Hero-
Herodis des q; inuitus & nolens propter iuramẽtum
peccatũ. homicidium fecerit, quia ad hoc forte iura-
Ꝧ occaſiõi uit, vt futuræ Ꝧ occiſioni machinas præpara-
ret. Alioquin ſi ob iuſiurandũ feciſſe ſe dicit,
ſi patris, ſi matris poſtulaſſet interitum, factu
rus fuerat an non? Quod in ſe ergo repudia-
turus fuit, contemnere debuit & in prophe-
" ta. ❡Quę cum exiſſet, dixit matri ſuæ. Quid
" petam? Et illa dixit. Caput Ioannis Baptiſtæ,
& cætera. Herodias timens ne Herodes ali-
quando reſipiſceret, vel Philippo fratri ami-
cus fieret, atq; illicitæ nuptiæ repudio ſolue-
rentur, monet filiam vt in ipſo ſtatim conui
uio caput Ioannis poſtulet, digno operi ſal-
" tationis, dignum ſanguinis præmium. ❡Et
" contriſtatus eſt rex, propter iuſiurandum, &
" propter ſimul recumbentes noluit eam con-
" triſtari, ſed miſſo ſpiculatore præcepit affer-
G " ri caput eius in diſco, & cætera. Conſuetudi-
Mos euã nis ſcripturarum eſt, vt opinionem multo-
gel. rum ſic narret hiſtoricus, quomodo eo tem-
pore ab omnibus credebatur. Sicut Ioſeph
H ab ipſa quoq; Maria appellatur pater Ieſu:
Herodes ita & nunc Herodes dicitur contriſtatus,
triſtitiam quia hoc diſcumbentes putabant. Diſſimula
ſimulat. tor enim mentis ſuæ & artifex homicida, tri
ſtitiam præferebat in facie, cum lætitiam ha
beret in mente. Scelusq; excuſat iuramento,
vt ſub occaſiõe pietatis, impius fieret. Quod
autem ſubiicit, Et propter ſimul recumben-
tes, vult omnes ſceleris ſui eſſe cõſortes, vt in
luxurioſo impuroq; conuiuio, cruentæ epulæ
" deferrentur. ❡Et attulit caput eius in diſco,
" & dedit illd̃ puellę, & puella dedit matri ſuę.
I Hoc iuxta literam factum fit: nos autem vſ-
Capitis q; hodie cernimus in capite Ioannis prophe-
ablatio. tæ, Iudæos Chriſtum qui caput propheta-
Chriſtũ rum eſt perdidiſſe. Aliter. Decollatio Ioannis
creſcere, minorationem famæ illius qua Chriſtus a
Ioannem populo credebatur inſinuat, ſicut exaltatio
minui. in cruce domini Saluatoris, profectum deſi-
gnabat fidei, quia ipſe qui prius a turbis pro
pheta eſſe putabatur, domin⁹ prophetarum
& Chriſtus Dei filius a cunctis fidelibus eſt
agnitus. Minutus ergo capite Ioannes: exal-
tatus eſt in cruce dominus: quia ſicut idem
Ioannes ait, illũ oportebat creſcere, Ioannem
autem minui. Illum autem qui propheta ęſti
mabatur Chriſtum cognoſci, & eum q Chri
ſtus pro virtutum ſublimitate putabatur,
Chriſti eſſe prophetam & præcurſorem de-
cebat intelligi. Qd̃ ipſum quoq; diſtinctione
temporis quo vterq; illorum natus eſt, ſatis
aperte ſignatum eſt: quia Ioãnes quidem quẽ
oportebat minui, cum diurnum lumen de
creſcere incipit, natus eſt. Dominus autem,
qui vera lux mũdi eſt, eo anni tempore quo
dies creſcere incipit, luciflua nobis ſuæ do-
na natiuitatis exhibuit. ❡Quo audito diſci "
puli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, "
& poſuerunt illud in monumento. Narrat Io " K
ſephus vinctum Ioannem in caſtellum Ma- Hiſtoria de
cherunta abductum, ibiq; truncatum. Nar- Ioan. Bap.
rat hiſtoria eccleſiaſtica ſepultum eum in Se
baſte vrbe Palęſtinæ, quæ quondam Samaria
dicta eſt. At tempore Iuliani Principis inui-
dentes Chriſtianis qui ſepulchrum eius pia
ſollicitudine frequentabant, paganos inuaſiſ-
ſe monumẽtum, oſſa diſperſiſſe per campos,
& rurſum collecta igni cremaſſe, ac denuo
diſperſiſſe per agros. Affuiſſe tunc temporis
ibidem de Hieroſolymis monachos, qui mi-
xti paganis oſſa legentibus maximam eorum
partem congregauerunt, & ad patrem ſuum
Philippum Hieroſolymam detulerunt. Et il
le miſit ea beato Athanaſio Alexandriæ Epi
ſcopo, ibiq; ſeruata vſq; ad tempora Theo-
phili eiuſdem vrbis epiſcopi, quando iubente
Theodoſio Principe omnia gentium fana de
ſtructa ſunt. Tunc expurgato a ſordibus tẽ
plo Serapis, ibidem illata, & baſilicam pro ędi
cula Serapis in honorem ſancti Ioannis eſſe
conſecratam. Lege vndecimum hiſtorię eccle
ſiaſticæ librum. ❡Et conuenientes Apoſtoli "
ad Ieſum renunciauerunt illi omnia quę ege "
rant & docuerant. Non ſolum quæ ipſi ege "
rant, & docuerant, Apoſtoli domino renun
ciant: ſed etiam quæ Ioannes eis in docendo
occupatis ſit paſſus, vel ſui vel eiuſdem Io
annis ei diſcipuli renunciãt, ſicut Matthæus
deſcribit. Vnde hoc quod ſequitur. Et ait "
illis. Venite ſeorſum in deſertum locum, & "
requieſcite puſillum. & cætera. Non ſolũ cau "
ſa facit requietionis ipſorum: ſed & myſticæ
gratia ſignificationis: quia videlicet derelicta
Iudęa, quę prophetię ſibi caput non credẽdo

L al ſtulerat, in deſerto eccleſiæ q̃ virum non
Deſertum. habuerat, verbi eſſet cibaria credẽtibus qua-
ſi epulas panum largiturus & piſcium. Ibi et
enim prædicatores ſancti, qui apud Iudæam
non credentem & contradicentem aliquan-
diu graui tribulationum ſarcina premeban-
tur, requiẽ nacti ſunt de collata gentibus gra
tia fidei. Quę autem neceſſitas fuerit conce-
dendę requiei diſcipulis, ſubſequenter oſten-
„ ditur cum dicitur. ¶ Erant enim qui venie-
„ bant & redibant multi, & nec mãducãdi ſpa
„ tiũ habebãt. Vbi magna tẽporis illi9 felicitas
de labore docentium ſimul & diſcentium ſtu
dio demonſtratur, quę vtinam noſtro in æuo
rediret, vt tanta miniſtris verbi frequẽtia fide
lium inſiſtat auditorum, quę nec liberum eis
curandi corporis ſpatium cõcedat. Nã qbus
neceſſaria curandi corporis hora negat: quan
to minus illecebris animæ ſiue carnis ſtuden
di facultas adeſt! Quin potius a quibus ver-
bum fidei & ſalutare miniſterium opportune
importune exigitur, horum animus conſe-
quenter ad agenda ſemper & cogitanda cæ-
leſtia ſuccenditur, ne ea quæ verbis docent,
„ factis impugnent. ¶ Et aſcendentes in nauem
„ abierunt in deſertum locum ſeorſum. Non
diſcipuli ſoli, ſed aſſumpto domino aſcende-
runt in nauem, & locum petiere deſertum,
vt euangeliſta Matthæus aperte demõſtrat.
„ ¶ Et viderunt eos abeuntes, & cognouerũt
„ multi, & pedeſtres de omnibus ciuitatibus
„ concurrerunt illuc, & præuenerunt eos. Dũ
pedeſtres eos præueniſſe dicuntur, oſtẽditur
ꝙ non in altam maris ſiue Iordanis ripam na
uigio peruenerũt diſcipuli cum domino: ſed
tranſito naui aliquo freto aut ſtagno, proxi-
mos eiuſdẽ regionis locos adierũt, quo etiam
indigenę pedeſtres peruenire potuerunt.

„ ET exiens, vidit turbam multam Ieſus,
„ & miſertus eſt ſuper eos, qui erãt ſicut
„ oues non habentes paſtorem, & cœpit
„ docere illos multa. Quomodo miſertus ſit ſu
per eos, Matthæus exponit plenius dicẽs. Et
miſertus eſt eis, & curauit languidos eorum.
Hoc eſt enim veraciter pauperum & non ha
bentium paſtorem miſereri, & viam eis veri-
tatis docendo aperire, & moleſtias corporales
medicando auferre: ſed & ieiunos reficiendo
ad laudem supernę largitatis animare. Quod
etiam ſequentia lectionis huius eum feciſſe
M commemorant. Tentat autem fidem turba-
Turbam tẽ- rum, & probatam digna mercede recompen-
tat domin9. ſat. Petendo enim ſolitudinem, an ſequi cu-
rent explorat. Illæ ſequendo, & non in iumen
tis aut vehiculis diuerſis, ſed proprio labore
pedum iter arripiendo deſerti, quantam ſa-
lutis ſuæ curam gerant oſtendunt. Rurſum
ipſe vt potens piuſꝗ ſaluator ac medicus, ex
cipiendo fatigatos, docendo inſcios, ſanando
ægrotos, recreando ieiunos, quantum deuo-
tione credentium delectetur, inſinuat. Iuxta
vero leges allegoriæ petentem deſerta genti- Allego
um Chriſtum multæ fidelium cateruæ reli- ria.
ctis mœnibus priſcæ conuerſationis, neglecto
ꝗ variorum dogmatum præſidio, ſequũtur.
Et qui pridem notus in Iudęa de9, poſtq̃ dẽ-
tes Iudæorum arma & ſagittę, & lingua eo-
rum machęra acuta facta eſt, exaltatus eſt ſu
per cælos deus, & ſuper omnem terram glo-
ria eius. ¶ Et cum iam hora multa fieret, ac- „
ceſſerunt diſcipuli eius dicentes. Deſertus eſt „
locus, & iam hora præterijt. Dimitte illos, vt „
euntes in proximas villas & vicos emant ſibi „
cibos quos manducent. Horam multam ve- „
ſpertinum tempus dicit, Luca teſte, qui ait. N
Dies autem cœperat declinare, & accedentes Tẽporis
duodecim dixerunt illi. Dimitte turbas, & cę ratio.
tera. Die autem declinata turbas Saluator re
ficit, quia vel fine ſeculorum propinquan-
te, vel cum ſol iuſtitiæ pro nobis occubuit, a
diutina ſpiritalis inediæ ſumus tabe ſaluati. „
¶ Et reſpondens ait illis. Date eis manduca- „
re, & cætera. Prouocat Apoſtolos ad fractio-
nem panis, vt illis ſe non habere teſtantibus,
magnitudo ſigni notior fiat: ſimul inſinuans
quia cotidie per eos ieiuna noſtra corda ſunt
paſcenda, videlicet cum eorum vel exemplis
vel literis ad amanda cæleſtia ſuſcitamur.
Notandum autem ꝙ hoc miraculum pa-
num ſcripturus Euangeliſta Ioannes, præmi
ſit ꝙ proximum eſſet Paſcha dies feſtus Iu-
dæorum. Matthęus vero & Marcus, hoc in
terfecto Ioanne, continuo factum eſſe com
memorant. Vnde colligitur Ioannem immi O
nente eadem feſtiuitate paſchali fuiſſe decol- Ioannis
latum, & anno poſt hunc ſequente, cum de Bapt. de
nuo tempus paſchale rediret, myſterium do lationis
minicæ paſſionis eſſe completum. Et propter tempus.
ea ꝙ in libro Sacramentorũ natale eius quar
to Calendarum Septembrium denotatum
eſt, & in Martyrologio quod Euſebii & Hie- Martyro
ronymi vocabulis inſignitum eſt, legitur, logium.
quarto Calendas Septembris in † Emiſa ciui- † Edeſſa
tate Phœniciæ prouinciæ natale Ioannis Ba
ptiſtæ die quo decollatus eſt, non ſpecialiter
ipſum diem decollationis eius, ſed diem po-
tius quo caput eius in eadem † Emiſa ciuita † Edeſſa
te repertũ, atq; in eccleſia eſt cõditũ, deſignat. Chroni
Siqdẽ vt Chronica Marcellini Comitis teſtã ca Mar
tur, tpe Marciani Prĩcipis, duo monachi oriẽ cellini.

tales venerant adorare in Hieroſolymis, & loca ſancta videre: quibus per reuelationem aſſiſtens idem præcurſor domini pręcepit, vt ad Herodis quondam regis habitaculum accedentes caput ſuum ibi requirerent, & inuētum digno honore reconderēt. Quod ibi ab eis inuentum & aſſumptum, ſed non multo poſt culpa incuriæ perditum, perlatum eſt †Emiſam ab aliis, & in quodam ſpecu in vrna ſub terra non pauco tempore ignobiliter reconditum, donec denuo idem Ioannes ſeſe ſuumq; caput oſtendit Marcello cuidam religioſo abbati ac preſbytero, dum in eodem ſpecu habitaret. Qđ videlicet caput Iuliotamo eiuſdem epiſcopo ciuitatis, per præfatū preſbyterum conſtat inuentum. Ex quo tempore cœpit in eadem ciuitate beati præcurſoris decollatio ipſo (vt arbitramur) die quo caput inuentum ſiue eleuatū eſt, celebrari. De quibus latius in præfato Chronicorum libro ſcriptum reperies. ¶Et dicit eis. Quot panes habetis? Ite & videre. Et cum cognouiſſent, dicunt. Quinq;, & duos piſces. Per quinq; panes Apoſtolorū, & duos piſces, tota teſtamenti veteris ſcriptura ſignatur. Per quinq; videlicet panes, quinq; Moſaicę legis libri, quibus diuinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, procurſus ſeculi labentis, & vera deo ſeruiendi religio generi humano innotuit. Per duos vero piſces, pſalmi ſunt, & prophetæ figurati, q eruditū in lege dei populū de pmiſſione dominicæ incarnationis noua gratiæ dulcedine paſcebant. Qua trina ſcripturæ ſacrę diſtinctione, totam veteris inſtrumenti ſeriem comprehendi dominica auctoritate docemur. Apparens enim poſt reſurrectionem diſcipulis ait dominus ipſe, quia oportebat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & pphetis & pſalmis de me. Et cū aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, & intellectas ſpiritaliter fidelibus traderent auditoribus, quaſi benedicens panibus Apoſtolicis ac piſcibus, hoſq; internæ ſuauitatis dono multiplicans, turbis diſpertiri præcepit. Bene autem iuxta Euangelium Ioannis, panes qui legem deſignant, hordeacei fuiſſe referuntur, qui iumentorum maxime ruſticorumq; eſt cibus ſeruorum, quia incipientibus necdumq; perfectis auditoribus, aſperiora & quaſi groſſiora ſunt committenda præcepta. Animalis enim homo non percipit ea q̄ ſunt ſpiritus dei. Atq; ideo dominus pro ſuis cuiq; viribus dona tribuens, ſempq; ad perfectiora prouocans, primo quinq; panibus quinq; milia, ſecundo ſeptem panibus quatuor hominum milia reficit, tertio diſcipulis ſuę carnis & ſanguinis myſterium credit: ad vltimū magno munere dat electis, vt edant & bibāt ſuper menſam ſuam in regno ſuo. ¶Et præcepit illis, vt accumbere facerent omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes, per centenos, & per quinquagenos. Diuerſi conuiuantium diſcubitus, diſtinctos per orbem eccleſiarum conuentus, quæ vnam catholicam faciunt, deſignant. Quos bene dominus quinquagenos per turmas vel centenos diſcumbere præcepit, vt videlicet turba fidelium eſcam ſuam & locis diſtincta, & moribus coniuncta perciperet. Iubilei quippe requies quinquagenarii numeri myſterio continet, & quinquagenarius bis ducitur, vt ad centenarium perueniat. Quia ergo prius a malo quieſcitur opere, vt poſt anima plenius quieſcat in cogitatione, alii quinquageni: alii autem centeni diſcumbunt, quoniam ſunt nonnulli qui a prauis actibus habent requiem operis, & ſunt nonnulli qui a peruerſis cogitatiōibus habent iam requiem mentis. Bene etiam ſuper viride fœnum diſcubuerunt. Scriptum quippe eſt. Omnis caro fœnum. Et illi ſup viride fœnum diſcumbentes dominicis paſcuntur alimentis, qui p ſtudium continentię calcatis illecebris carnaliū concupiſcentiarū, audiendis implendiſq; dei verbis operam impendunt. ¶Et acceptis quinq; panibus, & duobus piſcibus, intuens in cælū benedixit, & fregit, & dedit diſcipulis ſuis vt ponerent ante eos, & duos piſces diuiſit omnibus. Turbis eſurientibus Saluator non noua creat cibaria, ſed acceptis eis quę habuerunt diſcipuli, benedicit: quia veniens in carne non alia q̄ prædicta ſunt, prædicabat: ſed legis & prophetarum ſcripta q̄ ſint myſteriis gratiæ grauida demonſtrat. Intuetur in cælum, vt illuc dirigendam mentis aciem, ibi lucem ſcientiæ doceat eſſe quærendam. Frangit & ante turbas ponenda diſcipulis diſtribuit, quia ſacramenta prophetiæ ſanctis doctoribus qui hæc toto orbe prædicent, patefacit. ¶Et manducauerunt omnes & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt reliquias fragmentorum. xii. cophinos plenos, & de piſcibus. Qđ turbis supereſt, a diſcipulis ſuſtollitur: quia ſacratiora myſteria quæ a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, ſed ſunt inquirenda perfectis. Nam per cophinos xii Apoſtoli, & per Apoſtolos cuncti ſequentium doctorum chori figurantur, foris quidem hominibus deſpecti, ſed intus ſalutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cū

Margin notes: P Caput Io. Bapt. — †Edeſſā. — Marcell⁹. — Q Panes quinq;, piſces duo. — R Refectiones dominicæ. — S Quinquagenarius. — Fœnum. — Bn̄dictionis forma. — Fragmenta. — Cophini.

mulati. Conſtat enim cophinis opera ſeruilia geri ſolere. Sed ipſe cophinos panum fragmētis impleuit, qui infirma huius mūdi, vt fortia confunderet, elegit. ¶ Erant autem q mā-ducauerunt quinq; milia virorum. Quia qnꝙ ſunt exterioris hominis ſenſus, quinq; milia viri dominum ſequuti deſignant eos, qui in ſeculari habitu adhuc poſiti exterioribus quæ poſſident bene vti nouerunt. Qui recte quinq; panibus aluntur, quia tales neceſſe eſt legalibus adhuc præceptis inſtitui. Nam q mundo ad integrum renunciant, & quatuor ſunt milia & ſeptem panibus refecti, hoc eſt & euangelica perfectione ſublimes, & ſpiritali ſunt gratia intus eruditi.

T
Quinq; milia.

ET ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere nauem, vt præcederent eum trās fretum ad Bethſaidam, dum ipſe dimitteret populum. Et cętera. Quare coegerit diſcipulos aſcēdere nauem, & ipſe mox dimiſſo populo in montem oraturus abierit, Ioannes manifeſte declarat, qui cōpleta refectione illa cæleſti, continuo ſubiecit. Ieſus ergo cum cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterū in montem ipſe ſolus. Vbi neceſſarium nobis viuendi mōſtrat exemplum, vt in bonis quæ agimus, humani fauoris retributionem vitemus, neq; nos operatio virtutum ſpiritalium ad concupiſcentiam reflectat temporalium voluptatum. Nonnullis etenim contigit, vt dum ob meritum vitæ ſublimioris mirandi in moribus ac laudabiles exiſterēt, & iure honorandi putarentur, acceptis pecuniis ſiue prædiis inchoata iuſtitiæ rudimenta perderent, & cum carnalibus ſeſe illecebris atq; auaritia incauti corrumperent, ipſis etiam a quibus honorabantur pro bonis, denuo pro malis actibus nō ſolum in faſtidium, verū etiam deuenirent in odium. Minuſq; multo periculoſum eſt in his quæ recte agimus aduerſantium nos improbitate fatigari, q̄ honorantiū fauore demulceri. Hic etenim ſecuriorem ſæpe corrumpit animum, illa circunſpectū ſemper reddit & cautum. Vnde dominus viam nobis vitæ quā ſequamur initians, cum ii qui virtutes eius admirabantur regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Cum vero illi qui virtutibꝰ eius inuidebant eum morti tradere diſponerēt, occurrit promptꝰ, & vinciendum ſe crucifigendumq; furentibus obtulit, euidenti nos informās exemplo, vt parati ſimus ad aduerſa ſeculi toleranda, cauti ad blandimenta cum forte arriſerint, declināda, & ne nos proſpera mundi ſi affluant, emolliē-do decipiant, crebris a domino precibus imploremus. Præcedebant autem dominum diſcipuli trans fretum ad Bethſaidam, quæ eſt in Galilęa ciuitas Andreę & Petri & Philippi Apoſtolorum prope ſtagnū Genezareth, vt in locorum libris inuenimus. Vbi merito mouet quomodo dicat Marcus peracto miraculo panum diſcipulos veniſſe trans fretum ad Bethſaidam, cum videatur dicere Lucas ꝙ in locis Bethſaidæ factum fuerit miraculum illud memorabile, & refectio cęleſtis. Ait enim. Aſſumptis illis, ſeceſſit ſeorſum in locū deſertum, qui eſt Bethſaida. Quod cum cognouiſſent turbę, ſecutæ ſunt illum, & excepit illos. Et cętera quę ſequuntur vſq; ad cōpletam illam ſacrę refectionis hiſtoriam. Niſi forte intelligamus in eo qđ Lucas ait in locū deſertum qui eſt Bethſaida, non ipſius viciniam ciuitatis, ſed loca deſerti ad eam pertinētis eſſe deſignata. Marcus enim dicit aperte ꝙ pręcederent eum ad Bethſaidam: vbi ipſius fines ciuitatis conſtat eſſe notatos. Lucas vero qui non dicit in locum deſertum quæ eſt Bethſaida, ſed qui eſt Bethſaida, poteſt niſi fallor recte intelligi, quia non ipſam ciuitatem voluerit intelligi: ſed locum deſertum ipſius, ideſt ad eius confinia pertinentē. Narrat autem Euangeliſta Ioannes manducaſſe panem turbas iuxta Tiberiadem; & aſcendentes nauem diſcipulos veniſſe trans mare in Capharnaum, quæ ambæ ſunt ciuitates in Galilæa iuxta ſtagnum Genezareth, quod etiam Tiberiadis a ciuitate Tiberiade vocatur.

V
Fuga Chriſti in montē.

Cōcord. Euang.

ET cum dimiſiſſet eos, abiit in montem orare. Non omnis qui orat aſcendit in mōtem: eſt enim oratio quæ peccatum facit. Sed qui bene orat, qui deum orā-do quærit, hic a terrenis ad ſuperiora progrediens, verticem curæ ſublimioris aſcendit. Qui vero de diuitiis, aut de honore ſeculi aut certe de inimici morte ſollicitus obſecrat, ipſe in infimis iacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem dominus non vt pro ſe obſecret, ſed vt pro me impetret. Nam etſi omnia poſuerit pater in poteſtate filii: filius tamen vt formam hominis impleret, obſecrandum patrem putat eſſe pro nobis, quia aduocatus eſt noſter. Aduocatum enim (inquit Apoſtolus) habemus apud patrem Ieſum Chriſtum. Si aduocatus eſt, debet p meis interuenire pctīs. Nō ergo q̄ſi infirmus, ſed quaſi pius obſecrat. Vis ſcire ꝙ oia q̄ velit poſſit? Et aduocatꝰ & iudex eſt. In altero pietatis officiū, i altero īſigne ē ptātis.

X
Ofo non bona.

Oratio domini.

¶Et cum ſero eſſet factum: erat nauis in medio mari,& ipſe ſolus in terra.Et videns eos laborantes in remigando : erat enim ventus contrarius eis.

Y Labores eccleſię.

Labor diſcipulorum in remigando,& contrarius eis ventus , labores ſanctæ eccleſię varios deſignat:quę inter vndas ſeculi aduerſantis,& immundorum flatus ſpirituum ad quietem patrię cæleſtis quaſi ad fidam littoris ſtationem peruenire conať. Vbi bene dicitur quia nauis erat in medio mari, & ipſe ſolus in terra. Quia nonnunq̃ eccleſia tantis gentilium preſſuris,nõ ſolum afflicta, ſed & fœdata eſt,vt (ſi fieri poſſet) redẽptor ipſius eam prorſus deſeruiſſe ad tempus videretur. Vnde eſt illa vox eius inter vndas ꝑcellaſq; tentationum verrentium deprehenſę,atq; auxilium protectionis illius gemebundo clamore quærẽtis,Vt quid domine receſſiſti longe,deſpicis in opportunitatibus,ĩ tribulatione? Quæ pariter vocem inimici perſequentis exponit in ſequentibus Pſalmi ſubiiciens.Dixit.n.in corde ſuo,oblitꝰ eſt deꝰ:auertit faciem ſuam,ne videat vſq; in finem. Verum ille nõ obliuiſcitur orationem pauperũ, neq; auertit faciem ſuam a ſperantibus in ſe: quin potius & certãtes cum hoſtibus vt vincãt adiuuat,& victores in æternum coronat. Vnde hic quoq; aperte dicitur,quia vidit eos laborantes in remigãdo. Videt quippe dominus laborantes in mari,q̃uis ipſe poſitꝰ in terra:quia etſi ad horã differre videať auxilium tribulatis impendere,nihilominus eos ne ĩ tribulationibus deficiant,ſuæ reſpectu pietatis corroborat,& aliquando etiam manifeſto adiutorio victis aduerſitatibus,quaſi calcatis ſe datiſq; fluctuum voluminibus,liberat , ſicut hic quoq; ſubſequenter inſinuatur cum dicitur. ¶Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſuper mare.

Z Vigiliæ noctis.

Stationes & vigiliæ militares in terna horarum ſpatia diuiduntur.Quando ergo dicit quarta vigilia noctis veniſſe ad eos dominũ, oſtẽdit tota nocte periclitatos,& extremo noctis tempore eis auxilium præbitum. Laborabãt ergo toto noctis opacę tẽpore,ſed diluculo appropinquante,& Lucifero ſolis dieiq; exortum promittente,venit dominus,& ſuperambulans tumida freti terga comprimit . Quia cum preſſuris obſita fragilitas humana, puſillitatem viriũ ſuarum conſiderat,nihil erga ſe aliud q̃ tenebras anguſtiarum,& æſtus cernit hoſtiũ conſligentium.Cum vero mentem ad ſuperni lumen præſidii,& perpetuæ dona retributiõis erexerit:quaſi inter vmbras noctis repente exortum Luciferi conſpicit , qui diem proximum nunciet.Lucifer nanq; cum plurimum, tres horas noctis,ideſt totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur. Aderitq; dominus,qui ſopitis tẽtationum periculis,plenam libertatis fiduciam ſuę protectionis attribuat. Sequitur. ¶Et volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ſuper mare ambulantem putauerunt phantaſma eſſe , & exclamauerunt.Omnes enim eum viderunt,& conturbati ſunt. Adhuc hæretici putant phãtaſma fuiſſe dominum, nec veram aſſumpſiſſe carnem de virgine.

& Theodori hæreſis.

Deniq; Theodorus Pharanitanus quondam epiſcopus ita ſcripſit,corporale pondus non habuiſſe ſecundum carnem dominum : ſed abſq; pondere & corpore ſuper mare deambulaſſe. At contra fides catholica,& pondus ſecũdum carnem habere eum prædicat , & onus corporeum, & cum pondere atq; onere corporali incedere ſup aquas non infuſis pedibus.

Pondus corporale dñi.

Dionyſius.

Nam Dionyſius egregius inter eccleſiaſticos ſcriptores,in opuſculis de diuinis nominibus hoc modo loquitur. Ignoramus enim qualiter de virgineis ſanguinibus alia lege præter naturalem formabatur,& qualiter non infuſis pedibus corporale pondus habẽtibus & materiale onus deambulabat in humidam & inſtabilem ſubſtãtiam . Quomodo autem volebat dominꝰ eos præterire tanq̃ alienos ad quos de periculo naufragii liberandos aduenerat,niſi vt ad horam turbati & pauentes,ſed continuo liberati,amplius ereptionis ſuæ miraculum ſtuperent,ac maiores ereptori ſuo gratias referrẽt? Quia & in tempeſtatibus paſſionum quæ ꝑ conſtantia fidei a perfidis ingeruntur , talis nonnunq̃ prouiſio diuinitus oſtenditur. Sæpe enim ita fideles in tribulatione poſitos ſuperna pietas deſeruiſſe viſa eſt,vt quaſi laborantes in mari diſcipulos præterire Ieſus voluiſſe putaretur. Vnde eſt & illud in Pſalmiſta eccleſiæ in martyrii certamine deſudantis : Quare me oblitus es , quare me repuliſti,& quare triſtis incedo dum affligit me inimicus? Dum confringuntur oĩa oſſa mea. Et cætera. Sed dicunt inimici terrẽtes,vbi eſt Deus eorum? quaſi naufragium feſſis minitãtes Apoſtolis. Dicit ipſe Deus eorum . Cum tranſieris per aquas tecum ero,& flumina nõ operient te. Cum ambulaueris in igne, non combureris,& flamma non ardebit in te. Vnde hic quoq; recte ſubditur. ¶Et ſtatim locutus eſt eis,& dixit illis. Cõfidite,ego ſum,nolite timere. Et aſcendit ad illos in nauẽ,& ceſſauit ventus. Prima trepidantiũ & periclitãtiũ ſubuẽtio eſt,incuſſum cordibꝰ expellere ti

morem.Secunda tempeſtatum furias ſuę prę
ſentię virtute compeſcere.Nec mirandum ſi
aſcendente in nauiculam domino ventus ceſ
ſauit.In quocunq; enim corde deus per gra-
tiam ſui adeſt amoris,mox vniuerſa vitiorũ,
& aduerſantis mundi,ſiue ſpirituũ maligno-
,, rum bella compreſſa quieſcunt.Et plus ma-
,, gis intra ſe ſtupebant.Nõ enim intellexerant
,, de panibus.Erat enim cor illorum obcęcatũ.
Dominus quidem & in miraculo panum ꝙ
eſſet conditor rerum oſtendit:& in ambulan
do ſuper vndas,ꝙ haberet corpus ab omñi pec
catorum grauedine liberũ edocuit:& in pla-
cando ventos, vndarumq; rabiem ſedando,
ꝙ elementis dominaretur mõſtrauit.Sed car
nales adhuc diſcipuli,necdum hunc deũ eſſe
cognoſcunt.Et quidem virtutum magnitu-
dinem ſtupebant:necdum tamen in eo verita
tem diuinæ maieſtatis cognoſcere valebant.
,, ¶Cũq; egreſſi eſſent de naui, continuo co-
,, gnouerunt eum.Et percurrentes vniuerſam
,, regionem illam, cœperũt in grabatis eos qui
,, ſe male habebãt circũferre,vbi audiebãt eum
,, eſſe.Cognouerũt eum rumore,non facie: vel
certe pro ſignorum magnitudine quæ patra-
bat in populis, etiam plurimis vultu notus
erat.Et vide quanta fides ſit hominum ter-
ræ Genazareth,vt non præſentium tm̃ ſalute
contenti ſint,ſed mittant ad alias per circui-
tum ciuitates,quo omnes currant ad medi-
,, cum. ¶Et quocunq; introibat in vicos vel
,, in villas, aut in ciuitates: in plateis pone-
,, bant infirmos:& deprecabantur eum vt vel
,, fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et
,, quotquot tangebant eum ſalui fiebant.Qui
Fimbriā tangere. male ſe habent, non tangant corpus Ieſu,
neq; totum veſtimentum eius, ſed extre-
mam fimbriam.Et quicunq; tetigerint,ſana
buntur.Fimbriam veſtimẽti eius minimum
mandatum intellige,q̃d qui tranſgreſſus fue
rit,minim⁹ vocabitur in regno cęlorum:vel
aſſumptionem carnis per quam venimus ad
verbum dei,& illi⁹ poſtea fruimur maieſtate.

Caput.VII.

,, ET conueniunt ad eum
,, Phariſęi,& quidam de
,, ſcribis veniẽtes ab Hie
,, roſolymis. Et cum vi-
,, diſſent quoſdam ex di
,, ſcipulis eius communi
,, bus manibus, ideſt nõ
,, lotis, manducare pa-
,, nes:vituperauerunt.O q̃ vera illa cõfeſſio do
mini ad patrem, quia abſcondiſti hæc a ſapiẽ
tibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruu-
lis. Homines terræ Genazareth,qui minus
docti videbantur,non ſolum ipſi veniunt,
ſed & ſuos infirmos adducunt: immo geſtãt
ad dominum,vt vel fimbriam eius quo ſalua
ri queant,mereantur contingere. Ideoq; con
feſtim merita cupitæ ſalutis mercede potiun
tur. At vero Phariſæi,& Scribæ, qui docto- A Phariſęi
res eſſe populi debuerant:nõ ad verbum au- taxantur
diendum,non ad quærendam medelam, ſed
ad mouendas ſolum quæſtionum pugnas ad
dominum concurrunt:eoſq; de non lotis cor
poris manibus vituperant,in quorum operi-
bus quæ per manus ſiue per cætera corporis
membra fiunt, nihil immunditiæ ſordidan-
tis inuenire valebant:cum ſe magis ipſos;cul
pare debuerint,qui lotas aqua manus haben
tes,conſcientiam liuore pollutam geſtabant.
Phariſæi enim & omnes Iudæi,niſi crebro la ,,
uerint manus,non manducant,tenentes tra- ,,
ditionem ſeniorum, & a foro niſi baptizen- ,,
tur non comedunt. Superſtitioſa eſt hominũ ,,
traditio, ſemel lotos ad manducandum pa-
nem crebrius lauare, & a foro niſi baptizen-
tur non comedere. Sed neceſſaria eſt doctri-
na veritatis,quæ iubet eos,qui cum pane vi-
tæ deſcendente de cælo participare deſide-
rant,crebro eleemoſynarum, lachrymarum,
aliorumq; iuſtitiæ fructuum lauamento ſua
opera purgare,vt caſto corde & corpore cæ-
leſtibus valeant communicare myſteriis. Ne
ceſſarium eſt inquinamenta quæ ex tem-
poralium negotiorum curis quiſq; contraxe-
rit, ſubſequenti bonarum cogitationum &
actuum permundet inſtantia,ſi internæ refe
ctionis cupit epulis perfrui.Sed Phariſæi ſpi-
ritalia prophetarum verba carnaliter accipiẽ
tes, quæ illi de cordis & operis caſtigatione
præcipiebant,dicentes:lauamini, mundi eſto
te,& mundamini qui fertis vaſa domini:iſti
de corpore ſolummodo lauando ſeruabant.
Fruſtra autem Phariſæi fruſtra omnes Iudęi
lauant manus, & a foro baptizantur, q̃-
diu contemnunt fonte Saluatoris ablui.Inua
num baptiſmata ſeruant vaſorum,qui cor-
dium ſuorum & corporum eluere ſordes ne
gligunt:cum certum ſit Moyſen, & prophe
tas qui vaſa populi Dei vel aquis dilui, vel
igne purgari, vel oleo ſanctificari quacun
q; ex cauſa iuſſerunt,nõ in hoc materialium
rerum emundationem,ſed mentium potius
& operum caſtigationem ac ſanctimoniam,
atq; animarũ nobis mãdare ſalutem.¶Et in ,,
terrogabant eum Phariſæi & ſcribæ. Quare ,,
diſcipuli tui non ambulant iuxta traditi- ,,

,, onem ſeniorum,ſed communibus manibus
,, manducant panem!Mira Phariſęorum ſcri
barū〈que〉 ſtultitia.Dei filiū arguunt quare ho-
minū traditiones & præcepta nō ſeruet. Ma
nus autē ideſt opera.non corporis vtiq̄ ma
nus,ſed animę lauādę ſunt vt fiat in illis ver
,, bum dei.¶Et dicebat illis.Bene irritum faci
,, tis præceptum dei,vt traditionem veſtram
,, ſeruetis.Falſam calumniam vera reſponſio-
ne confutat.Cum(inquit)vos propter tradi
tionem hominū pręcepta domini negligatis,
quare diſcipulos meos arguēdos creditis ꝙ
ſeniorum iuſſa paruipendant,vt dei ſcita cu
,, ſtodiant!Moyſes enim dixit,Honora patrem
,, tuū & matrem tuam.Et qui maledixerit pa
,, tri aut matri,morte moriatur.Honor in ſcri
B pturis non tantum in ſalutationibus & offi
Honor. ciis deferēdis,quātū in eleemoſyna,ac mune
rū collatione ſentitur.Honora (inquit Apo
ſtolus)viduas quę vere viduę ſunt. Hic ho-
nor donum intelligitur.Et in alio loco.Preſ
byteri duplici honore ſunt honorandi,maxi-
me qui laborāt in verbo & doctrina domini.
Et per hoc mandatū iubemur,boui triturā
ti os nō claudere,vt dignus ſit operariꝰ mer
,, cede ſua.Vos autem dicitis.Si dixerit homo
,, patri aut matri corban, qđ eſt donum quod
,, cūq̄ ex me tibi profuerit.Et vltra nō dimitti
,, tis eum quicq̄ facere patri ſuo aut matri. Et
cętera.Præceperat dominus vel imbecillita-
tes vel ętates vel penurias parentū conſide-
rans,vt filii honorarent etiam in vitę neceſſa
riis miniſtrandis parentes ſuos.Hanc proui-
dentiſſimam dei legem volentes ſcribę Phari
ſæi〈que〉 ſubuertere,vt impietatem ſub nomine
pietatis inducerēt,docuerunt peſſimos filios
vt ſi quis ea quę parentibus offerenda ſunt,
deo vouere voluerit,qui verus eſt pater,obla
tio domini præponatur parentum muneri-
bus. Vel certe ipſi parentes quę deo conſecra
ta ſunt,ne ſacrilegii crimen incurrerent,decli
nantes,egeſtate conficiebantur:atq̄ ita fiebat
vt oblatio liberorum ſub occaſione templi &
dei in ſacerdotum lucra cederet.Hęc peſſima
Phariſęorum conſuetudo de tali occaſione ve
niebat.Multos habentes obligatos ęre alieno
& nolentes ſibi creditum reddere, delegabāt
ſacerdotibus,vt exacta pecunia miniſteriis tē
Expoſi- pli & eorum vſibus deſeruiret.Poteſt autem
tio. & hūc breuiter habere ſenſum.Munus quod
cunq̄ ex me eſt tibi proderit. Compellitis in
quit filios vt dicant parentibus ſuis:quodcū-
q̄ donum oblaturus eram deo,in tuos con-
ſumo cibos,tibiq̄ ꝓdeſt o pater & mater: vt
illi timentes accipere quod deo videbant mā
cipatum,inopem magis vellent vitam duce
re q̄ comedere de conſecratis.¶Et aduocans ,,
iterum turbā dicebat illis.Audite me omnes ,,
& intelligite.Nihil eſt extra hominē introiēs ,,
in eū qđ poſſit eum coinquinare.Sed quæ de ,,
homine ꝓcedūt,illa ſunt q̄ cōmunicāt homi- ,,
nem.Verbum communicat proprie ſcriptu ,, C
rarum eſt,& publico ſermone teritur.Popu- Communi
lus Iudæorum partem dei eſſe ſe iact[an]s,cō- care.
munes cibos vocat,quibus omnes vtūtur ho
mines.Verbi gratia,Suillam carnem,oſtreas,
lepores & iſtiuſmodi animantia quæ vngulā
non findunt,nec ruminant,nec ſquamoſa in
piſcibus ſunt.Vnde & in actibus Apoſtolo-
rum ſcriptū eſt,Quod deus ſanctificauit, tu
ne commune dixeris.Commune ergo qđ cæ Commune.
teris hominibus patet,& quaſi non eſt de par
te dei,pro immundo appellatur.Nihil eſt(in
qt)extra hominem introiēs in eum,qđ poſſit
eū coinquinare.Sed q̄ de homine procedūt,il-
ca ſunt quę coinquinant hominem.Opponat
prudens lector & dicat. Si quod intrat in os
nō coinquinat hominē,quare idolothytis nō
veſcimur!Et Apoſtolus ſcribit.Non poteſtis
calicem domini bibere,& calicem dæmonio- D
rum.Sciendum ergo ꝙ ipſa quidem cibaria Cibi vnde
vt dei creatura per ſe mūda ſint,ſed idolorū mūdi aut
ac dęmonū inuocatio ea facit immūda.¶Et immūdi.
cum introiſſet in domum a turba, interroga ,,
bāt eum diſcipuli eius parabolam. Et ait illis ,,
Sic & vos imprudentes eſtis!Quod aperte di ,,
ctum fuerat, & patebat auditu,Apoſtoli per
parabolam dictum putant,& in re manifeſta
myſticam quęrunt intelligentiam.Corripiun
tur〈que〉 a domino quare parabolice dictū putāt
qđ perſpicue locutꝰ eſt.Ex quo animaduerti
mus vitioſum eſſe auditorē,qui obſcure ma-
nifeſta,aut manifeſte dicta obſcure velit intel
ligere.Non intelligitis quia omne extrinſe- ,,
cus introiens in hominē non poteſt eum com ,,
municare,quia nō intrat in cor eius ſed in vē ,,
trem & in ſeceſſum emittitur purgans oīes ,,
eſcas!Omnium euangeliorum loca apud hæ ,,
reticos & peruerſos plena ſunt ſcādalis.Et ex
hac ſententiola quidam calumniantur ꝙ do
minus phyſicæ diſputationis ignarus putet
omnes cibos in ventrē ire & in ſeceſſu dige-
ri,cum ſtatim infuſæ eſcę per artus et venas
ac medullas neruoſq̄ fundant.Vnde & mul
tos qui vitio ſtomachi perpetem ſuſtineant
vomitum,poſt cœnas & prandia ſtatim euo
mere quod ingeſſerint,& tamen corpulentos
eſſe,quia ad primū tactum liquidior cibus &
potus per membra fundatur.Sed iſtiuſmodi
homines dū volunt alterius imperitiā repre-

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITT. EMANUELE

hendere, oſtendunt ſuam. Quis enim te-
nuiſſimus humor & liquens eſca cum in ve-
nis & artubus concocta fuerit & digeſta, per
Pori. occultos meatus corporis quos Gręci πόρυς
vocāt, ad iſeriora delabitur, & in ſeceſſum va
dit. Dicebat autem, quoniam quę de homine
exeunt illa communicāt hominem. Abintus
enim de corde hominum cogitationes malæ
procedunt, adulteria, fornicationes, homici-
dia, furta, auaritię, & cętera. De corde, inquit,
exeunt cogitationes malę. Ergo animæ princi
pale non iuxta Platonem in cerebro, ſed iuxta
Chriſtū in corde eſt. Et arguendi ex hac ſen-
F tētia, qui cogitationes a diabolo immitti pu-
tant, & non ex propria naſci voluntate. Dia-
Diabol⁹ co- bolus adiutor eſſe & incentor malarum cogi
gitationes tationum poteſt, auctor non poteſt. Sin autē
noſtras ne- ſemper in inſidiis poſitus, leuem cogitationū
ſcit. noſtrarū ſcintillam ſuis fomitibus inflamma-
rit, non debemus opinari eum cordis quoq;
occulta rimari, ſed ex corporis habitu & ge-
ſtibus ęſtimare qd verſemus intrinſecus. Ver
bi gratia, ſi pulchram mulierem nos crebro vi
derit reſpicere, intelligit cor amoris iaculo
vulneratum.

„ ET inde ſurgens abiit in fines Tyri &
„ Sidonis. Scribis & Phariſęis calumnia-
toribus derelictis tranſgreditur in par
tes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidonioſq; cu
„ raret. ¶Et ingreſſus domū neminem voluit
G „ ſcire, & nō potuit latere. Merito quęrit̄ quo-
Quęſtio. modo dicatur, q; dominus neminem voluerit
iter ſuū ſcire, nec tamē latere potuerit. Quid
enim eſt qđ ille non potuerit, qui etiam tēpo
raliter inter homines poſitus, omnia inuiſibi-
liter quę foris agebātur intus cū patre diſpo
nebat? Aut quā ob cauſam putandus eſt fines
H Tyri & Sidonis intraſſe, niſi vt filiā Syrophœ-
Syrophœ- niſſę a dęmonio liberaret, ac per fidem fœminę
niſſa. gentilis perfidiam argueret Scribarū ac Pha
riſęorum? Sed fideliter ac pie ſentiendum eſt
quia nequāq̄ de illo hac in re qđ ipſe noluit fa
ctū eſt, ſed fidelibus iter eius ſequētibus quid
principaliter in bonis quę agunt, velle debe-
ant, oſtenſum. Ingreſſus quippe domū præce
pit diſcipulis ne ſe cuiq̄ in regione ignota qs
eſſet aperirēt. Attamē ipſe ſuū illo introitū gē
tili fœminę, quibuſcūq; voluit ipſe prudētib⁹
publicauit, ipſe cor illius ad q̄redā a ſe ſalutē
inuiſibili accēdit inſtinctu, vt exēplo ei⁹ diſce-
rent quibus ſanandi infirmos gratiam confer
ret, in exhibitione miraculorum humani glo-
riam fauoris quātum poſſent declinare, nec ta
men a pio virtutis opere ceſſare, quādo hęc
fieri vel fides bonorum iuſte mereretur, vel

incredulitas prauorum neceſſario cogeret. Et „
nō potuit (inquit) latere. Mulier enim ſtatim „
vt audiuit de eo, cuius habebat filia ſpiritum „
immundū, intrauit & procidit ad pedes eius „
Erat autem mulier gētilis Syrophœniſſa ge „
nere. Typice autē mulier hęc gētilis ſed cum „
fide ad dominū veniens eccleſiam deſignat de
gentibus collectam. Quæ pro filia dęmonia-
ca dominū rogat cum pro populis ſuis necdū
credentibus vt & ipſi a diaboli fraudibus ab
ſoluantur ſupernę pietati ſupplicat. Quę be-
ne iuxta Matthæum de finibus ſuis egreſſa,
in hoc vero euangeliſta ingreſſa eſſe ad domi
nū atq; ad pedes eius procidiſſe refertur, qua-
tenus ex vtriuſq; aſſertione colligat̄, q; illi ſolū
fideliter ac recte pro errantibus orant, q̄ pri-
ſcas ſuę perfidię manſiones relinquunt, atq;
in domum domini videlicet eccleſiam pia ſe
deuotione transferūt. Et rogabat (inquit) eū „
vt dæmonium eiiceret de filia eius. Qui dixit „
illi. Sine prius ſaturari filios. Quaſi apertius „
diceret: reſtat futurum vt etiam vos qui de
gentibus eſtis, ſalutem conſequamini: ſed pri
mo oportet Iudęos qui merito antiquę electio
nis filiorum dei ſolent nomine cenſeri, pane cę
leſti refici, & ſic tandem gentibus vitę pabula
miniſtrari. ¶Non eſt enim bonum ſumere pa „
nem filiorū & mittere canibus. At illa reſpō- „
dit, & dixit ei. Vtiq; domine. Nam & catelli „
comedunt de micis puerorū. Mira ſub pſona „
mulieris Chananitidis eccleſię fides, patiētia, I
humilitas p̄dicatur. Fides, qua credidit ſanari Chananitidis fides
poſſe filiam ſuā. Patiētia, qua totiēs contēpta
(vt Matthęus ſcribit) in precibus perſeuerat
Humilitas, qua ſe non canibus ſed catulis cō
parat. Scio me inquit filiorum panem nō me
reri, nec integros capere poſſe cibos, nec ſede-
re ad menſam cum patre, ſed cōtenta ſum re
liquiis catulorum, vt humilitate micarum ad
panis integri veniam magnitudinē. Mira re-
rum conuerſio, Iſrael quondam filius, nos ca- K
nes, pro diuerſitate fidei ordo nominum com Filii ca-
mutatur. De illis poſtea dicitur. Circundede nes.
runt me canes multi. Et videte canes, videte
malos operarios, videte conciſionem. De no-
bis a latratu blaſphemię cōtradictionis ad pie
tatis gratiam cōuerſis ipſe alibi dicit. Et alias
oues habeo quę non ſunt ex hoc ouili, & illas
oportet me adducere, & vocem meam audi-
ent. Notandū ſane, q; myſtice loquitur credēs
ex gentibus mulier, q̄a catelli ſub menſa com
edunt de micis puerorum. Menſa quippe eſt
ſcriptura ſancta, quæ nobis panem vitæ mini L
ſtrat. Hinc etenim dicit eccleſia. Paraſti in cō Menſa.
ſpectu meo mēſam aduerſus eos qui tribulāt

Micæ. me.Micæ puerorum interna ſunt myſteria
ſcripturarum,quibus humilium ſolent corda
refici.De quibus alias ſanctę eccleſię promit-
titur,dicēte propheta de domino.Qui poſuit
fines tuos pacem,& adipe frumenti ſatiat te.
Non ergo cruſtas ſed micas de pane puerorū
edunt catelli,quia conuerſi ad fidem qui erāt
deſpecti in gentibus,non literæ ſuperficiē in
ſcripturis ſed ſpiritalium medullam ſenſuum
qua in bonis actibus proficere valeant, inqui-
runt.Et hoc ſub menſa dominorū, dum ver-
bis ſacri eloquii humiliter ſubditi, ad implen
da quę pręcepta ſunt,cuncta ſui cordis & cor
poris officia ſupponunt,quatenus ad ſperāda
quę a domino promiſſa ſunt præmia in cælis
,, merito ſe debitę humilitatis erigant. ¶Et ait
,, illi. Propter hunc ſermonem vade: exiit dæ
,, monium de filia tua. Propter humilem ma-
M tris fidelemq; ſermonem filiam deſeruit dę
Bapti- monium. Vbi datur exemplum catechizan
ſmatis di & baptizandi infantes:quia videlicet per fi
puulorū dem & confeſſionē parentum in baptiſmo li-
ratio. berantur a diabolo paruuli,qui necdum per
ſe ſapere vel aliqd agere boni poſſūt aut mali.

,, ET iterū exiens de finibus Tyri venit p
,, Sidonem ad mare Galilęę inter medi-
N ,, os fines Decapoleos. Decapolis eſt(vt
Decapo ipſo nomine probatur)regio decē vrbiū trās
lis. Iordanem ad oriētem circa Hippum & Pellā
& Gadaram contra Galilęam.Qđ ergo dicit
ꝙ dominus venit ad mare Galilęæ inter me-
dios fines decapoleos,non ipſos fines Decapo
lis eum intraſſe ſignificat. Neq; enim mare
tranſnauigaſſe dicitur,ſed potius ad mare vſ
q; veniſſe,atq; ad ipſum perueniſſe locum qui
medios fines Decapolis longe trans mare poſi
,, tos reſpiciebat.¶Et adducunt ei ſurdum &
,, mutū: & deprecabantur eum vt imponat il
O ,, li manum.Surdus & mutus eſt qui nec aures
Surd⁹ & audiendis dei verbis,nec os aperit proloquen
mutus. dis:quales neceſſe eſt vt hi qui loqui iā & au-
dire diuina eloquia longo vſu didicerunt, do
mino ſanādos offerant:quatenus eos quos hu
mana fragilitas nequit,ipſe gratiæ ſuæ dexte
,, ra ſaluet.¶Et apprehendens eum de turba ſe
,, orſum miſit digitos ſuos in auriculas. Prima
ſalutis ianua eſt infirmum apprehendente do
mino de turba ſeorſum educi. Apprehendēs
nanq; infirmum de turba ſeorſum educit,cū
mentem peccatis languidam viſitatione ſuæ
pietatis illuſtrans,a conſuetis humanę cōuer
ſationis moribus auocat,atq; ad ſequenda pręc
ceptorum ſuorum itinera prouocat.Mittit di
gitos ſuos in auriculas, cum per dona ſancti
ſpiritus aures cordis ad intelligenda ac ſuſci
pienda verba ſalutis aperit.Nanq; digitū dei P
appellari ſpiritū ſanctū teſtatur ipſe dominus Digit⁹ dei.
cū dicit Iudæis.Si ego in digito dei eiicio dæ
monia,filii veſtri in quo eiiciunt? Qđ expo-
nens alius euangeliſta dicit.Si ego in ſpiritu
dei eiicio dęmonia.Quo nimirū digito & ma
gi in Aegypto ſuperati ſunt a Moyſe dicētes.
Digit⁹ dei eſt hic. & lex in tabulis ſcripta eſt
lapideis,quia per donum ſancti ſpiritus & ab
inſidiis defendimur hominū ſiue ſpirituū ma
lignorum,& in agnitione diuinę voluntatis
erudimur.Digiti ergo dei in auriculas miſ-
ſi eius qui ſanandus erat,dona ſunt ſancti ſpi
ritus quibus corda quę a via veritatis aberra
uerant,ad ſcientiā ſalutis audiendā,diſcendā
q; reuelat.Et quia cognitā veritatis lucem ſe
qui confeſſio debet,apte ſubiungitur.¶Et ex ,,
puens tetigit linguam eius. Expuens quippe ,,
dominus linguam tangit ęgroti,cum ad con
feſſionem fidei ora catechizatorum inſtruit. Q
Sputum nanq; domini ſaporem deſignat ſa Sputū do
pientię,quæ teſte viro ſapiente loquitur. Ego mini.
ex ore altiſſimi prodiui primogenita. Vn-
de & alibi ſputo eius terrę commixto, cęcus
natus illuminatur.Sputum etenim quod ex
capite domini deſcendit,diuinam eius natu-
ram quæ ex deo eſt,portio terrę cui idem ſpu
tum immiſcuit,humanam quę ex hominib⁹
aſſumpta eſt,deſignat. Et per medicamētum
ex ſputo ſuo ac terra compoſitum,oculos cęci
nati aperuit,quia genus humanū per cōfeſſio
nem vtriuſq; ſuę naturę ab ingenitis errorū
ſuorum tenebris eruit.Expuēs ergo dominus
linguam muti vt loqui valeat tangit, cū ora
diu bruta ad verba ſapientię proferenda con
tactu ſuę pietatis informat. Bene autē ſubdi-
tur.¶Et ſuſpiciens in cælum ingemuit,& ait ,,
illi.Effeta. quod eſt adaperire.Suſpexit nanq; ,, R
in cælum,vt inde mutis loquelā, inde ſurdis Suſpicere in
auditum, inde cunctis infirmitatibus mede cęlum.
lam doceret eſſe ꝗrendam. Ingemuit autem S
non quia ipſi opus eſſet cum gemitu aliquid Ingemere
petere a patre,qui cuncta petētibus donat cū
patre,ſed vt nobis gemendi daret exemplum
cū vel pro noſtris vel pro noſtrorū erratibus
proximorum ſupernę pietatis præſidia inuo- T
camus.Quod autē ait,Effeta ideſt adaperire, Effeta.
ad aures proprie pertinet.Aures etenī ad au-
diendū aperiendę,lingua vero vt loqui poſſet
a retinaculis erat ſuę tarditatis ſoluēda.vnde
& ſubdit.¶Et ſtatim apertę ſunt aures eius ,,
& ſolutum eſt vinculum linguę eius,& loque ,,
batur recte. Vbi vtraq; vnius eiuſdemq; me- ,,
diatoris dei & hominum natura manifeſte di
ſtincta eſt.Suſpiciēs enim in cælū quaſi homo

deum precaturus ingemuit,ſed mox vno ſer-
mone quaſi diuina potens maieſtate curauit.
V Bene autē dicitur de eo cuius dominus ape-
Loq recte. ruit aures, ac linguę vinculum ſoluit,quia lo
quebatur recte.Ille etenim ſolus recte loquit,
ſiue deum confitendo,ſeu aliis prędicando,cu
ius auditum vt cęleſtibus poſſit auſcultare &
obſecundare mandatis,diuina gratia reſerat,
cuius linguam dominus tactu ſapientię, quę
ipſe eſt,ad loquendum inſtituit. Talis autem
merito poteſt dicere cum pſalmiſta. Domine
labia mea aperies, & os meū annunciabit lau
dem tuam.Et cū Eſaia.Dominus dedit mihi
linguam eruditam, vt ſciam ſuſtētare cū qui
lapſus eſt verbo.Erigit mane,mane erigit mi
» hi autem,vt audiam quaſi magiſtrum.¶Et p̄
» cepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis
» p̄cipiebat tāto magis plus prędicabant,& eo
» amplius admirabantur dicentes.Bene omnia
» fecit,& ſurdos fecit audire, & mutos loqui.Si
Quaeſtio. ſciebat eos, ſicut ille qui notas habebat & prę
ſentes & futuras hominū voluntates, tanto
magis praedicaturos quanto magis ne praedi
carent eis praecipiebat,vt quid hoc praecipie-
bat,niſi quia pigris volebat oſtendere,quanto
ſtudioſius quantoq; feruentius eum prędica
re debeāt,quibus iubet vt praedicent,quando
illi qui prohibebantur tacere non poterant?

Caput Octauum.

» IN illis diebus iterum cum
» turba multa eſſet,nec habe
» rent quod manducarent,
» conuocatis diſcipulis ait il
» lis.Miſereor ſuper turbam
» q̄a ecce iā triduo ſuſtinent
» me,nec habent quod man
» ducent.Et cętera.Et in hac lectione conſiderā
da eſt in vno eodemq; redemptore noſtro di
A ſtincta operatio diuinitatis & humanitatis:at
Eutychetis q; error Eutychetis, qui vnā tantū in Chri-
error. ſto operationem dogmatizare pręſumit, pro-
cul a Chriſtianis finibus expellendus. Quis
enim non videat hoc q; ſuper turbam miſe-
retur dominus,ne vel inedia vel vię lōgioris
labore deficiat,affectum eſſe,& cōpaſſionem
humanae fragilitatis? Q; vero de ſeptem pani
bus & piſciculis paucis,quatuor hominū mi
B lia ſaturauit,diuinae opus eſſe virtutis? Myſti
Myſtice. ce autē hoc miraculo deſignatur,q; viā ſecu-
li praeſentis aliter incolumes tranſire nequmus
niſi nos gratia redēptoris noſtri alimento ver
bi ſui reficiat.Hoc vero typice inter hanc re-
fectionem,& illam quinq; panum ac duorum
piſcium diſtat,q; ibi litera veteris inſtrumēti
ſpiritali gratia plena eſſe ſignata eſt,hic autē
noui veritas ac gratia teſtamenti fidelibus mi
niſtranda monſtrata eſt.Sane vtraq; refectio
in monte celebrata eſt, vt aliorū euangeliſta-
rum narratio declarat: quia vtriuſq; ſcriptu
ra teſtamenti recte intellecta altitudinem no
bis caeleſtium & pręceptorum mandat & prę
miorū: vtraq; altitudinē Chriſti qui eſt mons
domus domini in vertice montium conſona
voce prędicat.Qui enim aedificatam ſuper ſe
ciuitatem ſiue domum domini, ideſt eccleſiā
in altum bonorum extollit operum,& cunctis
manifeſtam gentibus exhibet, ipſe hanc ab in
fimis delectationibus abſtractam pane cęli re
ficit,atq; ad appetitū ſupernę ſuauitatis dato
pignore cibi ſpiritalis accendit.Miſereor inq̄t »
ſuper turbam,quia ecce iam triduo ſuſtinent »
me,nec habent q̄d manducent.Et ſi dimiſero »
eos ieiunos in domum ſuam,deficient in via. »
Quare triduo turba dominū ſuſtinuerit,Mat
thaeus exponit plenius,qui ait.Et aſcēdens in
montem ſedebat ibi.Et acceſſerunt ad eū tur
bę multae habentes ſecum mutos,caecos,clau
dos,debiles,& alios multos,& proiecerūt eos
ad pedes eius,& curauit eos. Turba ergo tri-
duo dominū p̄pter ſanationē infirmorū ſuorū C
ſuſtinet,cum electi quiq; fide ſanctae trinitatis Triduo
lucidi domino pro ſuis ſuorūq; peccatis, ani- dominū
mae videlicet languoribus,perſeueranti inſtā ſuſtinere.
tia ſupplicant.Item turba triduo dominū ſuſ
tinet, quādo multitudo fidelium peccata quę
perpetrauit per poenitentiam declinās,ad do
minum ſe in opere,in locutione,atq; in cogita
tione cōuertit.Quos dimittere ieiunos in do
mum ſuam dominus non vult,ne deficiāt in
via:quia videlicet conuerſi peccatores in prae
ſentis vitae via deficiūt ſi in ſua conſcientia ſi
ne doctrinae ſanctae pabulo dimittantur. Ne
ergo laſſentur in huius peregrinationis itine
re,paſcendi ſunt ſacra admonitione. Valde au
tem penſanda eſt pia ſententia quae proceſſit
ex ore veritatis,qua dicitur.Quidam enim ex »
eis delonge venerunt.Eſt enim qui nihil frau » D
dis & nihil carnalis corruptionis expertus ad De lōgin
omnipotentis dei ſeruitium feſtinauit.Iſte de quo veni
longinquo non venit, quia per incorruptionē ens.
& innocētiam proximus fuit. Alius nulla im
pudicitia,nullis flagitiis inquinatus,ſolum au
tem coniugium expertus,ad miniſterium ſpi
ritale conuerſus eſt.Neq; iſte venit e longin-
quo,quia vſus coniunctione conceſſa per illi-
cita nō errauit. Alii vero poſt carnis flagitia,
alii poſt falſa teſtimonia,alii poſt facta furta,
alii poſt illatas iniurias & violētias, alii poſt
perpetrata homicidia,ad poenitentiā redeūt,

atq; ad omnipotentis dei ſeruitium conuer-
tunt. Hi videlicet ad dominũ de longinquo
veniunt. Quanto etenim quiſq; plus in pra-
uo opere errauit, tãto ab omnipotente domi
no longius receſſit. Dentur ergo alimenta eis
etiam qui de longinquo veniunt, quia conuer
ſis pctõrib⁹ doctrinę ſanctę cibi pbẽdi ſunt, vt
in deum vires reparent, quas in flagitiis ami
ſerunt. Item Iudæi quicunq; in Chriſto credi
derunt, deprope ad illum venerunt, quia le-
gis & pphetarũ erãt literis edocti de illo. Cre
dentes vero ex gentibus delonge vtiq; vene
runt ad Chriſtum, quia nullis paginarũ ſan-
ctarum monimentis de eius erant fide pręmo
,, niti. ℭEt interrogauit eos. Quot panes habe
E ,, tis? Qui dixerũt. Septem. Bene ſeptem panes
Panes ſe in myſterio noui teſtamẽti ponuntur, in quo
ptem. ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti plenius fide
libus cunctis & credenda reuelatur, & credi-
F ta daẽ. Neq; hordeacei fuiſſe produntur ſicut
Hordei illi quinq; de quibus quinq; ſunt hominũ mi
ratio. lia ſaturata, ne iterum ſicut in lege vitale ani
mæ alimentũ corporalibus ſacramentis obte-
geretur. Hordei etenim medulla tenaciſſima
,, palea tegitur. ℭEt præcepit turbæ diſcum-
,, bere ſupce terram. Supra in refectione quinq;
panum turba ſuper fœnum viride diſcumbe
G bat, nunc vbi ſeptem panibus reficiẽda eſt, ſu
Sup ter- pra terram diſcumbere præcipitur, quia per
ram diſ- ſcripturã legis carnis deſideria calcare & cõ-
cũbere. primere iubemur. Omnis enim caro fœnum
& omnis gloria eius tanq̃ flos fœni. In nouo
autem teſtamento ipſam quoq; terram ac fa-
cultates temporales dereliquere pręcipimur.
Vel certe quia mons in quo turba dominicis
panibus reficiebatur, altitudinem (vt ſupra di
ximus) redemptoris noſtri ſignificat, ibi ſuper
fœnum, hic ſuper terram reficitur. Ibi eñ cel
ſitudo Chriſti propter carnales homines &
Hieruſalem terrenam, carnali ſpe & deſiderio
tegitur: hic autem remota omni cupiditate
carnali conuiuas noui teſtamenti ſpei perma
nentis firmamentũ tanq̃ ipſius montis ſolidi-
,, tas nullo fœno interpoſito, continebat. ℭEt ac
,, cipiens ſeptem panes gratias agens fregit, &
,, dabat diſcipulis ſuis vt apponerent, & appo-
H ,, ſuerũt turbę. Domin⁹ accipiens panes dabat
Panũ ſe- diſcipulis vt ipſi acceptos turbę apponerent,
ptẽ, & eo quia ſpiritalis dona ſcientię tribuens Apoſto-
rũ diſtri- lis, per eorum miniſterium voluit Eccleſiæ
butiõis rõ ſuæ per orbem vitę cibaria diſtribui. Q; au-
tẽ fregit panes quos diſcipulis daret, apertio-
nem deſignat ſacramentorum, quibus ad per
petuam ſalutem nutriẽdus erat mundus. Cũ
enim ait ipſe dominus, Et nemo nouit filium
niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius, &
cui voluerit filius reuelare, quid niſi panẽ vi-
tę nobis per ſe aperiendum demonſtrauit, ad
cuius interiora cernenda per nos ipſos pene-
trare nequiuimus? Cui contra propheta miſe
rabilem quotundam famem deplorans aiebat.
Paruuli petierunt panem, nec erat qui frange
ret eis. Qđ eſt aliis verbis dicere: Indocti quæ
ſierunt pabulum verbi dei, quo ad virtutem
bonę operationis cõualeſcerent refici, nec erat
magiſtris deficientibus qui eis ſcripturarum
arcana patefaceret, eoſq; ad viam veritatis in
ſtitueret. Acceptis autẽ ad frangendum pani
bus dominus gratias agit, vt & ipſe quantũ
de ſalute generis humani congaudeat oſten-
dat, & nos ad agendas ſemper deo gratias in
formet, cum vel terreno pane carnem, vel ani
mã cęleſti ſuperna gratia largiente reficimus.
ℭEt habebant piſciculos paucos, & ipſos bene ,,
dixit & iuſſit apponi. Si in panibus ſeptẽ ſcri ,, I
ptura noui teſtamenti deſignatur, in cuius le Piſciculorũ
ctione per gratiam ſancti ſpiritus internas mẽ ratio.
tiũ epulas inuenim⁹, qđ ĩ piſciculis quos bene
dicẽs pariter dominus turbę iuſſit apponi, ni
ſi ſanctos accipimus illius temporis, quo
eadem eſt condita ſcriptura, vel quorum ipſa
ſcriptura fidem, vitam, & paſſiones continet?
Qui de turbulẽtis huius ſeculi fluctib⁹ erepti
ac diuina benedictione conſecrati, refectionẽ
nobis internam ne in huius mundi tranſeun
tis excurſu deficiamus, exemplo ſuę vel vitæ
præbuere vel mortis. ℭEt manducauerunt ,,
& ſaturati ſunt. Manducãt de panibus domi ,, K
ni ac piſcibus & ſaturantur, qui audiẽtes ver Saturati.
ba dei & exempla intuentes ad profectũ vitæ
correctionis per hęc excitari atq; aſſurgere fe
ſtinãt. Quibus apte congruit illud pſalmiſtę,
Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabũt
dominũ qui requirent eũ. Viuet cor eorum
in ſeculum ſeculi. Quod eſt aperte dicere: au
dient humiles verbum dei & faciẽt, & ad lau
dem non ſuam, ſed ſuperni largitoris cuncta
quę bene gerunt referent. Vnde merito ad vi
tam interioris hominis ęternam vtpote pane
vitæ ſaturati peruenient. Cui contra tardis
auditoribus per prophetam exprobratur. Mã
ducaſtis & nõ eſtis ſaturati. Manducãt nanq;
& non ſaturantur qui panem verbi dei audi
endo deguſtant, ſed non faciendo quę audiũt
nihil ex his internę dulcedinis quo cor ipſorũ
confirmetur in ventre memoriæ recipiunt.
ℭEt ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fra- ,,
gmẽtis ſeptem ſportas. Quod turbis ſaturatis ,, L
ſuperat Apoſtoli ſuſtollũt, & ſeptem ſportas Fragmẽta.
implent, qa ſunt altiora perfectionis pręcepta

vel potius exhortamēta & conſilia,quę gene-
ralis fidelium multitudo nequit ſeruando &
implendo attingere.Quorum executio illos
proprie reſpicit,qui maiore ſancti ſpiritus gra
tia pleni generalem populi dei conuerſatio-
nem mentis atq; operis ſublimitate tranſcen
dunt.Qualibus dicitur.Si vis perfectus eſſe,
M vade,vende omnia quę habes.& cætera.Vn-
Sportarū de bene ſportę quibus dominicorum ſunt cō
ſeptē ratio dita fragmenta ciborum,propter ſeptiformē
ſpiritus gratiam,ſeptem fuiſſe memorantur.
Nam q͡a ſportæ iunco & palmarum foliis ſo-
lent contexi, merito in ſanctorū ſignificatio-
ne ponuntur. Iuncus quippe ſuper aquas na
ſci conſueuit,palma vero victricem ornat ma
nūm . Et iunceis vaſis recte comparantur ele
cti, cum radicē cordis ne forte ab amore ęter
nitatis areſcat,in ipſo vitæ fonte collocāt.Aſſi
milantur & eis quę de palmarum ſunt foliis
contexta,cum indefectiuam æternæ retribu-
tionis memoriam puro in corde retinent. Et
bene turba q̄uis reliquias dominici prādii nō
caperet,māducaſſe tamen & ſaturata eſſe nar
ratur.Quia ſunt nonnulli qui etſi omnia ſua
relinquere nequeunt,neq; explere hoc q͡d de
virginibus dicit, Qui poteſt capere capiat,cę
teraq; huiuſmodi:tamen eſurientes & ſitiētes
iuſtitiam ſaturantur,cum audiendo manda-
ta legis dei,ad vitam perueniunt æternam.
›› ¶Erant autem qui manducauerunt quaſi
›› quatuor milia . & dimiſit eos . Bene quatuor
4000 · milia,vt ipſo etiā numero docerēt euāgelicis
›› ſe paſtos eſſe cibariis. ¶Et ſtatim aſcendens
›› nauē cum diſcipulis ſuis venit in partes Dal
›› manutha.Pro hoc in Matthęo legimus.Et di
miſſa turba aſcendit in nauiculam , & venit
in fines Magedan . Non autem dubitandum
eſt eundem locū eſſe ſub vtroq; nomine.Nam
pleriq; codices non habent etiam ſecundum
Marcum niſi Magedan.

›› ET exierunt Phariſęi & coeperunt con-
›› quirere cū eo , quęrentes ab illo ſignū
N ›› de cęlo,tentantes eum.Sic ſignum quę
Signum runt,quaſi quę viderāt ſigna non fuerint.Sed
de cælo. quid quærant oſtenditur, cū dicitur. Quęrē
tes ab illo ſignum de cælo.Vel in morem He
liæ ignem de ſublimi venire cupiebant: vel
in ſimilitudinē Samuelis tempore ęſtiuo mu
gire tonitrua,coruſcare fulgura , imbres rue
re,quaſi nō poſſint & illa calumniari,& dicere
ex occultis & variis aeris paſſionibus accidiſ
ſe.At tu qui calumniaris ea quę oculis vides
manu tenes,vtilitate ſentis,q͡d facies de hi
quę de cęlo venerint?Vtiq; reſpōdebis,& ma
gos in Aegypto multa ſigna de cælo feciſſe.

Vel certe ſignū de cęlo quęrūt,vt q multa ho
minū milia ſecūdo paucis de panib[9] ſatiauit,
nūc i exēplū Moyſi māna cęlit[9] miſſo & p oia
paſſim diſperſo populū omnē multo tempore
reficiat.Quod in euangelio Ioannis poſt edu
lium panum turbas ab eo quęſiſſe legimus,
dicentes.Quod ergo tu facis ſignū vt videa-
mus & credamus tibi?Quid operaris?Patres
noſtri manna manducauerunt in deſerto, ſi-
cut ſcriptum eſt.Panem de cęlo dedit eis mā
ducare.¶Et ingemiſcēs ſpiritu ait.Quid ge- ››
neratio iſta quęrit ſignum?Amen dico vobis ››
ſi dabitur generationi iſti ſignum.Qui ſupra ››
turbam credētem cęleſti beneficio refecturus O
gratias agebat,nunc ob ſtultā Phariſęorū nō Gemere
credētium & tentantium petitionē gemit & & triſtari
contriſtatur,quia veram hominis naturā , ve dominū.
ros humanæ naturæ circunferens affectus
ſicut de hominū ſalute lætatur,ita ſuper eorū
dolet & ingemiſcit erroribus. Vnde & alibi,
cum multi ad ſalutem Apoſtolis prędicanti-
bus eſſeut perducti,ſcriptū eſt de illo.In ipſa
hora exultauit in ſpiritu ſancto,& dixit.Con
fiteor tibi pater domine cęli & terræ,q͡ abſcō
diſti hęc a ſapientibus & prudentibus,& reue
laſti ea paruulis.Et cum Iudę facinus eſſet re
darguiturus turbatus eſt ſpiritu vt Ioannes
ſcribit,& proteſtatus eſt,& dixit.Amen amen
dico vobis,quia vnus ex vobis tradet me.Q͡d P
autē ait, Si dabitur generationi iſti ſignum, Si pro nō
ſignificat non dabitur.iuxta illud in Pſalmo.
Semel iuraui in ſancto meo,ſi Dauid mētiar.
ideſt non Dauid mentiar.Deniq; ſanctus Au
guſtinus de conſenſu euangeliſtarum loquēs
ita in Marco ſcriptum eſſe teſtatur. Et ſignū
non dabitur ei.Non ergo dabitur generatio-
ni illi ſignum,ideſt tentantium dominū & re-
ſultantium verbis eius.Tale vtiq; ſignū qua
le tentantes quęrebant,hoc eſt de cęlo. Qui-
bus tamē multa cęleſtia ſigna dabat in terra.
Cęterum generationi quęrentium dominum
requirentium faciem dei Iacob,ſignum de cę
lo oſtendebat quando cernentibus Apoſtolis
aſcendit in cælum, quando miſſo deſuper ſpi
ritu primitiuam impleuit eccleſiam, quando
ad impoſitionem manus Apoſtolorum in Sa
maria,Cęſarea,Epheſo,aliiſq; vrbibus ac locis
plurimis gratiam de cælo ſpiritus ſancti cre
dentibus miniſtrauit.¶Et dimittens eos aſcē ››
dens nauim iterum abiit trans fretū.Et obli ››
ti ſunt ſumere panes,& niſi vnum panem nō ››
habebant ſecum in naui.Quęrat aliquis & di ›› Q
cat,quomodo panes non habebant qui ſtatim Quæſtio
impletis ſeptem ſportis aſcenderunt nauicu
lam,& venerūt in fines Magedā,ibiq; audiūt

nauigantes ꝙ cauere debeant a ferměto Pha
riſęorũ & Saduceorũ. Sed ſcriptura teſtatur
ꝙ obliti ſint eos ſecum tollere. Q; autẽ na-
uigaturi trãs fretum obliti ſunt viaticum ſu
mere ſecum, indicium eſt q̃ modicã carnis cu
ram haberent in reliquis, quibus ipſa reficien
di corporis neceſſitas, quę naturaliter cunctis
mortalibus ineſt, intentione dominici comita
tus menti excesſerat. Vnus vero panis quẽ ſe
cum habebant in naui, myſtice ipſum pa-
nem vitę, dominũ videlicet Saluatorem deſi-
gnat. Cuius amore quia ſemper intus reficie-
bantur in corde, minus de terreno pane quo
» corpus paſci ſolet, curabant. ¶Et præcipiebat
» eis dicens. Videte & cauete a fermento Phari
R » ſęorum, & fermento Herodis. Fermentũ Pha-
Fermẽtũ Phariſæorum. riſæorũ eſt decreta legis diuinę traditionibus
hominũ poſtponere, vel certe legem verbis p̃
dicare, factis impugnare. Fermentum eorũ eſt
dominũ tẽtare, nec doctrinę eius aut operib⁹
credere, ſed inſultãdo alia quibus credere de
Herodis. beant petere. Fermẽtũ Herodis eſt adulteriũ,
homicidium, temeritas iurandi, ſimulatio re
ligionis, & qđ omniũ caput eſt & origo ſcele-
rum, odium ac perſecutio in Chriſtum & prę
curſorem eius pręconemq; primũ regni cæ-
leſtis. A quo vtrorunq; fermento etiã Apoſto
lus nos prohibens ait. Itaq; epulemur non in
fermento veteri, neq; in fermento malitiæ, &
nequitię, ſed i azimis ſynceritatis & veritatis.
» ¶Et cogitabant ad alterutrum dicentes quia
» panes non habemus. Quo cognito Ieſus ait il
» lis. Quid cogitatis quia panes nõ habetis? Nõ
» dum cognoſcitis neq; intelligitis? Adhuc cęca
» tum habetis cor veſtrum? Oculos habẽtes nõ
» videtis, & aures habentes non auditis, nec re-
» cordamini quãdo quinq; panes fregi in quin
» q; milia, & quot cophinos fragmentorum ſuſ
» tuliſtis? Et cætera. Per occaſionẽ pręcepti quo
Saluator iuſſerat dicens, Cauete a fermento
Phariſęorum & fermento Herodis, docet eos
quid ſignificent quinq; panes & ſeptem, ſiue
piſciculi, aut quinq; milia hominum & qua-
tuor milia quæ paſta ſunt in eremo. Q; licet
ſignorum magnitudo perſpicua ſit, tamen ali
ud ſpiritali intelligẽtia demõſtratur. Si enim
fermentum Phariſæorum & Saducęorꝝ, &
fermentum Herodis non corporalem panem
ſed traditiones peruerſas & hęretica ſignifi-
cat dogmata, quare & cibi quibus nutritus
eſt populus dei, nõ veram doctrinam integrã
q; ſignificẽt? Iſtiuſmodi fermentum qđ omni
Marcion ratione vitandum eſt, habuit Marcion & Va
Valẽtin⁹. lentinus, & omnes hæretici. Fermentum hanc
vim habet, vt ſi farinę mixtum fuerit, qđ par-
uum videbatur creſcat in maius, & ad ſapo
rem ſuũ vniuerſam conſperſionem trahat. Ita
& doctrina hęretica ſi vel modicam ſcintillã
in tuum pectus iecerit, in breui ingens flãma
ſuccreſcet, & totam hominis poſſeſſionẽ ad ſe
trahet. Hoc eſt de quo & Apoſtolus loquitur.
Modicũ fermẽtũ totam maſſam corrumpit.
ET veniunt Bethſaida, & adducunt ei »
cęcum, & rogabant eum vt illum tan »
geret. Cuncti qui a domino curantur » S
languores, ſpiritalium ſunt ſigna languorũ, Languorũ curatio.
quibus anima per peccatũ æternæ morti pro
pinquat. Sicut enim in ſurdo & muto a domi
no ſanato ſanatio mẽtis inſinuat eorũ q neq;
audire verbũ dei neq; loqui nouerant, & mox
in refectione turbę eſurientis quę dominũ ſe-
cuta fuerat, ſuauitas figuratur illa, qua diligẽ
tium ſe & quęrẽtium ſolet corda nutrire: ita
in hoc cęco paulatim curato a domino, illumi
natio deſignatur cordium ſtultorum, ac lõge
a via veritatis aberrãtium. Rogabant autem
eum vt illũ tangeret, ſcientes quia tactus do-
mini ſicut leproſum mũdare, ita etiã cæcum
illuminare valeret. Tãgimus autem dominũ T
nos, cũ ei fide integra & ſyncera adhęremus. Tãgere dominum.
Quẽ profecto tactum nobis eſſe ſaluberrimũ
exemplo mulieris, quę fimbriam eius felici au V
dacia tetigit, ediſcimus. Tangit nos dominus Tangi a domino.
cum mentem noſtram afflatu ſui ſpiritus il
luſtrat, atq; ad agnitionem nos propriæ infir-
mitatis ſtudiumq; bonę actionis accẽdit. ¶Et »
apprehendẽs manum cæci, eduxit eum extra »
vicum. Apprehendit manũ cęci vt eum ad ex »
ecutionem bonæ operationis quam pro diuti
na cordis obſcuritate non nouerat, conforta-
ret. Eduxit extra vicũ, vt a vita vulgari ſegre
gatus voluntatem ſui conditoris qua illumi-
nari mereret, liberius ſedulo corde ſcrutaret.
Quiſquis enim lumen ęternitatis videre deſi
derat, nõ exẽpla turbarum, ſed ducatũ neceſ-
ſe eſt ſemp ſui redẽptoris ſequat. ¶Et expuẽs »
in oculos eius, impoſitis manibus ſuis inter »
rogauit eum ſi aliquid videret. Et aſpiciẽs ait »
video homines velut arbores ambulantes. De »
inde iterum impoſuit manus ſuper oculos ei⁹ »
& cœpit videre: & reſtitut⁹ eſt ita vt videret »
clare omnia. Ideo ſecum hunc dominus pau- » X
latim & non ſtatim repente curat, quem vno Curatio lenta.
mox verbo ſi vellet poterat curare, vt magni
tudinem humanæ cæcitatis oſtenderet, quæ
quaſi pedetẽtim & per quoſdam profectuum
gradus ad lucem diuinę viſionis ſolet perue-
nire: ſeu vt ſuę nobis gratię crebra daret indi
cia, per quam ſingula noſtræ perfectionis in-
crementa vt proficere aliquid poſſint nec de-

ficiant,adiuuat.De ſputo autem oris domi-
ni,ꝙ gratiá ſpiritꝰ eiꝰ deſignet,ſępe dictũ eſt.
De tactu manuum eius,ꝙ virtutẽ adiutorii
Y ipſius inſinuẽt,nulli dubium eſt.Sputũ quip
Sputum. pe abintus de capite domini procedit:manus
vero ſunt membra corporis exterius poſita.
Expuens ergo in oculos cæci dominus,impo-
nit manus ſuas vt videat,quia cæcitatẽ gene
ris humani & per inuiſibilia diuinæ pietatis
dona & per exhibita foris ſacramenta aſſum-
ptę humanitatis abſterſit. Primo autẽ is qui
curabatur videbat homines velut arbores am
bulantes,hoc eſt formá quidẽ corporum inter
vmbras aſpiciens,ſed nulla membrorũ linea-
menta viſu adhuc caligante diſcernere valẽs
quales condenſę arbores alonge ſpectantibus
vel certe in luce nocturna ſolẽt apparere, ita
vt nõ facile arbor an homo ſit poſſit dinoſci.
Quia primus nimirum cuiq; virtutis introi
tus eſt,hominum vitam moresq; cęterorum
inſpicere, vt quicquid vſpiam boni viderit,
imitetur,quicquid mali,caueat ac deteſtetur.
Sed quiſquis ita deſipit,ac lõgi temporis obſ
curitate depreſſus eſt,vt inter bonũ & malũ,
fidẽ & perfidiam,ſyncera pietatis opera & ſi-
mulationẽ iuſtitiæ adhuc diſcernere neſciat,
quaſi ambulantes homines inſtar arborũ cer-
nit,quia facta multitudinis abſq; luce diſcre
tionis videt.Et quid talibus ſupereſt,niſi vt di
uina dignatio quę ei curam hominis conſide
randi tribuit, etiá donũ conferat diſcernendi
quę maxime hominum vita ſequenda,quorũ
ſit audienda doctrina?Vnde apte dicitur,qa
ſecunda impoſitione manuum ſuarum domi
nus ei lucem clare omnia videndi reſtituerit.
Clare namq; videt omnia qui cęcus fuit, cum
is qui illuminari intus meruit,manifeſte didi
cerit quomodo credendũ,qualiter viuẽdum,
quę pro fide veritatis atq; operatione iuſtitię
„ præmia ſint in futuro ſpetanda.¶Et miſit il
„ lum in domũ ſuá dicens.Vade in domũ tuá:
„ & ſi in vicũ introieris nemini dixeris. Q; eũ
in domũ ſuam ire pręcepit,myſtice admonet
omnes qui agnitione veritatis illuſtrantur,vt
ad cor ſuum redeant,& quantũ ſibi donatum
ſit ſollicita mẽte perpendant,collatisq; ſibi be
neficiis digna operũ executione reſpondeant.
Z Q; vero eũ ſicut & multos quos ſanauit alios
Dicere ſanationem ſuam ſilentio tegere iubet,exẽplũ
cur vetet. ſuis tribuit,ne de his quę faciunt mirandis fa
uorẽ vulgi requirãt, ſed diuinis tãtũ aſpectibꝰ
vbi & merces operũ reſtat,ſint placere cõtẽti.
„ ET egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in
„ caſtellum Cęſareæ Philippi. Philippus
iſte eſt frater Herodis,de quo ſupra di-
ximus, Tetrarcha Ituraæ & Trachonitidis A
regionis,q in honorẽ Tiberii Cęſaris Cęſareã Cęſarea
Philippi, quę nunc Paneas dicitur,appellauit Philippi.
& eſt in prouincia Phoenicis, imitatus Hero
dem patrem ,qui in honorẽ Auguſti Cęſaris
appellauit Cæſaream,quę prius Turris Stra-
tonis vocabatur,& ex nomine filię eius Libya Libyas.
dem trans Iordanem extruxit. Iſte locus eſt
Cęſareæ Philippi,vbi Iordanis ad radices ori B
tur Libani,& habet duos fontes,vnũ nomine Iordanis
Ior,& alterũ Dan,q ſimul mixti Iordanis no- fontes.
men efficiunt.¶Et interrogabat in via diſci- „
pulos ſuos dicens. Quem me dicunt eſſe ho- „
mines?Qui reſponderunt illi dicentes.Alii Io „
annem Baptiſtam.Alii Heliá. Alii vero qua „
ſi vnũ de ꝓphetis.Pulchre dominus fidẽ diſci „
pulorũ exploraturus primo hominũ ſentẽtiá
interrogat,ne videlicet illorũ confeſſio nõ ve-
ritatis agnitione ꝓbata,ſed vulgi videaẽ opi
nione firmata, nec cõperta credere,ſed inſtar
Herodis de auditis hęſitare putentur. Vnde
& Petro ſe Chriſtum cõfitenti ſecundũ Mat
thæum dicit.Quia caro & ſanguis non reue-
lauit tibi,hoc eſt doctrina humana fidei te ve
ritatem non docuit.Pulchre etiam qui diuer-
ſam de domino ſententiá ferunt,hominũ no-
mine notantur.Nam qui veritatem potentię
eius fideliter ac pia mente cognoſcunt,nequa
q̃ homines ſed dii appellari merentur.Quales
fuiſſe Apoſtolos ſecunda ſua interrogatione
dominus oſtendit.Nam ſequitur.¶Tunc di- „
cit illis.Vos vero quẽ me dicitis eſſe?Attẽde „ C
enim prudens lector,ꝙ ex conſequentibus te Apoſtoli
xtuq; ſermonis Apoſtoli nequaq̃ homines ſed dii.
dii appellẽtur.Cum enim dixiſſet,Quem me
eſſe dicũt homines,ſubiecit,Vos vero quem
me dicitis eſſe?Illis quia homines ſunt huma
na opinãtibus,vos qui dii eſtis quẽ me eſſe ex
iſtimatis?Reſpondens Petrus ait.Tu es Chri- „
ſtus. Licet cæteri Apoſtoli ſciant,Petrus tamẽ „
reſpondit præ cęteris.Complexus eſt itaq; oĩa
qui & naturá & nomen expreſſit in quo ſum
ma virtutũ eſt.Etiam ne nos de generatione
Dei diſſerimus queſtiones? Cũ Paulus indi- D
cauerit nihil ſe ſcire niſi Chriſtũ Ieſum & hũc Altiora
crucifixum,Petrus nihil amplius q̃ Chriſtũ ne q̃ſieris
dei filiũ putauerit confitendum: nos & quan
do,& quomodo natus ſit,& quãtus ſit huma
nę infirmitatis contẽplatione rimamur?Finis
ergo fidei meę Chriſtꝰ eſt,finis fidei meę dei fi
lius eſt.Nõ licet mihi ſcire generationis ſeriẽ,
non licet tamen neſcire generationis fidem.
¶Et comminatus eſt eis necui dicerẽt de illo „
Et cœpit docere illos quoniam oportet filium „
hominis multa pati,& reprobari a ſenioribus, „

,, & a ſummis ſacerdotibus,& cætera. Iccirco
ſe ante paſſionem & reſurrectionem noluit
prædicari, vt completo poſtea ſanguinis ſa-
cramento,opportunius Apoſtolis diceret.Eũ
tes docete omnes gentes, baptizantes eos in
nomine patris,& filii,& ſpiritus ſancti. Quia
non prodeſſet eum publice prædicari,& eius
vulgari in populis maieſtatem,quẽ poſt pau
lulum flagellatum viſuri ſint & crucifixum
multa pati a ſenioribus & ſcribis & principi-
bus ſacerdotum. Et notandum q̄ eum qui
multa pati & occidi & reſurgere debeat,fili-
um hominis appellat,q̄a paſſo in carne Chri
,, ſto,diuinitas impaſſibilis manſit. ¶Et appre-
,, hendens eum Petrus,cœpit increpare eum:
Quomodo increpauerit eum,Matthæus ex-
Matth.16 ponit apertius dicens. Et aſſumens eum Pe-
trus cœpit increpare illum dicens.Abſit a te
E domine,non erit tibi hoc. Sæpe diximus ni-
mii ardoris atq; amoris q̃ maximi fuiſſe Pe-
trum in dominum Saluatorem. Quia ergo
poſt confeſſionem ſuam qua dixerat, Tu es
Chriſtus filius dei viui, & præmium Salua-
toris, quo audierat ſecundum Matthæum,
Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſan-
guis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus qui in
cælis eſt,repente audit a domino oportere eũ
ire in Hieroſolymam,ibiq; multa pati a ſenio
ribus & ſcribis & principibus ſacerdotum,&
occidi,& tertia die reſurgere,nõ vult deſtrui
confeſſionem ſuã,nec putat fieri poſſe vt Dei
filius occidatur: apprehenditq; eum in affe-
ctum ſuum,vel ſeparatim ducit,ne præſenti
bus cæteris condiſcipulis magiſtrum videa-
tur arguere.Et cœpit increpare illum aman
tis affectu,& optãtis dicere.Abſit a te domi-
ne,vel(vt meli⁹ habetur in græco)Propiti⁹
eſto tibi domine,non erit iſtud.hoc eſt,nõ po
teſt fieri,nec recipiunt aures meæ, vt Dei fi-
,, lius occidendus ſit. ¶Qui conuerſus & vi-
,, dens diſcipulos ſuos,comminatus eſt Petro,
F ,, dicens.Vade poſt me Satana. Satanas inter-
Satanas. pretatur aduerſarius,ſiue contrarius. Quia
contraria (inquit) loqueris voluntati meæ,
debes aduerſarius appellari.Multi putant q̄
non Petrus correptus ſit,ſed aduerſari⁹ ſpiri
tus,qui hæc dicere Apoſtolo ſuggerebat.Sed
mihi error Apoſtolicus & de pietatis affectu
veniens,nunq̃ incentiuum videbitur diabo-
li. Vade Satana, diabolo dicitur. Vade poſt
me,Petrus audit. Vade poſt me,hoc eſt ſe-
,, quere ſententiam meam. Quoniam non ſa-
,, pis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.
Meæ voluntatis eſt,& patris,cuius veni face
re voluntatem,vt pro hominum ſalute mo-
riat. Tu tuam tñ conſiderans voluntatem,
non vis granum tritici in terram cadere, vt
multos fructus afferat.

ET conuocata turba cum Diſcipulis ,,
ſuis,dixit eis. Si quis vult poſt me ſe- ,,
qui,deneget ſeipſum. & cætera. Poſtq̃ ,, G
diſcipulis myſterium ſuæ paſſionis & reſur-
rectionis oſtẽdit, hortatur eos vna cum tur-
ba ad ſequendum ſuæ paſſionis exemplum.
Et omnibus quidem propter ſe tribulatio-
nem perpeſſis, ſalutem in futuro promittit
animarum,non tamen omnibus,verum per-
fectioribus quanta ipſe paſſurus, q̄ve a mor
tuis eſſet reſurrecturus,aperuit. Vbi for- H
mam dicendi miniſtris verbi præfixit, vt ca- Prędicãdi
pacitatem conſiderantes auditorum, pro ſuo lex.
quenq; modo inſtruere meminerint, neq; in-
firmis auditoribus altiora q̃ capiunt arcana
committant. Si quis vult (inquit) poſt me I
ſequi,deneget ſeipſum. Tunc autẽ noſipſos Abnegare ſe
abnegamus,cum vitamus quod per vetuſta-
tem fuimus,& ad hoc nitimur, quo per noui
tatem vocamur.Penſemus quo modo ſe Pau
lus abnegauerat, qui dicebat. Viuo autem
iam non ego. Extinctus quippe fuerat ſæuus
ille perſequutor,& viuere cœperat prædica-
tor pius. Si enim ipſe eſſet, pius profecto nõ
eſſet. Sed qui ſe viuere denegat, dicat vnde
eſt q̄ ſancta verba per doctrinam veritatis
clamat. Protinus ſubdit. Viuit vero in me
Chriſtus.Ac ſi aperte dicat. Ego quidem a
memetipſo extinctus ſum, quia carnaliter
nõ viuo:ſed tamen eſſentialiter mortuus nõ
ſum, quia in Chriſto ſpiritaliter viuo. Di-
cat ergo veritas,dicat. Si quis vult poſt me
ſequi, deneget ſeipſum. Quia niſi quis a ſe-
metipſo deficiat,ad eum qui ſuper ipſum eſt
non appropinquat. Nec valet apprehendere
qđ vltra ipſum eſt,ſi neſcierit mactare quod
eſt.Sed iam qui ſe a vitiis abnegat,exquiren-
dæ ei virtutes ſunt,in quibus creſcat. Nam
cum dictum eſt. Si quis vult poſt me ſequi,
deneget ſeipſum. protinus adiungitur.¶Et ,,
tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Duo- ,, K
bus etenim modis crux tollitur, cum aut Crucem
per abſtinentiam afficitur corpus, aut per tollere.
compaſſionem proximi affligitur animus.
Penſemus qualiter vtroq; modo Paulus cru
cem ſuam tulerat, qui dicebat.Caſtigo cor-
pus meum & in ſeruitutem redigo,ne forte
aliis prædicans ipſe reprobus efficiat. Ecce

in afflictione corporis audiuimus crucem
carnis:nunc in compaſſione proximi, audia
mus crucem mentis. Ait. Quis infirma-
tur, & ego non infirmor? Quis ſcandaliza
tur,& ego non vror? Perfectus quippe præ-
dicator,vt exemplum daret abſtinentiæ,cru
cem portabat in corpore. Et quia in ſe trahe
bat damna infirmitatis alienæ,crucem porta
» bat in corde.Qui enim voluerit animam ſu-
» am ſaluam facere,perdet eam. Qui autē per-
» diderit animam ſuam propter me, & euange
» lium, ſaluam eam faciet. Sic dicitur fideli.
Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere,
perdet eam. Qui autem perdiderit animam
ſuam propter me & euāgelium, ſaluam eam
faciet. Ac ſi agricolæ dicatur. Frumentum ſi
ſeruas perdis,ſi ſeminas,renouas.Quis enim
neſciat,ꝙ frumentum cum in ſemine mitti-
tur,perit ab oculis,in terra deficit? Sed vnde
putreſcit in puluere,inde vireſcit in renoua-
L tione.Quia vero ſancta eccleſia aliud tempus
Tēpus du habet perſecutionis,atq; aliud pacis: redem-
plex. ptor noſter ipſa eius tempora deſignauit in
præceptis. Nam perſecutionis tempore ponē
da eſt anima. Pacis autem tempore, ea quæ
amplius dominari poſſunt, frangenda ſunt
» deſideria terrena. Vnde & nūc dicit. ¶Quid
» enim proderit homini ſi lucretur mundum
» totum, & detrimentum faciat animæ ſuæ?
» Aut quid dabit homo commutationis pro
» anima ſua? Cum perſecutio ab aduerſariis
deeſt, valde vigilantius cor cuſtodiendum
eſt.Nam pacis tempore quia licet viuere, li-
bet etiam ambire.Plerunq; autem & auariti-
am vincimus,ſed adhuc obſtat ꝙ vias recti-
tudinis minori tenemus cuſtodia,perfectio-
nis. Nam ſæpe labentia cuncta deſpicimus,
ſed tamen adhuc humanæ verecundiæ vſu
præpedimur, vt rectitudinem quam ſerua-
mus in mente,nondum exprimere valeamus
in voce.Et tantum Dei faciem ad iuſtitię de
fenſionem negligimus,quantum humanas fa
cies contra iuſtitiam veremur. Sed huic quo
ꝙ vulneri congruum ſubiungitur medica-
» mentum,cum dominus dicat.¶Qui eñ me
» confeſſus fuerit,& mea verba in generatione
» iſta adultera & peccatrice, & filius hominis
» confitebitur eum, cum venerit in gloria pa-
» tris ſui cum angelis ſanctis. Sed ecce nunc
apud ſe homines dicūt. Nos iam dominum
M & ſermones eius non erubeſcimus: quia aper
Confiteri ta eum voce confitemur.Quibus ego reſpō-
dominū. deo,ꝙ in hac plebe Chriſtiana ſunt nonnulli
qui Chriſtum ideo confitentur, quia cunctos
Chriſtianos eſſe conſpiciunt.Non ergo ad ꝓ-
bationem fidei vox ſufficit profeſſionis: quā
defendit a verecundia profeſſio generalitatis.
Eſt tamen vbi ſe quiſq; interroget,vt in con
feſſione Chriſti ſe veraciter probet: ſi nō iam
nomen eius erubeſcit: ſi plene virtuti men-
tis humanum pudorem ſubdidit. Certe eñ
perſecutionis tempore erubeſcere poterant fi
deles ſubſtantiis denudari,de dignitatibus de
iici,verberibus affligi. Pacis autem tempore
quia hęc a noſtris perſecutionibus deſunt,eſt
aliud vbi oſtendamur nobis. Veremur ſæpe
a proximis deſpici,dedignamur iniurias ver-
bi tolerare.Si contingat iurgium fortaſſe cū
proximo,erubeſcimus priores ſatiſfacere.Cor
quippe carnale dum huius vitę gloriam quę
rit,humilitatem reſpuit.

Finitur Lib.II.

Liber Tertius.

Caput.IX.

ET DICEbat illis, »
Amen dico vo- »
bis,quia ſunt qui »
dam de hic ſtan- »
tibus qui nō gu- »
ſtabunt mortem, »
donec videant re »
gnum Dei veni- »
ens ī virtute. Re »
gnum Dei hoc N
loco,præſens ec- Regnum
cleſia vocatur. Et quia nonnulli ex diſcipu- Dei.
lis vſqueadeo in corpore victuri erant, vt ec-
cleſiam Dei conſtructam conſpicerent,& cō-
tra mundi huius gloriam erectam,conſolato
ria promiſſione nunc dicitur. Sunt quidam
de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem
donec videant regnum Dei veniens in virtu
te.Sed cum tanta dominus ſubeundæ mor-
tis præcepta ederet,quid neceſſarium fuit vt
ad hanc ſubito promiſſionem veniret? Quod
ſi ſubtiliter attendamus,quanta diſpenſatio
ne pietatis agatur agnoſcemꝰ. Diſcipulis eñ
rudibus etiam de præſenti vita aliquid pro
mittendum fuit, vt poſſent robuſtius in fu
tura ſolidari. Sic Iſraelitico populo ex Ae-
gypti terra liberando repromiſſionis terra ꝓ
mittitur, vt dum vocandus eſſet ad do-

na cæleſtia, terrenis promiſſionibus ſuaderetur. Vnde recte quoq; per Pſalmiſtam dicitur. Dedit eis regiones gentium, & labores populorum poſſederunt, vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant. Sic ergo hoc loco rudibus diſcipulis veritas loquens, videndum regnum Dei promittit in terra, vt hoc ab eis fidelius in cęlo pręſumatur.

O Aliter. Q; ſi regnum dei in hac ſententia futuram in cælis beatitudinem velimus accipere, & hoc quidam de aſtātibus nō poſt multos dies in monte viderunt. Qđ pia vtiq; prouiſione factum eſt, vt contemplatione ſemper manētis gaudii, tametſi raptim atq; ad breue momentum delibata, fortius inſtantia ſeculi tranſeuntis aduerſa tolerarent. Decentiſſimo ſane verbo ſanctos mortem guſtare teſtatur, a quibus nimirum mors corporis quaſi libādo guſtatur, vita vero animę veraciter poſſidendo tenetur.

„ ET poſt dies ſex, aſſumpſit Ieſus Petrū
„ & Iacobum & Ioannem, & duxit illos ī
„ montē excelſum ſeorſum ſolos, & tranſ
„ figuratus eſt coram ipſis.

In euangelio Lucæ ita ſcriptum eſt. Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem vt oraret. Et cętera.

P Octauæ myſte. Octaua autem die dominus promiſſam futuræ beatitudinis gloriam diſcipulis manifeſtat, vt & oſtenſa cæleſtis vitæ dulcedine, cunctorum qui hæc audire poſſint corda refoueat, & octonario dierum numero, verum tempore reſurrectionis gaudium doceat eſſe vēturum. Nam & ipſe octaua die, ideſt poſt ſextam ſabbati qua crucem aſcendit, ac ſeptimam ſabbati qua in ſepulchro quieuit, a mortuis reſurrexit, & nos poſt ſex huius ſeculi ætates in quibus pro domino pati & laborare gaudemus, ac ſeptimam ſabbati animarum, quę interim in alia vita geritur, octaua profecto ætate reſurgemus.

Q Concord. Euange. Nā q; Mattheus dominū Marcuſq; poſt ſex tranſfiguratum dicunt dies, nec temporis ordine nec ratione myſterii diſcrepant a Luca, qui octo dies dicit: quia illi medios tantum ponunt dies, vnde & abſolute poſt ſex dies factum commemorant. Hic primum quo hæc dominus promiſit, & vltimum quo ſua promiſſa compleuit, adiungit. Ideoq; temperantius fere dies octo ponit. Et in ratione myſtica illic poſt ſex mundi ætates ſanctis ab omni labore quieſcendum: hic vero tempore octauo deſignat eſſe reſurgēdum. Vnde pulchre & ſextus pſalmus Pro octaua ſcribit, cui initium eſt. Domine ne ī furore tuo arguas me. (Pſal. vi.) quia nimirum per ſex ætates quibus operari licet, precibus eſt inſiſtendum: ne in octauo retributionis tempore a iudice corripiamur irato.

R In monte orare. Qđ & ipſe dominus hoc loco voluit nos oſtenſo ſuæ orationis exemplo docere, de quo ſecundum Lucam dicitur, quia aſcendit in montem vt oraret. In montem nanq; oraturus & transfigurarurus ſic aſcendit, vt oſtendat eos qui fructum reſurrectionis expectāt, qui regem in decore ſuo videre deſiderant, mente in excelſis habitare, & continuis precibus incumbere debere. Tres ſolummodo ſecum diſcipulos ducit, vel quia multi ſunt vocati, pauci vero electi, vel q; ii qui nunc fidem qua imbuti ſunt ſanctæ trinitatis incorrupta mente ſeruauerint, tunc æterna eius merentur viſione lætari.

„ ¶Et transfiguratus eſt (inquit) coram ipſis, & veſtimēta eius facta ſūt ſplendentia, candida nimis velut nix. „

S Transfiguratio dñi. Transfiguratus Saluator non ſubſtantiam veræ carnis amiſit, ſed gloriam futuræ vel ſuæ vel noſtræ reſurrectionis oſtendit. Qui qualis tunc Apoſtolis apparuit, talis poſt iudiciū cunctis apparebit electis.

T Iudicaturi dñi figura. Nam in ipſo tempore iudicandi & bonis ſimul & malis in forma ſerui videbitur, vt videlicet impii quem ſpreuere, Iudæi quem negauere, milites quē crucifixere, Pilatus Herodeſq; quem iudicauere, queant agnoſcere iudicem.

V Veſtimēta dñi. Veſtimenta autem domini, recte ſancti eius accipiuntur, teſte Apoſtolo qui ait. Quicunq; ergo in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis. Quæ videlicet veſtimenta domino in terris conſiſtente deſpecta, aliorumq; ſimilia videbātur: ſed ipſo montem petente nouo candore refulgent, quia nunc quidem filii dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus aūt quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus. Videbimus enim eum ſicut eſt. Vnde bene de eiſdem veſtimētis ſubditur. Qualia fullo ſuper terram non poteſt candida facere. Nam quia ille hoc loco intelligēdus eſt fullo, quem pœnitens Pſalmiſta precatur. Amplius laua me ab iniuſtitia mea, & a delicto meo munda me, non poteſt ſuis fidelibus in terra dare claritatem, quæ eos conſeruata manet in cælis.

„ ¶Et apparuit illis Helias cū Moyſe, & erāt loquentes cum Ieſu. „

X Moyſes & Helias. Moyſes & Helias, quorum vnum mortuum, alterum in cælis raptum legimus, viſi in maieſtate cum domino (vt Lucas ſcribit) futuram in illo omnium ſanctorum gloriam ſignificant. Qui videlicet tempore iudicii, vel viui in carne repe

riẽdi,vel ab olim guſtata morte reſuſcitandi
& pariter ſunt regnaturi cum illo.Atteſtan-
te etenim Apoſtolo,mortui q́ in Chriſto ſũt
reſurgent primi , deinde nos qui viuimus,
qui relinquimur, ſimul rapiemur cũ illis ob-
uiam domino in aera, & ſic ſemper cum do-
mino erimus.Aliter.Moyſes & Helias hoc eſt
legiſlator & prophetarum eximius apparent
& loquuntur cum domino in carne venien-
te,vt oſtendant ipſum eſſe , quem cuncta le-
gis & prophetarum oracula promiſerũt.Ap-
parent autem non in infimis , ſed in monte
cum illo:quia nimirum ſoli illi qui mente ter
rena deſideria trãſcendunt,maieſtatem ſanctę
ſcripturę quę in domino eſt adimpleta,perſpi
ciunt.Deniq; & filii Iſrael videre Moyſen:ſed
ad deum in montana ſubeũtem ſequi nõ me-
rentur,ad ſe quoq; reuerſum nõ ſine velami
ne cernunt.Heliam nouere, ſed ſolus trium-
phum aſcendentis cum filiis prophetarum
contemplatur Heliſeus . Quia multi paſſim
ſcripturę verba legimus:ſed q̃ celſa in Chriſti
myſteriis ſplendeat.perpauci perfectiores in-
» telligunt . ¶ Et reſpondens Petrus ait Ie-
» ſu. Rabbi,bonum eſt nos hic eſſe . Faciamus
» tria tabernacula, tibi vnum,& Moyſi vnum,
» & Heliæ vnum.Non enim ſciebat quid dice
Y » ret.Erant enim timore exterriti. O quanta fe
Beatitudo licitas viſioni deitatis inter angelorum cho-
cęleſtis. ros adeſſe perpetuo : ſi tantum transfigurata
Chriſti humanitas,duorumq; ſocietas ſancto
rum ad pũctum viſa delectet,vt eos ne diſce
dant etiam obſequio Petrus ſiſtere velit , qui
& ſi pro ſtupore humanæ fragilitatis neſciat
quid dicat,inſiti tamen ſibi dat affectus indi
cium.Neſciebat enim quid diceret , qui obli-
tus eſt regnum dei ſanctis a domino,non ali
cubi terrarum ſed in cælis eſſe promiſſum.
Nec recordatus eſt ſe ſuoſq; coapoſtolos mor
tali adhuc carne circumſeptos,immortalis vi
tæ ſtatum ſubire non poſſe , cui mente exceſ
ſerat,q; in domo patris quæ in cælis eſt , do-
Z mus manu facta neceſſaria nõ ſit.Sed & vſq;
Taberna- nunc imperitię notatur,quiſq; legi & prophe
cula tria tis & euangeliis tria tabernacula facere cu-
facere. pit,cum hæc abinuicem nullatenus valeant
ſeparari vnum habentia tabernaculum , hoc
» eſt eccleſiam Dei.¶Et facta eſt nubes obum-
» brans eos.Qui materiale tabernaculum quę-
ſiuit,nubis accepit obumbraculum, vt diſcat
in reſurrectione non tegmine domorũ,ſed ſpi
ritus ſancti gloria ſanctos eſſe protegendos.
De qua Pſalmiſta.Filii autem hominum in p
tectione alarum tuarũ ſperabunt.Et in Apo-
Templum. calypſi ſua Ioannes. Et templum,inquit,non

vidi in ea.Dominus omnipotens templum il
lius eſt,& agnus. ¶Et venit vox de nube di- »
cens.Hic eſt filius meus chariſſimus , audite »
illum . Quia imprudenter interrogauerant, »
propterea reſponſionem domini non meren-
tur:ſed pater reſpondet pro filio, vt verbum
domini compleretur.Ego teſtimonium nõ di
co pro me : ſed pater qui me miſit, ipſe pro
me dicit teſtimonium . Vox quoq; de cæ- A
lo patris loquentis auditur , quæ teſtimo- Teſtimo-
nium perhibeat de filio,& Petrum,errore ſub niũ patris
lato,doceat veritatem : immo in Petro cæte-
ros Apoſtolos . Hic eſt (inquit) filius meus
chariſſimus:huic figendum eſt tabernaculũ,
huic obtemperandum.Hic eſt filius, illi ſerui
ſunt,Moyſes & Helias. Debent & ipſi vobiſ-
cum in penetralibus cordis ſui domino ta-
bernaculum præparare.Concordat ſane hic
Euangelii locus cum verbis ipſius Moyſi,qui Moyſi.
bus incarnationi dominicæ teſtimonium fe-
rens aiebat.Prophetam vobis ſuſcitabit domi
nus Deus veſter de fratribus veſtris:tanq̃ me
ipſum audietis,iuxta omnia quæ locut⁹ fue-
rit vobis.Erit autem.Omnis anima quæcun
q; non audierit prophetam illum, extermina
bitur de plebe.Quem ergo Moyſes cum ve-
nerit in carne audiendum ab omni anima
quæ ſaluari velit prædixit,hunc iam venien
tem in carne Deus pater audiendum diſci-
pulis oſtendit,& ſuum eſſe filium cæleſti vo-
ce ſignauit.Et quaſi manifeſtius fidem aduẽ-
tus eius illis inſinuans,Hic vir (inquit) hic
eſt ille,quem Moyſes iſte vobis ſæpius in mũ
do naſciturum promiſit. Huius verbis iuxta
præceptum ipſius Moyſi & vos auſcultate,
& omnes veri amatores auſcultare iubete.
¶Et notandum q; ſicut domino in Iordane B
baptizato , ſic & in monte clarificato totius Trinitatis
ſanctę trinitatis myſterium declaratur.Quia declaratio
nimirum gloriam eius quam in baptiſmo
credentes confitemur , in reſurrectione vi-
dentes collaudabimus . Nec fruſtra ſpiritus Spũs ſan-
ſanctus hic in lucida nube,vt alius Euange- cti appa-
liſta commemorat,illic apparebat in colum- ritiones.
ba . Quia qui nunc ſimplici corde fidem quã
percepit ſeruat , tunc luce apertæ viſionis
quod crediderat contemplabitur : ipſaq; qua
illuſtrabitur in perpetuum gratia protege-
tur . ¶Et ſtatim circumſpicientes neminem »
viderunt amplius,niſi Ieſum tm̃ ſecum.Vbi » C
cœpit filius deſignari , mox ſerui diſceſſe- Solus cur
runt,ne ad illos paterna vox emiſſa putaret. reſtiterit
Aliter.Cum fieret vox ſup filiũ,inuẽt⁹ eſt ipẽ Chriſtus.
ſolus,qa cũ manifeſtauerit ſeipm̃ electis , erit
de⁹ oĩa in omnibus: immo ipſe cũ ſuis vnus

per omnia Chriſtus,ideſt caput cum corpore
ſplendebit.Propter quam vnitatem alibi dice
bat.Et nemo aſcendit in cælum niſi q deſcen
dit de cęlo,filius hominis qui eſt in cælo.❡Et
deſcendentibus illis de monte, præcepit illis,
ne cui quæ vidiſſent,narrarent, niſi cum fi-
lius hominis a mortuis reſurrexerit. Futuri
regni pręmeditatio,& gloria triũphantis de-
monſtrata fuerat in monte. Non vult ergo
hoc in populis prædicari:ne & incredibile eſ-
ſet pro rei magnitudine, & poſt tantam glo-
riam apud rudes animos ſequens crux ſcan-
dalum faceret.❡Et interrogabant eum dicẽ-
tes.Quid ergo dicũt Phariſæi & Scribę quia
D Heliã oporteat venire primũ? Traditio Phari
Helię pręuentus. ſęorum eſt iuxta Malachiam prophetam,qui
eſt nouiſſimus in.xii.ꝙ Helias veniat ante ad
uentum Saluatoris,& reducat cor patrũ ad
filios,& filiorum ad patres, & reſtituat omĩa
in antiquum ſtatum.Aeſtimant ergo diſcipu
li transformationem gloriæ hanc eſſe, quã in
monte viderant, & dicunt. Si iam veniſti in
gloria, quomodo præcurſor tuus non appa-
ret? Maxime quia Heliam viderant receſſiſſe.
Quando aũt adiiciunt ſcribę & dicunt, quia
Heliam oporteat primum venire: primũ di-
cendo,oſtendunt ꝙ niſi Helias venerit,nõ ſit
ſecundus Saluatoris aduentus.❡Qui reſpon
dens ait illis.Helias cum venerit, primo reſti
tuet omnia.Omnia reſtituet, vtiq; illa quę ꝓ
pheta præfatus oſtendit dicens.Ecce ego mit
tam vobis Heliam prophetam anteq̃ veniat
dies domini magnus & horribilis,& conuer-
tet cor patrum ad filios,& cor filiorum ad pa
tres eorum.Reſtituet & hoc qđ morti debet,
ac diu viuendo diſtulit. Qđ etiam hic domi
nus conſequẽter intimauit,cum protinus ad
iunxit. Et quomodo ſcriptum eſt in filiũ ho-
minis vt multa patiatur & contemnatur. Id
eſt quomodo de Chriſti paſſione multifarie
prophetæ multa ſcripſerunt, ſic & Helias cũ
venerit multa paſſurus eſt:contemnẽdus ab
E impiis.Reſtituet ergo omnia,primo videlicet
Helię officium. corda hominum illius ęui,inſtituendo ad cre
dendum Chriſto,ac reſiſtendum perfidię An
tichriſti. Deinde ipſe ſuam animam propter
martyrium fidei Chriſti ponendo.De quo in
Apocalypſi plenius myſtico ſermone narraẽ.
❡Sed dico vobis,quia & Helias venit,& fece
runt illi quæcunq; voluerunt,ſicut ſcriptum
eſt de eo.Ipſe qui venturus eſt in ſecundo Sal
uatoris aduentu iuxta corporis fidem,nunc
per Ioannem venit in virtute & ſpiritu. Fece
runtq; ei quęcunq; voluerunt,hoc eſt ſpreue
runt,& decollauerunt eum.

ET veniens ad diſcipulos ſuos,vidit tur
bam magnam circa eos, & Scribas con
quirentes cum illis. Et confeſtim omĩs
populus videns eum ſtupefactus eſt,& expa-
uerunt.Et accurrentes ſalutabant eum.No- F
tanda in omnibus locis diſtantia mentis ſcri Scribarum
barum & turbæ. Erat enim cũ diſcipulis tur duritia.
ba,erant & Scribæ: ſed adueniente domino
mox omnis turba ſtupefacta expauit; eumq;
ſalutans accurrit, Scribæ nihil deuotionis,fi
dei, humilitatis, & reuerentiæ ei exhibuiſſe
narrantur.Quid autem cum diſcipulis domi
ni turbæ ſiue ſcribæ conquirerent, euangeli-
ſta non dicit.Poteſt vero (ni fallor) apte intel
ligi de hoc quæſtionem fuiſſe motam; quare
ipſi cum eſſent diſcipuli Saluatoris, ſaluare
dæmoniacum qui in medio erat poſitus non
poſſent.Qđ ex ſequentibus euangelii verbis
poteſt coniici dum dicitur.❡Et interrogauit
eos.Quid inter vos conquiritis? Et reſpondẽs
vnus de turba dixit. Magiſter,attuli filium
meum ad te, habẽtem ſpiritum mutum:qui
vbicunq; eum apprehenderit,allidit eum, &
ſpumat,& ſtridet dentibus,& areſcit. Et dixi
diſcipulis tuis vt eiicerent illum, & non po-
tuerunt.Notandum autem ꝙ ſemper loca re G
bus congruunt.In monte dominus orat,trãſ Loca rebus
formaẽ,diſcipulis arcana ſuæ maieſtatis ape- congruunt.
rit.In iferiora deſcendens turbę occurſu exci-
pitur,miſerorum fletu pulſatur. Surſum di-
ſcipulis myſteria regni reſerat,deorſum tur-
bis peccata ĩfidelitatis exprobrat. Surſum pa
tris vocem iis qui ſequi ſe poterant, pandit,
deorſum ſpiritus malos ab his qui vexaban-
tur expellit.Qui etiam nũc pro qualitate me
ritorum aliis aſcendere, aliis vero non deſi-
ſtit deſcendere. Nam carnales adhuc & inci-
pientes, quaſi ima petens confortat,docet,ca
ſtigat. Perfectos autem quorum conuerſa-
tio in cælis eſt, ſublimius extollendo glorifi-
cat,liberius de æternis inſtruit, & ſępe quæ a
turbis ne audiri quidem valeant,docet. Dæ- H
moniacum autem hunc quem deſcẽdens de Dęmoniac⁹
monte dominus ſanauit,Marcus quidem ſur qualis fuerit
dum mutumq;,Matthęus vero lunaticũ fuiſ Lunaticus.
ſe cõmemorat.Significat aũt eos de qb⁹ ſcri-
ptũ eſt,Stult⁹ vt luna mutatur.Qui nunq̃ in
eodem ſtatu permanentes,nunc ad hęc,nunc
ad illa vitia mutati,creſcunt atq; decreſcunt.
Qui muti ſunt non confitendo fidem, ſurdi
nec ipſum aliquatenus veritatis audiendo ſer
monem.Spumant autem,cum ſtultitia tabe-
ſcunt.Stultorum namq; & languentium,atq;
hebetum eſt ſpumas ſaliuarũ ex ore dimitte-
re.Strident dentibus,cum iracundiæ furore

flammeſcunt. Areſcunt cum otio torpēte lá
gueſcunt,& nulla virtutis induſtria conforta
ti,eneruiter viuunt. Qđ autē ait,Et dixi di
ſcipulis tuis vt eiicerent illum,& non potue-
runt:latenter Apoſtolos accuſat, cum impoſ
ſibilitas curandi interdū non ad imbecillita-
tem curantium,ſed ad eoꝝ qui curandi ſunt
fidem referatur,dicēte domino: Fiat tibi ſecū
» dum fidem tuam. ℂQui reſpōdens eis dixit.
» O generatio incredula, q̄diu apud vos ero?
» q̄diu vos patiar? Non quo tedio ſuperat⁹ ſit,
manſuetus ac mitis,q non aperuit ſicut agn⁹
coram tondente os ſuum,nec in verba furo-
ris erupit: ſed quo in ſimilitudinem medici
ſi ægrotum videat contra ſua pręcepta ſe ge-
rere,dicat. Vſquequo accedam ad domū tuā?
quouſq; artis meę perdā induſtriam,me alīd
iubente & te aliud perpetrante? Intantū aūt
non eſt iratus homini ſed vitio, & per vnum
hominem Iudæos arguit infidelitatis, vt ſta-
» tim intulerit. ℂAfferte illum ad me. Et attu
» lerunt(inquit)eum. Et cū vidiſſet illum,ſta-
» tim ſpiritus conturbauit eum,& eliſus in ter
I » ram volutabatur ſpumans. Allatum domino
Diaboli inſul- puerum ſpiritus conturbat & elidit, quia ſæ-
tus aſtutus. pe dum conuerti ad dominum poſt peccata
conamur,maioribus nouiſq; antiq hoſtis pul
ſamur inſidiis. Qđ ob id vtiq; callidus facit
aduerſarius, vt vel odium virtutis incutiat,
vel expulſionis ſuæ vindicet iniuriam. Hinc
eſt enim(vt de ſpecie tranſeamus ad genus)
q̄ eccleſiæ ſanctæ primordiis tot grauiſſima
inferebat certamina perſecutionum,q̄ ſuo re
gno dolebat ſubito animarū illata fuiſſe diſpē
» dia. ℂEt interrogauit patrem eius. Quātum
» temporis eſt,ex quo hoc ei accidit? At ille ait.
» Ab infantia. Et frequenter eum & in ignē &
K » in aquas miſit,vt eum perderet. Erubeſcat Iu
Iuliani hære- lianus,qui dicere audet omnes homines abſq;
ſis. vlla peccati contagione naſci in carne,tāq; in
nocentes per omnia,q̄ fuit Adam quādo crea
tus eſt. Quid enim habuit iſte puer vt ab in
Originalis fantia dæmonio vexaretur acerbiſſimo,ſi nō
culpa in oi- vllo originalis peccati vinculo tenebatur,quē
bus. conſtat nullum adhuc proprium potuiſſe ha
bere peccatum? Confiteatur catholicus,quia
nemo immunis a noxa primæ præuaricatio-
nis naſcitur,& innocet gratiam dei,qua libe-
retur de corpore mortis per Ieſum Chriſtū
dominum noſtrum. Intelligat ſcriba doct⁹ in
regno cælorum, in hoc dæmoniaco a domi-
no curato,ſaluationem omnium fidelium eſſe
deſignatam,qui originalis culpæ reatu aſtru-
cti veniunt in mundum,nec niſi vnius redē-
ptoris Ieſu Chriſti fide ſunt & gratia ſaluan-
di. Quod autem dictum eſt. Et frequēter eū
& in ignem & in aquas miſit,maxima huma
næ vecordiæ facinora deſignat. Ignis nāq; ar L
dor ad feruorem iracundiæ referendus eſt. Ignis.
Aqua ad voluptates carnis, quæ diſſoluere Aqua.
mentem per delitias ſolent. Vel certe in ignē
fertur dæmoniacus,quo adulterantium cor-
da ſuccenſa ſunt, & in aquas quæ ſolent ex-
tinguere charitatem. ℂSed ſi quid potes ad- »
iuua nos,miſertus noſtri. Ieſus autem ait illi. »
Si potes credere, omnia poſſibilia credenti. »
Aptum dominus reſponſum reddit petenti. » M
Ipſe enim ait. Si quid potes adiuua nos. Et do Reſpōſio
minus. Si potes(inquit) credere,poſſum vos dūi apta.
miſertus adiuuare, quia fides non ficta oīa
quæ ſalubriter petit,impetrare meretur. Cui
contra leproſus qui fideliter clamabat, Domi
ne ſi vis,potes me mundare,congruum ſuæ
fidei accepit reſponſum. Volo,mundare. ℂEt »
continuo exclamans pater pueri cum lachry »
mis,aiebat. Credo domine,adiuua increduli- »
tatem meam. Nemo repente fit ſummus:ſed » N
in bona conuerſatione a minimis quiſq; in- Fidei in
choat vt ad magna perueniat. Alia nanq; ſunt cremēta.
virtutis exordia,aliud profectus,aliud perfe-
ctio. Si enim & ipſa fides ad perfectionem ſuā
non quibuſdam gradibus duceretur: iſte in-
terrogatus an crederet,non reſponderet. Cre
do domine,adiuua incredulitatem meam. Si
enim credebat, cur incredulitatē dicebat? Si
vero incredulitatem habere ſe nouerat, quo
modo credebat? Sed quia per occultam inſpi-
rationem gratiæ meritorum ſuorum gradi-
bus fides creſcit: vno eodemq; tēpore is qui
necdum perfecte crediderat, ſimul & crede-
bat,& incredulus erat. ℂEt cum videret Ie- »
ſus concurrentem turbam, comminatus eſt »
ſpiritui immundo,dicens illi. Surde & mute »
ſpiritus,ego tibi præcipio exi ab eo,& ampli- »
us ne introeas in eum. Comminatio domi- » O
ni,diuini eſt virtus imperii. Non autem pue Imperiū
ro qui vim patiebatur,ſed dæmoni qui infere dūi.
bat comminatus eſt. Quia qui peccantem
emendare deſiderat, vitium vtiq; increpan-
do & execrando debet exterminare, ſed homi
nem amando refouere. Bene autem dominus
qui ſpiritum immundum pellit ab homine,
ſimul ne amplius in eum ingrediatur impe-
rat. Quia ille veraciter a dæmoniaca domi-
natione liberatur, qui ad peccata a quibus
ſemel pœnitendo mundatus eſt, vitat ma-
le viuendo reuerti. ℂEt exclamans & mul- »
tum diſcerpens eum, exiit ab eo. Exitu- »
rus ab homine ſpiritus immundus diſcer »
pit eum,ac furenti clamore terruit intuen- »

tes.Quia plerũq; diabolus dum de corde ex
pellitur,acriores in eo tentationes generat q̃
prius excitauerat,quando hoc quietus poſſi-
,, debat.¶Et factꝰ eſt ſicut mortuus:ita vt mul
,, ti dicerent,quia mortuus eſt.Ieſus autem te-
,, nens manum eius eleuauit illum & ſurrexit.
Quem hoſtis impius iam fugere compulſus
ſtrauit,ac mortuo ſimilem reddidit,hũc pius
Saluator miti ſuę dexterę tactu leuauit.Qui
ſicut verũ ſe eſſe deum potentia ſaluandi do-
cuit,ita etiã veram ſe habuiſſe carnis naturã
P more tactus humani declarauit. Negat nãq;
Manichęꝰ Manichęus inſanꝰ veraciter eum carne indu
tum fuiſſe:ſed ipſe cũ tot languentes ſuo ta-
ctu erexit,mundauit,illuminauit,hęreſim il-
,, lius & anteq̃ nata eſſet damnauit.¶Et cũ in-
,, troiſſet in domum , diſcipuli eius ſecreto in-
,, terrogabant eum. Quare nos non potuimus
,, ęiicere eum?Et dixit illis.Hoc genus in nullo
,, poteſt exire niſi in oratione & ieiunio. Dũ do
cet Apoſtolos quomodo dęmon nequiſſimus
debeat expelli,omes inſtituit ad vitam,vt ſci-
licet nouerimus grauiſſima quęq; vel imun-
Q dorum ſpirituum vel hominum tentamẽta,
Ieiunii & ieiuniis & orationibus eſſe ſuperanda . Iram
orõnis vir quoq; domini cum in vltionem noſtrorũ ſce-
tus. lerum fuerit accenſa, hoc remedio ſingulari
R poſſe placari.Ieiunium autem generale eſt nõ
Ieiunium ſolum ab eſcis,ſed & a cunctis illecebris abſti
generale. nere carnalibus,immo ab omnibus vitiorum
Oratio ge continere paſſionibus. Sic & oratio generalis
neralis. non in verbis ſolum eſt, quibus diuinam cle-
mentiam inuocamus,verum etiam in omni-
bus quæ in obſequium noſtri conditoris fidei
S deuotione gerimus,teſte Apoſtolo qui ait.Sẽ
Orare ſi- per gaudẽtes,ſine itermiſſiõe orate. Quomo
ne itermiſ do enim quis omnibus horis atq; momẽtis ſi-
ſione. ne intermiſſione deum poteſt inuocare ſermo
nibus? Sed tunc ſine intermiſſione oramus:
cum ea ſolum opera gerimus quę nos pieta-
ti noſtri commendent auctoris . Quo nimi-
rum ieiunio,& qua oratione , iuuante domi-
no cunctas antiqui hoſtis debellabimus ac p
pulſabimus inſidias.

,, ET inde profecti prætergrediebãtur Ga
,, lilææm,nec volebat quenq̃ ſcire. Doce-
,, bat autem diſcipulos ſuos , & dicebat
,, illis.Quoniam filius hominis tradetur in ma
,, nus hominũ,& occident eum.Et occiſus ter-
,, tia die reſurget.Semper proſperis miſcet tri-
ſtia,vt cũ repente venerint,non terreãt Apo
ſtolos,ſed a præmeditatis ferantur animis. Si
enim contriſtat eos q; occidẽdus eſt,debet læ
,, tificare q; die tertio reſurrecturus eſt . At illi
,, ignorabant verbum iſtud,& timebant inter-

rogare eum.Hęc ignoratio diſcipulorũ , non ,,
tam de tarditate ingenii eorũ,q̃ de amore na
ſcit Saluatoris,qui carnales adhuc,& myſte-
rii crucis ignari,quem deum verum cogno-
uerant,moriturũ credere nequibant. Et quia
per figuras eum ſępe loquentem audire ſole-
bant,horrentes euentum mortis eius,etiã in
eis quę de ſua traditione & paſſione aperte lo
quebatur,figurate aliud ſignificari volebant.
¶Et venerũt Capharnaum.Qui cũ domi eſ- ,,
ſent,interrogabat eos . Quid in via tractaba- ,,
tis? At illi tacebant. Siquidem inter ſe in via ,, T
diſputauerant:quis eſſet illorum maior.Inde Contentiõis
orta videtur diſputatio diſcipulorum de pri Apoſtolorũ
matu:quia viderant Petrum,Iacobum,& Ioã occaſio.
nem ſeorſum ductos in montem, ſecretumq;
eis ibi aliquod eſſe creditum.Sed & Petro ſu-
periꝰ iuxta qđ Matthęus narrat,claues regni
cęlorum promiſſas,eccleſiamq; domini ſuper
petram fidei a qua ipſe nomen acceperat, ędi
ficandam eſſe.† Querebantur ergo vel ipſos †Verebant.
tres cæteris,vel omnibus Apoſtolis Petrũ eſ-
ſe prelatum.¶Et reſidens vocauit xii.& ait il ,,
lis.Siquis vult primus eſſe inter vos,erit oĩm ,,
nouiſſimus & omnium miniſter.Et accipiens ,,
puerum ſtatuit eum in medio eorum.Quem ,,
cum complexus eẽt,ait illis.Quiſquis vnum ,,
ex huiuſmodi pueris receperit ĩ nomine meo ,,
me recipit . Videns cogitationes diſcipulo- ,,
rũ dominꝰ,curat deſiderium glorię,humilita
tis contentiõe ſanare,primatumq; non eſſe q̃
rendum:& prius ſimplici humilitatis cõmo-
net imperio,& mox puerilis innocentię docet
exẽplo.Qđ enim ait , Quiſquis vnũ ex hmõi
pueris recepit in noĩe meo,me recipit,vel ſim
pliciter paupes Chriſti ab his q velint eẽ ma
iores,p eius oſtẽdit honore recipiẽdos,vel cer V
te malitia paruulos ipſos eſſe ſuadet,vt inſtar Paruuli ma
ętatis paruulę ſimplicitatem ſine arrogantia, litia.
charitatẽ ſine inuidia,deuotionẽ ſine iracun
dia cõſeruent.Q; aũt cõplectiť puerũ,ſignifi
cat humiles ſuo dignos eſſe complexu ac di-
lectione: taleſq; cum impleuerint qđ p̃cepit,
Diſcite a me quia mitis ſum & humilis cor
de.iure poſſe gloriari ac dicere.Lęua eius ſub
capite meo,& dextera eiꝰ amplexabiť me. Be
ne autẽ cũ dixiſſet, quiſqs vnũ ex hmõi pue-
ris receperit,addidit in nomine meo,vt vide
licet formam virtutis quã natura duce puer
obſeruat,ipſi pro nomine Chriſti,iuuante ra
tiõis induſtria,ſequãtur. Sed quia ſe ĩ pueris
recipi docebat,videlicet quaſi caput in mem
bris ſuis,ne putaretur hoc eſſe ſolum qđ vi-
debatur,adiunxit,atq; ait. ¶Et quicunq; me ,,
ſuſceperit , non me ſuſcipit, ſed eum qui me ,,

,, miſit. Talem ſe vtiq; ac tantū credi volēs qua
lis & quātus eſt pater. Vſqueadeo eñ (inqt)
nihil diſtat inter me & eum, vt qui me rece-
,, perit, recipiat & eū qui miſit me. ¶Reſpondit
,, illi Ioannes dicens. Magiſter, vidimus quēdā
,, in nomine tuo eiicientem dęmonia, qui nō ſe
,, quitur nos, & ꝓhibuim⁹ eū. Ioānes præcipua
deuotione dominum amans, ideoq; redama-
ri dignus, excludendum beneficio putauit eū
qui non vtatur officio: ſed docetur neminem
a bono qđ ex parte habet arcendum, ſed ad
hoc potius, quod nondum habet, eſſe prouo-
,, candum. Nam ſequitur. ¶Ieſus autē ait. No-
,, lite prohibere eum. Nemo eſt enim qui faciat
,, virtutem in nomine meo, & poſſit cito male
,, loqui de me. Qui enim nō eſt aduerſum vos,
,, pro vobis eſt. Hac doctus ſentētia dicit Apo
ſtolus. Sed ſiue occaſione, ſiue veritate Chri-
ſtus annūcietur, & in hoc gaudeo, ſed & gau
debo. Sed licet ille gaudeat etiā de iis q Chri
ſtum annunciant non ſyncere, & tales aliquā
do in nomine Chriſti ſigna facientes ob alio-
rum ſalutem cenſeantur nō eſſe prohibendi:
non tamē ipſis per talia ſigna, ſecura ſua cō-
ſcientia redditur, quin potius in illa die cum
dixerit Domine domine, nōne in noīe tuo ꝓ
phetauimus, & in nomine tuo dęmonia ieci
mus, & in tuo nomine virtutes multas feci-
mus: reſponſum accipient, qa nunq̃ noui vos
Diſcedite a me omnes qui operamini iniqui-
tatem. Itaq; in hęreticis & malis catholicis nō
ſacramenta communia, in quibus nobiſcum
ſunt, & aduerſum nos non ſunt, ſed diuiſio-
nem pacis veritati contrariam, qua aduer-
ſum nos ſunt, & dominum non ſequunt no-
,, biſcum, deteſtari & ꝓhibere debem⁹. ¶Quiſ-
,, quis enim potum dederit vobis calicem aquę
,, frigidæ in nomine meo, qa Chriſti eſtis, Amē
,, dico vobis non perdet mercedem ſuam. Legi

X
Excuſatiões excludit dñs

mus in propheta Dauid. Ad excuſandas ex-
cuſationes in peccatis. ꝙ multi peccatorum
ſuorum quaſi iuſtas prætendant occaſiones,
vt qđ voluntate delinquunt, videātur neceſ
ſitate peccare. Domin⁹ ſcrutator cordis & re
num, futuras cogitationes in ſingulis contue
tur. Dixerat. Quiſquis vnum paruulum re-
ceperit ī nomine meo, me recipit. Poterat ali
quis cauſari & dicere: paupertate prohibeor,
tenuitas me retinet vt hoſpitalis eſſe nō poſ
ſim. Et hanc excuſationem leuiſſimo præce-
pto diluit, vt calicem aquæ & hūc frigidę, iu
xta Matthæum, toto animo porrigamus. Fri
gidę inquit aquæ non calidæ, ne & in calida
paupertatis & penuriæ lignorum occaſio q̃-
reretur. Tale quid & Apoſtolus ad Galatas
præcipit. Communicet is qui catechizatur ei
qui ſe catechizat in omnibus bonis. Et diſci-
pulos ad magiſtrorum refrigeria cohortatur.
Et quia poterat quilibet obtendere pauperta
tem, & præceptum eludere, priuſq̃ illud pro-
ponat imminentem ſoluit quæſtionem dicēs.
Nolite errare, deus non irridetur. Quę eñ ſe
minauerit homo, hæc & metet. ¶Et quiſquis ,,
ſcandalizauerit vnum ex his puſillis creden- ,,
tibus in me, bonum eſt ei magis ſi circunda- ,,
retur mola aſinaria collo eius, & in mare mit ,,
teretur. Q̃uq̃ hęc generalis poſſit eſſe ſenten- ,,

Y
Scandali vetatio.

tia aduerſum oēs qui aliquem ſcandalizāt:
tamen iuxta conſequentiam ſermonis, etiam
contra Apoſtolos dictum intelligi poteſt, qui
inter ſe diſputantes, quis eſſet illorum maior,
videbantur inuicem de dignitate cōtendere.
Et ſi in hoc vitio permanſiſſent, poterant eos
quos ad fidem vocabant, per ſuum ſcandalū
perdere, dum Apoſtolos viderent inter ſe de
honore pugnare. Qđ autem dixit, Bonū eſt
ei magis ſi circundaretur mola aſinaria col-
lo eius, ſecundum ritum prouincię loquitur,
quo maiorum criminum iſta apud veteres
Iudæos poena fuerit, vt in profundum ligato
ſaxo demergerentur. Et reuera melius eſt in-
noxium, poena q̄uis atrociſſima temporali ta
men vitam finire corpoream, q̃ lædendo fra-
trem, mortem animæ mereri perpetuam. Re
cte autem qui ſcandalizari poteſt, puſillus ap
pellatur. Qui enim magnus eſt, quęcunq; vi-
derit, quæcunq; paſſus fuerit, non declinat a
fide. Qui autem puſillus eſt animo & paru⁹,
occaſiones quęrit quomodo ſcādalizetur. Pro
pterea deniq; oportet nos maxime iis conſu
lere qui parui ſunt in fide, ne occaſione noſtri
offendantur, & recedant a fide, ac decidant a
ſalute. ¶Notandum ſane, ꝙ in noſtro bono

Nota.

opere aliquando cauendum eſt ſcādalum pro
ximi: aliquando vero pro nihilo contemnen
dum. Inquantum enim ſine peccato poſſum⁹
vitare proximorum ſcandalum, debemus. Si
autem de veritate ſcandalum oritur, vtilius
permittitur ſcandalum naſci q̃ veritas relin
quatur. Item per molam aſinariam ſecularis
vitæ circuit⁹ ac labor exprimitur, & ꝑ ꝓfun
dum maris, extrema damnatio deſignatur.
Qui ergo ad ſanctitatis ſpeciem deduct⁹, vel
verbo cæteros deſtruit vel exemplo, melius ꝑ
fecto erat, vt hūc ad mortem ſub exteriori ha
bitu terrena acta conſtringerent, q̃ ſacra offi
cia in culpa cæteris imitabilem demonſtra
rent. Quia nimirum ſi ſolus caderet, vt
cunq; hunc tolerabilior inferni poena cru-
ciaret. ¶Et ſi ſcandalizauerit te manus tua ab ,,

,, ſcinde illam.Bonum eſt tibi debilẽ introire in
,, vitam,q̃ duas manus habentem ire in gehen
Z ,, nã,in ignem inextinguibilem.Quia ſupra do
Man⁹ qd cuerat ne ſcandalizemus eos qui credunt in
eum,nunc conſequenter admonet quantum
cauere debeamus eos qui ſcandalizare nos,id
eſt verbo vel exemplo ſuo ad ruinam peccati
†geſtiunt propellere† certant.Manũ quippe noſtram ap
pellat neceſſarium amicum,cuius opere atq;
auxilio cotidiano opus habemus. Sed talis ſi
nos lædere in cauſa animę voluerit,excluden
dus eſt a noſtra ſocietate,ne ſi cum perdito in
hac vita partem habere voluerimus,ſimul in
futura cum illo pereamus.Quod autẽ ſubdiť
,, Vbi vermis eorũ non moritur, & ignis non
,, extinguetur.in verme putredinem gehennæ,
Vermis ſicut in igne ardorem deſignat. Siue vermis
dicit ſeram ſcelerum pœnitudinẽ, quę nunq̃
in tormentis conſcientiam afflictorum mor-
Ignis. dere ceſſabit:vt ignis ſit pœna extrinſecus ſæ
,, uiens,vermis dolor interius accuſans. ¶Et ſi
,, pes tuus ſcandalizat te,amputa illũ.Bonũ eſt
,, tibi claudum introire in vitã ęternã , q̃ duos
,, pedes habentem mitti in gehennam ignis in
,, extinguibilis.& cętera.In pede ſicut & in ma
nu charos inemẽdabiles docet alienãdos a no
bis,ne per immunditiam eorum quos caſtiga
re nequimus,& ipſi polluti peream⁹. Sed ma
nus propter opus neceſſariũ nobis,pes ſunt di
cti tales propter miniſteriũ diſcurſusq; in no-
,, ſtris vſibus accommodos.¶Q; ſi oculus tuus
,, ſcandalizat te,eiice eum.Bonũ eſt tibi luſcũ
,, introire in regnum dei q̃ duos oculos haben
,, tem mitti in gehennam ignis.In oculo quoq;
propter ſcandalum eruendo iidem noſtri car
naliter amici , ſpiritaliter vero aduerſarii de
ſignantur.Sed cũ nos eorum conſultu ac pro
uiſione opus habem⁹,illi vero cõſilio nos pra
uo decipere,atq; in iter erroris deflectere quæ
runt , penitus nobis eorum omittenda eſt
Scandalũ quid. ſocietas.Scandalum quippe ſermo gręcus eſt,
qđ nos offendiculum vel ruinam & impactio
nem pedis dicere poſſumus.Quidã ſcandalũ
græce latine ſcrupulũ dicit.Ille ergo ſcanda-
lizat fratrem,qui ei dicto factove minus re-
cto occaſionem ruinæ dederit.Poteſt & ſim-
pliciter dici.Si quis ita neceſſarius nobis eſſe
videtur,vt manus,pes,& oculus,vtilis videli
cet atq; ſollicitus & acutus ad perſpiciendũ,
ſcandalum autem nobis facit,& per diſſonan
tiam morum nos trahit in gehennam, ne ſic
quidem temporalibus eius commodis cũ peri
culo animarum noſtrarũ vti ac refoueri debe
mus.Quia vero dominus tertio mentionem
vermis & ignis fecit ęterni,reſtat dicere quo

modo fœtorẽ vermis, & ignis valeamus eui
tare tormentũ.Sequitur.¶Omnis enim igne ,,
ſalietur,& omnis victima ſale ſalietur. Fœtor ,,
quippe vermiũ de corruptione ſolet naſci car
nis & ſanguinis.Ideoq; caro recens ſale condi
tur,vt exiccato humore ſanguineo vermeſce
re nequeat.Caro ergo & ſanguis vermes cre
ant,quia delectatio carnalis cui cõdimentum
continentiæ nõ reſiſtit,pœnã luxurioſis gene
rat æternam.Cuius fœtorem quiſquis vitare
deſiderat,& corpus ſale continentiæ, & men
tem ſtudeat condimento ſapientiæ ab erroris
& vitiorum labe conſtringere. Mire autẽ di- Igne ſaliri.
ctum eſt.Omnis enim igne ſalietur.Qđ enim
ſale ſalitur,vermis putredinem arcet.Qđ ve-
ro igne ſalitur,ideſt ignibus ſale aſperſis cõdi
tur,non ſolum omnẽ vermium contagionem
longe abigit,ſed ipſam quoq; quę ita ſalitur,
carnem conſumit.Qđ in hoſtiis quę in altari
cremabantur,fieri ſolere diuinę legis ſcita de-
clarant,vbi in omni victima & ſacrificio ſal of
ferri pręceptum eſt.Sal ergo dulcedinem ſapi
entię,Ignis ſpiritus ſancti gratiam deſignat.
Et omnis igne ſalitur, quia omnis electus ſa
pientia debet ſpiritali a corruptione concupi
ſcentię carnalis expurgari,vt victima diuinis
altaribus apta poſſit effici.Vnde bene, cũ di-
xiſſet Omnis enim igne ſalietur, addidit,Et
omnis victima ſale ſalietur . Ille etenim ve- Victima
raciter victima domini exiſtit qui ſuũ corpus domini.
& animam a vitiis emundando per amorem
ſancti ſpiritus deo conſecrat.Nec ſolum victi
ma talis ſale aſpergitur,ſed & igni conſumi-
tur,quãdo non peccati tantũ contagio pelli
tur,ſed ab electorum mente ipſa etiam vitę p̃
ſentis quę in carne eſt delectatio,tollitur,& fu
turæ magis vitæ conuerſatio intenta mẽte ſu
ſpirať.An non hoſtia ſacro igne ſalita erat qui Paulus.
dicebat,Noſtra autem conuerſatio in cęlis eſt!
Vnde etiã Saluatorem expectamus dominũ
Ieſum Chriſtum,qui reformabit corpus hu-
militatis noſtrę configuratum corpori clarita
tis ſuæ .Qui eñ ſpe certiſſima futurę immor
talitatis quaſi iam reformatũ in ſimilitudinẽ
dominicę reſurrectionis corpus ſuæ fragilita
tis intuebãtur,quaſi ſacrata igne ſpiritali deo
victima etiam in pręſenti viuebãt.iuxta illud
eiuſdem Apoſtoli.Obſecro vos fratres per mi
ſericordiam dei vt exhibeatis corpora veſtra
hoſtiã viuentẽ ſanctã deo placentẽ. Poſſum⁹
& ita recte intelligere qđ dictum eſt Ois eñ
igne ſalieť, & ois victima ſale ſalieť .q; altare
ſit dei cor electorũ,hoſtię vero & ſacrificia in
hoc altari offerẽda bona ſint opa fideliũ.In oĩ- Sal.
bus autẽ ſacrificiis ſal debeat offerri, qa nul-

lum eſt opus bonū quod non ſal ſapientiæ ab
omni corruptione vanę laudis,cæteriſq; pra-
uis ſiue ſuperfluis cogitationibus expurget.
Nā cura cōtinētię a carnalibus caſtigat illece
Ignis. bris.Ignis autē q ſacrificia in altari cōſumit,il
le eſt vtiq; de quo Ioānes ait,Ipſe vos baptiza
bit in ſpiritu ſancto & igni:p quē noſtra bona
opera vt vel inchoari vel pfici valeāt iuuant.
vel certe ignis tribulationis quo patiētia fide
liū vt pfectū opus habere poſſint exercet.Oīs
ergo igne ſalief,& oīs victima ſale ſalief:qa oīs
fidelis qui æterni vermē tormēti cauere vult
igne vel gratię ſpiritalis vel incurrentium de
foris tribulationum debet caſtigari,vt dignū
deo ſacrificium fieri poſſit.Reſpicit hic locus
ad ſuperiora,vbi membra ſcandalizantia euel
li præcepta ſunt:quia & hoc igni ſaliri eſt, id
eſt tentationibus exerceri,proximos nobis ac
,, dilectos,ob Chriſti amorem negare.❡Bonum
,, eſt ſal. Q; ſi ſal inſulſum fuerit,in quo illud
,, condietis?Bonum eſt dei verbum audire fre
quētius,ſale ſapientię ſpiritalis cordis arcana
Sal fieri. condire,immo ipſum cum Apoſtolis ſal terrę
fieri, ideſt eorum quoq; qui adhuc terrena ſa
piunt imbuendis mētibus ſufficere.At ſiquis
ſemel condimēto veritatis refectus,ad apoſta
ſiam redierit,quo alio doctore corrigitur qui
eam quā ipſe guſtauit ſapientię dulcedinem,
vel aduerſis ſeculi perterrit⁹,vel allectus pro
ſperis reſpuit?Cui apte congruit illud viri ſa-
pientis.Quis medebitur incantatori a ſerpen
Iudę ſcel⁹. te percuſſo?Hac ſane ſententia ſpecialiter Iu-
dę Scariothis ſocios ipſumq; deſignari nō im
merito creditur,qui philargyria corruptus &
gradum Apoſtolatus perdere,& dominū tra
dere non dubitauit.Verum quia ſunt nōnul
li quos dū maior ſcientia erigit,a cęterorum
ſocietate diſiungit,& quaſi quo plus ſapiunt
eo lōgius a cōcordię virtute deſipiſcunt,recte
,, ſubiungitur.❡Habete in vobis ſal , & pacem
,, habete inter vos.Per ſal quippe verbi ſapiētia
Sal. deſignatur.Qui ergo loqui ſapienter nititur,
magnopere metuat ne eius eloquio audienti
um vnitas cōfundaf.Sal qppe ſine pace nō vir
†argumentum. tutis ē donū,ſed dānationis†augmētū. Quo
enī qſq; melius ſapit,eo deterius delinquit.Et
ideo inexcuſabiliter merebif ſuppliciū,q pru
denter,ſi voluiſſet, potuit vitare peccatum.

Caput.Decimum.

,, IT inde exurgens venit in fi
,, nes Iudęę vltra Iordanem.
Hucuſq; Marcus euāgeliſta
ea narrauit de domino q̄ in
Galilęa fecit & docuit . Hic
incipit ea narrare quę in Iudęa fecit & docuit
ſiue paſſus eſt.Et primo quidem trans Iorda-
nem ad orientem , deinde etiam cis Iorda- A
nem,quādo venit Hiericho Bethaniā & Hie Iudęa.
roſolymam.Nam cū omnis Iudęorū prouin-
cia generaliter ad diſtinctionem aliarum gen
tiū Iudęa dicta ſit,ſpecialius tamē meridiana
eius plaga appellaf Iudęa,ad diſtinctionē Sa-
marię,Galilęæ,Decapolis,& cæterarū in eadē
prouincia regionū. ❡Et conueniunt iterū tur ,,
bę ad eum,& ſicut conſueuerat iterum doce ,,
bat illos.Et accedentes Phariſęi interrogabāt ,,
eū ſi licet viro vxorē dimittere? tētātes eū.Et ,,
hic notanda mētiū diſtantia in turbis & Pha
riſęis.Hę conueniunt vt doceantur,& ſui ſa-
nentur infirmi,ſicut euangeliſta Matthæus
aperte commemorat.Illi accedūt,vt Saluato-
rem ac doctorem veritatis tentandę decipiāt.
Neq; hoc mirandum.Nā hos deuotio pieta-
tis,illos ſtimulus adduxit liuoris.Interrogant
ergo,vtrū liceat homini dimittere vxorē ſuā B
qualibet cauſa,vt quaſi cornuto eum teneant Cornut⁹
ſyllogiſmo, & quodcūq; reſpōderit captioni ſyllogiſ.
pateat. Si dixerit dimittendam eſſe vxorem
qualibet ex cauſa,& ducendas alias,pudicitię
prædicator ſibi docere cōtraria videbitur.Sin
autem reſponderit non omnem ob cauſam de
bere dimitti,quaſi ſacrilegii reus tenebitur,&
aduerſus doctrinā Moyſi ac per Moyſen Dei
facere.Igif dominus ſic reſpōſionē tēperat vt
decipulā trāſeat,ſcripturā ſanctā adducēs īęte
ſtimoniū,& naturalē legē primāq; dei ſenten
tiam ſecundo opponēs,quę nō voluntate dei
ſed peccātium neceſſitate conceſſa eſt.❡Quid ,,
(inquit)vobis præcepit Moyſes?Qui dixe- ,,
runt.Moyſes permiſit libellum repudii ſcribe ,,
re & dimittere.Quibus reſpondens Ieſus ait. ,,
Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præ ,,
ceptum iſtud.Quod dicit iſtiuſmodi eſt. Nū ,,
quid poteſt deus ſibi eſſe contrarius,vt aliud
ante iuſſerit,& ſententiam ſuam nouo frāgat
imperio?Non ita ſentiendum eſt.Sed Moyſes
cum videret propter deſiderium ſecundarū
coniugum quæ vel ditiores vel iuniores vel
pulchriores eſſent , primas vxores interfici,
aut malam vitam ducere, maluit indulgere
diſcordiam,q̄ odia & homicidia perſeuerare
ac perpetrari.Simulq; conſidera q non dixit
propter duritiam cordis veſtri permiſit vobis
deus,ſed Moyſes:vt iuxta Apoſtolum,cōſiliū
ſit hominis,non imperium dei.❡Ab initio au ,,
tem creaturæ maſculum & fœminā fecit eos ,,
deus.Hoc in exordio Geneſeos ſcriptū eſt.Di ,,
cendo autem maſculum & fœminā, oſtendit
ſecunda vitanda coniugia.Non enim ait maſ

culũ & fœminas,quod ex priore repudio quęrebatur,ſed maſculũ & fœminam, vt vnius cõiugis cõſortio necterenť. ¶Propter hoc relinquet hõ patrẽ ſuũ & matrẽ,& adhęrebit ad vxorẽ ſuã.Similiter ait Adhęrebit ad vxorẽ ſuã.nõ ad vxores.¶Et erunt duo in carne vna.Itaq; iam non ſunt duo ſed vna caro.Pręmium eſt nuptiarum e duabus vnam carnẽ fieri.Caſtitas iuncta ſpiritui vnus efficitur ſpiritus. ¶Quod ergo deus coniunxit homo non ſeparet.Quæ Deus coniunxit vnã faciendo carnem viri & fœminæ, hæc homo non poteſt ſeparare, niſi forſitan ſolus deus. Homo ſeparat, quãdo ꝑpter deſideriũ ſecundę vxoris primã dimittit.Deus ſeparat qui & coniunxerat,quando ex conſenſu propter ſeruitutem dei,eo ꝙ tempus in arcto ſit, ſic habemus vxores quaſi non habentes. ¶Et in domo iterũ diſcipuli eius de eodem interrogauerunt eum.Et dicit illis.Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.Et ſi vxor dimiſerit virũ ſuum & alii nupſerit, mœchatur.In

D

Vxoris dimittendę cauſa.

Mathęo ſcriptum plenius eſt.Quicũq; dimiſerit vxorem ſuã niſi ob fornicationem,& aliã duxerit,mœchatur.Vna ergo ſolũmodo cauſa eſt carnalis,fornicatio,vna ſpiritalis, timor dei,vt vxor dimittatur,ſicut multi religionis cauſa feciſſe leguntur.Nulla autem cauſa eſt dei lege perſcripta, vt viuente ea quę relicta eſt alia ducať.Et offerebant illi paruulos vt tangeret illos.Diſcipuli autẽ comminabãtur offerentibus.Non ꝙ nollent eis ſaluatoris & voce & manu benedici,ſed ꝙ necdum habentes pleniſſimã fidem putarent eũ in ſimilitudinem hominum, offerentium importunitate laſſari.¶Quos cum videret Ieſus, indigne tulit,& ait illis.Sinite paruulos venire ad me & ne prohibueritis eos,talium eſt enim regnũ dei.Significanter dixit taliũ eſt,nõ alioꝝ, non iſtoꝝ:vt oſtẽderet non ętatẽ regnare ſed mores:& his qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem,pręmiũ repromitti. Apoſtolo quoq; in eandẽ ſententiam cõgruente.Fratres nolite fieri pueri ſenſibus,ſed malitia paruuli eſtote,ſenſu autẽ vt perfecti ſitis. ¶Amẽ dico vobis,quiſquis nõ receperit regnum dei velut paruulus,nõ intrabit in illud.Sicut pu-

E

Pueri mores.

er non perſeuerat in iracundia,non lęſus meminit, nõ vidẽs pulchrã mulierẽ delectať,nõ aliud cogitat,aliud loquitur:ſic & vos niſi talem habueritis innocentiam & animi puritatem,regnũ cęlorũ nõ poteritis intrare. Aliter Regnum dei ideſt doctrinam euangelii ſicut paruuli accipere iubemur,quia quomõ paruulus in diſcendo nõ contradicit doctoribus, neq; rationes & verba cõponit aduerſum eos reſiſtens,ſed fideliter ſuſcipit quod docetur,& cum metu obtemperat & quieſcit:Ita & nos in obediendo ſimpliciter & ſine vlla retractatione verbis Domini facere debemus. ¶Et complexans eos,& imponens manus ſup illos benedicebat eos. Complexus benedicit paruulos,vt humiles ſpiritu ſua benedictione, gratia,& dilectione dignos eſſe ſignificet.¶Et cum egreſſus eſſet in viam,procurrens quidã genu flexo ante eum rogabat eum dicens.Magiſter bone,quid faciam vt vitam ęternã percipiã? Audierat credo iſte quæſitor vitę ęternę a domino,tantũ eos qui paruulorũ velint eſſe ſimiles,dignos eſſe introitu regni cęliſtis, atq; ideo curam gerens tractatus certioris poſcit ſibi non per parabolas ſed aperte quibus operum meritis vitã ęternã cõſequi poſſit,exponi.Ieſus autẽ dixit ei.Quid me dicis bonũ? Nemo bonus niſi vnus deus.Quia magiſtrũ vocauerat bonum,& non deũ vel dei filiũ cõfeſſus fuerat,diſcit q̃uis ſanctum hominẽ cõ-

F

Bonus.

paratione dei non eſſe bonum.de quo dicitur Cõfitemini domino quoniã bonus.Vnus autem deus bonus,nõ pater ſolus intelligẽdus eſt,ſed & filius qui dicit.Ego ſum paſtor bon⁹. Sed & ſpiritus ſanctus:quia pater de cęlo dabit ſpiritũ bonũ petẽtib⁹ ſe.ideſt ipſa vna & indiuidua trinitas pater,& fili⁹, & ſpirit⁹ ſanct⁹ ſolus & vnus deus, bonus eſt. Non ergo dominus ſe bonũ negat, ſed eſſe deũ ſignificat: non magiſtrum bonum ſe eſſe negat,ſed magiſtrum abſq; deo nullum bonũ eſſe teſtatur. ¶Præcepta noſti? Ne adulteres,ne occidas,ne fureris,ne falſum teſtimonium dixeris,ne fraudem feceris.Honora patrem tuum & matrẽ. Hęc eſt puerilis innocentię caſtitas quę nobis imitãda proponitur ſi regnum dei volumus intrare.Notãdum ſane ꝙ iuſtitia legis ſuo tẽ-

G

Lex cuſtodita.

pore cuſtodita non ſolum bona terrę, verum etiam ſuis cultoribus vitam conferebat ęternam.Et ille reſpõdẽs ait.Magiſter hęc omnia obſeruaui a iuuentute mea.Ieſus autem intuitus eum dilexit eum,& dixit illi.Vnum tibi deeſt.Non eſt putandus homo iſte vel voto tẽtantis(vt quidam putauere)dominum interrogaſſe,vel de ſua eſſe vita mentitus,cũ ſe legis mandata cuſtodiſſe dicebat,ſed ſimpliciter vt vixerit eſſe confeſſus.Quia ſi mendacii aut ſimulationis noxa reus teneretur, nequaq̃ intuitus arcana cordis eius,eum diligere diceretur Ieſus.Diligit enim dominus eos qui mandata legis q̃uis minora cuſtodiũt,ſed nihilominus qđ in lege minus fuerat,iis qui

perfecti eſſe deſiderant,oſtendit,quia non ve-
nit ſoluere legem aut prophetas ſed adimple
re.Ad quā profecto adimpletionem pertinet
,, qđ hic conſequenter adiungitur.Vade,quęcū
,, ꝙ habes vende,& da pauperibus , & habebis
H ,, theſaurum in cælo,& veni ſequere me.Qui-
Vendēda cunq; perfectus eſſe voluerit,debet vendere q̃
omnia. habet,& non ex parte vendere ſicut Ananias
fecit & Saphyra,ſed totum vendere , & cum
vendiderit dare omne pauperibus, & ſic ſi-
bi præparare theſaurum in regno cælorum.
Nec hoc ad perfectionē ſufficit,niſi poſt con-
temptas diuitias Saluatorem ſequatur , ideſt
relictis malis faciat bona.Facilius enim ſaccu
lus cōtemnitur q̃ voluntas.Multi diuitias re
I linquentes dominum non ſequuntur. Sequit
Sequi do- autem dominum,qui imitator eius eſt,& per
minum. veſtigia illius graditur.Qui enim dicit ſe in
Chriſto credere,debet quomodo ille ambula-
,, uit & ipſe ambulare.¶Qui cōtriſtatus in ver
,, bo abiit mœrens.erat enim habens poſſeſſio-
,, nes multas.Hęc eſt triſtitia quę ducit ad mor
tē.Cauſaq; triſtitię redditur,ꝙ habuerit poſ-
ſeſſiones multas,ideſt ſpinas naſcentes & tri-
bulos,quę ſemētem dominicam ſuffocauerūt
,, ¶Et circumſpiciens Ieſus ait diſcipulis ſuis.
,, Q; difficile qui pecunias habent in regnum
,, dei introibunt!Diſcipuli autem obſtupeſce-
K ,, bant in verbis eius.Claret quidē quia qui hic
Habere & multiplicādis diuitiis incumbunt,alterius vi
amare pe tæ gaudia quęrere contemnunt: ſed inter pe
cuniam. cunias habere,& pecunias amare,multa diſtā
tia eſt.Multi enim habētes nō amāt,multi nō
habentes amant.Item alii & habent & amant.
Alii nec habere nec amare ſe diuitias ſeculi
gaudent.quorū tutior ſtatus eſt,quia dicere
cum Apoſtolo valent.Nobis mundus crucifi
xus eſt,& nos mūdo.Vnde & Salomō nō ait
qui habet,ſed qui amat diuitias fructus non
capiet ex eis.Et ipſe dominus obſtupeſcenti-
bus in verbis huius ſententię diſcipulis expo
,, nendo ſubiūxit dicens.¶Filioli q̃ difficile eſt
,, confidentes in pecuniis in regnū dei introire.
Vbi notandum ꝙ non ait q̃ impoſſibile, ſed
q̃ difficile eſt.Quod enim impoſſibile eſt, fieri
omnino non poteſt.Qđ difficile,cū labore po
teſt.Poteſt etenim fieri,ſed cū maximo labore,
iuuante dei gratia, vt pecunias habentes vel
in pecuniis confidentes,exutis philargyriæ re
,, tinaculis,ianuam intrent regni cęleſtis.¶Faci
,, lius eſt camelum per foramen acus tranſire,q̃
L ,, diuitem intrare in regnum dei.Si facilius eſt
Camelum camelum ingentibus membris enormem an-
intrare fo- guſtum foramen acus penetrare q̃ diuitem
ramē acus. intrare in regnū Dei,nullus ergo diues intra

bit in regnū dei.Et quomodo vel in euāgelio
Matthęus,Zache⁹,& Ioſeph,vel ī veteri teſta
mento q̃ plurimi diuites intrauerunt in re-
gnum dei!Niſi forte quia diuitias vel pro ni-
hilo habere,vel ex toto corde relinquere domi
no inſpirante didicerunt.Nunquid enim Da
uid in regni diuitiis confidebat!q & de ſemet
ipſo canit,Quoniā vnicus & paup ſum ego.
& alios hortatur.Diuitiæ ſi affluāt nolite cor
apponere.Credo nō auſus dicere nolite ſuſci
pere. Nunqd Abrahā domino ſubſtātiā præ
tuliſſe credibile eſt,pro quo vnicum ferire nō
dubitauit hæredem!Altiore autem ſenſu faci
lius eſt Chriſtum pati pro dilectoribus ſeculi,
q̃ dilectores ſeculi ad Chriſtum poſſe conuer
ti.Cameli enim nomine ſe intelligi voluit,qui Camelus
ſpōte humilitatis īfirmitatis noſtrę onera ſuſ Chriſtus.
tulit. In quo enim manifeſtius intelligitur q̃
in ipſo,quod ſcriptum eſt,Quāto magnus es
humilia te in omnibus!Per acum autem pun Acus.
ctiones ſignificat,per pūctiones dolores in paſ
ſione ſuſceptos.Foramē ergo acus dicit angu
ſtias paſſionis.Qua ſciſſa noſtrę quaſi veſtimē
ta naturæ quodā modo reſarcire ideſt recu-
perare dignat⁹ eſt:quatenus poſt lapſum me
lius reformati, gaudeamus ad teſtimonium
Apoſtoli dicentis.Quicunq; enim in Chriſto
baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.¶Qui ma ,,
gis admirabantur dicentes ad ſemetipſos. Et ,,
quis poteſt ſaluus fieri!Quo pertinet iſta re- ,,
ſponſio cum incomparabiliter maior ſit tur- M
ba pauperum quę diuitibus perditis potuerit Diuites
ſaluari,niſi quia intellexerunt cunctos qui di opinione
uitias amant,etiam ſi adipiſci nequeant,in di apoſtolorū
uitum numero deputari!¶Et intuēs illos Ie ,,
ſus ait.Apud homines impoſſibile eſt, ſed nō ,,
apud deū . Omnia enim poſſibilia ſunt apud N
deum.Non ita accipiendum eſt ꝙ cupidi & Oia poſſi
ſuperbi q nomine illius diuitis ſignificati ſunt bilia deo.
in regnum cęlorum ſint intraturi cū ſuis cu-
piditatib⁹ & ſuperbia:ſed poſſibile eſt deo, vt
per verbū eius,ſicut etiam factum eſſe & quo
tidie fieri videmus,a cupiditate temporalium
ad charitatem ęternorum,& a pernicioſa ſu-
perbia ad humilitatem ſaluberrimam cōuer-
tantur.¶Coepit Petrus ei dicere.Ecce nos di ,,
miſimus omnia & ſecuti ſumus te . Grandis ,,
fiducia,Petrus piſcator erat,diues non fuerat
cibos manu & arte q̄rebat , & tamē loquitur
confidenter,Dimiſimus omnia. Et quia non
ſufficit tantum dimittere,iungit quod perfe
ctum eſt,Et ſecuti ſumus te.Fecimus qđ iuſſi
ſti,quid ergo nobis dabis pręmii!¶Reſpondēs ,,
Ieſus ait.Amen dico vobis,nemo eſt qui reli- ,,
querit domū,aut fratres,aut ſorores,aut pa- ,,

,, trem,aut matrem,aut filios,aut agros ꝑpter
,, me,& propter euangelium,qui nō accipiat cē
,, ties tantum nunc in tempore hoc,domos , &
,, fratres,& ſorores,& matres,& filios,& agros,
,, cū ꝑſecutionibꝰ,& in ſeculo futuro vitā ęter
O nā.Quidam ex occaſione huiuſcemodi ſentē
Recipere tię Iudaicam mille annorum fabulam poſt re-
cētuplū. ſurrectionem iuſtorum dogmatizant, quādo
omnia quę propter deū dimiſimus,multiplici
nobis ſint fœnore reddēda,inſuper & vita ęter
na donanda.Nec vident inepti ꝙ & ſi in cęte
ris digna ſit repromiſſio,in vxoribus tamē iu
xta alios euangeliſtas centenis appareat tur-
pitudo,pręſertim cum dominus & in reſurre
ctione nubendū nō eſſe teſtetur,& ea q̄ dimiſ
ſa fuerint propter ſe,recipienda in hoc tempo
re cū perſecutionibus aſſeueret.Quas vtiq; ꝑ
Chiliaſtæ ſecutiones illi Chiliaſtę ſicut & cætera quoq;
contraria,mille annis ſuis omnimodis abeſſe
confirmant.Senſus ergo iſte eſt.Qui propter
euangelium Chriſti carnalia reliquerit,ſpiri-
talia bona recipiet:quæ comparatione & me-
rito ſui ita erunt,quaſi paruo numero cente
narius numerus comparetur.Quia nimirum
a fratribus atq; cōſortibus ꝑpoſiti ſui q̄ ei ſpi
ritali glutino colligantur,multo gratiorē etiā
in hac vita recipiet charitatē.Lege actus Apo
ſtolorum, ꝙ multitudinis credentiū erat cor
vnum & anima vna,& erant illis omnia com
munia,nulluſq; egēs erat inter eos qui ſua ꝑ
domino reliquerāt.De q̄bus & Apoſtolus ait.
Tanq̄ nihil habentes & omnia poſſidentes,Po
teſt ſane hoc quod ait, Accipiet cēties tātum
nūc in tēpore hoc,domos,& fratres, & ſoro-
res, & matres, & filios,& agros cū ꝑſecutioni
P bꝰ,ꝑ ſignificationē altius intelligi.Cētenarius
Cētenariꝰ quippe numerus de lęua tranſlatus in dexte-
ram,licet eādem in flexu digitorum videatur
tenere figurā quam habuerat denarius in læ
ua,nimium tamen quantitatis magnitudine
ſupercreſcit. Quia videlicet omnes qui pro-
pter regnum dei temporalia ſpernūt, etiā in
hac vita ꝑſecutionibꝰ pleniſſima eiuſdē regni
gaudiū fide certa deguſtāt,atq; in expectatio
ne patrię cæleſtis(quæ iure in dextera ſignifi
catur)omniū pariter electorum ſynceriſſima
dilectione fruūtur. Verū quia multi virtutū
ſtudia non eadem qua incipiunt intentione
pietatis conſummant,ſed vel accepto virtutū
amore tepeſcūt,vel ex integro ad ſcelerū volu
tabra relabūť,terribilis mox ſentētia ſubinfert
,, CMulti aūt erūt primi nouiſſimi,& nouiſſimi
,, primi. Vide enī Iudā de Apoſtolo in apoſtatā
verſum, & dicito ꝙ multi erūt primi nouiſſi
mi:vide latronē i cruce factū cōfeſſorē,eodēq;

die quo pro ſuis crucifixus eſt peccatis,gratia
fidei cum Chriſto in paradiſo gaudentē,& di-
cito ꝙ & nouiſſimi erunt primi.Sed & quoti
die videmus multos in laico habitu conſtitu-
tos magnis vitę meritis excellere,& alios a pri
ma ętate ſpiritali ſtudio feruētes,ad extremū
otio torpente laſſeſcere,atq; inerti ſtultitia,q̄d
ſpiritu cœperant,carne cōſummare. CErant ,,
autem in via aſcendentes Hieroſolymam , & ,,
præcedebat illos Ieſus,& ſtupebant,& ſequen ,,
tes timebant.Ideo Hieroſolymam tēdentes di ,,
ſcipuli cum domino, ſtupebant & timebāt,q̄a
meminerant ſermonis eius quo ſe paſſurum
multa a ſummis ſacerdotibus & ſcribis & oc
cidendum prædixerat eſſe, metuentes ne vel
ipſi cū eo occiderentur,vel ſaltem ille cuius vi
ta & magiſterio gaudebant,inimicorū mani-
bus occūberet.CEt aſſumens iterū.xii. cœpit ,,
illis dicere quæ eſſent ei ventura . Quia ecce ,,
aſcēdimus Hieroſolymā,& filius hominis tra ,,
detur principibus ſacerdotum,& ſcribis,& da ,,
mnabunt eum morte,& tradent eum genti- ,,
bus,& illudent ei,& cōſpuent eum,& flagella ,,
būt eū,& interficiēt eū,& tertia die reſurget. ,,
Redemptor noſter pręuidens ex paſſione ſua
diſcipulorum animos perturbandos,eis longe
ante & eiuſdem paſſionis pœnam,& reſurre-
ctionis ſuæ gloriam prędicit,vt cū morientem
(ſicut prędictum eſſet)cernerent,etiam reſur
recturum non dubitarēt. Vbi paganorū quo Q
q; demētiam qua eius crucem deridere ſolēt Paganorū
apertiſſime confutat,cum proximę ſuę paſſio dementia.
nis & tempus quaſi futurorum pręſcius oſtē
dit, & locum mortis quaſi intrepidus adiit.
CEt accedunt ad eum Iacobus & Ioannes fi- ,,
lii Zebedęi dicentes.Magiſter volumus vt q̄d ,,
cunq; petierimus,facias nobis.At ille dixit eis ,,
Quid vultis vt faciam vobis?Et dixerunt.Da ,,
nobis vt vnus ad dexteram tuā,& alius ad ſi ,,
niſtrā tuā ſedeamus in gloria tua. Matthęus ,,
ſcribit hæc matrē filiorū Zebedæi dominum
poſtulaſſe pro illis.Sed Marcus ipſorum deſi
derium atq; conſiliū volens aperire legētibus
tacet de interueniēte matre,& ipſos potius di
cit poſtulare,q̄d ipſorum rogatu per matrem
nouerat eſſe poſtulatū. Deniq; dominus ſecū
dum vtrunq; euangeliſtam , non matri ſed
ipſis reſpondit.Neſcitis q̄d petatis.Poteſtis bi ,,
bere calicē quem ego bibo?aut baptiſmo quo ,,
ego baptizor baptizari?At illi dixerunt ei,poſ ,,
ſumus. Neſciunt quid petāt,qui ſedē glorię a ,,
domino quā nondū merebātur inquirunt.Iā
enim delectabat eos culmē honoris,ſed prius
viā habebant exercere laboris.Deſiderabāt re
gnare ſublimiter cum Chriſto,ſed prius erat

Baptiſma. pati humiliter pro Chriſto. Nomine enim ca
licis ſiue baptiſmi, paſſionem deſignat marty
rii, qua & ipſum, & illos decebat conſumma-
Lucę.12. ri. Vnde & alibi de ſua paſſione loquitur. Ba
ptiſmo autē habeo baptizari, & quomodo co-
arctor vſq; dum perficiatur! Et eidem paſſio
ni appropians, orabat dicens. Pater ſi vis tranſ
» fer calicem iſtum a me. ¶ Ieſus autē ait eis. Ca
» licem quidem quē ego bibo, bibetis, & bapti-
» ſmo quo ego baptizor baptizabimini. Quæ-
ritur, quomodo calicem martyrii Zebedęi fi-
lii Iacobus videlicet & Ioannes biberint, aut
quomodo baptiſmo domini fuerint baptiza-
ti, cum ſcriptura narret Iacobum tantum apo
R ſtolum ab Herode capite truncatum: Ioannes
Ioānis euā autem propria morte vitam finierit. Sed ſi le
ge. marty- gamus eccleſiaſticas Hiſtorias, in quibus fertᷓ
rium. quia & ipſe ꝓpter martyriū ſit miſſus in fer
uentis olei dolium, & inde ad ſuſcipiendā co-
ronā Chriſti athleta proceſſerit, ſtatimq; exi
lio relegatus in Pathmos inſulam ſit, videbi
mus martyrio animum nō defuiſſe, & bibiſſe
Ioannem calicē confeſſionis, quem & tres pue
ri in camino ignis biberūt, licet perſecutor nō
fuderit ſanguinem. Quod autem ſubiungit.
» Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſini
» ſtram, nō eſt meum dare vobis, ſed quibus pa
» ratum eſt. ſic intelligendum eſt. Regnū cælo-
Regnū cę rum non eſt dantis, ſed accipientis. Non eſt
lorū dare. enim perſonarū acceptio apud deum, ſed qui
cunq; talem ſe prębuerit vt regno cęlorum di
gnus ſit, hic accipiet quod non perſonę ſed vi
tę paratum eſt. Si itaq; tales eſtis qui cōſequa
mini regnum cælorum, quod pater meus triū
phantibus & victoribus pręparauit, vos quo-
q; accipietis illud. Item non eſt meū dare vo-
bis, ſed quibus paratum eſt. Non eſt meū da-
re ſuperbis. hoc enim adhuc erant. Sed ſi vul
tis accipere illud, nolite eſſe qđ eſtis. Aliis pa-
ratum eſt, & vos alii eſtote, & vobis paratum
Alii eſſe eſt. Quid eſt alii eſtote? Prius humiliamini q
» iā vultis exaltari. ¶ Et audiētes decē cœperūt
» indignari de Iacobo & Ioāne. Decem Apoſto
li non indignantur matri filiorum Zebedæi,
nec ad mulierē audaciam referunt poſtulatio
nis, ſed ad filios, qui ignorantes menſurā ſuā
immodica cupiditate exarſerunt. Quibus &
» domin9 dixerat. Neſcitis quid petatis. ¶ Ieſus
» autem vocās eos ait illis. Scitis quia hi qui vi
» dentur principari gentibus, dominantur eis,
» & principes eorum poteſtatem habent ipſo-
» rum. Nō ita eſt autem in vobis. & cętera. Hu
milis magiſter & mitis nec cupiditatis immo
dicę duos arguit poſtulantes, nec decem reli
quos indignationis increpat & liuoris, ſed talē

ponit exemplum, quo doceat eum maiorē eſſe
qui minor fuerit, & illū dominū fieri q omniū
ſeruus ſit. Fruſtra igitur aut illi immoderata
quęſierant, aut iſti dolent ſuper maiorum de
ſiderio, cum ad ſummitatem virtutum nō po
tentia ſed humilitate veniatur. Deniq; ſui ꝓ-
ponit exemplum, vt ſi dicta paruipenderent,
erubeſcerent ad opera. Et dicit. ¶ Nā & filius »
hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt »
miniſtraret, & daret animam ſuam redēptio- »
nem pro multis. Nota qđ crebro diximus, eū »
qui miniſtraret filiū hominis appellari, & da-
re animā ſuam redemptionē pro multis, quā
do formā ſerui accepit vt pro mundo ſangui
nem funderet. Et non dixit dare animam ſuā
redemptionem pro omnibus, ſed pro multis,
ideſt ꝓ eis qui credere voluerūt. ¶ Et veniūt »
Hiericho, & proficiſcente eo de Hiericho & di »
ſcipulis eius, & plurima multitudine, filius Ti »
męi Bartimæus cęcus ſedebat iuxta viā men »
dicans. & cætera. Matthęus hoc in loco duos »
iuxta viam ſedentes, & ad dominū clamantes
cæcos dicit eſſe illuminatos. Lucas autē cum
appropinquaret Hiericho, pari ordine illumi
natum ab eo cæcum eſſe perhibet. Vbi ne-
mo ſane ſapiens autumet euangeliſtas ſibimet
contraria ſcribere, ſed alium ſcribere plenius
quod alter omiſit. Q; vero Matthæo refe-
rēte quia dominus duos illuminauerit cæcos
Marcus vnum maluit ponere illuminatum,
cui tamē alterum affuiſſe non negat, intelli-
gendum eſt vnū eorū fuiſſe notiſſimū. Qđ ex T
hoc etiā ſatis apparet, q; & nomen eius & pa Nōis ex
tris eius Marcus commemorauit, quod in tot pſſio.
ſuperius ſanatis a domino non facile occurrit
niſi cum Iairum Archiſynagogum etiam no
mine expreſſit, cuius filiam reſuſcitauit Ieſus.
In quo etiā magis iſte ſenſus apparet, quia &
ille Archiſynagogus vtiq; in loco illo nobilis
fuit. Proculdubio itaq; Bartimæus iſte Ti-
mæi filius ex aliqua magna felicitate deiectus
notiſſimæ & famoſiſſimę miſerię fuit, quia nō
ſolum cęcus, verumetiam mendicus ſedebat.
Hinc eſt ergo q; ipſum ſolum voluit comme
morare Marcus, cuius illuminatio tam clarā
famam huic miraculo cōparauit q̄ erat illius
nota calamitas. Cęci ergo quos domin9 ad ſe
clamantes illuminauit, homines ſunt verę lu
cis (quæ Chriſtus eſt) inſcii, ſed ipſo donante
ad cognoſcendam confitēdamq; ſuā cęcitatē
ac petendam veritatis lucem compuncti. Hie
richo autem quę interpretari dicitur luna, de
fectum noſtræ mutabilitatis ac mortalitatis
ſignificat. Quod ex illa maxime euangelii pa
rabola claruit, vbi homo deſcendens ab Hie-

ruſalem in Hiericho incidit in latrones,& vul
neratus ab eis ac deſpoliatus,per piam Sama-
ritani induſtriam ad ſalutem reuocatus eſt.
quia nimirũ genus humanũ a viſione ſummę
†labe. pacis in deſideria ſeculi huius†tabe morti-
fera decidẽs,per dominum Saluatorem ad vi
tã quã errãdo perdiderat,reducitur. Appro-
pinquans ergo dominus Hiericho,cęco lumẽ
reddidit,quia veniẽs in carnem & paſſioni ap
propinquans multos ad fidem & confeſſionẽ
diuinę cognitionis adduxit.Nõ enim primis
incarnationis ſuę temporibus,ſed paucis ante
ꝗ̃ patereť annis, ideſt poſtꝗ̃ . xxx.eſſe cœperat
annorũ,miniſterium verbi mũdo quo illumi
naretur exhibuit.Sed & de Hiericho profici
ſcens,cęcos illuminauit:quia reſurgens a mor
tuis atq; aſcendens in cælum,miſit ſpiritum
ſanctum apoſtolis, eoſq; ad illuſtrationem
omniũ populorum diſperſit in mũdum . Q꞉
autẽ appropinquans Hiericho vnũ illumina-
uit, & ꝓficiſcẽs de Hiericho duos,hoc intima
uit typice,ꝙ ante paſſionẽ ſuam vni tantũ po
pulo Iudęorum prædicauit,poſt reſurrectio-
nem vero atq; aſcenſionẽ ſuã manifeſtius per
apoſtolos & Iudęis & gentibus,& ęternæ diui
nitatis & aſſumptæ a ſe humanitatis arcana
patefecit. Q꞉ vero Marcus vnũ illuminatum
ſcribit,ad gentium ſalutem ſpecialiter reſpi-
cit, qui omnimodis a luce veritatis extorres
fuerant.Et ideo quantum famoſa infidelita-
tis eorũ erat cęcitas,tantũ famoſa facta eſt il-
Marcus luminãtis eos gratia Saluatoris.Et bene Mar
cus,qui gentibus ſcribebat euangelium, vnũ
dicit illuminatum,vt eorum quos inſtituebat
Matthęꝰ ad fidẽ ſaluationi figura cõgrueret.Matthęus
vero qui credẽtibus ex Hebręis ſuũ ſcribebat
euangeliũ,qđ in gentium quoq; notitiã erat ꝑ
uenturum,recte duos dicit illuminatos,vt ad
vtrunq; populum vnã eandemq; fidei gratiã
pertinere doceret.Qđ etiam in ſequẽti lectio
ne de aſino in quo dominus ſedere dignatus
eſt,eadem euangelica ſeruare ſcriptura cura-
uit.Matthæus nanq; qui fidelibus ex Iudæis
euãgelizabat,aſinam ſimul & pullũ adductos
domino refert.Porro cęteri tres euangeliſtæ
qui congregatæ de nationibus eccleſiæ ſcri-
pſerũt,aſini ſolũmodo ad dominũ adducti fa-
ciunt mentionem,de matre omnino reticent.
Quia illi ſimpliciter fidem gentiũ figurãt:iſte
autẽ natum ex fideli Synagoga fidelẽ gentiũ
populũ proximo ordine ſuę narrationis inti-
mare curauit.Proficiſcẽte ergo domino & di
ſcipulis eius & plurima multitudine de Hieri
cho,cęcus ſedebat iuxta viam mendicãs:quia
aſcendente ad cęlos domino,& multis fideliũ
ſequentibus,immo cunctis ab initio mũdi ele
ctis vna cũ illo ianuam regni cęleſtis ingredi
entibus, mox gentium populus diu perfidia
cęcus,audito Saluatoris aduẽtu cœpit & ipſe
ſuæ ſalutis atq; illuminationis ſpem habere.
De quo bene dicitur quia ſedebat iuxta viã
mendicans.Mendicat enim iuxta viam ſedẽs, V
qui necdum iter veritatis ingrediẽs, necdum Mendicãs
cognoſcens, ſedula intẽtione atq; inquiſitione iuxta viã.
deſiderii ſalutaris ad hoc peruenire cõtendit,
& qui ſit verus religionis cultus inueſtigare
perſiſtit.Qđ in hiſtoria Cornelii Cẽturionis
pręcipue declaratũ eſt, qui deũ quem colebat
crebris precibus vt ſeſe illuminare dignareť
orabat.Quid eſt autẽ tranſeundo audire,ſtan
do lumen reſtituere , niſi ꝙ per humanita-
tem ſuam miſertus eſt,qui per diuinitatis po
tentiam a nobis mentis noſtrę tenebras exclu
ſit?Qui enim propter nos natus & paſſus eſt,
qui reſurrexit & aſcendit in cęlum,quaſi trãſi
it Ieſus: quia hęc nimirũ actio temporalis eſt.
Sed ſtans cęcum illuminauit,quia non ſicut
illa temporalis diſpenſatio,ita verbi æternitas
tranſit,quę in ſe manens innouat omnia. Sta
re enim dei eſt incõmutabili cogitatione mu-
tabilia cuncta diſponere.Qui ergo voces petẽ
tis tranſiens audiuit,ſtãs lumẽ reddidit.Quia
& ſi propter nos temporalia pertulit, inde ta
men nobis lucem tribuit vnde habere muta-
bilitatis tranſitum neſcit.Sed qui deũ quẽ co
lebat,crebris p̄cibꝰ vt ſeſe illuminare dignareť
orabat, ¶Cũ audiſſet quia Ieſus Nazarenus ”
eſt,cœpit clamare ac dicere. Fili Dauid Ieſu ”
miſerere mei . Et comminabantur ei multi ”
vt taceret.At ille magis clamabat multo di- ”
cẽs. Fili Dauid miſerere mei.Audiens Ieſum ”
cęcus,miſereri ſui precať, nec multis licet ꝓ
hibẽtibus a clamando deſiſtit. Quia populus
gentium agnita fama nominis Chriſti parti-
ceps eius fieri quęrebat,contradicebant mul
ti,primo Iudęi vt in Apoſtolorũ actibus legi-
mus,deinde etiam gentiles acriori ac fortiori
perſecutione frequenter inſtabant ne illumi-
nandus ſanandusq; Chriſtũ mundus inuoca
ret:nec tamẽ eos qui ad vitã erãt pręordinati
ęternam,veſanus impugnãtium furor diſpo
ſita valebat ſalute priuare.¶Et ſtãs Ieſus pręs ”
cepit illũ vocari.Ecce ſtat qui ante tranſibat. ”
Qua in re aliquid nobis dominus innuit qđ
intelligi de humanitate ac diuinitate illius
vtiliter poſſit.Clamantem etenim cęcum trã
ſiens audiuit, ſed ſtans miraculum illumina
tionis exhibuit.¶Et vocant cęcum dicentes ”
ei.Animęquior eſto:ſurge,vocat te.Clamãtẽ ”
ad ſe cęcum dominus vocat,quũ populo gen

tium ſciētiam veritatis deſideranti p ſanctos
prædicatores verbum fidei cōmittit.Qui ni-
mirum vocātes cęcum,animęquiorem eſſe,&
ſurgere atq; ad dominū venire pcipiūt,cū prę
dicando verbum indoctis,ſpem eos ſalutis ha
bere ac de torpore vitiorum erigi,atq; ad vir
tutum ſtudia,quibus illuminari mereantur,
ſeſe accingere iubent,dicētes cum propheta.
Accedite ad eum & illuminamini.Et iterum.
Surge qui dormis & exurge a mortuis,& illu
minabit te Chriſtus.Et quia primitiua de gē
tibus eccleſia tanto promiſſi in Chriſto lumi
nis deſiderio feruebat,vt plurimi relictis mū-
di facultatibus nudi euangelicam vitā ſeque
rentur,quo ęternū in cęlis mererentur habere
theſaurum,recte de illuminando cęco ſubdit.
,, ¶Qui proiecto veſtimento ſuo exiliens venit
,, ad eum.Proiecto quippe veſtimento exilit vt
adueniens illuminetur a Chriſto,qui abiectis
mundi retinaculis expedito mentis greſſu ad
,, largitorem ęternę lucis properat.¶Et reſpon
,, dens Ieſus,dixit illi.Quid vis tibi faciam?Cæ
,, cus autem dixit ei.Rabboni vt videā.Nūquid
qui lumen reddere poterat,quid vellet cęcus
ignorabat?Sed peti vult hoc,qđ & nos petere
& ſe concedere prænoſcit.Importune nāq; ad
orationem nos admonet & dicit.Scit nāq; pa
ter veſter qđ opus ſit vobis anteq̄ petatis eū.
Ad hoc ergo requirit vt petatur,ad hoc req-
rit vt cor ad orationem excitet. Vnde & cæ-
cus protinus adiungit.Rabboni vt videā. Ec
ce cęcus a domino non aurum,ſed lucē requi
rit.Paruipendit extra lucem aliquid quærere
qa etſi habere cęcus quęlibet poteſt,ſine luce
nō poteſt videre qđ habet.Imitemur ergo eū
quem & corpore & mēte audiuimus ſaluatū.
Non falſas diuitias,non terrena dona,non fu-
gitiuos honores a domino,ſed lucē quęramus
Illam videlicet lucem,quam videre cum ſolis
angelis poſſumus,quam nec initium inchoat
nec finis anguſtat.Ad quam profecto lucem,
Fides. via fides eſt. Vnde recte & illuminando cæco
,, protinus reſpondetur.¶Vade,fides tua te ſal
,, uum fecit.Et confeſtim(inquit)vidit & ſeque
,, batur eum in via.Videt & ſequitur,qui bonū
Videre & ſequi. qđ intelligit operatur.Videt autē ſed non ſe
quitur,qui bonum quidem intelligit,ſed bene
operari contemnit.Ieſum enim ſequitur qui
imitatur.Hinc nanq; dicit.Si quis mihi mini
ſtrat me ſequať.Conſideremus ergo qua gra
ditur,vt ſequi mereamur.Ecce cum ſit domi
nus & creator angelorū,ſuſcepturus naturā
noſtram quā condidit,in vterum virginis ve
nit.Naſci tamē in hoc mundo per diuites no
luit,parentes pauperes elegit,vnde & agnus
qui pro illo offerretur defuit,columbarum
pullos & par turturum ad ſacrificium ma-
ter inuenit.Proſperari in hoc mundo noluit,
opprobria irriſionesq; tolerauit,ſputa,flagel-
la,alapas,ſpineam coronam,crucē ſuſtinuit.
Et quia rerū corporalium delectatione a gau
dio interno cecidimus,cum qua amaritudine
illuc redeatur oſtendit.

Caput Vndecimum.

ET cum appropinqua- ,,
rent Hieroſolymæ,& ,,
Bethanię ad montem ,,
oliuarum,mittit duos ,,
ex diſcipulis ſuis & ait ,,
illis.Ite in caſtellum qđ ,,
cōtra vos eſt.Bethania ,, A
eſt villula ſiue ciuitas Bethania
in latere mōtis oliueti,quaſi ſtadiis.xv.ab Hie
ruſalem,ſicut Ioannes euangeliſta manifeſtat,
vbi Lazarus eſt ſuſcitatus a mortuis,cuius &
monumentum eccleſia nunc ibidē conſtructa
demōſtrat.Bethania autē domus obedientiæ
dicitur.Et apte dominus Hieroſolymam ven
turus ac mūdum ſuo ſanguine redempturus
primo Bethaniam præſentię ſuæ dignatione
ſublimauit,ibiq; a muliere deuota myſtico
chriſmate perunctus eſt:quia nimirū multos
ante paſſionem ſuam docendo domū ſibi obe
dientiæ in qua per ſpiritum gratiæ inhabita-
ret effecit,quorum pia actione delectatus ipſe
quaſi odorifero delibutus eſt vnguento.Hinc B
etenim ciuitas hæc in mōte oliueti poſita eſſe Mons.
refertur,vt eccleſiam per gratiam ſui condito
ris ſaluandam eſſe deſignet,qui nos vnctione
ſpiritalium chariſmatum,& ſcientię pietatiſq;
perpetua luce refouet.Vnde alibi cū dixiſſet,
Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montē po
ſita,continuo ſubiecit.Neq; accendunt lucer
nam & ponunt eam ſub modio.Quia mons
idem Oliueti,ideſt ſummus ſpiritalium diſtri
butor gratiarum,qui ciuitatem ſuam vt emi
neat exaltat,hanc quoq; oleo exultationis vt
lucere poſſit,ne deficiat,impinguat. Et quia
idem lumē ſub modio poni noluit,miſit diſci
pulos in caſtellum qđ contra eos erat:hoc eſt
doctores qui indocta ac barbara totius orbis
loca quaſi contra poſiti caſtelli mœnia euāge
lizādo penetrarent,deſtinauit.Recte autē duo C
mittuntur,ſiue propter ſciētiam veritatis & Duo.
operationis munditiam,ſeu propter geminæ
dilectionis,dei videlicet & proximi,ſacramen
tum toto orbe pędicandum.¶Et ſtatim in- ,,
troeuntes illud,inuenietis pullum ligatum, ,,
ſuper quē nemo adhuc hominū ſedit. Soluite ,,

„ illum,& adducite.Et ſi quis vobis dixerit,qd
„ facitis? dicite, quia domino neceſſarius eſt,&
„ continuo illum dimittet huc.Introeũtes mũ-
dum prædicatores ſancti, inuenerunt popu-
lum nationum perfidiæ vinculis irretitum.
Funiculis enim peccatorum ſuorum vnuſquiſ-
q; conſtrictus erat:nec ſolum nationum, ve-
rumetiam Iudæorum. Omnes enim peccaue
runt,& egẽt gloria dei. Vnde bene apud Mat
thæum aſina quoq; cum pullo alligata reperi
Aſina. tur. Aſina quippe quæ ſubiugalis fuit & edo
mita,Synagogam quę iugum legis traxerat:
Pullus. Pullus aſinæ laſciuus & liber, populum na-
tionum ſignificat. Super quem nemo adhuc
hominum ſedit,quia nemo rationabilium do
ctorum frenum correptionis quo vel linguã
cohibere a malo,vel in arctam vitæ viam ire
cogeretur,nemo indumenta ſalutis quib⁹ ſpi
ritaliter calefieret,populo gentium vtilia ſua-
dendo contulerat. Sederet nanq; ſuper illum
homo,ſiqui ratione vtens,eius ſtultitiam de-
primendo corrigeret. Vnde nõ immerito poſ
ſunt duo diſcipuli ad exhibenda domino ani
malia deſtinati, duo prædicatorum ordines,
vnus videlicet in gentes,alter in circunciſio-
„ nẽ directus intelligi. ¶Et abeuntes inuenerũt
„ pullum ligatum ante ianuam foris in biuio,
„ & ſoluunt eum.Bene pullus ante ianuam fo-
ris inuenitur in biuio.Ianua enim ipſe eſt qui
ait.Ego ſum ianua ouium.Per me ſi quis in-
troierit ſaluabitur,& ingredietur & egredie-
tur,& paſcua inueniet. Quibus vitæ paſcuis
pullus iſte,ideſt populus gentium carebat,cũ
adhuc extra hanc ianuam in biuio ligat⁹ ſta
bat.Et recte in biuio,q̃a non vnam cert⁹ vitę
fideiq; viã tenebat,ſed plures dubioſq; ſectarũ
„ calles ſequebatur erroneus.Et quidam de il-
„ lic ſtantibus dicebant illis.Quid facitis ſoluẽ-
„ tes pullum?In Luca ſcriptum eſt, quia dixe-
rũt domini eius ad illos.Quid ſoluitis pullũ?
Et apte ſatis. Multos quippe habebat domi-
nos:quia non vni dogmati & ſuperſtitiõi de
ditus,ſed pro libitu immundorũ ſpirituũ ad
varios diuerſoſq; miſer raptabat̃ errores, ad
ſimulacra muta prout ducebatur incedens.
D Deniq; vernacula quadam ſcripturæ conſue
Commu- tudine commune eſſe dicitur qđ immundũ
ne. eſt.Sicut & ad Petrum vox de cælo dicit.Qđ
deus mundauit,tu cõmune ne dixeris. Quia
qui ſanctus eſt,ſolius dei eſt,& cum nullo ei
communis eſt.Qui autem peccator eſt & im
mundus,multorum eſt. Multi enim dæmo-
nes poſſident eum,& ideo cõmunis appellat̃.
„ ¶Qui dixerũt eis,ſicut pręceperat illis Ieſus,
†eos „ & dimiſerunt †eis,& duxerũt pullum ad Ie-
ſum.Qui ſoluendo pullo contradixerant,au- „
dito domini nomine quieſcũt. Quia magiſtri
errorum qui venientibus ad ſalutem gentiũ
doctoribus obſiſtebant,eatenus ſuas tenebras
defendere,donec miraculis atteſtantibus ve-
ri poſſeſſoris ac domini virtus emicuit. At
poſtq̃ fidei dominicę poteſtas apparuit,cedẽ-
tibus paſſim aduerſariorũ querelis, †liber cre †libere
dentium cœtus ad deum quẽ corde portaret
adducebatur. ¶Et imponunt illi veſtimenta „
ſua,& ſedit ſup eũ. Veſtimenta Apoſtolorum „
vel doctrina virtutum, vel ediſertio ſcriptu-
rarum,vel certe eccleſiaſticorum dogmatum
varietates intelligi poſſunt,quibus illa corda
hominum ante nuda & frigida, quo Chriſto
ſeſſore digna fiant,operiunt. ¶Multi autẽ ve „
ſtimenta ſua ſtrauerunt in via. Portãte domi „
nũ aſino multi veſtimẽta ſua in via ſternunt,
quia ſancti martyres proprię ſe carnis amictu
exuẽtes ſimplicioribus⁹ dei famulis viã ſuo ſan-
guine parãt,vt videlicet inoffenſo greſſu mẽ
tis ad ſupnę mœnia ciuitatis, quo Ieſus du-
cit,incedãt.Itẽ Saluator noſter aſellum ſedẽs
Hieruſalẽ tendit,quando vniuſcuiuſq; fide-
lis animã regẽs videlicet iumentũ ſuũ ad pa-
cis intimę viſionẽ ducit. Iumẽtum ſedet etiã,
cũ ſanctę eccleſię vniuerſaliter pręſidet,eamq;
in ſupnę pacis deſiderium accendit.Multi au
tem veſtimenta ſua in via ſternũt,q̃a corpora
ſua p abſtinentiã edomant,vt ei iter ad mẽtẽ
parẽt,vel exempla bona ſequentibus prębeãt.
¶Alii autẽ frondes cędebant de arboribus,& „
ſternebant in via.Et qui pręibant & qui ſeq̃- „
bantur,clamabant dicẽtes. Oſanna benedict⁹ „
qui venit in nomine domini.Frondes vel ra- „
mos de arboribus cædunt,qui in doctrina ve
ritatis verba,atq; ſentẽtias patrũ de eorũ elo
quio excerpũt,& hæc in via dei ad auditoris
animũ venientis humili pędicatiõe ſubmit-
tunt.Sed qui pręibant & qui ſequebantur cla
mabant dicẽtes Oſanna.Pręceſſit quippe Iu-
daicus populus,ſecutus eſt gentilis.Et q̃a oẽs
electi ſiue qui in Iudęa eſſe poterant,ſiue qui
nũc in eccleſia exiſtũt,ĩ mediatorẽ dei & hoĩm
crediderunt,& credunt,qui præeunt & q ſe-
quuntur,Oſanna clamabant.Oſanna autem,
E
latina lingua ſalua nos dicitur. Ab ipſo autẽ Oſanna.
ſalutem & priores quęſierunt,& pręſentes q̃-
runt.Et benedictum qui venit in nomine do-
mini confitẽtur,quoniam vna ſpes,vna fides
eſt præcedentium atq; ſequentium populo-
rum.Nam ſicut illi ſpectata paſſione ac reſur
rectione eius ſanati ſunt:ita nos pręterita paſ
ſione illius ac pmanẽte in ſecula reſurrectiõe
ſaluamur.Quẽ enim priores noſtri ex Iudai-

co populo crediderunt atq; amauerunt ven-
turum,hunc nos & veniſſe credimus & ama
mus,eiuſq; deſiderio accendimur,vt eum fa-
cie ad faciem cōtemplemur. ℂ Benedictū qđ
venit regnum patris noſtri Dauid:Oſanna in
excelſis.Legimus in euangelio Ioannis, φ re-
fectę de q̄nq; panib⁹& duob⁹ piſcib⁹ turbę vo
„ luerunt rapere Ieſum,& conſtituere eum re-
„ gem.Sed ne hoc perficere poſſent,ipſe in mō-
„ tem fugiendo pręcauit.Nunc autem vbi paſ
F ſurus Hieroſolymam venit, non refugit eos
Regē ſe ſa qui ſe regem faciunt,qui agmine glorifico &
lutari finit hymnis dei filio ac rege dignis ad ciuitatem
Chriſtus. regiam ducunt.Non reprimit voces eorum
qui regnum patriarchæ Dauid in eo reſtau-
randum & priſcę benedictionis dona recupe-
randa concinſit. Vt quid ergo hoc qđ prius
fugiendo declinauit, modo libens amplectit,
regnumq; quod adhuc victurus in mundo
ſuſcipere noluit, iamiam exiturus per paſ-
ſionem crucis de mundo non negauit ſuſci-
pere:niſi vt aperte doceret φ non tempora-
lis & terreni,ſed æterni in cælis rex eſſet im-
perii?Ad quod profecto regnum per contem
ptum mortis,gloriam reſurrectionis, & triū
phum aſcenſionis perueniret. Hinc eſt enī φ
poſt reſurrectionem apparēs diſcipulis ait.Da
ta eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in ter-
ra.& cætera eiuſdem loci. Notandum ſane
quanta ſit conſonantia turbæ dominum col-
laudantis, cum voce euangelizantis virgini
matri Gabrielis qui ait.Hic enim erit magn⁹
& filius altiſſimi vocabitur. Et dabit illi do-
minus deus ſedē Dauid patris eius, & regna
bit in domo Iacob in æternum. Accepit au-
tem ſedem ſiue regnum Dauid dominus,vt
gentem cui Dauid quondam temporalis re-
gni gubernacula ſimul & exempla iuſtitię p̄-
buit,quāq; modulis hymnorum ſpiritalium
ad fidem atq; amorem ſui conditoris accēde-
re ſolebat,hanc ipſe verbis,donis,factis, & p-
†tanto me miſſis†tantum mediator dei & hominum di
diatore. gnis ad regnum cæleſte & immortale voca-
ret,atq; ad ipſam dei patris viſionem intro-
duceret.In quo iūgitur Oſanna in excelſis,id
eſt ſalus.Quo perſpicue oſtenditur, φ aduen
tus Chriſti non tm̄ hominum ſalus ſed toti⁹
mundi ſit:terrena iungens cæleſtibus, vt o-
G mne genu flectatur ei,cæleſtium & terreſtri-
Oſanna. um & infernorum.Notandum ſane φ Oſan-
na verbum hebraicum,compoſitū eſt ex duo
bus,corrupto & integro. Salua nanq; ſiue ſal
uifica apud eos dicitur Oſi,at vero anna in-
teriectio eſt deprecantis.Quomodo apud la-
tinos interiectio eſt dolēris heu, & interiectio

admirantis papæ. Deniq; in pſalmo centeſi-
mo decimoſeptimo, vbi.lxx.interpretes trāſ-
tulerunt o domine ſaluum me fac,in hebręo
ſcriptum eſt,Anna adonai oſi oſanna.Qđ in
terpres noſter Hieronymus diligentius eluci
dans ita tranſtulit.Obſecro domine,ſalua ob
ſecro.Idem nanq; ſignificat o domine,per in-
teriectionem obſecrantis,quod obſecro domi
ne,per ipſum verbum obſecrationis. Oſanna
itaq; ſalua obſecro ſignificat, conſumpta lite-
ra i vocali,quę verbum prius terminat, cum
perfecte dicitur oſi,per virtutem literæ voca
lis a qua verbum ſequens incipit anna. Qđ
metrici in verſibus ſcandendis ſynalœpham
vocant. q̄uis illi ſcriptam literam ſcandentes
tranſiliant: in hoc autem verbo oſanna,i lite-
ra nec ſaltem ſcribatur,ſed ſenſu loquentium
ſaluo, funditus interim atur. ℂEt introiuit „
Hieroſolymam in templum.Q; ingreſſus ci- „
uitatem primo templum adiit, formam no- H
bis religionis,quā ſequamur,præmōſtrat. Vt Tēplū pri
cum forte villam aut oppidum, aut aliū quē mū viſen
libet locum in quo ſit domus orationis Deo dum.
conſecrata intramus,primo ad hanc diuerta
mus: et poſtq̄ nos domino per orationū ſtu-
dia commendauerimus, ſic deinde ad agēda
ea propter quæ venimus temporalia negotia
ſecedamus. Appropinquante autem tempo
re paſſionis,appropinquare voluit domin⁹ lo
co paſſionis,ibiq; proximus manere, vbi cōſti
tuto ac præfinito ante ſecula tempore inueni
ri poſſet ab eis per quos eadem erat paſſio cō
plenda. Quo etiam per hoc cūctis intimaret I
audientibus,φ non inuitus mortem,vt ꝓpha Oblatus
ni putauere,ſed ſua ſponte ſubiret. Cui⁹ ho q̄a voluit.
ra proximāte intrepidus locum adiit,in quo
ſe eſſe paſſurum,& per ſeipſum, & per ꝓphe
tarum ſuorum ora lōge ante prædixerat.No
tandum vero φ hic introitus eius in Hieru
ſalem ante quinq; dies Paſchæ,in quo myſte
rium ſacroſanctæ paſſionis ſuę implere decre
uerat,factus eſt.Narrat enim Ioannes φ ante
ſex dies Paſchæ venerit Bethaniam, vbi cœ
na ei facta,& diſcumbentibus multis, ſoror
eum Lazari Maria vnguento myſtico perfu
derit: atq; in craſtinum aſino ſedens,obuian
te cum palmis plurima turba,venerit Hiero
ſolymam.Vbi non prętereunda ſilētio eſt nō K
tm̄ concordia in rebus, verumetiam in tēpo Cōcordia
ribus veteris & noui teſtamenti,vmbræ & ve teſtamēto
ritatis,legis & euangelii. Scriptum nāq; in le rum.
ge eſt,dicente domino ad Moyſen & Aaron.
Menſis iſte vobis principium menſium pri-
mus erit in menſibus anni. Loquimini ad
vniuerſum cœtum filiorum Iſrael,& dicite

eis. Decima die menſis huius, tollat vnuſ-
quiſq; agnum per familias & domos ſuas.
Et paulopoſt. Et ſeruabitis eum vſq; ad quat
tuordecimam diem menſis huius, immo-
labitq; eum vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael
ad veſperam. Decima ergo die menſis primi;
agnus qui in Paſcha immolaretur, domũ in-
troduci iuſſus eſt, quia & domin⁹ decima die
eiuſdem menſis, hoc eſt ante quinq; dies Pa-
ſchæ in ciuitatem in qua pateretur erat in-
greſſurus. Et ſicut agnus de toto grege ele-
ctus certum ſuæ victimationis diem expecta
bat, ita & dominus coniurante aduerſum ſe
omni ſeniorum & principum concilio, certus
præſtolabatur horam in qua ſeipſum pro ſalu
te mundi oblationem deo & hoſtiam in odo-
rem ſuauitatis offerret. Immolabatur agnus
quartadecima die primi mẽſis ad veſperam,
& dominus eadem hora agnum cum diſci-
pulis manducans, vbi legalis Paſchæ decreta
compleuit, egreſſus eſt cum eis ſtatim ad lo-
cum orationis, vbi comprehenſus a Iudæis &
ligatus, iam ſacramenta beatæ ſuæ victima-
,, tionis inchoaret. ¶Et circũſpectis omnibus,
,, cum iam veſperę eſſet hora, exiit in Bethani-
,, am cum duodecim. Non hoc ſemel fecit: ſed
per omnes quinq; dies ex quo Hieroſolymam
aſcenderat vſq; ad tempus paſſionis hoc ipſm
agere ſolebat, vt per diem in templo doceret,
noctibus vero exiens moraretur in monte oli
ueti, ſicut in Luca legimus. Docendo enim in
credulos, officium correctionis ſedulus impẽ
debat. Commanendo autem apud fideles, gra
tiam eis benignitatis propitius exhibebat. Be
ne autem dicitur ꝙ circumſpectis omnibus
exiuit in Bethaniam. Inſpicit quippe inter-
nus arbiter omnium corda: & cum in contra
dicentibus ac reſiſtentibus veritati non inue
nit vbi caput reclinet, ſecedit ad fideles, & in
eis qui obediunt verbo manſionem ſibi vna
cum patre facere gaudet. Bethania namq; do
L mus obedientiæ dicitur. Hoc quoq; intelligẽ
Pauptas domini. dum eſt, ꝙ tantæ dominus fuerit pauperta-
tis, & ita nulli ſit adulatus, vt in vrbe maxi-
ma nullum hoſpitem, nullam inuenerit man
ſionem: ſed in agro paruulo apud Lazarum
ſororeſq; eius habitaret. Eorum quippe vicus
,, Bethania eſt. ¶Et alia die cum exirent a Be-
,, thania, eſuriit. Eſuriit vel veritatem huma-
næ carnis oſtendens, vel eſuriens ſalutem cre
dentium, æſtuans ad incredulitatem Iſrael.
,, ¶Cumq; vidiſſet a longe ficum habentem fo
,, lia venit ſi quid forte inueniret in ea. Et cum
,, veniſſet ad eam, nihil inuenit preter folia. Nõ
,, enim erat tempus ficorum. Et reſpondens Ie
,, ſus dixit ei. Iam non amplius in æternum qſ-
,, q̃ ex te fructum manducet. Quomodo domi-
nus multa in parabolis dicere; ita etiam non- M
nulla in parabolis facere ſolebat. Quid enim Parabolica facta domini.
cauſæ erat, vt eſuriens fruct⁹ in ficulnea quę-
reret, quorum tempus nondum eſſe quilibet
homo nouerat, arborẽq; ꝙ fructum per id tẽ
pus non haberet, æternæ ſterilitatis maledi-
ctione damnaret, niſi quia plebem quam ver-
bo docebat, hoc etiam facto terrebat, ne quis
habendo folia, & fructum non habendo; hoc
eſt verba iuſtitiæ abſq; operibus prætenden-
do, excidi & in ignẽ mitteretur proiici! Vnà
quæq; enim arbor non de floribus, non de fo-
liis, ſed de fructu ſuo cognoſcitur. ideſt vnuſ-
quiſq; homo non de æſtimatiõe famæ vel ſer
monum pompa; ſed de ſuarum teſtimonio
probatur actionum. Eſuriens ergo dominus N
vidit ficum habentem folia, & venit quærere Ficus folia.
fructum in illa, nec inuenit. Quia ſalutem de
ſiderans humani generis vidit Iudæam ha-
bentem eloquia legis & prophetarum, venit
q; probare docendo, corripiendo, miracula fa
ciendo, ſi quem forte in eorũ corde fructum
fidei & vitæ poſſet inuenire. Sed quia folia ſi-
ne fructibus habere reperta eſt ficulnea, dãna
tur: quia Iudæa quę verba ſcripturæ ſine ope
ribus ſonabat, digna eſt vltione punita. Hoc
autem dixerim non ꝙ tota Synagoga fuerit
abiecta, ex qua vtiq; conſtat ꝙ primitiua fue
rit eccleſia conſtructa. Sed illa nimirum por-
tio Synagogæ damnari meruit, quæ eſurien
tem Chriſtum paſcere bene operando recuſa
uit, quæ foliis verborum ſpiritalium magis
obumbrari, q̃ fructibus ſpiritus voluit ho-
nuſtari. Quibus ipſe dicit alibi. Ego vado &
quęretis me; & in peccato veſtro moriemini.
Congruit ſane hic locus illi eius parabolæ;
vbi ait. Arborem fici habebat quidam plan-
tatam in vinea ſua, & venit quærens fructũ
in illa, & non inuenit. Dixit autem ad culto-
rem vineæ. Ecce anni tres ſunt ex quo venio
quærens fructum in ficulnea hac, & non in-
uenio. Succide ergo illam, vt quid etiam ter-
ram occupat! At ille reſpondens, dixit illi. Do
mine dimitte illam & hoc anno, vſq; dum
fodiam circa illam & mittam ſtercora. Et ſi q
dem fecerit fructum: ſin autem; in futurũ
ſuccides illam. Cultor autem vineæ ordo eſt
Apoſtolorum doctorumq; ſpiritaliũ, qui ſyna
gogã ne periret diligẽter ad pœnitẽtiam vo
care, pq; ei⁹ ſalute dño ſupplicare ſtuduerũt.
Precipue Iacob⁹ frater dñi, q regẽdę Hieroſo

lymorum eccleſiæ prælatus eſt. Verum quia
illa nec in legalibus edictis, nec in propheticis
conteſtationib⁹, nec in ipſa coruſcantis euan-
gelii gratia fructum obedientiæ ferre conſen
ſit: quaſi tribus annis ficus ſterilis permanẽs,
abiecta eſt a domino, & æterna maledictione
ſubuerſa. Nanq; non ſolum ab electorum ſor
te repulſa, ſed ab ipſa etiã quam inanis occu-
pabat terra abſciſſa eſt. Sed & tu ſi nõ vis au
dire in iudicio a Chriſto, Diſcede a me male
dicte in ignem æternum, quia eſuriui & non
dediſti mihi manducare, arbor eſſe ſterilis in
hac vita caueto, quin potius pauperi Chriſto
& eſurienti fructum pietatis quo indiget, of-
» ferto. ℭ Et veniunt Hieroſolymã. Et cum in-
» troiſſet templum, cœpit eiicere vendentes &
» ementes in templo, & menſas nummulario-
» rum, & cathedras vendentium colũbas euer-
» tit. Qđ malediciendo ficum infructuoſam per
figuram fecit dominus, hoc idem mox aper-
tius oſtendit eiiciẽdo improbos e templo. Ne
q; enim aliquid peccauit arbor, ꝙ eſuriente
Poma fi-cus. domino poma non habuit, quorum necdum
tempus aduenerat: ſed peccauere ſacerdotes,
qui in domo domini ſecularia negotia gere-
bant, & fructum pietatis quem debuerant,
quemq; in eis dominus eſuriebat, ferre ſuper
ſederant. Areſecit dominus arborem maledi-
cto, vt homines hęc videntes ſiue audientes,
multo magis intelligerent ſeſe diuino con-
demnandos eſſe iudicio, ſi abſq; operum fru-
ctu de plauſu tm̃ ſibi religioſi ſermonis, velut
de ſonitu & tegumento blandirentur viridã
tium foliorum. Verum quia non intellexe-
runt, in ipſos conſequenter diſtrictionem me
ritæ vltionis exercuit. Et eiecit commercia re
rum humanarum de domo illa, in qua diui-
nas tm̃ res agi, hoſtias & orationes Deo offer
ri, verbum Dei legi, audiri, & decantari præ
ceptum erat. Et quidem credendum eſt quia
ea tm̃ vendi vel emi repererit in templo, quæ
ad miniſterium neceſſaria eſſent eiuſdem tẽ-
pli, iuxta hoc quod alias factum legim⁹, cum
idem templum ingrediens inuenit in eo ven-
dentes & emẽtes oues & boues & columbas.
Quia nimirum hęc omnia non niſi vt offerrẽ
tur in domo domini, eos qui delonge vene-
rant ab indigenis comparare credendum eſt.
P Si ergo dominus nec ea volebat venũdari in
Mercatorũ templo, quæ in templo volebat offerri, videli
facinus. cet propter ſtudium auaritię, ſiue fraudis, qđ
proprium ſolet eſſe negotiantium facinus,
quanta putas animaduerſione puniret ſi in-
ueniſſet ibi aliquos riſui vel vani equio vacã
tes, aut alii cuilibet vitio mancipatos? Si em̃

ea quæ alibi libere geri poterãt domin⁹ in do
mo ſua temporalia negotia geri non patitur,
quanto magis ea quæ nuſq̃ fieri licet plus cę
leſtis iræ merentur, ſi in ædibus deo ſacratis
aguntur? Verum quia ſpiritus ſanctus in co Q
lumba ſuper dominum apparuit, recte per co Colũbas
lumbas ſancti ſpiritus chariſmata ſignantur. vẽdentes.
Qui autem ſunt in templo Dei hodie, qui co
lumbas vendunt, niſi qui in eccleſia preci-
um de impoſitione manus accipiunt? per quã
videlicet impoſitionem ſpiritus ſanctus cæli-
tus datur. Columba ergo venditur, quando
manus impoſitio, per quam ſpiritus ſanctus
accipitur, ad precium prębetur. Sed redem-
ptor noſter cathedras vendentium columbas
euertit: quia talium negotiatorum ſacerdo-
tium deſtruit. Hinc eſt ꝙ ſacri canones *Simo* R
niacam hæreſim damnant, & eos ſacerdotio *Simonia.*
priuari præcipiunt, qui de largiendis ordini-
bus precium quærunt. Cathedra ergo ven-
dentium columbas euertitur, quia ii qui ſpi-
ritalem gratiam venundant, vel ante huma-
nos, vel ante dei oculos ſacerdotio priuantur.
ℭ Et non ſinebat vt quiſq̃ transferret vas per »
templum. De vaſis dicit illis quæ mercandi »
gratia inferebant. Cæterum abſit vt vaſa deo
dicata dominus eiiceret de templo, vel intro-
ferri prohiberet in templum: vbi futuri ſui
examinis inſigne pręrendit exemplũ: ſed po-
tius immunda & prophana eliminat vaſa de
templo, ac ne amplius inferantur prohibet,
quando non ſolum de eccleſia omnes repellit
ac deturbat reprobos, verumetiam ne vltra
ad turbandam eccleſiam intrent, æterno eos
verbere compeſcit. Sed & in præſenti hęc eſt
vera domus domini, ideſt cordis fidelium pu
rificatio, vt non tm̃ peccata quæ inerant, di-
uinitus immiſſa compunctio tollat, ſed etiam
ne hæc vltra repetant, diuina in eis gratia pſ-
ſeuerans adiuuet. ℭ Et docebat, dicens eis. »
Nonne ſcriptum eſt, quia domus mea dom⁹ »
orationis vocabitur omnibus gentibus? Om̃i »
bus (inquit) gentibus non vni genti Iudai-
cæ, nec in vno Hieroſolymæ vrbis loco, ſed
in toto orbe terrarum, & nequaq̃ taurorum
& hircorum & arietum, ſed orationis. ℭ Vos »
autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. »
Qui ad accipienda munera in templo reſide
bant, profecto quin quibuſdam non dan ti-
bus, læſiones exquirerent, dubium nõ erat.
Domus ergo orationis ſpelunca latronum
facta fuerat, quia ad hoc in templo aſſiſtere
nouerãt, vt aut nõ dantes munera, ſtuderent S
corporaliter perſequi, aut dãtes ſpiritaliter ne Templũ
care. Tẽplũ quoq; & dom⁹ dei ẽ ipſa mẽs atq; domini.

conſcientia fidelium, quæ ſiquando in læſio-
ne proximi peruerſas cogitationes pſert, qua
ſi in ſpelunca latronum reſident. Et ſimplici-
ter gradientes interficiūt, quando in eos q in
nullo rei ſunt, læſionis gladios defigunt. Mēs
enim fidelium non iam domus orationis, ſed
ſpelunca latronum eſt, quando relicta innocē-
tia & ſimplicitate ſanctitatis, illud conat̃ age-
,, re, vnde valeat proximis nocere. ¶Et cum ma
,, ne tranſirent, viderunt ficum aridam factam
,, a radicibus. Non rami tm̃ aut ſtipites infru-
ctuoſæ fici, ſed ipſa etiam radix areſiendo, ſen
tentiam diuinę in ſe reprobationis oſtēdit. Et
Matthęi. 3. Ioannes ait, quia ſecuris ad radicem arborum
poſita eſt. Areſacta eſt itaq; ficus a radicibus,
vt oſtenderetur gens impia non ad tempus
vel ex parte corripienda externorum incurſi-
bus, & mox miſerante domino poſt actā pœ-
nitentiam priſcę reſtituenda libertati, vt ſæ-
pe factum ſacra hiſtoria refert: ſed æterna po
tius damnatione ferienda, areſacta eſt radi-
citus, vt intimaretur nefanda plebs non ſolū
humana gloria forinſecus, verumetiam diui-
no intus fauore funditus eſſe deſtituēda. Nā
& ſalutem vitamq; quā accipere poterat in
cælis, & quam iam perceperat patriam perdi
,, dit in terris. ¶Et reſpondēs Ieſus, ait illis. Ha
,, bete fidem dei. Amen dico vobis, quia quicū
,, q; dixerit huic mōti, tollere & mittere in ma-
,, re, & non hęſitauerit in corde ſuo, ſed credide
T ,, rit quia quodcunq; dixerit fiat, fiet ei. Solent
Phōtū ca gentiles qui contra eccleſiam maledicta ſcri-
lumnia. pſere, improperare noſtris q; non habuerint
plenam fidem Dei, quia nunq̄ montes tranſ-
ferre potuerint. Quibus reſpondendum eſt
non omnia ſcripta eſſe q̄ in eccleſia ſunt ge-
ſta, ſicut etiam de factis ipſius Chriſti Dei &
domini noſtri ſcriptura noſtra teſtatur. Vn-
de & hoc quoq; fieri potuiſſet, vt mons abla-
tus de terra mitteretur in mare, ſi neceſſitas
V id fieri popoſciſſet. Quomodo legim[9] factum
Gregorii precibus beati patris Gregorii Neocęſareæ
Neocęſar. Ponti antiſtitis, viri meritis & virtutibus exi
fides. mii, vt mons in terra tantū loco cederet, quā-
tum incolæ ciuitatis opus habebant. Cum
enim volens ædificare eccleſiam in loco apto
videret eum anguſtiorem eſſe, q̄ res exigebat
eo q; ex vna parte rupe maris, ex alia monte
proximo coarctaretur, venit nocte ad locum,
& genibus flexis admonuit dominum pmiſ-
ſionis ſuæ, vt montem lōgius iuxta fidem pe
tentis ageret. Et mane facto reuerſus inuenit
montem tantum ſpatii reliquiſſe ſtructorib[9]
eccleſiæ, quantum opus habuerant. Poterat
ergo hic, poterat ali[9] quis eiuſdem meriti vir

ſi opportunitas exegiſſet, impetrare a domi-
no merito fidei; vt etiam mons tolleretur &
mitteretur in mare. Verum quia montis no
mine nonnunq̄ diabolus ſignificatur, videli-
cet propter ſuperbiam qua ſe contra De-
um erigit, & eſſe vult ſimilis altiſſimo, mons
ad præceptum eorum qui fortes fide ſunt, tol
litur de terra, & in mare proiicitur, cum præ
dicantibus verbum doctoribus ſanctis immū
dus ſpiritus ab eorum corde repellitur, qui
ad vitam ſunt præordinati, & in turbulentis
amariſq; infidelium mentibus veſaniam ſuæ
tyrannidis exercere permittitur. Non quo ibi
etiam antea ſedem regnumq; non habuerit,
ſed quia tanto acrius in eos quos licet deſæ-
uit, quanto amplius ſe dolet a læſione pio-
rū fuiſſe depulſum. Cui ſimile eſt illud Apo-
calypſis. Et ſecundus angelus tuba cecinit, &
ecce tanq̄ mons magnus igne ardens miſſus
eſt in mare. Canēte etenim angelo tuba, mōs
igne ardens miſſus eſt in mare, quia prædicā
te verbum doctore veritatis, antiquus hoſtis
inuidiæ facibus accenſus, peruerſorum ani-
mos grauius corrupturus adiit, vt dolorem
expulſionis ſuæ de fidelibus vindicaret in per
fidis. ¶Et cum ſtabitis ad orandum, dimitti- ,,
te ſiquid habetis aduerſus aliquem, vt & pa- ,,
ter veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis pec- ,,
cata veſtra, & cætera. Notanda diſtinctio de- ,,
precantium. Qui perfectam habet fidem, quę
per dilectionem operatur, ille orando vel eti-
am iubendo poteſt montes transferre ſpiri-
tales. Quomodo fecit Paulus de Helyma
mago, quem & oculis & arte nefanda priua-
uit. Quomodo de Phitoniſſa in Philippis, de
qua ſpiritum malignum, montem videlicet
ſuperbiſſimum, eiecit. Sed idem mons in ma-
re proiectus, quantum furibundi ignis huic
intulerit, ſubſecuta confeſtim contra eum gē
tilium perſecutio perdocuit. Qui vero tantæ
faſtigium perfectionis necdum conſcendere
queunt, poſtulent ſibi peccata dimitti, quo ad
vitam intrare mereantur perpetuam, & abſq;
dubio impetrabunt quod petunt: ſi tamen in
ſe peccantibus aliis primo ipſi dimittunt. Sin
autem hoc facere contemnunt, non ſolū oran
do virtutes facere, ſed nec ſuorum poſſunt
veniam conſequi peccatorum. ¶Et cum am- ,,
bularet in templo, accedunt ad eum ſummi ,,
ſacerdotes, & ſcribæ, & ſeniores, & dicunt ,,
illi. In qua poteſtate hæc facis! & quis tibi ,,
dedit hanc poteſtatem vt iſta facias! Di- ,,
uerſis modis eandem quam ſupra calumni-
am ſtruunt, quando dixerunt. In Beel-
zebub principe dæmoniorum eiicit dæmo-

nia.Quando eñ dicunt,in qua poteſtate hęc
facis?de dei dubitant poteſtate, & ſubintelli-
gi volunt diaboli eſſe q̄ faciat. Addentes quo
q;,quis tibi dedit hanc poteſtatem? manife-
ſtiſſime dei filium negant: quem putant non
,, ſuis:ſed alienis virib⁹ ſigna facere.¶Ieſus au-
,, tem reſpondens ait. Interrogabo vos & ego
,, vnum verbum, & reſpondete mihi,& dicam
,, vobis in qua poteſtate hæc faciam.Baptiſmũ
,, Ioannis de cælo erat,an ex hominibus?Reſpõ
,, dete mihi.Poterat dominus aperta reſponſio
ne tentatorum calumniam cõfutare,ſed pru
denter interrogat,vt ſuo vel ſilentio vel ſen-
,, tentia condemnentur. ¶At illi cogitabant ſe
,, cum dicentes.Si dixerimus de cælo,dicet no
,, bis:quare ergo nõ credidiſtis ei?Quẽ eñ con
fitemini de cælo habuiſſe prophetiam, mihi
teſtimonium perhibuit, & ab illo audiſtis,
,, in qua iſta faciam poteſtate. Si dixerimus ex
,, hominibus,timemus populum.Omnes enim
,, habebant Ioannem,quia vere propheta eſſet.
Viderũt ergo q; vtrumlibet horum reſpon-
diſſent,in laqueum ſe caſuros,timẽtes lapida-
tionem:ſed magis timentes veritatis cõfeſſio
,, nem.¶Et reſpondentes dicũt Ieſu. Neſcim⁹.
,, Et reſpondẽs Ieſus ait illis.Neq; ego dico vo-
,, bis,in qua poteſtate hæc faciam. Non vobis
dico qđ ſcio, quia non vultis fateri quod ſci-
tis.Iuſtiſſime repulſi, vtiq; confuſi abſceſſe-
runt.Et impletum eſt quod in Pſalmo p pro-
phetam dicit de⁹ pater. Paraui lucernã Chri
ſto meo. ideſt ipſum Ioannem. Inimicos eius
X induam confuſione.Notandum autẽ q; duas
Scientia q ob cauſas maxime ſcientia veritatis eſt occul
bus occul tanda quærentib⁹.Cum videlicet is qui quę-
tanda. rit,aut minus capax eſt ad intelligendum qđ
quærit,aut odio vel cõtẽptu ipſius veritatis
indign⁹ eſt cui debeat aperiri qđ quęrit. Pro
pter quorum vnũ dominus ait.Adhuc mul-
ta habeo vobis dicere,ſed nõ poteſtis illa por-
tare modo. Propter alterum vero diſcipulis
præcepit.Nolite dare ſanctum canibus: neq;
mittatis margaritas veſtras ante porcos.

Caput.XII.

,, ET cœpit illis in para-
,, bolis loqui. Vineã pa-
,, ſtinauit homo,& cir-
,, cundedit ſepem,& fo-
,, dit lacum, & ædifica-
,, uit turrim.Homo iſte
qui paſtinauit vineã,
ipſe eſt qui in alia pa-
rabola conduxit operarios in vineam ſuam.
Qui plantauit vineam de qua Eſaias pleniſſi
me per canticum loquitur,ad extremum infe
rens. Vinea domini Sabaoth,dom⁹ eſt Iſrael.
Et in Pſalmo. Vineam (inquit) de Aegypto
tranſtuliſti,eieciſti gentes,& plantaſti eam.Et
ſepem circũdedit ei,vel murum vrbis,vel an
gelorum auxilia.Et fodit in ea lacum ſiue tor
cular:aut altare, aut illa torcularia quorum
& tres Pſalmi titulo prænotantur,octauus,&
octogeſimus,& octogeſimus tertius.Et ędifi-
cauit turrim,haud dubium quin templum
de quo dicitur per Michęam.Et tu turris ne
bulosa filię Sion. ¶Et locauit eam agricolis. ,,
Quos alibi vineæ operarios appellauit, q con
ducti fuerant hora pría,tertia, ſexta,& nona.
Et peregre profectus eſt,non loci mutatione.
Nam deus vnde abeſſe poteſt,quo complen-
tur omnia?Et qui dicit per Hieremiam,Ego
Deus appropinquans & non delonge, dicit
dominus?Sed abire videtur a vinea,vt vini-
toribus liberum operandi arbitrium derelin-
quat.¶Et miſit ad agricolas in tempore ſer- ,,
uum, vt ab agricolis acciperet de fructu vi- ,,
neæ.Qui apprehenſum eum cęciderũt,& di- ,,
miſerunt vacuum.Bene tempus fructuũ po ,,
ſuit non prouentum.Nullus enim fructus ex
titit populi contumacis,nullus huius vineæ
prouentus,tametſi crebro ac ſollicite quære-
retur,inuentus eſt. Seruus ergo qui primo
miſſus eſt,ipſe legifer Moyſes intelligitur,qui Moyſes.
quandraginta annos continuos fructum ali-
quem legis quam dederat,a cultoribus inqui
rebat:ſed cæſum eum dimiſerunt vacuum.
Irritauerunt enim Moyſen in caſtris,& Aa-
ron ſanctum domini.Et vexatus eſt Moyſes
propter eos, quia exacerbauerunt ſpiritum
eius.Qui & ipſe ſeruus quid de fructu vineę
huius ſentiat,palam carmine declarat dicẽs.
Ex vinea enim Sodomorum,vitis eorum, &
propago eorum ex Gomorra. Vua eorum,
vua fellis,& botrus amaritudinis in ipſis, fu
ror draconum vinum eorum, & furor aſpi-
dum inſanabilis. ¶Et iterum miſit ad illos ,,
alium ſeruum,& illum in capite vulneraue- ,,
runt, & contumeliis affecerunt. Seruus al- ,,
ter Dauid Regem prophetamq; & cæteros
Pſalmiſtas ſignificat, qui poſt Moyſen miſſi
ſunt,vt colonos vineæ poſt edicta legalia pſal
modiæ modulatione & dulcedine citharæ ad
exercitium boni operis excitarent.Nã & ipſe
Dauid,qui cor populi ad cæleſtia deſiderãda
ſuſpenderet,inter ritus carnaliũ victimarum
laudes domini continuas ſuaui melodia decã
tari cõſtituit.Sed & hunc affectũ cõtumeliis
in capite vulnerauerũt,quia Pſalmiſtarũ car-
mina q̄ ad laudẽ dñi vocabãt,paruipẽdentes,

ipſum qui pſalmodię caput in ſpiritu ſancto
& fons clarueat Dauid abiecerũt. Dicentes
enim,quę nobis pars in Dauid!aut quę hære
ditas in filio Iſai!regnum ſimul eius ignobili
ſtirpe,& religionem impietate mutauerunt.
Attamẽ ipſe pro hac vinea,quę de Aegypto
tranſlata Palęſtinę montes ſua obumbratiõe
ꝑtexerat,ne radicitus exterminaretꝰ orabat.
Domine deus virtutũ,conuertere nũc,reſpi-
ce de cælo,& vide, & viſita vineam iſtam,&
dirige eã quã plãtauit dextera tua. Vbi pari
ter expoſuit qui ſit homo ille qui hanc vineã
plantauit, dominus videlicet deus virtutũ.
,, ¶Et rurſum alium miſit,& illum occiderũt,
,, & plures alios,quoſdã cędentes,alios vero oc
,, cidentes. Tertium cum ſuis ſociis ſeruum,ꝓ
phetarum chorum intellige,qui continuis at
teſtationibus populum conuenerunt,& quæ
huic vineę ventura imminerent mala prędi-
xerunt. Sed quẽ prophetarum non ſunt per-
ſecuti!Et occiderunt eos qui prenunciabant
de aduentu domini Saluatoris. Et hi omnes
multa de huius vineę ſterilitate dixerũt, ſed
vnius Hieremiæ planctum ponere ſufficiat.
Ego aũt(inquit) plãtaui te vineam electam,
omne ſemẽ verũ,quomodo cõuerſa es in pra
uũ vineę alienę!His ſane tribus ſeruorũ gra-
dibus omnium ſub lege doctorum figuram
poſſe cõprehendi, dominus alibi manifeſte ꝓ
nunciat dicens. Quoniam neceſſe eſt impleri
omnia q̃ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophe
,, tis & pſalmis de me. ¶Adhuc ergo vnum ha
,, bens filium chariſſimũ, & illum miſit ad eos
,, nouiſſimũ dicẽs. Quia reuerebunt filiũ meũ.
Qđ ait,q̃a reuerebuntꝰ filiũ meũ,nõ de igno-
rantia venit. Quid eñ neſciat paterfamilias
Libertas arbitrii. qui hoc loco deus pater intelligit!Sed ſemper
ambigere dicitꝰ deus,vt libera voluntas homi
ni reſeruetꝰ. Interrogemus Arrium & Euno-
mium. Ecce pater dicitꝰ ignorare,& ſententiã
tẽperat,& quãtũ in nobis eſt probatꝰ eſſe men
titus. Quicquid pro patre reſponderint, hoc
intelligant ꝓ filio, qui ſe dicit ignorare con-
,, ſummationis diẽ. ¶Coloni aũt dixerũt adin-
,, uicem. Hic eſt hęres,venite occidamus eum,
,, & noſtra erit hæreditas. Manifeſtiſſime dñs
probat Iudæorum principes non per ignorã
tiã ſed per inuidiã crucifixiſſe filiũ dei. Intel-
lexerunt eñ hũc eſſe,cui dictum eſt. Poſtula
a me,& dabo tibi gẽtes hęreditatem tuã. Et
ꝓpterea quaſi ſibi cõſulẽtes aiebãt. Ecce mũ-
dus totus poſt eum abit. Et ſi dimittimus eũ
ſic,oẽs credẽt in eũ. Hęreditas ergo filii,eccle
ſia eſt,cunctis ei data de gentibus, quam non
moriens ei pater reliquit, ſed ipſe ſua morte

mirabiliter acquiſiuit,quam reſurgendo poſ
ſedit. Hanc autem occiſo eo mali coloni præ-
ripere moliebantur,cum crucifigentes eũ Iu
dęi fidem quæ per eum eſt,extinguere,& ſuã
magis quæ ex lege eſt iuſtitiam præferre ac
gentibus imbuendis conabãtur inſerere. ¶Et ,,
apprehendentes eum occiderunt,& eiecerũt ,,
extra vineam. Notat eos malitiæ pertinaces ,,
qui nec crucifixo ac reſuſcitato a mortuis do
mino ad prædicationem Apoſtolorum crede
re voluerint: ſed quaſi cadauer vile proiece-
runt. Quia quantum in ſe erat,a ſuis eũ fini
bus excludentes gentibus ſuſcipiendum de-
derunt. ¶Quid ergo faciet dominus vineæ! ,,
Veniet & perdet colonos,& dabit vineã aliis. ,,
Hunc verſiculum dominus apud Matthæũ
mox expoſuit ipſe dicens. Ideo dico vobis,q̃a
auferetur a vobis regnum dei,& dabitur gẽ
ti facienti fructus eius. Qđ ita futurum etiã
figuraliter oſtenderat,cum in exemplum nõ
credentium Iudæorum infructuoſæ fico ma-
lediceret. Qui econtrario poſtmodum credẽ-
tes,ſiue de Iudæis ſiue de gentibus,fructiferę
atq; eximiæ comparauit arbori,dicens. Ego
ſum vitis,vos palmites. Qui manet in me &
ego in eo,hic fert fructum multum. Cũ aũt
dixiſſet,quia veniens dominus vineę poſt per
ditionem malorum agricolarum, vineam da
turus eſſet aliis,hoc idem ita diuinitus fuiſſe
procuratũ ꝓphetico ſtatim affirmauit exẽplo
ſubiiciens. ¶Nec ſcripturã hanc legiſtis, Lapi ,,
dẽ quẽ reprobauerũt ędificantes,hic factꝰ eſt ,,
in caput anguli! A dño factũ eſt iſtud; & eſt ,,
mirabile in oculis noſtris. Quomodo,inq̃t,im ,,
plebitur hęc prophetia,q; lapidem ab ædificã
tibus reprobatum in caput anguli dicit eſſe
ponendũ,niſi quia Chriſtus a vobis reproba-
tus,& occiſus,credituris eſt gẽtibꝰ ꝓdicãdus;
vt quaſi lapis angularis duos cõdat in ſemet
ipſo,atq; ex vtroq; populo vnam ſibi fideliũ
ciuitatem,vnum templum ędificet! Eoſdem
eñ Synagogæ magiſtros quos ſupra colonos
dixerat,nunc ędificantes appellat. Quia q ſub
ditã ſibi plebẽ ad ferẽdos vitę fructꝰ quaſi vi
neã iubebantꝰ excolere,ipſi quoq; hãc deo iha
bitatore dignã quaſi domũ cõſtruere atq; or
nare ꝑcipiebantꝰ. Vnde & Apoſtolus fidelibꝰ
ſcribens ait. Dei agricultura, dei ædificatio
eſtis. Sed qui fructũ vineę dei q̃ſi peſſimi colo
ni reddere magno patrifamilias negabãt, iidẽ
quaſi mali cæmentarii laborabãt domui dei
lapidem precioſum & electum,qui vel in fun
damentis vel in angulo ponẽdus erat,ſubtra
here,hoc eſt fidẽ Chriſti auditoribꝰ ſuis cona
bantꝰ eripe. ¶Et q̃rebãt eũ tenere,& timuerũt ,,

,, turbam.Cognouerunt enim quoniam ad eos
,, parabolam hanc dixerit.& relicto eo abierũt.
Principes ſacerdotum & ſcribę,quaſi mẽtiẽtẽ
contra ſe dominũ quęrebant interficere. Sed
hoc idẽ quęrendo,docebãt vera eſſe quæ dixe
rat.Ipſe quippe eſt hęres,cuius iniuſtam necẽ
aiebat eſſe vindicãdã a patre.Illi nequam colo
ni,qui ab occidẽdo dei filio ad modicum qdẽ
timore humano retardari donec veniret hora
eius,nunq̃ vero diuino amore potuere cohi-
Moraliter. beri.Morali ſane intellectu,cuiq; fideliũ cum
myſterium baptiſmi quod exerceat operando
committitur, quaſi vinea quã excolat locat.
Mittitur ſeruus vnus,alter,& tertius,qui de
fructu accipiant,cum lex,pſalmodia,prophe-
tia,quarũ admonitionem bene agendo ſequa
tur,legitur.Sed miſſus ſeruus contumeliis af
fectus vel cæſus eiicitur, cum ſermo auditus
contemnitur,vel(quod peius eſt)etiam blaſ-
phematur.Miſſum inſuper hęredem(quantũ
in ſe eſt) occidit, qui & filium dei conculca-
uerit,& ſpiritui gratiæ quo ſanctificatus eſt,
contumeliam fecerit.Perdito malo cultore vi
nea dabitur alteri,quum dono gratiæ qđ ſu-
perbus ſpreuit,humilis quiſq; ditabitur. Sed
& hoc ꝙ pricipes ſacerdotum,ſcribę,ac ſenio-
res manum mittere quęrentes in Ieſum timo
re turbæ retinentur,quotidie geritur in ec-
cleſia,cum quilibet ſolo de nomine frater eã
quam non diligit eccleſiaſticæ fidei ac pacis
vnitatẽ,propter cohabitantiũ fratrum bono-
rum multitudinem aut erubeſcit,aut timet
impugnare. Qui tñ ſicut de ſtultiſſima auiũ
Struthio. ſtruthione dominus ait, cum tempus fuerit
in altum alas erigit: quia perſequendo eccle-
ſiam quaſi dominũ cruci addicere & oſtentui
,, gaudebit habere.¶Et mittunt ad eum quoſ-
,, dam ex Phariſęis,& Herodianis,vt eum cape
,, rent in verbo.Herodianos dicit milites Hero
dis tetrarchę,qui & ipſe tũc tẽporis erat Hie-
roſolymis,atq; in ſpernendo & irridẽdo domi
nũ Pilato & Iudęis cõſentiebat,vt Lucas euã
geliſta teſtatur.Quęrẽtes ergo dominũ cõpre
hendere ſummi ſacerdotes,ſcribæ,& ſeniores
timuerũt turbã.Atq; ideo quia per ſe nõ po-
terant,terrenę poteſtatis manibus efficere tẽ-
tabãt, vt velut ipſi a morte eius viderentur
immunes.Nuper enim ſub Cæſare Auguſto
Iudæa ſubiecta Romanis,quando in toto or-
be eſt celebrata deſcriptio, ſtipendiaria facta
fuerat,& erat in populo magna ſeditio,dicẽ-
tibus aliis pro ſecuritate & quiete qua Roma
ni pro omnibus militabãt,debere tributa per-
ſolui:Phariſæis vero qui ſibi applaudebãt ĩ iu
ſtitia,econtrario nitentibus non debere po-
pulum dei qui decimas ſolueret,& primitias
daret,& cætera quæ in lege ſcripta ſunt, hu-
manis legibus ſubiacere.Cuius ſeditiõis adeo
fomes inualuit, vt poſt domini reſurrectionẽ
inſiſtentibus Romanis patriam,gentem,& re
gnum,auguſtum quoq; illud cũ ſua religio-
ne templum,inſuper ipſam lucem perdere q̃
tributa pendere maluerint. ¶Qui venientes ,,
dicunt ei. Magiſter ſcimus qa verax es,& nõ ,,
curas quenq̃.Nec enim vides in faciem homi ,,
nis:ſed in veritate viã domini doces.Licet da ,,
ri tributum Cæſari,an non dabimus?Blanda ,,
& fraudulẽta interrogatio illuc prouocat re-
ſpondentem vt magis deum q̃ Cæſarem ti-
meat,& dicat non debere tributa ſolui,vt ſta
tim audientes Herodiani ſeditionis cõtra Ro
manos auctorem eum teneant. ¶Qui ſciens ,,
verſutiam eorum,ait illis.Quid me tentatis? ,,
Afferte mihi denarium vt videam. At illi at ,,
tulerunt ei. Sapientia ſemper ſapienter agit: ,,
vt ſuis potius tentatores ſermonibus confutẽ
tur, Afferte mihi(inquit) denarium.Hoc eſt
genus nummi,qđ pro decem nummis impu
tabatur,& habebat imaginem Cæſaris. ¶Et ,,
ait illis. Cuius eſt imago hæc & inſcriptio? ,,
Qui putant interrogationẽ Saluatoris,igno- Interrogã
rantiam eſſe,& non diſpenſationem,diſcãt ex di q̃ dño
pſenti loco ꝙ vtiq; potuerit ſcire Ieſus cuiꝰ ratio.
imago eſſet in nummo:ſed interrogat, vt ad
ſermonem eorum competenter reſpondeat.
¶Dicunt illi.Cęſaris.Reſpondens autẽ Ieſus, ,,
ait illis.Reddite ergo quę ſunt Cæſaris Cæſa ,,
ri,& quę ſunt dei,deo.Quod ait,Reddite quę ,,
ſunt Cęſaris Cęſari,nummũ,tributũ,& pecu
niam:Et quę ſunt dei deo,decimas,primitias
& oblationes ac victimas ſentiamus.Quomo-
do & ipſe reddidit tributa pro ſe & Petro, &
deo reddidit q̃ dei ſunt,patris faciẽs volunta
tem. Aliter.Reddite quę Cęſaris ſunt Cęſari,
& quę ſunt dei,deo.Quẽadmodũ Cęſar a no
bis exigit impreſſionẽ imaginis ſuę,ſic & deꝰ,
vt quẽadmodũ illi redditur nummus,ſic deo
reddat aĩa lumine vultus eius illuſtrata atq;
ſignata. Vnde Pſalmiſta.Signatũ eſt(inqt)in
nobis lumen vultus tui domine. Hoc quoq;
lumẽ eſt totum hominis,& verũ bonũ,qđ nõ
oculis ſed mente conſpicitur.Signatum au- Imagodei
tem dixit in nobis,tanq̃ denarius ſignatur re in nobis.
gis imagine.Homo enim factus eſt ad imagi-
nem & ſimilitudinem dei,quã peccando cor-
rupit.Bonum ergo eius eſt verum atq; ęter-
num ſi renaſcendo ſignetur. ¶Et mirabãtur ,,
ſuper eo.Qui credere debuerant ad tãtam ſa ,,
pientiã,mirati ſũt,qa calliditas eoꝝ ĩſidiãdi nõ
inueniſſet locũ.Et ſicut Matthęꝰ ſcribit,relicto

eo abierunt,infidelitatem pariter cum miraculo reportantes.¶Et venetuur ad eum Saduçei,qui dicunt reſurrectionem non eſſe. Duæ erant hęreſes in Iudæis,vna Phariſęorũ,& altera Saduçeorum.Phariſęi traditionũ & obſeruationum quas illi Deuteroſis vocãt,iuſtitiam præferebant,vnde & diuiſi vocabantur a populo.Saduçęi autem qui interpretantur iuſti,& ipſi †vindicabant ſibi qđ nõ erãt.Prioribus & corporis & animę reſurrectionem credentibus,confitentibusq; & angelos & ſpiritus,ſequentes iuxta acta Apoſtolorum omnia denegabant.¶Et interrogabant eum dicẽtes Magiſter,Moyſes ſcripſit nobis,vt ſi cuius frater mortuus fuerit,& dimiſerit vxorem,& filios non reliquerit,accipiat frater eius vxorẽ ipſius,& reſuſcitet ſemẽ fratri ſuo.Septem ergo fratres erant,& primus accepit vxorẽ, & mortuus eſt,nõ relicto ſemine. & cętera.Qui reſurrectionẽ corporum nõ credebant,animas iudicãtes interire cum corporibus,recte iſtiuſmodi fingunt fabulã,quę deliramenti arguat eos qui reſurrectionem aſſerãt corporum. Poteſt autẽ fieri vt vere in gẽte eoꝝ aliqñ hoc acciderit.¶In reſurrectiõe ergo cũ reſurrexerit cuius de his erit vxor?Septẽ em̃ habuerũt eã vxorẽ.Turpitudinẽ fabulę opponũt vt reſurrectionis denegent veritatem:verum myſtice ſeptem hi fratres ſine filiis defuncti, reprobis quibuſq; congruunt,qui per totam huius ſeculi vitam quę ſeptem diebus voluitur,a bonis operibus ſteriles exiſtunt.Quibus viritim miſera morte præreptis,ad vltimum & ipſa mundana conuerſatio quã illi abſq; fructu vitalis operis exegerant,quaſi vxor infœcunda tranſibit.¶Et reſpondens Ieſus ait illis.Nonne ideo erratis non ſciẽtes ſcripturas neq; virtutem dei?Propterea errãt quia ſcripturas neſciunt.Et quia ſcripturas ignorant,cõſequenter neſciunt virtutem dei,hoc eſt Chriſtũ,qui eſt dei virtus & dei ſapientia. ¶Cum enim a mortuis reſurrexerint,neq; nubent,neq; nubẽtur,ſed ſunt ſicut angeli in cęlis.Latina cõſuetudo græco idiomati nõ reſpondet. Nubere enim proprie dicuntur mulieres,& viri vxores ducere.Sed nos ſimpliciter dictum intelligamus,ꝙ nubere de viris,& nubi de vxoribꝰ dictum ſit.Si in reſurrectione non nubent neq; nubẽtur,reſurgẽt ergo corpora q̃ poſſunt nubere & nubi.Nemo quippe dicit de lapide & arbore & his rebus q̃ nõ habent mẽbra genitalia,quia non nubant neq; nubãtur,ſed de iis qui cum poſſint nubere,tamen aliqua ratione non nubant. Q; autẽ infertur,Sed ſunt ſicut angeli in cęlis, ſpiritalis repromittitur conuerſatio.Sunt enim ſicut angeli in cælis, qui gloria reſurrectionis innouari, abſq; vllo mortis metu,abſq; vlla labe corruptionis, abſq; vllo terreni ſtatus actu,perpetua dei viſione fruuntur. Ad quam neceſſe eſt angelicæ dignitatis ęqualitatem quiſquis aſcendere deſiderat,nunc minimis fratribus pie agẽdo cõdeſcendat.¶De mortuis autem ꝙ reſurgant non legiſtis in libro Moyſi ſuper rubum,quomodo dixerit illi deus inquiẽs,Ego ſum deus Abraham,& deus Iſaac,& deus Iacob?Ad cõprobandam reſurrectionis veritatem multo aliis manifeſtioribus exemplis vti potuit,e quibus eſt & illud.Suſcitabũtur mortui,& reſurgent q in ſepulchris ſunt.Et in alio loco.Multi dormiẽtium de terrę puluere conſurgent, alii in vitam ęternã, & alii in opprobrium & confuſionẽ æternam.Quęritur itaq; quid ſibi voluerit dominus hoc proferre teſtimonium, qđ videtur ambiguum,vel non ſatis ad reſurrectionis pertinet veritatem.Supra diximus Saduçęos,nec angelos,nec ſpiritum,nec reſurrectionem corporum confitentes, animarum quoq; interitum prædicaſſe.Hi quinq; tantũ libros Moyſi recipiebant,prophetarũ vaticinia reſpuentes.Stultum ergo erat inde proferre teſtimonia quorũ auctoritatem non ſequebantur.Porro ad ęternitatem animarum probandam ponit exẽplum.Ego ſum deus Abraham,& deus Iſaac,& deus Iacob.ſtatimq; infert.¶Non eſt deus mortuorum,ſed viuorũ. vt cũ ꝓbauerit animas permanere poſt mortem(neq; enim poterat fieri vt eorum eſſet deus qui nequaq̃ ſubſiſterent)conſequenter introduceretur & corporum reſurrectio,quæ cũ animabus bona malave geſſerunt.¶Et acceſſit vnus de ſcribis qui audierat illos cõquirentes.Et videns quoniam bene illis reſpõderit,interrogauit eum qđ eſſet primũ omniũ mandatum.Ieſus autẽ reſpondit ei,ꝙ primũ omniũ mandatum eſt.Audi Iſrael, Dominus deus tuus,deus vnus eſt.Et diliges dominũ deũ tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota mente tua,& ex tota virtute tua.Hoc eſt primũ mandatũ.Secundũ autẽ ſimile eſt illi.Diliges ꝓximũ tuũ tãq̃ teipſum. Primũ omniũ & maximũ mãdatũ dicit,hoc eſt qđ ante omnia debeamus intimo in corde ſinguli quaſi vnicum pietatis fundamentum locare.Qđ apertius in concluſione demõſtrauit cũ ait.Maius horũ aliud mandatũ nõ eſt. Primũ ergo omniũ & maximũ mandatũ eſt, cognitio atq; confeſſio diuinę vnitatis cũ executione bonę operationis.Bona aũt operatio in dilectione dei & proximi perficitur. Quã

†vendicabant.

Septẽ fratres myſtice.

Nubere.

Angelis dei ſimiles

Reſurrectionis approbationes.

Mãdatum primum.

breuiter aliis verbis commendat Apoſtolus,
dicens. In Chriſto enim Ieſu neq; circũciſio ali
quid valet, neq; pręputium, ſed fides quę per
» dilectionem operatur. ℭEt ait illi ſcriba. Bene
» magiſter in veritate dixiſti, q̃a vnus eſt de⁹, &
» nõ eſt alius pręter eũ. Et vt diligatur ex toto
» corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima,
» & ex tota fortitudine, & diligere proximum
» tanq̃ ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſto
» matis & ſacrificiis. Oſtenditur ex hac reſpon
ſione ſcribæ, grauem ſępe inter ſcribas & Pha
riſęos quæſtionem eſſe verſatam q̃d eſſet mã
datum primum ſiue maximum diuinę legis,
quibuſdam videlicet hoſtias & ſacrificia lau-
dantibus, aliis vero maiore auctoritate fidei &
dilectionis opera præferentibus, eo ꝙ plurimi
patrum ante legem abſq; omni victimarũ &
ſacrificiorũ cõſuetudine ex fide tantum, quæ
per dilectionẽ operatur, placerẽt deo, ſummiq;
apud ipſum loci haberentur: nemo autẽ vu
q̃ abſq; fide ac dilectione per holocauſta ſolũ
& ſacrificia deo placuiſſe inueniretur. In qua
» ſentẽtia ſcriba iſte etiã ſe fuiſſe declarauit. ℭIe
» ſus autẽ videns ꝙ ſapienter reſpõdiſſet dixit
» illi. Non es longe a regno dei. Non longe fuit
a regno dei, quia ſentẽtię illius quę noui teſta
menti & euangelicę perfectionis eſt ꝓpria, fau
tor extitiſſe probatus eſt. Vnde ſolertius in-
Euangel. quirendum quomodo dicat Matthęus, ꝙ ſcri
concordia. ba hic ſiue legis doctor (vt ipſe appellat) ten-
tans dominũ de mãdato primo ſiue maximo
interrogauerit, quem ſecundũ hunc euange-
liſtam dominus non longe eſſe a regno dei aſ
ſeuerat, cum conſtet eos qui tentando ſapien-
tiam quęrunt, hanc inuenire nõ poſſe, ideoq;
nec regni cęleſtis quę ſapientibus ſolum pan-
ditur appropinquare ianuę. Dicit enĩ ſcriptu
ra. Et in ſimplicitate cordis quærite illũ. quo
niam inuenitur ab iis qui nõ tentant illum.
Niſi forte dicamus ꝙ tentaturus quidem do
minũ adierit, ſed audito eius reſponſo corre-
ptus mox ad pietatis gratiã redierit, & quem
prius tentando decipiendũ putabat, poſtmo-
dum amplectendo ſequendũ eſſe cognouerit.
Aut certe ipſam tentationem nõ accipiamus
malam, tanq̃ decipere volentis inimicum, ſed
cautam potius, tanq̃ experiri amplius volen-
tis ignotum. Neq; enim fruſtra ſcriptum eſt
» Qui facile credit leuis corde minorabit. ℭEt
» nemo iã audebat eũ interrogare. Phariſæi &
Saducęi & cęteri principes Iudęorum quęren
tes occaſionem calumnię, & verbum aliquod
inuenire quod pateret inſidiis, quia in ſermo
nibus confutati ſunt, vltra nõ interrogãt, ſed
apertiſſime comprehenſum Romanæ tradũt
poteſtati. Ex quo intelligimus venena inuidię
poſſe quidem ſuperari, ſed difficile cõquieſce
re. ℭEt reſpondens Ieſus, dicebat docens in tẽ »
plo. Quomodo dicunt ſcribæ Chriſtum filiũ »
Dauid eſſe? Ipſe enĩ dicit in ſpiritu ſancto. Di »
xit dominus domino meo, ſede a dextris me- »
is, Donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedũ »
tuorum. Ipſe enim Dauid dicit eũ dominũ, & »
vnde eſt filius eius? Interrogatio Ieſu nobis ꝓ »
ficit vſq; hodie contra Iudęos. Et hi enim qui
confitentur Chriſtum eſſe venturum, homi-
nem ſimplicem & ſanctum virum aſſerũt de
genere Dauid. Interrogemus ergo eos docti a
domino, ſi ſimplex eſt homo, & tantum filius
Dauid, quomodo vocet eum Dauid dominũ
ſuum, non erroris incerto, nec propria volũta-
tę, ſed in ſpiritu ſancto. Non autẽ reprehendũ
tur quia Dauid filiũ dicunt, ſed quia dei filiũ
eum eſſe non credunt. Siquidem ipſe & domi
nus Dauid eſt, deus ante tempora manendo,
& filius Dauid apparuit homo in temporis fi
ne naſcendo. Q; autem a patre ſubiiciuntur
ei inimici, non infirmitatem filii, ſed vnitatem
naturæ qua in altero alter operatur, ſignificat
Nam & filius ſubiicit inimicos patri, quia pa
trem clarificat ſuper terram. ℭEt dicebat eis »
in doctrina ſua. Cauete a ſcribis qui volunt in »
ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis »
cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſ- »
cubitus in cœnis. Ambulare in ſtolis, cultio-
ribus veſtimẽtis indutos ad publicum proce
dere ſignificat: in quo inter cętera diues ille q
epulabatur quotidie ſplendide, peccaſſe deſcri
bitur. Notandũ autẽ ꝙ non ſalutari in foro, Honores
nõ primos ſedere vel diſcũbere vetat eos, qui an acce-
bus hoc officii ordine cõpetit: ſed eos nimirũ peandi.
q hęc ſiue habita ſeu certe nõ habita indebite
amãt, a fidelib⁹ q̃buſq; quaſi improbos docet
eſſe cauẽdos: animũ videlicet nõ gradũ iuſta
diſtrictione redarguens. q̃uis & hoc culpa nõ
careat ſi iidẽ in foro litib⁹ interſint qui in ca
thedra Moyſi ſynagogę magiſtri cupiunt ap
pellari. Duplici ſane ratione a vanę gloriæ cu
pidis attendere iubemur, ne ſcilicet eorũ vel
ſimulatione ſeducamur, æſtimantes bona eſſe
& facienda q̃ faciunt, vel ęmulatione inflãme
mur, fruſtra gaudentes in bonis laudari quæ
ſimulant. ℭQui deuorant domos viduarum »
ſub obtentu prolixæ orationis, hi accipiẽt pro »
lixius iudiciũ. Nõ tm̃ ait accipiẽt iudiciũ, ſed »
adiunxit ꝓlixius: vt inſinuet etiã illos qui in
angulis ſtantes orant, vt videantur ab ho-
minibus, damnationẽ mereri: ſed eos qui hæc
prolixius quaſi religioſiores agendo, non ſolũ
laudes ab hominibus, verum etiã pecunias q̃

rũt, grauiori eſſe iudicio plectendos. Sunt eñ
qui ſe iuſtos & magni apud deũ meriti ſimu-
lantes, ab infirmis quibuſlibet & peccatorum
ſuorum conſcientia turbatis, quaſi patroni p
eis in iudicio futuri pecunias accipere nõ du
bitant: & cum porrectæ manus pauperi pre-
ces iuuare ſoleãt, illi ob hoc maxime in preci-
bus vt pauperi nummum tollant pernoctãt.
Quibus illa Iudę maledictio non immerito cõ
gruit. Cum iudicatur exeat condemnatus, &
oratio eius fiat in peccatum. Condemnatus
quippe cum iudicatur exit, & orationẽ ſuam
in peccatum recipit, qui magnę nunc ęſtima-
tionis apud homines habitus, in diuino tunc
examine nõ ſolum ſe pro aliis interuenire nõ
poſſe, ſed nec ſua ſibi merita ſufficere poſſe de
prehendit, immo ipſarũ quibus humanũ iudi
cium fefellerat precum inter crimina poenas
›› luit. ¶ Et ſedens Ieſus contra gazophylacium
›› aſpiciebat quomodo turba iactaret ęs in gazo
›› phylacium. Quia ſermone gręco φυλάξειν ſer
Gazophylacium. uare dicit, & Gaza lingua perſica diuitiæ vo
cãtur, Gazophylaciũ locus appellari ſolet quo
diuitiæ ſeruantur. Quo nomine & arcam in
qua donaria populi congregabantur ad vſus
templi neceſſarios, & porticus in quibus ſer-
uabãtur appellabant. Habes exẽplum de por
ticibus in euangelio. Hæc (inquit) verba locu
tus eſt Ieſus in Gazophylacio, docẽs in tẽplo.
Habes de arca in libro Regũ. Et tulit Ioiada
pontifex Gazophylacium vnum, aperuitq
foramẽ deſuper, & poſuit illud iuxta altare ad
dexteram ingredientibus domũ domini. Mit
tebantq in eo ſacerdotes q cuſtodiebant oſtia
omnem pecuniam quæ deferebatur ad tẽplũ
domini. Cũq viderent nimiam pecuniã eſſe
in Gazophylacio, aſcendebat Scriba Regis &
pontifex, effundebantq & numerabant pecu
niam quæ inueniebatur in domo domini. Ita
q dominus qui appetitores primatus & vanę
gloriæ cauendos eſſe monuerat, qui ſimulatis
orationibus prolixius iudiciũ prædixerat eſſe
rependendum, etiã dona ferentes in domum
domini certo examine diſcernit, vt retribuat
ſingulis ſecundum cor & opera eorum, quia
eodem modo ſemper in eccleſia idẽ internus
›› arbiter agere nõ ceſſat. ¶ Et multi diuites ia-
›› ctabant multa. Cum veniſſet autẽ vna vidua
›› pauper, miſit duo minuta, qđ eſt quadrans.
Quadrãs Quadrantem vocant calculatores quartam
partem cuiuſcunq rei, videlicet aut loci, aut
temporis, aut pecunię. Forſitan ergo hoc loco
quartã partem ſicli. i. quinq obolos ſignificat.
›› ¶ Et cõuocans diſcipulos ſuos ait illis. Amen
›› dico vobis, quoniã vidua hæc pauper plus oĩ-
bus miſit qui miſerunt in Gazophylaciũ. Hic ››
nobis locus moraliter quidẽ intimat q ſit ac- Affectus offerentis.
ceptabile deo quicquid bono animo obtuleri-
mus: qui non ſubſtantiam offerentiũ, ſed cõ-
ſcientiam penſat: nec perpẽdit quantũ in eius
ſacrificio, ſed ex quanto proferatur. Iuxta vero
leges allegorię, diuites qui in gazophylacium
munera mittebãt, Iudæos de iuſtitia legis ela
tos: porro vidua pauper eccleſię ſimplicitatem
deſignat. Quæ recte pauper appellatur, qa vel
ſuperbię ſpiritũ vel concupiſcentias tempora
lium rerũ quaſi mũdi diuitias abiecit. Vidua
vero, quia vir eius pro ea mortem pertulit, &
nunc in cęli penetralibus ab eius oculis occul
tus, quaſi in parte alterius regionis viuit. Hęc
in gazophylaciũ minuta duo mittit, quia in
conſpectum diuinę maieſtatis, qua oblationes
deuotę noſtræ operationis quaſi certo nume-
ro conſcripta & conſignata ſeruantur, ſiue di
lectionem dei & proximi, ſeu fidei orationiſq
ſuæ munera defert. Quæ cõſideratu proprię
fragilitatis minuta, ſed merito pię intentionis
accepta cunctis ſuperbientiũ Iudęorum ope-
ribus pręſtant. ¶ Omnes enim ex eo qđ abun ››
dabat illis miſerunt. Hęc vero de penuria ſua ››
omnia quę habuit miſit totum victũ ſuum. ››
Ex abundantia ſibi Iudęus mittit in munera
dei, qui de iuſtitia ſua pręſumens hęc apud ſe
orat. Deus gratias ago tibi quoniam non ſum
ſicut cæteri hominum raptores, iniuſti, & cæ-
tera. Omnẽ autẽ victum ſuum in dei munera
mittit eccleſia, quia omne qđ viuit, nõ ſui eſſe
meriti, ſed diuini muneris intelligit dicẽs. De
us ppiti[9] eſto mihi peccatori. Et iterũ. Forti-
tudinẽ meam ad te cuſtodiam, quia tu deus
ſuſceptor meus es, deus meus miſericordia
eius præueniet me.

Liber Quartus.
Caput. XIII.

ET cum egredere ››
tur de tẽplo ait il ››
li vnus ex diſcipu ››
lis ſuis. Magiſter ››
aſpice quales lapi ››
des & quales ſtru ››
cturę. Et reſpõdẽs ››
Ieſ[9] ait illi. Vides ››
has oẽs magnas ››
ędificationes? Nõ ››
relinquetur lapis ››
ſuper lapidem qui nõ deſtruatur. Iuxta hiſto ››
riam manifeſtus eſt ſenſus. Recedente autem
domino de templo omnia legis ędificia & cõ-
poſitio mandatorũ ita deſtructa eſt vt nihil a

Iudęis poſſit impleri: & capite ſublato vni-
uerſa inter ſe membra compugnant. Et quia
fundata in gentibus fide & eccleſia Chriſti Iu
dęa dignas ſuę perfidiæ pœnas erat luitura,
apte dominus poſt laudatã in paupere vidua
deuotionẽ eccleſiæ, egreditur de tẽplo, ruinã
q̄ eius futuram atq; ædificia tunc admirãda
nõ multo poſt complananda eſſe prędixit. Di
Tẽpli deſtruẽdi rõ uinitus autẽ procuratum eſt, vt patefacta per
orbem fidei euangelicę gratia, templũ ipſum
quondam auguſtum cum ſuis cerimoniis tol
leretur: nequis forte adhuc paruulus ac lactẽs
in fide, ſi videret illa permanere quę a prophe
tis ſanctis facta, quę a domino ſunt inſtituta,
admirando ſanctum ſeculare, paulatim a ſyn
ceritate fidei, quę eſt in Chriſto Ieſu, ad carna
lem laberetur Iudaiſmũ. Prouidens ergo deus
infirmitati noſtrę, & eccleſiam ſuam multipli
cari deſiderans, omnia illa ſubuerti fecit ac pe
nitus auferri, quatenus vmbra & typo ceſſan
te, veriorem ipſa iam veritas per orbẽ declara
,, ta palmam teneret. ¶Et cum ſederet in mon
,, te oliuarum contra templum, interrogabant
,, eum ſeparatim Petrus & Iacobus & Ioannes
,, & Andreas. Dic nobis quãdo iſta fient, & qđ
,, ſignum erit quando hęc omnia incipient con
,, ſummari? Quia laudantibus quibuſdam ædi
ficationes templi dominus palam reſpõderat
hęc eſſe omnia deſtruenda, diſcipuli ſecreto tẽ
pus & ſigna prædictę deſtructionis interro-
gant. Sedet autẽ dominus in monte oliuarum
contra templum, cum de ruina templi & exci
dio gentis diſputat, vt etiã ipſo corporis ſitu
verbis quæ loquitur congruat, myſtice deſi-
gnans quia quietus manens in ſanctis ſuper-
Mons Oliuarũ. borum deteſtatur amentiam. Quis enim nõ
videat q̄ mons oliueti fructiferã deſignet ſan
ctę eccleſiæ celſitudinem, quam dominus ſem
per inhabitare delectatur? Quia videlicet mõs
ille nõ infructuoſas habere arbores & ſyluam
ſterilẽ, ſed oliuas gignere ſolebat, quibus ad re
pellendas noctium vmbras lumen alitur, ſol-
uuntur infirmitates, & requies laſſis tribui-
tur. Quę cũcta ſpecialiter in eccleſia fieri pro
bat ipſa cum dicit. Ego autem ſicut oliua fru
ctifera in domo domini ſperabo in miſericor-
,, dia dei mei. ¶Et reſpondens Ieſus cœpit dice
,, re illis. Videte ne quis vos ſeducat. Multi enĩ
,, venient in nomine meo dicẽtes quia ego ſum
,, & multos ſeducent. Multi imminente Hiero
ſolymorum excidio Principes extitere qui ſe
eſſe Chriſtos dicerent, tempusq; libertatis iã
iamq; appropinquare referrent. Multi in ec
cleſia ipſis etiam temporibus Apoſtolorũ hæ
reſiarchę prodiere, qui inter alia plurima ve-
ritati contraria diem domini prædicarent iu- Dies domini.
ſtare. Quos Apoſtolus in epiſtola ad Theſſa
lonicenſes damnat. Multi in nomine Chriſti
venere Antichriſti, quorũ primus eſt Simon Antichriſti.
magus: cui ſicut in actibus Apoſtolorũ legi-
mus, auſcultabant omnes qui in Samaria erãt
a minimo vſq; ad maximum, dicentes, Hic eſt
virtus dei quę vocatur magna, eo q̄ multo tẽ
pore magicis artib[9] ſuis demẽtaſſet eos. ¶Cũ ,,
audieritis autem bella & opiniones bellorum ,,
ne timueritis. Oportet enim fieri, ſed nondum ,,
finis. Bella ad hoſtes pertinent, ſeditiones ad ,,
ciues. Quę vtraq; a tempore dominicæ paſſio
nis in populo Iudęorum, qui ſibi pro Saluato
re Chriſto ſeditioſum latronẽ elegit, ſatis ſu-
perq; conſtat abundaſſe. Sed his aduẽtãtibus
Apoſtoli ne terreantur, ne Hieroſolymã Iudę
amq; deſerant admonẽtur: quia videlicet nõ
ſtatim finis, quę in quadrageſimum potius
differenda ſit annũ, ideſt deſolatio prouinciæ
vltimũq; vrbis ac templi ſequatur excidium.
¶Exurget autẽ gens cõtra gentem, & regnũ ,,
ſuper regnum, & erũt terręmotus per loca, & ,,
peſtilentię & fames. initiũ dolorũ hæc. In euã- ,,
gelio Lucę ita ſcriptũ eſt. Et terręmotus ma-
gni erũt per loca, & peſtilentię & fames. Con
ſtat autem hæc ante vltimos acerbiſſimoſq;
dolores, quibus omnis eſt vaſtata immo eraſa
prouincia, hoc eſt tempore Iudaicę ſeditionis
ad literam contigiſſe. Poteſt vero regnum ſu
per regnum, & peſtilentia eorum quorum ſer
mo ſerpit vt cancer, & fames audiendi verbũ
dei, & commotio vniuerſę terræ, & a vera fide
ſeparatio, in hæreticis magis intelligi, qui con
tra ſe inuicem dimicantes, eccleſię victoriã fa-
ciunt. Q; autem merito Hieroſolymis ac pro
uinciæ Iudæorũ vniuerſæ tot eroganda fue-
rint aduerſa, dominus ſubdendo manifeſtat
cum dicit. ¶Videte autem voſmetipſos. tra- ,,
dent enim vos in conciliis, & in ſynagogis va ,,
pulabitis, & ante reges & præſides ſtabitis p- ,,
pter me in teſtimonium illis. Ea quippe Iudai ,,
cæ genti vel ſola vel maxima cauſa erat exitii
quia poſt occiſionem domini Saluatoris, nomi
nis quoq; ac fidei eius pręcones ſimul & con
feſſores impia crudelitate vexabat. ¶Et in oẽs ,,
gentes primũ oportet prędicari euangelium. ,,
Hoc ita fuiſſe completum eccleſiaſticę teſtan
tur hiſtoriæ, in quibus refertur q̄ Apoſtoli
omnes multo ante excidium Iudęę prouincię
ad prædicandum euangelium toto fuerint or
be diſperſi, excepto Iacobo Zebedęi, & Iacobo
fratre domini, qui prius in Iudęa p verbo euã
gelii ſanguinem fuderant. Quoniam ergo no
uerat dominus corda diſcipulorum de exci

dio ac perditione ſuę gentis eſſe contriſtāda,
hoc eos ſolatio alleuat, vt noſſent ſibi etiam Iu
daeis abiectis ſocios non deſore gaudii regni
ꝗ cęleſtis: immo plures multo q̃ de Iudaea p-
irent, ex omnibus toto orbe nationibus eſſe
›› colligendos. ¶Et cum duxerint vos tradētes
›› nolite pręcogitare quid loquamini, ſed quod
›› datum vobis fuerit in illa hora id loquimini.
›› Non enim eſtis vos loquentes ſed ſpiritus ſan
›› ctus. Cum propter Chriſtū ducimur ad iudi
ces, voluntatem tantum noſtram pro Chriſto
debemus offerre. Cęterum ipſe Chriſtus qui
in nobis habitat, loquitur, & ſpiritus ſancti in
›› reſpondendo gratia miniſtratur. ¶Tradet au
›› tem frater fratrem in mortē & pater filium,
›› & conſurgent filii in parentes, & morte affi-
›› cient eos. Hoc in perſecutionibus crebro fie-
ri vidimus, nec vllus eſt inter eos fidus affe-
›› ctus quorū diuerſa fides eſt. ¶Cum autē vi-
›› deritis abominationem deſolationis ſtantem
›› vbi nō debet, qui legit intelligat. Pro eo quod
Euange. Marcus ait, Stantē vbi nō debet, in Matthęo
concor. ſcriptū eſt, Stātem in loco ſancto: quia vnum
omnimodis idemq; ſignificat. quoniá nimirū
in loco ſancto non debet abominatio ſtare de
ſolationis. Quando autē ad intelligentiá pro
uocamur, myſticum monſtratur eſſe qđ dictū
Antichri eſt. Poteſt autē ſimpliciter aut de Antichriſto
ſtus. accipi, aut de imagine Cęſaris quam Pilatus
poſuit in tēplo, aut de Hadriani equeſtri ſta
tua, quę in ipſo ſancto ſanctorum loco multo
Abomina tempore ſtetit. Abominatio quoq; ſecundum
tio. veterem ſcripturam idolum nuncupatur. Et
idcirco additur deſolationis, ꝙ in deſolato tē
›› plo atq; deſerto idolum poſitū ſit. ¶Tunc qui
›› in Iudęa ſunt fugiant in montes. Et qui ſuper
›› tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat
›› tollere aliquid de domo ſua. Et q in agro erit
›› non reuertatur retro tollere veſtimentū ſuū.
Hęc iuxta literam facta eſſe conſtat, cū appro
pinquāte Romano bello & exterminio Iudai
cę gētis, oraculo admoniti omnes qui erāt in
prouincia Chriſtiani longius diſceſſerunt, vt
eccleſiaſtica narrat hiſtoria, & trans Iordanem
ſecedentes manebant ad tempus in ciuitate
Pella. Pella ſub tutela Agrippę Regis Iudaeorū, cu
ius in actibus apoſtolorum mentio eſt, qui cū
ea quę ſibi obtemperare volebat parte Iudaeo
rum ſemꝑ Romanorū imperio ſubditus age-
bat. Iuxta vero ſenſus ſpiritales, cum videri-
mus abominationem deſolationis ſtare vbi nō
debet, hoc eſt hęreſes & flagitia regnare inter
eos qui cęleſtibus myſteriis videbātur eſſe cō
ſecrari, cum operantes iniquitatem, loquentes
mēdacium, viros ſanguinum & doloſos quos

abominabitur dominus, pacem fidelium tur-
bare perpenderimus, tunc quicunq; in Iudaea
hoc eſt in cōfeſſione verę fidei perſiſtimus, nō
terrenis infimiſq; actibus mancipari, ſed tan-
to altius virtutum culmen debemus aſcende
re, quanto plures ampla & errabunda vitiorū
ſequi itinera videmus. Tunc qui ſuper tectū
eſt, hoc eſt qui excedens animo carnalia tanq̃
in aura libera ſpiritaliter viuit, ne deſcendat
ad infimos actus priſtinę conuerſationis, neq;
ea quę reliquerat mundi carniſve deſideria re
petat. Domus nanq; noſtra, vel mundus hic Domus
vel ipſa in qua degimus noſtra intelligenda noſtra.
eſt caro, de qua dicit Apoſtolus. Scimus enim
ꝙ ſi terreſtris domus noſtra huius habitatio
nis diſſoluatur, ꝙ ędificationem ex deo habe
mus. Et qui operatur in eccleſia, ac ſicut Pau
lus & Apollo plantat & rigat, nō reſpiciat ſpē
ſecularem cui renunciauit, nec retinacula vi
tę labentis quibus ſe iamiā q; vt nudus Chri-
ſtum ſequeretur, exuerat reſumere incautus
pręſumat. ¶Vęh autem pręgnantibus & nu ››
trientibus in illis diebus. Vęh pręſente captiui ››
tate pręgnantibus & nutrientibus, quarū vel
vteri vel manus filiorum ſarcina praegraua
tae, fugae neceſſitatem non minimum impe-
diunt. Lege Regum Hiſtoriam, vbi vxor Io-
nathę malū captiuitatis praepropera fuga vi
tando lapſum ſinu filium perpetuo claudum
recepit. ¶Orate vero vt hyeme non fiant. In ››
Matthęo ſcriptū eſt, Orate autem vt nō fiat
fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Si de captiui-
tate Hieruſalem voluerimus accipere, quādo
a Tito & Veſpaſiano capta eſt, orare debent
ne fuga eorū hyeme vel ſabbato fiat, quia in
altero duritia frigoris prohibet ad ſolitudinē
pergere, & in montibus deſertiſq; latitare: in
altero aut tranſgreſſio legis eſt ſi fugere vo-
luerint, aut mors imminens ſi remanſerint. Si
autē de conſummatione mundi intelligitur
hoc praecipit vt non refrigeſcat fides noſtra
& in Chriſtum charitas, neq; otioſi in ope
re dei torpeamus virtutum ſabbato. Hęc et-
enim domini locutio partim ad captiuitatem
Iudaicam quę a Romanis facta eſt, partim ad
diem iudicii pertinet. Nam & apud Matthęū
ita diſcipuli dominū cum hęc eſſet locuturus
interrogaſſe leguntur. Dic nobis quādo haec
erunt, & qđ ſignum aduentus tui & cōſum
mationis ſeculi? ¶Erunt enim dies illi tribu- ››
lationis tales quales nō fuerunt ab initio crea ››
turę quā condidit deus vſq; nunc, neq; fient. ››
Haec temporibus Antichriſti proprie cōgru
unt, quādo nō ſolum tormenta crebriora &
acerbiora q̃ prius conſueuerant, ingerenda

ſunt fidelibus,ſed(qđ grauius eſt)ſignorum
quoq; operatio eos qui tormenta ingerunt,
comirabitur.teſte Apoſtolo qui ait.Cuius eſt
aduentus ſecundū operationē Satanæ,in omi
ſeductione,ſignis,& prodigiis mendacii.Quā
ta eīm ſęp̄e miracula,quot virtutes ſancti mar
tyres coram perſecutoribus fecerunt,nec ta-
men credere illi,neq; a perſequēdo ceſſare vo
luerunt.Quis ergo ad fidem conuertitur in-
credulus,cuius iam credentis nō pauet & cō
cutitur fides,quando perſecutor pietatis fit
etiam operator virtutis,idemq; ipſe qui tor-
mentis ſæuit vt Chriſtus negetur, prouocat
miraculis vt Antichriſto credatur?Qđ ergo
in his ſuffugium,quę ſpes remanebit electis,
niſi vt ſuperna gratia quæ virtutem patien
tię piis largitur,potentiam perſequendi ac tri
bulandi citius demat impiis?Vnde prouida
” pietate ſubiungitur.Et niſi breuiaſſet domi-
” nus dies,nō fuiſſet ſalua omnis caro. Sed pro
pter electos quos elegit,breuiauit dies . Hæc
etenim tribulatio quanto cęteris quę pręceſſe
re preſſurarū pōdere grauior,tāto eſt tēporis
breuitate moderatior futura.Nāq; tribus an
nis ac dimidio quātū de pphetia Danielis &
Apocalypſi ſancti Ioānis cōiici poteſt,eccleſiā
” per orbē impugnatura eſſe creditur.¶Et tūc
” ſi quis vobis dixerit,Ecce hic eſt Chriſt9,ecce
” illic,ne credideritis.Exurgēt eīm pſeudo Chri
” ſti & pſeudo prophetę & dabunt ſigna & por
” tenta ad ſeducēdos ſi fieri poteſt etiā electos.
Quidam hæc ad captiuitatis Iudaicæ tēpus
retulerunt,vbi multi Chriſtos ſe eſſe dicētes de
ceptas poſt ſe cateruas populi trahebant.Sed
notandum ꝙ in illa miſerabilis & miſeræ ci
uitatis obſidione nullus erat fidelis ad quem
diuina exhortatio ne peruerſos magiſtros ſe
queretur fieri deberet:verum omnes pariter
& minores & maiores & obſeſſi & obſidētes
alieni a Chriſto durabant . Vnde melius de
hęreticis eſt accipiendū,qui contra eccleſiam
venientes Chriſtos ſe eſſe mentirentur. Quo
rum primus Simon magus fuit,extremus au
„ tē ille maior cęteris eſt Antichriſtus.¶Sed in
„ illis diebus poſt tribulationem illam ſol con-
„ tenebrabitur, & luna nō dabit ſplendorē ſuū,
„ & ſtellę cęli erunt decidentes. Sidera in die iu
dicii videbuntur obſcura non diminutione
ſuę lucis accedente,ſed ſuperueniente clari-
tate veri luminis,hoc eſt ſummi iudicis,cum
venerit in maieſtate ſua,& patris,& ſanctorū
angelorum . q̄uis nil prohibeat intelligi ve
raciter ſolem tūc & lunam cum ſideribus cæ
teris ad tempus ſuo lumine priuari,quomo-
do factum de ſole conſtat tempore dominicæ
paſſionis.Luna eīm tūc tēporis cū eſſet plena,
ſub abdito terrę latebat.Vnde imperfecta re-
ſtat vſq; hodie prophetia illa Ioel ,qui cum
dixiſſet Sol conuertetur in tenebras, addidit
Et luna in ſanguinem,anteq̄ veniat dies do-
mini magnus & manifeſtus.Et qđ de die iu-
dicii loquēs Eſaias, Et erubeſcet inquit luna
& confundetur ſol cum regnauerit dominus
exercituum in mōte Sion & in Hieruſalem,
& in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorifi-
catus.Cæterū peracto die iudicii & clareſcen
te futuræ gloria vitæ,cū fuerit cælū nouū &
terra noua,tūc fiet qđ idē ppheta dicit alibi.
Et erit lux lunę ſicut lux ſolis ,& lux ſolis erit
ſeptēpliciter ſicut lux ſeptē dierū.¶Et virtu- ”
tes quę ſunt in cęlis mouebuntur.Quid mirū ”
homines q & natura ſunt & ſenſu terreſtres,
ad hoc iudiciū perturbari,cuius aſpectum &
ipſæ cælorum virtutes hoc eſt angelicæ tre-
ment poteſtates!Beato quoq; Iob atteſtante q
ait.Columnę cęli contremiſcunt & pauent ad
nutum eius.Quid ergo facient tabulę quādo
trement columnę?Quid virgula deſerti pati
tur,cū cedrus paradiſi concutitur ! ¶Et tūc ”
mittet angelos ſuos & congregabit electos ſu ”
os a quatuor ventis a ſummo terræ vſq; ad ”
ſummum cæli . A quatuor ventis,a quatuor ”
mundi climatibus dicit,oriente,occidente,aq
lone,& auſtro.Et ne quiſq̄ putaret a quatuor
ſolūmodo plagis terrę & non potius a cūctis
eius finibus ſimul & mediterraneis regionib9
electos eſſe congregandos,apte ſubiunxit . A
ſummo terrę vſq; ad ſummum cęli.i.ab extre
mis terrę finibus per directū vſq; ad vltimos
terminos eius,vbi longe aſpectantibus circu
lus cęli terrę videtur inſidere.Nullus ergo in
die illa remanebit electus qui nō venienti ad
iudiciū domino in aera occurrat,ſiue viuens
adhuc in corpore repertus,ſeu de morte iam
reſuſcitatus ad vitā. Veniunt ad iudiciū re-
probi & ipſi,alii in corpore viuentes inuenti,
alii ad vitam a morte ſuſcitati.Sed ea nimirū
diſtantia,ꝙ iuſti congregantur in gaudium
domini ſui:inimici autē eius peracto iudicio
diſſipentur,& pereant a facie dei.¶A ficu au ”
tem diſcite parabolam.Cum iam ramus eius ”
tener fuerit,& nata fuerint folia, cognoſcitis ”
ꝙ in proximo ſit ęſtas.Sic & vos cum videri- ”
tis hæc fieri,ſcitote ꝙ in proximo ſit in oſtiis. ”
Sub exemplo arboris docuit conſummationis
aduentū.Quomodo inquit cū teneri fuerint
in arbore ficus cauliculi,& gēma erūpit in flo
rem,corte xq; folia parturit,intelligitis ęſtatis
aduentum,& fauonii ac veris introitum : Ita
cum omnia hęc quæ ſcripta ſunt videritis,

Lunę defectio & mutatio

nolite putare iam adeſſe conſummationem
mundi,ſed quaſi pœmia & pręcurſores quoſ
dam venire,vt oſtendant ꝙ prope ſit & in ia
nuis.Poteſt autem hęc fructificatio fici iuxta
myſticos ſenſus altius intelligi, videlicet ſup
ſtatu Synagogę,quæ quondā veniente ad ſe
domino,quia fructum iuſtitię non habebat,in
eis qui tunc increduli erant ęterna ſterilitate
damnata eſt.Sed quoniam dixit Apoſtolus,
quia cæcitas ex parte facta eſt in Iſrael,donec
plenitudo gētium intraret,& ſic omnis Iſrael
ſaluus erit,cum hoc affuerit tempus vt abla
ta diutina cæcitate perfidię omnis Iſrael lucē
recipiat & ſalutem,quid niſi diu ſterilis arbor
fici fructū quē negauerat reddet?Iuxta illud
beati Iob.Lignum habet ſpem ſi pręciſum fue
rit,rurſum vireſcit & rami eius pullulant. Si
ſenuerit in terra radix ei⁹,& in puluere mor
tuum fuerit,truncus illius ad odorem aquæ
germinabit,& faciet comam quaſi cū primū
plantatum eſt.Qđ vbi factum videris,diē ex-
tremi diſcriminis,& ęſtatem veræ pacis ac lu
›› cis eſſe in proximo nō ambiges.❡Amen dico
›› vobis,quoniā non tranſibit generatio hęc do
›› nec omnia iſta fiāt.Nomine generationis aut
omne hominū ſignificat genus, aut ſpeciali-
‹‹ ter Iudæorum.Cęlum & terra tranſibūt, ver
›› ba autem mea non tranſibunt.Cęlum qđ trāſ
Cælū qđ tranſibit. ibit,non ęthereum ſiue ſidereum,ſed aereum
a quo & aues cæli & nubila cęli cognominan-
tur,intelligere debemus,Petro atteſtante qui
2. Petri.3. dicit:Qꝫ cęli erant prius & terra de aqua, &
per aquam conſiſtens dei verbo:per quæ ille
tunc mūdus aqua inundatus periit.Cęli au
tem qui nunc ſunt & terra eodem verbo
repoſiti ſunt ,igni reſeruati in diem iudicii
& perditionis hominum impiorum. aper-
te docens quia non alii cęli ſunt igne perituri
ꝗ qui aqua perditi,hoc eſt inania hęc & ne-
buloſa ventoſi aeris ſpatia . Neq́ꝫ enim aqua
diluuii,quę.xv.tantū cubitis montium cacu-
mina tranſcendit, vltra aeris ętheriſq́ꝫ cōfinia
perueniſſe credenda eſt.Quocunq́ꝫ autē per-
uenire potuit,eo nimirum iuxta pręfatā bea
ti Petri ſententiam ignis quoq́ꝫ iudicii perue
niet.Si autem cælum & terra tranſibunt, mo
Terra quō in ęternum ſtabit. uere poteſt quomodo dicat Eccleſiaſtes.Gene
ratio pręterit & generatio aduenit,terra vero
in æternum ſtat.Sed aperta ratione cęlum &
terra per eam quā nunc habent imaginē trāſ
eunt,attamē per eſſentiā ſine fine ſubſiſtunt.
Pręterit enim figura huius mundi.Et ad Ioā
nem angelus.Erit inquit cęlū nouum & ter-
ra noua.quę quidem non alia condenda ſunt
ſed hæc ipſa renouanda.Cęlum ergo & terra
& tranſit & erit,quia & ab ea quā nunc ha-
bet ſpecie per ignem tergitur,& tamē in ſua
ſemp natura ſeruatur. Vnde & per Pſalmiſtā
dicitur.Mutabis ea & mutabūtur. Quā qui
dem vltimā commutationem ſuam,ipſis no-
bis nūc viciſſitudinibus nunciant,quibus no
ſtris vſibus indeſinenter alternant.Nā terra
a ſua ſpecie hyemali ariditate deficit, vernali
humore virideſcit . Cęlum quotidie caligine
noctis obducitur,& diuina claritate renouaꝛ.
Hinc ergo hinc fidelis qſq́ꝫ colligat,& interire
hæc,& tamē per innouationē refici,quę cōſtat
nunc aſſidue velut ex defectu reparari. ❡De
die aūt illo vel hora nemo ſcit, neq́ꝫ angeli in ››
cęlo neq́ꝫ filius niſi pater . Gaudet Arrius & ››
Eunomi⁹,quaſi ignorātia magiſtri gloria di Arrii ad er
ſcipulorum ſit,& dicunt.Non poteſt æqualis rorē anſa.
eſſe qui nouit & qui ignorat.Cū vero omnia
tēpora fecerit Ieſus,hoc eſt verbum dei (oīa
enim per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum
eſt nihil)in omnibus autē temporibus etiam
dies iudicii ſit,qua cōſequētia poteſt ei⁹ igno
rare partem,cuius totum nouerit? Cauſa er- Chriſt⁹ quō
go reddēda eſt cur ignorare dicatur. Apoſto ignoret.
lus ſuper Saluatore ſcripſit.In quo ſunt oīnes
theſauri ſapientię & ſcientię abſconditi.Qua
re abſconditi?Poſt reſurrectionem interroga-
tus ab Apoſtolis de die iudicii,manifeſtius re
ſpondit.Non eſt veſtrum ſcire tēpora & mo-
menta quę pater poſuit in ſua poteſtate.Quā
do dicit non eſt veſtrum ſcire,oſtendit ꝙ ipſe
ſciat,ſed non expediat noſſe Apoſtolis, vt ſem
per incerti de aduentu iudicis ſic quotidie vi
uant quaſi die illa iudicādi ſint. Deniq́ꝫ & cō
ſequens euangelii ſermo idipſum cogit intel
ligi.Docens quoq́ꝫ patrem ſolum noſſe,In pa-
tre comprehendit & filium.Omnis enim pa-
ter filii nomen eſt.❡Videte,vigilate,& orate. ››
Neſcitis enim quādo tempus ſit.Sicut homo ››
qui peregre profectus reliquit domum ſuam ››
& dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſq́ꝫ operis ››
& ianitori pręcepit vt vigilet.Perſpicue oſtē- ››
dit dominus quare dixerit.De die autem illo
vel hora nemo ſcit,neq́ꝫ angeli in cęlo,neq́ꝫ fi
lius,niſi pater.quia non expediat ſcire apoſto
lis,vt pendulę expectationis †incerti ſemper †incerto
eum credant eſſe venturum quē ignorāt quā
do vēturus ſit.Et nō dixit qa neſcimus qua
hora dñs venturus ſit,ſed neſcitis.Pręmiſſoq́ꝫ
patriſfamilias exemplo,cur reticeat cōſumma
tionis diem manifeſtius docet,dicens. Vigila ››
te ergo.Neſcitis enim quando dominus do- ››
mus veniat,ſero an media nocte,an gallicātu ››
an mane.Ne cū venerit repente,inueniat vos ››
dormientes.Homo autē qui peregre ꝓfectus ››

reliquit domum ſuam, haud dubium quin
Chriſtus ſit, qui ad patrem poſt reſurrectionē
victor aſcendens eccleſiam corporaliter reli-
quit: quā tamē nunq̄ diuinę præſidio præſen-
tiæ deſtituit, manens in illa omnibus diebus
vſq; ad conſummationē ſeculi. Carnis etenim
locus proprie terra eſt, quę velut ad peregri-
na ducta eſt cum per redemptorem noſtrū eſt
in cælo collocata. Dedit autem ſeruis ſuis po-
teſtatem cuiuſq; operis: quia fidelibus ſuis cō
ceſſa ſancti ſpiritus gratia facultatem tribuit
bonis operibus ſeruiendi. Ianitori quoq; præ
cepit vt vigilaret: quia ordini paſtorū ac re-
ctorum ſpiritalium, commiſſę ſibi eccleſiæ cu
,, ram ſolerti obſeruātia iubet impēdere. ¶Qđ
,, autē vobis dico, omnibus dico. Vigilate. Non
Apoſtoli tantū & ſucceſſores eorum rectores
nimirum eccleſię, ſed & omnes vigilare præ-
cipimur. Vniuerſi ianuas cordium noſtrorū
ne hoſtis antiquus mala ſuggerendo irrūpat,
inſtanter ſeruare iubemur. Ne nos dormien
tes dominus veniens inueniat, ſedulo ſingulī
pręcauere debemus. Vnuſquiſq; enim pro ſe
reddet rationē deo. Vigilat autē, qui ad aſpe
ctum veri luminis mentis oculos apertos te-
net. Vigilat, qui ſeruat operādo qđ credit. Vi
gilat, qui a ſe torporis & negligentię tenebras
repellit. Hinc etenim Paulus dicit. Euigilate
iuſti & nolite peccare. Hinc rurſus ait. Hora
eſt iam nos de ſomno ſurgere.

Caput. XIIII.

,, ERat autē Paſcha, & azi
,, ma poſt biduū. Paſcha
Paſcha. qđ hebraice dicit̄ Pha-
ſe, nō a paſſione vt ple
riq; arbitrantur, ſed a
tranſitu nominatur, eo
ꝙ exterminator vidēs
ſanguinem in foribus
,, Iſraelitarum, pertrāſierit nec percuſſerit eos,
vel ipſe dominus prębens auxiliū populo ſuo
deſuper ambulauerit. Cuius ſacramentū vo
cabuli ſublimius exponens euangeliſta Ioānes
ait. Ante diem aūt feſtum paſchę ſciens Ieſus
quia venit hora eius vt tranſeat ex hoc mun-
do ad patrem. Vbi manifeſte declarat, ideo ſo
lennitatis huius diem per legem myſtice trāſ
itū eſſe vocatū, ꝙ agnus dei qui peccata mū
di tolleret, in eo de hoc mundo ſiue ipſe tranſ
iturus, ſiue nos ſalubri tranſitu quaſi de Ae
gyptia eſſet ſeruitute ducturus. Hoc ſane iu
xta veteris inſtrumenti ſcripturam inter pa
Paſcha. ſcha & azima diſtat, ꝙ paſcha ipſe ſolus dies
Azima appellat̄ in quo agnus occidebatur ad veſpe-
ram, hoc eſt quartadecima luna primi menſis.
Quintadecima autē luna quādo egreſſum eſt
de Aegypto, ſuccedebat feſtiuitas azimorum,
quę ſeptem diebus. i. vſq; ad vigeſimūprimum
diem eiuſdē mēſis ad veſperam eſt ſtatuta ſo
lennitas. Verum euangeliſtæ indifferenter &
diem azimorum pro paſcha, & pro dieb⁹ azi
morū paſcha ponere ſolent. Dicit eñ Marcus
Erat autē paſcha & azima poſt biduum. Di
cit Lucas. Dies feſtus azimorū qui dicitur pa-
ſcha. Item Ioannes, cum primo azimorum die
ideſt quintadecima luna res ageretur, ait. Et
ipſi non introierunt in prætorium vt non cō
taminarentur, ſed manducarent paſcha. Qđ
ideo fecere, quia & paſchę dies in azimis pani
bus eſt celebrari præceptus, & nos quaſi pa-
ſcha perpetuum faciētes, ſemper ex hoc mun
do trāſire pręcipimur. Vno quippe die agno
immolato ad veſperā, ſeptē ex ordine dies ſe-
quunt̄ azimorū q̄a Chriſtus Ieſus ſemel ꝑ no
bis in plenitudine temporum paſſus in carne
per totum nobis huius ſeculi tēpus (qđ ſeptē
dieb⁹ agitur) in azimis ſynceritatis & verita
tis præcepit eſſe viuendum: omniq; ſemꝑ niſ
ſu nos deſideria terrena quaſi Aegypti retina
cula fugere, & velut a mundana conuerſatio
ne ſecretam ſolitudinem iter admonet ſubire
virtutum. ¶Et quęrebant ſummi ſacerdotes ,,
& ſcribę, quomodo eum dolo tenerent & occi ,,
derent. Dicebant autē, non in die feſto, ne for ,,
te tumultus fieret in populo. Qui debuerant ,,
Paſcha vicino parare victimas, leuigare tēpli
parietes, pauimēta verrere, vaſa mūdare, & ſe
cundum ritum legis purificari, vt eſu agni di
gni fierent, congregantur ineuntes conſilium
quomodo occidant dominū, non timentes ſe-
ditionem, vt ſimplex ſermo demōſtrat, ſed ti-
mentes ne auxilio populi de ſuis manibus tol
leretur. Et cum eſſet Bethanię in domo Simo ,,
nis leproſi, & recumberet. Paſſurus ꝑ omni ,,
mūdo & vniuerſas nationes ſuo ſanguine re
dēpturus, moratur in Bethania in domo obe
dientię, quę quondā fuit Simonis leproſi. non Simon le
ꝙ leproſus illo tempore permaneret, ſed quia proſus.
ante leproſus poſtea a Saluatore mūdatus eſt
nomine priſtino permanente, vt virtus curā
tis appareat. Nam & in catalogo apoſtolorū
cum priſtino vitio & officio Matthęus publi Matthæ⁹
canus appellatur, qui certe publicanus eſſe de publica-
ſierat. Quidam Simonē leproſum volunt in nus.
telligere partem populi quę crediderit domi
no, & ab eo curata ſit. Simon quoq; obediēs
dicitur. Venit mulier habens alabaſtrum vn ,,
guēti nardi ſpicati precioſi, & fracto alabaſtro ,,
effudit ſuper caput eius. Mulier iſta Maria ,,

Lazari ſo- erat Magdalenæ ſoror Lazari, quem ſuſcitauit
ror pecca- Ieſus a mortuis, vt Ioannes aperte commemo
trix. rat: qui hoc etiam factū ante ſex dies Paſchę
teſtatur, pridie ꝙ̄ aſino ſedens cum palmis &
laude turbarum Hieroſolymam veniret. Ipſa
eſt autem non alia, ꝙ̄ quōdam (vt Lucas ſcri-
bit) peccatrix adhuc, veniēs pedes domini la
chrymis pœnitentiæ rigauit, & vnguēto piæ
confeſſionis liniuit, & quia multum dilexit,
multorꝫ veniam peccatorum a pio iudice p-
meruit. Nunc vero iuſtificata & familiaris ef
fecta domino, nō tantū pedes eius (vt idē Ioā
nes narrat) verūetiā caput (vt Matthę⁹ Mar
cuſq; perhibent) oleo ſancto perfudit. Eſt au-
Alabaſtrū tem alabaſtrū genus marmoris cādidi, variiſ
q; maculis intertincti, qđ ad vaſa vnguenta-
ria cauari ſolet, eoꝙ optime ſeruare ea incor-
rupta dicāt. Naſcit̄ circa Thebas Aegyptias,
& Damaſcum Syrię cęteris candidius, proba
Nardus. tiſſimum vero in India. Nardus vero eſt fru-
tex aromatica, graui (vt aiūt) & craſſa radice
†finum ſed breui ac nigra fragiliq; ꝙ̄uis pingui, †fitū
redolente, aut Cypreſſum, aſpero ſapore, folio
paruo denſoq;, cui⁹ cacumina ī ariſtas ſe ſpar
gunt. Ideoq; gemina dote pigmentarii Nardi
ſpicas ac folia celebrant. Et hoc eſt quod ait
Marcus, Vnguenti nardi ſpicati p̄cioſi. Quia
videlicet vnguentum illud quod attulit Ma
ria domino, non ſolum de radice confectum
Nardi, verūetiam, quo precioſius eſſet, ſpica-
rum quoq; & foliorum eius adiectione odo-
ris ac virtutis illius erat accumulata gratia.
Nardi na Ferunt autem de Nardo Phyſiologi, ꝙ prin-
tura. cipalis ſit in vnguentis. Vnde merito vnctio-
ni capitis & pedum domini oblata eſt. Sunt q
dem multa eius genera, ſed omnia herbę præ
ter Indicum, quod precioſius eſt. Myſtice au
tem deuotio hęc Marię domino miniſtrantis
fidē ac pietatē deſignat eccleſiæ ſanctę, quæ lo
quitur in amoris cantico dicens. Dū eſſet rex
in accubitu ſuo, Nardus mea dedit odorē ſu
um. Quæ nimirum verba, & ſemel iuxta lite-
ram manibus Marię compleuit, & quotidie
in omnibus ſuis membris ſpiritaliter implere
non deſinit, quæ toto diffuſa orbe gloriantur
& dicunt. Deo autē gratias, qui ſemper trium
phat nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ
ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, ꝗa Chri
ſti bonus odor ſumus deo. Quæ cum poten-
tiam diuinæ virtutis eius, quę illi vna cū pa-
tre eſt, digna reuerentia cōfitet̄, laudat, & prę
dicat, caput profecto illius vnguento perfun-
dit precioſo. Cū vero aſſumptę myſteria hu-
†ſuſpicit manitatis æque digna reuerentia †ſuſcipit, in

pedes vtriq; domini vnguentum nardi piſticū
ideſt fidele ac verum perfundit, quia illam
eius naturam qua terram contingere, hoc eſt
inter homines conuerſari dignatus eſt, pia p̄-
dicatione commendat, ac deuotis veneratur
obſequiis. ¶Erant autē quidam indigne ferē- ,,
tes intra ſemetipſos, & dicentes. Vt quid per ,,
ditio iſta vnguenti facta eſt? Poterat enim vn ,,
guentum iſtud venundari plus ꝙ̄ trecentis ,,
denariis, & dari paupibus. Marcus quoq; hęc, ,,
quomō & Matthęus, ſynecdochicos loquit̄, Euang.cōcord.
pluralem videlicet numerum pro ſingulari
ponens. Nam Ioannes diſtinctius loquēs, Iu-
dam hęc locutum eſſe teſtatur. Et hoc gratia
cupiditatis eo ꝙ fur fuiſſet, & loculos habens
ea quæ mittebantur portaret. Poteſt etiam in
telligi ꝙ & alii diſcipuli aut ſenſerint hoc,
aut dixerint, aut eis Iuda dicente perſuaſum
ſit, atq; omnium voluntatem Matthæus &
Marcus etiam verbis expreſſerint, ſed Iudas
propterea dixerit, ꝗa fur erat, cæteri vero pro
pter pauperum curam. Ioannem autem de ſo
lo illo id commemorare voluiſſe, cuius ex hac
occaſione furandi conſuetudinem credidit in
timandam. Qđ vero ſequitur, Et fremebant ,,
in eam. nequaꝙ̄ de bonis ac diligētib⁹ Chri- ,,
ſtum Apoſtolis dictum crediderim: ſed de il-
lo poti⁹ ſub numero plurali, qui nec dn̄o nec
diſcipulis ei⁹ fideliter adhæſiſſe, neq; paupe-
rum curam habuiſſe probatus eſt. ¶Ieſus au ,,
tem dixit. Sinite illam. Quid illi moleſti eſtis? ,,
Bonum opus operata eſt in me. Semper eñ ,,
pauperes habetis vobiſcum, & cum volueri- ,,
tis poteſtis illis benefacere: me autem nō ſem ,,
per habebitis. Alia oboritur quæſtio, quare Ie ,,
ſus poſt reſurrectionem dixerit ad diſcipulos. Queſtio.
Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſumma-
tionem mundi. & nunc loquitur, Me aūt nō
ſemper habebitis. Sed mihi videtur in hoc lo Quō nobiſcum dn̄s.
co de præſentia dicere corporali: quia nequa-
ꝙ̄ cum eis ita futurus ſit poſt reſurrectionē,
quomodo nunc in omni conuictu & familia-
ritate. Cui⁹ rei memor Apoſtolus ait. Et ſi no
ueramus Ieſum Chriſtum ſecundum carnē,
ſed nunc iam non nouimus eum. ¶Qđ ha- ,,
buit hoc fecit. Pręuenit vngere corpus meum ,,
in ſepulturam. Qđ vos putatis perditionem ,,
eſſe vnguenti, officium ſepulturæ eſt. Nec
mirum ſi mihi bonum odorem ſuæ fidei
dederit, cum ego pro ea fuſurus ſim ſan-
guinem meum. ¶Amen dico vobis, vbi ,,
cunq; prædicatum fuerit Euangelium iſtud ,,
in vniuerſum mundum, & quod fecit hæc ,,
narrabitur in memoriam eius. Attende noti- ,,

Chriſti p gnoſticon. tiam futurorum, ꝙ paſſurus poſt dies paucos ſciat euangelium ſuum toto orbe celebrādum. Notandum autem ꝙ ſicut Maria gloriam adepta eſt toto orbe quocunq; eccleſia ſancta diffuſa eſt, de obſequio qđ domino piæ deuotionis exhibuit, ita econtrario ille qui obſequio eius detrahere temeraria lingua non timuit, perfidiæ nota longe lateq; infamatus, & Deo ſimul atq; hominib⁹ merito factus eſt exoſus. Sed dominus bonum laude digna remunerans, futuras impii contumelias tacen-
» do præteriit. ¶Et Iudas Scariothis vnus de
» duodecim abiit ad ſummos ſacerdotes vt p-
» deret eum illis. Infelix Iudas, damnum quod ex effuſione vnguenti ſe feciſſe credebat, vult magiſtri precio compenſare, nec certam iam poſtulat ſummam vt ſaltem lucroſa videretur proditio, ſed quaſi vile tradens mancipium in poteſtate ementium poſuit, quantum vellent dare. Qđ autem dixit, Abiit ad ſummos ſacerdotes vt proderet eum illis, oſtendit eum non a principibus inuitatum, nō vlla neceſſitate conſtrictum, ſed ſponte propria
» ſceleratæ mentis iniiſſe conſilium. ¶Qui au-
» dientes gauiſi ſunt, & promiſerunt ei pecu-
» niam ſe daturos. Et quærebat quomodo il-
» lum opportune traderet. Multi hodie Iudæ ſcelus ꝙ dominum ac magiſtrum Deumq; ſuum pecunia vēdiderit, velut immane & ne-
Chriſtum prodētes. farium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipſe enim dixit. Ego ſum veritas. Cum ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant, dominum produnt, qa de⁹ charitas eſt. Qui ergo charitatis & veritatis iuſſa ſpernūt, Deū vtiq; q eſt charitas & veritas produnt, maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant, ſed in ſimilitudinem Iudæ quærunt opportunitatem qualiter arbitris abſentibus, mendacio veritatem, virtu-
» tem crimine mutent. ¶Et primo die azimo-
» rum quando paſcha immolabant, dicunt ei
» diſcipuli. Quo vis eamus, & paremus tibi
» comedere paſcha? Primū diem azimorū quar-
Azimorū primus, tumdecimum primi menſis appellat, quando fermēto abiecto paſcha immolare, ideſt agnū occidere ſolebant ad veſperam. Qđ exponens Apoſtolus ait. Etenim paſcha noſtrum immo-
Luna.xv. crucifixus Chriſtus. latus eſt Chriſtus. Qui licet die ſequenti hoc eſt quintadecima fit luna crucifixus, hac tamē nocte qua agnus immolabatur, & carnis ſanguiniſq; ſui, diſcipulis tradidit myſteria celebranda, & a Iudæis tētus ac ligatus ipſi⁹ immolationis hoc eſt paſſionis ſuæ ſacrauit
exordium. ¶Et mittit duos ex diſcipulis ſuis »
& dicit eis. Ite ī ciuitatē, & occurret vobis ho- »
mo lagenam aquæ baiulans. Indicium quidē »
Pręſciētia Chriſti. pręſciæ diuinitatis eſt, quia cum diſcipulis loquens quid alibi futurum ſit nouit. Pulchre autem paraturis paſcha diſcipulis, homo lagenam, ſiue iuxta alium Euangeliſtā, amphoram aquæ baiulans occurrit, vt oſtendat huius paſchę myſterium pro ablutione perfecta mundi totius eſſe celebrādum. Aqua quippe lauacrum gratiæ, lagena fragilitatē deſignat eorum per quos eadem erat gratia mūdo miniſtranda. Vnde aiunt. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Parant ergo paſcha diſcipuli vbi aquæ infertur lagena, vt adeſſe tempus inſinuent quo cultoribus veri paſchę typicus de limine ac poſtibus cruor auferatur, & ad tollenda mundi crimina viuifici fontis baptiſma cōſecret. ¶Sequimini eū, »
& quocunq; introierit, dicite domino dom⁹, »
quia magiſter dicit. Vbi eſt refectio mea, vbi »
paſcha cum diſcipulis meis manducem? Con- »
ſulte tam aquæ baiuli ꝗ domini domus, ſunt prætermiſſa vocabula, vt omnibus verum paſcha celebrare volentibus, hoc eſt Chriſti ſacramentis imbui, eumq; ſuæ mentis hoſpitio ſuſcipere quærentibus, facultas danda ſignet.
¶Et ipſe vobis demōſtrabit cœnaculum grā- »
de ſtratum, & ibi parate nobis, & cętera. Cœ- »
naculum magnum lex ſpiritalis eſt, quę de anguſtiis literæ egrediens, in ſublimi loco recipit ſaluatorem. Nam qui adhuc occidentem literam ſeruauerit, qui non aliud in agno ꝗ pecus intellexerit, iſte nimirum minus paſcha facit: quia maieſtatem ſpiritus in verbis Dei comprehendere necdum didicit. At q aquæ baiulum hoc eſt gratię pręconem in domum eccleſiæ fuerit ſecutus, hic per ſpiritum illuſtrantem ſuperficiem literæ tranſcendēdo in alto mentis ſolario Chriſto refectionem præparat, quia cuncta vel Paſchæ ſacramenta, vel cætera legis decreta, eius eſſe ſacramenta co-
gnoſcit. ¶Veſpere autem facto, venit cum »
duodecim. Et diſcumbentibus eis, & mandu- »
cantibus, ait Ieſus. Amen dico vobis, quia »
vnus ex vobis me tradet, qui manducat me- »
cum. Qui de paſſione prædixerat, & de pro- »
ditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, vt cum intellexiſſet ſciri cogitationes ſuas & occulta conſilia, pœniteret eum facti ſui. Et tamen non deſignat ſpecialiter, ne manifeſte coargutus impudentior fieret. Mittit crimen in numero, vt agat conſcius pœnitentiam.
¶At illi cœperunt contriſtari, & dicere ei ſin- »

» gillatim.Nunquid ego? Et certe nouerãt vn
decim Apoſtoli ꝙ nihil tale cõtra dominum
cogitarent,ſed plus credunt magiſtro q̃ ſibi:
et timentes fragilitatem ſuam,triſtes interro
gabant de peccato cuius conſcientiam nõ ha
» bebant.¶Qui ait illis. Vnus ex duodecim q
» intingit mecum manũ in catino.O mira do-
mini potentia. Primum dixerat,vnus ex vo-
bis me tradet,perſeuerat ꝓditor in malo,ma-
nifeſtius arguit, & tamen nomen proprie nõ
deſignat.Iudas cæteris contriſtatis & retra-
hentibus manum, & interdicẽtibus cibos ori
ſuo, temeritate & impudentia qua magiſtrũ
proditurus erat, etiam manum cũ magiſtro
mittit in catinum,vt audacia bonam conſciẽ
» tiam mentiretur.¶Et filius quidem hominis
» vadit,ſicut ſcriptum eſt de eo.Væh autẽ ho-
» mini illi,per quem filius hominis tradet̃.Nec
primo nec ſecundo correptus a proditione re
trahit pedem,ſed patientia domini nutrit im
pudentiam ſuam, & theſaurizat ſibi iram in
die iræ.Pœnam prædicit,vt quem pudor nõ
vicerat,corrigant denunciata ſupplicia. Sed
& hodie quoq; & in ſempiternum vę illi ho
mini qui ad menſam domini malignus acce-
dit,qui inſidiis mẽte condictis,qui pręcordiis
aliquo ſcelere pollutis, myſteriorum Chriſti
oblationibus ſacroſanctis participare non me
tuit.Et ille enim in exemplum Iudę filiũ ho-
minis tradit nõ quidem Iudęis peccatoribus
ſed tamen peccatoribus, membris videlicet
ſuis,quibus illud inæſtimabile & inuiolabile
dominici corporis ac ſanguinis ſacramentum
Vendẽtes deum. temerare præſumit.Ille deum vendit,qui eiꝰ
timore atq; amore neglecto, terrena pro illo
& caduca,immo etiam criminoſa,diligere &
» curare conuincitur.¶Bonũ eſſet ei,ſi non eſ-
» ſet natus homo ille.Non ideo putãdus eſt an
te fuiſſe q̃ naſceretur,quia nulli poſſit eſſe be
ne,niſi ei qui fuerit.Sed ſimpliciter dictũ eſt,
multo melius eſſe non ſubſiſtere,q̃ male ſub-
» ſiſtere.¶Et manducantibus illis,accepit Ieſus
» panem,& benedicẽs fregit,& dedit eis, & ait.
» Sumite,hoc eſt corpus meum.Finitis paſchæ
veteris ſolenniis,quæ in commemorationem
antiquæ de Aegypto liberationis populi Dei
agebantur, tranſiit ad nouum quod in ſuæ
redemptionis memoriam eccleſiam frequen-
tare volebat,vt videlicet ꝓ carne agni ac ſan
guine,ſui corporis ſanguiniſq; ſacramentum
ſubſtitueret,ipſumq; ſe eſſe mõſtraret, cui iu
rauit dominus & non pœnitebit eum, tu es
ſacerdos inæternum ſecundum ordinem Mel
chiſedech.Frangit autem ipſe panem quem
diſcipulis porrigit, vt oſtendat corporis ſui
fractionem non abſq; ſua ſponte ac procura-
tione venturam,ſed ſicut alibi dicit,poteſta-
tem ſe habere ponendi animam ſuam,& po-
teſtatem ſe habere iterum ſumendi eã. Quẽ
videlicet panem certi quoq; gratia ſacramen
ti priuſq̃ frangeret benedixit, quia naturam
humanam quam paſſurus aſſumpſit,ipſe vna
cum patre & ſpiritu ſancto gratia diuinę vir
tutis impleuit.Benedixit panem & fregit,qa
hominem aſſumptum ita morti ſubdere di-
gnatus eſt,vt ei diuinæ immortalitatis vera-
citer ineſſe potentiam demonſtraret, ideoq;
velocius eum a morte reſuſcitandum eſſe do
ceret.¶Et accepto calice gratias agens dedit »
eis,& biberunt ex illo omnes.Cum appropin »
quare paſſioni dicitur, accepto pane gratias
egiſſe perhibetur. Gratias itaq; agit,qui fla-
gella alienæ iniquitatis ſuſcipit. Et qui nihil
dignum percuſſione exhibuit, humiliter in
percuſſione benedicit,vt hinc videlicet oſten
dat,quid vnuſquiſq; in flagello culpę proprię
facere debeat,ſi ipſe æquanimiter flagella cul
pę portat aliena:vt hinc oſtendat quid in cor
reptione faciat ſubditus,ſi in flagello poſitus
patri gratias agit æq̃lis. ¶Et ait illis. Hic eſt »
ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro mul- »
tis effundetur.Quia panis corpus cõfirmat,
vinum vero ſanguinẽ operatur in carne: hic
ad corpus Chriſti myſtice, illud refertur ad
ſanguinem.Verum quia & nos in Chriſto,& Vini &
in nobis Chriſtum manere oportet,vino do- aquæ
minici calicis aqua miſcetur.Atteſtante enim mixtio.
Ioanne,aquæ populi ſunt. Et neq; aquam ſo-
lam,neq; ſolum vinum,ſicut nec granum fru
menti ſolũ ſine aquę admixtione & confectio
ne in panem cuipiam licet offerre,ne talis vi
delicet oblatio quaſi caput a membris ſecernẽ
dum eſſe significet, & vel Chriſtum ſine no-
ſtræ redemptiõis amore pati potuiſſe,vel nos
ſine illius paſſione ſaluari ac patri offerri poſ
ſe cõfingat. Qđ autem dicit,Hic eſt ſanguis
meus noui teſtamenti,ad diſtinctionem reſpi
cit veteris teſtamenti,qđ hircorum & vitulo
rum eſt ſanguine dedicatũ,dicẽte inter aſper
gendum legiſlatore.Hic eſt ſanguis teſtamen
ti qđ mandauit ad vos deus.Neceſſe eſt enim
exemplaria quidem verorum his mundari:
ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis q̃ iſtis:
iuxta qđ Apoſtolus per totam ad Hebręos
epiſtolã inter legẽ diſtinguẽs & euãgeliũ,pul
cherrima expoſitione ac plenaria rõne decla-
rat.¶Amẽ dico vobis,ꝙ iã nõ bibã de genimi »
ne vitis, vſq; in diem illum cum illud bibam »

,, nouum in regno Dei. Vitem ſiue vineam domini appellatam eſſe Synagogam,& om̄is ſparſim ſcriptura,& apertius teſtatur Eſaias in cantico de illa cantato. Vinea inquiens domini ſabaoth,domus Iſrael eſt. De qua nimirum vinea dominus multo tempore bibebat, q̄uis pluribus ramis in amaritudinem vitis alienæ conuerſis, quia tametſi multis in illa plebe exorbitantibus a recto fidei itinere,non defuere plurimi toto legis tempore quorum piis cogitationibus ſummiſq; virtutibus delectaretur deus. Verum paſſo in carne domino ac reſurgente a mortuis,tempus fuit vt legalis illa,& figuralis obſeruatio ceſſaret,atq; ea quæ ſecundum literam gerebantur,in ſpiritalem tranſlata ſenſum,melius in nouo teſtamēto,iuuante ſancti ſpiritus gratia, tenerentur. Iturus ergo ad paſſionem dominus ait,Iā nō bibam de genimine vitis vſq; in diem illum, cum illud bibam nouum in regno dei. Acſi aperte dicat. Non vltra carnalibus ſynagogæ cerimoniis delectabor,in qb⁹ etiā iſta paſchalis agni ſacra locum tenuere præcipuū. Aderit enim tempus meę reſurrectionis,aderit dies ille cum ipſe in regno dei poſit⁹.i.gloria vitæ immortalis ſublimatus,de ſalute eiuſdem populi fonte gratiæ ſpiritalis regenerati, nouo vobiſcum gaudio perfundar. ¶ Et hymno
,, dicto, exierunt in mōtem oliuarum. Hoc eſt
,, quod in Pſalmo legimus. Edent pauperes & ſaturabuntur,& laudabunt dominum qui re-

Hymnus.

quirunt eum. Poteſt autem hymnus etiam ille intelligi, quem dominus ſecundum Ioannem patri gratias agens decantabat, in quo & pro ſeipſo,& pro diſcipulis,& pro eis qui p verba eorum credituri erant,eleuatis ſurſum oculis precabatur. Et pulchre diſcipulos ſacramentis ſui corporis ac ſanguinis imbutos, & hymno piæ interceſſionis patri commendatos,in mōtem educit oliuarum,vt typice deſignet nos per acceptionem ſacramentorum ſuorum,perq; opem ſuæ interceſſionis ad altiora virtutum dona & chariſmata ſancti ſpiritus,quibus in corde perungamur,conſcen-
,, dere debere. ¶ Et ait eis Ieſus. Oēs ſcandaliza-
,, bimini in nocte iſta. Prædicit quod paſſuri ſunt,vt cum paſſi fuerint non deſperent ſalutem,ſed agentes pœnitentiam liberentur.

Nocte ſcā dalizati.

Et ſignanter addidit,in nocte iſta ſcandalizabimini. Quia quomodo qui inebriantur, nocte inebriantur:ſic & qui ſcandalum patiuntur,in nocte & in tenebris ſuſtinent. Nos vero dicamus. Nox præteriit,dies autem appro-
,, pinquauit. ¶ Quia ſcriptū eſt. Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues. Hoc aliis verbis ,,
in Zacharia propheta ſcriptum eſt, Et niſi fallor, ex perſona prophetæ ad Deum dicitur. Percute paſtorem & diſpergentur oues. Sexageſimo quoq; octauo Pſalmo qui totus a domino canitur, huic ſenſui congruente. Quoniam quem tu percuſſiſti ipſi perſecuti ſunt. Percutitur autem paſtor bonus vt ponat animam ſuam pro ouibus ſuis,& de multis gregibus errorum fiat vnus grex & vnus paſtor. ¶ Petrus autem ait ei. Etſi omnes ſcā- ,,
dalizati fuerint:ſed non ego. Non eſt temeri- ,,
tas nec mendacium,ſed fides eſt Apoſtoli Petri,& ardens affectus erga dominum Saluatorem.

Petri aſſertio.

¶ Et ait illi Ieſus. Amen dico tibi,quia ,,
tu hodie in nocte hac priuſq̄ bis gallus vo- ,,
cem dederit,ter me es negaturus. Et Petrus ,,
de ardore fidei promittebat, & Saluator quaſi deus futura nouerat. Et nota, q; Petrus in nocte neget,& neget tertio. Poſtq̄ autem gallus cecinit, & decreſcentibus tenebris vicina lux nunciata eſt,conuerſus fleuit amare,ternæ negationis ſordes lachrymis lauans. Non eſt ſane arbitrandum eſſe contrarium, q; Marco dicente, Priuſq̄ gallus bis vocem dederit,ter me es negaturus: cæteri euangeliſtæ ſimpliciter dixerunt. Priuſq̄ gallus cantet,ter me negabis.

Euang. cōcor. de trina Petri negatione.

Tota enim Petri negatio trina negatio eſt. In eadem namq; permanſit negatione animi, propoſitoq; mendacii, donec admonitus quid ei prędictum ſit,amaro fletu & cordis dolore ſanaretur. Hæc autem tota,id eſt trina negatio ſi poſt primum galli cantum inciperet, falſum dixiſſe viderentur tres, qui dixerunt dixiſſe dominum quia anteq̄ gallus cantaret, ter eum Petrus eſſet negaturus. Rurſus ſi totam trinam negationem ante peregiſſet,q̄ cantare gallus inciperet, ſuperfluo dixiſſe Marcus deprehenderetur ex perſona domini. Amen dico tibi, quia tu in nocte hac priuſq̄ gallus bis vocem dederit,ter me negaturus es. Sed quia ante primum galli cantum cœpta eſt illa trina negatio, attenderunt illi tres non quando eam completurus eſſet Petrus, ſed quanta futura eſſet, quandoq; cœptura, ideſt quæ trina ante gallicantum, q̄q̄ in animo eius,& ante primum galli cantum tota poſſit intelligi. Quis enim verbis negantis ante primum cœpta, ante ſecundum autem galli cantum peracta ſit tota illa trina negatio, tamen affectione animi & timore Petri ante primum tota concepta eſt. Nec intereſt quantis moratum interuallis trina voce enun-

ciata ſit, cum cor eius etiam ante primum galli cantum totam poſſideret, tam magna ſcilicet formidine imbibita, vt poſſet dominum nō ſolum ſemel, ſed iterum & tertio interrogatus negare. vt rectius diligentiuſq; attendentibus quomodo iam mœchatus eſt mulierem in corde ſuo qui eam viderit ad concupiſcendum: ſic Petrus quādocunq; verbis ederet timorem quem tam vehementem animo conceperat, vt perdurare poſſet vſq; ad tertiam domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda eſt, quando eum trinæ negationi ſufficiens timor inuaſit. ¶Et veniūt in p̄diū, cui nomē Gethſemani.

Gethſemani.

Monſtratur vſq; hodie locus Gethſemani in quo dominus orauit, ad radices montis Oliueti, nunc eccleſia deſuper ędificata. Interpretatur autem Gethſemani vallis pinguium ſiue pinguedinum. Q; vero non ſolum dicta vel opera noſtri Saluatoris, verumetiam loca & tempora in quibus operatur, & loquitur, myſticis (vt ſæpe dictum eſt) ſint plena figuris:

Orādi locus.

cum in monte orat dominus quaſi tacite nos admonet ſublimia tm̄ orando inquiri, & pro cæleſtibus bonis ſupplicari debere. At cum in valle orat, & hoc in valle pinguium ſiue pinguedinis, ipſius æque inſinuat nobis humilitatem ſemper in orationibus & internæ pinguedine dilectionis eſſe ſeruandam, ne quis videlicet orans Deum, iactare ſua merita in exemplum Phariſæi ſuperbientis audeat, quin potius humili voce ac mente proclamet. Deus propitius eſto mihi peccatori. Ne aridum a dilectione proximi cor geſtans, ad placandam ſibi conditoris gratiam genu flectat, iuxta eum qui centum denarios fratri quos ſibi debebat dimittere nolens, decem milia talenta ſibi a domino fruſtra precabatur remitti. Ne ieiunum ab amore conditoris pectus habens, temporalia quælibet potius in oratione q̄ eius viſionem requirat, adnumerandus in eis de quibus ait ipſe. Quia receperunt mercedem ſuam. In imo quippe cogitationem ponere, quid eſt aliud q̄ quædam ariditas mentis? Qui autem intellectu cæleſtium iam per ſancta deſideria de ſupernis intimæ delectationis cibo paſcuntur, quaſi largiori alimento pingueſcunt. Hac enim pinguedine ſaginari Pſalmiſta concupierat, cū dicebat. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Quantum vero ad ipſam dominicæ paſſionis diſpenſationem pertinet, apte appropians morti dominus in valle pinguedinis orauit, quia per vallem humilitatis & pinguedinem charitatis pro nobis mortem ſubiit. Humiliauit enim ſemetipſum factus obediens patri vſq; ad mortem. Et maiorem hac dilectionem nemo habet vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. ¶Et aſſumit Petrum, & Iacobum, & Ioannem ſecum; & cœpit pauere & tedere. Et ait illis. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Timet Chriſtus cum Petrus non timeat. Chriſtus timet, Petrus dicit, animam meam pro te ponam. Chriſtus dicit, anima mea turbatur. Vtrūq; verum eſt, & plenum vtrunq; ratione. Quia & ille qui eſt inferior non timet, & ille qui eſt ſuperior gerit timentis affectum. Ille eñ quaſi homo vim mortis ignorat. Iſte autem quaſi deus in corpore conſtitutus fragilitatē carnis exponit, vt eorum qui ſacramentum incarnationis abiurant excluderetur impietas.

Audacia Petri.

Timor dñi.

Deniq; & hoc dixit, & Manichæus non credidit, Valentinus negauit, Marcion phantaſma iudicauit. Eo autem vſq; hominem quē veritate corporis demonſtrabat, æquabat affectu, vt diceret. Sed tamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Suſcepit ergo voluntatem meam, ſuſcepit triſtitiam meam. Confidenter triſtitiam nomino, quia crucem prędico. Mea eſt voluntas quam ſuam dixit. Quia vt homo ſuſcepit triſtitiam meam, vt homo locutus eſt. Et ideo ait. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Mea eſt triſtitia quā meo ſuſcepit affectu. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit qd̄ doleret. Et ſequeſtrata delectatione diuinitatis æternæ, tedio meæ infirmitatis afficitur. Triſtis eſt (inquit) anima mea vſq; ad mortem. Non propter mortem triſtis eſt dominus, quia eum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus ſuſcepit, omnia debuit ſubire quæ corporis ſunt, vt eſuriret, ſitiret, angeretur, contriſtaretur. Diuinitas autem commutari per hos neſcit affectus.

Manichę⁹.

Valētinus.

Marcion.

Voluntas Chriſti.

¶Suſtinete hic, & vigilate. Et cum proceſſiſſet paululum procidit ſuper terram. Q; præcipit, ſuſtinete hic & vigilate: non a ſomno prohibet, cuius tempus non erat imminente diſcrimine, ſed a ſomno infidelitatis & torpore mentis. Dato autem eis præcepto vt ſuſtinerent vigilarentq; ſecum, paululum procedens ruit in faciem ſuam, & humilitatem mentis habitu carnis oſtendit. ¶Et orabat vt ſi fieri poſſet tranſiret ab eo hora, & dixit. Abba pater, oīa tibi poſſibilia ſunt, trāſfer calicē hūc a me. Quid erat illa vox niſi ſon⁹ īfirmitatis nſę? Multi adhuc infirmi cōtriſtant̄ futura morte: ſed ha-

beant rectum cor, vitent mortem quantum poſſent: ſed ſi non poſſunt, dicant, quod ipſe dominus non propter ſe, ſed propter nos dixit. Quid enim dixit? Pater ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte. Ecce habes voluntatem humanam expreſſam. Vide iam rectū
„ cor. Sed non quod ego volo, ſed quod tu. Nō veni (inquit) facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Suam voluntatem dixit, quā temporaliter ſumpſit ex virgine: voluntatem vero eius qui eum miſit, eam videlicet ſignans quam intemporaliter æternus habuit cum patre communem. Orat tranſire calicem, vt oſtendat vere ꝙ & homo erat. Reminiſcens autem & propter quod miſſus eſt, perficit diſpenſationem ad quam miſſus eſt, & clamat, Sed nō quod ego volo, ſed quod tu. Si moritur mors me non moriente, ſecundum carnem videlicet, tranſeat ait calix iſte. Verum quia non aliter hoc fiet (ait) non quod ego volo ſed quod tu. Q; autem patrem inuocans duplici nomine dicit, Abba pater, vtriuſq; populi illum & Iudæi ſcilicet & gentilis Deum eſſe ac ſaluatorem oſtendit. Idem nanq; Abba quod & pater ſignificat. Sed abba Hebræum, pater græcum eſt & latinū. Vt ergo vtrunq; populum in eum crediturum, ab vtroq; eum inuocandum eſſe doceret, vtraq; lingua eum primus ipſe inuocat. Ipſe eſt enim bonus paſtor, qui animam dando pro ouibus ſuis, vnū de duobus gregibus ouile perficit. Ideoq; vtriuſq; voce gregis auxilium patris flagitat, vt nos vtriq; exemplo illius informati, vbi aduerſa imminere ſenſerimus, nos patrem Deum, Hebræi abba inuocantes, vna fidei & charitatis deuotione præſidium cæleſte quęramus. Vnde doctor egregius formam docendi a domino ſumens, ita ſuos alloquitur auditores. Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Abba nimirum illi qui de Iſraelitico populo, nos pater, qui de

Abba pater.

„ gentibus ad fidem Chriſti venimus. ¶Et ve-
„ niens inuenit eos dormientes, & ait Petro. Si
„ mon dormis? Non potuiſti vna hora vigila-
„ re? Ille qui ſupra dixerat, Etiam ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego nunq̃ ſcandalizabor, nūc triſtitiæ magnitudine ſomnum vincere non
„ poteſt. Vigilare & orate, vt non intretis in tē-
„ tationem. Impoſſibile eſt humanam animam non tentari. Vnde & in oratione dominica dicimus, Et ne nos inducas in tētationē: quā ferre nō poſſumus: nō tentationē penitꝰ refutātes: ſed vires ſuſtinēdi in tētatiōibꝰ depcātes.

Tentari neceſſe.

Ergo & impręſentiarum non ait. Vigilate & orate ne tentemini, ſed ne intretis in tentationem. Hoc eſt ne tentatio vos ſuperet vltima, & intra ſuos caſſes teneat. Verbi gratia, Martyr qui pro confeſſione domini ſanguinem fudit, tentatus quidem eſt: ſed tentationis retibus nō eſt ligatus. Qui autem negat, in plagas tentationis incurrit. ¶Spiritus quidem „
promptus eſt, caro vero infirma. Hoc aduer- „
ſum temerarios dictum eſt, qui quicquid crediderint putant ſe poſſe conſequi. Itaq; quantum de ardore mentis confidimus: tantum de carnis fragilitate timeamus. Sed tamen iuxta Apoſtolum ſpiritu carnis opera mortificemus. Facit hic locus & aduerſus Eutychianos, qui dicunt vnam in mediatore Dei & hominum domino ac Saluatore noſtro operationem, vnam fuiſſe voluntatem. Cum enī dicit. Spiritus quidem prōptus eſt, caro vero infirma, duas voluntates oſtendit: humanam videlicet, quæ eſt carnis: & diuinam, quæ eſt deitatis. Vbi humana quidem propter infirmitatem carnis recuſat paſſionem. Diuina autem eius eſt promptiſſima. Quoniam formidare quidem in paſſione, humanæ fragilitatis eſt: ſuſcipere autem diſpenſationem paſſionis, diuinæ voluntatis atq; virtutis eſt.

Eutychiꝰ

¶Et iterum abiens, orauit eundem ſermo- „
nem dicens. Et reuerſus dēnuo inuenit eos „
dormientes. Solus orat pro omnibus, ſicut & „
ſolus patitur pro vniuerſis. Langueſcebant autem & opprimebantur Apoſtolorum oculi, negatione vicina. ¶Et venit tertio, & ait il- „
lis. Dormite iam & requieſcite, ſufficit, venit „
hora, ecce tradetur filius hominis in manus „
peccatorum. Cum dixiſſet, Dormite iam, & „
requieſcite, & adiungeret, Sufficit, ac deinde inferret, Venit hora, ecce tradetur filius hominis &c. vtiq; intelligitur poſt illud quod eis dictum eſt, Dormite & requieſcite, ſiluiſſe dominum aliquantum, vt hoc fieret quod pręmiſerat, & tunc intuliſſe. Ecce appropinquat hora ſiue venit hora. Ideo poſt illa verba poſitum eſt, ſufficit, ideſt ꝙ requieuiſtis iam ſufficit. Sed quia commemorata ipſa non eſt interpoſitio ſilentii domini, propterea coarctat intellectum, vt in illis verbis alia ꝓnunciatio requiratur. Surgite, eamus. Ecce q „
me tradet prope eſt. Poſtq̃ tertio orauerat, & „
Apoſtolorum timorem ſequente pœnitentia impetrauerat corrigendum, ſecurus de paſſione ſua pergit ad perſecutores, & vltro ſe interficiendum præbet, dictq; diſcipulis, Surgite eamus. Ecce qui me tradet, pro-

pe eſt. Non nos inueniant quaſi timentes &
retractantes, vltro pergamus ad mortem, vt
confidentiam & gaudium paſſuri videant.
,, ¶Dederat autem traditor eius ſignum eis di
,, cens. Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, te
,, nete eũ, & ducite caute. Et cum veniſſet, ſta
,, tim accedẽs ad eũ ait. Aue Rabbi. Et oſculat⁹
,, eſt eum. Impudens quidem & ſcelerata confi
dentia, magiſtrum vocare, & oſculum ei inge
rere quem tradebat. Tamen adhuc aliquid
habet de verecundia diſcipuli, cum non eum
palam tradidit perſecutoribus, ſed per ſi
Oſculum Iudę.
gnum oſculi. Suſcepit autem dominus oſcu
lum traditoris, non quo ſimulare nos doce
at, ſed ne proditionem fugere videatur, ſimul
& illud Dauidicum complens. Cum his qui
,, oderunt pacem, eram pacificus. ¶Vnus autẽ
,, quidam de circunſtantibus educẽs gladium
,, percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis, & ampu
,, tauit illi auriculam. Petrus hoc fecit vt Io
annes euangeliſta declarat, eodem nimirum
mentis ardore, quo cętera fecerat. Sciebat eñ
quomodo Phinees puniẽdo ſacrilegos, merce
dem iuſtitiæ & ſacerdotii perennis acceperat.
Auriculę ſanatio.
Lucas autem addit, ꝙ dominus tangens auri
culam ſerui ſanauerit eum. Nunq̃ ergo pie
tatis ſuæ dominus obliuiſcitur, qui etiam hõ
ſtes ſuos nõ patitur vulnerari. Illi iuſto mor
tem inferunt, ipſe perſecutorum vulnera ſa
nat. Myſtice docens etiam eos qui in ſuę mor
tis conſenſione vulnus animæ contraxerant,
ſi fructum poenitentiæ facerent dignum, ſa
,, lutem poſſe mereri. ¶Et reſpondens Ieſus
,, ait illis. Tanq̃ ad latronem exiſtis cum gladiis
,, & lignis comprehendere me. Quotidie eram
,, apud vos in templo docens, & non me tenui
,, ſtis. Stultum eſt (inquit) eum cum gladiis &
fuſtibus quærere, qui vltro ſe veſtris tradat
manibus: & in nocte quaſi latitantem & ve
ſtros oculos declinantem, per proditorem in
ueſtigare, qui quotidie in templo doceat. Sed
ideo aduerſum me in tenebris cõgregamini,
,, quia poteſtas veſtra in tenebris eſt. ¶Tunc di
,, ſcipuli eius relinquẽtes eum, omnes fugerũt.
Impletur ſermo domini quem dixerat, ꝙ o
mnes diſcipuli ſcandalizarentur in illo in ipſa
nocte. Nam etſi turba permittente ad peti
tionem domini fugerunt, vt Ioannes ſcribit,
pauorem tamen ac timiditatem ſuæ mentis
oſtendebant, ꝙ ad fugæ præſidium prom
ptiores, q̃ ad fiduciam patiendi cum Chriſto
,, extiterant. ¶Adoleſcens autem quidam ſe
,, quebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo,
,, & tenuerunt eum. At ille reiecta ſindone nu
dus profugit ab eis. Quod ait amictus ſindo ,,
ne ſuper nudo, ſubauditur corpore, ideſt cor
pore ſuper nudo, quia non aliud indumentũ
quam ſolam habebat ſindonem. Quis autem
fuerit iſte adoleſcens, Euangeliſta non dicit.
Quiſquis vero fuit, maiorem in ſe q̃ in cæte
ris amorem domini permanſiſſe comprobat,
qui illis iam fugientibus, ipſe donec ab hoſti
bus comprehenderetur, vinculo charitatis
aſtrictus eum proſequi non omiſit. Quis nec
dum perfectam habuerit charitatem, qui a
comitatu Saluatoris vel tẽtus profugere po
tuit. Quia ſicut perfecta charitas foras mit
tit timorem, ita timor mentem obſidens, im
perfectam arguit charitatem. Sed notandum
ſolertiusq; de hoc adoleſcente ſcribens Euan
geliſta non ait quia fugit a comitatu domi
ni, vel fugit a ſequendo dominum, ſed reiecta
(inquit) ſindone, nudus profugit ab eis. Fu
git enim ab hoſtibus, quorum & præſentiam
deteſtabatur & facta: non fugit a domino ſal
uatore ac magiſtro ſuo, cuius amorẽ etiã cor
pore abſens fixum in corde ſeruauit. Neq; ali
Ioannes Euãgeliſta.
quid vetat intelligi Ioannem hunc fuiſſe ado
leſcentem, dilectum præ cæteris magiſtro di
ſcipulum. Nam & illum eo tẽpore fuiſſe ado
leſcentem, longa poſt hæc in carne vita eius
indicio eſt. Potuit enim fieri vt ad horam te
nentium manibus elapſus, mox reſumpto in
dumento redierit, & ſub dubia noctis luce ſe
ſe turbis ducentiũ Ieſum quaſi vnus de ipſis
immiſcuerit, donec ad atrium pontificis cui
erat notus perueniret, iuxta quod in ſuo ipſe
Euãgelio commemorat. Sicut autem Petrus
qui culpam negationis poenitentiæ lachry
mis abluit, & cõfeſſione dominici amoris funi
ditus extirpauit, recuperationem oſtendit eo
rum qui in martyrio labuntur: ita cæteri di
ſcipuli qui articulum cõprehenſionis fugien
do præuenerant, cautelam fugiendi docent
eos, qui ſe minus idoneos ad toleranda ſuppli
cia ſentiunt. Quibus tutius eſt multo, præſi
dia latebrarum petere, q̃ ſe diſcrimini certa
minum exponere. Ita etiam iſte adoleſcens
qui reiecta ſindone nudus ꝓfugit ab impiis,
illorũ & opus deſignat & animũ, qui vt ſecu
riores ab incurſibus hoſtiũ fiant, quicquid in hoc
mũdo poſſidere videntur abiiciũt, ac nudi pot⁹
domino famulari, q̃ adhærendo mundi re
bus materiam tentandi atq; a deo reuocandi
aduerſariis dare didicerunt. Iuxta exẽplũ bea
ti Ioſeph, qui relicto in manibus adulteræ pal
lio, foras exiliuit, malens deo nudus, q̃ indu
tus cupiditatibus mundi meretrici ſeruire,

¶Et adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdotem. Summum ſacerdotem Caypham ſignificat, qui (ſicut Euangeliſta Ioannes ſcribit) erat pontifex anni illius. De quo conſentanea teſtatur Ioſephus, quia pōtificatum ſibi abſq; merito dignitatis emerit a Principe Romano. Non ergo mirum eſt ſi iniquus pōtifex inique iudicat.

Caypha.

¶Petrus autē a lōge ſecutus eſt eum vſq; in atrium ſummi ſacerdotis. Merito a longe ſequebatur, qui iam proxime erat negaturus. Neq; enim negare poſſet, ſi Chriſto proximus adhæſiſſet. Verum in hoc maxima nobis eſt admiratione venerandus, quia dominum non reliquit etiam cum timeret. Q; enim timet, naturæ eſt: ꝙ ſequitur, deuotionis: ꝙ negat, obreptionis: ꝙ pœnitet, fidei. Aliter. Q; ad paſſionem eundem dominum a lōge ſequitur Petrus, ſignificabat eccleſiam ſecuturam quidem, hoc eſt imitaturam paſſionem domini, ſed longe differenter. Eccleſia enim pro ſe patitur, at ille pro eccleſia.

Petri etiā negaturi cōmēdatio

¶Et ſedebat cum miniſtris, & calefaciebat ſe ad ignem. Eſt dilectiōis ignis, eſt & cupiditatis. De hoc dicitur. Ignē veni mittere in terrā, & quid volo niſi vt ardeat? De illo autem. Omnes adulterantes velut cliban⁹ corda eorum. Iſte ſuper credentes in cœnaculo Sion deſcendens, variis linguis eos deū laudare docuit. Ille in atrio Cayphę iſtinctu maligni ſpiritus accenſus ad negandum ac blaſphemandum dominum noxias perfidorum linguas armabat. Quod enim intus in domo principis ſacerdotum ſynodus maligna gerebat: hoc ignis in atrio foris inter frigora noctis materialiter accenſus, typice præmonſtrabat. Quicunq; ergo vitioſum noxiumq; in ſe extinguit incendium, poteſt dicere cum propheta domino, Quia fact⁹ ſum ſicut vter in pruina, iuſtificationes tuas non ſum oblitus. In quibuſcunq; autem flammam charitatis turbida vitiorum flumina obruerunt, audiunt a domino, quoniam abūdauit iniquitas, refrigeſcit charitas multorum. Quo frigore torpens ad horā Apoſtolus Petrus, quaſi prunis miniſtrorum Cayphæ calefieri cupiebat, quia temporalis commodi ſolatium perfidorum ſocietate quærebat. Sed non mora, reſpectus a domino cum ignem prauorum corpore, tum infidelitatem in corde reliquit. Ac poſt reſurrectionem domini ſancto igni recreatus, funditus exceſſum trinæ negatiōis, trina dilectionis confeſſione purgauit. Tunc etenim completa illa memorabili piſcium captura cum veniſſet ad dominum cum diſcipulis ſuis, prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum & panem mox videns, ſui cordis arcana prunis inflammauit amoris.

Ignis duplex.

¶Et quidam ſurgentes falſum teſtimonium ferebant aduerſus eum dicentes. Quoniam nos audiuimus eum dicentem. Ego diſſoluam templum hoc manu factū, & poſt triduum aliud non manu factum ædificabo. Quomodo falſi teſtes ſunt, ſi ea dicunt quæ dominum dixiſſe legimus? Sed falſus teſtis eſt qui non eodem ſenſu dicta intelligit, quo dicuntur. Domin⁹ enim dixerat de templo corporis ſui. Sed & in ipſis verbis calumniantur, & paucis additis vel mutatis quaſi iuſtam calumniam faciūt. Saluator dixerat. Soluite templum hoc. Iſti commutant & aiunt. Ego diſſoluam templum hoc manu factum. Vos (inquit) ſoluite, non ego. Quia illicitum eſt vt ipſi nobis inferamus mortem. Deinde illi vertunt, & poſt triduum aliud non manu factum ædificabo, vt proprie de templo Iudaico dixiſſe videatur. Dominus autem vt oſtēderet animal viuum & ſpirans templum dixerat, & ego in triduo ſuſcitabo illud. Aliud eſt ædificare, aliud ſuſcitare.

Teſtes falſi.

¶Et exurgens ſummus ſacerdos in medium, interrogauit Ieſum dicens. Non reſpondes quicq̄ ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil reſpondit. Ira præceps & impatiens non inueniens calumniæ locum, excutit de ſolio pontificem, vt inſaniam mentis, motu corporis demonſtraret. Quanto plus Ieſus tacebat ad indignos reſponſione ſua falſos teſtes & ſacerdotes impios: tanto magis pontifex furore ſuperatus eum ad reſpondendum prouocat, vt ex qualibet occaſione ſermonis locum inueniat accuſandi. Nihilominus Ieſus tacet. Sciebat enim quaſi Deus, quicquid reſpondiſſet, torquendum ad calumniam.

¶Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat eum, & dicit ei. Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Ieſus autem dixit illi. Ego ſum. In Matthæo ſcriptum eſt, ꝙ interroganti & adiuranti ſe pontifici ſi eſſet Chriſtus, reſpondit. Tu dixiſti. Pro quo Marcus poſuit, Ego ſum. vt videlicet oſtenderet tantum valere quod ei dicit Ieſus, Tu dixiſti, quantum ſi diceret, Ego ſum.

Tu dixiſti.

¶Et videbitis filium hominis a dextris ſedentē virtutis, & venientē cū nubibus cęli. Si ergo tibi in Chriſto o Iudęe, pagane, & hæretice, contēptus, infirmitas, & crux contumelia eſt, vide quia per hæc filius hominis ad dexteram dei patris ſeſſurus, & ex partu virginis homo natus, in ſua cum cęli nubibus eſt

maieſtate venturus. Vnde & Apoſtolus cum
crucis abiecta deſcripſiſſet, dicens ꝙ humilia-
uit ſemetipſum factus obediens vſq; ad mor-
tem, mortẽ autem crucis, adiũxit atq; ait. Pro
pter qđ & deus illũ exaltauit, & donauit illi
nomen, qđ eſt ſuper omne nomen, vt in nomi
ne Ieſu omne genu flectatur, cęleſtiũ, terreſtri
um, & infernorũ, & omnis lingua cõfiteatur,
,, ꝙ Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. ¶ Sũ
,, mus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua
,, ait. Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis
,, blaſphemiã. Quem de ſolio ſacerdotali furor
excuſſerat, eadẽ rabies ad ſcindẽdas veſtes pro
uocat. Scindit veſtimẽta ſua vt oſtendat Iudę
os ſacerdotalẽ gloriam perdidiſſe, & vacuã ſe

Scindere veſtimenta.

dem habere põtificis. Sed & cõſuetudinis Iu-
daicę eſt, cũ aliquid blaſphemię & quaſi cõtra
deũ audierint, ſcindere veſtimenta ſua. Quod
Paulũ quoq; & Barnabã quãdo in Lycaonia
deorũ cultu honorabãtur, feciſſe legimus. He
rodes autẽ quia non dedit honorẽ deo, ſed ac
quieuit immoderato fauori populi, ſtatim ab
angelo percuſſus eſt. Altiore autẽ myſterio fa
ctũ eſt vt in paſſione domini põtifex Iudęorũ
ſua ipſe veſtimenta diſciderit, cũ tunica domi
ni nec ab ipſis qui eũ crucifixere militibꝰ ſcin
di potuerit. Figurabatur enim ꝙ ſacerdotiũ
Iudęorũ pro ſceleribus ipſorũ põtificum eſſet
ſcindendũ, & a ſuę ſtatu integritatis omnimo
dis ſoluendũ: ſoliditas vero ſanctę vniuerſalis
eccleſię quę veſtis ſui redemptoris ſolet appel
lari, nunꝗ valeat diſrũpi. Quin potius & ſi Iu
dęi, ſi gẽtiles, ſi hęretici, ſi mali catholici humi
litatem domini Saluatoris cõtemnant, eius ta
mẽ vſq; ad cõſummationẽ ſeculi in illis quos
ſors electionis inuenerit, inuiolata ſit perman
,, ſura caſtitas. ¶ Et cœperunt quidam cõſpue-
,, re eũ, & velare faciem eius, & colaphis eũ cę-
,, dere, & dicere ei. Prophetiza. Et miniſtri alapis
,, eũ cędebant. Impleta eſt hoc loco prophetia ꝗ
ait. Dedi maxillas meas alapis, & faciem meã
non auerti a confuſione ſputorũ. Sed qui tũc
cæſus eſt colaphis ſiue alapis Iudæorum, cędi
tur etiam nũc blaſphemiis falſorũ Chriſtiano
rum. Qui tunc cõſputus eſt ſaliuis infideliũ,
nunc vſq; veſanis nominetenus fideliũ exho-

Velamen faciei.

noratur atq; irritatur opprobriis. Velauerũt
autẽ faciem eius, nõ vt eorũ ille ſcelera nõ vi
deat, ſed vt a ſe ipſi ſicut quondã Moyſi fece
rũt gratiã cognitionis eius abſcõdant. Si eñ
crederẽt Moyſi, crederent forſitã & dño. Qđ
velamentũ vſq; hodie manet ſuper cor eorũ
nõ reuelatũ. Nobis autem in Chriſtũ credẽti
bus ablatũ eſt. Neq; enim fruſtra eo moriente
velum templi ſciſſum eſt mediũ, & ea quę to
to legis tempore latuerant, & abſcondita car-
nali Iſrael fuerant, noui teſtamenti cultoribus
ſunt patefacta ſancta ſanctorũ arcana. Qđ ve
ro dicunt ei prophetiza, & iuxta alios euãge-
liſtas, Prophetiza quis eſt qui te percuſſit? qua
ſi in cõtumeliam faciũt eius qui ſe a populis
prophetam voluerit haberi. Sed ipſo diſpẽſan
te quæ patitur omnia pro nobis fiunt: vt ſicut
Petrus hortatur, Chriſto in carne paſſo nos ea
dem cogitatione armemur, atq; ad toleranda
pro nomine eius irriſionũ opprobria præpare
mur. ¶ Et cum eſſet Petrus in atrio deorſum ,,
venit vna ex ancillis ſummi ſacerdotis. Et cũ ,,
vidiſſet Petrũ calefacientem ſe, aſpiciens illũ, ,,
ait. Et tu cũ Ieſu Nazareno eras? At ille nega ,,
uit dicẽs. Neq; ſcio, neq; noui qđ dicas. Quid ,,
ſibi vult ꝙ prima eũ prodit ancilla, cũ viri vti

Cur ancilla prima &c.

ꝙ magis eum potuerint recognoſcere? Niſi vt
& iſte ſexus peccaſſe in necem domini videre
tur, & iſte ſexus redimeretur per domini paſ
ſionem. Et ideo mulier reſurrectionis accipit
prima myſteriũ, & mandata cuſtodit, vt vete
rem præuaricationis aboleret errorẽ. ¶ Et exi ,,
uit foras ante atrium, & gallus cantauit. De ,,
hoc galli cantu cęteri euangeliſtę tacent, non
tamẽ factum eſſe negant, ſicut & multa alia
alii ſilentio ꝑtereũt, quę alii narrãt. ¶ Rurſus ,,
autem cũ vidiſſet illum ancilla, cœpit dicere ,,
circunſtantibus, quia hic ex illis eſt. At ille ite ,,
rum negauit. Non hæc eadem quę prius ac- ,,
cuſabat ancilla eſſe credenda eſt. Dicit namq;
Matthæus apertiſſime. Exeunte illo ianuam
vidit eum alia, & ait iis qui erant ibi, & cæte
ra. In hac autẽ negatione Petri diſcimus, non
ſolũ abnegari Chriſtum ab eo qui dicit eũ nõ
eſſe Chriſtum, ſed ab illo etiã qui cum ſit, ne-
gat ſe eſſe chriſtianum. Dominus autẽ nõ ait
Petro, diſcipulũ meũ te negabis, ſed me nega
bis. Negauit ergo ipſum, cũ ſe negauit eiꝰ eſſe
diſcipulũ. ¶ Et poſt puſillũ, rurſꝰ ꝗ aſtabãt di ,,
cebãt Petro. Vere tu ex illis es. Nã & Galilęꝰ ,,
es. Non ꝙ alia lingua Galilęi ꝗ Hieroſolymi ,,
tæ loquerẽtur, ꝗ vtriq; fuerint Hebręi, ſed ꝙ vna
quæq; ꝓuincia & regio ſuas habeat ꝓprietates,
ac vernaculum loquendi ſonum vitare non
poſſit. Vnde in Actibus apoſtolorum, cum ii
quibus ſpiritꝰ ſanctus inſederat, omnium gẽ-
tium linguis loquerentur, inter alios ꝗ de di-
uerſis mũdi plagis aduenerãt, etiã illi qui ha-
bitabant Iudęã dixiſſe referuntur. Nõne ecce
omnes iſti qui loquunt̃ Galilęi ſunt? Et quo-
modo nos audiuimꝰ vnuſqſq; linguã noſtrã
in qua nati ſumus? Et Petrus fratribꝰ loquẽs
in Hieruſalem, Et notũ inquit factũ eſt omni
bus habitantibus in Hieruſalem, ita vt appel

latetur ager ille lingua eorum Acheldemach.
Quare lingua eorũ, niſi quia idẽ nomẽ aliter
illi, hoc eſt Hieroſolymitę,aliter ſonabãt Gali
,, lęi?¶Ille aũt cœpit anathematizare & iurare
,, quia neſcio hominẽ iſtum quem dicitis.Et ſta
,, tim iterum gallus cantauit.Solet ſcriptura ſa
Temporis cramentũ cauſarũ per ſtatum deſignare tẽpo
ratio. rum.Vnde Petrus qui media nocte negauit,
ad gallicantũ pœnituit.Qui etiam poſt reſur
rectionẽ domini diurna ſub luce illum quem
tertio negauerat,tertio ęque ſe amare profeſ-
ſus eſt.Quia nimirum qđ in tenebris obliuio
nis errauit,& ſperatę iã lucis rememoratione
correxit,& eiuſdem verę lucis adepta præſen-
tia plene totum quicquid nutauerat erexit.
Hunc opinor gallum aliquem doctorũ intelli
gendũ,qui nos iacentes excitans,& ſomnolen
tos increpãs dicat,Euigilate iuſti,& nolite pec
,, care.¶Et recordatus eſt Petrus verbi qđ dixe
,, rat ei Ieſus,Priuſq̃ gallus cantet bis , ter me
,, negabis. Et cœpit flere. Q; nociua prauo
rum colloquia! Petrus ipſe inter infideles
vel hominem ſe noſſe negauit,quẽ inter con-
diſcipulos iam dei filium fuerat cõfeſſus. Sed
nec in atrio Cayphę retentus poterat agere
pœnitentiam.Egreditur foras vt alii narrant
euangeliſtę,quatenus ab impiorum cõcilio ſe
cretus,ſordes pauidæ negationis liberis fleti-
bus abluat.

Caput.XV.

,, ET confeſtim conſilium faciẽ
,, tes mane ſummi ſacerdotes
,, cum ſenioribus & ſcribis &
,, vniuerſo concilio vinciẽtes
,, Ieſum duxerunt & tradide
,, runt Pilato.Non ſolum ad
Pilatũ,ſed etiã ad Herodẽ
ductus eſt,vt vterq; domino illuderet.Et cer
ne ſollicitudinem ſacerdotum in malo. Tota
nocte vigilauerunt vt homicidiũ facerent, &
vinctum tradiderunt Pilato.Habebant enim
hunc morem,vt quẽ adiudicaſſent morti,li-
gatum iudici traderent.Attamen notãdum
ꝙ non tunc primum ligauerunt eũ,ſed mox
comprehẽſum nocte in horto,vt Ioannes de-
clarat,ligauerunt ,& ſic adduxerunt eum ad
,, Annam primum.¶Et interrogauit eum Pila
,, tus.Tu es rex Iudęorũ?Pilato nihil aliud cri-
minis interrogante niſi vtrum rex Iudæorũ
ſit, arguuntur impietatis Iudæi ꝙ ne falſo
quidem inuenire potuerint qđ obiicerent ſal
,, uatori.¶At ille reſpondẽs ait illi.Tu dicis.Sic
reſpõdit vt & verum diceret,& ſermo eius
calumniæ non pateret.Et attende ꝙ Pilato g

inuitus ferebat ſententiam,aliqua in parte re
ſponderit,ſacerdotibus autem & principibus
reſpondere noluerit,indignoſq; ſuo ſermone
iudicarit.¶Pilatus autẽ turſus interrogauit ,,
eũ dicens.Non reſpondes quicq̃?Vide in quã ,,
tis te accuſant.Ieſus autẽ amplius nihil reſpõ ,,
dit. Ethnicus quidem eſt qui cõdemnat Ie- ,,
ſum,ſed cauſam refert in populum Iudæorũ.
Vide in quãtis te accuſant.Ieſus autem nihil
reſpondere voluit,ne crimen diluens dimitte
retur a pręſide,& crucis vtilitas differretur.
¶Pontifices autẽ concitauerunt turbã vt ma ,,
gis Barrabam dimitteret eis.Hęret Iudęis vſ ,,
ꝙ hodie ſua petitio,quã tanto labore impetra Petitio
runt.Q; enim data ſibi optione,ꝑ Ieſu latro- Iudęorũ.
nem,pro ſaluatore interfectorem, pro datore
vitæ elegerunt ademptorem,merito ſalutem
perdiderũt & vitam,& latrociniis ſeſe ac ſedi
tionibus in tantũ ſubdiderunt,vt & patriam
regnumq; ſuum qđ plus Chriſto amauere, ꝑ
diderint, & hactenus eam quam vendidere
ſiue animæ ſiue corporis libertatem recipere
non meruerint.¶Pilatus autẽ iterum reſpon ,,
dens ait illis.Quid ergo vultis vt faciam re- ,,
gi Iudęorum?At illi iterũ clamauerunt, cru ,,
cifige eũ.Pilatus vero dicebat eis.Quid enim ,,
mali fecit?Multas liberãdi ſaluatorem Pilatus ,,
occaſiones dedit.Primũ latronẽ iuſto cõferẽs, Pilati co-
deinde inferẽs.Quid ergo vultis vt faciã regi natus.
Iudęorũ?Cumq; reſpõderẽt,crucifigat,nõ ſta
tim acquieuit,ſed iuxta ſuggeſtionem vxoris
quę mandauerat ei,vt Matthęus ſcribit,Nihil
tibi & iuſto illi,ipſe quoq; reſpõdẽs,Quid enĩ
(ait)mali fecit ! hoc dicendo Pilatus abſoluit
Ieſum.¶At illi magis clamabãt,crucifige eũ. ,,
Vt impleretur qđ in vigeſimoprimo pſalmo
dixerat.Circundederunt me canes multi,con
gregatio malignantium obſedit me. Et illud
Hieremiæ.Facta eſt mihi hęreditas mea ſicut
leo in ſylua,dederunt ſuper me vocem ſuam.
Eſaia quoq; in hac ſententia congruente. Et
expectaui vt facerent iudicium,fecerunt autẽ
iniquitatem,& non iuſtitiam,ſed clamorem.
¶Pilatus autẽ volens populo ſatiſfacere dimi ,,
ſit illis Barrabã,& tradidit Ieſum flagellis cæ ,,
ſum,vt crucifigeretur. Ieſus autẽ flagellatus ,,
nõ ab alio q̃ ab ipſo Pilato intelligendus eſt. Flagella-
Scribit nanq; aperte Ioannes.Clamauerũt rur tus Ieſus
ſum omnes dicentes.Non hunc ſed Barrabã.
Erat autẽ Barrabas latro.Tunc ergo appre-
hendit Pilatus Ieſum & flagellauit.Ac dein-
de ſubiungit.Et milites plectentes coronam
de ſpinis impoſuerunt capiti eius. & cætera.
Qđ quidẽ ideo feciſſe,atq; ideo credendus eſt
militibus eũ illudendum tradidiſſe,vt ſatiati

pœnis & opprobriis eius Iudęi mortē eius vl
tra ſitire deſiſterent.Hoc autē factum eſt , vt
quia ſcriptū erat, Multa flagella peccatorū,
illo flagellato nos a verberibus liberaremur.
dicente ſcriptura.Flagellū non appropinqua
„ bit tabernaculo tuo.¶Milites autē duxerunt
„ eum in atrium prętorii,& conuocant totam
„ cohortem,& induunt eum purpura,& impo
„ nunt ei plectentes ſpineam coronam,& cœpe
„ runt ſalutare eum Aue rex Iudęorū. Milites
quidem ꝙ rex Iudęorum fuerat appellatus,&
hoc ei ſcribę & ſacerdotes crimen obiecerant
ꝙ ſibi i populo Iſraelitico vſurparet imperiū,
illudentes hoc faciunt,vt nudatum priſtinis
veſtibus induant purpura,qua reges veteres
vtebantur,& pro diademate imponāt ei co-
ronam ſpineam.pro ſceptro regali, dent cala-
mum,vt Matthæus ſcribit,& adorent quaſi
regem.Nos autē omnia hęc intelligamus my
ſtice.Quomodo enim Cayphas dixit , Opor-
tet vnum hominē mori pro omnibus,neſciēs
quid diceret:ſic & iſti quodcūq fecerūt,licet
alia mente fecerint,tamē nobis qui credimus
ſacramenta tribuebant.Notandum autem ꝙ
pro eo qđ Marcus ait,Et induunt eum pur-
pura,Matthęus ita poſuit.Et exuentes eum,
chlamydē coccineā circūdederūt ei.Vbi intel
ligitur qđ Matthęus ait,Chlamydē coccineā
circundederunt ei,hoc Marcus dixiſſe,Indu-
tum purpura.Pro regia enim purpura chla-
Coccinea chlamys
mys illa coccinea ab illudētib⁹ adhibita erat,
& eſt rubra quædā purpura cocco ſimillima.
Poteſt etiam fieri vt purpuram etiā Marcus
commemorauerit,quam chlamys habebat,ǭ
uis eſſet coccinea. Myſtice ergo in purpura
qua indutus eſt dominus,ipſa eius caro quā
paſſionibus obiecit inſinuatur.De qua prę̄miſ
ſa dixerat ꝓphetia.Quare ergo rubrū eſt in-
dumētū tuū, & veſtimēta tua quaſi calcātiū
in torculari? In corona vero quā portabat ſpi
nea,noſtrorū ſuſceptio peccatorum , pro qua
mortalis fieri dignatus eſt, oſtenditur. Iuxta
qđ prę̄curſor ipſius teſtimonium ei perhibēs
ait.Ecce agnus dei,ecce q tollit peccata mun
di.Nanq ſpinas in ſignificatione peccatorū
poni ſolere teſtatur ipſe dominus , qui proto
plaſto in peccatū prolapſo dicebat.Terra tua
ſpinas & tribulos germinabit tibi.Qđ eſt ap-
te dicere.Conſcientia tua punctiones tibi &
aculeos vitiorū procreare non deſiſtet. Q; ve
ro iuxta euāgelium Lucę dominus apud He
rodem alba veſte induitur , in cęteris vero
euangeliſtis a militibus Pilati ſub coccineo
ſiue purpureo habitu illuſus eſſe perhibetur,
collata vtraq narratione in vno innocētia &
caſtitas aſſumptę humanitatis,in altero autē
veritas paſſionis per quam ad gloriā regni im
mortalis eſſet perueneturus,exprimitur.Sicut
enim purpura colorem ſanguinis qui pro no
bis effuſus eſt,imitatur:ita & habitus regni
qđ poſt paſſionē intrauit nobiſq intrandum
patefecit,inſinuat.Verum quia dixit Apoſto
lus,Quotquot eīm in Chriſto baptizati eſtis
Chriſtum induiſtis . & Eſaias domino de ele
ctis omnibus,His(inquit)velut ornamēto ve
ſtieris,poteſt in hoc vtroq domini habitu inī
micorum quidē ſententia probroſo,ſed ipſius
domini electione glorioſiſſimo,omnis electo-
rum eius multitudo,quę in martyres venerā
dos,& cęteram fidelium plebem diſtinguitur,
aptiſſime deſignari . Alba etenim veſte in-
duitur,cum munda iuſtorum confeſſione cir
cūdatur.Purpura ſiue cocco veſtitur,cum in
triumpho victorioſorum martyrum gloriaẗ.
¶Et percutiebant caput eius arundine,& cō „
ſpuebant eum.Et ponentes genua adorabant „
eum.Hęc tunc fecere milites Pilati , hęc vſq „
hodie faciunt hęretici & pagani,milites vtiq Caput
diaboli.Quia enim caput Chriſti deus,caput Chriſti
eius percutiunt qui eum deū eſſe verum de- pcutiētes
negant . Et quia per arundinem ſcriptura ſo
let confici, quaſi arundine caput Chriſti feri-
unt,qui diuinitati illius contradicentes, erro
rem ſuū confirmare auctoritate ſacrę ſcriptu
rę conantur.Spuunt in faciem eius, qui eius
præſentiam gratię verbis execrandis ex inter
nę cęcæ mentis inſania conceptis reſpuunt,&
Ieſum Chriſtum in carne veniſſe denegant.
Et quidem milites eum quaſi qui deū ſe ipſe
falſo dixiſſet illudentes adorabant , ſed ſunt
hodie qđ eſt grauioris veſanię,qui eum certa
fide vt deū verum adorant,ſed peruerſis acti
bus mox verba eius quaſi fabuloſa deſpiciūt,
ac promiſſa regni illius temporalib⁹ illecebris
longe poſtponunt.¶Et educunt illum vt cru „
cifigerent eum . Et angariauerunt prætereū „
tem quempiā Simonem Cyrenęum venientē „
de villa patrem Alexādri & Rufi, vt tolleret „
crucem eius.Magnę tunc opinionis fuiſſe Si- „
mon iſte videtur,cum filii quoq eius quaſi iā
noti omnibus deſignentur ex nomine.Sed ca Euangeſ.
uendum ne cui videatur contrarium, ꝙ Io- concor.
annes ſcribit ipſum dominū ſibi crucem por
taſſe: cęteri vero euangeliſtę hunc Simonem
Cyrenęum eam baiulaſſe referunt.Primo nan
q a domino portata,ac deinde Simoni,quem
exeuntes forte obuium habuerunt,portanda
impoſita eſt.Et hoc congruo ſatis ordine my
ſterii.Quia nimirum ipſe paſſus eſt pro nobis
relinquens nobis exemplum vt ſequamur ve

ſtigia eius.Et quia Simon iſte non Hieroſoly
Cyrene. mita ſed Cyrenęus eſſe perhibetur(Cyrene
enim Libyę ciuitas eſt,vt in Actibus apoſtolo
rum legimus)recte per eum populi gentiū de
ſignantur, qui quondam peregrini & hoſpi-
tes teſtamentorū nunc obediendo ciues ſunt
& domeſtici dei, & ſicut alibi dicitur,Hære-
des quidem dei,cohęredes autē Chriſti.Vn-
de apte Simon obediens,Cyrene hęres inter
Villa. pretatur.Nec pręter eundum ꝙ idem Simon
Pagani de villa veniſſe refertur.Villa enī gręce πάγος
dicitur.Vnde paganos appellamus eos quos
a ciuitate dei alienos,& quaſi vrbanæ conuer
ſationis videmus eſſe expertes.Sed de pago Si
mon egrediens crucem portat poſt Ieſum,cū
populus nationum paganis ritibus derelictis
veſtigia dominicę paſſionis obedienter ample
„ ctitur.¶Et per ducunt illum in Golgotha lo-
„ cum,qđ eſt interpretatum Caluarię locus.Ex
„ tra vrbis portā loca ſunt in quibus truncan
Caluariæ, tur capita damnatorum,& Caluariæ.i.decol-
latorum ſumpſere nomen.Propterea autem
ibi crucifixus eſt dominus,vt vbi prius erat
area damnatorum,erigerentur vexilla marty
rii.Et quomodo pro nobis maledictum crucis
factus eſt & flagellatus & crucifixus,ſic pro o
mnium ſalute quaſi noxius inter noxios cru-
„ cifigitur.¶Et dabant ei bibere myrrhatū vi-
„ num & non accepit.Deus loquitur ad Hie
ruſalē.Ego te plantaui vineam meam veram
quomodo facta es in amaritudinem vitis alie
næ!Amara vitis,amarū vinū fecit:qđ propi-
nat domino Ieſu,vt impleatur qđ ſcriptū eſt,
Dederunt in cibum meū fel,& in ſiti mea po
Concord. tauerūt me aceto.Qđ autē dicitur, Et nō ac
euang. cepit.vel ſecūdū Matthęum,Cū guſtaſſet no
luit bibere. hoc indicat,ꝙ guſtauerit quidem
pro nobis mortis amaritudinē , ſed tertia die
reſurrexerit.Quod enim ait Marcus,nō acce
pit,intelligitur nō accepit vt biberet. Guſta-
uit autē ſicut Matthęus teſtis eſt,vt qđ idem
Matthęus ait,Noluit bibere,hoc Marcus dixe
rit Nō accepit,tacuerit aūt ꝙ guſtauerit.Sed
& hoc qđ ait Marcus , Myrrhatū vinū,intelli
gēdum eſt Matthęum dixiſſe cū felle mixtum
Fel quippe pro amaritudine poſuit.Et myr-
rhatum enim vinum amariſſimū eſt.q̄q̄ fieri
poſſit vt & felle & myrrha vinum amariſſi
mum redderetur.¶Et crucifigentes eum di
„ uiſerunt veſtimenta eius,mittentes ſortem ſu
„ per eis quis quid tolleret.Hęc Ioannes euāge
„ liſta plenius exponit : ꝙ ſcilicet milites cętera
in quatuor partes iuxta ſuum numerū diui-
dentes,de tunica quę inconſutilis erat deſu-
per cōtexta per totum,ſortem miſerint.Qua

dripertita autē veſtis dn̄i, quadripertitā eius
figurauit eccleſiam,toto ſcilicet orbe(qui qua
tuor partibus conſtat)terrarum diffuſam, &
omnibus eiſdem partibus ęqualiter ideſt con Tunica i
corditer diſtributā . Tunica vero illa ſortita, cōſutilis.
omnium partium ſignificat vnitatē,quę cha-
ritatis vinculo cōtinetur.Si enim charitas iu
xta Apoſtolum,& ſupereminentiorem habet
viam,& ſupereminet ſcientię,& ſuper omnia
pręcepta eſt,merito veſtis qua ſignificatur,de
ſuper contexta perhibetur.In ſorte autē quid
niſi gratia dei commendata eſt!Sic quippe in
vno ad omnes peruenit,cū ſors omnibus pla
cuit : quia & dei gratia in vnitate ad omnes
peruenit . Et cū ſors mittitur,nō perſonæ cu
iuſcūq; vel meritis,ſed occulto dei iudicio ce
ditur.Et quia ſicut dicit Apoſtolus,vetus ho
mo noſter ſimul affixus eſt cruci cum illo vt
euacuetur corpus peccati,vt vltra non ſeruia
mus peccato, q̄diu id agunt opera noſtra vt
euacuetur corpus peccati , & q̄diu exterior
homo corrumpitur,vt interior renouetur de Tempus
die in diem,tempus eſt crucis.Hęc ſunt etiam crucis.
bona opera quidē,tamē adhuc laborioſa, quo
rum merces requies eſt.Sed ideo dicitur Spe
gaudentes,vt requiem futuram cū hilaritate
in laboribus operemur.Hāc hilaritatem ſigni Crucis la
ficat crucis latitudo in tranſuerſo ligno vbi fi titudo.
guntur manus.Per manus enim opera intel
ligimus,per latitudinem hilaritatem operan
tis:quia triſtitia facit anguſtias.Per altitudi- Altitudo
nem autē,cui caput adiungitur,expectatio re
tributionis de ſublimi iuſtitia dei,qui reddet
vnicuiq; ſecundum opera ſua,his quidē ſecun
dum tolerantiam boni operis,gloriā & hono-
rem & incorruptionem quęrentibus vitam
æternā.Itaq; etiam longitudo qua totū cor- Lōgitudo
pus extēditur,ipſam tolerantiā ſignificat. vn
de longanimes dicuntur qui tolerāt.Profun- Profūdū.
dum autē qđ terrę infixum eſt,ſecretū ſacra-
menti præfigurat . Recordaris niſi fallor, ꝙ
verba Apoſtoli in iſta deſignatione crucis ex
pediant vbi ait.In charitate radicati & funda
ti vt poſſitis comprehendere cū omnibus ſan
ctis quæ ſit longitudo,latitudo,altitudo,& ꝓ „
fundum.¶Erat autem hora tertia,& crucifi „
xerunt eum.Sunt qui arbitrentur hora qui- Cōcord.
dem tertia dominū crucifixum, a ſexta autē euang.
hora tenebras factas vſq; ad nonam , vt con-
ſumptę intelligantur tres horę ex quo cruci
fixus eſt,vſq; ad tenebras factas.Et poſſet qui
dem hoc rectiſſime intelligi,niſi Ioannes dice
ret hora quaſi ſexta Pilatum ſediſſe pro tribu
nali in loco qui dicitur Lithoſtratos,hebraice
autē Gabbatha.Sequitur enim.Paraſceue pa

ſchæ hora quaſi ſexta.& dicit Iudęis.Ecce rex
veſter, & cętera.Si ergo hora quaſi ſexta Pila
to ſedente pro tribunali traditus eſt crucifigē
dus Iudęis,quomodo hora tertia crucifixus
eſt,ſicut verba Marci non intelligentes quidā
putauerūt?Iam certe dixerat Marcus,Et cru
cifigentes eū diuiſerūt veſtimenta eius.Si er
go eius rei geſtæ tempus voluit commemo-
rare,ſufficeret dicere.Erat autem hora tertia.
vt quid adiūxit,& crucifixerūt eum?niſi quia
voluit aliquid recapitulando ſignificare, qd
quęſitū inueniretur,cū ſcriptura ipſa illis tem
poribus legeretur quibus vniuerſę eccleſię no
tū erat qua hora dominus ligno ſuſpēſus eſt,
vnde poſſet huius vel error corrigi, vel men
daciū refutari.Sed quia ſciebat a militibus do
minū crucifixū non a Iudęis,occulte oſtende
re voluit eos magis crucifixiſſe q̄ clamauerūt
vt crucifigeretur,q̄ illos qui miniſteriū Prin
cipi ſuo ſecundū ſuum officium prębuerūt.
Intelligitur ergo fuiſſe hora tertia cum cla-
mauerūt Iudęi vt dominus crucifigeretur.Et
veraciſſime demōſtratur tunc eos crucifixiſſe
quando clamauerunt,maxime quia nolebant
videri ſe hoc feciſſe, & propterea eum Pilato
tradiderant,qd eorum verba ſatis indicant ſe
cundum Ioannem.Qd ergo maxime videri
feciſſe nolebāt,hoc eos hora tertia feciſſe Mar
cus oſtendit,veriſſime indicans magis fuiſſe
domini necatricem linguā Iudęorū q̄ militū
,, manus.¶Et erat titulus cauſę eius inſcriptus
,, Rex Iudæorū.Titulus poſitus ſupra crucem
Titulus. eius in quo ſcriptū erat Rex Iudęorum, illud
Rex oſtendit,ꝙ nec occidendo efficere potuerunt,
Chriſtus vt eum regem non haberent qui eis manife-
ſtiſſima & eminentiſſima poteſtate ſecundum
ſua opera redditurus eſt. Vnde in pſalmo ca
nitur.Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo
ſuper Siō montem ſanctū eius.Qui apte etiā
quoniā rex ſimul & pōtifex eſt, cum eximiam
patri ſuę carnis hoſtiam in altari crucis offer
ret,regis quoq; qua prędítus erat dignitatem
titulo prætendit:vt cunctis legere hoc eſt au
dire & credere volentibus inſinuaret,ꝙ p cru
cis patibulum non perdiderit ſuum ſed cōfir
,, marit potius & corroborarit imperium. ¶Et
,, cum eo crucifigunt duos latrones,vnū a de-
,, xtris,& alium a ſiniſtris eius.Latrones qui cū
Latrones. domino ſunt hinc inde crucifixi,ſignificāt eos
qui ſub fide & confeſſione Chriſti vel agonē
martyrii vel q̄libet cōtinētię arctioris iſtitura
ſubeūt.Sed quicunq; hęc pro æterna ſolū cæ
leſtiq; gloria gerunt,hi profecto dextri latro-
nis merito ac fide deſignātur.At qui ſiue hu
manæ laudis intuitu,ſeu qualibet minus di-
gna intentione mundo abrenunciant,nō im-
merito blaſphematoris ac ſiniſtri latronis mē
tem imitātur & actus.De qualibus dicit Apo
ſtolus.Si tradidero corpus meum vt ardeam,
ſi dedero omnes facultates meas in cibos pau
perum,ſi alia plura aut pietatis opera facere,
aut dona gratię ſpiritalis accepiſſe videar,cha
ritatem autē nō habeam, nihil mihi prodeſt.
Beati autē qui ſua propter dominū,& ꝓpter
euangelium relinquunt.Beati qui perſecutio
nem patiuntur propter iuſtitiā,quoniā ipſo-
rum eſt regnū cęlorum.¶Similiter & ſummi ,,
ſacerdotes illudentes ad alterutrum cum ſcri ,,
bis dicebant.Alios ſaluos fecit,ſeipſum nō po ,,
teſt ſaluum facere.Etiā nolentes confitentur ,,
ſcribę & pontifices ꝙ alios ſaluos fecerit.Itaq;
vos veſtra condēnat ſentētia.Qui enim alios
ſaluos fecit,vtiq; ſi vellet ſeipſum ſaluare po
terat.¶Chriſtus rex Iſrael deſcendat nūc de ,,
cruce,vt videamus & credamus. Fraudulēta ,,
promiſſio.Quid eſt plus?de cruce adhuc viuē
tem deſcendere,an de ſepulchro mortuum re
ſurgere?Surrexit & nō creditis: ergo etiam ſi
de cruce deſcēderit ſimiliter nō credetis.¶Et ,,
qui cum eo crucifixi erant conuiciabātur ei. ,,
Quomodo qui cum eo crucifixi erant conui- Concord.
ciabantur ei,quando quidem vnus eorū con- Euang.
uiciatus eſt ſecundū Lucæ teſtimonium,alter
& compeſcuit eum,& in deum credidit?niſi in
telligamus Matthæum & Marcum breuiter
perſtringentes hunc locum pluralem nume
rum pro ſingulari poſuiſſe,ſicut in epiſtola ad
Hebræos legimus pluraliter dictum, Clauſe
rūt ora leonum.cū ſolus Daniel ſignificari in
telligatur.Et pluraliter dictum,Secti ſunt.cū
de ſolo Eſaia tractatur.Quid autem vſitatius
(verbi gratia) q̄ vt dicat aliqs,& ruſtici mihi
inſultant,etiā ſi vnus inſultet?Tunc eñ eſſet
cōtrariū qd Lucas de vno manifeſtauit, ſi illi
dixiſſent ambos latrones cōuiciatos domino,
cū non poſſet ſub numero plurali vnus intel
ligi.Cum vero dictū eſt latrones vel qui cum
eo crucifixi erant,nec additum eſt ambo, nō
ſolū ſi ambo feciſſent poſſet hoc dici, ſed etiā
quia vnus hoc fecit potuit vſitato locutionis
modo per pluralem numerū ſignificari. Qd
vero Luca teſtante vnus latro dominū bla-
ſphemat dicens,Si tu es Chriſtus ſaluum fac
temetipſum & nos. alter vero illum digna
inuectione redarguit, & dominū fideli ſuppli
catione precatur dicens.Domine memento
mei cum veneris in regnum tuū. vſq; hodie
geri in eccleſia videmus,cum mūdanis tacti
afflictionibus veri ſimul & falſi Chriſtiani,il-
li quidem qui ficta mente dominicę paſſionis

ſacramenta geſtant,ad pręſentis vitę gaudia
cupiunt liberari a domino.At qui ſimplici in
tentione cum Apoſtolo non gloriātur niſi in
cruce domini noſtri,ita potius a praeſentibus
ęrumnis optant erui,vt ſpiritū ſuum in ma
nus ſui commendent auctoris,vnaq; cū ipſo
regni cęleſtis deſiderent eſſe participes.Vnde
bene ille qui fide dubia dominū precabatur,
funditus eſt contemptus a domino,neq; vlla
reſponſione dignus habitus.At vero preces il
lius qui ęternam a ſe ſalutē quęrebat,pia mox
dominus exauditione ſuſcipere dignatus eſt.
Quia nimirū quicunq; in tribulationibus po
ſiti temporalia tantū a domino ſolatia requi
runt,temporalibus ſe pariter & ęternis gau
diis priuant.Qui autē veraciter bona patriae
caeleſtis ſuſpirant,ad haec abſq; vlla dubietate
,, Chriſto miſerante perueniunt.¶Et facta ho-
,, ra ſexta tenebrę factae ſunt per totam terram
,, vſq; in horam nonam.Clariſſimum mūdi lu
men retraxit radios ſuos,ne aut pendentem
videret dominū,aut impii blaſphemātes ſua
luce fruerentur.Et notandum q; dominus ſe
xta hora,hoc eſt receſſuro a cētro mūdi ſole
crucifixus ſit:diluculo autē, hoc eſt oriente
iā ſole reſurrectionis ſuę myſteria celebrarit.
Statu enī tēporis ſignauit,qđ effectu operis
exhibuit.Quia mortuus eſt propter peccata
noſtra,& reſurrexit propter iuſtificationē no
ſtram.Nam & Adam peccāte ſcriptum eſt q;
audierit vocē domini Dei deambulātis in pa
radiſo ad auram poſt meridiem.Poſt meridiē
nempe,inclinata luce fidei:ad auram vero,re-
frigeſcente feruore charitatis. Deambulans
autē audiebatur,quia ab homine peccante re
ceſſerat. Rationis ergo immo diuinę pietatis
ordo poſcebat,vt eodem tēporis articulo quo
tunc Adę pręuaricanti occluſerat,nunc latro
ni dominus poenitenti ianuam paradiſi reſe-
raret: & qua hora primus Adam peccando
mortē huic mundo inuexerat,eadem hora ſe
cundus Adam mortē moriendo deſtrueret.
,, ¶Et hora nona exclamauit Ieſus voce magna
,, dicēs.Heli Heli lama zabactani.qđ eſt iterpre
,, tatum,Deus meus deus meus vt quid dere-
,, liquiſti me? Principio vigeſimiprimi Pſalmi
vſus eſt.Illud qđ in medio verſiculi legitˀ, Re
ſpice in me,ſuperfluū eſt.legitur enim in he-
bręo.Deus meus deus meus quare me dereli
quiſti.Nec mireris verborum humilitatē,que
rimonias derelicti,cum formā ſerui ſciens ſcā
dalum crucis videas.Sicut enim eſurire & ſi
tire & fatigari non erant propria diuinitatis
ſed corporales paſſiones,ita & qđ dicitur Vt
quid me dereliquiſti?corporalis vocis erat ṗ-
prium:quia ſolet ſecundum naturam corpus
nullatenus velle a ſibi coniuncta vita frauda
ri.Licet enī & ipſe Saluator hoc dicebat, ſed
proprie oſtendebat corporis fragilitatem,ma
nens virtus & ſapientia dei.Vt homo ergo lo
quitur meos circunferens motus, q; in peri-
culis poſiti a Deo nos deſeri putamus.Vt ho
mo turbatur,vt homo flet,vt homo crucifi-
gitur.¶Et quidam de circumſtantibus audiē ,,
tes dicebant. Ecce Heliam vocat.Non omnes ,,
ſed quidam.Quos arbitror milites fuiſſe Ro
manos,non intelligentes ſermonis hebraici ṗ
prietatem,ſed ex eo qđ dixit Heli heli,putan-
tes Heliam ab eo inuocatum.Sin autem Iudę
os q hoc dixerint intelligere volueris, & hoc
more ſibi ſolito faciunt,vt dominū imbecilli-
tate infament,qui Heliae auxiliū deprecetur.
¶Currens autē vnus & implens ſpongiā ace ,,
to circumponenſq; calamo potum dabat ei di ,,
cens. Sine videamus ſi veniat Helias ad depo ,,
nendum eum.Quā ob cauſam domino acetū ,,
ſit potui datum, Ioannes oſtendit plenius di
cens.Poſtea ſciens Ieſus quia iā omnia cōſum
mata ſunt,vt conſummaretur ſcriptura dicit
Sitio.Vas autē poſitum erat aceto plenū.Illi
ergo ſpongiam plenam aceto hyſopo circūpo
nentes,obtulerūt ori eius.Vidit ergo quoniā
conſummata ſunt omnia quae oportebat vt
fierēt anteq̄ acciperet acetum & traderet ſpi
ritum:atq; vt hoc etiam conſummaretur qđ
ait,Et in ſiti mea potauerunt me aceto,Sitio
inquit.Tanq̄ hoc diceret,hoc minus feciſtis,
date qđ eſtis.Iudęi quippe ipſi erāt acetū,de
generātes a vino patriarcharū & ṗphetarū,
tāq̄ de pleno vaſe,de iniquitate mundi huius
impleto,cor habentes velut ſpongiam cauer-
noſis quodammodo atq; tortuoſis latibulis
fraudulētam.Hyſopum cui circumpoſuerūt Hyſopū.
ſpongiam aceto plenam,quoniā herba eſt hu
milis,& pectus purgat,ipſius Chriſti humili
tatem congruenter accipimus,quā circunde
derunt,& ſe circūueniſſe putauerunt. Vnde
illud in Pſalmo.Aſperges me hyſopo & mun
dabor.Chriſti namq; humilitate mundamur,
quia niſi humiliaſſet ſemetipſum factus obe-
diens patri vſq; ad mortem crucis,non vtiq;
ſanguis eius in peccatorū remiſſionē, hoc eſt
in noſtri mundationē fuiſſet effuſus.Per arū Arundo.
dinem vero cui impoſita eſt ſpongia, ſcriptu
ra ſignificatˀ,quę implebatur hoc facto. Sicut
enim lingua dicitur vel graeca vel latina vel
alia q̄libet ſonū ſignificans qui lingua promi
tur, ſic arundo dici poteſt litera quę arundi
ne ſcribitur.Sed ſignificātius ſonos vocis hu
manę vſitatiſſime dicimus linguas:Scripturā

vero arundinem dici quo minus vſitatum,eo
" magis eſt myſtice figuratum.¶Ieſus autem
" emiſſa voce magna expirauit.Quid hac vo-
ce magna dixerit dominus,Lucas aperte deſi
gnat dicẽs. Pater in manus tuas commendo
ſpiritũ meũ.Et hęc(inqt)dicẽs expirauit.Qđ
vero ſcribit Ioannes,quia cũ accepiſſet Ieſus
acetum dixit,Conſummatũ eſt,& inclinato
capite tradidit ſpiritũ.inter illud qđ ait,Con
ſummatũ eſt,& illud,Et inclinato capite tra
didit ſpiritum,emiſſa eſt illa vox magna quã
tacuit Ioannes,cęteri autẽ tres cõmemoraue
" runt.¶Et velum templi ſciſſum eſt in duo a
" ſurſum vſq; deorſum.Scinditur velum tẽpli
vt Arca teſtamenti & omnia legis ſacramẽta
quę tegebantur appareant,atq; ad populum
tranſeant nationum.Ante etenim dictũ fue-
rat,Notus in Iudęa deus,in Iſrael magnũ no
men eius.Nunc autem, Exaltare ſuper cælos
deus,& ſuper omnẽ terrã(inquit)gloria tua.
Et in euangelio prius dixit.In viam gentium
ne abieritis.Poſt paſſionem vero ſuã, Euntes
" inquit docete omnes gẽtes.¶Videns autem
" Centurio qui ex aduerſo ſtabat quia ſic cla-
" mans expiraſſet,ait.Vere homo hic filius dei
" erat.Manifeſta cauſa miraculi Cẽturionis ex
ponitur,ꝙ videns dominũ ſic expiraſſe, hoc
eſt ſpiritũ emiſiſſe, dixerit, Vere homo hic fi
lius dei erat.Nullus enĩ habet poteſtatẽ emit
tendi ſpiritum,niſi qui animarum conditor
eſt.Et hoc conſiderandum eſt,ꝙ Centurio an
te crucem in ipſo ſcandalo paſſionis vere dei
filium confiteatur,& Arrius in eccleſia prędi
cet creaturam.Vnde merito per Centurionẽ
fides eccleſię deſignatur,quę velo myſteriorũ
cęleſtium per mortẽ domini reſerato,cõtinuo
Ieſum & vere iuſtum hominẽ,& vere dei fili
" um ſynagoga tacente confirmat.¶Erant au
" tem & mulieres delõge aſpiciẽtes,inter quas
" erat Maria Magdalene & Maria Iacobi mino
" ris & Ioſeph mater,& Salome.Et cũ eſſet in
" Galilęa ſequebãtur eũ & miniſtrabãt ei.Iaco
Iacob⁹ minor. bum minorem dicit Iacobum Alphæi,qui &
frater domini dicebatur,eo ꝙ eſſet filius Ma
Matertera Chriſti. rię matertera domini,cuius in euangelio ſuo
meminit Ioannes,dicens.Stabat autem iuxta
crucem Ieſu mater eius & ſoror matris eius
Maria Cleophę.Maria autẽ Cleophę videtur
eam dicere a patre ſiue a cognatione.Vocaba
tur vero minor Iacobus,ad diſtinctionẽ maio
ris Iacobi videlicet filii Zebedęi,qui inter pri
mos Apoſtolos vocatus eſt & electus a domi
no.Conſuetudinis autẽ Iudaicę fuit,nec du-
cebatur in culpam more gentis antiquo, vt
mulieres de ſubſtantia ſua victum atq; veſti
tum præceptoribus miniſtrarent:hoc qa ſcan
dalũ facere poterat in nationibus,Paulus ab-
ieciſſe ſe memorat.Nunquid non habemus
poteſtatẽ ſorores mulieres circunducendi, ſi-
cut & cæteri apoſtoli faciunt?Miniſtrabãt au
tem domino de ſubſtantia ſua,vt meteret ea
rum carnalia cuius illæ metebant ſpiritalia.
Non quo indigeret cibis dominus creatura-
rum,ſed vt typum oſtenderet magiſtrorum,
ꝙ victu atq; veſtitu ex diſcipulis deberẽt eſſe
cõtenti.Sed videamus quales comites habue
rit.Mariam.ſ. Magdalenen,a qua ſeptẽ dęmo
nia eiecerat,& Mariã Iacobi & Ioſeph matrẽ
materteram ſuã,& alias quas in cęteris euan-
gelíis legimus . ¶Et cum iam ſero eſſet factũ "
quia erat paraſceue,qđ eſt ante ſabbatũ,venit "
Ioſeph ab Arimathia nobilis decurio. Decu- "
rio vocat̃ ꝙ ſit de ordine curię,& officiũ cu- Decurio.
riæ adminiſtret.Qui etiã curialis,a ꝓcurãdo
munera ciuilia ſolet appellari.Arimathia aũt Arimathia
ipſa eſt Ramathaim ciuitas Helchanę & Sa-
muelis in regione Thamnitica iuxta Dioſpo
lim.παρασκευὴ vero gręce,latine præparatio Paraſceue.
dicitur.Quo nomine Iudęi qui inter gręcos
morabantur, ſextam ſabbati appellabãt,eo ꝙ
in illo ea quę requiei ſabbati neceſſaria eſſent
præparare ſolerent . Iuxta hoc qđ de manna
quondam præceptũ eſt.Sexta autẽ die colli-
getis duplũ. & cętera.Quia ergo ſexta die fa
ctus eſt homo,& tota eſt mundi creatura per
fecta,ſeptima autẽ conditor ab opere ſuo re-
quieuit,vnde & hanc ſabbatum hoc eſt req-
em voluit appellari,recte Saluator eadẽ ſexta
die crucifixus,humanę reſtaurationis imple-
uit arcanum.Ideoq; cũ accepiſſet acetum di-
xit, Conſummatũ eſt.hoc eſt,ſextę diei qđ ꝑ
mundi refectione ſuſcepi,iam totum eſt opus
expletum . Sabbato autem in ſepulcro requi
eſcens,reſurrectionis quæ octaua die ventu-
ra erat expectabat euẽtum.Vbi noſtrę ſimul
deuotionis,ac beatę retributionis pręlucet ex
emplum,quos in hac quidem ſexta ſeculi ęta
te pro domino pati,& velut mundo neceſſe
eſt crucifigi.In ſeptima vero ętate ideſt cum
leti quis debitum ſoluit,corpora quidẽ in tu
mulis,animas autẽ ſecreta in pace cum domi
no manere,& poſt bona oportet opera quie-
ſcere,donec octaua tãdem veniẽte ætate etiã
corpora ipſa reſurrectione glorificata cũ ani-
mabus ſimul incorruptionẽ æternę hęredita
tis accipiant.Venit(inquit)Ioſeph ab Arima "
thia nobilis decurio,qui & ipſe erat expectãs "
regnum dei.Et audacter introiuit ad Pilatũ, "
& petiit corpus Ieſu.Magnę quidem Ioſeph Ioſeph laudatur.
iſte dignitatis ad ſeculum,ſed maioris apud

deum meriti fuiſſe laudatur. Talem namq; ex
iſtere decebat eum qui corpus domini ſepeli
ret, qui & per iuſtitiam meritorum tali mini
ſterio dignus eſſet, & per nobilitatem poten-
tię ſecularis facultatem poſſet obtinere mini
ſtrandi. Nō enim quilibet ignotus aut medio
cris ad pręſidem accedere, & crucifixi corpus
,, poterat impetrare. ¶Ioſeph autē mercat⁹ eſt
,, ſindonem, & deponens eū inuoluit ſindone.
Et ex ſimplici ſepultura domini, ambitio di-
uitum condemnatur, qui ne in tumulis qui-
dem poſſunt carere diuitiis. Poſſumus autē
iuxta intelligentiam ſpiritalem hoc ſentire, ꝙ
corpus domini nō auro, non gemmis, & ſeri
co, ſed lintheamine puro obuoluēdū ſit. q̄q̄ &
hoc ſignificet ꝙ ille in ſindone munda inuol
uat Ieſum, qui pura eum mente ſuſceperit.
Corpora lis ratio. Hinc eccleſię mos obtinuit vt ſacrificiū alta-
ris non in ſerico, neq; in panno tincto, ſed in
lino terreno celebretur, ſicut corpus eſt domi
ni in ſindone munda ſepultum, iuxta qđ in
geſtis pontificalibus a beato papa Syluestro
legimus eſſe ſtatutum. ¶Et poſuit eum in
,, monumento quod erat exciſum de petra,
,, & aduoluit lapidem ad oſtium monumen-
,, ti. De monumento domini ferunt qui no-
Sepulcri dñi forma. ſtra ætate de Hieroſolymis Britanniam ve-
nere, ꝙ domus fuerit rotunda de ſubiacente
rupe exciſa tantæ altitudinis vt intro conſi
ſtens homo vix manu extenta culmen poſſit
attingere, quę habet introitum ab oriente, cui
lapis ille magnus aduolutus atq; impoſitus
eſt. In cuius monumenti parte aquilonari ſe-
pulcrum ipſum, hoc eſt locus dominici cor
poris de eadē petra factus eſt ſeptem habens
pedes longitudinis, trium vero palmarū men
ſura cętero pauimento altius eminēs. Qui vi
delicet locus non deſuper ſed a latere meridia
Color eiuſdem. no per totū patulus eſt, vnde corpus infereba
tur. Color autē eiuſdē monumēti ac loculi ru
,, bicūdo & albo dicit̄ eſſe pmiſt⁹. ¶Maria autē
,, Magdalene & Maria Ioſeph aſpiciebāt vbi po
,, neret̄. In Luca legimus ꝗa ſtabāt oēs noti eius
alōge, & mulieres q̄ ſecutæ erāt eū. His ergo
notis Ieſu poſt depoſitum eius corpus ad ſua
remeantibus ſolę mulieres quę arctius ama-
bant, funus ſubſecutæ, quomodo poneretur
inſpicere curabant, vt ei tempore cōgruo mu
nus poſſent deuotionis offerre. Sed & hacte-
nus ſanctę mulieres die paraſceues .i. præpara
tionis idem faciunt, cum animæ humiles, &
quo maioris ſibi conſcię fragilitatis, eo maio-
ri Saluatoris amore feruentes, paſſionis eius
veſtigiis in hoc ſeculo quo requies eſt præpa-
randa futura diligenter obſequuntur, & ſi for
te valeant imitari pia curioſitate quo ordine
ſit eadem paſſio completa perpendunt.

Caput. XVI.

ET cum tranſiſſet ſab- ,,
batum, Maria Magda- ,,
lene, & Maria Iacobi, & ,,
Salome, emerunt aro- ,,
mata, vt venientes vn ,,
gerent Ieſum. In euan ,,
gelio Lucę ſcriptū eſt,
ꝙ reuertentes a monu
mento parauerunt aromata & vnguenta, &
ſabbato quidē ſiluerunt propter mandatum.
Mandatū ergo legis erat, vt ſabbati ſilentium
a veſpera vſq; ad veſperam ſeruaretur: ideoq;
religioſę mulieres ſepulto domino, q̄diu lice-
bat operari, ideſt vſq; ad ſolis occaſum, in vn
guentis præparandis erant occupatę, vt Lu-
cas ſcribit. Et quia tunc prę anguſtia tēporis
opus explere nequibāt, feſtinauerūt mox trāſ
acto ſabbato ideſt occidente ſole vbi operandi
licētia remeauerat, emere aromata, ſicut Mar
cus refert, vt venientes mane vngerēt corpus
eius. Neq; enim veſpere ſabbati pręoccupan
te iam noctis articulo monumentū adire va-
luerunt. ¶Et valde mane vna ſabbatorū ve- ,,
niūt ad monumētū, orto iā ſole. Prima ſabba ,,
torū prima dies eſt a die ſabbatorū .i. requie-
tionum, quā nunc diem Dominicam propter
reſurrectionē domini Saluatoris mos eccle-
ſiaſticus appellat. Idipſum autē eſt cum vna
ſabbati ſiue vna ſabbatorū legimus, ideſt vna
dies a ſabbatorū die, hoc eſt requietionū quæ
in ſabbatis cuſtodiebātur. Sanctę autē mulie
res quę dominū fuerāt ſecutę, cū aromatibus
ad monumentū venerunt, & ei quē viuētem
dilexerant, etiā mortuo ſtudio humanitatis
obſequuntur. Et nos ergo in eum qui eſt mor
tuus credentes, ſi odore virtutū referti cum
opinione bonorum operum dominum quęri
mus, ad monumentum profecto illius cū aro
matibus venimus. Q; autē valde mane mu
lieres venerunt ad monumentū orto iā ſole,
ideſt cum iam cęlum ab oriētis parte albeſce
ret, qđ non fit vtiq; niſi ſolis orientis vicinita
te, iuxta hiſtoriā quidē magnus quęrendi &
inueniendi dominū feruor charitatis oſtendi
tur. Iuxta intellectum vero myſticum nobis
datur exemplum illuminata facie, decuſſiſq;
vitiorum tenebris odorem bonorū operū do
mino & orationum ſuauitatem offerre. ¶Et ,,
dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis la ,,
pidem ab oſtio monumenti? Et reſpiciētes vi ,,
derunt reuolutum lapidem. Erat quippe ma ,,

„ gnus valde.Quomodo lapis per angelũ reuo
lutus ſit,Mattheus ſufficiẽter exponit.Sed re
uolutio lapidis myſtice, reſerationem ſacra
mentorũ Chriſti,q̃ velamine literę legalis te-
gebanť,inſinuat. Lex enĩ in lapide ſcripta eſt,
cui⁹ ablato regmine,gloria reſurrectiõis oſtẽ
ſa,& abolitio mortis ãtiquę,ac vita nobis ſpe
„ rãda ppetua toto cœpit orbe pdicari.¶Et intro
„ eũtes in monumẽtũ,viderũt iuuenẽ ſedẽtẽ in
„ dextris coopertũ ſtola cãdida,& obſtupuerũt.
Introeuntes ab oriẽte in domũ illã rotundã q̃
in petra eſt exciſa,viderũt angelũ ſedentẽ ad
meridianã ptẽ loci illi⁹ vbi poſitũ fuerat cor-
pus Ieſu.hoc enim erat in dextris.Quia nimi
rũ corpus qđ ſupinũ iacẽs caput habebat ad
occaſũ,dexterã neceſſe eſt haberet ad auſtrũ.
Scribit autẽ Mattheus ꝙ angelum qui reuol
uit lapidẽ ab oſtio monumẽti, primo viderũt
ſup ipſum lapidẽ ſedẽtẽ,q eas intrare in locũ
vbi dñs erat poſit⁹ iuſſerit,& videre ꝙ iã re-
ſurrexiſſet a mortuis. Scribit Lucas ꝙ intran
tes in monumẽtũ duos angelos inibi ſtantes
inuenerint.Illę ergo mulieres angelos vident
q̃ cũ aromatibus venerũt,qa videlicet illę mẽ
tes ſupnos ciues aſpiciũt,quæ cũ virtutib⁹ ad
deũ per ſancta deſideria proficiſcunť.Notan-
dũ vero nobis eſt,quidnã ſit ꝙ in dextris ſe-
Siniſtra. dere angelus cernitur . Quid nanq; per ſini-
Dextera. ſtram niſi vita pręſens?Quid vero p dexterã
niſi ppetua vita ſignať?Vnde ſcriptũ eſt.Læ-
ua eius ſub capite meo, & dextera illi⁹ ample
xabiť me. Siniſtrã nãq; dei eccleſia pſperitatẽ
videlicet vitę pſentis quaſi ſub capite poſuit,
quã intentione ſummi amoris pmit.Dextera
vero dei eã amplectiť,quia ſub ęterna ei⁹ bea
titudine tota deuotione contineť.Quia ergo
redẽptor noſter iã pſentis vitę corruptionem
trãſierat,recte angelus qui nunciare perennẽ
eius vitã venerat,in dextera ſedebat. Qui ſto
la cãdida coopert⁹ apparuit,qa feſtiuitatis no
ſtrę gaudia nunciauit.Cãdor etenĩ veſtis ſplẽ
dorẽ noſtrę denunciat feſtiuitatis.Noſtrę di-
camus an ſuæ?Sed vt fateamur verius,& ſuæ
dicamus & noſtrę.Illa qppe redẽptoris noſtri
Angelorũ reſurrectio,& noſtra feſtiuitas fuit, qa nos ad
feſtiuitas. imortalitatẽ reduxit,& angelorũ feſtiuitas ex
titit,qa nos reuocando ad cęleſtia eorũ nume-
rũ impleuit . In ſua ergo ac noſtra feſtiuitate
angelus in albis veſtib⁹ apparuit, qa dũ nos p
reſurrectionẽ dominicã ad ſupna reducimur
cæleſtis patriæ damna reparanť.Sed iam qui
„ veniẽtes fœminas affatur audiamus.¶Noli-
„ te expaueſcere.Ieſum quęritis Nazarenũ cru
„ cifixũ,ſurrexit,non eſt hic. Ecce locus vbi po
„ ſuerũt eũ.Nolite (inquit) expaueſcere.Ac ſi
aperte dicat.Paueãt illi q non amãt aduentũ
ſupernorũ ciuiũ.Pertimeſcant qui carnalibus
deſideriis preſſi,ad eorum ſe ſocietatẽ pertin-
gere poſſe deſperant.Vos autẽ cur pertimeſci-
tis q̃ veſtros conciues videtis?Vnde & Mat-
thęus angelũ apparuiſſe deſcribẽs ait.Erat au
tem aſpectus ei⁹ ſicut fulgur,& veſtimẽta ei⁹
ſicut nix . In fulgure etenĩ terror timoris eſt, Fulgur
in niue aũt blãdimẽtũ cãdoris.Quia vero oĩ- aſpectus.
potens deus & terribilis eſt peccatorib⁹,& blã
dus iuſtis,recte teſtis reſurrectiõis eius ange-
lus & in fulgure vult⁹,& in cãdore habit⁹ de
monſtrať,vt de ipſa ſua ſpecie & terreret re-
probos,& mulceret pios.Ieſum quęritis Naza
renũ.Ieſus latino eloquio ſalutaris.i.ſaluator Ieſus.
interpretať.At vero multi hoc noĩe dici po-
terant tunc,nõ tamen ſubſtantialiter ſed nũ-
cupatiue.Ideoq; locus ſubiũgitur, vt de quo
Ieſu dictũ ſit,manifeſtetur.Nazarenũ.& cau-
ſam protin⁹ ſubdit;crucifixũ,atq; addidiť,re-
ſurrexit,nõ eſt hic.Non eſt hic,dicitur p præ
ſentiã carnis,qui tamen nuſq̃ deerat p pręſen
tiã maieſtatis.¶Sed ite & dicite diſcipulis ei⁹ „
& Petro,quia pcedet vos in Galilęam.Quęrẽ „
dũ nobis eſt cur nominatis diſcipulis Petr⁹ de Et Petro.
ſignatur ex noĩe.Sed ſi hũc angelus nomina-
tim non exprimeret,qui magiſtrũ negauerat
venire inter diſcipulos nõ auderet. Vocatur
ergo ex noĩe ne deſperaret ex negatione.Qua
in re cõſiderãdũ nobis eſt , cur oĩpotẽs de⁹ Petrũ cur
eum quem cunctę eccleſię præferre diſpoſue- ſe negare
rat,ancillę vocem pertimeſcere, & ſeipſum ne permiſerit
gare permiſit.Qđ nimirum magnę actũ pie- dominus.
tatis diſpenſatione cognoſcim⁹,vt is qui futu
rus erat paſtor eccleſiæ,in ſua culpa diſceret
qualiter aliis miſereri debuiſſet. Pri⁹ itaq; eũ
oſtẽdit ſibi,& tũc præpoſuit cęteris,vt ex ſua
infirmitate cognoſceret q̃ miſericorditer alie
na infirma toleraret.Bñ aũt de redẽptore no-
ſtro diciť.Pręcedet vos in Galilęã,ibi eũ vide „
bitis,ſicut dixit vobis.Galilęa nãq; trãſmigra „
tio facta iterpretať.Iã quippe redẽptor noſter Galilæa.
a paſſiõe ad reſurrectionẽ,a morte ad vitam,
a pœna ad gloriã, a corruptione ad incorru-
ptionẽ,tranſmigrauerat. Et primum poſt re
ſurrectionẽ ĩ Galilęa a diſcipulis videť,qa re-
ſurrectionis eius gloriã poſt lęti videbimus,ſi
modo a vitiis ad virtutum celſitudinem trãſ
migramus.Qui ergo in ſepulcro nunciatur,
in tranſmigratione oſtenditur,quia is qui in
mortificatione carnis agnoſcitur;in tranſmi-
gratione mentis videtur . ¶At illę exeuntes „
de monumento fugerunt (Inuaſerat enim „
eas tremor & pauor) & nemini quicq̃ di- „
xerunt . Timebant enim . Merito mouet „

Concord. Euang.

quomodo Marcus ſcribat. Et nemini qcq̃ di-
xerũt. Cum dicat Lucas. Et regreſſę a monu-
mento nunciauerũt hæc om̃ia illis vndecim
& cęteris oĩbus. Similiter Matthæus. Et exie-
runt (inquit) cito de monumento cũ timore
& gaudio magno currẽtes nunciare diſcipu-
lis eius. Niſi intelligamus, ipſorum angelorũ
nemini auſas fuiſſe aliquid dicere, i. reſponde
re ad ea quæ ab illis audierant. Aut certe cu-
ſtodibus quos iacentes viderunt. Nam illud
gaudium qđ Matthęus commemorat, non re
pugnat timori de quo Marcus dicit. Debemꝰ
enim vtrũq; in illarũ animo factum intellige
re, etiam ſi ipſe Matthæus de timore non di-
„ ceret. ¶ Surgens autẽ Ieſus mane prima ſab-
„ bati apparuit primo Marię Magdalenę. Hæc
apparitio dñi quõ & vbi ſit facta, Ioãnes ple-
niſſime docet. Surrexit autẽ dominus mane
de monumento, in quo ſero iam facto erat de
poſitꝰ, vt adimpleret illud Pſalmiſtæ. Ad ve-
ſperum demorabitur fletꝰ, & ad matutinũ læ

Sepulti Chriſti tẽpus, & eiꝰ ratio.

titia. Sepultus ergo ſexta ſabbati, quæ dicitur
Paraſceue, circa horam veſpertinam, ſequenti
nocte ac die ſabbati cum nocte ſubſequẽti in
monumento poſitus, ſic die tertia ideſt mane
ſurrexit prima ſabbati. Nõ aũt immerito vno
die in ſepulcro & duabus noctibus iacuit, qa
videlicet lucem ſuæ ſimplæ mortis, tenebris
duplæ noſtræ mortis adiunxit. Ad nos quip
pe venit, qui in morte ſpiritus carniſq; teneba
mur. Vnam ad nos ſuam ideſt carnis mortẽ
detulit, & duas noſtras quas reperit ſoluit. Si
enim ipſe vtranq; ſuſciperet, nos a neutra li-
beraret. Sed vnã miſericorditer accepit, & iu-
ſte vtranq; damnauit. Simplam ſuam duplæ
noſtræ contulit, & duplam noſtram moriens
„ ſubegit. ¶ Apparuit (inqt) primo Marię Ma-
„ gdalenę de qua eiecerat ſeptem dæmonia. Illa
„ vadẽs nunciauit his qui cum eo fuerãt lugẽ-
„ tibus & flentibus. Sicut in prĩcipio mulier au

Mulierũ reparatio.

ctrix culpę viro fuit, vir executor erroris, ita
nunc quę prior mortem intulerat & guſta-
uerat, reſurrectionem prior vidit. Et ne perpe
tui reatus apud viros opprobriũ ſuſtineret q̃
culpam viro tranſfuderat, tranſfudit & gra-
tiã. Vnde recte & mulier hęc quę viris lugen
tibus ac flentibus lętitiam dominicę reſurre-
ctionis prima nunciauit, a ſeptẽ dęmonibꝰ cu
rata eſſe memoratur, vt vniuerſis vitiis plena
fuiſſe, ſed ab his omnibus diuino munere mũ
data eſſe ſignetur, & vbi abundauit peccatũ

Septenatiꝰ.

ſupabundaſſe gratia monſtret. Septenatiꝰ nã
q; numerus pro vniuerſitate ſolet myſtice po
ni. Quę ergo a ſeptẽ dęmonibꝰ curata, hoc eſt
ab vniuerſis erat liberata ſcelebꝰ, pria reſur-
gẽtẽ a mortuis dñm vidit, ne qſq̃ digne poe-
nitens de admiſſorum venia deſperaret, vidẽs
eam q̃ tot ac tantis quõdã erat ſubdita vitiis
in tantũ culminis ſubito merito fidei ac dile-
ctionis eſſe promotã, vt ipſis euãgeliſtis atq;
Apoſtolis Chriſti prima illa miraculũ patra-
tę reſurrectionis euãgelizaret. ¶ Et illi audien „
tes q vineret, & viſus eſſet ab ea, non credide „
rũt. Q; reſurrectionẽ dominicã diſcipuli tar „
de crediderũt, nõ tam illorũ infirmitas q̃ no-
ſtra (vt ita dicam) futura firmitas fuit. Ipſa
nanq; reſurrectio illis dubitãtibꝰ p multa ar-
gumenta mõſtrata eſt, quę dum nos legentes
agnoſcimus, quid aliud q̃ de illorũ dubitatio
ne ſolidamur? Minꝰ enim mihi Maria Magda
lene pſtitit, q̃ citius credidit, q̃ Thomas q diu
dubitauit. Ille etenim dubitando vulnerũ ci-
catrices tetigit, & de noſtro pectore dubita-
tionis vulnꝰ amputauit. ¶ Poſt hęc aũt duo- „
bus ex eis ambulãtibꝰ oſtẽſus eſt in alia effi- „
gie eũtibꝰ in villã. Et illi eũtes renũciauerunt „
cęteris, nec illis crediderũt. Quomõ hoc factũ „
ſit Lucas exponit latiꝰ. Qđ aũt dicit Marcus
oſtẽſus eſt in alia effigie, hoc apertiꝰ dicit Lu
cas, qa oculi eorũ tenebantur ne eũ agnoſcerent
donec cum illo venientes in caſtellũ quo ibãt,
& ponẽtes ei menſam quaſi peregrino, tandẽ
cognouerũt eum in fractiõe panis. Qui ſicut
idem Lucas conſequenter adiungit, ſurgẽtes
eadem hora regreſſi ſunt in Hieruſalẽ. Et in-
uenerunt cõgregatos vndecim, & eos qui cũ
ipſis erãt dicẽtes q ſurrexit dñs vere, & appa
ruit Simoni. Et ipſi narrabãt q̃ geſta erant in
via, & quomodo cognouerunt eũ in fractione
panis. Qđ autem ait Marcus, annunciauerũt Concord.
cæteris, nec illis crediderũt, cum Lucas dicat Euang.
q iam inde loquebantur, vere reſurrexiſſe, & Si
moni apparuiſſe, quid intelligendum eſt, niſi
aliquos fuiſſe ibi qui hoc nollent credere? Cui
autem nõ eluceat, prætermiſiſſe Marcum qđ
Lucas narrando explicauit? Hoc eſt q̃ cũ illis
locutus fuerit Ieſus anteq̃ cognoſcerent eũ, &
quomodo eum in fractione panis agnouerũt,
quandoquidẽ mox vt dixit eis apparuiſſe in
alia effigie euntibꝰ in villã, continuo coniun-
xit, Et illi eũtes nunciauerunt cęteris, nec illis
crediderunt? Quaſi poſſent nunciare quẽ nõ
cognouerãt, aut poſſent agnoſcere quibꝰ alia
effigies eius apparuerat. Quomodo ergo eũ
agnouerunt vt nũciare poſſent, Marcus ſine
dubio pętermiſit. Qđ ideo memorię cõmẽdan Euange.
dũ eſt, vt adſueſcamꝰ aduertere euãgeliſtarũ mos.
morẽ, ita pętermittentium q̃ non cõmemorãt
& cõtigẽtiũ q̃ cõmemorãt, vt eis qui vſum ĩ
hac conſideratione non habent, non aliunde

maxime error oriatur,quo putant eos non ſi
» bi congruere. ¶Nouiſſime recumbentibus il
» lis vndecim apparuit,& exprobrauit incredu
» litatẽ illorũ & duritiam cordis,quia his q̄ vi-
» derant eũ reſurrexiſſe,non crediderant. Quo
Nouiſſime. modo nouiſſime,quaſi iam vltra eum non vi
derint? Nouiſſimũ quippe illud eſt,quo domi
nũ Apoſtoli in terra viderunt, quando aſcen
dit in cęlũ,qđ factum eſt q̄drageſimo die poſt
eius reſurrectionẽ. Nunquid nam tũc expro-
braturus erat q̄ nõ credidiſſent eis qui eum
viderãt reſurrexiſſe,qñ iam & ipſi poſt reſur
rectionẽ toties eum viderant? Illud ergo acci
piamus: poſt multas demonſtrationes eius,q̄-
bus per dies q̄draginta diſcipulis ſuis p̄ſenta
tus eſt,eũ etiã nouiſſime recũbẽtib9 illis vnde
cim apparuiſſe.i.ipſo q̄drageſimo die. Et quo
niam iã erat ab eis aſcẽſurus in cęlũ,hoc eis
illo die maxime exprobrare voluiſſe, quia his
qui viderant eum reſurrexiſſe nõ crediderãt,
anteq̄ eũ ipſi viderẽt,cũ vtiq; poſt aſcenſionẽ
ſuam prędicantibus illis euangeliũ gẽtes quę
non viderũt fuerant crediturę. Poſt illã quip
pe exprobrationem ſecutus ait idem Marcus.
» ¶Et dixit eis, Euntes in mũdũ vniuerſum p̄-
» dicate euangeliũ omni creaturę. Qui credide
» rit & baptizat9 fuerit,ſalu9 erit. Qui vero nõ
» crediderit,condemnabit̃. Hoc ergo prędicatu
ri,qm̃ qui nõ crediderit cõdemnabit̃, cum id
vtiq; non crediderit qđ nõ vidit, nonne ipſi
primitus fuerant obiurgandi, q̄ anteq̄ dñm
vidiſſent nõ crediderint eis q̄bus dñs appa-
Ois creatura. ruiſſet? Qđ vero dixit eis, Euntes in mundũ
vniuerſum prædicate euãgeliũ omni creatu-
rę,nunquid ſanctũ euãgeliũ vel inſenſatis re-
bus,vel brutis animalibus fuerat prędicãdũ,
vt de eo diſcipulis dicat̃, prædicate om̃i crea
turæ? Sed omnis creaturę noĩe,poteſt om̃is na
tio gẽtium deſignari. Ante etẽĩ dictum fue-
rat. In viã gentiũ ne abieritis: nunc aũt dicit̃,
prędicate omni creaturę,vt ſcilicet prius a Iu
dæa Apoſtolorum repulſa prędicatio,tũc nobis
in adiutorium fieret,cum hanc illa ad dãna-
tionis ſuę teſtimoniũ ſuperba repuliſſet. Qui
crediderit & baptizat9 fuerit,ſaluus erit. Qui
vero non crediderit,condemnabitur. Fortaſſe
Credẽtes qui. vnuſquiſq; apud ſemetipſum dicat. Ego iam
credidi,ſaluus ero. Verum dicit,ſi fidem ope
ribus tenet. Vera etenim fides eſt,quæ in hoc
qđ verbis dicit,moribus nõ contradicit. Hic
eſt enim qđ de quibuſdã falſis fidelibus Pau-
lus dicit, Qui confitent̃ ſe noſſe deũ,factis au
tẽ negãt. Hinc Ioannes ait. Qui dicit ſe noſſe
deum,& mandata eius non cuſtodit, mẽdax
eſt. Cũ aũt dicat̃, Qui vero nõ crediderit,cõ-
demnabitur,quid hic dicimus de paruulis q̄
per ętatem adhuc credere non valent? Nã de
maiorib9 nulla quęſtio eſt. In eccleſia ergo ſal
uatori p̄ alios paruuli credũt,ſicut ex aliis ea
quæ illis in baptiſmo remittũtur peccata tra
xerũt. ¶Signa autem eos qui crediderint hęc »
ſequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, »
linguis loquentur nouis, ſerpẽtes tollẽt,& ſi »
mortiferũ quid biberint,non eos nocebit. Sup »
ęgros manus imponẽt,& bene habebunt. Nũ »
quid quia iſta ſigna non facim9,minime cre-
dimus? Sed hęc neceſſaria in exordio eccleſiæ Signa qñ neceſſaria.
fuerunt. Vt enim ad fidem creſceret,miracu
lis fuerat nutrienda. Quia & nos cum arbu-
ſta plãtam9,tãdiu eis aquã fundim9,quouſq;
ea in terra conualuiſſe videamus. At ſi ſemel
radicẽ fixerint,irrigatio ceſſabit. Hinc eſt enĩ
qđ Paulus dicit. Linguę in ſignũ ſunt non fi
delibus ſed infidelib9. An nõ habem9 de his ſi
gnis atq; virtutib9 quę adhuc ſubtilius conſi
derare debeam9? Sancta quippe eccl'ia quotidie Signa ſpiritaliter fieri.
ſpiritaliter facit,qđ tunc p̄ Apoſtolos corpora
liter faciebat. Nam ſacerdotes ei9 quũ p̄ exor
ciſmi gratiã man9 credẽtib9 imponũt,& ha-
bitare malignos ſpiritus in eorum mẽte cõtradi
cũt,qd aliud faciũt niſi dęmonia eiiciunt? Et
fideles quiq; q̄ iã vitę veteris ſecularia verba
derelinquũt,ſancta aũt myſteria inſonãt,con
ditoris ſui laudes & potẽtiã quãtũ prævalẽt,
narrãt,quid aliud faciũt niſi nouis linguis lo-
quunt̃? Qui dũ bonis ſuis exhortationib9 ma
litiã de alienis cordibus auferũt, ſerpẽtes tol-
lunt. Et dũ peſtiferas ſuaſiones audiũt,ſed ta
men ad operationẽ prauã minime ptrahunt̃,
mortiferũ quidẽ eſt qđ bibũt,ſed non eos no-
cebit. Qui quoties proximos ſuos in bono ope
re infirmari cõſpiciũt,dũ eis tota virtute con
currunt,& exẽplo ſuæ operationis illorum vitã
roborant qui in p̄pria in actiõe titubant,qd
aliud faciũt,niſi ſup ęgros manus imponunt,
vt bene habeant? Quæ nimirum miracula tã
to maiora ſunt,quãto magis ſpiritalia. Tãto
maiora ſunt,quãto p̄ hęc nõ corpora ſed alæ
ſuſcitant̃. ¶Et dñs quidem Ieſus poſtq̄ locu- »
tus eſt eis,aſſumpt9 eſt in cælũ,& ſedet a de- »
xtris dei. Conſiderandum nobis eſt qd eſt qđ »
Marcus ait, Sedet a dexteris dei,& Stephan9 Concord. Euang.
dicit, Video cęlos apertos,& filium hoĩs ſtan
tem a dextris Dei. Quid eſt q̄ Marcus hũc
ſedentem,Stephanus vero ſtantem ſe videre
teſtatur? Sed ſcimus quia ſedere iudicãtis eſt, Sedere.
ſtare vero pugnantis vel adiuuantis. Quia Stare.
ergo redemptor noſter aſſumptus in cælum
& nunc omnia iudicat, & ad extremum iu-
dex omnium veniet, hunc poſt aſſumptio-

nem Marcus ſedere deſcribit, qa poſt aſcen-
ſionis ſuæ gloriam iudex in fine videbit. Ste-
phanus vero in laboris certamine poſitus,ſtā
tem vidit,quē adiutorē habuit. Quia vt iſte
in terra perſecutorū infidelitatē vinceret, p il
» lo de cęlo illius gratia pugnauit.Sequit. Illi
» autē profecti prędicauerunt vbiq̄, dño coope
» rante,& ſermonem confirmante,ſequentibus
» ſignis.Quid in his conſiderandum eſt,qd me
morię cōmendandum,niſi q̄ pręceptum obe-
dientia,obedientiam vero ſigna ſecuta ſunt?
Marci in Inter quæ notandum,q̄ euāgelium ſuū Mar
ſcribēdo cus quanto tardius cæteris inchoauit:tanto
ratio. in longiora ſcribendo tempora porrexit. Nā
neq̄ de natiuitate ipſius domini aut pręcur-
ſoris eius,neq̄ de infantia vel pueritia vtriuſ
libet eorum aliqua commemorās, neq̄ de na
tiuitate ſaluatoris altius ſcribens, excepto q̄
eum in capite euangelii ſui filium dei nomi-
nat,ab initio euangelicę prędicationis,qđ per
Ioannem factum eſt, cœpit: et ad illud vſq̄
tēpus narrando peruenit:quo Apoſtoli idem
euangelii verbum totum prędicādo diſſemi-
Quæſtio, nauere per orbem.Reſtat ſane quęſtio nō mi
nima,quomodo ſcripſerit idem euāgeliſta, di
xiſſe angelum mulierib⁹. Ite dicite diſcipulis
ei⁹ & Petro,qa præcedit vos in Galilæam,ibi
eum videbitis ſicut dixit vobis.nec tamen ibi
viſum a diſcipulis dominum in vllo poſt hęc
euangelii ſui loco retulerit.Et quidem Mat-
thæus abiſſe diſcipulos dicit in Galilæam,ibi
q̄ dominum vidiſſe & adoraſſe, & præceptū
ab eo accepiſſe eundi,docendi, baptizandi o-
mnes gentes in nomine patris,& filii,& ſpiri
tus ſancti. Attamen inſpecta aliorum ſcriptu
ra euangeliſtarum docet eum ſępius antea vi
ſum diſcipulis:maxime ipſo die reſurrectio-
nis ei⁹in Hieroſolymis,& ī caſtello Emmaus.
Quare ergo ſpecialiter ſe in Galilęā pręceſſu
rum,& ibi a diſcipulis videndum prædixit:
cum neq̄ ibi ſolum, neq̄ ibi primum fuerit
viſus? Videamus ergo cuius myſterii gratia
ſecundum Matthęum & Marcum reſurgens
ita mandauerit,Pręcedam vos in Galilæā,ibi
me videbitis.Qđ etſi completū eſt,tamē poſt
multa completum eſt,cum mandatum ſic ſit
(q̄q̄ ſine præiudicio neceſſitatis)vt aut hoc
ſolum,aut hoc primum expectaretur fieri de
buiſſe. Proculdubio ergo quoniā vox eſt iſta
nō euāgeliſtę narrantis q̄ ita factū ſit,ſed an
geli ex mādato dñi & ipſius domini, Euange
liſtæ autem narrātis,ſed ita ab angelo & a do
mino dictum ſit,pphetiæ dictū accipiendum
Galilęa. eſt.Galilęa nāq̄ interptat̄ vl' trāſmigratio vel
reuelatio.Prius itaq̄ ſecundum tranſmigra-
tionis ſignificationem,quid aliud occurrit in
telligendum,Pręcedet vos in Galilæam,ibi eū
videbitis,ſicut dixit vobis,niſi qa Chriſti gra
tia de populo Iſrael trāſmigratura erat ad gē
tes,quibus Apoſtoli prædicantes euāgelium
nullo modo crederentur,niſi eis ipſe domin⁹
viam in cordibus hominum præpararet? Et
hoc intelligimus,Pręcedet vos in Galilæam.
Q; autem gaudentes mirantur,diſruptis &
cunctis difficultatib⁹ aperiri ſibi oſtium in do
mino per illuminationem fidelium, hoc intel
ligitur.Ibi eum videbitis.i.ibi membra ei⁹ in-
uenietis.Ibi viuum corpus eius in eis qui vos
ſuſceperint, agnoſcetis. Secundum illud au-
tem q̄ Galilæa interpretatur reuelatio, non
iam in forma ſerui intelligendum eſt,ſed in il
la in qua æqualis eſt patri,quā promiſit apud
Ioannem dilectoribus ſuis cum diceret. Ego
diligam eum,& oſtendam illi meipſum.Non
vtiq̄ ſecundum id qđ iam videbant,& quod
etiam reſurgens cum cicatricibus non ſolum
videndum,ſed etiam tangendum poſtmodū
oſtendit: ſed ſecundum illam ineffabilem lu-
cem qua illuminat omnem hominem venien
tem in hunc mundum: ſecundum quā lucet
in tenebris,& tenebræ eum non comprehen
derunt. Illuc nos præceſſit,vnde ad nos ve-
niens non receſſit, & quo nos præcedens non
deſeruit.Illa erit reuelatio tanq̄ vera Galilæa
cum ſimiles ei erimus,ibi eum videbimus ſi-
cuti eſt.Ipſa erit etiam beatior tranſmigratio
ex iſto ſeculo in illam æternitatem,ſi eius prę
cepta ſic amplectamur vt ad eius dexterā ag
gregari mereamur.Tunc enim ibunt ſiniſtri
in combuſtionem æternam.Iuſti autem in vi
tam æternam.Hinc illuc tranſmigrabunt,&
ibi eum videbunt quomodo non vident im-
pii.Tolletur enim impius ne videat claritatē
domini,& impii lumen non videbūt.Hæc eſt
autem vita æterna,vt cognoſcant te vnū ve-
rum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum
ſicut in illa æternitate cognoſcitur, quo ſuos
perducet per formam ſerui,vt eum liberi cō-
templentur per formam domini.

Finitur Expoſitio Bedæ famuli Chriſti in
Euangelium ſecundum Marcum.

Sequitur Expoſitio eiuſdem in Euangeliū
ſecundum Lucam:quam licet priorem edide-
rit,& ante illam acta Apoſtolorum expoſue-
rit,nobis tamen ſeriem,quę in Bibliis cernit̄,
in digerendis hiſce operibus ſeruare placuit.

Epiſtola adhortatoria Accę Epiſcopi ad Bedam Preſbyterum.

REVERENTISſimo in Chriſto
fratri & conſacer
doti Bedę preſby
tero Acca perpe
tuam in domino
ſalutē. Sępe quidē
tuę ſācte fraterni
tati & abſens ſcri
bendo, & conlo-
quendo præſens
ſuggeſſi, vt poſt expoſitionem actuum Apo-
ſtolorum, in euāgeliū quoq; Lucę ſcribere di-
Excuſatio gneris. Qđ ipſe hactenus verecunda excuſa
nes Bedę. tione differre q̄ facere maluiſti, adteſtando
te duas maxime ob cauſas a tentādo hoc ope
re deterritum. Quia videlicet & ipſum opus
arduū, & a ſanctiſſimo ac doctiſſimo antiſtite
Ambroſio ſit pręoccupatū. Nec te negocium
vires tuas excedēs ſuſcipere auſū, immo nec
opus fore ab vllo reperi, qđ a ſummo ingenio
conſtaret optime cōpletum, & eſſe laboris ſu
perflui poſt fortiſſima tanti viri dicta vel ea
Compila dem aliter quaſi cōpilatorem dicere, vel quaſi
tor. minus doctum infirmiora velle ſubiicere. Te
q; multū timere ne in reprehenſionem ſtudii
veterum noua condere puteris, dicaturq; ti-
bi illud antiqui prouerbii.
In mare qd piſces, qd aquas ī flumina mittas?
Larga ſed indiguis munera funde locis.
Sed huic obiectioni tuę breuiter reſpōdeo, qa
iuxta Comicū nihil ſit dictū qđ non ſit dictū
prius: & q; charitas oīa ſuſtinet, nec ſanctis
vnq̄ moris fuerit inuicē inuidere, inuicē pro
uocare, ſed vnumquemq; in ornanda domo
domini pro viribus ſuis obtuliſſe qđ potue-
rit. Neq; enim, vel beatus Papa Gregorius ti
muit ne offenderet patres a quibus tot expo
ſitas euangelii lectiones in ſuis ipſe retracta-
uit homiliis, vel Auguſtinus aut qlibet ali⁹
patrum antecedentium tractatorū intuitu,
ne aut Pſalmos aut alia quę rogabatur expo
neret, aut quęcūq; ſibi videbantur, ſcriberet,
manum metuēdo retraxit. Quin etiā (vt idē
Auguſtin⁹ ait) ideo neceſſe eſt plures a pluri
bus fieri libros diuerſo ſtylo, ſed non diuerſa
fide, etiā de quęſtionibus eiſdem, vt ad pluri-
mos res ipſa pueniat, ad alios ſic, ad alios autē
ſic. Sunt autē quędā in expoſitione beati Am
Ambroſi. broſii in Lucam tam diſerta ſimul & excelſa
in Lucā. (qđ tuā quoq; ſanctitatē vidiſſe nō ambigo)
vt a doctioribus ſolū intelligi queant, a rudi
bus vero faſtidioſiſve lectoribus (quales in p̄
ſenti ęuo plures inuenies) præ difficultate
vel adſequendi quę diſerta ſunt, vel capiendi
quæ alta, ne quęrenda quidē quaſi ſe celſiora,
nec quaſi ſe fortiora putentur eſſe ſcrutanda.
Nec parū dedit iudicii doctiſſimus pater Au
guſtinus, qui ad Paulinā dei famulā de viden Auguſt. ad
do deo ſcribens, non aliis magis q̄ ex hoc opuſ Paulinam.
culo ſumptis beati Ambroſii teſtimoniis vten
dum putauit, & ea pariter nō ſolū ponenda
ſimpliciter, ſed etiā exponēda iudicauit, adeo
vt ex pauciſſimis memorati tractatoris ſentē
tiolis nō paruū volumē retractādo cōfecerit.
Qđ ideo cōmemorādū putaui, vt & tua ſan
cta fraternitas & legētes ſimul agnoſcerent.
Volo eīn cōpleto a te p Dei auxiliū opere qđ
poſtulo, hāc ſimul epiſtolā in capite p̄poni, te
nō ob aliā q̄ cōdeſcēſionis fraternę gratiā in
Lucā ſcribere rogatū, vt qui ob teneritudinē
ingenii ſublimia vel difficilia intellectu ca
pere nequeāt, hęc ſimpliciori ſtylo expoſita fa
cilius adprehendāt. Ergo age, dilectiſſime, me
morato operi ſedulus inſiſte, beatū Lucā lucu
lēto ſermone expone. Et quia ſanctus Ambro
ſius qdā indiſcuſſa pręteriit, q̄ illi quaſi ſum
mę eruditionis viro plana nec q̄ſitu digna vi
debātur, hæc quoq; perſpectis aliorū patrum
opuſculis diligētius vel tuis vel eorum dictis
explanare curato. Credo ēt tuo vigilātiſſimo
ſtudio, q in lege Dei meditāda dies noctesq;
ducis peruigiles, nonnullis in locis quę ab eis
intermiſſa ſunt, qd ſentiri debeat, auctor lu-
cis aperiet. Iuſtū nāq; ſatis eſt, & supernæ pie
tatis atq; ęquitatis moderamini cōueniēs, vt
qui neglectis ad integrū mūdi negociis æter
num verumq; ſapientię lumen indefeſſa men
te perſequeris, & hic fructū intellegentiæ pu
rioris adſequaris, & in futuro ipſum in quo
ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientię abſ
conditi, regem in decore ſuo, mundo corde
cōtempleris. Intimandū ſane tuę ſanctitati
credidi, q; mouet quoſdam quare in expoſitio
ne Apocalypſis vbi ad quatuor animalia ven
tum eſt, noua interpretatione Matthęum in
leone, Marcum in homine deſignatum dixe- Matthęus
ris. Cum nonnulli contra, Matthęum homi in leone,
ni, quia quaſi de homine ſcribere incipiat, Marcus in
Marcum leoni, in quo vox in deſerto rugien homine.
tis audiatur, adſignent. Rogoq; in hoc ope
re plenius quid tibi de his verius videatur in
ſinues. Memorem noſtri tuam ſanctam frater
nitatē, Deus dilectionis & pacis cōſeruare &
ad conſiderāda ſuæ legis mirabilia ſemper in
luſtrare dignetur.

Ad Accam Epiſco. Bedę Reſpon.

Domino beatiſſimo & nimium deſi-
derãtiſſimo Accę Epiſcopo Beda hu
milis preſbyter, in dño æterno ſalutẽ.

MIRA VERE eſt,
& vera mire, do-
ctoris egregii ſen
tentia : quia cha-
ritas omnia credit
omnia ſperat. Da-
tis nãq; ad me epi
ſtolis vt aliqua ti-
bi ſcribam rogare
te dicis, & iter ro
gandũ, necdũq; meę conſenſionis accepto te
ſponſo, quæſitis adhuc opuſculis quaſi iã ad
quiſitis ac perfecte conſummatis præfationis
ſignaculũ cõdis. Nondũ fundamine iacto, nõ
adlata ſaltẽ materia, ipſe quaſi cõpleto iã tan
ti laboris ædificio, claues q̃bus introitus mu
niatur dirigis, vt pudeat nõ cito ſubire opus
qđ cito ſubeundũ, citius explendũ fides ami-
ca præſumat. Non hæc certe alia q̃ indubita
ta mutui fiducia facit amoris, quę de amico
pectore (vt dictũ eſt) omnia duntaxat q̃ fieri
poſſunt, credit, oĩa ſperat. Vnde & ego mox
lectis tuę dulciſſimę ſanctitatis paginulis initũ
cti me operis labori ſubpoſui, in quo (vt innu
mera monaſticæ ſeruitutis retinacula pętter-
Librari⁹ q ſcribit. eã) ipſe mihi dictator ſimul notarius & libra
rius exiſterem. Adgregatiſq; hincinde quaſi
inſigniſſimis ac digniſſimis tanti muneris ar
tificibus, opuſculis patrũ, quid beatus Am-
Gregori⁹. broſius, quid Auguſtinus, quid deniq; Gre-
gorius vigilantiſſimus (iuxta ſuum nomen)
noſtræ gẽtis apoſtolus, quid Hieronymus ſa
crę interpretes hiſtorię, qđ cæteri patres in bea
ti Lucę verbis ſenſerint, quid dixerint, diligen
tius inſpicere ſategi: mandatumq; continuo
ſchedulis vt iuſſiſti, vel ipſis eorum ſyllabis,
vel certe meis breuiandi cauſa ſermonibus,
vt videbatur edidi. Quorum quia operoſum
erat vocabula interſerere per ſingula, & quid
a quo auctore ſit dictum nominatim oſtende
Hæc ſigna inſpectis multis exẽplarib⁹ ſane q̃ vetuſtis ĩ nullo (vnde dolemus) reperire potuimus. re, commodum duxi eminus e latere primas
nominum literas imprimere, perq; has vi
ritim vbi cuiuſq; patrum incipiat, vbi ſermo
quem trãſtuli deſinat, intimare, ſollicitus per
omnia ne maiorum dicta furari, & hęc quaſi
mea propria componere dicat. Multumq; ob
ſecro & per dominum legentes obteſtor, vt ſi
qui forte noſtra hęc qualiacunq; ſunt opuſcu
la tranſcriptione digna duxerint, memorata
quoq; nominum ſigna, vt in noſtro exempla-
ri reperiunt adfigere meminerint. Nonnulla
etiam quæ (vt verbis tuæ ſanctitatis loquar)
mihi auctor lucis aperuit, proprii ſudoris in-
dicia vbi opportunũ videbaƭ adnexui. Qui
in legis diuinę meditatione etſi non (vt ipſe
ſcripſiſti) dies noctesq; peruigiles ducere ſuf
ficio, non parum tamen ſtudii me in ſcriptu
ris impendiſſe nõ dubito, & ea ſolum quę mi
hi auctor lucis aperire dignatus eſt, non in
hoc tantum opuſculo, ſed in omni prorſus le-
ctione potuiſſe videre. i. recte ſentiendo dino
ſcere. Qđ vero ais mouere quoſdã quare in De Matthæi &
Apocalypſi noua interpretatione Matthęum
leoni, Marcum homini adſignarim, intueri de Marci ty
buerant quicũq; illi ſunt quos hoc mouet, q; pis.
nõ hoc mea noua ſed antiqua patrũ explana-
tione traditũ dixi. Neq; eñ mihi a meipſo ita
viſum, ſed ita a beato Auguſtino expoſitũ fu
iſſe memoraui, & paucis etiã vnde hoc adfir
maret adiũxi. Cuius nõ ab re eſt ſi ipſa quoq;
verba ponentes, quid de euãgeliſtis vel typis
eorũ animalibus ſenſerit oſtẽdamus, quibus
& illud noſtrũ opus ab iniuſta vituperatione
ſaluetur, & hoc prępoſita tanti doctoris au-
ctoritate firmetur. Cũ ergo multa pulchre &
eximie de euangeliſtis in libro de cõſenſu eo-
rum primo pręmiſiſſet, iungit inter cætera di
cens. Et q̃uis ſinguli ſuũ quendã narrãdi or- Augu. de
dinẽ tenuiſſe videãtur, nõ tamen vnuſquiſq; euãgeliſt.
eorũ velut alterius pręcedẽtis ignatus voluiſ
ſe ſcribere reperitur, vel ignorata prętermiſiſ
ſe quę ſcripſiſſe alius inuenitur, ſed ſicut vni
cuiq; inſpiratũ eſt nõ ſuperfluam cooperatio
nem ſui laboris adiũxit. Nã Matthæus ſuſce- Matthæ⁹
piſſe intelligitur incarnationẽ domini ſecũdũ
ſtirpem regiã, & pleraq; ſecundũ hominũ pręſentẽ vitam facta & dicta eius. Marcus eum Marcus
ſubſecutus tãq̃ pediſſequus & breuiator eius
videtur. Cũ ſolo quippe Ioanne nihil dixit, ſo
lus ipſe perpauca, cũ ſolo Luca pauciora, cum
Matthęo vero plurima, & multa pene totidẽ
atq; ipſe verbis ſiue cũ ſolo ſiue cũ cęteris cõ
ſonante. Lucas autẽ circa ſacerdotalẽ domini Lucas.
ſtirpẽ atq; perſonã magis occupatus apparet.
Nã & ad ipſum Dauid nõ regiũ ſtemma ſe-
cutus aſcẽdit, ſed per eos q reges nõ fuerunt,
exit ad Nathã filiũ Dauid, qui nec ipſe rex fu
it. Nõ ſicut Matthęus, qui per Salomonẽ regẽ
deſcẽdẽs cæteros etiã reges ex ordine perſecu
tus eſt, ſeruãs in eis (de quo poſtea loq̃mur)
myſticũ numerũ. Dominus eñ Ieſus Chriſt⁹,
vnus verus rex & vnus verus ſacerdos, illud
ad regendos nos, hoc ad expiãdos, has duas p
ſonas apud patres ſingillatim cõmẽdatas ſuã
figurã egiſſe declarauit. Et paulo poſt. Scdm

hominē quippe Chriſtus(inquit)& rex & ſa
cerdos effectus eſt. Cui dedit deus ſedem Da
uid patris ſui, vt regni eius nō eſſet finis, &
eſſet ad interpellādū pro nobis mediator dei
& hominū homo Chriſtus Ieſus. Nō autē ha
buit tanq̄ breuiatorem cōiunctū Lucas, ſicut
Marcū Matthęus, & hoc forte non ſine ali-
quo ſacramēto, quia regū eſt nō eſſe ſine comi
tum obſequio. Vnde ille qui regiā perſonam
Chriſti narrādam ſuſceperat, habuit ſibi tā-
q̄ comitem adiunctū qui ſua veſtigia quodā
modo ſequeretur. Sacerdos aūt quoniā in ſan
cta ſanctorū ſolus intrabat, propterea Lucas
(cuiꝰ circa ſacerdotiū Chriſti erat itētio) nō
habuit tāq̄ ſociū ſubſequentē, qui ſuā narra-
tionē quodāmodo breuiaret. Tres tamē iſti
euāgeliſtę in his rebꝰ maxime diuerſati ſunt,
quas Chriſtus p humanā carnem tēporaliter
Ioannes. geſſit. Porro autē Ioānes ipſam maxime diui-
nitatē domini qua patri eſt æqualis, intendit,
eāq; præcipue ſuo euāgelio quantū inter ho
mines ſufficere credidit, cōmendare curauit.
Itaq; longe a tribus iſtis ſuperius fertur, ita
vt hos videas quodāmodo in terra cū Chri-
ſto homine cōuerſari, illū autē tranſcendiſſe
nebulā qua regitur omnis terra, & perueniſſe
ad liquidū cęlū, vnde acie mentis acutiſſima
atq; firmiſſima videret in principio verbū do
mini apud Deum, per qd̄ facta ſunt oīa, &
ipſum agnoſceret carnē factū, vt habitaret in
nobis. Itē poſt aliquanta. Vnde mihi vidētur
(inquit) qui ex Apocalypſi illa quattuor ani
malia ad intelligendos quattuor euangeli-
ſtas interpretati ſunt, probabilius aliquid
Matthęꝰ leo. &c. adtendiſſe illi qui leonē in Matthęo, hominē
in Marco, vitulū in Luca, Aquilā in Ioanne in
tellexerunt, q̄ illi qui hominē Matthęo, aquilā
Marco, leonē Ioanni tribuerūt. De principiis
enim librorū quandā cōiecturā capere volue
runt, nō de tota intētione euangeliſtarū, quæ
magis fuerat perſcrutāda. Multo eñ cōgruē
tius ille qui regiā Chriſti perſonā maxime cō
mendauit, per leonē ſignificatꝰ accipitur. Vn
de & in Apocalypſi cū ipſa tribu regia leo cō
memoratꝰ eſt vbi dictū eſt: Vicit leo de tribu
Iuda. Secundū Matthęū eñ & magi narrātur
veniſſe ab oriente ad regē quęrendū, & adorā
dū, qui eis per ſtellam, natus apparuit, & ipſe
rex Herodes regē Chriſtū formidat infantē,
atq; vt eū poſſit occidere tot paruulos necat.
Lucas. Q; autē per vitulū Lucas ſignificatus ſit pro
pter maximā victimam ſacerdotis, neutri du
bitauerūt. Ibi eñ a ſacerdote Zacharia inci-
pit ſermo narrātis. Ibi cognatio Marię & He
lizabeth cōmemoraẗ. Ibi ſacramenta primi ſa
cerdotii in infante Chriſto impleta narrātur.
Et quęcunq; alia poſſunt diligēter aduerti, q
bus appareat Lucas intentionē circa perſonā
ſacerdotis habuiſſe. Marcus ergo qui neq; ſtir
pem regiā neq; ſacerdotalē vel cognationem
vel cōſecrationē narrare voluit, & tamē in eis
verſatus oſtēditur quę homo Chriſtus opera
tus eſt, tantū hominis figurā in illis quattuor
animalibus ſignificaſſe videtur. Hęc autē ani
malia tria ſiue leo ſiue homo ſiue vitulus in
terra gradiūẗ. Vnde iſti tres euāgeliſtę in his
maxime occupati ſunt quę Chriſtus in carne
operatus eſt, & q̄ pcepta mortalis vitę exercē
dę carnē portātibus tradidit. At vero Ioānes
ſupra nubila infirmitatis humanę velut aq-
la volat, & lucē incommutabilis veritatis acu
tiſſimis atq; firmiſſimis oculis cordis intueẗ.
¶Hęc beati Auguſtini pauca de pluribus ex
cerpta teſtimonia ad repellendā querulorum
calumniā epiſtolę præfationis inſerui, quę &
priſco noſtro operi (vt dictū eſt) tutelā defen
ſionis exhibeāt, & pſenti ſignaculū nō ignobi
le pfigāt. Orātē p nobis ſanctā paternitatē ve
ſtrā gr̄a ſupni adiutoris cōſeruare atq; ad de
fenſionē eccleſię ſuę ſanctę ſemp corroborare
dignetur.

¶Sequuntur .xciiii. capita in q̄ Venerabilis
Beda Euāgeliū Lucę & in ipſum expoſitionē
ſuā diſtinxit. vñ videri pōt euāgelia tūc nō
fuiſſe in ea in quę nunc ſunt diſtincta capita.
Ideo ne quis erret, capita vt nūc ſeruāẗ, in cō
textu: vt hic ponitur, in margine ſignabimꝰ.

PRęfatione Lucas Theophilo euangeliū
indicat per ordinē deſcripturū. CAP.I.

Sacerdotiū iuſti Zacharię refertur, &
viſio in tēplo qua ei filius angelo reuelāte p-
mittitur naſciturus, cuius etiā conceptio me
moratur. CAP.II.

Miſſus angelus ad Mariā naſciturū loquiẗ
ſaluatorē, quo mox cōcepto ſalutatur ab Heli
zabeth, exultante in vtero Ioanne. vnde poſt
tres menſes reuerſa eſt in domū ſuā. CA.III.

Nato Ioanne vox eloquii muto redditur pa
tri ilico pphetāti. Puer in deſerto eſt vſq; in
diē oſtēſionis ſuę ad Iſrael. CAP.IIII.

Refertur edictū Cæſaris, & natiuitas Chri
ſti paſtoribus ab angelo nunciatur. Cum quo
cęleſtis militię multitudo canit Gloria in ex
celſis Deo. CAP.V.

Angelis diſcedentibus paſtores profecti, ſal
uatorem in præſepio poſitum repperrerunt,
Deum ſuper his quæ videbant conlaudan-
tes. CAP.VI.

Octaua dies circuncilionis eius, & triceſima

tertia purgatiõis ei⁹,cũ ꝓphetia pſentis Symeonis iuſti vel Annę ꝓphetiſſę narrať.Ca.VII.
Duodẽnis ipſe remãſit a ſuis in tẽplo, q̃rẽti matri dicẽs.In his q̃ patris mei ſunt oportet me eſſe. Ca. VIII.
Anno quintodecimo Tiberii Cęſaris Ioannis orta prędicatio dicitur,qua cũctos ad pœnitentiã cohortatur, & calciamentis domini ſe fatetur indignum. Cap.IX.
Herodes carceri dat Ioãnem. & triginta annorum baptizato domino trinitatis in baptiſmo myſterium declaratur.Generationũ ſeptuagintaſeptẽ a Chriſto ſurſum verſus vſq; ad Deum ordo contexitur. Cap.X.
Quadraginta dierũ ieiuniũ,& trina tẽtatione diabolus ſuperatus oſtẽditur. Cap.XI.
Fama regreſſi in Galilęã referť,& q̃d Eſaiæ librũ accipiẽs de ſe impletũ dixerit.nec habere ꝓphetã honorẽ in patria ſua.Relata etiã viduã de Sarepta,vel leproſi Naamã Syri mundatione,ꝓ p̃ medio eorũ q eũ de mõte pcipitare volebant tranſiertit indicatur.Cap.XII.
Confitentem in ſynagoga dęmonem pellit ex homine. Cap.XIII.
Socrus Petri & multorũ infirmorũ turba ſanatur,& cõfeſſio dęmonũ ꝓhibeť.Cap.XIIII.
Duabus nauiculis captura piſciũ in verbo domini repente cõpletis timor paueſcẽtis Petri ſociorũq; eius edicitur. Cap.XV.
Leproſo mundato multi virtute domini curantur infirmi. Cap.XVI.
Paralyticũ nudato tecto dimiſſum ante ſe & a peccatis & a paralyſi curat. Cap.XVII.
Leui qui & Matthęus de Teloneo vocatur. Murmurãtes de publicanorũ cõuiuio,vel de ieiunio, adhibita ſponſi & veſtimenti ac vini noui cõparatione redarguit. Cap.XVIII.
Quęrẽtes de vulſione ſpicarum in ſabbatis relato Dauid exemplo cõuincit. Cap.XIX.
In ſynagoga manum aridam ſanat repletis inſipientia Phariſęis. Cap.XX.
Pernoctãs in oratione mane duodecim Apoſtolos noiat,tãgẽtes eũ ſanať ęgroti.Ca.XXI.
Pauperes,eſuriẽtes,flẽtes,pſecutionẽ patientes vocat.Vę diuitib⁹ ac ridẽtib⁹ dicẽs, & inimicos pręcipit diligendos, & percutienti vel nudanti,minime reſiſtendum. Cap.XXII.
De feſtuca & trabe,arbore q̃q; bona & mala atq; domo ędificãda parabolã ponit.Ca.xxiii.
Cẽturionis ſeruum curat rogãtibus pro eo ſenioribus,& amicis. Cap.XXIIII.
Filius vnicus viduę matris mortuus iã ciuitare elatus de feretro ſuſcitatur.Cap.XXV.
Regreſſis Ioannis nũciis multa de eius magnitudine loquiť,& pueris ſedẽtibus in foro generationẽ comparat Iudęorũ.Cap.XXVI.
Diſcũbẽtis domini pedes mulier lachrymis rigat,& Phariſæi cogitatio parabola duorũ arguitur debitorum. Cap.XXVII.
Euãgelizanti domino & diſcipulis eius mulieres de ſuis dicũtur facultatib⁹ miniſtraſſe. Parabolã quoq; ſeminãtis fructuũq; proponit atq; exponit. Cap.XXVIII.
Lucernã ſub vaſe nõ ponẽdã, & eos matrẽ fratreſq; vocãdos ait qui patris fecerint voluntatem. Cap.XXIX.
In naui dormiẽs excitať a periclitãtib⁹,& tẽpeſtatẽ maris verbo cõpeſcit. Cap.XXX.
Hominẽ a dęmonum legione curauit,quos in porcos ire conceſſit. Ca.XXXI.
Pergẽs ad filiã Iairi ſuſcitandã,mulierẽ a ꝓfluuio ſanguinis ſaluat.Reſuſcitatę puellę dari pręcipit manducare. Cap.XXXII.
Cõlatis virtutib⁹ mittit duodecim p̃dicatores pcẽptis ſalutarib⁹ iſtitutos.Ca.XXXIII.
Famã eius Herodes audiſſe refertur,& Apoſtoli dicũtur q̃ fecerãt retuliſſe.Ca.XXXIIII.
Quinq; panibus & duobus piſcibus quinq; hominũ milia ſaturat. Cap.XXXV.
Interrogãti diſcipulos quẽ eum dicerẽt homines,Petrus reſpõdet Chriſtũ dei.at ipſe p̃nunciat ſe paſſurum. Cap.XXXVI.
Docet vt eũ quiſq; ſecuturus abneget ſemetipſum,& quoſdã non viſuros ait mortem donec videant regnũ dei.mox infertur tranſfiguratus in monte. Cap.XXXVII.
Cuiuſdam filiũ,a dęmonio increpata generationis incredulitare curauit.Ca.XXXVIII.
Iterum dicit ſe paſſurũ fore.de primatu cogitationes eorũ ſtatuto in medio puero vetãs humilitatẽ docet, & nõ ꝓhiberi virtutes in eius nomine facientem. Cap.XXXIX.
Ignẽ de cęlo ſuper cõtẽptores petere volẽtes diſcipulos increpat.& dicẽti Sequar te,vulpes foueas habere teſtať.iuueni ſequẽti dimittere mortuos,& tenẽtem aratrum non reſpicere retro. Cap.XL.
Deſignatis & aliis ſeptuagintaduobus dat pręcepta quibus debeãt p̃dicare,mox incredulas increpat ciuitates. Septuagintaduobus reuerſis atq; gaudẽtibus pcipit non de ſubiectione dęmonum,ſed de ſuorũ in cęlo nominũ ſcriptione gaudere. Cap.XLI.
Confeſſio laudis in gaudio refertur ad patrem.Poſt quã infert priores iuſtos q̃ vidẽt diſcipuli nõ vidiſſe. Cap.XLII.
Legiſperito de vita ęterna q̃rẽte,& qs eius eſſet p̃ximus ſciſcitãte,inducit parabolã vulnerati,cui cõlatã a Samaritano miſericordiã pręcipit imitandam. Cap.XLIII.

Querelam miniſtrātis Marthę de ſorore nō eam adiuuante, optimam eam partem elegiſſe dicendo compeſcit. Cap. XLIIII.

Normam orationis quinq; petitionum, rogatus diſcipulo tradit. Cap. XLV.

Amici tres panes media nocte petiti parabolam ponens, petendum, quærendum, pulſandumq; perſuadet. Cap. XLVI.

Mutum dęmoniacum reſtituto curat eloquio, & in Beelzebub talia eū poſſe dicētes de armato fortiore deuicto, & de ſpiritu immundo ſeptemplicitet in hominē regreſſo, redarguit. Cap. XLVII.

Exclamanti mulieri beatum eſſe vētrē qui eum portaſſet, reſpondit eſſe eum beatum q̄ ſeruauerit verbum dei. & de ſigno Ionę dicēs Reginam auſtri cōmemorat. Cap. XLVIII.

Lucernam dicēs nō eſſe ſub modio ponēdā, oculū docet ſimplicē eſſe debere. Cap. XLIX.

Apud Phariſęum prandere rogatus, cogitātem de Iudaico baptiſmate notans, & vę Phariſęis ſexies dicens, multa eorum mala coarguit. Capur. L.

Diſcipulis præcipit & a fermēto hypocriſis cauere, & eos qui corpus occidūt non metuere, nec in perſecutione quid locuturi ſint cogitare. Cap. LI.

Petenti quodam inter ſe & fratrem ſuū diuidi hęreditatem, parabolā ponit de diuite auaro. mox & diſcipulis ſollicitudinem cibi veſtiſq; qua carent aues, ꝓcipit euitandam. Ca. LII.

Puſillo gregi regnū ꝓmittēs, poſſidenda vel poſſeſſa propter eleemoſynam vendi, lumboſq; ꝓcinctos & lucernas ardētes eſſe debere iubet. Vigilādum quoq; ſerui boni maliq; mentione facta pręcipiens, ſeruum ſcientem volūtatem domini multis, ignorantem vero paucis vapulare confirmat. Cap. LIII.

Ignē in terrā ſe dicit neceſſitudinū diuiſiōe miſſurū, & faciē cæli ꝓbātes debere tēpus intelligere manifeſtū, atq; cōſentiendū aduerſario in via pronunciat. Cap. LIIII.

Nunciatis quibuſdā a Pilato occiſis ait, oēs niſi pœnitētiā agāt ſimiliter perituros, vel ſicut illi decē & octo ruina turris oppſſi. Parabolā quoq; de ſterili arbore fici ponēs, indicat pœnitētiā differētes, & mulierē ab annis decē & octo curuatā erigēs. De cura ſabbati murmurātes exēplo bouis adaquādi refellit, gaudēte pplo de eiꝰ miraculis glorioſis. Cap. LV.

Regnū dei grano ſinapis cōparās & fermento, de anguſta quoq; vitę via paucoꝝ loquēs, Erūt, inquit, primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Cap. LVI.

Herodem vulpem appellat, & Hieruſalē increpat, alis eius ꝓtegi reſpuērem. Cap. LVII.

Hydropicū ſabbato curās velut de humoris puteo liberatū, murmurātes Phariſæos aſini vel bouis ī eo cadētis extractiōe cōfundit. Humilitatē quoq; ſectādā docēs, ī cōuiuio primū accubitū ꝓcipit nō q̄rēdū, nec diuites ſed pauperes q̄ nō retribuāt eſſe paſcēdos. Ca. LVIII.

Ponit parabolam de inuitatis, qui ſe excuſare ſtudentes, cœna non fuerit digni. Ca. LIX.

Odituris neceſſitudines inſup & aīam ſuā; & adſumpta cruce ſecuturis, ſimilitudinē ędificādę turris, & de bello Regū duorum exponit, neue ſit quis ſal infatuatum, ſed aures habeat audiendi. Cap. LX.

Murmurātibꝰ de peccatoꝝ cōuiuio parabolā ouis & drachmę ponit īuētę, cōmēdās gaudiū de pœnitentiū ſalute futurū. Cap. LXI.

Parabolā ponens de frugi & luxurioſo filiis; reuerſione prodigi ad patrē, ſalutem indicat pœnitentium. Cap. LXII.

De villico īiq̄tatis ex diſſimilitudine q̄ debitū dn̄i ſui aſtu ſolertiore minuerat, introducit. Cap. LXIII.

Nō poſſe deo ſeruire quēq̄ & mãmonę, auaros increpat Phariſęos, legēq; dicēs vel ꝓphetas vſq; ad Ioannē Baptiſtā, & ꝙ dimittens quis vxorem mœchatur. Cap. LXIIII.

Immiſericordē diuitē purpuratū, & pauperē Lazarū ītroducēs, oſtēdit q̄lia ſint paſſuri raptores, ſi ſic merēt puniri tenaces. Ca. LXV

Vę dicit ſcādalizāti, pœnitēti vero fratri ēt ſeptuagies ſepties ꝓcipit remittēdū. Ca. lxvi.

Augeri ſibi petūt Apoſtoli fidē, & audiūt de trāſlatiōe arboris facultatē. Poſitaq; ſimilitudine de ſeruo arāte vel paſcēte, docet vt inutiles ſe etiā implētes q̄ pręcepta ſunt fateantur. Caput. LXVII.

Decem leproſis mūdatis vnꝰ tātū & hoc alienigena ad grās reuertit referēdas. Ca. LXVIII

Interrogatꝰ de tpe regni dei, reſpōdit nō cū obſeruatiōe vēturū, eūq; fulgori cōparās, occupādos eos dicit hoīes ſicut in diebꝰ Noe & Loth. & de binis ī lecto, ī mola, & ī agro, ſingulos adſumendos, & ſingulos pronūciat relinquendos. Cap. LXIX.

Ad ſemp orādū, parabolā de vidua ponit, vltionē de aduerſario ſuo ab īiquo iudice poſtulante. Cap. LXX.

Oratione Phariſęi in tēplo & publicani propoſita docet non iactanda merita ſed confitēda peccata. Cap. LXXI.

Paruulos a ſe vetari ꝓhibēs, humilitatē ſub eoꝝ noīe ſignificat obtinēdā. Cap. LXXII.

Interrogās diues de poſſidēda vita æterna, ſecūda reſponſione triſtis abſcedit, & relinquentibus propter nomē ſuum temporalia, dominus æterna promittit. Cap. LXXIII.

Tradendum ſe Hieroſolymis, paſſurumq́ prædicit. Cap.LXXIIII.

Iuxta Hiericho cæco mendicanti lumen in pręſenti reſtituit. Cap.LXXV.

Perambulans Hiericho Zacchęũ publicanũ abſoluit,qui venit ſaluum facere quod perierat. Cap.LXXVI.

Parabolam ponit ſeruorũ accipientiũ a dño ſuo decẽ minas vt negociarenẽ ex eis,& inimicos regni ſui pronunciat perimendos. Cap. LXXVII.

Super pullum aſinę ſedet, cũctis dicentibus pax in cęlo & gloria in excelſis.Et de increpãdis diſcipulis ſuis,ait.Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Cap.LXXVIII.

Vidẽs ciuitatẽ fleuit ſup eã, ꝓnunciãs euertẽdã.De templo vẽdẽtes eiicit.Scribis inſidiãtibus a populo libenter audiẽ. Cap.LXXIX.

Sciſcitãtes de poteſtate eiꝰ viciſſim ab iterrogante de Ioannis baptiſmo conuincuntur. Cap. LXXX.

Parabolã dicit de cultoribꝰ vineæ,q domini ſui & ſeruos & filiũ occiderũt. Ca.LXXXI.

Tentantes de tributo Cęſaris reddẽdo,denarii inſcriptione conuincit. Cap.LXXXII.

Sadducęis de ſeptem fratrum vxore q̃rentibus,reſurrectionem etiam Moyſi teſtimonio firmat. Cap.LXXXIII.

Quęrit quõ Chriſtus filius ſit Dauid,cum dñs ab eo vocareẽ in pſalmo centeſimonono. Eleuationẽ quoq́ Scribarũ arguit. Viduã in Gazophylaciũ duo æra mittentem, plus oĩbus miſiſſe confirmat. Cap.LXXXIIII.

Laudãtibꝰ ędificiũ tẽpli, ꝑdicit ocyꝰ deſtruẽdũ,& interrogãtibꝰ de fine,reſpõdit mala plurima ꝓceſſura,nec pręcogitandũ quid traditi loquantur,ſed in patientia ſua poſſideãt aĩas ſuas. Cap.LXXXV.

Circũdãdã ab exercitu Hieruſalẽ,& vę prægnantibꝰ,gladiũ quoq́ & captiuitatẽ ſignaq́ cęli futura,ſeq́ vẽturũ in nube cum poteſtate magna & maieſtate ꝑdicit. Cap.LXXXVI.

Reſpicite inquit,q̃a adpropinquat redẽptio veſtra. Ab ebrietate quoq́ & curis huiꝰ vitæ ꝓhibens,vigilandum præcipit & orandum. Cap. LXXXVII.

Iudas paciſciẽ ꝓciũ,parãt diſciplĩ paſcha,myſteriũ coenę dñicę celebraẽ.Ca.LXXXVIII.

Contẽtionẽ diſcipuloꝝ ſeipſum illoꝝ miniſtrũ adſtruẽs tollit,q̃bus regnũ ꝓmittẽs,ait poſt aliqua Petro.Confirma fratres tuos. Cap. LXXXIX.

Paſſionis geſta narranẽ,vbi inter cętera etiã auriculã quã pueto Petrꝰ abſciderat, ipſe manus ſuę tactu reſtituit. Cap.XC.

Crucifigentibus veniã a patre depoſcẽs,etiã vnum ex latronibus crucifixum confitentem abſoluit. Cap.XCI.

Reſurrexiſſe eũ mulieres angelica reuelatione cognoſcunt,& Petrus ad monumẽtũ currens ac videns qđ factum fuerat ammiratur. Cap. XCII.

A duobus, ideſt Cleopha & ſocio eiꝰ,cuius nomen taceẽ,euntibus in caſtellũ qđ tũc Emmaus vocabatur, poſt confabulationem prolixã,in fractione panis agnoſciẽ. Cap.XCIII.

Conloquẽtibus diſcipulis adſtans in medio dicit,Pax vobis.& adhuc pauẽtes ſpũmq́ putãtes,oſtẽſione tranſfixarũ manuũ pedũq́ cõfirmat.Edens corã ipſis partẽ piſcis aſſi & fauũ mellis inſtruit eos.Promiſſum patris miſſurũ ſe dicens,aſcendit in cælum. XCIIII.

FINIS.

INCIPIT EXpoſitio in Lucam. Lib.I.

BEATVS EVangeliſta Lucas de omnibꝰ quæ coepit Ieſus facere & docere vſq́ in diem qua aſſumptus eſt ſermonẽ facturus, primo eorũ q falſa de illo ſcripſere redarguere curauit audaciam.Lectorẽ videlicet tacite ammonens,vt nõ ſolum quę prædicat ipſe ſequenda,verum quæ aliter ſonuerint,nouerit penitus eſſe deteſtãda.Et ne errorum forte infirmis oriretur occaſio,ſuperflua paſſim ſcribẽtium lectionẽ prorſus auerſandam.Neq́ enim de omnibus generaliter, ſed de quibuſdam ſpeciali fidei vel ſciẽtię virtute prędititis dici potuit.Et ſi mortiferum qđ biberint,non eos nocebit.Sic ergo incipit Lucas.

Procemium Beati Lucę in Euangelium ſuum.

QVONIAM quidem multi conati ſũt ordinate narrationem q̃ in nobis complete ſunt rerũ, ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderũt & miniſtri fuerunt ſermonis,viſum eſt & mihi aſſecuto a principio de oĩbus diligenter ex ordine ti- Cap.I.

›› bi ſcribere optime Theophile, vt cognoſcas
›› eorum verborũ de quibus eruditus es verita
›› tem. Quo manifeſtiſſime proœmio ſignifi-
cat eam ſibi maxime cauſam Euangelii fuiſſe
ſcribendi, ne pſeudo euangeliſtis facultas eſ-
ſet falſa prædicandi, qui vt eorum hodieq́
Pſeudo graphi. monumenta teſtantur, ſub nomine Apo-
ſtolorum perfidiæ conati ſunt īducere ſectas.
Deniq́ nonnulli Thomę, alii Bartholomęi, q-
dam Matthiæ, aliqui etiã duodecim Apoſto-
lorum titulo reperiunt̃ falſo ſua ſcripta præ-
Baſilides Apelles. notaſſe. Sed & Baſilides atq́ Apelles, quorũ
vnus trecentos ſexagintaquinq́ cælos, alter
duos inuicẽ contrarios deos inter alia nefan-
da dogmatizabãt, euãgelia ſui noĩs errore fœ
Euãgeliũ iuxta Hebręos. da religaſſe. Inter q̃ notãdũ, q̃d dicit̃ euangeliũ
iuxta Hebręos, nõ inter apocriphas, ſed inter
eccleſiaſticas numerãdũ hiſtorias. Nã & ipſi
ſacrę ſcripturę interpreti Hieronymo pleraq́
ex eo teſtimonia vſurpare, & ipſum in latinũ
grȩcũq́ viſum eſt trãſferre ſermonẽ. Falſa ve
ro euangelia, Lucas prima mox p̃fatione refel
lit. Quoniã quidẽ multi (inq̃t) conati ſunt or
dinare narrationẽ. Multos videlicet eos nõ tã
numeroſitate, q̃ hęreſeos multifariȩ diuerſita
te cõnumerãs, qui nõ ſp̃us ſancti munere do-
nati, ſed vacuo labore conati magis ordinarie
narrationẽ, q̃ hiſtoriȩ texerint veritatẽ, ideoq́
aliis cõplendum opus in quo fruſtra ſudaue-
re reliquerint. Illis nimirũ, q cũ ſint quatuor,
non tã quatuor euãgelia, q̃ vnum quatuor li
brorũ varietate pulcherrima cõſonum edide
runt. Ediderũt eñ ſicut tradiderũt illis q ab
initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerũt ſermo-
Lucas & Marcus Chriſtũ in carne nõ viderunt. nis. Qua ſententia non ſoli Lucas & Marcus,
q p̃ſentẽ in carne dñm nõ viderãt, atq́ ideo
q̃ ſcriberẽt auditu diſcere debebãt, verũ Mat-
thęus quoq́ & Ioãnes Apoſtoli ſunt deſigna
ti. Et ipſi eñ in multis q̃ ſcriberẽt ab iis q in-
fãtiã, pueritiã, genealogiãq́ eiꝰ ſcire & geſtis
ĩtereſſe potuerãt, audire opus habebãt. ¶Q̃d
Viſũ quo q́ Lucę vt ſcriberet. autẽ viſum etiã ſibi ſcribere dicit, nõ quaſi a
ſe ſibi viſum, ſed ſpiritu ſancto inſtigãte ſibi
quoq́ viſũ ſignificat. Iuxta q̃d in epiſtola ſua
dicũt Apoſtoli. Viſum ẽ eñ ſp̃ui ſancto & no
bis. Cuiꝰ nimirũ gratia gerit̃, vt id q̃d bonum
eſt, nobis etiã bonũ videat̃. Et aſſecutum q̃dẽ
ſe non pauca dicit, ſed oĩa. Verũ aſſecuto oĩa
viſum eſt ſcribere nõ oĩa, ſed de oĩbus q̃ ad fi
dẽ legentium confirmandã crederet idonea,
q̃a nec ipſe mundus, ſi ſcriberent̃ caperet oĩa.
Vnde etiã cõſulto nõnulla q̃ ab aliis ſunt di-
cta præteriit, vt multifaria in euangelio gra-
tia refulgeret, & p̃priis quibuſdã ſinguli libri
myſteriorum geſtorũq́ miraculis eminerent.

Theophilus interpretat̃ amãs deũ, vel amatꝰ Theophilus
a deo. Quiſq́s ergo amat deũ, ſiue a deo ſe de
ſiderat amari, ad ſe ſcriptũ putet euãgeliũ, &
vt ſibi datũ munus, ſibiq́ cõmẽdatũ pignꝰ cõ
ſeruet. Ne videlicet acceptã verbi pecuniam,
vel tinea dilacerationis hęreticę, vel ſordidæ
cupiditatis ęrugo deuaſtet. Non aũt nouorũ
quorũlibet eidẽ Theophilo & velut ignotorũ
rõ pãdẽda, ſed eorꝫ de q̃bꝰ eruditus eſt verbo
rũ p̃mittit̃ veritas exprimẽda. Scilicet vt quo
q̃d ordine de dño vel a dño geſtũ dictũve ſit
agnoſcere queat. Neq́ eñ qui p̃fectus eſſe cu
pit, ſolũmodo ĩ Chriſtũ credere, ſed & fidẽ p
petuę diuinitatis, & temporaneę diſpenſatio-
nis illius debet ordinẽ noſſe.

CAPVT.I.

FVIT IN DIE- Cap.II.
bus Herodis Re- ››
gis Iudęæ ſacer- ››
dos quidã nomi- ››
ne Zacharias de ››
vice Abia, & vxor ››
illi de filiabꝰ Aa- ››
ron, & nomen eiꝰ ››
Helizabeth. Sa- ››
croſancta p̃curſo
ris dñi nobilitas
non ſolũ a parẽtibus, ſed etiã a p̃genitoribus
glorioſa deſcẽdit, quatenꝰ aduẽtꝰ illiꝰ fidẽ nõ
ſubitã ĩſpiratiõe cõceptã, verũ auita magis p
pagatiõe ſuſceptã liberiꝰ p̃dicaret. Et q̃m qui
dẽ Aaron primi in lege põtificis, cũctis eſt no
ta dignitas, dicẽdũ paucis de Abia. Cũ Dauid Abias.
rex & p̃pheta magna deuotiõe peteret vt inue
niret tabernaculũ deo Iacob, dñs autẽ magis
hoc a Salomõe fieri decerneret, atq́ iõ Dauid
eidẽ Salomoni oĩa q̃ ad impẽſas domꝰ ptine-
bãt p̃pararet, ipſius quoq́ domus p ſingula,
mẽſuras, & deſcriptionẽ daret, vt creſcẽte ex
trinſecus ſtatu culturæ, etiã deuotiõis interiꝰ
culmen augeſceret, diuiſionẽ nihilominus ſa
cerdotaliũ leuiticorũq́ graduũ in oĩa opa do
mus dñi diſtribuit. Erãt eñ p̃ncipes ſanctua
rii, & principes dei. i. ſummi ſacerdotes, tã de
filiis Eleazar q̃ de filiis Ithamar. Quorꝫ vices
ſcd̃m miniſteria ſua, vt ĩgrederent̃ domũ dei
vigintiquatuor ſortibꝰ diſtinxit, in q̃bꝰ Abia
familiã de q̃ Zacharias ortus eſt, ſors cõtigit
octaua. Diuiſit. n. vtraſq́ iter ſe familias ſorti-
bus, vnã domũ q̃ cęteris p̃erat Eleazar, & alte
rã domũ q̃ ſub ſe habebat cęteros, Ithamar. Le
ge verba dierum. Sed & antiquitatum Ioſe- Ioſephus.
phi librum ſeptimum, vbi ſtatutum refert, vt
vtraq́ generatio iuxta ordinẽ ſortitionis mi-
niſtraret Deo per dies octo a ſabbato vſq́

ad ſabbatum. Vbi etiam de tribu leuitarũ, vi
gintiquatuor partes factas aſſerit, vt ipſi quo
qꝫ eodẽ mõ ſortiti, iuxta morẽ ſacerdotũ octo
nis diebus miniſtrarent. Non aũt fruſtra pri-
Octonarii ratio. mus noui teſtamẽti pręco in octauę ſortis vi
ce naſcit͛, quia ſicut ſeptenario ſępe numero ꝑ
pter ſabbatũ vetus teſtamentũ, ſic nouum ali
quotiẽs octonario ꝑpter ſacramẽtum, vel do-
minicæ vel noſtrę reſurrectionis exprimitur.
Vnde ꝗa nõ aliter q̃ per obſeruantiam vtriuſ
qꝫ teſtamenti regni cęleſtis aula penetrat͛, re-
cte & in templo Salomonis myſticus quinde
cim graduum aſcẽſus fuiſſe narrat͛. Et is qui
ad dominũ in tribulatione clamans exaudit͛,
totidẽ graduũ pſalmis ad ſuperna perducit͛,
quo tãdẽ in atriis domꝰ dei poſitꝰ audire poſ
Alienigena rex. ſit. Benedicat te dominꝰ ex Sion. Tẽpus quo
qꝫ Herodis alienigenæ videlicet regis etiam
ipſum dominico atteſtat͛ aduentui. Prædictũ
nãqꝫ fuerat, quia nõ deficiet Princeps ex Iu-
da, neqꝫ dux de femoribus eius, donec veniat
Iudęorꝫ rectores. qui mittendus eſt. Ex quo enim patres Aegy
pto exierunt, ſuę gentis iudicibus vſqꝫ ad Sa-
muel prophetam, ac deinde regibus vſqꝫ ad
trãſmigrationem Babyloniæ regebãtur. Poſt
reditũ vero de Babylone, ꝑ pontifices rerum
ſumma gerebat͛ vſqꝫ ad Hyrcanũ regẽ ſimul
& pontificem, quo fratris inuidia multis cala
mitatibus vexato, & ad vltimum ab Herode
(cuius patrem ipſe de ignobili aduena, hoc ẽ
genere Idumęo ſublimẽ fecerat & ciuem) vi
fraudis interempto, Iudaę regnum ipſi He-
rodi iuſſu Cæſaris Auguſti tradit͛ gubernan
dum. Cuius triceſimoprimo anno, iuxta pro-
phetiam ſupradictã, qui mittendus erat adue
» nit. ¶ Erant autem iuſti ambo ante deũ ince-
» dentes in omnibus mandatis & iuſtificationi
» bus domini ſine querela. Bene iuſti ante deũ.
Iuſti ante deum. Nõ enĩ oĩs q iuſtus ante hominẽ, iuſtꝰ eſt an͠
deũ. Aliter vidẽt hoĩes, aliter videt deꝰ. Hoĩes
in facie, deꝰ in corde. Et ideo fieri põt vt ali-
qs affectata bonitate populari, iuſtꝰ videat͛ mi
hi, iuſtꝰ aũt an͠ deũ nõ ſit, ſi iuſtitia nõ ex mẽ
tis ſimplicitate formet͛ ſed adulatione ſimule
tur. Beatus autem ille qui in conſpectu Dei
iuſtus eſt. Beatus ille de quo dñs dignatur di
cere. Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.
Verus enĩ Iſraelita qui deũ videt, & videri ſe
» nouit a dño, & ipſi exhibet occulta cordis. In
» cedentes (inquit) in omnibus mãdatis, & iu-
» ſtificationibus dñi. Prius mandatũ, ſecũda eſt
iuſtificatio. Cum enĩ mãdatis cęleſtibus obedi
mus, in mãdatis incedimus dñi. Cũ iudicamꝰ
Laudatio plena. & congrue iudicamus, tenere dñi iuſtificatio
nes videmur. Plena igit͛ laudatio, quę genus,
mores, officium, factum, iudicium, comprehẽ
dit. Genus in maioribus, mores in ęquitate, of
ficiũ ĩ ſacerdotio, factũ in mãdato, in iuſtifica
tiõe iudiciũ. Q̃d qꝫ addidit Sine q̃rela, hoc eſt Iuſtus ſine querela.
qd̃ Apl̃us ait. Prouidentes bona, non tãtum
coram deo, ſed etiam corã hominibus. Et Ec-
cleſiaſtes. Ne ſis (inquit) multum iuſtꝰ. Quia
plerũqꝫ iuſtitia durior hominum querelã pro
uocat. Quę vero temperata eſt, ipſa ſuę dulce
dinis gratia, etiam inuidiæ querimoniam vi-
tat. ¶ Et non erat illis filius, eo qꝫ eſſet Heliza »
beth ſterilis, & ambo poeſſiſſent in diebꝰ ſuis. »
Diuinitus eſt procuratũ vt puectę ętatis diu Ioannes
qꝫ coniugii fructu priuatis Ioannes parentibꝰ cur e ſteri
naſceretur, quatenus iopinato prolis ortu & li.
ipſos donũ gratius afficeret, & cæteros mira-
culi ſtupor futuri prophetæ pararet auditui.
Deniqꝫ poſuerũt omnes qui audierant in cor
de ſuo dicentes, qd putas puer iſte erit! ¶ Fa- »
ctum eſt autem cũ ſacerdotio fungeretur in »
ordine vicis ſuę ante deũ, ſecundũ cõſuetudi »
nem ſacerdotii. Per Moyſen quidẽ dñs vnum »
conſtituit ſummum ſacerdotem, cui mortuo Sacerdotũ nũerus
vnũ per ordinẽ ſuccedere iuſſit, & hoc ad Da
uid vſqꝫ tempora ſeruatũ eſt, a quo plures fie
ri (vt diximus) dño nihilominꝰ agente decre
tum eſt, qui viciſſim miniſtrantes, tempore vi
cis ſuæ ſinguli caſtimonię ſtuderent, domũqꝫ
ſuam omnino non tangerent. Vnde nũc Za-
charias in ordine vicis ſuę ſacerdotio functꝰ
aſſeueratur. ¶ Sorte exiit vt incenſum pone- »
ret ingreſſus in templũ dñi, & omnis multi- »
tudo erat populi orans foris, hora incenſi. Nõ »
noua nunc ſorte lectus eſt cum incenſum eſ-
ſet adolendum, ſed priſca tunc ſorte prælectꝰ,
cũ primo ex ordine ſui põtificatus in vicem
Abia ſuccederet. Incenſum aũt in ſancta ſan-
ctorũ a pontifice deferri expectante extra tẽ-
plum omni populo, decima die ſeptimi men
ſis eſt iuſſum. Et hanc diẽ expiationis, ſiue ꝓ-
pitiationis vocari, quę apud nos ob variũ lu-
næ diſcurſum a qua mẽſes cõputant Hebręi,
modo in Septembrẽ menſem, modo incidit in
Octobrem. quia ſcilicet menſis quo paſcha ge
ritur, & ordine conditionis, & edicto legis an
ni principiũ tenet, dicẽte dño ad Moyſen. Mẽ
ſis iſte vobis principiũ menſiũ, primus erit in
menſibus anni. Decima die menſis huius, tol-
lat vnuſquiſqꝫ agnum &c. Huius autem diei
Apoſtolus ad Hebręos ſcribens, ita meminit.
In prius quidẽ tabernaculũ ſemper introibãt
ſacerdotes ſacrificiorum officia conſumman-
tes, in ſecũdũ aũt ſemel in anno ſolus põtifex Chriſtꝰ ſacerdos verus.
non ſine ſanguine quem offert &c. Quibus
diei huius myſterium pandens, Ieſum oſtẽdit

pontificem eſſe verum, qui cõſummatis offi
cii ſui dieb⁹, hoc eſt impleta diſpẽſatione car
nis in ſanguine proprio, cæli ſecreta ſubiit vt
propitiũ nobis faceret patrẽ, & interpellaret
pro peccatis eorũ qui adhuc præ foribus orã
tes expectant, & diligunt aduentũ eius. Pul-
chre igitur ea die deſcẽſio eius per angelum
nunciatur, qua eius per legẽ aſcenſio figura-
batur. Quia qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcẽ
dit. Et vt Pſalmus ait, a ſummo cælo egreſſio
eius, & occurſus eius vſq; ad ſummum eius.
Apparuit autẽ illi angelus ſtans a dextris al-
taris incenſi. Bene angelus & in templo & iu

Angeli apparitio.

xta altare & a dextris apparet: quia videlicet
& veri ſacerdotis aduentũ, & myſteriũ ſacri-
ficii vniuerſalis, & cęleſtis doni gaudiũ prędi
cat. Nã ſicut per ſiniſtrã pręſentia, ſic per de-
xteram ſæpe bona prenunciantur ęterna. Iu-
xta qđ in ſapiẽtię laude canitur. Longitudo
dierũ in dextera eius: in ſiniſtra illius diuitię
& gloria. ¶ Et Zacharias turbat⁹ eſt vidẽs, &
timor inruit ſuper eũ. Ait autẽ ad illum ange
lus. Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita eſt
deprecatio tua. Tremẽtẽ Zachariã cõfortat an

Siniſtra. Dextra.

gelus: qa ſicut humanę fragilitatis eſt ſpirita
lis creaturę viſione turbari, ita & angelicę be
nignitatis eſt pauẽtes de aſpectu ſuo mortales
mox blãdiẽdo ſolari. At cõtra dęmonicę eſt fe
rocitatis, quos ſui pſentia territos ſenſerit am
pliori ſemper horrore concutere, quæ nulla
melius ratione q̃ fide ſuperatur intrepida.

Angelorũ benignitas. Dęmonũ ferocitas.

Et vxor tua Heliſabeth pariet tibi filiũ, & vo
cabis nomen eius Ioannẽ. Deprecationẽ dicẽs
exauditam partum continuo promittit vxo
ris. Nõ ꝙ ille qui pro populo oblaturus intra
uerat, relictis publicis votis pro accipiendis
filiis orare potuerit, pręſertim qa nemo orat
qđ ſe accepturũ deſperat. Adeo autẽ ille iam
ſuæ ætatis & infœcundæ coniugis memor
naſci ſibi filios deſperabat, vt nec angelo hoc
promittẽti crederet. Sed qđ dicit, exaudita eſt
deprecatio tua, pro populi redẽptione ſignifi-
cat. Qđ vero adiungit, Et vxor tua pariet ti-
bi filium, eiuſdem redẽptionis ordinẽ pãdit,
ꝙ videlicet natus Zacharię filius redemptori
illius populi pręconando ſit iter facturus. Sin
gularis autẽ meriti indicium datur, quoties
hominibus a deo vel imponitur nomẽ vel mu
tatur. Sic Abrã quia pater multarũ gentium
erat futurus, Abraham eſt vocatus. Sic Iacob
quia Deum vidit, Iſrael appellari meruit. Sic
Ioſias rex ob eximię virtutis culmen, nomina
tus a deo eſt multo ante q̃ natus. Ioannes er-
go interpretatur in quo eſt gratia, vel domini
gratia. Quo nomine declaratur primo paren

Preces Zacharię.

Nõis a Deo ĩpoſitio vel mutatio.

Ioannes.

tibus eius gratiã, quib⁹ decrepitis filius naſce
ret, eſſe donatam: deinde ipſi Ioanni, qui ma-
gnus coram domino futurus, & adhuc ex
vtero matris ſpiritus ſancti ſit munere ditan-
dus: poſtremo etiã filiis Iſrael, quos ad domi
nũ Deũ ipſorũ erat cõuerſurus. ¶ Et erit gau
dium tibi & exultatio, & multi in natiuitate
eius gaudebunt. Merito gaudet pater ꝙ vel
in ſenecta natum vel talis gratię acceperit fi
lium. Gaudent & alii, quibus inauditum eate
nus regni cęleſtis euangelizarit ingreſſum.
Et notandũ ꝙ nato pręcurſore multi gaudẽt,
nato autem domino adnunciat angelus gau
dium magnũ qđ erit omni populo. Quia vi-
delicet hic ſalutẽ multis prędicare, ille omni-
bus qui velint aduenit donare. ¶ Erit eñ ma
gnus coram domino, & vinum & ſiceram nõ
bibet, & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex
vtero matris ſuę. Magnę corã domino virtu
tis eſt pręđicantem in deſerto cęleſtia gaudia
terrenas ex integro ſpreuiſſe delicias. Sed &
hoc coram domino magnũ eminet, q̃uis ho-
minibus videať eſſe deſpectũ, ꝙ is cui in na-
tis mulierum maior nemo eſt, laſciuientis ob
ludum puellæ capite truncatus eſt. Cuius or
dinẽ magnitudinis ipſe qui propoſuit ange-
lus ſubſequẽter exponẽs, Et vinum (inquit)
& ſicerã non bibet. Sicera interpretatur ebrie
tas, quo vocabulo hebræi omne qđ inebriare
poteſt poculum, ſiue de pomis, ſiue de frugi-
bus, ſeu de qualibet alia materia confectum ſi
gnificãt. Propriũ vero in lege Nazarenorum
erat vino & ſicera tempore cõſecrationis abſ
tinere. Vnde Ioãnes, Sampſon, & Hieremias
cęteriq; tales, vt ſemper Nazareni ideſt ſancti
manere poſſint, ſemper his abſtinere ſatagũt.
Decet eñ vas cęleſti gratiæ mãcipatum, a ſę
culi inlecebris caſtigari, nec vino, in quo eſt
luxuria, inebriari eũ qui muſto ſpirit⁹ ſancti
deſiderat impleri. Vnde recte cui vini ebrie-
tas tolliť Spirit⁹ gratia cumulať. Qua ſe tũc
(vt pręđictum erat) ipſe repletum monſtra-
uit, cum intrante beata Maria in vtero geni
tricis exultauit, & pręcurſionis ſuę cognoſcẽs
officium, domini quantũ adhuc potuit euan
gelizauit aduentum. ¶ Et multos filiorũ Iſra
el conuertet ad dominũ deum ipſorũ, & ipſe
pręcedet ante illum in ſpiritu & virtute He-
lię. Cum Ioannes qui Chriſto teſtimoniũ per
hibens in eius fide populos baptizabat, diciť
filios Iſrael ad dominũ deum ipſorum cõuer
tiſſe, patet profecto Chriſtum eſſe dominum
deum Iſrael. Si autem Chriſtus eſt, immo qa
Chriſtus eſt dominus deus Iſrael, deſinant
Arriani Chriſtum dominũ deum eſſe negare

Gaudiũ in natiuitate Ioannis.

Sicera.

Arriani

Fotiniani. Manichæi.

Erubeſcant Fotiniani Chriſto ex virgine principium dare. Ceſſent Manichæi aliũ populi Iſrael, atq; aliũ Chriſtianorũ deũ credere. Et quia Ioannes pręcedere ante illũ dicitur, videant æternũ ante ſęcula deũ poſt hominem in ſæculis natũ, ideoq; a ſuo præcurſore modo virum poſt ſe venturum, modo dei filium eſſe nominatũ.

Ioannis & Helię ſimilitudo.

Qui bene in ſpiritu & virtute Helię pręcedere dicitur, quia ſicut ille præco ventur⁹ iudicis, ita hic præco factus eſt redemptoris. Vnde & conuerſatione prorſus ſimillima ambo deſerta ſecuti, victu frugi, veſtitu inculti, cinctu ſunt deſpecti. Ambo regis & reginę veſaniam tolerant. Ille Iordanem cęlũ petiturus diuiſit, hic ad lauacrũ ſalutare quo cęlũ petatur homines cõuertit. Hic cum domino verſat̃ in terris, ille cum eo manifeſtatur in gloria. ¶ Vt conuertat corda patrũ in filios, & incredibiles ad prudentiã iuſtorum parare domino plebem perfectã.

Corda patrũ &c.

Corda patrũ in filios cõuertere eſt ſpiritalẽ ſanctorum antiquorum ſcientiã populis prędicando infundere. Prudentia vero iuſtorũ, eſt non de legis operibus iuſtitiam pręſumere, ſed ex fide ſalutem quęrere. Vt q̃uis in lege poſiti legis iuſſa perficiant, gratia ſe tamen dei per Chriſtum ſaluãdos intellegãt. Iuſtus enim ex fide viuit. Et Petrus de iugo legis ait. Qđ neq; patres noſtri neq; nos portare potuimus, ſed per gratiam domini Ieſu credimus ſaluari quemadmodum & illi. Qua prudentia quia diutius increduli & per Ioannem imbuti & per Heliam ſunt imbuendi, recte hæc ſententia quæ per angelum de Ioanne dicta eſt, hiſdem pene ſyllabis eſt de Helia per Malachiã ṕdicta. Parare (inquit) domino plebem perfectã. Quia enim Zachariam pro plebe ſupplicantẽ dixerat exauditum, docet quo ordine plebs eadẽ ſaluari & perfici debeat, ad prędicationẽ videlicet Ioannis poenitendo & credendo in Chriſtum. ¶ Et dixit Zacharias ad angelũ. Vnde hoc ſciam? ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. Ob altitudinem promiſſorum hęſitans ſignum quo credere valeat inquirit, cui ſola angeli viſio vel allocutio pro ſigno ſufficere debuerat.

Zachariæ poena.

Vnde meritam diffidentię tacendo poenã luit, cui taciturnitas eadem & ſignũ fidei qđ quęſiuit, & infidelitatis eſſet poena quã meruit. ¶ Et reſpõdens angelus dixit ei. Ego ſum Gabriel qui adſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad te, & hęc tibi euangelizare. Et ecce eris tacens & non poteris loqui vſq; in diem quo hęc fiãt, pro eo ꝙ non credidiſti verbis meis, quę implebũtur in tempore ſuo. Vult intellegi ꝙ ſi homo talia promitteret, impune ſignum flagitare liceret: at cum angelus promittat, iã dubitari non deceat.

Angelis credendũ.

Datq; ſignum qđ rogatur, vt qui diſcredendo locutus eſt, iam tacendo credere diſcat. Vbi notandũ ꝙ angelus ſe & ante deũ adſtare, & ad euangelizandum Zacharię miſſum eſſe teſtatur.

Gregori.

Quia & cũ ad nos veniunt angeli, ſic exterius implent miniſteriũ vt tamen nunq̃ deſint interius per contẽplationẽ.

Angeli miſſi adſiſtunt.

Et mittuntur igitur & adſiſtunt, quia & ſi circumſcriptus eſt angelicus ſpiritus, ſummus tamen ſpiritus ipſe qui Deus eſt, circumſcriptus non eſt. Angeli itaq; & miſſi ante ipſum ſunt, quia quolibet miſſi veniunt intra ipſum currũt. ¶ Et erat plebs expectãs Zachariam & mirabatur ꝙ tardaret ipſe in templo. Egreſſus autẽ non poterat loqui ad illos. Et cognouerunt ꝙ viſionem vidiſſet in templo, & ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus. Et factum eſt vt implerentur dies officii eius, abiit in domũ ſuã.

Põtificũ caſtitas.

Hoc eſt qđ dixi, ꝙ vicis ſuę tẽpore pontifices, templi tantum officiis mancipari non ſolũ a cõplexu vxorũ ſed ab ipſo quoq; domorũ ſuarũ abſtinerent ingreſſu.

Sacerdotũ noſtrorũ caſtitatis figura

Vbi noſtri temporis ſacerdotibus quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuo ſeruandæ caſtitatis exemplum datur. Quia enim tunc ſacerdotalis ex ſtirpe Aarõ ſucceſſio quęrebatur, neceſſario tempus ſubſtituendę ſoboli procurabatur. At quia nunc nõ carnalis ſucceſſio, ſed perfectio ſpiritalis inquiritur, conſequenter ſacerdotibus vt ſemper altari queant adſiſtere, ſemper ab vxoribus continendũ, ſemper caſtitas obſeruanda pręcipitur. ¶ Poſt hos autẽ dies concepit Heliſabeth vxor eius. Poſt dies videlicet officii Zachariæ completos.

Cõceptionis Ioannis tẽpus

Huius ſacratiſſimæ conceptionis Ioannes Conſtantinopolitanæ vrbis antiſtes mẽtionẽ faciens, Geſta ſunt hęc (inquit) menſe Septẽbri octauo Kalendas Octobris, incipiente luna vndecima, quando oportebat Iudęos ieiuniũ ſcenophegię celebrare. Et inuẽtum eſt ipſa die octaua Kalendarũ Octobriũ eſſe ęquinoctium, in qua eſt inchoatio noctis maior q̃ lucis. Illũ enim oportet creſcere inquit, me aũt minui. Minorata etenim fuerat lux a tenebris, cum Iudęi ſecundum legem & prophetiam ſacrificia deo offerebant, in qua & Ioãnes conceptus eſt. Hæc ſunt enim quę ante pro peccatis populi offerebantur, quę iam ceſſare oportebat cum Ioannes ideſt baptiſtes conciperetur.

Tacendi ratio.

Et ideo Zacharias pater eius ſacerdos Iudęorũ emutuit, quia iam ceſſare, & emuteſcere oportebat ſacrificia eorũ quę pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim

ſolus ſacerdos, qui de agno ſuo ꝓprio immo
lato, ſacrificium deo pro peccatis omnium of
ferret. Quibus beati Ioannis verbis edocemur
prima mox die poſt diem expiationis muta-
tionem tũc ſacerdotalis vicis eſſe celebratam,
ideoq; in hac pręcurſoris domini conceptio-
nem fieri. Quę nõ fruſtra dies ieiuniorum &
afflictionis eſt ab angelo ꝓdicta, q̃a per ipſum
erat hominibus afflictio poenitentię prędican
„ da. ¶ Et occultabat ſe menſibus quinq; dicẽs,
„ quia ſic fecit mihi dominus in diebus quibus
„ reſpexit auferre obprobrium meũ inter ho-
„ mines. Quanta ſanctis cura ſit nequid turpe
Verecundia ſanctorum. de quo erubeſcere debeant admittant, oſten-
dit Heliſabeth, quę & de ipſis quę accipere cu
piebat donis erubeſcit, & licet de ablato gau-
deat obprobrio ſterilitatis, de partu tamen
anilis verecundatur ętatis. Sed pudet onus
matris q̃diu latet honor prolis. Nam quę oc-
cultabat ſe quia conceperat filium, iam intrã
te beata dei genitrice clamoſa exultauit, quia
paritura erat prophetã. Allegorice autem per
Allegoria. Zachariam ſacerdotium Iudęorũ, per Heliſa
beth poteſt lex ipſa deſignari, quæ ſacerdotũ
doctrinis exercita, quaſi auxilio virili fulta,
ſpiritales deo filios gignere debebat, ſed quaſi
ob ſterilitatis iniuriam minime valebat. Non
quia nõ multi & ante legẽ & in lege perfectiſ
ſimę vitę fuerint, ſed quia neminẽ ad perfectũ
adduxit lex, quę regnũ cęlorum reſerare niſi
Chriſto pręcedente non potuit. Bene autẽ di
citur ꝙ erãt iuſti ambo ante Deum. quia ſi-
cut bona eſt lex, & mandatũ ſanctum & iuſtũ
& bonum, ita etiã ſacerdotium legale pro diſ
penſatione temporis illius ſanctum bonum &
iuſtum eſt. Et qđ ſequitur, quia ambo pceſſiſ
ſent in diebus ſuis, ita poteſt exponi, ꝙ lega
li deuotioni quaſi adoleſcentia vel iuuentus
ipſius Moyſi tẽporibus & deinceps efflorue
rit, incumbente autẽ ſaluatoris aduentu dira
eam ſenectus incuruauerit, quãdo & ſacerdo
tii ordo per ambitiones & contentiones pon
tificum confuſus, & ipſa lex per Phariſęorum
traditiones diſciſſa min⁹ habilis eſt ad gignẽ
dum deo filios effecta. Ingredit̃ ergo Zachari
as templũ, q̃a ſacerdotũ eſt intrare in ſanctua
rium dei, & intellegere in nouiſſima myſterio
rum cęleſtium. Orat foris multitudo, q̃a qui
ſecreta quęq; & myſtica penetrare ſublimiter
nequeũt, doctiorũ neceſſe eſt monitis humili
ter intendãt. Dum vero Zacharias altari thy
miama imponit, naſciturũ Ioannẽ cognoſcit.
Quia dum doctores ampliori flamma diuinę
lectionis inardeſcunt, gratiam dei per Ieſum
Chriſtum venturã, & de interiori literarum
medulla, quaſi de vulua Heliſabeth proditu
ram eſſe reperiunt. Et hoc bene per angelum,
q̃a & lex eſt ordinata ꝑ angelos in manu me
diatoris. Sed qui audita credere diſſimulat ſi
lentii poena multatur, quia mutus eſt qui nõ
ſenſum literis intellegit ineſſe ſpiritalem. Nec
talis iam verba dare populo quaſi magiſter
nouit, ſed quaſi verbi & rationis expers, taci-
tis (vt ita dicam) nutibus innuit. Quale tũc
erat ſacerdotiũ Iudęorũ, cum nec rationem
ſacrificiorũ, nec dicta curaret ſcire propheta
rum. Muto ergo permanente Zacharia conci
pit Ioannem Heliſabeth, quia non intellegant
licet põtifices diſtinctionẽ fidei, Phariſęi amit
tant & ſcribę, ita vt nec ipſi intrent nec audi-
tores ſuos intrare permittant, interiora tamẽ
legis Chriſti ſacramentis abundant. Et bene
conceptum ſuũ Heliſabeth quinq; menſibus
occultat, ſiue quia ipſe legifer Moſes quinq;
libris myſteria Chriſti parabolatim deſignat,
ſeu quia tota veteris inſtrumenti ſeries ean-
dem Chriſti diſpenſationem in quinq; mundi
aetatibus ꝑ ſanctorũ facta vel dicta ꝓfigurat.
Et ideo quia Chriſti incarnatio vel ſexta aeta
te ſęculi futura, vel ad impletionẽ legis erat
profutura, recte ſexto menſe concepti Ioannis
miſſus ad Mariam angelus naſciturum nun
ciat ſaluatorem, vt ſequẽs ex ordine lectio de
monſtrat.

IN menſe aũt ſexto, miſſus eſt angelus Ga Cap.III.
briel a deo in ciuitatem Galilęę, cui nomẽ „
Nazareth. Idcirco angeli priuatis nomini „
bus cenſentur, vt ſignetur per vocabula etiã Angelis cur ꝓpria vocabula.
in operatione quid valeant. Neq; etenim in
illa ſancta ciuitate, quã de viſione omnipoten
tis dei plena ſcientia perfecit, idcirco propria
nomina ſortiuntur, ne eorum perſonę ſine no
minibus ſciri non poſſint: ſed cum ad nos ali
quid miniſtraturi veniunt, apud nos etiã no
mina a miniſteriis trahunt. Ad Mariam ergo
virginem Gabriel mittitur, qui dei fortitudo Gabriel.
nominatur. Illum quippe nunciare veniebat,
q ad debellãdas aereas poteſtates humilis ap
parere dignatus eſt. De quo per Pſalmiſtã di
citur. Dominus fortis & potẽs, dominus po-
tens in praelio. Et rurſum. Dominus virtutũ
ipſe eſt rex glorię. Per Dei ergo fortitudinem
nunciandus erat, qui virtutũ dominus & po
tens in praelio, contra poteſtates aereas ad bel
la veniebat. Menſem autẽ ſextũ, Martium in
tellege, cuius viceſimo & quinto die domi-
nus noſter & conceptus traditur & paſſus, ſi
cut & viceſimoquinto die mẽſis Decẽbris na
tus. Q; ſi vel hoc die (vt nonnulli arbitrant̃)
ęquinoctiũ vernale, vel illo ſolſtitiũ brumale

fieri credam⁹, cõuenit vtriq; cũ lucis incremẽ
to cõcipi vel naſci eũ qui illuminat omnẽ ho
minẽ veniẽtem in mundũ. At ſi quis ante do
minicę natiuitatis & conceptionis tẽpus lucẽ
vel creſcere, vel tenebras ſuperare conuicerit,
dicimus & nos, quia & Ioannes tunc ante fa-
ciem aduentus eius regnum cęlorum euãge
lizabat, & nunc quoq; prędicatoribus impe-
ratur, Iter facite ei q aſcendit ſuper occaſum.
Cur autem Ioannes circa æquinoctium autu
mnale conceptus, circa ſolſtitiũ æſtiuũ ſit na
tus, docet ipſe, qui vel ex ſua vel ex veteris te
ſtamenti (vt multi autumant) perſona loqui
tur, Illum oportet creſcere, me autem minui.
¶ Ad virginem deſponſatam viro, cui nomẽ
erat Ioſeph de domo Dauid, & nomen virgi-
nis Maria. Multas ob cauſas ſaluator non de

Cur de ſpõſa naſci voluerit dñs cauſa. i.

ſimplici virgine, ſed de ſpõſa voluit naſci. Pri
mo videlicet, vt per generationem Ioſeph cu
ius Maria cognata erat, Mariæ quoq; noſce-
retur origo. Neq; enim moris eſt ſcripturæ,
fœminarũ genealogiã texere. Nã & de vtro
q; põt intelligi, qđ dicitur de domo Dauid.
2 Deinde, ne velut adultera lapidaretur a Iu-
dęis, malens aliquos de ſuo ortu, q̃ de pudore
dubitare parentis. Simul & virginibus impu
dicis occaſionem tollens, ne matrem quoq; ſal
uatoris dicerẽt falſis ſuſpicionibus infamatã.
3 Tertio, vt in Aegyptũ fugiens & inde rediẽs
haberet ſolatiũ viri, qui integerrimę virgini-
4 tatis cuſtos pariter ac teſtis exiſteret. Quarto
ne partus eius diabolo pateret. Qui ſi eum de
virgine natũ cognoſceret, forſitã quaſi cęteris
hominib⁹ eminẽtiorẽ morti tradere timeret.

Maria

Maria autẽ hebraice ſtella maris, Syriace ve
ro, domina vocat. & merito, q̃a & toti⁹ mũdi
dominũ, & lucẽ ſęculis meruit generare perẽ
nem. ¶ Et ingreſſus angelus ad eã, dixit. Aue
gratia plena, dominus tecũ. Benedicta tu in
mulieribus. Bene gratia plena vocatur, quæ

Gratię plena.

nimirum gratiã quã nulla alia meruerat, ad
ſequitur, vt ipſum videlicet gratię concipiat
& generet auctorẽ. ¶ Quę cũ audiſſet, turba
ta eſt in ſermone ei⁹, & cogitabat qualis eſſet
iſta ſalutatio. Diſce virginem moribus, diſce

Ambro. Virginum trepidare.

virginem verecundia, diſce virginem oracu-
lo, diſce myſterio. Trepidare virginum eſt, &
ad omnes viri ingreſſus pauere, omnes viri af
fatus vereri. Diſcant mulieres, propoſitũ pu
doris imitari. Sola in penetralibus quã nemo
virorum videret, ſolus angelus reperiret, ſo-
la ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo degene-
ri deprauaretur affectu, ab angelo ſalutatur.
Diſce virgo, verborũ vitare laſciuiam. Maria
etiam ſalutationem angeli verebatur. Erat ta-
men cogitans inquit, qualis eſſet hæc ſaluta-
tio. Et ideo cum verecundia, quia pauebat.
Cũ prudẽtia, quia benedictionis nouã formu
lam mirabatur quæ nuſq̃ lecta eſt, nuſq̃ ante
cõperta. ¶ Et ait angel⁹ ei. Ne timeas Maria,
inueniſti enĩ gratiã apud Deum. Quã ſalu-
tatione inſolita, vtpote quæ ei ſoli ſeruaba-
tur, viderat turbatam, quaſi familiarius notã
vocans ex nomine, ne timere debeat iubet. Et
quia gratia plenam vocauerat, eãdem gratiã
& aſtruit plenius, & vberius explicat dicens.
¶ Ecce concipies in vtero, & paries filium, &
vocabis nomen eius Ieſum. Ieſus ſaluator, ſi-
ue ſalutaris interpretatur. Cuius ſacramen Ieſus.
tum nominis adloquens Ioſeph angelus ex-
poſuit. Ipſe enim (inquiens) ſaluum faciet po
pulum ſuum a peccatis eorum. Non ait po-
pulum Iſrael, ſed populum ſuum, hoc eſt in
vnitatem fidei ex pręputio & circunciſione
vocatum, quibus ex diuerſa parte congrega-
tis fieret vnus paſtor & vnũ ouile. ¶ Hic erit
magnus, & filius altiſſimi vocabitur. Et dabit
illi dominus deus, ſedem Dauid patris eius.
Dictum eſt & de Ioãne, q; erit magnus: ſed il Magnus
le quaſi homo magnus, hic quaſi Deus ma dñs aliter
gnus. Ille enim magnus coram domino, hic q̃ Ioãnes
autem erit magnus (inquit) & filius altiſſimi
vocabitur. Idẽ ergo filius altiſſimi qui in vte
ro virginali conceptus & natus eſt. Idem ho
mo in tempore creatus ex matre, qui deus eſt
ante tempora natus ex patre. Si autem idem
homo qui Deus eſt, omittat Neſtorius ho Neſtorij
minem tantũ dicere ex virgine natũ, & hunc error.
a verbo dei nõ in vnitatem perſonę, ſed in ſo
cietatem inſeparabilem eſſe receptum. Alio-
quin non vnum Chriſtum verum deũ & ho
minem, ſed duos (qđ dici nefas eſt) adſerere,
ac per hoc non trinitatem, ſed quaternitatẽ
prędicare conuincitur. Catholica autẽ fides
ſicut vnum quẽlibet hominem carnẽ & ani-
mam, ita hominem & verbum vnũ Chriſtũ
rectiſſime confitetur. iuxta qđ & angeli ver-
ba ſignificant, quę dandã illi ſedem Dauid pa
tris eius aſſeuerant. Qui enim eundẽ ipſum
patrem habere Dauid, quem filiũ altiſſimi vo
cari pronunciat, in duabus vtriq; naturis vnã
Chriſti perſonam demonſtrat. Accepit autem Sedes
ſedem Dauid, vt nimirum gentẽ cui Dauid Dauid.
quondã & filii eius temporalis regni guber-
nacula prębuerunt, ipſe perpetuum vocaret
ad regnũ, qđ eis paratum eſt ab origine mun
di. ¶ Et regnabit in domo Iacob in ęternũ, &
regni eius non erit finis. Et Eſaias ait. Multi
plicabitur eius imperium, & pacis non erit fi Imperiũ
nis. Super ſolium Dauid, & ſuper regnũ eius, Chriſti.

vt confirmet illud & cõroboret in iudicio &
iuſtitia. Non dixit in adquiſitione gloriæ, ga
zarumq; terreſtrium, non in victoria gẽtium
plurimarum, vrbiumq; debellatione ſuperba-
rum, ſed in iudicio & iuſtitia. Per hęc enim,
regnum Chriſti & in ſingulis quibuſq; fideli
bus, & in vniuerſa per orbem multiplicatur
Dom⁹ Iacob. pariter & confirmatur eccleſia. Domum nan
q; Iacob totam eccleſiam dicit, quæ vel de bo
na radice nata, vel cum oleaſter eſſet, merito
tamen fidei in bonam eſt inſerta oliuam. Quã
poſt triumphum paſſionis alloquens Salua-
tor ait. Qui timetis dominum laudare eum,
Chriſt⁹ ab æterno. vniuerſum ſemen Iacob magnificate eũ. Non
autem ideo futuri temporis verbis magnus
exiturus Ieſus filius altiſſimi vocandus, ſce-
ptrum Dauid accepturus, & in domo Iacob
regnaturus aſſeritur, quia iuxta q; hære-
tici ſapiunt atq; a veritate deſipiunt, Chriſt⁹
ante Mariam non fuerit, ſed q; homo ad-
ſumptus in deum, clarificatus eſt ea clarita-
te quã verbum Dei habuit prius q̃ mundus
eſſet apud patrem, hoc eſt vt idem filii nomẽ
eãdem Chriſti perſonam, homo cum deo ple
„ nus gratia & veritate ſortiretur. ¶Dixit au-
„ tem Maria ad angelum. Quomodo fiet iſtud
„ quoniam virum non cognoſco? Propoſitum
Mariæ propoſitum. ſuæ mentis reuerenter expoſuit, vitam videli
cet virginalem ſe ducere decreuiſſe. Quæ ga
prima fœminarum tantæ ſe virtuti mancipa
re curauit, iure ſingulari præ cæteris fœmi-
nis beatitate meruit excellere. Quomodo (in-
quit) fiet iſtud. Non ait vnde hoc ſciam, ſed
quomodo fiet inquit, quoniam virum nõ co
Fides de promiſſo. gnoſco. Ordinem videlicet obſequii cui ſub-
datur inquirens, non autem ſignum cui cre-
dat flagitans. Neq; enim decebat electam ge-
nerando deo virginem dubiam diffidẽtia ſed
prudentia cautam exiſtere, quia nec facile po
terat homo noſſe myſteriũ, qđ in Deo mane-
bat a ſæculis abſconditum. Quia ergo lege-
rat, Ecce virgo in vtero habebit & pariet fi-
lium, ſed quomodo id fieri poſſet, nõ legerat,
merito credula iis quæ legerat, ſciſcitatur ab
„ angelo, qđ in propheta non inuenit. ¶Et re-
„ ſpondens angelus, dixit ei. Spiritus ſanct⁹ ſu-
„ perueniet in te, & virtus altiſſimi obumbra-
„ bit tibi. Non virili (inquit) qđ non cognoſcis
ſemine, ſed ſpiritus ſancti quo impleris, opere
concipies. Erit in te conceptio, libido non erit.
Concupiſcentiæ non erit æſtus, vbi vmbram
faciet ſpiritus ſanctus. Verum in eo qđ ait, Et
Obumbratio. virtus altiſſimi obumbrabit tibi, poteſt etiam
incarnati Saluatoris vtraq; natura deſigna-
ri. Vmbra quippe, a lumine ſolet & corpore
formari. Et cui obumbratur, lumine quidem
vel calore ſolis quantum ſufficit reficitur, ſed
ipſe ſolis ardor ne ferri nequeat, interpoſito
vel nubiculo leui, vel quolibet alio corpore
temperatur. Beatæ itaq; virgini quia quaſi
pura homo omnem plenitudinem diuinita-
tis corporaliter capere nequibat, virtus al-
tiſſimi obumbrauit, ideſt incorporea lux di-
uinitatis corpus in ea ſuſcepit humanitatis.
De qua pulchre propheta. Ecce dominus (in
quit) aſcendet ſup nubẽ leuẽ, & ingredietur
Aegyptum, quod eſt dicere. Ecce verbũ Dei
patri coæternum, lumenq; de lumine ante ſæ
cula natum, carnem in fine ſæculorum atq;
animam nullo peccati pondere grauatam ſuſ
cipiet, & de vtero virginali tanq̃ ſponſus de
thalamo ſuo procedet in mundum. ¶Ideoq; „
& qđ naſcetur ex te ſanctum, vocabitur fi- „
lius Dei. Ad diſtinctionem noſtræ ſanctita- „
tis, Ieſus ſingulariter ſanctus naſciturus aſſe Naſci ſanctum.
ritur. Nos quippe & ſi ſancti efficimur non ta
men naſcimur, quia ipſa naturæ corruptibi-
lis conditione cõſtringimur. Vt merito cum
propheta gementes ſinguli dicamus. Ecce
enĩ in iniquitatibus conceptus ſum, & in deli
ctis peperit me mater mea. Ille autem ſolus
veraciter ſanct⁹ eſt, qui vt ipſam conditionẽ
naturę corruptibilis vinceret, ex commixtio-
ne carnalis copulæ conceptus non eſt. Sanctũ
(inquit) vocabitur filius Dei. Quid hic dicis
Neſtoriane, qui beatam Mariam Dei negans In Neſtorium.
eſſe genitricem, apertam niteris impugnare
veritatem? Ecce Deum dixit superuenturum,
Dei filium naſciturum. Quomodo ergo aut
Dei filius Deus non eſt, aut quę Deum edi-
dit quomodo θεοτόκος, ideſt dei genitrix nõ
eſſe poteſt? ¶Et ecce Heliſabeth cognata tua „
& ipſa concepit filium in ſenecta ſua. Et hic „
menſis ſextus eſt illi quæ vocatur ſterilis, „
quia non erit impoſſibile apud deum omne „
verbum. Ne virgo ſe parere poſſe diffidat, ac „
cipit exẽplum ſterilis anus pariturę, vt diſcat
omnia Deo poſſibilia, etiam quę naturę ordi
ne videntur eſſe contraria. Siquem vero mo Heliſabeth quõ ſit cognata Marię.
uet quomodo beatę Marię cognatã dicat He
liſabeth, cum hęc de domo Dauid, illa de fi
liabus Aarõ originem duxerit, animaduertat
proauos earum liberis inuicem nuptum tradi
tis vtranq; tribum poſuiſſe cõiungere. Cui ſi
hæc expoſitio forte non ſuffecerit contentioſ⁹
inſiſtenti, quaſi hoc contra interdictum legis
fieri nequiuerit, legat Exodum, vbi ſcriptum
eſt, Accepit autẽ Aarõ vxorẽ Heliſabeth filiã

Aminadap ſororem Naaſon, quę peperit ei
Nadab, & Abiud, & Eleazar, & Ithamar. Vi-
deatq; ante edictum legis, ſuperna prouiſio-
ne ſacerdotalem, regali iunctam iam fuiſ-
ſe progeniem. Vt videlicet dominus Ieſus
Chriſtus qui ſecundum carnem verus rex &
ſacerdos erat futurꝰ, ipſam quoq; carnem de
vtraq; Dauid ſcilicet & Aaron ſtirpe ſuſcipe-
Chriſma. ret. Vnde & in hac vtraq; tribu chriſma ꝑ le-
gem myſticum celebrabatur, Chriſti nimirũ
nominis pariter & generationis præſicium.
Dauid rex & ſacerdos. Et ipſe Dauid domum dei ingrediẽs, panem
ſanctum & gladium quaſi rex & ſacerdos ac-
cepit. Illum videlicet de ſuo ſemine venturũ
Chriſtꝰ ſimiliter. præfigurans, qui & pro noſtra libertate regis
iure pugnaret, & pro noſtra abſolutione pa-
,, nem ſuæ carnis offerret. ¶Dixit autem Ma-
,, ria. Ecce ancilla domini. Fiat mihi ſecundum
,, verbum tuum. Quãta cum deuotione humi-
Marię humilis obedientia. litas, quæ & angeli promiſſum optat imple-
ri, & ſeipſam quæ mater eligitur ancillam nũ-
cupat! apertiſſime inſinuans q̃ nil ſibi meriti
vindicet, in eo ꝙ domini iuſſis obſecundet.
Fiat (inquit) ſine viri ſemine conceptꝰ in vir-
gine, naſcatur de ſpiritu ſancto integra carne
ſanctum. qđ naſcet de homine matre ſine ho-
,, mine patre, vocetur dei filius. ¶Et diſceſſit ab
,, illa angelus. ¶Exſurgens autem Maria in die-
,, bus illis, abiit in montana cum feſtinatione ĩ
,, ciuitatem Iuda. Accepto virginis conſenſu
Viſitatio Marię cum feſtina. mox angelus cæleſtia repetit, illa petit monta-
na. Feſtinat inuiſere Heliſabeth, non quaſi in-
credula de oraculo, vel dubia de exemplo, ſed
vt læta pro voto, religioſa pro officio. Typi-
cum pariter exemplũ tribuens, ꝙ omnis ani-
ma quæ verbum dei mente conceperit, virtu-
tum ſtatim celſa cacumina greſſu conſcẽdat
amoris, quatenus ciuitatem Iuda, ideſt cõfeſ-
ſionis & laudis arcem penetrare, & vſq; ad ꝑ-
fectionem fidei, ſpei, & charitatis quaſi tribus
,, in ea menſibus valeat commorari. ¶Et intra-
,, uit in domum Zachariæ, & ſalutauit Heliſa-
,, beth. Diſce virgo humilitatem Mariæ, vt &
Marię modeſtia. corpore caſta & pectore poſſis eſſe deuota. Vi-
ſitat iunior ſeniorem, ſalutat virgo vxorem.
Decet enim vt quo caſtior virgo, eo ſit humi-
lior, et ſenioribus deferẽs, habitum caſtitatis
pręconio commendet humilitatis. Aliter. Ma-
ria ad Heliſabeth, dominus venit ad Ioannẽ,
hæc vt ſpiritu ſancto repleatur, illius vt ba-
ptiſma conſecretur. Maiorumq; humiliatio,
minorum eſt vtriq; exaltatio. Deniq; ſequit.
,, ¶Et factum eſt vt audiuit ſalutationem Ma-
,, riæ Heliſabeth, exultauit infans in vtero eiꝰ,
,, & repleta eſt ſpiritu ſancto Heliſabeth. Vide

diſtinctionem, ſingulorumq; verborum pro-
prietates. Vocem prior Heliſabeth audiuit, Matrum filiorumq; diuerſa officia.
ſed Ioannes prior gratiam ſenſit. Illa naturæ
ordine audiuit, iſte exultauit ratione myſte-
rii. Illa Mariæ, iſte domini ſenſit aduẽtũ. Iſtæ
gratiam loquuntur, illi intus operantur, pie-
tatiſq; myſterium maternis adoriuntur pro-
fectibus, dupliciq; miraculo prophetant ma-
tres ſpiritu paruulorum. Exultauit infans, &
repleta mater eſt. non prius mater repleta q̃
filius, ſed cum filius eſſet repletus ſpiritu ſan-
cto, repleuit & matrem. ¶Et exclamauit vo- ,,
ce magna, & dixit. Benedicta tu inter mulie- ,,
res, & benedictus fructus ventris tui. Notan- ,,
dum ꝙ præmiſſa de Chriſto prophetia non
rerum tantum miraculis, ſed & verborum ꝓ-
prietate completur. Iſte eſt enim fructus, qui Fructus ꝓmiſſus Dauidi.
Dauid patriarchæ ſub iureiurando promitti-
tur. De fructu ventris tui, ponam ſuper ſe-
dem meam. Simulq; intuendum ꝙ eadẽ vo- Marię laus.
ce Maria ab Heliſabeth, qua a Gabriele bene-
dicitur, quatenus & angelis & hominibus ve-
neranda, & cunctis merito fœminis præferen-
da monſtretur. ¶Et vnde hoc mihi, vt veni- ,,
at mater domini mei ad me? Non quaſi ne- ,,
ſcia perquirit qđ nimirum ſancti ſpiritus eſ-
ſe cognoſcit, ſe videlicet a matre domini ad
pignoris ſui profectum ſalutari, ſed miraculi
nouitate perculſa, nõ hoc ſui meriti, ſed mu-
neris fatetur eſſe diuini. ¶Ecce enim vt facta ,,
eſt vox ſalutationis tuæ in auribꝰ meis, exul- ,,
tauit in gaudio infans in vtero meo. Erube- ,,
ſcebat Heliſabeth onus parentis, q̃diu neſcie-
bat myſterium religionis. Sed quæ occulta-
bat ſe quia conceperat filium, iactare ſe cœ-
pit quia generabat prophetam. Et quæ ante
erubeſcebat, benedicit, & quæ dubitabat an-
te firmatur. Ecce enim (inquit) vt vox ſa-
lutationis tuæ facta eſt in auribus meis, exul-
tauit gaudio infans in vtero meo. Itaq; ma-
gna voce clamauit vbi domini ſenſit aduen-
tum, quia religioſum credidit partum. Nul-
la enim cauſa erat pudoris, vbi prophetæ or-
tus, datę non affectatæ fidem generationis
adſciſceret. ¶Et beata quę †credidit, quoni- † credidiſti.
am perficientur †ea quę dicta ſunt †ei a domi- † in te.
no. Vides non dubitaſſe Mariã ſed credidiſ- † tibi.
ſe, & ideo fructum fidei conſecutam. Beata
(inquit) quę credidit. Et vere beata, quę ſa- Credidiſſe Mariã
cerdote pręſtantior. Cum ſacerdos negaſſet,
virgo correxit errorem. Nec mirum ſi domi-
nus redempturus mũdum, operationem ſu-
am inchoauit a matre: Vt per quã ſalus om̃i-
bus parabatur, eadem prima fructum ſalu-
tis hauriret ex pignore. Pariterq; notandum

quanta Heliſabeth animum gratia Maria in
trãte ditauit, quem ſimul de præterito,præ
ſenti,atq; futuro,per prophetię ſpiritum illu
Grego. ſtrauit. Dicens enim Beata q̃ credidiſti, apte
indicat,quia verba angeli quę dicta ad Mariã
fuerant,per ſpiritũ agnouit. Atq; ſubiungẽs
Perficientur ea q̃ dicta ſunt tibi a dño,q̃ etiã
eam in futuro ſequerentur præuidit. Matrẽ
vero domini ſui nominans,quia redemptorẽ
humani generis in vtero portaret intellexit.
Canticũ ¶Et ait Maria. Magnificat anima mea domi
Marię. num. Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalu-
tari meo. Tanto(inquit) me dñs tamq; inau
dito munere ſublimauit, q; non vllo linguæ
officio explicari,ſed ipſo vix intimi pectoris af
fectu valeat comprehẽdi,& ideo totas animæ
vires in agendis gratiarum laudibus offero,
totum in contemplanda magnitudine eius
cui non eſt finis,quicquid viuo,ſentio,diſcer-
no,gratulanter impendo ,quia & eiuſdem Ie
ſu ideſt ſalutaris, ſpiritus meus æterna diui-
nitate lætatur,cuius mea caro temporali cõ-
ceptione fœtatur. Cui ſimile eſt illud Pſalmi
ſtæ. Anima autem mea exultauit in domino,
& delectabitur ſuper ſalutari eius. Et ipſe eñ
patrem filiũq; pari venerabaẽ amore. ¶Quia
reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Ecce enim
ex hoc beatam me dicẽt oẽs generationes.
Humilita Cuius humilitas reſpicitur,recte beata ab o-
tis laus. mnibus cognominanda gratulatur,ſicut ecõ
trario cuius ſuperbia deſpecta condemnatur,
Euę,ideſt væ ſiue calamitatis nomine multa
ta tabeſcit. Decebat enim vt ſicut per ſuper-
biam primæ noſtræ parentis mors in mundũ
intrauit,ita denuo per humilitatem Marię vi
tæ introitus panderetur. ¶Quia fecit mihi
magna qui potens eſt,& ſanctum nomen ei⁹.
Magnifi- Ad initium carminis reſpicit,vbi dictum eſt
care dñm Magnificat aĩa mea dominum . Solet quip-
aptus. pe anima illa cui dominus magna facere di-
gnatur , dignis eum præconiis magnificare,
& ad conſortes eiuſdem voti ac propoſiti po-
teſt cohortando dicere, magnificate dominũ
mecum , & exaltemus nomen eius inuicẽ.
Nam qui dominum quẽ cognouit quantum
in ſe eſt magnificare & nomen eius ſanctifica
re cõtempſerit, minimus vocabitur in regno
cælorum. Sanctum aũt nomen eius vocatur,
quia ſingularis culmine potentiæ tranſcẽdit
omnem creaturam,atq; ab vniuerſis quæ fe-
cit longe ſegregaẽ. Qđ græca locutione meli⁹
intelligitur,in qua ipſum verbum qđ dicitur
ἅγιον,quaſi extra terram eſſe ſignificat . Cu-
ius etiam nos imitatione pro modulo noſtro
ſegregari præcipimur ab omnibus q nõ ſunt
ſancti nec deo dedicati. Dicente domino. San
cti eſtote,quia & ego ſanctus ſum. Quicunq;
enim ſe conſecrauerit,merito extra terram &
extra mũdum videbitur. Poteſt enim & ipſe
dicere,ſuper terram ambulantes conuerſatio
nem in cælis habemus. ¶Et miſericordia ei⁹,
in ꝓgenies & progenies timentibus eũ. A ſpe
cialibus ſe donis ad generalia dei iudicia con
uertens, totius humani generis ſtatũ deſcri-
bit,& quid ſuperbi,quid humiles mercãtur,
quid filii Adæ per liberum arbitrium,quid fi
lii dei ſint per gratiam,alternis verſib⁹ expli-
cat. Non ergo(inquit) ſoli mihi fecit magna
qui potens eſt,ſed & in omni gente & proge-
nie qui timet eum & operatur iuſtitiam,ac-
ceptus eſt illi. ¶Fecit potẽtiam in brachio ſuo
diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. In bra-
chio ſuo,in ipſo dei filio ſignificat. Nõ q; de⁹ Brachium
pater figura determinetur carnis humanæ, patris.
eiq; fili⁹ tanq̃ membrum corporis hęreat,ſed
quia oĩa per ipſum facta ſunt,ideo brachiũ
dñi dictus eſt. Sicut eñ tuũ brachiũ per qđ
operaris,ſic dei brachium dictum eſt eius ver
bum,quia per verbum operatus eſt mundũ.
Cur enim homo brachium vt aliquid opere-
tur extendit,niſi quia non continuo fit qđ di
xerit? Si autem tanta poteſtate præualeret vt
ſine vllo motu corporis ſui qđ diceret fieret,
brachium eius verbum ei⁹ eẽt. Cum ergo au
diuimus brachium dei patris eſſe deum filiũ
non nobis obſtrepat conſuetudo carnalis,ſed
quantum illo donante poſſum⁹ Dei virtutẽ
& ſapientiam cogitemus , per quã facta ſunt
omnia. ¶Depoſuit potentes de ſede,& exalta
uit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & di
uites dimiſit inanes. Qđ dixit in brachio ſuo,
& qđ ꝓmiſit in ꝓgenies & ꝓgenies,his quoq;
κατὰ κοινὸν p ſingula cõmata ẽ adnectẽdũ ver
ſiculis,quia videlicet per omnes ſęculi gene-
rationes & perire ſuperbi, & humiles exalta-
ri,pia iuſtaq; diuinæ potentiæ diſpenſatione
non ceſſant. ¶Suſcepit Iſrael puerum ſuum,
memorari miſericordiæ. Pulchre puerum do Ver⁹ lectio
mini appellat Iſrael,qui ab eo fit ad ſaluandũ Iſrael puer
ſuſceptus,obediẽtem videlicet , & humilem. domini.
iuxta qđ Oſee dicit, Quia puer Iſrael,& dile
xi eum. Nam qui contemnit humiliari , non
poteſt vtiq; ſaluari, nec dicere cum prophe-
ta. Ecce enim Deus adiuuat me,& dominus
ſuſceptor eſt animæ meæ . Quicunq; autem
humiliauerit ſe ſicut paruulus , hic eſt ma-
ior in regno cælorum. ¶Sicut locutus eſt ad
patres noſtros , Abraham & ſemini eius in
ſæcula . Semen Abrahæ, non carnale ſed Semen
ſpiritale ſignificat , ideſt non eius tantum Abrahæ.

carne progenitos,ſed ſiue in circũciſione, ſeu
in ꝑputio fidei illiꝰ veſtigia ſecutos. Nam &
in præputio poſitus ipſe credidit,reputatũq;
eſt ei ad iuſtitiã.Atq; eiuſdẽ fidei ſignaculum
circũciſionem accepit,vt ſic vtriuſq; populi
pater fieret ꝑ fidẽ,iuxta qđ Apoſtolus ad Ro
manos pleniſſime diſſeruit.Aduẽtus ergo ſal
uatoris Abrahę eſt & ſemini eius in ſęcula ꝓ
miſſus,hoc eſt filiis ꝓmiſſionis qbꝰ dicit̃.Si au
tẽ vos Chriſti,ergo Abrahę ſemen eſtis,ſecũ-
dũ promiſſionem hęredes. Bene aũt vel Dñi
vel Ioannis exortum matres ꝓphetando præ
ueniunt, vt ſicut peccatũ a mulieribus cœ-
pit,ita etiã bona a mulieribus incipiant,& q̃
ꝑ vnius deceptionẽ periit,duabus certatim ꝓ
,, conantibus mũdo vita reddat̃.ℭManſit autẽ
,, Maria cũ illa quaſi mẽſibꝰ tribus,& reuerſa ẽ
,, in domũ ſuã.Tãdiu mãſit Maria,donec Heli
ſabeth partꝰ tẽpore cõpleto ꝑcurſoris dñi ſui
ꝓpter quã maxime venerat natiuitatẽ vide-
ret.Dictũ eſt autẽ ſupra, ꝙ oĩs anima caſta q̃
ſpiritale verbi deſideriũ conceperit, alta mox
neceſſe ſit exercitii cœleſtis iuga ſubeat,& q̃ſi
triũ mẽſiũ dies ibidem demorata,quouſq; ꝑ-
fecta principalium virtutum luce radiet̃,ꝑſe-
uerare nõ deſiſtat.Quos nimirum ꝑfectiſſimi
fulgoris menſes deſcribẽs Apoſtolus ait.Nũc
aũt manẽt fides,ſpes,charitas,tria hæc,Maior
autem his,eſt charitas.

Cap.IIII.
,, HElisabeth aũt impletũ eſt tempus pa
riendi,& peperit filiũ. Verbũ impletio
Impletum in bonum accipi.
nis ſancta ſcriptura in bonoꝝ tãtũ or
tu vel obitu vel actu ponere conſueuit,quoꝝ
vitam plenitudinẽ perfectionis habere ſignifi
cat.Deniq; Heliſabeth impletum eſt tempus
pariendi.Impleti ſunt dies Marię vt pareret.
Impleuit Salomõ ędificare domũ dñi.Defun
ctus eſt Abrahã vel alius aliquis patrũ,ſenex
& plenus dierum. Et poſtq̃ venit plenitudo
temporis,miſit deus filiũ ſuũ. At contra dies
impiorum inanes ſunt & vacui. Viri enim
ſanguinũ & doloſi,non dimidiabũt dies ſuos.
,, ℭEt audierunt vicini & cognati eius, quia
,, magnificauit dñs miſericordiã ſuã cũ illa, &
,, congratulabant̃ ei.Habet ſanctorũ editio lęti
tiam plurimoꝝ,q̃a cõmune eſt bonũ. Iuſtitia
eñi cõmunis eſt virtus. Et ideo in ortu iuſti,
futuræ vitę inſigne pręmittitur,& gratia ſe-
cutura virtutis,exultatione vicinoꝝ pręfigu
,, tante ſignat̃.ℭEt factum eſt in die octaua ve
,, nerunt circũcidere puerum, & vocabãt eum
,, nomine patris ſui Zachariam.Et reſpondens
,, mater eiꝰ,dixit.Nequaq̃,ſed vocabit̃ Ioãnes.
Nominis ratio.
Mire ſanctus Euangeliſta ꝑmittẽdũ putauit,
ꝙ plurimi infantem patris noĩe Zachariæ ap
pellandũ putarunt,vt aduertas matri nõ no-
men alicuiꝰ diſplicuiſſe degeneris,ſed id ſan
cto ĩfuſum ſpiritu qđ ab angelo ante Zacha-
riæ fuerat pręnunciatum.Et quidem ille mu
tus intimare vocabulum filii nequiuit vxo-
ri,ſed per prophetiam Heliſabeth didicit,qđ
non didicerat a marito. ℭEt dixerunt ad il- ,,
illam.Quia nemo eſt in cognatione tua, qui ,,
vocetur hoc nomine.Innuebant autem patri ,,
eius,quem vellet vocari eum.Et poſtulãs pu ,,
gillarem,ſcripſit dicens.Ioannes eſt nomẽ eiꝰ. ,,
Et mirati ſunt vniuerſi.Ioannes eſt (inquit) ,,
nomen eius,hoc eſt non ei nos nomen impo-
Ioãnes eſt nomẽ eiꝰ.
nimus,qui iã a deo nomen accepit.Habet vo
cabulum ſuum qđ agnouimus,non qđ elegi
mus. Nec mireris ſi nomen mulier qđ nõ au
diuit adſeruit,quando ei ſpiritus ſanctus qui
angelo mãdauerat reuelauit,neq; poterat dñi
ignorare prænuncium, quæ prophetauerat
Chriſtum.Et bene additur quia nemo in co-
gnatione eius vocatur hoc nomine, vt intel-
legas nomen non generis eſſe,ſed vatis.ℭAp ,,
tum eſt autem ilico os eius,& lingua eius,& ,,
loquebatur benedicens Deum. Et factus eſt ,,
timor ſuper omnes vicinos eorum.Quia vox ,,
clamantis in deſerto eſt nata, merito eſt lin-
Loquendi in Zacharia ratio.
gua parentis ſoluta.Neq; enim patrem a lau
dibus ſilere decebat,qui verbi pręcone ſibi'na
to gaudebat.Quippe cui labia quæ increduli
tas vinxerat,fides iam ſoluit.Verum hęc eti-
Allegoria
am allegorice ſiqui perſcrutari deſideret, Io-
annis celebrata natiuitas, gratiæ noui teſta-
menti eſt inchoata ſublimitas. Cui vicini &
cognati patris nomen q̃ Ioãnis imponere ma
lebãt, quia Iudæi q legis ei obſeruatione qua
ſi adfinitate iuncti erãt,magis iuſtitiam quæ
ex lege eſt ſectari,q̃ fidei gratiam ſuſcipere cu
piebant.Sed Ioannis hoc eſt gratiæ Dei voca
bulum,mater verbis,pater literis intimare ſat
agunt, quia & lex ipſa pſalmiq; ac prophetæ
apertis ſententiarum vocibus gratiam Chri
ſti prędicant,& ſacerdotium illud vetus figu
ratis cæremoniarum & ſacrificiorum vmbris
eidem teſtimonium perhibet.Pulchreq; Za-
charias octaua die prolis editæ loquitur, q̃a
per domini reſurrectionem quæ octaua die,
hoc eſt poſt ſeptimam ſabbati facta eſt, oc-
culta ſacerdotii legalis arcana patuerũt, lin-
guaq; pontificum Iudæorum,quam diffidẽ-
tiæ vincula ſtrinxerant, intellegentiæ ratio-
nabilis eſt voce ſoluta. ℭEt ſuper omnia mõ ,,
tana Iudææ diuulgabantur omnia verba ,,
hæc.Et poſuerunt omnes qui audierant, in ,,
corde ſuo dicentes. †Quid putas puer iſte †Quis
erit?Etenim manus Domini erat cum illo. ,,

Magna opera dñi,exqſita ioẽs volũtates eiꝰ.
Ecce eñi vnũ Zacharię ſilentiũ,non ipſi tãtũ
cum daẽ ad pœnã incredulitatis & ſignũ cre
dendi pficit,ſed & cum auferẽ oẽs vicinos eiꝰ
miraculo ac timore ſtupefacit.Oĩa circũqua-
qꝫ montana,fama nati pphetæ pfundit,oẽs q
audire poterãt,ad perquirendũ diligẽtiꝰ pue-
ri qui natus eſt modũ,ſtatĩqꝫ ſollicitat,vt his
videlicet,atqꝫ huiuſmodi futurus Chriſti p-
pheta cõmendeẽ auſpiciis, iterqꝫ(vt ita dixe
rim) pcurſori veritati,pcurrẽtia ſigna pbeãt.
›› ❡Et Zacharias pater eius, impletꝰ eſt ſpiritu
›› ſancto,& prophetauit dicens.

›› BEnedictus dñs deus Iſrael, qa viſitauit
›› & fecit redẽptionẽ plebi ſuę.Quãta ſup
ni muneris eſt largitas,ſi prõpta ad ac-
cipiẽdũ noſtrę fidei ſit pietas. Ecce loquela q̃
ſola eſt ablata diffidẽti,cũ ſpiritu pphetiæ eſt
reſtituta credẽti.Viſitauit aũt dñs plebẽ ſuã,
quaſi lõga infirmitate tabeſcentẽ,& quaſi ven
ditã ſub peccato,vnici filii ſui ſanguine rede-
Prętaritũ p futuro. mit.Qđ quia beatꝰ Zacharias prime faciẽdũ
cognouerat,pphetico more quaſi iã factũ nar
Plebẽ ſuã. rat.Et notãdũ qꝫ viſitaſſe & redemiſſe plebẽ
ſuã diciẽ, non quia videlicet hãc veniens ſuã
inuenit,ſed qa viſitãdo ſuã fecit. Cui ſilẽ eſt,
qđ i puerbiorꝫ fine de eadẽ plebe cantaẽ.Mu-
lierẽ fortẽ quis inueniet?Neqꝫ eñi eãdẽ mulie
rẽ videlicet eccleſiã fortẽ, ideſt fide deuotam
inuenit,ſed ſibi deſpõſando fortẽ reddidit,qa
›› ſuę fidei ſublimitate pfecit. ❡Et erexit cornu
›› ſalutis nobis,in domo Dauid pueri ſui.Cor-
Cornu ſalutis. nu ſalutis,firmã celſitudinẽ ſalutis dicit. Oſ-
ſa ſiquidẽ omnia carne inuoluta ſunt, cornu
excedit carnem,& ideo cornu ſalutis,regnum
ſaluatoris Chriſti vocaẽ, quo mũdo ſpiritalis
& q̃ carnis gaudia ſuperet, altitudo nunciaẽ.
In cuius figuram Dauid vel Salomon,cornu
›› olei ſunt in regni gloriã cõſecrati.❡Sicut lo-
›› cutꝰ eſt p os ſanctorũ,a ſæculo pphetarũ eiꝰ.
Prophetę omnes de Chriſtu locuti. A ſæculo inqt,quia tota veteris inſtrumenti
ſcriptura,prophetia de Chriſto pceſſit . Nec
ſoli Hieremias,Daniel,& Eſaias, cæteriqꝫ ta-
les,qui & pphetę ſpecialiter appellati,& de eiꝰ
aduẽtu manifeſte ſunt locuti,verũ ipſe pater
Adã,Abel,& Enoch,& cęteri patrũ,factis qꝫ
ſuis eius diſpẽſationi teſtimoniũ reddũt. Vñ
dñs ipſe Iudęorꝫ duritiã redarguẽs,ait.Si cre
deretis Moyſi,crederetis forſitan & mihi. De
›› me eñi ille ſcripſit.❡Salutẽ ex iimicis nřis,&
›› de manu omniũ qui oderũt nos. Iungẽdũ eſt
a ſuperiori verſiculo,erexit nobis, ideſt erexit
nobis ſalutẽ ex inimicis noſtris.Cũ eñ primo
breuiter pmiſiſſet,Et erexit cornu ſalutis no-
bis, cõtinuo quaſi apertius qđ dixerit expla-
nans,Salutẽ(inquit)ex inimicis noſtris,& de
manu omniũ q oderũt nos.Oẽs autẽ qui ode
runt nos,vel hoĩes peruerſos, vel immundos
ſpũs ſignificat.De quorꝫ manu & interim ſpe
ſalui facti ſumus,& in futuro re ipſa ſaluãdi.
❡Ad faciendã miſericordiam cum patribus ››
noſtris,& memorati teſtamenti ſui.Iuſiurã- ››
dũ qđ iurauit,ad Abrahã patrẽ noſtrũ datu- ››
rũ ſe nobis. Vt ſine timore de manu ĩimicorꝫ ››
noſtrorum liberati ſeruiamus illi.Dixerat do ››
minum iuxta eloquia prophetarum in domo
Dauid naſciturum, dicit eundem ad explen
dum teſtamentum qđ Abrahę diſpoſuit,nos
eſſe liberaturum.Quia videlicet his præcipue
patriarchis de ſuo ſemine,vel congregatio gẽ
tium,vel Chriſti eſt incarnatio promiſſa.Qđ
Matthæus quoqꝫ breuiter intimare voluit,
qui euangelii ſui principium hoc modo cœ-
pit.Liber generatiõis Ieſu Chriſti filii Dauid,
filii Abrahã. Vbi notandum,qꝫ apud vtrũqꝫ
euãgeliſtam,Dauid pręfertur Abrahę. Quia David Abrahę pfertur.
& ſi temporis ordine poſterior,pmiſſionis ta-
men eſt munere maior.Abrahæ nãqꝫ qui ad-
huc in pręputio poſitus ppria dereliquit,deũ
cognouit,fidei teſtimonium meruit,fides tan
tum gentium & ſacroſanctus eccleſiæ cœtꝰ
eſt promiſſus, dicente ad eum domino. Atqꝫ
in te benedicentur vniuerſæ cognationes ter
ræ. Dauid autem oraculo ſublimiore, qꝫ ex
ipſo Chriſtus ſecundum carnem naſciturus
eſſet,audiuit . Cũqꝫ impleueris (inquit) dies
tuos,vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemẽ
tuũ poſt te,qđ erit de filiis tuis,& ſtabiliã re
gnum eius.Ipſe ædificabit mihi domum , &
firmabo ſolium eiꝰ vſqꝫ in æternum. Ego ero
ei in patrẽ,& ipſe erit mihi in filiũ. ❡In ſancti ››
tate & iuſtitia coram ipſo,omnibus diebꝰ no ››
ſtris.Aperte & breuiter quomodo ſit domi- ››
no ſeruiendum deſignat, videlicet & in ſan- Seruiendũ q ſit dño.
ctitate ac iuſtitia,& corã ipſo,& oĩbꝰ diebꝰ.
Nam qui vel ante mortem ab eiꝰ ſeruitio diſ
cedit, vel immũditia qualibet ſiue iniuſtitia
fidei ſuę ſynceritatẽ commaculat , vel coram
hominibus tantũ & non etiã corã dño ſanctꝰ
perdurare contendit & iuſtus, necdum perfe
cte de manu ſpiritaliũ inimicorꝫ liberatꝰ dño
ſeruit,ſed exemplo veterũ Samaritanorũ,dñs
gentium pariter,& domino ſeruire conatur.
❡Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis: ››
Præibis enim ante faciem domini, parare vi- ››
as eius.Pulchre cum de domino loqueretur, ››
ad prophetam repente ſua verba conuer- Infantẽ quõ alloquaẽ pſ.
tit , vt hoc quoqꝫ beneficium eſſe domi-
ni deſignaret . Verum quæritur,quomodo
octo dierum alloquatur infantem . Sed qua

tatione vocem patris non audierit natus,qui
ſalutationem Marię adhuc vtero clauſus au-
diuit! Niſi forte putādus eſt Zacharias pro-
pter eos potiꝰ qui aderant inſtruendos futu-
ra ſui filii munera,q̄ dudum p angelū didice-
rat,mox vt loq potuit p̄dicare voluiſſe. Audi
Arriani. ant ſane Arriani,& erubeſcāt,audiant man-
ſueti & lętentur,ꝙ Chriſtū dominū quē Ioan
Altiſſimꝰ nes pphetando pręibat,altiſſimum vocat. Iu
Chriſtus. xta qđ & Pſalmiſta deū hominēq; pfectum in
vna pſona cōlaudans,ait. Mater Sion dicet ho
mo,& homo factus eſt in ea,& ipſe fundauit
eam altiſſimus. Eum factum qui fundauit,eū
» dem hominē,quē altiſſimum nuncupat. ❡Ad
» dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſ
» ſionem peccatorum meorū. Quaſi Ieſu,ideſt
ſaluatoris nomē exponere ac diligentiꝰ cōmē
dare deſiderans,ſalutis mentionem frequētat,
cum cornu ſalutis erigendū, ſalutē ex inimi-
cis futuram,ſcientiam ſalutis plebi dandā cō
memorat. Sed ne temporalem carnalēq; pro-
mitti ſalutē putares,in remiſſionē (inqt) pec
catorū eorū. Verū Iudęi ideo non Chriſtū Ie
ſum ſuſcipe,ſed Antichriſtū malūt expectare,
quia non intus ſed foris ſaluari,nō a peccati
dñio,ſed ab humanę ſeruitutis capiūt iugo li
» berari. ❡Per viſcera miſericordię dei noſtri,in
» quibus viſitauit nos oriens ex alto. Et ppheta
Oriens. de dño loquēs. Ecce vir (inqt) oriēs nomē eiꝰ.
Qui ideo recte oriens vocat, quia nobis ortū
verę lucis aperiens,filios noctis & tenebrarū,
lucis effecit filios. iuxta qđ beatꝰ Zacharias cō
» ſequēter exponit dicēs. ❡Inluminare his q ī te
» nebris & in vmbra mortis ſedēt, ad dirigen-
» dos pedes noſtros ī viā pacis. Sedētibꝰ quippe
Illumina- in tenebris & ī vmbra mortis dño iluminare
re &c. eſt his qui in peccatis & ignorātię cęcitate vi
xerunt,agnitionis amoriſq; ſui radios infun-
dere. Qualibꝰ dicit Apoſtolus. Fuiſtis aliquā
Pedes nři. do tenebrę,nūc aūt lux in dño. Pedes aūt no
ſtri in viā pacis dirigunt,cū actionū noſtrarū
iter p oīa,redēptoris inluminatoriſq; nři gra
tię cōcordat. Cōgruo ſane ordine, primo inlu
minādа corda,& poſt opa dirigēda teſtat,q̄a
nemo quā nō ante didicerit,pacē valet opari.
Vnde recte Pſalmiſta. Inquire (inqt) pacē,&
ſeqre eā. Qđ eſt dicere. Inluminare qui in te-
nebris ſedebas,& viā pacis a qua diutiꝰ exula
» bas,ingredere. ❡Puer aūt creſcebat & confor
» tabat ſpiritu,& erat ī deſertis vſq; ad diē oſtē
» ſionis ſuæ ad Iſrael. Prędicator poenitētię fu-
turus,opportunum iuſtūq; eſt,vt ſolitudinis
aſpera ſequat: et quo liberius iuuenis audito
res ſuos a mundi inlecebris erudiēdo ſuſtol-
lat,ipſe etiā primęuā ſqualidus in deſertis vi-
tam tranſigat.

CAPVT. II.

FActū eſt aūt in diebꝰ illis Cap. V.
» exiit edictū a Cęſare Au
» guſto,vt deſcriberet vni
» uerſus orbis. Naſciturꝰ
in carne dei filiꝰ,ſicut pa Locus na
rētes ſibi quos voluit & tiuitatis a
locū natiuitatis quē vo- dño electꝰ
luit elegit,eoſq; ad ipſum locū priuſq̄ naſce-
ret quomō voluit aduexit,ita etiā tpe quo vo
luit imo quo ipſe vna cū patre & ſpiritu ſan-
cto a ſæculis diſpoſuerat, perq; ora pphetarū
p̄dixerat,mūdū vt ſaluaret intrauit. Quō.n.de
virgine matre natꝰ virginitatis ſibi gloriā &
angelicū caſtimoniæ decus oſtēdit eē gratiſſi
mū,ſic quoq; pacatiſſimo ſęculi tpe pcreatꝰ,
q̄a pacē magnope q̄reret atq; amaret edocuit
q̄a pacis charitatiſq; ſectatores ſemp inuiſere
dignaret indicauit. Iuxta qđ ipſe fidelibꝰ pro
mittēs ait. Vbi eñ ſunt duo vel tres cōgrega
ti in noie meo,ibi ſum in medio eoꝝ. Qđ eñ Pacis idi-
maius regni quietiſſimi & pulcherrimę,quā- cium.
tū ad hoies,potuit eſſe pacis indicium,q̄ vna
totū orbē deſcriptione cōcludi, eodē cunctos
lōge lateq; mūdi fines cēſus nomiſmate cōp-
hendi! Cuius auctor ac moderator Auguſtꝰ,
tanta iuxta fidē hiſtoriarū duodecim annos
circa tēpus natiuitatꝭ dñicę pace regnauit,vt
tam forinſecis q̄ ciuilibꝰ bellis toto orbe ſopi
tis,ſpiritale pphetę p̄ſagium etiā ad literā vi
deat impleſſe. Qui videlicet ppheta cū myſti
ca diſpēſationē Chriſti voce p̄cineret dicēs, Et
erit ī nouiſſimis diebꝰ p̄paratꝰ mōs domꝰ dñi
ī vertice mōtiū,& eleuabit ſup colles, & fluēt
ad eū oēs gētes. poſt pauca etiā tpis illiꝰ ſacra
tiſſimi ſtatū deſcribere curauit. Et cōflabūt (ī
qt) gladios ſuos in vomeres, & lāceas ſuas in
falces. Nō leuabit gēs contra gētē gladiū,nec
exercebunt vltra ad pliū,domus Iacob venite
& ambulemꝰ in lumine dñi. Nō ſolū aūt hęc
noua mūdi deſcriptio illiꝰ ſummi regis aduē
tui teſtimoniū phibebat,q̄ cōgregatos a mun
di plagis oībus electos ſuos ęternę beatitudi-
nis albo conſcriberet, verū etiā eiuſdē regni
duces,quieta ſui moderaminis pace iuuabat,
quia nimirū cōpreſſis a plioꝝ turbine gētibꝰ
vniuerſis, p̄dicaturos orbi Chriſti diſcipulos
quolibet pꝑter verbū ire vellēt ab ingruētiū
feruore ſeditionū,tremēda id tpis (vt ita di-
xerim) Rōani noīs vmbra ptegebat. Exiit er
go edictū a Cęſare Auguſto, vt cēſū pfiteret
vniuerſus orbis, quia imminebat edictum
regis Chriſti,quo ſalutem conſequeretur vni
uerſus orbis. Qui vocabulum Auguſti per- Auguſtꝰ.
fectiſſime complens, vtpote ſuos & au-

geſcere deſiderās, & ipſe augere ſufficiēs, cen
ſoribus ſuę profeſſionis nō ablatione pecuniæ
ſubiectos, ſed fidei oblatione ſignare præcipit.
Euntes, inquiens, in mundum vniuerſum, p̄
dicate euangelium omni creaturę. Qui credi
» derit & baptizatus fuerit ſaluus erit. ¶Hæc
» deſcriptio prima, facta eſt a pręſide Syriæ Cy
» rino. Et ibant omnes, vt profiterentur ſingu
» li in ſuā ciuitatem. Hunc Cyrini tēporibꝰ ha
bitū cēſum, etiā Ioſephus inluſtris Hebręorū
hiſtoriographus, in octauodecimo antiquita
Cyrinus. tū libro hoc modo memorat. Cyrinus aūt vir
vnꝰ ex cōſenſu curię Romanę p ſingulos ma
giſtratꝰ vſq ad gradū cōſulatꝰ aſcēdens, p cę
tera quoq honorabilis, cū paucis Syriā ve
nit, a Cęſare ius dare gētibus miſſus, & cēſor
ſimul patrimoniorū futurꝰ. Itaq qđ ait, Hæc
deſcriptio prima facta eſt a p̄ſide Syriæ Cyri
no, ſignificat hanc deſcriptionē, vel primā eſ
ſe earum quæ totū orbem concluſerint, quia
plerę q iā partes terrarū ſępe legunt fuiſſe de
ſcriptę, vel certe primo tunc cœpiſſe, qn̄ Cyri
nus Syriam miſſus eſt. Quomodo autem tūc
imperante Auguſto & Cyrino præſidēte ibāt
oēs vt cenſum profiterentur ſinguli in ſuam
ciuitatem, ita & nunc imperāte p eccleſię præ
ſides ideſt doctores, immo ſuadente & p̄mia
pollicente Chriſto, eamus omnes, nullus exci
piat a cenſu iuſtitię. Veniamus ad eum qui la
boramus, & onerati ſumꝰ, & ipſe reficiet nos.
Tollamus iugū eiꝰ ſup nos, & diſcamus ab eo
quia mitis eſt & humilis corde, & inueniemꝰ
requiē aīabus noſtris. Hęc eſt enī noſtra ciui
tas & patria, requies videlicet beata & cęleſtis
aīarū, ad quā in ſæculi naſcētis exordio a deo
Chriſto creati, ad quā ab hoīe Chriſto ſumꝰ
in fine ſęculorū recreati. Ad quā nimirū ciui
tatē pacis & quietis ire, & deuota regi noſtro
theſaura ferre, eſt creſcētibꝰ cotidie virtutis
ac fidei profectibus supernę lucis q̄ ſint gau
dia ęterna ſpeculari, & p his adquirēdis pſpe
ra mūdi ſimul & aduerſa contemnere, et his
adquiſitis, mūdatos nos ab oī inquinamento
carnis & ſpūs, p̄cioſius auro deo munus offer
re. Q; ſi etiā genꝰ nomiſmatis qđ Cæſari pē
debat, diligentiꝰ inſpexerimus, nō parū nobis
deuotionis & ipſum mādare pbabimꝰ, qđ nō
aliunde melius q̄ de ipſo euangelio q̄rere & i
uenire valemꝰ, vbi tētātibus ſe de tributo Cę
ſari reddēdo, dn̄s ait. Oſtēdite mihi nomiſma
cēſus. At illi (inqt) obtulerūt ei denariū. Et ait
illis Ieſus. Cuiꝰ eſt imago hæc & ſupſcriptio?
Dicunt ei Cęſaris. Tūc ait illis. Reddite ergo
q̄ ſunt Cæſaris Cæſari, & q̄ ſunt dei deo. Vbi
Denarius primū notādū, q Cęſari denariꝰ qui decē nū
mos habebat, qđ etiā noīe p̄dit, imagine eiꝰ &
ſupſcriptione titulatꝰ, ſoluebat. Deinde inſe
rēdū, q̄a iubente dn̄o q̄ Cęſaris Cęſari, & quæ
dei ſunt deo eſſe reddēda, nobis quoq ſoller
ter intimat, i ſimilitudinē denarii regalis deo
Regi noſtro decalogū legis offerēdū, hoc eſt Decalogi
amorē dei & p̄ximi, quorū vnꝰ tribꝰ p̄ceptis, pſolutio.
ſeptē aliꝰ cōplectit, integro eē corde ſeruādū.
In quo videlicet ſcripturę ſacrę denario, decē
mādatis cęleſtibus quaſi totidē aureis nūmis
inſignito, vultū nomēq regis æterni, hoc eſt
agnitionē diuinæ volūtatis q̄ſq intueri no
uit, inueniet. Qđ & in tabulis ſui cordis q̄ſq
pfecte credit, ſperat, diligit, ſtilo ſedulę caſtiga
tionis exarat. Et hūc nobiſcū denarium quaſi
ſacculo incluſum i via portamꝰ, qn̄ dicere ſciē
tes cū Pſalmiſta, Signatū ē ſup nos lumē vul
tus tui dn̄e, dediſti lætitiā in corde meo, ipm
tū hactenus fidei ſignaculū gaudiiſq ſpei &
charitatis, in occulta noſtrę conſciētię medita
tione ſeruamus deo teſte recōditū. Verū pa
triā pueniētes, regi noſtro cuiꝰ viſionē ſitimꝰ,
ad quē in ſuo decore cōtuendū toto niſu vir
tutis, tota mētis intētione pperamus, q̄ in ter
ris latuerāt, in cęlis coronāda noſtrę bonę cō
uerſationis donaria pferemꝰ, qn̄ q̄ in tenebris
diximus in lumine dicentur, & qđ in aurem
locuti ſumus in cubiculis, p̄dicabit in tectis.
¶Aſcendit autem & Ioſeph a Galilęa de ciui »
tate Nazareth in Iudęam ciuitatē Dauid quę »
vocat Bethleem, eo q eſſet de domo & fami »
lia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſpon »
ſata ſibi vxore prægnante. Superna diſpenſa »
tione profeſſio cenſus ita deſcripta eſt, vt ſuā
quiſq patriam ire iuberetur. Non tantum p
pter myſterium qđ diximus, verum etiam vt Natus cur
dominus alibi conceptus, alibi natus, inſidian nō ſit vbi
tis ſibi Herodis furorem faciliꝰ euaderet. Qui habitaturꝰ
ſi Bethleemitis parētibus naſceretur, fugam Chriſtus.
eorum ſubitam callidus ſcrutator potuiſſet
habere ſuſpectam, præſertim cum eos de ſtir
pe Dauid, vnde Chriſtus erat futurus, cuncti
genus ducere noſſent. Cui Dauid ipſe, ſuo &
nomine, & patria, & officio, teſtimonium per
hibet. Dauid quippe, manu fortis, ſiue deſide
rabilis, interpretatur. Nomen quidē inde mu
tuans, q & gigātem fortiter ſtrauerit, & pul
cher aſpectu decoraq facie fuerit: ſed altiori
myſterio illum de ſua domo ac familia naſci
turum præfigurans, qui ſingulariter mun
di principem debellaret ſpecioſus forma præ
filiis hominum, et ipſe in Bethleem natus, &
intellectualium paſtor ouium, hoc eſt ſimpli
cium rector animarum. Cuius non præter
eunter tanta tamq benigna eſt humilitas

íntuenda, qui non ſolum incarnari pro no-
bis,ſed & eo tempore dignatus ſit incarnari,
quo mox natus cenſu Cæſaris adſcriberetur,
atq; ob noſtri liberationem,ipſe ſeruitio ſub-
deretur.Quã etiam nobis humilitatis eius ſe
mitam (neq; enim cõditiones venit mutare,
ſed aĩos) Petrus inſinuat. Subditi(inquẽs)
eſtote omni humanæ creaturæ propter Deũ,
ſiue regi,quaſi pręcellenti, ſiue ducibus,tan
q̃ ab eo miſſis.Sed & coapoſtolus eiꝰ Paulus.
Reddite (inquit) omnibus debita.Cui tribu
tum,tributum.Cui vectigal,vectigal.Cui ti-
morem,timorem.Cui honorẽ,honorem. Ne-
mini quicq̃ debeatis,niſi vt ĩuicem diligatis.
›› ¶Factum eſt autem cum eſſent ibi, impleti
›› ſunt dies vt pareret,& peperit filium ſuũ pri
›› mogenitum.Bene non ſolum propter indici-
um regii ſtemmatis, ſed & propter nominis
ſacramẽtum dominus in Bethleem naſcitur.
Bethleem. Bethleem nanq; domus panis interpretatur.
Ipſe nanq; eſt,qui ait. Ego ſum panis viuus,
qui de cælo deſcendi. Locus ergo in quo do-
minus naſceretur, Domus panis ante voca-
tus eſt,quia futurum profecto erat vt ille ibi
per materiam carnis appareret, qui electorũ
mẽtes interna ſatietate reficeret.Sed vſq; ho-
die,& vſq; ad conſummationem ſæculi, do-
minus in Nazareth concipi, naſci in Bethleẽ
non deſinit, cum quilibet audientium verbi
flore ſuſcepto, domum ſe æterni panis effi-
cit.Cotidie ĩ vtero virginali,hoc eſt in animo
credentium per fidem concipitur,per bapti-
Eccleſia ſma gignitur.Cotidie dei genitrix eccleſia ſu
Mariã imi um comitata doctorem,de rota mundanę cõ
tatur. uerſationis qđ Galilęa ſonat,in ciuitatem Iu
da,confeſſionis videlicet,& laudis aſcendens,
cenſum ſuę deuotionis ęterno regi perſoluit.
Quę in exẽplum beatæ ſemper virginis Ma-
riæ nupta ſimul & immaculata,concipit nos
virgo de ſpiritu,parit nos virgo ſine gemitu,
& quaſi alii quidem deſpõſata, ſed ab alio fœ
cundata,per ſingulas ſui partes quæ vnã ca-
tholicam faciunt,præpoſito ſibi pontifici viſi
biliter iungit,ſed inuiſibili ſpiritus ſancti vir
tute cumulatur. Vnde & bene Ioſeph auctus
interpretat. Indicans nimirum hoc vocabulo
ꝙ inſtantia magiſtri loquentis nil valet,ſi nõ
augmentum ſuperni iuuaminis vt audiatur
acceperit. Q; aũt filiũ ſuũ primogenitũ Ma-
ria peperiſſe deſcribit,non iuxta Heluidianos
accipiẽdũ eſt alios quoq; filios eam procreaſſe
quaſi nequeat primogenitus dici niſi qui ha
beat fratres,ſicut non vnigenitus niſi q caret
fratribꝰ ſolet appellari. Quia & teſtimonium
legis,& aperta ratio declarat omnes vnigeni
tos etiã primogenitos, non aũt oẽs primoge-
nitos,etiã vnigenitos poſſe vocari.Hoc eſt nõ
ſolum eſſe primogenitũ poſt quẽ alii,ſed oẽm
ante quẽ nullus e vulua proceſſerit. Deniq; qa
oẽ maſculinũ qđ aperit vuluã ſanctũ dño vo
cari pcipit,ſiue fratres ſequant ſiue nõ ſequã
tur,qđ primum de vulua naſcit, primogeni Primoge-
ti eſt iure cõſecrãdũ. Verũ altiori ratione dei nitus.
filius in carne apparẽs,& iuxta diuinitatis ex
cellentiam vnigenitꝰ a patre,& iuxta frater-
nam ſocietatem primogenitꝰ eſt omnis crea-
turæ.De hac dicitur.Nam quos præſciuit &
pdeſtinauit cõformes fieri imaginis filii ſui,
vt ſit ipſe primogenitꝰ in multis fratribꝰ. De
illa aũt.Et vidimus gloriã eius,gloriam quaſi
vnigeniti a patre.Eſt ergo vnigenitus in ſub
ſtãtia deitatis,primogenitꝰ in ſuſceptione hu
manitatis.Primogenitꝰ in gratia,vnigenitus
in natura.Inde eſt ꝙ frater nuncupat,& dñs.
Frater qa primogenitꝰ,dñs,qa vnigenitꝰ eſt.
¶Et pannis eum inuoluit,& reclinauit eũ in ››
præſepio,quia non erat ei locus in diuerſorio. ››
Quid retribuam dño pro omnibus quę retri
buit mihi!Qui eñ maior eſt oĩ laude,paruu-
lus natꝰ eſt nobis,vt nos viri poſſimus eſſe p
fecti.Qui totũ mundũ vario veſtit ornatu pã Humili-
nis vilibus inuoluit,vt nos ſtolam primã reci tas Chri-
pere valeamꝰ.Per quẽ oĩa facta ſunt,manꝰ pe ſti.
deſq; cunis adſtringit,vt noſtrę manꝰ ad opꝰ
bonũ exertę,noſtri ſint pedes in viã pacis di-
recti.Cui cælũ ſedes eſt, duri pſepis anguſtia
cõtinet,vt nos p cęleſtis regni gaudia dilatet.
Qui panis eſt angelorum, ĩ pręſepio reclinatur,
vt nos quaſi ſancta aĩalia carnis ſuę frumẽto
reficiat.Qui ad dexterã patris ſedet, in diuer
ſorio loco eget,vt nobis in domo pris ſui,mul
tas manſiones ppararet. Quis hoc ꝙ nõ in
parẽtũ domo, ſed ĩ diuerſorio & ĩ via naſcit,
per ſignificationẽ intellegi altiꝰ põt. Ipſe nãq;
ait.Ego ſum via & veritas & vita.Qui ergo
p diuinitatis eſſentiã veritas & vita pmanet
per icarnatiõis myſteriũ via factꝰ eſt,qua nos
ad patriã vbi veritate & vita frueremur ad-
duceret.¶Et paſtores erãt ĩ regiõe eadẽ vigi ››
lãtes & cuſtodiẽtes vigilias noctis ſupra gre- ››
gẽ ſuũ. Et ecce angelus dñi ſtetit iuxta illos, ››
& claritas dei circunfulſit illos. Pulcherrima ››
rõne dño nato paſtores vigilãt,gregẽq; ſuum Paſtorum
ab inſidiis noctis cuſtodiẽdo defendũt. Vt vi vigilia.
delicet etiã per hoc oſtendatur illud adeſſe tẽ
pus,qđ verus & ſolus bonꝰ paſtor olim pmi-
ſit dicẽs.Ecce ego ipſe requirã oues meas,& vi-
ſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregẽ ſuũ,& li-
berabo eas de oĩbꝰ locis ĩ qbꝰ diſpſę fuerãt in
die nubis & caliginis.Et paulopoſt.Et ſuſcita

bo ſup ea paſtorē vnū qui paſcat ea ſeruū me
um Dauid,& ceſſare faciā beſtias peſſimas de
terra,& cętera.quę mirabiliter a propheta prę
dicta,mirabilius a domino videmus impleta.
Meminit & Micha propheta loci huius &
Turris gregis. temporis dicēs.Et tu turris gregis nebuloſa fi
lię Siō vſqꝫ ad te veniēt,& veniet poteſtas pri
ma regnum filię Siō. Turris quippe gregis q̄
hebraice turris Ader vocatur, mille circiter
paſſibus a ciuitate Bethleem ad orientem
diſtat . vaticinio ſui noīs paſtores hos multo
ante demonſtrans,ad quā vſqꝫ filię Sion ange
licę videlicet poteſtates paſtoribus apparēdo
venerunt.Vigilent itaqꝫ nato domino paſto-
res ſupra gregē ouium ſuarū,ſignificent eius
diſpenſatione manifeſtata vigilaturos in eccle
ſia paſtores animarū caſtarū.Quibꝰ dicatur,
Paſcite qui in vobis eſt gregē dei. Bene autē
vigilantibus paſtoribꝰ angelus apparet,eoſqꝫ
dei claritas circunfulget. Quia illi prę caete-
ris videre ſublimia merētur,qui fidelibus gre
gibus prę̨eſſe ſollicite ſciunt, dumqꝫ ipſi pie
ſuper gregem vigilant,diuina ſuper eos gra
tia largius coruſcat. Aliter angelus Mariam,
angelus Ioſeph,angelus paſtores inſtruit . Et
concipiendū,& cōceptū,& natū, cęli ciues do
minū teſtantur, vt & mortales ſufficienter
" imbuant,& ſuum auctori ſeruitiū inceſſanter
" impendant.Nam & in ſequentibus, tentato,
paſſuro,reſurgenti,atqꝫ ad caelos aſcendenti,
" ſemper adeſſe perhibētur.⁋Et timuerunt ti
" more magno.Et dixit illis angelus.Nolite ti-
" mere.ecce enim euangelizo vobis gaudiū ma
" gnum,qđ erit omni populo.Non omni popu
lo Iudęorum,quorū plurimi rebelles extitere,
ſed omni fideliū populo de cunctis tribubus
gentibꝰ & linguis in vnam Chriſti eccleſiam
congregato, aeternū gaudiū euāgelizatur &
" magnū.⁋Quia natus eſt vobis hodie ſalua-
" tor,qui eſt Chriſtus dominus,in ciuitate Da
" uid.Hęc eſt poteſtas prima, hoc regnum filiae
Sion,qđ pręfato ꝓphetę teſtimonio ꝓmiſſum
eſt in turre gregis venturum.Vbi notādum
Hodie nō hac nocte ꝙ angelꝰ qui in noctis vtiqꝫ vigiliis paſtores
affatur,non ait hac nocte,ſed hodie natus eſt
vobis ſaluator.Non aliam ſcilicet ob cauſam,
niſi quia gaudium magnum euāgelizare ve-
niebat.Nā vbi triſtia quęqꝫ nocturnis tempo
ribus geſta vel gerenda ſignificantur,ibi ſępe
nox vel adiungitur,vel etiā ſola nominatur.
Vt eſt illud,Omnes vos ſcandalū patiemini
in me in iſta nocte.Et alibi.Amē dico tibi , q̄a
tu hodie in nocte hac priuſq̄ bis gallus vocē
dederit,ter me es negaturꝰ.Neqꝫ enī fruſtra
angelus tanto lumine cinctus apparuit,vt cla
ritas dei paſtores circūfulſiſſe,hoc eſt ex omni
parte illorum radios luminis aſperſiſſe dica-
tur,qđ nunq̄ in tota teſtamenti veteris ſerie
toties angelis apparentibus adiungitur. Sed
myſtice prę̨monuit,qđ aperte poſtea monuit
apoſtolus dicens.Nox prę̨ceſſit,dies autē adpro
pinquauit.Abiiciamus ergo opera tenebrarū
& induamur nos arma lucis,ſicut in die hone
ſte ambulemus.⁋Et hoc vobis ſignū.Inuenie "
tis infantem pannis inuolutū, & poſitū in ꝑ- "
ſepio.Crebris infantia ſaluatoris & angelorū "
prę̨conis,& euangeliſtarum nobis eſt inculca
ta teſtimoniis,vt noſtris altius cordibus quid
pro nobis ſit factus infigatur. Quia videlicet
vulneratus eſt propter iniquitates noſtras,&
infirmatus eſt propter peccata noſtra.Et no- Signū nati ſaluatoris.
tandum ſollertius ꝙ ſignum nati ſaluatoris
datur,infantem non Tyrio exceptū oſtro,ſed
pannis ſqualentibus inuolutum,non in orna-
tis auro ſtratoriis,ſed in prę̨ſepibus inuenien
dum.Hoc eſt nō tantum humilitatis eum &
mortalitatis,ſed & paupertatis habitū ſuſce-
piſſe pro nobis.Quia cū diues eſſet,pauper fa
ctus eſt pro nobis,vt nos illius inopia ditare-
mur.Cum eſſet dominus caelorum,pauper fa
ctus eſt in terris,vt terrigenas edoceret pau-
pertate ſpiritus regnum adquirere poſſe cęlo
rum.⁋Et ſubito facta eſt cum angelo multi- "
tudo militiae cę̨leſtis laudantium deū & dicē "
tium.Gloria in altiſſimis deo,& in terra pax, "
hominibus bonę voluntatis.Vno euāgelizan "
te nuncio natum in carne deum,mox multi-
tudo militꝰę cę̨leſtis aduolans,conſono in lau
dem creatoris ore prorumpit, vt & ſui ſicut
ſemper obſequii deuotionem Chriſto impen-
dat,& nos ſuo pariter inſtituat exēplo , quo-
ties vel aliquis fratrum ſacrę eruditionis ver
bis inſonuerit,vel ipſi lecta ſiue audita quae
pietatis ſunt ad mentē reduxerimus, deo ſta
tim laudes ore corde & opere reddendas . Et Chorus angelorum.
bene chorus adueniens angelorū militię cę̨le
ſtis vocabulum accipit,qui & duci illo poten
ti in proelio,qui ad debellādas aereas poteſta
tes apparuit,humiliter obſecundat,& ipſe po
teſtates eaſdem contrarias ne mortales tantū
tentare valeant quantum volunt,fortiter ar-
mis cę̨leſtibus proturbat.Nam ſicut impera
toris optimi prouiſione cuncta manu milita-
ri loca aduerſus hoſtilē muniuntur aduētū,
ita & Deus quoniā immundi ſpiritus ad pa
cis euerſionem vbiqꝫ verſantur,ad tutelā no-
ſtram conſtituit exercitus angelorū, quorum
prę̨ſentia & daemonum confringatur auda-
cia,& nobis pacis gratia miniſtretur . Quia Deo gloria, pax hoībꝰ.
vero Deus & homo naſcitur,iure hominibus

pax,& deo gloria canit. Glorificãt angeli de
um pro noſtra redemptione incarnatũ, quia
dum nos conſpiciũt recipi,ſuum gaudẽt nu
merũ repleri.Optant pacẽ hominibus , quia
quos infirmos prius abiectosq; deſpexerant,
naſcente in carne domino iam ſocios venerã
tur.Qui cum pacem hominibus poſcunt,ex-
ponunt & quibus,videlicet bonę voluntatis
hoc eſt eis,qui ſuſcipiunt natum Chriſtũ, nõ
autem Herodi,pontificibus,& Phariſęis,cęte
riſq; antichriſtis, q ei⁹ natiuitate audita tur
bati ſunt,eumq; quantũ valuere gladiis inſę
cuti.Nõ eſt enim pax impiis dicit dominus.
Pax autẽ multa diligentibus nomen tuũ do-
mine,& nõ eſt in illis ſcandalum. Quibus &
hoc qđ ſequitur,aptiſſime congruit.Expecta
bam ſalutare tuum domine. hoc eſt venturũ
Chriſti aduentũ,longa votorum prętolatio
ne ſuſpirabam.

Ca.vi.

ET factum eſt vt diſceſſerunt ab eis an-
geli in cęlum,paſtores loquebantur ad
inuicem.Trãſeamus vſq; Bethleem,&
videamus hoc verbum qđ factum eſt, qđ fe-
cit dominus,& oſtendit nobis. Verba paſtorũ
q̃ ſint rationabilia, & paſtoribus eccleſiæ di-
gna,diligenter inſpice. Vere enim quaſi vigi
lantes non dixerũt videamus puerum,videa
mus quid dicitur,ſed videamus verbũ qđ fa
ctum eſt.In principio erat verbum , & verbũ
caro factum eſt. Verbũ qđ ſemper erat,videa
mus quomodo pro nobis factum eſt, qđ fecit
dominus & oſtendit nobis.Verbũ hoc,ipſum
ſe fecit.ſiquidem hoc ipſum verbũ,dominus
eſt.Videamus igit̃ quomodo hoc ipſum ver
bum hoc eſt dominus ipſe ſe fecerit,& oſtẽde
rit nobis carnẽ ſuam. Quod enim videre nõ
poteramus dum erat verbum,videamus fa-
ctum quia caro eſt.Cui ſimile eſt,qđ Ioannes
ait.Qđ fuit ab initio,qđ audiuimus,qđ vidi-
mus oculis noſtris,qđ pſpeximus,& man⁹ no
ſtrę tractauerunt de verbo vitę , & vita ma
nifeſtata eſt,& vidimus,& teſtamur,& adnũ
ciamus vobis vitã ęternã q̃ erat apud patrẽ,
& apparuit nobis.¶Et venerũt feſtinãtes,&
inuenerũt Mariã & Ioſeph & ĩfantẽ poſitũ in
pſepio. Vidẽtes aũt cognouerũt de verbo,qđ
dictũ erat illis de puero hoc.Feſtinãt paſtores
Chriſti quẽ cognouere,tota mentis intẽtione
videre aduentũ deſiderant.Neq; enim cũ de
ſidia,Chriſti eſt quęrenda pręſentia . Et ideo
forte nonnulli quęrentes inuenire non meren
tur,quia deſidioſe Chriſtum requirunt.Ideo
paſtores iſti ſine mora inuenerunt,quia ad il
lum fide inflicta currebant,ad quem feſtinãter
ire eſt non pedum greſſus accelerare,ſed in ſi

Videam⁹ verbum.

Paſtorũ feſtinatio.

de ſemper ac virtute proficere.Inuenerũt(in
quit) Mariã & Ioſeph & infantẽ poſitum in
pręſepio.Sed & dominici gregis paſtores quo
crebrius ac ſuauius inter huius vitę tenebras
cęleſti adtolluntur oraculo,eo feruentius ſub
limẽ patrũ pręcedentiũ vitam , in qua panis
vitę ſemper & ſeruatur & reficit , quaſi por-
tas Bethleẽ cõtẽplãdo ſubeunt,nihilq; in hac
aliud q̃ virginalem catholicæ eccleſiæ pul-
chritudinem quaſi Mariã,virilem ſpiritalium
doctorum coetum quaſi Ioſeph, & humilem
mediatoris dei & hominũ hominis Ieſu Chri
ſti aduentum ſcripturę ſacrę paginis inſertũ,
quaſi in pręſepio poſitum infantẽ Chriſtũ pri
ma viſione reperiunt . De quo videlicet ſan-
ctarum ſcripturarum præſepio eximiũ illud
animal & ſacroſanctis hoſtiis aptiſſimũ paſce
batur,qđ exultando proclamabat. Dominus
paſcit me,& nihil mihi deerit, in loco paſcuę
ibi me conlocauit.Et paulo poſt.Paraſti in cõ
ſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribu-
lant me. Vidẽtes autẽ(inquit) cognouerunt
de verbo qđ dictum erat illis de puero hoc.
quia nimirũ iuſti eſt ordinis,vt cognita, ama
ta,& honore digno celebrata verbi incarna-
tione,ad ipſam quandoq; verbi gloriã contuẽ
dam capacioris longo exercitio mẽtis acumi
ne pertingatur.¶Et omnes qui audierũt,mi
rati ſunt, & de his quę dicta erant a paſtori-
bus ad ipſos.A paſtoribus populus ad dei re
uerentiam cogitur.Non mediocre fidei tibi
hoc videatur exemplum,nõ vilis perſona pa
ſtorũ.Certe quo vilior ad prudentiã,eo pre-
cioſior ad fidem . Nõ ſapientes ſed ſimplices,
qui fucare audita neſcirent,dominus ſui præ
cones elegit,non rhetores, ſed piſcatores ad
euangelizandũ deſtinauit. Deniq; & in vete-
ri teſtamento,pręcipuos quoſq; ſuę diſpenſa-
tionis nuncios paſtores ordinauit. Protomar
tyr Abel qui innocuam paſtoralis officiĩ con
uerſationẽ proprio ſanguine dicauit, cuiuſq;
ĩu figurã dominicæ paſſionis ſanguis clamat
de terra,quaſi doctiſſimus ac primus opilio-
num primitias gregum ſuorũ domino deuo
tus offerebat. Abrahã pater fidei qui exulta
uit vt videret diem Chriſti,& vidit, & gaui
ſus eſt,non auri metalla quibus ſui cultui or
namenta conquireret,ſed aquarũ fontes qui-
bus pecora potaret,in terrę venis fodiẽdo quę
ſiſſe deſcribitur.Iacob duodecim tribuum pa
ter bis denis annis in paſcẽdis pecoribus ęſtu
vrebatur & gelu,quorum in figuram veri pa
ſtoris habitum,oſtẽſa inter doctrinę ſalutaris
aquas virtutũ ſuarũ varietate,ſtatu ſublimio
re donabat.Legiſlator Moyſęs qui prius in ty

Paſtorum auctoritas

pum eccleſię ſeptiformis ſorores ſeptem paſcē
tes ab irruentiū paſtorū donec ſuas oues ad
aquarent improbitate defendit, poſtmodum
inter paſcua deſerti dominū videre & alloqui
atq; in virga paſtorali ſigna facere, ac populū
dei liberare promeruit. Ipſe Dauid cuius do-
minus noſter vocari & eſſe dignat⁹ eſt filius,
arietem ſui patris de manu vrſi vel leonis eri
piens, oſtendit eū de ſua ſtirpe & ciuitate na
ſciturum, cui ſimilis non eſt, eripiens inopem
de manu fortioris eius, egenum & pauperem
a rapientibus eum. Et ideo non eſt parui du-
cenda paſtorum atteſtatio, qui tunc vigilare
& angelicæ exultationis hymnū audire me-
ruerunt, quando relictis in deſerto nonagin-
ta nouem ouibus, ad requirendū ouem cente
ſimā bonus paſtor apparuit. Cuius ſemper ad
uentum totus fideliū grex deſiderans implo-
rat, Erraui ſicut ouis quę perierat, require ſer
,, uum tuum domine. ¶Maria autem cōſerua
,, bat omnia verba hęc, conferens in corde ſuo.
Cōferēs in corde ſuo. Quid vult hoc qđ dicit cōferens? Debuit dice
re, cōſiderabat in corde ſuo, & conſeruabat in
corde ſuo, ſed quia ſanctas ſcripturas legerat,
& ſciebat ꝓphetas, cōferebat ea quę ſecū ſunt
acta de domino, cum his quæ nouerat a pro-
phetis ſcripta de domino, & cōlata adīuicē
cognouit inſtar cæleſtiū Cherubim ſocia ſui
vultus luce cōcordia. Dixerat enim Gabriel
Ecce cōcipies in vtero & paries filium. Prędi
xerat Eſaias. Ecce virgo cōcipiet & pariet fili
um. Prędixerat Micha filias Siō in turre gre
gis aduenturas, & poteſtatem primā tūc eſſe
venturam. Dicebāt paſtores supernę ſibi ciui-
tatis in turre gregis apparuiſſe cohortes quæ
natum canerēt Chriſtū. Legerat Maria, Bos
cognouit poſſeſſorem ſuum, & aſinus pręſepe
domini ſui. Videbat in pręſepi dei filiū vagiē
tem qui homines ſaluat ac iumenta. & in his
ſingulis atq; huiuſmodi, conferebat quæ lege
rat, & cōparabat his quę audiebat & videbat.
,, ¶Et reuerſi ſunt paſtores glorificantes & lau
,, dantes deū in omnibus quę audierant & vi-
,, derant, ſicut dictū eſt ad illos. Glorificant pa
ſtores & laudant deū in omnibus quæ audie
rant ab angelis, & viderāt in Bethleem ſicut
dictum eſt ad illos. ideſt & in hoc glorificant
ꝙ non aliud venientes inuenerant, q̄ dictum
eſt ad illos: ſiue ſicut dictū eſt ad illos, gloriam
deo laudeſq; referunt. Et hoc enim illis facere
dictum eſt ab angelis, non quidē verbo impe-
rantibus, ſed formā ſuę deuotionis offerenti-
bus, cum deo in excelſis gloriam vnanimi ex-
ultatione reſonarent. Nam & qui dicit, Euan
gelizo vobis gaudiū magnum qđ erit omni

populo, ad glorificandum vtiq; deum laudā
dumq; prouocat. Sed & magiſtri ſpiritalium
gregum modo cęteris dormientibus contem
plando cęleſtia ſubeūt, modo fidelium caſtra
luſtrando & probitatis exempla quęrendo cir
cueunt, modo ad publicum paſtoralis officii
docendo redeunt, vt memoriā abundātię ſua
uitatis dei quā raptim licet intuendo guſta-
uerant, prędicando proximis eructent.

E T poſtq̄ conſummati ſunt dies octo vt Cap.VII.
circūcideref puer, vocatū eſt nomē ei⁹ ,,
Ieſus, qđ vocatum eſt ab angelo, priuſq̄ ,,
in vtero conciperetur. Ritus & religio circū- ,,
ciſionis a beato Abraham patriarcha ſumpſit Circūciſio
exordium. Qui cum poſitus adhuc in prępu nis ritus.
tio perfecte deo crediſſet, reputatūq; ei eſſet
ad iuſtitiam, ſignū accepit circūciſionis, ſigna
culum iuſtitię fidei, quę eſt in pręputio. A quo
etiam vt die circunciſionis nomen paruulis
aptaretur exortum eſt. Quia & ipſe cū teſta-
mentum a deo circūciſionis acciperet, eadem
prius die, cum ſua coniuge nominis augmen
tum promeruit, vt qui eatenus Abram ideſt
pater excelſus vocabatur, deinceps ob meri
tum fidei Abraham, hoc eſt pater multarum
gentiū nūcuparetur, Sarai quoq; Sara dicere
tur. Erat autem circūciſionis typus ac figura
multiformis. Nam & ſignaculum (vt dictum
eſt) iuſtitię fidei Abrahę & ſemini eius, & indi
cium caſtigandi eos qui ad hoc ſemen hancq;
fidem pertinerent, ab omni inquinamento car
nis & ſpiritus, & ꝓphetiam naſcituri de hoc
ſemine ſaluatoris, qui nos & in p̄ſenti per ba
ptiſmum ab omni mortiferę actionis pollutio
ne mundaret, & in futuro per reſurrectionem
ab vniuerſa mortis ipſius corruptione, in per
petuum liberaret, & pręcipue donū remiſſio-
nis, qđ ſolueret a peccato p̄uaricationis Adę,
per hanc id tēporis miniſtrati, eidem gratię le
giſq; latori cōplacuit. Qui enim nūc dicit, Ni
ſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto
non poteſt introire in regnum dei, ipſe tūc di
cebat, Maſculus cuius pręputii caro circūciſa
non fuerit peribit anima illa de populo ſuo, qa
pactum meum irritū fecit. Nō pactum vtiq; Pactum dn̄i.
circūciſionis, qđ nō infans qui diſcernere nec-
dum valuit, ſed maiores qui id ſeruare noue
rant, potrāt, debuerāt, irritū fecerūt: verū pa-
ctum qđ cū primo homine deus iniit, quod
omnis qui vel vnius diei vitam geſſit in terra,
præuaricaſſe conuincitur, atq; ideo remedio
ſalutis aliquo opus habere non ignoratur.
Nā qui vel ante tempora circunciſionis, vel
etiam poſt datam circunciſionem de exte-
ris gentibus extitere fideles, vt exemplar pa-

tientię Iob & amici liberiq; illius,ſiue victimis
hoſtiarum,ſe ſuoſq; ab originali peccato,ſeu
certe ſola fide ſaluabant,quia iuſtus ex fide vi
uit, & ſine fide impoſſibile eſt placere deo. Ve
rum his atq; huiuſmodi remediis egent,qui
de peccati traduce propagati in iniquitatib⁹
concepti & in delictis ſunt nati. Redēptor au
Circūciſio tem noſter,qui vt peccata mūdi tolleret, ſine
ne nō egu- peccato venit in mundū,ſicut ſuo baptiſmate
it Chriſt⁹. nobis remedia procurauit,ideſt noſtris abluē
dis ſceleribus aquarū quę ſubiit lauacra con-
ſecrauit,ita etiā circūciſione quā ſuſcepit, nō
ſua quę nulla erant admiſſa purgauit,ſed no
ſtrę in ſe naturę vetuſtatē docuit innouandā,
& nunc videlicet eam per ſe a vitiorū labe pur
gandā,& in nouiſſima die ſignificaus ab ipſa
multifarię mortalitatis ac mortis peſte peni-
tus eſſe reſtaurādā. Vnde congrue Ieſus octa
ua die circūciſus aſſeritur,qđ non facile in ve
teri teſtamento de quoq; legimus actum, q̄
uis ſępiſſime de omnib⁹ iuſſum,abſq; ſolo dū
taxat Iſaac, q quaſi filius pmiſſionis primus,
octaua die circūciſionē accepiſſe perhibetur.
Bene inquam Ieſus octaua die circunciditur.
Octauo cur Quia videlicet vtraq; haec noſtra quā prędi-
die circūci ximus,hoc eſt & moderna & futura,& ſpiri-
ſus. tus & carnis innouatio,& in eius reſurrectio
ne pręfigurata,& in noſtra eſt quādoq; perfi
cienda.Siquidē de prima noſtra reſurrectione
quę interim vitę & fidei emēdatione celebrat
Apoſtolus ait. Quicūq; enī baptizati ſumus
in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſu-
mus, vt quomodo ſurrexit Chriſtus a mor-
tuis per gloriam patris,ita & nos in nouitate
vitę ambulemus.De ſecunda autē quę in fine
ſperatur,ita dicit. *Si* enim credimus φ Ieſus
mortuus eſt & reſurrexit,ita & deus eos qui
dormierunt per Ieſum adducet cū eo.Octa-
uum autē numerū,reſurrectionis glorię con
uenire pene omnibus claret. Nā & dominus
octaua die,hoc eſt poſt ſeptimā ſabbati reſur-
rexit,& ipſi poſt ſex huius ſaeculi aetates & ſe
ptimam ſabbati animarū,quę nūc interim in
alia vita geritur,quaſi octauo tēpore ſurge-
mus,tunc veriſſime circūciſi, hoc eſt ab omī
bus carnalis cōcupiſcentię vitiis & corruptio
nibus,in quibus maxime luxuria regnat,expo
liari, veriſſime praeputium inciſi. Quia ſicut
dominus ait,filii ſęculi huius nubunt,& tra-
duntur ad nuptias.Illi autem qui digni habe
būtur ſęculo illo,& reſurrectione ex mortuis,
neq; nubent,neq; ducent vxores,neq; enim vl
tra mori poterūt,ęquales enī angelis ſunt,&
,, filii ſunt dei,cū ſint filii reſurrectionis. ¶ Vo
,, catum eſt (inquit) nomen eius Ieſus,qđ voca
tum eſt ab angelo priuſq̄ in vtero concipere- ,,
tur.Ieſus ſaluator interpretatur.cuius nomi- Ieſus.
nis etiam fideles & electi quiq;, in vtraq; ſua
de qua ſatis dictū eſt circūciſione,participes
exiſtere gaudent,vt ſicut a Chriſto Chriſtia-
ni,ita etiā a ſaluatore ſaluati nuncupentur, Saluati.
nunc quidē ſpe ſalui facti per fidē, tunc autē
re ipſa per viſionem glorię,quę eſt in Chriſto
Ieſu domino noſtro,qđ illis a deo vocabulum
non ſolū priuſq̄ in vtero eccleſiae per fidē con
ciperentur,ſed etiā ante tēpora ſaecularia vo
catum eſt. Cuius ſacroſancti nominis non tā
tum etymologia,ſed & ipſe quē literis cōpre
hendit numerus,perpetuę noſtrę ſalutis my-
ſteria redolet.Sex quippe literis,apud graecos Ieſus quē
ſcribitur ἰησοῦσ,videlicet ι, & η, & σ, & ο numerū
& υ, & σ.quarum numeri ſunt X, & VIII. exprimat
&.CC.&.LXX.&.CCCC.&.CC.qui fiunt grēcis.
ſimul.DCCC.LXXXVIII. Qui pfecto nu
merus quia figurę reſurrectionis adgaudeat,
ſatis eſt ſupra tractatū.Nam qđ octo ſimpli-
citer poſita,hoc & per eadē decē,ſiue centum
multiplicata ſignificant. Vel certe perfectorū
cumulatio numerorū, firmitatis indiciū eſſe
credendū eſt.Poſſumus & ita dicere,φ nomē
ſaluatoris octo abſoluta contineat,quia reſur
rectionis in ſe exemplū mortalib⁹ octaua die
reſurgendo pręſtiterit.Contineat & decupla
ta,quia decalogus legis quomodo debeat im
pleri ſuę nos reſurrectionis figuris inſtituerit
pariter & iuuerit. Vt quomodo ipſe ſurgēs a
mortuis iā nō morit,mors illi vltra nō domi
nabit,ita & nos exiſtimem⁹ nos mortuos qdē
eſſe peccato,viuētes autē deo in Chriſto Ieſu.
Cōtineat etiā cēties ducta, quia gloria ſuę re
ſurrectionis oſtenſa,quę nos in futurū ſequa-
tur retributio portenderit.Centenarius nāq; Cētenari
numerus qui poſt tot in lęua curſum nume- us dexte
rorū,primus dexteram petit,illius nimirum rā petit.
ſęculi gaudiis figurandis aptiſſime congruit,
quando nouiſſima inimica deſtruetur mors,
quando nos qui viuimus,qui relinquimur, ſi
mul rapiemur cū illis q reſurrexerint in nu
bibus obuiā domino in aera, & ſic ſemper cū
domino erimus. Vnde pulchre in typū omni
um electorum,primus promiſſionis filius &
centenario patre natus ac circūciſus,& ſecun
dum domini praedictum Iſaac,qđ riſum ſiue
gaudiū ſonat,eſt appellatus,illius per omnia
temporis dexterā felicitatem praefigurans,de
quo dominus ait.Iterum autē videbo vos,&
gaudebit cor veſtrū,& gaudiū veſtrū nemo
tollet a vobis. Verū quia de circunciſione ſer
mo eſt,libet inquirere quare Moſes ipſe qui le
gem circuncifionis & patribus a deo datam

& ſibi toties inculcatam refert, toto ducatus
ſui tempore neminem circuncidi voluerit,
prętet vnum ſolummodo filiũ ſuum, quem
mater arrepta petra acutiſſima ne a domino
feriretur circuncidit, ſed omnes qui in ere-
mo nati ſunt, a Ioſue circuncidendos relique
rit, morẽ videlicet diuinitus imperatum, qua
dringentis & ſex annis obſeruatum, & aucta
ſibi ſucceſſione contraditũ, annis quadragin
ta cõtinuis intermittẽs. Nequaq̃ hoc fruſtra,
ſed magno myſterio factum crediderim. De
quo ſaluo maiorum intellectu, dicam breui-
ter ipſe q̃d ſentio. Moyſes circuncιſionẽ præ
dicat, ſed Ioſue perficit, quia lex per Moyſen
data eſt, gratia aũt & veritas per Ieſum Chri
ſtum facta eſt. Nihilq; prodeſt litera iubens,
niſi adfuerit gratia iuuans. Moyſe prædican
te pręputium creſcit, quia ſicut apoſtolus ait
ex operibus legis non iuſtificabitur omnis ca
ro coram illo. Per legem enim cognitio pecca
ti. Et alibi. Vſq; ad legem enim, peccatũ erat
in mundo. Peccatum autẽ non imputatur, cũ
lex non eſt. Et iterũ. Lex autẽ ſubintrauit, vt
abundaret delictum. Nã cõcupiſcentiã neſcie
bam, niſi lex diceret Non concupiſces. Occa-
ſione autem accepta, peccatum per mandatũ
operatum eſt in me omnẽ concupiſcentiam.
Sed Ioſue populo in terrã repromiſſionis in
ducto, pręputium q̃d Moyſe viuente adcre-
uerat, cultris petrinis incidit. Quia vbi abũ-

Cultris petrinis cur circũciſio fiebat.

dauit peccatũ, ſuperabũdauit gratia. Nã qua
re petrinis ad circũcidendũ Ioſue cultris vta
tur, intellegit qui legit, quia petra erat Chri
ſtus, & ſuper hãc (inquit) petrã ædificabo ec-
cleſiam meã. Q̃d enim impoſſibile erat legis
in quo infirmabatur per carnẽ, deus filiũ ſuũ
mittens in ſimilitudine carnis peccati, & de
peccato damnauit peccatũ in carne, vt iuſtifi
catio legis impleretur in nobis, qui nõ ſecun-
dum carnem ambulamus, ſed ſecundũ ſpiri-
tum. Hęc autẽ Chriſti gratia, nõ ſolum noui
teſtamenti fideles iuſtificat, verũ quicũq; in
lege perfecti fuere, non ex operibus legis, ſed
eadem Chriſti in carne venturi gratia ſunt

Circũciſio diuerſa.

ſalui facti per fidem. Et hos populus a Ioſue
circunciſus, illos Moyſi filius deſignat, qui cũ
legis ſeueritate coacti diſcerẽt Chriſti gratiã
flagitare, quaſi impendẽtẽ domini gladiũ, pe-
trę circunciſionẽ vitabant, Petro adteſtante q
de iugo legis loquens ait. Q̃d neq; patres no
ſtri neq; nos potuimus portare, ſed per grati
am domini Ieſu credimus ſaluari, quẽadmo-
dum & illi. Et Pſalmiſta, qui quaſi carcerali le
gis cuſtodia concluſus, & viam euadendi nul
lam niſi in gratia Chriſti reperiẽs, exclamat.

Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti
me. Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, tur
ris fortitudinis a facie inimici. Nemo ſane cũ
circunciſionẽ prędicari audierit, vnius ſolum
mẽbri cõtinẽtiã autumet imperari, quaſi vel a
fornicatione tutũ, vel licito matrimonio tẽpe
rãter vtẽtẽ, vel virginitate glorioſum exiſtere,
abſq; aliarũ virtutũ adiectione ſufficiat, & nõ
oĩm potius quos corde vel corpore geſtamus
ſenſuũ caſtigationẽ ꝑcipi. Nã & Moyſes mũ
diſſima dei verba ſuſcipiens, incircũciſum ſe
labiis eſſe querebatᷣ, & Stephanus Iudęis nõ
credentibus, Incircuncιſi inquit cordibus &
auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis.

Circũciſio nõ vnius tãtũ membri.

Ille itaq; vera circunciſione mũdatus eſt, qui
obturat aures ſuas ne audiat ſanguinẽ, & clu
dit oculos ne videat malum, qui cuſtodit
vias ſuas ne delinquat in lingua ſua, & ad
tendit ſibi ne grauetur cor eius in crapula &
ebrietate, q donec ſupereſt halitus in eo & ſpi
ritus dei in naribus eius, non loquitur labiis
iniquitatem, qui lauat inter innocẽtes manus
ſuas, & ab omni via mala prohibet pedes ſu-
os, qui ſuper omnia caſtigat corpus ſuum &
ſeruituti ſubiicit, omniq; cuſtodia ſeruat ſuũ
cor, quoniã ex ipſo vita ꝓcedit. Ille vero poſt
circunciſionem, Hieruſalem adlatus & domi
no oblatus eſt, qui iuxta eum qui dixit, Decli
na a malo & fac bonũ, poſtq̃ deſiit a peccatis,
bonis coepit operibꝰ abũdare. Qui dicere po
teſt, Oculi mei ſemper ad dominũ, & circũibo
altare tuum domine, vt audiã vocem laudis
tuæ. Qui dicit, Chriſti bonus odor ſumus
deo, & leuaui manus meas ad mãdata tua, &
conuerti pedes meos in teſtimonia tua. Qui ſi
ue manducat ſiue bibit ſiue aliud quid agit,
omnia in gloriam dei facit, & dicit, Q̃ dulcia
faucibꝰ meis eloquia tua. & ad extremũ, Cor
meum & caro mea exultauerunt in deum vi
uum. Sed & ipſa bona actio ſua quę in abſcon
dito eſt, circunciſione non minus indiget, vt
cum ieiuno, oro, elecmoſynã facio, gloriam in
trinſecus quęram. Nam ſi in angulis plateanũ
ſto, faciem demolior, tuba ante me cano vt vi
dear, & lauder ab hominibus, foris quidẽ cir
cunciſus appareo, ſed immundus in corde per
manens, poenas inſuper ſimulatæ ſanctitatis
incurro. In exemplum videlicet Sichemitarũ
qui cum patriarcharum circunciſionẽ viderẽ
tur imitati, q̃a nõ ob domini teſtamentũ ſed
ob cauſam fecere luxurię, non modo nil adq
ſiere mercedis, verum tertia die quando gra
uiſſimus vulnerum dolor eſt, inter ſuæ ciuita
tis periere ruinas. Tales nanq; obliti propheti
cę monitionis, Circuncidimini domino & au

ferte prępuria cordium veſtrorum, vbi tem
pus reſurrectionis ingruerit, euacuatis quib⁹
confidebant virtutibus, in mortem mittētur
ęternā. Quapropter & apoſtolus abſconditā
corde circuncisionē ſedulo cōmendat, cuius
,, laus non ex hominibus, ſed ex deo eſt. ¶Et
,, poſtq̄ impleti ſunt dies purgationis eius ſecū
,, dum legem Moſi, tulerunt illum in Hieruſa-
,, lem, vt ſiſterent eum domino. Decretum qui
dem legis erat, paruulū poſt tricesimūtertiū
circuncisionis diem ad templū domini defer
ri, dariq́ hoſtiā pro eo, primogenitum autem
Circūciſio maſculum, ſanctū domino fieri: Myſtice ſicut
myſtice. diximus inſinuans, neminē niſi circūciſum vi
tiis, dominicis dignum eſſe conſpectibus, ne
minem niſi mortalitatis nexibus abſolutū, ſu
pernę ciuitatis gaudia perfecte poſſe ſubire.
Quia nō habitauit (inquit) iuxta te malign⁹
neq́ permanebūt iniuſti ante oculos tuos. Et
apoſtolus. Caro & ſanguis, regnū dei nō poſſi
debunt. Neq́ corruptio, incorruptelā poſſi-
debit. Verum ſi legis ipſius verba diligētius
inſpexeris, profecto reperies quia non ſolum
dominus incarnatus, quantū a peccati conta
gione tantū a cōditione legis fuerit liber, quā
ob hoc magis ſuſcipere dignatus eſt, vt & eā
ſanctam iuſtā ac bonā eſſe probaret, & nos ab
Maria non ei⁹ ſeruitute ac timore, fidei gratia liberaret,
obligabaẗ ſed etiam ipſa dei genitrix ſicut ab admixtio
purgari. ne virili, ſic & a legali ſit iure immunis. Dicit
eñ Moyſes. Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepere
rit maſculum, immunda erit ſeptē diebus iu
xta dies ſeparationis menſtruę, & die octaua
circuncidetur infantulus. Ipſa vero, triginta
tribus diebus manebit in ſanguine purifica-
tionis ſuę. Omne ſanctū non tanget, nec ingre
dietur ſanctuariū, donec impleantur dies pu
rificationis ſuę. & cętera quę ad ritum parien
Immunda tis pertinentia ſequuntur. Nota ergo q̄ non
quę ſit. omnis mulier pariens, ſed ea quę ſuſcepto ſe-
mine pepererit deſignatur immūda, rituq́ le
gis docetur eſſe mundāda, ad diſtinctionē vi
delicet illius, quę virgo concepit & peperit fili
um, & vocauit nomen eius emmanuel, qđ eſt
interpretatum nobiſcū deus. Non ergo filius
qui cū homine deus eſt, non mater quę ſpiri
tu ſancto operante peperit, victimis hoſtiarū
quibus purgaretur indigebat, ſed vt nos a le
gis vinculo ſolueremur, ſicut dominus Chri
ſtus, ita & beata ſemper virgo Maria legi eſt
,, ſponte ſubiecta. ¶Sicut ſcriptū eſt in lege do-
,, mini. Quia omne maſculinū adaperiens vul
,, uam, ſanctum domino vocabitur. Qđ dicit
omne maſculinum adaperiens vuluam, & ho
minis & pecoris primogenitum ſignificat, qđ

vtrūq́ ſanctum domino vocari, atq́ ideo ſa-
cerdotis eſſe pręceptum eſt. Ita duntaxat, vt
pro hominis primogenito precium acciperet,
& omne animal immundū redimi faceret. Cu
ius (inquit) redemptio, erit poſt vnū menſem
ſiclis argenti quinq́. Vbi ſaluo ſubtiliore tra *Sanctus*
ctatu breuiter intimandum, q̄ illa omnia pri- *dño ſingu*
mogenita, vel figura fuerint eius qui cū vni *lariter*
genitus eſſet dei filius, primogenitus fieri di- *Chriſtus.*
gnatus eſt omnis creaturę, vere & ſingulari
ter ſanctus domino, quia peccatū non fecit nec
inuētus eſt dolus in ore eius, vel certe noſtrę
fuerint deuotionis indicium, qui omnia bonę
actionis initia, quę quaſi corde gignimus, do-
mini gratię deputare, male autem geſta redi
mere debeamus, dignos videlicet pœnitētię
fructus pro ſingulis quinq́ corporis vel ani-
mę ſenſibus offerentes. Itaq́ qđ ait adaperiēs
vuluam, conſuetę natiuitatis more loquitur.
Non q̄ dominus noſter ſacri ventris hoſpi
tium qđ ingreſſus ſanctificarat, egreſſus de
uirginaſſe credendus ſit, iuxta hęreticos qui
dicunt beatā Mariā virginem vſq́ ad partū,
non virginem eſſe poſt partū, ſed iuxta fidem *Virgo*
catholicam clauſo virginis vtero, quaſi ſpon *poſt par-*
ſus, ſuo ꝓceſſiſſe de thalamo. De quo pulchre *tū Maria.*
ꝓpheta. Et cōuerti me (inquit) ad viā portę
ſanctuarii exterioris, quę reſpiciebat ad orien
tem, & erat clauſa, & dixit dominus ad me,
Porta hęc clauſa erit, non aperietur, & vir nō
tranſiet per eam, quoniā dominus deus Iſrael
ingreſſus eſt per eam, eritq́ clauſa principi,
princeps in ea ſedebit, vt comedat panē corā
domino. Quis poſſit etiā myſtice deſignari,
nullū pręter dominū eccleſię virginis vterū p
aquā & ſpiritū ſanctū ad generādos deo filios
poſſe reſerare, ideoq́ hūc maſculū incōpara-
bili dignitate dño ſanctū vocari. ¶Et vt da- ,,
rent hoſtiā ſecundum q̄ dictū eſt in lege dñi ,,
par turturū, aut duos pullos colūbarum. Di- ,,
ctū eſt in lege, vt ꝑ infante ſi maſculus ſit (vt
p̄dixi) quadrageſimo, ſi fœmina, octogeſimo
die natiuitatis, agnus anniculus immaculat⁹
in holocauſtum, & turtur ſiue pullus colum
binus offerretur pro peccato. Si autē nō inue
nerit (inquit) manus ei⁹ nec potuerit offerre
agnum, ſumet duos turtures vel duos pul-
los colūbę, vnū in holocauſtū, & alterum pro
peccato. Dominus ergo Chriſtus Ieſus cū di *Pauper*
ues eſſet pauper factus pro nobis, pauperē pro *factus*
ſe hoſtiam voluit dari, Vt videlicet vna ſua *dominus*
paupertate nos & hic diuites in fide, & illic fa
ceret hęredes regni qđ repromiſit deus dili
gētibus ſe. Moraliter autē, ſiue fortia qs opera
ſeu creauerit infirma, quę maſculi ac fœminę

vocabulo diſtinguuntur,vt hęc legitime do
Ouís & mino valeant conſecrari, ouem neceſſe eſt in
turtur. nocentię,& turturē pariter ſiue columbā cō
punctionis offerat.Quia enim volucres hę ꝓ
cantu gemitus habent,nō immerito lacrimas
humiliū deſignant,quibus plurimū in ipſis
etiā bonis operibus indigemus.Quia & ſi bo
na eſſe quę agimus nouerimus,qua tamē di
ſtrictione a domino examinanda,qua a nobis
perſeuerantia ſint conſummanda, neſcimus.
Qui vero diuitias virtutū non habendo, de
quibus ad Corinthios apoſtolus ait,Quia in
oībus diuites facti eſtis in illo,in omni verbo
& in omni ſcientia,agnum vitæ innocuæ in
actuum ſuorū grege non inuenerit,duos ſal
tem turtures,aut duos columbę pullos offe-
rat,hoc eſt ad lacrimatū flagitanda ſuffragia
confugiat.Et bene duos,vnum pro peccato,
& alterum in holocauſtum.Holocauſtū nāq;
Cōpūctio totum incenſum dicitur, quia duo ſunt ni
duplex. mirum genera cōpunctionis.Deum nāq; ſiti
ens anima prius timore compungitur, poſt
amore.Prius eñ ſeſe in lacrimis afficit, quia
dum malorum ſuorū recolit, pro his perpeti
ſupplicia ęterna pertimeſcit. At vero cum lō
ga moeroris anxietate fuerit formido cōſum
pta,quędam iam de pręſumptione venię ſecu
ritas naſcitur,& in amore cæleſtiū gaudiorū
animus inflammatur.Contemplatur etenim
mens qui ſint illi angelorū chori,quę ipſa ſo-
cietas beatorū ſpirituū, quę maieſtas æternę
viſionis dei,& amplius plangit quia a bonis ꝑ
ennibus deeſt, q̄ flebat prius cum mala ęter
na metuebat.Qui ergo prius flendo ne duce
retur ad ſuppliciū turturem pro peccato offe
rebat,de altero facit holocauſtū, cū poſtmo-
dum flere amariſſime incipit, quia differtur
Colūba. a regno.Colūbam pro peccato offert,qui la-
borat in gemitu ſuo,lauat per ſingulas noctes
lectū ſuum,hoc eſt per ſingulas pulſantis cul
pę tenebras opera ſua bona in quibus requie
ſcere debeat lacrimis abluere non ceſſat.Colū
barum pullos in holocauſtum ferunt,qui pa
trię cęleſtis abſentiam deflentes aiunt.Super
flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus,
dū recordaremur tui Siō. Sicut enim colum
bę ſuper fluenta reſidere delectantur,vt acci
pitris aduentū vmbrę curſu per aquas prævi
dere ſimul & euadere queant,ſic profecto ſic
animę pauperum ſpiritu fluctus ſęculi mēte
trāſcendētes,quo plura in hac Babylone qua
Colūbæ ſuis gemitibus paſcuntur maligni hoſtis exē
turturiſ- pla cōſpiciunt,eo crebriores ad æterna ſui de
ꝗ diffe- ſiderii pennas ſuſtollunt.Hoc ſane inter tur-
rentia. turis & colūbę ſignificantiam diſtat,ꝗ colum
ba quę gregatim conuerſari, volare, & geme
re conſueuit,actiuę vitæ frequentiam demon
ſtrat.De qua dicitur.Multitudinis autē cre-
dentium,erat cor & anima vna,nec quiſq̄ eo
rum quę poſſidebant aliquid ſuum eſſe dice-
bat,ſed erāt illis cōmunia omnia. Turtur ve
ro qui ſingularitate gaudet,adeo vt ſi cōiugē
caſu perdiderit ſolus exinde permaneat, ſpe-
culatiuę vitę culmina denūciat, quia & pau
corum eſt iſta virtus,& his ſingillatim adtri
buta. Solus Eſaias dominū exercituū videt,
laudes Seraphim cōtēplatur,& quia male ta
cuerit,quaſi turtur ſingularis ingemit. Moy
ſes pauente procul populo ſolus aſcendit ad
dominū,& ne idē populus feriatur, lacrimo-
ſis precibꝰ impetrat. Solus fugiētibus ſociis,
Daniel inter angelos remanet.Solus Ezechiel
quadrigas Cherubim, & ſupernæ ciuitatis
ędificia celſa miratur.Solus Paulus ad delici-
as paradiſi, & viſenda cæli tertii ſecreta ra-
ptatur.Item cū intrans cubiculū clauſo oſtio
oro patrem in abſcondito, turturem offero.
At cum eiuſdē operis cōpares quęro, canēdo
cum propheta,Venite adoremus & procida
mus ante deum,ploremus coram domino qui
fecit nos,Columbas ad altare deporto. Et qa
ęque vtraq; cōditori accepta eſt hoſtia,conſul
te Lucas verū turtures an pulli columbarū
pro domino ſint oblati,non dixit,ne vnū alte
ri viuendi ordinē præferret,ſed vtrūq; ſequē
dum,vtrunq; diuinis cultibus doceret offerē
dum.Igitur quia de purgatione lōgior ſe ſer
mo protraxit, quid ipſe dierum purgationis
numerus contineat myſterii,& quare idem in
foeminę genitrice purganda geminari ſit iuſ
ſus,in Leuitico cōgruētius explanabitur.¶Et ,,
ecce homo erat in Hieruſalē,cui nomē Sime ,,
on,& homo iſte iuſtus & timoratꝰ,expectans ,,
cōſolationē Iſrael,& ſpiritus ſanctus erat in ,,
eo.Nato in carne domino,non ſolū angeli de Sexus vter
cælis,ſed & omnis ætas mortalium,& vterq; ꝗ & ætas
ſexus teſtimoniū reddit.Decebat enim omni oīs atteſta
um ſaluatorem ſicut venturū in carne omni tur domino.
um toto ſæculi tempore fideliū facto vel di-
cto pręſagari,ita etiā venientē communi oīm
laude prædicari,impleta prophetia quę dicit
Laudate dominū de cęlis.& cętera vſquequo
ait.Iuuenes & virgines ſenes cum iunioribus
laudent nomen domini,quia exaltatū eſt no-
men eius ſolius.Confeſſio eius ſuper cęlum & Timoratus
terram.Iuſtus inquit & timoratus,quia dif qui iuſtus.
ficile iuſtitia ſine timore cuſtoditur. Nō illū
dico timorem qui ſub lege poenalis tempora-
lia bona ſibi ſubtrahi perhorreſcit, quem per
fecta dilectio foras mittere cōſueuit,ſed timo

rem domini ſanctum qui permanet in ſæcu-
lum ſęculi, quo iuſtus deũ ſuũ quanto arden
tius diligit, tanto ſollertius offendere cauet.
» ¶Et reſpõſum acceperat ab ſpiritu ſancto nõ
» viſurum ſe mortẽ, niſi prius videret Chriſtũ
» domini. & venit in ſpiritu ſancto in tẽplum.

Mors quõ videatur.

Vide locutiones ſcripturarũ, mortẽ videri di
xit. Quomodo videtur quibusve oculis, quæ
veniendo ipſos oculos claudit ne aliquid vide
ant? Sed videri mortẽ, experiri ſignificat. Mul
tũq; felix mortẽ videbit carnis, quicũq; Chri
ſtum domini prius oculis cordis videre ſate
gerit, conuerſationẽ habẽdo in cæleſti Hieru
ſalem, templi dei limina frequentando, hoc eſt
pia ſanctorum in quibus dominus inhabitat
exempla ſectando, ſuſpirando cum Pſalmiſta,
Vnã petii a domino, hanc requirã, vt inhabi-
tem in domo domini oĩbus diebus vitę meę,
vt videam voluntatẽ domini. Sic enim & ipſe
verbũ dei in manibus accipere, & fidei chari-
tatiſq; ſuæ brachiis merebitur amplecti. Qđ

In ſpiritu venit in tẽplum.

autẽ ait, Et venit in ſpiritu in tẽplum, ſignifi-
cat eum eadẽ ſpiritus gratia, qua olim ventu
rum pręcognouerat, etiã nunc venientẽ & iã
» iamq; a ſe videndũ cognouiſſe ſaluatorẽ. ¶Et
» cum inducerent puerũ Ieſum parentes eius
» vt facerẽt ſecundũ conſuetudinẽ legis pro eo
» & ipſe accepit eum in vlnas ſuas. Magna qui

Humilitas domini

dem domini potẽtia, ſed non minor claret hu
militas, vt qui cęlo terraq; non capitur, gran
dęui hominis geſtetur totus in vlnis. Sed &

Tropice.

tropice accipit Symeon Chriſtum, veteranus
infantẽ, vt doceat nos exuere veterẽ hominẽ
qui corrumpitur cũ actibus eius, & renoua-
tos ſpiritu mentis noſtrę induere eũ qui ſecũ
dum deũ creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate
& veritate, hoc eſt deponentes mendacium lo
qui veritatẽ, & cætera quę ad noui hominis
ſtatum pertinẽt, ore corde & opere perficere.
Accipit ſenior iuſtus ſecundũ legẽ & timora
tus puerum Ieſum in vlnas ſuas, vt ſignificet
iuſtitiã operũ quę ex lege erat (Quis enim ne
ſciat opera per manus & brachia ſolere figu-
rati?) humili quidem, ſed ſalutari fidei euãge
licę gratia mutandã. Accipit ſenior infantem
Chriſtum, vt inſinuet hoc ſęculum quaſi ſe-
nio iam & longęua ætate defeſſum ad innocẽ
tiã & (vt ita dixerim) infantiã Chriſtianę cõ
uerſationis rediturum, & ſicut aquilę iuuen-
» tutem illius eſſe renouandam. ¶Et benedixit
» deum, & dixit. Nunc dimittis ſeruum tuum
» domine, ſecundũ verbum tuũ in pace. Vides

Pacẽ futurę vitę optãt iuſti.

non ſolum noui ſed & veteris teſtamenti iu-
ſtos ſpe futurę vitę deſiderium habuiſſe diſſol
ui a corpore, immo pacis viam deputaſſe ſar-
cinã deponere terreſtrem, vtpote qui ſe in ſi
nu Abrahę requiem nõ dubitarẽt habituros
eſſe perpetuam. Deniq; & Idithun, hoc eſt trã

Idithun.

ſilitor cupiditatum ſęcularium, poſtq̃ multa
diu tacitus mundi mala cõtemplatus inter-
na ſecum cordis meditatione concaluit, tan-
dem locutus in lingua ſua, & quid intus ege
rit promens, Notum inquit mihi fac domine
finem meũ, & numerũ dierum meorum quis
eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Ecce veteres po
ſuiſti dies meos. Quibus abſq; dubio verbis
aperit q̃ maximum ſe pręſentiũ calamitatum
tacturũ ſperet in fine ſolarium, quem tãtiſper
aduenire deſiderat. ¶Quia viderũt oculi mei »
ſalutare tuum, qđ paraſti ante faciem omni »
um populorũ. Beati oculi qui vident, quę Sy

Oculi beati.

meon vidit, beati qui non viderunt, & credi-
derunt. Illud ipſum inquit qđ omnibus poſt
modũ gentibus populis & linguis mente ac
fide cõſpiciendũ paraſti, ſpe ac dilectione quæ
rendũ præuidiſti, ipſe diu deſideratũ nunc &
carnis & cordis oculis tuũ ſalutare contem-
plor. ¶Lumen ad reuelationem gentium, & »
gloriã plebis tuę Iſrael. Lumen quidẽ vtriq; »
populo ſalutare dei, ideſt Chriſtꝰ a deo patre

Lumen.

paratur. Qui tñ gloria magis Iſrael, cui diu
ſperatus & ex quo pręnunciatus aduenit, gẽ
tium vero dicitur eſſe reuelatio, quarũ mẽtis
oculos profunda iam cęcitate demerſos, neq;
vlla ſpe aduentus dominici erectos, ipſe viſi
tare pariter reuelare atq; inluſtrare dignatus
eſt. Et bene reuelatio gentiũ, Iſraelis glorię p̄

Gentiũ reuelatio.

fertur, quia cum plenitudo gentium introie-
rit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet. Quomodo
& Pſalmiſta cũ diceret, Notũ fecit dominus
ſalutare ſuum, ante conſpectũ gentium reue
lauit iuſtitiam ſuã, ſubiũxit atq; ait. Memor
fuit miſericordiæ ſuæ Iacob, & veritatis ſuæ
domui Iſrael. ¶Et erat pater eiꝰ & mater mi »
rantes ſuper his quę dicebantur de illo, & be »
nedixit illis Symeon. Patrem ſaluatoris appel »

Pater Chriſti Ioſeph.

lat Ioſeph, non quo vere iuxta Fotinianos pa-
ter fuerit eius, ſed quo ad famam Marię con
ſeruandã pater ſit ab omnibus æſtimatus. Ne
q; enim oblitus euangeliſta q; eam de ſpiritu
ſancto concepiſſe & virginẽ peperiſſe narrarit
ſed opinionem vulgi exprimens quę vera hi-
ſtoriæ lex eſt, patrẽ Ioſeph nuncupat Chriſti.
Quis & eo modo pater illiꝰ valeat dici quo
& vir Marię recte intellegitur ſine cõmixtio
ne carnis ipſa copulatione coniugii, multo vi
delicet cõiũctius q̃ ſi eſſet aliunde adoptatus.
Neq; enim propterea non erat appellandus
Ioſeph pater Chriſti, quia nemo eum cõcum
bendo genuerat, quandoquidem recte pater

eſſet tetiã eius,quẽ non ex ſua coniuge perea
,, tum alicubi adoptaſſet. ¶Et dixit ad Mariã
,, matrem eius.Ecce poſitus eſt hic in ruinam,
,, & in reſurrectionem multorum in Iſrael,& ĩ
,, ſignum cui contradicetur. Bene in reſurre-
In reſurrectionem. ctionem,qa lumen eſt,quia gloria plebis Iſra
el,quia dicit, Ego ſum reſurrectio & vita,q
credit in me etiam ſi mortuus fuerit viuet,
& omnis q viuit & credit in me,non moritẽ
In ruinã. inęternũ.Quomodo aũt in ruinam,niſi quia
& lapis offenſionis eſt,& petra ſcandali? idest
ruinę his qui offendunt verbum,nec credũt.
De quibus ipſe dicit.Si nõ veniſſem & locu-
tus eis fuiſſem,peccatum non haberent.Nũc
autem,excuſationem non habent de peccato
ſuo.Qui nõ in ſeipſo tãtum,ſed in ſuis quoq;
prædicantibus in ruinam poſitus eſt,reſurre
ctionemq; multorum. teſtante Apoſtolo qui
ait.Chriſti bonus odor ſumus deo in his qui
ſalui fiunt,& in his qui pereunt.Qui enim p̃
dicante Apoſtolo verbum qđ audit amando
ſequitur,bono odore reſurgit & ſaluaẽ. Qui
odiendo inſequitur, eodem ipſo bono odore
Signũ cui cõtradicetur. corruit & moritur.Signum autẽ cui cõtradi
cetur,fidem dominicę crucis accipe. De qua
Apoſtolo Paulo dicunt Iudæi.Nam de ſecta
hac notum eſt nobis, q; vbiq; ei contradicitẽ.
Et Apl's ipſe.Nos enim (inquit) prædicam⁹
Chriſtum crucifixum,Iudęis quidem ſcãda-
,, lum,gẽtibus autem ſtultitiam.¶Et tuã ipſi⁹
,, animã pertranſiet gladius.Nulla docet hiſto
Gladius quẽ paſſa Maria. ria beatam Mariã ex hac vita gladii occiſio-
ne migraſſe,pręſertim cũ non anima, ſed cor
pus ferro ſoleat interfici.Vnde reſtat intelle-
gi gladium illum de quo dicitur,Et gladius
eſt in labiis eorum. hoc eſt dolorem domini-
cæ paſſionis,eius animam pertranſiſſe. Quæ
& ſi Chriſtum vtpote dei filium ſponte pro-
pria mori,mortemq; ipſam non dubitaret eſ-
ſe deuicturũ,vt ſua tamẽ carne procreatum
non ſine doloris affectu potuit videre crucifi
gi.Nam & ferrum quod animam Ioſeph per
tranſiſſe canitur, nullum melius q̃ dura tri
,, bulatio mentis intellegitur. ¶Vt reuelentur
,, ex multis cordibus cogitationes.Incertũ erat
quondam,qui Iudæorum gratiã Chriſti quã
vẽturã vtiq; nouerãt reciperet,q aũt reſpue-
re mallent.At eius natiuitate audita reuela-
tis mox cordium cogitationib⁹ Herodes rex
turbatus eſt,& omnis Hieroſolyma cum illo.
Paſtores cum timore & gaudio deo laudem
reſonant,hominibus pacis nuncium pandũt.
Eius doctrina & virtute diffamata alii ad eũ
quaſi magiſtrũ veritatis cõfluũt,alii ab eo q̃ſi
ſeductore refugiũt. Ei⁹ ſigno crucis erecto,hĩ
quaſi iuſte morti datũ blaſphemãtes irridẽt,
illi quaſi vitę auctorem mori acriter dolent.
Sed & vſq; hodie,& vſq; ad cõſummationẽ
ſęculi p̃ſentis eccleſię aĩam gladius duriſſimę
tribulationis pertranſire non ceſſat, cũ ſigno
fidei ab improbis contradici,cum audito Dei
verbo multos cũ Chriſto reſurgere, ſed plu-
res a credulitate ruere gemebũda pertractat.
Cum reuelatis multorum cordiũ cogitatio-
nibus,vbi optimum euangelii ſeuit ſemẽ, ibi
zizania vitiorum vel plus iuſto pręualere,vel
etiam qđ dictu graue eſt,ſola germinare ac re
gnare conſpicit. ¶Et erat Anna propheteſſa; ,,
filia Phanuel de tribu Aſer.Hæc proceſſerat ,,
in diebus multis,& vixerat cum viro ſuo an ,,
nis ſeptem a virginitate ſua.Et hęc vidua,vſ ,,
q; ad annos octogintaquattuor.Quę nõ diſ- ,,
cedebat de templo, ieiuniis & obſecrationib⁹ ,,
ſeruiens nocte ac die.Iuxta hiſtoriam deuotę ,,
conuerſationis,& venerandę pariter ętatis,di Anna pręconia.
gnaq; per omnia quę domino incarnato teſti
monium ferret,Anna fuiſſe docetur.Iuxta in
tellectum vero myſticũ,qa eccleſiã ſignificat,
quę in pręſenti quaſi ſponſi dñiq; ſui eſt mor
te viduata, numerus etiã annorũ viduitatis
eius tempus eccleſię deſignat,quo in corpore
conſtituta,peregrinaẽ a dño,magnęq; deuo-
tionis affectu cęleſtis templi limina ſeruans,
cotidianum illũ dñi praſtolaẽ aduẽtum. De
quo dicit. Veniemus & manſionẽ apud eum
faciem⁹. Septies q̃ppe duodeni,octogĩta quat Octoginta quattuor.
tuor faciunt.Et ſeptem quidem ad huius ſę-
culi curſum,qui diebus ſeptem voluiẽ,Duo-
decim vero ad perfectionem doctrinæ apoſto
licę ptinẽt.Ideoq; ſiue vniuerſalis eccleſia,ſeu
quęlibet aĩa fidelis q̃ totũ vitę ſuæ tẽpus apo
ſtolicis mãcipare curat inſtitutis, quaſi ſeptẽ
per duodecim mltiplicare, & typicis.lxxxiiii.
annis dño ſeruire laudaẽ. Sicut etiam temp⁹
ſeptem annorũ,quo cũ viro ſuo mãſerat,dñi-
cę incarnationis tẽpori decẽtiſſime cõgruit.
Septenarioq; nãq; vt dixi numero, p̃fectio ſo
let tẽporis indicari. Sed ibi p̃pter dñicę pri-
uilegiũ maieſtatis quo in carne verſatus do-
cuit,ſimplex ſeptẽ annorũ eſt numerus exp̃ſ-
ſus.Hic ob apoſtolicæ culmen dignitatis,ſe-
ptẽ anni p duodecim multiplicanẽ. Adridet
aũt eccleſię myſteriis q; Anna & gratia eius Anna.
interp̃taẽ,& filia ẽ Phanuel,q facies dei diciẽ, Phanuel.
cũ pſalmographo decãtãs, Signatũ eſt ſuper
nos lumẽ vult⁹ tui dñe.Et de tribu Aſer hoc
eſt beati deſcẽdit,q inter patriarchas.xii.ordi
ne naſcẽdi eſt octau⁹. De quo nũero qa nouo
teſtamẽto ſit ſacer,crebri⁹ eſt inculcatũ. ¶Et ,,
hæc ipſa ſupueniẽs cõfitebaẽ dño,& loqueba- ,,

,, tur de illo omnibus qui expectabant redem-
,, ptionem Hieruſalem. Prophetauit Simeon,
Sexꝰ vterq̃ & ſtatꝰ ois ꝓphetat. prophetauerat copulata coniugio, propheta-
uerat virgo, debuit etiā vidua, ne aliqua aut
profeſſio deeſſet aut ſexꝰ. Et ideo Anna & ſti
pendiis viduitatis & moribꝰ talis inducitur,
vt digna plane fuiſſe credatur, q̃ redemptorē
,, veniſſe omnium nūciaret. ¶Et vt perfecerūt
,, omnia ſecundum legem domini, reuerſi ſunt
,, in Galilęam in ciuitatem ſuā Nazareth. Prae
termiſit hoc loco Lucas q̃ a Matthaeo ſatis
expoſita nouerat, Dominū videlicet poſt haec
ne ab Herode necandus inueniretur, Aegy-
ptum a parentibus eſſe delatum, defunctoq̃
Herode ſic demum Galilęam reuerſum, Na-
Omittēdi mos euāg. zareth ciuitatem ſuā inhabitare coepiſſe. So-
lent enim Euangeliſtę ſinguli ſic omittere q̃-
dam, quae vel ab aliis commemorata viderit,
vel ab aliis commemoranda in ſpiritu praeui
derint, vt cōtinuata ſuę narrationis ſerie qua
ſi nulla praetermiſiſſe videantur. Quę tamen
alterius euangeliſtę cōſiderata ſcriptura, quo
loco tranſilita fuerint, diligēs lector inueniat.
,, ¶Puer autem creſcebat & confortabatur, ple
,, nus ſapientia, & gratia dei erat in illo. Notan
Creſcit Chriſtus. da diſtinctio verborum, quia dominus Ieſus
Chriſtus in eo q̧ puer erat, ideſt habitū hu-
manę fragilitatis induerat, creſcere & confor
tari habebat. In eo vero q̧ etiam verbum dei
& deus aeternus erat, nec confortari indige-
bat nec habebat augeri. Vnde rectiſſime ple-
Sapientia Chriſti. nus ſapientia perhibetur & gratia. Sapientia
Gratia. quidem, quia in ipſo habitat omnis plenitu-
do diuinitatis corporaliter. Gratia autem, q̄a
eidem mediatori dei & hominum homini Ie
ſu Chriſto magna gratia donatum eſt, vt ex
quo homo fieri coepiſſet perfectꝰ eſſet & deꝰ.
Cui ſimile eſt, qđ Ioānes ſcribit eum plenum
gratia & veritate, eādem ipſe diuinitatis ex-
cellentiā veritatis, quā Lucas ſapientiae nomi
ne commendans. ¶Et ibant parētes eius per
,, omnes annos in Hieruſalem, in die ſolenni
,, paſchae. Vides hunc euangeliſtam inter ani-
,, malia quattuor non fruſtra vitulo compara-
Lucas bos eſt in figura. tum, qui quaſi hoſtiis deputatū animal, cir-
ca templum maxime & Hieroſolyma narra-
tionis ſuę diuerſatur inceſſu. Siquidem in pri
cipiis ſacerdotem collocat ad aram orantem,
populi multitudinem tēpli ſiſtit in atriis, Ma
riam mox dño cōcepto Hieroſolyma mittit,
domum pontificis intromittit. Ibi & Bapti-
ſtam natum refert, & dominum poſt natiuita
tem continuo cum hoſtia transfert. Eundem
illo ſingulis annis cum parētibꝰ ducit, & duo
dennē in templo doctorū choris inſerit. Vbi
inter alia ſapientibus ſtupenda dicit, Quia in
his q̃ patris mei ſunt oportet me eſſe. Et poſt
cętera talia, laudantes deum in templo diſci-
pulos in euāgelii ſui fine concludit.

ET cū factus fuiſſet annoꝝ duodecim, Ca. VIII.
aſcēdētibꝰ illis in Hieroſolyma ſecūdū ,,
cōſuetudinē diei feſti, cōſūmatiſq̧ die ,,
bꝰ cū redirēt, remāſit puer Ieſus ī Hieruſalē. ,,
Qui a natiuitate, immo a cōceptione huma-
na manifeſtis miraculorum quia deus ſit eſt
adprobatus indiciis, ipſe etiam mox vbi tem
pus aetatis congruebat, vtrāq̧ ſuam reueren
ter pandere coepit atq̧ aperire ſubſtātiam, &
quid videlicet patri iuxta veritatem diuinae
maieſtatis, et quid iuxta adſumptiōis huma
nae fragilitatem debeat matri. Nec abſq̧ ꝓui Duodennis cur ſe reuelat Chriſtus.
dētia duodennis prima ſuę fidei rudimēta re
uelabat, quę duodecim Apoſtolorum miniſte
rio cunctum erat reuelanda & elucidanda ꝑ
orbē. Poſſumus & hoc dicere, quia ſicut ſepte
nario, ſic & duodenario numero, qui multipli
catis inter ſe inuicem ſeptenarii partibus cō
ſtat, vel rerum vel temporum vniuerſitas ac
perfectio deſignetur. Atq̧ ideo quo omnia lo
ca vel tempora deceat occupari, recte a duo-
decimo numero iubar ſumat exordium. Non
igiť otioſe ſuorum perhibetur immemor extī
tiſſe parentum, ſed vt nos inſtruat quia non
ſolum anteq̃ parentes ipſi, verum etiam an-
teq̃ Abraham fieret ipſe eſt, in ciuitate potiꝰ
ac templo dei, quaſi paterno iure reſidere de-
lectat. ¶Et non cognouerunt parentes eius. ,,
Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, ,,
venerunt iter diei, & requirebant eum inter ,,
cognatos & notos. Et non inuenientes, regreſ ,,
ſi ſunt in Hieruſalem requirentes eum. Quę ,,
ret aliquis quomodo dei filius tanta parentū Amiſſionis Chriſti occaſio.
cura nutritus, his abeuntibus potuerit obli-
uiſcendo relinqui. Cui reſpondendum, quia fi
liis Iſrael moris fuerit, vt temporibꝰ feſtis vel
Hieroſolyma cōfluentes, vel ad ꝓpria redeū
tes, ſeorſum viri, ſeorſū aūt foeminae choros
ducentes incederēt, infanteſq̧ vel pueri, cum
quolibet parente indifferenter ire potuerint.
Ideoq̧ beatam Mariā vel Ioſeph viciſſim pu
taſſe puerum Ieſum quem ſe comitari non
cernebant, cum altero parēte reuerſum. ¶Et ,,
factum eſt poſt triduum, inuenerūt illum in ,,
templo ſedentem in medio doctorum, audien ,,
tem illos, & interrogātem. Quaſi fons ſapien ,,
tiae doctorum mediꝰ ſedet, ſed quaſi exēplar Mediꝰ inter doctores.
humilitatis, audire prius & iterrogare docto
res, q̃ inſtruere q̄rit indoctos. Ne etenim par-

Auſcultat Chriſtus. uuli a ſenioribus erubeſcant diſcere,& ipſe ob
ætatis humanę cõgruentiã,hominibꝰ obſcul
tare non erubeſcit deus. Ne infirmus docerẽ
quis audeat,& ille puer doceri interrogando
voluit,qui per diuinitatis potẽtiã,verbũ ſciẽ
,, tię ipſis ſuis doctoribus miniſtrauit.❡Stupe-
,, bant aũt omnes qui eum audiebant, ſup pru
,, dentia & reſponſis eius,& videntes admirati
,, ſunt.Nota diſtinctionem verborũ,& tuę ſal-
uatiõis ac fidei myſteria ſedulus intuere. Stu
pebant qui eũ audiebant,& vidẽtes admirati
ſunt.Et eo amplius ſtupebant ſuper pruden
tia reſponſionũ,quo paucitatem videntes cõ
temnebant annorũ. Diuinã lingua ſapiẽtiam
ꝓdebat,ſed infirmitatẽ ætas ꝑtẽdebat huma-
nam.Verũ hęc doctores Iudęorũ quaſi noua
ſtupeant,interqꝫ alta q̃ audiunt & infirma q̃
vident dubia admiratione turbent̃:nos autẽ
ſcientes hunc eſſe de quo olim ꝓpheta gratu
labũdus exultabat,Paruulus natus eſt nobis,
filius datus eſt nobis,& vocabit̃ nomen eiꝰ ad
Paruulus Chriſtus. mirabilis conſiliarius deus fortis,nequaq̃ mi
remur eũ qui ſic paruulus factꝰ eſt homo,vt
nihilominus qđ erat ſemp deꝰ ac fortis ꝑma-
neret,modo diuinitatis ſuę modo humanita-
tis his quos erudire cupiebat indicia dediſ-
ſe,ſed digna fide,ſpe,& charitate agamus illi
gratias,quia qui magnꝰ erat & laudabilis ni-
mis,ſed nos nõ cognoſcebamꝰ, paruulus na-
tus eſt nobis, vt creſcendo & ꝓficiendo inter
paruulos,paulatim eos ad capeſſenda ſuę vir
,, tutis ac magnitudinis arcana ꝓueheret.❡Et
,, dixit mater eius ad illũ.Fili quid feciſti nobis
,, ſic?Ecce pater tuus & ego dolentes,quęreba-
,, mus te.Et ait ad illos.Quid eſt qđ me quære
,, batis? neſciebatis quia in his quæ patris mei
,, ſunt oportet me eſſe?Nõ Ioſeph q nihil in eiꝰ
generatione ꝑter miniſteriũ ꝑſtitit & affectũ,
vnde & pro fideli miniſterio & ab euãgeliſta
& ab ipſa Maria pater appellat̃,vel ipſe Chri
ſtus ſuum negat eſſe parentem, ſed ſimplici-
ter & aperte q ſit verus ſibi pater, nobis pa-
riter & illis iſinuat. Nõ ꝙ eum quaſi filium
q̃runt vituperat,ſed quid ei potius cui ætet-
nus ẽ filiꝰ debeat, cogit oculos mẽtis adtolle
re.Quia eñ deꝰ & hõ eſt,nũc excelſa deitatis,
nũc infima ꝑfert humanæ fragilitatis.Quaſi
hõ ſeniores iterrogat, q̃ſi deꝰ q̃ ſeniores & do
cti mirent̃,reſpondet.Quaſi dei filius in tem
plo dei commoratur,& quaſi filius hominis
,, cum parentibus quo iubent regreditur.❡Et
,, ipſi non intellexerunt verbum, qđ locutꝰ eſt
Chriſti pietas & obediẽtia. ,, ad illos.Et deſcendit cum illis,& venit Naza
reth,& erat ſubditus illis.Quantum pietatis
ſimul in domino & humilitatis exẽplum!Pa-
rentes eius non intellegunt verbũ qđ de ſua
diuinitate loquitur ad illos,& tamen ipſe hu
manę illorum erga eũ ſedulitatis non ingra-
tus,quo præcipiunt deſcendit, & ſubdit̃ illis.
Quid eñ magiſter virtutis,niſi officium pie
tatis impleret? Quid inter nos aliud,q̃ quod
a nobis agi vellet ageret?Deferebat hoĩ,defe-
rebat ancillę.Ipſa eñ dicit. Ecce ancilla domi
ni.Deferebat ſimulato patri,deferebat deo ve
ro patri.Et vtiqꝫ matrem natus virginem cõ
ſeruarat & caſtam,vtiqꝫ a patre non volũta-
te,non opere,non tempore diſtabat. Vt eius
videlicet exemplis ammoniti, quid parentibꝰ
debeamꝰ,qui tãta pro nobis patiantur agno-
ſcamus.Solent autem dicere Arriani imperfe Arriani.
ctum eſſe filium,quia dixerit,Pater maior me
eſt.Sed quid mirum ſi ex humana ſuſceptio-
ne minorẽ ſe patre aſſerit in cælo,ex qua ſub-
ditus erat etiam parentibus in terra?❡Et ma ,,
ter eius conſeruabat omnia verba hæc in cor ,,
de ſuo.Siue quæ intellexit, ſeu quæ needum ,,
intellegere verba Euãgelii potuit,omnia ſuo
pariter in corde quaſi ruminanda & diligen
tius ſcrutanda recondebat.Diſcamꝰ ergo ſan Mariæ modeſtia.
ctæ virginis in omnibus caſtitatem,quę non
minus ore pudica q̃ corpore , argumenta fi-
dei conſeruabat in corde. Et ſi illa ante præ-
cepta Apoſtolica tacet, cur tu poſt Apoſtoli
ca ꝓcepta magis cupis docere q̃ diſcere? ❡Et ,,
Ieſus proficiebat ſapientia,& ætate, & gratia ,,
apud Deum & homines. Hic locus Mani- ,,
chæos pariter & Apollinatiſtas expugnat, Manichęi
oſtendens dominum veram carnem, veram & Apolli-
habere & animam.Nam ſicut carnis eſt æta- nariſtę.
te,ſic eſt animæ ſapientia proficere & gratia. Profecit
Quæ tamen in ſapientia nullatenus profi- Chriſtus
ceret , ſi naturalem intellegentiam quæ ho- ſapientia.
minibus rationis cauſa conceſſa eſt , non ha-
beret. Non quia hoc ſuſceptor Deus eguit,
præſertim cum ſupra plenus ſapientia puer
fuiſſe deſcribatur , ſed quia hoc pro remedio
noſtræ ſalutis effectus piæ ſuſceptiõis elegit;
vt dum caro & anima rationalis a deo ſuſci-
pitur,vtraqꝫ pariter ſaluaretur.

CAPVT.III.

ANno autem quintodeci- Cap.IX.
mo imperii Tiberii Cæſa- ,,
ris procurante Pontio Pi- ,,
lato Iudæã,Tetrarcha au- ,,
tem Galilęæ Herode,Phi- ,,
lippo aũt fratre eiꝰ Tetrar ,,
cha Iturę & trachonitidis regiõis,& Lyſania ,,
Abilinę tetrarcha.Herodes,Philippꝰ,& Lyſa ,,

Herodes. nias qui cum Pilato pręſide Romano Iudæā
Pilatꝰ Ro. regebant,filii ſunt Herodis illius ſub quo do
minus natus eſt,inter quos & ipſum Hero-
Archelaꝰ dem Archelaus frater eorum decem annis re
Viennā in gnauit.Qui a Iudæis ob intolerabilem animi
exiliū miſ- ferocitatem,apud Auguſtum criminatꝰ ęter
ſus. no apud Viēnam diſperiit exilio. Regnū ve-
ro Iudęæ quo minus validum fieret,idē Au-
guſtꝰ per tetrarchias diſcindere curauit. Por
Pilatus. ro Pilatus duodecimo anno Tiberii Cæſaris
Iudæam miſſus procurationem gentis ſuſce-
pit,atq; inibi per decem continuos annos vſq;
ad ipſum pene finem Tiberii perdurauit.
,, ¶Sub principibus ſacerdotum Anna & Cai
,, pha,factum eſt verbum domini ſuper Ioannē
,, Zachariæ filium in deſerto.Ambo quidē inci
Annas & piente prædicationem Ioanne,ideſt Annas &
Caiphas. Caiphas principes fuere ſacerdotum,ſed An
nas illum annum,Caiphas vero eum quo do
minus crucem aſcendit adminiſtrabat,et qui
dem tribus aliis in medio pontificatu perfun
ctis, verum his maxime qui ad domini paſ-
ſionem pertinerent,ab euangeliſta commemo
Sacerdoti- ratis.Legalibus nanq; tūc præceptis vi & am
um Iudai- bitione ceſſantibus, nulli pontificatus honor
cum. vitæ vel generis merito reddebatur, ſed Ro-
mana poteſtate aliis nūc item aliis ſumma ſa
Ioſephus. cerdotii præſtabatur. Deniq; Ioſephus refert
in hūc modum dicens.Valerius Gratus An
na ſacerdotio deturbato,Iſmahelum pontifi-
cem deſignauit filium Baffi. Sed & hūc non
multo poſt abiiciens,Eleazarum Annanię pō
tificis filium pontificatui ſubrogauit.Poſt an
num vero etiam hunc arcet officio,& Simo-
ni cuidam Canyſi filio pontificatus tradidit
miniſterium.Quo non amplius & ipſe q̄ vnꝰ
Caiphas q̄ anni ſpatio perfunctus, Ioſephum cui & Cai
& Ioſephꝰ phas nomen fuit accepit ſucceſſorem.Ac per
hoc omne tempus quo dominus noſter in ter
ris docuiſſe deſcribitur,intra quadriennii ſpa
tia coarctatur.In quo quattuor iſtę quas Ioſe
phus memorat ſucceſſiones pontificū deſcri-
bunť,vix p annos ſingulos miniſtratæ. Quia
ergo Ioannes illum prędicare veniebat,qui &
ex Iudæa quoſdam & multos ex gentibus re
dempturus erat,per regem gentium & prin-
cipes Iudæorum,prędicationis eius tempora
deſignantur.Quia autem gentilitas colligen
da erat,& Iudæa pro culpa perfidiæ diſpergē
da, ipſa quoq; diſcriptio terreni principatus
oſtēdit,qm̄ & in Romana republica vnus pręe
fuiſſe deſcribitur,& in Iudęæ regno per quar
tā partē plurimi principabanť. Voce eñ no-
Iudaici re ſtri redemptoris diciť. Omne regnū in ſeipſo
gni finis. diuiſum,deſolabiť.Liquet ergo q; ad finē re-
gni Iudęa peruenerat,q̄ tot regibꝰ diuiſa ſub
iacebat.Apte quoq; non ſolū quibus regibus,
ſed quibus etiam ſacerdotibus actum ſit de-
monſtratur.Vt quia illum Ioannes Baptiſta
pręedicaret qui ſimul rex & ſacerdos exiſteret,
Lucas Euangeliſta prædicationis eius tēpora
per regnum & ſacerdotium deſignauit. ¶Et ,,
venit in omnem regionē Iordanis,prædicans ,,
baptiſmum poenitentiæ in remiſſionem pec ,,
catorum.Cunctis legentibus liquet q; Ioan- ,,
nes baptiſmum poenitentię non ſolum prædi Ioānis prę
cauit,verum etiam quibuſdam dedit,ſed tñ dicatio.
baptiſmum ſuum in remiſſionem peccatorū
dare non potuit.Remiſſio etenī pctōrū, in ſo
lo nobis baptiſmo Chriſti tribuiť.Notādū ita
q; qđ diciť p̄dicās baptiſmū poenitētię in re-
miſſionē peccatoꝝ, qm̄ baptiſmū qđ pctā ſol
ueret,q; dare nō poterat,p̄dicabat. Vt ſicut ĩ
carnatū verbū patris pręcurrebat verbo p̄di
cationis:ita baptiſmū poenitētię quo pecca-
ta ſoluunť p̄curreret ſuo baptiſmate,quo pec
cata ſolui non poſſunt. ¶Sicut ſcriptū eſt in ,,
libro ſermonum Eſaię prophetę, Vox clamā ,,
tis in deſerto,parate viam domini,rectas faci- ,,
te ſemitas eius.Iſdē vero Ioannes Baptiſta re ,,
quiſitus q̄s eſſet,reſpondit, ego vox clamātis Vox Ioā-
in deſerto,qui ideo vox a ꝓpheta vocatꝰ eſt, nes.
q; verbū p̄ibat.qui etiā in deſerto clamat,q;
derelictę ac deſtitutę Iudęę,ſolatiū redēptiōis
adnūciat.Quid aūt clamaret,aperitur cū ſub
diť.Parate viam dñi,rectas facite ſemitas eiꝰ.
Oīs q fidē rectam & bona opa p̄dicat,qđ aliđ
q̄ veniēti dño ad corda audiētiū viam parat?
Vt hęc vis gratię penetret,& lumē veritatis ĩ
luſtret,vt rectas deo ſemitas faciat,dū mūdas
in aīo, cogitatiōes p ſermonē bonę p̄dicatio-
nis format. ¶Oīs vallis implebiť,& oīs mons ,,
& collis humiliabiť. Quid hoc loco valliū no ,,
mine,niſi humiles,qui montiū & colliū , niſi Vallis.
ſupbi hoīes deſignanť?In aduentu igiť redem
ptoris valles impletę,mōtes vero & colles hu
miliati ſunt.Quia iuxta eiꝰ vocē oīs q ſe exal
tat humiliabiť,& oīs q ſe humiliat exaltabiť.
Vallis etenī ipleta creſcit,mons aūt & collis
hūiliatꝰ decreſcit.Quia nimirū in fide media
toris dei & hoīm,hoīs Ieſu Chriſti,& gentili
tas plenitudinē gratię accepit,& Iudęa p erro
rē pfidię hoc vnde tumebat pdidit. ¶Et erūt ,,
praua in directa,& aſpera ĩ vias planas.Praua ,,
in directa fiūt.cū maloꝝ corda p iniuſtitiam Praua in
detorta,ad iuſtitię regulam diriguntť.Et aſpe directa.
ra in vias planas ĩmutanť,cū ĩmites atq; ira- Aſpera in
cūdę mētes,p infuſionē ſupnę gratię ad lenita vias pla-
tem manſuetudinis redeunt. Quando enim nas.
verbū veritatis ab iracūda mēte nō recipitur,

quaſi aſperitas itineris greſſum pergentis re-
pellit.Sed cum mens iracunda per acceptam
mãſuetudinis gratiam correptiõis vel exhor
tationis verbum recipit,ibi planam viam prę
dicator inuenit, vbi prius pro aſperitate iti-
neris pergere,ideſt prędicationis greſſum po
» nere non valebat. ¶Et videbit omnis caro ſa-
» lutare dei.Quia omĩs caro accipit omnis ho-
Caro oĩs videbit ſalutare dei
mo,ſalutare dei videlicet Chriſtũ in hac vita
omnis hõ videre nõ potuit. Vbi ergo in hac
ſententia ꝓpheta prophetiæ oculũ,niſi ad ex
tremi iudicii diem tendit? Vbi cũ apertis cę-
lis,miniſtrantibus angelis,conſedentib⁹ Apo-
ſtolis,in ſede maieſtatis ſuę Chriſtus appar ue
rit,omnes hũc & electi & reprobi pariter vi-
debũt,vt & iuſti de munere retributiõis ſine
fine gaudeãt,& iniuſti in vltione ſupplicii in
perpetuum gemant. Nam quia hoc iſta ſentẽ
tia intendit, ꝙ in extremo examine ab omni
» carne videbit,recte ſubiũgit. ¶Dicebat ergo
» ad turbas, quæ exibant vt baptizarentur ab
» ipſo.Genimina viperatum, quis oſtendit vo-
» bis fugere a ventura ira? Ventura eñ ira eſt,
Ira ventura.
animaduerſio vltionis extremę.Quã tunc fu
gere peccator nõ valet,qui nunc ad lamenta
Genimina viperarum.
poenitentię nõ recurrit. Et notandũ ꝙ malę
ſoboles,malorũ parentum actiones imitantes,
genimina viperarũ vocant. Quia per hoc ꝙ
bonis inuidẽt eoſq perſequunt, ꝙ quibuſdã
mala retribuunt, ꝙ læſiones proximis exqui-
runt,quoniã in his omĩbus priorum ſuorum
carnalium vias ſequuntur,quaſi venenati fi-
lii de venenatis parẽtibus nati ſunt.Sed quia
iam peccauimus,quia vſu malæ conſuetudi-
nis inuoluti ſumus,dicat qd nobis faciẽdum
» ſit vt fugere a ventura ira valeamus. ¶Faci-
» te ergo fructus dignos poenitentiæ. In quib⁹
Fruct⁹ dignos poenitẽtię facere.
verbis notandum eſt ꝙ nõ ſolum fructus poe
nitentiæ, ſed dignos poenitentiæ ammonet
eſſe faciendos. Aliud nanq eſt fructum poeni
tentię facere,aliud dignũ poenitentiæ facere.
Neq eñ par fruct⁹ eſſe boni operis debet ei⁹
qui minus,& eius qui amplius deliquit, aut
eius qui in nullis,& eius qui in qbuſdam faci
noribus cecidit.Per hoc ergo qd dicitur,Faci
te fructus dignos poenitẽtię, vniuſcuiuſq cõ
ſcientia conuenitur,vt tanto maiora quæat
bonorum operum lucra per poenitentiã,quã
to grauiora ſibi intulit damna per culpã.Sed
Iudęi de generis nobilitate gloriantes,idcirco
ſe agnoſcere peccatores nolebant,qa de Abra
hæ ſtirpe deſcenderãt.Quibus recte dicitur.
» ¶Et ne coeperitis dicere, patrem habemus
» Abraham.Dico enim vobis, quia potens eſt
» deus de lapidib⁹ iſtis ſuſcitare filios Abrahę.

Quid enim lapides, niſi corda gentilium fue
Lapides e qbus filii Abrahę fiant.
runt,ad intellectum dei omnipotentis inſen-
ſibilia? Sicut etiam quibuſdã ex Iudæis dicit.
Auferã cor lapideũ de carne veſtra. Nec im-
merito lapidum noĩe gentes ſignificatę ſunt,
quę lapides coluerunt. Vnde ſcriptum eſt. Si-
miles illis fiant qui faciunt ea,& omnes q cõ-
fidunt in eis. De quibus nimirum lapidib⁹ fi-
lii Abrahæ ſuſcitati ſunt. Quia dũ dura cor-
da gentilium in Abrahę ſemine ideſt in Chri
ſto crediderunt,eius filii facti ſunt cuius ſemi
ni ſunt vniti. Vnde & eiſdẽ gentibus ꝑ egre
gium prædicatorem dicitur. Si aũt vos Chri
ſti,ergo Abrahę ſemen eſtis. Si igitur nos per
fidem Chriſti Abrahæ iam ſemen exiſtimus,
Iudæi propter perfidiam Abrahę filii eſſe de
ſierunt. ¶Iam enim ſecuris ad radicem arbo- »
ris poſita eſt. Arbor huius mundi eſt,vniuer »
ſum genus humanum. Securis vero eſt re-
Arbor ad quã ſecuris poſita.
demptor noſter, qui velut ex manubrio &
ferro tenetur ex humanitate, ſed incidit ex
diuinitate. Quę videlicet ſecuris iam ad radi
cem arboris poſita eſt,quia & ſi per patientiã
expectat, videtur tamen quid factura eſt.
¶Omnis ergo arbor non faciens fructum,ex- »
cidetur & in ignem mittetur. Quia vnuſqſ- »
q peruerſus paratam citius gehennę concre-
mationem inuenit,qui hic boni operis fructũ
facere contemnit. Et notandum ꝙ ſecurẽ non
Securis ad radicẽ poſita.
iuxta ramos poſitam,ſed ad radicẽ dicit. Cũ
enim malorũ filii tolluntur,quid aliud q̃ ra-
mi infructuoſę arboris abſcidũtur? Cum ve-
ro tota ſimul progenies cum parẽte tollitur,
infructuoſa arbor a radice abſciſſa eſt,ne iã re
maneat vnde praua iterũ ſoboles ſuccreſcat.
In quibus Ioannis Baptiſtæ verbis cõſtat, ꝙ
audientium corda turbata ſunt,cum protin⁹
ſubinfertur. ¶Et interrogabant eum turbæ »
dicentes. Quid ergo faciemus? Percuſſę enim »
terrore fuerant, quæ conſilium quærebant.
¶Reſpondens autem, dicebat illis. Qui ha- »
bet duas †tonicas,det non habenti,& qui ha-
†tunicas
bet eſcas, ſimiliter faciat. Per hoc ꝙ tonica »
plus eſt neceſſaria vſui noſtro q̃ pallium, ad
Tunica diuidenda.
fructum dignum poenitentiæ pertinet. Vt
non ſolum exteriora quæq & minus neceſſa
ria,ſed ipſa valde nobis neceſſaria diuidere cũ
proximis debeam⁹,ſcilicet vel eſcam qua car
naliter viuimus,vel tonicam qua veſtimur.
Quia enim in lege ſcriptum eſt, Diliges pro
ximum tuum tanq̃ teipſum, minus proxi-
mum amare conuincitur, qui non cum eo
in neceſſitate illius etiam ea quæ ſibi ſunt
neceſſaria partitur. Idcirco ergo de diui-
dendis cum proximo duabus tonicis datur

præceptum,quia hoc de vna dici nõ potuit,
qm̃ ſi vna diuiditur nemo veſtit. In dimidia
quippe tonica,& nudus remanet qui accipit,
& nudus q dedit.Inter hęc autem ſciendũ eſt
quantum miſericordiæ opera valeant , cum
ad fructus dignos pœnitẽtię ipſa pręcęteris
præcipiũtur.Hinc etiam per ſemetipſam ve-
ritas dicit.Date eleemoſynam, & ecce omnia
,, munda ſunt vobis.¶Venerunt autem & pu
,, blicani vt baptizarentur,& dixerũt ad illum.
,, Magiſter quid faciemus? At ille dixit ad eos.
,, Nihil amplius q̃ conſtitutum eſt vobis,facia
,, tis.Quãtã beati Baptiſtę ſermo virtutem ha
Prędicatio nis Io.virtus. buerit,quantumq; mentes concuſſerit audiẽ
tium,hinc probatur, cũ etiam publicanos &
milites ad cõſilium ſalutis ſuę coegerit inqui
rendum.Quibus ipſe non aliter q̃ turbis iu
xta congruum ſibi modum miſericordiã ſua
det agendam.Pręcipit ergo publicanis,ne vl
Publicani. tra pręſcriptum exigãt. Publicani etenĩ ſicut
etiam nomine probant,appellantur hi qui ve
ctigalia publica exigunt,ſiue qui cõductores
ſunt vectigalium fiſci,vel rerũ publicarũ.Nec
non & hi qui ſęculi huius lucra per negotia
ſectantur,eodem vocabulo cenſentur . Quos
omnes pariter in ſuo quenq; gradu,ab agen-
da fraude coercet,vt dum primo ſe ab alieno
rum temperarent appetitu,tandem ad ꝓpria
cum proximis communicanda pertingerent.
,, ¶Interrogabant autem illum & milites dicẽ-
,, tes.Quid faciemus & nos?Et ait illis. Nemi-
,, nem concutiatis, neq; calumniam faciatis,&
,, contẽti eſtote ſtipendiis veſtris.Iuſtiſſimo do-
Militũ regula. ctor eximius moderamine præmonet , ne ab
eis calumniando prædam requirant , quibus
militando prodeſſe debuerant. Docẽs idcirco
ſtipendia conſtituta militię,ne dum ſumptus
quæritur,prædo graſſetur.Nullum ergo of-
ficium,nullum ab agenda miſericordia gen⁹
excipitur,quæ plenitudo virtutum eſt,& ſo-
la a morte liberat, vitamq; confert æternam.
Ipſo iudice adteſtãte qui ſe dicturũ eſſe ꝓmi
ſit. Venite bñdicti patris mei ꝑcipite regnũ.
Eſuriui enĩ, & dediſtis mihi manducare &c.
,, ¶Exiſtimãte autẽ populo,& cogitãtibus oĩ-
,, bus in cordibus ſuis de Ioanne ne forte ipſe
,, eſſet Chriſtus,reſpondit Ioannes dicens omni
,, bus.Quomodo reſpondit eis qui exiſtimabãt
de illo,& ſecreto in corde quia Chriſtus eſſet
cogitabant? Niſi quia nõ ſolũ cogitabant,ſed
etiam ſicut alius Euangeliſta declarat,miſſis
ad eum ſacerdotibus ac leuitis an eſſet Chri-
Chriſti aduẽt⁹ tpś Iudęis notũ. ſtus inquirebant. Vnde patet,Iudæis tũc fuiſ
ſe notiſſimum ſecundum ſcripturas incarna-
tionis dominicæ tempus adeſſe.Sed mira cę-
citas,qd̃ in Ioanne ſponte credebant,hoc ĩ ſal
uatore tantis ſignis ac virtutibus adprobato
& ipſo etiam Ioanne adteſtante non credere.
¶Ego quidem aqua baptizo vos. Veniet au- ,,
tem fortior me,cuius non ſum dignus ſolue- ,,
re corrigiam calciamentorũ eius. Ioannes nõ ,,
ſpiritu ſed aqua baptizat,quia peccata ſolue- Baptiſma
re non valens, baptizatorum corpora ꝑ aquã Ioannis.
lauat,ſed mentem per veniam non lauat.Cur
ergo baptizat qui peccata per baptiſma nõ re
laxat?Niſi vt præcurſionis ſuæ ordinem ſer-
uans,qui naſciturum naſcendo præuenerat,
baptizaturum quoq; dominum baptizando
præueniret,et qui prędicando factus eſt præ-
curſor Chriſti , baptizando etiam præcurſor
eius fieret imitatione ſacramenti.Mos autem
apud veteres fuit,vt ſi quis eam quæ ſibi cõ-
peteret accipere vxorẽ nollet,ille ei calciamen
tum ſolueret , qui ad hanc ſponſus iure pro-
pinquitatis veniret.Quid igitur inter homi-
nes Chriſtus,niſi ſancię eccleſię ſpõſus appa-
ruit? De quo & idem Ioannes dicit.Qui ha-
bet ſponſam ſponſus eſt. Sed quia Ioannẽ ho-
mines Chriſtum eſſe putauerũt,qd̃ idem Ioã Corrigiã
nes negat,recte ſe indignum eſſe ad ſoluẽdũ calc.ſolue
corrigiam eius calciamenti denunciat . Ac ſi re.
aperte dicat. Ego redemptoris veſtigia denu
dare non valeo,quia ſponſi nomẽ mihi imme
ritus non vſurpo. Qd̃ tamen intellegi & ali-
ter poteſt. Quis enim neſciat ꝙ calciamenta
ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus ve-
ro dominus veniẽs quaſi calciatus apparuit,
qui in diuinitate ſua morticina noſtrę corru
ptionis adſumpſit.Sed hui⁹ incarnationis my
ſterium humanus oculus penetrare non ſuf-
ficit.Inueſtigari enim nullatenus poteſt,quo-
modo corporatur verbũ,quomodo ſummus
& viuificator ſpiritus intra vterũ matris ani
matur,quomodo is qui initium non habet &
exiſtit & concipitur.Corrigia ergo calciamẽ-
ti eſt,ligatura myſterii . Ioannes itaq; ſoluere
corrigiam calciamenti eius non valet,quia in
carnationis myſteriũ nec ipſe inueſtigare ſuf
ficit,qui hãc per prophetiæ ſpiritũ agnouit.
¶Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. ,,
Hoc eſt & purgatione ſanctificatiõis,& ꝓba- Spũs ſan-
tiõe tribulationis.Põt aũt idẽ ſpũs ſancti,etiã ctus in aq̃
noĩe ignis ſignificarus intellegi. Quia & incẽ & igni.
dit per amorẽ,& ꝑ ſapientiã corda q̃ replet in
luminat. Vnde & illi quibus dictũ eſt quia Io
annes qdẽ baptizauit aqua, vos aũt baptiza-
bimini in ſpiritu ſancto,idẽ baptiſma ſpũs in
ignis viſione ꝑcipiũt.Sunt q ita exponũt,ꝙ in
ꝓſenti in ſpũ,& ĩ futuro baptizemur in igni.
Vt videlicet ſicut nũc ĩ remiſſionẽ oĩm pecca

torum,ex aqua & ſpiritu renaſcimur, ita &
tunc de leuibus quibuſdam peccatis q̄ hinc
nobis euntibus adhęſerint, purgatorii ignis
ante vltimum iudicium baptiſmate permū-
demur. Dicente Apoſtolo. Si quis ſuperędi-
ficauerit ſuper hoc fuodamentum,aurum,ar
gentum,lapides precioſos, ligna,fœnum,ſti-
pulam,vniuſcuiuſq; opus quale ſit,ignis pro
babit. Si cuius opus manſerit qd̄ ſuperędifi-
cauit,mercedem accipiet. Si cuius opus arſe-
rit,detrimentum patietur. Ipſe autem ſaluus
erit,ſic tamen quaſi per ignem. Qd̄ q̄uis &
de igne tribulationis in hac nobis vita adhi-
bito poſſit intellegi,tamen ſi quis hoc de igne
futuræ purgationis accipiat,penſandum ſol-
licite eſt quia illum dixit poſſe per ignem ſal-
uari, non qui ſuper fundamentum Chriſti,
ferrum,æs,vel plumbum ædificat, ideſt pec-
cata maiora & duriora atq; tunc iam inſolu-
bilia,ſed lignum,fœnum,ſtipulam, ideſt pec-
cata minima atq; leuiſſima, quæ ignis facile
conſumat. Hoc tamen ſciendum eſt, q illic
ſaltim de minimis nil quiſq; purgationis ob-
tinebit,niſi bonis hoc actibus in hac adhuc vi
,, ta poſit⁹,vt illic obtineat promereatur. ¶Cu-
,, ius ventilabrum in manu eius, & purgabit
,, aream ſuam. Per ventilabrum ideſt palā, diſ-
Ventilabrum. cretio iuſti examinis,per aream vero,pręſens
eccleſia figurat̄. In qua pculdubio qd̄ lugu-
bre ſatis eſt,multi ſunt vocati pauci vero ele
cti. Pauca grana ſupernis recipienda manſio-
nibus,in comparatione loliorum, quæ flam-
mis ſunt mancipanda perpetuis. Cuius areę
purgatio & nūc viritim geritur, cum quiſq;
peruerſus vel ob manifeſta peccata de eccleſia
ſacerdotali caſtigatione reiicitur,vel ob occul
ta poſt mortem diuina diſtrictione damna-
tur,& vniuerſaliter in fine perficietur,quan-
do mittet filius hominis angelos ſuos,& col-
ligent de regno eius omnia ſcandala. Ventila
brum itaq; domin⁹ in manu,ideſt iudicii diſ
crimen habet in poteſtate,quia pater non iu-
dicat queq̄, ſed iudicium omne dedit filio.
,, ¶Et cōgregabit triticum in horreum ſuum,
,, paleas aūt cōburet igni inextinguibili. Et ipſe
dominus parabolam boni ſeminis cui ſuperſe
minauit inimicus homo zizania,ita termina-
uit vt diceret, Et in tempore meſſis dicā meſ
ſoribus meis. Colligite primum zizania,& al-
ligate ea faſciculos ad cōburēdū. Triticū autē
cōgregate in horreū meū. Nimirū docēs im-
pios & peccatores gehēnę igni tradendos,ſan
Zizania & paleę. ctos vero cęleſti gloria coronandos. Verū hoc
inter paleas & zizania diſtat,qa paleæ nō alio
q̄ triticum ſemine prodeūt,q̄uis a radicis bo-
nę nobilitate degenerent. Zizania aūt non fru
ctus ſolum merito diſcrepant, ſed & diuerſa
pṙſus origine procreant̄. Q; paleę ſunt illi q
eiuſdem cū electis fidei myſteriis imbuunt̄,
ſed ab eorum ſolida perfectione vel operum le
uitate vel perfidię vacuitate diſſentiunt. Ziza
nia vero,qui ne audire quidem fidei verba di
gnantur,ideoq; a bonorum ſorte,& opere ſi-
mul & pfeſſione ſecernunt̄. Et ita in agro mū
di iſtius,vn⁹ electoꝝ,& duo ſunt fruct⁹ repro
borum,quia & omnia q̄ inimicus ſeminat flā
mis obnoxia ſunt,& qd̄ eſt graui⁹,plurima ex
his quę bon⁹ ſator iacit,aut a volatilib⁹ rapta,
aut ſole areſacta,aut ſpinis ſuffocata,aut cer
te in paleas verſa depereunt. Solum autē de
terra bona creatum & patientia digna pbatū
triticū,electoꝝ cęleſtis vitæ recōdet̄ ī horreū.
Quomodo iuxta aliam parabolam,nō ſolum
piſces qui Apoſtolicę fidei retia declināt,imis
peccatorum obſcuri reſidēt in vndis, verum
multi ad litus vſq; diſcretionis extremę inter
bonos adtracti,tunc ob ſuæ nequitiæ noxam
exteriores mitti merentur in tenebras. Ignem Ignis gehēnę inextinguibilis.
autem gehennæ bifaria ratione inextinguibi
lem vocat,ideſt quia neq; ille perpetuo poſſit
extingui,neq; eos quos cruciat vnq̄ extinctu
rus,ſed immortali (vt ita dixerim) ſit morte
plexurus. Ad diſtictionem videlicet illius ſa-
cratiſſimi ignis,quo electos Chriſti baptizan-
dos eſſe pręmiſerat. De quo & Pſalmiſta, Igne
nos examinaſti ait,ſicut igne examinatur ar-
gentum. Et paulopoſt. Non hęſimus in ęter-
num,ſed tranſiuimus (inquit) per ignem &
aquam,& induxiſti nos in refrigerium. Intro
ibo in domum tuam in holocauſtis, ideſt de
uictis preſſurarum angoribus, in gratiarum
actione regni tui cæleſtis atria penetrabo.

Erodes aūt Tetrarcha cum corriperet̄ Cap.X.
ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, ,,
& de oīb⁹ malis q̄ fecit Herodes, adie ,,
cit & hoc ſupra oīa,& incluſit Ioānem in car ,,
cere. Plenius hæc a Matthæo commemoran- ,,
tur,& Marco,Ioannem videlicet Herodiadis
inſidiis non modo vinculatū, ſed etiā capite
cæſum. Qd̄ non his dieb⁹,ſed iuxta euāgeliū
Ioannis poſt aliquot a domino ſigna patrata,
eiuſq; iam baptiſma diffamatum,ſciendū eſt
eſſe geſtum, verum ab hoc Euangeliſta pro-
pter exaggerandam Herodis malitiam præ- Herodis enormitas.
occupando commemoratum. Quia cū ad pre
dicationem Ioannis imperitum vulgus con-
flueret,milites crederent, publicani pœnite-
rent, totus in commune populus baptiſma
ſuſciperet,ipſe econtrario illum non ſolū con
temnere,ſed occidere non dubitarit. Altioris

autē ratione myſterii,quia Ioannes Euangeli
ſta,de diuinitate Chriſti, tres aũt alii de eius
humanitate miniſterium ſuſcepere ſcribẽdi,
Baptiſta vero Ioannes legis veteris(quæ præ
curſor eſt gratiæ) typum tenet,pulchre Ioã
nes Euangeliſta prædicante adhuc & bapti
zante domini pręcurſore,ipſum dominũ plu
res diſcipulos facere & baptizare teſtat̃. My
ſtice docens eũ prius q̃ in carne naſceret̃ ęter
num per ſæcula deũ, & fidelium per legẽ do
ctorem fuiſſe populorum.Pulchre & Euange
liſtæ alii poſt traditum carceri Ioannem do
minicæ prædicationis exordiũ ſumunt,quo
rum officii erat,poſt corruptam a Iudæis le
gem & quaſi tenebris carceris ignorantia cæ
ca ſæuaq; traditiõe fœdatam,dñi in carne ap
parentis ac per carnem operantis,quaſi adue
nientis in Galilęa cęleſtem pandere doctrinã.
» ¶Factum eſt autem cum baptizaretur om̃is
» populus,& Ieſu baptizato & orãte, apertum
» eſt cælum.Baptizatus eſt dominus non ipſe
Baptizatio dñi. aquis mundari , ſed ipſas mundare cupiens
aquas,quæ ablutæ per carnem eiꝰ peccati vti
q; neſciã baptiſmi ius induerẽt,& qđ tã innu
mera ſub lege baptiſmata non poterant con
tra præuaricationis malũ vim regeneratiuæ
ſanctificationis conciperent.Vnde bene cum
baptizatum diceret omnem populum , nihil
magni addidit.Ieſu autem baptizato & oran
te,apertum eſt(inquit)cælum.Quia dũ cor
poris humilitate dñs vndas Iordanis ſubiit,
diuinitatis ſuæ potentia cæli nobis ianuas
pandit.Dumq; caro innoxia frigentibus tin
guitur aquis,oppoſita quondam noxiis rom
phea reſtinguitur ignea.Quid enim,nũquid
ei tunc cælum apertum eſt, cuius oculi cælo
rum interiora cernebant?Sed virtus ibi bapti
ſmatis oſtenditur,de quo quiſq; cum egredi
tur,regni cęleſtis ei ianua declaratur.Sicut &
illud q; Ieſus cuius omnia quæ patris ſunt,
baptizatus oraſſe memorat̃, ad nos informan
dos actum non dubitatur, quibus poſt laua
crum baptiſmatis vt aula cæli pandatur, nõ
ocioſe viuendum , ſed ieiuniis,precibus, atq;
eleemoſynis eſt inſiſtendũ. Quia & ſi peccata
ſunt omnia in baptiſmo laxata,non adhuc ta
men eſt carnis fragilitas ſolidata. Nam quaſi
tranſito mari rubro necatos quidem gratula
mur Aegyptios,ſed in deſerto mundanæ cõ
uerſationis hoſtes occurrunt alii,qui duce &
cooperatrice Chriſti gratia noſtro ſudore vin
Corporali ſpecie deſcendit ſpiritus ſan. cantur,donec promiſſam vitæ æternæ perue
niamus ad patriam.¶Et deſcendit ſpiritꝰ ſan
ctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum.
Bene corporali ſpecie,qa in natura diuinita

tis a mortalibꝰ videri nõ potuit.Bñ ſicut co
lũba,qa ſpũs diſciplinę effugiet fictũ,nec habi
tabit ĩ corpore ſubdito peccatis.Et q ad exẽplũ
Simonis in felle amaritudinis & iniqtatis obli
gatione pdurant,ſortẽ in eo partemq; habere
nullatenus poſſunt.Vnde cũ mundi crimina
quõdã in figurã baptiſmi diluuio purgarẽt̃,
non corui ſed colũbę ore delatus oliuę ramus
pacem ſæculo redditam nũciauit:Myſtice do
cens ſolis eis q in cordis ſimplicitate baptiza
ti ſunt,vnctionẽ ſancti ſpũs adfuturã. Nemo
eñ putet dñm poſt baptiſma primũ ſpũs ſan
cti gratia punctum,aut aliquẽ diuinę naturæ
p tẽpora geſſiſſe profectũ, ſed nouerit potius
a primo conceptus humani tẽpore quem ve
rum hominẽ,eundem & deũ exiſtere verum.
Aduentu aũt columbę demonſtratum, q; in
corpore eius ideſt eccleſia præcipue baptizati
accipiunt ſpiritum ſanctum.¶Et vox de cæ »
lo facta eſt, Tu es filius meꝰ dilectus,in te cõ »
placuit mihi.Merito Ioannes inter natos mu »
lierum nulli ſecundus eſt,cui ſe baptizãdum Ioannis
credit Chriſtus,ſe videndum inuiſibilis exhi Baptiſtæ
bet ſpiritus,ſuum de cęlo filiũ cõmendat pa prærogatiuę.
ter. Neq; enim ipſi filio qđ optime nouerat,
ſed vel Ioanni vel cęteris qui aderant qđ noſ
ſent indicabatur. Vnde notandum q; idem
Ioannes qui eatenus virũ ſe fortiorẽ & Chri
ſtum euangelizabat,exinde iam vel deſcenſio
ne ſpiritus vel patris adteſtatione pręmonitꝰ
aperte dei filium prædicauerit.Hic eſt(inqt)
de quo dixi,poſt me venit vir,qui ante me fa
ctus eſt,quia prior me erat,& ego neſciebam
eum.Itemq; de columba.Et ego vidi & teſti
monium perhibui,quia hic eſt filius dei.Itaq;
myſterium trinitatis in baptiſmo ſaluatoris
oſtenditur, vt & nos in eius nomine baptizã
dos eſſe doceatur. Q; autem dicit,In te com In te cõplacuit mihi.
placuit mihi,tale eſt ac ſi dicat . In te placitũ
meũ cõſtitui,hoc eſt p te gerere qđ mihi pla
cet.Qđ vero ſecũdũ Matthęũ dicit̃,In quo mi
hi cõplacuit,ita exponit̃. Q; oĩs q pœnitẽdo
corrigit aliqua quæ fecit,eo ipſo quo pœnitet
ſe ſibi diſplicuiſſe ĩdicat,qui emẽdat qđ fecit.
Et qa oĩpotens pater ſicut intellegi ab hoĩbꝰ
poterat, humano mõ locutꝰ eſt de peccatori
bus dicẽs.Pœnitet me feciſſe hominem ſuper
terrã.quaſi ſibimetipſi diſplicuit in pctõribus
quos creauit . In ſolo autẽ ſibi vnigenito dño
nõ Ieſu Chriſto cõplacuit.Quia hũc inter ho
mines hoĩem creaſſe nõ pœnituit,ĩ quo pctm̃
nullũ oĩno inuenit,ſicut de illo p Pſalmiſtã di
cit̃.Iurauit dñs & nõ pœnitebit eum,tu es ſa
cerdos ĩ ęternũ.¶Et ipſe Ieſus erat ĩcipiẽs q̃ſi »
annorum triginta , vt putabat̃ filius Ioſeph. »

Aetas do Ieſus annorum triginta baptizatur, & tunc
cendi. demum incipit ſigna facere & docere, legiti-
mum videlicet & maturum tempus oſtendẽs
ætatis, his qui omnẽ ætatẽ vel ad ſacerdotiũ
vel ad docendũ putãt opportunã. Qui etiam
vt ſupra lectum eſt, anno duodecimo ætatis
ſuę in medio doctorũ ſedens in tẽplo, non do
cens ſed interrogans voluit inueniri. Vt eñ
non auderent homines in infirma ætate præ
dicare, ille duodennis interrogat homines in
terra, qui per diuinitatem ſuam ſemper ange
los docet in cęlo. Nec contra hæc mouere quẽ
piam debet ꝙ Hieremias atq; Daniel prophe
tiæ ſpiritum pueri perceperunt, quia miracu
la in exemplo operationis nõ ſunt trahenda.
Omnipotens enim deus & linguas infantium
facit diſertas, & ex ore infantiũ & lactentium
perficit laudẽ. Sed aliud eſt qđ nos doctrinę
vſu dicimus, aliud qđ de miraculo ſcimus. Po
teſt autẽ tricennalis baptizati ſaluatoris ętas
etiam noſtri baptiſmatis intimare myſteriũ,
propter fidem ſcilicet ſanctę trinitatis, & ope
Decalo- rationem decalogi legalis. Qui nimirũ deca
gus. logus reuelata fidei gratia quo ſublimius in
tellegit, eo & deuotius impletur. Quaſi eñ
quoddã ſacroſanctum triennii tẽpus baptizã
dos habere docuit, qui ait. Ite docete omnes
gentes, baptizantes eos in nomine patris & fi
lii & ſpirit⁹ ſancti. Quaſi hoc idẽ triẽniũ per
decẽ multiplicari præcepit, cũ ſubiunxit, Do
centes eos ſeruare omnia quęcunq; mandaui
vobis. In cuius etiam figuram mare æneum
in quo ſacerdotes tẽplum intraturi lauabant,
& triginta cubitorum funiculo circuiri exte-
rius, & intus tria milia metretas capere po-
tuiſſe narratur. Quia corde creditur ad iuſti
tiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Cui
ſenſui ſuffragatur, ꝙ apoſtoli percepta ſan-
cti ſpiritus gratia primo animarum tria milia
baptizant. Et quia maris ęnei mẽtio incidit, li
bet & in cęteris quomodo baptiſmi regulę cõ
gruat inquirere. A labio (inquit) vſq; ad labiũ
cubitorum decẽ, quia non terrena nos ſollici-
tudine coanguſtari, ſed cæleſtis denarii opor
tet expectatione dilatari. Labium ei⁹ quaſi la
biũ calicis, vel foliũ repãdi lilii. quorũ vno po
culum dominicę paſſionis, altero patefacta re
ſurrectionis eius claritas exprimitur. Nã qđ
ait apoſtolus, Quicunq; baptizati ſumus in
Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſum⁹,
ad labiũ calicis pertinet. Qđ vero ſubiungit
Vt quomodo ſurrexit Chriſt⁹ a mortuis per
Lilium gloriam patris, ita & nos in nouitate vitę am
repãdũ. bulemus, ad florẽ repandi lilii reſpicit. Groſſi
tudo eius, trium vnciarũ, vt omne baptizato
rum robur, fidei, ſpei, charitatiſq; perfectione
ſolidet. Quinq; cubitos habebat altitudinis,
quia quicquid viſu, auditu, guſtu, olfactu, vel
tactu delinquitur, totũ vnda regenerationis
abluitur. Boues qui portant, ſingulas cęli pla
gas terni aſpiciunt, vt in fide ſanctę trinita-
tis, orbis baptizetur vniuerſus. Stabat autem
in latere dextro atrii ſacerdotũ cõtra oriẽtem
ad meridiem, quia flante noui teſtamenti gra
tia datũ eſt per eũ qui viſitauit nos oriens ex
alto. Sed & innumeris ſcripturę ſanctæ locis
tricenarius numerus Chriſti & eccleſię ſacra
mentis aptatus inuenitur. Nam & Ioſeph q Ioſeph.
in figuram reſurrectionis nouiq; teſtamenti
octoginta annis ęgyptios a fame defendit, tri
cenarius ablutis ergaſtuli ſordibus regni gu
bernacula ſuſcepit, & Dauid eadem ætate re
gnum, qđ ſeptuagenarius hoc eſt perpetua q
ete dignus compleret, inchoauit, & Iezechiel Iezechiel.
triginta annorũ apertis ſibi cælis prophetiæ
dona promeruit. Et quia ꝑ fidẽ & aduerſa lõ
ganimiter ferri, & ſublimiter debent præmia
ſperari, & arcæ vel templi altitudo, & taberna
culi longitudo, triginta cubitis menſuratur.
¶Vt putabatur (inquit) filius Ioſeph. Hoc ver ”
bum propter illos poſuit qui eũ ex Ioſeph ſi- Ioſeph puta
cut alii homines generantur, rebantur eſſe ꝓ- batur Chri
genitum. Vnde ſi quem mouet, cũ Maria de ſtus filius.
ſpiritu ſancto genuerit Chriſtũ, & Ioſeph illi-
us non vere ſed putatiue pater appelletur, cur Cur Ioſeph
nõ Mariæ potius q̃ Ioſeph, quę nihil ad eũ per nõ Marię ge
tinere videbatur generatio deſcribatur, ſciat nealogia de
primum nõ eſſe conſuetudinis ſcripturarum ſcribitur.
vt mulierũ in generationibus ordo texatur.
Deinde ex vna tribu fuiſſe Ioſeph & Mariã, Ioſeph & Ma
vnde & lege eã accipere cogebatur, vt ꝓpin- ria ex tribu
quam. Et ꝙ ſimul cenſentur in Bethleem, vt vna.
de vna videlicet ſtirpe generati, atq; ideo per
generationẽ Ioſeph, origo quoq; Marię mon
ſtretur. Pulcherrime ſane Lucas genealogiam
Chriſti dicturus ipſum patrẽ pręmiſit loquẽ
tem, Tu es filius meus dilectus. vt eũdem ve
rum dei filium diuina adteſtatione, quem
verum hominis filium humanę ſucceſſionis
ordine comprobaret. ¶Qui fuit Heli, qui fuit ”
Matthat, qui fuit Leui &c. Merito mouet quo ”
modo Ioſeph duos patres ex diuerſa proauo Quęſtio de
rum ſtirpe venientes, vnũ quem Lucas, alterũ patre Ioſeph
quem Matthæus commemorat, habere po-
tuerit. Dicit enim Matthęus. Mathan autem
genuit Iacob. Iacob autem, genuit Ioſeph vi-
rum Marię. Sed huius nodũ q̃ſtionis, Aphri- Aphrican⁹
canus de conſonantia euangeliorum ſcribens Aug.
apertiſſime ſoluit. Mathã inquit & Matthat Mathan.
diuerſis tẽporib⁹ de vna eadẽq; vxore Eſtha Matthat.

nomine ſingulos filios procrearũt.Quia Mat
than qui per Salomonem deſcendit, vxorem
eã primus acceperat, & relicto vno filio Iacob
nomine, defunctus eſt. Poſt cuius obitũ quo
niam lex viduam alii viro non vetat nubere,
Matthat qui per Nathã genus ducit,cũ eſſet
ex eadem tribu ſed nõ ex eodẽ genere,relictã
Matthæ accepit vxorem, ex qua & ipſe acce

Iacob & Heli.

pit filium nomine Heli,per qđ ex diuerſo pa-
trum genere efficiũtur Iacob & Heli interim
fratres.Quorum alter idest Iacob fratris Heli
ſine liberis defuncti vxorem ex mãdato legis
accipiens, genuit Ioſeph,natura quidem ger
minis ſuum filiũ, propter qđ & ſcribitur, Ia-
cob autem genuit Ioſeph.Secundũ vero legis
præceptum Heli efficitur filius, cuius Iacob
quia frater erat,vxorẽ ad ſuſcitandũ fratri ſe

Euang. concord.

mẽ acceperat. Et per hoc rata inuenitur atq;
integra generatio,& ea quã Matthęus enume
rat dicẽs,Iacob autẽ genuit Ioſeph, & ea quã
Lucas cõpetenti obſeruatione deſignat dicẽs
Qui putabatur eſſe filius Ioſeph, q fuit Heli.
Qui & ipſe ſubſonante eadẽ diſtinctione Heli
eſſe filius putabatur,qui fuerat Matthat , qa
legalem hãc ſucceſſionem quę velut adoptio
ne quadam erga defunctos conſtat , magis q̃
germinis veritatem cõpetenti ſatis per hoc
deſignauit indicio, obſeruans euangeliſta ne
omnino in huiuſcemodi ſucceſſionibus ge-
nuiſſe aliquẽ nominaret.per qđ digna diſtin
ctione nõ deſcendẽs,ſed aſcendẽs vſq; ad Adã
& ad ipſum vſq; peruenit deum.Hæc autem
non nobis ad ſubitum reperta , aut abſq; vl-
lis auctoribus cõmentata ſunt,ſed ipſi hęc ſal
uatoris noſtri ſecũdum carnẽ propinqui,ſeu
ſtudio tanti ſeminis demonſtrandi,ſeu docen
di quę ſecũdũ veritatẽ geſta ſunt tradiderũt.
Hæc Aphricanus his ipſis ſyllabis profert,

Melchi.

excepto q; pro Matthat,poſuit Melchi.quia
fortaſſe vel codex illius ſic habuit,vel in hiſto
ria in qua hęc didicerat,eundem Matthat in
uenit eſſe dyonymũ.Quia ergo Matthęus re
galẽ,Lucas ſacerdotalẽ domini perſonã ſuſce
pere taxandam , vnde & in quadriga Cheru
bim hunc leo fortiſſimus beſtiarum,illũ vitu
lus ſacerdotũ videlicet hoſtia deſignat,eandẽ
vterq; ſui operis intẽtionẽ in genealogia quo

Matthęus in libro generationis Chriſti.

q; ſaluatoris texẽda ſeruauit.Acute nãq; ani-
maduerſum eſt Matthęũ qui regiam in Chri
ſto inſtituerat inſinuare perſonã,excepto ipſo
Chriſto quadraginta homines in generatio-
num ſerie nominaſſe.Numerus aũt iſte illud
tempus ſignificat quo in hoc ſęculo & in hac
terra regi nos oportet a Chriſto , ſecundum
diſciplinã laborioſam qua flagellat Deus(vt
ſcriptũ eſt)omnem filium quẽ recipit.Neq;
enim quadraginta duę,qđ faciunt ter quater
ni & deni,ſed propter vnũ Iechoniã bis nume
ratum quadraginta vna generationes fiunt,
ſi & ipſum Chriſtũ adnumeremus, qui huic
regendę vitę noſtrę tẽporali atq; terrenę tãq̃
numero quadragenario regaliter præſidet.
Nam quia numerus iſte laborioſi huius tem
poris ſacramentũ eſt,qđ ſub diſciplina regis
Chriſti aduerſus diabolũ dimicamus , etiam
illud declarat q; quadraginta dierum ieiu-
nium hoc eſt humiliationẽ animę cõſecrauit.
Et lex & prophetę per Moyſen & Heliã, qui
quadragenis diebus ieiunauerunt,& euãge-
lium per ipſius domini ieiuniũ,quib[9] diebus
quadraginta etiã tentabatur a diabolo, quid
aliud q̃ per omne huius ſęculi tempus tenta
tionẽ noſtrã in carne ſua,quã de noſtra mor-
talitate adſumere dignatus eſt, pręfigurant?
Idcirco autẽ iſte numerus hanc tẽporalẽ vitã
terrenãq; ſignificat , quia & tẽpora annorum
quadripertitis vicibus currũt,& mũdus ipſe
quattuor partib[9] terminatur. Quadraginta
autem,quater habent decem.Porro ipſa decẽ
ab vno vſq; ad quattuor progrediente nume
ro conſummãtur.Ad iſtam itaq; mortalitatẽ
nobiſcum participãdam,quia deſcendentem
Chriſtum voluit ſignificare Matthęus , ideo
ipſas generationes ab Abrahã vſq; ad Ioſeph,
& vſq; ad ipſius Chriſti natiuitatem deſcẽdẽ
do cõmemorauit ab initio euangelii ſui . Lu-

Lucas vbi & quõ genealogiam Chriſti narret.

cas autem non ab initio euangelii ſui,ſed a ba
ptiſmo Chriſti generationes enarrat , nec de
ſcendendo ſed aſcendẽdo,tanq̃ ſacerdotem in
expiandis peccatis magis adſignans, vbi eum
vox de cælo declarauit, vbi teſtimoniũ Ioan
nes ipſe perhibuit dicens. Ecce qui tollit pec-
cata mundi.Aſcendẽdo autem tranſiit & ad
Abraham & peruenit ad deũ, cui mũdati &
expiati reconciliamur. Merito & adoptionis
originẽ ipſe ſuſcepit,quia per adoptionẽ effici
mur filii dei,credendo in filium dei . Per car-
nalem vero generationem filius dei, potius fi
lius hominis factus eſt.Satis aũt demõſtrauit
non ſe ideo dixiſſe Ioſeph filiũ Heli q; de illo
genitus,ſed q; illi fuerit adoptatus , cum &
ipſum Adã filiũ dei dixit,cũ ſit factus a deo,
ſed per gratiam quam poſtea peccãdo amiſit,
tãq̃ filius in paradiſo cõſtitutus ſit.Quapro
pter in generationibus Matthæi,ſignificatur
noſtrorũ ſuſceptio peccatorũ a domino Chri
ſto,in generationibus autẽ Lucę , ſignificatur
abolitio noſtrorũ peccatorũ a domino Chri-
ſto.Ideo eas ille deſcendens enarrat,iſte aſcen
dens.Qđ enim dicit apoſtolus,Miſit deus fili

um ſuum in ſimilitudine carnis peccati . hęc
eſt ſuſceptio peccatorũ.Qđ aũt addit,Vt de
peccato damnaret peccatũ in carne. haec eſt
expiatio peccatorum.Proinde Matthęus ab
ipſo Dauid per Salomonẽ deſcendit,in cuius
matre ille peccauit.Lucas vero ad ipſum Da
uid per Nathan aſcendit,per cuius nominis
prophetã de⁹ pecca tũ illius expiauit.℄ Qui
» fuit(inquit)Nathã.Qui fuit Dauid.Qui fu
» it Ieſſe.Iſte quoq; numerus quẽ Lucas exſeq
» tur,certiſſime prorſus abolitionẽ indicat pec
Euang. catorum,de quo ſuo loco videbis.Nec mire-
concord. ris ſi Lucas a Dauid vſq; ad Chriſtũ plures
ſucceſſiones,Matthaeus pauciores,hoc eſt iſte
xliiii.ille vigintiocto poſuit, cum per alias per
ſonas generationẽ fatearis eſſe decurſam. Po
teſt enim fieri vt alii longęuam tranſegerint
vitam,alterius vero generationis viri imma
tura aetate deceſſerint,cum videamus cõplu
res ſenes cum ſuis nepotibus viuere, alios ve
» ro viros ſtatim filiis obire ſuſceptis . ℄Qui
» fuit Sela.Qui fuit Cainan.Qui fuit Arfaxat.
Nomẽ & generatio Cainã iuxta hebraicã ve
ritatẽ,neq; in Geneſi , neq; in verbis dierum
Arfaxat. inuenitur,ſed Arfaxat Sela vel Sale filiũ,nul
lo interpoſito genuiſſe perhibetur . ſic enim
habes.Porro Arfaxat vixit triginta annos, &
genuit Sale.Itemq; in Paralipomenon . Arfa
xat autẽ genuit Sala, qui & ipſe genuit He
ber.Scito ergo beatũ Lucã, hanc generationẽ
de.lxx. interpretũ editione ſumpſiſſe,vbi ſcri
ptum eſt ꝙ Arfaxat centum trigintaquinq;
annorũ genuerit Cainan, & ipſe Cainã cum
cẽtum triginta fuerit annorũ,genuerit Sela.
Sed quid horum ſit verius,aut ſi vtrunq; ve
rum eſſe poſſit,deus nouerit.Nos ſimpliciter
ammonemus lectorẽ,tãtam inter vtroſq; co-
dices in ſerie tẽporum eſſe diſcrepantiam,vt
a diluuio vſq; ad natiuitatẽ Abrahę in hebra
ica veritate anni.CCXCII.in ſeptuaginta in
terpretum tranſlatione.M.ſeptuaginta ſeptẽ
reperiantur eſſe comprehenſi. Et ꝙ quidam
chronographi medii horum incedentes,abla-
ta tantũ Cainan generatione, nec cęteris an-
nis ad hebręum exemplar emendatis , nongẽ
tos quadragintaduos annos eiuſdem deſcri-
» bant aetatis.℄Qui fuit Mathuſalae.Qui fuit
» Enoch.Pulchre generationum ordo a bapti-
Enoch. zato dei filio vſq; ad deũ patrem aſcendens,ſe
ptuageſimo gradu Enoch habet,q dilata mor
te tranſlatus eſt in paradiſum , vt ſignificet
eos qui in gratiam adoptionis filiorũ ex aqua
& ſpiritu ſancto regenerantur , interim poſt
abſolutionem corporis ęternam ſuſcipiendos
in requiẽ.(Septuagenarius quippe numerus

propter ſeptimam ſabbati,ad requiem eorum
ſignificandam qui iuuante Chriſti gratia de
calogũ legis impleuerint,aptiſſime cõgruit)
& in tẽpore reſurrectionis, indemutabili dei
ſapientię contẽplandę per ſaecula mõſtret eſſe
iungendos.℄Qui fuit Seth.Qui fuit Adam. »
Qui fuit Dei.Quia Chriſti aliqua iniquitas »
qui nullã habuit,non eſt vtiq; coniuncta ini- Numeri p
quitatibus hominũ quas in ſua carne ſuſcepit genitorum
ideo numerus penes Matthęũ excepto Chri Chriſti rõ.
ſto eſt quadragenari⁹.Quia vero iuſtitię ſuae
patriſq; nos expiatos ab omni peccato purga
tos cõiũgit,vt fiat qđ ait apoſtolus,Qui autẽ
adhęret domino vnus ſpiritus eſt, ideo in eo
numero qui eſt penes Lucã,& ipſe Chriſtus
a quo incipit enumeratio,& deus ad quẽ per
uenit cõnumerãt,& fit numerus. LXXVII.
quo ſignificatur omnium prorſus remiſſio &
abolitio peccatorũ.Nam & huius numeri mẽ
tionem dominus fecit,cum eum Petrus de di
mittẽdis peccatis fratris interrogaſſet,Ait eñ
non ſolum ſepties, ſed ſeptuagieſſepties eſſe
dimittendũ.Vnde recte creditur cõmemora
tione huius numeri,omnia peccata iuſſiſſe di
mitti.Nec temere dominus & fruſtra ſeptua
geſima & ſeptima generatione venit abolitu
rus omnia peccata , niſi quia in illo numero
aliquid latet,qđ ad ſignificationem pertineat
omnium peccatorum.Hoc autẽ in vndenario
numero & ſeptenario cõſiderãdũ eſt.Qui nu
meri per ſe multiplicati,ad tãtũ pueniũt. Nã
vndecies ſeptẽ vel ſepties vndeni . LXXVII.
fiunt.Vndecim autẽ,tranſgreſſionẽ denarii ſi
gnificant.At ſi in denario perfectio beatitudi
nis ſignificatur , vnde eſt etiã illud ꝙ omnes
conducti ad vineam denario remunerantur,
qđ fit cũ ſeptenaria creatura trinitati creato
ris adiungitur,manifeſtum eſt ꝙ tranſgreſſio
denarii peccatum ſignificat per ſuperbiam
plus aliquid habere cupientis,& integritatem
perfectionẽq; amittentis.Hoc autẽ ſepties pro
pterea ducit,vt motu hominis facta ſignifice
tur illa tranſgreſſio.Ternario eñ numero,in
corporea pars hominis ſignificatur.Vnde eſt
ꝙ ex toto corde, ex tota anima,ex tota mẽte
diligere iubemur deũ.Quaternario vero, cor
pus.multis eñ modis, quadripertita inuenit
natura corporis.Ex his ergo coniunctis homo
conſtans, non abſurde ſeptenario numero ſi
gnificatur.Motus autẽ in numeris nõ expri
mitur cũ dicimus vnũ,duo,tria, quattuor,&
cętera,ſed cum dicimus ſemel,bis,ter,quater.
Quapropter(vt dixi)nõ ſeptẽ & vndecĩ, ſed
ſepties vndecim ſignificat tranſgreſſio , quae
motu facta eſt hominis peccantis,hoc eſt per

fectionis ſuę ſtabilitatem tranſgredientis cupi
ditate amplius aliquid habendi. Conueniẽter
igitur vndenario ſepties multiplicato, ad nu-
merum ſeptuageſimũ & ſeptimũ cuncta pec
cata perueniunt. In quo numero etiã fit ple-
na remiſſio peccatorũ, expiante nos carne ſa-
cerdotis noſtri, a quo nunc iſte numerus inci
pit, & reconciliante nos deo ad quẽ nunc iſte
numerus peruenit, per ſpiritũ ſanctũ qui colũ
bæ ſpecie in hoc baptiſmo vbi numerus iſte
cõmemoratur apparuit. Verũ premiſſę ſupe-
rius expoſitioni ſi qui reſultare voluerit, dicẽ
do Matthęum non quadraginta vnã ſed qua
draginta duas generationes poſuiſſe, quia iu
xta fidem Paralipomenon, Iechonias pro dua
bus perſonis patre ſcilicet & filio debeat com
putari, intellegat eundẽ nihilominus nume
rũ pſens eccleſię tẽpus quo domino cooperã
te in ſpem futuri ſabbati laborat, intimare. Se
pties enim ſeni quadraginta duo faciunt. Et
ſex quidẽ ad opera, ſeptẽ vero ad requiẽ ſigni
ficandam pertinere rarus qui dubitet. Vnde
bene populus de terra Aegypti ſaluatus, qua
draginta quidẽ annos moratur in deſerto, ſed
quia ſub ſpe intrandi in requiem ſedulus ex-
erceturr, ſepties ſena ideſt quadragĩta duo vię
arctiſſimę caſtra metatur. Quorũ vltimo dũ
Ieſum ducem ſuſcipit, mox aperto Iordane p
miſſas olim ſedes deuictis hoſtibus adit. Sicut
& dominus Ieſus quadrageſima ſecunda ge-
neratione ex quo mundus cęcitatis priſcę te
nebras Abraham credẽte diſcuſſit, aduenĩes
in carne baptiſmi nobis lauacro cęli ianuas pã
dit. Et ipſi perfecto virtutũ curſu, in quo qđ
non videmus ſperantes per patientiã expecta
mus ſub eiuſdẽ (vt dictũ eſt) numeri ſacramẽ
to, poſt ſiccatum Chriſto duce leti fluuium
pmiſſa patrię cęleſtis perueniemus ad regna.

Numerorũ eorundem ratio mystica.

Qui quoniã ipſo qđ tricenarius inchoauit ba
ptiſmo totius ſit eccleſiæ ſordes expiaturus,
eorũdẽ quoq; numerorum myſtica cognatio
declarat. Quia videlicet triginta æqualibus
ſuis partibus cõputata, pariunt amplius duo
decim, qui eſt patriarcharum & apoſtolorum
numerus, & fiunt quadraginta duo. Habent
enim partes triceſimam vnum. Quintãdeci-
mã, duo. Decimã, tria. Sextam, quinq;. Quin
tam, ſex. Tertiã, decem. Dimidiũ, quindecim.
Quę ſimul iuncta, quadraginta duo conſum
mant. Vbi myſtice (vt diximus) innuitur to-
tam eccleſię perfectionẽ in Chriſti fide & gra
tia conſiſtere, quę a patriarchis primo agnita
apoſtolorũ eſt latius voce diffamata. Nec eſſe
nomen aliud ſub cælo in quo oporteat nos ſal
uos fieri, quomodo in quadraginta duobus
nulla eſt particula quę non ęqualibus tricena
rii numeri contineatur in partibus. Tricena-
rius ergo numerus ſuis partibus quadrageſi
mum complet & ſecundũ, quia dominus ec-
cleſiam ſui baptiſmatis ſacramentis, & nunc
laborantẽ temporaliter munit, & finitis labo
ribus ad requiẽ æternaliter perducit.

CAPVT.IIII.

IEſus autem plenus ſpiritu Ca.XI.
ſancto regreſſus eſt ab Ior ››
dane, & agebatur in ſpiri- ››
tu in deſertum diebus qua ››
draginta. Hæc baptizato ››
domino confeſtim facta,
Matthæus Marcuſq; deſi-
gnant. Quorũ vnus deſcripto eius baptiſma
te, mox ita ſubiunxit. Tunc Ieſus ductus eſt
in deſertũ ab ſpiritu, vt tentaretur a diabolo.
Alter ita. Et ſtatim ſpiritus expulit eũ in de-
ſertũ, & erat ibi quadraginta diebus & qua-
draginta noctibus, & tẽtabatur a Satana. Ve
rum ne cui veniret in dubium a quo eũ ſpiri
tu ductum ſiue expulſum dicerẽt in deſertũ,
cõſulte Lucas primo poſuit quia Ieſus plenus
ſpiritu ſancto regreſſus eſt ab Iordane, ac de-
inde intulit, & agebatur in ſpiritu in deſer-
tum: Ne quid contra eũ valuiſſe ſpiritus pu

Spiritꝰ a quo ductus Chriſtꝰ in deſertum.

taretur immundus, qui plenus ſpiritu ſancto
quo volebat gradiendo queq; volebat agebat.
Nam & infra vbi manifeſte a diabolo adſum
ptus ſiue ſtatutus aſſeritur, non eius imbecil
litas, ſed inimici ſuperbia qui voluntatem ſal
uatoris neceſſitatem putat, arguitur. Non er
go virtute ſpiritus mali Ieſus agitur in deſer
tum, ſed voluntate ſui ſpiritus boni locũ cer
taminis quo aduerſarium ſternat, de victoria
certus ingreditur. Vbi nobis pariter ordinem
recte cõuerſandi pmõſtrat, vt poſt acceptã vi
delicet in baptiſmo remiſſionẽ peccatorũ, ſpi
rituſq; ſancti gratiã, arctius cõtra nouas anti
q hoſtis inſidias accingi, mẽte ſęculũ deſerere,
& quaſi mãna deſerti ſola ęternę vitę gaudia
diſcamꝰ eſurire. ¶ Et nihil mãducauit in illis ››
diebꝰ, & cõſummatis illis, eſuriit. Quadrageſi ››
ma ieiuniorũ habet auctoritatẽ, & in veteribꝰ
libris ex ieiunio Moſi & Heliæ, & ex euan-
gelio, quia totidẽ diebus dominus ieiunauit,
demonſtrans euangelium non diſſentire a le-
ge & prophetis. In perſona quippe Moſi lex,

Quadrageſimæ auctoritas.

in perſona Helię prophetę accipiuntur. Inter
quos in monte glorioſus apparuit, vt euiden
tius emineret qđ de illo dicit apoſtolus. Teſti
monium habens a lege, & prophetis. In qua
autẽ parte anni congruẽtius obſeruatio qua
drageſimę conſtitueretur, niſi confinis atq; cõ

tigua dominicæ paſſionis,quia in ea ſignifica
tur hęc vita laborioſa,cui opus eſt continen
tia vt ab ipſius mūdi amicitia ieiunetur. Ali
ter.Ieiunauit dominus cum tentaretur ante
mortem,cibo adhuc indigens.Mãducauit au
tem & bibit cū glorificaretur poſt reſurrectio
nem,iam cibo non indigens.Hic enim oſten-
debat in ſe noſtrū laborem,illic autē in nobis
ſuam cōſolationē,quadragenis diebus vtrūq;
definiens.Quo numero quadrageſima huius
ſęculi ſignificare videtur excurſus in his qui
vocantur per gratiam ad eum qui non venit
legem ſoluere ſed adimplere.Decem nanq; p̄
cepta ſunt legis iam gratia Chriſti diffuſa p
mundū,& quadripertitus eſt mundus,& de-
cem quadruplicata quadraginta faciūt.Quo
niam qui redempti ſunt a domino,de regio-
nibus cōgregauit eos.Ab oriēte,& occidēte,
& Aquilone,& mari.Ieiunãs itaq; quadragin
ta diebus ante mortem carnis velut clama-
Mãducã bat,Abſtinete vos a deſideriis hui⁹ ſęculi. Mã
di ratio. ducãs autē & bibens.XL.diebus poſt reſurre
ctionem carnis velut clamabat,Ecce ego vo-
biſcum ſum vſq; ad conſummationē ſæculi.
Ieiunium quippe eſt in tribulatione certami-
nis,quoniã qui in agone eſt ab omnibus abſti
nens eſt.Cibus autē in ſpe pacis,quę perfecta
non erit niſi cum corpus noſtrum cuius expe
ctamus redemptionē,induerit immortalitatē
qđ nondum adipiſcendo gloriamur , ſed ſpe
rando iam paſcimur. Vtrūq; apoſtolus ſimul
nos agere oſtendit dicens.Spe gaudentes , in
tribulatione patientes.Tãq̃ illud eſſet in cibo
hoc in ieiunio.Simul enim cū viã domini car
pimus,& a vanitate p̄ſentis ſęculi ieiunamus
& futuri p̄miſſione reficimur,hic nō apponē
tes cor, illic paſcentes ſurſum cor.Q; autem
dominus cōſummatis ieiunii diebus eſuriit,
cū de Moyſe vel Helia ieiunãtibus nihil tale
ſit ſcriptum, ideo factum eſt ne ab eo tentan
do pauens hoſtis aufugeret,quē cū tot ſignis
cæleſtibus prę conatum, tū etiã viris excellē-
tiſſimis in abſtinendo videret ęquatum. Eſu
riit enim humilis deus homo , ne inimico in
,, noteſcat ſublimis homo deus.¶Dixit autem
,, illi diabolus.Si filius dei es,dic lapidi huic vt
,, panis fiat.Antiquus hoſtis redemptorē huma
Tentãdi ni generis debellatorem ſuū in mundū veniſ
occaſio. ſe cognouit,vnde & per obſeſſum hominem
dixit . Quid nobis & tibi fili dei veniſti huc
ante tēpus torquere nos! Qui tamē prius cū
hunc paſſibilem cerneret,cum poſſe mortalia
perpeti humanitatis videret,oīne qđ de eius
diuinitate ſuſpicatus eſt , ei faſtu ſuæ ſuper-
bię in dubiū venit.Nihil quippe niſi ſuperbū
ſapiens,dum eſſe hunc humilē conſpicit , deū
eſſe dubitauit . Vnde ad tentationum ſe ar-
gumenta conuertit.Sed non ſicut nos qui pu
ri homines ſumus, irruente ſæpe tentatione
cōcutimur,ita redemptoris noſtri animã ten
tationis eſt neceſſitate turbata . Hoſtis nanq;
noſter & ſi in excelſum montē eum permiſſus
adſumpſit, ſi daturum ſe regna mundi perhi
buit,ſi quaſi in panem vertēdos lapides oſten
dit, mentem tamen mediatoris dei & homi-
num tentatione quaſſare non valuit.Sic enim
dignatus eſt hęc exterius cuncta ſuſcipere,vt
tamē eius mens interius diuinitati ſuę inhæ
rens inconcuſſa permaneret . Qui & ſiquan-
do turbatus ſpiritu infremuiſſe dicitur, ipſe
diuinitus diſponebat,quantū ipſe humanit⁹
turbaretur.¶Et reſpōdit ad illum Ieſus. Scri ,,
ptum eſt,quia non in pane ſolo viuit homo, ,,
ſed in omni verbo dei.Ideo ſic reſpondit domi ,,
nus,q; propoſitū ei erat humilitate diabolū Reſpōſio
vincere,nō potētia.Simulq; animaduertendū nis Chriſti
q; niſi ieiunare cœpiſſet dominus,tentãdi oc ratio.
caſio non fuiſſet diabolo.Secūdum illud . Fili
accedens ad ſeruitutē dei,præpara animã tuã
ad tentationem.Sed & ipſa reſponſio ſaluato
ris,hominē fuiſſe indicat qui tētatus eſt.Non Vita hois.
in pane ſolo viuit homo , ſed in omni verbo
dei.Si quis ergo nō veſcitur verbo dei,iſte nō
viuit . Aliter.Hoſtis noſter adhuc in hac vita
nos poſitos,quãto magis nos ſibi rebellare cō
ſpicit,tãto amplius expugnare cōtendit. eos
enim pulſare neglegit , quos quieto iure poſ
ſidere ſe ſentit.Contra nos vero eo vehemen
tius incitat , quo ex corde noſtro quaſi ex iu
re proprię habitationis expellitur . Hoc enim
in ſeipſo dominus ſub quadã diſpenſatione fi
gurauit,qui diabolū non niſi poſt bapetiſma
ſe tentare permiſit,vt ſignū nobis quoddã fu
turę conuerſationis innueret, q; mēbra eius
poſtq̃ ad deum proficerēt,tunc acriores tēta-
tionum inſidias tolerarēt. ¶Et duxit illū dia ,,
bolus & oſtendit illi omnia regna orbis terrę ,,
in momento tēporis. Cum ductus a diabolo ,,
deus homo narratur,mens refugit, humanæ
hoc audire aures expaueſcunt.Cui tamē non
eſſe incredibilia iſta cognoſcimus,ſi in illo &
alia facta penſamus.Certe iniquorum omniū
diabolus caput eſt, & huius capitis membra
ſunt omnes iniqui.Quid ergo mirum ſi ſe p
miſit ab illo in montē duci,qui ſe pertulit eti
am a membris illius crucifigi! Nō eſt ergo in
dignum redēptori noſtro q; tentari voluit,q
venerat occidi.Iuſtum quippe erat vt ſic ten
tationes noſtras ſuis tentationibus vinceret,
ſicut mortē noſtrã venerat ſua morte ſupera

te.Bene autem in momento temporis ſæcula
ria & temporalia mõſtrantur.Non enim tam
conſpectus celeritas indicatur, q̃ caducæ fra-
gilitas poteſtatis exprimitur.In momento eñ
cuncta illa prætereunt, & ſępe honor ſæculi
abiit, anteq̃ venerit. Quid eñ ſęculi põt eſſe
diuturnũ cũ ipſa diuturna nõ ſint ſęcula? ¶Et
ait ei. Tibi dabo poteſtatẽ hanc vniuerſam,&
gloriam illorũ,quia mihi tradita ſunt, & cui
volo,do illa.Tu ergo procidens ſi adoraueris
corã me,erunt tua omnia. Adrogans & ſuper
Diaboli arrogantia. bus etiam hoc de iactantia loquitur, non q
in toto mundo habeat poteſtatẽ vt poſſit o-
mnia regna dare diabolus,cũ ſciamus pleroſ
q; ſanctos viros a deo reges factos. Si inqt p
cidens adoraueris corã me.Ergo qui adoratu
rus eſt diabolũ,ante corruit. ¶Et reſpondens
Ieſus,dixit illi.Scriptũ eſt.Dominũ deum tuũ
adorabis,& illi ſoli ſeruies. Dicẽs diabolus ſal
uatori, ſi pcidens adoraueris me, econtrario
audit q ipſe magis adorare eum debeat domi
Seruiẽdũ ſoli deo & inuicem. num & deũ ſuum.Quęrit forte aliquis quo-
modo conueniat qđ hic præcipitur domino
ſoli ſeruiendũ,apoſtoli verbo qui dicit, Sed p
charitatẽ ſeruire inuicẽ. Sed huic facile gręce
cę linguæ ex qua ſcriptura tranſlata eſt origo
ſatiſfacit,in qua ſeruitus duobus modis ac di
uerſa ſignificatione ſolet appellari.Dicit enim
Dulia. λατρεία, dicit & δουλεία.Sed dulia intelligit
ſeruitus communis,hoc eſt ſiue deo ſiue homi
ni,ſiue cuilibet rerũ,natura exhibita. A qua
Latria. etiã ſeru9 ideſt δοῦλος,gręce nomẽ accipit.La
tria autẽ vocatur ſeruitus illa, quę ſoli diui-
nitatis cultui debita,neq; vlli eſt participãda
creaturę.Vnde & idololatrę nũcupãtur hi q
vota,preces,& ſacrificia quę vni deo debue-
rant,idolis impendũt.Iubemur ergo per cha
ritatem ſeruire inuicẽ,qđ eſt gręce δουλεύειν.
Iubemur vni deo ſeruire,qđ eſt græce λατρεύ
ειν.Vnde dicit, Et illi ſoli ſeruies,qđ eſt gręce
ce λατρεύσεις.Et iterum,Nos enim ſum9 cir
cunciſio,ſpiritui dei ſeruientes. qđ eſt in gręce
co λατρεύοντες. ¶Et duxit illũ in Hieruſalẽ,
& ſtatuit eum ſuper pinnã templi. Vt quem
De gloria vana tẽtatur. gula vel auaritia ſuperare non poterat,tentet
& vana gloria,ſi forte illum vel ipſa victoriæ
ſuę iactantia deiicere queat. ¶Et dixit illi.Si fi
lius dei es,mitte te hinc deorſum.In omnib9
tentationibus hoc agit diabolus,vt intellegat
ſi filius dei ſit, ſed dominus ſic reſponſionem
Deorſum mitti. temperat,vt eum relinquat ambiguũ. Mitte
te deorſum. Vox diaboli,qua ſemper omnes
deorſum cadere deſiderat. Mitte te inqt.Per
ſuadere poteſt,pręcipitare non poteſt. ¶Scri-
ptum eſt enim, q angelis ſuis mandauit de
te,vt conſeruent te,& quia in manibus tollẽt
te,ne forte offendas ad lapidẽ pedẽ tuũ. Hoc
in nonageſimo Pſalmo legimus. Verũ ibi nõ
de Chriſto,ſed viro ſancto prophetia eſt. Ma
le ergo interpretatur ſcripturas diabol9.Cer-
te ſi vere de ſaluatore ſcriptum nouerat, de-
buerat & illud dicere qđ in eodem Pſalmo cõ
tra ſe ſequitur.Super aſpidẽ & baſiliſcũ ambu
labis,& conculcabis leonem & draconẽ.De an Diabolus cauillat.
gelorũ auxilio quaſi ad infirmũ loquitur, de
ſui conculcatione quaſi tergiuerſator tacet.
¶Et reſpondens Ieſus,ait illi.Dictũ eſt,nõ ten
tabis dominũ deũ tuum.Falſas de ſcripturis
diaboli ſagittas,veris ſcripturarũ frangit cly
peis.Et notãdum q neceſſaria teſtimonia de Deuteronomii auctoritas.
Deuteronomio tantum ptulerit, vt ſecũdę le
gis ſacramenta monſtraret. Non tẽtabis inqt
dominũ deũ tuum.Suggerebatur enim tanq̃
homini,vt ſigno aliquo exploraret ipſe quan
tus eſſet,ideſt q̃ multum apud deum poſſet,
qđ vitioſe fit,cũ fit.Pertinet nanq; ad ſanã do
ctrinam,quãdo habet qđ faciat homo,nõ ten
tare dominũ deum ſuum.Neq; enim & ipſe
ſaluator non poterat tueri diſcipulos ſuos, q
bus tamen ait.Si vos perſecuti fuerint in vna
ciuitate,fugite in aliam.Cuius rei prior exẽ-
plum prębuit.Nam cũ poteſtatẽ haberet po
nendi animã ſuam,nec eam poneret niſi cum
vellet,in Aegyptum tamen infans portanti-
bus parentibus fugit.Et ad diem feſtũ nõ eui
denter ſed latenter aſcendit,cum alias palam
loqueretur Iudęis iraſcentibus,& de inimiciſ
ſimo animo audientibus,nec tamen valenti-
bus in eũ mittere manus,quia nõdũ venerat
hora eius.Qui ergo palam docendo & arguẽ
do,& tamen inimicorũ rabiem valere in ſe ali
quid non ſinendo dei demonſtrabat poteſtatẽ
idem tamen fugiendo & latendo hominis in
ſtruebat infirmitatẽ,ne deum tentare audeat
quando habet qđ faciat,vt qđ cauere opor-
tet,euadat. ¶Et conſummata omni tentatio
ne,diabolus receſſit ab illo vſq; ad tẽpus. Vi-
des ipſum diabolũ non eſſe in ſtudio pertina
cem,cedere vere ſolere virtuti.Et ſi inuidere Diabolus cedere ſuetus.
non deſinat,tamẽ inſtare formidat, quia fre-
quentius refugit triũphari.Audito itaq; dei
nomine,receſſit inquit vſq; ad tẽpus. Poſtea
enim non tentaturus,ſed aperte pugnaturus
aduenit.Quis ſæpe antiquus hoſtis poſtq̃
menti noſtrę tentationũ certamen inſtixerit,
ab ipſo ſuo certamine ad tẽpus recedit, non
vt illatę malitię finẽ præbeat,ſed vt corda q̃
per quietẽ ſecura reddiderit, repente rediẽs, Tẽtatio oĩs de tribus.
facilius inopinatus irrumpat.Notandũ autẽ
q tribus ſolum tentatoris fraudibus expoſi

tis,omnē tentationē dicit eſſe cōſummatam.
Quia videlicet his omnium vitiorū origines
amplectūtur & fontes.Ioanne atteſtante qui
ait.Quia omne qđ in mūdo eſt, cōcupiſcētia
carnis eſt,& concupiſcentia oculorū,& ſuper
bia vitę.Et in euangelica parabola tribus ſolū
reprobi negotiis,ab æternę vitę dapibus ex-
cludūtur.Primus inquit dixit. Villam emi,&
neceſſe habeo exire & videre illā.Et alter dixit
Iuga boum emi quinꝗ,& eo probare illa . Et
alius dixit. Vxorē duxi, ideo nō poſſum veni
re.Vxoris quippe appetitus, ſicut & gula,ad
cōcupiſcentiā carnis pertinet. Villę emptio q̄
auaritia non caret,ad ſuperbiā vitæ reſpicit.
Probatio quinꝗ iugorum,ideſt corporaliū re
rum curioſitas,quæ eſt vana gloria,ad concu
piſcentiam refertur oculoꝝ.Nam per oculos
maxime curioſitas pręualet. Et his qdē domi
nus quaſi fortior facie ad faciē tentatur , nos
vero cū & ipſi percepto baptiſmate gratia ſpi
ritus , eremum virtutū adimus,cū ieiunium
quadrageſimale ſuſcipimus , ideſt ab inlece-
bris ſęcularibus toto vitę noſtrę tēpore cōtine
re diſponimus, vel tacitis appetimur inſidiis
vel aliquādo etiā proximi ore pulſamur.Qui
cū blandiēs dicit,Homo fortis es,māduca &
bibe,& ſimilis mane.videndū eſt,ne nobis ſer
pentis antiqui neſcius venena propinet.Dicē
dumꝗ,Nō in pane ſolo viuit homo,ſed in o-
mni verbo dei.Verum multi concupiſcentia
carnis deuicta,mox auaritia pulſantur, & ali
quoties etiam ſuperātur,adeo vt pro oblatis
muneribus diabolū adorare nō metuāt. Quo
rum vbi plurimi cōtinentiā laudant,maiores
etiam perſonę honorant,dona tribuunt,fit vt
voluptatū victores philargyria vincāt,& cre
ſcēte per tēpus inſania,diuites quoſꝗ quos p
aperta facinora dæmone plenos agnoſcūt, nō
mō nō exſecrentur & arguāt,ſed & flexa cer
uice adorent & ſuſcipiant. Vnde dicit apoſto
lus,auaritiā ſimulacrorū eſſe ſeruitutē. Qui
ſi & hanc ſaluatoris exēplo triumpharint,do-
minū videlicet deū ſuum adorādo,& pro ęter
nis gaudiis illi ſoli ſeruiendo , aderit & tertia
vanę glorię peſtis,quę vitiorū præcedentium
victores de ſuis viribꝰ extollat,vt quaſi in vir
tutū culmine poſitos vlterius ſe iā cadere nō
poſſe pręſumant.Et hoc plane curioſis oculis
deum tētare eſt, de ſuis quępiam meritis glo
riari.Contra hoc qđ ipſe fidem diſcipulis au-
gens ait. Cū perfeceritis omnia quę præcepta
ſunt vobis,dicite ſerui inutiles ſumus,quę de
buimus facere fecimꝰ.Qui cū alibi pręciperet
ne iuſtitiā noſtram corā hominibus faciamus
in eiuſdem definitione ieiuniū tantū, eleemo
ſynam,atꝗ orationem ſubiunxit,triplici ſcili Remedia cō
cet hoſtis telo totidem arma defenſionis op- tra tētatio
ponens,vt ieiunio cōcupiſcētia carnis,eleemo nes diaboli.
ſynis auaritia, precibus iactantia pellatur me
ritorū. HAEC de principiis euāgelicę diſpē
ſationis vno libello dixiſſe ſufficiat, verū quę
ſequunt̃ geſta vel dicta ſaluatoris, nō ſolū no
ſtræ quieti ſed & legētū cōmodo cōſulētes,ab
alio magis intueamur exordio.Neſcio quo em̄
mō,vt Auguſtinꝰ ait,ita libri termino reficit̃
lectoris intentio,ſicut labor viatoris hoſpitio.

Expoſitionis in Lucam Libri Primi finis.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

ECCLESIASTica Ioānis euā
narrat hiſtoria , gelium.
beatiſſimū Ioānē
apoſtolū vſꝗ ad
vltimum pene vi
tę ſuę tēpꝰ , abſꝗ
vllıꝰ ſcripturę in
dictis euāgelium
prędicaſſe.Sed cū
trium inquit euā
geliorum etiā ad
ipſum notitia perueniſſet,probaſſe quidē dici
tur fidem & veritatē dictorū, deeſſe tamē vi
dit aliqua,& ea maxime quę primo prædica-
tionis ſuę tempore,dominus geſſerat . Certū
eſt em̄ ꝙ in ſuperioribus tribꝰ euāgeliſtis hęc
vidētur ſola contineri,quæ in eo geſta ſunt
anno quo Ioannes baptiſta vel incluſus eſt in
carcerem,vel punitus.Deniꝗ ſi obſerues,ſta-
tim in initiis narrationū, poſteaq̄ refert Mat-
thęus de quadraginta dierū ieiunio,& de ten
tatione eius,continuo ſubiecit dicens.Audiēs
autem quia Ioānes baptiſta traditus eſt, ſeceſ
ſit a Iudęa,& venit in Galilęā.Sed & Marcus
ſimiliter. Poſteaq̄(inquit)traditus eſt Ioānes
venit Ieſus in Galilęam. Lucas vero etiā pri-
uſq̄ incipiat aliquid de actibus referre Ieſu,di
cit quia adiecit Herodes ſuper omnia mala q̄
geſſerat,& incluſit Ioannē in carcerē.Quia in
quā ab his hęc videbant̃ omiſſa,rogatus dicit̃
Ioannes apoſtolꝰ,vt ea q̄ pterierāt priores an
te traditionē Ioānis,ſaluatoris geſta deſcribe
ret,Et ideo dicit in euāgelio,Hęc fecit initio
ſignorū Ieſus. Et iterū in alio loco indicat di
cens. Nondum enim Ioānes miſſus fuerat in
carcerem.Ex quibus conſtat ꝙ ea quę anteq̄
Ioannes traderetur ab Ieſu fuerant geſta, de-
ſcribit.His memoratę hiſtorię dictis initium
huiuſce,hoc eſt ſecundi noſtri in Lucam libel
li pręmunire curauimus,nequi legentium pu
taret ea quę per ordinē ſunt exponenda, poſt

dicrum XL. ieiunium cōſeſtim facta, ſed poſt aliquot a domino miracula vel in Iudæa vel in Galilęa patrata potius animaduerteret eſſe ſecuta.

Cap.XII.
Ꝛegreſſus.

ET regreſſus eſt Ieſus in virtute ſpiritus in Galilæam, & fama exiit per vniuerſam regionē de illo, & ipſe docebat in ſynagogis eorū, & magnificabat ab omnibꝰ.

Virtus ſpiritus.

Virtutē ſpiritus, ſigna miraculorū dicit. Sicut & alibi Iudęi admirātes, Vnde (inquiunt) huic ſapiētia hęc & virtus? Sapiētiā videlicet ad doctrinā, virtutē vero ad opera referētes. Quæ vtraq; pariter & in hoc loco iūgunt, dū Ieſus & in virtute ſpiritus ingreſſus eſſe, & in ſynagogis eorum docuiſſe phibet. Vnde merito & magnificatus a præſentibus, & per abſentes quoſq; fama vulgatus aſſeuerat. Qđ nō vtiq; niſi pręcedentibus factorū dictorūue fieri poſſet indiciis. Sed horum tēpus & ordinē in Ioānis (vt dictū eſt) euāgelio, quiſq; q̄ſierit inueniet. Cuius vt cætera prętermittens, vnū ſolummodo teſtimoniū ponam. Cum veniſſet inquit in Galilęā exceperunt eū Galilęi, cū vidiſſent omnia q̄ fecit in Hieroſolymis in die feſto.

Virtus ante gratiam doctrinæ facta.

Notandū ſane q; primo Ieſum virtutem ſpiritus demonſtraſſe, & poſt doctrinę gratiā miniſtraſſe, primo de virtutibus famā egreſſam, & ſic doctrinam magnificatā eſſe cōmemorat. Iuxta ordinē videlicet, quē & in actibꝰ apoſtolorū breuiter cōmendare curauit, Quę cœpit Ieſus facere & docere. Prius enim facere, & poſtea poſuit docere, nequi doctor auditoribus ſuis quę nondum factis ipſe patrauit, imperare pręſumat. ℭEt venit Nazareth vbi erat nutritus, & intrauit ſecundū conſuetudinem ſuam die ſabbati in ſynagogā.

Synagoga.

Synagoga gręce, latine dicitur congregatio, quo nomine non ſolū adfluentiū turbarū conuentū, ſed & domū qua ad audiendū dicendūve dei verbum cōueniebāt Iudęi, appellare ſolebant. Vnde dñs ad Annā pontificē. Ego ſemper (inquit) docui in ſynagoga, & in tēplo, quo oēs Iudęi cōueniūt.

Eccleſia.
Differētia vtriuſq;.

Sicut & nos eccleſias fideliū, & loca & choros vocitamus. Verū differt inter ſynagogam quę congregatio, & eccleſiam quę cōuocatio interpretatur, q; veteris inſtrumēti populus vtroq; vocabulo, noui autem tātum eccleſia nuncupatur. Quia videlicet & pecora & inanimę queq; res congregari in vnum poſſunt, conuocari autē nō niſi ratione vtentia poſſunt. Ideoq; nouę gratię populū quaſi maiori dignitate prędirū, rectius cōuocatum in vnitatē fidei, q̄ congregatum dicere, ideſt eccleſiam q̄ ſynagogam nominare, apoſtolicis ſcriptoribus & doctoribus viſum eſt. Conflue-bant autem die ſabbati in ſynagogis, vt iuxta qđ dominus pcipit, Vacate & videte quoniā ego ſum deus, feriatis mundi negotiis, ad meditanda legis monita quieto corde reſiderent. Cuius eo die deuotionis agendę hactenus in eccleſia perdurat indiciū, quę ad memoriam priſcę religionis canticum Deuteronomii, in quo vniuerſus veteris populi ſtatus, quid videlicet offenſo, quid ppitio deo meruerit, cōtinetur, non nullis in locis ſabbato dicere conſueuit. Alioquin eſſet prępoſterū, vt prioribꝰ ſeptimanę diebus prophetarū dictis carminibus, Moyſi vltimum diceretur. Intrauit ergo Ieſus die ſabbati i ſynagogā, vt ritū legis Moſaicę, cumulo gratiæ cęleſtis adimpleret. ℭEt ſurrexit legere, & traditus eſt illi liber pphetę Eſaię. Indiciū quidē humillimę diſpēſationis eſt, qua deus inter homines miniſtrare, nō miniſtrari venerat, q; etiam lectoris ſuſcipere non dedignatur officiū. Sed altiore prouidentia Lucas a lectione & explanatione prophetę geſta domini ſcripturus inchoauit, q; ſcilicet omnis prophetię ſcriptura ad ipſum vſq; pertingens, per ipſum nobis aperienda, & in ipſo cōſtiterit adimplenda. Vnde & verū q; hoc in euangelii ſui fine manifeſtius explicat, cū poſito prius dicto ſaluatoris, Quoniā neceſſe eſt impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis de me, mox ipſe ſubiunxit. Tunc aperuit illis ſenſum, vt intellegerent ſcripturas. Surrexit igitur legere Ieſus, vt quos noua ſignorū operatione nō conuerterat, vel prophetica lectionis adteſtatione corrigeret. ℭEt vt reuoluit librū, inuenit locum vbi ſcriptum erat. Pulchre librum prophetę clauſum accipit, ſed reuolutū legit quia myſteriū incarnationis ſuę prophetarū voce pręſcriptum, & prius ſuſcepit exhibendum, & poſt intellegendū mortalibꝰ aperuit. ℭSpiritus domini ſup me, ppter qđ vnxit me euāgelizare pauperibꝰ miſit me, pdicare captiuis remiſſionē, & cęcis viſum.

Spiritus domini ſup me &c: an Chriſto ſit dominus.

Loquens ſupra de vocatione gētiū & eccleſię cōfirmatione p pphetā ſaluator, cū inter cętera diceret, Ego dñs in tēpore eius ſubito faciā iſtud, cōfeſtim hoc qđ hic lectū eſt intulit, Spiritꝰ domini ſup me. Nō q; dñs deꝰ habeat dominū deū, ſed quo iuxta diſpenſationē carnis adſumptæ, dicat ea quę humilia ſunt. Ad quē Pſalmiſta iā dixerat. Dilexiſti iuſtitiā & odiſti iniquitatē, ppterea vnxit te deus deus tuus oleo lętitiæ præ conſortibus tuis. Quādo enim conſortes nominātur, naturā carnis intellege, qua deus conſortes ſubſtantiæ ſuæ nos habet. Et quia erat vnctio ſpiritalis, & nequaq̄ humani cor-

poris,vt fuit in ſacerdotibus Iudęorum,idcir
co prę conſortibus,ideſt cęteris ſanctis vnctꝰ
eſſe memoratur.Cuius vnctio illo expleta eſt
tempore,quando baptizatus eſt in Iordane,&
ſpiritus ſanctus in ſpecie columbę deſcēdit ſu
p eum,& māſit in illo.Vnctus eſt igitur oleo
ſpiritali & virtute cæleſti,vt paupertatem cō
ditionis humanæ theſauro reſurrectiōis ▪ tiga
ret æterno,captiuitatem mentis auferret,cę
citatem inluminaret animorū.Beati inquiens
pauperes,quia veſtrum eſt regnū dei. Et ite
rum.Si vos filiꝰ liberauerit, vere liberi eritis.
Et iterum. Qui ſequitur me non ambulat in
,, tenebris,ſed habebit lumen vitę. ¶Dimittere
,, confractos in remiſſionem. Prędicare annum
,, domini acceptum,& diem retributiōis. Sacri
ficium(inquit) deo,ſpiritus cōtribulatꝰ, cor
contritum & humiliatum deus non ſpernit.
Cōtritos Atq; ideo miſſum ſiue vnctū ſe dicit, ad me
corde ſa dendum confractis,ſiue contritis corde.Iuxta
nat dn̄s. qd̄ & Pſalmiſta de illo,Qui ſanat(inquit)cō
tritos corde,& alligat cōtritiones eorum.Vel
certe dimittere cōfractos in remiſſionem, eos
qui legis pondere graui atq; importabili fue
rant depreſſi releuare,atq; in remiſſionem ve
nit gratiæ ſpiritalis admittere. Et hoc ipſum
Annꝰ dn̄i eſt prędicare annum domini acceptum.Tunc
enim verus Iobelei,id eſt libertatis annꝰ ade
rat,tempus videlicet eccleſiæ, quo in corpore
verſata peregrinatur a domino.De quo Pſal
miſta canit.Benedices coronam anni benigni
tatis tuę.Neq; enim ille quo dn̄s prædicabat
ſolus fuit acceptabilis,ſed etiam iſte quo prę
dicat Apoſtolus dicens.Ecce nūc tempus ac
ceptabile,ecce nunc dies ſalutis. Poſt annū ſa
ne domini acceptabilem,etiam diem retribu
tionis extremę prędicat dicens, Filius em̄ ho
minis venturus eſt in gloria ſua cum angelis
ſuis,& tūc reddet vnicuiq; ſecūdū opus eius.
Ad cūcta igit̄ hęc euāgelizāda vl̄ agēda ideo
ſe dicit miſſum , quia ſpiritus domini eſt ſup
,, eum.¶Et cum plicuiſſet librum, reddidit mi
,, niſtro,& ſedit.Librum dominus omnibus qui
Libri pli aderant audientibus legit,lectum vero mini
cati reddi ſtro reddidit.Quia ſicut ipſe alibi teſtatur,cū
tio. eſſet in mundo,palam locutus eſt mundo,ſē
per docens in Synagoga & in templo,quo o
mnes Iudęi conuenire conſuerant.Sed ad cę
leſtia regreſſurus, his qui ab initio ipſi vide
runt,& miniſtri fuerunt ſermonis , euangeli
zandi officium tradidit.Et bene ſtās quidem
legit,ſed libro reddito reſedit.Stare em̄ , ope
rātis.Sedere,quieſcētis vel iudicātis eſt.Quia
dominus Ieſus Chriſtus, vt viam nobis ſcien
tię quę de ſe erat ſcripta patefaceret, ad tem
pus in carne dignatus eſt operari.Peracto aūt
piæ diſpenſatiōis officio,diſcipulos ſuę doctri
nę ſequaces elegit,ſeq; supernę quietis ſolio re
ſtituit , vnde & nunc occulto iudicio cuncta
diſpenſet,& in fine totius ſęculi iudex manife
ſtus appareat.Simul exemplum myſtice pro
ponens,vt verbi quiſq; prędicator,eiuſdem ſit
etiam factor.Surgat,legat,& reſideat.hoc eſt,
operetur,prędicet,& ſic prēmia quietis expe
ctet.Et notandum quia librum ipſe reuolutū
legit,miniſtro autem plicatū reddidit . Quia
& eccleſiam ſuam miſſo a patre ſpiritu veri
tatis docuit in omnem veritatem,& tamē nō
omnibus oīa dicēda,ſed p captu audientū
verbum doctori diſpenſandum ſuo præmone
bat exemplo,cum ait.Multa habeo vobis dice
re,ſed non poteſtis illa portare modo. ¶Et o ,,
mnium in Synagoga oculi, erant intenden ,,
tes in eū. Cœpit autem dicere ad illos. Quia ,,
hodie impleta eſt hęc ſcriptura in auribus ve ,,
ſtris.In eo vtiq; impleta, quia ſicut illa prædi ,,
xerat,& magna faciebat,& maiora dominus
euangelizabat.Qd̄ igitur maius quęrimꝰ te
ſtimonium,q̄ q; ſe fuiſſe qui locutus eſt ī pro
phetis propria voce ſignauit?Remouēs ſacri
legia perfidorum,qui alium deum dicunt ve
teris teſtamenti,alium noui, vel qui initium Chriſtus
Chriſti dicunt eſſe de virgine.Quomodo em̄ æternus.
cœpit ex virgine,qui ante virginem loqueba
tur? ¶Et omnes teſtimonium illi dabāt,& mi ,,
rabantur in verbis gratię quę procedebāt de ,,
ore illius.Teſtimonium illi dabant, adteſtan ,,
do illum vere vt dixerat eum eſſe,de quo ce
cinere prophetæ,vere ſpūs ſancti gr̄a punctū,
vere ſe pauperes,cęcos,captiuos, atq; confra
ctos , illius per omnia indigere muneribus.
¶Et dicebant . Nonne hic eſt filius Ioſeph? ,,
Quanta Nazarenorum cęcitas, qui eum quē Nazareno
in verbis factiſq; Chriſtum eſſe cognoſcunt, rū cęcitas.
ob generis tantū notitiam cōtemnunt. Quo
rum tamen error ſalus noſtra eſt,& hęretico
rum condemnatio.Intantum enim cernebant
hominem Ieſum Chriſtum, vt hunc filiū Io
ſeph,& iuxta alios euangeliſtas fabrum,vel
fabri clamarent filium.Inter quę intuendum Faber cur
quare Chriſtus in carne apparens,fabri filius dominus
immo faber appellari voluerit.Sanoq; intelle appellari
ctu ſentiendum, q; etiam per hoc ſe eius an voluerit.
te ſęcula filium eſſe docuerit , qui fabricator
omnium,in principio creauit Deus cęlum &
terram.Nam & ſi humana non ſunt compa
randa diuinis,typus tamen integer eſt qa pa
ter Chriſti igni opat̄ & ſpiritu. Vn̄ & de ipō
tanq̄ de fabri filio,pręcurſor eius ait.Ipſe vos
baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.Quin do

mo magna huius mundi,diuerſi generis vaſa
fabricat.Immo vaſa iræ ſpiritus igne mollien
do,in miſericordię vaſa commutat. Vnde be
ne Malachias cum ex perſona patris diceret,
Ecce mittam angelum meum, & præpara-
bit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet
ad templum ſuum dominator quẽ vos quæ-
ritis,poſt pauca ſubiunxit atq; ait.Et ſedebit
conflans,& emundans argentum, & purga-
bit filios Leui,& cõflabit eos quaſi aurum &
quaſi argentum.Sed huius ſacramenti Iudęi
ignari,diuinę virtutis opera proſapiæ carna-
lis contemplatione deſpiciunt, ſicut non ſolũ
ex præcedentibus ipſorum,ſed etiam ex ſub-
ſequentibus dñi verbis apparet cum ſubdit.
„ ¶Et ait illis. Vtiq; dicitis mihi hãc ſimilitudi
„ nem.Medice,cura teipſum. Quanta audiui-
„ mus facta in Capharnaum,fac & hic ĩ patria
„ tua.Quorum inſana perfidia, ſanam licet ne-
ſciens fidem confitetur,quæ dominũ Chriſtũ
Faber & medicus dominus. fabrum cognominat,& medicũ.Faber eſt ẽm
verus,qa omnia ꝑ ipſum facta ſunt.Medicus
eſt,quia omnia per ipſum reſtaurata ſunt in
cælis & in terra.Et ſicut de ſe ipſe teſtat̃,non
habent opus ſani medico, ſed male habentes.
Et quia diximus quo inſtrumento fabrican-
di,dicamus & quo vtatur genere medicandi.
Prętereiens vidit cæcum a natiuitate, expuit
in terrã,& fecit lutũ de ſputo,liniuitq; ſuper
oculos eius,& dixit ei. Vade laua in natato-
ria Siloę,qđ interpretatur miſſus. Abiit ergo
& lauit,& venit videns. Agnoſce igit̃ magnę
modum medicinę,& gaude quia per hanc in
luminari meruiſti.Lutum de terra,caro Chri
ſti eſt.Sputum de ore, diuinitas eius eſt,quia
caput Chriſti deꝰ. Sputum luto immixtum,
nos inluminat ĩ natatoria Siloę baptizatos,qa
verbum caro factum eſt,& habitauit ĩ nobis,
& vidimus gloriã eius,quã priꝰ tenebris arcẽ
tibus comprehendere non poteramus.Per Fa
brum ergo Chriſtum creatus es, vt eſſes.Per
medicum Chriſtũ recreatus es,vt poſt vulne
ra ſanus eſſes.Qui ab inridẽtibus quidẽ ciui-
bus ſeipſum curare,hoc eſt in ſua patria vir-
tutes facere monetur,ſed non otioſe ab euan
geliſta alio excuſatur quia non poterat ibi vir
turẽ vllam facere,niſi paucos infirmos impo-
ſitis manibus curauit. Et mirabatur propter
incredulitatem illorum. Ne fortaſſe quis vi-
liorem nobis fieri debere patrię putaret affe-
ctum.Amabat itaq; ciues,ſed ipſi ſe charitate
„ patria liuore priuabant. ¶Ait autem. Amẽ
„ dico vobis,quia nemo ꝓpheta acceptus eſt in
Propheta dominus. patria ſua.Prophetam dici ĩ ſcripturis domi-
num Chriſtum,& Moyſes teſtis eſt q ait.Pro
phetam vobis ſuſcitabit deus veſter de fratri
bus veſtris tanq̃ me. Non ſolum autem ipſe
qui caput & dominus eſt prophetarum, ſed
& Helias,Hieremias,cæteriq; prophetæ mi-
noris in patria q̃ in exteris ciuitatibus habiti
ſunt. Quia propemodum naturale eſt,ciues
ſemper ciuibus inuidere. Non enim conſide-
rant præſentia viri opera,ſed fragilem recor-
dantur infantiam,quaſi nõ & ipſi per eoſdem
ætatis gradus ad maturam ętatem venerint.
¶In veritate dico vobis,multæ viduę erãt in „
diebus Helię in Iſrael quando cluſum eſt cæ- „
lum annis tribus & menſibus ſex, cum facta „
eſſet fames magna in omni terra, & ad nullã „
illarum miſſus eſt Helias,niſi ĩ Sarepta Sido „
nię,ad mulierem viduam.Non (inquit) hoc „
ꝙ diuina faſtidioſis ciuibus beneficia ſubtra
ho,prophetarum geſtis aduerſatur.Quia ſi-
cut fame quondam omnem terram premen-
te,nemo eſt in Iudæa repertus Heliæ dignus
hoſpitio, ſed exteræ gentis eſt vidua quæſi-
ta,quæ ob fidei gratiam a tanto propheta vi-
ſitari deberet,& ſicut multis ibidem leproſis
Naaman tantum Syrus quia deuote quæſie-
rat ab Heliſęo propheta curari promeruit,ſic
& vos non alia q̃ inuidiæ perfidiæq; cauſa,
ſuperno munere priuabit. Quorum ſi facta ꝑ
phetarum etiam allegorice diſcuſſeris,inueni
es profecto dominum in patrię ſuę a qua rece
pḡus nõ eſt perfidia,ſuperbiam notaſſe Iudęo
rum.Nomine vero Capharnaũ quę ager con Capharnaum.
ſolationis interpretatur,gentium prædicaſſe
ſalutẽ, vbi maiora cotidie ſigna ꝑ Apoſtolos
Apoſtolorũq; ſucceſſores, nõ tã in corporũ q̃
in animarum ſanatione patrantur.Igitur vi- Vidua in Sarepta.
dua ad quam Helias miſſus eſt,gentium deſi
gnat ęccleſiam, quæ a ſuo diutius conditore
deſerta,populum rectę fidei neſciũ,quaſi pau
perem filium egena ſtipe nutribat,ideſt ver-
bo fructus experte docebat,donec adueniens
ſermo propheticus, qui exſiccato vellere Iſra
elis, vtpote clauſa cæli ianua,fame periclitaba
tur in Iudęa,paſceretur ibi ſimul & paſceret,
& receptus videlicet a credentibus, & refici-
ens ipſe credentes. Vnde bene hęc eadem vi-
dua,in Sarepta Sidonię dicitur eẽ motata.Si
donia quippe,venatio inutilis: Sarepta vero,
incendium,vel anguſtia panis interpretatur.
Quia vbi abundauit peccatum,ſuperabunda
uit gratia. Vbi rebus ſuperuacuis adquiren-
dis,quaſi aucupandi cura impendebatur,vbi
diræ ſitis incendium paniſq; ſpiritalis antea
fiebat anguſtia,ibi farina oleumq; ore prophe
tico benedicitur,ideſt fructus & hilaritas cha
ritatis,ſiue gratia corporis dominici & chri-

ſmatis vnctio, indefectiuo verbi cæleſtis mu-
nere fœcundaẗ. Cuius hactenus in vaſis oleũ
gaudii ſpiritalis & benedictionis farina nõ de
ficit,cæteris quę non credunt gẽtibus, inopia
panis diuini miſeris,& venatui deditis inuri
Panis myſticus. li.Nam & ipſa pulcherrime myſticũ ſibi priꝰ
ǭ moreretẽ panem factura, duo ſe ligna colli-
Ligna duo crucis figura. gere velle teſtatur,non ſolo ligni nomine,ſed
etiam numero lignorum ſignũ crucis expri-
mens,quo nobis eſt panis vitæ pręparatꝰ ęter
,, næ.¶Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Heli
,, ſæo propheta, & nemo eorum mundatus eſt
,, niſi Naamã Syrus. Quia nota eſt hiſtoria,de
Naaman Syrus. myſterio neceſſe eſt paucis intimemꝰ.Et Naa
man ergo iſte Syrus,qui interpretatur decor,
populum demonſtrat nationum,quondã per
fidiæ ſcelerumq; lepra maculoſum, ſed per ſa
cramentũ baptiſmatis,ab omni mentis & cor
poris fœditate purgatum.Qui capte conſilio
puellæ,hoc eſt inſpirationis ſupnæ gratia,quã
Iudæis conſeruare non valentibus,gentes ra-
puere ſalutem ſperare commonitus,ſepties la
uari iubetur.Quia nimirum ſolum baptiſmi
genus qđ ex ſpiritu ſancto regenerat , ſaluat.
Vnde iure caro eius poſt lauacrum,velut ca-
ro pueri parui apparuiſſe memoraẗ . Siue qa
cunctos in Chriſto baptizatos,in vnam partu
gratia mater infantiam,ſeu magis ille ſit intel
legendus puer,de quo dictũ eſt. Paruulus na
tus eſt nobis,filius datus eſt nobis. Cuius cor
pori per baptiſmum , tota credẽtium ſoboles
adunatur.Et vt cuncta hic baptiſmi ſcires ſa-
cramenta præmonſtrata,in quo abrenuncia-
re Satanæ,fidem confiteri præcipimur,negat
ſe Naaman vltra diis alienis litaturum , ſoli
per omnia domino ſeruiturus. Partem quoq;
terræ ſanctæ ſecum tollere gaudet,quia bapti
zatos oportet dominici quoq; corporis parti-
Gentium purgatio. cipatione confirmari.Merito igitur Naaman
cuius dum aqua corpus abluitur,fide pectus
abluitur,ideſt populus gẽtium, Iudæis lepra
contumacię ſqualentibus anteferẗ. Merito vi
dua Sareptena,ideſt eccleſia ligno crucis refi-
ci deſiderãs,Iudęis fame verbi pereuntibꝰ,pa
ne ſacroſancti corporis & viuifici ſpiritꝰ vn-
ctione recreatur.Probaturq; dominus non ob
ſuam impotentiam ciuibus,ſed ob eorũ inui-
dẽtiam virtutum dona negaſſe.Atq; hoc exẽ
plo totam poſtremo gentem , non quia non
amaretur,ſed quia ipſa ſe amari non amaret,
ab eo derelictam , doctoribus ſcilicet inde ob
ſaluationem gentium toto orbe diſperſis. Sed
qđ dominꝰ verbo de Iudæis,hoc ipſi de ſe Iu-
,, dæi facto teſtantur.Nam ſequitur. ¶Et reple
,, ti ſunt omnes in Synagoga ita hæc audien-

tes,& ſurrexerunt,& eiecerunt illum extra ci ,,
uitatem.Sacrilegia quippe Iudæorum ǭ mul ,,
to ante dominus prænunciauerat per prophe
tam dicens, Retribuebant mihi mala pro bo-
nis,in euangelio docet eſſe completa . Nã cũ
ipſe per populos beneficia diffunderet, illi in-
iurias inrogabant. Nec mirum ſi perdiderũt Saluatoris
ſalutem,qui eiecerunt de ſuis finibus ſaluato eiectio.
rem. Moralis enim dominus,& qui docuerit
exemplo ſui Apoſtolos ſuos omnibus omnia
fieri,nec volẽtes repudiaẗ,nec inuitos alligat,
nec eiicientibus reluctaẗ,nec rogantibus de-
eſt.Sic Geraſenos alibi cum virtutes eiꝰ ſuſti
nere non poſſent,quaſi infirmos & ingratos
reliquit.Simul intellege,nõ ex neceſſitate fuiſ
ſe,ſed voluntariam corporis paſſionem , nec
captũ a Iudęis,ſed a ſe oblatũ . Eteñ qñ vult
capitur,qñ vult labiẗ, qñ vult ſuſpenditur,
quando vult non tenetur.¶Et duxerunt(in- ,,
quit) illum vſq; ad ſupercilium montis ſu- ,,
pra quem ciuitas illorum erat ædificata,vt p̃ ,,
cipitarent eum.Ipſe autem tranſiens per me- ,,
dium illorum ibat.O peior magiſtro diſcipu- ,,
lorum hæreditas. Diabolus verbo dominum Iudęi diabolo peiores.
tẽtat,Iudęi facto.Ille dicit mitte te,iſti adoriũ
tur vt mittant.Et quidem dominus ſuperci-
lium montis præcipitandus aſcenderat , ſed
per medium illorum mutata ſubito vel obſtu
pefacta furentium mente deſcendit,quos ad-
huc ſanare ǭ perdere malebat , vt caſſata vi-
dentes ſuæ cœpta nequitiæ,a poſcenda dein-
ceps eius morte deſiſterent.Necdum enim ve Paſſionis hora.
nerat hora paſſionis,quæ non quolibet ſabba-
to,ſed in paraſceue paſchæ futura extiterat.
Necdum locum paſſionis, qui non in Naza-
reth,ſed Hieroſolymis hoſtiarum ſanguine fi
gurabatur,adierat.Sed nec hoc genus mor- Paſſionis genus.
tis,qui crucifigendus a ſæculo præconabatur
elegerat. Non igitur a Nazareis præcipitari,
non ab Hieroſolymitis lapidari,nõ inter pue-
ros Bethleemitas ab Herode perimi,non alia
vel alia voluit morte conſummari. Qđ enim
tali morte regiæ poteſtatis indicium, quo fi-
delium frons armaretur,emineret?Sed ſolum
crucis expectatum eſt vexillum, cuius figura
& celerrimo dexteræ motu contra maligni
hoſtis tentamenta depingi , & ipſa nihilomi-
nus figura monarchiæ ſingularis potuiſ-
ſet typus haberi. Vt quomodo triumphum
crucis exponens Apoſtolus ait , in nomine
Ieſu omne genu flectatur , cæleſtium , &
terreſtrium , & infernorum . Hoc eſt enim Crucis ſitꝰ.
ꝙ eiuſdem crucis cacumina ad cælos ten-
dunt , ima petunt inferos , cornua terram
tegunt . ¶Et deſcendit in Capharnaum ,,

» ciuitatẽ Galilaeæ,ibiq; docebat illos ſabbatis.
Clementia domini. Vide clemẽtiam dñi Saluatoris,nec indigna
tione cõmotus,nec ſcelere offenſus,nec iniu-
ria violatus Iudęam deſerit,quin etiã imme-
mor iniurię,memor clementię, nunc docẽdo,
nunc liberando,nunc ſanando in fide plebis
corda demulcet. Q; autem ſabbatis maxime
medicinæ doctrinæq; ſuæ dona frequẽtat,do-
cet ſe non ſub lege eſſe ſed ſupra legem,q ean
dem quoq; legem adimplere, non autem ſol-
uere venerit , nec Iudaicum eligere ſabbatũ,
quo vel ignem accendere vel manum pedẽ
q; mouere non liceat,ſed verum ſabbatũ dile
ctamq; domino eſſe requiem,ſi ſaluti ſtuden-
tes animarum,ab opere ſeruili,ideſt a cunctis
» contineamus inlicitis.¶Et ſtupebãt in doctri
» na eiꝰ,qa in poteſtate erat ſermo ipſiꝰ.Sermo
Sermo in poteſtate. doctoris in poteſtate fit,cum ea q̃ docet opera
tur.Nam qui actis ipſe ſua dicta deſtruit,con
temnit.Cui contra doctorem inſtituens Apo
ſtolus ait. Nemo adoleſcentiã tuã cõtemnat.
Singulariter autem dominus ac principali-
ter ſolus ex poteſtate bona locutus eſt,quia ex
infirmitate mala nulla commiſit. Ex diuinita
tis quippe potentia,habuit id quod nobis per
humanitatis ſuæ innocentiã miniſtrauit. Ali
ter.In poteſtate erat ſermo ipſius,ſiue vt aliꝰ
euãgeliſta dicit,erat docens eos ſicut poteſta-
tem habens,& non ſicut Scribę. Qm̃ Scribæ
quę per legem didicerãt pręcepta,populis da
bant.Ipſe vero quaſi auctor impletorq; legis,
vel mutãdo vel augendo quę minus videban
tur,libere agendo ſubſtituit.

Ca.XIII. ET in ſynagoga erat homo habẽs dęmo
» nium immundũ.Bene in ſynagoga ho
Synagoga mo erat qui ſpiritũ immũdũ habebat,
quia ſpiritum ſanctũ amiſerat. Introierat eñ
diabolus,vnde Chriſtus exierat.Sicut etiam
nunc quidam dicũt ſe Iudęos eſſe & nõ ſunt,
» ſed ſunt ſynagoga Satanę.¶Et exclamauit vo
» ce magna dicens.Sine,quid nobis & tibi Ieſu
» Nazarene?Paululũ(inquit) a me vexãdo ge-
ſce,cui nulla eſt cũ noſtra fraude ſocietas . Et
vere.Quę eñ participatio luci ad tenebras?q̃
» communicatio Chriſti ad Belial?¶Veniſti p-
» dere nos?ſcio te qui ſis ſanctus dei.Non volũ
Diaboli de Chriſto cõfeſſio. taris iſta confeſſio eſt,quã pręmiũ ſequit̃ con-
fitendi,ſed neceſſitatis extortio quæ cogit in-
uitos.Et velut ſi ſerui fugitiui poſt multum
temporis dominum ſuum videant,nihil aliđ
niſi de verberibus deprecantur,ſic & dæmo-
nes cernentes dominum in terris repente ver
ſari,ad iudicandos ſe veniſſe credebant. Præ-
ſentia Saluatoris,tormenta ſunt dæmonum.
» ¶Et increpauit illi Ieſus dicens. Obmuteſce,

& exi ab illo.Quoniam inuidia diaboli mors »
intrauit in orbem terrarum,ideo contra ipm̃
mortis auctorem,primo debuit medicina ſa-
lutis operari, primo lingua ſerpentina,ne vl-
tra virus ſpargeret obcludi.Ac deinde fœmi
na quæ prima ſeducta eſt,a carnalis concupi-
ſcentię febre curari.Tertio vir qui male ſuadẽ
dentis dicta cõiugis audiuit,ab erroris ſui le-
pra caſtigari.Vt ipſe apud hunc euangeliſtã
eſſet ordo reſtaurationis, qui fuerat & caſus.
¶Et cum proieciſſet illum dęmoniũ in mediũ »
exiit ab illo,nihilq; illum nocuit.Diuina per- »
miſſione liberandus a dęmone homo proiici-
tur in medium,vt virtꝰ patefacta ſaluatoris
plures ad fidem viamq; ſalutis ĩuitet.Sed qđ
dicitur,Nihilq; illũ nocuit, videtur repugna
re Marco qui ait. Et diſcerpens eum ſpiritus
immundus,& exclamans voce magna exiuit
ab eo.Niſi intellegamꝰ hoc dixiſſe Marcũ,Di Concord.
ſcerpens eum,quod Lucas dixit, Et cum pro Euang.
ieciſſet illum in medium . Vt qđ ſecutus ait
Nihilq; eum nocuit,ĩtellegatur quia iactatio
illa membrorum atq; vexatio non eum debili
tauit,ſicut ſolent exire dæmonia etiam q̃buſ-
dam membris amputatis aut euulſis . Vnde
merito pro tam integra reſtitutione ſanitatis
qui aderant pauentes, tametſi nondum cre-
dentes,adinuicem dicebãt. ¶Quia in poteſta »
te & virtute imperat ſpiritibus immundis,& »
exeunt.Expellere enim dæmonia & hoĩes ſan »
cti,ſed in verbo dei poſſunt,ipſum autẽ Dei Dæmonẽ
verbum propria poteſtate virtutes operatur. expellẽtes.

SVrgens autem de Synagoga,introiuit in Ca.XIIII.
domum Simonis.Socrus autem Simonis, »
tenebatur magnis febribꝰ.Si virum a dę- »
monio liberatum moraliter animũ ab immun
da cogitatione purgatum ſignificare dixeri-
mus,conſequenter fœmina febribus tenta,ſed
ad imperium domini curata, carnem oſtẽdit
a concupiſcentiæ ſuæ feruore per continentię
pręcepta frenatam. Omnis enim amaritudo,
& ira,& indignatio,& clamor,& blaſphemia,
ſpiritus immundi furor eſt.Fornicationẽ ve-
ro,immunditiam,libidinem, concupiſcẽtiam
malam,& auaritiam quæ eſt ſimulacrorũ ſer
uitus, febrem inlecebroſæ carnis intellege.
¶Et rogauerunt illum pro ea.Et ſtans ſuper »
illam,imperauit febri,& dimiſit illam. Modo »
Saluator rogatus , modo vltro curat ægro- Rogatꝰ &
tos , oſtendens ſe contra peccatorum quoq; nõ rogatꝰ
paſſiones & precibus ſemper adnuere fideliũ, curat dñs
& ea quę ipſi minime in ſe intellegunt,vel in
tellegenda dare,vel etiam nõ intellecta dimit
tere . Iuxta quod Pſalmiſta poſtulat. Delicta
quis ĩtellegit?ab occultis meis mũda me dñe.

,, ¶Et continuo ſurgens, miniſtrabat illis. Na-
Febricitā tutale eſt febricitantibus incipiente ſanitate
tiū ꝓpriū. laſſeſcere, & ęgrotatiōis ſentire moleſtiā, ve-
rum ſanitas q̄ dñi confert imperio, ſimul to-
ta redit. Non ſolum ipſa redit, ſed & tanto ro
bore comitante, vt eis cōtinuo qui ſe adiuue
Tropolo- rāt miniſtrare ſufficiat, & iuxta leges Tropo
gia. logię, membra quę ſeruierant immūditiæ ad
iniquitatem vt fructificarent morti, ſeruiant
,, iuſtitiæ in vitam ęternam. ¶Cum ſol autem
,, occidiſſet, omnes qui habebant infirmos va-
,, riis languoribus ducebant illos ad eum. At il
,, le ſingulis manus imponens, curabat eos. So-
Solis oc- lis occubitus, paſſionem mortemq́ꝫ ſignificat
cubitus. illius qui dixit. Q̄diu in mundo ſum, lux ſū
mundi. Et ſole occidente plures dęmoniaci, q̄
ante plures ſanantur ægroti. Quia qui tēpo-
raliter in carne viuens paucos Iudęorum do
cuit, calcato regno mortis omnibus per orbē
gentibus fidei ſalutiſq́ꝫ dona tranſmiſit. Cuiꝰ
miniſtris quaſi vitæ luciſq́ꝫ præconibus, Pſal
miſta canit. Iter facite ei qui aſcendit ſup oc-
caſum. Super occaſum quippe dominus aſcē
dit, quia vnde in paſſione occubuit, inde ma-
iorem ſuam gloriam reſurgendo manifeſta-
,, uit. ¶Exibant etiam dęmonia a multis, clamā
,, tia & dicentia, quia tu es filius dei. Et incre-
,, pans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſm
,, eſſe Chriſtum. Dęmonia filiū dei confiteban-
Diabolus tur, & atteſtante euangeliſta ſciebant ipſum
Chriſtum eſſe Chriſtum. Quia quem dierū quadragin-
agnouit. ta ieiunio fatigatum diabolus hominem co-
gnouerat, nec tentando valebat an & dei filiꝰ
eſſet experiri, iam nunc per ſignorum potētiā
vel intellexit vel potius ſuſpicatꝰ eſt eſſe filiū
Dei. Nō igit̃ ideo Iudęis eum crucifigere per
ſuaſit quia Chriſtū ſiue dei filium non eē pu
tauit, ſed quia ſe morte illius non pręuidit eſ
ſe damnandū. Vere enim de hoc myſterio a
ſæculis abſcōdito dicit Apoſtolus, Q̄d nemo
principum huius ſæculi cognouit. Si eñ co-
gnouiſſent, nunq̄ dominū gloriæ crucifixiſ-
ſent. Quare autem dęmonia dñs ſe loqui pro
hibeat, Pſalmiſta manifeſtat qui ait. Peccatori
autem dixit deus, quare tu enarras iuſtitias
meas? &c. Ne quis dum prędicantē audit, ſe-
quatur errantem. Improbus enim magiſter
eſt diabolus, qui falſa veris ſępe permiſcet, vt
ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat.
Alias autem non ſoli dæmones qui inuiti cō
fitebant̃ iubentur ſilere de Chriſto, ſed et illi
qui ab eo ſanati ſponte confiteri volebāt. Im-
mo ipſi Apoſtoli qui eum poſt reſurrectionē
toto erāt orbe p̄dicaturi, ante paſſionem eius
præcipiuntur omnino reticere de illo, ne di-
uina videlicet maieſtate prædicata paſſionis
diſpenſatio differretur, & dilata paſſione ſa-
lus mundi quæ per hāc futura erat negaret̃.
¶Facta autem die egreſſus ibat in deſertum ,,
locum, & turbæ requirebant eum, & vene- ,,
runt vſq́ꝫ ad ipſum &c. Si occaſu ſolis domi- ,,
ni mors exprimit̃, quare non die redeunte re Reſurrectio
ſurrectio illius indicetur? Cuius manifeſtata domini.
luce a credentium turbis inquiritur, & in gē
tium deſerto inuentus ne abeat detinet̃. Ma-
xime cū hæc prima ſabbati, quo reſurrectio
celebrata eſt, egreſſio, quęſitio, & inuentio cō
tigerit.

CAPVT. V.

Factum eſt autē cū turbę Cap. XV.
irruerent in eum vt au ,,
dirent verbū dei, & ipſe ,,
ſtabat ſecus ſtagnū Ge- ,,
neſareth. Stagnū Gene ,,
ſareth, idē dicunt eſſe q̄d Geneſareth
mare Galilææ, vel mare
Tiberiadis. Sed mare Galilęę ab adiacente p-
uincia dictum, mare Tiberiadis a proxima ci
uitate, q̄ olim Chennereth vocata, ſed ab He
rode Tetrarcha inſtaurata, in honorem Tibē
rii Cęſaris Tiberias eſt appellata. Porro Gene Geneſar.
ſar a laci ipſius natura, qua criſpantibꝰ aq̄s
de ſeipſo ſibi excitare aurā perhibetur, græco
vocabulo, quaſi generans ſibi auram dicitur.
Neq́ꝫ enim in ſtagni morem ſternit̃ aqua, ſed
frequentibus auris ſpirantibus agitatur, hau
ſtu dulcis, & ad potandum habilis. Sed He-
bręę linguę conſuetudine, oīs aquarū cōgre-
gatio ſiue dulcis ſiue ſalſa, mare nuncupat̃.
Qui lacus interfluente Iordane centum qua
draginta ſtadiis in longitudinē, & quadragī-
ta extēdit̃ in latitudinē. Quia ergo ſtagnum Stagnum
ſiue mare pręſens ſęculum deſignat, dñs ſe- ſiue mare.
cus mare ſtat, poſtq̄ vitę labentis mortalitatē
deuincens, in ea qua paſſus eſt carne, ſtabilita
tem perpetuę quietis adiit. Turbarum conuē
tus ad eum, gentium in fide concurrentium
typus eſt. De quibus Eſaias. Et fluent (inq̄t)
ad eum omnes gentes, & ibunt populi mul-
ti, & dicent. Venite & aſcendamus ad mon-
tem domini. ¶Et vidit duas naues ſtātes ſe- ,,
cus ſtagnum. Duæ naues ſecus ſtagnum po ,,
ſitę, circūciſionē & pręputium figurāt. Quas Naues duę
bene Ieſus vidiſſe perhibet̃, q̄a in vtroq́ꝫ pplo
nouit dñs q̄ ſunt eius. Eorūq́ꝫ cor a fluctibus
ſęculi huiꝰ, ad futurę vitæ trāq̄llitatē q̄ſi ad
ſoliditatē litoris vidēdo, hoc ē miſericorditer
viſitādo ꝓuehit. ¶Piſcatores aūt deſcēderāt, ,,
& lauabāt retia. Piſcatores ſunt eccleſię docto- ,,
res, q̄ nos rete fidei cōphēſos, & de ꝓfundo ad Piſcatores.
lumē elatos, q̄ſi piſces litori, ſic terrę viuētiū

aduehunt. Quaſi em̄ quędam retia piſcantiū
ſunt complexę p̄dicantium dictiōes, quæ eos
quos ceperint in fide, nō amittant. Vnde &
retia, quaſi retinentia ſunt vocata. Sed hęc re
tia modo laxant̄ in capturam, modo lota pli-
cant̄, quia non om̄e tēpus eſt habile doctrinę,
ſed nūc exerēda lingua doctori, nunc ſuimet
» cura gerenda. ❡Aſcendens autē in vnam na
» uem quæ erat Simonis, rogauit eum a terra
» reducere puſillum. Et ſedens, docebat de na-
» uicula turbas. Nauis Simonis, eſt eccleſia pri
Nauis Simonis. mitiua, de qua Paulus ait. Qui enim operatꝰ
eſt Petro in apoſtolatū circuncilionis, opera-
tus eſt & mihi inter gentes. Bene vna dicta,
quia multitudinis credentium erat cor &
anima vna. De qua docebat turbas, q̄a de au
ctoritate eccleſiæ docet vſq; hodie gentes.
» ❡Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonē,
» Duc in altum, & laxate retia veſtra in captu
» ram. Qꝫ primo rogauit Simonem nauē a ter
ra reducere puſillum, ſignificat vel tempera-
te vtendum verbo ad turbas, vt nec terrena
eis præcipiantur, nec ſic a terrenis in profun
da ſacramentorum recedatur, vt ea penitus
non intellegant, vel prius in proximis regioni
bus gentibus prædicandum, vt quod dicit
item Petro, Duc in altū, & laxate retia veſtra
in capturam, ad remotiores gētes quibꝰ poſt
» ea prędicatum eſt pertineat. ❡Et reſpondens
» Simon, dixit illi. Præceptor, per totam noctē
» laborantes, nihil cepimus. In verbo autē tuo,
» laxabo rete. Niſi dominꝰ ædificauerit domū,
in vanum laborant qui ędificant eā. Niſi do-
minus cor inluſtrauerit auditorū, doctor in
nocte laborat. Niſi in verbo gratię ſupernę la
xata fuerint inſtrumenta diſputationum, fru
ſtra vocis ſuę prędicator iaculū mittit. Quia
fides populorum non ſapientia verbi compo
ſiti, ſed diuinæ vocationis munere prouenit.
» ❡Et cum hoc feciſſet, concluſerunt piſcium
» multitudinem copioſam. Rumpebatur autē
» rete eorum. Prę multitudine piſciū rete rum
Piſciū multitudo. pebatur, quia nunc ad cōfeſſionem fidei etiā
cum electis reprobi tanti intrant, qui ipſam
quoq; eccleſiam hęreſibus ſcindant. Rumpit̄
autem rete, ſed non labit̄ piſcis, quia ſuos do
minus etiā inter perſequentium ſcandala ſer-
» uat. ❡Et annuerunt ſociis qui erant in alia
» naui, vt venirent & adiuuarent eos. Alia na-
uis (vt prędiximus) eſt eccleſia de gentibus,
quæ & ipſa non ſufficiente vna nauicula pi-
ſcibus implet̄ electis, q̄a nouit dn̄s q ſunt eiꝰ,
& apud ipſum certꝰ eſt ſuorū numerꝰ electo-
rum. Dumq; tot in Iudęa credituros non in-
uenit, quot ad fidem vitamq; prædeſtinatos

nouit æternam, quaſi alię nauis receptacula
piſcibus quęrens ſuis, corda quoq; gentiū fi-
dei gratia replet. Et bene rupto rete ſocia na
uis aduocatur, quoniā ante Iudas proditor, Iudas &
ante Simon Magus piſces nequiſſimi capti Simō Ma
ſunt, ante Annanias & Saphira fidei rete ſub gus.
dole tentabant ingredi, ante vt Ioannes te-
ſtatur multi diſcipulorum eius abierunt re-
tro, et iam non cum illo ambulabāt. Ac dein Barnabas
de Barnabas & Paulus ad gentium ſunt apo & Paulus
ſtolatum ſegregati. ❡Et venerunt, & im- »
pleuerunt ambas nauiculas ita vt mergeren »
tur. Harum impletio nauium, vſq; in finē ſæ »
culi creſcit. Sed qꝫ impletæ merguntur, hoc
eſt in ſubmerſione premuntur (non em̄ ſub
merſę, ſed tamen ſunt periclitatę) Apoſtolus
exponit dicens. In nouiſſimis diebus erunt tē
pora periculoſa, & erūt homines ſeipſos amā-
tes &c. Nam mergi naues eſt, homines in ſæ Mergi na
culum, ex quo elati per fidem fuerāt, morum ues.
prauitate relabi. Quales & ipſe Petrus adhuc
in infirmitate poſitꝰ, hoc loco demōſtrat. Vn
de ſequitur. ❡Qđ cum videret Simō Petrꝰ, »
procidit ad genua Ieſu dicens. Exi a me, quia »
homo peccator ſum domine. Quia carnales »
quiq; in eccleſia regimen ſpiritalium, in qui
bus maxime Chriſti perſona eminet, a ſe quo
dammodo repellunt. Non enim hoc voce lin
guę dicunt bonis miniſtris dei vt eos a ſe re-
pellant, ſed voce morum & actuum ſuorum
ſuadēt a ſe recedi, ne p̱ bonos regantur, et eo
vehementiꝰ quo deferunt eis honorem, & tm̄
factis ſuis a ſe recedere ammonēt. Vt honori
ficētiā eorū ſignificauerit Petrus, cadēs ad pe
des dn̄i. Mores aūt in eo qđ ait. Exi a me dn̄e,
q̄a peccator hō ſum. Qđ tm̄ quia nō fecit dn̄s
non em̄ receſſit ab eis, ſed eos ſubductis naui
bus ad litus p̄duxit, ſignificat in bonis & ſpi
ritalibꝰ viris non eſſe oportere hāc voluntatē
vt peccatis turbarū commori, quo quaſi ſecu
rius tranquilliuſq; viuant, munus eccleſiaſti
cum deſerāt. ❡Et ait ad Simonem Ieſus. No- »
li timere. Confortat dominus timorē carna- »
liū, animoſq; fragilium conſolando erigit, ne Timere
quis vel de ſuę conſcientia culpę tremēs, vel vetat.
de aliorum innocētia ſtupens, ſanctitatis iter
formidet adgredi. Qđ aūt ſequit̄, ❡Ex hoc iā »
homines eris capiens. Ad ipſum Petrū ſpecia »
liter p̱tinet. Exponit em̄ ei dn̄s, q̄d hęc captu
ra piſcium ſignificet. Qꝫ videlicet ipſe ſicut
nūc p̱ retia piſces, ſic aliq̄n p̱ verba ſit captu-
rus hoies. Totuſq; facti huius ordo, q̄d in ec-
cleſia cuiꝰ ipſe typū tenet, cotidie gerat̄ oſten
dat. Qđ vero ſubiūgit̄, ❡Et ſubductis ad ter »
rā nauibꝰ relictis omnibus ſecuti ſunt eum. »

Poteſt ſignificare finem temporis,quo ab hu
iuſmodi ſalo q Chriſto inhęſerit pcnitꝰ receſ
ſuri ſunt.Sciendum eſt autem hác eādē non
eſſe lectionē qua Matthęus & Marcus binos
de nauiculis piſcatores,primo Petrum & An
dream,deíde filios Zebedęi a dño narrāt eſſe
vocatos. Nō.n.eos Lucas nūc a dño vocatos
Hoies capiens. ſed tantū Petro fuiſſe pdictū φ hoies eēt ca-
pturus inſinuat . Qđ non ita dictū eſt,quaſi
iam piſces nunq̄ eſſet capturus.Nam & poſt
reſurrectionem dñi legimus eos eſſe piſcatos.
Vnde datur ītellegi,eos ad capturam piſciū
ex more remeaſſe,vt poſtea fieret qđ Matthę
us & Marcus narrant,quādo eos binos voca
uit.Tunc enim non ſubductis ad terrā naui-
bus tanq̄ cura redeundi , ſed ita eum ſecuti
ſunt, tanq̄ vocantem ac iubentem vt ſeque-
rentur.

Ca.XVI. ET factum eſt cum eſſet in vna ciuita-
» tum,& ecce vir plenus lepra.Et vidēs
» Ieſum, & procidens in faciem , roga-
» uit eum dicens.Domine ſi vis potes me mun
» dare.Bene vbi leproſus mundatur,certꝰ non
Leproſi mūdatio nō q̄rit locū certū. exprimitur locus , vt oſtendatur non vnum
populum ſpecialis alicuius ciuitatis,ſed oīm
populos fuiſſe ſanatos.Et q̄a dominꝰ ait, Nō
veni ſoluere legem ſed adimplere,ille qui ex-
cludebatur a lege, purgari ſe dñi poteſtate p
ſumens,non ex lege ſed ſupra legē eſſe gratiā
iudicabat,quæ leproſi maculam poſſit ablue
re.Verū vt in domino poteſtatis auctoritas,
ita in illo fidei cōſtātia declarat̃.Ille in faciem
pcidit,qđ humilitatis eſt & pudoris,vt vnuſ
quiſq; de ſuę vitę maculis erubeſcat.Sed con
feſſionem verecundia non repreſſit , oſtendit
vulnus,remediū poſtulauit. Et ipſa religiōis
& fidei plena cōfeſſio eſt.Si vis(inquit)potes
me mundare.In voluntate dñi, tribuit pote-
ſtatē. De voluntate aūt dñi non quaſi pieta-
tis incredulus dubitauit, ſed quaſi conluuio
» nis ſuę conſcius nō præſumpſit.¶Et extēdēs
» manum,tetigit illū dicens . Volo,mundare.
» Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo. Nihil me-
Opꝰ & pceptū dei. diū eſt iter opus dei atq; pceptū,q̄a in pcepto
eſt opus.Deniq; dixit,& facta ſunt. Vides igi
tur qđ dubitari nō pōt, q̄a volūtas dei pote-
ſtas eſt.Si ergo volūtas eiꝰ poteſtas eſt,q vniꝰ
volūtatis aſſerunt,vnius vtiq; aſſerūt poteſta
tis.Itaq; quaſi habens poteſtatē ſanandi,& iu
bēdi auctoritatē,operandi teſtimonium nō re
fugit.Volo eñ dicit,propter Fotinū. Impat,
pter Arrium.Tangit , propter Manichęū.
Et lex quidem tangi leproſos prohibet,ſed q
dñs legis eſt, non obſequit̃ legi,ſed legē facit.
Non ergo ideo tetigit,quia ſine tactu mūda-
re nō poterat,ſed vt pbaret quia ſubiectꝰ nō
erat legi, nec contagium timebat vt hoies,
ſed quia contaminari non poterat qui alios
liberabat,lepra tactu dñi fugaretur quæ ſole
bat contaminare tangētem.Simulq; illud mi
rabile , φ eo ſanauit genere , quo fuerat ob-
ſecratus.Si vis potes me mundare.Volo,(in
quit)mūdare.Habes volūtatē,habes etiā † pie † poteſtatem
tatis effectum.¶Et ipſe pcepit illi, vt nemini »
diceret.Quare pcipitur nemini dicere,niſi vt »
doceret non vulganda noſtra beneficia ſed p Dicere cur vetet.
menda?vt non ſolum a mercede abſtineamꝰ
pecunię,ſed etiam gratię. ¶Sed vade,oſtende »
te ſacerdoti,& offer pro emundatione tua ſi »
cut pręcepit Moyſes in teſtimoniū illis.Oſtē- »
dere ſe ſacerdoti iubetur, vt intellegeret ſa- Oſtēdere ſe ſacerdoti.
cerdos eum non legis ordine, ſed gratia Dei
ſupra legē eſſe curatum:Offerre autem ſacri
ficium,vt oſtenderet dominus quia legē non
ſolueret, ſed impleret , qui ſecundum legem
gradiēs ſupra legem ſanaret eos,quos reme-
dia legis nō ſanauerant.Et bene addidit In te
ſtimoniū illis. hoc eſt ſi deo credāt,ſi impieta
tis lepra diſcedat . Q; ſiquē mouet quō dñs Moſaicum ſacrificium quō pbet dominus.
Moſaicum videat̃ approbare ſacrificiū,cū id
nō receperit eccleſia,meminerit nondum eſſe
cœpiſſe ſacrificiū ſanctū ſanctorꝝ qđ corpus
eius eſt.Nondū eñ obtulerat in paſſiōe holo
cauſtū ſuum.Nō aūt oportebat auferri ſigni
ficātia ſacrificia,priuſq̄ illud qđ ſignificabat
cōfirmatū eſſet cōteſtatione apoſtolorū præ-
dicantium , & fide credentium populorum.
Quia vero typice vir iſte peccatis languidū
genus deſignat humanū,recte nō ſolū lepro-
ſus,ſed & plenus lepra deſcribit̃. Oēs eñ pec
cauerūt,& egēt gloriā dei.Illā ſcilicet,vt extē
ta manu ſaluatoris,hoc eſt incarnato dei ver
bo humanāq; contingente naturā ab erroris
priſci varietate mūdent̃,poſſintq; cū Apoſto
lis audire. Iam vos mundi eſtis,propter ſer-
monem quē locutꝰ ſum vobis . & qui diutiꝰ
abominabiles a populi dei erāt caſtris ſecreti,
iā aliquando tēplo reddi,& ſacerdoti queant
offerri,illi vtiq; cui dr̃. Tu es ſacerdos i ęter-
num.Audientes ab apoſtolo,Templū eñ dei
ſanctū eſt,quod eſtis vos.Offerātq; p emūda
tiōe ſua ſicut pręcepit Moyſes,ideſt exhibeāt
corpora ſua hoſtiam viuentem ſanctam deo
placentem . ¶Perambulabat autē magis ſer- »
mo de illo,& conueniebant turbæ multæ vt »
audirent,& curarentur ab infirmitatibꝰ ſuis. »
Vniꝰ perfecta ſaluatio,multas ad dñm cogit
turbas.Vt eñ ipſe ſe exteriꝰ interiuſq; doce-
ret eſſe ſanatum,nequaq̄ perceptum benefi-
cium vel ab ipſo a quo acceperat iuſſus tacet;

Quin potius vt Marcꝰ narrat, euãgeliſtę functus officio, mox egreſſus cœpit prędicare & diffamare ſermonē, ita vt iã nõ poſſet manifeſte in ciuitatē introire, ſed foris in deſertis locis eſſe, & cõueniebãt ad eum vndiq̃. Vnde merito q̃rit, quidnã ſit ꝙ dñs nõnulla q̃ geſſit abſcõdi iuſſit, & nec ad horã potuerũt abſcondi. Nũquid enim vnigenitus filius patri & ſpũi ſancto coæternꝰ, hac in re velle habuit qđ implere nõ potuit? Sed notãdũ ꝙ redemptor noſter ꝑ mortale corpus omne qđ egit, hoc nobis in exẽplo actionis ꝓbuit. Miraculum nanq̃ faciens & taceri iuſſit, & tñ taceri non potuit. Vt videlicet electi eius exẽpla doctrinę illiꝰ ſequẽtes, in magnis q̃ faciũt latere quidem in voluntate habeant, ſed vt ꝓſint aliis, prodantur inuiti. Quatenus & magnę humilitatis ſit ꝙ ſua opera taceri appetunt, & magnę ſublimitatis ſit, ꝙ eorũ opera taceri non poſſunt. Non ergo dñs voluit q̃cq̃ fieri & minime potuit, ſed qđ velle eius membra debeãt, quidve de eis etiã nolẽtibꝰ fiat, doctrinę magiſterio exemplum dedit.

Tacere iuſſit dñs miraculum.

,, ¶Ipſe aũt
,, ſecedebat in deſertum, & orabat. Q̃ ſecedit orare, nõ ei naturę tribuas q̃ dicit, volo, mundare, & curabat ab infirmitatibꝰ, ſed ei q̃ extẽdens manũ tetigit leproſum. Non quo iuxta Neſtoriũ gemina ſit filii ꝑſona, ſed quo eiuſdẽ perſonę ſicut naturæ, ſic & operatiões ſint duę. Aliter. Q̃ in vrbe miracula facit, in deſerto vero vel in mõte (vt ĩfra legit̃) orãdo ꝑnoctat, vtriuſq̃ vitę nobis, & actiuę.ſ. & contemplatiuæ documẽta ꝓmonſtrat, vt nec cõtemplationis ſtudio q̃s proximorũ curam negligat, nec cura ꝓximorũ immoderatiꝰ obligatus, cõtẽplatiõis ſtudia derelinquat. Quatenꝰ nec amorẽ dei ꝓpediat amor ꝓximi, nec amorẽ proximi q̃a tranſcendit abiiciat amor dei. In mõte quippe orare eſt, relictis infimarũ cogitationũ curis, tota mente quẽlibet ad ęterna ſupnę cõtẽplatiõis gaudia feſtinare. In deſertũ ſecedere & orare eſt, exſurgẽtẽ intrinſecus ſtrepitũ terrenorũ deſideriorũ ꝓmere, & q̃dã ſibi cũ dño intra ſe ſecretũ q̃rere, vbi cũ illo exteriore ceſſante tumultu, ꝑ interna deſideria ſilenter loquatur.

Orare vtri naturæ in Chriſto cõueniat.

Ca.XVII.

,, ET factũ eſt in vna dierũ, & ipſe ſedebat docens, & erant Phariſæi ſedentes &c. Vbi dñs ſedens docuerit q̃ñ Scribis & Phariſęis cõſedẽtibus paralyticũ curauit, Lucas breuiandi gratia ꝓterit, ſed Matthæus & Marcus q̃ narrant q̃ſtionẽ facere vident̃. Q̃m quidem Matthęus in ciuitate ſua, Marcus in Capharnaũ hoc eũ feciſſe teſtant̃. Quę difficilius ſolueret̃, ſi Matthęus etiã Nazareth nominaret. Nunc vero vel ipſa Galilæa in qua erat Nazareth, intellegenda eſt dicta ciuitas Chriſti, ad diſtinctionem videlicet regionis tranſmarinæ Geraſenorũ, de qua trãſfretãdo ſicut Matthæꝰ ſcribit venerat Galilęam. Vel certe ipſa Capharnaũ ciuitas Chriſti ẽ dicta, quã nõ naſcendo ſed virtutibus inluſtrando ſuam ipſe fecerat.

Euang. concord.

¶Et ecce viri portantes in ,,
lecto hominem qui erat paralyticus, & quęre ,,
bant eum inferre & ponere ante eum. ,,

Curatio paralytici huius, animæ poſt diuturnam inlecebræ carnalis inertiam ad Chriſtũ ſuſpirantis indicat ſaluationem. Quæ primo oĩm miniſtris qui eam ſubleuent & Chriſto adferant, ideſt bonis doctoribus qui ſpem ſanationis opemq̃ interceſſionis ſuggerant, indiget. Qui bene Marco narrante quattuor fuiſſe reperiuntur, ſiue quia quattuor euãgelii libris omnis prędicantium virtus, omnis ſermo firmatur, ſeu quia quattuor ſunt virtutes quibus ad promerendam ſoſpitatem fiducia mẽtis erigitur. De quibus in æternę ſapiẽtię laude dicitur. Sobrietatẽ enim & ſapientiam docet, & iuſtitiam & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibꝰ. Quas nõnulli verſis nominibus, prudentiam, fortitudinem, tẽperantiam, & iuſtitiam appellant.

Paralytici curatio

¶Et nõ in- ,,
uenientes qua parte illum inferrent præ tur ,,
ba, aſcenderũt ſupra tectum per tegulas. ,,

Deſiderant paralyticũ Chriſto offerre, ſed turba interpoſita ab omni parte recluduntur. Quia ſæpe anima poſt infimi corporis deſidiã ad deũ reſipiſcens, ſupernæq̃ gratię remedio cupiens innouari, priſcæ conſuetudinis obſtaculo retardatur. Sæpe inter ipſas oratiõis ſecretæ dulcedines, & quaſi ſuaue cũ domino conloquium, turba cogitationum interueniens aciem mẽtis ne Chriſtus videatur intercludit. Et quid inter hęc agendum? non vtiq̃ in infimis exterius qua turbæ tumultuãtur remanendum, ſed tectũ domus in qua Chriſtus docet aſcendendum, ideſt ſacrę ſcripturę ſublimitas eſt appetenda, lexq̃ dñi cũ Pſalmiſta die noctuq̃ meditanda. In quo enĩ corrigit iuuenior viam ſuam? in cuſtodiendo, inquit, ſermones tuos.

Turba impediens.

¶Et ſummiſerunt illum ,,
cum lecto in medium ante Ieſum. ,,

Patefacto tecto æger ante Ieſum ſummittitur, quia reſeratis ſcripturarũ myſteriis ad notitiã Chriſti peruenitur, hoc eſt ad eiꝰ humilitatẽ fidei pietate deſcenditur. Et bene domus Ieſu tegulis contecta deſcribitur, quia ſub contemptibili litterarũ velamine ſi adſit qui reſeret doctor, diuina ſpiritalis gratiæ virtꝰ inuenietur. Q̃ autem cum lecto deponit̃, ſignificat

Literarũ velamen.

ab homine in iſta carne adhuc cõſtituto Chri
,, ſtum debere cognoſci. ¶Quorũ fidẽ vt vidit,
,, dixit. Homo, remittuntur tibi peccata tua.
Peccata prius reſoluit.
Hominem dominus a paralyſi curaturus pri
mo peccatorũ vincula diſſoluit, vt oſtẽderet
eum ob nexus culparũ artuum diſſolutione
damnari, nec niſi his relaxatis mẽbrorũ poſſe
recuperatione ſanari. *Sic* & illi paralytico qui
iuxta probaticã piſcinam diu motũ aquę fru
ſtra prę ſtolabatur, ſanato a domino dicitur,
Ecce ſanus factus es, iam noli peccare ne dete
rius tibi aliquid cõtingat. Et bene is cui pec-
cata dimittebantur homo vocatur, qui hoc
ipſoq; homo erat non poſſet dicere nõ pecca
ui, ſimul etiam vt ille qui homini dimittebat
intellegeretur deus. Intuendũ ſane quanti ꝓ-
pria cuiuſq; fides apud deũ valeat, vbi tãti va
luit aliena, vt totus homo repente ideſt exte-
rius interiuſq; iam ſaluatus exſurgeret, alio-
,, rũq; merito, aliis laxarentur errata. ¶Et cœ
,, perunt cogitare ſcribę & Phariſæi dicentes.
,, Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias? Quis
,, poteſt dimittere peccata niſi ſolus deus? Verũ
Dimittere peccata.
dicunt ſcribę, quia nemo dimittere peccata
niſi deus poteſt. qui per eos quoq; dimittit, q
bus dimittẽdi tribuit poteſtatẽ. Et ideo Chri
ſtus vere deus eſſe probatur, quia dimittere
peccata quaſi deus poteſt. Verũ deo teſtimo-
nium reddunt, ſed perſonam Chriſti negãdo
falluntur. Errant itaq; Iudęi, qui cũ Chriſtum
& deũ eſſe & peccata dimittere poſſe credãt,
Ieſum tñ Chriſtum eſſe nõ credũt. Sed multo
demẽti⁹ errãt Arriani, qui cũ Ieſum & Chri
ſtum eſſe, & peccata poſſe dimittere euãgelii
verbis deuicti negare non audeant, nihilomi
nus tamẽ deũ negare non timẽt. At ipſe per
fidos ſaluare deſiderans, & occultorum cogni
tione, & virtute operum, deum ſe eſſe manife
,, ſtat. ¶Reſpondens enim, dixit ad illos. Quid
,, cogitatis in cordibus veſtris? Eidẽ nanq; deo q
dicit, Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniqui
tates tuas, ſapiẽtiſſimus orator ait, Tu enim
ſolus noſti corda omniũ filiorũ hominum. Ea
dem ergo inquit maieſtate & potentia qua co
gitationes veſtras intueor, poſſum & homini
bus delicta dimittere. Ex vobis intellegite, qd
,, paralyticus cõſequat. ¶Quid eſt facilius dice
,, re, dimittũtur tibi peccata, an dicere, ſurge &
,, ambula? Vtrũ ſint paralytico peccata dimiſſa
ſolus nouerat qui dimittebat. Surge autẽ &
ambula, tã ille qui ſurgebat, q̃ ii q ſurgentẽ
videbant adprobare poterant. Fit igitur car
,, nale ſignum, vt probetur ſpiritale. ¶Vt autẽ
,, ſciatis, quia filius hominis poteſtatẽ habet in
,, terra dimittere peccata. Si & deus eſt iuxta

memoratũ Eſaię teſtimoniũ, qui delet iniqui
tates noſtras, & filius hominis poteſtatem ha
bet in terra dimittendi peccata, ergo idẽ ipſe
& deus & filius hominis eſt, vt & homo Chri
ſtus per diuinitatis ſuę potentiam dimittere
peccata poſſit, & idem deus Chriſtus per hu
manitatis ſuę fragilitatẽ pro peccatoribus mo
ri. ¶Ait paralytico. Tibi dico, ſurge. tolle le- ,,
ctum tuũ, & vade in domũ tuã. *Spiritaliter* ,,
de lecto ſurgere eſt, animã ſe a carnalibus deſi
deriis, vbi ęgra quieſcebat, abſtrahere. Lectum
vero tollere eſt, ipſam quoq; carnẽ per conti
nentię frena correptã, ſpe cæleſtiũ præmiorũ
deliciis priuare terrenis. Ipſe eſt enim lectus q
per ſingulas noctes lauatur a Dauid, ideſt ꝑ
vniuſcuiuſq; noxę maculis digno pœniten
tię flumine caſtigatur. Sublato autẽ lecto do
mum ire, ad paradiſum redire eſt. Ipſa eſt eñ Paradiſus.
vera domus, quę hominẽ prima ſuſcepit, nõ
iure amiſſa, ſed fraude, tandẽq; reſtituta per
eum qui fraudulento hoſti nihil debuit. Ali-
ter. Sanus qui lãguebat lectũ reportat domũ
cũ anima peccatorũ remiſſione accepta, ad in
ternã ſui cuſtodiã cũ ipſo ſe corpore refert, ne
poſt veniã quid vnde iterũ iuſte feriatur ad
mittat. ¶Et cõfeſtim ſurgẽs corã illis tulit in ,,
quo iacebat, & abiit in domũ ſuã magnificans ,,
deum &c. Mira diuinę potẽtię virtus, vbi nul ,,
la tẽporis interueniente morula, iuſſa ſaluato
ris ſalus feſtina comitatur. Merito qui adfue
rant, damnatis blaſphemię iaculis ad laudem
tantę maieſtatis ſtupentia corda conuertunt.

ET poſt hęc exiit & vidit publicanũ no Ca.XVIII.
mine Leui ſedentẽ ad teloneũ, & ait illi. ,,
Sequere me. Idẽ Leui qui Matthę⁹ eſt, ,,
ſed Lucas Marcuſq; propter verecundiam & Leui.
honorem euangeliſtę noluerunt nomẽ pone-
re vulgatũ. Ipſe autem Matthęus iuxta illud Matthęus.
qd ſcriptũ eſt, Iuſtus accuſator ſui eſt, in pri-
mordio ſermonis Matthęum ſe & publicanũ
nominat. Vt oſtẽdat legẽtib⁹ nullũ debere cõ
uerſum de ſalute diffidere, cũ ipſe de publi-
cano in apoſtolũ, de telonearío in euangeliſtã
ſit repẽte mutatus. ¶Et relictis omnibus, ſur ,,
gens ſecutus eſt eũ. Intellegens Matthęus qd ,,
ſit veraciter dominũ ſequi, relictis omnibus ſe Seq dominũ veraciter.
quitur. Sequi enim, imitari eſt. Ideoq; vt pau
perem Chriſtũ non tam greſſu q̃ affectu con
ſectari potuiſſet, reliquit propria qui rapere ſo
lebat aliena. Perfectãq; nobis abrenunciatio-
nis ſæculi formã tribuens, nõ ſolũ lucra reli-
qt vectigaliũ, ſed & periculũ cõtẽpſit qd eue
nire poterat a principibus ſęculi, quia vectiga
lium rationes imperfectas atq; incõpoſitas re
liquerit. Tanta enim cupiditate ſequendi do

minum ductus eſt,vt in nullo prorſus huius
vitę reſpectum vel cogitationē ſibimet reſer-
uauerit.Propter q̄d iuſta mercede dū huma
na ſedulus negotia deſerit,dominicorū fidelis
,, diſpenſator meruit eſſe talentorū.¶Et fecit ei
,, conuiuium magnum Leui,in domo ſua.Qui
domicilio Chriſtū recipit īterno, maximis de
lectationibus exuberantiū paſcitur volupta-
tum.Itaq; dominus libenter ingreditur,& in
eius qui crediderit recubit affectū,& hoc eſt
bonorū operū ſpiritale conuiuiū,quo diues po
,, pulus eget,pauper epulatur.¶Et erat turba
,, multa publicanorū & aliorū qui cū illis erant
,, diſcūbentes. Viderant publicanū a peccatis
ad meliora conuerſum, locū inueniſſe poeni-
tentię,& ob id etiā ipſi nō deſperant ſalutem.
,, ¶Et murmurabant Phariſęi & ſcribę eorum
,, dicentes ad diſcipulos eius.Quare cū publica
,, nis & peccatoribus mādúcatis & bibitis?Con
uiuantibus cū domino publicanis , Phariſæi
murmurantes de ieiunio gloriātur. Vbi pri-
Legis & gratiæ di ſtantia. mo legis & gratię quanta ſit diſtātia declara
tur.Quia qui legem ſequūtur,ieiunę mentis
famē patiantur ęternā.Qui vero verbū in in
terioribus animę receperunt alimēti cæleſtis,
& fontis vbertate recreati,eſurire & ſitire nō
poſſint.Deinde retributionis futurę ſpecies p̄
figuratur, quādo epulantibus cū Chriſto ele
ctis perfidia ſuperborum ieiuna torquebitur.
Quib9 dicit. Meretrices & publicani præce-
Matthæi electio. dunt vos in regno dei. Q; ſi per Matthęi ele
ctionem fides gentiū quę prius mundi lucris
inhiabant, ſed nunc corpus Chriſti ſedula de
uotione reficiunt,exprimitur , profecto ſuper
cilium Phariſæorū Iudęorū inuidiam qua de
,, gētium ſalute torquētur inſinuat.¶Et reſpō
,, dens Ieſus,dixit ad illos. Non egent qui ſani
,, ſunt medico,ſed qui male habēt.Nō veni vo
,, care iuſtos,ſed peccatores in poenitentiā.Sug
gillat ſcribas & Phariſęos, qui iuſtos ſe putan
tes,peccatorū conſortia declinabant.Seipſum
nāq; medicū dicit,qui miro medicādi genere
vulneratus eſt propter iniquitates noſtras,&
Sani. liuore eius ſanati ſumus.Sanos autē & iuſtos
appellat eos,qui ignorantes dei iuſtitiā & ſuā
volentes conſtituere,iuſtitię dei nō ſunt ſubie
cti,qui ex lege pręſumentes,euangelii gratiā
non quærūt.Porro male habentes & peccato
res vocat eos,qui ſuę fragilitatis conſcientia
deuicti,nec per legē iuſtificari poſſe videntes,
Chriſti ſe gratię poenitēdo ſubmittunt . Vbi
ſimul oſtenditur ꝙ non in priſtinis vitiis per
manentes,vt Phariſęi & ſcribę murmurabāt,
ſed poenitentiam agentes publicani venerint
ad Ieſum: & ipſe quoq; Ieſus conuiuia pecca
torū vt occaſionē haberet docendi, & ſpirita-
les inuitatoribus ſuis pręberet cibos, adire di
gnatus ſit.Deniq; cū frequenter pergere ad
conuiuiū deſcribatur,nihil refertur aliud,niſi
quid ibi fecerit,quid docuerit,vt & humilitas
domini eūdo ad peccatores,& potētia doctri
nę eius in poenitentiū cōuerſione mōſtretur.
¶At illi dixerunt ad eum.Quare diſcipuli Io ,,
annis ieiunant frequenter,& obſecrationes fa ,,
ciunt,ſimiliter & Phariſęorū,tui autē edunt ,,
& bibunt?Matthęus refert,ipſos Ioannis diſci Euang.
pulos hęc dixiſſe ſaluatori, vnde patet vtroſ concord.
ꝙ cōiūctos hac eū quęſtione pulſaſſe. Vbi Io
annis maxime reprehendēdi diſcipuli nō ſolū
de ſui iactantia ieiunii, verū quia calūniaban
tur quē ſciebant a magiſtro prędicatū,& iun
gebantur Phariſæis quos ab eo nouerāt con
dēnatos.Spiritaliter autē diſcipuli Ioannis & Diſcipuli
Phariſęorū ieiunant,Chriſti autē edunt & bi Ioannis.
bunt,quia ſiue opera quis legis ſeu traditio-
nes ſequatur hominū,ſiue ipſum etiā Chriſti
pręconium aure tantū percipiat corporis, ſpi
ritalibus abſtinēs bonis ieiuno corde tabeſcit.
Qui vero Chriſti mēbris fideli incorporatur
amore,non poteſt ieiunare , quia carne ipſius
epulatur & ſanguine.Aliter.Ioannes vinū &
ſicerā nō bibit,dominus cū publicanis & pec-
catoribus manducat & bibit , quia ille abſti-
nentia meritū auget,cui potētia nulla natu-
rę,dominus autē cui naturaliter ſuppetebat
delicta donare,cur eos declinaret quos abſti-
nētibus poterat reddere puriores? Sed ieiuna
uit & Chriſtus,ne pręceptū declinares. Man
ducauit cū peccatoribus,vt gratiā cerneres,
agnoſceres poteſtatē. ¶Quibus ipſe ait.Nun ,,
quid poteſtis filios ſponſi dū cū illis eſt ſpon- ,,
ſus facere ieiunare? Veniēt autē dies,& cum ,,
ablatus fuerit ab illis ſponſus,tunc ieiunabūt ,,
in illis diebus.Spōſus Chriſtus,ſponſa eccleſia ,,
eſt.De hoc ſancto ſpiritaliq; cōnubio,apoſtoli Sponſus
ſunt creati. Vnde bene Marcus euangeliſta fi Chriſtus.
lios eos appellat nuptiarū,nō tātum ſpōſi ſed
etiā ſponſę , volens intellegi quia per lauacri
regenerationē,in ius diuinę generationis ad
ſumpti ſunt.Qui ieiunare ac lugere non poſ
ſunt quādiu ſponſum in thalamo vident, &
ipſum ſciūt eſſe cū ſpōſa . Quādo vero tranſ
ierint nuptię, & paſſionis ac reſurrectionis tē
pus aduenerit,tunc ſpōſi filii ieiunabūt. Q;
autē Lucas nō ait vt cęteri, Nūquid poſſunt
filii ſponſi aut nuptiarū ieiunare vel lugere,
ſed nūquid poteſtis filios ſponſi facere ieiuna-
re,eleganter intimauit eoſdē ipſos qui loque
bantur fuiſſe facturos,vt lugentes ieiunarent
filii ſponſi,quoniā ipſi eſſent ſponſum occiſu

Spõſi ab ſentię lu ctus. ri. Notandũ vero hunc luctũ abſentiæ ſponſi non nũc tantũ, ideſt poſt mortẽ reſurrectionẽ q; eiuſdẽ ſponſi, ſed & ante incarnationẽ illius per totũ huius ſæculi tẽpus eſſe celebratum. Prima quippe tempora eccleſię ante virginis partũ ſanctos habuere, qui deſiderarẽt incar nationis Chriſti aduentũ. Iſta vero tẽpora ex quo aſcendit in cælum ſanctos habent, qui de ſiderent eius manifeſtationẽ ad viuos & mor tuos iudicandos. Neq; hic deſiderabilis eccle ſię luctus requieuit aliquantũ, niſi q̃diu hic cum diſcipulis in carne verſatus eſt. Iuxta le ges autẽ Tropologię ſciendũ, q; q̃diu ſpõſus nobiſcũ eſt, & in lætitia ſumus, nec ieiunare poſſumus nec lugere. Cũ aũt ille propter pec cata a nobis receſſerit & auolauerit, tunc in dicendũ ieiuniũ, tunc recipiendus eſt luctus.

,, ¶Dicebat autẽ & ſimilitudinẽ ad illos. Quia
,, nemo cõmiſſuram a veſtimẽto nouo, immit-
,, tit in veſtimentũ vetus. Alioquin & nouum
,, rumpit, & veteri nõ cõuenit cõmiſſura a no
,, uo.

Ieiunii rõ Cũ interrogatus eſſet dominus cur diſci- puli eius nõ ieiunarent, reſpondit carnales ad huc quoſq; & necdũ paſſionis reſurrectionis q; ſuę fide ſolidatos, non poſſe ſeueriora ieiu nia & cõtinẽtię ſuſtinere pręcepta, ne per au ſteritatẽ nimiã, etiã credulitatẽ quã habere vi debantur amittant. Ipſos ergo adhuc diſcipu los tanq̃ vetera veſtimenta dicit, quibus incõ uenienter nouus pãnus aſſuitur, ideſt aliqua particula doctrinę quę ad nouę vitę tẽperan- tiam pertinet. Quia ſi hoc fiat, & ipſa doctri- na quodã modo ſcinditur, cuius particula q̃ ad ieiuniũ ciborũ valet, inopportune tradit. Cum illa doceat generale ieiuniũ nõ a concu piſcentia ciborum tãtum, ſed ab omni lætitia tẽporaliũ delectationũ, cuius quaſi pannum ideſt partẽ aliquã quę ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veteri cõſue tudini deditis impertiri. Quia & illinc quaſi conſciſſio videtur fieri, & ipſi vetuſtati nõ cõ uenit.

,, ¶Et nemo mittit vinũ nouum in vtres
,, veteres. Alioquin, rũpit vinum nouũ vtres, &
,, ipſum effunditur, & vtres peribunt. Sed vi-
,, num nouum in vtres nouos mittendũ eſt, &
,, vtraq; conſeruãtur.

Vtres veteres. Eoſdem quoq; veteribus comparat vtribus, quos vino nouo ideſt ſpiri talibus præceptis facilius diſrumpi, q̃ id poſ ſe continere dicit. Erunt autẽ iam vtres noui cum poſt aſcenſum domini deſiderio cõſola- tionis eius orando & ſperando innouantur. Tunc enim acceperũt ſpiritũ ſanctũ, quo im- pleti cũ linguis omnibus loquerentur, a Iudę is neſcientibus ſed tamen vere atteſtantibus dictum eſt, quia muſto pleni ſunt iſti. Nouũ enim vinum iam nouis vtribus venerat, hoc eſt ſpiritus ſancti feruor ſpiritaliũ corda reple uerat. Aliter. Cauendũ doctori ne animę non dum renouatę, ſed in vetuſtate malitię perdu ranti, nouorum myſteriorũ ſecreta cõmittat.

¶Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouũ. Di ,,
cit enim, vetus melius eſt. ,,

Iudęos ſignificat, q bus vitę veteris ſaliua imbutis, nouę gratię p̃ cepta ſorduerant. Quia profecto maiorũ tra- ditionibus commaculati, dulcedinem ſpirita lium verborũ percipere nequaq̃ valebant.

CAP. VI.

FActum eſt autẽ in ſabba- Cap. XIX.
to ſecundo primo cũ trãſ ,,
iret per ſata, vellebant ,,
diſcipuli ei9 ſpicas, & mã ,,
ducabant confricãtes ma ,,
nibus. ,,

Hoc eſt qd̃ Marc9 ait, quia diſcipuli propter nimiam eorum qui veniebant vt curarentur importunitatem, ne mãducandi quidẽ ſpatiũ habebant, & ideo quaſi homines eſuriebant. Q; autẽ ſpicas ſegetum manibus cõfricãt, & inediam conſolantur, vitę auſterioris indiciũ eſt, non pręparatas epulas, ſed cibos ſimplices quærentium. Et nota q; primi apoſtoli ſalua toris litterã ſabbati deſtruunt, aduerſum He bionitas, qui cum cęteros recipiant apoſtolos Paulũ quaſi tranſgreſſorem legis repudiant. Vnde bene Lucas diẽ quo ſabbati littera ſol ui cœperat, δευτεροπρωτον hoc eſt ſecundo Sabbati rõ. primum ſabbatum nuncupat, volẽs intimare ſabbati legalis obſeruãtiam ceſſare vltra debe re, & naturalis ſabbati libertatẽ quę ad Moyſi vſq; tẽpora cæterorũ dierũ ſimilis erat, opor- tere reſtitui. Vt ſicut eccleſiam nõ circunci- ſio vel cęremonię legis, ſed fides Abrahæ qua in præputio iuſtificatus eſt, per dilectionẽ ope rata ſaluat, ita hanc etiam nõ aliud q̃ ſpirita le ſabbatũ, quo & ipſe Abrahã ſemper a ſerui li ideſt noxia vacabat actione, per ſeptiformẽ ſpiritus ſancti gratiã deo commendet. Huius itaq; temporis ſabbatum, quo ſicut in cęteris diebus vtilia quęq; licet operari, ad diſtinctio nem iudaici ſabbati quo non licet facere, non ligna colligere, non alia quęlibet neceſſaria fa cere licebat, ſecũdo primũ appellat. Primum videlicet hoc a ſecũdo prælatum ſiue tẽporis ordine, quia per innumera ante legem ſęcula quomodo nunc agitur a patribus agebatur, ſeu certe gratię munere ſignificans, vt nil ali ud ſecundo primum, q̃ inferiori ſuperius in- tellegas eſſe ſabbatum. Nam & primus ho- mo de terra terrenus, ſecundus homo de cęlo cæleſtis. Nec tamẽ errat ſiqui dominũ Ieſum

Christum ſecũdo primũ Adam velit appella
re,qui merito ſcilicet & gratia nõ humanę na
tiuitatis ordine primũ pręceſſerit Adã.iuxta
qđ de illo ꝓcurſor ſuus ait,Qui poſt me venit
ante me factus eſt,quia prior me erat. Poteſt
Sabbato ſecundo primo,
& ita in ſabbato ſecundo primo dictũ intelle
gi , vt vnũ idẽꝗ noui teſtamenti ſabbatũ, &
ſecundũ & primũ ſit.Secũdũ,quia poſt legale
ſabbatum a nobis obſeruatur.Primũ, quia &
ante decreta legis a iuſtis obſeruabatur anti
quis.Myſtice autẽ diſcipuli per ſata tranſeũt,
illa videlicet,de quibus dominus ait . Leuate
oculos veſtros,& videte regiones, quia albæ
ſunt iam ad meſſem,& qui metit, mercedem
accipit. Et ideo nihil meliꝰ eſurire,ꝗ̃ ſalutem
intellegũtur hominũ . quam ipſe meſſorum
primus quondã inter preces eſuriẽs,mox oſtẽ
ſis quas cupiebat dapibus,audit,Surge Petre
occide & mãduca.Et mira ſacramẽti concor
dia,quia & ibi mactari & mãducari iubentur
animalia,& hic confricari & nihilominus mã
ducari ſpicę referũtur.Hoc eſt enim, Mortifi
cate mẽbra veſtra quę ſunt ſuper terram , &
exuite vos veterẽ hominẽ cũ actibꝰ eiꝰ. Quia
non aliter quiſꝗ tranſit in corpus Chriſti,nõ
aliter doctorẽ profectus ſui fructibus paſcit.
Vellere ſpicas.
Vellere itaꝗ ſpicas ẽ,homines a terrena intẽ
tione,qua ſolum mẽtis quaſi radicem fixerãt
eruere.Fricare autẽ manibus,exemplis virtu
tum ab ipſa etiã carnis concupiſcentia, quaſi
folliculis atꝗ integumentis ariſtarũ, purita-
tem mentis exuere . Grana vero manducari
eſt,emundatũ quẽꝗ ab omni inquinamento
carnis & ſpiritus,per ora prędicantiũ,eccleſię
membris incorporari. Et bene hæc diſcipuli
apud Marcũ dominũ pręgredientes egiſſe re
feruntur,quia doctoris neceſſe eſt ſermo præ
cedat,& ſic cor auditoris gratia ſupernę viſi-
,, tationis inluſtret.¶Quidã autẽ Phariſęorum
,, dicebant illis.Quid facitis,qđ non licet in ſab
Euang. concord.
batis?Hæc alii euangeliſtę narrant ipſi domi-
no fuiſſe magis obiecta.Sed ſiue illi, ſiue diſci
pulis eius,ſiue per plures paſſim criminãtes
vtriſꝗ ſint dicta(Neꝗ enim vllus euãgeliſta
falſum ſcribere potuit)tamẽ quia quicquid a
diſcipulis agitur ad eũ reſpicit,cuius in agen
do magiſterium ſequuntur, confeſtim ille iu
xta qđ Eſaias ait,Et arguet in ęquitate ꝓ mã
ſuetis terrę,falſos legis defenſores vetis ſan-
,, ctorũ deuincit exẽplis.Ait enim.¶Nec hoc le
,, giſtis qđ fecit Dauid cũ eſuriſſet ipſe & qui
,, cũ eo erãt,quomodo intrauit in domum dei
,, & panes propoſitionis ſumpſit,& mãducauit
,, & dedit his qui cũ ipſo erant,quos non licet
,, manducare niſi tantũ ſacerdotibus ? Regum

narrat hiſtoria beatum Dauid inſidias Saulis
vitãtẽ ad Abimelech ſacerdotẽ veniſſe in No
be,ſibi ſuiſꝗ cibos periſſe.At ſacerdotẽ panes
cõmunes nõ habentẽ,cũ ſolum primo diſce-
ret mũdos a mulieribus ab heri & nudiuſter
tius fuiſſe pueros,panes cõſecratos ei dare nõ
dubitaſſe, melius arbitratũ propheta dicente
Miſericordiam volo & nõ ſacrificiũ, de famis
periculo homines liberare,ꝗ̃ deo offerre ſacri-
ficium.Hoſtia enim deo placabilis,hominum
ſalus eſt.Opponit ergo dominus Phariſęis ca
lũniantibus,& dicit.Si & Dauid ſanctus eſt,
& Abimelech pontifex a vobis non reprehen
ditur,ſed legis vterꝗ mandatũ probabili ex-
cuſatione trãſgreſſi ſunt,& fames ĩ cauſa eſt, Fames.
cur eandẽ famẽ non probatis in apoſtolis quã
probatis in cęteris?Quãꝗ̃ & in hoc multa diſtã
ria ſit,iſti ſpicas in ſabbato manu confricant,
illi panes comedere leuiticos,& ad ſabbati ſo
lennitatem accedebant . Coquebantur enim
panes propoſitionis ante ſabbatũ, & ſabbato
mane oblati ſuper ſacram mẽſam ponebãtur
bis ſeni ad alterutros cõuerſi,duabus pateris
aureis ſuperpoſitis ture plenis.Quę permane
bant ad aliud ſabbatũ,& tunc pro illis alii de
portabantur,illi vero ſacerdotibus exhibebã
tur.Et ture incẽſo in igne ſacro in quo omĩa
holocauſta fieri ſolebant,aliud tus ſuper alios
duodecim panes adiiciebatur . Qua hora ſu-
perueniens Dauid, paneſꝗ cõſecratos accipi-
ens,oſtendit figurate ſacerdotalem cibũ,ad
vſum trãſiturũ eſſe populorũ: Siue ꝙ omnes
vitã ſacerdotalẽ debemus imitari,ſiue ꝗa oẽs
filii eccleſię ſacerdotes ſunt . Vnguimur eñ
in ſacerdotiũ ſanctum,offerẽtes noſmetipſos
deo hoſtias ſpiritales.¶Et dicebat illis,ꝗa do ,,
minus eſt filius hominis etiã ſabbati.Si inquit ,,
Dauid rex ſacerdotali cibo paſtus excuſabilis
eſt,& iuxta alterius euangelii fidẽ ſacerdotes
ſabbatũ per tẽpli miniſteriũ violantes crimine
carent,quãto magis filius hominis qui verus
rex & verꝰ ſacerdos,& ideo dominꝰ eſt ſabba
ti,euulſarũ ſabbato ſpicarũ noxa nõ tenetur?

Actum eſt autẽ & in alio ſabbato vt in Ca.XX.
traret in ſynagogam & doceret,& erat ,,
ibi homo,& manus eius dextera arida. ,,
Sabbatis pręcipue dominus in ſynagoga do- ,,
cet,operaturꝗ virtutes,non ſolũ propter in- Sabbato docet & opatur virtutes dominus
ſinuandũ ſpiritale ſabbatũ,ſed & propter cele
briorem eo die populi conuentũ.Cui tunc ex
antiqua patrũ inſtitutione moris erat, ꝗa va
care a labore per legem iubebatur,legẽdis au
diendiſꝗ ſcripturis operã date.Iuxta qđ in
actibus apoſtolorũ Iacobus loquitur. Moyſes
enim a diebus antiquis habet qui eum prędi

cent in ſynagogis,vbi per omne ſabbatũ legi-
tur.Nam ſicut hi quibus venandi ars eſt,vbi
feras piſces & volucres plus abundare didice
rint,ibi ſua maxime retia tẽdunt:Ita & domi
nus ſemper docuit in ſynagoga & in templo
quo omnes Iudęi cõueniebant,volens omnes
ſaluos fieri,& ad agnitionẽ veritatis venire.
Homo ſane qui manũ habebat aridam,huma
num genus indicat infœcunditate boni ope-
ris arefactũ,ſed domini miſeratione curatum.
Cuius dextera quę in primo parente dum ve
titæ arboris poma decerperet aruerat,per re-
demptoris gratiam dum inſontes manus in
crucis arbore tẽderet,bonorũ operũ ſuccis eſt
reſtituta ſaluti. Et bene in ſynagoga manus
erat arida,quia vbi ſcientiæ donũ maius, ibi
,, grauius eſt inexcuſabilis noxę periculũ.¶Ob
,, ſeruabant autem ſcribę & Phariſęi ſi ſabbato
,, curaret,vt íuenirẽt accuſare illũ.Quia deſtru
ctionẽ ſabbati quã in diſcipulis arguebãt ꝓba
bili magiſter excuſauerat exẽplo , nũc ipſum
obſeruãdo magiſtrũ calũniari volũt,vt ſi ſab
bato curet,trãſgreſſionis, ſi nõ curet,crudeli
,, tatis aut ĩbecillitatis arguant.¶Ipſe vero ſcie
,, bat cogitationes eorũ.&c.Hoc eſt qđ legim⁹.
Cogitationes nouit dñs. Dñs nouit cogitationes hominũ quoniã vanę
ſunt.Et qđ ſequiť,Beat⁹ homo quẽ tu erudie
ris domine,& de lege tua docueris eũ,de illis
dictum eſt qui legẽ per Chriſtũ adimpletam,
nec nobis carnale per hanc ſed ſpiritale ſabba
,, tum didicerunt eſſe pręceptũ. ¶Ait autẽ ad
,, illos Ieſus.Interrogo vos,ſi licet ſabbato bene
,, facere an male?Præueniens dominus calũniã
Iudęorũ quã ſibi perfida mente parauerant,
arguit eos quia legis præcepta praua inter-
pretatione violarint,æſtimãdo in ſabbato etiã
a bonis operib⁹ feriãdũ,cũ lex a malis abſtine
re iubeat dicens,Omne opus ſeruile nõ facie
tis in eo.ideſt peccatũ.Omnis enim qui facit
peccatũ ſeruus eſt peccati.Eodem pręcepto ſi
mul & futuri ſęculi formã in pręſentibus ad
umbrans,vbi qui per ſex ſæculi huius ætates
bona fecerunt,in ſeptima quiete malorũ tan-
tummodo,non autẽ & bonorũ ſint ferias ha-
bituri.Nã licet ſæcularia opera conquieſcant
non otioſus tamẽ boni operis actus eſt in dei
,, laude quieſcere. ¶Animã ſaluã facere,an per-
,, dere?Hoc eſt hominẽ curare,an nõ. Idẽ eſt qđ
Curare hominẽ. prę miſerat,Bene facere an male. Nõ ꝙ deus
ſumme bonus auctor mali nobis aut perditio
nis eſſe poſſit, ſed ꝙ eius non ſaluare ſcriptu
ræ conſuetudine perdere dicatur.Sicut diciť
induraſſe cor Pharaonis, nõ ꝙ molle obdura
uerit,ſed ꝙ meritis pręcedentibus obduratũ
miſericorditer emollire noluerit. Et nos cum
rogamus ne nos inducat in tentationẽ, proti Inducere in tentationẽ.
nus addendo,Sed libera nos a malo,manifeſte
docemus eius inducere in tentationẽ non eſſe
aliud q̃ non liberare a malo : eius perdere ani
mam eſſe,a perditione ſaluã nõ facere.Si quẽ
vero mouet quare dominus cũ corpus eſſet
curaturus,de animę ſaluatione interrogaue-
rit,intellegat vel animã more ſcripturarum
pro homine poſitã,ſicut dicitur,Hæ ſunt ani
mæ quæ exierunt de femore Iacob,vel ꝙ illa
miracula ꝓpter animæ ſalutẽ faciebat , vel ꝙ
ipſa manus ſanatio ſalutẽ animę ſignificabat,
quę a bonis vt prędixi ceſſans operibus,aridã
quodã modo dextrã habere videbať. ¶Et cir ,,
cũſpectis omnibus,dixit homini.Extende ma ,,
nũ tuã.Et extẽdit, & reſtituta eſt man⁹ eius. ,,
Sananda manus arida iubetur extẽdi,quia in Manus extenſio.
fructuoſę debilitas animę nullo melius ordi-
ne q̃ eleemoſynarum largitate curatur.Vn-
de Ioannes Baptiſta turbis ſciſcitantibus qđ
facerent vt nõ velut arbores aridę mitteren-
tur in ignẽ,hoc ſolũ p̃cepit, Qui habet duas
tonicas det nõ habẽti,& qui habet eſcas ſimi
liter faciat.Et in eccleſiaſtico dicitur.Fili,non
ſit manus tua ad accipiendum porrecta,& ad
dãdũ collecta. Fruſtra enim manus ad deum
pro peccatis rogaturus expãdit,qui non has
ad viduã rogãtem beneficiũ laturus extende
rit.¶Ipſi autẽ repleti ſunt inſipientia,& con- ,,
loquebãť adinuicẽ, qđnã facerẽt Ieſu.Magna ,,
vtriq; inſipientia,eos qui ſalute plurimũ indi-
gebãt,de nece ſaluatoris agere cõſilium. Qui
quantũ nequitię ſtudeãt oſtenditur , cum &
hoc in crimẽ reputant,ꝙ ad verbũ illius ſal-
uam qui languebat extenderit dexterã.Qua
ſi non eorũ quiſq; maiora ſabbatis egerit , ci-
bos portãdo,porrigendo calicẽ,cęteraq; quæ
victui neceſſaria ſunt exſequendo.Neq; enim
qui dixit & facta ſunt,ſabbato laboraſſe po-
terat conuinci.

Factum eſt autem in illis diebus,exiit in Cap. XXI.
montẽ orare.Nõ omnis qui orat,aſcen- ,,
dit in montẽ.Eſt enim oratio,quę pecca
tum facit.Sed qui bene orat,qui deũ orãdo q̃
rit,hic a terrenis ad ſuperiora progrediens,
verticem curæ ſublimioris aſcendit.Qui ve-
ro de diuitiis,aut de honore ſęculi, aut certe
de inimici morte ſollicitus obſecrat,ipſe in in
fimis iacẽs,viles ad deum preces mittit.Orat Oret cur dominus.
autem dominus nõ vt pro ſe obſecret, ſed vt
pro me impetret.Nã & ſi omnia poſuerit pa-
ter in poteſtate filii,filius tamen vt formã ho
minis impleret,obſecrandum patrem putat
eſſe pro nobis,quia aduocatus eſt noſter. Ad
vocatum enim inquit habemus apud patrẽ

Ieſum Chriſtum. Si aduocatus eſt, debet pro
meis interuenire peccatis. Non ergo quaſi in
firmus, ſed quaſi pius obſecrat. Vis ſcire q̄
omnia quę velit poſſit? & aduocatus, & iudex
eſt. In altero pietatis officium, in altero inſi-
,, gne eſt poteſtatis. ¶Et erat pernoctās in ora
,, tione dei. Forma tibi pręſcribitur, quā debeas
Pernoctā- ęmulari. Quid enim te pro ſalute tua facere
dū in ora- oportet, quādo pro te Chriſtus in oratione p̄
tione. noctat? quid te facere conuenit, cū vis aliquod
officiū pietatis adoriri, quādo Chriſtus miſſu
rus apoſtolos prius orare curauit? Vis ſcire q̄
,, mihi nō ſibi orauerit? ¶Et cū dies (inq̄t) factꝰ
,, eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit. XII. ex
,, ipſis. Vbi notandū ꝙ euāgelica & apoſtolica
Diſcipuli ſcriptura nō ſolū illos duodecim appellat di
Chriſti. ſcipulos Chriſti, ſed & omnes qui in eū credē
tes magiſterio eius ad regnū cælorū erudie-
bantur. Diſcipuli quippe a diſcendo ſunt vo
cati, ex quorū multitudine quos ipſe voluit
Apoſtoli. elegit. Quos & apoſtolos nominauit. Apoſto
li græce, latine miſſi dicuntur. Cuius ſacramē
tum nominis exponēs euāgeliſta Marcus, ait.
Et fecit vt eſſent duodecim cū illo, & vt mit
teret eos prædicare euāgelium. Et ipſe domi-
nus dicit. Sicut miſit me pater, & ego mitto
vos. Qui bene duodecim ſunt electi, vt videli
cet mundi ſalutē quā verbo pręđicarent, ſuo
quoq; numero myſtice cōmendarēt. Ter eñ
quaterni, decus dipondius. Hinc eſt enim qđ
†Salomō. & ſuperiꝰ dixi, q̄a cū in typo eccleſię †Salomo
domino tēplum conderet, fecit & mare æneū
Duodena in quo ſacerdotes lauarentur, duodecimq; il-
rii i apoſto lud boum clunis impoſuit, quorum tres aqui
lis ratio. lonem, tres occidentē, tres meridiem, & tres
aſpicerent orientē: Figuraliter inſinuans, quo
niam apoſtoli apoſtolorūq; ſucceſſores, cūctas
orbis quadrati plagas fide & cōfeſſione ſanctę
trinitatis eſſent a peccatorū labe purgaturi.
,, ¶Simonem quē cognominauit Petrū, & An-
,, dream fratrem eius. Nō nunc primū Simoni
Petri co Petri cognomen indidit, ſed longe ante cum
gnomētū. a fratre Andrea ad ſe adductum intuitus di
xit. Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis
Cephas, qđ interpretatur Petrus. Sed cū vo-
lens Lucas nomina duodecim apoſtolorū enu
merare, neceſſe haberet Petrum dicere, breui
ter innuere voluit ꝙ non hoc ante vocaret,
ſed ita eum dominus cognominauerit, q̄uis
non tunc, ſed quādo Ioannes ipſa domini ver
ba poſuit, intentos videlicet reddens audito-
res. Nā ſi hoc ante vocaretur, non ita videres
myſteriū petrę, putans eū caſu ſic vocari, nō
prouidentia dei. Ideo voluit eum prius aliud
vocari, vt ex ipſa cōmutatione nominis ſacra
menti viuacitas commendaretur. Idem ergo
latine Petrus, qđ ſyriace cephas, & in vtraq; Cephas.
lingua nomen a petra deriuatū eſt, haud du
bium quin illa, de qua Paulus ait. Petra autē
erat Chriſtus. Nā ſicut lux vera Chriſtus do
nauit apoſtolis vt lux mundi vocētur, ſic &
Simoni qui credebat in petrā Chriſtum, Petri
largitus eſt nomen. Cuius alias adludens ety Petrus.
mologię dixit. Tu es Petrus, & ſuper hanc pe
tram ędificabo eccleſiam meā. Violēter ergo
quidā latino vel græco nomini hebręam quæ
rentes etymologiā, dicunt Petrum diſſoluen
tem, ſiue diſcalciātem, vel agnoſcentem inter
pretari: cum & expoſitio Ioannis euangeliſtę
cuius memini, & ipſa lingua hebręa q̄ P litte P. litera
ram omnino non ſonat, hebręum hoc nomen
non eſſe teſtetur. Abuſiue enim Fetrum pro
Petro, ſicut & Faulum pro Paulo, & Filatum
pro Pilato ſcribētes, violenter ficto nomini fal
ſam interpretationē ſubnectunt. Simon autē Simon.
obediens interpretatur. Porro Andreas, gręcū Andreas.
nomen eſt. ἀπὸ τοῦ ἀνδρός hoc eſt a viro, vi
rilis appellatur. Quibꝰ recte vocabulis apoſto
lorum primi decorantur, qui mox agnū dei
a Ioanne cognouerūt, eū videre & audire cu-
rauerūt. Q; vero Simon ponens mœrorē vel Simon.
audiens triſtitiā interpretatur, illi tēpori con
gruit, quando poſt reſurrectionē viſo domi-
no vel mortis illius vel ſuę negationis mœro
rem depoſuit, ſed ſuę confeſtim mortis triſti
tiam audiuit, dicente domino. Cū autē ſenue
ris, extendes manus tuas, & alius te cinget, &
ducet quo non vis. ¶Iacobum, & Ioannē, Phi ,,
lippū, & Bartholomęū, Matthæū, & Thomā. ,,
Pulchre ac reuerenter Lucas in catalogo apo
ſtolorum vſitato nomine Matthęum, in pri-
ma vero de Teloneo vocatione vt ſuperiꝰ am
monui Leuin appellare maluit. Ipſe vere Mat Matthæi
thęꝰ iuxta qđ ſcriptū eſt, Dic tu iniq̄tates tu de ſe mo-
as vt iuſtificeris, & manifeſte Matthæum de deſtia.
Teloneo vocatū, & in ordine ſe apoſtolorum
publicanū cognominat, ſed & cōpari ſuo Tho
mæ cum a cęteris euangeliſtis ſit prælatus, ſe
in ordine ſubponit. Iacobus ſane & Ioannes q Iacobꝰ &
ob eximiū virtutis & animi culmen filii toni Ioannes
trui hoc eſt Βοανεργές, ſiue vt emēdatiꝰ ſcri filii toni
bitur, banereē ſunt a domino cognominati. trui.
Nec fruſtra. Quorū vnus e cęleſtibus intonās
vocem illam theologicā, quā nemo prius ede
re nouerat emiſit. In principio erat verbū, &
verbum erat apud deum, & deus erat verbū, Ioānis
& cętera, quę tanto robore grauida reliquit, ſublimi
vt ſi aliquanto plus intonare voluiſſet, nec tas.
ipſe capere mūdus poſſet. Sed & ambo ſępe ſe
orſum, & in mōtem a domino duci, & aliquā

do ſonum de nube terrificũ percipere merue
runt,Hic eſt filiꝰ meus dilectus.Priſca quoq;
Iacobus. nomina meritis aptiſſima geſtarũt.Iacobꝰ eñ
Ioannes. ſubplantator, Ioannes in quo eſt gratia vel
domini gratia dicitur.Nã ille & carnis curã
domino vocãte ſubplantare,& ipſam carnem
Herode trucidãte gauiſus eſt contẽnere.Iſte
ob amoris pręcipui gratiã,quã virginali glo-
ria meruerat, ſupꝛ redẽptoris ſui pectus in
Philippꝰ. cœna recubuit.Philippus os lãpadis interpre
tatur.Et recte,q̃a & vocatus a domino, mox
inuento Nathanaheli lumen qđ agnouerat
pręducauit dicẽs. Quẽ ſcripſit Moyſes in lege
& prophetę,inuenimus Ieſum filiũ Ioſeph a
Nazareth.Et poſtmodũ qđ ſe de lumine mi-
nus ſcire ſentiebat,ſuppliciter quæſiuit, Do-
mine inquiens oſtende nobis patrẽ,& ſufficit
Bartholo nobis.Bartholomęus Syrũ eſt non hebręũ,&
mæus. interpretatur filius ſuſpendẽtis aquas,hoc eſt
filius dei.Qui pręducatorũ ſuorum mẽtes ad
cęleſtia cõtemplãda ſuſpendit, vt quo celſa li
berius peruolãt, eo terrenorũ corda feracius
dictorũ ſuorum guttis inebrient.Vnde bene
Moyſes de eccleſia myſtice differens ait.Quia
non eſt terra ad quã ingredimini poſſidendã
ſimilis terrę Aegypti, de qua exiſtis, vbi ia-
cto ſemine in hortorũ morẽ aquę ducuntur
inriguę,ſed de cælo pluuias expectãs, quã de
us ſuus inuiſit omni tẽpore.Sęcularis enim ſa
pientia quaſi coluber per humũ ſerpit,diuina
Matthęꝰ. autem de cęleſtibus intonat.Matthæus dona
tus dicit.Videlicet,quia magno domini mu
nere de Teloneario publicano,in apoſtoli eſt
Thomas & euãgeliſtę delegatus officiũ. Thomas,abyſ
Didymꝰ. ſus vel geminus. Vnde & gręce Didymꝰ ap
pellatur,quia quo cęteris diutius dubitauit,
eo dominicę reſurrectionis veritatẽ altius di-
dicit. De quo pulchre Paulinus Nolæ anti-
ſtes cecinit.
Paulinus Hic dubiꝰ gemino didymꝰ cognoĩe Thomas
Nolanꝰ. Adiacet,hũc Chriſtꝰ pauidę cũctamine mẽtis
Pro noſtra dubitare fide pmiſit,vt & nos
Hoc duce firmati dominũq; deũq; tremẽtes
Viuere poſt mortẽ vero fateamur Ieſum
Corpore viua ſuę monſtrantẽ vulnera carnis.
» ¶Iacobũ Alphei, & Simonẽ qui vocatur Ze-
» lotes.Hos cũ additamẽto poſuit,ad diſtinctio
nem Iacobi Zebedęi & Simonis Petri,vel etiã
Iudas tra Iudę traditoris.Nam & hunc Simonẽ fuiſſe
ditor q & dictum,Ioannes oſtẽdit qui ait. Et cũ intinxiſ
Simon. ſet panẽ,dedit Iudę Simoni Scariothis.Et Ia
cobus quidẽ Alphei,ipſe eſt qui in euangelio
Iacobus frater domini nominatur, quia Maria vxor
frater do Alphei ſoror fuit Marię matris domini, quã
mini. Mariã Cleopę,Ioãnes euãgeliſta cognominat
Fortaſſe quia vel iſdem Alphꝰ etiã Cleopas Soror Ma
eſt dictus,vel ipſa Maria defuncto poſt natũ riæ.
Iacobũ Alpheo,Cleopæ nupſit. Cui Simeonẽ Alpheus
filium genuiſſe,eũq; cõſobrinũ domini exiſtẽ Cleopas.
tem,eo ꝙ Cleopas frater fuerit Ioſeph,Hiero Simeon
ſolymę poſt Iacobum rexiſſe eccleſiã, hiſtoria epiſcopus.
eccleſiaſtica tradit,ſiue hic apoſtolus Simon
ſeu quilibet alius Simeõ fuerit.Quia vero Ia
cobꝰ merito filiꝰ Alphei,ideſt docti fit cogno
minatus,ipſi teſtãtur apoſtoli,qui eũ poſt do
mini paſſionẽ ſtatim Hieroſolymorũ ordina-
uerunt epiſcopũ.Quia & ante ſanguinis effu
ſionẽ verus etiã ipſe carnalis deſiderii ſit ſub
plãtator,teſtatur Hegeſippus vicinus apoſto Hegeſippus.
lorum tẽporum hiſtoricus.Suſcepit inquiens
eccleſiã Hieroſolymę poſt apoſtolos frater do
mini Iacobus cognomẽto iuſtus.Multi quidẽ
Iacobi vocabantur,hic de vtero matris ſan-
ctus vocatus fuit,vinũ & ſiceram non bibit,
carnem nullã comedit, nunq̃ attonſus eſt,ne
q; vnctus eſt vngento, neq; vſus eſt balneo.
Huic ſolitũ erat ĩgredi ſancta ſanctorũ.Siqdẽ
veſtibus laneis non vtebatur ſed lineis, ſoluſ
q; ingrediebatur in tẽplum, & fixis genibus
pro populo deprecabatur.In tantũ,vt came-
lorum duritiã traxiſſe eiꝰ genua crederẽtur.
Simon autẽ Zelotes,ipſe eſt & Simon Chana Zelotes
nęus de vico Galilęę Chana,vbi aquas domi Chananęus.
nus cõuertit in vinũ.Chana q̃ppe zelus,Cha
nanęus zelotes interpretaẽ. ¶Iudã Iacobi,& »
Iudam Scarioth,qui fuit proditor.Et horũ di »
ſtinctionis gratia,nomina duplicauit.Quorũ
vnus vt ipſe in catholica ſcribit epiſtola,frater
eſt Iacobi,qui etiã Thaddeus vocabatur. Al- Iudas
ter,aut a vico in quo ortus eſt,aut ex tribu Iſ Thaddeus.
ſachar pręſagũ ſuę condẽnationis vocabulũ Iſſachar.
ſumpſit.Iſſachar quippe qđ dicitur merces,ꝓ
cium proditionis inſinuat.Scarioth autẽ qđ Scarioth.
memoria mortis interpretatur, arguit eum
nõ repente perſuaſum,ſed meditatũ diutius
dominicę traditionis ſubiſſe piaculũ.Qui nõ
per imprudentiã,ſed per prouidentiã inter
apoſtolos elegitur.Quãta eñ eſt veritas quã Veritas.
nec aduerſarius miniſter infirmat!quanta mo Moralitas
ralitas dñi,q periclitari apud nos iudiciũ ſuũ domini.
q̃ affectũ maluit!Suſceperat eñ hominis fra-
gilitatẽ,& ideo nec has partes recuſauit infir
mitatis humanę.Voluit deſeri,voluit pdi,vo
luit ab apoſtolo ſuo tradi,vt tu a ſocio deſertꝰ
a ſocio proditus,moderate feras tuũ erraſſe
iudiciũ,periſſe beneficiũ.¶Et deſcendẽs cum »
illis ſtetit in loco campeſtri,& turba diſcipulo »
rum eius,& multitudo copioſa plebis. Electu »
rus apoſtolos dominus in mõtana ſubiit,tur
bas vero docturus ad campeſtria redit, quia

Apoſtoli non niſi in humili Chriſtũ turbę videre ſuffi
in monte ciunt. Nã hęc eſt norma quã ſecutus apoſto-
eliguntur. lus ait. Non potui vobis loqui quaſi ſpiritali-
Turba in bus, ſed quaſi carnalibus. Quaſi paruulis in
cãpo docet Chriſto, lac vobis potũ dedi non eſcam. Non
dum enĩ poteratis, ſed ne nũc quidẽ poteſtis.
Apoſtoli autẽ ipſi ſecundũ Matthęũ quaſi per
fectiores, & in monte & aperto ſaluatoris ore
docti eſſe narrãtur. Vbi ſiqui diligẽtius verũ
ꝙ velit euangeliſtã perſcrutari, poteſt intelle
gi, cũ in monte duodecim diſcipulos elegit e
pluribus, quos & apoſtolos nominauit, quod
Matthæus prętermiſit, tunc illũ habuiſſe ſer
monem quẽ Matthę⁹ interpoſuit & Lucas ta
cuit, hoc eſt in monte. Ac deinde cũ deſcendiſ
ſet, in loco cãpeſtri habuiſſe alterũ ſimilem, de
quo Matthęus tacet, Lucas non tacet, & verũ
» ꝙ ſermonẽ eodẽ modo eſſe cõcluſum. ¶ Ab o-
» mni Iudæa & Hieruſalẽ & maritima, & Tyri
» & Sidonis &c. Maritimã multitudinẽ nõ a ꝓ
Maritima ximo mari Galilęę (neq; enĩ hoc miraculi lo
multitudo co poneret) ſed a mari magno tecot eſſe cogno
minatã, in qua etiam Tyrus & Sidon cõpre-
hendi poterãt. Verum quia gentiũ ciuitates
ſunt, Iudęis quidẽ ſorte datę ſed nõ ab eis poſ
ſeſſę, eo ꝙ hoſtes exterminare nequirent, con
ſulte nominatim ponũtur, vt quãta ſit fama
virtuſq; ſaluatoris intimetur, quę exteras etiã
ad ſanitatẽ doctrinãq; capeſſendã ciuitates ac
cerſiat. Vbi notandũ quia dominus & ſi veni
entibus ad ſe gentilibus miſertus ſit, vnde &
puerum cẽturionis & Chananææ filiã adpro
bata petẽtũ fide curauit, nõ tñ eorũ ciuitates
intraſſe reperit̃, ne videlicet occaſionẽ querelę
Iudęis calũniãtibus ſuggereret, ſed ꝑfectã po
tius ſalutẽ gentiũ paſſionis & reſurrectionis
ſuę tẽpori reſeruaret. Quo ĩminẽte tẽpore gẽ
tilibus eũ videre quęrentibus ait. Niſi granũ
frumenti cadẽs in terrã mortuũ fuerit, ipſum
ſolum manet. Si autẽ mortuũ fuerit, multũ
» fructum adfert. ¶ Et omnis turba quærebat
» eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſa
» nabat omnes. Et ſupra leproſus domino tãgẽ
re mundatur, & hic omnis turba quę eũ tan
gere potuit ſpiritus illius virtute ſanatur. Ta
ctus ergo ſaluatoris, opus eſt ſalutis. Quẽ tan
gere eſt, fideliter in eum credere. A quo tangi
eſt, eius munere firmari. Sed vnuſq́ſq; in ſuo
ſenſu abundat. Turbę quę delonge ad audiẽ
dum confluunt, deſcẽdẽtis in cãpum domini
curantur adtactu. Diſcipuli qui in minoribus
tam ſunt inſtituti, in mõtis cacumine ad ma-
iora prouehuntur. E quibus etiã eliguntur,
qui eũ transfiguratũ ſecreto in monte ſpeculẽ
tur. Vnus pręomnib⁹ quaſi ſublimioris ſapi
entię fonte inebriãdus, magiſtri recũbit in pe
ctore. Raroq; vſpiam vel turbas dominũ ad al
tiora ſequi, vel quẽpiã debilẽ inuenies in mõ
te curari, ſed extincta febre libidinũ, accenſaq;
ſcientię luce, pedetẽtim quẽq; ad culmẽ ſubire
virtutũ. Nam & in veteri teſtamento Moſes Moſes.
ſolus cũ Ioſue montẽ dei aſcendens, ad regen
dum vulgus in cãpo donec redirent, Aaron
ordinauit & Hur. Aarõ quippe qui interpre
tatur mons fortitudinis, ſingularẽ dominicæ
incarnationis excellentiã, Hur vero qui ignis Hur.
dicitur, donum ſancti ſpiritus inſinuat. Quia
plures in eccleſia paruuli & ſi comitari magi
ſtros ad penetrãda ſummę diuinitatis arcana
nequeunt, dominicę tamẽ incarnationis ſacra
mentis redimi, & ſpiritus ſancti poſſunt ardo
re ſignari.

ET ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſu- Cap.
os, dicebat. Beati pauperes, quia veſtrũ XXII.
eſt regnũ dei. Et ſi generaliter omnib⁹ »
loquitur, ſpecialius tamen oculos ſaluator in Oculos i
diſcipulos leuat, vt his qui verbũ intenta cor diſcip.
dis aure percipiunt, latius ſaporis intimi lu- leuat.
men aperiat. Cui ſimile eſt qđ Matthęus ait.
Et cũ ſediſſet, acceſſerunt ad eũ diſcipuli eius
& aperiens os ſuũ docebat eos dicens. Beati
pauperes ſpiritu. Nã quibus os in mõte ſedẽs
aperit vt magna ſublimiter audiãt, in eos ocu
los ſtans in cãpo dirigit, vt audita patẽter in
tellegant. Beati itaq; pauperes. Nõ vtiq; oẽs,
ſed illi tantũmodo qui omne pręſentis ſęculi
tametſi altum videatur pro nihilo culmen
ducunt. Qui merito regni cæleſtis perhiben-
tur munere digni, quia delectationis humanę
probãtur cupiditate nudati. Qualẽ ſe rex Da
uid pauperiẽ ſuſtinuiſſe declarãs ait. Ego ve
ro egenus & pauper ſum. Et alibi non modo
terreſtria, ſed & ipſa pro domino ſupercæle-
ſtia parui pendẽs dicenſq;, Quid enĩ mihi te
ſtat in cęlo, & a te quid volui ſuꝑ terrã? mox
vbi ſpei ſuę fixiſſet anchorã, ſubdendo manife
ſtat. Mihi autẽ adhęrere deo bonum eſt, pone
re in domino deo ſpem meã. Alioquin nõnul
li miſerrima conditione paupertatis, & hic ſę
culi gaudiis ob inopiam rerũ, & ibi regno dei
ob meritorũ nequitiã carent. ¶ Beati qui nũc »
eſuritis, quia ſaturabimini. Quid eſurire bea »
ti, quid ſitire debeant, Matthęus exponit, vi Eſurien
delicet iuſtitiã, apertiſſime nos inſtituens nũ tes ſitien
ꝙ nos ſatis iuſtos æſtimare debere, ſed coti teſq;.
dianum iuſtitię ſemper amare immo ardere
profectũ. Cuius perfectã ſaturitatẽ non in hoc
ſęculo ſed in futuro poſſe prouenire ſuperno
rum deſiderio Pſalmiſta flagrans oſtendit, q
ait. Ego autẽ cũ iuſtitia apparebo in cõſpectu

tuo,ſatiabor dum manifeſtabitur gloria tua.
Poteſt & ſimpliciter accipi, Beati qui nūc eſu
ritis, qui caſtigatis corpus veſtrum & ſerui-
tuti ſubiicitis,qui in fame & ſiti verbo operā
datis,quia cæleſtium tunc gaudiorum habe-
„ tis vbertate perfrui. ¶Beati qui nūc fletis,qꝛ
„ ridebitis.Non temporalium damna commo-
Flentes. dorum,ſed virtutum detrimēta ſpiritalium
qui flent,æterna beatitudine conſolabuntur.
Vbi non noſtra ſolū,ſed & proximi iubemur
commiſſa deflere. Quem ſi vt nos diligimus,
conſequenter illius & profectu nos gratula-
ri,& defectu neceſſe eſt tribulari, nec ſolū tri
bulari,verum ad lachrymas vſqꝫ ſuccēdi. Sic
enim Samuel & Dauid,peccatū Saulis & in-
teritum lugent.Sic peccatricem dominus ipſe
fleuit ſuper ciuitatem , & mœſtis compaſſus
ſororib⁹, Lazarum quem diuina erat maieſta
te reſuſcitaturus,humana prius miſeratione
deflebat.Myſtice ſignificās eos q peccati mor-
te ſopiuntur, vt reuiuiſcere queant a proxi-
mis eſſe plangendos. Qꝫ autem nunc flentes
riſuros eſſe promittit,non pueriliter accipien
dum,ſed ſcripturæ more riſus nomine mētis
exultatio,& affectus quidam lætior intellegē
dus eſt eſſe deſignatus.Sicut Sarra,riſum(in
quit) mihi fecit de⁹.Et in Iob dictum eſt.Os
autem veracium replebitur riſu.Per quæ vt
dixi nomina , gaudium animæ figuratur in-
„ terius.¶Beati eritis cum vos oderint homi-
„ nes,& cum ſeparauerint vos, & exprobraue-
Perſecuti rint.Qui propter diuitias hæreditatis Chri-
onē paſſi. ſti in ſanctis,propter panem vitæ æternę,pro
pterqꝫ ſpem cęleſtium gaudiorum,fletus eſu
riem paupertatemqꝫ pari deſiderat, beat⁹ eſt.
Multo autem beatior , qui has inter aduerſa
virtutes ſeruare non trepidat.Quia odiant li
cet homines corde nefando,dilectū cor Chri-
ſto lędere nequeunt.Separent & ſynagoga de
pellant,Chriſtus inuenit & confirmat. Expro
brent nomen crucifixi , ipſe commortuos ſibi
conreſuſcitat,& conſedere facit in cæleſtibus.
„ ¶Et eiecerint nomen veſtrum tanꝙ malum
„ propter filium hominis.Nomen veſtrum qđ
Nomen dicit,nomen Chriſtianorum ſignificat , qđ a
diſcipul. gentilibus Iudæiſqꝫ ſæpiſſime quantum ad
Chriſti. ipſos memorię abraſum,& ab hominibus eſt
eiectum , nulla iam exiſtente cauſa odii,niſi
propter filium hominis,quia videlicet nomē
Chriſti credentes ſuum voluerint facere co-
gnomen.atqꝫ ideo nominis ſummi perſecuto-
res,hominum non immerito nomine notan-
tur.Beati(inquit)eritis,cum vos oderint ho
mines, docēs eos ab hoibus inſectādos,ſed vl
„ tra hoīes eſſe beādos. ¶Gaudete in illa die,&

exultate.Ecce eñ merces veſtra,multa in cæ „
lo.Non hoc a quolibet patiente,ſed ab eo qui „
ſupernę tantū mercedis intuitu patitur præ- Patientesq
ceptū pōt impleri , vt ſcilicet inter odia cor- gaudent.
diū,inter ꝓbra linguarū, inter ipſas pſequen
tium manus,ęquali immo lętiori adhuc cor-
de verſet.Nō ad hoc noſtri ſimiles valēt , ſed
eoꝝ q ibāt gaudētes a cōſpectu concilii,qm̄ di
gni habiti ſunt ꝑ nomine Ieſu cōtumeliā pa-
ti.Qui ergo multa ī terris ꝑ Chriſto ſuſtinet
aduerſa,multa in cęlis a Chriſto recipiet do-
na.Cęterū quāta ab Helia verboꝝ iacula falſi Pſeudo pro
ſuſtinuere ꝓphetę,quos deridens aiebat,Cla phetarum
mate voce maiore,deus enim eſt Baal, & for paſſio per
ſitan loquit̃,aut in diuerſorio eſt, aut in itine Heliam.
re,aut certe dormit vt excitet̃.Quātā dedere
ſtragē qꝛ octingēti ſimul & quinquagita ſunt
interempti!Verū qꝛ Baal & non Chriſt⁹ in
cauſa erat,nec intiſi gaudebāt,nec occiſi pal-
mā,ſed pœnā meruere perennē.¶Secundum „
hęc eñ faciebāt ꝓphetis patres eoꝝ. Bñ exē- „
plo adhortatus eſt,qꝛ vera dicēres ſolēt pſecu
tionē pati. Nec tñ ideo ꝓphetæ antiq timore
pſecutiōis,a veritatꝭ ꝑdicatiōe defecerūt.No
tandū ſane quia ſicut Matthęus ꝑ octo q̄s po
ſuit beatitudīes , octauā ſpei noſtrę pfectionē Octaua
q̄ reſurrectiōis gloria dedicat̃,inſinuat,ita Lu beatitudo.
cas ꝑ quattuor virtutes amplectit̃ cardinales.
Beati eñ pauperes,qui ꝑ tēperātiā a mūdi re Pauperes.
frenant̃ illecebris.Beati eſuriētes,q ſua fame
cōmoniti eſuriētibus eſſe miſerēdū,& ipſi per
iuſtitiam miſerent̃ vt valent.Nā eleemoſynā
qua Chriſto nō noſtra donam⁹ ſed ſua reddi
mus,iuſtitiā recte dici teſtat̃ Pſalmiſta,q ait.
Diſpſit dedit paupibus,iuſtitia ei⁹ manet ī ſę
culū ſęculi.Iuſtitia ē eñ qua ſua cuiqꝫ tribui
mus,nemini quicꝙ debentes, niſi vt inuicem
diligamus. Beati q per prudētiā inter bonū
dinoſcētes & malū,occidua flere,& ad ęterna
norūt anhelare.Beati,q ꝑ fortitudinē fidei o- Beatitu-
mnia valēt moleſta tolerare.Igit̃ q necdū cō- do cōis.
ſummatę virtutis arcē cōſcēdere valēt,gene-
ralis interim pfectionis ſunt beatitudine pfo-
uendi.Quaten⁹ a bonis paulatim ad meliora
ꝓgreſſi,dū cōſiſtēti in planitie dño libēter au
ſcultāt,ad hūc qñqꝫ ī mōte ſedētē ſublimiter
aſcēdāt.Nā quoꝝ adhuc edomandis inſtruē-
diſqꝫ cordibus inſiſtit,hos quaſi ſtans,qui ſit⁹
eſt laborantis,affatur. Quos vero longo ſtu-
dii ſpiritalis exercitio promptos iamqꝫ ac do-
ciles inuenit,his libertate ac dignitate magi-
ſtri quaſi quietus Saluator reſidens , myſtica
quæqꝫ de ſupernis intimat.Quæ ſpiritalium
differentia profectuum, in Iſraeliticæ plebis
eſt habitu pulcherrimis expreſſa figuris.

Vbi vulgus omne quibuſlibet veſtibus vtẽs,
in quattuor angulis palliorũ hyacinthinas ſi-
bi fimbrias eſt facere pręceptum: Sacerdotes
quattuor habere veſtes totidem myſticis co-
loribus mira varietate diſtinctas: Põtifices &
ea quæ ſacerdotes,& alia quattuor indumen-
ti genera colorum quidẽ eorũdem, ſed ſubli-
mioris gratia dignitatis,& auro interlucente
coruſca,& patriarcharum atq́ ipſius domini
nomine redimita geſtare. Quæ ꝑ ſingula vel
exponere vel ſolum proponere, proprii indu-
,, ſtriam ſpectat operis. ℂVeruntamen, væ vo-
,, bis diuitibus, qui habetis conſolationem ve-
,, ſtram. Qꝫ ſit væ diuitibus adfuturum, a cõ
Diuitum vӕh. trario melius intellegitur, vbi pauperum dici
tur eſſe regnũ dei. A quo ſe regno per omnia
qui hic conſolari quęrunt alienant, audituri a
iuſto iudice. Filii recordamini, quia recepiſtis
Diuitiarũ amor. bona in vita veſtra. Vbi notandum ꝙ non tã
diuitiæ, q̃ diuitiarum amor in culpa eſt. Non
enim oĩs qui habet diuitias, ſed vt Eccleſia
ſtes ait, qui amat diuitias fructus non capiet
ex eis, quia qui habita temporalia vel animo
contemnere, vel pauperi neſcit erogare, vſu q
dem horum delectatur ad pręſens, ſed fructu
quem dando poterat adquirere, carebit in po
ſterum. Et alibi legimus. Beat⁹ diues qui in-
uentus eſt ſine macula, qui poſt aurum non
,, abiit, nec ſpauit in pecunia & theſauris. ℂVę
,, vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Satura
tus erat diues ille purpuratus quando epula
batur cotidie ſplendide, ſed dirum vę ſuſtine
bat eſuriens, quando de Lazari quem deſpexe
rat digito guttam aquæ quęrebat. Aliter. Si
beati ſunt illi qui iuſtitiæ ſemper eſuriũt ope
ra, infelices econtrario ſunt æſtimandi qui ſi-
bi in deſideriis placentes, nullam veri & incõ
cuſſi boni famem patiuntur, ſatis ſe rati bea-
tos, ſi non ad tempus ſua voluptate priuent.
,, ℂVę vobis qui ridetis nũc, quia lugebitis &
,, flebitis. Et Salomon ait. Riſus dolore miſcebi
Ridentiũ vӕh. tur, & extrema gaudii luctus occupat. Et ite
rum. Cor ſapientium vbi triſtitia eſt, & cor
ſtultorum vbi lętitia. Manifeſte docens ſtul-
titiam ridentibus, prudentiam vt ſupra do-
,, cuimus flentibus ſemper adſcribẽdam. ℂVæ
,, cũ bene vobis dixerint omnes homines. Hoc
Aſſentatoribus auſcultãtiũ vęh. eſt qđ Pſalmiſta deplorat. Quoniam lauda-
tur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui
iniqua gerit benedicit. Cui non minima poe
nę pars eſt ſua ſcelera non modo non argui,
ſed inſup quaſi bene geſta laudari. Vnde pro
uide dominus non ait, vę quia bene vobis di
cunt homines, quaſi diſtante aliquantum tẽ-
pore culpam tardius poenas ſequatur, ſed væ
(inquit) cum bene vobis dixerint omnes ho
mines. Quia ipſa peccati nutrix adulatio ſicut
oleum flammis, ſic in culpa ardentibus ſolita
miniſtrare fomentum, maxima eſt vtiq́ poe-
na peccãtium. Nam quomodo pauperes eſu-
rientes & flentes, malorum decet improbita-
te probari, ita diuitiis, epulis, riſuiq́ vacantes,
per diſtricti iudicis iram male obſequentium
clientela maiorem fouentur ad poenam. ℂSe- ,,
cundum hæc enim, faciebant ꝓphetis patres ,,
eorũ. Pſeudo prophetas ſignificat, qui & ipſi ,,
ſæpe in ſcriptura ſacra prophetę ſolent appel Pſeudo prophetę.
lari, eo ꝙ ob captandum vulgi fauorem futu
ra pręfari, ideſt pręloqui conentur. Vnde di-
cit Iezechiel. Væ prophetis inſipientibus, qui
ſequuntur ſpiritum ſuũ & nihil vident. Qua
ſi vulpes in deſerto, prophetæ tui Iſrael erãt.
Itaq́ dominus in monte beatitudines ſolum
modo proborum, in campo vero etiam vę de
ſcribit reproborum. Quia rudes adhuc audi
tores minis neceſſe eſt ac terroribus ad bona
compelli, perfectos autem ſat eſt pręmiis inui
tari. ℂSed vobis dico qui auditis. Diligite ini ,,
micos veſtros, benefacite his qui oderũt vos. ,,
Quia dixerat ſupra quid ab inimicis pati poſ Inimici q̃liter tractandi.
ſint, nunc qualiter ipſi cũ eiſdem inimicis age
re debeant oſtendit. Multi autem putant ſuf
ficere virtutibus non odiſſe inimicos, cæterũ
diligere plus præcipi, q̃ humana natura pa-
tiatur, non videntes quia & Moyſes, Samuel,
& Stephanus ꝓ inimicis orabant, & mortuos
Dauid planxit inimicos. Neq́ eñ dñs impoſ
ſibilia, ſed ꝑfecta iuberet. Nõ deficientes ergo
dũ tempus eſt operemur bonũ ad omnes, ma
xime aũt ad domeſticos fidei. ℂBñdicite ma- ,,
ledicẽtibus vobis, orate pro calumniantibus ,,
vobis. Et hæc ſe ſuiq́ ſimiles egiſſe, teſtatur ,,
Apoſtolus qui ait. Maledicimur, & benedici-
mus. Blaſphemamur, & obſecramus. Sed hic
merito mouet, quomodo huic præcepto do-
mini non ſit aduerſum ꝙ & in prophetis in
ueniũtur multæ imprecationes aduerſus ini
micos, quæ maledictiones putantur, ſicuti eſt
illud. Fiat menſa eorum corã ipſis in laqueũ,
& cætera, quę ibi dicuntur. Et Ioannes Apo-
ſtolus ait. Qui ſcit fratrẽ ſuum peccare pec-
catum non ad mortem, petet & dabitur ei vi
ta peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad
mortem, nõ pro illo dico vt roget qs. Vbi pri
mo videndum quia prophetę per imprecatio
nẽ quid eſſet futurum cecinerunt, non optan
tis voto ſed ſpiritu pręuidentis, qui maxime
ſolent figura imprecantis futura prædice-
re, ſicut figura præteriti temporis ea quę vẽ-
tura erãt ſæpe cecinerũt. Deinde in Apoſtoli

verbis intellegendum eſſe quoſdam fratres ꝑ
quibus orare non nobis præcipitur, cum do-
minus etiam pro perſecutoribus noſtris ora-
re nos iubeat. Quę ſolui quæſtio nõ poteſt, ni
ſi fateamur eſſe aliqua peccata in fratribus ini
micorum perſecutione grauiora. Fratres autē
Chriſtianos ſignificari, multis diuinarũ ſcri-
Peccatũ ptnrarum documentis probari poteſt. Pecca-
ad mortē. rum ergo fratris ad mortem puto eē, cũ poſt
agnitionem dei per gratiam domini noſtri Ie
ſu Chriſti quiſq; obpugnat fraternitatem, &
aduerſus ipſam gratiam qua recõciliatus eſt
Non ad deo, inuidentię facibus agitatur. Peccatum au
mortem. tem non ad mortem eſt, ſi quiſꝙ nõ amorem
a fratre alienauerit, ſed officia fraternitatis de
bita per aliquam infirmitatem animi nõ exhi-
buerit. Quapropter & dominus in cruce ait,
Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt.
Nondum enim gratiæ ſpiritus ſancti partici-
pes facti, ſocietatem ſanctæ fraternitatis inie-
rant. Et beatus Stephanus orat pro eis a qui-
bus lapidatur, quia nondum Chriſto credide
rant, neq; aduerſus illam communem gratiã
dimicabant. Et Apoſtolus Paulus propterea
credo non orat pro Alexandro, quia iã frater
erat, & ad mortem, ideſt inuidẽtiam fraterni-
tatem oppugnando peccauerat. Pro his autē
qui non abruperant amorem, ſed timore ſuc-
cubuerant, orat vt eis ignoſcatur. Sic enim di
cit. Alexander ærarius multa mala mihi oſtē
dit, reddet illi dominus ſecũdum opera illiꝰ.
Quem & tu euita. Valde enĩ reſiſtit noſtris
ſermonibꝰ. Deinde ſubiũgit ꝑ quibꝰ orat, ita
dicēs. In prima mea defenſione nemo mihi ad
fuit, ſed omnes me dereliquerunt. Non illis ĩ-
putetur. Iſta differentia peccatorum, Iudam
,, tradentem a Petro negante diſtinguit. ¶ Si q
,, te percutit in maxillam, prębe & alteram. Nõ
Maxillam ait, eum qui te percutit noli tu percutere, q̃ꝙ
prębe. hoc etiam magnum præceptũ ſit, ſed ait, pa-
ra te adhuc percuti. Qđ ad miſericordiã per
tinere hi maxime ſentiunt, qui eis quos mul-
tum diligunt tanꝙ filiis vel quibuſlibet dile-
ctiſſimis ſuis ęgrotantibus ſeruiunt, vel par-
uulis, vel phreneticis, a quibꝰ multa ſæpe pa-
tiuntur. Et ſi eorum ſalus id exigat, præbent
ſe etiam vt plura patiantur, donec vel ætatis
vel morbi infirmitas trãſeat. Quos ergo dñs
medicus animarũ curandis proximis inſtrue
bat, quid eos aliud docere poſſet, niſi vt eorũ
quorum ſaluti conſulere vellent, imbecillita-
tes æquo animo tolerarent? Omnis nanq; im
probitas ex imbecillitate animi venit, quia ni-
hil innocentius eſt eo qui in virtute perfectꝰ
eſt. Multi autem alteram maxillam præbere
nouerunt, diligere vero illum a quo feriũtur
ignorant. At vero ipſe dominus qui vtiq; pręcepta
quæ docuit primus impleuit, percutiē
ti ſe in maxillam miniſtro ſacerdotis non præ
buit alteram, ſed inſuper dixit. Si male locu-
tus ſum, teſtimonium ꝑhibe de malo. Si au
tem bene, quid me cędis? Non tamen ideo pa
ratus corde non fuit non ſolum in alterã ma
xillam cędi pro ſalute omnium, ſed etiam to-
to corpore crucifigi. ¶ Et ab eo qui aufert ti- ,,
bi veſtimentum, etiam tonicã noli prohibere. ,,
Qđ de veſtimento & tonica dictum eſt, nõ in- Tonica ſeu
eis ſolis, ſed in omnibus faciendum eſt, q̃ ali- tunica per
quo iure temporaliter noſtra eſſe dicimus. Si mittenda.
enim de neceſſariis hoc imperatum eſt, quan-
to magis ſuperflua contēnere cõuenit? ¶ Omñi ,,
autem petenti te, tribue. Omni petenti (inqt) ,,
non omnia petenti, vt id des qđ dare honeſte Oĩ petẽti.
& iuſte potes. Quid ſi enim pecuniam petat,
qua innocentem conetur opprimere? Quid ſi
poſtremo ſtuprum petat? Sed ne multa perſe
quar quæ ſunt innumerabilia, id profecto dã-
dum eſt qđ nec tibi nec alteri noceat, quantũ
ſciri aut credi ab homine poteſt. Et cui iuſte
negaueris qđ petit, indicanda eſt ipſa iuſtitia,
vt non eum inanem dimittas. Ita omni peten
ti te tribues, q̃uis non ſemꝑ id quod petit tri
bues. Et aliquando melius aliquid tribues, cũ
petentem iniuſta correxeris. ¶ Et qui aufert ,,
quæ tua ſunt, ne repetas. De veſte, domo, fun ,,
do, iumento, & generaliter omni pecunia di-
cit. Verum autem & de ſeruis accipiendum Seruꝰ qõ
ſit, magna quæſtio eſt. Non enim Chriſtianũ habendus.
oportet ſic poſſidere ſeruum, quomodo equũ
aut argentum. Q̃ꝙ fieri poſſit vt maiore pre
cio valeat equus, q̃ ſeruus, & multo magis ali
quid aureum vel argenteum. Sed ille ſeruus
ſi rectius & honeſtius & ad deum colendum
adcommodatiꝰ abs te domino educatur aut
regitur, q̃ ab illo poteſt qui eum cupit aufer-
re, neſcio vtrum quiſꝙ dicere audeat, vt veſti
mentum eum debere contemni. Hominē nan
q; homo tanꝙ ſeipſum diligere debet, cui ab
omnium domino etiam vt inimicos diligat
imperatur.

ET prout vultis vt faciant vobis homi- Ca. XXIII.
nes, & vos facite illis ſiliter. Quia cha- ,,
ritas patiens eſt, benigna eſt, non tantũ Charitas.
iniurias inimici fortiſſime ſuffert, ſed amici
quoq; gratiam benigniſſime præuenit. Nam
redamare amantem, cunctos natura docuit.
Non amãtem vero beneficiis ad amorē coge
re, Chriſti ſolũ doctrina pfectos inſtituit. Qui
cũ nos priores ꝑut nobis fieri velimꝰ aliis fa-
cere iuberet, eũdē mox ſenſum latiꝰ adſtruēdo

,, ſirmauit dicens.❡Et ſi diligitis eos q vos dili
,, gũt,quæ vobis eſt geatia? Nam & peccatores
,, diligentes ſe diligunt &c. Si etiam peccato-
res, publicani, & ethnici,erga dilectores ſu-
os natura duce norunt eſſe benefici, quãtum
vos(inquit) quibus vt gradus profeſſiõis ex
imior,ita cura neceſſe eſt ſit virtutis vberior,
latioris ſinu dilectionis amplecti debetis etiã
non amantes? Vnde quæſitu dignum vide-
tur,quomodo cum dominus eos qui diligen-
tes ſe ſolum diligunt,benefacientibus ſibi be-
neſaciunt,amicis fœnerantur,non modo per-
fectam non habere charitatem,verum pecca-
Ioannes Euang. toribꝰ æquiperari teſtetur,ille pectoris domi-
nici recubitor epiſtolam de dei & proximi di
lectione conſummans, non vſpiam inimicos
monuerit eſſe diligendos, ſed abſolute dixe-
rit,Quia ſi diligamꝰ inuicem,Deus in nobis
manet,& charitas dei ĩ nobis perfecta eſt.Qđ
ſiquem mouet, ſciat eum non de inimicorũ
Fratres q. amore tacuiſſe,ſed & illos fratrum noĩe com-
prehẽdiſſe,fraternię amoris intuitu diligi &
pro eis præcepiſſe orari. Scilicet vt non ſem-
per inimici remaneant,ſed reſipiſcant a diabo
li laqueis,nobiſq; germano fœdere ſocientur.
Nec durum videatur ꝙ nondum credentes
propter ſpem tamẽ credendi fratres appella
ri poſſe dicimus.Nam idem Ioannes,eos etiã
filios dei vocitate legitur.Quia Ieſus (ĩquit)
moriturus erat pro gente, & non tantum ꝓ
gente,ſed vt filios dei qui erant diſperſi con-
gregaret in vnum.Q̃diu enim diſperſi,nõdũ
filii ſunt dei, ſed conueniendo in vnum,iam
,, efficiuntur filii.❡Veruntamen diligite inimi-
,, cos veſtros,& benefacite. Et mutuum date,
,, nihil inde ſperantes.Quia dilectionem,benefi
ciũq; mutuũ peccatorum infructuoſa redar-
guit,nunc qualiter hęc a fidelibus fructuoſe
fieri debeant, oſtendit. Mutuatur autem oĩs
qui accipit,etiam ſi non ipſe ſoluturus eſt.Cũ
enim miſericordibus deus plura reſtituat,o-
mnis qui beneficium pręſtat,fœneratur.Aut
ſi non placet accipere mutuantem,niſi eũ qui
accipit redditurus, intellegẽdum eſt dominũ
ipſa duo genera pręſtandi eſſe cõplexum.Nã
q; aut donamus qđ damus beniuole, aut red
dituro cõmodamus.Quia eñ multi(vt ſcri
ptum eſt) quaſi inuẽtionem ęſtimauerũt fœ
nus,& moleſtiam præſtiterunt his qui ſe ad-
iuuauerunt,multi non cauſa nequitię nõ fœ
Mutuum dandum. nerati ſũt,ſed fraudari gratis timuerũt.Huic
etiam infirmitati diuina medetur auctoritas
dicens.Et mutuum date,nihil inde ſperãtes.
Ideſt,non in homine ſpem mercedis figentes.
Qui ſiue reddat qđ commodaſtis, reddet &
deus qđ illo iubente feciſtis,ſiue non reddat,
hęreditas veſtra in æternum erit. Mutuatur
enim peccator & non ſoluit,iuſtus autem mi
ſeretur & commodat. Quoniam benedicen-
tes eum poſſidebunt terram. Et alibi cum di
ceret,Iocundus homo qui miſeretur & com-
modat,continuo ſubiunxit,In memoria æter
na erit iuſtus.❡Et erit merces veſtra multa, ,,
& eritis filii altiſſimi.Nulla maior poteſt eſſe ,,
merces,q̃ filios hominum terrigenas,effici fi- Merces
lios altiſſimi qui in cęlis eſt.Itaq; qđ ait,Et eri ſumma.
tis filii altiſſimi,ex illa regula eſt intellegẽdũ,
qua & Ioannes dicit.Dedit eis poteſtatẽ filios
dei fieri. Vnus enim naturaliter filius eſt,qui
neſcit omnino peccare. Nos autem poteſtate
accepta efficimur filii,inquantum ea quæ ab
illo præcipiuntur implemus. Vnde apoſtoli-
ca diſciplina adoptionem appellat,qua in æ-
ternam hęreditatem vocamur, vt cohęredes
eſſe poſſimus. Igitur non ait, Facite iſta quia
eſtis filii,ſed facite iſta,& eritis filii.Cum au-
tem ad hoc nos vocat per ipſum vnigenitũ,
ad ſimilitudinẽ ſuã nos vocat.❡Quia ipſe be ,,
nignꝰ eſt(inquiẽs)ſup ingratos & malos &c. ,,
Benignus eſt deus ſup ingratos & malos,vel
multiplici ſcilicet ſua miſericordia,qua etiam
iumenta ſaluat,temporalia bona largiẽdo,vel
ad cæleſtia dona ſingulari gratia,qua electos
ſolum glorificat,inſpirando.Sed ſiue hoc,ſiue
illud,ſiue vtrunq; intellegas,magna dei boni
tate fit,quæ nobis imitanda præcipitur ſi filii
dei eſſe volumus.

CAP. XXIIII.

NOlite iudicare,& nõ iudicabimini,No
lite cõdẽnare, & nõ condemnabimini. ,,
Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exi Dubia in meliorem partẽ acci pienda.
ſtimo,niſi vt ea facta quæ dubiũ eſt quo ani-
mo fiant,in meliorem partem ĩterpretemur.
Qđ enim ſcriptum eſt, Ex fructibꝰ eorum co
gnoſcetis eos,de manifeſtis dictum eſt q̃ non
poſſunt bono animo fieri, ſicuti ſunt ſtupra,
vel blaſphemiæ,vel furta, vel ebrietas, & ſi
qua ſunt talia,de quibus nobis iudicare per-
mittitur.De genere autem ciborum,quia poſ
ſunt bono animo & ſimplici corde ſine vitio
concupiſcentiæ quicunq; humani cibi indif-
ferenter ſumi,phibet Apoſtolus iudicari eos
qui carnibus veſcebantur & vinum bibebãt,
ab eis qui ſe ab huiuſmodi alimentis tempera
bant.Qui manducat(inquit)non manducan
tem non ſpernat.Et qui non manducat,man
ducantem nõ iudicet.Ad hoc pertinet etiam
illud,qđ alio loco dicit. Nolite ante tempus
quicq̃ iudicare, quoadusq; veniat dñs & il-
luminet abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit
cogitationes cordis.Sunt ergo quædam facta

media,quæ ignoramus quo animo fiant,quæ
& bono & malo fieri poſſunt. de qbꝰ temera-
rium eſt iudicare,maxime vt condemnemus.
Horum autem veniet tempus vt iudicentur,
cum dominus inluminabit abſcōdita tenebra
Iudiciū temeratiū cauendū. rum,& manifeſtabit cogitatiões cordis.Duo
ſunt autem, in quibus temeratiū iudiciū ca-
uere debemꝰ,cū incertum eſt quo animo qd
q̧ factum ſit,vel cum incertum eſt qualis fu
turus ſit,qui nunc vel malus vel bonus appa
» ret.¶Dimittite,& dimittemini.Date,& dabi
» tur vobis.Dimittere nos iniurias,dare benefi
Dimittendum. cia iubet,vt & nobis peccata dimittantur,&
vita detur æterna.Qua ſentētia breui ſed exi
mia,cuncta quæ latiſſime de conuerſando cū
inimicis mandauerat,comprehendendo con-
» cludit.¶Menſuram bonam confertam,& co-
» agitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinū
» veſtrū. Huic ſimile eſt quod alibi dicit,Vt &
Mēſura. ipſi recipiant vos in æterna tabernacula.Non
enim pauperes ipſi,ſed Chriſtus mercedē his
qui eleemoſynam fecere redditurus eſt. Quā
tamen in ſinum dare dicunt,quia promeren-
dæ illius occaſionem dedere,cum vel egentes
miſere,vel improbe ſęuientes fortiorum ſunt
& tolerati patientia, & beneficentia ſuſten-
tati,& ad ipſam aliquoties fidem dulci gratia
» prouocati.¶Eadem quippe menſura qua mē
» ſi fueritis,remetietur vobis. Et Apoſtolus ad
eleemoſynam Corinthios hortans, inter alia
dicit. Hoc aūt dico,q parce ſeminat,parce &
metet.Et qui ſeminat in benedictionibꝰ,de be
nedictionibus & metet.Poteſt autem & de o-
mnibus quæ mente,manu,lingua gerimꝰ,ac-
cipi.Quia tu reddes ſingulis,inquit,ſecundū
» opera eorum. ¶Dicebat autem illis & ſimili-
» tudinem.Nunquid poteſt cæcus cæcum du-
» cere?nonne ambo in foueam cadent?Sēſus hu
Cęcus cęcū ducēs. iuſce ſententiæ pendet ex ſuperioribus,vbi de
danda eleemoſyna,& iniuria dimittenda prę
cipitur.Si te(inquit)ira contra violentum,&
contra petētem philargyria cęcauerit,nunqd
tua mente vitiata vitium eius curare pote-
ris?aut ille ſolus qui iniuriam fecit,& non tu
etiam qui ferre neſciebas reꝰ deputaberis?At
ſi mitem te tranquilliq̧ pectoris eius impro-
bitas inuenerit, & ille ad pœnitentiam moue
bitur,& tu patientiæ præmio donaberis,quia
cæcum vidēte oculo,hoc eſt corde ſereno,du
» cere curabas ad lumen. ¶Non eſt diſcipulus
» ſuper magiſtrum.Perfectꝰ autem omnis erit,
» ſi ſit ſicut magiſter eius.Si magiſter,qui vtiq̧
Magiſter ī quo imitandus. quaſi deus potuit,non ſuas vlcū ire iniurias,
ſed ipſos maluit inſecutores patiendo reddere
mitiores,eandem neceſſe eſt diſcipuli qui pu

ri homines ſunt,regulam perfectionis ſequan
tur.¶Quid autem vides feſtucā in oculo fra »
tris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt »
non conſideras?Et hoc ad ſuperiora reſpicit, »
vbi cæcum ac cæco duci,id eſt peccantē a pec Cęcutiētes in propriis
catore caſtigari non poſſe præmonuit.Multi
eñ ſupbia,vel odio, philargyria,vel auaritia,
vel alio quolibet crimine pręuenti, leuia hæc
aut nulla iudicantes,acerrime corripiunt eos
quos ſubita viderint ira turbatos, oculū men
tis a ſolito puritatis ſtatu quaſi feſtuca inruē
te mutaſſe,atq̧ immemores dominici præce-
pti quo ait, Nolite condemnare, & non con-
demnabimini,magis amāt vituperare & da-
mnare,q̄ emendare atq̧ corrigere. ¶Et quo- »
modo potes dicere fratri tuo,frater ſine eiiciā »
feſtucam de oculo tuo,ipſe in oculo tuo tra- »
bem non vidēs?Hęc cum fratre agis,ſi(verbi »
gratia)qđ ira ille peccauit,tu odio reprehen-
dis.Quantum autem inter feſtucam & trabē, Feſtuca
quaſi tantum inter iram diſtat atq̧ odium. Trabs.
Odium eſt enim,ira inueterata.quaſi quę ve-
tuſtate ipſa tantū acceperit,vt merito appel-
letur trabes.Fieri autem poteſt,vt ſi iraſcaris
homini,velis eum corrigi.Si autem oderis ho
minem,nō potes eum velle corrigere.Et ideo
impoſſibile dicitur,vt feſtucam fratris oculo
demat,qui ſuo trabem geſtat in oculo.¶Hy- »
pocrita,eiice primum trabem de oculo tuo,& »
tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo »
fratris tui.Ideſt primo abs te expelle odiū,& »
deinceps poteris iam eum quem diligis emē-
dare.Et eſt vere multum cauendum & mole Hypocritę cauendi.
ſtum hypocritatum, ideſt ſimulatorum ge-
nus, qui cum omnium vitiorum accuſatio-
nes odio & liuore ſuſcipiant,etiam conſulto-
res videri ſe volunt. Et ideo pie cauteq̧ vi-
gilandum eſt, vt cum aliquem reprehende-
re vel obiurgare neceſſitas cœperit,primo co
gitemus vtrum tale ſit vitiū quod nunq̄ ha-
buimus,vel quod iam caruimus. Et ſi nunq̄
habuimus,cogitemus & nos homines eſſe,&
habere potuiſſe.Si vero habuimus & non ha-
bemus, tangat memoriam communis infir-
mitas,vt illam reprehenſionem aut obiurga-
tionem non odium ſed miſericordia præce-
dat. Vt ſiue ad correctionem eiꝰ propter quē
id facimꝰ,ſiue ad peruerſionem valuerit(Nā
incertus eſt exitus)nos tamen de ſimplicita-
te oculi noſtri ſecuti ſimus.Si autem cogitan
tes noſmetipſos inuenerimus in eo eſſe vitio
in quo eſt ille quem reprehendere parabamꝰ,
non reprehendamus neq̧ obiurgemꝰ,ſed ta-
men congemiſcamus, et nō illū ad obtēperā
dum nobis,ſed ad pariter conandū inuitemꝰ.

Raro ergo, & magna neceſſitate obiurgatio-
nes adhibendæ ſunt. Ita tamen, vt etiã in his
ipſis non nobis, ſed deo vt ſeruiamus inſtem⁹,
ipſe eſt enĩ finis, vt nihil duplici corde facia-
Trabẽ auferre. mus, auferentes trabem de oculo noſtro inui
dentię, vel malitię, vel ſimulationis, vt videa-
» mus eiicere feſtucam de oculo fratris. ¶Non
» eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos.
» Neq; arbor mala, faciens fructum bonum. Cõ
Hypocritas pſequitur. tra hypocritam q̃ cœperat, exſequitur. Si ve-
ram (inquit) & nõ fictam vis habere iuſtitiã,
quæ verbis oſtentas, etiam factis cõpenſare cu
rato, vt bona exiſtens arbor, bonis orneris &
fructibus. Quia & ſi ſe fingat hypocrita, non
eſt bonus qui facit opera mala. Et ſi reprehẽ-
dat inſontem, nõ ideo malus eſt qui facit opa
» bona. ¶Vnaquæq; enim arbor, de fructu ſuo
» cognoſcitur. Qui ſit fructus quo mala bona
ve dinoſci debeat arbor, Apoſtolus oſtendit di
Arboris excidendę fructus. cens. Manifeſta aũt ſunt opera carnis, q̃ ſunt,
fornicatio, immunditia, luxuria, idolorũ ſerui
tus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmu-
lationes, iræ, rixę, diſſenſiões, hæreſes, inuidię,
homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſi-
milia quæ prædico vobis, ſicut prędixi. Quo-
niam qui talia agunt, regnum dei non conſe-
quentur. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas,
gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benigni
tas, fides, modeſtia, continentia. Cæterum elee
moſyna, vel oratio, vel ieiunium, fructus qui-
dem eſt proprie bonorum, ſed nonnunq̃ ſimu
late etiam vſurpatus a malis, de quibus domi
nus ait. Quia receperũt mercedem ſuam. Et
alibi. Attendite a falſis prophetis qui veniunt
ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus au-
tem ſunt lupi rapaces. Sed non ideo debent
oues odiſſe veſtimentum ſuum ꝙ plerunq;
illo ſe occultant lupi, dum aliud oſtentant
ad decipiendum, aliud exerunt ad deprędan-
dum vel interficiendum eos, qui ſub iſto veſti
tu ouino lupos videre non poſſunt. Hic ergo
non eſt fructus, de quo cognoſci arborem mo
» net, ſed ille, qui eſt ſupra monſtratus. ¶Neq;
» enim de ſpinis colligunt ficus, neq; de rubo
» vindemiant vuam. Spinas reor & rubum ſæ-
Spinæ & rubus. culi curas & punctiones eſſe vitiorum, de qui
bus peccãti homini dictum eſt. Terra tua ſpi
Ficus & vua. nas & tribulos germinabit tibi. Ficus vero &
vuam, dulcedinem conuerſationis nouæ, quã
dñs in nobis eſurit, & feruorem dilectionis q
lætificat cor hominis. De quibus euangelio co
ruſcante vox turturis in terra longe lateq; re
ſonabat, ficus protulit groſſos ſuos, vineę flo
rentes dederunt odorem. Non autem de ſpi-
nis ficus, non vua de rubo colligitur. Quia
mens adhuc veteris hominis cõſuetudine de
preſſa ſimulare poteſt, ſed fructus noui homi
nis ferre nõ poteſt. Q; ſi quis obiicere volue-
rit ac dicere, ꝙ & Moyſes de rubo vinde-
miarit vuam, quando a cognato gentili conſi
lium vtile ſuſcepit, & de ſpinis collegerint fi-
cus hi quib⁹ dictum eſt de Phariſæis, Quę di
cunt facite, quæ autem faciunt facere nolite,
ſciat quia ſicut verax nonnunq̃ palmes ſepi
inuoluta recumbit, portanſq; fructum ſpina
non ſuum vſibus ſeruat humanis, ſic dicta vł
acta malorum ſiquando bonis proſunt, non
hoc ipſi faciũt mali, ſed fit de illis ſuperno pro
uidente conſilio. ¶Bonus homo de bono the- »
ſauro cordis ſui profert bonum. Et malus ho »
mo de malo, profert malum. Idem theſaurus »
cordis, qđ radix eſt arboris. Et quod de corde Theſaur⁹ cordis.
profertur, idẽ eſt qđ arboris fruct⁹. Qui ergo
theſaurum in corde patientiæ perfectiq; ha-
bet amoris, optimos nimirum fructus effun-
dens, diligit inimicum, benefacit odienti, be-
nedicit maledicenti, orat pro calumniãte, per
cutienti ſe vel deſpolianti non reluctatur, o-
mni petenti tribuit, ſua ablata nõ repetit, nõ
iudicare, non condemnare deſiderat, errãtem
patienter amanterq; corrigit, & cætera quæ
ſupra Saluator edocuit. At qui nequã theſau
rũ corde ſeruat, odit amicũ, malefacit diligen
ti, maledicit benedicenti, & cætera quæ domi
nicus ſermo redarguit, bono theſauro contra
ria peragit. Qui ne ſibi fruſtra blãdiretur ex
eo quod ſequitur, ¶Ex abundantia enim cor- »
dis, os loquitur. Quaſi nõ fructus arboris ſed »
folia, hoc eſt verba ſolum, & non magis ope-
ra, vel veri Chriſtiani vel hypocritæ quærãn
tur, conſequenter dominus adiungit. ¶Quid »
autem vocatis me domine domine, & non fa- »
citis quæ dico? Ac ſi aliis verbis ita diceret. »
Quid folia rectæ confeſſionis vos germinare
iactatis, qui nullos operis boni fructus oſten-
ditis? Vnde Apoſtolus precioſum a vili ſepa-
raturus, hoc eſt bonum theſaurũ a malo, bo-
nam arborem a mala, perfectum boni magi-
ſtri diſcipulum ab hypocrita, ducem viden-
tem a cæco ſecreturus, ait. Veniam autem ad
vos ſi dominus voluerit, & cognoſcam non
ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtu-
tem. Non enim in ſermone eſt regnum Dei,
ſed in virtute. Per oris ergo locutionem do- Oris locutio.
minus vniuerſa quæ vel actu, vel ſtatu, vel co
gitatu de corde proferimus inſinuat, quę ma
gis q̃ hoĩbus dicta, nuda & aperta ſunt ocu-
lis eius. Nam & moris eſt ſcripturarum, ver- Verba p rebus.
ba pro rebus ponere. Vnde Pſalmiſta. Dic (in
quit) aĩę meę, ſalus tua ego ſũ. Et Hiezechias,

Non fuit verbum qđ non oſtẽderim eis. Qui
vtiq; rerum & non verborum Chaldęis reue
larat arcana. Itemq; Apoſtolus. Et nemu di-
cit dñm Ieſum, niſi i ſpiritu ſancto. pro eo vt
diceret, nemo dñm Ieſum intellectu cernit, ne
mo voluntate amplectiť, niſi per gratiã ſpũs
„ ſancti. ¶ Omnis q venit ad me & audit ſermo
„ nes meos & facit eos, oſtendã vobis cui ſimilis
„ ſit. Similis eſt homini ędificanti domũ. Multa
dominus ſupra de aperte bonis maliſve, mul-
ta de vere ac ſimulate bonis diſputans, quibꝰ
tribꝰ perſonis omne opinor hominũ genꝰ cõ-
prehendi, totum ſuum ſermonem terribili ſi-
mul & amabili parabola concludit, qua alios
verbi auditores diabolo, alios Chriſtu aſſimu
let, qui vterq; ſuam in hominum ſubiectione
domum per totum huius ſæculi tempus ædi
Auditor ſermonũ dei. ficare non deſinit. Itaq; q ſermones Chriſti au
dit & facit, comparabitur Chriſto. Quia ſicut
Chriſtus variis hominũ perſonis vnã ſibi ec-
cleſiam catholicam conſtruit, erudit, & guber
nat, in vitam quandoq; dedicaturus æternã,
ſic & auditor vtilis iuxta proprium modulũ
variis virtutum ſtudiis ad ſuperna proficiẽs,
habitationẽ ſibi perpetuę manſionis ædificat,
cuius in pręſenti quaſi quadrandis, poliendis,
charitatiſq; glutino copulandis lapidibus in-
ſtet, ſed in futuro cum Chriſto dedicatiõe læ
„ tetur. ¶ Qui fodit in altum, & poſuit funda-
„ menta ſupra petram. Fundamenta quando
Fundamẽta. pluraliter in eccleſię myſterio ponunť, docto-
res ſignificant, de quibus dicitur. Fundamen
ta eius in montibus ſanctis. Quando vero ſin
Fũdamentum. gulariter fundamentum, ipſe doctorũ doctor,
& fundamẽtum fundamentorũ exprimitur
Chriſtus. De quo diciť. Fundamentum enim
aliud nemu poteſt ponere præter id qđ poſi-
tum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtꝰ. Hęc ergu fun
damenta nõ ſupra terram ſed ſupra petram,
ſapiens architectꝰ locauit, quia mentes ſubli-
mium virorũ non in terrenis deſideriis Chri
ſtus, ſed inſuperabili ſua fide, ſpe, & charitate
conſtituit. Petra autem (inquit) erat Chriſtꝰ.
Qui fodit in altum, quia præceptis humilita
tis terrena omĩa fidelium de cordibus eruit,
ne propter aliquid infimum vel commodum
tẽporale deo ſeruiant. Moraliter aũt fundamẽ
ta domus, ipſę ſunt intentiones bonę conuer-
ſationis, quę perfectus verbi auditor exhau-
ſtis humilitate Chriſtiana ſuperuacuarũ fra
giliumq; cogitationum ruderibus in adimplẽ
dis Chriſti mandatis firmiter inſerit, hoc vi-
delicet in ſeipſo Chriſto cooperante ſpeciali-
ter agens, qđ in vniuerſali eccleſia Chriſtus
generaliter agit. Gaudenſq; cum Pſalmiſta,
Quia eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto
fæcis. Et ſtatuit ſupra petrã pedes meos &c.
¶ Inundatione autem facta, inliſum eſt flumẽ „
domui illi, & non potuit eam mouere. Funda „
ta enim erat ſupra petram. Fluminis inunda „
tio, quã alibi portas inferi nuncupat dicens, Fluminis inundatio.
Quia tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædi-
ficabo eccleſiam meam, & portæ inferi non p̄
ualebunt aduerſus eam, ipſa eſt cuius ſupra
meminit, Beati eritis inquiens cum vos ode
rint homines, & cum ſeparauerint vos, & ex
probrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tã-
q̃ malũ. Quæ firmos eccleſię angulos & ſi in
ruere, non tamen diruere potuit. Quia gau-
debãt in illa die & exultabant, ita ſe inuicem
contra vndarum rabiem cohortãtes. Ecce bea
tificamus eos qui ſuſtinuerũt. Patiẽtiam Iob
audiſtis, & finẽ domini vidiſtis. Et iterũ. Flu
minis impetus lętificat ciuitatem dei, ſanctifi
cauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Deꝰ in
mediu eius non commouebitur. Sed & iuxta
leges tropologię, ſingulę noſtræ domus coti-
die vel immundorum ſpirituum, vel impro-
borum hominum, vel ipſa ſuæ mẽtis aut car-
nis inquietudine pulſantur, & quantum pro
priis viribus fidunt, inclinantur. Quantum
vero inuictiſſimę illi petræ adhærent, labefa-
ctari nequeunt. ¶ Qui autem audiuit & non „
fecit, ſimilis eſt homini ædificãti domũ ſuam „
ſupra terram ſine fundamento. Domus dia- „
boli, mundus qui in maligno poſitus eſt non Domꝰ diaboli mũdꝰ.
creatoris dignitate, ſed magnitudine deliquẽ
tis vocatur. Quã ſuper terram ædificat, quia
obſequentes ſibi de cęlis ad terrena detrahit.
Sine fundamento ædificat, quia omne pecca- Peccatum.
tum fundamentum non habet, vt quod non
ex propria natura ſubſiſtit. Malum quippe ſi
ne ſubſtãtia eſt, quod tamen vt vtcunq; ſit in
boni natura coaleſcit. Quia vero a fundo dici Fũdamẽtũ
tur fundamentum, poſſumus etiam funda-
mentum pro fundo poſitum non inconueni-
enter accipere. Sicut auditus ab aure dicitur,
& tamen plerunq; ipſa auris auditus nomi-
ne deſignatur. Sicut ergo qui in puteo mer-
gitur putei fundo retineť, ita corruens qua-
ſi in quodam fundi loco conſiſteret anima,
ſi ſemel lapſa i aliqua ſe peccati menſura reti
neret. Sed cum peccato in quo labitur non po
teſt eſſe contenta, dum cotidie ad deteriora
deiicitur, quaſi in puteo quo cecidit fundum
non inuenit quo figatur. Vnde bene alias di
citur. Peccator cum venerit in profundum
malorum, contemnit. Redire nanq; diſſimu-
lat, quia miſereri ſibi poſſe deſperat. Sed
cum deſperando amplius peccat, quaſi

puteo ſuo fundum ſubtrahit, ne vbi tetineri poſſit iueniat. Ergo q audit ſermones Chriſti & non facit, ſiue initiatꝰ myſteriis Chriſti, ſeu in totũ alienus a Chriſto, qa ſeipſum male ędificat, ſimilis ē homini ſtulto, de quo dicit. Inimicus homo hoc fecit. ¶In quã inliſus eſt fluuius, & continuo cecidit. Et facta eſt ruina domus illius magna. Manifeſtũ eſt, qa ingruente qualibet tẽtatiõe mox & vere mali, & ficte boni peiores fiunt, donec ad extremũ perpetuam labantur in poenam. Porro moraliter dicẽdũ, qa vnuſqſq; tentat a cõcupiſcentia ſua abſtractus & inlectus. Dehinc concupiſcentia cum coeperit, parit peccatũ. Peccatũ aũt cũ cõſummatũ fuerit, generat mortẽ. Poteſt etiã p impetũ fluminis, extremi iudicii diſcrimen intellegi, quando vtraq; domo cõſummata, omnis q ſe exaltat humiliabit, & qui ſe humiliat exaltabit, ibuntq; impii non ſolum hoĩes ſed & angeli qui ad diaboli domũ ptinebant, in ſupplicium æternum, iuſti aũt in vitam æternam.

Tentatiõe q peiores fiant.

CAPVT. VII.

CVm autem impleſſet oĩa verba ſua in aures plebis, intrauit Capharnaũ. Hic intellegendũ eſt, cũ impleſſet quidẽ omnia verba ſua ĩ aures plebis, ĩtraſſe Chriſtum Capharnaũ, hoc eſt quia nõ ante q̃ hæc verba terminaſſet intrauit, ſed non eſſe expſſum poſt quantũ temporis interuallũ cũ iſtos ſermones terminaſſet intrauerit Capharnaũ. Ipſo quippe interuallo leproſus ille mundatꝰ eſt, quẽ loco ſuo Matthęus interponit, iſte autem antea pręoccupat. ¶Centurionis autẽ cuiuſdam ſeruus male habens erat moriturus, qui illi erat precioſus. Quęrit forte aliquis vel pius vt inueniat, vel impiꝰ vt rephendat, qua ratione euãgeliſta ſeruũ qui nõ mortuus ſed ſanatus ſubinfertur, dixerit eſſe moriturum. Cui breuiter reſpondendũ, quia reuera erat moriturus, ſi nõ domini ſui fide depcantis, & Chriſti pietate miſerentis fuiſſet redditus vitę. Sic & Hiezechias rex iuxta quẽdã naturæ humanę modũ erat moriturus, cũ veracis pphetę verbis audiuit, Diſpone domui tuę, qa morieris tu & nõ viues. ſed occulto diuinę puidẽtię iudicio quę omnia in menſura & nũero & põdere diſpoſuit, quindecim adhuc annorum vitam lachrymis precibuſq; nacturus. ¶Et cũ audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret & ſaluaret ſeruum eius. Superna diſpenſatione factum eſt vt ſeniores Iudæorum mitterentur ad dominum, hiſq; adſtantibus qui langue-

Moriturꝰ erat non moriturꝰ.

rat ſanaretur, quo inexcuſabiles forent, ſi credente viro gentili non crederent. Verũ quęritur quomodo conueniat q Lucas Centurionem nuncios miſiſſe, Matthęus autem ipſum acceſſiſſe narrat ad dominum. Sed pie quærentibus facile patet, q Matthæus breuitatis cauſa dixerit ipſum acceſſiſſe, cuius deſideriũ & voluntas ad dominum veraciter, aliis licet deferentibus eſt perlata, myſtice etiam nobis commendans, hoc quod ſcriptum eſt. Accedite ad eum & inluminamini. Nam quia fidem Centurionis, qua vere accedit ad Ieſum, ipſe ita laudauit vt diceret, Non inueni tantam fidem in Iſrael, ipſum potius acceſſiſſe ad Chriſtum dicere voluit prudens euangeliſta, q̃ illos per quos verba ſua miſerat. Porro autem Lucas ideo totum quẽadmodum geſtum ſit aperuit, vt ex hoc intellegere cogeremur, quẽadmodum acceſſiſſe dixerit alius qui mentiri non potuit. Sicut enim illa mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur, q̃uis fimbriam veſtimenti eius tenuerit, magis tamen qa credidit tetigit dominum, q̃ illæ turbæ a quibus premebatur, ita & Centurio quo magis credidit, eo magis acceſſit ad dominum. ¶Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogã ipſe ædificauit nobis. Qui ædificatam ſibi a Centurione narrant ſynagogam, euidenter oſtendunt quia ſicut nos eccleſiam, ſic etiã illi ſynagogam non conuẽtum ſolummodo fidelium, ſed & locum quo conueniebant, ſint appellare ſoliti, iuxta quod & ſupra docuimus. ¶Ieſus autem ibat cum illis. Magna domini ſublimitas qui ſolo verbo curare valebat, ſed non minor humilitas, qui ſeruum dignatus eſt viſitare languentem. Nam quaſi potens & benignus & rogatus ſaluare pergebat, & itineris medio rogatus dicto ſaluauit, ne videlicet ob impotentiam vitium & non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur. Alibi ad ſanandum reguli filium venire noluit, ne diuitias honoraſſe videretur. Hic, ne conditionem ſpreuiſſe ſeruilem, ad Cẽturionis famulum mox ire conſenſit. ¶Et cum iam non longe eſſet a domo, miſit ad eum Centurio amicos dicens. Domine, noli vexari. Non enim dignus ſum, vt ſub tectum meum intres. Propter vitę gentilis conſciẽtiam, grauari ſe magis dignatione putauit domini, q̃ iuuari, nec poſſe habere hoſpitẽ Chriſtũ, cuiꝰ &ſi fide p̃ditus, nondũ tamen erat ſacramentis imbutꝰ. Sed qa quæ noſtra infirmitas non præſumit, diuina gratia dare nouit et alius Centurio q ſicut & iſte, credentẽ ex gentibꝰ populũ pręfigurat, magnę fidei & iuſtitiæ merito ſpiritus

Euang. concord.

Fides Cẽturionis.

Synagoga.

Humilitas dñi in curandi ſerui viſitatione.

Centurionis humiliatio.

ſancti donum priuſq̄ baptizaretur accepit,& iſte necdū catechizatus, & fidē ſuam laudari a domino,& famulum ſaluari promeruit.De quo pulchre p allegoriā dicit̄,quia Ieſum non longe haberet a domo,tametſi ſub tectū ſuū inuitare non auderet,quia prope timentibus eum ſalutare ipſius.Et qui naturali lege recte vtitur,quo bona quę nouit operatur, eo illi qui vere bon⁹ eſt adpropiat.At qui errori gentilitatis etiā crimina iunxerunt, his apta ri poteſt,qđ cōfluentibus ad ſe turbis alibi do minus ait. Quidā enim ex his delonge vene
» rūt.¶Propter qđ & meipſum non ſum dignū
» arbitratus,vt venirē ad te.Et nos qui de gen tibus credimus,non ipſi ad dominum venire poſſumus,quē nunc in carne videre nequaq̄ valemus, ſed quicq̄ paſſiones noſtrę ſeruituris agnouimus,ad reſidentē in dextera pa tris iā per fidē accedere debemus, iā ſeniores Iudæorū mittere,hoc eſt ſummos eccleſię vi ros qui nos ad dominū pceſſerunt ſuppliciter obſecrando patronos adquirere,qui nobis teſtimonium reddentes q̄ diligamus eccleſiā & quātum in nobis eſt ædificare curemus,p noſtris apud dominū noſtrorūq̄ peccatis iter
» cedāt.¶Sed dic verbo,& ſanabit̄ puer meus.

Cēturionis fides. Magna fides centurionis,qua verbi opus in Chriſto confitetur, & noſtrę ſanationis accō moda myſteriis,qui & ſi noueramus ſecundū
» carnē Chriſtū ſed iā nūc non nouimus.¶Nā
» & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus
» habens ſub me milites.Hominē ſe & poteſta ti,vel tribuni,vel pſidis ſubditū dicit,impe rare tamen poſſe minoribus, vt ſubaudiatur eum multo magis qui deus ſit & ſuper oīa potēs, innumerā virtutis angelicę quę ad im
» perata ob temperet habere militiā. ¶Et dico

Alio anti que. huic vade,& vadit.Et alio veni, & venit. Et ſeruo meo fac hoc,& facit.Vult oſtendere do minū quoq̄ non per aduentū tātū corporis, ſed per angelorum miniſteria poſſe implere qđ vellet.Repellendę enim erāt vel infirmita tes corporum,vel fortitudines contrarię, qui bus homo ad debilitatem ſæpe cōceditur, & verbo domini & miniſteriis angelorum. Aliter. Milites & ſerui qui centurioni obœdiūt, virtutes ſunt naturales.Quarum non minimā copiā multi ad dominum venientes,ſecū deferunt.De quibus in Cornelii centurionis laude dicit̄.Quia erat vir iuſtus & timēs de um cum omni domo ſua,faciens eleemoſynas
» multas plebi,& deprecās deum ſemp. ¶Quo
» audito Ieſus miratus eſt.Mirat⁹ eſt q̄ vidit

Miratus dominus centurionem ſuam intellegere maieſtatē.Sed quis in illo fecerat ipſam fidem vel intellegen tiam,niſi ipſe qui eā mirabat̄?Q̄ ſi & alius eā feciſſet,quid miraretur qui pſcius erat?No tandum ergo quia qđ miratur dominus, nobis mirādū eſſe ſignificat,quibus adhuc opus eſt ſic moneri.Omnes enim tales motus cum de deo dicuntur, nō perturbati animi ſigna ſunt,ſed docentis magiſtri.¶Et cōuerſus,ſe- Nota.
» quentibus ſe turbis dixit.Amen dico vobis,
» nec in Iſrael tantā fidem inueni.Nō de omni-
» bus retro patriarchis & prophetis,ſed de pręſentis ęui loquitur hominibus. Quibus ideo centurionis fides antefertur,quia illi legis p phetarumq̄ monitis edocti,hic autē nemine docente ſponte credidit.¶Et reuerſi qui miſ »
ſi fuerāt domū,inuenerunt ſeruum qui lan- »
guerat ſanum.Probatur fides domini,& ſer- »
ui ſanitas roboratur.Poteſt ergo meritū domini etiā famulis ſuffragari,non ſolum fidei merito,ſed etiam ſtudio diſciplinę.Plenius ſa ne hęc explicat Matthęus,q̄ dicente domino cēturioni, Vade & ſicut credidiſti fiat tibi,ſa natus ſit puer ex illa hora.Sed beato Lucę mo Lucæ mos. ris eſt quę plena viderit ab aliis euāgeliſtis ex poſita breuiare,vel etiā de induſtria præteri re, quę vero ab eis omiſſa vel breuiter cogno uerit adtacta, dilucidare ſollerti⁹.Myſtice vt dixi centurio cuius fides Iſraeli prefertur,electos nimirum ex gentibus oſtendit,qui quaſi centenario milite ſtipati,virtutū ſpiritalium ſunt perfectione ſublimes, niſiq̄ a domino ter renum,ſed ſola ęternę ſalutis gaudia ſibi ſuiſ Centenarii dignitas. q̄ requirunt.Numerus enim centenarius,q de lęua tranſfertur ad dexterā,in cęleſtis vitę ſignificatione poni conſueuit. Vnde eſt, q̄ arca Noe centū annis fabricatur, Abrahā centenarius filium pmiſſionis accepit, ſeuit Iſaac & inuenit in ipſo anno centuplū,atriū tabernaculi centum cubitos lōgum eſt,in cē teſimo Pſalmo miſericordia & iudicium domino cantatur,& cætera huiuſmodi.Taliser go meriti viri pro his neceſſe eſt domino ſup plicent, qui adhuc ſpiritu ſeruitutis in timo re premuntur,quatenus eis paulatim ad ſub limiora prouectis,perfecta dilectio foras mittat timorem.

ET factū eſt deinceps,ibat in ciuitatē q̄ Cap.XXV. vocat̄ Naim.Naim ciuitas eſt Galilęę »
in ſecūdo miliario Tabor montis con »
tra meridiē iuxta Aendor,qui eſt vicus gran dis in quarto miliario eiuſdem montis ad me ridiem.¶Et ibant cum illo diſcipuli eius, & »
turba copioſa. Cum autem adpropinquaret »
portæ ciuitatis,ecce defunctus efferebatur fi »
lius vnicus matris ſuæ. Defunctus hic qui Defunctus extra portam ciuitatis multis eſt intuentib⁹ elatus.

elatus, ſignificat hominē lœtali criminū fune
re ſoporatū, eandēq; inſuper animę mortem
non cordis ad huc cubili regentē,ſed ad mul
torum notitiam per locutionis operisve indi
cium,quaſi per ſuæ ciuitatis oſtia propalan
tem.Qui bene filius vnicus matri ſuę fuiſſe p
Eccleſia. hibetur , quia licet e multis collecta perſonis
vna ſit perfecta & immaculata virgo mater
eccleſia,ſinguli quiq; tamen fideliū vniuerſa
lis ſe eccleſię filios rectiſſime fatentur. Nam &
electus quilibet quando ad fidem imbuitur,fi
lius eſt.Quādo alios imbuit,mater . An non
materno erga paruulos agebat affectu qui ait
Filioli mei quos iterū parturio , donec forme
tur Chriſt⁹ in vobis!Portam ciuitatis qua de
functus efferebatur,puto aliquem de ſenſib⁹
eſſe corporeis.Qui enim ſeminat inter fratres
diſcordias,qui iniquitatē in excelſum loquit,
per oris portam extrahitur mortuus.Qui vi
derit mulierem ad concupiſcēdū eā,per ocu
lorum portam ſuę mortis indicia profert.Qui
fabulis otioſis,obſcœnis ve carminibus vel de
tractionibus aurem libenter aperit, hanc ani
mę ſuę portā mortis efficit,cęteroſq; qui non
Obſecratio ſeruat ſenſus,mortis ſibi ipſe reddit adit⁹.Ob
ſecro domine Ieſu cunctas meę ciuitatis por
tas iuſtitię facias,vt ingreſſus in eas confite
at nomini tuo tuęq; maieſtati , cum mini
ſtris cęleſtibus eam crebrius inuiſenti,nō fœ
tor elati cadaueris occurrat,ſed occupet ſalus
,, muros illius,& portas eius laudatio.¶Et hæc
,, vidua erat,& turba ciuitatis multa cum illa.
Eccleſia vidua. Viduam eſſe eccleſiam,omnis anima quę ſpō
ſi dominiq; ſui ſe morte redemptā meminit,
agnoſcit.Diuino autē nutu multa dominum
turba,multa viduam comitabatur,vt viſo tā
to miraculo,multi teſtes,multi dei fierent lau
,, datores.¶Quā cū vidiſſet dominus , miſeri
,, cordia motus ſuper eā,dixit illi.Noli flere.De
Nouati hęreſis. ſiſte,inquit quaſi mortuū flere,quē mox viuū
reſurgere videbis . Vbi myſtice Nouati do
gma confunditur,qui de ſua munditia ſuper
be gloriatus,humilē pœnitentū mundationē
euacuare conatur,veramq; matrē eccleſiā,de
natorum ſuorū ſpiritali extinctione plorantē
ſpe vitę redonandę negat cōſolari debere. Et
pulchre euangeliſta dominū prius miſericor
dia motum eſſe ſuper matrem,ac ſic filiū ſuſ
citare teſtatur,vt in vno nobis exemplū imi
tandę pietatis oſtēderet,in altero fidem mirā
,, dę poteſtatis adſtrueret.¶Et acceſſit, & teti
,, git loculum.Hi autē qui portabant,ſteterūt.
Loculus ſe rettrumve. Loculus iu quo mortuus effertur, male ſecu
ra deſperati peccatoris cōſcientia eſt. Qui ve
ro ſepeliendum portant,vel immunda deſide
ria quę hominem rapiunt in interitum,vel le
nocinia blandientium ſunt venenata ſociorū,
quæ peccata nimirū dum fauoribus tollūt,
accumulāt,peccātesq; contēptu quaſi agge
re terræ obruunt. De quibus alibi dicitur. Di
mitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Mor
tuos quippe mortui ſepeliūt , cū peccatores
qq; ſui ſimiles alios nociuo fauore demulcēt,
cōgeſtaq; peſſimę adulationis mole, nequa ali
qn̄ ſpe reſurgēdi potiant̄ opprimūt.Dn̄o ergo
loculū tangenti funeris baiuli ſteterunt,quia
ſuperni formidine iudicii adtracta conſcientia
& carnaliū ſępe affluentiā voluptatū, & iniu
ſte laudantiū turbam coercens ad ſeipſam re
uertitur,vocātiq; ad vitā feſtina reſpōdet ſal
uatori. Vnde recte ſequitur. ¶Et ait . Adole ,,
ſcens,tibi dico,ſurge. Et reſedit qui erat mor ,,
tuus,& cœpit loqui,& dedit illū matri ſuę.Re ,,
ſidet qppe q erat mortuus, cū interna cōpun
ctione reuiuiſcit peccator.Incipit loqui,cū re
ducis indicia vitę cunctis qui peccatū luxerāt
oſtendit.Redditur matri,cum per ſacerdota
lis decreta iudicii cōmunioni ſociatur eccle
ſiæ.¶Accepit autē omnes timor , & magnifi ,,
cabāt deū dicētes,quia propheta magnus ſur ,,
rexit in nobis.Quāto deſperatior animę mors ,,
ad vitā reuocatur,tanto plures eodē corrigū Magnorū
tur exemplo. Vide Dauid prophetā,vide apo caſus.
ſtolū Petrū . Quorū quo gradus altior,eo ca
ſus grauior.Quo aūt grauior caſus,eo pietas
erigentis gratior.Quo vero gratior in eis do
mini pietas apparuit,eo certior cunctis pœni
tentibus ſpes ſalutis apparuit, vt iure omnes
qui audiunt,dicant.¶Quia deus viſitauit ple ,,
bem ſuam.Nō tantūmodo verbum ſuum ſe ,,
mel incorporādo, ſed etiā noſtra hoc vt ſuſci
tari debeamus,ſemper in corda mittendo.¶Et ,,
nunciauerunt Ioanni diſcipuli eius de omni ,,
bus his. Non ſimplici corde vt opinor ſed in ,,
uidia ſtimulato,diſcipuli Ioānis ei Chriſti vir Diſcipu
tutes & miracula narrant . Nam & alibi ita lorū Ioan.
apud eū queſti eſſe produ̅tur.Rabbi, qui erat ęmulatio.
tecum trans Iordanē,cui tu teſtimoniū perhi
buiſti,ecce hic baptizat,& omnes veniunt ad
eum.Quibus tūc reſpondit Ioannes.Quia nō
poteſt homo accipere quicq̄, niſi fuerit ei da
tum de cælo,& cætera.Quibus & ſe purū ho
minem,& Chriſtū dei eſſe filiū manifeſte de
clarat. Verum quia māſit inuidia,liuorq; ne
quibat expelli,quid p eis corrigēdis optimus
magiſter adhuc egerit, adtende.

ET cōuocauit duos de diſcipulis ſuis Io Caput
annes,& miſit eos ad dominū dicēs. Tu XXVI.
es qui vēturus es, an aliū expectamus! ,,
Videlicet vt per hanc ſaltē occaſionē vidēdo

Ioannes quare diſcipulos miſit. ſigna quæ faciebat,crederent in eum , & magiſtro interrogantes,ſibi diſcerent. Ergo non ait,Tu es q veniſti,ſed tu es qui vẽtur⁹ es.Et eſt ſenſus,manda mihi quia interficiendus ab Herode,& ad inferna deſcenſurus ſum, vtrũ te & in inferis debeã nũciare qui nunciaui ſuperis,an nõ conueniat filio dei vt guſtet mortem,& alium ad hęc ſacramenta miſſurus es.
» ¶In ipſa autẽ hora curauit multos a languo
» ribus,& plagis,& ſpiritib⁹ malis,& cęcis mul
» tis donauit viſum. Ioannes interrogauerat p diſcipulos,Tu es qui vẽturus es, an alium ex
Chriſti reſpõſio. pectamus?Chriſtus ſigna demõſtrat,nõ ad ea reſpondens quæ interrogatus fuerat , ſed ad
» ſcandalum nunciorũ. ¶Euntes(inquit)renũ
» ciate Ioanni quę vidiſtis & audiſtis.Quia cęci
» vident,clodi ambulant,leproſi mũdantur,ſur
» di audiunt, mortui reſurgunt.Et qđ his non
» minus eſt,Pauperes euangelizantur. Vel pau
Pauperũ euãgelizatio. peres ſpiritu,vel certe opib⁹ pauperes,vt nulla inter nobiles & ignobiles , inter diuites & egenos,in prędicatione diſtantia ſit.Hæc magiſtri rigorẽ,hęc pręceptoris comprobant veritatẽ,quando omnis apud eum qui ſaluari
» poteſt æqualis eſt.Qđ aũt ait,¶Et beatus eſt
» quicunq; non fuerit ſcandalizatus in me, Et
Nuncios Io.caſtigat. nuncios Ioannis qui eũ eſſe Chriſtũ nõ crediderant,a perfidię ſcandalo caſtigat,& eidẽ Ioanni qđ quærebat exponit , quia deus ſaluos faciendi,& domini exitus mortis. Viſis enim tot ſignis tantiſq; virtutibus,non ſcandalizari quiſq; potuit ſed ammirari. Sed infidelium mens graue in illo ſcandalum pertulit , cũ eũ
Beatus q nõ fuerit ſcand.in me. & poſt tot miracula morientẽ vidit.Quid eſt ergo dicere, Beatus eſt qui nõ fuerit ſcandalizatus in me,niſi aperta voce abiectionẽ mortis ſuę humilitatẽq; ſignare?Ac ſi parẽter dicat.Mira quidẽ facio,ſed abiecta perpeti non dedignor.Quia ergo moriendo te ſubſequor, cauendũ valde eſt hominibus ne in me mortẽ
» deſpiciant,qui ſigna venerãtur.¶Et cum diſ
» ceſſiſſent nuncii Ioannis,cœpit dicere de Io
» anne ad turbas.Quia turba circũſtans inter
Ioãnes nõ dubitauit. rogationis myſteriũ neſciebat,& putabat Ioannem dubitare de Chriſto,quẽ ipſe monſtrauerat,vt intellegerent Ioannẽ nõ ſibi interrogaſſe,ſed diſcipulis ſuis,dignis eũ laudib⁹ ac
» cumulat. ¶Quid exiſtis in deſertũ?videre ha
» rũdinẽ vento moueri?Qđ videlicet non affe
Ioannis Bap.commẽdatio. rendo ſed negando intulit.Harundinem quippe mox vt aura contigerit,in partem flectit. Et quid per harũdinem,niſi carnalis animus deſignatur ? qui mox fauore vel detractione tangitur,in partem quãlibet inclinatur.Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit,hilareſcit,extollitur,totũq; ſe quaſi ad gratiam inflectit. Sed ſi inde ventus detractionis erupit vnde laudis aura veniebat , mox hunc quaſi in partẽ alterã ad vim furoris inclinat. Sed harundo vento agitata Ioannes nõ erat, quia hũc nec blandũ gratia,nec cuiuſlibet ira aſperũ faciebat,nec proſpera hunc erigere,nec aduerſa nouerunt inclinare. ¶Sed qđ exiſtis? »
videre hominẽ mollibus veſtimentis indutũ? »
ecce q in veſte precioſa ſunt & deliciis,in do »
mibus regum ſunt.Camelorum etenim pilis »
veſtitus Ioannes fuiſſe deſcribitur. Non ergo Io.veſtitus. cęleſti inquit ſed terreno regno militant hi q pro deo ꝑpeti aſpera fugiũt,ſed ſolis exterioribus dediti,pręſentis vitę mollitiem & delectationem quęrunt. Nemo ergo exiſtimet in Veſtitus luxu atq; ſtudio veſtiũ peccatũ deeſſe , quia diſcrimen. ſi hoc culpa non eſſet,nullo modo Ioannẽ dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Quis hoc ꝙ Ioannes non eſſe veſtitus mollibus dicitur,per ſignificationẽ intellegi aliter poteſt.Mollibus enim veſtitus non fuit, quia vitam peccantiũ non blandimentis fouit,ſed vigore aſperæ inuectionis increpauit dicens. Genimina viperarũ,quis vobis demonſtrauit
fugere a ventura ira?¶Sed quid exiſtis? vide »
re prophetam?vtiq; dico vobis,& plusq̃ pro »
phetam . Prophetę quippe miniſteriũ eſt ven »
tura dicere,non etiã demonſtrare. Ioannes er Prophetę
go plusq̃ propheta eſt,quia eum quẽ pręcur officium.
rendo prophetauerat,etiã oſtendendo nunciabat.
¶Hic eſt de quo ſcriptum eſt.Ecce mitto »
angelũ meum ante faciẽ tuã, qui præparabit »
viam tuã ante te.Qđ græce angelus,hoc lati »
ne nuncius dicitur.Recte ergo qui nunciare Angelus.
ſupernũ iudicẽ mittitur angelus vocatur, vt dignitatẽ ſeruet in nomine,quã explet operatione.Altũ quidẽ nomen eſt,ſed vita nomine
inferior nõ eſt.Sed & omnes qui ſacerdotii no Angeli qui.
mine cenſentur,angeli vocãtur,Propheta adteſtante qui ait. Labia ſacerdotis cuſtodiẽt ſcientiam,& legem requirẽt ex ore eius,quia angelus domini exercituum eſt.Nec non etiam vnuſquiſq; fideliũ inquantũ ſufficit , inquantum gratiam supernę aſpirationis accipit,ſi a prauitate proximum reuocat, ſi exhortari ad bene operandũ curat,ſi ęternũ regnũ vel ſupplicium erranti denunciat,cũ verba ſanctę adnunciationis impẽdit,pfecto angelus exiſtit.
¶Dico enĩ vobis, maior inter natos mulierũ »
propheta Ioanne baptiſta nemo eſt.Inter mu »
lierum inquit natos.His ergo præfertur ho Mulierũ
minibus qui de mulieribus nati ſunt,& de cõ nati.
cubitu viri,& non ei qui eſt natus ex virgine & ſpiritu ſancto.Q̃q̃ in hac ſententia non e

teris prophetis & patriarchis cunctiſq; homi
nibus Ioannē prętulit,ſed Ioanni cæteros ex-
æquauit.Non enim ſtatim ſequitur,vt ſi alii
maiores eo non ſunt,ille maior aliorū ſit,verū
vt æqualitatem habeat cum cæteris ſanctis.
,, ¶Qui autē minor eſt in regno dei, maior eſt
,, illo.Hęc ſententia duobus modis poteſt intel
Regnum legi. Aut enim regnū dei appellauit qđ non
dei. dum accepimus,& in quo nondū ſumus, vn
de in fine dictur⁹ eſt,Venite benedicti patris
mei,percipite regnum,& quot ibi ſunt ſancti
angeli,quilibet in eis minor , maior eſt vtiq;
quolibet ſancto & iuſto portāte corpus qđ cor
rumpitur, & adgrauat animā.Aut ſi regnū
dei intellegi voluit huius temporis eccleſiam
cuius filii ſunt omnes ab inſtitutione gene
ris humani vſq; quotquot iuſti & ſancti eſſe
potuerunt,profecto ſeipſum dominus ſigni
ficauit , ꝙ naſcendi tēpore minor erat Ioan-
ne,maior autē diuinitatis æternitate,& domi
nica poteſtate. Proinde ſecundū priorē expo
ſitionem,ita diſtinguitur.Qui autē minor eſt
in regno dei.ac deinde ſubinfertur, maior eſt
illo.Secundū poſteriorem,ita . Qui autem mi
nor eſt.ac deinde ſubinfertur ,in regno dei
,, maior eſt illo.¶Et omnis populus audiens &
,, publicani,iuſtificauerunt deū,baptizati bapti
,, ſmo Ioannis.Iuſtificatur deus ipſe per bapti-
Iuſtifica ſmum,dū ſe homines peccata propria confitē
tur deus. do iuſtificāt,ſicut ſcriptū eſt.Dic tu iniquita
tes tuas vt iuſtificeris.Et iuſtificatur in eo,q̄a
nō per cōtumaciā refutatur,ſed ꝑ iuſtitiā dei
munus agnoſcitur.Iuſtus enim dominus, &
iuſtitias dilexit.In eo ergo iuſtificatio dei eſt,
ſi non ad indignos & noxios,ſed ad innocen
tes per ablutionē factos videatur & iuſtos ſua
munera tranſtuliſſe.Dauid quoq; dicit. Tibi
ſoli peccaui,& malū corā te feci,vt iuſtificeris
in ſermonibus tuis,& vincas dum iudicaris.
Ergo is q̄ peccat & confitet deo peccatū,iuſti
ficat deum, cedens ei vincenti,& ab eo grati
am ſperans.In baptiſmate igitur iuſtificatur
deus,in quo eſt & confeſſio & venia peccato-
,, rum.¶Phariſæi autē & legis periti conſilium
,, dei ſpreuerunt in ſemetipſos,nō baptizati ab
,, eo.Qđ dicit in ſemetipſos , vel contra ſemet
In ſemet ipſos ſignificat,quia qui gratiā dei reſpuit,cō
ipſos. tra ſemetipſum facit. vel ad ſemetipſos miſ-
ſum dei conſiliū ſtulti & ingrati vituperan-
Conſilium tur noluiſſe recipere.Cōſiliū ergo dei eſt,quo
dei. per paſſionē & mortē domini Ieſu mundū ſal
uare decreuit. Sed hoc Phariſęi & legis periti
ſpreuerunt,reſpuentes ſecretū & ſalubre my
ſterium,cuius auſpicia in Ioannis prędicatio
ne baptiſmoq; precęſſerunt, ſed tamen eidem

conſilio neſciendo ac nolendo ſeruiētes, iuxta
qđ eis apoſtolus Petrus de domino loquēs ait,
Hunc definito cōſilio & pręſcientia dei tradi
tum per manus iniquorū , adfigentes inter-
emiſtis.¶Cui ergo ſimiles dicam homines ge ,,
nerationis huius,& cui ſimiles ſunt? Similes ,,
ſunt pueris ſedentibus in foro,& loquētibus ,,
adinuicem, & dicentibus.Cantauimus vobis ,,
tibiis , & nō ſaltaſtis.Lamētauimus,& nō plo ,,
raſtis.Generatio Iudęorū,cōparatur pueris ſe ,,
dentibus in foro,quia doctores olim prophe- Iudęi pue
tas accipiebat.De quib⁹ dicitur. Ex ore infan ris ſimi
tium & lactentiū perfeciſti laudē.Et alibi.De les.
claratio ſermonū tuorū inluminat me,& in
tellectum dat paruulis,ideſt humilibus ſpiri-
tu.Forum autem dominicū,vel ſynagoga vel
ipſa eſt Hieruſalem,in qua pręceptorū cęleſti
um iura condebātur.Vbi adinuicem iſti pue
ri,ſiue iuxta Matthæum ad coæquales ſuos
loquebantur , quia generis gentiſq; ſuæ po
pulis patria cotidie voce ſolebant exprobrare
ꝙ nec pſalmis primo Dauiticis allecti , nec
threnis poſtea correpti voluerint adnuere ꝓ
pheticis.Quoties victoria de hoſte vel futura
pręcinebatur vel facta recolebatur,nec ad vir
tutis opera conſentiebāt adſurgere.Nam ſal- Saltatio.
tationis verbo non hiſtrionicis motibus ſinua
ti corporis rotatus,ſed impigri deuotio cor-
dis,& religioſa mēbrorum deſignatur agili-
tas.Quoties excidia vel facta ab hoſte vel fiē
da prophetarū lamenta reſonabant, & nec ſic
auditores ad poenitentię remedia confugere
curabāt.Canit Pſalmiſta.Exultate deo adiuto Pſalmiſta.
ri noſtro,iubilate deo Iacob,ſumite pſalmum
& date tympanum,&c.Sed quid ſequitur?Et
non audiuit populus vocē meam,& Iſrael nō
intendit mihi.Clamat propheta.Hęc dicit do Propheta
minus.Cōuertimini ad me in toto corde ve-
ſtro,in ieiunio & in fletu & in planctu,& ſcin
dite corda veſtra,& non veſtimēta veſtra.Et
iterū.Ventrē meū ventrē meū doleo, ſenſus
cordis mei conturbati ſunt in me.Nō tacebo
quia vocē buccinę audiuit anima mea,clamo
rem prœlii.Et paulo poſt.Quia ſtultus popu
lus meus me non cognouit , filii inſipientes
ſunt,& vęcordes. ¶Venit enim Ioannes ba- ,,
ptiſta neq; mānducans panē neq; bibens vinū, ,,
& dicitis,dęmonium habet. Venit filius ho- ,,
minis manducās & bibens,& dicitis.Ecce ho ,,
mo deuorator & bibens vinum,amicus publi ,,
canorum & peccatorū.Sicut inquit tunc, ſic ,,
& nunc vtrāq; ſalutis viam reſpuitis.Nā qđ
ait , Lamentauimus & non ploraſtis,ad Ioan
nem pertinet,cui⁹ abſtinentia a cibis & potu
luctum poenitentię ſignificabat.Qđ autē ait

Cãtauimus tibiis & nõ ſaltaſtis,ad ipſum do
minum,qui vtendo cum cęteris cibo & potu
lætitiã regni figurabat. At illi nec humiliari
cũ Ioanne,nec cũ Chriſto gaudere voluerũt,
dicentes illum dęmoniũ habere,iſtum voracẽ
& ebrioſum,& amicũ publicanorũ & peccato
,, rum.Qđ autẽ ſubiũgit,¶Et iuſtificata eſt ſa
,, pientia ab omnibus filiis ſuis , Oſtendit filios
Iuſtitia i ſapientię intellegere nec in abſtinendo nec in
quo ſit, manducando eſſe iuſtitiã, ſed in æquanimita
te tolerandi inopiam, & tẽperantia per abun
dantiam non ſe corrumpendi atq; opportune
ſumendi,vel nõ ſumendi ea quorũ non vſus,
ſed concupiſcẽtia reprehendenda eſt. Nõ eſt
enim regnum dei eſca & potus,ſed iuſtitia &
pax & gaudium.Et quia ſolent homines mul
tum gaudere de carnalibus epulis , addidit
In ſpiritu ſancto. Aliter.Iuſtificata eſt ſapien
tia ab omnibus filiis ſuis,ideſt dei diſpenſatio
atq; doctrina quę ſuperbis reſiſtit, humilibus
autẽ dat gratiam,iuſte feciſſe a fidelibus ſuis
comprobata eſt.Ex quorũ numero ſunt & illi
de quib⁹ ſupra dicitur.Et omnis populus au
diens & publicani iuſtificauerunt deũ.Amẽ.
Expoſitionis in Lucã Liber Secũdus finit.

INCIPIT LIBER TERTIVS. LEGE FELICITER.

SANCTISSIMA
Marię pœnitẽtis
hiſtoria,quę tertii
noſtri in Lucã ca
put eſt libri , & ſi
ob laborem legen
tium minuẽdum
a nouo ĩchoatur
exordio,rerum ta
men nectura ſecũ
di libri finẽ reſpi-
cit.Nam quia ſuperius ſiue ex perſona euãge
liſtę,ſiue ex dñi ſaluatoris(vt quibuſdam pla
cuit)dictũ fuerat,Et omnis popul⁹ audiẽs &
publicani iuſtificauerunt deũ baptizati bapti
ſmo Ioãnis.Qđ ſi a domino dictũ interprete
ris,audiens Ioannẽ populus intellegitur eſſe
deſignatus.Si ab euangeliſta interpoſitũ, au-
diens ipſum dominũ de Ioãnis magnitudine
diſputãtẽ reſtat intellegi.Phariſęi autem & le
gis periti conſiliũ dei ſpreuerũt in ſemetipſos
non baptizati ab eo.Pergit idem euangeliſta
quę verbis propoſuerat etiã factis aſtruere,iu
ſtificatam videlicet ſapientiã ab omnibus fi-
liis ſuis,ideſt & iuſtis,& poſt iniuſtitiã pœni
tentibus, decentiſſimo cõprobans exemplo.

ROgabat aũt inquit illũ qdã de Phariſęis Ca.XXVII.
vt mãducaret cum illo.Et ingreſſus do ,,
mũ Phariſęi,diſcubuit.Et ecce mulier q̃ ,,
erat in ciuitate peccatrix vt cognouit q̄ accu ,,
buit in domu Phariſęi,attulit alabaſtrũ vnguẽ ,,
ti.Alabaſtrũ eſt gen⁹ marmoris cãdidi variis ,,
coloribus intertincti, qđ ad vaſa vnguentaria Alabaſtrũ.
cauare ſolent , eo q̄ optime ſeruare incorru
pta dicatur . Naſcit̃ circa Thebas Aegyptias
& Damaſcũ Syrię cæteris candidius,probatiſ
ſimũ vero in India.Quidã dicunt hanc eandẽ Magdalena
non eſſe mulierem,quæ imminente dominica an vna.
paſſione caput pedeſq; ei⁹ vnguẽto perfudit.
Quia haec lachrymis lauerit, & crine pedes
terſerit,& manifeſte peccatrix appelletur , de
illa aũt nihil tale ſcriptum ſit,nec potuerit ſta
tim capite domini meretrix digna fieri.Verũ Magdalena
qui diligentius inueſtigant,inueniunt eandẽ vna.
mulierem,Mariã videlicet Magdalenã ſororẽ
Lazari,ſicut Ioannes narrat,bis eodẽ functam
fuiſſe obſequio.Semel quidem hoc loco, cum
primo accedens cũ humilitate & lachrymis,
remiſſionem meruit peccatorũ.Nam & Ioan
nes hoc q̃uis non vt Lucas quomodo factum
ſit narrauerit,tamẽ ipſam Mariã cõmendans
cõmemorauit,vbi de reſuſcitando fratre eius
cœpit loqui.Erat autẽ quidã(inquiẽs)lãguẽs
Lazarus a Bethania,de caſtello Marię & Mar
thę ſororis eius.Maria aũt erat quę vnxit do
minum vnguento,& exterſit pedes ei capillis
ſuis.Secundo aũt in Bethania(Nã prius in
Galilęa factum eſt)nõ iã peccatrix ſed caſta,
ſancta,deuotaq; Chriſto mulier,nõ ſolũ pedes
ſed & caput eius vnxiſſe reperitur . Qđ & ſe Allegoria.
gulis allegoriæ,pulcherrime congruit. Quia
& vnaquęq; fidelis anima,prius ad domini pe
des humiliata,peccatiſq; abſoluenda curuat̃.
Dein augeſcentibus per tẽpora meritis,lætæ
fidei flagrantia,domini quaſi caput odore p-
fundit aromatũ. Et ipſa vniuerſalis eccleſia
Chriſti,in pręſenti quidẽ incarnationis eius,
quę pedum nomine deſignatur,myſteria cele
brando,deuota redemptori ſuo reddit obſe-
quia.In futuro autẽ & humanitatis eius glo-
riam,& diuinitatis eius ęternitatem,quia ca
put Chriſti deus,ſimul intuẽdo,perpetuis cõ
feſſionũ laudib⁹,quaſi piſtica nardo glorificat.
Attulit ergo inquit alabaſtrũ vnguenti. ¶Et ,,
ſtans retro ſecus pedes eius,lachrymis cœpit ,,
rigare pedes eius,& capillis capitis ſui terge ,,
bat . Et oſculabatur pedes ei⁹,& vnguẽto vn ,,
guebat. Liquet omnibus , q̄ inlicitis actibus ,,
prius mulier intenta,vnguentũ ſibi pro odo Magdalenę
re ſuę carnis adhibuit.Qđ ergo ſibi turpiter pœnitẽtia.
exhibuerat,hoc iã deo laudabiliter offerebat.

Oculis terrena concupierat,ſed hos iam per
pœnitentiã conterens flebat.Capillos ad com
poſitionẽ vultus exhibuerat,ſed iam capillis
lachrymas tergebat.Ore ſupba dixerat,ſed pe
des domini oſculans,hoc in redẽptoris ſui ve
ſtigia figebat.Quot ergo in ſe habuit oblecta
menta,tot de ſe inuenit holocauſta. Conuer
tit ad virtutum numerũ,numerũ criminum,
vt totum ſeruiret deo in pœnitentia,quicqd
,, ex ſe deũ contẽpſerat in culpa. ¶Videns aũt
,, Phariſęus qui vocauerat eũ,ait intra ſe dicẽs
,, Hic ſi eſſet propheta,ſciret vtiq̧ quę & qua
,, lis eſſet mulier quę tangit eũ,quia peccatrix
,, eſt.Ecce Phariſęus veraciter apud ſe ſuperb⁹
iſæi & fallaciter iuſtus,ęgram reprehẽdit de ęgri
ſuperbia. tudine; medicum de ſubuentione, qui ipſe
quoq̧ de elationis vulnere ęgrotabat,& igno
rabat. Vnde neceſſe ſemper eſt,vt cũ peccato
res quoſq̧ cõſpicimus,noſmetipſos prius in il
lorum calamitate defleamus.Quia fortaſſe in
ſimilibus aut lapſi ſumus, aut labi poſſumus
ſi lapſi non ſumus.Et ſi cenſura magiſterii de
bet ſemper virtute diſciplinæ vitia perſequi,
oportet tamẽ vt ſollicite diſcernamus, quia
diſtrictionem debemus vitiis, cõpaſſionẽ na
turæ.Sed iã iſte ſuperbus & arrogãs qua ſen
» tentia conuincatur audiamus. ¶Duo inquit
» debitores erant cuidã fœneratori. Vnus debe
» bat denarios quingẽtos, alius quinquaginta.
» Nõ habentibus illis vnde redderent,donauit
» vtriſq̧.Quis ergo eũ plus diligit? Reſpondẽs
» Simõ,dixit. Aeſtimo,qa is cui plus donauit.
Qua in re notandũ eſt,quia dũ ſua ſententia
Phariſęus cõuincitur,quaſi phreneticus funẽ
portat ex quo ligetur. Enumerantur bona pec
catricis,enumerantur mala falſi iuſti,cum di
» citur. ¶Intraui in domũ tuã,aquam pedibus
» meis non dediſti.Hęc autẽ lachrymis rigauit
» pedes meos,& capillis ſuis terſit,&c.Poſt enu
» merationem vero,ſubinfertur ſentẽtia. ¶Pro
» pter qđ dico tibi,remittentur ei peccata mul
» ta,quoniã dilexit multũ.Quid eſſe dilectionẽ
Dilectio credimus,niſi ignem? & quid culpas,niſi rubi
ignis. ginẽ? Vnde nunc dicitur, Remittentur ei pec
cata multa,quia dilexit multũ. Ac ſi aperte di
ceretur.Incendit plene peccati rubiginẽ, quia
ardet valide per amoris ignẽ. Tãto nanq̧ am
plius peccati rubigo conſumitur,quanto pec
catoris cor magno charitatis igne concremat.
Ecce ea quæ ad medicũ venerat ægra ſanata
eſt,ſed de ſalute eius adhuc alii ægrotãt.nã ſe
» quitur. ¶Et cœperunt qui ſimul diſcũbebãt
» dicere intra ſe.Quis eſt hic qui etiã peccata di
» mittit? Sed cęleſtis medicus ęgros nõ reſpicit,
quos etiã de medicamento fieri deteriores vi
det.Eã quã ſanauerat per pietatis ſuę ſenten
tiam,confirmat dicens. ¶Fides tua te ſaluam »
fecit,vade in pace.Fides etenim ſaluã fecit,qa »
hoc qđ petiit,poſſe ſe accipere non dubitauit, Fides.
ſed ipſam quoq̧ ſpei certitudinẽ iam ab illo
acceperat,a quo per ſpẽ etiã ſalutẽ quærebat.
In pace aũt ire pręcipitur,vt a veritatis itine
re in viã ſcandali vlterius non deriuetur.Hęc
hiſtorica expoſitione dicta ſint, nunc myſtici Myſtice.
intellectus ſecreta videamus.Quẽ nãq̧ Phari
ſęus de falſa iuſtitia pręſumens,niſi iudaicum
populum,quem peccatrix mulier,ſed ad veſti
gia domini veniens & plorans, niſi cõuerſam
gẽtilitatẽ deſignat? Rogabat autẽ Phariſæus
dominum,vt manducaret cũ illo,quia popu
lus idem quẽ venientẽ credere noluit,ventu
rum ſperare non deſiit, immo votis precato
riis vt veniat optare,dicẽs. Excita potentiam
tuã & veni,vt ſaluos facias nos.Domino quip
pe cũ Phariſęo manducare eſt,de credẽtis po
puli deuotione mentis gaudia ſuſcipere. Vn
de ipſe alibi creditura Samaria diſcipulis ait.
Ego cibum habeo manducare,quẽ vos neſci
tis.Illiſq̧ hęſitantibus quid diceret, exponens
ait.Meus cibus eſt vt faciã voluntatẽ eius qui
me miſit,vt perficiã opus eius.Et ingreſſus in
quit domum Phariſęi,diſcubuit.Domus Pha Domus
riſęi,ipſa legis prophetarumq̧ cuſtodia eſt,in Phariſęi.
qua ſe populus Iudæorũ manſionẽ continuæ
conuerſationis habere gloriabatur. Quã do
minus ingreſſus eſt,quia tẽporaliter in carne
apparens,nõ venit ſoluere legẽ aut prophetas
ſed adimplere.Diſcubuit aũt,quia qui in ſub
limitate ſuę maieſtatis intellegi nõ poterat,
formæ ſeruilis humilitatẽ qua videri poſſet
adſumpſit. Cognouit itaq̧ mulier quæ erat
in ciuitate peccatrix, ꝙ accubuit in domo
Phariſęi, quia gentilitas immũdis prius acti
bus in ſęculi conuerſatione deuincta,fama ſer
monis apoſtolici didicit, ꝙ miſit deus filium
ſuum factũ ex muliere, factũ ſub lege, vt eos
qui ſub lege erant redimeret. Atq̧ in domo
Phariſęi,nõ Phariſęus ſed illa iuſtificatur, dũ
populus Iudęorũ litterã tantum legis,nos au
tem & gratiã ſpiritus in lege ſequimur. Ille
Ieſum nõ eſſe prophetã eo ꝙ peccatores re
cipiat ęſtimat,nos vero hunc etiã deum verũ
qui peccatores iuſtificare poſſit agnoſcimus.
Attulit autẽ mulier alabaſtrũ vnguẽti.Quid
in vnguento,niſi bonę odor opinionis expri Vnguẽtũ
mitur? Vnde & Paulus dicit. Chriſti bonus
odor ſumus deo in omni loco.Si igitur recta
opera agimus,quibus opinionis bonæ odore
eccleſiã reſpergamus, quid in domini corpo
re,niſi vnguentũ fundimus? Sed ſecus pedes

mulier ſtetit.Contra pedes enim domini ſteti
mus,cum in peccatis poſiti eius itineribus re
Secus pedes ſtare. tinebamur.Sed ſi ad verã poenitentiam poſt
peccata conuertimur,iã retro ſecus pedes ſta
mus,quia eius veſtigia ſequimur,quæ impu-
Lachrymis pedes rigare. gnabamus.Lachrymis mulier pedes rigat,qđ
nos quoq; veraciter agimus,ſi quibuſlibet vl
timis membris domini per compaſſionis affe
ctum inclinemur,ſi ſanctis eius in tribulatio
ne cõpatimur,ſi eorũ triſtitiã noſtrã putamꝰ.
Capillis mulier pedes quos rigauerat terſit.
Capilli quippe, ſuperfluunt corpori. Et quid
abundans terrena ſubſtantia,niſi capillorum
ſpeciẽ tenet?Quę dũ ad vſum neceſſitatis ſup
Capilli. fluit,etiã abſciſſa non ſentit.Capillis ergo pe
des domini tergimus,quãdo ſanctis eius qbꝰ
ex charitate compatimur,etiã ex his quæ no
bis ſuperfluunt miſeremur. quatenus ſic mẽs
per compaſſionẽ doleat,vt etiã manus larga,
effectũ doloris oſtendat.Oſculatur mulier pe
des quos tergit.Qđ nos quoq; plene agimus
ſi ſtudioſe diligimus,quos ex largitate conti
nemus, ne grauis nobis ſit neceſſitas ꝓximi,
ne ipſa eius indigentia quę ſuſtentatur fiat
onerosa,& cum manus neceſſaria tribuit,ani
Aliter exponit. mus a dilectione torpeſcat. Poteſt quoq; per
pedes,ipſum myſteriũ incarnationis eius in-
tellegi,quo diuinitas terrã tetigit,quia carnẽ
ſumpſit. Verbũ enim caro factũ eſt,& habita-
uit in nobis.Oſculamur igitur pedes redẽpto
ris,cũ myſterium incarnationis eius ex toto
corde diligimus.Vnguento pedes vngimus,
cũ ipſam humanitatis eius potentiã ſacri elo
quii bona opinione prędicamus.Sed hoc Pha
riſęus videt,& inuidet. Quia cũ Iudaicus po
pulus gentilitatẽ deũ prędicare conſpicit,ſua
apud ſe malitia tabeſcit. Sed redẽptor noſter
facta ei mulieris quaſi bona gentilitatis enu-
merat,vt in quo malo iaceat agnoſcat.Intra-
ui in domũ tuã,aquã pedibus meis non dedi
ſti.Hęc autẽ,lachrymis rigauit pedes meos.
Aqua quippe extra nos eſt,lachrymarum hu
mor intra nos. Quia videlicet infidelis ille
populus,nec ea quę extra ſe erãt vnq̃ pro do
mino tribuit.Conuerſa autẽ gentilitas pro eo
non ſolũ rerũ ſubſtantiam,ſed etiã ſanguinẽ
fudit.Oſculum mihi non dediſti.Hæc autem
Oſculum ex quo intrauit,nõ ceſſauit oſculari pedes me
os.Oſculum quippe,dilectionis eſt ſignum.Et
infidelis ille populus deo oſculũ non dedit,
quia ex charitate eum amare noluit,cui ex ti
more ſeruiuit. Vocata autẽ gentilitas redem
ptoris ſui veſtigia oſculari non ceſſat,quia in
eius amore continuo ſuſpirat.Oleo caput me
um non vnxiſti.Si pedes domini myſteriũ in
carnationis accipimus,congrue per caput illi
us ipſa diuinitas deſignat̃. Vnde & ꝑ apoſto-
lum dicitur.Caput Chriſti deus.In deo quip
pe,& non ſe quaſi in homine credere Iudaicus
populus fatebatur.Sed Phariſæo dicitur,oleo
caput meum non vnxiſti, quia ipſam quoq;
diuinitatis potẽtiã in qua ſe Iudaicꝰ populus
credere ſpopondit,digna laude prędicare ne-
glexit.Hęc autẽ,vnguento vnxit pedes meos.
Quia dum incarnationis eius myſteriũ gen
tilitas credidit,ſumma laude etiã eius ima ꝓ
dicauit. Duo quoq; debitores de qbus Simo Debitores.
ni paradigma obponitur, vtrũq; populũ Iu-
dęorum ſcilicet & gentiũ deſignant,qui vno
foeneratori,ideſt ſuo creatori nõ materialem
pecuniam,ſed proprię ſalutis nũmũ debebãt.
Conditor etenim noſter quos ad imaginẽ & ſi
militudinem ſuam creauit,quaſi commodato
ad ſeruandũ ſublimauit denario.Nã denari-
us ſolet regis imagine ac nomi ne formari.
Omni autẽ cui multum datũ eſt,multũ quæ
retur ab eo.Et cui multũ commendauerunt,
plus petunt ab eo.Et quidẽ vtriuſq; populi
debitum, per quinariũ numerũ multiplicat̃.
Quia videlicet quinq; ſunt ſenſus,quibus in
hac vita vtentes,imaginẽ quã accepimus no
ſtri conditoris excolere debemus.Sed minus
debet populus, cui legis decalogus per ſeruũ
data eſt.Amplius autẽ,cui gratia vitę ęternę
per filiũ commiſſa.Ideoq; huius per denariũ,
illius per centenariũ numerũ foenus accumu
latur,quẽ ad regni cęleſtis qđ dextris dabitur
ſignificationem pertinere nemo qui dubitet.
Neq; enim fruſtra eodẽ flexu digitorum quo
denarꝰ in lęua,ipſe figuratur in dextera. Ni
ſi quia & nũc opera Decalogi quæ littera nõ
poterat,fides ꝑficit,& in futuro reddet vnicui
q; ſecundum opera eius,his quidem qui ſecũ
dum patientiam boni operis,gloriam & ho-
norem, & incorruptionẽ,quęrentibus vitam
ęternam.Verũ quia neutri noſtris viribus,ſed
illius gratia ſalui facti ſumus per fidẽ,recte di
citur. Nõ habentibus illis vnde redderent do
nauit vtriſq;.Et vtiq; plus diligit,cui plus do
natur.Cui autẽ minus dimittitur,minus di-
ligit.Quia ſiue bona perficiendę quã accepi-
mus ſcientię,ſeu vitandę quã incurrimus in
ſipientię velis intellegere,multo vtiq; plus ec
cleſię,q̃ ſynagogæ donatur, quæ & foediori
quodã vtpote quã nullus doctor ꝓhibuit,ido
lolatriæ ſorde corrupta eſt, ſed vbi abũdauit
peccatum,ſuperabundauit gratia, & maiori
nunc eſt perfectionis euãgelicę ſublimata prę
conio.Cui dicit̃,Quia multi ꝓphetæ & iuſti
cupierunt videre quę vos videtis,& non vide

runt, & audire quę auditis,& non audierũt.
Congruit ſane huic loco qđ Numerorũ hi-
ſtoria refert,diuiſis ęqualiter ocſorum Madia
nitarũ ſpoliis, eos quidẽ q̇ de pugna venerũt
quingenteſimũ de ſua portione caput,cęteros
vero quinquageſimũ domino dediſſe . Quia
& magna offert,qui ſe in caſtris virtutũ exer
cendo tutum ab incurſione conſeruat hoſti
li,ſed maiora vtiq; qui gladiũ verbi vibrãdo
innumeras aduerſarii exercit⁹ copias ſternit.

CAPVT. VIII.

Capur. XXVIII. ET factum eſt deinceps,
& ipſe iter faciebat per
ciuitatẽ & caſtellũ,prę
,, dicans & euangelizãs
,, regnum dei, & duode
,, cim cũ illo . Videmus
,, in Chriſti diſcipulis im
pletum,qđ de antiquo
illo hebræorum populo legimus dictũ . Nec
mirum,quia vnus vtriuſq; teſtamenti deus,
ipſe per filiũ benedictionẽ dabit,qui legem de
Aquila. dit ꝑ famulũ.Sicut(inquit) aquila prouocãs
ad volandũ pullos ſuos & ſuper eos volitans,
expandit alas ſuas, & adſumpſit eũ,& porta-
uit in humeris ſuis.Nã ſicut mox nati pulli
donec plumeſcant aera volando ſuperare non
valent,ita quiq; fideles vt ad cęleſtia peruolã
da ſufficiãt,in nido prius fidei neceſſe eſt vir
tutum penna ſe veſtiant.Ita ipſi fideliũ docto
res apoſtoli pedetẽtim ad ſublimia, quatenus
& aliis erudiendis præfici poſſint,aſcendunt.
Prius ſiquidem dominus docet in ſynagogis,
miracula facit,famam vbiq; diſpergit,conue-
nientes ad ſe turbas ſuſcipit , curat, inſtruit.
Hinc diſcipulos facit,in ſponſi nuptiis reficit,
per ſata ducit,atq; a calumniatoribus Phari-
Apoſtoli. ſęis,quaſi teneros aquila pullos a ſerpentinis
morſibus allato ætite defendit.Ex his, duode
cim quos apoſtolos nominat eligit,ſed & hos
primo pręſente turba docet,comitante cũ eis
turba ſolita miſeris beneficia reddit. Poſtmo-
dum vero vt in pręſenti lectum eſt per ciuita
tes & caſtella prędicans, ſolos ſecum qui eum
familiarius audiant retinet,ſolis myſteria re-
gni dei quę cęteris parabolatim dixerat expo
nit.Ac ſic demũ virtutũ ſuarũ oſtẽſione qua
ſi alarum protectione firmatis,dat & illis po-
teſtatem curãdi, mittitq; prædicare regnum
,, dei.¶Et mulieres aliquę quæ erant curatę ab
,, ſpiritibus malignis,& infirmitatibus,Maria q̃
Magdale ne cur nõ vbiq; noĩe rur. vocatur Magdalene,de qua dæmonia ſeptem
exierant.Maria Magdalene,ipſa eſt cuius taci
to nomine proxima lectio pœnitentiã narrat.
Nam pulchre ac reuerenter euãgeliſta vbi eã
cum domino iter facere , eiq; de facultatibus
ſuis miniſtrare cõmemorat,noto hanc voca-
bulo manifeſtat. Vbi vero peccatricẽ ſed pœ-
nitentem deſcribit, mulierẽ generaliter dicit,
ne videlicet tantę nomen famę quo per om̃es
hodie veneratur eccleſias,priſci erroris nota
fuſcaret.De qua dęmonia ſeptẽ exiſſe referun Dęmonia
tur, vt innumeris immo vniuerſis vitiis ple- ſeptem.
na fuiſſe monſtretur.Nã quia ſeptenis dieb⁹
ſęcula currunt, ſeptenario ſæpe numero ſolet
in ſcripturis vniuerſitas intimari . Vnde &
ſancti quoq; ſpiritus gratiã,propheta ſeptem
virtutum diſtinctione cõplectitur. ¶Et Ioan ,,
na,vxor Chuza procuratoris Herodis.Si Ma ,,
ria mundatã a ſorde vitiorũ eccleſiam de gen Ioanna.
tibus inſinuat,cur nõ Ioanna eandẽ deſignat
eccleſiam,quondã quidẽ idolorũ cultui ſubdi
tam,ſed iam nunc Chriſti pietate redemptã?
Nam quilibet malignus ſpirit⁹ ad deceptionẽ
generis humani promptus,dũ pro regno dia
boli facit,quaſi Herodis impiiſſimi ꝓcurator
exiſtit.¶Et Suſanna,& alię multæ,quę mini- ,,
ſtrabant ei de facultatibus ſuis. Conſuetudi ,,
nis Iudaicę fuit,nec ducebatur in culpã more Iudaicus
gentis antiquo,vt mulieres de ſubſtantia ſua mos.
victũ atq; veſtitũ pręceptoribus miniſtrarẽt.
Hoc quia ſcandalum facere poterat in natio-
nibus,Paulus ſe abieciſſe memorat . Nũquid
non habemus poteſtatẽ ſorores mulieres cir-
cumducendi,ſicut & cæteri apoſtoli faciunt?
Miniſtrabant autẽ domino de ſubſtantia ſua,
vt meteret earũ carnalia,cuius illę metebant
ſpiritalia.Non quo indigeret cibis dominus
creaturarum,ſed vt typum oſtenderet magi
ſtrorum , q; victu atq; veſtitu ex diſcipulis
deberent eſſe contenti.Interpretatur autẽ Su Suſanna.
ſanna lilium,aut gratia eius.Sed melius ſi fœ
mininũ nomẽ figuretur a lilio,credo propter
odoriferũ cęleſtis vitę candorem , auroſumq;
internę dilectionis ardorem.Ioanna,dominus
gratia eius,vel dominus miſericors. Videlicet
quia eius eſt omne qđ viuimus. Maria , ama Maria.
rum mare,propter vtiq; inſitum pœnitentiæ
rugitum,quo vel ipſa Maria , vel nos ſinguli
vitia priſca deflemus,vt ad gratiã ſplendorẽ
q; peruenire mereamur æternũ . Magdalene, Magdale
turris.Sed melius ſicut a monte mõtanus,ita ne
turrenſis a turre dicatur.Illa ſcilicet,cui Pſal
miſta canit. Deduxiſti me,quia factus es ſpes
mea,turris fortitudinis,a facie inimici . ¶Cũ ,,
autem turba plurima conueniret,& de ciuita ,,
tibus properarent ad eum,dixit per ſimilitu ,,
dinem . Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen Parabola
ſuum.Hanc parabolam dominus ideo per ſe de ſemine
ipſum exponere dignatus eſt , vt figurate ſe

loqui innoteſceret, rerumq́ ſignificatiões in iis etiam quæ per ſemetipſum noluit explanare, doceret eſſe quærendas. Sed quia ſemen ꝙ verbum dei ſit, terramq́ variam ꝙ diuerſum cor auditorum ſignificet, ipſe dominus aperuit, ſatorem quem nobis quærendum reliquit, nullum melius, q̄ filium Dei intellegere poſſumus. Qui exiit ſeminare ſemẽ ſuum, quia de ſinu patris qua creaturæ nõ erat acceſſus egrediens, ad hoc venit in mũdum, vt teſtimonium perhiberet veritati. Vnde bene iuxta Euangeliſtas alios hanc parabolam dicturus, de domo exiſſe, mare adiſſe, nauem conſcendiſſe perhibetur, ipſum nimirum ſitu corporis, quod proceſſu ſermonis inſinuans.

Exiit Chriſtus.

» ℭEt dũ ſeminat, aliud cecidit ſecus viã, & cõculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud. Quæ dominus expoſuit, pia fide ſuſcipiẽda ſunt. Quæ autem tacita noſtræ intellegẽtiæ dereliquit, perſtringẽda ſunt breuiter. Semen qđ ſecus viam cecidit, duplici łęſura diſperiit, & a viantibus ſcilicet conculcatũ, & a volucribus raptum. Via eſt ergo cor, ſedulo malarum cogitationum tranſitu attritum atq́ areſactum, ne verbi ſemen excipere ac germinare ſufficiat. Atq́ ideo quicquid boni ſeminis vicinia talis viæ contingit, peſſimæ cogitationis meatu conculcatum, a dęmonibus eripitur. Qui volucres cæli, ſiue quia cæleſtis ſpiritaliſq́ ſint naturæ, ſeu quia per aera volitant, appellantur.

Semen ſecus viam

Via.

» ℭEt aliud cecidit ſuper petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Petram hic recte dicit durum & indomitum cor, ac nullo veræ fidei vomere penetratum. Hoc eſt autem humor ad radicem ſeminis, quod iuxta aliam parabolam oleum ad lãpadas virginum nutriendas, ideſt amor & perſeuerantia virtutis.

Petra.

» ℭEt aliud cecidit in terram bonam. Et ortum, fecit fructum centuplum. Fructum centuplum, fructum perfectum dicit. Nam denarius numerus, pro perfectione ſemper accipitur, quia in decẽ præceptis, legis cuſtodia cõtinetur. Actiua enim & contemplatiua vita, ſimul in decalogi mandatis coniũcta eſt, quia in eo & amor Dei, & amor ſeruari ꝓximi iubetur. Amor quippe dei, ad contemplatiuam: amor vero proximi, pertinet ad actiuam. Denarius autem numerus per ſemetipſum multiplicatus, in centenarium ſurgit. Vnde recte per cẽtenarium magna perfectio deſignatur, ſicut de illo qui ſua pro domino terrena relinquit, dicitur. Centuplum accipiet; & vitam æternam poſſidebit. Quia quiſquis pro Dei nomine temporalia atq́ terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, vt tam ea non appetat quæ contemnit, & in ſequenti ſęculo ad ęternam vitæ gloriam peruenit. Terra ergo bona fructu centuplo fœcundaẽ, quãdo cor docile, virtutum ſpiritalium perfectione donatur.

Cẽtuplus fructus.

ℭHæc dicens, clamabat. Qui habet aures audiendi audiat. » Quoties hæc admonitiuncula, vel in euangelio, vel in Apocalypſi Ioannis interponitur, myſticum eſſe qđ dicitur, quęrendumq́ a nobis intentius oſtenditur.

Qui habet au, au, au,

ℭInterrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola? » Nemo putet finita mox parabola diſcipulos hæc interrogaſſe ſaluatorem, ſed vt Marcus ait, cum eſſet ſingularis, interrogauerunt eum ii qui cum eo erant duodecim parabolas. Et dicebat eis. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei.

ℭCęteris autem in parabolis, vt videntes nõ videant, & audientes non intellegãt. » Marcus ita dicit. Illis autem qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt. Ideoq́ & nos cum diſcipulis Chriſti intremus in ſanctuarium Dei, vt intellegamus in nouiſſima myſteriorum regni Dei. Nam qui adpropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius, dicẽtes cum Pſalmiſta. Reuela oculos noſtros, & conſiderabimus mirabilia de lege tua. Recte itaq́ in parabolis audiũt & in ęnigmate, qui clauſis ſenſibus cordis, neq́ intrare, neq́ curant cognoſcere veritatem, obliti dominicæ pręceptionis, Qui habet aures audiẽdi audiat.

Concord. Euang.

ℭQui autem ſecus viam ſunt, qui audiunt. Deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant. » De hoc ſemine, Marcus ita ſcribit. Hi autem ſunt qui circa viam, vbi ſeminatur verbum. Et cum audierint, confeſtim venit Satanas, & aufert. Matthæus ita. Omnis qui audit verbum regni & non intellegit, venit malus & rapit. Ex quo manifeſte docetur eos circa viam ſeminatos, qui verbum quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla ſaltem tentante vtilitatis occaſione percipere dignantur. Porro ſuper petroſa & in ſpinis (vt dominus exponit) ſeminantur hi qui auditi quidem verbi & vtilitatem probãt, & deſiderium guſtant, ſed ne ad id quod probant, perueniant, huius vitæ eos vel aduerſa terrendo, vel proſpera blandiendo retardant. Contra quę vtraq́ damna, ſemẽ qđ acceperat tutari curabat, qui ait. Per arma iuſtitiæ,

Secus viã.

a dextris & a ſiniſtris,per gloriam, & ignobi
litatem,per infamiam,& bonam famam , vt
ſeductores,& veraces.His ergo tribus terræ
generibus,ſcito omnes qui verbum auditum
non faciũt eſſe deſignatos.A quibus omnibꝰ
qui ſemen acceptum ſeruat,terra bona eſt.Ex
cipiuntur ſane Iudæi & gentiles,q̄ ne audire
” quidẽ merentur. ¶Qđ autem in ſpinis occi-
” dit,hi ſunt qui audierunt,& ſollicitudinibus
” & diuitiis & voluptatibus vitæ euntes ſuffo
” cantur,& non referunt fructum.Mirum quo
Diuitiæ ſpinæ. modo dominus ſpinas diuitias interpretatus
ſit,cum illę pungant,iſtę delectent.Et tñ ſpi-
nę ſunt,quia cogitationum ſuarum punctio-
nibus mentem lacerant, et cum vſq; ad pec-
catum pertrahũt,quaſi inflicto vulnere cruẽ-
tant. Quas bene hoc in loco,alio euangeliſta
Diuitiæ fallaces. teſtãte,nequaq̄ dominus diuitias,ſed fallaces
diuitias appellat.Fallaces enim ſunt,quæ no-
biſcum diu permanere non poſſunt. Fallaces
ſunt,quę mentis noſtrę inopiam non expellũt.
Solæ autẽ diuitię verę ſunt,quæ nos diuites
virtutibus faciunt. Notãdum vero eſt,ꝙ ex
ponens dominus dicit , quia ſollicitudines &
voluptates & diuitiæ ſuffocãt. Suffocãt eñ,
quia importunis cogitationibus ſuis guttur
mentis ſtrangulant , et dum bonum deſide-
rium intrare ad cor non ſinũt, quaſi aditum
Diuitiarũ comites. flatus vitalis necant . Notandum etiam ꝙ
duo ſunt quę diuitiis iungit,ſollicitudines vi
delicet,& voluptates.Quia ꝑfecto & per cu-
ram mentem opprimunt, & per affluentiam
reſoluunt.Re enim cõtraria,poſſeſſores ſuos
Voluptas & afflictos,& lubricos faciunt.Sed quia volu
ptas conuenire cũ afflictione non poteſt, alio
quidem tempore per cuſtodię ſuę ſollicitudi-
nem affligunt,atq; alio per abundantiam ad
” voluptates emolliunt.¶Qđ autem in bonam
” terram,hi ſunt q̄ in corde bono & optimo au
” dientes verbum retinent,& fructum afferũt
” in patientia.Bona terra(vt prędiximus)omi
Terra bona. bus tribus terræ nequam varietatibꝰ contra
ria facit, et libẽter videlicet ſemẽ verbi ſuſci-
piendo,& qđ ſuſcipit,inter aduerſa & proſpe
ra patienter ad fructus vſq; tempora ſeruan-
do.Aliter.Bona terra fructum per patientiã
reddit,quia ſcilicet nulla ſunt bona q̄ agimꝰ,
ſi non æquanimiter etiam proximorum mala
toleramus. Quanto enim quiſq; altius profe
cerit,tanto in hoc mundo inuenit qđ durius
portet.Quia dum a præſenti ſæculo mentis
noſtræ dilectio deficit,eiuſdem ſęculi aduerſi
Boni cur vexentur. tas creſcit. Hinc eſt eñ ꝙ pleroſq; cernimus
& bona agere,& tamen ſub graui tribulatio-
num faſce deſudare, Sed iuxta vocem domi-
ni,fructum per patientiam reddunt.Quia cũ
humiliter flagella ſuſcipiunt, poſt flagella ad
requiem ſublimiter ſuſcipiunť.Qđ vero ſecũ
dum Matthæum dicitur,Et fructum affert,
& facit aliud quidem centum,aliud aũt ſexa-
ginta,porro aliud triginta, Triginta referun Triginta
tur ad nuptias.Nam & ipſa digitorum con- Nuptiæ.
iunctio , quaſi molli oſculo ſe complexans
& fœderans , maritum pingit & coniugem.
Sexaginta ad viduas,eo ꝙ in anguſtia & tri- Sexagita.
bulatione ſint poſitę.Vnde & in ſuperiore di
gito deprimuntur.Quantoq; maior eſt diffi-
cultas expertæ quõdam voluptatis illecebris
abſtinere,tanto maius & præmium. Porro cẽ Centum.
teſimus numerus,quæſo diligenter lector ad
tende,a ſiniſtra transfertur ad dexteram , et
iiſdem quidem digitis, ſed non eadem manu
quibus in lęua manu nuptæ ſignificantur &
viduæ,circulum faciens, exprimit virginita- Virginitas.
tis coronam.Aliter.Fructum triceſimum ver
bum profert , qđ fidem ſanctæ trinitatis ædi Aliter.
ficat.Sexageſimum , qđ operis perfectionem
docet.Quia ſex dies ſunt , in quibus oportet
operari.Centeſimum, qđ ad dexteram regni
vitam prædicat æternam.

NEmo autem lucernam accendens ope- Caput XXIX.
rit eam vaſo,aut ſubtus lectum ponit,
ſed ſupra candelabrum ponit, vt intrã ”
tes videant lumen. Quia ſupra dixerat apo- ”
ſtolis , Vobis datũ eſt noſſe myſterium regni
Dei,cęteris autem in parabolis,nunc oſtendit
per eos aliquando etiam cæteris idem myſte-
rium eſſe reuelãdum,& pectus omnium qui
domum Dei eſſent intraturi , fidei flammis
inluſtrandũ.Quibꝰ etiã verbis typice fiduci-
am docet prædicandi, nequi timore carnali-
um incommodorum lucem ſcientiæ quã no
uit abſcõdat. Vaſi enim & lecti nomine , car- Vas & lectus.
nem.Lucernæ autem vocabulo,verbum deſi
gnat . Qđ qui ob metum vt dixi carnalium
incommodorum occultat, ipſam carnem vti
ꝙ præponit manifeſtatiõi veritatis,& ea qua
ſi operit verbum qđ prædicare trepidat . Su Sup cãdelabrum.
pra candelabrum autem ponit lucernam,qui
corpus ſuum miniſterio Dei ſubiicit , vt ſu
perior ſit prędicatio veritatis, & inferior ſer
uitus corporis,per ipſam tamen corporis ſer
uitutem excelſior luceat doctrina,quæ per of
ficia corporalia , ideſt per vocem & linguam,
& cæteros corporis motus,in bonis operibus
inſinuatur diſcentibus . Super candelabrum
ergo ponit lucernam, cum dicit Apoſtolus.
Non ſic pugno tanq̄ aerem cędens , ſed caſti
go corpus meum & ſeruituti ſubiicio,ne for
te aliis prædicans , ipſe reprobus inueniar.

,, ¶Non enim eſt occultum qđ non manifeſte-
,, tur,nec abſconditum qđ non cognoſcatur,&
,, in palam veniat. Nolite (inquit) erubeſcere
Euãgeliũ euangelium dei,ſed inter tenebras perſecuto-
rum,lumen verbi ſupra veſtri corporis cãde-
labrum leuate,fixa mente retinentes illum re
tributionis extremę diẽ,quo inluminabit de⁹
abſcondita tenebrarum,& manifeſtabit cogi-
tationes cordium.Tũc eñ & vos a deo laus,
& aduerſarios veritatis,pœna manet æterna.
,, ¶Videte ergo,quomõ auditis. Inſtanter nos
docet verbo auſcultare,quatenus & noſtro il
lud pectore continue ruminare, & alieno ru-
,, ctare ſufficiamus auditui.¶Qui enim habet,
,, dabitur illi.Et quicunqꝫ non habet,etiam qđ
,, putat ſe habere,auferetur ab illo. Tota (in-
quit) intentione verbo qđ auditis operã da-
Verbi te.Quia qui amorem habet verbi,dabit̃ illi &
amor ha- ſenſus intellegẽdi qđ amat.At qui verbi amo
bendus. rem non habet audiendi,etiam ſi vel natura-
li ingenio vel litterario ſe callere putarit exer
citio,nulla veræ ſapiẽtię dulcedine gaudebit.
Qđ & ſi ſpecialiter de apoſtolis quibus chari
tate fideqꝫ potitis datum eſt noſſe myſteriũ
regni dei,& de perfidis Iudęis qui in parabo-
lis vidẽtes nõ videbãt,& audientes non intel
legebant, ꝙ videlicet litterã legis in qua glo
riabantur amiſſuri eſſent,dictũ videat̃,poteſt
tamen & generaliter accipi,quia nimirum ſę
pe lector ingenioſus neglegendo ſe priuat ſa-
pientia, quã ſimplex ſed ſtudioſus elaborãdo
deguſtat.Idcirco autẽ ſępe & deſidioſus inge
nium accipit,vt de neglegentia iuſtius punia
tur,quia qđ ſine labore adſequi potuit, ſcire
contemnit.Et idcirco nonnunq̃ ſtudioſus tar
ditare intellegentię premitur,vt eo maiora ꝓ
mia retributionis inueniat,quo magis ſtudio
,, inuentionis elaborat. ¶Venerunt autem ad
,, illum mater & fratres eius, & non poterant
,, adire ad eum prę turba.Fratres domini,nõ fi
Fratres lii beatę ſemper virginis Mariæ,iuxta Heluí-
domini. diũ,nec filii Ioſeph de alia vxore, iuxta quoſ
Hilarius. dam putandi,ſed eorum potius intellegendi
ſunt eſſe cognati,ſicut & ſupra diſſeruimus.
Matrem Sane ꝙ dñs ad matrem fratreſqꝫ rogat⁹ ab
cur nõ ſta officio verbi diſſimulat egredi,non maternæ
tim adiit. refutat obſequia pietatis,cui⁹ pręceptum eſt,
Honora patrẽ & matrẽ, ſed paternis ſe my-
ſteriis amplius, q̃ maternis affectibus debere
demonſtrat,idem nobis exemplo qđ verbo cõ
mẽdans,Qui amat patrem aut matrem plus
q̃ me,non eſt me dignus. Non iniurioſe fra-
tres contemnit, ſed opus ſpiritale carnis co-
gnationi præferens,religioſiorem cordium co
Myſtice. pulam docet eſſe q̃ corporum. Myſtice autẽ
hæc lectio ſuperiori concinit, vbi de Iudæis
litteram ſolum legis intuentibus dicitur. Et
quicunqꝫ non habet,etiam qđ putat ſe habe-
re,auferetur ab illo.Nam mater & fratres Ie-
ſu,ſynagoga,ex cuius carne eſt editus,& po-
pulus eſt Iudæorum. qui Saluatore intus do
cente venientes intrare nequeunt,cuius ſpiri
taliter intellegere dicta neglegunt.Præoccu-
pans enim turba,eius ingreditur domũ,quia
differente Iudæa,gentilitas cõfluxit ad Chri
ſtum, atqꝫ interna vitæ myſteria quanto fi-
de vicinor,tanto mẽte capacior hauſit. Iuxtã
qđ Pſalmus ait. Accedite ad eum, & inlumi-
naminí.¶Et nunciatum eſt illi. Mater tua & ,,
fratres tui ſtant foris,volentes te videre. Int⁹ ,,
verbum,intus eſt lumen. Vñ ſupra, Vt intrã Verbũ &
tes (inquit) videant lumen.Si ergo foris ſtan lumẽ int⁹.
tes nec ipſi agnoſcuntur parentes,& propter
noſtrum fortaſſe non agnoſcuntur exemplũ;
quemadmodum nos agnoſcemur ſi foris ſte-
mus? Foris enim ſtantes volunt dominum vi
dere,qui ſpiritalem in lege ſenſum non quæ-
rẽtes,ſeſe ad cuſtodiã litteræ foris fixerũt, &
quaſi Chriſtũ potius ad carnalia docẽda co-
gunt exire, q̃ ſe ad diſcenda ſpiritalia con-
ſentiunt intrare.¶Qui reſpondens,dixit ad ,,
eos.Mater mea & fratres mei,hi ſunt qui ver ,,
bum dei audiunt,& faciunt.Tota vitæ cæle- ,,
ſtis perfectio,duobus his comprehendit̃,ver- Vitæ per
bum ſcilicet dei audire,& facere. Vnde ſupra fectio.
dominus parabolam ſeminis exponẽs, ait eos
qui auditu tantum verbum ſuſceperint,ter-
ram eſſe reprobam. Bonam vero eos, qui in
corde bono & optimo verbum qđ audiũt re
tineant,& fructum afferant in patiẽtia. Qui Mater dñi
mater domini vocantur,eo ꝙ illum cotidie
ſuo vel exemplo vel dicto quaſi pariãt in mẽ
te proximorum.Fratres quoqꝫ ſunt ei⁹, cum Fratres.
& ipſi faciunt voluntatem patris eius qui in
cælis eſt.

FActum eſt autem in vna dierum,& ipſe Ca.XXX.
aſcendit in vnam nauiculam & diſci- ,,
puli eius,& ait ad illos. Tranſfretemus ,,
trans ſtagnum.Et aſcenderũt.In hac nauiga- ,,
tione dominus vtranqꝫ vnius eiuſdemqꝫ ſuæ De⁹ & hõ
perſonæ naturam dignatur oſtendere, dum oſtẽditur
is qui vt homo dormit in naui, furorẽ maris Chriſtus.
vt deus verbo coercet.Porro iuxta allegoriã, Allegoria.
mare ſiue ſtagnũ qđ cum ſuis tranſire deſide
rat,tenebroſus amaritudo ſæculi pſentis acci-
pit̃ ęſtus.Nauicula aũt quã aſcẽdũt,nulla me
lius, q̃ dominicæ paſſionis intellegitur ar-
bor.Cuius bñficio quiqꝫ fideles adiuti, emen
ſis mundi fluctibus, habitationem patriæ cę
leſtis quaſi ſtabilitatem ſecuri litoris obtinẽt.

Q₃ autem ipſe in vnā nauiculā cum diſcipu
lis Saluator aſcendit, alibi quid ſignificet ape
rit, cum prænūciato ſuæ paſſionis reſurrectio
niſq; myſterio, mox dicebat ad omnes. Si quis
vult poſt me venire, abneget ſeipſum, & tol-
,, lat crucē ſuam cotidie, & ſequat me. ¶ Naui
,, gantibus autem illis, obdormiuit. Diſcipulis
nauigantibus Chriſtus obdormiuit, quia cal
cantibus ſæculū fidelibus, futuriq; regni quie
tem animo meditantibus, & vel ſecundo ſpi-
ritus ſancti flatu, vel proprii remigio conatus
infidos mundi faſtus certatim poſt terga ia-
ctantibus, tempus ſubito dominicæ paſſionis
Marcus. aduenit. Vnde bene Marcus, hoc imminente
noctis tempore geſtum fuiſſe perhibet, vt ve-
ri ſolis occubitū, nō ſola domini dormitio, ſed
,, & ipſa decedētis lucis hora ſignificet. ¶ Et de
,, ſcendit procella venti in ſtagnum, & comple
,, bantur, & periclitabantur. Domino puppim
crucis, qua ſomnum mortis carperet, aſcendē
te, fluctus blaſphemantium perſecutorū dæ-
monicis excitati procellis adſurgunt. Quib⁹
tamen non ipſius patiētia turbatur, ſed diſci-
pulorum imbecillitas concutit, trepidat, peri
,, clitatur. ¶ Accedentes autem ſuſcitauerūt eū
,, dicentes. Pręceptor perimus. Suſcitant domi-
num diſcipuli, ne eo dormiente, fluctuū ferita
te diſpereāt, quia cuius mortē viderant, maxi
mis votis reſurrectionē quęrebant, ne ſi diu-
tius ipſe morte carnis ſopiretur, eorū mēs ſpi
ritali in perpetuū morte periret. Vnde bn̄ ſe-
,, quitur. ¶ At ille ſurgens increpauit ventum
,, & tempeſtatē aquę, & ceſſauit, & facta eſt trā
,, quillitas. Ventum quippe ſurgēs increpauit,
Vento & tēpeſtati īpetare. quia reſurrectione celebrata, diaboli ſuperbiā
ſtrauit, dum per mortē deſtruxit eū, qui habe
bat mortis imperiū. Tempeſtatē quoq; aquæ
ſurgens ceſſare fecit, quia væſanā Iudęorum
rabiem, quę caput quatiens clamauerat, Si fi-
lius dei eſt, deſcēdat nūc de cruce, & credim⁹
ei, de ſepulcro ſurgendo labefecit. Vbi iuxta
litteram notandū, ꝙ omnes creaturę ſentiant
creatorem. Quibus enim increpat, & impera-
tur, ſentiūt imperantē, non errore hęreticorū
qui omnia putant animantia, ſed maieſtate cō
ditoris quę apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia
,, ſunt. ¶ Dixit autem illis, vbi eſt fides veſtra?
Recte arguuntur, qui pręſente Chriſto time-
bant, cum vtiq; qui ei adhęſerit, perire nō poſ
ſit. Cui ſimile eſt, ꝙ poſt mortis ſomnū diſci-
pulis apparens, exprobrauit incredulitatē illo
rum, & duritiam cordis, quia iis qui viderāt
eum reſurrexiſſe, non crediderunt. Itemq; di
xit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad creden-
dum in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ.

Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita in
trare ī gloriam ſuam? Ac ſi per metaphoram
nauigii diceret: Nōne oportuit Chriſtum ſo
porari vndis nauem, in qua quieſcebat, hinc
inde vertentibus, & ita ſedatis extemplo tu-
midis gurgitum cumulis, diuinitatis ſuę cū-
ctis patefacere potentiam? ¶ Qui timētes mi ,,
rati ſunt, dicentes adinuicem. Quis putas hic ,,
eſt? quia & ventis imperat & mari, & obediūt ,,
ei. Matthęus ita ſcribit. Porro homines mira- ,,
ti ſunt dicentes. Qualis eſt hic? &c. Non ergo Qui mirati ſint.
diſcipuli, ſed nautę & cęteri, qui in naui erāt,
mirabantur. Sin autem quis contentioſe vo-
luerit eos qui mirabātur, fuiſſe diſcipulos, re-
cte reſpondebimus homines appellatos, q nec
dum potentiam nouerant Saluatoris. Et nos
quoq; ſinguli cum ſigno dominicę crucis im
buti ſæculum relinquere diſponimus, nauem
profecto cum Ieſu conſcendimus, ſtagnum
tranſfretare conamur. Sed qui non dormita-
uit, neq; obdormiet cuſtodiens ſemper Iſrael,
nobis tamen ſæpe nauigantibus quaſi inter
ęquoris fremitus obdormit, quādo crebreſcē
te inter medios virtutum niſus, vel immun-
dorum ſpirituum, vel hominum prauorum,
vel ipſo noſtratum cogitationum impetu, fi-
dei ſplendor obtenebreſcit, ſpei celſitudo con
tabeſcit, amoris flamma refrigeſcit. Verū in- Gubernator ad quē currendū Chriſtus.
ter huiuſmodi procellas, ad illum neceſſe eſt
gubernatorem curramus, illum ſeduli excite
mus, qui non ſeruiat ſed imperet ventis. Mox
tempeſtates compeſcet, refundet tranquillita
tem, portū ſalutis indulgebit. Libet inter hæc
paucis diſcuſſa apoſtolici nauigii varietate,
qualiter bonos ſuum ſecretum iuuet, malo-
rum ve permixtio turbet, intueri. Ecce enī, vt
a perfectioribus inchoemus, poſt celebrata do
minicæ reſurrectionis ſolennia ſeptem electi
diſcipuli nauem piſcaturi aſcendunt, & quia
non longe a terra perpetuæ quietis, ſed qua
ſi cubitis ducētis aberant, hoc ē tātū mundo
animum quantum gemina dilectio poſcebat,
adpoſuerant, quia ſe Petrus negotiis ſæcula-
ribus exuerat, iam dominum in littore mor-
talitatis ſtantem cernere, iam cum illo epula-
ri, iam mane ſupernæ lucis aſpirante, myſti-
co magnorum piſcium numero ſua retia im
pleta, nec tamen rupta ſuſcipere, atq; infimis
ſæculi fluctibus extrahere merētur. Alibi Pe-
trus, vt ſupra legitur, iubente domino retia
laxat in capturam, piſciumq; comprehendit
multitudinem copioſam. Sed quia ipſe fragi-
lis adhuc animi fuerat, ita vt Chriſto tremēs
diceret, Exi a me qa homo pēccator ſum do-
mine, & retia tūc rupta ſunt, & ſi nō ſocii ad

iuuaſſent, naues etiam merſę ſubſiderent. Itē in hoc loco diſcipuli cum domino nauem cōſcendunt, mare adeunt, ſed qa intererat & Iudas, & dn̄s in puppi, quæ ſedes erat gubernāti, dormiſſe, & vent⁹ pōtuſq; deforis ſæuiſſe perhibentur. Nam & ſi multa illic diſcipulorum merita nauigabāt, tunc adhuc eā perfidia proditoris agitabat, et qui ſuis meritis firmi fuere, turbabātur alienis. Itē Paulus cū fratribus Hieroſolymam nauigans, & diē Pētecoſten ibi ſpiritusq; ſancti gaudia celebrare feſtinans, recto curſu cuncta peragrat. Porro ab Hieroſolymis Romam relegatus, qa cū infidelibus iter agit, mare furit, venti refragātur, imber imminet, frigora fatigāt, aſtra obnubilant, terra negatur, triticum in mare iactatur, nauis armamenta tollūtur, ipſa poſtremo nauis arenis inliſa diſſoluitur, nautæ quā non agnoſcunt terram, nando petunt. Et qui ſæculi vndas onerati cupiditatibus ſubierāt, eodem aduerſante ſæculo vix nudi euadunt. Iuxta qđ idem Apoſtolus ait. Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Caput XXXI.

Geraſa.

ET nauigauerunt ad regionem Geraſenorum, quæ eſt contra Galilæam. Geraſa eſt vrbs inſignis Arabiæ trans Iordanem, iuncta monti Galaad, quā tenuit tribus Manaſſę, non longe a ſtagno Tiberiadis, in qđ porci pręcipitati ſunt. Significat autem nationem gentium, quā poſt paſſionis ſomnum, reſurrectioniſq; ſuæ gloriam miſſis p̄dicatoribus ſaluator eſt viſitare dignat⁹. Vnde bene Geraſa ſiue Gergeſi (vt quidam legunt) colonum eiiciens, vel aduena propinquans interpretatur. Videlicet inſinuās, quia gentium populus, & eum a quo nequiter incolebatur hoſtem ſuis de cordibus eiecerit, & qui erat longe, fact⁹ ſit ꝓpe in ſanguine Chriſti. ¶Et cum egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dęmonium iā temporibus multis. Vir iſte, figuram populi gentilis accipit, qui multis temporibus, hoc eſt ab ipſo pene mundi naſcentis exordio, vexabatur furore dementi. ¶Et veſtimento non induebatur. Quia integimentum naturę ſuę & virtutis amiſit. Hoc em̄ fidei & charitatis indumento, primi parentes noſtri poſtq̄ peccauere, nudati eſſe legūtur. Hac ſtola prima, filius luxurioſus poſtq̄ poenitens ad patrem rediit, induitur. ¶Neq; in domo manebat, ſed in monumentis. Quia in conſcientia ſua non requieſcebat, ſed in mortuis operibus, hoc eſt in peccatis delectabatur. Quid em̄ ſunt corpora perfidorum, niſi quædam defunctorum ſepulcra? In quibus non dei habitat ſermo, ſed anima peccatis mortua recluditur. ¶Is vt vidit Ieſum, procidit ante illum. Et exclamās voce magna, dixit. Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili dei altiſſimi? Quanta Arrii vęſania, Ieſum creaturam & nō deum credere, quem filium dei altiſſimi, dæmones credunt & contremiſcunt? Quæ impietas Iudæorum, cum dicere in principe dæmoniorum eieciſſe dæmonia, quem ipſa dæmonia fatentur nihil ſecum habere commune? quin hoc ipſum qđ nūc ꝑ dæmoniacū clamauere furorem, poſt in delubris idolorum dicere & confiteri non deſinunt, Ieſum videlicet eſſe Chriſtum filium dei altiſſimi, nec ſe aliquid cum illo pacis aut ſocietatis habere. ¶Obſecro te, ne me torqueas. Pręcipiebat enim ſpiritui immundo, vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum. Hoſtis humanæ ſalutis, non exiguum ſibi ducit eſſe tormentum, ab hominis læſione ceſſare, quoq; hunc diutius poſſidere ſolebat, eo difficilius dimittere conſentit. Vnde ſtudendum ſummopere eſt, vt & ſiquādo vt homines a diabolo ſuperemur, mox eius laqueos euitare ſatagam⁹, ne ſi tardius eius iuri reſiſtatur, laborioſius quandoq; pellat̄. ¶Et vinciebatur catenis & compedibus cuſtodit⁹. Catenis & compedibus, graues & durę leges ſignificantur gentium, quibus & in eorum republica, peccata cohibentur. ¶Et ruptis vinculis, agebatur a dæmonio in deſerta. Quia etiam ipſis tranſgreſſis legibus, ad ea ſcelera cupiditate ducebatur, quæ iam vulgarem cōſuetudinem excederent. ¶Interrogauit autē illum Ieſus, dicens. Quod tibi nomen eſt? At ille dixit. Legio, quia intrauerunt dęmonia multa in eum. Non velut inſcius nomen inqrit, ſed vt cōfeſſa coram peſte quā furens tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Sed & noſtri temporis ſacerdotes qui per exorciſmi gratiam dęmones eiicere norunt, ſolēt dicere patientes nō aliter valere curari, niſi quātum ſapere poſſunt omne quod ab immūdis ſpiritib⁹ viſu, auditu, guſtu, tactu, & alio quolibet corporis vel animi ſenſu vigilantes dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant. Et maxime quando vel viris in ſpecie fœminea, vel in virili habitu fœminis apparētes, quos dæmones Galli Duſios vocāt, ĩfando miraculo ſpūs incorporei corporis hūani cōcubitū petere ſe, ac patrare cōfingūt. Et nomen dęmonis quo ſe cęſeri dixerit, & deierādi modos qb⁹ amoris ſui fœd⁹ alterutrū ꝓpigerint, ꝓdēdos eſſe ꝑcipiūt. Quę mendacia

Margin notes:

Dęmoniacus.

Stola prima.

Arrii vęſania.

Iudęorum impietas.

Diabolus repellēdus q̄ primum

Catenę & cōpedes.

Nomē cur inquirat.

Dęmones expellēdi ratio.

Duſii.

Incubi & Succubi.

ſimillima res,ſed adeo vera & plurimorũ eſt
Monialis atteſtatiõe notiſſima,vt quidam vicin⁹ mihi
curatio. pſbyter retulerit,ſe quãdã ſanctimonialẽ fœ-
minã a dęmonio curare cœpiſſe,ſed q̃diu res
latebat nihil apud eã pficere potuiſſe. Confeſ
ſo autem quo moleſtabaẽ phantaſmate, mox
& ipſum orationibus,cæteriſq; quæ oporte-
bat purificationũ generibus effugaſſe,& eiuſ
dem fœminę corpus ab vlceribus quæ dæmo
nis tactu contraxerat,medicinali ſtudio adiũ
cto ſale benedicto curaſſe.Sed dum vnum de
vlceribus,qđ altius lateri infixum repererat,
nullatenus poſſet quin continuo panderetur
obducere,ab eadem ipſa quã ſanare volebat,
cõſilium quo ſanaretur accepiſſe.Si(inquit)
oleum pro infirmis conſecratum eidem me-
dicamento aſperſeris,ſicq; me perunxeris,ſta
tim ſanitati reſtituar. Nam vidi quondã per
ſpiritum in quadam longius poſita ciuitate,
quã nunq̃ corporalibus oculis vidi,puellam
quandam pari calamitate laborantẽ, taliter a
ſacerdote curatam. Fecit vt illa ſuggeſſerat,
ſtatimq; vlcus remedium,qđ ante reſpuerat,
accipere conſenſit.Hæc contra fraudes dęmo
num paucis explicare curaui,vt q̃ nõ fruſtra
dominus nomen eius quem expulſurus erat
ſpiritus,interrogaret,intellegas.Q; vero dæ-
monia multa hominem intraſſe memorãtur,
ſignificat populum gentium nõ vni cuilibet
ſed innumeris ac diuerſis idololatriæ cultib⁹
eſſe mancipatum. Cui contra ſcriptum eſt,
ꝙ multitudinis credentium erat cor & ani-
ma vna. Vnde bene in Babylonia linguarum
vnitas ſciſſa,in Hieroſolyma eſt linguarũ va
rietas adunata,& illa confuſio,hæc viſio pa-
cis interpretatur,quia videlicet electos in ple
riſq; linguis & gentib⁹,vna fides ac pietas pa
cificando confirmat, reprobos autem plures
» ſectæ q̃ linguæ diſſociando confundunt.¶Et
» rogabant eum,ne imperaret illis, vt in abyſ-
» ſum irent. Sciebant dæmones aliquando fu-
Abyſſum turum,vt per domini aduentum mitterẽtur
ingreſſuri in abyſſum,non ipſi futura prædiuinãtes,ſed
dæmones. prophetarum de ſe dicta recolẽtes,ideoq; do-
minici aduentus,quã mirabãtur gloriam,ad
» ſuam arbitrabantur tẽdere perniciem.¶Erat
» autem ibi grex porcorum multorum paſcen
» tium in monte,& rogabant eum,vt permitte
» ret eis in illos ingredi, & permiſit illis. Ideo
Porcos cur permiſit qđ petebãt dæmonibus,vt per inter
intrare per fectionem porcorum hominibus ſalutis occa
miſſi. ſio præberetur.Paſtores enim iſta cernentes,
Manichęi ſtatim nũciant ciuitati. Erubeſcat Manichę⁹.
error. Si de eadem ſubſtantia & ex eodem auctore

hominum beſtiarumq; ſunt animæ, quomo-
do ob vnius hominis ſalutem duo milia por
corum ſuffocantur?In quorum tamen interi
tu figuraliter homines immundi vocis & ratio
nis expertes indicantur,qui in monte ſuper-
biæ paſcentes,lutulentis oblectantur in acti-
bus. Talibus enim per cultus idolorum poſ- Diaboli
ſunt dæmonia dominari. Nam niſi quis por- quos obſi
ci more vixerit,nunq̃ accipiet in eum diabo- deant.
lus poteſtatem, aut ad probandum tm̃, non
autem & ad perdendum accipiet. ¶Exie- »
runt ergo dęmonia ab homine, & intrauerũt »
in porcos,& impetu abiit grex per pręceps in »
ſtagnum,& ſuffocatus eſt. Significat ꝙ iam »
clarificata eccleſia,& liberato populo gẽtium
a dominatione dæmoniorum,in abditis agũt
ſacrilegos ritus ſuos, qui Chriſto credere
noluerunt,cæca & profunda curioſitate ſub-
merſi.Et notãdum, ꝙ ſpiritus immundi nec Dæmonũ
in porcos irent, niſi hoc illis benignus ipſe in nos q̃
ſaluator petẽtibus,quos certe in abyſſum poſ exilis po-
ſet relegare,concederet,rem neceſſariam do- teſtas.
cere nos volẽs,vt ſcilicet nouerimus eos mul
to minus ſua poteſtate poſſe nocere homini-
bus,qui nec pecoribus qualibetcunq; potue-
runt.Hanc autem poteſtatem deus bonus oc
culta iuſtitia nobis dare poteſt,iniuſtam non
poteſt.¶Qđ vt viderunt factum, qui paſce- »
bant,fugerunt, & nunciauerũt in ciuitatem, »
& in villas. Q; paſtores porcorum fugientes »
iſta nunciauerunt,ſignificat quoſdam etiam
primates impiorum,q̃q̃ Chriſtianam legem
fugiant,potentiam tamen eius per gẽtes,ſtu
pendo & mirando,prædicare.¶Qui venerũt »
ad Ieſum, & inuenerunt hominem ſedẽtem »
a quo dæmonia exierãt,veſtitum,ac ſana mẽ »
te ad pedes eius,& timuerunt &c.Significat »
multitudinem vetuſta ſuauitate delectatam
honorare quidem ſed nolle pati chriſtianam
legem,dum dicunt ꝙ eam implere non poſ-
ſint, admirantes tamen fidelem populum a
priſtina perdita conuerſatione ſanatum. Se- Sedere ad
dere nanq; ad pedes domini eſt,rationali quẽ pedes dñi
piam mentis examine ſubnixum veſtigia Sal
uatoris quæ ſequatur intueri. Veſtitum re-
ſumere eſt,virtutum ſtudiis, quæ deceptus
amiſerat,ornari.¶Et rogauerunt illum oĩs »
multitudo regionis Geraſenorum, vt diſce- »
deret ab illis, quia timore magno teneban- »
tur.Conſcii fragilitatis ſuæ Geraſeni, præſen »
tia ſe Domini iudicabant indignos, non ca- Geraſeno
pientes Dei verbum, nec infirma adhuc rũ imbe-
mente pondus ſapientiæ ſuſtinere valentes. cillitas.
Quod & Petro ipſi, viſo piſcium miraculo, Petri.

Saraptenæ. contigiſſe legitur. Et vidua Saraptena beati
Heliç cuius ſe ſenſit hoſpitio benedici, nihilo
min⁹ ſe putauit pſentia grauari. Quid mihi
& tibi (inqt) vir dei? ingreſſus es ad me vt me
morarentur iniquitates meç, & occideres fi
» lium meum? ¶Ipſe autem aſcendens nauem
» reuerſus eſt. Dixerat ſupra, dominum relictis
nauem aſcendiſſe parentibus, cõpreſſiſq; vna
cum vento fluctibus, egreſſum mox occurrē
Gentium reuelatio tem ſibi curaſſe dęmoniacum. Quo ſignificare docuim⁹, eũ relictis Iudęç populis, ex qua
carnis duxit originem, tranſacta ſuç paſſiõis
Gloria Iſrael. tempeſtate, gentium procuraſſe ſalutem. His
ita geſtis patriam reuertitur, quia cæcitas
ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo
gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalu⁹ fie
ret. Aſcendit autem in nauem, ſed neq; ipſe
ſomno premitur, neq; nauis procella pulſatur, quia Chriſtus ſurgens a mortuis iam nõ
moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Cuius tamen tropæum paſſionis, reſurrectioniſ
q; gloria, credituris Iudęæ tribubus intimabi
tur, & cum prædicator mortis ſuæ, quo mor
tē vicit vexillo, credi ab hebręis cœperit, quaſi repetita, in qua dormierat, naui patriam
» regredietur. ¶Et rogabat illum vir a quo dę
» monia exierant, vt cum eo eſſet. Dimiſit au
» tem eum Ieſus dicēs. Redi domum tuam, &
» narra quanta tibi fecerit de⁹. Hæc ex illa apo
ſtoli ſentētia recte poſſunt intellegi, cum ait,
Diſſolui & eſſe cũ Chriſto, multo magis opti
mum, manere in carne neceſſarium propter
vos. Vt ſic quiſq; intellegat poſt remiſſionem
peccatorum redeundum eſſe ſibi in conſcien
tiam bonam, & ſeruiendum euangelio, pp̃ter
aliorum etiam ſalutem, vt deinde cum Chri
ſto requieſcat, ne cum præpropere iã vult eſ
ſe cum Chriſto, neglegat miniſterium prædi
cationis fraternæ redemptioni accommoda
Euang. concord. tum. Q; vero Matthęus duos dicit a dæmonum legione curatos, Marcus autē & Lucas
vnum commemorant, intellegas vnum eorũ
fuiſſe perſonç alicuius clarioris & famoſioris,
quem regio illa maxime dolebat, & pro cuius
ſalute plurimum ſatagebat. Hoc volentes ſignificare duo euangeliſtæ ſolum commemorandum iudicauerunt, de quo facti huius fa
ma latius pręclariuſq; flagrauerat. Sed & allegoriç ſumma concordat, quia ſicut vnus
a dæmonio poſſeſſus Iudęorum, ſic & duo gē
tilis populi typum non inconuenienter expri
Filii Noe mũt. Nam cum tres filios Noe generauerit,
vni⁹ ſolum familia in poſſeſſionem adſcita eſt
dei: ex duob⁹ reliquis diuerſarum nationum,
quç idolis manciparent, procreati ſunt populi.

Factum eſt aũt cũ rediſſet Ieſus, excepit Ca. XXXII
illum turba. Erant eñ omnes expectan »
tes eum. Et ſuperius dixi q; in fine ſæcu »
li dominus ſit ad Iudęos clementer reditur⁹, Iudęorũ ad Chriſtũ reditus.
atq; ab eis per fidei cõfeſſionē libenter excipiē
dus. Nã q; erãt oẽs expectantes eum, hoc eſt
nimirum qđ eidē ſynagogę p pphetã loquit.
Dies multos expectabis me, & non fornicaberis, & non eris ſubdita viro. Nunc eñ nec vi
ro Chriſto ſubdita, nec fornicata cum idolis,
expectatione longiſſima ſpõſi ſui prioris, hoc
eſt domini Chriſti quandoq; per gratiam vēturi præſtolatur amplexum. ¶Et ecce venit »
vir cui nomen erat Iairus, & ipſe princeps ſyn »
agogæ erat. Priori lectioni, qua de abiectione »
ſynagogæ fideq; eccleſiæ, atq; iterum inſtauratione ſynagogç ſumus interpretati, conſequenter archiſynagogi filia moriens ſubiungitur, quã dum ſuſcitare properat dominus,
præoccupat Hęmorrhoiſſa mulier, pripit ſanitatem, fitq; vt pręueniens prior ſalute potia
tur. Aethiopia enim præueniet manus eius
deo. Et cum intrauerit plenitudo gentiũ tũc
omnis Iſrael ſaluus fiet. Princeps itaq; ſynago Princeps Synagogę Iairus.
gæ nullus melius q̃ ipſe Moyſes intellegitur.
Vnde bene Iairus idest illuminans ſiue illuminatus vocatur, quia qui accipit verba vitæ dare nobis, & per hæc cæteros illuminat, & ipſe a ſpiritu ſancto, quo vitalia monita ſcribere vel docere poſſit, illuminatur.
¶Et cecidit ad pedes Ieſu, rogans eum, vt in »
traret i domũ ei⁹. Si caput Chriſti de⁹, pedes »
conſequenter incarnatio, qua terram noſtræ Pedes Chriſti.
mortalitatis tetigit, accipiendi ſunt. Cecidit
igitur archiſynagogus ad pedes Ieſu, quia le
giſlator cum tota patrum progenie Chriſtũ
in carne apparentem lõge ſibi dignitatis glo
ria pręferendum eſſe cognouit, illud apoſtoli
ſedula deuotione proteſtãs, Quia qđ infirmũ
eſt dei, fortius eſt hominibus. Rogauit eum
intrare in domum ſuam, quia continuis gau
diorum votis ei⁹ videre deſiderabat aduetũ.
Anima autem mea (inquit propheta) exulta
bit in domino, & delectabitur ſuper Ieſu eius.
Omnia oſſa mea dicent, domine quis ſimilis
tibi? Et hoc eſt ad pedes Ieſu cadere, eum ſup
omnes ſingulariter magnum pia fide fateri.
¶Quia filia vnica erat illi, fere annorũ duode »
cim, & hçc moriebatur. Ipſa ſynagoga quç ſo »
la legali iſtitutiõe cõpoſita, quaſi vnica Moy
ſi nata erat, q̃ſi duodecimo ętatis anno, hoc ē Duodecimus ann⁹ ętatis.
tēpore pubertatis adpropinquãte moriebat.
quia nobiliter a pphetis educata, poſtq̃ ad itel

legibiles annos puenerat, poſtq̃ ſpiritales deo
fructus gignere debebat, ſubito errorum lan
guore conſternata, ſpiritalis vitæ vias ingre-
di deſpabiliter omiſit. Et ſi nou a Chriſto ſuc
curreretur, horrendam per omnia corruiſſet
» in mortem. ¶Et contigit dum iret, a turba
» comprimebatur. Ad puellam pergens ſanan-
dam dominus, a turba cõprimit, quia gẽti Iu
dęę ſalutaria monita pbẽs, qbꝰ ęgrã vitiis eiꝰ
conſciẽtiam erigeret, noxia carnalium popu-
» lorum eſt cõſuetudine grauatus. ¶Et mulier
» quędam erat in fluxu ſanguinis, annis duo-
» decim. Mulier ſanguine fluens, eccleſia eſt ex
Sãguiflua gentibus cõgregata, quæ ingenito carnaliũ
delectationum polluta fluxu, atq; a cœtu iã
fuerat ſegregata fidelium. Sed dum verbum
dei Iudæam ſaluare decerneret, paratam iam
promiſſamq; aliis præripuit ſpe certa ſalutẽ.
Notandumq; q & archiſynagogi duoden-
nis ſit filia, & mulier hæc ab annis duodecim
ſanguine fluxerit. hoc eſt, eodem quo hęc na
ta ſit tempore, illa cœperat ĩfirmari. Vna eñ
pene eademq; ſæculi huius ętate, & ſynagoga
in patriarchis naſci, & gentilium natio per or
bem cœpit idololatrię ſanie fœdari. Nã & ge
mine fluxus ſanguinis, hoc eſt & ſuper idolo-
latrię proſtitutione, & ſuper his quę carnis ac
ſanguinis oblectatione patrantur, poteſt intel
legi. Vnde pulchre ſacra refert hiſtoria, tẽpo-
re quo Dauid adhuc puer Goliath gigãtem
ſtrauit, Phyliſtiim in finibꝰ Dõmim, ideſt ſan
guinũ fuiſſe caſtra metatos. Quia videlicet
dominus ad debellandũ mũdi principem hu
milis apparens, nõ modo operibꝰ infructuo
ſis, ſed & religioni ſpurciſſimę deditos genti-
lium populos inuenit. Ergo q̃diu ſynagoga
viguit, laborauit eccleſia. Defectus illius, hu-
ius eſt virtus. Quia illorum delicto, ſalus gẽ
» tibus. ¶Quæ in medicos erogauerat omnem
» ſubſtantiam ſuam, nec ab vllo potuit curari.
Medici in-utiles qui ſint. Medicos ſiue falſos theologos, ſiue philoſo-
phos, legumq; doctores ſæcularium, qui mul
ta de virtutibus vitiiſq; ſubtiliſſime diſſeren
tes, vtilia ſe viuendi credendiq; inſtituta mor
talibus dare promittebant, ſeu certe ipſos ſpi
ritus immundos ſignificat, qui velut homini
bus cõſulẽdo, ſe iã pro deo colẽdos ingerebãt.
Quibus viciſſim audiẽdis, gentilitas quanto
magis naturalis induſtrię vires expẽderat, tã
to minus potuit ab iniquitatis ſuæ ſorde cu-
rari. Vnde bene Marcus de hac muliere ſcri
bẽs, ait. Et fuerat multa perpeſſa a cõpluribꝰ
medicis, & erogauerat oĩa ſua, nec quicq̃ pro
fecerat, ſed magis deterius habebat. Sed hæc

vbi populum Iudęorũ ęgrotare, verumq; de
cælo cognouit adeſſe medicũ, cœpit & ipa lã
guoris ſui ſperare pariter, & quęritare reme-
diũ. ¶Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſti »
menti eius, & confeſtim ſtetit fluxus ſangui- »
nis eius. Accedit & dñm tãgit eccleſia, quæ ei »
per fidei veritatẽ adpropinquat. Accedit aũt
retro, ſiue iuxta id qđ ipſe ait, Si qs mihi mi-
niſtrat me ſequat, & alibi præcipit, Poſt dñm
deum tuũ ambulabis, ſiue quia pręſentem in
carne dñm non videns, peractis temporariæ
diſpenſationis ſacramentis, eius iam per fidẽ
cœpit veſtigia ſubſequi. Tangit autem fim-
briam veſtimẽti, & vndam reſtringit ſangui
nis, qa beatus & vere mundandus, qui vel ex
tremam verbi partem fidei manu contigerit.
Nam tatus valde, qui eius vel in pectore re-
cumbere, vel caput mereatur piſtica nardo p
ungere, cum & ille magnus fuerit, qui ſe indi
gnum ducebat eius calciamenta portare. Ma
gna & illa, quę vnguere pedes eius, & capil-
lis ſuis tergere pmeruit. ¶Et ait Ieſus. Quis »
eſt q me tetigit? Nõ vt ipſe q̃ neſciat doceat, »
ſed vt virtꝰ fidei quã nouerat, immo quã ipſe Quęrit Ieſus.
dederat, in muliere declaret, interrogat. ¶Ne
gantibus autem omnibus, dixit Petrus & q »
cum illo erant. Pręceptor, turbæ te cõprimũt »
& adfligunt, & dicis, quis me tetigit? Quem »
turbę paſſim comitãtes comprimũt, vna cre- Tangit vna.
dula mulier dñm tangit. Quia qui diuerſis
inordinate glomerãtiũ hæreſibus adfligitur,
ſolo catholicæ eccleſiæ fideliter corde quæri-
tatur. Nam ſicut quidam videntes non vi-
dent, & audientes non audiunt, ita etiam tan
gentes non tangunt, qui non fideliter Chri-
ſtum tangunt. Vnde cuidam amanti qui-
dem, ſed nondum plene credenti dicit. No-
li me tangere, nondum enim aſcendi ad pa-
trem meum. Aperte docens quid ſit eum ve- Tangere Chriſtũ.
raciter tangere, patri ſcilicet æqualẽ credere.
¶Et dixit Ieſus, tetigit me aliqs. Nã ego no- »
ui, virtutem de me exiſſe &c. Dicat Pelagius »
ſi placet, ſe ſuo conamine ſaluari. Dicamꝰ au-
tem nos, quia vana ſalus hominis, in deo facie
mus virtutem. Nam & ipſe virtutem quę p
pitietur omnibus iniquitatibus noſtris, & ſa-
net oĩes languores noſtros, nõ ex nobis ipſis
ſed de ſe nouit exire. Non ergo latet eum qui
fimbriam tetigerit, ideſt incarnationis my-
ſteria, donec ad maiora capienda perueniat,
perfecte amãdo crediderit. ¶At ipſe dixit illi. »
Filia fides tua te ſaluã fecit, vade ĩ pace. Ideo »
filia, quia fides tua te ſaluam fecit. Nec dixit
fides tua te ſaluam factura eſt, ſed ſaluam fe-

eſt. In eo enim qđ credidiſti, iā ſalua facta es.
,, ¶ Adhuc illo loquente, venit qdā ad principē
,, ſynagogæ dicens ei, quia mortua eſt filia tua
,, noli vexare illum. Saluata a profluuio ſangui
nis muliere, mox filia principis mortua nun-
ciatur, quia dum eccleſia a vitiorum labe mū
data, & ob fidei meritum filia eſt cognomina
ta, continuo ſynagoga perfidię ſimul inuidiæ
ꝙ lege ſoluta eſt. Perfidię quidē, quia in Chri
ſto credere noluit. Inuidię vero, quia eccleſiā
credidiſſe doluit. Scriptum eſt enim in acti-
bus apoſtolorum. Sequenti autem ſabbato, pe
ne vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum
domini. Videntes autem turbas Iudęi reple-
ti ſunt zelo, & contradicebant his quæ a Pau
lo dicebantur, maledicentes viam coram mul
titudine. Noli vexare illum, per eos hodie
ꝙ dicitur qui adeo deſtitutum ſynagogę ſta
tum vident, vt reſtaurari poſſe non credant,
ideoq́ pro reſuſcitatione illius ſupplicādum
eſſe non ęſtiment. Sed quæ impoſſibilia ſunt
apud homines, poſſibilia ſunt apud deū. Vn-
,, de ſequitur. ¶ Ieſus autem audito hoc verbo,
,, reſpōdit patri puellæ. Noli timere. Crede tm̄
,, & ſalua erit. Pater puellę, cœtus doctorū le-
gis accipitur, de quo dominus ait. Super ca-
thedram Moyſi ſederunt Scribę, & Phariſæi.
Qui ſi credere ipſe voluerit, etiā ſubiecta ei
,, ſynagoga ſalua erit. ¶ Et cum veniſſet domū
,, non permiſit intrare ſecum quenq̄, niſi Petrū
,, Iacobum & Ioannem, & patrē & matrē puel-
,, læ. Supra publice viduę filius ſuſcitatur, hic
remouentur plures arbitri. Puto ergo ꝙ ī eo
quoq́ pietas ibi domini declaretur, qa vidua
mater vnici nō patiebatur moras, & ideo ne
amplius afficeretur, maturitas additur. Eſt
etiam forma ſapientiæ, in viduę filio cito ec-
cleſiam credituram, ī archiſynagogi filia cre-
dituros quidem Iudęos, ſed ex pluribus pau-
,, ciores. ¶ Flebant aūt omnes, & plangebant il
,, lam. Nunquid poſſunt (inquit) filii ſponſi lu
gere q̄diu cum illis eſt ſponſus? Venient au-
tem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tūc
ieiunabunt. Igitur ſynagoga quia ſponſi læti
tiā qua viuere poſſet amiſit, quaſi inter plan-
gentes mortua iacens, ne hoc quidem ipſum
,, quare plangatur intellegit. ¶ At ille dixit. No
,, lite flere. Non eſt mortua, ſed dormit. Homi-
nibus mortua, qui ſuſcitare nequiuerant, deo
dormiebat, in cuius ditione & anima recepta
Cur mor- viuebat, & caro reſuſcitanda quieſcebat. Vn-
tui dor- de mos chriſtianus obtinuit, vt mortui qui
miētes di- reſurrecturi eſſe non dubitantur, dormiētes
cantur. vocentur, ſicut Apoſtolus. Nolum⁹ (inquit)
vos ignorare fratres de dormientibus, vt nō
contriſtemini, ſicut & cęteri qui ſpem nō ha-
bent. Sed & in parte allegoriæ, cum anima q̄
peccauerit ipſa moriatur, tamen ea cuę reſuſ
citari a Chriſto meruerit, nobis quidem mor
tua fuiſſe, ſed ei obdormiſſe dici pōt. ¶ Et de- ,,
ridebāt eū ſciētes qa mortua eſſet. Quia ver ,,
bum reſuſcitātis deridere q̄ credere malebāt,
merito foras excluduntur indigni qui mira-
culum reſurgentis viderēt. ¶ Ipſe autē tenēs ,,
manum eius, clamauit dicēs. Puella ſurge. In ,,
Marco ſcriptū eſt. Ait illi. Tabitha cumi, qđ
eſt interpretatum, puella tibi dico ſurge, &
confeſtim ſurrexit. Vbi diligens lector ingrat
quare verax euāgeliſta dictum ſaluatoris ex-
ponens, interpoſuerit de ſuo, tibi dico, cum in
Syro ſermone quem poſuit, non plus ſit dictū
q̄ puella ſurge. Tenēs ergo manum puellę Ie-
ſus ſanauit eam, quia niſi prius mundatę fue
rint man⁹ Iudęorum, q̄ ſanguine plenæ ſunt,
ſynagoga eorum mortua nō conſurgit. ¶ Et ,,
reuerſus eſt ſpiritus ei⁹, & ſurrexit cōtinuo. ,,
Marcus ita dicit, Et cōfeſtim ſurrexit puella,
& ambulauit. & ſpiritaliter inſinuās, qa quiſ
quis a morte animę Chriſto ſibi manum con
fortante reſipiſcit, nō mō a ſordibus exſurge-
re vitioꝝ, ſed bonis cōtinuo ꝓficere debet opi
bus. ¶ Et iuſſit illi dari māducare. Ad teſti- ,,
moniū qđē vitę reſuſcitatā māducare ꝓcepit
vt non phātaſma, ſed veritas crederet. Sed &
ſiquis a ſpiritali morte reſurrexit, cęleſti neceſ
ſe eſt mox pane ſatiet, & diuini. ſ. verbi, & ſa-
croſancti altaris ꝑticeps efficit⁹. Nā iuxta mo
ralē intellectū, tres illi mortui quos ſaluator Reſurrectio
in corporibus ſuſcitauit, tria genera reſurre- aīarū tri-
ctionis animarum ſignificant. Siquidē nōnul plex.
li conſenſum malę delectationi præbendo, la-
tente tantum cogitatione peccati, ſibi mor-
tem conſciſcūt. Sed tales ſe viuificare ſignifi
cans ſaluator, ſuſcitauit filiam archiſynago-
gi nondum foras elatā, ſed in domo mortuā,
quaſi vitium ſecreto in corde tegētē. Alii nō
ſolū noxię delectationi cōſentiēdo, ſed & ipm
malum quo delectanē agendo, mortuum ſuū
quaſi extra portas efferunt. Et hos ſe ſi pœni
teant reſuſcitare demonſtrans, ſuſcitauit iu-
uenem filiū viduæ extra portas ciuitatis ela-
tum, & reddidit matri ſuæ. Quia reſipiſcen-
tem a peccati tenebris animam, vnitati reſti-
tuit eccleſiæ, ſicut & ſupra docuimus. Qui-
dam vero non ſolum cogitando vel faciendo
illicita, ſed & ipſa peccādi conſuetudine, ſe
quaſi ſepeliendo corrūpūt. Verū nec ad hos
erigēdos minor ſit virtus & gratia ſaluato-

riſ,ſi tamen adſint cogitatiões ſollicitę,q̄ ſup
eorum ſalute velut deuotæ Chriſto ſorores ĩ
Lazari ſuſ- uigilent.Nã ad hoc intimãdum reſuſcitauit
citatio. Lazarum quattuor dies iam in monumento
habenté, & ſorore adteſtante iam fœtentem.
Quia peſſima noxios actus ſolet fama comita
ri.Notãdũ autẽ ꝙ quanto grauior alæ mors
ingruerit,tanto acrior neceſſe eſt vt reſurge-
Reſuſcita re mereatur,pœnitẽtis feruor inſiſtat.Qđ oc
torũ ſigni culte volens oſtendere dñs,iacentem in cõcla
ficatio. ui mortuã,modeſta leniq; voce reſuſcitat di-
cẽs.Puella,ſurge.Quã & ob facilitatem reſuſ
citandi,iam mortuam fuiſſe negauerat.Dela-
tum autem foras iuuenẽ, pluribus,vt reuiui
ſcere debeat,dictis corroborat,cum ait.Iuue-
nis,tibi dico,ſurge.Quadriduanus vero mor
tuus,vt longa p̄mentis ſepulcri clauſtra de-
ponere poſſet,fremuit ſpiritu Ieſus, turbauit
ſeipſum,lachrymas fudit,ruſum fremuit,ac
magna voce clamauit,Lazare veni foras. Et
ſic tandẽ qui erat deſperatꝰ,diſcuſſo tenebra-
Noxarum rum pondere,vitę luciq; redditur.Sed & hoc
remedía. notãdũ,ꝙ quia publica noxa, publico eget re
medio, leuia autem peccata leuiori & ſecreta
queunt pœnitentia deleri,Puella in domo ia
cens,paucis arbitris exſurgit,eiſdemq; ne mi
›› raculum vulgarẽt indicitur. ¶Et ſtupuerũt,
›› inquit,parẽtes eius,quibus pręcepit ne alicui
›› dicerẽt qđ factum erat.Iuuenis extra portã,
Reſuſcita turba multa comitante atq; intuente ſuſcita-
torũ loca. tur.Lazarus de monumento vocatus,intãtũ
populis innotuit,vt ob eorũ,qui videre,teſti-
moniũ plurimę dño turbę cũ palmis occurre
rent,& multi propter illum abirẽt ex Iudęis,
& crederent in Ieſum.Quartũ vero mortuũ
dñs,nunciante diſcipulo,agnoſcit, ſed qa qui
pro eius ereptione dominum precarentur vi
Mortui ſe ui deſuerãt,Dimitte (inquit) vt mortui ſepe
peliãt mor liãt mortuos ſuos.Ideſt,mali malos noxiis lau
tuos. dibus grauent, et quia non adeſt iuſtus qui
corripiat ĩ miſericordia,oleum peccatoris im
pinguet caput eorum.

CAPVT.IX.

Caput Onuocatis aũt Ieſus duo
XXXIII. decim apl'is,dedit illis vir
›› tutẽ & poteſtatẽ ſuper oĩa
›› dęmonia,& vt languores
›› curarent. Et miſit illos p̄-
›› dicare regnũ dei,& ſanare
›› infirmos.Cõceſſa primũ poteſtate ſignorum
Signa cur miſit p̄dicare regnũ dei,vt p̄miſſorũ magni-
fecerít apl'i tudini atteſtaret̃ etiam magnitudo factorũ,
fidẽq; verbis daret virtus oſtenſa,& noua fa
cerent q noua p̄dicarent. Vnde nũc quoq; cũ
fidelium numeroſitas excreuit,intra ſanctam

eccleſiam multi ſunt qui vitam virtutum te
nent,& ſigna virtutũ non habent. Quia fru-
ſtra miraculum foris oſtenditur, ſi deeſt qđ
intus operetur. Nam iuxta magiſtri gẽtium
vocem,linguæ in ſignum ſunt non fidelibus,
ſed infidelibus.¶Et ait ad illos. Nihil tuleri- ››
tis in via,neq; virgam,neq; peram,neq; panẽ ››
neq; pecuniã,neq; duas tonicas habeatis.So- ››
let quæri,quomodo Matthæus & Lucas com Concord.
memorauerint dixiſſe dominũ diſcipulis vt Euang.
nec virgam ferrent,cum dicat Marcus, & p̄-
cepit eis ne quid tollerent in via,niſi virgam
tm̃.Qđ ita ſoluitur,vt intellegamus ſub alia
ſignificatione dictam virgam quæ ſecũdum Virga fe-
Marcum ferenda eſt,& ſub alia illam quæ ſe rẽda & nõ
cundum Matthęum & Lucam non eſt feren- ferenda.
da. Sicut ſub alia ſignificatione intellegitur
tẽtatio de qua dictum eſt, Deus neminem tẽ Tentatio
tat,& ſub alia de qua dictum eſt,Tentat vos duplex.
dominus deꝰ veſter,vt ſciat ſi diligitis eum.
Illa ſeductionis eſt,hęc probationis. Vtrunq;
ergo accipiendum eſt a domino Apoſtolis di
ctum,& vt nec virgam ferrent,& vt non niſi
virgam ferrent. Cum enim ſecundum Mat-
thęum diceret eis,Nolite poſſidere aurũ neq;
argentũ,& cętera,cõtinuo ſubiecit,Dignꝰ eſt
eñ operariꝰ cibo ſuo. Vñ ſatis oſtẽdit,cur eos
hęc poſſidere ac ferre noluerit. Nõ quo neceſ
ſaria nõ ſint ſuſtẽtationi huiꝰ vitę,ſed qa ſic
eos mittebat,vt eis hęc deberi mõſtraret ab il
lis qbꝰ euãgeliũ credẽtibꝰ adnũciarẽt. Claret Mendicã-
aũt hęc non ita p̄cepiſſe dñm,tanq̃ euãgeliſtę re nõ eſſe
viuere aliunde non debeãt,q̃ eis p̄bentibus q neceſſe p̄-
bus adnunciant euãgelium: Alioquin,contra dicatori-
hoc p̄ceptũ fecit Apoſtolus,q victum de ma- bus.
nuũ ſuarũ laboribus trãſigebat ne cuiq̃ gra-
uis eſſet,ſed poteſtatẽ dediſſe, in qua ſcirẽt ſi
bi iſta deberi.Cũ aũt a dño aliqd imperat̃,niſi Præcepti
fiat,inobœdiẽtię culpa eſt.Cũ aũt poteſtas da & poteſta
tur,licet cuiq; non vti,& tanq̃ de ſuo iure ce tis factæ
dere.Hoc ergo ordinãs dñs qđ eum ordinaſſe differẽtia.
dicit Apl'us,iis q euãgeliũ adnũciãt de euan-
gelio viuere,illa apoſtolis loquebat̃, vt ſecuri
non poſſiderent neq; portarẽt huic vitę neceſ
ſaria,nec magna,nec minima.Ideo poſuit nec Nec vir-
virgã,oſtẽdẽs a fidelibꝰ ſuis oĩa deberi mini- gam.
ſtris ſuis,nulla ſuperflua requirentibus.Ac p
hoc addẽdo, Dignꝰ eſt eñ operariꝰ cibo ſuo,
prorſus aperuit & inluſtrauit,vnde hęc oñia
loqueret̃.Hãc ergo poteſtatẽ virgę noĩe ſigni Niſi vir-
ficauit,cũ dicit neqđ tollerẽt in via,niſi virgã gam.
tãtũ. Vt intellegat̃ quia p poteſtatẽ a dño ac-
ceptã q̃ virgę noĩe ſignificata ẽ,etiã q̃ nõ por
tant̃,non deerunt.Hoc & de duabꝰ tonicis in Tonicæ
tellegendum eſt,ne quiſq̃ eorum præter eam duę.

quã eſſet indutus,aliam portãdam putaret,
ſollicitus ne opus eſſet,cum ex illa poteſtate
poſſet accipere. Q; vero ſecundũ Marcũ nõ
portari vel haberi duas tonicas , ſed expreſſi⁹
indui prohibet dicens, Et ne induerẽtur dua
bus tonicis,quid eos monet,niſi non duplici-
ter ſed ſimpliciter ambulare? Aliter. In duab⁹
tonicis,videtur mihi duplex oſtẽdere veſtimẽ
tum. Nõ quo in locis Scythię & glaciali niue
rigẽtibus vna qs tonica debeat eſſe contẽtus,
ſed quo in tonica,veſtimẽtũ intellegamus,ne
alio veſtiti,aliud nobis futurorũ timore ſerue
» mus. ¶Et in quãcũq; domũ intraueritis ibi
» manete & inde ne exeatis. Dat conſtantię ge
Cõſtãtia. nerale mandatũ,vt hoſpitalis neceſſitudinis
iura cuſtodiant,alienum a prædicatore regni
cęleſtis adſtruens curſitare per domos , & in
uiolabilis hoſpitii iura mutare. Nec otioſe ſe-
cundum Matthęũ domus quã ingrediantur
apoſtoli legenda decernitur , vt mutandi ho
ſpitii neceſſitudiniſq; violandę cauſa non ſub
» petat. ¶Et quicũq; non receperint vos,exeun
» tes de ciuitate illa,etiã puluerẽ pedum veſtro
» rum excutite in teſtimonium ſupra illos. Pul
Puluerẽ uis excutitur de pedibus in teſtimoniũ labo-
excutere ris ſui q; ingreſſi ſint in ciuitatẽ,& prædica-
de pedi- tio apoſtolica ad illos vſq; peruenerit. Siue ex
bus. cutitur puluis,vt nihil ab eis accipiant,ne ad
victum quidem neceſſariũ,qui euãgeliũ ſpre
uerint. Allegorice autẽ qui verbo humiliter
intendunt, ſiquibus vt homines terrenæ leui
tatis neuis obſcurantur,per ea mox quæ reci
piunt euangelicę p̃dicationis veſtigia purgã
tur. Qui vero perfidia,vel negligẽtia,vel etiã
ſtudio contẽnunt,horũ vitã da communio,fu
gienda ſynagoga cenſetur, excutiendus pedũ
puluis,ne geſtis manibus & pulueri comparã
» dis,mẽtis caſtę veſtigium polluatur. ¶Egreſ
» ſi autem circũibant per caſtella,euangelizan-
» tes & curantes vbiq;. Quid euangelizarent,
Apoſtolo vel quomodo curarent apoſtoli,Marcus expo
rũ prędi- nit plenius. Prędicabant inquit vt poenitentiã
catio. agerent,& vnguebant oleo multos ęgrotos &
ſanabant. Dicit & Iacobus. Infirmatur quis in
vobis, inducat preſbyteros eccleſię,& orẽt ſu
per ipſum,vnguentes eum oleo in nomine do
Vnctio mini. Et ſi in peccatis ſit,dimittẽtur ei. Vnde
extrema. patet ab ipſis apoſtolis hunc ſanctæ eccleſiæ
morem eſſe contraditũ,vt pontificali benedi
ctione conſecrato oleo, perungantur ęgroti.
Prędicabant autẽ vt poenitentiam agerent,&
ſupra, Miſit illos inquit euangelizare regnum
dei. Quia videlicet vtrunq;,iuxta Ioannis ba
ptiſtę,vel ipſius ſaluatoris exemplum prędica
bant. Poenitẽtiam agite, adpropinquabit enĩ
regnum cęlorũ. Regni enĩ cęlorũ ianuis pro
pinquare eſt,de his quęq; quibus ab eo diſceſ
ſerat poenitere.

A Udiuit autẽ Herodes Tetrarcha oĩa Caput.
quę fiebant ab eo, & hæſitabat,eo q; di XXXIIII.
ceretur a quibuſdã quia Ioannes ſur- »
rexit a mortuis. Quanta Iudęorũ inuidia,qui Quí pro
contra dominũ malitiæ furor extiterit, ex o- qualis.
mnib⁹ pene locis euãgelii docemur. Ecce enĩ Iudæorũ in
Ioannem de quo dictũ eſt quia ſignum fecit dominum
nullum,a mortuis ſurgere potuiſſe, nullo at furor.
teſtante credebant. Ieſum autẽ virũ adproba
tum a deo virtutibus & ſignis,cuius mortem
elementa tremuerunt,reſurrectionẽ vero at-
q; aſcenſionẽ angeli,apoſtoli,viri,ac fœminæ
certatim prędicabant,nõ reſurrexiſſe,ſed fur
tim fuiſſe ablatum credere maluerunt . Nec Euang.
repugnare putandũ eſt, q; Lucas perhibet He Concord.
rodem hęſitaſſe, eo q; diceretur a quibuſdam
quia Ioannes ſurrexit a mortuis, cum Mat-
thęus Marcuſq; referãt,ipſum Herodẽ audi
ta fama Ieſu dixiſſe pueris ſuis,hic eſt Ioãnes
baptiſta,ipſe ſurrexit a mortuis ,& ideo virtu
tes operantur in eo,ſed intellegendũ poſt hãc Operãtur
hęſitationem eũ confirmaſſe in animo ſuo,qđ paſſiue.
ab aliis dicebatur. ¶Et ait Herodes, Ioannem
ego decollaui. Quis aũt eſt iſte,de quo audio »
ego talia? Et quęrebat videre eum. Hęc verba »
ſunt hęſitantis Herodis,de quibus ſupra me »
moratur. Quia eũ quẽ fama magnũ cõperit,
etiã videre deſiderat,ſi forte an ipſe ſit Ioãnes
agnoſcere poſſit . Cuius ordinẽ cauſamq; de
collationis,quoniã alii euangeliſtę pleniſſime
deſcribũt, Lucas more ſuo commemorare po
tius ob ſtatum tẽporis intimandũ quę abũde
dicta viderat, q̃ replicare curauit. Verũ quia Chriſtus in
decollationis Ioannis mentio eſt, notandum cruce exten
q; idem Ioãnes & dominus, ſuum quiſq; ſta ſus. Ioãnes
tum & tẽpore natiuitatis,& paſſionis ordine capite mi
declarãt. Nam Ioannes capite minutus,domi nutus.
nus eſt in cruce ſublimatus. Ioannes cũ minui
inciperẽt dies,dominus cũ creſcere,natus. Vt
etiam per hęc appareret,quid ſit, Illum opor-
tet creſcere,me aũt minui . hoc eſt,illum qui
propheta putabatur, Chriſtũ oportet agnoſci
& me qui Chriſtus ęſtimabar,q; eius ſim pręc
curſor,intellegi. ¶Et reuerſi apoſtoli , narra- »
uerunt illi quęcunq; fecerunt. Non ſolũ quæ »
ipſi fecerunt & docuerunt apoſtoli , domino
narrant,ſed etiam quę Ioannes eis in docẽdo
occupatis ſit paſſus,vel Chriſti vel eiuſdem
Ioãnis diſcipuli ei renunciãt, ſicut Matthęus
inſinuat. Vnde qđ ſequitur, ¶Et aſſumptis il »
lis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum qui eſt Domini ſe
Bethſaida, Non timore mortis egit,vt quidã ceſſio.

Quinqua Marco etiā cēteni diſcubuerūt.Nā quia quin
ginta. quagesimus pœnitentię pſalmus eſt, centena
Centum. rius autē numer⁹ de lęua tranſit in dexterā,
quinquageni ad conuiuiū domini diſcumbūt
qui adhuc in pœnitentia commiſſorū poſiti
verbi auditū percipiunt.Centeni autē, qui iā
præſumpta venię ſpe de ſolo vitę ęternæ deſi
» derio ſuſpirant.¶Acceptis autē quinq; pani-
» bus & duobus piſcibus reſpexit in cęlū,& be-
» nedixit illis, & fregit, & diſtribuit diſcipulis
» ſuis vt ponerent ante turbas.Turbis eſurien
Creare tibus ſaluator nō noua creat cibaria,ſed acce
cur nolu ptis his quę habuerūt diſcipuli benedicit, qa
erit cibos veniens in carne non alia q̄ prędicta ſunt prę
dicat,ſed prophetię dicta myſteriis gratię gra
In cęlum uida demonſtrat.Reſpicit in cęlū,vt illuc diri
cur reſpi gendam mentis aciem, ibi lucē ſciētię doceat
ciat. eſſe quęrēdā.Frangit & ante turbas ponenda
diſtribuit diſcipulis,quia clauſa legis & ꝓphe
tiæ ſacramenta eis qui per mundū prædicent
» patefacit. ¶Et ſublatum eſt qđ ſuperfuit il-
» lis fragmentorū cophini duodecim. Qđ tur-
Fragmen bis ſupereſt a diſcipulis ſuſtollitur,quia ſacra
ta colligi. tiora myſteria quę a rudibus capi nequeunt,
non neglegenter omittenda, ſed ſunt inqui-
renda pfectis. Nam per cophinos duodecim,
apoſtoli,& per apoſtolos omnes ſequentiū do
ctorū chori figurant,foris quidē hominib⁹ de
ſpecti,ſed intus ſalutaris cibi reliquiis ad alen
Cophi da humiliū corda cumulati.Conſtat enim co
ni. phinis opera ſeruilia geri ſolere,ſed ipſe cophi
nos panum fragmentis impleuit, qui infirma
huius mundi, vt fortia confunderet elegit.

Caput XXXVI.

Et factum eſt cū ſolus eſſet orans,erant
cū illo & diſcipuli.Aderāt diſcipuli do
mino,& ſequebantur illū in via,vt Mar
Soli quō cus indicat,ſed ipſe patrē ſolus orauit, qa poſ
adſint ſunt ſancti domino fidei amoriſq; ſocietate cō
diſcipuli. iungi,diſcretum eum a cęteris mortalibus di
uinę gloria maieſtatis intueri, viā quoq; quā
verſatus in carne docuit,paſſibus humilitatis
inſequi, ſed incōprehenſibilia paternæ diſpoſi
Orauit tionis arcana ſolus nouit fili⁹ penetrare. Nuſ
dominus q̄ enim(ni fallor)cū diſcipulis oraſſe reperit,
ſolus. vbiq; ſolus obſecrat, quia dei conſiliū huma
na vota non capiunt, nec quiſq̄ poteſt interio
» rum particeps eſſe cū Chriſto.¶Et interroga
» uit illos dicēs.Quē me dicūt eſſe turbę?At il
» li reſponderunt & dixerunt.Ioannē baptiſtā,
» alii autē Heliam,alii quia propheta vnus de
» prioribus ſurrexit.Pulchre dominus fidē di
Fidē diſci ſcipulorū exploraturus,prius turbarū ſenten
pulorum tiam interrogat, ne illorū videlicet confeſſio,
explorat. non veritatis agnitione probata,ſed vulgi vi
deatur opinione firmata, nec cōperta crede-
re,ſed inſtar Herodis de auditis hęſitare pu-
tentur. Vnde & Petro ſe Chriſtum cōfitenti,
ſecundū Matthęū dicit.Quia caro & ſanguis
non reuelauit tibi,hoc eſt doctrina humana ſi
dei te veritatem non docuit.Pulchre etiā qui Turba.
diuerſam de domino ſententiā ferunt turba-
rum nomine notantur,quarū ſemper dubius
inſtabilis vaguſq; ſenſus & ſermo eſt. A qui
bus vt eos diſtinguat protin⁹ infert. ¶Vos »
autem quē me eſſe dicitis?Non ſunt eñ diſci »
puli Chriſti de turba,non ſunt de turba qui Diſcipuli
cum domino ſoli gradiuntur,qui eum ſecre non ſunt
tius orantem videre merentur.ſed & ſi quis de turba.
de turba Chriſtū crediderit,iam mox deſinet
eſſe de turba.¶Reſpondens Simon Petrus di »
xit,Chriſtū dei.Licet cęteri apoſtoli ſciant,Pe »
trus tamen reſpondit prę cęteris.Complexus Petrus cur
eſt itaq; omnia, qui & naturā & nomen expſ reſpōderit
ſit,in quo ſumma virtutū eſt. Etiā ne nos de Chriſtū dei.
generatione dei ſerimus quęſtiones?Cū Pau
lus iudicauerit nihil ſe ſcire niſi Chriſtum Ie
ſum,& hunc crucifixum,Petrus nihil ampli
us q̄ dei filium putauerit confitendum, nos
& quando & quō natus ſit,& quātus ſit,hu
manę infirmitatis contēplatione rimamur?Fi
nis ergo fidei meæ Chriſt⁹ eſt,finis fidei meę
dei filius eſt.Non licet mihi ſcire generatio-
nis ſeriem, non licet tamen neſcire genera-
tionis fidem. ¶At ille increpans illos pręcepit »
ne cui dicerent hoc,dicens quia oportet filiū »
hominis multa pati &c.Idcirco ſe ante paſſio »
nem & reſurrectionē noluit prædicari,vt cō-
pleto poſtea ſanguinis ſacramēto opportuni
us apoſtolis diceret.Euntes docete omnes gē
tes baptizātes eos in nomine patris & filii &
ſpirit⁹ ſanct:.Quia nō ꝓdeſſet eū publice prę
dicari,& eius vulgari in populis maieſtatem,
quē poſt paululum flagellatum viſuri ſint &
crucifixum multa pati a ſenioribus & ſcribis
& principibus ſacerdotū.Et notandū φ cū q Filius ho
multa pati & occidi & reſurgere debeat,filiū minis.
hominis appellat : quia paſſo in carne Chri-
ſto diuinitas impaſſibilis māſit.Notandū etiā
φ ipſe ſe filiū hominis, Petrus autē Chriſtū
dei filiū confitetur,vt ex hoc vtroq; verus de
us atq; homo probetur.

Caputē XXXVII.

Dicebat autē ad omnes.Siquis vult poſt
me venire abneget ſeipſum. Pulchre
poſuit Ad omnes,quia ſuperiora quæ
ad fidem dominicę natiuitatis vel paſſionis p
tinent,cū ſolis ſeorſum diſcipulis egit. Tunc Abnegare
autem noſmetipſos abnegamus cū vitamus ſeſe.
qđ per vetuſtatē fuimus, & ad hoc nitimur
quo per nouitatem vocamur. Dicat ergo ve-
ritas, dicat. Si qs vult poſt me venire abneget

ſeipſum.Quia niſi quis a ſemetipſo deficiat,
ad eum qui ſuper ipſum eſt non adpropin-
quat:nec valet adprehendere qđ vltra ipſum
eſt,ſi neſcierit mactare qđ eſt.Sed iã qui ſe a
vitiis abnegat, exquirendæ ei virtutes ſunt
in quibus creſcat.Nam protinus adiungitur.
,, ¶Et tollat crucẽ ſuã cotidie,& ſequatur me.
Crux tolli- Duobus etenim modis crux tollitur, cũ aut
tur dupli- per abſtinentiã afficitur corpus,aut per com
citer. paſſionem proximi affligitur animus.Penſe-
mus qualiter vtroq; modo Paulus crucem
ſuã tulerit,qui dicebat. Caſtigo corpus meũ
& in ſeruitutẽ redigo,ne forte aliis prędicans
ipſe reprobus efficiar.Ecce in afflictione cor-
poris audiuimus crucem carnis,nunc in com
paſſione proximi audiamus crucẽ mẽtis.Ait.
Quis infirmaẽ & ego nõ infirmor?Quis ſcan
dalizaẽ & ego non vror?Sed in vtraq; crucis
baiulatione notandũ, ꝙ hanc & cotidie tolle
,, re,& ea ſumpta dominũ ſeq iubemur. ¶Qui
,, enim voluerit animã ſuã ſaluã facere,perdet
,, illã. Nam qui perdiderit animã ſuam ꝑpter
,, me,ſaluam faciet illam.Sic dicitur fideli,q vo
Animam luerit animã ſuã ſaluã facere perdet eã,& qui
perdere. perdiderit animã ſuã propter me,ſaluã faciet
eam: ac ſi agricolę dicatur,frumẽtũ ſi ſeruas
perdis:ſi ſeminas,renouas.Quis eñ neſciat ꝙ
frumentũ cũ in ſemine mittitur perit ab ocu
lis,in terra deficit?Sed vnde putreſcit in pul-
uere,inde virideſcit in renouatione. Quia ve
ro ſancta eccleſia aliud tempus habet perſecu
tionis atq; aliud pacis,redemptor noſter ipſa
eius tẽpora deſignauit in pręceptis.Nã perſe-
cutionis tempore ponenda eſt anima,pacis au
tẽ tẽpore ea quę amplius dominari poſſunt,
frangẽda ſunt deſideria terrena. Vnde & nũc
,, dicitur. ¶Quid enim proficit homo ſi lucreẽ
,, vniuerſum mundũ,ſe autẽ ipſum perdat, &
,, detrimentũ ſui faciat? Cũ pſecutio ab aduer
Pacis tẽpo ſariis deeſt, valde vigilãtius cor cuſtodiendũ
re vigilan eſt.Nam pacis tempore quia licet viuere,libet
dũ amplꝰ. etiam ambire.Plerũq; autẽ labentia cuncta de
ſpicimus,ſed tamen adhuc humanę verecun
dię vſu prępedimur, vt rectitudinẽ quã ſer-
uamus in mente nõdũ exprimere valeamus
in voce.Sed huic quoq; vulneri congruũ ſub
iungitur medicamentum,cũ dominus dicat.
,, ¶Nam qui me erubuerit & meos ſermones,
,, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in
,, maieſtate ſua,& patris,& ſanctorũ angelorũ.
Confitẽtes Sed ecce nunc apud ſe homines dicũt,nos iã
Chriſtum dominũ & ſermones eius nõ erubeſcimus,qa
voce. aperta eum voce confitemur.Quibus ego re
ſpondeo,ꝙ in hac plebe Chriſtiana ſunt non
nulli qui Chriſtũ ideo cõfitentur quia cũctos

Chriſtianos eſſe conſpiciunt.Non ergo ad pro
bationẽ fidei vox ſufficit profeſſionis,quã de
fendit a verecundia profeſſio generalitatis.Eſt Fidei ꝓ
tamen vbi ſe quiſq; interroget vt in confeſſio batio.
ne Chriſti ſe veraciter probet.Certe eñ perſe
cutionis tempore erubeſcere poterant fideles
ſubſtantiis nudari, de dignitatibus deiici,ver
beribus adfligi: pacis autẽ tempore quia hęc
a noſtris perſecutionibus deſunt,eſt aliud vbi
oſtendamur nobis. Veremur ſæpe a proximis
deſpici, dedignamur iniurias verbi tolerare,
ſi contingat iurgiũ fortaſſe cum proximo,eru
beſcimus priores ſatiſfacere. Cor quippe car
nale dum huius vitę gloriã quęrit,humilita-
tem reſpuit.¶Dico autẽ vobis vere, ſunt ali ,,
qui hic ſtantes qui non guſtabunt mortẽ do ,,
nec videãt regnum dei.Regnũ dei hoc loco ꝑ ,,
ſens eccleſia vocatur.& quia nonnulli ex diſci Regnum
pulis vſqueadeo in corpore victuri erant, vt dei.
eccleſiam dei conſtructam cõſpicerent,& con
tra mundi huius gloriã erectã,cõſolatoria ꝓ
miſſione nunc dicitur,Sunt qdã de hic ſtanti
bus qui non guſtabunt mortẽ donec videant
regnũ dei. Sed cũ tanta dominus ſubeundæ
mortis præcepta ederet,quid neceſſariũ fuit
vt ad hanc ſubito promiſſionẽ veniret?niſi qa
diſcipulis rudibus etiã de præſenti vita aliqđ
promittendũ fuit,vt poſſent robuſtius in fu
tura ſolidari, quibus videndũ regnũ dei pro
mittit in terra,vt hoc ab eis fidelius in cęlo ꝑ
ſumatur.Q; ſi regnũ dei in hac ſententia fu Regnum
turam in cęlis beatitudinẽ velimus accipere, dei aliter.
& hoc quidã de adſtantibus nõ poſt multos
dies in monte viderunt, ſcilicet vt manentis
gaudii cõtẽplatione tametſi raptim delibata
modeſtius inſtantia ſæculi tranſeuntis aduer
ſa tolerarent.Decentiſſimo ſane verbo ſanctos
mortem guſtare teſtatur,a quibus nimirum
mors corporis libando guſtatur, vita animæ
poſſidendo tenetur.¶Factum eſt autem poſt ,,
hæc verba fere dies octo, & adſumpſit Petrũ ,,
& Iacobum & Ioannẽ.Octaua die dominus ꝓ ,,
miſſam futurę beatitudinis gloriã diſcipulis Octaua
manifeſtat,vt & oſtenſa cęleſtis vitę dulcedi dies.
ne cunctorum qui hæc audire poſſint corda
refoueat,& octonario dierũ numero verum
tempore reſurrectionis gaudiũ doceat eſſe vẽ
turum.Nã & ipſe octaua die,ideſt poſt ſextã
ſabbati qua crucẽ aſcendit,& ſeptimã ſabbati
qua in ſepulcro quieuit, a mortuis reſurre
xit:Et nos poſt ſex huius ſęculi ętates in qui
bus pro domino pati & laborare gaudemus,
& ſeptimam quietis animarum,quę interim
in alia vita geritur,quaſi octaua ætate reſur Octaua
gemus.Nã qđ Matthęus dominũ Marcuſq; ętas.

Euang. Cõcord. poſt ſex dies transfiguratum dicũt, nec tẽpo
ris ordine, nec myſterii ratione reſultat. Quia
& illi medios tñ ponũt dies, vnde & abſolute
poſt ſex dies factũ dicũt: hic primũ adiũgit &
vltimum, ideoq́ tẽperatius fere dies octo cõ-
memorat. Et illi poſt ſex mundi ętates ſanctis
a labore quieſcendũ, hic vero tempore octauo
deſignat eſſe reſurgendũ. Vnde & pulchre ſe
Pſal. VI. ꝓ octaua. xtus Pſalmus Pro octaua ſcribitur, cuius ini-
tium eſt Dñe ne in ira tua arguas me. Quia
nimirum per ſex ętates quibus operari licet,
precibus eſt inſtandũ, ne in octauo retributio
nis tẽpore, a iudice corripiamur irato. Qđ &
ipſe dominus hoc loco voluit nos oſtenſo ſuę
" orationis exemplo docere, de quo ſubdit. ¶Et
" aſcendit in montẽ vt oraret. In montem nãq́
Mõtẽ cur aſcẽderit. oraturus & ſic transfigurandus aſcendit, vt
oſtendat eos qui fructum reſurrectionis expe
ctant, qui regem in decore ſuo videre deſide
rant, mente in excelſis habitare, & cõtinuis ꝑ
cibus incũbere debere. Tres ſolũmodo ſecũ
Ternarii ratio. diſcipulos ducit, qa multi ſunt vocati, pau
ci vero electi. Et qui hic fidẽ qua imbuti ſunt
ſanctæ trinitatis incorrupta mente ſerua-
uerint, illic eius ęterna merentur viſione læta
" ri. ¶Et factum eſt dum oraret, ſpecies vultus
" eius altera, & veſtit⁹ eius albus refulgẽs. Trãſ
Transfiguratio. figuratus ſaluator non ſubſtantiã verę carnis
amiſit, ſed gloriã futurę vel ſuę vel noſtrę re
Iudicatu‹ri› forma. ſurrectionis oſtendit. Qui qualis tunc apoſto
lis apparuit, talis poſt iudicium cunctis appa
rebit electis. Nam in ipſo tempore iudicandi
& bonis ſimul & malis in forma ſerui videbi
tur, vt videlicet impii quem ſpreuere, Iudęi
quem negauere, milites quẽ crucifixere, Pila-
tus Herodeſq́ quẽ iudicauere queant agno
Veſtitus domini. ſcere iudicem. Veſtitus aũt domini ſanctorũ
illius chorus accipitur, quẽ glorificans apoſto
lus ait. Quotquot ergo in Chriſto baptizati
eſtis Chriſtum induiſtis. Qui videlicet habi-
tus domino in terris cõſiſtente deſpectus, alio
rũq́ ſimilis videbatur, ſed illo montẽ petente
nouo cãdore refulget: qa nũc filii dei ſumus,
& nondũ apparuit qđ erimus. Scimus qa cũ
apparuerit ſimiles ei erimus, videbimus enim
eũ ſicuti eſt. Vnde bene Marcus hęc veſtimẽ
ta deſcribens ait, Qualia fullo ſuper terrã non
poteſt candida facere. Nã quia ille hoc loco in
tellegendus eſt fullo quẽ poenitẽs Pſalmiſta ꝓ
catur, Amplius laua me ab iniuſtitia mea, & a
delicto meo munda me, nõ poteſt ſuis fideli-
bus in terra dare claritatẽ quę eos conſerua-
" ta manet in cælis. ¶Et ecce duo viri loquebã
Moſes & Helias. tur cum eo. Erãt autẽ Moſes & Helias viſi in
maieſtate, Moſes & Helias, quorũ vnum mor
tuum, alterũ in cęlis raptũ legimus, viſi in ma
ieſtate cum domino, futurã omniũ ſanctorũ
gloriam ſignificant, qui videlicet tẽpore iudi
cii vel viui in carne reperiendi, vel ab olim gu
ſtata morte reſuſcitandi pariter ſunt cum illo
regnaturi. Teſte enim apoſtolo mortui qui in
Chriſto ſunt reſurgent primi, deinde nos qui
viuimus qui relinquimur ſimul rapiemur cũ
illis in nubibus obuiam domino in aera, & ſic
ſemper cũ domino erim⁹. Aliter. Moſes & He
lias, id eſt legiſlator & prophetarũ maximus,
apparent & loquuntur cum domino, vt oſtẽ
dant ipſum eſſe quẽ cuncta legis & ꝓpheriæ
ſcripta promiſerunt. Apparent autem non in
infimis ſed in mõte cum illo, quia ſoli qui mẽ
te ſuperna petierint, maieſtatẽ ſanctę ſcriptu-
rę quę in domino eſt adimpleta perſpicient.
Deniq́ & Iudæi videre Moſen, ſed ad deũ in
montana ſubeuntẽ ſequi non merentur. Ad
ſe quoq́ reuerſum non ſine velamine vident.
Heliam nouere, ſed ſolus triũphum aſcenden
tis cum filiis ꝓphetarũ cõtẽplatur Heliſeus,
qa multi paſſim ſcripturę verba legimus, ſed
ꝗ celſa in Chriſti myſteriis ſplendeat, perpau
ci intellegimus. ¶Et dicebant exceſſum eius "
quem cõpleturus erat in Hieruſalem. Et vſ "
q́ hodie lex & prophetę quoſcũq́ in veræ fi- Lex & prophetæ de Chriſto.
dei cacumine repperetint, diſpenſationis do-
minicæ myſterium mutuis vocibus docent.
¶Petrus vero & qui cũ illo, grauati erant ſo- "
mno, & euigilantes viderunt maieſtatẽ eius "
& duos viros qui ſtabant cũ illo. Non fortui "
to caſu ſed myſterii ratione grauati erant ſo Somno cur grauati.
mno diſcipuli, ſcilicet vt reſurrectionis ſpeciẽ
poſt corporis quietem viderent. Cuius excita
ti ad gloriam ſancti, eo verius maieſtatem do
mini videbũt, quo etiã ſuę carnis in qua mor
tem vicerant immortalitate gaudebunt. Tũc
Moſen & Heliam ſpeculabuntur in gloria,
quia melius intellegent quomodo iota vnum
aut vnus apex non præterierit a lege, nec do-
minus ſoluere legẽ vel prophetas, ſed adim-
plere aduenerit. ¶Et factũ eſt dum diſcederẽt "
ab illo, ait Petrus ad Ieſum. Pręceptor bonum "
eſt nos hic eſſe, & faciamus tria tabernacula "
vnum tibi & vnũ Moſi & vnũ Heliæ, neſciẽs "
quid diceret. O quanta felicitas viſioni deita "
tis inter angelorũ choros adeſſe perpetuo, ſi Beatitudo cęleſtis.
tãtum transformata Chriſti humanitas, duo
rumq́ ſocietas ſanctorũ ad punctum viſa de
lectat, vt eos ne diſcedant etiam obſequio Pe
trus ſiſtere velit. Qui & ſi pro humana condi
tione neſciat quid dicat, inſiti tamen ſibi dat
ardoris indiciũ. Neſciebat enim quid diceret,
qui oblitus eſt regnum ſanctis a domino non

in aliquo terrarum loco ſed in cælis eſſe pro-
miſſum, ſe ſuosq coapoſtolos mortali ad-
huc carne grauatos immortalis vitę ſtatum
ſubire non poſſe, & illo in ſęculo domũ manu
factam non eſſe neceſſariã. Sed & vſq nũc im
peritiæ notatur, quiſq legi, prophetis, & euan
gelio tria tabernacula facere cupit, cũ hęc ne
quaq̃ valeant abinuicem ſeparari, vnũ haben
,, tia tabernaculum, hoc eſt eccleſiã dei. ¶Hæc
Nubs antique. autem illo loquente facta eſt nubs, & obum
brauit eos. Qui materiale tabernaculũ quęſi-
uit, nubis accipit vmbraculũ, vt diſcat in re
ſurrectione non tegmine domorũ, ſed ſpiritus
ſancti gloria ſanctos eſſe ptegendos. De qua
Pſalmiſta. Filii autẽ hominum in protectione
Apocalypſis. alarum tuarũ ſperabũt. Et in Apocalypſi ſua
Ioannes. Et templũ inquit non vidi in ea, do-
minus enĩ omnipotẽs tẽplũ illi⁹ eſt & agnus.
,, ¶Et timuerunt intrantibus illis in nubẽ, &
,, vox facta eſt de nube dicens. Hic eſt filius me
,, us dilectus, ipſum audite. Humana fragilitas
Humana fragilitas. conſpectũ maioris glorię ferre non ſuſtinet, ac
toto animo & corpore contremiſcens ad ter-
ram cadit. Quãto quis ampliora quęſierit, tã
to magis ad inferiora conlabitur, ſi ignoraue
Vox patris. rit menſurã ſuã. Vox ſane de cælo patris lo-
quentis auditur, quę teſtimoniũ perhibeat fi
lio, & Petrum errore ſublato doceat veritatẽ
immo in Petro cęteros apoſtolos. Hic eſt (ait)
filius meus dilectus, huic faciendũ eſt taber-
naculum, huic obtẽperandũ. Hic eſt filius, illi
ſerui ſunt Moſes & Helias, debent & ipſi vo-
biſcum in penetralibus cordis ſui domino ta
Trinitatis declaratio. bernaculum pręparare. Et nota ſicut domi-
no in Iordane baptizato, ſic & in monte clarifi
cato totius trinitatis myſteriũ declarari, qa
gloriam illius quã in baptiſmate confitemur,
in reſurrectione videbimus. Nec fruſtra ſpiri
tus ſanctus hic in lucida nube, illic apparet
in columba. Quia qui nunc ſimplici corde fi
dem quã percipit ſeruat, tunc luce apertæ vi
ſionis qd crediderat contẽplabitur, ipſaq qua
inluſtrabitur in perpetuũ gratia protegetur.
,, ¶Et dum fieret vox, inuentus eſt Ieſus ſolus.
Solus cur reſtiterit. Vbi cœpit filius deſignari, mox ſerui diſceſſe
runt, ne ad illos paterna vox emiſſa putaret.
Aliter. Cũ fieret vox ſuper filiũ, inuentus eſt
ipſe ſolus, quia cum manifeſtauerit ſeipſum
electis, erit deus omnia in omnib⁹, immo ipſe
cũ ſuis, vnus per omnia Chriſtus, ideſt caput
cum corpore ſplendebit. Propter quã vnitatẽ
alibi dicebat. Et nemo aſcẽdit in cęlũ, niſi qui
de cęlo deſcẽdit filius hominis qui eſt in cęlo.
,, ¶Et ipſi tacuerũt, & nemini dixerunt in illis
,, diebus quicq̃ ex his quę viderant. Futuri re
gni pręmeditatio, & gloria triumphãtis oſtẽ
ſa fuerat in monte. Tacent ergo diſcipuli, & Tacuerint quare diſcipuli.
imperante domino nemini dicunt viſionẽ, do
nec filius hominis a mortuis reſurgat, ne & in
credibile ſit pro rei magnitudine, & poſt tan
tam gloriã apud rudes animos ſequens crux
ſcandalum faciat.

FActum eſt autẽ in ſequenti die deſcen- Caput XXXVIII.
dentibus illis de monte occurrit illi tur
ba multa, & ecce vir de turba exclama-
uit dicens. Magiſter obſecro te, reſpice in filiũ ,,
meum, quia vnicus eſt mihi. Loca rebus con- ,,
gruunt, in monte dominus orat, transforma- Locorum
tur, diſcipulis arcana ſuæ maieſtatis aperit, in cõgruẽtia
inferiora deſcẽdens turbæ occurſu excipitur, cũ factis.
miſerorũ fletu pulſat. Surſum diſcipulis my
ſteria regni reſerat, deorſum turbis peccata
infidelitatis exprobrat. Surſum patris vocẽ
his qui ſequi ſe poterant pandit, deorſum ſpi
ritus malos ab iis qui vexabant expellit. Qui
etiam nunc pro qualitate meritorũ aliis aſcẽ
dere, aliis deſcendere non deſinit. Nam terre-
nos adhuc & incipientes quaſi ima petens cõ
fortat, docet, caſtigat: perfectos autẽ quorum
conuerſatio in cęlis eſt, ſublimius extollendo
glorificat, liberius de ęternis inſtruit, & ſæpe
ea quę a turbis ne audiri quidem valeãt do-
cet. ¶Et ecce ſpiritus adprehendit illum, & ,,
ſubito clamat, & elidit & diſſipat eũ cũ ſpu- ,,
ma, & vix diſcedit dilaniãs eũ. Dęmoniacum ,,
hunc quẽ deſcendens de monte dominus ſa- Dęmoniaci curatio.
nauit, Matthęus lunaticum, Marcus ſurdum
mutũq deſcribit. Significat autẽ eos de qbus Lunatic⁹.
ſcriptũ eſt, Stultus vt luna mutatur, qui nũ
q̃ in eodem ſtatu permanentes nunc ad hæc
nunc ad illa vitia mutati, creſcunt atq decre
ſcunt, muti non confitendo fidem, ſurdi nec Muti.
ipſum aliquatenus fidei audiendo ſermonẽ. Surdi.
¶Et rogaui diſcipulos tuos vt eiicerẽt illum ,,
& non potuerunt. Latenter hoc dicto accuſat ,,
apoſtolos, cum impoſſibilitas curandi interdũ Curandi
non ad imbecillitatem curantiũ, ſed ad eorum impotẽtia
qui curandi ſunt fidẽ referatur. dicente do- vnde.
mino, Fiat tibi ſecundũ fidem tuã. ¶Reſpon- ,,
dens aũt Ieſus dixit. O generatio infidelis & p ,,
uerſa, vſquequo ero apud vos & patiar vos? ,,
Nõ q tædio ſuperatus ſit manſuetus ac mi- Dñi impatientia.
tis, qui non aperuit, ſicut agnus corã tonden
te, os ſuum, nec in verba furoris erupit, ſed qa
in ſimilitudinem medici ſi ęgrotũ videat cõ
tra ſua pręcepta ſe gerere dicat, vſquequo ac
cedam ad domum tuã? quouſq artis perdã
induſtriam me aliud iubente & te aliud per
petrante? In tantum autẽ non eſt iratus homi
ni ſed vitio, & p vnũ hominẽ Iudęos arguit

infidelitatis, vt ſtatim intulerit. ¶Adduc huc filium tuum. Et cum accederet, eliſit illũ dæmonium, & diſſipauit. Adpropinquante Ieſu puerum elidit dæmon & diſſipat, quia ſæpe conuerſi ad deum poſt peccata, maioribus nouiſq; antiqui hoſtis pulſamur inſidiis, agentis videlicet, vt vel odiũ virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet iniuriam. Vnde eſt (vt de ſpecie tranſeamus ad genus) q̀ eccleſiæ primordiis tot grauiſſima intulit certamina, q̀ ſuo regno doluit ſubito inlata diſpẽdia.

Dęmon cur exiturꝰ ſęuiat.

¶Et increpauit Ieſus ſpiritũ immundũ, & ſanauit puerum, & reddidit illũ patri eius. Nõ puerum qui vim patiebatur, ſed dęmoniũ qui inferebat increpat, quia qui peccantem emendare deſiderat, vitiũ vtiq; arguendo & odiendo depellere, ſed hominem debet amando refouere, donec ſanatũ ſpiritalibus eccleſiæ poſſit reddere patribus.

Increpet quẽ dñs.

Capute XXX IX.

OMnibuſq; mirantibus in omnibus q̃ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos. Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis, futurum eſt vt tradatur in manus hominũ. Inter magnalia diuinę potentię crebrius inculcat & replicat humanę paſſionis abiecta, ne repente veniẽs terreat, ſed pręmeditata mente feratur. Sane qđ ait, Ponite vos, expreſſius & vi intẽtiore legẽdum. Vos qui meo diſcipulatui familiariꝰ adhęretis, quibus incerta & occulta ſapiẽtię meę manifeſtius aperui, cęteris diuina tantũ facta mirãtibus, ſanguinis quoq; precioſi quo mundus eſt redimendus, euentum mente recondite.

Vos.

¶At illi ignorabant verbũ iſtud. Hęc ignoratio diſcipulorũ, nõ tã de tarditate q̃ de amore pronaſcitur, qui carnales adhuc & myſterii crucis ignari, quẽ deum verũ cognouerũt moriturum credere nequiuerunt. Et quia per figuras eum ſępe loquentẽ audire ſolebãt, etiã quę de ſui traditione loquebatur, figurate aliud ſignificare putabãt.

Ignorant ob amorẽ diſcipuli.

¶Intrauit autẽ cogitatio in eos quis eorũ maior eſſet. Quia videtant Petrum, Iacobum, & Ioannẽ ſeorſum ductos in montẽ, ſecretumq; eis ibi aliquod eſſe creditum, ſed & Petro ſuperius claues regni cęlorum promiſſas, eccleſiãq; ſuper eum ędificãdam, rati ſunt vel ipſos tres cęteris, vel omnibus apoſtolis Petrum eſſe pręlatũ. Sunt qui putant hanc cogitationẽ diſcipulis ex eo motam, q̀ dominus iuxta Matthæum ſtaterem de ore piſcis ſumptũ his qui tributa exigebãt pro ſe & Petro quaſi cęteris eminentiore dederit, vtpote q ipſi domino ſit in tributi redditione cõparatus. Sed diligens lector hãc inter eos quęſtionẽ & ante didrachma reddiũ inueniet fuiſſe verſatã. Deniq; Matthęus hoc in Capharnaum memorat eſſe geſtum. Dicit autem Marcus. Et venerunt Capharnaũ. qui cum domi eſſent, interrogabat eos. Quid in via tractabatis? at illi tacebant. Siquidẽ inter ſe in via diſputauerunt, quis eſſet illorum maior. Verum ſiue hac, ſiue illa, ſiue vtraq; fuerint occaſione commoti, videns Ieſus cogitationes eorũ, & cauſas errorum intellegens, vult deſiderium glorię humilitatis contẽtione ſanare.

De cõtentione diſcipulorũ de maioritate.

¶Adprehendẽs (inquit) puerũ, ſtatuit eum ſecus ſe, & ait illis. Quicũq; ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit. Vel ſimpliciter pauperes Chriſti ab iis q volint eſſe maiores pro eius docet honore ſuſcipiendos, vel certe malitia paruulos ipſos eſſe ſuadet, vt inſtar innocentię puerilis ſimplicitatem ſine adrogantia, charitatẽ ſine inuidia, deuotionem ſine iracundia conſeruent. Vnde bene cũ diceret, Quicũq; ſuſceperit puerum iſtũ, addidit In nomine meo. Vt videlicet formam virtutis quam natura duce puer obſeruat, ipſi pro nomine Chriſti iuuante rationis induſtria ſequãtur. Sed quia ſe in puero ſuſcipi docebat, videlicet quia & ipſe puer natus eſt nobis, ne putaretur hoc eſſe ſolũ qđ videbatur, adiunxit atq; ait.

Paruuli malitia.

In nomine domini.

¶Et quicũq; me recipit, recipit eum qui me miſit. Talem ſe vtiq; ac tantum credi volens, qualis & quantus eſt pater. Vſqueadeo eñ nihil diſtat (inquit) inter eum & me, vt qui me recipit, recipiat eũ q miſit me.

Patri ęqualis filius.

¶Reſpõdẽs aũt Ioãnes, dixit. Præceptor, vidimus quendã in nomine tuo eiiciẽtem dęmonia & prohibuimus eũ, quia nõ ſequitur nobiſcum. Ioannes præcipua deuotione dominum amans, ideoq; redamari dignus excludendũ beneficio putauit eũ qui nõ vtatur obſequio. Sed docetur neminem a bono qđ ex parte habet arcendũ, ſed ad hoc potius qđ nondũ habet eſſe prouocandũ.

Ioannis zelus.

¶Et ait ad illum Ieſus. Nolite prohibere. Qui eñ nõ eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. Hac doctus ſententia dicit apoſtolus. Sed ſiue occaſione ſiue veritate Chriſtus adnũcietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Sed licet ille gaudeat etiam de iis qui Chriſtũ adnunciant non ſyncere, & tales aliquando in nomine Chriſti ſigna facientes ob aliorũ ſalutem cenſeãtur nõ eſſe prohibendi, non tamen ipſis per talia ſigna ſecura ſua conſciẽtia redditur. Quin potius in illa die cũ dixerint Domine domine nonne in nomine tuo pphetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus, reſponſum accipiẽt, quia nunq̃ noui vos, diſcedite a me qui operamini

In malis q̃d deteſtã dum.

iniquitatem. Itaq; in hęreticis & malis catholicis non ſacramenta cõmunia, in quibus nobiſcum ſunt, & aduerſum nos nõ ſunt, ſed diuiſionem paci veritatiq; contrariam, qua aduerſum nos ſunt, & dominũ non ſequũtur nobiſcũ, deteſtari & prohibere debemus.

Caput XL.

FActum eſt autem cum cõplerẽtur dies adſumptionis eius, & ipſe faciẽ ſuã firmauit vt iret Hieruſalem. Diẽ adſumptionis, tempus paſſionis dicit, quo imminẽte pedetẽtim Hieroſolymis aduehitur.

Crucifixũ inſenſate irridẽtes.

Ceſſent ergo pagani quaſi hominẽ irridere crucifixũ, quem & tẽpus ſuę crucifixionis cõſtat quaſi deum pręuidiſſe, & quaſi ſponte crucifigendum locũ quo crucifigendus erat firmata facie, ideſt obſtinata atq; imperterrita mente petiſſe. ¶ Et non receperunt eũ, quia facies eius erat eũtis Hieruſalem. Quia Hieruſalem ire conſpiciunt Samaritæ dominũ, non recipiũt.

Samaritani.

Non enim coutuntur Iudęi Samaritanis, vt euangeliſta Ioannes oſtẽdit. ¶ Cum vidiſſent autem diſcipuli eius Iacobus & Ioannes dixerunt. Domine vis dicimus vt ignis deſcẽdat de cælo & conſumat illos? Et conuerſus increpauit illos & dixit. Neſcitis cui⁹ ſpirit⁹ eſtis?

Mors non timendã.

Magni & ſancti viri, qui iam optime ſcirent mortem iſtam quę animã diſſoluit a corpore non eſſe formidandã, ſecundũ eorum tamen animum qui illã timerent nonnulla peccata

Peccata tñ in q̃buſdã punit.

morte puniuerunt, quo & viuentibus vtilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebãtur, non ipſa mors noceret, ſed peccatũ, q̃d augeri poſſe ſi viuerent, nõ temere illi iudicabant, quibus tale iudiciũ donauerat deus. In

Heliæ facinus.

de eſt ꝙ Helias multos morte affecit, & propria manu, & igne diuinit⁹ impetrato. In cui⁹ exemplũ, cũ voluiſſent apoſtoli petere de cęlo ignem ad cõſumendũ eos qui ſibi hoſpitium nõ pręberent, reprehendit in eis dominus nõ exemplũ prophetę ſancti, ſed ignorantiã vindicandi quę adhuc erat in rudibus, animaduertens eos non amore correptionẽ, ſed odio deſiderare vindictã. Itaq; poſteaq̃ eos docuit

Vindictæ acres ſed raræ.

quid eſſet diligere proximũ tanq̃ ſeipſum, infuſo etiam ſpiritu ſancto, non defuerunt tales vindictæ, q̃uis multo rarius q̃ in veteri teſtamento. Ibi eñ ex maiore parte ſeruiẽtes timore premebãtur, hic autẽ maxime dilectione liberi nutriebãtur. Nã & verbis apoſtoli Petri

Annaniæ mors.

Annanias & vxor eius exanimes ceciderunt, nec reſuſcitati ſunt, ſed ſepulti, & Paulus dicit de quodam peccatore, Quẽ tradidi ſatanę in interitũ carnis, vt anima ſalua ſit. ¶ Filius hominis nõ venit animas perdere ſed ſaluare. Et vos ergo, inquit, cuius ſpiritu ſignati eſtis eius & acta ſectamini, nunc pie cõſulẽtes, ſed in futuro iuſte iudicantes. ¶ Factum eſt autẽ ambulãtib⁹ illis in via dixit quidã ad illũ. Sequar te quocũq; ieris, & cętera. Mirãda ſimul & tremenda iuſti diſpenſatio ſecreta iudicii.

Iudicia dei abyſſ⁹ multa.

Samaritę dominũ recipere petũtur, nolẽteſq; feriri prohibẽtur. Iſte ſeq ſe ſpondet & remouetur. Alter primo patrẽ ſepelire deſiderat, & ad euangelizandũ cogitur. Alius dominũ ſequuturus hoc ipſum domi renũciare cupit, nec permittitur. Quidã Chriſtũ non ſequens in Chriſti nomine virtutes operatur, & nõ prohiberi iubetur. Sed in his ſingulis illud nobis apoſtoli dicendũ. O altitudo diuitiarũ ſapientię & ſcientiæ dei, q̃ incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles vię eius. Et cum Samuele. Homo videt ea q̃ parent, dominus autem intuetur cor. ¶ Et ait illi Ieſus. Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis nõ habet vbi caput reclinet. Ex domini verbis oſtenditur, hunc qui obſequiũ promittit ob hec repudiatũ, ꝙ ſignorũ vidẽs magnitudinẽ ſequi voluerit ſaluatorem vt lucra ex operũ miraculis quęreret, hoc idẽ deſiderans q̃d & Simon magus a Petro emere voluerat. Talis ergo fides iuſte ſententia domini condẽnatur, & dicitur ei, quid me propter diuitias & ſęculi lucra cupis ſequi, cũ rantę ſim

Pauptas domini.

paupertatis, vt ne hoſpitiolũ quidẽ habeã, & nõ meo vtar tecto? Aliter, intellegitur miraculis domini cõmotus propter inanem iactantiam eum ſequi voluiſſe, quã ſignificãt aues.

Aues. Vulpes.

Finxiſſe autẽ diſcipuli obſequium, quę fictio vulpium nomine ſignificata eſt. Reclinatione vero capitis, humilitatẽ ſuã ſignificauit, quæ in illo ſimulatore ac ſuperbo nõ habebat locũ. ¶ Ait autẽ ad alterũ. Sequere me. Ille autẽ dixit. Domine permitte mihi primũ ire, & ſepelire patrẽ meũ. Non diſcipulatum reſpuit, ſed expleta primũ paterni funeris pietate liberior hunc adſequi deſiderat, dignus per omnia in quo filius hominis caput reclinet, hoc eſt in cuius humili pectore diuinitas familiari quadam manſione quieſcat. ¶ Dixitq; ei Ieſus. Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu autẽ vade adnuncia regnũ dei. Notandum in hac

Bona minora pro maiorib⁹ p̃termittẽda.

ſententia, quia aliquãdo in actionibus noſtris minora bona prætermittenda ſunt pro vtilitate maiorũ. Nam quis ignoret eſſe boni operis meritum, mortuũ ſepelire? & tamen ei qui ad ſepeliendũ patrẽ ſe dimitti popoſcerat, dictum eſt, Sine vt mortui ſepeliãt mortuos ſuos, tu autẽ vade adnuncia regnũ dei. Poſtpo

Prędicationis pręſtantia.

nendum nanq; erat obſequium huius miniſterii officio prædicationis. Quia illo carne

mortuos in terrā conderet,iſto autem anima
mortuos ad vitā reſuſcitaret. Quomodo au
tem mortui mortuos ſepelire queunt,niſi ge
minam intellegas mortē?vnā naturę,alteram
culpę. Vnā qua anima a carne,alterā qua de
us ſeparatur ab anima. Siue mortuos nō cre-
dentes dicit. Mortuos ſuos autē,qui nihilomi
» nus ſine fide,de corpore exirent. ¶Et ait al-
» ter. Sequar te domine,ſed primū permitte mi
» hi renunciare iis qui domi ſunt. Si ſecuturus
Sequēdi dominū diſcipulus quia vel hoc domi renun
dominū ciare velit arguitur,quid fiet illis, qui nulla
excuſatio vtilitatis,nulla fidei ędificandę gratia,ſæpius
nulla. ſuorum quos in mūdo reliquere domus reui
» ſere nō timent? ¶Et ait ad illum Ieſus. Nemo
» mittens manū ſuā in aratrum & aſpiciens re
» tro,aptus eſt regno dei. Manū cuilibet in ara
Manum trum mittere eſt,quaſi quodā cōpunctionis
in aratrū inſtrumēto,ligno & ferro dominicę paſſionis
mittere. duritiē ſui cordis adterere,atq̧ ad proferēdos
operū bonorum fructus aperire. Quā ſiquis
excolere incipiēs cum vxore Loth ad ea q̄ reli
querat vitia reſpicere delectatur, futuri iam
regni munere priuatur.

CAPVT.X.

Ca.XLI. POſt hæc autē deſignauit
» domin⁹ & alios ſeptuagin
» taduos. Sicut duodecim
Apoſtoli apoſtolos formā epiſcopo-
epiſcopo- rum exhibere ſimul & p̄
rum. monſtrare nemo eſt q̄ du-
bitet,ſic & hos ſeptuagin
Diſcipuli taduos figurā preſbyterorū,ideſt ſecundi or
curatorū dinis ſacerdotū geſſiſſe ſciendum eſt: Tametſi
primi. primis eccleſię tēporibus,vt apoſtolica ſcriptu
ra teſtis eſt,vtriq̧ preſbyteri,vtriq̧ vocaban-
tur epiſcopi. Quorū vnū ſapientię maturita
tem,alterū induſtriam curę paſtoralis ſignifi
Septuagi cat. Bene autē ſeptuagintaduo mittuntur. Si
taduo. ue quia totidem mundi gentibus euangeliū
prędicādum erat,vt quomodo duodecim tri
bus Iſrael,ita & hi propter exteras gentes de
ſtinarentur imbuendas. Seu q̧ ipſo prędican-
tium numero totus orbis per euangeliū ſum
mę & indiuiduę trinitatis inluſtrādus intima
bat. Sicut ſolē hunc cōſtat triduanū ſuę lucis
ambitū mundo per ſeptuagintaduas horas
Horę adflare ſolitū. Nā & dominus ipſe ſe diē,ſuos
apoſtoli. vero apoſtolos horas appellat dicens. Nonne
duodecim horę ſunt diei? ſiquis ambulauerit
in die nō offendit. Et in Pſalmis pręcipitur be
ne. Nunciate diem de die ſalutare ei⁹. hoc eſt
lumē de lumine,deū verū de deo vero. Sed &
Trinitas. multis ſanctę ſcripturę locis per tres dies my
ſterium trinitatis oſtenditur, pręcipue quia
dominus tertia die reſurrexit a mortuis. Sed
& in veteri teſtamento populus ad montem
Sinai perueniens die tertia legem accepit. Idē
fluuium Iordanē quo baptiſmi gratia cōmen
data eſt,tertia q̄ adierat die, tranſiuit. ¶Et »
miſit illos binos ante faciē ſuā in omnē ciui- »
tatem & locū quo erat ipſe venturus. Quia »
duo ſunt pręcepta charitatis,dei videlicet a- Bini cur
mor & proximi, & minus q̄ inter duos habe mittantur.
ri charitas non poteſt (nemo enim proprie ad
ſeipſum habere charitatē dicitur,ſed dilectio
ne ſe in alterum tēdit,vt eſſe charitas poſſit)
binos ad prędicandū diſcipulos dominus mit
tit,quatenus hoc nobis tacitus innuat,quia q̄
charitatē erga alterū nō habet,prædicationis Ante domi
officium ſuſcipere nullatenus debet. Bene au nū cur miſſi.
tem dicitur q̧ miſit eos ante faciē ſuā in oēm
ciuitatē & locum quo erat ipſe vēturus. Præ
dicatores enim ſuos dominus ſequitur, quia
prędicatio pręuenit,& tunc ad mentis noſtrę
habitaculum dominus venit. Verba exhor-
tationis pręcurrunt,atq̧ p̄ hęc veritas in mē
te ſuſcipitur. ¶Et dicebat illis. Meſſis quidem »
multa,operarii aūt pauci. Rogate ergo domi- »
num meſſis vt mittat operarios in meſſem ſu »
am. Meſſis multa populorū ſignificat multitu »
dinem. Operarii pauci,penuriam magiſtrorū. Meſſis mul
Iſti ſunt operarii de quibus Pſalmiſta loquit̄. ta,operarii
Qui ſeminā̄t in lachrymis, in gaudio metēt. pauci.
Euntes ibant & flebant portantes ſemina ſua
Venientes autem veniēt in exultatione por-
tātes manipulos ſuos. Et vt apertius loquar,
meſſis multa omnis turba credentiū eſt. Ope
rarii pauci,apoſtoli,& imitatores eorum,qui
mittuntur ad meſſem. ¶Ite,ecce ego mitto »
vos ſicut agnos inter lupos. Lupos ſcribas & Lupi.
Phariſęos vocat,q̄ ſunt clerici Iudęorū. ¶No »
lite portare ſacculū neq̧ perā neq̧ calciamen »
ta,& neminē per viā ſalutaueritis. Tanta prę »
dicatori debet in deo eſſe fiducia,vt pręſentis Prędicato
vitę ſumptus q̄uis nō pręuideat,tamen ſibi ris fiducia.
hos non deeſſe certiſſime ſciat. Ne dū mens
eius occupatur ad tēporalia,minus aliis præ
uideat æterna. Cui etiā per viā neminē ſalu- Salutare
tare cōceditur,vt ſub quāta feſtinatione iter cur vetetur.
p̄dicationis pergere debeat oſtendatur. Quę
ſiquis verba etiā per allegoriam velit intelle
gi,in ſacculo pecunia clauſa eſt. Pecunia ve-
ro clauſa eſt ſapientia occulta. Qui igitur ſa
pientiæ verbum habet,ſed hoc erogare proxi
mo neglegit,quaſi pecuniam in ſacculo liga-
tā tenet. Et ſcriptum eſt. Sapientia abſcōdita
& theſaurus abſcōditus,quę vtilitas in vtriſ
q̧? Quid vero per perā,niſi opera ſęculi? Et q̄d
hoc loco per calciamenta, niſi mortuorū ope

rum exempla ſignātur? Qui igitur officium
prędicationis ſuſcipit, dignum nō eſt vt onus
ſęculariū negotiorū portet, ne dum hoc eius
colla deprimit, ad prędicanda cęleſtia non ad
ſurgat. Nec debet ſtultorū operū exēpla con-
ſpicere, ne ſua opera, quaſi ex mortuis pelli-
Salutare bus, credat munire. Omnis vero qui ſalutat
in via. in via, ex occaſione ſalutat itineris, nō ex ſtu
dio obtinendę eiuſdē ſalutis. Qui igitur non
amore ęternę patrię ſed prępmiorū ambitu, ſa
lutem audiētibus prędicat, quaſi in itinere ſa
lutat: quia ex occaſione, & nō ex intētione, ſa
,, lutē audientibus exoptat. ¶In quancūqꝫ do
,, mum intraueritis, primū dicite. Pax huic do
,, mui. Et ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſu
,, per illā pax veſtra. Sin autē, ad vos reuertet.
Pax. Pax quę ab ore prędicatoris offertur, aut re
quieſcit in domo, ſi in ea fuerit filiꝰ pacis, aut
ad eūdem prædicatorē reuertitur: quia aut
erit quiſqꝫ prędeſtinatus ad vitā, & cęleſte ver
bum ſequitur qđ audit, aut ſi nullus audire
voluerit, ipſe prędicator ſine fructu non erit,
quia ad eū pax reuertitur, quoniā ei a domi
no pro labore ſui operis recōpenſatur. Ecce
autē qui perā & ſacculū portari ꝓhibuit, ſum
ptus & alimēta ex eadē prędicatione cōcedit.
,, Nam ſequitur. ¶In eadem autem domo ma-
,, nete, edentes & bibentes quę apud illos ſunt.
Si pax noſtra recipiť, dignū eſt vt in eadē do-
mo maneamus, edentes & bibentes quę apud
illos ſunt: vt ab eis terrena ſtipendia cōſequa
mur, quibꝰ pręmia patrię cęleſtis offerimus.
Vnde etiā Paulus pro minimo hęc ipſa ſuſci
piēs, dicit. Si nos vobis ſpiritalia ſeminauimꝰ
magnū eſt ſi veſtra carnalia metamus? Et no
,, tandū qđ ſubdiť. ¶ Dignus eſt enī operarius
Merces ,, mercede ſua. Quia iā de mercede ſunt operis,
operariorū ipſa alimenta ſuſtentationis, vt hic merces de
labore prędicationis inchoetur, quę illic de ve
Merces ritatis viſione perficitur. Qua in re cōſideran
duplex dum eſt, ꝙ vni noſtro operi duę mercedes de
vni operi. bentur, vna in via, altera in patria, vna q̄ nos
in labore ſuſtentat, alia quæ nos in reſurre-
,, ctione remunerat. ¶Et in quācūqꝫ ciuitatem
,, intraueritis & ſuſceperint vos, mādúcate quę
,, adponūtur vobis &c. Deſcripto diuerſæ do-
mus hoſpitio, qđ etiā in ciuitatibus agere de
beant, docet, piis videlicet in omnibus cōmu-
nicare, ab impiorum vero per omnia ſocietate
,, ſecerni. ¶In quancūqꝫ ciuitatē intraueritis, &
,, nō receperint vos, exeūtes in plateas eius dici
,, te. Etiā puluerē qui adhęſit nobis de ciuitate
,, veſtra, extergimꝰ in vos. Aut ad cōteſtationē
Puluerem laboris terreni, quē pro illis inaniter ſuſcepiſ-
excutere. ſent, aut vt oſtenderēt vſqueadeo ſe ab ipſis

nihil terrenū q̄rere, vt etiā puluerē de terra eo
rum nō ſibi paterētur adhęrere. Aliter. Pedes Pedes.
diſcipulorū ipſum opus inceſſumqꝫ prędica-
tionis ſignificāt. Puluis vero quo aſpergūtur,
terrenæ leuitas eſt cogitationis, a qua ipſi etiā
ſummi doctores immunes eſſe nequeūt, cum
pro auditoribus ſollicitis ſalubribus curis in
ceſſanter intendūt, & quaſi per itinera mundi
vno vix calcaneo terrę puluerē legūt. Qui er
go receperint verbū, ipſi afflictiones curaſqꝫ
doctorū, quas pro ſe tolerabāt, in argumētum
ſibi vertunt humilitatis. Qui vero ſpreuerint
doctrinā, docētiū ſibi labores & pericula tediū
qꝫ ſollicitudinū ad teſtimoniū dānationis in-
flectunt. Et ipſe eſt puluis, qui in euāgelii con
temptores extergi, & a quo per bonos audito
res euangeliſtarū iubentur pedes ablui, immo
ꝑ ipſum ſaluatorē narrārut abluti. ¶Dico au ,,
tem vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius ,,
erit q̄ illi ciuitati. Sodomitę quidem inter tot ,,
carnis animęqꝫ flagitia, quibus inſatiabiliter Sodomi-
ardebant, inhoſpitales quoqꝫ Iezechiele adte rarū fla
ſtante fuerūt, ſed nulli apud eos tales hoſpi- gitia.
tes, quales apud Iudęos prophetę, quales apo
ſtoli reperti ſunt. Et Loth quidē aſpectu & au
ditu iuſtus erat, nō aliquid tamē docuiſſe, nul
la ibi feciſſe ſigna perhibetur. Atqꝫ ideo cui
multum datū eſt, multū quęretur ab eo, potē
teſqꝫ potenter tormēta patientur. ¶Væ tibi ,,
Corozaim, væ tibi Bethſaida. Corozaim, ,,
Bethſaida, & Capharnaū, Tiberias quoqꝫ quā Corozā
Ioānes nominat, ciuitates ſunt Galilęę, ſitę in im.
litore laci Geneſareth, qui Iordane fluēte effi Lacꝰ Ge
citur, & ab euāgeliſtis etiā mare Galilęæ, vel neſareth
mare Tiberiadis appellať. Plangit ergo domi
nus ciuitates, quę poſt tāta miracula atqꝫ vir
tutes nō pœnituerint. Peioreſqꝫ gētilibus, qui
naturale ſolūmō ius diſſipabāt, poſt deſcriptę
legis cōtēptū, filiū quoqꝫ dei cōculcare, gratiā
qꝫ ingratis ſpernere nō timuerunt. ¶Quia ſi ,,
in Tyro & Sidone factę fuiſſent virtutes q̄ in ,,
vobis factę ſunt, olim in cilicio & cinere ſeden ,,
tes pœniterent. Impletū videmus hodie dictū ,,
ſaluatoris, quia ſcilicet Corozaim & Bethſai Tyrus &
da præſente domino credere noluerūt, Tyrus Sidon.
autem ac Sidō, & quondā Dauid ac Salomo
ni amicę fuere, & poſt euangelizantibus Chri
ſti credidere diſcipulis. Tantaqꝫ fidē deuotio
ne ſuſceperunt, vt Paulum apoſtolū Tyro ab
eūtē cūcti ciues cū vxoribꝰ & filiis vſqꝫ foras
ciuitatem proſequerentur, pulcherrimoqꝫ ſpe
ctaculo tāta hominū multitudo pauciſſimos Euāngeli
hoſpites, ſed Chriſti pro fide chariſſimos, ad zatū cur
naues vſqꝫ valefactura deduceret. Sed quare nō credi-
nō olim his q credere potuerūt, verū Iudæis turis &c.

qui credere noluerunt,ſit euãgelizatum,ipſiꝰ
eſt ſcire,cuiꝰ vniuerſę vię,miſericordia & ve-
ritas.Sane qđ dñs ait,In cilicio & cinere ſedẽ-
Cilicium. tes pœniterẽt:In cilicio,qđ de pilis caprarum
cõtexiť,aſperã peccati pũgẽtis memoriã,qua ĩ
die iudicii ſiniſtra pars eſt induẽda,ſignificat.
Cinis. In cinere autem mortis conſideratione,ꝑ quã
tota humani generis maſſa in puluerẽ eſt re-
Sedere. digenda,demonſtrat.Porro in ſeſſione,humi-
liationẽ proprię conſcientię deſignat.De qua
Pſalmiſta.Surgite poſtq̃ ſederitis. qđ eſt dice
re,Humiliamini ſub potẽti manu dei,vt vos
›› exaltet in tẽpore viſitationis. ¶Et tu Caphar
›› naum vſq; in cælum exaltata,vſq; ad infernũ
›› demergeris.Duplex ĩ hac ſnĩa ſenſus eſt.Vel
Capharnaũ cur demergẽda. ideo ad infernũ demergeris,quia contra præ
dicationem meam ſuperbiſſime reſtitiſti. Vel
ideo,quia exaltata es vſq; ad cælum meo ho-
ſpitio,ex meis ſignis atq; virtutibus tãtũ ha-
bens priuilegium,maioribus plecteris ſuppli-
ciis,quia his quoq; credere noluiſti. Et ne qs
putaret hanc increpationẽ illis tantummodo
ciuitatibus vel perſonis,quę dominum in car
ne videntes ſpernebant, & non omnibus,qui
hodieq; euãgelii verba deſpiciũt,cõuenire,cõ
›› ſequenter adiũxit dicẽs. ¶Qui vos audit,me
›› audit,& qui vos ſpernit,me ſpernit.Vt in au
Euangelizantium ſpretores. diendo quiſq; vel ſpernendo euangelii prædi
catore,non viles quaſq; perſonas,ſed dominũ
ſaluatorẽ immo ipſũ patrẽ ſpernere ſe vel au
›› dire diſceret.Nam ſequiť. ¶Qui aũt me ſper
›› nit,ſpernit eũ qui me miſit. Quia ꝓculdubio
in diſcipulo magiſter audiť,& ĩ filio pater ho
noratur.Poteſt & ita intellegi,Qui vos ſper-
nit,me ſpernit. Qui non facit miſericordiam
vni de fratribꝰ meis minimis,nec mihi facit,
quia & ipſe pro his formam ſerui & pauperis
habitum ſuſcepi.Qui autem me ſpernit ; no-
lens credere deũ,& filiũ dei conculcans,ſper-
nit eum qui me miſit , quia ego & pater vnũ
›› ſumꝰ.¶Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo
›› cum gaudio,dicentes.Domine etiam dæmo-
›› nia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo.Bene q
dem confeſſi ſunt,deferentes honorem nomi-
ni Chriſti, ſed quia infirma adhuc fide gau-
›› debant in virtutibus,vide quid audiũt. ¶Et
›› ait illis.Videbam Satanam,ſicut fulgur de cę
›› lo cadentem.Non modo video, ſed prius vi-
Vidit Satanã cadẽtem. debã quãdo corruit.Qđ autem ait Sicut ful-
gur,vel præcipitẽ de ſupernis ad ima lapſum
ſignificat,vel quia deiectus,adhuc transfigu-
rat ſe in angelum lucis.Quia ergo diſcipulos
de ſignorũ operatione vidit elatos,exẽplo eos
terret atq; ad humilitatem reuocat eius, qui
primus ſuperbiẽdo cecidit,vt qui hũc ob ſupe

biam de cęlo recordarentur eiectũ,multo ma
gis ſe de terra editos,ſi ſuperbierint,humiliã-
dos agnoſcãt. ¶Ecce dedi vobis poteſtatẽ cal ››
candi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra ››
omnem virtutem inimici,& nihil vobis noce ››
bit.Hoc eſt,omne genus immundorum ſpiri ››
tuum de obſeſſis corporibus eiiciendi. Quis Serpẽtes calcare.
& ad litterã rectiſſime poſſit accipi.Siquidem
& Paulus a vipera inuaſus,nil aduerſi patiť.
Et Ioannes,vt hiſtoria tradit, hauſto veneno
non lęditur.Hoc ſane inter ſerpentes,qui dẽ-
te,& ſcorpiones,qui cauda nocent,diſtare ar-
bitror,ꝙ ſerpentes aperte ſęuientes, ſcorpio- Serpẽtes.
nes clanculo inſidiantes,vel homines vel dæ- Scorpii.
mones ſignificent.Serpentes,qui inchoandis
virtutibus venena prauę ꝑſuaſionis obiiciũt.
Scorpiones,qui conſummatas virtutes ad fi-
nem vitiare contendũt. ¶Verũtamen in hoc ››
nolite gaudere,quia ſpiritꝰ vobis ſubiiciunť. ››
De ſubiectione ſpirituũ,cũ caro ſint,gaudere
ꝓhibentur, qa ſpiritus eiicere,ſicut & virtu-
tes alias facere,interdũ nõ eſt eius meriti qui
operať,ſed inuocatio noĩs Chriſti hoc agit,ad
cõdemnationẽ eoꝝ q inuocãt,vel ob vtilitatẽ
eoꝝ qui vident & audiunt,conceditur,vt li-
cet hoĩes deſpiciãt ſigna faciẽtes,tñ deũ honõ
rent,ad cuius inuocationẽ fiãt tãta miracula.
Nã & in actibꝰ apoſtoloꝝ filii Sceuę videbanť Miracula ꝑ malos.
eiicere dęmones,& Iudas apoſtolus cũ animo
ꝓditoris multa ſigna inter cæteros apoſtolos
feciſſe narratur.¶Gaudete aũt ꝙ noĩa veſtra ››
ſcripta ſunt in cælis.Si Satanas(inq̃t) per ſu ››
perbiam cęli ſedẽ cũ ſociis amiſit, nõ oportet
vos de illoꝝ humiliatione,ſed de veſtra ſubli
matione gaudere,quatenus vñ illi ruere ſub-
leuati,vos humiles aſcendatis. Nõ aũt pueri Noĩa ſcribi in cęlis.
liter ſapiendum,quaſi deus ad remediũ obli-
uionis bonos in cælis,malos ſcribat in terris.
dicente Hieremia. Vniuerſi qui derelinquũt
te,cõfundanť,recedẽtes in terra ſcribanť.Sed
ſalubriter intellegẽdũ, ꝙ ſiue cæleſtia ſeu ter
reſtria qs opa geſſerit,per hęc q̃ſi litteris adno
tatꝰ apud dei memoriã ſit æternaliter adfixꝰ.
IN ipſa hora exultauit ſpiritu ſancto,& di Cã.XLII.
xit.Confiteor tibi pater dñe cæli & terrę. ››
Confeſſio nõ ſemper pœnitẽtiã,ſed & gra- Cõfeſſio.
tiarũ actionẽ ſignificat,vt in Pſalmis ſæpiſſi-
me legimus.Audiant qui ſaluatorem non na Arrianos notat.
tũ ſed creatũ calumnianť,ꝙ patrẽ ſuũ vocet
cęli & terrę dñm.Si eñ & ipſe creatura eſt,&
creatura cõditorẽ ſui patrẽ appellare põt,ſtul
tũ fuit nõ & ſuum & cæli ac terræ dominũ
vel patrẽ ſimiliter appellare. ¶Qđ abſcõdiſti ››
hęc a ſapiẽtibꝰ,& prudẽtibꝰ,& reuelaſti ea par ››
uulis.Gratias agit,exultat in pñe, ꝙ aplis ad ››

uentus ſui aperuerit ſacramenta,quę ignora
uerint Scribę & Phariſęi,qui ſibi ſapientes vi
dentur,& in conſpectu ſuo prudentes iuſtifi-
cata ſapientia a filiis ſuis. Vbi pulchre ſapien
tibus & prudentibus non inſipientes & hebe-
tes,ſed paruulos ideſt humiles oppoſuit,vt ꝓ
Clauis ſciētiæ. baret ſe tumorem dānaſſe non acumē.Quia
hæc eſt clauis de qua alibi dicit. Tuliſtis cla-
uem ſcientię,hoc eſt humilitatem fidei Chri
ſti qua ad diuinitatis eius agnitionem ꝑueni-
te poteratis, ſpernentes abiicere maluiſtis.
» ❡Etiam pater q̄a ſic placuit ante te.His dñi
Sapiendū ſobrie. verbis exempla humilitatis accipimus,ne te-
mere diſcutere ſupna conſilia de aliorū voca-
tione,aliorum vero repulſione pręſumamus.
Cum eñ intuliſſet vtrunq;, non mox ratio-
Placuit ſic nē reddidit,ſed ſic deo placitū dixit. Hoc vi-
delicet oſtendens,quia iniuſtum eſſe non po-
teſt qđ placuit iuſto.Vnde & in vinea merce
dem laborantibus reddens,cum quoſdā ope-
rarios inęquales in opere æquaret in pręmio,
& plus in mercede q̄reret qui labori amplius
inſudaſſet,ait.Nōne ex denario cōueniſti me
cum? Volo aūt & huic nouiſſimo dare ſicut
& tibi.Aut non licet mihi qđ volo facere? In
cunctis ergo quę exterius diſponuntur aper-
ta cauſa ratiōis eſt occultę iuſtitia volūtaris.
» ❡Omnia mihi tradita ſunt a patre meo. Cū
Arriū notat. omnia legis, omnipotentē agnoſcis,non deco
lorem,non degenerem patris.Cum tradita le
Fili⁹ patri æqualis. gis,filium confiteris, cui ꝑ naturam oīa vni⁹
ſubſtantię iure ſunt propria,non dono conla-
ta per gratiam.Omnia autem quę ſibi tradi-
ta dicit non mundi elemēta quę ipſe creauit
intellegenda ſunt,ſed hi quibus paruulis ſpi-
ritu ſacramēta filii pater reuelauit, & de quo
rum ſalute idem filius cum hęc loquereť ſpi-
ritu ſancto exultauit.De quibus omnib⁹ alias
dicit.Oēe qđ dat mihi pater ad me veniet.
» ❡Et nemo ſcit qui ſit filius niſi pater,& qui
» ſit pater niſi filius,& cui voluerit filius reue-
» lare.Non ita intellegēdū eſt quaſi filius a nul
Filiū quō nemo ſciat lo poſſit ſciri niſi a patre ſolo,pater autē non
ſolum a filio,ſed ab eis etiam quibus reuelaue
rit filius,ſed ad vtrūq; referēdū eſt qđ ait, Et
cui voluerit filius reuelare,vt & patrē intelle
» gamus & ipſum filiū ꝑ filiū reuelari.❡Et cō
» uerſus ad diſcipulos ſuos dixit.Beati oculi q
» vident quę videtis &c.Non oculi ſcribarū &
Phariſęorū,q corpus tm̄ domini videre,ſed il
li beati oculi,qui eius poſſunt cognoſcere ſa-
cramenta,de q̄bus dicitur.Et reuelaſti ea par
uulis.Beati oculi paruulorum,quib⁹ & ſe &
» patrē filius reuelare dignať. ❡Dico eñ vobis
» ꝙ multi prophetę & reges voluerūt videre q̄

vos videtis,& nō viderūt,& audire quę audi »
tis,& non audierunt.Abrahā exultauit vt vi »
deret diē Chriſti,& vidit,& gauiſus ē.Eſaias
quoq;,& Micha,& multi alii prophetæ vide-
runt gloriam domini, qui & propterea vi- Vidētes
dētes ſunt appellati. Sed hi omnes alōge aſpi cur dicti
cientes & ſalutātes per ſpeculū & in ænigma prophetę
te viderunt, Apoſtoli autem impræſentiarū
habentes dominum conueſcenteſq; ei,& quæ
cunq; voluiſſent interrogando diſcentes, ne-
quaq̄ per angelos aut varias viſionū ſpecies
opus habebant doceri.Quos vero Lucas mul
tos prophetas & reges dicit,Matthæus aper-
tius ꝓphetas & iuſtos appellat. Ipſi ſunt eñ Reges iuſti.
reges magni,quia tentationum ſuarum mo-
tibus non conſentiendo ſuccumbere,ſed regē
do pręeſſe nouerunt.

ET ecce quidam legiſperitus ſurrexit, Caput XLIIII.
tentans eum & dicens. Magiſter quid
faciendo vitam æternam poſſidebo?Le »
giſperitus qui de vita æterna dominum ten- Legiſperitus tētat dominū.
tans interrogat,occaſionem vt reor tentandi
de ipſis dñi ſermonibus ſumpſit,vbi ait.Gau
dete autem, ꝙ nomina veſtra ſcripta ſunt in
cælis.Sed ipſa ſua tentatione declarat q̄ vera
ſit illa domini confeſſio,qua patri loquiť. Q;
abſcondiſti hęc a ſapientibus & prudentibus
& reuelaſti ea paruulis. ❡At ille dixit ad eū. »
In lege quid ſcriptum eſt?Quomodo legis? Il »
le reſpondens,dixit.Diliges dominum deum »
tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, »
& ex omnibus viribus tuis,& ex omni mente »
tua,& proximum tuum ſicut teipſum.Dum »
legiſperito reſpondet,perfectum nobis Salua- Iter vitę.
tor iter vitę cæleſtis oſtēdit. Cui primo de di
lectione dei & proximi legis ſcripta proponē-
ti dicit. ❡Recte reſpōdiſti.Hoc fac, & viues. »
Deinde poſt inductam parabolam reſpondē-
ti illum fuiſſe proximum vulnerato,qui fecit
miſericordiam in illum, adiicit. Vade & tu
fac ſimiliter. ideſt, tali miſericordiæ ſtudio
proximum tuum neceſſe habentem diligere
& ſuſtentare memento. Apertiſſime declarās
ſolam eſſe dilectionem,& ipſam non verbo te
nus oſtentatam, ſed operis exſecutione pro-
batam,quæ perpetuam ducat ad vitam.❡Il- »
le autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad »
Ieſum. Et quis eſt meus proximus? Quan- »
ta inanis glorię demētia.Legiſperitus ob vul Inanis gloriæ captiones.
gi fauorem captandum,quo ſapienter reſpon
diſſe iactaretur,primum ſe legis fatetur igno
rare mandatum, vere iuxta Saluatoris ſen-
tentiam,ſapiens & prudens in lege, ſed quia
non humiliari cum paruulis Chriſti, ſed ſe-
ipſum iuſtificare deſiderat, beatos oculos

columbarũ innocẽtię lacte lotatũ, qbus Chri
Proximꝰ ſti arcana videre poſſet, accipe recuſans. Cui
quis. profecto dñs ita reſponſum temperauit ſuũ,
vt omnem qui miſericordiam faceret, cuilibet
proximum doceret, & tamen hęc eadem para
bola, ſpecialiter ipſum dei filiũ q nobis per hu
manitatem proximus fieri dignatus eſt, deſi-
gnaret. Neq̧ enim ita proximum quem ſicut
nos diligere iubemur, ſuper Chriſto interp̃ta
ri debemus, vt moralia mutuę fraternitatis ĩ
ſtituta ſub allegorię regulis extenuare & au
» ferre conemur. ¶Suſpiciẽs autẽ Ieſus, dixit.
» Homo quidam deſcẽdebat ab Hieruſalem in
» Hiericho. Homo iſte, Adam intelligit̃ in ge-
Adã ſau- nere humano. Hieruſalẽ ciuitas pacis illa cæ-
cius. leſtis, a cuius beatitudine lapſus, in hãc mor-
Hierichꝰ. talem miſeramq̧ vitã deuenit. Quã bñ Hieri
cho quę luna interp̃tatur ſignificat, variis vi
delicet defectuũ laboribus erroribuſq̧ ſemp
» incertã. ¶Et incidit in latrones. Latrones, dia
Latrones. bolum & angelos eius intellege, in quos quia
deſcendebat incidit. Nam niſi prius intus in-
tumeſceret, foris tentatus tam facile nõ cade
ret. Vera ẽ eñ ſatis ſentẽtia q̃ dicit. Ante rui-
» nam eñ exaltat̃ cor. ¶Qui etiam deſpoliaue
» runt eũ. Gloria videlicet immortalitatis, & ĩ-
Spoliatus nocẽtię veſte priuarũt. Hęc eſt eñ prima ſto
qbꝰ Adã. la, qua iuxta aliã parabolã luxurioſus filius p
pœnitẽtiã rediẽs ornat̃, & q̃ protoplaſti amiſ-
ſa, cognouerũt eſſe ſe nudos, tonicaſq̧ pelli-
» cias naturę mortalis induti ſunt. ¶Et plagis
» impoſitis, abierũt ſemiuiuo relicto. Plagæ, pec
Plagæ cata ſunt, quibus naturę humanę integritatẽ
Adam. violando, ſeminarium qddã (vt ita dicã) au
gendę mortis, feſſis indidere viſceribus. Abie
runt aũt, non ab inſidiis aliquatenꝰ ceſſando,
ſed earũdem inſidiarum fraudes occultando.
Semiuiuũ reliquerunt, quia beatitudinẽ vitę
ĩmortalis exuere, ſed nõ ſenſum rationis abo-
lere valuerũt. Ex qua eñ parte ſapere & co-
gnoſcere deũ poteſt, viuus eſt homo. Ex qua
vero peccatis cõtabeſcit & miſeria deficit, mor
» tuus idẽ, letiferoq̧ eſt vulnere fœdatꝰ. ¶Ac-
» cidit autem vt ſacerdos quidam deſcenderet
» eadem via, & viſo illo pręteriuit. Similiter &
» leuita cum eſſet ſecus locum & videret eum,
» trãſiit. Sacerdos & leuita qui viſo ſaucio trãſ-
Sacerdos ierunt, ſacerdotiũ & miniſteriũ veteris teſta-
& leuita. menti eſt, vbi p legis decreta mũdi lãguentis
vulnera monſtrari tantũ nõ autẽ curari po-
terãt, quia ĩpoſſibile erat (vt Apoſtolus ait) ſã
guine vitulorum & agnorum & hircorũ au
» ferri peccata. ¶Samaritanus autem quidam
» iter tranſiens, venit ſecus eũ, & videns eũ mi
» ſericordia motꝰ eſt. Samaritanꝰ q interpreta-
tur cuſtos, dñm ſignificat, cui rectiſſime pro Samarita-
pheta ne hos latrones poſſit incurrere ſuppli nus, dñs.
cat. Cuſtodi me, inquiens, a laqueo quẽ ſtatue
runt mihi, & ab ſcandalis operantibꝰ iniquita
tem. Qui ꝑpter nos homines & propter no-
ſtram ſalutẽ deſcẽdẽs de cęlo vitę p̃ſentis iter
arripuit, & venit ſecus eũ qui vulneribus ta-
beſcebat inflictis, ideſt ĩ ſimilitudinẽ hominũ
factus, & habitu inuẽtꝰ vt homo, cõpaſſionis
noſtrę ſuſceptione finitimus, & miſericordiæ
factus eſt cõſolatione vicinus. ¶Et appropiãs »
alligauit vulnera eius, infundẽs oleũ & vinũ. »
Peccata q̃ in hominibus inuenit redarguẽdo Vinũ &
cohibuit, ſpem venię pœnitẽtibꝰ, terrorẽ pœ oleum.
nę peccãtibus incutiens. Alligat eñ vulnera
dum præcipit, Pœnitentiam agite, infundit
oleum dum addit, Adpropiquauit eñ regnũ
cælorũ. Infundit & vinũ dũ dicit, Oĩs arbor
quæ non facit fructum bonũ excidetur, & in
ignem mittetur. ¶Et imponẽs illum in iumẽ »
tum ſuum, duxit in ſtabulũ, & curã eiꝰ egit. »
Iumentũ eius eſt caro, in qua ad nos venire Iumentũ.
dignatus eſt. In quo ſaucium impoſuit, quia
peccata noſtra ipſe portauit in corpore ſuo ſu
per lignũ, & iuxta aliã parabolã, inuentã quę
errauerat ouem, humeris ſuis impoſitã repor
tauit ad gregẽ. Itaq̧ iponi iumẽto eſt, in ipſã
incarnationẽ Chriſti credere, eiuſq̧ myſteriis
initiati, ſimul & ab hoſtis incurſione tutari.
Stabulũ aũt, eſt eccleſia p̃ſens, vbi reficiuntur Stabulum.
viatores, de peregrinatione hac in ęternã pa-
triã redeũtes. Et bene iumẽto impoſitũ duxit
in ſtabulũ, qa nemo niſi baptizatꝰ, niſi corpori
Chriſti adunatus, eccleſiã intrabit. ¶Et alte- »
ra die ꝓtulit duos denarios, & dedit ſtabula- »
rio, & ait. Curã illiꝰ habe. Altera dies eſt poſt »
dñi reſurrectionẽ. Nã & ante quidẽ p euange Altera dies
lii ſui gratiã inluminauerat his qui in tene-
bris & in vmbra mortis ſedebant, ſed potior
reſurrectione celebrata, ꝑpetuę lucis ſplen-
dor effulſit. Duo denarii ſunt duo teſtamẽta, Denarii
in quibꝰ ęterni regis nomẽ & imago cõtinet̃. duo.
Finis eñ legis Chriſtus. Qui altera die plati
dantur ſtabulario, quia tunc aperuit illis ſen
ſum vt intellegerẽt ſcripturas. Altera die ſta
bularius denarios quorum precio vulneratũ
curaret accepit, qa ſpũs ſanctꝰ adueniens do-
cuit apoſtolos oẽm veritatẽ, quo gẽtibus eru
diẽdis iſtare atq̧ euãgeliũ p̃dicare ſufficerẽt.
¶Et qdcũq̧ ſupererogaueris, ego cum redie- »
ro reddam tibi. Supererogat ſtabularius qđ »
in duobus denariis non accepit, cũ dicit Apo Stabularii
ſtolus. De virginibus autem præceptum do- ſuperogatio.
mini nõ habeo, conſiliũ autẽ do. Itẽq̧. Et dñs
ordinauit his q euãgeliũ adnũciãt, de euan-

gelio viuere.Sed non vſi ſumus hac poteſta-
te ne quē veſtrum grauaremus. Cui rediens
qđ promiſerat debitor reddet,quia veniēs in
iudicio dn̄s dicit.Quia ſup pauca fuiſti fide-
lis,ſuper multa te conſtituā . Intra in gaudiū
» domini tui. ¶Quis horū trium videtur tibi
» proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones! At
» ille dixit.Qui fecit miſericordiā in illū. Iuxta
litteram,manifeſta eſt domini ſententia,nul-
Proximus. lum nobis amplius q̄ qui miſereatur eſſe pro
ximum,ſi Hieroſolymitę ciui nō ſacerdos,nō
leuita ex eadem gente,immo in eadē vrbe na
ti & nutriti,ſed exterę gētis accola,quia ma-
gis miſertus eſt,factus eſt proximus.Sacratio
re autē intellectu,qm̄ nemo magis proximus
q̄ qui vulnera noſtra curauit,diligam⁹ cum
quaſi dn̄m deum noſtrum , diligamus quaſi
proximum . Nihil enim tam proximum , q̄
caput membris.Diligamus etiam eū q imita
» tor eſt Chriſti.Hoc eſt em̄ qđ ſequitur . ¶Et
» ait illi Ieſus. Vade & tu fac ſimiliter.Ideſt vt
Diligēdus vere te proximū ſicut teipſum diligere mani
quō proxi feſtes,quicquid vales in eius vel corporali,vel
mus. ſpiritali neceſſitate ſubleuanda deuotus ope-
rare.

Ca.XLIIII. FActum eſt autem dum irent,& ipſe in
» trauit in qđdam caſtellū,& mulier quæ
» dam Martha nomine,excepit illū in do-
» mū ſuam.Et huic erat ſoror nomine Maria.
Hęc lectio,ſupiori pulcherrima ratione cōne
ctitur.Quia videlicet illa dilectionem Dei &
proximi verbis & parabolis,hæc autem ipſis
Martha. rebus,& veritate deſignat. Duæ quippe iſtæ
Magdale- domino dilectę ſorores,duas vitas ſpiritales q
na. bus in p̄ſenti ſancta exercet eccleſia,demon-
ſtrant. Martha quidem actualem,qua proxi-
mo in charitate ſociamur:Maria vero contē-
platiuā,qua in dei amore ſuſpiramus.Actiua
em̄ vita eſt panē eſuriēti tribuere,verbo ſapiē
tię neſciētē docere,errātē corrigere,ad humi-
litatis viā ſupbientē proximū reuocare,infir-
mantis curam gerere,quæ ſingulis quibuſq;
expediant diſpenſare,& cōmiſſis nobis quali-
ter ſubſiſtere valeant p̄uidere.Cōtemplatiua
vero vita eſt,charitatē quidē dei & p̄ximi to
ta mēte retinere,ſed ab exteriori actione quie
ſcere,ſoli deſiderio cōditoris īhęrere,vt nil iā
agere libeat,ſed calcatis curis oībus,ad vidē-
dam faciem ſui creatoris animus inardeſcat,
ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pon-
dus cū mœrore portare,totiſq; deſideriis ap-
petere illis hymnidicis angelorum choris in-
tereſſe,admiſceri cęleſtibus ciuibus, de æter-
na in conſpectu dei incorruptione gaudere.
» ¶Quæ etiā ſedens ſecus pedes dn̄i,audiebat
verbum illius.Martha aūt ſatagebat circa fre »
quēs miniſterium.Hęc vtriq; vitę cōgruere, »
nemo qui dubitet.Et contēplatiuę quidē vni Vita du-
formis perfectio eſt,exutā mentē a cunctis ha plex iun-
bere terrenis, eamq; quātū humana imbecilli genda.
tas ſinit , vnire cum Chriſto. Actiuæ vero q̄
frequēs ſit miniſteriū, gētiū magiſter edocet,
q creberrimis epiſtolarū dictis,ſuos p Chriſto
terra mariq; labores , ſua picula cōmemorat.
In quibus etiā viſiones,& reuelationes dn̄i cō
mēdans,nō min⁹ ſe in ſpeculatiua virtute,qđ
per paucis eſt imitabile,cōſummatū fuiſſe ſi-
gnificat. Vn̄ dicit.Siue em̄ mente excedimus
deo,ſiue ſobrii ſum⁹vobis.¶Quę ſtetit & ait. »
Dn̄e,non eſt tibi curę q̄ ſoror mea reliq̄t me »
ſolā miniſtrare! Dic ergo illi,vt adiuuet me. »
Ex illoꝝ perſona loquitur,q adhuc diuinę cō
tēplatiōis ignari,ſolū qđ didicere fraternę di-
lectionis opus deo placitū ducūt,ideoq; cun-
ctos qui Chriſto deuoti eſſe velint,huic man
cipādos autumāt.Et bn̄ Martha ſtetiſſe,Ma-
ria ſecus pedes dn̄i ſediſſe deſcribit, quia vi-
ta actiua laborioſo deſudat in certamine,con
templatiua vero pacatis vitioꝝ tumultibus,
optata iam in Chriſto mētis quiete perfruit.
¶Et reſpondens dixit illi dn̄s . Martha Mar- »
tha ſollicita es,& turbaris circa plurima, por »
ro vnum eſt neceſſarium.Et beat⁹ Dauid ſo- »
lum hoc neceſſariū homini eſſe definiens,deo Neceſſa-
iugiter inhęrere deſiderat dicēs.Mihi aūt ad riū vnū.
hęrere deo bonū eſt,ponere in dn̄o deo ſpem
meā.Et alibi. Vnā petii a dn̄o,hāc requiram,
vt inhabitem in domo dn̄i oībus diebus vi-
tę meę,vt videā voluntatem dn̄i,& viſitē tē-
plum ſanctum ei⁹. Vna ergo & ſola eſt theo
ria,ideſt contemplatio dei,cui merito oīa iu-
ſtificationum merita,vniuerſa virtutū ſtudia
poſtponūtur.¶Maria optimam partē elegit, »
quæ non auferet ab ea.Ecce pars Marthæ nō »
reprehendit,ſed Marię laudat.Neq; em̄ bonā Maria o-
partē elegiſſe Mariam dicit,ſed optimam,vt ptimam
etiam pars Marthę indicaret bona.Quare au partē ele-
tem pars Marię ſit optima,ſubinfert cū dicit, git.
Quæ nō auferet ab ea. Actiua etem̄ vita,cū Actiua
corpore deficit. Quis.n.in ęterna patria panē deficit.
eſurienti porrigat,vbi nemo eſurit!quis potū
tribuat ſitienti,vbi nemo ſitit! Quis mortuū
ſepeliat,vbi nemo morit!Cū p̄ſenti ergo ſęcu
lo,vita auferi actiua.Cōtēplatiua aūt hic in-
cipit,vt in cęleſti patria perficiat. Quia amo
ris ignis qui hic ardere ichoat, cū ipſum quē
amat viderit,in amore amplius igneſcit.Con
tēplatiua ergo vita minime auferi,quia ſub-
tracta p̄ſentis ſęculi luce perficitur.

CAPVT.XI.

Ca.XLV

ET factum eſt cũ eſſet in lo-
co quodam orans, vt ceſſa-
uit dixit vnus ex diſcipulis
eius ad eum. Dñe doce nos
orare, ſicut & Ioãnes docuit
diſcipulos ſuos. Poſt hiſtori
am ſororũ quæ duas eccle-
ſię vitas ſignauerunt, non fruſtra dñs & ipſe
oraſſe, & diſcipulos orare docuiſſe deſcribit.
Oratio. Quia & oratio quã docuit vtriuſq; in ſe vitę
cõtinet myſteriũ, & ipſarum perfectio vitarũ
noſtris nõ viribꝰ eſt optinẽda, ſed precibꝰ. Et
quia crebro Lucas ſaluatorẽ deſcripſerat orã-
tẽ, quid orando egerit, qui vtiq; non pro ſe,
ſed pro nobis ſupplicabat inſinuat, cum fini-
ta oratiõe diſcipulos refert qualiter orare de-
beãt ſciſcitari. ¶Et ait illis. Cum oratis dicite.
Pater, ſanctificetur nomẽ tuum. Adueniat re
gnum tuũ. Panem noſtrum cotidianum da
nobis hodie, & dimitte nobis peccata noſtra, ſi
quidem & ipſi dimittimus omnia debẽti no-
bis. Et ne nos inducas in tentationem. Apud
Oratiõis dñicę petitiones. vii. ſecũdum Matthęũ. euangeliſtam Matthæum ſeptẽ petitiones cõ
tinere dominica videtur oratio. Quarũ in tri
bus ęterna poſcuntur, in reliquis quattuor tẽ
poralia, quæ tamen propter æterna conſequẽ
da ſunt neceſſaria. Nã qđ dicimus, Sãctificetur
nomen tuum, adueniat regnũ tuũ, fiat volun
tas tua ſicut in cęlo & in terra, qđ nõ abſur-
de quidã intellexerũt in ſpiritu & corpore, oĩ
no ſine fine retinẽda ſunt, & hic inchoantur,
quãtũq; pficimꝰ, augentur in nobis: perfecta
vero (qđ in alia vita ſperãdũ eſt) ſemp poſſi-
debunt. Qđ vero dicimus, Panẽ noſtrum coti
dianũ da nobis hodie, & dimitte nobis debita
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribꝰ no
ſtris, & ne nos inducas in tentationẽ, ſed libe
ra nos a malo, quis non videat ad pſentis vitę
indigẽtiã ptinere? In illa itaq; vita ęterna vbi
nos ſemp ſperamꝰ futuros, & noĩs dei ſanctifi
catio, & regnũ eiꝰ, & volũtas eiꝰ, in noſtro ſpi
ritu & corpore pfecte atq; ĩmortaliter pmane
Panis cotidianus. bũt. Panis vero cotidianus ideo dictꝰ eſt, quia
hic eſt neceſſariꝰ quãrꝰ aię carniq; tribuẽdus
eſt, ſiue ſpiritaliter ſiue corporaliter ſiue vtro
q; intellegaẽ modo. Hic eſt etiã quã poſcimꝰ
remiſſio, vbi eſt oĩs commiſſio peccatorum.
Hic tẽtationes, q̃ nos ad peccãdũ vel alliciũt
vel impellũt. Hic deniq; malũ, vñ cupimus li
Petitiões quinq; ſecundum Lucam. berari. Illic autẽ nihil iſtorũ eſt. Euãgeliſta ve
ro Lucas in oratiõe dñica petitiones nõ ſeptẽ
ſed qnq; cõplexus ẽ. Nec ab iſto vtiq; diſcrepa
uit: ſed quomodo iſta ſeptẽ ſint intellegenda
ipſa ſua breuitate cõmonuit. Nomẽ qppe dei
ſanctificaẽ in ſpiritu, dei aũt regnũ ĩ carnis re
ſurrectiõe vẽturũ eſt. Oſtẽdẽs ergo Lucas ter
tiã petitionẽ duarũ ſuperiorũ eſſe quodãmõ
repetitionẽ, magis eã pt̃ermittẽdo fecit intel-
legi. Deĩde tres illas adiũgit, de pane cotidia-
no, de remiſſione peccatoꝝ, de tentatione vitã
da. At vero qđ ille in vltimo poſuit, Sed libe
ra nos a malo, iſte nõ poſuit, vt intellegeremꝰ
ad illud ſuperiꝰ qđ de tẽtatione dictũ eſt, pti-
nere. Ideo quippe ait, Sed libera, nõ ait & libe Sed nõ &.
ra, tanq̃ vnã petitionẽ eẽ demõſtrãs noli hoc
ſed hoc, vt ſciat vnuſqſq; ĩ eo ſe liberari a ma
lo q; non inferẽ in tentationem.

Ca.XLVI.

ET ait ad illos. Quis veſtrũ habebit ami
cũ, & ibit ad illũ media nocte, & dicet il
li. Amice, cõmoda mihi tres panes, qm̃
amicus meꝰ venit de via ad me, & nõ habeo
qđ ponã an̄ illũ. Rogatꝰ a diſcipulis Saluator Orõnis inſtantia.
nõ mõ formã orationis, ſed & inſtãtiã frequẽ
tiãq; tradit orãdi. Amicꝰ ergo ad quẽ media Amicꝰ ad quẽ media nocte veniẽ dominus.
nocte veniẽ, ipſe deus intellegiẽ. Cui in media
tribulatione ſupplicare, & tres panes ideſt in
tellegentiam trinitatis, qua pręſentis vitæ cõ
ſolẽtur labores, efflagitare debemus. Amicus
q venit de via, ipẽ noſter eſt aĩus, q toties a no
bis recedit, quoties ad appetẽda terrena & tẽ
poralia foris vagaẽ. Redit vero, cæleſtiq; ali-
monia refici deſiderat, cum in ſe reuerſus ſu-
perna cœperit ac ſpiritalia meditari. De quo
pulchre qui petierat adiungit, non ſe habere
qđ ponat an̄ illũ. Qm̃ aię poſt ſęculi tenebras
deũ ſuſpiranti, nil pt̃er eũ cogitare, nil loq, nil
libet intueri, ſolũ qđ recognouit ſummę trini
tatis gaudiũ cõtẽplari, atq; ad hoc pleniꝰ in-
tuendum puenire ſatagit. ¶Et ille deĩtꝰ di-
cat. Noli mihi moleſtus eſſe, iã oſtiũ clauſum
eſt, & pueri mei mecũ ſunt in cubili. Nõ poſ-
ſum ſurgere & dare tibi. Oſtiũ amici, diuini ẽ
ĩtellegẽtia ſermonis; qđ ſibi Apoſtolus orat Oſtiũ amici.
aperiri ad loquẽdũ myſteriũ Chriſti. Clauſũ
q; eſt tẽpore famis verbi, cũ intellegẽtia nõ da
tur. Et illi q euãgelicã ſapiẽtiã tanq̃ panẽ ero
gãtes p orbẽ terrę pdicauerũt, pueri patrisfa
milias iam ſunt in ſecreta quiete cũ dño. Et
tamen orãdo efficiẽ vt accipiat deſiderãs ĩtel
lectũ ab ipſo deo, etiã ſi hõ deſit p quẽ ſapien-
tia pdiceẽ. ¶Et ille ſi perſeuerauerit pulſans;
dico vobis & ſi nõ dabit illi ſurgẽs eo q; ami-
cus eius ſit, ppter improbitatẽ tñ eius ſurget
& dabit illi quot habet neceſſarios. Et ego vo
bis dico. Petite & dabiẽ vobis. Quęrite & inue
nietis. Pulſate & aperieẽ vobis. Cõparatio ẽ a
minore. Si n. amicus hõ ſurgit de lecto, & dat Argumẽtũ a minore.
non amicitia ſed tędio compulſus, quãto ma
gis dat Deus qui ſine tædio largiſſime do-
nat qđ petiẽ! Sed ad hoc ſe peti vult, vt capa

ces donorum eius fiant qui petunt. Ne itaq;
de via veniens amicus inedia diſpereat,hoc ē
ne aius nup ab erroris ſui vanitate reſipiſcēs,
deſiderii ſpiritalis diutius inopia tabeſcat,pe
tamus epulas verbi quibus alatur, quæra-
mus amicū qui det,pulſemus oſtium quo ſer
uantur abſconſę. Magnam eñ ſpem dedit &
,, dat ille qui promittendo non decipit.¶Oñis
,, enim(inquit) qui petit accipit,& qui quærit
,, inuenit, & pulſanti aperiet.Ergo iuxta præ-
Perſeuerā- miſſam poſtulātis amici parabolā pſeuerātia
tia opus ē. opus eſt vt accipiamus qđ petimus, & inue-
niamus qđ quęrimus,& qđ pulſamus aperia
tur.Nā ſi petenti datur,& quærēs inuenit,&
pulſanti aperitur,ergo cui non datur, & qui
non inuenit & cui non aperitur, apparet ꝙ
,, nō bene petierit,quæſierit,pulſauerit.¶Quis
,, autem ex vobis patrem petit panem, nunqd
,, lapidem dabit illi?Panis intellegitur charitas
Panis in propter maiorem appetitum, & tam neceſſa-
charitate. rium,vt ſine illa cętera nihil ſint,ſicut ſine pa
ne menſa inops.Cui cōtraria eſt cordis duri
,, tia,quā lapidi comparauit.¶Aut ſi piſcē,nun
,, quid pro piſce ſerpentem dabit illi? Piſcis eſt
Piſcis. fides inuiſibiliū,vel propter aquam bapeiſmi
vel quia de īuiſibilib⁹ locis capitur.Q; etiam
fides huius mundi fluctibus circūlatrata nō
frangitur,recte piſci comparatur.Cui contra
rium poſuit ſerpentem,propter venena falla-
ciæ,quę etiā primo homini male ſuadendo p̄
,, ſeminauit.¶Aut ſi petierit ouū,nunqd por-
,, riget illi ſcorpionem? In ouo indicatur ſpes.
Ouum. Ouum enim nōdum eſt foetus perfectus, ſed
fouendo ſperatur.Cui cōtrarium poſuit ſcor
pionem,cuius aculeus venenatus retro timē
dus eſt,ſicut ſpei contrarium eſt retro reſpi-
cere,cum ſpes futurorum in ea quę ante ſunt
,, extendat.¶Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis
,, bona data dare filiis veſtris, quanto magis
,, pater veſter de cælo dabit ſpūm bonum petē
,, tibus ſe?Quomodo mali dant bona? ſed ma-
Mali dan- los appellauit dilectores adhuc ſæculi huius
tes bona. & peccatores. Bona vero quæ dant ſecūdum
eorum ſenſum bona dicenda ſunt,quia hæc
pro bonis habent,q̄q̄ & in rerum natura iſta
bona ſint ſed tēporalia,& ad iſtā vitā infirmā
ptinētia,& quiſquis ea malus dat non de ſuo
dat.Domini eſt eñ terra & plenitudo eius,q
fecit cælum & terram,mare & oīa quæ in eis
ſunt.Quantum ergo ſperandum eſt daturū
deum nobis bona petentibus, nec nos poſſe
decipi vt accipiamus aliud pro alio cum ab
ipſo petim⁹,qñ nos etiā cū ſim⁹ mali nouim⁹
id dare qđ petimur?Non eñ decipimus filios
noſtros,& qualiacūq; bona damus,nō de no-
ſtro ſed de ipſius damus.Aliter. Apoſtoli qui
electionis merito bonitatem generis humani
multis exceſſerāt modis,ſupnę bonitatis īrui
tu mali eſſe dicunť. Quia nihil eſt per ſemet Stabile p̄-
ipſum ſtabile,nihil immutabile,nihil bonum, ter deum
niſi deitas ſola.Oēs vero creaturę vt beatitu nihil.
dinē æternitatis vel imutabilitatis obtineāt,
non hoc per ſuam naturam,ſed per creatoris
ſui participationem & gratiam conſequitur.
Qđ vero dicit,Quāto magis pater veſter de
cælo dabit ſpūm bonū petentibus ſe,pro quo
Matthęus poſuit Dabit bona petētib⁹ ſe,oſtē
dit ſpūm ſanctum plenitudinem eſſe bonorū Spiritus
dei, & ea quę diuinitus adminiſtrantur, non ſanctus.
alia abſq; ea ſubſiſtere.Quia omnes vtilitates
quę ex donorum dei gratia ſuſcipiunť,ex iſto
fonte emanant.

Finis Libri Tertii.

LIBER QVARTVS.

EXVltans in ſpiri Procemiū
tu ſancto domin⁹
(vt ſupra lectum
eſt)†Cōfiteor ait †confite-
tibi pater domi- bor.
ne cęli & terræ,ꝙ Abſconſa
abſcondiſti hęc a ſapiētibus
ſapiētibus & pru
dentibus,& reue
laſti ea paruulis.
Quæ ſententia ſe
creti cōſcia iudicii ſemper effectum ſuæ vir-
tutis iterare non deſiſtit.Nam & generaliter
in deiectione Iudęorum,gētium vero erectio
ne,& in ſingulis quibuſq; iuxta alternam mē
tium qualitatem ſpecialiter non ceſſat exhi-
beri.Deniq; vt prima parumper adtingam,
legiſperitus volens ſeipſum iuſtificare domi-
num tentaturus adiit,ſed confuſus abſceſſit,
at Maria pedib⁹ eius humiliter adclinis opti
mam partem philoſophiæ cæleſtis elegit. Itē
paruuli Chriſti qui non de ſua iuſtitia ſed de
redemptoris ſui gratia præſumere didicerāt,
quibus orationum modis eādem gratiam ad
uocare debeant inquirunt, audiuntq; confe-
ſtim & q̄bus verbis orare, & qua inſtātia per
ſeuerare,& pro quibus maxime rebus ſuppli
care oporteat, fide ſcilicet, ſpe, & charitate,ꝙ
q; perfecte petentes earundem largitiorem a
patre ſpūm bonum percipiant.Contra ſapiē-
tes & prudentes quia ſpiritum gratiæ non
modo non petere,quęrere,pulſare,ſed & blaſ
phemare ſatagunt,inremiſſibiles & hic & in
futuro ſuæ peruicaciæ poenis luunt. Et vſ
q; ad finem euangelii, qui legerit, immo

vſq; ad finem ſeculi,qui prudenter inſpexerit
Supbis re intelleget,ꝙ deus ſuperbis reſiſtit,humilibus
ſiſtit Deꝰ. autem dat gratiam.

Præfatio i Quartũ librum. Invocatio
QVapropter ipſe quartum expoſitionis euangelicæ librum incipiens a lectiõe in qua ſuperbię ſpũs in digito dei eiicitur, tuam Chriſte clementiam ſuppliciter imploro,vt ſpiritus tuus bonus deducat me in viam rectam,& eum qui ab aquilone eſt lõge faciat a me , quatenus eiectis a me malignis ſcruter mandata Dei mei,reuelatiſq; mentis oculis ad conſideranda tuę ſacroſanctę legis mirabilia deuotus lector ingrediar.

Caput XLVII.
,, ET erat Ieſus eiiciens dæmonium,& illud erat mutum. Et cum eieciſſet dæmonium,locutus eſt mutus,& ammi-
,, ratæ ſunt turbę.Dęmoniacus iſte apud Mar-
Dęmonia thęum non ſolum mutus,ſed & cæcus fuiſſe
cus mutꝰ narraſ, curatuſq; diciſ a dño,ita vt loquere-
& cæcus. tur & videret . Tria ergo ſigna ſimul in vno
hominе perpetrata ſunt. Cæcus videt,mutꝰ
Curatur loquiſ,poſſeſſus dęmone liberatur.Qđ & tũc
moraliter quidẽ carnaliter factum eſt,ſed & cotidie cõpletur in conuerſatione credentium , vt expulſo primũ dęmone,fidei lumen aſpiciãt,deinde ad laudes dei tacentia prius ora laxenſ.
,, ℭQuidam autem ex eis dixerunt.In Beelze-
,, bub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.
Non hęc aliqui de turba,ſed Phariſęi calũniabantur & Scribę,ſicut alii euangeliſtę teſtantur.
Turba Turbis quippe quę minus eruditæ vide-
credit. banſ,dñi ſemp facta mirãtibꝰ,illi cõtra vel ne
Scribæ ca gare hęc,vel q̃ negare nequerãt,ſiniſtra inter
lumnianſ p̃tatiõe puertere laborabãt,quaſi nõ hęc diuinitatis,ſed immũdi ſpiritus opera fuiſſent,id eſt Beelzebub,qui deus erat Accaron . Nam Beel quidẽ,ipſe eſt Baal. Zebub autẽ,muſca vocaſ.Nec iuxta quędã mendoſa exemplaria
Beelze- l littera vel d in fine ẽ noſs legẽda,ſed b.Beel
bub. zebub ergo Baal muſcarum,id eſt vir muſcarũ,ſiue habens muſcas interpretaſ, ob ſordes videlicet immolatitii cruoris,ex cuius ſpurciſſimo ritu vel nomine, principem dæmoniorũ
,, cognominabant.ℭEt alii tentantes,ſignũ de
,, cælo quærebant ab eo. Vel in morem Heliæ
Signũ de ignẽ de ſublimi venire cupiebãt, vel in ſimili
cælo. tudinẽ Samuelis tempore ęſtiuo mugire tonitrua,coruſcare fulgura,imbres ruere , quaſi nõ poſſint & illa calũniari,& dicere ex occultis & variis aeris paſſionibꝰ accidiſſe.At tu q calũniaris ea q̃ oculis vides,manu tenes,vtilitate ſentis,quid feceris de iis q̃ de cælo venerint?Vtiq; reſpõdebis,& magos in Aegypto
,, multa ſigna feciſſe de cęlo.ℭIpſe aũt vt vidit
,, cogitationes eoꝝ,dixit eis.Omne regnũ in ſe

ipſo diuiſum deſolabiſ,& domꝰ ſupra domũ ,,
cadet. Nõ ad dicta,ſed ad cogitata reſpõdit, ,,
vt vel ſic cõpellerenſ credere potentiæ eius, Cogitatis
qui cordis videbat occulta.Si autem omẽ re- reſpondet
gnũ in ſeipſo diuiſum deſolatur , ergo patris dominus.
& filii & ſpiritus ſancti regnum non eſt diui- Arrianos
ſum , qđ ſine vlla contradictione non aliquo arguit.
impulſu deſolandum,ſed æterna eſt ſtabilitate mãſurum.Si vero ſanctæ & indiuiduę trinitatis;indiuiduum immo quia indiuiduum manet regnũ, deſiſtant Arriani minorem patre filium,minorem filio ſanctũ dicere ſpũm. Quia quorũ vnũ eſt regnũ,horum eſt & vna
maieſtas.ℭSi autem & Satanas in ſeipſo diui ,,
ſus eſt,quomodo ſtabit regnũ ipſiꝰ,quia dici- ,,
tis in Beelzebub eiicere me dęmonia?Hoc di- ,,
cẽs,ex ipſorũ confeſſione volebat intellegi ꝙ Phariſęi cõ
in eum non credendo in regno diaboli eſſe ele uincuntur
giſſent,qđ vtiq; aduerſum ſe diuiſum ſtare non poſſet.Eligant ergo Phariſęi qđ voluerint.Si Satanas Satanã nõ poteſt eiicere,nihil contra dominum qđ dicerẽt inuenire potuerũt.Si autẽ poteſt,multo magis ſibi pſpiciãt & recedant de regno eius,qđ aduerſum ſe diuiſum ſtare non poteſt.In quo aũt dñs Chriſtus eiiciat dæmones,ne dęmoniorũ principẽ
exiſtiment,attendãt qđ ſequitur. ℭSi autem ,,
ego in Beelzebub eiicio dæmonia , filii veſtri ,,
in quo eiiciũt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. ,,
Dixit hoc vtiq; de diſcipulis ſuis,illius popu Filii Iudęo
li filiis, qui certe diſcipuli domini Ieſu Chri- rũ diſcipu
ſti bene ſibi conſcii fuerant nihil ſe malarum li dñi.
artium a bono magiſtro didiciſſe, vt in principe dęmonioꝝ eiicerẽt dęmones.Ideo(inqt) ipſi iudices erũt veſtri,ipſi(inqt)ipſi ignobilia & cõtẽptibilia huiꝰ mũdi,in qbꝰ nõ artificioſa malignitas , ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet,ipſi teſtes mei , iudices erũt
veſtri.Aliter.Filios Iudęoꝝ,exorciſtas gentis Filii Iudęo
illiꝰ ex more ſignificat,q ad inuocationẽ eiicie rũ exorciſtę
bant dęmones.Et coarctat eos interrogatiõe prudẽti,vt cõfiteanſ ſpiritꝰ ſancti eſſe opus. Qꝫ ſi expulſio(inqt)dæmonũ in filiis veſtris deo nõ dęmonibꝰ deputaſ, q̃re in me idẽ opꝰ nõ eãdẽ habeat cãm?Ergo ipſi veſtri iudices erũt,non poteſtate,ſed cõparatione,dũ illi expulſionẽ dęmonum deo adſignãt,vos Beelzebub principi dęmonioꝝ.
ℭPorro ſi in digito ,,
dei eiicio dęmonia, profecto peruenit in vos ,,
regnum dei.Iſte ẽ digitꝰ quẽ cõfitenſ & ma- ,,
gi,qui cõtra Moſen & Aaron ſigna faciebãt, Digitꝰ dei
dicẽtes.Digitꝰ dei ẽ iſte.Quo & tabulę lapidę ſcriptę ſunt i mõte Sina.Igiſ manꝰ & bra Manus &
chiũ dei filiꝰ eſt,& digitꝰ eiꝰ ſpũs ſctũs.Patris brachiũ dei
& filii & ſpũs ſancti vna ſubſtantia ẽ . Nõ te-

ſcãdalizet membrorũ inęqualitas, cũ ædificet
Digitꝰ dei. vnitas corporis. Aliter. Digitꝰ dei vocaẽ ſpũs
ſanctꝰ, pptet partitionẽ donorum q̃ in eo dã
tur vnicuiq; ppria. ſiue hoim ſiue angelorũ.
In nullis eñ membris noſtris magis apparet
partitio, q̃ ĩ digitis. Qđ aũt dixit, Peruenit ĩ
Regnũ dei vos regnũ dei, Regnũ dei nũc dicit quo dãnã
tur impii, & a fidelibus de peccatis ſuis poe-
,, nitentiã nũc agentibus ſecernunẽ. ℭCum for
,, tis armatus cuſtodit atriũ ſuum, in pace ſunt
Fortis. ea quæ poſſidet. Fortem, diabolum, Atriũ ve
Atrium. ro illius, mũdũ qui in maligno poſitus eſt ap
pellat, in quo vſq; ad ſaluatoris aduentũ ma-
le pacato potiebaẽ imperio, quia in cordibꝰ in
fidelium ſine vlla contradictione quieſcebat.
Vnde & alibi princeps mundi vocaẽ, dicente
domino. Venit eñ princeps mundi, & in me
nihil inueniet. Et iterum. Nũc princeps mun
di eiicieẽ foras. De qua & hic eiectione ſubiũ-
,, gitur. ℭSi autem fortior illo ſuperueniens vi
,, cerit eum, vniuerſa arma eius auferet in qui
,, bus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. De ſe
Fortior ſeipſo quippe loquitur, ꝙ non concordi fallax
Chriſtus. operatione quẽadmodum calumniabanẽ, ſed
fortiori potentia victor homines a dęmonio li
beraret. Arma in quibꝰ male fortis ille cõfide
bat, aſtutię doliq; ſunt nequitię ſpiritalis. Spo
lia vero eiꝰ, ipſi hoĩes ſunt ab eo decepti. Quę
victor Chriſtus diſtribuit, qđ eſt inſigne triũ
phantis, quia captiuam ducens captiuitatẽ,
dedit dona hominibus, quoſdam quidẽ Apo-
ſtolos, alios Euangeliſtas, hos prophetas, illos
,, paſtores ordinãs & doctores. ℭQui nõ eſt me
,, cum, aduerſum me eſt. Et qui nõ colligit me
,, cum, diſpergit. Non putet quiſq̃ de hęreticis
Diabolum dictum & ſchiſmaticis, q̃q̃ & ita ex ſuperfluo
notat. poſſit intellegi, ſed ex cõſequentibus textuq;
ſermonis ad diabolũ refereẽ, & ꝙ non poſſint
opera Saluatoris, Beelzebub operibus cõpara
ri. Ille cupit animas hominũ tenere captiuas,
dominus liberare. Ille prędicat idola, hic vniꝰ
dei notitiam. Ille trahit ad vitia, hic ad virtu
tem reuocat. Quomodo ergo poſſunt habe-
re cõcordiã inter ſe, quorũ opera diuiſa ſunt!
,, ℭCum immundus ſpiritus exierit de homi-
,, ne, perambulat per loca inaquoſa. Quis ſim
pliciter intellegi poſſit dñm hęc ad diſtinctio
nẽ ſuorum & Satanę operũ adiunxiſſe, ꝙ ſci-
licet ipſe ſemper polluta mũdare, Satanas ve-
ro mũdata grauioribꝰ feſtinet attaminare ſor
Hęretici & dibus, tñ & de hęretico quolibet, vel ſchiſma-
ſchiſmati- tico, vel etiã malo catholico, põt nõ ĩcõuenié
ci. ter accipi. De quo tempore baptiſmatis ſpiri-
tus immũdus qui in eo prius habitauerat, ad
confeſſionẽ catholicę fidei, abrenunciationẽq;

mundanę conuerſationis eiiciatur, locaq; in
aquoſa peragret, ideſt corda fidelium q̃ a mol
litie fluxę cogitationis expurgata ſint, callidꝰ
inſidiator exploret, ſi quos ibi forte ſuę nequi
tię greſſus figere poſſit. Sed bene diciẽ, ℭQuę ,,
rens requiem & non inueniens. Quia caſtas ,,
mentes effugiens, in ſolo diabolus corde pra-
uorum gratam ſibi poteſt inuenire quietem.
Vnde de illo dominus. Sub vmbra (inquit)
dormit in ſecreto calami, & locis humentibꝰ.
In vmbra videlicet tenebroſas conſcientias: in
calamo qui foris nitidus, intus eſt vacuus, ſi-
mulatrices: in locis humẽtibus, laſciuas mol-
leſq; mẽtes inſinuãs. ℭDicit. Reuertar in do- ,,
mum meã vnde exiui. Timẽdus eſt iſte verſi ,,
culus, non exponendus. Ne culpa quã in no- Timenda
bis extinctam credebamus, per incuriam nos ſententia.
vacãtes obprimat. ℭEt cum venerit, inuenit ,,
ſcopis mũdatam. Hoc eſt gratia baptiſmatis ,,
a peccatorum labe caſtigatam, ſed nulla boni Scopæ.
operis induſtria cumulatam. Vnde bñ Mat-
thęus hanc domum vacãtem, ſcopis munda-
tam, atq; ornatam dicit inuentam. Mundatã
videlicet a vitiis priſtinis per baptiſmum, va
cantem a bonis actibus p neglegentiam, orna
tam ſimulatis virtutibus per hypocriſin. ℭEt ,,
tunc vadit, & adſumit ſeptem alios ſpiritꝰ ne ,,
quiores ſe, & ĩgreſſi habitant ibi. Per ſeptem ,,
malos ſpiritus, vniuerſa vitia deſignat. Quẽ- Septẽ ma
cũq; enim poſt baptiſma, ſiue prauitas hære- li ſpiritꝰ.
tica, ſeu mundana cupiditas arripuerit, mox
omnium proſternet in ima vitiorum. Vnde
recte nequiores tunc eum ſpiritus dicuntur
ingreſſi. Quia non ſolum habebit illa ſeptem
vitia quæ ſeptem ſpiritalibus ſunt contraria
virtutibus, ſed & per hypocriſin, ipſas ſe vir-
tutes habere ſimulabit. ℭEt ſunt nouiſſima ,,
hominis illius, peiora prioribus. Melius quip- ,,
pe erat ei viã veritatis non cognoſcere, q̃ poſt Vię veri-
agnitionem retrorſum conuerti. Qđ in Iuda tatis deſer
traditore, vel Simone mago, cęteriſq; talibus, tores.
ſpecialiter legimus impletum. Quo autem ge Recidiui
neraliter hæc parabola tendat, ipſe ſecũdum periculũ.
Matthæũ Saluator expoſuit, vbi ea termina-
ta mox ſubdidit dicens. Sic erit & generatiõi
huic peſſimę. Ideſt, qđ de vno quolibet ſpecia-
liter geri ſolere narraui, hoc in tota generali-
ter huius populi gente geri non deſinit. Im-
mundus quippe ſpiritus exiuit a Iudæis, qñ
acceperũt legem. Et ambulauit p loca arida,
quęrens ſibi requiem. Expulſus videlicet a Iu
dęis, ambulauit per gẽtium ſolitudines. Quę
cũ poſtea dño credidiſſent, ille nõ inuẽto loco
in natiõibꝰ, dixit. Reuertar ad domũ meã pri
ſtinã vñ exiui. Habebo Iudęos, quos ante di-

miſeram.Et veniens, inuenit vacantē ſcopis
mundatam. Vacabat enim tēplum Iudęorū,
& Chriſtū hoſpitem nō habebat dicentē. Di
mittetur vobis domꝰ veſtra deſerta.Quia igi
tur dei & angelorū pręſidia nō habebant, &
ornati erant ſuperfluis obſeruationibus Pha
riſęorū,reuertitur ad eos diadolus, & ſeptena
rio ſibi numero dęmonū addito habitat pri-
ſtinam domū,& fiunt poſteriora illius populi
peiora prioribus.Multo enim nunc maiore dę
monum numero poſſidentur blaſphemantes
in ſynagogis ſuis Chriſtum Ieſum,q̄ in Ae-
gypto poſſeſſi fuerāt ante legis notitiā. Quia
aliud eſt venturū nō credere, aliud eū nō ſuſ
cepiſſe qui venerit. Septenariū autē numerū
adiunctum diabolo,vel propter ſabbatū intel
lege,vel propter numerū ſpiritus ſancti . Vt
quomodo in Eſaia,ſuper virgā de radice Ieſſe
& florem qui de radice conſcēdit,ſeptē ſpiritꝰ
virtutum deſcendiſſe narrātur, ita & ecōtra
rio vitiorū numerꝰ,in diabolo cōſecratus ſit.

Caput XLVIII.

" FActum eſt autē cū hęc diceret, extollēs
vocem quędā mulier de turba,dixit illi.
" Beatus venter q̄ te portauit,& vbera q̄
ſuxiſti.Magnę deuotionis & fidei hęc mulier

Mulier extollens vocem.

oſtenditur,quę ſcribis & Phariſęis dominum
tentantibus ſimul & blaſphemantibus, tanta
eius incarnationē pręomnibus ſynceritate co
gnoſcit,tanta fiducia confitetur,vt & pręſen
tiū procerū calumniā , & futurorū cōfundat
hęreticorum perfidiā.Nam ſicut tunc Iudęi
ſancti ſpiritus opera blaſphemando,verū con
ſubſtantialēq; patri dei filium negabāt,ſic hę

Hęretici Chriſtū filiū Mariæ negātes.

retici poſtea negādo Mariā ſemper virginem
ſancti ſpiritus operante virtute naſcituro ex
humanis membris vnigenito deo carnis ſuæ
materiā miniſtraſſe,verū cōſubſtantialēq; ma
tri filium hominis fateri non debere dixerūt.
Sed ſi caro verbi dei ſecundū carnē naſcentis
a carne virginis matris pronunciatur extra-
nea,ſine cauſa venter qui eā portaſſet , vbera
quę lactaſſent beatificantur. Qua enim conſe
quentia eius lacte credatur nutritus,cuius ſe
mine negatur eſſe conceptus ! cum ex vnius
eiuſdēq; fōtis origine,ſecundū phyſicos vterq;
liquor emanare probeť.Niſi forte putanda eſt
virgo ſementiuam ſuę carnis materiā nutriē
do in carne de filio ſuggerere potuiſſe , incar
nando autē quaſi maiori & inuſitato miracu
lo minime potuiſſe.Sed huic opinioni obſtat
apoſtolus dicens.Quia miſit deus filiū ſuum,
factum ex muliere,factū ſub lege. Neq; enim
audiendi ſunt qui legendū putant,natum ex
muliere,factum ſub lege,ſed factum ex mulie
re.Quia cōceptus in vtero virginali,carnem
non de nihilo, non aliunde,ſed materna tra-
xit ex carne. Alioquin nec vere filius homi-
nis diceretur,qui originem nō haberet ex ho
mine . Et nos igitur his contra Eurychen di
ctis extollamus vocem cū eccleſia catholica,
cuius hæc mulier typum geſſit,extollamus &
mentem de medio turbarū, dicamuſq; ſalua
tori. Beatus venter qui te portauit , & vbera
quæ ſuxiſti. Vere enim beata parens,quæ(ſi-
cut quidā ait)enixa eſt puerpera Regem .
Qui cælum terramq; tenet per ſæcula, cuius
Numen & æterno complectens omnia gyro
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habēs cū virginitatis honore,
Nec primā ſimilē viſa eſt,nec habere ſequētē.
¶At ille dixit . Quinimmo beati qui audi- "
unt verbū dei,& cuſtodiūt. Pulchre ſaluator "
adteſtationi mulieris annuit, nō eā tantum
modo q̄ verbū dei corporaliter generare me-
ruerat,ſed & omnes qui idē verbū ſpiritaliter
auditu fidei concipere,& boni operis cuſtodia
vel in ſuo vel in proximorum corde parere,&
quaſi alere ſtuduerint , aſſeuerans eſſe bea
tos. Quia & eadē dei genitrix & inde quidē
beata quia verbi incarnādi miniſtra eſt facta

Beatā Maria.

tēporalis, ſed inde multo beatior quia eiuſdē
ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Qua
ſententia ſapientes Iudæorū clam percutit, q
verbū dei non audire & cuſtodire,ſed negare
& blaſphemare q̄rebant.¶Turbis autē cōcur "
rentibus cœpit dicere.Generatio hęc genera "
tio nequā eſt .Signū quęrit,& ſignū nō dabiť "
illi niſi ſignū Ionæ. Duplici fuerat quæſtione "
pulſatus.Quidā enim calūniabantur eum in
Beelzebub eiecī ſſe dæmonia,quibꝰ hactenus
eſt reſponſum.Et alii tentantes ſignum de cę
lo quærebant ab eo, quibus abhinc reſponde
re incipit,non eis ſignum de cęlo, qđ indigni
erant videre , verū de profundo inferni tribu
ens,quale Ionas ꝓpheta naufragus,cetoq; ſor
bente voratus,ſed de abyſſo ac mortis fauce
liberatus,& accepit & dedit, ſignū videlicet
incarnationis nō diuinitatis, paſſionis nō glo
rificationis. Diſcipulis autē ſuis ſignū de cęlo
dedit,quibus æternæ beatitudinis gloriam &
prius figuraliter in monte transformatus, &
poſt veraciter in cælum ſubleuatus oſtendit.
¶Nam ſicut Ionas fuit ſignum Nineuitis,ita "
erit & filius hominis generationi iſti.Oſtēdit "
Iudęos in modū Nineuitarum peccatis gra-
uibus inuoluros, & ſubuerſioni,ſi non pœni
tuerint,eſſe proximos. Verum ſicut Nineui-

Nineuitarū more ſubuertendi.

tis & denunciatur ſuppliciū,& remedium de
monſtrať,ita etiam Iudæi non debēt deſpera-
re indulgentiā ſi velint agere pœnitentiā.Sed

,, vide qd ſequitur. ¶Regina Auſtri ſurget in
,, iudicio cũ viris generationis huius, & conde
,, mnabit illos.Condẽnabit vtiq; non poteſtate
Iudicabit iudicii,ſed cõparatione facti melioris.Si autẽ
quõ Regi regina Auſtri,quę electa eſſe non dubitatur,
na Sabęa. ſurget in iudicio cũ reprobis,oſtenditur vna
cunctorum,bonorũ ſcilicet malorũq; reſurre
ctio mortalium,& hæc nõ iuxta fabulas Iudę
orum mille annis ante iudiciũ,ſed in ipſo eſſe
,, futura iudicio. ¶Quia venit a finibus terræ
,, audire ſapientiã Salomonis,& ecce plus Salo
,, mone hic.Hic in hoc loco nõ pronomẽ ſed ad
Hic aduer uerbium loci ſignificat,ideſt impręſentiarum
bium. inter vos cõuerſatur , qui incõparabiliter eſt
Regina Salomone praeſtantior.Refert autẽ ſcriptura
Saba. quomodo regina Saba per tantas difficulta-
tes gente ſua & imperio derelictis venerit in
Iudęam ſapientiã audire Salomonis,& ei mul
ta munera deferẽs ab eo plura pcepit.Quę
ideo Iudęos in iudicio condẽnabit, quoniam
ipſa ab vltimis terræ finibus eũ quæſiuit,quẽ
percepto dono ſapiẽtię cognouerat eſſe famo
ſum.Illi vero ſecũ habentes eũ qui nõ aliũde
ſapiens ſed ipſe dei ſapientia & virtus eſt, nõ
modo nõ audire ſed blaſphemare atq; inſidiis
,, agitare malebãt. ¶Viri Nineuitę ſurgent in
,, iudicio cũ generatione hac,& condẽnabunt il
,, lam,quia poenitentiã egerunt ad prędicatio
,, nem Ionę,& ecce plus Iona hic . Ionas paucis
Ionas. dieb⁹ pdicauit, ego tanto tẽpore.Ille Aſſyriis
gẽti incredulę,ego Iudæis populo dei.Ille per
egrinis, ego ciuibus.Ille voce locutus ſimpli
ci nilq; ſignorũ faciens acceptus eſt, ego tãta
ſigna faciẽs Beelzebub calumniam ſuſtineo.
Plus ergo eſt Iona hic,hoc eſt in medio ve-
ſtrũ prędicans. Et propterea eodẽ modo quo
regina Auſtri,viri quoq; Nineuitę generatio
nẽ condẽnabunt Iudęorũ,hoc eſt infidelitatis
arguent.Aliter.In Nineuitis & regina auſtri
fides eccleſię pręfertur Iſraeli,quę non minus
per poenitentiam peractę inſipientię,q̃ per ſa
pientię diſcẽdę induſtriã domino cõciliatur.
Ex duab⁹ quippe partibus vnitas eccleſię cõ
gregatur,eorũ videlicet qui peccare neſciunt,
& eorum qui peccare deſiſtũt.Poenitẽtia enĩ
delictum abolet, ſapientia cauet.

Ca.XLIX. NEmo lucernam accendit & in abſcondi
to ponit,neq; ſub modio.De ſeipſo do-
,, minus hęc loquitur,oſtendens & ſi ſu-
pra dixerit nullum generationi nequã niſi ſi
gnum Ionæ dandũ,nequaq̃ tamen lucis ſuæ
Lucernam claritatem fidelibus occultandã. Ipſe quippe
accendens. lucernam accendit,qui teſtã humanę naturæ
flamma ſuę diuinitatis impleuit.Quã pfecto
lucernam nec credẽtibus abſcondere,nec mo-
dio ſubponere, hoc eſt ſub mẽſura legis inclu
dere,vel intra vnius Iudęę gẽtis terminos vo
luit cohibere.¶Sed ſupra candelabrũ, inquit, ,,
vt qui ingrediuntur lumen videãt.Candela- ,,
brum eccleſiã dicit, cui lucernã ſuperpoſuit, Candela
quia noſtris in frontibus fidẽ ſuę incarnatio brum.
nis adfixit, vt qui eccleſiam fideliter ingredi
voluerint,lumen veritatis palã queant intue
ri.Qua ſentẽtia Iudęorũ quoq; proceres con
demnat,qui ſigna quęrẽtes exterius, apertam
lucis ianuam noluerint intrare credendo.De
niq; pręcipit ne opera tantũmodo, ſed & co-
gitationes & ipſas etiã cordis intentiones mũ
dare & caſtigare meminerint.Nam ſequitur.
¶Lucerna corporis tui eſt oculus tuus.Cor- ,,
pus quippe dicit opera quę palã cunctis appa Oculus.
rent,oculũ vero ipſam mẽtis intentionẽ qua
operatur,& de cuius merito eadẽ opera lucis
an tenebrarũ ſint opera,diſcernunt, ſicut ipſe
cõſequenter expoſuit dicẽs.¶Si oculus tuus ,,
fuerit ſimplex,totum corpus tuum lucidum ,,
erit.Si aũt nequã fuerit,etiã corpus tuũ tene ,,
broſum erit.Si inquit pura rectaq; intẽtione ,,
quę potes agere bona ſtudueris,lucis profecto Intentio.
ſunt opera quę facis,etiam ſi corã hominibus
imperfectionis aliquid habere videãtur. Quo
niam diligentibus deum omnia cooperantur
in bonum,his qui ſecundũ propoſitũ vocati
ſunt ſancti.Si autẽ peruerſa eſt intentio quæ
pręcedit,prauum eſt omne opus qđ ſequitur
q̃uis rectũ eſſe videatur.¶Vide ergo ne lumẽ ,,
qđ in te eſt tenebrę ſint.Hoc eſt, ne ipſa cor- ,,
dis intentio quę lumen eſt animę,vitiorũ cali
gine fuſcetur,ſedula diſcretione perpende. Iu
xta qđ alibi pręcipitur, Omni cuſtodia ſerua
tuum cor,quoniam ex ipſo vita procedit.¶Si ,,
ergo corpus tuũ totum lucidũ fuerit non ha ,,
bens aliquã partẽ tenebrarũ,erit lucidum to- ,,
tum,& ſicut lucerna fulgoris illuminabit te. ,,
Totum corpus noſtrũ omnia noſtra opera di Corpus
cit , quia & apoſtolus membra noſtra nuncu totum.
pat quędã opera,quę improbat,& mortifican
da pręcipit dicens.Mortificate ergo membra
veſtra,quę ſunt ſuper terrã,fornicationem,im
munditiã,libidinem,& cætera talia. Si igitur
ipſe bonum bona intentione patraueris, non
habens in tua conſcientia aliquã partẽ tene-
broſæ cogitationis,etiã ſi contigerit aliquem
proximorũ tua bona actione noceri,verbi gra
tia,aut de pecunia quã a te indigẽs & petens
acceperat,facere vel pati aliquid mali,aut de
verbo exhortationis quo errãtẽ corrigere vo
lebas forte perniciosius errare, tu tamen pro
tuo ſimplici & lucido corde & hic & in futu
ro lucis gratia donaberis.Hęc contra hypo-

criſin Phariſęorũ ſubdole ſigna quærentium
ſpecialiter dicta,nos iuxta ſenſum moralem
generaliter inſtituant.

Cap.I. ET cum loqueretur rogauit illũ quidã
,, Phariſæus vt pranderet apud ſe,& in-
,, greſſus recubuit.Conſulte Lucas non
ait,Et cũ hęc loquereť,ſed Cũ loqreť.Vt oſtẽ
dat eũ non ſtatim finitis q̃ ꝓpoſuerat,verbis,
ſed aliquot interpoſitis, apud Phariſæum
Euang. prandere rogatum. Quæ autem ſint illa,
Cõcord. Matthęus explicat,qui hoc domini termina-
to ſermone,quẽ tñ partim breuius Luca par
tim prolixius cõmemorat,continuo ſubiũxit.
Adhuc eo loquẽte ad turbas ecce mater ei⁹ &
fratres ſtabãt foris q̃rẽtes loq ei. Adhuc inqt
eo loquẽte,vt intellegeres, hęc loquẽte q̃ ſupe
rius indicabat.Sed & Marcus poſt illud qđ de
blaſphemia ſpirit⁹ ſancti qd dñs dixerit retu
lerat,Et veniũt inqt mater eius & fratres. Lu
cas autem nõ huius rei geſtæ ordinẽ tenuit,
ſed pręoccupauit hoc, & recordatũ ante nar
rauit.Deniq; hoc ſic interpoſuit vt ſolutũ ap
pareat a nexu & ſuperiorum, & poſteriorũ.
Itaq; poſtq̃ nunciatis ſibi foris matre & fratri
bus ait,Qui enim fecerit volũtatẽ dei hic fra
ter meus & ſoror mea & mater eſt, datur in-
tellegi rogatus Phariſęi intraſſe conuiuium.
,, ¶Phariſęus autẽ coepit intra ſe reputãs dice
,, re,quare nõ baptizatus eſſet ante prãdiũ.Cau
,, ſam Phariſęę cogitationis euãgeliſta Marcus
Phariſęo aperuit dicens.Phariſęi enim & omnes Iudęi
rũ lotio. niſi crebro lauent manus non manducant,te
nentes traditionem ſeniorum,& a foro niſi ba
,, ptizentur non comedunt. ¶Et ait dominus
,, ad illum. Nunc vos Phariſęi qđ deforis eſt ca
,, licis & catini mundatis.Qđ autem intus eſt
,, veſtrũ,plenũ eſt rapina & iniquitate.Et Mar
Euang. cus quidem refert eos baptiſmata calicum &
Cõcord. vrceorũ lectorũq; & æramentorũ obſeruare
Phariſęo ſolitos,ſed magis ſub nomine vaſorũ ipſi mẽ
rũ hypo dacii & ſimulationis arguunť, q aliud oſten
criſis. rent hominibus foris, aliud domi agant, for
mam pietatis habentes extrinſecus,ſed intus
vitiorum ſorde deformes. Vult enim domi-
nus explicare latius q̃ ſupra breuiter de mũ
,, dando cordis oculo protulerat. ¶Stulti, nõne
,, qui fecit qđ deforis eſt, etiã id qđ deintus eſt
,, fecit? Qui inquit vtrãq; hominis naturã fecit
Vterq; vtrãq; mundari deſiderat.Hoc cõtra Mani-
hõ mun chęos,qui animã tantũ a deo, carnẽ vero pu-
dandus. tant a diabolo creatam.Hoc cõtra illos q cor
Manichę poralia peccata,fornicationẽ videlicet,immun
os notat. ditiam,libidinẽ,furtum,rapinam & cætera ta
lia,quaſi grauiſſima deteſtantur,ſpiritalia ve
ro quę non minus damnat apoſtolus,hoc eſt

amaritudinẽ, iram, indignationẽ,clamorem,
blaſphemiam,ſuperbiam,& auaritiã, quę eſt
idolorum ſeruitus,vt leuia contemnũt.¶Ve ,,
runtamen qđ ſupereſt date eleemoſynam, & ,,
ecce omnia mũda ſunt vobis. Qđ neceſſario ,,
victui & veſtimento ſupereſt,date pauperib⁹. Eleemoſy
Iuxta qđ & Ioannes pręcipit,Qui habet duas na danda.
tunicas det non habenti.Neq; enim ita faciẽ
da iubetur eleemoſyna,vt teipſum conſumas
inopia,ſed vt tui cura corporis expleta inopẽ
quantũ vales ſuſtentes. Vel ita intellegendũ
qđ ſupereſt, qđ tã multo ſcelere pręoccupatis
ſolum remediũ reſtat,date eleemoſynã. Qui
ſermo ad omnia quę vtili miſeratione fiunt,
valet.Non ſolum enim qui dat eſuriẽti cibũ,
ſitiẽti potũ,nudo veſtimentũ,peregrinãti ho
ſpitium,& cętera huiuſmodi,verum etiã qui
dat veniã peccanti,eleemoſynã dat.Et q emẽ
dat verbere in quẽ poteſtas dať, vel coercet
aliqua diſciplina,& tamen peccatũ eius quo
ab illo lęſus aut offẽſus eſt dimittit ex corde,
vel orat vt ei dimittať,nõ ſolũ ĩ eo q dimittit
atq; orat,verũ etiã in eo q corripit & aliqua
emẽdatoria poena plectit,eleemoſynã dat, qa
miſericordiã pręſtat.Multa itaq; genera ſunt
eleemoſynarũ,quę cum facimus adiuuamur
vt dimittantur nobis noſtra peccata, ſed
ea nihil eſt maius qua ex corde dimittimus
qđ in nos quiſq; peccauit.An vero qđ ait Da
re eleemoſynam & ecce omnia mũda ſunt vo
bis,ita intellecturi ſumus,vt Phariſęis nõ ha
bentibus fidem Chriſti etiã ſi nõ in eũ credi-
derint nec renati fuerint ex aqua & ſpiritu
ſancto,munda ſint omnia,tantũ ſi eleemoſy-
nas dederint,ſicut quidã eas dandas putant,
cum ſint immũdi omnes quos nõ mundat fi-
des Chriſti,de qua ſcriptũ eſt, Mundans fide
corda eorũ? Et tamen verum eſt qđ audierãt
Date eleemoſynam,& ecce omnia mũda ſunt
vobis.Qui eñ vult ordinate dare eleemoſy-
nã,a ſeipſo debet incipere, & eã ſibi primũ da
re.Eſt enim eleemoſyna opus miſericordię, ve
riſſimeq; dictũ eſt, Miſerere animę tuę placẽs
deo.Propter hoc renaſcimur vt deo placeam⁹
cui merito diſplicet qđ naſcẽdo cõtraximus.
Hęc eſt prima eleemoſyna quã nobis dedim⁹
quoniam noſipſos miſeros per miſerantis dei
miſericordiã requiſiuimus.Propter quẽ dile
ctionis ordinem dictũ eſt.Diliges proximum
tuum tanq̃ teipſum.Cũ ergo increpaſſet eos
q forinſecus ſe lauarent,intus autẽ rapina &
iniquitate pleni eſſent, admonẽs quandã elee
moſynam quã ſibi homo debet primitus da-
re,& interiora mũdari, Verũtamẽ inquit qđ
ſupereſt date eleemoſynã,& ecce omnia mũ

da ſunt. Deinde vt oſtẽderet quid admonu
iſſet, & quid ipſi facere non curarent, ne illũ
,, putarent eorũ eleemoſynas ignorare, ¶Sed
,, væ vobis (inquit) Phariſęi. Tanq̃ diceret, ego
quidem commonui vos eleemoſynam dandã
per quã vobis munda ſint omnia, ſed væ vo-
,, bis, ¶Quia decimatis mentã & rutam, & oẽ
,, holus. Has enĩ noui eleemoſynas veſtras, ne
de illis me nũc vos admonuiſſe arbitremini.
,, ¶Et præteritis iudiciũ & charitatẽ dei. Qua
eleemoſyna poſſetis ab omni inquinamento
interiore mundari, vt vobis munda eſſent &
corpora quæ lauatis, hoc eſt enĩ omnia, & in
teriora ſcilicet & exteriora, ſicut alibi legitur
Mundate quæ intus ſunt & quæ foris ſunt
munda erunt. Sed ne iſtas eleemoſynas quæ
fiunt de fructibus terrę reſpuiſſe videretur,
,, ¶Hęc autẽ inquit oportuit facere. Ideſt iudi
Iudiciũ & charitas neceſſaria. cium & charitatẽ dei, vt & nos veraciter de
noſtra miſeria iudicantes, & dei charitatẽ quã
donauit ipſe diligẽtes pie recteq; viuamus, iu
ſtũ iudiciũ eius cõfitẽtes, quo miſeri effecti ſu
mus. de quo dicit apoſtolus. Iudiciũ quidem
ex vno in cõdemnationẽ. & magnę charitati
eius gratias agentes. De qua idem ipſe dicit
gratię prędicator. Commẽdat autẽ ſuã chari
tatem deus in nobis, quoniã cũ adhuc pecca-
tores eſſemus, Chriſt[9] pro nobis mortu[9] eſt.
,, ¶Hæc autẽ oportuit facere, & illa non omit
,, tere. Ideſt eleemoſynas fructuũ terrenorũ. Nõ
Eleemoſynę quaten[9] mundent. ergo ſe fallant qui per eleemoſynas quaſlibet
largiſſimas fructuum ſuorũ, vel cuiuſq; pecu
nię, impunitatẽ ſe emere exiſtimant, in facino
rum immanitate, ac flagitiorum nequitia per
manendo. ¶Væ vobis Phariſęis qui diligitis
primas cathedras in ſynagogis & ſalutatio-
Væ nobis nes in foro. Væ nobis miſeris, ad quos Phari
ſęorum vitia tranſierũt, qui breue & incertũ
vitę noſtrę curriculum quo peccata humili-
ter plangere debueramus, pro prioratu inui-
cem ſuperbe certando, peccatis amplius one-
,, rare non metuimus. ¶Vę vobis qui eſtis vt
,, monumenta quę non parent, & homines am
,, bulantes ſupra, neſciunt. Et hęc ſuperſtitionẽ
Sepulcrorũ ſimiles. Phariſæorũ ſententia redarguit, qui foris ſpe
ciem rectę doctrinę prętendant, intus vero qđ
fœditatis gerant occultẽt, inſtar monumento
rũ, quę cũ ſuperficiẽ terrę cõmunis oſtẽtent,
intus vermeſcentiũ ſunt cadauerũ plena fœ
tore. De q̃bus Pſalmiſta cũ diceret, Sepulcrũ
patens eſt guttur eorum, mox quid dixiſſet a
peruit adiũgens, Linguis ſuis doloſe agebãt.
,, ¶Reſpondens autẽ quidã ex legiſperitis ait
,, illi. Magiſter, hęc dicens etiã nobis cõtumeliã
,, facis. Q̃ miſera cõſcientia, quę audito dei ver
bo ſibi contumeliã fieri putat, & cõmemora- Conſcius ſibi.
ta pœna perfidorum ſe ſemper intellegit eſſe
damnandã. Vnde mihi meiſq; ſimilibus vni
cum ſupereſt ſuffugium, domino cũ prophe
ta ſupplicare. Vtinam dirigantur vię meę ad
cuſtodiendas iuſtificationes tuas. Tũc nõ cõ
fundar dum †reſpiciã in omnia mãdata tua. †reſpicio.
¶At ille ait. Et vobis legiſperitis væ, q̃a one ,,
raris homines oneribus quę †portari non poſ †portare.
ſunt, & ipſi vno digito veſtro non tãgitis ſar ,,
cinas. Non poſſunt onera legis portari eo ,,
modo quo iſti legiſperiti hæc imponebant Onera legis.
hominibus. Vnde recte audiunt, q; ſarcinas
eius vno digito non tangerent, hoc eſt ne
in minimis quidẽ eam perficerent, quã ſe con
tra morem patrũ ſine fide & gratia Ieſu Chri
ſti & ſeruare & ſeruãdã tradere præſumebãt,
atq; ideo iugum Chriſti ſuaue & ſarcinã ei[9]
leuem, vbi requies eſt animarũ, procul abiice
re & exterminare tentabãt, cũ ſcriptum ſit,
Iuſtus autẽ ex fide viuit. & apoſtolus Petrus
his qui credentes ex gentibus circũcidi doce-
bant proteſtetur & dicat. Et nũc quid tenta Act. xv.
tis deum imponere iugum ſuper ceruicem di
ſcipulorum, qđ neq; patres noſtri neq; nos po
tuimus portare? ſed per gratiã domini noſtri
Ieſu credimus ſaluari quemadmodum & illi.
¶Vę vobis qui ędificatis monumenta pro- ,,
phetarum, patres autẽ veſtri occiderũt illos. ,,
Non monumenta prophetarũ ornare, ſed in Paternorũ ſcelerũ ſectatores
terfectores prophetarũ imitari, ſceleris eſt. Iu
dęi ergo prophetarũ monumenta ędificando
patrum ſuorũ facta qui hos occiderũt argue
bant, ſed paterna facinora ęmulãdo, dũ Chri
ſtum apoſtoloſq; illius inſequuntur, in ſeipſos
ſententiam retorquebant, eadem videlicet
ipſi, quæ in parentibus damnabant agentes.
¶Profecto teſtificamini, q; conſentitis operi ,,
bus patrum veſtrorũ. Quoniã quidẽ ipſi eos ,,
occiderũt, vos autẽ ædificatis eorũ ſepulcra. ,,
Simulabant quidẽ ſe ob fauorẽ vulgi captan
dum, patrum ſuorum horrere perfidiã, me-
morias prophetarũ qui ab eis occiſi ſunt ma
gnifice ornando, ſed ipſo opere teſtificantur
quantũ paternæ nequitię conſentiant, domi-
num qui ab eiſdem prophetis eſt prænuncia
tus, iniuriis agẽdo. Vbi ſe pariter & filios ho
micidarum & ad ſuę damnationis augmẽtũ
ſcientes peccare declarant. Vnde recte ſubiun
gitur. ¶Propterea & ſapientia dei dixit. Mit- ,,
tam ad illos prophetas & apoſtolos, & ex illis ,,
occident & perſequentur. Sapientiam dei ſe ,,
ipſum dicit, ipſe eſt enim dei virtus & dei ſa- Sapientia dei Chriſtus.
pientia, ſicut apoſtolus docet. Deniq; in Mat
thęo ita habes. Ideo ecce ego mitto ad vos p-

Hæretiſ cos taxat. phetas,& ſapientes & ſcribas. Si autē eadē ſa-
pientia dei pphetas q̄ apoſtolos miſit, ceſſent
hæretici Chriſto ex virgine principiū dare,o
mittant alium legis & prophetarū, aliū noui
Prophetę qui. teſtamenti deum pręedicare,q̄uis ſępe etiā apo
ſtolica ſcriptura prophetas nō eos ſolum qui
futuram Chriſti incarnationē, ſed & eos qui
Apoſtolorum dignitas. ventura cęleſtis regni gaudia pręedicēt, appel
lat.Prophetę(inquit)duo aut tres dicant, &
cęteri diiudicent.Sed nequaq̄ hos crediderim
,, apoſtolis in catalogi ordine præferēdos. ¶Vt
,, inquiratur ſanguis omniū prophetarū qui ef
,, fuſus eſt a conſtitutione mundi a generatio-
,, ne iſta. Quęrif quomodo ſanguis omniū pro
Iudęi quō oīnes occiderint. phetarum atq; iuſtorū ab vna Iudæorū gene
ratione requiratur,cū & multi ſanctorū ſiue
ante incarnationē ſeu poſt mortē reſurrectio
nēq; ſaluatoris,ab aliis ſint nationibus inter-
empti, & ipſe domin⁹ Iudęis licet adclaman
tibus,a Romano tamē pręſide,Romaniſq; ſit
Generationes duę. militibus crucifixus.Sed moris eſt ſcriptura
rum,duas ſæpe generationes hominū, bono-
rum ſcilicet malorūq; cōputare, hoc eſt eorū
qui non ex ſanguinibus,neq; ex volūtate car
nis,neq; ex volūtate viri,ſed ex deo nati ſunt,
& eorū quibus dicitur, Vos ex patre diabolo
eſtis.Et alibi.Serpentes generatio viperarum.
,, ¶A ſanguine Abel vſq; ad ſanguinē Zacha-
,, rię, q periit inter altare & ædē. Quare a ſan-
Abel martyr prim⁹ guine Abel qui prim⁹ martyrium paſſus eſt
mirum non eſt,ſed quare vſq; ad ſanguinem
Zachariā partē bapt.alii intelligunt. Zacharię,quęrendū eſt,cū & multi poſt eum
vſq; ad natiuitatē Chriſti,& ipſo mox nato
innocentes in Bethleem pueri ſint ab hac ge
neratione perempti.Niſi forte qa Abel paſtor
ouium,Zacharias ſacerdos fuit,& hic in cam
po,ille in atrio tēpli necatus eſt, vtriuſq; gra
dus martyres,& laici ſcilicet & altaris officio
mancipati,ſub eorū voluit intimare vocabu-
,, lo.¶Vę vobis legiſperitis, quia tuliſtis clauē
,, ſcientię,ipſi non introiſtis, & eos qui introi-
,, bant prohibuiſtis. Clauis ſcientiæ,humilitas
Clauis ſcientiæ. Chriſti eſt,quam legiſperiti nec ipſi in lege &
prophetis intellegere,nec ab aliis intellegi vo
Intrare. lebant.Intrare eſt enim,nō eſſe contentū ſuper
ficie litterę,ſed vſq; ad intellegentię ſacratio-
ris arcana penetrare. Aliter. Omnis doctor q
auditores quos verbo ædificat exemplo ſcāda
lizat,nec ipſe regnū dei intrat, nec eos q pote
,, rant intrare permittit.¶Cū hęc ad illos dice
,, ret,cœperunt Phariſęi & legiſperiti grauiter
,, inſiſtere,& os ei⁹ opprimere de multis inſidiā
,, tes ei, & quęrētes aliqd capere de ore eius vt
,, accuſarēt eū.Q; vera perfidię,ſimulationis,&
impietatis ſuæ crimina audierint ipſi teſtan
tur,q tāto itonāte turbine nō ipſi reſipiſcere,
ſed doctorē veritatis inſidiis moliūt adgredi.

CAPVT.XII.

Vltis autē turbis concur- Cap.II.
rentibus ita vt ſe inuicē cō ,,
culcarent,cœpit dicere ad ,,
diſcipulos ſuos. Adtendi- ,,
te a fermento Phariſæorū ,,
qđ eſt hypocriſis. Ad hoc ,,
fermentum pertinēt oīnia Fermētū Phariſęorū.
quę recūbens apud Phariſęū ſuperius diſpu-
tauerat.De quo & apoſtolus pcipit.Itaq; epu
lemur,non in fermēto veteri neq; in fermēto
malitię & nequitię,ſed in azimis ſynceritatis
& veritatis.Nam ſicut modicū fermentū totā
farinę cui iniicif maſſam corrūpit,vniuerſam
q; mox conſperſionē ſuo ſapore cōmaculat,
ſic nimirum ſimulatio cuius ſemel animū im
buerit,tota virtutum ſynceritate & veritate
fraudabit.¶Nihil autē opertum eſt qđ nō re ,,
uelerur,neq; abſcōditū qđ nō ſciatur.Et quo ,,
mō in pręſenti ſęculo multorū diu latet hypo Reuelanda
criſis!Ergo de futuro tēpore intellegēdū,quā omnia in
do iudicabit deus occulta hominū. Nā ſicut futuro.
vnus amicorū beati Iob veriſſime dixit,Laus
impiorum breuis eſt,& gaudiū hypocritę ad
inſtar pūcti.Si aſcēderit vſq; ad cęlū ſuperbia
ei⁹,& caput ei⁹ nubes tetigerit, quaſi ſterqui
liniū i fine pdef.In fine inqt pdetur,q in princi
pio florere videbatur.Eſt ergo ſenſus. Adten
dite ne æmulemini ſimulatores, quia veniet
profecto tēpus,in quo & veſtra virtus omni
bus,& eorum reueletur hypocriſis.Verū qđ
ſequif, ¶Quoniā q̄ i tenebris dixiſtis in lumi ,,
ne dicenf, & qđ in aure locuti eſtis in cubicu ,,
lis,pdicabif in tectis.nō ſolū in futuro qñ cū ,,
cta cordiū abſcondita proferētur ad lucē, ſed
& in præſenti tēpore poteſt congruenter acci
pi.Quoniā quę inter tenebras quondā preſſu
rarum carcerūq; vmbras vel locuti vel paſſi
ſunt apoſtoli,nunc clarificata per orbē eccle-
ſia,lectis eorū actibus publice pręedicantur.Sa
ne qđ ait,Prędicabitur in tectis,iuxta morem
prouincię Palęſtinę loquitur,vbi ſolent in te
ctis reſidere.Non enim tecta noſtro more cul
minibus ſublimata,ſed plano ſchemate faciūt
ęqualia. Vnde lex pręcepit,vt q nouā domū
ædificaret,murum tecti poneret in gyro, ne
funderetur ibi ſanguis innoxius labente ali
quo & in præceps ruente. Et in templi con-
ſtructione legimus. Texit quoq; domum
laquearibus cedrinis, & ædificauit tabula-
tum ſuper omnem domum quinq; cubitis al
titudinis.Ergo pręedicabitur in tectis,cunctis
audiētibus palam dicetur.¶Dico autē vobis ,,

,, amicis meis ne terreamini ab his qui occidũt
,, corpus,& poſt hęc non habent amplius quid
,, faciant.Si perſecutores ſanctorũ occiſis corpo
Tyrãnoꝝ inſania. ribus non habent amplius quid contra illos
agãt,ergo ſuperuacua furiunt inſania q̃ mor
tua martyrum mẽbra feris auibuſq; diſcer-
penda proiiciũt,vel in auras extenuari,vel in
vndas ſolui,vel per flammas in cinerẽ faciunt
redigi,cum nequaq̃ omnipotentię dei quin
,, ea reſuſcitãdo viuificet obſiſtere poſſint.¶Ti
,, mete eum qui poſtq̃ occiderit habet poteſta-
,, tem mittere in gehennam.Quia duo ſunt ge
Perſecutores dupli ces. nera perſecutorũ,vnũ palam ſęuientiũ,alterũ
ficte fraudulenterq; blandientiũ,contra vtrũ
q; nos munire atq; inſtituere volens ſaluator
& ſupra ab hypocriſi Phariſęorũ attendere,
& hic a carnificũ cęde praecipit non timere,
quia videlicet poſt mortẽ nec horum crudeli
tas,nec illorum valeat ſimulatio durare.Dño
potius qui ſemper videat placendũ,dominum
qui ſemp punire vel liberare queat,eſſe timen
,, dum.¶Nonne quinq; paſſeres veneunt dipõ
,, dio,& vnus ex illis nõ eſt in obliuione coram
,, deo?Si minutiſſima inquit animalia & q̃ quo
Cura hominum deo. libet per aera ferũtur volatilia deus obliuiſci
non poteſt,vos qui ad imaginẽ facti eſtis crea
toris non debetis terreri ab iis qui occidunt
corpus,quia qui irrationabilia gubernat,ra-
Dipõdius. tionabilia curare non deſinit.Dipondius quo
quinq; paſſeres veneunt ideſt venduntur, ge
nus eſt ponderis leuiſſimi ex duobus aſſibus
compoſiti.Quęrit fortaſſe aliquis, quomodo
†bobus. dicat apoſtolꝰ.Nũquid de†bubꝰ cura eſt deo?
Cura beſtiarũ non eſt deo ſed ſcientia. cum vtiq; bos paſſere precioſior exiſtat . Sed
aliud cura,aliud vero eſt ſcientia. Deniq; nu-
merus capillorũ de quo cõſequẽter ait, ¶Sed
& capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.
Capilli quõ numerati. non in actu cõputationis ſed in facultate co
gnitionis accipitur.Non eñ ſollicitã deus cu
rę numerantis intendit excubiam,ſed cui co-
gnita ſunt omnia quaſi numerata ſunt oĩa.
Bene tamen numerata dicuntur,quia quę vo
lumus ſeruare numeramus. Vbi immenſam
dei erga homines oſtendit prouidentiã,& in
effabilem ſignat affectũ,q; nil noſtrum deum
lateat,& parua etiã ocioſaq; dicta eius ſciẽtiã
Reſurrectionis corporũ myſterium. non fugiant.Deridẽt intellegentiã eccleſiaſti
cam in hoc loco qui carnis reſurrectionem ne
gant,quaſi nos ipſam terrenã materiẽ q̃ diſce
dente anima fit cadauer,ita reſurrectione re-
parandam dicamus,vt ea quę dilabuntur &
in alias atq; alias aliarũ rerũ ſpecies formaſq;
vertuntur,q̃uis ad corpus redeant vnde di-
lapſa ſunt,ad eaſdẽ quoq; corporis partes vbi
fuerũt redire neceſſe ſit.Alioquin ſi capillis ca
pitis redit qd̃ tam crebra tonſura detraxit , ſi
vnguibus quod toties dempſit exſectio,immo
derata & indecens cogitãtibus & ideo reſur
rectionẽ carnis nõ credẽtibꝰ occurrit informo
ſitas. Sed quẽadmodũ ſi ſtatua cuiuſlibet ſolu Exẽplum
bilis metalli aut igne liqueſceret,aut cõtereret de ſtatua
in puluerẽ,aut cõfũderet̃ i maſſam,& eã vellet refuſa.
artifex rurſus ex illius materię quãtitate repa
rare,nihil intereſſet ad eiꝰ integritatẽ q̃ parti
cula materię cui mẽbro ſtatuę redderet̃,dũ tñ
totum ex quo cõſtituta fuerit reſumeret , ita
deus mirabiliter atq; ineffabiliter artifex, de
toto quo caro noſtra cõſtiterat,eã mirabili &
ineffabili celeritate reſtituet,nec aliquid atti
nebit ad eius redintegrationem vtrum capil
li ad capillos redeãt,& vngues ad vngues,an
quicquid eorũ perierat mutetur in carnẽ , &
in partes alias corporis reuocetur,curante ar
tificis prouidẽtia ne quid indecens fiat.¶No ,,
lite ergo timere.multis paſſeribꝰ pluris eſtis. ,,
Non plures eſtis,legendũ,qd̃ ad cõparationẽ Pluris nõ
numeri pertinet,ſed pluris eſtis.hoc eſt maio plures.
ris apud deũ meriti,dignitatis,& aeſtimatio-
nis,q̃ innumera paſſerum vel corpora vel ge
nera cõputamini.¶Dico autem vobis,omnis ,,
quicũq; confeſſus fuerit in me corã homini- ,,
bus,& filius hominis confitebitur†illũ coram †in illo.
angelis dei.Qui autem negauerit me coram ,,
hominibus, denegabitur corã angelis dei.Re ,,
ſpicit ad ſuperiora , vbi dictũ eſt operta quęli
bet & abſcondita eſſe reuelanda , concludens
hanc reuelationẽ non in vili quolibet concilia
bulo,ſed in conſpectu ſupernę ciuitatis ęterni
q; regis ac iudicis agendã. Et ne ex eo q; ait Negãtiũ
eos qui ſe negauerint eſſe denegãdos,vna cũ differẽtia
ctorum hoc eſt eorũ qui ſtudio & eorum qui
infirmitate vel ignorantia negant,cõditio pu
taretur,continuo ſubiecit.¶Et omnis q̃ dicit ,,
verbũ in filiũ hominis, remittetur illi. Ei aũt ,,
qui in ſpiritũ ſanctum blaſphemauerit, nõ re ,,
mittetur.Qui ſcãdalizatur carne mea me ho ,,
minem tñ arbitrans q; filius ſim fabri & fra-
tres habeam Iacobũ & Ioſeph & Iudam,& ho Fratres
mo vorator ac vini potator ſim,talis opinio domini.
atq; blaſphemia q̃q̃ culpa non careat erroris,
tamen habet veniã propter corporis vilitatẽ.
Qui aũt manifeſte intellegens opera dei cum
de virtute negare non poſſit,eadẽ ſtimulatus
inuidia calumniatur, & Chriſtũ deiq; verbũ
& opera ſpiritus ſancti dicit eſſe Beelzebub,
iſti nõ dimittetur neq; in pręſenti ſęculo neq;
in futuro.Nõ q; negemꝰ & ei ſi poenitẽtiam Irremiſſi
agere poſſit,poſſe dimitti ab eo q̃ vult omnes bile qd̃ &
hoies ſaluos fieri,& ad agnitionẽ veritatis ve quõ pec
nire,ſed q; ipſi iudici & largitori venię creden catum.

tes,q & ſe pœnitentiã ſemp accepturũ,& hãc
blaſphemiã nuſq̃ dicit eſſe remittendã,creda
mus hunc blaſphemũ exigentibus meritis ſi
cut nunq̃ ad remiſſioné,ita nec ad ipſos dignę
pœnitentię fructus eſſe peruẽturũ.Iuxta qđ
Ioannes euangeliſta de quibuſdã blaſphemiæ
ſuæ merito excęcatis veriſſime ſcripſit. Pro-
pterea non poterãt credere ,quia iterũ dixit
Eſaias excęcauit oculos eorum,& indurauit
eorũ cor,vt non videant oculis & intellegant
Blaſphe corde & conuertantur,& ſanem illos. Quidã
mia in ſpi ſane volũt illum dicere verbũ,vel blaſphema
ritũ ſan re in ſpiritum ſanctũ,qui vnitati eccleſiæ vbi
ctum. in ſancto ſpiritu ſit remiſſio peccatorũ,corde
impœnitenti reſiſtit,dicẽtes vnum eſſe ſuffu
gium ne ſit inremiſſibilis blaſphemia,cor im
pœnitẽs caueatur.Quorũ multis ſentẽtia ne
quaq̃ firma videtur, quia videlicet quiſquis
vnitati eccleſię corde impœnitenti reſiſtit, ſi-
ue ille Iudęus ſeu gentilis ſiue etiã hęreticus
ſit,poteſt vtiq; remiſſioné habere peccatorũ
in ſpiritu ſancto,ſi ad vnitaté eccleſiæ corde
pœnitenti refugerit.Sed dicunt q̃diu corde
impœnitẽti quis ſpiritui gratię reſiſtit,tãdiu
non habet remiſſioné.At illi obiiciunt hãc cõ
ditioné in cunctis conſtare criminibus.Quo
modo eñi q̃diu qs fornicationé, idololatriã,
adulterium,maſculorũ concubitũ,furtũ, cęte
raq; flagitia geſſerit,non habet hęreditaté in
regno Chriſti & dei : his vero criminibus ab
dicatis,poteſt ablui, ſanctificari, iuſtificari in
nomine domini noſtri Ieſu Chriſti & in ſpiri
tu dei noſtri:Ita inquiunt etiã impœnitens q̃
diu cor impœnitens habuerit,nõ poteſt habe
re veniam.Mox vero vt pœnituerit,conſeque
Impœni tur & veniã.Nulloq; diſcrimine impœnitẽtia
tentia. cæteris obligatior aut inremiſſibilior inueni
tur eſſe peccatis,quę in ſimilitudinem ſcelerũ
cæterorum vſq; ad pœnitentiã manens, mox
acta pœnitentia delebitur.Sola autẽ blaſphe-
mia in ſpiritũ ſanctũ,qua quiſq; in ſimilitudi
nem diaboli & angelorũ eius contra conſcien
tiam ſuam maieſtaté deitatis obpugnare non
trepidat,non habet remiſſioné in æternũ, ſed
reus erit ęterni delicti.Sicut euangeliſta Mar
cus euidenter exponit,qui poſito hoc domini
teſtimonio ſubiũxit atq; ait,Quoniã dicebãt
ſpiritum immundũ habet.Nam neq; hi q ſpi
ritum ſanctũ non eſſe,neq; qui hunc eſſe qui-
dem ſed deũ non eſſe,neq; qui hunc deũ qui
dem eſſe ſed patre filioq; minorem credũt &
confitentur,quia nõ inuidentia diabolica,ſed
humana ignorantia ducti faciunt , hoc inre-
miſſibilis blaſphemię crimine teneñ. Quapro
pter principes Iudęorũ & qui q; ſimilis inui

diæ peſte corrupti maieſtatem blaſphemant,
ſine fine peribunt.Lege beati Auguſtini librũ
primum de ſermone domini in monte . ¶Cũ ,,
autem inducent vos in ſynagogas,& ad ma- ,,
giſtratus & poteſtates.Supra eñi dixerat,Mit ,,
tam ad illos prophetas & apoſtolos,& ex illis
occident & perſequẽtur.¶Nolite ſolliciti eſſe ,,
qualiter aut quid reſpondeatis,aut quid dica ,,
tis. Spirit⁹ eñi ſanctus docebit vos in ipſa ho ,,
ra,quæ oporteat dicere.Cũ ergo pꝑter Chri ,,
ſtum ducimur ad iudices,volũtatem tãtum
noſtram pro Chriſto debemus offerre,cæterũ
ipſe Chriſtus qui in nobis habitat loquitur p
ſe,& ſpiritus ſancti in reſpondẽdo gratia mini
ſtrabitur.

AIt autem quidã ei de turba.Magiſter, Cap.LII.
dic fratri meo vt diuidat mecũ hære- ,,
ditatem.At ille dixit ei.Homo , qs me ,,
conſtituit iudicem,aut diuiſorem ſupra vos? ,,
Merito refutatur hic frater,qui magiſtro ſu Terrenorũ
pernę pacis vnitatiſq; gaudia cõmendanti,ter diuiſioné
renę diuiſionis vult ingerere moleſtiã, meri- nõ pcurat
to hominis vocabulo notatur.Cũ enim ſit in dominus.
ter vos inquit zelus & contentio,nõne carna Homines
les eſtis,nonne homines eſtis,& ſecundum ho qui dicẽdi.
minem ambulatis?Negatq; ſe dominus homi
num eſſe diuiſorem , ad quos & ſecũ & cum
angelis pacificandos venerat. Non eñi eſt de
us diſſenſionis,ſed pacis.Et multitudinis cre
dentium erat cor & anima vna, nec quiſq̃ eo
rum quę poſſidebant aliquid ſuum eſſe dice-
bat,ſed erant illis omnia communia.Solus au
tem fraternitatis diuiſor & auctor diſſenſio-
nis eſt ille,de quo ſupra dicitur.Et qui nõ col
ligit mecum diſpergit.Et de membris illius.
Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolaẽ
& domus ſupra domum cadit.¶Dixitq; ad il ,,
los.Videte & cauete ab omni auaritia,qa nõ ,,
in abundantia cuiuſq̃ vita eius eſt ex iis quæ ,,
poſſidet.Sicut ſupra dominus aduerſum blaſ ,,
phemos & hypocritas multa dixerat, ſic & Auaritię
hic ex occaſione huius ſtulti petitoris, aduer peſtis.
ſus auaritiæ peſtem qua plerīq; mortaliũ ſatis
ſuperq; laborant,& turbas & diſcipulos præ
ceptis pariter & exemplis munire ſatagit. Et
notandũ,ꝙ nõ ait Cauete ab auaritia,ſed ad
iunxit ab omni,quia nonnulla ſimpliciter ho-
minibus geri videntur,ſed internus arbiter
qua intẽtione fiant quia cernit,iudicat.Quis
enim cum fratre hęreditatem diuidi,adultos
in agro proprio fructus in horrea recondi pro
crimine deputaret?Sed ipſe eſt teſtis & iudex
vt ſcriptũ eſt. ¶Dixit aũt ſimilitudiné ad il- ,,
los,dicens.Hominis cuiuſdam diuitis vberes ,,
fruct⁹ ager attulit,& cogitabat intra ſe dicẽs. ,,

,, Quid faciam, ꝙ non habeo quo congregem
,, fruct⁹ meos? Et dixit. Hoc faciā, deſtruā hor
,, rea mea, & maiora faciam, & illuc congrega-
,, bo omnia q̄ nata ſunt mihi, & bona mea. Nō
Diuitis co- in eo reprehēditur iſte diues ꝙ terram colue
loni pecca- rit, ratosve ex ea fructus in horrea collegerit,
tum. ſed ꝙ omnem vitę ſuę fiduciā in ipſa abundā
tia rerum poſuerit, fructuſq; quos vberiores
ſolito terra protulit, ſuos fructus & ſua bona
computans, nō pauperibus erogare, iuxta im
perium domini dicētis, Qđ ſupereſt date elee
moſynam, ſed factis receptaculis maioribus,
ſuæ in futurum luxurię reſeruare ſtuduerit.
,, ¶Anima inquiens, habes multa poſita in an
,, nos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare.
Cui ſimile quid, in eccleſiaſtico legitur. Eſt q
locupletatur parce agendo, & eſt pars merce
dis illius in eo qđ dicit. Inueni requiē mihi, &
nunc māducabo de bonis meis ſolus. & neſcit
,, ꝙ tēpus p̄tereat, & relinquat oīa aliis. ¶Dixit
,, autem illi deus. Stulte hac nocte animā tuam
,, repetūt a te, quę autē paraſti, cuius erūt? Qui
multa tibi deliciarū tempora ſtultus in vita
promittebas, proxima hac nocte morte præ
reptus, aliis cōgregata relinques. Hęc deo ad
hominem dicere eſt, prauas eius machinatio
nes ſubita animaduerſione cōpeſcere. Aliter.
In nocte ablata eſt anima, quę in obſcuritate
eſt cordis ac miſera. In nocte ablata eſt, quę cō
ſiderationis lucem habere noluit, vt qđ pote-
rat pati pręuideret. Vnde bene diſcipulis fu
tura cogitātibus Paulus apoſtolus dicit. Vos
autem fratres non eſtis in tenebris, vt vos di-
es illa tanq̄ fur comprehēdat. Omnes eī̄ vos
filii lucis eſtis, & filii diei. Nō ſimus noctis, ne
q; tenebrarum. Dies enim exitus tanq̄ fur in
nocte cōprehendit, quando ſtultorū animas
,, futura non pręmeditātes eiicit. ¶Sic eſt q ſibi
,, theſaurizat, & non eſt in deum diues. Si is q
Theſauri- ſibi theſaurizat, & non eſt in deū diues, ſtult⁹
zans ſibi. eſt & in nocte rapiendus, ergo qui vult eſſe in
deum diues, nō ſibi theſaurizet, ſed pauperi-
bus poſſeſſa diſtribuat. Sic enim ſapiens, & fi
lius lucis eſſe merebitur. Vnde bene Pſalmi-
ſta cum de auaro quolibet diuite pręmiſiſſet,
Sed & fruſtra conturbať, theſaurizat & igno
rat cui cōgregabit ea. mox vbi cordis ſui the
ſaurum locaſſet, aperuit dicens. Et nunc quæ
eſt expectatio mea? nonne dominus, & ſubſtan
,, tia mea apud te eſt? ¶Dixitq; ad diſcipulos
,, ſuos. Ideo dico vobis, nolite ſolliciti eſſe animę
,, quid manducetis, neq; corpori quid veſtiami
,, ni. Qđ ait, Ideo dico, ad ſuperiora reſpicit. hoc
eſt, ideo temporalium ſollicitudinem vero, ne
cum diuitibus ſęculi, vobis theſaurizare con-
uincamini. Ergo qđ omnibus natura tribuit,
& iumētis, ac beſtiis, hominibus quoq; cōmu
ne eſt, huius cura penitus liberamur, ſed præ
cipitur nobis ne ſolliciti ſimus quid comeda-
mus. Et quia in ſudore vultus præparamus
nobis panem, labor exercendus eſt, ſollicitudo
tollenda. ¶Anima plus eſt q̄ eſca, & corpus ,,
q̄ veſtimentum. Ammonet, vt meminerimus ,,
multo amplius nobis deū dediſſe ꝙ nos fecit Anima
& cōpoſuit ex aīa & corpore, q̄ eſt alimētū ac pluris q̄
ꝙ tegumentū, vt intelligas eū qui dedit ani- corpus, &
mam, multo facilius eſcam eſſe daturū. Simili corpus q̄
ter eum qui corpus dedit, multo facilius da- veſtis.
turum eſſe veſtimentū. Quo loco quęri ſolet Cibus an
vtrum ad animā cibus iſte perueniat, cū ani ad animā
ma incorporea ſit, iſte autē cibus corporeus. p̄ueniat.
Sed animā hoc loco, pro iſta vita poſitam no Anima
uerimus, cuius retinaculū eſt alimentū iſtud pro vita.
corporeum. Secūdum hanc ſignificationē di-
ctum eſt etiā illud, Qui amat animā ſuā per
det illam. Qđ niſi de hac vita acceperim⁹, quā
oportet pro regno dei perdere, quod potuiſſe
martyres claruit, contrariū hoc pręceptū erit
illi ſententię, qua dictum eſt. Quid prodeſt ho
mini ſi vniuerſum mundū lucretur, animæ
autē ſuę detrimentū faciat? ¶Conſiderate cor ,,
uos, quia nō ſeminant, neq; metunt. Quibus ,,
non eſt cellariū, neq; horreum, & deus paſcit ,,
illos. Q; ſi volatilia abſq; cura & ærūnis dei ,,
aluntur prouidentia, quæ hodie ſunt & cras Hoīs pręs
non erunt, quorū anima mortalis eſt, & cum auib⁹ pręs
eſſe ceſſauerint ſemper nō erunt, quanto ma ſtantia.
gis homines quib⁹ ęternitas p̄mittiť, dei regū
tur imperio? ¶Quāto magis vos pluris eſtis
illis? Ideſt, carius vos valetis. Quia vtiq; ratio
nale animal ſicuti eſt homo, ſublimius ordina
tum eſt in rerum natura, q̄ irrationalia, ſi
cuti ſunt aues. ¶Quis autē veſtrū cogitando ,,
poteſt adiicere ad ſtaturam ſuā cubitū vnū? ,,
Si ergo neq; qđ minimū eſt poteſtis, quid de ,,
cęteris ſolliciti eſtis? Ideſt, cuius poteſtate atq; ,,
dominatu factum eſt vt ad hanc ſtaturā cor
pus veſtrum perduceretur, eius prouidētia
etiam veſtiri poteſt. Nō autē veſtra cura factū
eſſe, vt ad hanc ſtaturam veniret corpus ve-
ſtrum, ex hoc intelligi poteſt, ꝙ ſi curetis &
velitis adiicere vnum cubitū huic ſtaturę, nō
poteſtis. Illi ergo etiā tegendi corporis curā
relinquite, cuius videtis cura factū eſſe, vt tan
tę ſtaturę corpus habeatis. Si ergo (inquit) ne
q; qđ minimū eſt poteſtis. minimum enim eſt
hoc ſed deo corpora operari. Dan dū aūr erat
etiam documentū propter veſtitum, ſicut da
tum eſt propter alimētū. Itaq; ſequitur, & di
cit. ¶Conſiderate lilia quomodo creſcunt, ,,

,, non laborant, nõ nent.Sed iſta documẽta,nõ
ſicut allegorica diſcutienda ſunt, vt quæta-
mus qd ſignificent corui aut lilia.poſita ſunt
enim,vt de rebus minoribus maiora perſua-
,, derentur. ¶Dico autem vobis, nec Salomon
,, in oĩ gloria ſua veſtiebaꝛ ſicut vnũ ex iſtis.
Florũ decor. Et reuera,qd ſericum,quæ regum purpura,
quę pictura textricũ,poteſt floribus compara
ri?Quid ita rubet vt roſa?quid ita cãdet vt li
lium?Violę vero purpurã nullo ſuperari mu
rice,oculorum magis,q̃ ſermonum indicium
,, eſt. ¶Si autem fœnum qd hodie in agro eſt
,, & cras in clibanum mittitur,Deꝰ ſic veſtit,
,, quanto magis vos puſillæ fidei?Cras in ſcri-
Cras. pturis,futurum tempus intellegitur.dicen-
te Iacob.Et exaudiet me cras iuſtitia mea.Et
ĩ Samuelis phãtaſmate, Pythoniſſa loquiꝛ ad
,, Saulem.Cras eris mecum. ¶Et vos nolite q̃-
,, rere quid manducetis,aut quid bibatis. No-
tandum ꝙ non ait Nolite quętere vel ſollici-
ti eſſe de cibo,aut potu,autę indumẽto,ſed ex
preſſius,Quid(inquit) mãducetis,aut qd bi
batis.Et ſupra,Neqꝫ corpori quid veſtiamini.
Curioſitas in victu & veſtitu. Vbi mihi videnꝛ argui, qui ſpreto victu vel
veſtitu cõmuni,lautiora ſibi vel auſteriora p̃
iis cum quibus vitã ducunt alimenta vel in
,, dumenta requirũt. ¶Et nolite in ſublime tol
,, li.Prohibita ſollicitudine de alimẽtis,cõſequẽ
ter ne extollanꝛ ammonuit.Primo eñ hęc ad
neceſſitatem implendam homo quęrit.Cum
autem hæc abundauerint,incipit & ſuperbi-
re de talibꝰ. Tale eſt hoc,ac ſi ſe vulneratꝰ qs
iactet,quia habet multa emplaſtra in domo,
cum hoc illi bonum eſſet vt vulnera non ha
beret,& ne vno quidem indigeret emplaſtro.
,, ¶Hæc enim omnia,gentes mundi quærunt.
,, Pater autem veſter ſcit quoniam his indige-
,, tis.Verũtamen quęrite regnum dei, & hæc
,, omnia adiicientur vobis. Hic manifeſtiſſime
oſtendit,non hęc eſſe appetẽda, tanq̃ talia bo
na noſtra,vt propter ipſa debeamus benefa-
cere ſiquid facimus,ſed tamẽ eſſe neceſſaria.
Quid eñ interſit ĩter bonũ qd appetẽdũ eſt,
& neceſſariũ qd ſumẽdũ eſt,hac ſententia de
clarauit cum ait.Verũtamẽ q̃rite regnũ dei,
Regnum dei. & hęc oĩa adiicienꝛ vobis.Regnũ ergo dei,bo
nũ noſtrũ eſt, et hoc appetẽdũ, & ibi finis cõ
ſtituendus,propter qd oĩa faciamus quęcũqꝫ
facimus.Sed quia in hac vita militamꝰ vt ad
illud regnũ puenire poſſimus,q̃ vita ſine his
neceſſariis agi nõ poteſt,adiicienꝛ hæc vobis
Adiiciũꝛ iuſtis neceſſaria. (inquit)ſed vos regnũ dei q̃rite. Qui eñ nõ
ait dabuntur ſed adiicientur,profecto indicat
aliud eſſe qd principaliter daꝛ, aliud qd ſup-
addiꝛ.Quia nobis in intentione æternitas,in
vſu vero temporalitas eſſe debet, & illud da-
tur,& hoc nimirum ex abundanti ſupaddiꝛ.

NOlite timere puſillus grex,quia cõpla- Ca.LIII.
cuit pſi vſo dare vobis regnũ. Puſillũ ,,
gregẽ electorũ,vel ob cõparationẽ ma- Grex puſillus electoꝝ.
ioris numeri et proborum,vel potius ob hu-
militatis deuotionem nominat.Quia videli-
cet eccleſiam ſuam quantalibet numeroſita-
te iam dilatatã tamen vſqꝫ ad finẽ mundi hu
militate vult creſcere,& ad ꝓmiſſum regnũ
humilitate puenire.Ideoqꝫ eius labores blãde
cõſolatꝰ,quã regnũ dei tãtũ q̃rere pcipit,eidẽ
regnũ a patre dãdũ cõplacita benignitate p-
mittit. ¶Vẽdite q̃ poſſidetis & date eleemoſy ,,
nam.Nolite(inquit) timere ne ꝓpter regnũ ,,
dei militantibus huiꝰ vitæ neceſſaria deſint, Vẽdẽtes ſua in eleemoſynam digni.
q̃etiã poſſeſſa ꝓpter eleemoſynã vẽdite.Qd
tũc digne fit,qñ quis ſemel p dño ſuis oĩbus
ſpretis nihilominꝰ poſt hęc labore manuũ vñ
& victũ trãſigere & eleemoſynã dare queat
operatur.Vñ gloriatur Apoſtolus dicẽs.Ar
gẽtũ,aut aurũ,aut veſtẽ nulliꝰ cõcupiui ipſi
ſcitis,qñ ad ea q̃ mihi opꝰ erãt,& his q mecũ
ſunt,miniſtrauerũt manus iſtę.Oĩa oſtẽdi vo
bis qñ ſic laborãtes oportet ſuſcipe infirmos.
¶Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt. ,,
Eleemoſynas videlicet operãdo, q̃rũ merces
in ęternũ maneat.Vbi nõ hoc pceptũ eſſe pu Pecuniã rẽſeruare licet.
tãdũ eſt,vt nil pecuniæ reſeruet a ſanctis vel
ſuis.ſ.vel pauperũ vſibus ſuggerẽdę,cũ & ipe
dñs cui miniſtrabant angeli,tñ ad informan-
dã eccleſiã ſuã loculos habuiſſe legaꝛ,& a fide Loculi dñi
libꝰ oblata cõſeruãs,& ſuoꝝ neceſſitatibꝰ aliiſ
qꝫ indigẽtibꝰ tribuẽs,ſed ne deo ꝓpter iſta ſer
uiaꝛ,& ob iopię timorẽ iuſtitia deſeraꝛ. ¶The ,,
ſaurũ nõ deficiẽtẽ in cęlis,quo fur non adpro ,,
piat,neqꝫ tinea corrũpit. Siue ſimpliciter ac- ,,
cipiẽdũ ꝙ pecunia ſeruata deficiat, vel videli Pecunia perit.
cet a fure theſauris erepta,vel ĩ theſauris ipſa
ſui fragilitate fœdata, data aũt p Chriſto p
ennẽ miſericordię fructũ cõferat in cælis,ſeu
certe ita intellegẽdũ ꝙ theſaurus boni operis
ſi cõmodi terreſtris occaſione cõdaꝛ,facile co
ruptꝰ intereat,at ſi cęleſti ſolũ intẽtione cõge
raꝛ,nõ exteriꝰ hominũ fauore,nõ intus inanis
glorię valeat labe maculari.Fur eñ deforis ra Fur.
pit,tinea ſcindit interiꝰ. Fur abſtulit diuitias Tinea.
eorũ de qbꝰ dñs ait.Receperũt mercedẽ ſuã.
Tinea corrupit veſtes eoꝝ,quos Pſalmiſta re
darguẽs ait. Qm̃ deꝰ diſſipat oſſa hoim ſibi
placẽtiũ.Oſſa.n.virtutũ robur appellat. ¶Vbi Oſſa.
eñ theſaurꝰ veſter ẽ,ibi & cor vrm erit.Hoc ,,
nõ ſolũ de pecunia,ſed & de cunctis †paſſioni †poſſeſſionibus.
bus ſentiendum eſt.Guloſi deus vẽter eſt.Ibi
ergo habet cor vbi & theſaurum.Luxurioſi
theſauri epulę ſunt, laſciui ludicra, amato-
ris libido. Huic ſeruit vnuſquiſqꝫ a quo

,, vincitur.¶Sint lumbi veſtri præcincti,& lu-
,, cernę ardentes,& reliqua.Quia multos oſten
derat vel in totũ ſęculo ſubditos,vel ſęcularis
intuitu commodi dño ſeruientes,pulchre bre
Lumbos p̄ uiterq; ſuos docet & lumbos præcingere pro
cingere. pter continentiam ab amore rerum ſæcula-
rium,& lucernas ardẽtes habere,vt hoc ipſũ
vero fine & recta intentione faciant.Aliter lũ
bos præcingimus,cum carnis luxuriam p cõ
Lucernas tinentiã coarctamus.Lucernas autẽ ardentes
tenere. in manibus tenemus,cũ per bona opera proxi
mis noſtris lucis exempla monſtramus.Redẽ
ptori etenim noſtro vnum ſine altero place-
re nequaq̃ poteſt,ſi aut is q bona agit adhuc
luxuriæ inquinamenta non deſerit,aut is qui
caſtitate pręminet,necdum ſe per bona opera
exercet. Sed & ſi vtrũq; agitur,reſtat vt quiſ
quis ille eſt ſpe ad ſupernam patriã tendat,ne
quaq̃ ſe a vitiis pro mundi huiꝰ honeſtate cõ
tineat, ſed totam ſpem in redemptoris ſui ad
uentu conſtituat. Vnde & protinus ſubdit.
,, ¶Et vos ſimiles hominibus expectantibus do
,, minũ ſuũ quãdo reuertatur a nuptiis.Ad nu
Ad nupti ptias quippe dominus abiit,quia reſurgens a
as abiit do mortuis aſcendens in cælum ſupernã ſibi an
minus. gelorũ multitudinẽ nouus homo copulauit.
Qui tũc reuertiẽ, cum nobis iam per iudiciũ
manifeſtatur.Bene autẽ de ſeruis expectanti
,, bus ſubditur. ¶Vt cum venerit & pulſaue-
,, rit confeſtim aperiant ei. Venit quippe cũ ad
Venit dñs iudicium properat.pulſat vero cũ iã p ægri-
tudinis moleſtias eſſe mortem vicinam deſi-
gnat.Cui cõfeſtim aperimus ſi hunc cũ amo
re ſuſcipimus. Aperire etenĩ iudici pulſanti
non vult qui exire de corpore trepidat,& vi-
dere eum quem contempſiſſe ſe meminit iu-
dicem formidat.Qui autem de ſua ſpe & ope
ratione ſecurus eſt,pulſanti confeſtim aperit,
qa lętus iudicem ſuſtinet,& cũ tẽpus propin
quæ mortis agnouerit,de gloria retributio-
,, nis hilareſcit. Vnde & protinus ſubdiẽ.¶Bea
,, ti ſerui illi quos cum venerit dñs, inuenerit
,, vigilantes. Vigilat qui ad aſpectũ veri lumi-
Vigilet qs nis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui
ſeruat operando,qđ credidit. Vigilat,qui a ſe
corporis & neglegentiæ tenebras repellit.Hic
etenim Paulus dicit.Euigilate iuſti,& nolite
peccare.Hinc rurſus ait.Hora eſt iam nos de
ſomno ſurgere.Sed veniens dñs quid vigilã-
,, tibus ſeruis exhibeat,audiamus.¶Amen di-
,, co vobis,ꝙ præcinget ſe,& faciet illos diſcũ-
,, bere,& tranſiẽs miniſtrabit illis.Præcingit ſe
ideſt ad retributionẽ pręparat:facit illos diſcũ
Diſcũbere bere,ideſt in ęterna quiete refoueri. Diſcũbe-
re quippe noſtrũ, in regno quieſcere eſt.Vn-

de rurſum dñs dicit, Venient & recumbent
cum Abraham,& Iſaac,& Iacob.Tranſiẽs au Tranſiẽs
tem dñs miniſtrat,quia lucis ſuę inluſtratio- miniſtrat
ne nos ſatiat.Tranſir vero dictum eſt de iudi dominus
cio ad regnũ redit. Vel certe dñs nobis poſt
iudicium tranſit,quia ab humanitatis forma
in diuinitatis ſuę contemplatione nos eleuat.
Et trãſire eius eſt in claritatis ſuæ ſpeculatio
nem nos ducere,cum eum quem in humani
tate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate
poſt iudicium videmus.¶Et ſi venerit in ſe- ,,
cunda vigilia,& ſi in tertia vigilia venerit,& ,,
ita inuenerit,beati ſunt ſerui illi.Prima vigi- ,,
lia primęuum tempus eſt,ideſt pueritia.Secũ Vigiliæ
da adoleſcentia vel iuuẽtus. Quę auctorita- tres.
te ſacri eloquii vnum ſunt dicentis.Lętare iu
uenis in adoleſcentia tua.Tertia autem ſene
ctus accipitur.Qui ergo vigilare in prima vi
gilia noluit,cuſtodiat vel ſecundam,vt q cõ- Vel pro
uerti a prauitatibus ſuis in pueritia neglexit ſaltem.
ad vias vitæ ſaltem in tempore iuuentutis
euigilet.Et qui vigilare in ſecũda vigilia no-
luit,tertiæ vigiliæ remedia non amittat, vt
qui & in iuuentute ad vias vitę nõ euigilat,
ſaltem in ſenectute reſipiſcat. Ad excutiẽdã
vero mẽtis noſtrę deſidiã etiam exteriora da-
mna per ſimilitudinem deducuntur, vt per
hæc animꝰ ad ſui cuſtodiam ſuſciteẽ. Nam
dicitur.¶Hoc autem ſcitote,quoniam ſi ſci- ,,
ret paterfamilias, qua hora fur veniret,vigi- ,,
laret vtiq; & non fineret perfodi domum ſu ,,
am.Ex qua præmiſſa ſimilitudine etiã exhor ,,
tatio ſubinfertur cum dicitur.¶Et vos eſtote ,,
parati quia qua hora non putatis filius homi ,,
nis venit.Neſciẽte enim patrefamilias fur do ,,
mum perfodit,quia dum a ſui cuſtodia ſpiri
tus dormit, improuiſa mors veniens carnis
noſtrę habitaculum inrumpit,& eum quem
dominum domus, inuenerit dormientem,ne
cat,quia cum ventura damna ſpiritus mini-
me præuidet,hunc mors ad ſupplicium ne-
ſcientem rapit.Furi autem reſiſteret ſi vigila
ret,qa aduẽtũ iudicis qui occulte aĩam rapit
p̃cauens,ei pœnitẽdo occurreret ne impœni
tẽs periret. Horã vero vltimã dñs noſter id-
circo nobis voluit eẽ incognitã,vt ſemp poſ-
ſit eẽ ſuſpecta, vt dũ illã p̃uidere nõ poſſumꝰ
ad illã ſine intermiſſione p̃paremur.¶Ait au ,,
tẽ ei Petrus.Dñe ad nos dicis hãc parabolam ,,
an & ad oẽs? Duo qdẽ dñs præmiſſa parabo- ,,
la monuerat & ſe videlicet ſubito venturũ,&
illos eũ paratos expectare debere: ſed de quo
horũ,an de vtroq; Petrꝰ interrogauerit,quosve Petrus de
ſibi ſociiſq; ſuis cõparauerit,cũ ait, Ad nos di qbꝰ inter
cis,an & ad oẽs? non facile patet.Et qdẽ in eo rogauerit

†Chriſtia nos fideles & infideles.

qđ ait. Nos et omnes, non alios q̄ vel apoſto los apoſtolorũq; ſiles & cęteros †fideles, vel eos q viritim moriẽtes cotidie ſui iudicis ad uẽtũ volentes nolẽteſq; ſuſcipiũt, & eos qui veniente vniuerſali iudicio viui ſunt in car ne reperiẽdi, ſignificare putãd⁹ eſt. Sed mi rũ ſi beat⁹ Petrus dubitauit, vel oĩbus q ve lint ſobrie & iuſte & pie viuẽdũ, expectãtib⁹ beatã ſpem & aduentũ gloriæ magni dei, q vult oẽs hoĩes ſaluos fieri, vel ſopinatum & ſinguloꝝ, & omniũ, & magnoꝝ & puſillorũ & fideliũ, & infidelium futurũ eſſe iudiciũ. Vnde reſtat intellegi his iam bene cognitis ea magis q̄ neſcire forte poterat quęſitu di gna duxiſſe, videlicet ſi ſublimia illa vitę cę leſtis inſtituta, qbus poſſeſſa vendere, ſaccu los q non veteraſcerent facere, theſaurũ cæ lo cõdere, lumbis p̃cinctis lucerniſq; ardenti bus vigilare, & dñm expectare p̃ceperat, ad apoſtolos ſolũ ſimileſq; illoꝝ an & ad oẽs q ſaluãdi ſint ptineãt. Qui ſenſus eẽ q̃rẽtis ex
,, ipſa (ni fallor) dñi reſponſiõe declaraƭ. ℂDi
,, xit aũt dñs. Quis putas ẽ fidelis diſpẽſator
,, & prudens, quem cõſtituit dñs ſup familiã
,, ſuam? Reſpondens ad interrogata Saluator,

Iudiciũ cũctis ad futurum

primo docet iudiciũ cunctis adfuturũ, ſin guloſq; iuxta meritũ operis ac ſenſus ſui ca pacitatem, p̃mia vel tormẽta nacturos. De inde qđ maxime q̃ſierat, gratiam virtutum quã mundo attulerit, a ſingulis quãtũ poſ ſint oſtendit eſſe ſectandã, Ignẽ (inq̃t) veni mittere in terrã, & qd volo niſi vt accẽdaƭ?

Interrogatio difficultatẽ nõ impoſſibilitatẽ arguit.

Sane qđ ait, qs putas eſt, difficultatẽ non im poſſibilitatẽ p̃ficiẽdę virtutis inſinuat, quo mõ Pſalmiſta. Quis ſapiẽs & cuſtodiet hęc? non neminem ſed rarũ ſignificat. Nam alibi idem verbũ nõ pro difficili, ſed p impoſſibi li poſuit. Deus qs ſilis erit tibi? ideſt nullus.
,, Tu eñ ſolus altiſſimus, ſup omnẽ terram.
,, ℂVt det illis in tempore tritici menſuram.

Menſura tritici.

Per menſurã tritici, exprimiƭ modus verbi, Alta etenim quęq; debent multis audienti bus contegi, & vix paucis aperiri, ne cum an guſto cordi incapabile aliquid tribuiƭ, extra fundaƭ. Hinc Moyſes a ſecreto dei exiens, co ruſcantẽ faciem coram populo velat, quia nimirũ turbis claritatis intimę arcana nõ in dicat. Pro qualitate igiƭ audiẽtiũ formari de bet ſermo doctorũ, vt & ad ſua ſingulis con gruat, & tamen a cõmunis ædificationis ar
,, te nunq̄ recedat. ℂBeatus ille ſeruus, quem
,, cum venerit dñs inuenerit ita faciẽtem. Ve
,, re dico vobis, quia ſup omnia quæ poſſidet,
,, conſtituet eum. Quanta inter bonos audito res & bonos doctores meritorum diſtantia,

Meritoꝝ & premiorũ ęq̄lis diſtãtia.

tanta eſt & pręmiorum. Hos enim aduenięs cum vigilãtes inuenerit faciet diſcumbere, & trãſiẽs miniſtrabit eis. Illos aũt cũ verbi annonã familiæ ſibi creditę fideliter prudẽ terq; diſpenſantes inuenerit, ſupra oĩa quæ poſſidet conſtituet, ideſt ſupra omnia cæle ſtis regni gaudia: non vtiq; vt horũ ſoli do minũ teneant, ſed vt eorum abundanti⁹ cæ teris ſanctis æterna poſſeſſione fruanƭ. Qui enim docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplẽdor firmamenti, & qui ad iuſtitiã erudiunt mul tos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et Apoſtolus ait. Qui bene pręſunt preſbyte ri duplici honore digni habeanƭ, maxime q laborant in verbo & in doctrina. ℂQ; ſi di ,,
xerit ſeruus ille in corde ſuo, morã facit do ,,
minus meus venire, & cœperit p̃cutere pue ,,
ros & ancillas, & edere & bibere & inebriari. ,,
Sicut in vno fideli diſpenſatore totus bono rum rectorũ quomodo vel viuat vel remu neretur ordo doceƭ, ſic & ĩ hoc nequiſſimo ſeruo cunctorum præſulum malorũ dãnan dum pariter opus & damnatio narratur ę terna, qui neglecto dñi timore non mõ ipſi luxuriæ vacant, ſed & ſubditos iniuriis ſti

Typice.

mulãt. Q̃uis & typice poſſit intellegi pue ros & ancillas percutere, corda infirmorum nec adhuc fide, ſpe, & charitate ſolidatorũ oſtenſo prauæ op̃ationis aut locutionis exẽ plo vitiare. Edere aũt, bibere, et inebriari, cũ ctis facinoribus & ſæculi inlecebris quæ mẽ tem demẽtent, & errare faciãt occupari. No ta ſane inter vitia ſerui mali adſcriptum, q tardum dñi ſui reditum putauerit, non au tem inter boni virtutes adnũeratũ q hunc citũ ſperauerit, ſed tantũ q ad iuſſionem dñi quandocũq; venturi conſeruis in tem pore tritici mẽſuram dederit, hoc eſt vel ſer monis diuini, vel exempli ſui regulã mon ſtrauerit. Quinetiã quoſdam bonos ſeruos legimus ab apoſtolo caſtigatos, q tremẽtes atq; anxii crederent inſtare diẽ dñi, quẽ ipſe

Diem dñi neſcire re, æquanimiter feras.

inopinatũ p̃miſerit eſſe vẽturũ. Vñ optimũ eſſe p̃baƭ, q̃q̄ magnopere ſi liceat cupiamus ſcire quando veniat deſideratus cunctis gẽ tibus, æquanimiter tamen nos neſcire quæ ſcire non liceat, tantum in exemplum boni ſerui ſiue prope ſeu procul ſit paratos expe ctare & diligere aduẽtum eius. ℂVeniet do ,,
minus ſerui illius in die qua non ſperat, et ,,
hora qua neſcit, et diuidet eum, parteq; ei⁹ ,,
cum infidelibus ponet. Diuidet eum nõ glã ,,

Diuiſio iniuſtorum a iuſtis.

dio deſecãdo ſed a fideliũ cõſortio ſegregã do, et eis q nũq̄ vel ad fidẽ ptinuerãt ſociã do, qa q ſuoꝝ, et maxĩe domeſticoꝝ curã nõ

habet,fidem negauit , & eſt infideli deterior,
» vt Apoſtolus ait. ℭIlle autem ſeruus qui co-
» gnouit voluntatem domini ſui, & non præ-
» parauit,& non fecit ſecundum voluntatē eiꝰ,
» vapulabit multis.Multi hanc ſententiam ma
le intellegentes,nolunt ſcire quid faciant,& q̄
ſi minus ſe vapulaturos exiſtimant ſi neſciāt
quid operari debuerant . Sed aliud eſt neſciſ-
ſe,aliud eſt ſcire noluiſſe.Neſcit nanq;,qui ad
prehendere volet & non valet.qui autem vt
neſciat,aurem a voce veritatis auertit,iſte nō
» neſciens ſed contēptor addicitur. ℭQui autē
» non cognouit & fecit digna plagis,vapulabit
» paucis,Om̄i autem cui multum datum eſt,
» multum quæretur ab eo. Et cui commenda-
» uerunt multū.plus petunt ab eo.Quare poſt
q̄ dixit Cui multū datum eſt,adiecit, Et cui
commendauerunt multum ! ſubaudis diui-
na iudicia.Niſi forte per hoc vtrūq; fidelium
ordinem,& rectorum videlicet & ſubditorū
voluit intimare,quia multū ſæpe datur etiā,
quibuſq; priuatis,quibus & cognitio domini
cę voluntatis & exſequendi quę cognoſcunt
facultas impendit.Multum aūt commendat
ei,cui cū ſua ſalute dominici quoq; gregis pa
ſcendi cura committitur.Itaq; potentes potē
ter tormenta patiuntur,& fortioribus fortior
inſtat cruciatio,hoc eſt maiori gratia dona-
tos ſi deliquerint maior vindicta ſequet.Mitiſ
ſima autem omnium pœna erit eorū,qui prę
ter peccatū qđ originale traxerunt,nullū inſu
per addiderunt.& in cæteris,quę addiderūt,
tanto quiſq; ibi tolerabiliorem habebit dāna
tionem,quāto hic minorē habuerit īiquitatē.

Ignorātia non excuſans.

Rectorų & ſubditorū officium.

Ca.LIIII.

» IGnem veni mittere in terrā,& qđ volo ni
ſi accendatur!Hęc ad interrogationē bea-
ti Petri ſciſcitātis an arctioris vitæ ſtatus
ſit ab oībus expetendus,ſpecialiter ſnīa reſ. ō
det.Ignem quippe dicit ſpūs ſancti feruorem,
qui ſecreta cordis inluminans cōtinuis moti-
bus ad ſupna puocat,vitia cōcupiſcētię car-
nalis quaſi ſpinas tribuloſq; cōburit,aurea do
minicæ domus vaſa probādo meliorat,et li-
gna,fœnum,ſtipulāq; cōſumit,q mox in ter-
ram miſſus illas centum viginti quas in arce
Sion repperit lucernas ītima ſui luminis aſpe
ſione fœtauit.De quibꝰ ſupra cū diceret,Sint
lumbi veſtri p̄cincti,addidit, Et lucernę ardē
tes.Quęris ergo(inqt)verū oēs moneā lum-
bis accinctis & lucernis ardētibꝰ dn̄i aduentū
p̄ſtolari:ſed q ob hoc ſolū de ſinu patris exi-
ui & veni in mundū vt hoīes a terrenis cupi
ditatibus in cæleſtia deſideria ſuccendā,quid
puras volo aliud q̄ vt huiꝰ incēdii iubar cū-
ctas mundi plagas inluſtret,huiꝰ flamma de

Ignē veni mittere.

uotionis vſq; ad finem ſæculi fidelium ſemp
augeſcat in corde,neq; vllo infideliū vel flu-
ctuum extinguatur incurſu vel flatuū ! ℭBa »
ptiſma autem habeo baptizari.Sanguinis(in »
quit)proprii tinctione prius habeo perfundi,
& ſic corda credentiū ſpūs igne quo terrena
omnia ſimul & animam ſuam deſpicere imo
odire queant,inflāmate. Nō em̄ erat ſpiritus
datus,quia Ieſus nondum fuerat glorificatꝰ,
hoc eſt victoria paſſionis.De qua alibi. Pote-
ſtis(inquit)bibere calicem quē ego bibo , aut
baptiſmum quo ego baptizor baptizari! ℭEt »
quomodo coarctor vſquedum perficiat!Qui »
dam codices habēt,Et quomodo angor.Tāta
itaq; dn̄i dignatio eſt,vt infundendę nobis de
uotionis,& conſummandę perfectionis in no
bis,& maturādę pro nobis ſtudium paſſionis
ſibi ineſſe teſtet,qui cum in ſe nihil habuerit
qđ doleret,noſtris tamē angebatur ſiue coar-
ctabatur ęrumnis,& ſub tēpore paſſiōis mœ
ſtitiā p̄tēdebat,quā non ex metu mortis ſuę,
ſed ex mora noſtrę redēptiōis adſumpſerat.iu
xta qđ ait. Et quō angor vſquedum p̄ficiat!
Vtiq; qui vſq; ad p̄fectionē angit,de p̄fectiōe
ſecurus eſt. ℭPutatis quia pacē veni dare in »
terram!non dico vobis ſed ſeparationē.Quo- »
mō poſt baptiſma ſuę paſſionis, poſt ignis ſpi
ritalis aduētū,terra ſit arſura declarat.Siqui
dem ad fidē Chriſti totus orbis cōtra ſe diui
ſus eſt,vnaquęq; domꝰ & infideles habuit &
credētes,& p̄pterea bellū miſſum eſt bonū,vt
rūperet pax mala.Qđ & Eſaias ſub typo Ae-
gypti p̄phetice p̄cinuit dicens. Ecce dn̄s aſcē
det ſuper nubē leuē,& ingrediet Aegyptū,&
mouebunt ſimulacra Aegypti a facie eius,&
cor Aegypti tabeſcet ī medio eiꝰ, & cōcurre
re faciā Aegyptios aduerſus Aegyptios.his
videlicet cōtra fidē,illis pro fide dimicantibꝰ.
ℭErunt em̄ ex hoc quinq; in domo vna diui »
ſi,tres ī duo,& duo ī tres diuident.In duo & »
in tres,cōtra duo & contra tres ſignificat.Et
notādū quō quinq; diuiſos dicat , cū videat
ſex pſonarū ſubiecīſſe vocabula,patris.ſ.& fi-
lii,matris & filiæ,ſocrus & nurꝰ. Intellegēdū
q; eādē ſocrus,quā matris noīe deſignatā,qa
q̄ mater eſt filii,ipſa & ſocrus eſt vxoris eius,
ideoq; illa ipſa & in filiā ſuā & in nurū dicit
eſſe diuiſa.Quas ſiq diuiſiones etiam allegori
ce quærat interpretari, tres in duo & duo in
tres diuidunt,qa boni malis & mali bonis ſen
tiūt atq; agūt aduerſa. Tria nāq; ad eos q fi-
dem ſummæ trinitatis ſeruant,pertinere ne-
mo qui dubitet.Duo quoq; illis congruere
qui a fidei vnitate diſſentiunt,& multis ſcri-
pturarum locis , & ibi maxime probatur, q;

Baptiſma quo Chriſtus baptizari habuit.

Chriſti in noſtram ſalutē ſtudium.

Separatio quā dedit dominus.

Quinq; de ſex.

& immunda in arca animalia ſub hoc nu-
mero retinenẗ,& ſola in Geneſi ſecundi diei
» opera viſa a deo ꝗa bona ſit nõ dicit.¶Pater
» in filium,& filius in patrem ſuum.Pater hic
Pater diabolus. diabolus eſt,cuius aliqñ filii non illo creante
ſed nobis imitantibus eramus,dicente dño.
Vos ex patre diabolo eſtis. Sed poſtq̃ vocẽ
monẽtis audiuimus,Obliuiſcere populum
tuũ,& domũ patris tui,venit ignis ille,ideſt
gratia ſpiritalis ſeparauit nos abinuicẽ,oſtẽ
dit alterũ patrẽ,cui diceremꝰ, Pater noſter
» qui es in cælis.¶Mater in filiã & filia in ma
» trẽ.Mater ſynagoga,filia eſt eccleſia primi-
Mater. Filia. tiua,quæ & eam de qua genꝰ duxit ſynago
gam fidei perſecutricẽ ſuſtinuit,& ipſa eidẽ
» ſynagogę fidei veritate cõtradixit.¶Socrus
» in nurũ ſuam,& nurus in ſocrũ ſuã.Socrus
Socrus. Nurus. ſynagoga,nurus eſt eccleſia de gentibus,ꝗa
ſponſus eccleſiæ Chriſtus filius eſt ſynago-
gæ,dicente Apoſtolo. Quorũ patres & ex q
bus Chriſtus ſecundum carnẽ. Socrus igiẗ
ideſt mater ſpõſi,& in nurũ ſicut ṕdiximus
ſuam,& in filiam diuiſa eſt,ꝗa ſynagoga car
nalis ſiue de circũciſione,ſeu de ṗputio cre-
dentes perſequi non ceſſat.Sed & ipſæ in ſo
crum matremq; ſunt diuiſæ,nolentes circũ
ciſionem recipere carnalem,vt actus Apoſto
» lorum docẽt.¶Dicebat autem & ad turbas.
» Cum videritis nubem orientem ab occaſu,
» ſtatim diciẗ,nubes venit,& ita fit.Et cũ au
» ſtrum flantem,dicitis quia æſtus erit,& fit.
Nubes ab oriẽte. Nubem orientem ab occaſu, carnem ſuam
a morte reſurgentẽ ſignificat.Ex illo enĩ oĩ-
bus terris imber euangelicæ ṕdicationis in
fuſus eſt.Auſtrum flantem ante ęſtus,tribu
» lationes leniores ante iudiciũ.¶Hypocritæ,
» faciem terræ & cæli noſtis ꝓbare.Hoc autẽ
» tempus quomodo non probatis?Quid nũ-
be & auſtro myſtice deſigneẗ,præoccupan-
do perſtrinximus.Sed & ad litteram mani-
feſtus eſt ſenſus,ꝗa q ex elementorũ immu-
tatione ſtatum aurarum quia voluerũt fa-
Aduentꝰ dñi notitia. cillime pręnoſcere potuerunt,poſſent etiã ſi
vellent hoc tempus,hoc eſt vel primi vel ſe
cundi dominici aduentus (Nam de vtroq;
nõnulla præmiſerat) ex dictis intellegere ꝓ
phetarũ,qui hoc vtrũq; manifeſtiſſimis vel
indiciis rerum vel annorum præſignauere
curriculis. Et ne qui de turba ſibi forte de ĩ
peritia blandirẽtur, & ſe idiotas ac prophe-
ticæ lectionis ignaros temporũ curſum pro
bare non poſſe cauſarentur, vigilanter adiũ
» git. ¶Quid autem & a vobiſipſis non iudi
» catis qđ iuſtum eſt? Oſtẽdens eos vtpote ra
tionalem creaturam,& ſi litteras neſciant,

naturali tamen ingenio poſſe dinoſcere,vel Chriſti &
eum qui opera in ſe,quę nemo alius,feciſſet aduentus
ſupra hominem intellegendum,& ideo deũ eius proba
eſſe credendum,vel poſt tot ſæculi huius in tio.
iuſtitias iuſtum creatoris iudicium eſſe ven
turum.Nemo igitur ex eo qđ ſupradictum
eſt,ſeruum neſcientem dñi voluntatem va-
pulare paucis,inter peccandum de remedio
neſciendi præſumat.Qui vt alia taceã,ex eo
ipſo ꝙ homo eſt,nec mala q̃ caueat,nec bo-
na poteſt ignorare q̃ appetat.¶Cũ autem va »
dis cum aduerſario tuo ad principem ĩ via, »
da operam liberari ab illo,ne forte tradat te »
apud iudicem,et iudex tradat te exactori,& »
exactor mittat te in carcerem. Et hæc ſicut »
& ſuperiora ſæculi calcandas inlecebras,ad
uentuſq; tremẽdi iudicis continua docẽt ex
pectatione ꝓſtolãdum. Aduerſarius quippe
noſter in via,eſt ſermo dei,cõtrarius noſtris Sermõ dei
carnalibꝰ deſideriis in præſenti vita.A quo
ipſe liberatur,qui præceptis eius humiliter
ſubdiẗ.Alioquin aduerſariꝰ iudici,& iudex
tradet exactori,ꝗa ex ſermone dñi contẽpto
reus peccator tenebiẗ ĩ examine iudicis.quẽ
iudex exactori tradet,ꝗa hũc maligno ſpiri-
tui ad vltionẽ trahere permittet, vt cõpul-
ſam animã ipſe ad pœnã de corpore exigat,
quæ ei ad culpã ſpõte cõſenſit.Exactor mit
tet in carcerem,quia per malignũ ſpũm in ĩ
ferno retrudiẗ,quouſq; dies iudicii veniat,
ex quo iam in inferni ignibus ſimul & ipſe
crucietur. ¶Dico tibi,non exies inde donec »
etiam nouiſſimum minutũ reddas. Ideſt do »
nec etiam minima peccata perſoluas. Quæ
quia ſemper ſoluere pœnas patiendo,ſed nũ
q̃ perſoluere veniã conſequendo poteris (ne
q; enim ibi veniæ locus erit) nunq̃ exies in-
de,vbi perpetuas operum pœnas lues.

CAPVT.XIII.

ADerant autẽ quidã ipſo Cap.LV.
in tempore nunciantes il »
li de Galilæis,quorũ ſan- »
guinem Pilatus miſcuit »
cũ ſacrificiis eorũ.Hi Ga »
lilæi qui ab impio pręſide
ſunt iter ſua ſacrificia ne
cati,ſuorũ qdẽ ſcelerũ pœnas impia ſcelerata
q; morte ſoluũt:Quibus tñ nõ ipſa mors,nã
& bonos quoq; ſic potuiſſe mori,beatorum
martyrũ gloria declarat,ſed vita iproba, ꝑ
qua in ſecundã mortẽ mitterenẗ,obfuit:Ve
rũ ad correctionẽ viuẽtiũ, vt peſtilẽte flagel Exẽpla qđ
lato ſtultꝰ ſapientior fieret:vel certe ad exẽ- proſint.
plũ corrigi nolẽtiũ,ideoq; peſſime perituro-
rum,tali ſunt morte mulctati.Deniq; ſequiẗ,

,, ¶Et reſpondens dixit illis. Putatis ꝙ ii Ga-
,, lilęi præ omnibus Galilæis peccatores fue-
,, rũt, quia talia paſſi ſunt? Nõ dico vobis, ſed
,, niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimili-
,, ter peribitis. Reuera enim qui non pœniten
Pœnitẽtię tiam habuerunt, ſimiliter perierunt, qa qua-
neceſſitas ddrageſimo dominicę paſſionis anno, venien-
tes Romani, quos deſignabat Pilatus, vt po-
te ad eorum gentem regnũq; pertinẽs, & in
cipientes a Galilęa, vnde & dominica prædi
catio cœperat, adeo radicitus impiam gentẽ
deleuerunt, vt non ſolum atria templi qua
ſacrificia deferri cõſueuerant, ſed & interio
ra domus qua Galilęorum acceſſus nõ erat
humano ſanguine fœdarent. Quia vero ty-
pice Pilatus qui interpretatur os malleato-
ris, diabolum ſignificat ſemper cędere para-
tũ, ſanguis peccatum, ſacrificia bonas actio
nes exprimunt, Pilatus ſanguinem Galilæo-
rum cum ſacrificiis eorum miſcet, quando
diabolus eleemoſynã, preces, ieiunium, cæte
raq; bona geſta fideliũ, vel mortifera carnis
& ſanguinis delectatione, vel odii meditatio
ne, vel inuidiæ furore, vel humanæ laudis
ambitione, vel alia qualibet nefaria peſte cõ-
maculat, vt q̃uis oblata domino videantur,
nihil tamen offerentibus prodeſſe callid⁹ in
ſidiator efficiat. qđ nobiſcũ agi cotidie vti-
,, nam neſcirem⁹. ¶Sicut & illi decem & octo
,, ſupra quos cecidit turris in Siloę, & occidit
,, eos. Putatis quia & ipſi debitores fuerũt prę
,, ter omnes homines habitãtes in Hieruſalẽ?
,, Nõ dico vobis, ſed ſi non pœnitentiam ege
,, ritis, omnes ſimiliter peribitis. Et iſti Hie-
Turris ca roſolymitę quẽadmodũ & illi Galilęi nõ ſo-
ſu op̄p̄ſſi. li fuere peccatores, ſed in terrorem ſunt reli
quorũ puniti. Qui ruina turris op̄p̄ſſi, p̄nũ
ciant omnes qui pœnitere noluerũt Iudęos
cum ipſis ſuis mœnibus eſſe perituros. Nõ
fruſtra decẽ & octo, qui numerus apud græ
Octodecĩ cos ex ι & η, hoc eſt iiſdem quib⁹ nomen Ie-
græcis, ſu incipit litteris exprimiť. Indicant eñ eos
hinc maxime meruiſſe damnari, qa nomen
ſaluatoris auditũ ſpernere potius q̃ ſuſcipe-
Turris Si re maluerit. Myſtice aũt turris Siloę illa eſt
loæ. cui Pſalmiſta decãtat. Deduxiſti me qa fact⁹
es ſpes mea turris fortitudinis a facie ĩimici.
Nã & ipſum Siloę nomẽ, qđ interpretať miſ
ſus, & vbi cęcus a natiuitate lumen accepit,
eũ nimirũ ſignificat q ait. Ego lux, in mũdũ
veni. Et iterũ. Et qui miſit me, mecũ eſt. De
cuius caſu ſub metaphora lapidis, alibi dici
tur. Oĩs qui ceciderit ſupra illũ lapidẽ, cõ
quaſſabiť. Supra quem autem ceciderit, cõ-
minuet illũ. Aliter. Vnuſquiſq; noſtrũ tur-
rẽ debet ędificare virtutũ prius ſumptibus
computatis, ne cũ perficere nequerit, a præ-
tereuntibus rideať. Hęc turris bene cõſtru
cta p̄ſiſtit. Sin aũt erecta in ſupbiã firma non
habuerit fundamẽta, cadet ſup eũ a quo ędi
ficata ẽ. ¶Dicebat aũt hãc ſimilitudinẽ. Ar ,,
borem fici habebat quidam plantatam in vi ,,
nea ſua. Poteſt quidẽ hæc arbor fici generis ,,
humani deſignare naturã. Quę bene planta Ficus.
ta, hoc eſt ad auctoris ſui ſimilitudinẽ crea-
ta eſt. Sed deo quærente per trienniũ fructũ
dare negauit, qa ante legẽ, ſub lege, ſub gra
tia, obœdire deſpexit. Verũ ſi ad ſuperiora
reſpexeris, animaduertes eam & ſi generali-
ter omniũ, ſpecialiter tñ ſynagogę typũ por
tare. Nam cum pręmiſſa illa terribili tremẽ
daq; ſententia, Si nõ pœnitẽtiã egeritis, oẽs
ſimiliter peribitis, mox de infructuoſa atq; era
dicanda arbore parabolam ſubiũgit, apertiſ
ſime docet eos quibus loquebatur, inſtar in-
fructuoſæ fici, ſi nõ pœnituerint eſſe ſucci-
dẽdos. Vinea ergo dñi Sabaoth, dom⁹ Iſrael Vinea
eſt, vt Eſaię cantico docemur. Synagoga au domini.
tem in eadẽ domo condita, fici eſt arbor ĩ vi Synago-
nea. Sed qui vineã ſuã permiſit a viatoribus ga.
deripi, hic etiã ficũ iuſſit excidi. ¶Et venit ,,
quærens fructũ in illa, & nõ inuenit. Ipſe q ,,
ſynagogam per Moyſen inſtituit, dñs in car
ne nat⁹ apparuit, & crebri⁹ in ſynagoga do-
cẽs, fructũ fidei quæſiuit, ſed in phariſæorũ
mẽte non inuenit. ¶Dixit aũt ad cultorem ,,
vineę. Ecce anni tres ſunt ex quo venio q̃rẽs ,,
fructũ in ficulnea hac, & nõ inuenio. Per cul ,,
torẽ vineę, apoſtolorũ doctorumq; ordo ex- Cultores
primitur, quorum precibus ac monitis aſ- vineæ.
ſidua plebi dei cura ſuggeritur. His etenim
dñs ſæpiſſime de infructuoſa Iudæorũ gẽte
q̃rebatur, ꝙ per tres annos ſuæ viſitatiõis,
hoc eſt in legalib⁹ edictis, in propheticis cõ
teſtationibus, & in ipſa coruſcantis euange-
lii gratia neglegens extiterit. ¶Succide er- ,,
go illam, vt quid etiam terram occupat? Nõ ,,
ab Apoſtolis, ſed a Romanis gẽs Iudæa ſuc Iudæorũ
ciſa, & a terra repromiſſionis eiecta eſt. Sed excidiũ p
ſuccide (inquit) illam, ſucciſionis ei vẽturæ Rõanos.
cladem pœnitentiam ſuadẽdo p̄pone. Quæ
iuſto iudicio terram cũ regno pdidit, p cu-
ius amore cęli ciues perſequi, ipſumq; cęli &
terræ regem occidere non metuit, dicens p
ſuos pontifices & phariſæos. Si dimittimus
eum ſic, omnes credẽt in eum, & veniẽt Ro-
mani & tollent noſtrum & locum & gentẽ.
Poteſt etiã per terrã ſterili ficu occupatã Iu
daicæ plebis turba figurari, quæ noxia præ-
poſitorũ vmbra ne veritatis lumen recipere

poſſet preſſa,& ne ſupernę dilectionis ſole ca
leſieret,exemplo eſt eorum prauitatis impedi
ta.Iuxta qđ eiſdem alibi Saluator, Vę (inqt)
vobis ſcribæ & phariſęi hypocritæ,qui claudi
tis regnum cælorum ante homines. Vos eñ
non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.
» ¶At ille reſpondens dixit illi.Domine dimit-
» te illam & hoc anno,vſq; dum fodiá circa il-
» lam. Vox apoſtolorum eſt,qui poſt paſſioně
Apoſtolorum pro Iudęis deprecatio. domini pro Iudæis ſummopere precabantur
ne ab impœnitětibus dominicæ crucis vltio
peteretur. Vſq; dum fodiam (inquit) circa il-
lam,ideſt radicem infructuoſę mentis ligone
bis acutæ inuectionis humiliem, & pręſentiũ
videlicet preſſurarum,& horrorem perpetuę
damnationis incutiens. Omnis quippe foſſa
in imo eſt. Et nimirum increpatio dum men
» tem ſibi demonſtrat,humiliat. ¶Et mittam
» ſtercora.Ideſt malorum quę fecit abominatio
Stercora. nem ad animum reducam,& compunctionis
gratiam quaſi de putredine ſtercoris exſuſci
» tem.¶Et ſi quidem fecerit fructum.Sin aũt,
» in futurum ſuccides eam. Cum diceret,Et ſi
quidem fecerit fructum,non ſubiunxit aliqd,
ſed ſuſpendit ſententiam.Cum vero adderet
Sin autem,continuo iudicium věturæ dãna-
tiõis adnexuit dicẽs,In futurum ſuccides eã,
Synagoga dominum negare parata. quia videlicet multo procliuiorem ad negan
dum q̃ ad confitendum deum ſynagogá vi-
debat. Vnde & alibi rebus eãdem figurã quã
hic verbis agens,infœcundam ficum æternæ
ſterilitatis maledictione damnauit,oſtendens
videlicet eam & ſi fodiant apoſtoli corripien-
do,& ſi ſtercus aduehant peccata improperã
do,nulla tamen pœnitentiæ fruge cumulan-
dam,ſed diſtrictæ bipennis ſeueritate tollen-
» dam.¶Erat autem docens in ſynagoga eorũ
» ſabbatis,& ecce mulier quę habebat ſpiritum
» infirmitatis annis decem & octo. Dicta de fi-
cu parabola, Dominus in ſynagoga docuiſſe
narraẽ,vt videlicet intimetur nõ alio parabo
lam tendere,ſed hoc eſſe fructum in ficulnea
quęrere & non inuenire,verbũ ſynagogę cõ-
modare,nec recipi. Quã tñ ne totam funditꝰ
ob culpam ſterilitatis extirpandam putares,
ſed reliquias per electionem gratię ſcires eſſe
ſaluandas,mox ibidem eccleſiæ primitiuę ſa-
natio ſub incuruę mulieris ſpecie ſubſequiẽ.
Octodenarii rõ. Quę bene decẽ & octo annis fuit curuata,qui
numerus ternario ſexies ducto perficitur, qa
videlicet eam quæ in teſtimonio legis,in vati
cinio prophetiæ,& in reuelatione gratię p in
firma opera langueret oſtendit. Senarius eñ
numerus,in quo mũdi eſt creatura perfecta,
operum perfectioně ſignificat. Tria vero ſunt

vt dixi tempora dominicæ viſitationis,in qui
bus Iudęa quia terrena magis q̃ cæleſtia no-
uerat operari,quaſi decem & octo annis a ſuę
mentis erat rectitudine curuata. ¶Et erat in- »
clinata,nec omnino poterat ſurſum reſpicere. »
Quia terrena ſapiens,infirma requirens,cæle
ſtia cogitare nondum ſciebat,audiens per p-
phetá. Si volueritis & audieritis me,bona ter
ræ manducabitis. Cui contra membris eccle
ſiæ dicit Apoſtolus. Quæ ſurſum ſunt ſapite
non quæ ſuper terram. ¶Quã cũ vidiſſet Ie- »
ſus,vocauit ad ſe,& ait illi. Mulier dimiſſa es »
ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus,& »
confeſtim erecta eſt,& glorificabat deum. Vi »
dit prędeſtinando per gratiam,vocauit inlu- Videre dñi
ſtrando per doctrinam,impoſuit manus ſpiri
talibus donis adiuuando,erexit ad glorifican
dum deum,in operibꝰ bonis vſq; in finem fir
mam prouehendo. Quos (inquit) prædeſti-
nauit,hos & vocauit,& quos vocauit,hos &
iuſtificauit,quos autẽ iuſtificauit,illos & ma
gnificauit. ¶Reſpondens autem archiſyna- »
gogus indignãs quia ſabbato curaſſet Ieſus, »
dicebat turbæ. Sex dies ſunt in quibus opor- »
tet operari,in his ergo venite & curamini,& »
non in die ſabbati. Sabbato curauit Ieſus,oſtẽ »
dens iam eſſe tempus vt ſecundum prophe- Sabbato curat dñs.
tiam Cantici Canticorum aſpiraret dies, &
remouerentur vmbræ. Sed neſciebat archi-
ſynagogus vel hoc vel illud multo excellen-
tius ſacramẽtum, qđ ſabbato curando domi
nus intimabat,quia ſcilicet poſt ſex ſęculi hu
ius ætates ppetua vitæ immortalis erat gau
dia daturus. In cuiꝰ figuram Moſes ſabbatũ
non a bona ſed a ſeruili hoc eſt noxia præce-
pit actione feriandum, illud vtiq; tẽpus præ
figurans, quo ſæcularia noſtra opera non au
tem religioſa hoc eſt deum laudandi acta ceſ
ſarent. Fallitur ergo & fallit archiſynagogꝰ,
quia lex in ſabbato non hominem curare ſed
onera ferre,hoc ẽ peccatis grauari prohibuit.
¶Reſpondens autem ad illum dominus di- »
xit. Hypocritæ,vnuſquiſq; veſtrum ſabbato »
non ſoluit bouem ſuum aut aſinum a præſe »
pio & ducit adaquare? Infidelitatis quidem »
arguit principes ſynagogæ, & merito hypo- Hypocritę principes ſynagogę.
critarum ideſt ſimulatorum nomine notat;
quos cum magiſtri plebium videri appete-
rent,hominis ſanationẽ pecoris curę poſtpo-
nere non puderet: Sed altiori ſenſu bouis &
aſini vocabulo,Iudæũ Græcumq; ſignificat.
De quorum vocatione ſcriptum eſt, Bos co-
gnouit poſſeſſorẽ ſuũ,& aſinus præſepe dñi
ſui. Qui vterq; peccati vĩculis abſolutꝰ,ſitim
æſtũq; mũdi huiꝰ dñici fõtis hauſtu depoſuit.

» ¶Hanc autem filiã Abrahę quã alligauit Sa-
» tanas ecce decem & octo annis, non oportuit
» ſolui a vinculo iſto die ſabbati? Filia Abrahæ
Filia Abrahæ. eſt aĩa queq; fidelis, filia Abrahæ eccleſia de
vtroq; populo ad fidei vnitatem collecta, quę
tempore legis & dominicæ reſurrectionis im
pleto per gratiam ſpũs ſancti ſeptiformẽ vin
cula longę captiuitatis erupit. Nã & hoc mo
do fortaſſe myſterium ſabbati, decẽq; & octo
annorum poteſt non inconuenienter intelle-
gi. Idem eſt ergo myſtice bouem vel aſinum
ſolutos a præſepio potũ agi, qđ eſt filiã Abra
hę a vinculo noxiæ inclinationis erigi, eccle-
ſiam videlicet ex Iudæis gentibuſq; cõgrega-
tam laqueis peccatorum per aquã baptiſma-
tis abſolui, atq; ad cæleſtia ſperanda ſublima-
ri. Notandum ſane ꝙ infandiſſima hęreſis ex
eo qđ dominus ait, Mulierem alligatam a Sa
tana, conatur aſtruere corporum humanorũ
vitia non ad deum auctorẽ ſed potius ad dia
Diabolus non nocet niſi quãtũ diuinus pmittitur. bolum pertinere, quaſi diabolus cum habeat
ſemper cupiditatem nocendi nocere cuiq̃ poſ
ſit niſi ab omnipotente acceperit poteſtatem.
Nam quid aliud non ſolum in libro beati Iob
quem memorata hęreſis cum cæteris veteris
inſtrumẽti libris, & cũ ipſo deo qui dedit, qua
ſi maligno mũdo principe vęſanus exſufflat,
ſed etiam in euangelio declaratur, vbi dæmo
nia nec in porcos irent, niſi hoc illis ipſe con-
» cederet, ſicut & ſupra docuimus. ¶Et cũ hęc
» diceret, erubeſcebant omnes aduerſarii eiꝰ, &
» omnis populus gaudebat in vniuerſis q̃ glo-
» rioſe fiebãt ab eo. Qui de dictis ſaluatoris eru
Erubeſcentes de dictis Chriſti. beſcunt, ficulneæ ſterili ſe iure comparandos
oſtendunt. Qui gaudẽt de miraculis eius, ad
filiam Abrahæ deum de ſua erectione glorifi
cantem, hoc eſt ad eccleſiam fidei pietate ſe ꝑ
tinere declarant.

Cap. LVI. Icebat ergo. Cui ſimile eſt regnũ dei
» D & cui ſimile eſſe exiſtimabo illud? Si-
» mile eſt grano ſinapis. Regnũ dei prę
Regnũ dei. dicatio euangelii eſt, & notitia ſcripturarum
quę ducit ad vitam. Et de qua dicitur ad Iu-
dęos. Auferetur a vobis regnum dei, & dabi-
tur genti faciẽti fructus eius. Simile eſt ergo
huiuſcemodi regnũ grano ſinapis, ob feruorẽ
vtiq; fidei, vel ꝙ dicať venena expellere. Vn
de & alibi legimus fidem perfectam grano ſi
napis comparatam, quia videlicet oĩa dogma
ta prauitatis ſua ſimplicitate & humilitate de
» uincat. ¶Qđ acceptum homo miſit in hortũ
» ſuum. Homo Chriſtꝰ, hortus eſt eccleſia ſem
Homo. per eius & diſciplinis excolenda & donanda
Hortus. muneribus. Qui bene diciť idẽ qđ ſeuerit gra
Sinapis. num accepiſſe, quia videlicet dona quæ nobis
cum patre tribuit ex diuinitate, nobiſcum ac
cepit ex humanitate. vñ diciť. Accepit dona
in hominibꝰ. Et alibi Petrus ait. Et ꝓmiſſiõe
ſpiritꝰ ſancti accepta a patre effudit hũc quẽ
vos videtis & auditis. ¶Et creuit, & factũ eſt »
in arborem. Creuit euangelii prędicatio cun- »
ctũ diſſeminata ꝑ orbẽ, creſcit & in mente cu Euãgelii
iuſq; credẽtis, quia nemo repente fit pfectꝰ, ſed ꝓdicatio-
aſcenſus (inquit) in corde eiꝰ diſpoſuit in cõ- nis incre-
ualle lachrymarum. & infra. Ambulabũt de mentum.
virtute in virtutem, videbiť deus deorum in
Sion. Gradatim quippe de cõualle lachryma
rum aſcendiť, vt in monte cæleſtiũ gaudioꝝ
deus deorum videatur. Creſcendo autẽ ſina
pis granum non hærbarũ q̃ velociter areſcũt
ſed arboris inſtar exſurgit, longa ſcilicet anno
ſitate & opima fertilitate gaudentis. Et nota
ꝙ dum in vinea veteri ficus infœcunda re-
darguitur, noua mox in horto euangelii ſina
pis arbor ꝓcreatur. ¶Et volucres cęli requie- »
uerunt in ramis eius. Rami huius arboris do »
gmatum ſunt diuerſitates, in quibus animæ Rami ſi-
caſtæ quæ virtutum pennis ad ſuperna ten- napis.
dere ſciunt, nidificare & requieſcere gaudẽt.
Quis dabit (inquit) mihi pennas ſicut colum
bę, & volabo & requieſcam? Põt in grano ſina
pis ipſa dominicæ incarnationis humilitas in
tellegi, qđ acceptum homo miſit in hortum
ſuum, quia corpus crucifixi Saluatoris accipi
ens Ioſeph in horto ſepeliuit. Creuit aũt & fa
ctum eſt in arborem, quia reſurrexit & aſcen
dit in cælum. Expãdit ramos in quibus volu
cres cæli requieſcerẽt, qa prędicatores diſper
ſit in mundum, in quorum dictis atq; conſo-
lationibus ab huius vitæ fatigatione fideles
quiq; reſpirarent. ¶Et iterum dixit. Cui ſimi »
le ęſtimabo regnum dei, & cui ſimile eſt? Fer- »
mento qđ acceptum mulier abſcondit in fari »
næ ſata tria, donec fermentaretur totum. Sa- »
tum genus eſt menſuræ iuxta morem ꝓuin- Satum.
ciæ Palęſtinæ vnum & dimidium modiũ ca-
piens. Fermentum ergo dilectionem dicit, q̃
feruefacit, & excitat mentem. Mulierem ve-
ro illam filiam Abrahæ cui ſupra manus im
poſuit, & confeſtim erecta glorificabat deum,
hoc eſt eccleſiam ſignificat, cuius farina nos
ſumꝰ, quotquot timoris & ſpei exercitio qua
ſi mola ſuperiore & inferiore conterimur, vt
iuxta Apoſtolum vnus panis vnum corpus
multi ſimus in Chriſto. Abſcondit ergo
mulier fermentum dilectionis in farinæ ſata
tria, quia præcipit eccleſia vt diligamus do-
minum ex toto corde, tota anima, tota virtu-
te. Cui ſub typo Sarrę ꝑ Abrahã dicitur. Ac
celera tria ſata ſimilę, cõmiſce, & fac ſubcineri

tios panes. Poſſunt in farinæ ſatis tribus
etiam tres dominici ſeminis fructus, triceſi-
mus ſcilicet, ſexageſimus, & centeſimus intel
legi, ideſt cõiugatorũ, continentium, virginũ.
Et pulchre dicit eatenus abſconditũ in farina
fermentũ donec fermentaretur totũ, quia cha
ritas in noſtra mente recondita eouſq; creſce
re debet, donec totam mẽtẽ in ſui perfectionẽ
commutet, vt nihil videlicet pręter ipſam cõ
ditoris ſui dilectionem diligere, agere, recole
re anima poſſit. Qđ hic quidem inchoari, ſed
ibi habet perfici, vbi cum ſit deus omnia in o-
mnibus, omnes vno eodemq; ſuæ dilectionis
,, igne calefacit. ¶ Ait autẽ illi quidã. Domine
,, ſi pauci ſunt qui ſaluantur? Ipſe autẽ dixit ad
,, illos. Contendite intrare per anguſtã portam.
Porta an Per anguſtam portã aula ſalutis intratur, q̃a
guſta. per labores neceſſe eſt & ieiunia ſæculi fallen
tis illecebra vincatur. Et bene dixit. Cõtendi
te intrare, quia niſi mentis contentio ferueat
vnda mundi nõ vincitur, per quã anima ſem
,, per ad ima reuocat. ¶ Quia multi dico vobis
,, quęrunt intrare, & non poterunt. Quęrunt in
Quęrẽtes trare ſalutis amore prouocati, & non poterũt
intrare & itineris aſperitate deterriti. Quęrunt hoc am
nõ intrã bitione pręmiorum, a quo mox laborũ timo-
tes. re refugiunt. Nõ quia iugum domini aſperũ
aut onus eſt graue, ſed quia nolunt diſcere ab
eo quoniam mitis eſt & humilis corde, vt in-
ueniãt requiẽ animabus ſuis. eoq; fit anguſta
,, porta qua intratur ad vitã. ¶ Cum autem in
,, trauerit paterfamilias, & cluſerit oſtiũ, & inci
,, pietis foris ſtare & pulſare oſtium dicentes.
,, Domine aperi nobis. Paterfamilias videlicet
Paterfa- Chriſtus, qui vbiq; totus eſt ex diuinitate, in-
milias. tus quidem eſt eis quos in cęleſti patria præ
ſens ſua viſione lętificat, ſed quaſi foris eſt ad
huc eis quos in hac peregrinatione certantes
occultus conſolator adiuuat. iuxta qđ ipſe p̄
miſit. Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus
vſq; ad conſummationẽ ſęculi. Intrabit autẽ
& cludet oſtium, quãdo totum corpus ſuum
qđ eſt eccleſia, reſurrectionis gloria clarificatũ
ad ſuę contẽplationis gaudium perducens, re
probis locum pœnitentię tollet, quẽ nunc cũ
ctis pie pulſantibꝰ aperit. Nã foris ſtantes oſti
um pulſare eſt, a beatorũ ſorte ſecretos miſeri
cordiam quã neglexerãt a deo fruſtra flagita
,, re. ¶ Et reſpõdẽs dicet vobis. Neſcio vos vnde
,, ſitis. Quomodo neſcit vnde ſint, cũ Pſalmus
dicat, Dñs nouit cogitationes hominum quo
niã vanę ſunt. & alibi ſcriptũ ſit, Ipſe nouit de
Neſcire cipientẽ & eũ q̃ decipit? Niſi q̃a ſcire dei aliq̃n
dñi qua cognoſcere dicit, aliq̃n adprobare. Quoniam
le ſit. nouit dñs viã iuſtorũ, qui autẽ ignorat igno

rabitur. Et ſcit ergo reprobos quos cognoſcẽ
do iudicat, neq; enim iudicaſſet quos minime
cognoſceret, & tamen quodã modo neſcit eos
vnde ſint, apud quos fidei & dilectionis ſuæ
characterẽ non adprobat. ¶ Tunc incipietis di ,,
cere. Manducauimus corã te & bibimus, & in ,,
plateis noſtris docuiſti. Vel ſimpliciter intelle ,,
gendũ ꝙ fidei myſteria ſpernentes Iudęi eo ſe Manducẽt
domino notos arbitrentur, ſi ſolũ victimas ad quõ Iudęi
templum deferant, coram domino epulentur, corã dño.
prophetarũ lectioni auſcultent, neſcientes il-
lud apoſtoli. Non eſt regnũ dei eſca & potus
ſed iuſtitia & pax, & gaudiũ in ſpiritu ſancto.
& alibi. Quorum deus venter eſt, & gloria in
confuſione ipſorum. ideſt in circũciſione car-
nali. Vel myſtice ſentiendũ, manducare eos &
bibere corã domino qui verbi pabulũ digna
auiditate ſuſcipiũt. Vnde & ipſi q̃ hęc dicũt,
velut exponendo ſubiungũt. Et in plateis no
ſtris docuiſti. Scriptura em̃ ſacra aliq̃n nobis
cibus, eſt aliquãdo potus. In locis obſcuriorib9
cibus, eſt quia quaſi exponendo frangitur, &
mandendo glutitur. Potus vero eſt in locis
apertioribus, q̃a ita ſorbetur ſicut inuenitur.
Et occulta ergo mãdata ſacri eloquii, & aper
ta ſe intellexiſſe teſtantur, qui reprobãti ſe iu
dici quia manducauerint coram illo & bibe-
rint conquerũtur. Sed timẽdum eſt valde qđ
addit. ¶ Et dicet vobis. Neſcio vos vnde ſitis. ,,
Diſcedite a me omẽs operarii iniquitatis. Nõ ,,
(inq̃t) legaliũ feſtiuitatũ epulatio iuuat quẽ
fidei pietas non cõmendat, nõ ſcientia ſcriptu
rarum deo notum facit quẽ operum iniqui-
tas obtutibus eius oſtendit indignum. ¶ Ibi ,,
erit fletus & ſtridor dentium. Fletus de ardo ,,
re, ſtridor dentiũ ſolet excitari de frigore. Vbi Fletus &
duplex oſtenditur gehenna, ideſt nimii frigo- ſtridor
ris, & intolerabilis eſſe feruoris. Cui beati Iob dentium.
ſententia conſentit dicẽtis. Ad calorem nimiũ
tranſibunt ab aquis niuium. Vel certe ſtridor
dentium prodit indignantis affectũ, eo ꝙ ſe
ro vnumquẽq; pœniteat, ſero ingemiſcat, ſe
ro iraſcatur ſibi qui tam peruicaci improbita
te deliquerit. ¶ Et ecce ſunt nouiſſimi q̃ erũt ,,
primi, & ſunt primi qui erunt nouiſſimi. Prin ,,
cipalis quidẽ huiuſce ſententię ſenſus ex ſupe Gentiũ cõ
rioribus patet, quia populi gentiũ diu ſine fi- uerſio.
de viuentes eſſent ad fidem vocandi, & Iudęi
caput fidei & iuſtitię per tot ſęcula tenentes
futuri eſſent in caudam: poteſt autẽ & ita in
telligi, quia nõnulli ad ſæculum deſpecti ma
gnam in futuro ſint gloriam habituri, & alii
apud homines glorioſi a diſtricto ſint iudice
damnandi. Poteſt & ita, quia multi ſero ad dei
ſeruitium venientes magnis vitæ meritis ex

cellant,alii vero a prima ętate ſpiritali ſtudio
feruentes,ad extremū otio torpente laſſeſcāt.
Ca.LVII. IN ipſa die acceſſerunt quidā Phariſæorū
,, dicētes illi. Exi,& vade hinc,quia Herodes
,, vult te occidere.Et ait illis,Ite dicite vulpi
,, illi.Propter dolos & inſidias Herodē vulpem
Vulpes appellat,qđ plenum fraudis eſt animal,& in
Herodes. fouea ſemper latere deſiderans, odore etiā te
tro putēs,& nūq̄ rectis itineribus,ſed tortuo
Herodes ſis anfractibus currens.Quę cuncta hęreticis
hęreticorū quorum Herodes typū tenet,congruunt,qui
typū geſſit Chriſtū occidere, ideſt humilitatē fidei Chri
,, ſtianæ credentibus eripere moliuntur.❡Ecce
,, eiicio dæmonia & ſanitates perficio hodie &
,, cras,& tertia cōſummor.Myſtice hæc a domi
no & figurate dicta intellegūtur.neq; enim eo
die paſſus eſt q eſt ab hoc die tertius,cū conti
,, nuo dicat. ❡Verūtamē oportet me hodie &
,, cras & ſequenti ambulare,quia nō capit ꝓphe
,, tam perire extra Hieruſalem.Ergo qđ ait,Eii
Tertia cō- cio dæmonia & ſanitates pficio hodie & cras
ſummor. & tertia cōſummor,referatur ad corpus eius
qđ eſt eccleſia. Expellūtur eñ dęmonia,cum
relictis paternis ſuperſtitionibus credūt in eū
gentes:& perficiuntur ſanitates, cū ſecūdum
eius præcepta viuitur poſteaq̄ fuerit diabo
lo & huic ſęculo renunciatū vſq; in finē reſur
rectionis.Qua tāq̄ tertia cōſummabitur,hoc
eſt ad plenitudinē angelicam per corporis eti
,, am immortalitatē pficietur eccleſia.❡Hieru
,, ſalem Hieruſalē quę occidis prophetas & lapi
,, das eos qui mittuntur ad te,quoties volui cō
,, gregare filios tuos quemadmodum auis nidū
,, ſuum ſub pinnis,& noluiſti. Hieruſalem non
Hieruſalē. ſaxa & ædificia ciuitatis ſed habitatores vo-
cat,quā patris plangit affectu, ſicut & in alio
loco legimus ꝙ videns eā fleuerit. In eo autē
qđ dicit,Quoties volui cōgregare filios tuos,
omnes retro prophetas a ſe miſſos eſſe teſtat.
Auis quoq; ſimilitudinē cōgregantis ſub pin
nis nidū ſuum,in cantico Deuteronomii legi
mus.Sicut aquila protegere nidū ſuum & ſu
per pullos ſuos deſiderabit expandens alas ſu
as,ſuſcepit eos & tulit ſuper pinnas ſuas . Et
pulchre qui Herodē de ſua nece tractātē vul
pem vocarat, ſeipſum aui cōparat. Fraudulē
ta enim vulpes,ſemper inſidias auibus tēdere
,, nō ceſſat.❡Ecce relinquetur vobis domus ve
,, ſtra deſerta.Ipſam ciuitatē quā nidum ſuum
Domus vocauerat,nūc domū Iudęorū appellat.Quæ
Hieruſalē. non immerito domini auxilio nudata, ſuæ di
tioni relinquitur, quia non ſolū auis illius o-
Gallina. mnipotentis quā Matthęus gallinam nuncu
pat,alis protegi deſpexit, ſed & eandē auem
ſe protegere volentem vulpibus deuorādam

ideſt Herodi & Pilato crucifigendū tradidit
Chriſtum. Nec mora,vulpium earūdem hoc
eſt regum terrę & ipſa rapinæ donatur. Occi
ſo enim domino venerūt Romani,& quaſi ni
dum vacuum diripientes tulerunt eorū locū
gentem & regnum.❡Dico autem vobis,quia ,,
nō videbitis me donec veniat cū dicetis.Bene ,,
dictus qui venit in nomine domini.Hęc qui ,,
dem turbę dixerunt domino veniente ad Hie
ruſalem,ſed quia Lucas nō dicit quo hinc abſ
ceſſerit dominus, vt non veniret niſi eo tem
pore quo iam illud diceretur(pſeuerat quip-
pe in itinere ſuo donec veniat Hieruſalē)co
git profecto hoc myſtice intellegi,hoc eſt de il
lo eius aduentu quo in claritate vēturus eſt,
maxime cum Matthęus hæc dominū poſt de
cantatas ei a turba laudes dixiſſe teſtetur. Ali
ter qđ dicit hoc eſt,niſi poenitentiam egeritis
& confeſſi fueritis ipſum eſſe me de quo pro
phetę cecinerunt filium omnipotentis patris,
meam faciem non videbitis.Habent Iudęi da
tum ſibi tempus poenitentię, confiteantur be
nedictū qui venit in nomine domini, & Chri
ſti ora conſpicient.

CAPVT.XIIII.

ET factū eſt cū intraret Capue
in domū cuiuſdā prin LVIII.
cipis Phariſęorum ſab- ,,
bato manducare panē ,,
& ipſi obſeruabant eū , ,,
& ecce homo quidā hy ,,
dropicus erat ante illū. ,,
Hydropis morbus,ab a Hydropi
quoſo humore vocabulum trahit. Græce eñ ſis.
ὕδωρ aqua vocatur. Eſt autē humor ſubcu
taneus de vitio veſicę natus , cum inflatione
turgente,& anhelitu foetido. Propriumq; eſt Hydropi
hydropici, quanto magis abundat humore ci ꝓpriū.
inordinato,tanto amplius ſitire. Et ideo recte
comparatur ei,quē fluxus carnaliū volupta-
tum exuberans adgrauat. Cōparatur diuiti
auaro,qui quanto eſt copioſior diuitiis,quib⁹
non bene vtitur,tanto ardentius talia concu
piſcit.❡Et reſpondens Ieſus,dixit ad legiſperi ,,
tos,& Phariſæos.Licet ſabbato curare? At illi ,,
tacuerūt. Q; dicitur reſpōdiſſe Ieſus, ad hoc ,,
reſpicit qđ pręmiſſum eſt. Et ipſi obſeruabāt
eum.Dominus enim nouit cogitationes ho- Cogitati
minū.Sed merito interrogati tacent,qui con ones no
tra ſe dictum,quicquid dixerint vident.Nam uit dñs.
ſi licet ſabbato curare,quare ſaluatorē an cu-
ret obſeruant?ſi nō licet,quare ipſi ſabbato pe
cora curant?❡Ipſe vero adprehēſum ſanauit, ,,
ac dimiſit.Prouida diſpēſatione dominus an ,,
te legiſperitos & Phariſęos hydropicū curat,

& mox cõtra auaritiam diſputat,vt videlicet
per huius egritudinem corporis, in illis expri
meretur egritudo cordis. Deniq; poſt multa
diſputationis eius hortamenta,ſubiunctũ eſt
Audiebant autẽ omnia hec Phariſei qui erãt
Hydropicus. auari,& deridebant illũ.Hydropicus quippe,
quo amplius biberit,amplius ſitit. Et omnis
auarus,ſitim multiplicat: qui cum ea que ap
petit adeptus fuerit,ad appetenda alia,ampli
›› us anhelat. ¶Et reſpondens ad illos,dixit.Cu
›› ius veſtrum aſinus aut bos in puteũ cadit, &
›› non continuo extrahet illum die ſabbati? Sic
obſeruatores ſui Phariſeos conuincit, vt eoſ-
dem etiã auaritiæ condemnet. Si vos inquit
in ſabbato aſinum,aut bouẽ,aut aliud quodli
bet animal in puteum decidẽs eripere feſtina-
tis,nõ animali ſed veſtre auaritie conſulẽtes,
quanto magis ego hominem qui multo me-
Hydropicus animali lapſo cõparatur. lior eſt pecore,debeo liberare?Congruenterq;
hydropicum,animali qđ cecidit in puteũ cõ
parauit, humore enĩ laborabat.Sicut illã mu
lierem quã decem & octo annis alligatam di-
xerat,& ab eadẽ alligatione ſoluebat,cõpara-
uit iumẽto qđ ſoluitur vt ad aquã ducatur.
Et bene vtroq; loco bouẽ poſuit & aſinum,
quia ſiue ſapientes quoſq; & hebetes, ſiue vt
ſupra dictum eſt,vtrũq; populum eos ſignifi
care ſentiamus,eum videlicet cuius ceruicem
iugum legis attriuit,atq; eũ quem quilibet ſe
ductor repperit quaſi brutum animal & nulla
ratione renitens,quo voluit errore ſubtraxit,
omnes ſaluator adueniens , Satanæ vinculis
adſtrictos,omnes in imo cõcupiſcentie puteo
demerſos inuenit.Non eſt enim diſtinctio,o-
mnes enim peccauerunt,& egent gloriã dei,
iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redẽ-
›› ptionem que eſt in Chriſto Ieſu.¶Dicebat au
›› tem & ad inuitatos parabolam,intendẽs quo
›› modo primos accubitus eligerent, dicens ad
›› illos.Cum inuitatus fueris ad nuptias,nõ diſ
›› cumbas in primo loco.Aperta quidẽ ad litte
ram eſt hec admonitio ſaluatoris,docens hu
militatem non ſolũ apud deum,ſed etiã apud
homines eſſe laudabilem, ſed quoniam hanc
euangeliſta non fruſtra parabolam vocat,bre
Nuptiæ Chriſti & eccleſiæ uiter intuendũ quid etiã myſtice ſignet. Nu
ptias appellari,Chriſti & eccleſie coniunctio-
nem,multis locis apparet.E quibus vnum eſt
Nunquid poſſunt filii nuptiarũ q̃diu ſponſus
cum illis eſt ieiunare?Aliud.Simile factum eſt
regnum celorũ homini regi qui fecit nuptias
filio ſuo, & miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos
ad nuptias.Has ergo nuptias quiſquis inuita
tus adierit,ideſt eccleſie ſe membris fidei gra-
tia coniunxerit,non diſcumbat in primo loco
hoc eſt non ſe de meritis gloriando,quaſi cete
ris ſublimior extollat. Et quidem ſtudeat iu-
xta alterius loci parabolam,veſte nuptiali ve
ſtitus hoc eſt virtutũ fulgore coruſcus appa
rere,ſed ipſarum habitum virtutũ loco deuo
te humilitatis adornet.¶Ne forte honoratior ››
te ſit inuitatus ab eo,& veniens is qui te & il ››
lum vocauit dicat tibi,da huic locum, & tũc ››
incipias cum rubore,nouiſſimũ locũ tenere. ››
Honoratiori poſt inuitato locum dat ille,qui Honoratiori cedens.
delonge ſue conuerſationis confidentia ſecu-
rior factus,cita illorum qui ſe in Chriſto ſecu
ti ſunt agilitate preitur.Et cũ rubore nouiſſi
mum locum tenet,quãdo de aliis meliora co
gnoſcens,quicquid de ſua operatione celſum
ſentiebat,humiliat dicẽs cum propheta,Egẽs
ſum ego,& in laboribus a iuuentute mea, ex
altatus autem humiliatus ſum & confuſus.
¶Sed cum vocatus fueris, vade recumbe in ››
nouiſſimo loco.Quãto magnus es inquit,hu- ››
milia te in omnibus.Et Pſalmiſta gloriat̃.Hu Humilia te in omnib⁹.
miliat⁹ ſum vſquequaq; domine,viuifica me
ſecundum verbum tuũ.Manifeſte ſignificans
ita ſe a domino poſſe viuificari,ſi de ſuis ipſe
virtutibus humilia ſentiret. ¶Vt cũ venerit ››
qui te inuitauit dicat tibi,amice aſcende ſupe ››
rius. Veniens dominus quem humilẽ inuene ››
rit amici nomine beatificans,ſuperius aſcende
re precipiet.Quicũq; enim humiliauerit ſe ſi
cut paruulus,hic eſt maior in regno celorũ.
¶Tunc erit tibi gloria corã ſimul diſcumbẽti ››
bus.Pulchre dicit̃ Tũc erit tibi gloria,ne nũc ››
querere incipias qđ tibi ſeruatur in fine.quia Tunc non nunc.
ſicut Salomon ait,hereditas ad quã feſtinatur
in principio,in nouiſſimo benedictione care-
bit.Poteſt autem & in hac vita intellegi qui
in nouiſſimo loco recumbens inuenitur domi
no veniẽte ſublimatus,quia cotidie dominus
ſuas nuptias intrat,cotidie mores,ſedes,habi
tus conuiuãtum diiudicat,& ſuperbos deſpi
ciens humilibus ſepe tanta ſui ſpiritus mu-
nera preſtat, vt eos merito ſimul diſcumben
tium hoc eſt in fide quieſcentiũ cœtus vnani
ma admiratione glorificet, ſtupenſq;, in au-
ctoris ſui laudationẽ pſiliat dicẽs,Mihi aũt ni
mis honorificati ſunt amici tui deus, nimis
confortatus eſt principatus eorũ.¶Quia oĩs ››
qui ſe exaltat humiliabitur,& qui ſe humiliat ››
exaltabitur.Et ex hac concluſione manifeſte ››
claret,precedentẽ domini ſermonẽ typice in- Humiliãs ſe exaltabitur.
tellegendũ.Neq; enim mox omnis qui ſe co-
ram hominibus exaltat,humiliabitur, aut q
ſe in conſpectu hominum humiliat,exaltabit̃
ab eis,ſed e cõtrario nõnunq̃ qui ſe vel in api
ce dignitatis,vel in alia qualibet adquirenda

gloria ſubleuat,vſq; in finē exaltari nō ceſſat. Similiter & humilis quilibet ac verecūdus in ſua qua contentus eſt,vſq; ad vitę terminum mediocritate perſeuerat.Et ideo q̄a iuxta veritatis ſententiā, omnis qui ſe incaute de meritis adleuat,humiliabitur a domino, & qui prouide ſe de benefactis humiliat,exaltabitur ab eo, in eūdem proculdubio ſenſum pręmiſſus ſermo redēptoris, quo primos in nuptiis
,, accubitus quæri vetat,cōgruit.¶Dicebat au
,, tem & ei qui ſe inuitauerat.Cū facis prandiū
,, aut cœnam,noli vocare amicos tuos,neq; fra
,, tres tuos,neq; cognatos,neq; vicinos diuites,

Conuiuia neceſſariorum.

Fratres,amicos,& diuites, alterutrū cōuiuia celebrare,nō quaſi ſcelus interdicit, ſed ſicut cętera neceſſitatis humanę cōmercia, vbi & peccatores peccatoribus fœnerātur vt recipiant ęqualia,ad promerenda vitę cęleſtis p̄mia
,, nil valere oſtendit.Deniq; ſubiungit.¶Ne for
,, te & ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio.

Mercedem hic recipientes ſuam.

Non ait & fiat tibi peccatum,ſed Et fiat ingę tibi retributio,Cui ſimile ē,q̄d alibi dicit.Et ſi benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia?Neq; hic dicit,peccatū eſt vobis,ſed Quę vobis eſt gratia.Siquidē & peccatores hoc faciūt.Q̄uis ſunt quędā mutua fratrum,amicorum,cognatorū,vicinorūq; diuitum conuiuia,quę non ſolum in pręſenti retributionem,ſed & damnationē percipiunt in futuro.Deniq; ab apoſtolo inter opera tenebrarū adnumerātur.Sicut in die(inquit) honeſte ambulemus, non in cōmeſationibus,&

Cōmeſationes vitādę.

ebrietatibus.Commeſationes quippe ſunt, luxurioſa conuiuia,quę aut cōlatione omnium celebrantur,aut vicibus ſolent a contubernalibus exhiberi,vt neminem pudeat inhoneſte aliquid dicere aut facere:quia ad hoc conuenitur,vt fœda illic gerantur copia vini, & in
,, citetur libidinis diuerſa voluptas.¶Sed cum
,, facis cōuiuiū, voca pauperes,debiles,claudos,
,, cęcos,& beatus eris,quia non habent retribue
,, re tibi.Retribuetur enim tibi in reſurrectione
,, iuſtorum.Reſurrectionē iuſtorū dicit,qui et ſi

Reſurrectio

omnes reſurgant,eorū tamen non immerito quaſi propria cognominatur,qui in hac ſe beatos non dubitant eſſe futuros.Ergo qui pauperes ad conuiuium vocat, in futuro pręmiū percipiet.Qui amicos,fratres,& diuites vocat recipit mercedem ſuam.Sed & ſi hoc propter deum facit in exemplum filiorū beati Iob,ſicut cętera fraternę dilectionis officia,ipſe qui iuſſit remunerat.Qui guloſos ac luxurioſos p̄pter laſciuiam inuitat,pœna in futuro plecte
,, tur æterna.¶Hæc cum audiſſet quidā de ſi
,, mul diſcumbentibus dixit ei.Beatus qui mā

ducabit panem in regno dei.Panis qui mādu ,,

Panis regni dei.

catur in regno dei,nō iuxta Cherinthū corporalis intellegendus eſt cibus,ſed ille vtiq; qui ait.Ego ſum panis viuus qui de cęlo deſcēdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternū.Ideſt ſiqs meę incarnationis ſacramēto perfecte incorporatus meæ diuinę maieſtatis viſione frui meruerit,hic perpetua vitę immortalis beatitudine gaudebit.Sed quia nonnulli hunc panē fide tenus,quaſi odorādo percipiunt, dulcedinem vero eius attingere veraciter guſtando faſtidiunt, ſubiecta parabola dominus talium torporem cęleſtibus epulis dignum nō eſſe redarguit.Sequitur enim.

Ca.LIX.

At ipſe dixit ei.Homo quidā fecit cœnā
magnam,& vocauit multos. Quis iſte ,,

Hō q̄ cœnā fecit.

eſt homo,niſi ille de quo per prophetā dicitur,Et homo eſt, & q̄s cognoſcit eū?Qui fecit cœnam magnā,quia ſatietatē nobis internæ dulcedinis pręparauit. Qui vocat multos,ſed pauci veniunt,quia nonnunq̄ ipſi qui ei p̄ fidē ſubiecti ſunt,ęterno eius cōuiuio male viuendo contradicūt. ¶Et miſit ſeruū ſuū ,,
hora cœnę dicere inuitatis vt venirent,q̄a iā ,,
parata ſunt omnia.Quid hora cœnę,niſi finis ,,

Hora cœnæ.

eſt mundi?in quo nimirū nos ſumus,ſicut iā dudū Paul⁹ teſtaē dicēs.Nos ſum⁹ in quos fines ſęculorum deuenerunt.Si ergo iam hora cœnę eſt cū vocamur,tanto minus debemus excuſare conuiuio dei, quanto propinquaſſe iam cernimus finem ſęculi. Idcirco autē hoc

Finis ſęculi.

conuiuiū dei non prandiū ſed cœna nominatur,quia poſt prandiū cœna reſtat,poſt cœnā vero,conuiuiū nullum reſtat.Et quia ęternū dei conuiuiū nobis in extremo pręparabitur, rectum fuit vt hoc non prandium ſed cœna vocaretur.Sed quis per hūc ſeruum qui a patrefamilias ad inuitandū mittitur,niſi pręddicatorum ordo ſignatur?Ad repellendū autē faſtidiū noſtrum,iam parata ſunt omnia,quia ad abſtergendū mētis noſtrę teporē, in cœna dei ille nobis ſingularis agnus occiſus eſt qui tulit peccata mundi.¶Et cœperūt ſimul oēs ,,
excuſare.Offert deus q̄d rogari debuit,nō ro ,,

Liberalitas dñi.

gatus dare vult q̄d vix ſperari poterat.Quia dignaretur largiri poſtulatus,contēnitur vero paratus,delicias refectionis ęternę denunciat,& tamē ſimul omnes excuſant.Sed dicūt aliqui,excuſare nolum⁹. Ad illud enī ſupernę refectionis conuiuium & vocari & peruenire gratulamur.Qui verum profecto dicūt ſi nō plus terrena q̄ cæleſtia diligunt, ſi non amplius rebus corporalibus q̄ ſpiritalibus occupantur. Vnde hic quoq; ipſa excuſantium cauſa ſubiungitur, cum protinus ſubinfert.

¶Primus dixit ei. Villã emi,& neceſſe habeo
exire & videre illã.Rogo te,habe me excuſa-
tum.Quid per villam niſi terrena ſubſtantia
Villa. deſignatur?Exit ergo videre villam,qui ſola
exteriora cogitat propter ſubſtantiam.¶Et al
ter dixit.Iuga boum emi quinq̃,& eo proba-
re illa.Rogo te,habe me excuſatũ.Quid in qn
Iuga boũ quinq̃. q̃ iugis boum,niſi quinq̃ corporis ſenſus ac
cipim⁹?Qui recte quoq̃ iuga vocati ſunt, q̃a
in vtroq̃ ſexu geminantur.Qui videlicet cor
porales ſenſus,quia cõprehendere neſciunt in
terna,ſed ſola exteriora cognoſcunt, & deſerẽ
tes intima ea quę extra ſunt tangunt , recte
per eos curioſitas deſignatur.Graue nãq̃ cu
rioſitatis eſt vitium,quæ dum cuiuſlibet mẽ
tem ad inueſtigandã vitam proximi exterius
ducit , ſemper ei ſua intima abſcondit. Pro-
pter hoc nanq̃ & de eiſdem quinq̃ iugis bo
um dicitur,Eo probare illa,quia videlicet ali-
quando pertinere probatio ad curioſitatẽ ſo-
let.Sed notandũ,q̃ & is qui propter villã,&
is qui propter probanda iuga boum a cœna
ſui inuitatoris excuſat, verba humilitatis per
miſcet dicẽs.¶Rogo te, habe me excuſatum.
Dum enim dicit rogo,& tamen venire conte
Sup̃bia in facto. mnit,humilitas ſonat in voce,ſup̃bia in actio
ne.Et ecce hoc diiudicat prau⁹ q̃ſq̃ cũ audit
nec tamẽ ea quę diiudicat agere deſiſtit. Nã
dum cuilibet peruerſe agenti dicimus, cõuer
tere,deũ ſequere,mundũ relinque , vbi hunc
niſi ad dominicã cœnam vocamus?Sed cũ re
ſpondet,ora pro me quia peccator ſum,hoc fa
cere non poſſum,quid aliud agit niſi rogat &
excuſat?Dicens nanq̃,peccator ſum,humilita
tem inſinuat,ſubiungẽs autẽ,conuerti nõ poſ
ſum,ſuperbiam demonſtrat . ¶Et alius dixit.
Vxorẽ duxi, & ideo nõ poſſum venire.Quid
Vxor. per vxorem,niſi voluptas carnis accipit?Nam
q̃uis bonum ſit coniugium,atq̃ ad propagã
dam ſobolem prouidẽtia diuina cõſtitutum,
nonnulli tamen nõ per hoc fœcunditatẽ pro
Res iuſta. lis ſed deſideria expetunt voluptatis.Et ideo
per rem iuſtam ſignificari poteſt non incon
grue res iniuſta.Ad cœnã nos ergo æterni cõ
uiuii ſummus paterfamilias inuitat, ſed dum
hunc terrena cura occupat,illum alieni actus
ſagax cogitatio deuaſtat, alterius etiã mentẽ
voluptas carnalis inquinat,faſtidioſus quiſq̃
ad æternæ vitæ epulas non feſtinat. ¶Et re-
uerſus ſeruus nũciauit hęc domino ſuo. Tũc
irat⁹ paterfamilias dixit ſeruo ſuo.Exi cito in
plateas & vicos ciuitatis,& pauperes ac debi
les & cæcos & claudos introduc.Ecce qui ter
renę ſubſtãtię plus iuſto incubat,venire ad do
minicam cœnam recuſat , qui labori curioſi-
tatis inſudat,p̃parata vitę alimẽta faſtidit,q
carnalibus deſideriis inhęret,ſpiritalis conui
uii epulas reſpuit.Quia ergo venire ſup̃bi re
nuunt,pauperes eliguntur.Cur hoc?quia iu- **Pauperes electi.**
xta Pauli vocem,infirma mundi eligit deus
vt confundat fortia.Pauperes autem & debi-
les dicuntur,qui iudicio ſuo apud ſemetipſos
infirmi ſunt.Nã pauperes & quaſi fortes ſunt
qui & poſiti in paupertate ſuperbiunt . Cæci
vero ſunt,q nullũ ingenii lumẽ habent.Clau
di quoq̃,qui rectos greſſus in operatione non
habent.Sed dum morum vitia in mẽbrorum
debilitate ſignantur,profecto liquet q̃a ſicut
illi peccatores fuerunt qui vocati venire no-
luerũt,ita hi quoq̃ peccatores ſunt qui inui
tantur & veniunt,ſed peccatores ſuperbi re-
ſpuuntur,& peccatores humiles eliguntur.
Hos itaq̃ eligit quos deſpicit mundus , quia
plerunq̃ ipſa deſpectio hominẽ reuocat ad ſe
metipſum.Pauperes,& debiles,cæci,& claudi
vocantur & veniunt,q̃a infirmi quiq̃ atq̃ in
hoc mundo deſpecti plerũq̃ tanto celerius vo
cem dei audiunt,quanto & in hoc mundo nõ
habent vbi delectentur.Sed ductis ad cœnam
pauperibus quid puer ſubiungat audiamus.
¶Domine factum eſt vt imperaſti,& adhuc
locus eſt.Multi tales ad dominicã cœnã ex Iu
dęa collecti ſunt,ſed multitudo quę ex Iſraeli
tico populo credidit,locum ſuperni conuiuii
non impleuit.Intrauit iam frequentia Iudęo
rum,ſed adhuc locus vacat in regno,vbi ſuſ
cipi debeat numeroſitas gentiũ. Vnde & ei-
dem ſeruo dicitur.¶Exi in vias & ſepes,& cõ
pelle intrare,vt impleatur domus mea.Cum
de vicis & plateis ad cœnã domin⁹ inuitat,il **Vici & platec.**
lum videlicet populum deſignat, qui tenere
legem ſub vrbana conuerſatione nouerat.Cũ
vero conuiuas ſuos colligi ex viis & ſepibus
præcipit,nimirum agreſtem populum colli-
gere, ideſt gentilem quęrit.Notandũ vero q̃
in hac inuitatione tertia, non dicitur inuita
ſed compelle intrare.Nã ſunt nonnulli qui bo
na facienda intellegũt,ſed hęc facere deſiſtũt.
His vt ſuperius diximus plerũq̃ cõtingit,vt
eos in carnalibus deſideriis ſuis mũdi huius
aduerſitas feriat.Sępe nanq̃ aut longa ęgritu
dine tabeſcunt,aut afflicti iniuriis cõcidunt,
aut percuſſi grauioribus damnis affligũtur
ſeq̃ ipſos in ſuis deſideriis reprehendentes ad
dominum corda conuertunt. Qui ergo hui⁹
mũdi aduerſitatibus fracti ad dei amorem re
deunt,atq̃ a pręſentis vitę deſideriis corrigũ
tur,quid iſti niſi compelluntur vt intrent? Sed
valde eſt tremenda ſentẽtia quę protinus ſub
infertur.Ait enim.¶Dico autem vobis,q̃ ne

,, mo virorum illorũ qui vocati ſunt guſtabit
,, cœnam meam. Ecce per ſe vocat, per angelos
Vocat deꝰ p diuerſos vocat, per patres vocat, pee prophetas vocat,
per apoſtolos vocat, pee paſtores vocat, plerũ
ꝙ per miracula vocat, plerũꝙ per flagella vo
cat, aliquando per mundi huius proſpera vo
cat, aliquando per aduerſa, nemo cõtemnat.
Ne dum vocatus excuſat, cũ voluerit intrare
non valeat.

Cap. LX.

,, IBant autem turbæ multę cũ eo, & conuer
,, ſus dixit ad illos. Siquis venit ad me, & nõ
,, odit patrem ſuum & matrẽ & vxorẽ & fi
,, lios & fratres & ſorores, adhuc autẽ & animã
,, ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Percõ
Odiũ neceſſariorum & vxoris quõ p̄cipiatur. tari libet quomodo parẽtes & carnaliter pro
pinquos pręcipimur odiſſe, q iubemur & ini
micos diligere. Et certe de vxore veritas dicit
Qđ deus iunxit homo nõ ſeparet. Et Paulus
ait. Viri diligite vxores veſtras ſicut & Chri
ſtus eccleſiam. Ecce diſcipulus vxorẽ diligen
dam pręcipit cum magiſter dicat, Qui vxorẽ
non odit non poteſt meus eſſe diſcipulus. Nũ
quid aliud iudex nũciat, aliud pręco clamat?
an ſimul & odiſſe poſſumꝰ & diligere? Sed ſi
vim pręcepti perpendimus, vtrũꝙ agere per
diſcretionem valemus, vt eos qui nobis carnis
cognatione coniuncti ſunt, & quo proximos
nouimus diligamꝰ, & quo aduerſarios in via
dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.
Vt autẽ dominus demõſtraret, hoc erga pro
ximos odium non de inaffectione procedere
ſed de charitate, addidit protinus dicens. Ad
huc autem & animã ſuam. Tunc etenĩ bene
animam noſtrã odimus, cũ eius carnalibus de
ſideriis non adquieſcimus, cũ eius appetitũ
frãgimus, eius voluptatibꝰ reluctamur. Quę
ergo cõtẽpta ad melius ducitur, quaſi p odiũ
amatur. Sic ſic nimirũ exhibere proximis no
ſtris odii diſcretionem debemus, vt in eis &
diligamus ꝙ ſunt, & habeamus odio ꝙ in dei
nobis itinere obſiſtũt. Hoc ipſum vero animę
odium qualiter exhiberi debeat ſubdendo ve
,, ritas manifeſtat dicẽs. ¶ Et qui nõ baiulat cru
,, cem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus
,, eſſe diſcipulus. Crux quippe a cruciatu dicit
Crux. Et duobus modis crucem domini baiulamus
cum aut per abſtinentiã carnẽ afficimus, aut
per cõpaſſionem proximi neceſſitatem illius
noſtram putamus. Qui enim dolorẽ exhibet
in aliena neceſſitate, crucem portat in mẽte.
Sciendum vero eſt ꝙ ſunt nonnulli qui car
nis abſtinẽtiam nõ pro deo ſed pro inani glo
ria exhibent, & ſunt pleriꝙ qui cõpaſſionem
proximo non ſpiritaliter ſed carnaliter impẽ
dunt, vt ei non ad virtutem ſed quaſi miſerã
do ad culpas faueãt. Hi itaꝙ crucem quidem Crucẽ vi
videntur ferre, ſed dominũ nõ ſequuntur. Vn ſi tollere.
de & recte hęc eadẽ veritas dicit. Qui non ba Dominũ
iulat crucem ſuã & venit poſt me non poteſt nõ ſequẽ
meus eſſe diſcipulus. Baiulare etenim crucẽ tes.
& poſt dominũ ire, eſt vel carnis abſtinentiã
vel compaſſionẽ proximo p ſtudio ęternæ in
tentionis exhibere. Nã quiſquis hęc pro tẽpo
rali intentione exhibet, crucem quidẽ baiulat
ſed ire poſt dominũ recuſat. Quia vero ſubli
mia pręcepta data ſunt, protinus comparatio
ædificandæ ſublimitatis adiungitur cũ dicit.
¶ Quis enim ex vobis volens turrem ædifica ,,
re nonne prius ſedens cõputat ſumptus q ne ,,
ceſſarũ ſunt ſi habet ad perficiẽdã? Omne qđ ,,
agimus pręuenire per ſtudium conſideratio Finis ĩ oĩbus reſpiciendus.
nis debemus. Ecce enim iuxta veritatis vocẽ
qui turrẽ ędificat prius ędificii ſumptus pa
tat. Si igit humilitatis turrem cõſtruere cupi
mus, priꝰ nos p̄parare ad aduerſa huiꝰ ſęculi
debemꝰ. Hoc enĩ inter terrenũ & cęleſte ædifi
ciũ diſtat, ꝙ terrenũ ędificiũ expẽſas colligẽdo
cõſtruit, cęleſte autẽ ędificiũ expẽſas diſpergẽ
do. Ad illud ſumptus facimus, ſi non habita
colligamus: ad iſtud ſumptus facimus, ſi &
habita relinquamus. Cõſiderandũ vero qđ di
citur. ¶ Ne poſteaꝗ poſuerit fundamentũ & ,,
non poterit perficere, omnes qui viderint inci ,,
piant illudere ei dicentes, quia hic homo cœ ,,
pit ędificare & non potuit cõſummare. Quia ,,
iuxta Pauli vocem, ſpectaculum facti ſumus Spectaculo ſumus
mundo, angelis, & hominibus. Et in omne qđ
agimus conſiderare occultos aduerſarios no
ſtros debemus, qui ſemper noſtris operibus
intendunt, ſemper ex noſtro defectu gratulan
tur. Quos propheta intuẽs ait. Deus meus in
te confido non erubeſcam, neꝙ irrideant me
inimici mei. In bonis enim operibus intẽti ni
ſi contra malignos ſpiritus ſollicite vigilemus
ipſos irriſores patimur quos ad malum per
ſuaſores habemus. Sed quia de conſtruendo
ædificio comparatio data eſt, nunc ex minori
ad maius ſimilitudo ſubditur, vt ex rebꝰ mi
nimis maiora p̄ſentur. Nam ſequitur. ¶ Aut ,,
qui rex iturus cõmittere bellum aduerſum ,,
alium regẽ non ſedens prius cogitat ſi poſſit ,,
cum decẽ milibus occurrere ei qui cũ viginti ,,
milibus venit ad ſe? Alioquin adhuc illo longe ,,
agente legationẽ mittens rogat ea quæ pacis ,,
ſunt. Rex contra regẽ ex æquo venit ad prœ ,,
lium, & tamen ſi ſe perpendit non poſſe ſuffi Rex contra regẽ.
cere, legationem mittit, & ea q̃ pacis ſunt po
ſtulat. Quibꝰ ergo nos lachrymis ſperare ve
niam debemus, qui in illo tremendo examine
cum rege noſtro ex æquo ad iudicium nõ ve

nimus,quos nimirum conditio,infirmitas, &
cauſa inferiores exhibet? Sed fortaſſe iá mali
operis culpas abſcidimus,iam praua queq; ex
terius declinauimus,nunqd ad reddendá ra-
tionem cogitationis noſtrę ſufficimus? Cum
duplo ergo exercitu contra ſimplú venit,qui
nos vix in ſolo opere præparatos ſimul de ope
re & cogitatione diſcutit. E ideo dú adhuc
longe eſt legationem mittamus, rogemus ea
quę pacis ſunt.Longe enim eſſe dicitur qa ad
huc præſens per iudicium non videtur. Mit
tamus legationem lachrymas noſtras, mitta-
mus miſericordię opera,mactemus in ara ei⁹
hoſtias placationis.Hęc eſt noſtra legatio quę
,, regem venièté placat.¶Sic ergo omnis ex vo
,, bis qui non renunciat omnibus quę poſſidet
,, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Manifeſtiſſi
Parabolę me dominus hac cóclusione docet qd ſit ędifi
ſenſus. care turrem,vel cú rege fortiore facere pacem
ſuum videlicet eſſe diſcipulum.Pręparare au
tem ſumptus ad perficiendá turré,& mittere
legationem ad impetrandá pacé,nó eſſe aliud
ꝙ renunciare omnibus quæ poſſidemus. In
ter quę omnia & amor proximorú, de quo ꝓ
dictum eſt,& ipſa anima noſtra,quá quidá ꝑ
temporali hac vira dictam putant, intellega
tur neceſſe eſt,quá ſic poſſidere ad tép⁹ opor
tet vt non nos impediat ab ęterna ſi quis eam
fuerit auferre minatus.Diſtat ſane inter renú
ciare omnibus & relinquere omnia.Paucorú
enim perfectorúq; eſt relinquere omnia, curas
mundi poſtponere, ſolis deſideriis æternis in
hiare.Cunctorú auté fidelium eſt renunciare
omnibus quę poſſident,hoc eſt ſic tenere quæ
mundi ſunt vt tamen per ea non teneátur in
múdo,habere rem téporalem in vſu,ęternam
in deſiderio,ſic terrena gerere vt tamen tota
,, mente ad cęleſtia tendant.¶Bonum eſt ſal.Si
,, autem ſal quoq; euanuerit,in quo condietur?
Sal ſapiē Ad ſuperiora reſpicit,vbi turré virtutum nó
tię. ſolum inchoandá ſed etiá pręceperat eſſe con
ſummandá.Bonum quippe eſt dei verbú au
dire,frequentius ſale ſapiétię ſpiritalis cordis
arcana cõdire, immo ipſum cum apoſtolis ſal
terrę fieri,ideſt eorú quoq; qui adhuc terrena
ſapiunt imbuendis mentibus ſufficere. At ſi
quis ſemel condiméto veritatis inluminatus
ad apoſtaſiam redierit,quo alio doctore corri
gitur qui eam quá ipſe guſtauit ſapiétię dul
cedinem vel aduerſis ſęculi perterritus vel in
lecebris allectus abiecit? Iuxta hoc qd quidam
ſapiens ait.Quis medebitur incantatori a ſer
pente percuſſo? Qua ſentétia Iudę Scariothis
ſocios ipſumq; deſignari non immerito creda
tur,qui philargyria victus & gradú apoſtola
tus prodere & dominú tradere nó dubitauit.
¶Neq; in terram neq; in ſterquiliniú vtile eſt ,,
ſed foras mittetur. Sicut ſal infatuatum cum ,,
ad condiédos cibos carneſq; ſiccandas valere Sal infatua
deſierit nullo iá vſui aptum erit (neq; enim tum.
in terram vtile eſt, cui⁹ iniectu germinare ꝓ
hibetur,neq; in ſterquiliniú agriculturę ꝓfu-
turum,qd viuacibus licet glebis immixtum
nó fœtare ſemina frugum,ſed extinguere ſo
let) ſic omnis qui poſt agnitioné veritatis re-
tro redit,neq; ipſe fructú boni operis ferre, ne
q; alios excolere valet, ſed foras mitténdus,hoc
eſt ab eccleſię eſt vnitate ſecernendus vt, iu-
xta pręmiſſam parabolam inridentes eú ini-
mici dicant,quia hic homo cœpit ędificare,&
non potuit conſummare.Et ideo multú vti-
lis exhortatio ſubinfertur cú dicitur. ¶Qui ,,
habet aures audiendi audiat. Ideſt qui habet ,,
aures intellegentię quibus dei verbum perci Aures au
pere poſſit,non contémnat ſed audiat,obœdien diendi.
do videlicet & faciendo quę didicit. Nó enim
auditor obliuioſus,ſed factor operis hic beat⁹
in facto ſuo erit.

CAPVT.XV.

ERant autem adpropin Cap.LXI.
quantes ei publicani & ,,
peccatores vt audirent ,,
illum, & murmurabát ,,
Phariſęi & ſcribę dicen ,,
tes,quia hic peccatores ,,
recipit & manducat cú ,,
illis. Quia non ſolú iu- ,,
ſtus peccare per inertiam,ſed & peccator re- Pœnitétes
ſipiſcere per ſollertiá poteſt, poſtꝙ ſal infatua publicani.
tum foras mitti debere narratú eſt,mox pœ-
nitentum cohors intus admiſſa deſcribitur,
qui ad audiendú dei verbum adpropinquan
tes non ſolum ad conloquendú ſed etiá ad cõ
ueſcédú recepti ſunt.Qd videntes Phariſęi,de
dignati ſunt, quia vera iuſtitia compaſſio-
nem habet, & falſa iuſtitia dedignationem,
ꝙuis & iuſti ſoleant recte peccatoribus indi-
gnari.Sed aliud eſt qd agitur typo ſuperbię,
aliud qd zelo diſciplinę.Sed qui ægri erát ita
vt ęgros ſe eſſe neſcirét,quatin⁹ qd erát agno
ſcerent,cæleſtis eos medicus blandis fométis
curat,benignum paradigma obiicit,& in eo-
rum corde vulneris tumorem premit.Ait ná
q;.¶Quis ex vobis homo qui habet centum
oues,& ſi perdiderit vná ex illis,nonne dimit
tit nonagintanouem in deſerto & vadit ad il
lam quę perierat donec inuenit illá? Ecce mira
diſpenſatione pietatis ſimilitudinem veritas
dedit,quam & in ſe ipſe homo recognoſceret
& tamen hęc ſpecialiter ad ipſum auctoré ho

minum pertineret.Quia enim cētenarius nu
merus eſt perfectus,ipſe centum oues habuit
cum angelorum ſubſtantiam & hominum
creauit.Sed vna ouis tūc periit,quando pec
Oues.xcix. cando homo paſcua vitę dereliquit. Dimiſit
in deſerto. autem.xcviii.oues in deſerto,quia illos ſum-
Cęlum de mos angelorum choros reliquit in cælo. Cur
ſertum. autem cęlum deſertū vocatur, niſi ꝙ deſertū
dicitur derelictū? Tunc autē cęlum homo de
ſeruit,cum peccauit.In deſerto autē nonagin
tanouem oues remanſerant,quando in terra
dominus vnam quærebat,qa rationabilis cre
aturę numerus angelorū videlicet & hominū
quæ ad videndū deum condita fuerat, pereū
te homine erat imminutus, & vt pfecta ſum
ma ouium integraretur in cælo,homo perdi
tus quęrebatur in terra.¶Et cum inuenerit
illam imponit in humeros ſuos gaudēs.Ouē
Ouē hume in humeris ſuis impoſuit,quia humanā natu
ris īponēs. ram ſuſcipiens peccata noſtra ipſe portauit.
¶Et veniens domū conuocat amicos & vici-
nos dicens illis.Congratulamini mihi quia in
ueni ouē meam quę perierat.Inuenta oue ad
domum rediit,qa paſtor noſter reparato ho-
mine ad regnū cęleſte rediit. Ibi amicos & vi
cinos inuenit,illos videlicet angelorū choros.
Qui amici ei⁹ ſunt,qa volūtatē ei⁹ cōtinue in
ſua ſtabilitate cuſtodiūt. Vicini quoq ei⁹ ſūt,
qa claritate viſionis illi⁹ ſua aſſiduitate pfruū
Cōgratula tur.Et notādū ꝙ nō dicat cōgratulamini oui
mini mihi inuētę, ſed mihi,qa videlicet eius eſt gaudiū
non oui. vita noſtra, & cū nos ad cęlum reducimur,
ſolennitatem lætitię illius implemus. ¶Dico
vobis ꝙ ita gaudiū erit in cęlo ſup vno pec-
catore pœnitentiam habente,q̄ ſuper nona-
gintanouē iuſtis q non indigent pœnitentiā.
Gaudiū de Plus de conuerſis peccatoribus q̄ de ſtanti
pœnitētib⁹ bus iuſtis gaudium erit in cęlo, quia plerūq
hi qui nullis ſe oppreſſos peccatorū molibus
ſciunt, ſtant quidem in via iuſtitię, nulla inli
cita perpetrant,ſed tamen ad cæleſtem patriā
anxie non anhelant, tantoq ſibi in rebus lici-
tis vſum prębent,quanto ſe perpetraſſe inlici
ta nulla meminerunt, & plerunq pigri rema
nent ad exercenda bona pręcipua,quia valde
ſecuri ſunt ꝙ nulla cōmiſerint mala grauio
ra.At contra nonnunq̄ hi qui ſe aliqua inlici
ta egiſſe meminerunt,ex ipſo ſuo dolore com
puncti inardeſcūt ad amorē dei , ſeſeq in ma
gnis virtutibus exercent.Maius ergo de pec
catore conuerſo,q̄ de ſtante iuſto gaudium
fit in cęlo,quia & dux in prœlio plus eū mili
tem diligit,qui poſt fugam reuerſus hoſtē for
titer premit,q̄ illum qui nunq̄ terga prębuit
& nūq̄ aliquid fortiter fecit. Sed inter hęc ſci

endum eſt quia ſunt plerīq iuſti in quorū vi Iuſti de q̄
ta tantū eſt gaudium vt eis quęlibet peccato b⁹ magis
rum pœnitentia præponi nullatenus poſſit. q̄ de pœ
Nam multi & nullorū ſibi malorū ſunt con nitētibus
ſcii,& tū in tanti ardoris afflictione ſe exerūt gaudēdū.
ac ſi peccatis omnibus anguſtentur , cuncta
etiam licita reſpuūt,ad deſpectū mūdi ſubli-
miter accinguntur,lamentis gaudent,in cun
ctis ſemetipſos humiliant,& ſicut nōnulli pec
cata operum ſic ipſi peccata cogitationū de
plorant.Hinc ergo colligendū eſt quantū deo
gaudium faciat quando humiliter plangit iu
ſtus,ſi facit in cęlo gaudium quando hoc qd
male geſſit per pœnitentiā damnat iniuſtus.
¶Aut quę mulier habēs drachmas decē ſi p-
diderit drachmam vnā nonne accendit lucer
nam & euertit domū,& quęrit diligenter do
nec inueniat? Qui ſignatur per paſtorē,ipſe
& per mulierem.Ipſe enim deus,ipſe & dei ſa Muliere
pientia.Et qa imago exprimitur in drachma, etiā dn̄s
mulier drachmam perdidit quādo homo qui ſignatur.
conditus ad imaginē dei fuerat,peccando a ſi
militudine ſui conditoris receſſit.Sed accēdit
mulier lucernam,quia ſapientia dei apparuit
in humanitate.Lucerna quippe lumē in teſta
eſt.Lumē vero in teſta eſt diuinitas in carne.
Accenſa autē lucerna euertit domū,qa mox
vt eius diuinitas per carnē claruit, omnis ſe
noſtra conſcientia concuſſit. Domus nanq e Domum
uertitur,cū cōſideratione reatus ſui humana euerti.
conſciētia perturbatur.Euerſa vero domu in
uenitur drachma,quia dum perturbatur con
ſcientia hominis,reparatur in homine ſimili-
tudo conditoris.¶Et cum inuenerit,cōuocat
amicas & vicinas dicens.Congratulamini mi
hi quia inueni drachmā quā perdiderā.Quæ
amicę vel vicinę niſi illę poteſtates ſunt cæle Amicæ
ſtes iam ſuperius dictę: quę tanto ſupernę ſa- mulieris.
pientię iuxta ſunt,quanto ei per gratiā conti
nuę viſionis adpropinquant. Sed intuēdū cur
iſta mulier decem drachmas habuiſſe perhibe
tur.Angelorum quippe & hominū naturā ad
cognoſcendū ſe dominus condidit,quā dū cō
ſiſtere ad ęternitatē voluit, eam proculdubio
ad ſuā ſimilitudinem creauit.Decē vero dra
chmas habuit mulier,quia nouē ſunt ordines
angelorū, ſed vt compleretur electorū nume
rus,homo decimus creatus eſt,qui a cōditore
ſuo nec poſt culpam periit,quia hunc ęterna
ſapientia per carnem miraculis coruſcans ex
lumine teſtę reparauit.¶Ita dico vobis,gau-
dium erit coram angelis dei ſuper vno pecca
tore pœnitentiā agente.Pœnitentiā agere eſt Pœniten
& perpetrata mala plangere & plangenda nō tiā agere
perpetrare.Nā qui ſic alia deplorat vt tamen quid ſit.

alia committat,adhuc pœnitẽtiam agere aut
ignorat,aut diſſimulat.Quid eñ ꝓdeſt ſi pec
cata quis luxuriẹ defleat,& tamẽ adhuc aua
ritiẹ ęſtibus anhelet?aut qd prodeſt ſi irẹ cul
pas iam lugeat,& tamen adhuc inuidiæ faci
bus tabeſcat? Sed minus eſt valde qđ dicim⁹
vt qui peccata deplorat,ploranda minime cõ
mittat.Nam cogitandum ſummopere eſt,vt
qui ſe inlicita meminit commiſiſſe a quibuſ
dam etiam licitis ſtudeat abſtinere,quatenus
per hoc conditori ſuo ſatiſfaciat, vt qui com
miſit prohibita,ſibimetipſi abſcindere debeat
etiam commiſſa.

Ca.LXII.

Ait autem . Homo quidã habuit duos
,, filios,& dixit adoleſcentior ex illis pa
,, tri.Da mihi portionem ſubſtantię,quę
,, me contingit.Et diuiſit illis ſubſtãtiam.Mur
murantibus de peccatorum ſuſceptione ſcri
bis & phariſæis,tres ex ordine parabolas ſal
uator poſuit, duab⁹ primis de quibus diſpu
tatum eſt,quantum ipſe cum angelis de pœ
nitentum ſalute gaudeat inſinuãs:Tertia ve
ro quæ ſequitur,non ſuum tantũmodo ſuo
rumq; gaudium demonſtrans,ſed & inuidẽ
tium murmur reprehendens. Homo itaq; q
duos filios habuiſſe dicitur,deus pater intel
legitur , duorum videlicet genitor populo
rum,& quaſi duarum generis humani ſtir
pium auctor atq; creator. Maior enim filius,
eos qui in vnius dei permanſere cultura:Mi
nor,eos qui vſq; ad colenda idola deum deſe
ruere,ſignificat. Pars ſubſtantiæ quæ mino
rem filium cõtingit,ipſe ſenſus in homine ra
tionalis eſt. Viuere enim,intellegere,meminiſ
ſe,īgenio alacri excellere,diuini ſubſtãtia mu
neris eſt. Quã minor fili⁹ expetiit a patre,cũ
homo ſua poteſtate delectatus , per liberũ ſe
ſe arbitrium regere,atq; a dominio quæſiuit
exuere conditoris. Diuiſitq; illis ſubſtãtiam,
fidelibus ſcilicet ſuæ gratiæ protectionẽ,quã
deſiderabant,impertiendo, infidelib⁹ vero na
turalis ſolum ingenii quo contenti erant be
,, neficium concedendo . ¶Et non poſt multos
,, dies congregatis omnibus, adoleſcentior fili⁹
,, peregre profectus eſt in regionem lõginquã,
,, & ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuẽdo lu
,, xurioſe.Longe profectus eſt,non locum mu
tando,ſed animum. Quãto etenĩ quiſq; plus
in prauo opere delinquit,tãto a dei gratia lõ
gius recedit.Qđ non poſt multos dies dixit
factum,vt congregatis omnibus,peregre pro
ficiſceretur in regionem longinquam : quia
non multo poſt inſtitutionem humani gene
ris,placuit animæ per liberum arbitrium fer
re ſecũ quandã velut potentiam naturæ ſuę,

Hõ hñs filios duos.

Prodigus lõge profectus.

& deſerere eum a quo condita eſt præſidens
viribus ſuis.Quas vires tãto cõſumit citius,
quanto eum deſerit a quo datę ſunt.Itaq; hãc
vitam prodigam vocat,amantem fundere ac
q; ſpatiari põpis exterioribus,intus inaneſcẽ
tem, cum ea quiſq; ſequitur quæ ab illa pro
cedunt,& relinquit eum qui ſibi eſt interior.
¶Et poſtq̃ omnia diſſipaſſet , facta eſt fames ,,
valida in regione illa.Omnia quæ diſſipauit, ,,
ornamenta naturæ quæ conſumpſit , ſignifi
cat.Fames in regione loginqua,indigẽtia ver
bi veritatis eſt,in obliuione creatoris.De qua
dictum eſt in prophetis.Quia mittet dñs fa
mem in terra,nõ famẽ panis neq; ſitim aquę,
ſed audiendi verbum dei.¶Et ipſe cœpit ege ,,
re, & abiit,& adhęſit vni ciuium regionis il ,,
lius.Merito egere cœpit, qui theſauros ſapiẽ ,,
tiæ dei,diuitiarumq; cæleſtium altitudinem
dereliquit. Vnus autem ciuium regionis ilh⁹
cui egens adhæſit,ille eſt vtiq;,qui cõcupiſcẽ
tiis terrenis merito ſuæ peruerſitatis præpo
ſitus,princeps huius mundi a domino voca
tur.Et de quo Apoſtolus.Deus(inquit) hu
iusſęculi,excęcauit mentes infidelium . ¶Et ,,
miſit illum in villam ſuã,vt paſceret porcos. ,,
In villam mitti eſt,ſubſtantiæ mundialis cu
piditate ſubiugari.De qua in alia parabola q
dam ſpiritales epulas , ad quas inuitabatur,
faſtidiens dixit . Villam emi & neceſſe habeo
exire,& videre illã.Porcos vero paſcere eſt,ea
quibus immundi ſpiritus gaudeant,operari.
¶Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſili ,,
quis quas porci manducabant.Siliquę quib⁹ ,,
porcos paſcebat,ſunt doctrinæ ſæculares, ſte
rili ſuauitate reſonantes , de quibus laudes
idolorum fabularumq; ad deos gentium va
rio ſermone atq; carminibus percrepant, qui
bus dęmonia delectantur . Vnde cum iſte ſa
turari cupiebat , aliquid ſolidum & rectum
qđ ad beatam vitam pertineret, inuenire vo
lebat in talibus,& non poterat. Hoc eſt enim
qđ ait.¶Et nemo illi dabat.In ſe aũt reuerſ⁹, ,,
Iam ſcilicet ab eis q̃ forinſecus fruſtra inliciũt
& ſeducunt, in conſcientiæ interiora reducẽ
faciens intentionem ſuam . ¶Dixit.Quanti ,,
mercenarii patris mei abundant panib⁹, ego ,,
autẽ hic fame pereo. Vnde hoc ſcire poterat, ,,
in quo tanta erat obliuio Dei , ſicut in omni
bus idololatris fuit,niſi qa iſta recogitatio iã
reſipiſcẽtis eſt , cum euangelium prædicare
tur?Mercenarii ergo patris abũdant panib⁹,
quia qui futurę mercedis intuitu digna opa
ri ſatagũt,cotidianis ſupernę gratiæ reficiun
tur alimoniis. At vero fame pereũt,qui extra
patris ædes poſiti,ventrem cupiunt implere

Fames verbi dei.

Deus hui⁹ ſæculi.

Mitti in villam.

Porcos paſcere.

Siliquę Poemata.

Mercenarii

de ſiliquis. Ideſt q̄ ſine fide viuētes, vitā bea-
tam inanis philoſophię ſtudiis īquirūt. Sicut
enim panis qui cor hominis confirmat, verbo
dei quo mentem reficiat aſſimilatur, ita ſili-
qua quæ & ipſa intus inanis, foris mollis eſt,
& corpus non reficit ſed implet, vt ſit magis
oneri q̄ vſui, ſæculari ſapientiæ non imme-
rito comparatur, cuius ſermo facundiæ plau
ſu ſonorus, ſed virtute vtilitatis eſt vacuus.
,, ¶Surgam & ibo ad patrem meum, & dicā il
,, li. Pater peccaui in cælum & coram te. Q̄
miſericordem piumq; nouerat patrem, q̄ nec
offenſus a filio, patris dedigneť audire voca-
bulum. Surgam ergo (inquit) quia me iace-
re cognoui. Et ibo, quia longe receſſi. Ad pa-
trem meum, quia ſub principe porcorum mi
ſerabili egeſtate tabeſco. Peccaui autem in cæ
lum, coram ſpiritibus angelicis ſanctiſq; ani-
mabus, in quib⁹ ſedes eſt dei, ſignificat. Corā
te vero, in ipſo cōſciētię īterioris cōclaui, qua
,, dei ſolius oculi penetrare valebant. ¶Et iam
,, non ſum dignus vocari filius tuus. Fac me ſi
,, cut vnum de mercenariis tuis. Ad filii quidē
affectum, qui omnia quæ patris ſunt ſua eſſe
non ambigit, adſpirare nequaq̄ pręſumit, ſed
mercenarii ſtatum, iam pro mercede ſeruitu-
rus deſiderat. Verū ne hūc quidē, niſi pater
na dignatiōe ſe mereri poſſe teſtať. Vbi ſunt
Pelagiani- ergo Pelagianiſtæ, qui ſua ſe virtute ſaluari
ſtæ. poſſe confidūt, contra apertiſſimam veritatis
ſentētiam quæ ait, Sine me nihil poteſtis face
,, re! ¶Et ſurgens, venit ad patrem ſuum. Ve-
nire ad patrem eſt, in eccleſia conſtitui per fi-
dem, vbi iam poſſit eſſe peccatorum legiti-
,, ma & fructuoſa confeſſio. ¶Cū aūt adhuc lō
,, ge eſſet. Et anteq̄ intellegeret deum, ſed tamē
,, cū iam pie q̄reret. ¶Vidit illū pater ipſi⁹. Im
Videre pios em̄ & ſuperbos, cōueniēter nō videre di
quos dicať ciť, tanq̄ ante oculos nō habere. Ante oculos
deus. ,, em̄ haberi nō niſi qui diligunť dici ſolēt. ¶Et
,, miſericordia motus eſt, & occurrens, cecidit
,, ſuper collum eius. Non enim pater vnigeni-
tum filium deſeruit, in quo vſq; ad noſtram
longinquam etiam peregrinationem cucur-
rit, atq; deſcendit. Quia deus erat in Chriſto,
mundum reconcilians ſibi. Et ipſe dn̄s ait. Pa
ter in me manens, ipſe facit opera ſua. Quid
eſt autem cadere ſuper collum eius, niſi incli
nare & humiliare in amplexum eius brachiū
ſuum! Et brachiū domini cui reuelatum eſt,
,, qđ eſt vtiq; dn̄s noſter Ieſus Chriſtus. ¶Et
,, oſculatus eſt eum. Cōſolari verbo gratię dei
ad ſpem indulgētiæ peccatorum, hoc eſt poſt
longa itinera remeātem, a patre mereri oſcu-
,, lum charitatis. ¶Dixitq; ei filius. Pater pecca

ui in cælum & coram te. Iam non ſum dign⁹ ,,
vocari filius tuus. Incipit iam peccata conſti ,,
tutus in eccleſia confiteri, nec dicit omnia q̄ Confeſſio
dicturum ſe eſſe promiſerat, ſed vſq; ad illud prodigi.
Nō ſum dignus vocari filius tuus. Hoc em̄
vult fieri per gratiam, qđ ſe indignum eſſe p
merita fatetur. Nō addidit qđ in illa medita
tione dixerat, Fac me ſicut vnum de mercena
riis tuis. Cum em̄ panē non haberet, vel mer
cenarius eſſe cupiebat. Qđ poſt oſculum pa-
tris, generoſiſſime iam dedignatur. Intellegit
nāq;, inter filium, mercenarium & ſeruū, non
minimam eſſe diſtantiam. Seruum videlicet Seruus
eſſe eum, qui adhuc metu gehennę, ſiue prę-
ſentium legum, a vitiis temperat. Mercenariū Mercena
qui ſpe atq; deſiderio regni cęlorum. Filium, rius.
affectu boni ipſius atq; amore virtutum. In Filius.
quarum virtutum trium conſummatione,
beatus Apoſtolus omnem ſalutis ſummam
concludens, Nunc (inquit) manet fides, ſpes,
charitas, tria hæc. Maior autem his, charitas.
Fides nanq; eſt, quæ futuri iudicii ac ſuppli-
ciorum metu, vitiorum facit contagia decli-
nare. Spes, quæ mentem noſtram de præſen-
tibus auocās, vniuerſas corporis voluptates,
cæleſtium pręmiorum expectatione cōtēnit.
Charitas, quæ nos ad mortem Chriſti & ſpi
ritalium virtutum fructum, mentis ardore
ſuccendens, quicquid illis contrariū eſt, toto
facit odio deteſtari. Vnde prodigus iſte poſt
q̄ in ſemetipſum reuerſus, diræ famis ſuppli
cia formidabat, velut iam ſeruus effectus, eti
am mercenarii ſtatum, de mercede iam cogi
tans, concupiſcit. Sed eum pater occurrens,
non contentus minora concedere, vtroq; gra
du ſine dilatione trāſcurſo, priſtinæ filiorum
reſtituit dignitati, nec iam de mercede con-
ductoris, ſed de hæreditate fecit cogitare pa-
tēris. ¶Dixit autem pater ad ſeruos ſuos. Ci ,,
to proferte ſtolam primam, & induite illum. ,,
Stola prima eſt, veſtis innocentiæ, quā homo Stola pri
bene cōditus accepit, ſed male perſuaſus ami ma.
ſit, quando poſt culpam præuaricationis co-
gnouit eſſe ſe nudum, gloriaq; immortalita-
tis perdita, pelliceum hoc eſt mortale ſum-
pſit indumentum. Serui qui eam proferunt,
reconciliationis prædicatores ſunt. Profe-
runt enim ſtolam primam, quando mortales
terrenoſq; homines ita ſublimandos aſſeue-
rant, vt non ſolum ciues angelorum, ſed
& hæredes Dei & cohęredes ſint Chriſti fu-
turi. ¶Et date anulum in manu eius, & cal- ,,
ciamenta in pedes. Anulus eſt vel ſyncerę fi- ,,
dei ſignaculum, qua cūcta promiſſa in credē Anulus.
tium cordibus certa impreſſione ſignantur,

vel nuptiarum pighus illarum,quibus eccle-
ſia ſpõſatur. Et bene anulus in manu datur,
vt per opera,fides clareſcat,& per fidem,ope-
Calciamẽ ta firment.Calciamenta autem in pedes, offi
ta. cium euangelizãdi denũciãt,vt curſus men-
tis ad cęleſtia tendens,a terrenarum cõtagio
rerum inuiolata ſeruetur & munda, priorũ
q̃ munitus exemplis,ſuper ſerpentes,& ſcor-
piones ſecurus incedat. Manus igitur & pe-
des,ideſt opus ornatur & curſus.Opus vt re
cte viuamus.Curſus,vt ad æterna gaudia p
peremus. Nõ enĩ habemus hic manentẽ ciui
,, tatem,ſed futuram inquirimus. ¶Et adduci
,, te vitulum ſaginatum,& occidite. Vitulus
Vitulus ſaginatus, ipſe item dñs eſt,ſed ſecundũ car-
ſaginat⁹. nem.Et bene ſaginatus, q̃a caro eius adeo ſpi
ritali eſt opima virtute,vt p totius mũdi ſa-
lute ſufficiat in odorem ſuauitatis,nidorem
videlicet immolatiõis, ad deũ mittere,& pro
omnibus exorare.Adducere aũt vitulum &
occidere eſt,p̃dicare Chriſtum,& mortẽ eius
inſinuare. Tunc etenĩ cuiq; noſtrum quaſi re
cens occiditur,cum credit occiſum. Tunc ca
ro eius comeditur,cum eius paſſionis ſacra-
mentum & ore ad emũdationem percipitur,
,, & corde ad imitationem cogitatur.¶Et mã-
,, ducemus & epulemur , quia hic filius meus
,, mortu⁹ erat & reuixit,perierat & inuẽt⁹ eſt.
Non ſolum filius qui reuixit & inuẽtus eſt,
verum pater & ſerui illius, ſacroſancti vituli
qui propter filium occiſus erat,carne refecti
Patris ci- epulantur.Quia patris cibus ſalus eſt noſtra,
bus. & patris gaudium,noſtrorũ eſt remiſſio pec-
catorum.Nec tãtum patris,ſed & filii & ſpi-
ritus ſancti.Quia ſicut vna in diuinitate vo-
lũtas & operatio,ita & vna eſt delectatio ſan
ctę & indiuiduę trinitatis.Vnde beat⁹ Abra
ham tres angelos hoſpitio recipiens,vitulum
tenerrimum & optimũ occidiſſe,eiſq; cum la
cte,pane,& butyro epulandũ legitur obtuliſ-
ſe.Quia qui beatam trinitatẽ rectę deuotio-
nis officiis reficere, ideſt lætificari deſiderat,
mortem quoq; debet vnigeniti filii dei in car
ne quę eſt vna in eadem trinitate perſona,pię
Stola cur confeſſionis ſynceritate celebrare. Et notan
data ante dũ,q̃ ante ſtola prima,ante anulus,ante cal-
epulum. ciamenta pręſtãtur, & ſic deinde vitulus im
molatur,quia niſi ſpem quiſq; primæ immor
talitatis induerit, niſi anulo fidei opera præ
munierit,niſi ipſam fidem pie confitendo prę
dicauerit,non poteſt ſacramentis intereſſe cę
,, leſtibus.¶Et cœperunt epulari. Iſtę epulæ at
q; feſtiuitas nunc celebrañ,per orbẽ terrarũ
eccleſia dilatata atq; diffuſa. Vitulus enĩ ille
in corpore & ſanguine dñico,& offertur pa-
tri,& paſcit totã domũ. ¶Erat aũt fili⁹ eius ,,
ſenior in agro.Filius ſenior,populus Iſrael eſt ,,
Filius ſenior. qui licet in lõginqua nõ abierit,nõ tñ domi;
ſed in agro dicit̃ eſſe morat⁹,q̃a populus idẽ
neq; vſq; ad colẽda idola creatorem deſeruit;
neq; legis quã acceperat, iteriora penetrauit,
ſed litterę ſolũ cuſtodia contentus, exteriora
magis & terrena operari ſimul & ſperare ſo-
lebat, audiẽs p p̃phetã.Si volueritis & audie
ritis me,bona terræ comedetis.¶Et cũ veni- ,,
ret & adpropinquaret domui,audiuit ſym- ,,
phoniam & chorum.Adpropinquat fili⁹ do- ,,
Appropinquare domui. mui,cũ populus ille in quibuſcunq; Iſraelitis
conſiderationibus(nã multi tales inuẽti ſunt
in eis,& ſępe inueniunt)labore ſeruilis operis
improbato, ex iiſdẽ ſcripturis,eccleſię liberta
tem conſiderat. Audit ſymphoniã & chorũ,
ſcilicet ſpiritu plenos vocibus cõſonis euãge
lium prędicare,quibus dictũ eſt,Obſecro vos
fratres,vt idipſum dicatis omnes,& concordi
ter conuerſantium,animam & cor vnum in
laudes dei.¶Et vocauit vnũ de ſeruis; & in- ,,
terrogauit quę hęc eſſent. Iſq; dixit illi. Vo- ,,
cat vnum de ſeruis,cum ſumit ad legẽdum
aliquem prophetarum,& in eo quęrens, quo
dammodo interrogat vnde iſta feſta in eccle
ſia celebrantur,in quib⁹ ſe eſſe non videt.Re-
ſpondeat ei ſeruus patris,propheta. ¶Frater ,,
tuus venit,& occidit pater tuus vitulum ſa ,,
ginatum,quia ſaluum illum recepit. In extre ,,
mis enim terræ fuit frater tuus,ſed inde ma-
ior exultatio cantantium domino canticũ no
uum,quia laus eius ab extremis terræ.Et p-
pter eũ qui abſens erat,occiſus eſt ille cui di-
ctum eſt,Et holocauſtum tuum pingue fiat.
¶Indignatus eſt autem, & nolebat introire. ,,
Pater ergo illius egreſſus , cœpit rogare illũ. ,,
Senioris.i. Indignatur etiam nunc,& adhuc nõ vult in
Iudæi indignatio. troire.Cum ergo plenitudo gentium intraue
rit,egredietur opportuno tempore pater ei⁹,
vt etiam omnis Iſrael ſaluus fiat,ex cui⁹ par
te cæcitas facta eſt,velut abſentia in agrũ, do
nec plenitudo filii minoris longe ĩ idololatria
gentium conſtituti, redux ad manducãdum
vitulum intraret. Erit enim quandoq; aper-
ta vocatio Iudæorũ in ſalute euangelii.Quã
manifeſtationem vocationis , tanq̃ egreſſum
patris appellat ad rogandum maiorem filiũ.
¶At ille reſpondens,dixit patri ſuo.Ecce tot ,,
annis ſeruio tibi,& nunq̃ mandatum tuum ,,
præterii . Quæritur,quomodo ille populus ,,
Iudæi qđ mãdatum nunq̃ præterierint. nunq̃ mandatum Dei pręteriiſſe dicatur.Sed
facile illud occurrit,neq; de omni mãdato di
ctũ eẽ,ſed de vno maxie neceſſario,quo nullũ
aliũ deũ colere iuſſus ẽ,Neq; iſte fili⁹ in oĩb⁹

Iſraelitis,ſed in his intellegitur habere perſo
nam, qui nunq̃ ab vno Deo ad ſimulacra
cōuerſi ſunt. Quis eñ tanq̃ in agro poſitus
iſte filius terrena deſideraret, ab vno tñ deo
iſta deſiderabat bona. Qđ etiā pr̄is ipſiꝰ teſti
monio cōprobat̃,cū dicit. Tu mecū es ſemp.
Non enim quaſi mentientē redarguit,ſed ſe-
cum perſeuerantiā eius approbans,ad perfru
ctionē potioris,atq̧ iucundioris exultationis
,, inuitat. ¶Et nunq̃ dediſti mihi hoedum, vt
,, cū amicis meis epularer. Peccator pfecto hoe
Hœdus. di nomine ſignificari ſolet,ſed abſit vt Anti-
chriſtū intellegā. Multū enim abſurdum eſt,
eū cui dicit̃, Tu mecū es ſemp,hoc a pr̄e optaſ
Antichri- ſe,vt Antichriſto crederet. Neq̧ omnino ī eis
ſtus. Iudęorum,q Antichriſto credituri ſunt, iſtū
filiū fas eſt intellegi. Quomodo autem epula
retur ex illo hœdo,ſi ipſe eſt Antichriſtꝰ,qui
nō ei crederet? Aut ſi hoc eſt epulari ex hœdi
occiſione, qđ eſt de Antichriſti pditione læta
ri,quomodo dicit filius quem recipit pater,
hoc ſibi non fuiſſe conceſſum,cum omnes fi-
lii dei,de illius aduerſarii damnatione lętatu
Hœdꝰ Iu ri ſint? Nimirū ergo ipſum dñm ſibi negatū
dęis Chri- ad epulandū conquerit̃,dum eum peccatorē
ſtus viſus. putat. Cū eñ hœdus eſt illi genti,ideſt cū eū
ſabbati violatorē,& profanatorem legis exiſti
mat,iucūdari epulis eius nō meruit. Vt qđ
ait, Nunq̃ dediſti mihi hœdū vt cum amicis
meis epularer,tale ſit acſi diceret, eū q mihi
hœdus videbat̃,nunq̃ mihi dediſti ad epulan
dum,eo ipſo mihi illū ipſum nō cōcedēs,quo
mihi hœdus videbat̃. Qđ aūt dicit Cū ami-
cis meis,aut ex pſona principū,cū plebe intel
legitur,aut pſona populi Hieroſolymitani,cū
,, cęteris populis Iuda. ¶Sed poſtq̃ filius tuus
,, hic q deuorauit ſubſtātiam ſuā cū meretrici
,, bus venit,occidiſti illi vitulum ſaginatū. Me
Meretrices retrices ſunt gentiliū ſupſtitiones,cum qbus
ſubſtantiam diſſipare eſt,relicto vno cōnubio
verbi dei,cū turba dęmonū cupiditate turpiſ
,, ſima fornicari. ¶At ipſe dixit illi. Fili tu ſemp
,, mecū es,& oīa mea tua ſunt. Epulari autē
,, & gaudere oportebat,qa frater tuus hic mor
,, tuus erat,& reuixit,perierat & inuentus eſt.
Oīa patris Qđ dicit, Et oīa mea tua ſūt,nō putādū eſt
quō ſenio ita dictū quaſi nō ſint & fratris,vt tanq̃ ī ter
ris ſint. rena hęreditate patiaris anguſtias. Quomodo
poſſint eſſe oīa maioris,ſi habet ibi etiam iu-
nior partē ſuā? Sic eñ a pfectis & ppurgatis
ac iā immortalibus filiis habentur oīa,vt ſint
& omniū ſingula,& omnia ſingulorū. Vt eñ
cupiditas nihil ſine anguſtia,ita nihil cū an-
guſtia charitas tenet. Cū ergo beatitatē illā
optinuerimus,noſtra erūt ad viuendū ſupio
ra,noſtra erunt ad cōuiuēdū æqualia, noſtra
erunt ad dominandū inferiora. Si quē autem
mouet quomodo patri ſupplicans veritas di
cat, Et mea omnia tua ſunt & tua mea,cui ſi
millimū videtur ſonare qđ huic filio dicitur,
Et oīa mea tua ſunt: ſciat vnigeniti filii eſſe
omnia quæ patris ſunt per hoc q̧ etiam ipſe
Deus eſt, & de patre natus patri eſt æqua-
lis. Nam & illud qđ de ſpiritu ſancto loquēs
ait, Omnia quę habet pater mea ſunt,propter Patris di
ea dixi quia de meo accipiet,& adnūciabit vo uinitas.
bis: de his dixit,q̃ ad ipſam patris pertinent
diuinitatē,in quibꝰ illi eſt ęqualis oīa q̃ habet
pater habendo. Neq̧ eñ ſpiritus ſanctus de
creatura q̃ patri eſt ſubiecta & filio, erat acce
pturus qđ ait, De meo accipiet,ſed vtiq̧ de
patre,de quo procedit ſpiritus, de quo natus
eſt & filius. Siue itaq̧ duos filios hos ad vtrū
q̧ populum,ſiue vt qbuſdam placet ad duos
quoſlibet homines,pœnitentem videlicet &
iuſtū,vel q ſibi iuſtus videatur referre volue
ris,congaudeat maior frater, quia frater iu-
nior mortuus erat & reuixit,perierat & inuē
tus eſt.

Libri Quarti finis.

INCIPIT LIBER QVINTVS.

Lege felix.

POSTq̃ murmu-
rātes de peccato-
rū vel potiꝰ pœ-
nitentū receptio-
ne eos q ſibi iuſti
videbant̃ tribꝰ cō
tinuis parabolis
de qbus ſupra diſ
putatū eſt Salua-
tor redarguit, do
cens ſalutem reſi
piſcētium deo quidem & angelis gratiſſimā,
ſed inuidis hominibꝰ eſſe grauiſſimam,quar Parabolæ
tam mox quintamq̧ de eleemoſyna danda,& ſequētes.
parſimonia ſequenda ſubiungens, pia iuſtaq̧
diſcretione manifeſtat eos qui bona terrena
diſperſerint dederintq̧ pauperibus, ab his
in æterna tabernacula recipiendos. Illos au-
tem qui in his ſoli luxuriari deſiderāt, in in- Diuites
ferno ſepeliendos,& nec ſtillam aquæ pmodi- auari.
cam,qua perennes tormentorum ardores vel
ad momentum refrigerare queant, eſſe na-
cturos. Quia videlicet & ordo pdicādi aptiſ-
ſimus eſt,vt poſt pœnitētiā eleemoſyna,ideſt
opus miſericordię ſuggeratur. Ille eñ iuſte a
deo pœnitēs vt ſui miſereat̃ īpetrat,q pximi
indigētis quātū valet ipe miſereri nō tardat.

Elemoſy nę bona. At qui auertit aurẽ ſuã ne audiat pauperẽ, oratio eius erit execrabilis. Vnde & Ioannes Baptiſta cũ turbis ſuaderet, ne merito ſuę ſterilitatis in ignem mitterent, dignos pœnitentię fructus eſſe faciendos, mox conſilium ſalutis ſuę q̃rentibus adiũxit, atq; ait. Qui habet duas tonicas, det nõ habenti, & q habet eſcas ſimiliter faciat. Et iidẽ Phariſæi ac Scribę, nõ minus auaritię q̃ ſuperbię peſte languentes, ſicut pœnitentibus veniam, ſic & egentibus pecuniã dare negabãt. Verum ille qui vult oẽs homines ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire, nunc ad eos, nunc eis audientibus ad diſcipulos ſuos verba faciendo conſuetę pietatis dona benignus impendere non ceſſat. Sed veniamus ad textum.

CAPVT.XVI.

Caput LXIII. » Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos. Homo quidã erat diues, q habebat villicum, & hic diffamat⁹ eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocauit illum, & ait illi. Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuę. Iã enĩ non poteris villicare. Ait aũt villicus intra ſe. Quid faciã? quia dñs me⁹ aufert a me villicationẽ. Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam, vt cũ amotus fuero a villicatiõe, recipiãt me ĩ domos ſuas.

Villicus. In villico hoc quẽ dñs eiiciebat de villicatu, & laudauit eũ q̃ in futurũ ſibi pſpexerit, nõ oĩa debemus ad imitandũ ſumere. Nõ enim aut dño noſtro faciẽda eſt in aliquo fraus, vt de ipſa fraude eleemoſynas faciamus, aut eos a qbus recipi volum⁹ in tabernacula æterna, tanq̃ debitores dei & dñi noſtri fas eſt intelligi, cũ iuſti & ſancti ſignificẽt hoc loco, q eos introducant in tabernacula ęterna, q neceſſitatib⁹ ſuis terrena bona cõmunicauerint. De qbus etiã dicit, q̃ ſiqs alicui eoꝝ calicẽ aquæ frigidę dederit tantũ in noie diſcipuli, nõ perdet mercedẽ ſuam. Sed etiã ecõtrario dicunt

Villicus quõ laudandus. iſtę ſimilitudines, vt intellegamus ſi laudari potuit ille a dño cui fraudem faciebat, quãto amplius placeãt dño deo, q ſecũdũ ei⁹ pceptũ illa opera faciunt. Sicut etiã de iudice iniquitatis q iterpellabat a vidua, cõparationẽ duxit ad iudicẽ deũ, cui nulla ex parte iudex iniquus cõferẽd⁹ eſt.

Villicus. Villici ſane vocabulo diſcim⁹ eos q pecunias habẽt nõ iã dños ſuæ, ſed alienę poti⁹ rei diſpẽſatores eẽ putãdos. Qui ſi iuxta huius ſerui exẽplũ ſedulo finiẽdæ villicationis, ac rõnis reddẽdę tempus pỽiderit, facile terrenoꝝ omniũ delectatiõe ſimul & dilectione nudari, plus ſibi de amicis conquirẽdis in futuro, q̃ diuitiis in præſenti colligendis pſpicere curabunt. Qui multa ſecũ anxi⁹ pertractando, quid faciam? inquit. Fodere nõ valeo, mẽdicare erubeſco. Ablata quippe villicatione fodere non valem⁹, quia finita hac vita in qua tãtũ licet operari, nequaq̃ vltra bonę conuerſationis fructum, ligone deuotę cõpunctionis licet inquirere. Mendicare, confuſionis eſt. Illo ſcilicet peſſimo genere mendicãdi, quo virgines illę fatuę mendicaſſe referuntur, quę ingruente tempore nuptiarum oleo virtutum deficiente, ſapientibus dixerũt. Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extiguunt. Et de quo Salomõ ait. Propter frigus piger arare noluit, mẽdicabit ergo ęſtate & non dabit ei. ¶Cõuocatis itaq; ſingulis de »
bitoribus domini ſui, dicebat primo. Quantum »
debes domino meo? At ille dixit. Centũ »
cados olei. Dixitq; illi. Accipe cautionẽ tuã, »
& ſede cito, ſcribe quinquaginta. Deinde alio »
dixit. Tu vero quãtum debes? Qui ait. Cẽtũ »
coros tritici. Ait illi. Accipe litteras tuas, & »
ſcribe octogita. Cadus gręca amphora eſt, cõ »
tinens vrnas tres. Corus vero, modios. xxx. Cadus.
complectitur. Q; autem de centũ cadis olei Corus.
quinquaginta ſcribi fecit a debitore, & de cẽtum coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitror, niſi vt ea quæ ſimiliter in ſacerdotes atq; in leuitas Iudęus quiſq; operatur, in Chriſti eccleſia abundet iuſtitia eius ſuper Scribarum & Phariſęorum, vt cum illi decimas darent, iſti dimidias dent, ſicut non de fructib⁹, ſed de ipſis bonis ſuis fecit Zacchę⁹. Aut certe duplicet decimas, vt duas deci- Decimarũ
mas dãdo, ſuperet impẽdia Iudęoꝝ. Niſi for- duplicatio.
te qs ſimpliciter accipiendũ putet, q̃ omnis q indigẽtiã cuiuſlibet pauperis ſanctoꝝ, vel ex dimidia, vel certe ex quinta parte, quantũ viginti, vel quinquaginta ad centum ſunt adleuiauerit, certa ſuæ miſericordiæ ſit mercede donandus. ¶Et laudauit dominus villicũ ini »
quitatis, quia prudẽter feciſſet. Quia filii hu »
ius ſæculi, prudẽtiores filiis lucis in genera »
tione ſua ſunt. Audiãt ſapientes hui⁹ ſęculi, »
vt ſtultam ſapientiam deſerere, & ſapiẽtẽ dei Sapientes
ſtultitiã diſcere queãt, quanti eoꝝ ſapiẽtiam ſæculi.
diuina ęqtas ęſtimauerit, quos non vere prudẽtes, ſed in gñatione ſua prudẽtes eſſe cõmemorat. Iuxta hoc qđ alibi dicitur. Vę q ſapiẽtes eſtis ĩ oculis veſtris, & corã vobiſmetipſis
prudẽtes. Necnon & amatores ęternę vitæ, fi- Filii lucis.
lios lucis appellando, non aliud eos qui ſapiẽtes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſcierũt, q̃ filios arguit eſſe tenebrarum,

Filii lucis & ſęculi. Filii autem lucis,& filii huius ſæculi vocen-
tur,quomodo filii regni & filii pditionis.Cu
ius enim quiſq; agit opera,eius cognominaſ
,, & filiꝰ.ℭEt ego vobis dico.Facite vobis ami-
,, cos de mamone iniquitatis,vt cum defecri-
,, tis,recipiãt vos in ęterna tabernacula. Mamo
Mamona inigtatis. nam iniquitatis ob hoc appellat iſtam pecu-
niam quã poſſidemꝰ ad tempus,quia mamo-
Diuitię q- na diuitiæ interpretantur.Nec ſunt iſtę diui
bus ſint pe tię niſi iniquis,qui in eis cõſtituũt ſpem atq;
cuniæ. copiam beatitudinis ſuæ.A iuſtis vero cum
hæc poſſidentur,eſt quidem iſta pecunia,ſed
non ſunt illis diuitiæ,niſi cæleſtes & ſpirita-
les.Quibus indigẽtiam ſuam ſpiritaliter ſup
plentes,excluſa egeſtate miſerię,beatitudinis
copia ditabuntur . Si autem hi qui præbent
eleemoſynam,de iniquo mamone faciunt ſibi
amicos a quibꝰ in ęterna tabernacula recipiã
tur,quanto magis hi qui ſpiritales largiunſ
epulas,qui dant conſeruis cibaria in tempo-
re ſuo,certiſſima debent ſpe ſummę retribu-
,, tionis erigi?ℭQui fidelis eſt in minimo,& in
,, maiore fidelis eſt.Et qui in modico iniquꝰ eſt,
,, & in maiore iniquus eſt.Sunt qui viſcera pie
Eleemoſy- tatis,& opera miſericordię quę proximis de-
nę pſtãtia. bentur ignorãtes,merito ſe tamen caſtitatis,
vigiliarum,longę orationis,plenæ fidei,ieiu-
niorum,cæterarumq; virtutum quę dei dile
ctio gignere ſolet,veraciter fideles exiſtimãt,
ſed ipſo iudice atteſtante, qui fidelis eſt in mi
nimo ,ideſt in pecunia cum paupere partici-
panda,& in maiore fidelis eſt , illo videlicet
actu,quo ſpecialiter adhęrere creatori,& vnꝰ
cum eo ſpiritus effici deſiderat. At qui tẽpo-
ralia quę poſſidet recte diſpenſare diſſimulat,
æternorum ſibi gloriam de qua tumet eua-
cuat.Qui enim nõ diligit fratrem ſuum quẽ
videt,deum quem nõ videt quomodo poteſt
diligere?Et ſicut idẽ dicit, qui habuerit ſub-
ſtantiam mundi,& viderit fratrem ſuum ne
ceſſe habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,quo-
,, modo charitas dei manet in eo ? ℭSi ergo in
Mamona iniquo mamone fideles non fuiſtis,quod ve
,, ſtrũ eſt quis credet vobis?De iniquo mamo-
Mamon. ne, q; diuitias malorũ ſignificet,ſupra expla-
natũ eſt.Quarũ mentionẽ ſaluator faciẽs ali-
bi dicit, qa fallacia diuitiarũ ſuffocat verbũ.
Veras aũt diuitias,vel ipſa ęternę vitæ gau-
dia,de qbus ſcriptũ eſt,Quę diuitię hęredita
tis eius in ſanctis,vel virtutum ſpiritalium q
bus ad vitam peruenitur,copiã ſignificat.De
quibꝰ dicit Eſaias.Diuitiæ ſalutis,ſapiẽtia &
,, ſcientia.Timor dñi,ipſe theſaurus eius. ℭEt
,, ſi in alieno fideles non fuiſtis, qđ veſtrum eſt
,, quis dabit vobis?Alienę ſunt a nobis huiꝰ ſę-
culi facultates,ideſt extra naturã ſitæ. Nihil Alienæ
eñ intulimus in hũc mũdũ,haud dubiũ quia res huius
nec auferre qd poſſumus. Noſtra aũt poſſeſ- ſæculi.
ſio,regnũ cælorũ.Noſtra vita,Chriſtꝰ eſt.No
ſtrę opes ſunt,ſpiritaliũ operũ fructus.De qui
bus Salomon ait. Redemptio aïæ viri,ppriæ
diuitiæ eiꝰ.Arguit ergo Phariſęos fraudis & Phariſęo-
auaritię,qui qm̃ in facultatibꝰ ſuis fideles nõ rũ fraus.
fuerunt,communia cõditoris bona priuatim
habere malentes,nec Chriſtum accipere me-
ruerunt,quẽ publicanus ille cuius paulo ante
memini Zacchęus,vt adquirere poſſet,dimi-
diam partem bonorum ſuorum optulit.

NEmo ſeruus põt duobus dñis ſeruire. Caput LXIIII.
Quia nõ valet ſimul trãſitoria & æter
na diligere.Si eñ æternitatẽ diligimꝰ, Dñis duo
cũcta tẽporalia in vſu,non in affectu poſſide- bus ſerui
mus.ℭAut eñ vnũ odiet , & alterũ diliget, re.
aut vni adhęrebit,& alterũ contemnet. Hæc ,,
verba diligenter conſideranda ſunt. Nam q
ſint duo domini,conſequenter exponit dicẽs.
ℭNon poteſtis deo ſeruire & mamonę. Au- ,,
diat hoc auarus,audiat qui cenſetur vocabu Dñi qui.
lo Chriſtiano,non poſſe ſimul mamonæ,hoc
eſt diuitiis Chriſtoq; ſeruiri.Et tamen nõ di- Seruire
xit,qui habet diuitias,ſed qui ſeruit diuitiis. diuitiis.
Qui enim diuitiarum ſeruus eſt,diuitias cu
ſtodit vt ſeruus. Qui aũt ſeruitutis excuſſit
iugum,diſtribuit eas vt dominꝰ.Sed qui ſer-
uit mamonæ,illi vtiq; ſeruit, qui rebus iſtis
terrenis merito ſuę peruerſitatis præpoſitus,
princeps huius ſæculi a domino dicitur.Er-
go aut vnum odiet,& alterum diliget,vt fie
ri debet.Odiet ſcilicet diabolum,diliget deũ.
Aut vni adhęrebit,& alterum cõtemnet.Ad
hęrebit ſcilicet diabolo,cum quaſi eius pmia
temporalia ſectatur.Contemnet autem deũ,
non dixit odiet, ſed ſicut ſolẽt minas eiꝰ poſt
ponere cupiditatibus ſuis,qui de bonitate eiꝰ
ad impunitatem ſibi blandiuntur.Quibꝰ per
Salomonẽ dicitur. Fili ne adiicias peccatum
ſuper peccatũ , & dicas,miſeratio dei magna
eſt. ℭAudiebãt aũt oĩa hæc phariſęi q erãt ,,
auari & deridebant illum.Monebat quidẽ do ,,
minus ſcribas & phariſęos,non ſuperbe ſape- Scribarũ
re,non de ſua iuſtitia pręſumere,ſed & pecca incorrigi
tores publicanoſq; recipe pœnitẽtes,& ſua q̃ bilitas.
forte inciderent eleemoſynis peccata redime-
re: ſed illi pręceptorem miſericordię,humili-
tatis,& parſimonię,duas maxime deridebant
ob cauſas.Quia ſcilicet vel minus vtilia,neq;
vnq̃ facienda quaſi nouus imperaret,vel cer
te vtilia,ſed a ſe iam facta ſuperfluus ingere-
ret . ℭEt ait illis . Vos eſtis qui iuſtificatis ,,
vos coram hominibus . Deus autem nouit ,,

» corda veſtra,quia qđ hominib⁹ altum eſt,ab
» ominatio eſt apud deum.Iuſtificant ſe coram
Iuſtifican tes ſe. hominibus,qui peccatores quidē quaſi infir-
mos deſperatoſq; cōtemnunt: ſe autem ipſos
quaſi perfectos in omnibus cunctęq; fragilita
tis expertes eleemoſynarū remedio opus ha-
bere non credont.Sed hęc noxii tumoris alti
tudo q̄ ſit iuſte damnanda, videt ille q inlu-
minabit abſcondita tenebrarū & manifeſtabit
» conſilia cordiū.¶Lex & prophetę vſq; ad Ioā-
» nem, ex eo regnum dei euangelizatur,& oīs
» in illud vim facit.Diſputantem cōtra philar
Philargyria. gyriam ſaluatorem Phariſęi deridebant,qua-
ſi contraria legi pphetiſq; pciperet,vbi mul-
Lex Moſis diuitias nō improbat. ti & ditiſſimi fuiſſe,& tū deo placuiſſe legerē
tur,ſed & ipſe Moſes populom quē regebat
ſi legē ſequeret,omnibus quę terra gignit bo
nis abūdaturum,ſin aūt neglegeret,peſte,fa-
me,inopia,cunctiſq; malis prędiceret eſſe fe-
Euāgelii ſupra legē excellētia. riendum.Quibus ille occurrens,oſtēdit inter
legem & euāgeliū ſicut promiſſionū ita & p̄
ceptorum nō minimā debere eſſe diſtātiam,
et maiora quidem propter regnum cælorū,
minora vero propter regnum terrarum im-
perari ab eodem vno deo qui cęlū fecit & ter
ram.Ibi nanq; dictum eſt,Si volueritis & au-
dieritis me bona terræ comedetis. Hic vero
Beati pauperes ſpiritu, qm̄ ipſorū eſt regnū
cælorum.Ideoq; recte cum diceret regnū dei
euangelizari,addidit,Et oīs in illud vim fa
cit.Magna enim vis,& violentia grandis eſt
nos terra genitos,cælorum ſedē quęrere,poſ-
ſidere velle per virtutem,qđ nō potuimus te
nere per naturā,nec ſolū terrena contemne-
re,ſed & linguas deridentium nos talia con-
temnentes.Hoc enim ſubdidit, cum de ſper-
nendis diuitiis locutus a Phariſęis eſſet deri-
» ſus.¶Facilius eſt autem cælum & terrā præ
» terire q̄ de lege vnum apicē cadere. Ne puta
Legē non venit ſoluere. rent in eo qđ dixit,Lex & pphetę vſq; ad Ioā
nem, legis vel prophetarum ab eo deſtructio
nem prędicari,manifeſte proteſtatur facilius
maxima mundi elementa q̄ minima legis di-
cta tranſire.Et reuera,pterit enim figura hu-
ius mundi.Et alibi.Cælos autē nouos,& ter-
ram nouam,& promiſſa ipſius expectam⁹, in
quibus iuſtitia habitat.De lege aūt ne vnius
quidem litteræ ſummitas,hoc ē nec minima
quæq; & quæ leuia vel ſuperſtitioſa viden-
tur,a ſacramentis ſpiritalibus vacant, quin
omnia recapitulentur in euangelio. Et tamē
lex & prophetæ vſq; ad Ioannem,quia nō po
tuit vltra venturum prophetari qđ Ioannis
» præconio iam veniſſe clarebat. ¶Omnis qui
» dimittit vxorem ſuam,& ducit alteram,moe

chatur,& qui dimiſſam a viro ducit,moecha »
tur.Qđ de lege in perpetuum non violanda »
prædixerat, vno exēpli gratia de illa ſumpto
teſtimonio confirmat,vt ex hoc vno diſcerēt,
etiam in cæteris eum non ad ſoluēda,ſed ad
implenda legis decreta veniſſe. Cuios expoſi
tionem teſtimonii ſiqui plenius videre deſide Ad alios remittit.
rat,non noſtra ſed maiorū monumenta ſcru
tetur.Beatiſſimi etenim patres,Auguſtin⁹in
libro de ſermone dn̄i in monte primo,Hiero
nymus,& Ambroſius in commentariis euan
geliſtarū Matthęi & Lucę,ſed & alii q̄ pluri-
mi in ſuis quiq; opuſculis de illo ſatis ſuperq;
dixerunt.

HOmo quidam erat diues,& induebaẗ Ca.LXV.
» purpura & byſſo,& epulabaẗ cotidie »
» ſplendide.Purpuram regii habitus eſ
Purpura. ſe colorem marinis e cōchyliis tinctam,nemo
fere qui dubitet.Nam conchylia ferro circun
ciſa lachrymas purpurei coloris quibus lana
tinguaẗ emittunt.Byſſum vero,genus eſt qđ
dam lini,nimium cādidi & molliſſimi,qđ grę
ci παπατλὺ vocant.Ammonuerat ergo dn̄s
ſupra,facere amicos de mamona iniquitatis,
qui cū ab hac vita defecerimus,recipiant nos
in ęterna tabernacula,qđ audientes Phariſæi
deridebant.Verū ille quę præpoſuerat exem
plis adſtruēs,oſtendit ideo diuitem purpura Diuitis auari poena.
tum,inremediabiliter apud inferos tortū, qa
pauperem Lazarum,a quo in vitæ tabernacu
la recipi poſſet, amicū ſibi facere neglexerat.
Nonnulli autem putant præcepta veteris te Lex noua ſtrictior.
ſtamenti,diſtrictiora eſſe q̄ noui, ſed hi nimi
rum improuida conſideratione falluntur. In
illo enim nō tenacia,ſed rapina mulctatur,ibi
res iniuſte ſublata reſtitutione quadrupli pu
nitur,hic autem diues iſte nō abſtuliſſe alie- Diuitis peccatum.
na reprehenditur,ſed propria nō dediſſe, nec
dicitur ꝙ vi quempiam obpreſſit, ſed quia
in acceptis rebus ſe extulit. Hinc ergo, hinc
ſummopere colligendum eſt,qua poena mul
tandus ſit qui aliena diripit,ſi inferni damna
tione percutitur,qui propria non largitur.Et
ſunt nonnulli qui cultum ſubtilium precio-
ſarumq; veſtium,non putant eſſe peccatum, Veſtitus peccatum.
qđ ſi videlicet culpa non eſſet,nequaq̄ ſermo
dei tam vigilanter exprimeret,ꝙ diues q tor
quetur apud inferos,byſſo & purpura indu
tus fuiſſet.Nemo quippe veſtimenta præci
pua,niſi ad inanem gloriam quęrit,videlicet
vt honorabilior cæteris eē videatur.Quā cul
pam poſſumus melius etiam ex diuerſo colli
gere,quia ſi abiectio vilis indumenti virt⁹ nō
eſſet,euangeliſta vigilanter de Ioanne nō di
ceret, Erat indutus pilis camelorum.Sed no

tandũ nobis magnopere eſt, in ore veritatis
de ſuperbo diuite,& de humili paupe,quan-
tus ſit ordo narratiõis.Ecce eñ dicit. Homo
quidam erat diues.& protinus ſubiungitur.
,, ¶Et erat quidam mẽdicus nomine Lazarus.
Certe in populo plus ſolent noĩa diuitum,q̃
pauperum ſciri. Quid eſt ergo ꝙ dominus
de paupere & diuite verbũ faciẽs, nomẽ pau
peris dicit,& nomen diuitis non dicit,niſi ꝙ
deus humiles nouit,atq; adprobat,& ſuper-
bos ignorat? Vnde & quibuſdam de miracu
lorũ virtute ſuperbientibus,in fine dicturus
eſt.Neſcio vos vnde ſitis.Diſcedite a me oẽs
operarii iniquitatis. At contra Moſi dicitur,
Noui te ex noĩe tuo. Ait ergo de diuite,Ho
mo quidã.Ait de paupere,Egenus noĩe Laza
rus.Ac ſi apte dicat.Pauperẽ humilem ſcio,
ſuperbum diuitem neſcio.Illum cognitũ per
adprobationem habeo,hunc per iudicium re
,, probationis ignoro.¶Qui iacebat ad ianuam
,, eius hulcerib⁹ plenus,cupiens ſaturari de mi
,, cis quæ cadebant de menſa diuitis,ſed & ca-
,, nes veniebant & lingebãt hulcera eius.Plen⁹
hulceribus mẽdicus Lazarus,ante ianuas di-
uitis iacet.Qua de re vna,domin⁹ duo iudi-
cia expleuit.Habuiſſet enim fortaſſe aliquam
excuſationem diues,ſi Lazarus pauper & hul
ceroſus,ante eius ianuam non iacuiſſet,ſi re-
motus fuiſſet, ſi eius inopia non eſſet oculis
importuna.Rurſus ſi lõge eſſet diues ab ocu
lis hulceroſi pauperis,minorem toleraſſet tẽ-
tationem pauper in animo. Sed dum egenũ
& hulceratum ante ianuã diuitis & deliciis
affluentis poſuit,in vna eademq; re,& ex vi-
ſione pauperis non miſerenti diuiti cumulũ
damnationis intulit,et rurſum ex viſione di
uitis,tentatum cotidie pauperem probauit.
Cui certe poterat ad pœnã ſufficere pauper-
tas,etiam ſi ſanus fuiſſet. Rurſum ſuffeciſſet
ęgritudo,etiam ſi ſubſidiũ adeſſet.Sed vt ꝓ-
baretur amplius pauper,ſimul hunc & pau-
pertas, & ægritudo tabeſecit, atq; inſup vi-
debat procedentẽ diuitem,obſequentibus cu
neis fulciri,& ſe ĩ infirmitate & inopia a nul-
lo viſitari.Nam q̃a nemo ei ad viſitandũ ade
rat,teſtantur canes,qui licẽter vulnera linge-
bant.Ex vna ergo re,omnipotens de⁹ duo iu
dicia exhibuit,dũ Lazarũ pauperẽ ante ianu-
am diuitis iacere permiſit, vt & diues impi⁹
damnationis ſibi augeret vltionẽ,& tentatus
,, pauper,creſceret ad remunerationẽ. ¶Factũ
,, eſt autem vt moriretur mendicus,& portare
,, tur ab angelis in ſinum Abrahæ.Mortu⁹ eſt
,, autem & diues,& ſepultus eſt in inferno. Si-
nus Abrahã,requies eſt beatorum pauperũ,

Paupis nomen nõ diuitis exprimitur.

Diuitis exaggerat̃ inhumanitas.

Paupis tẽtamenta.

Sin⁹ Abrahę

quorum eſt regnum cælorum, quo poſt hãc
vitam recipiuntur.Sepultura inferni,pœna-
rum profunditas,quæ ſuperbos & immiſeri-
cordes,poſt hanc vitam vorat.¶Eleuans au- ,,
tem oculos ſuos cum eſſet in tormentis vide ,,
bat Abraham alonge,& Lazarum in ſinu ei⁹ ,,
& ipſe clamans dixit.Pater Abraham miſere ,,
re mei,& mitte Lazarum vt intinguat extre- ,,
mum digiti ſui ĩ aquam,& refrigeret linguã ,,
meam,quia crucior in hac flamma.O quanta ,,
eſt ſubtilitas iudiciorum dei,o q̃ diſtricte agi
tur bonorum actuum, malorũq; retributio.
Certe ſuperius dictũ eſt,quia in hac vita La-
zarus cadentes micas de menſa diuitis quæ-
rebat,& nemo illi dabat: nũc de ſupplicio di
uitis dicit̃,quia de extremo digiti Lazari, de
ſtillari aquam in os ſuum cõcupiſcit.Qui er
go menſæ ſuæ vel minima dare noluit,in in-
ferno poſitus,vſq; ad minima quærenda per
uenit.Sed notandum valde eſt, quid ſit ꝙ di
ues in igne poſitus,linguam ſuam refrigera-
ri petit.Mos q̃ppe eſt ſacri eloquii,vt aliquã-
do aliud dicat,ſed ex eodẽ dicto aliud inuat.
Superius autem hũc ſuperbum diuitem do-
minus non loquacitati vacantem dixerat,ſed
ſuperflue conuiuantem.Neq; hũc de loqua-
citate narrauit,ſed cum elatiõe & tenacia,de
edacitate peccaſſe.Sed quia abundare in con
uiuiis loquacitas ſolet,is qui hic male conui
uatus dicitur,apud inferos graui⁹ in lingua
ardere perhibetur. Sed cum graui valde pa-
uore penſandum eſt hoc quod ſequitur. ¶Et ,,
dixit illi Abraham.Fili,recordare quia recepi ,,
ſti bona in vita tua,& Lazarus ſimiliter ma- ,,
la.Nunc autem hic conſolatur,tu vero cru- ,,
ciaris.Ecce eñ dñ dicit̃,Recepiſti bona in vi ,,
ta tua,indicatur & diues iſte boni aliquid ha
buiſſe,ex quo in hac vita bona reciperet.Rur
ſumq; dum de Lazaro dicitur,q̃a recepit ma
la,profecto monſtratur & Lazarum habuiſſe
malum aliquod,q̃d purgaretur. Sed mala La
zari purgauit ignis inopię,& bona diuitis,re
munerauit felicitas tranſeuntis vitæ. ¶Et in ,,
his oĩbus inter vos & nos chaos magnum ,,
firmatum eſt,vt hi qui volunt hinc tranſire ,,
ad vos non poſſint, neq; inde huc tranſmea ,,
re. Qua in re valde quærendum eſt quomo ,,
do dicatur,Hi qui volunt ad vos tranſire nõ
poſſint. Q; enim hi qui in inferno ſunt, ad
beatorum ſortem tranſire cupiunt, dubium
non eſt. Qui vero iam in beatitudinis ſor-
tem ſuſcepti ſunt, quo pacto dicitur q̃a trãſ
ire ad eos qui in inferno cruciantur volunt?
Sed ſicut trãſire reprobi ad electos cupiũt.i.a
ſuppliciorꝫ ſuorꝫ afflicti one migrare,ita ad af

Iudiciorꝫ dei diſtrictio.

Linguam cur refrigerari cupiat diues in inferno.

Bona diuitis.

Mala pauperis.

Beati quõ ad dãnatos tranſire velint

flictos atq; in tormentis poſitos tranſire iuſto
rum eſt,mente ire per miſericordiã, eoſq; vel
le liberare.Sed qui volunt de beatorum ſede
ad afflictos atq; in tormentis poſitos tranſire
non poſſunt,quia iuſtorũ animę q̃uis in ſuæ
naturę bonitate miſericordiam habeant, iam
tunc auctoris ſui iuſtitię coniunctę, tãta recti
tudine cõſtringũtur,vt nulla ad reprobos cõ
paſſione moueantur.Sed poſtq̃ ardenti diuiti
de ſe ſpes tollitᷣ,eius anim9 ad ppinquos quos
reliquerat recurrit,quia reproborũ mẽtẽ poe

Reproborũ charitas.

na ſua quandoq; inutiliter erudit ad charita
tem,vt iam tunc etiã ſuos ſpiritaliter diligãt
qui hic dum peccata diligerent, nec ſe ama-
» bant.Vnde nũc ſequitur.¶Et ait. Rogo te er
» go pater vt mittas eum in domũ patris mei,
» habeo enim quinq; fratres,vt teſtetur illis, ne
» & ipſi veniant in locũ hũc tormentorũ. Qua

Diuitis pœnæ.

in re notandũ eſt ardenti diuiti quanta ad ſu
plicium cumulãtur.Ad pœnam nãq; ſuã, ei
& cognitio ſeruatur & memoria . Cognoſcit
enim Lazarum quẽ diſpexit,fratrũ quoq; ſuo
rum meminit,quos reliquit.Perfecta quippe
ei vltio de paupere non eſſet,ſi hunc in retri-
butione nõ cognoſceret. Et perfecta pœna in
igne non eſſet, ſi non hoc qđ ipſe patitur eti
am ſuis timeret.Vt ergo peccatores amplius
in ſupplicio puniantur,& eorũ vident gloriã
quos contẽpſerunt,& de illorũ etiã pœna tor

Reprobi vidẽt iuſtos in requie. Iuſti ſemper vidẽt reprobos in tormẽtis. Deũ vidẽtes om̃ia vident.

quentur quos inutiliter amauerunt. Creden
dum vero eſt q̃ ante retributionẽ extremi iu
dicii, iniuſti in requie quoſdã iuſtos conſpici
unt,vt eos videntes in gaudio,nõ ſolũ de ſuo
ſupplicio,ſed etiã de illorum bono cruciẽtur.
Iuſti vero in tormentis ſemper intuẽtur iniu
ſtos,vt hinc eorũ gaudium creſcat,quia malũ
conſpiciunt qđ miſericorditer euaſerunt , tã
toq; maiores ereptori ſui gratias referant,quã
to euidẽtius vident in aliis quid ipſi perpeti ſi
eſſent neglecti potuerunt.Quia qui creatoris
ſui claritatem vident,nihil in creatura agitur
» qđ videre non poſſint.¶Et ait illi Abrahã.Ha
» bent Moſen & prophetas,audiant illos.Sed q
verba dei deſpexerat, hęc audire non poſſe ſu
os ſequaces,ęſtimabat. Vnde & reſpondit di-
» ues.¶Non pater Abraham,ſed ſiquis ex mor
» tuis ierit ad eos,pœnitentiã agent.Cui mox
» veraci ſententia dicitᷣ.¶Si Moſen & prophe-
» tas non audiunt,neq; ſiquis ex mortuis ſurre
» xerit,credẽt.Quia nimirũ qui verba legis de

Ex mortuis Chriſtus

ſpiciũt,redemptoris pręcepta qui ex mortuis
ſurrexit,quanto ſubtiliora ſunt,tanto hęc diſ
ficilius implebunt.Et nimirũ conſtat,quia cu
» ius implere dicta renuunt,ei proculdubio cre
» dere recuſant.Quę vero iuxta allegoriam, di

Allegorice diues epulo

ues iſte qui induebatur purpura & byſſo , &
epulabatur cotidie ſplendide,niſi Iudaicũ po
pulum ſignificat?qui cultũ vitę exterius ha-
buit,qui acceptę legis deliciis ad nitorẽ vſus
eſt,non ad vtilitatẽ.Quẽ autẽ Lazarus vulce
ribus plenus,niſi gentilem populum figurali
ter exprimit?qui dum cõuerſus ad deum,pec
cata ſua confiteri non erubuit,huic vulnus in
cute fuit.In cutis quippe vulnere , virus a vi
ſceribus trahitur,& foras erumpit. Quid eſt
ergo peccatorũ confeſſio,niſi quędam vulne-
rum ruptio?quia peccati virus ſalubriter ape
ritur in cõfeſſione, qđ peſtifere latebat in mẽ
te.Sed Lazarus vulneratus,cupiebat ſaturari
de micis q̃ cadebãt de menſa diuitis,& nemo
illi dabat , q̃a gẽtilẽ quẽq; ad cognitionẽ legis
admittere ſuperb9 ille popul9 deſpiciebat,qui
dũ doctrinã legis nõ ad charitatẽ habuit ſed
ad elationẽ,quaſi de acceptis opibus tumuit,
& q̃a ei verba defluebãt de ſciẽtia,quaſi micę

Canes.

cadebãt de mẽſa. At contra iacentis pauperis
vulnera lingebãt canes. Nõnũq̃ ſolẽt in ſacro
eloquio p canes p̄dicatores intellegi.Canũ et
enim lingua,vulnus dũ lingit curat,q̃a & do
ctores ſancti dum in cõfeſſione peccati noſtri
nos inſtruũt,quaſi vulnus mentis per linguã
tangunt.Et quia nos loquẽdo a peccatis eripi
unt,quaſi tangendo vulnera ad ſalutẽ redu-
cunt.Vnde & bene Lazarus adiut9 interpre
tatur,quia ipſi hunc ad ereptionem iuuant,
qui eius vulnera , per linguę correptionẽ cu-
rant . Contigit vero vt vterq; moreretur:di-
ues qui induebatur purpura & byſſo,ſepul-
tus in inferno,in ſinu vero Abrahę,Lazar9 ab
angelis duct9 eſt.Quid Abrahę ſinus,niſi ſe-
cretam requiẽ ſignificat patris?de qua veritas
Multi(inquit)venient ab oriente,& occiden
te,& recũbent cum Abrahã,& Iſaac,& Iacob
in regno cęlorum.Filii aũt regni huius,eiciẽ
tur in tenebras exteriores.Qui enim purpu-
ra indutus dicitur,recte filius regni vocatur.
Qui delonginquo ad videndum Lazarũ ocu
los leuat,quia dũ per dãnationis ſuę ſupplicia
infideles i imo ſunt,fideles quoſq; ante diẽ ex
tremi iudicii,ſup ſe in requie attendunt,quo
rum poſt gaudia contẽplari nullatenus poſ-
ſunt.Longe vero eſt qđ cõſpiciũt,quia illuc p
meritum non attingũt.In lingua autẽ ampli-
us ardere oſtenditur,cũ dicit.Mitte Lazarum
vt intinguat extremũ digiti ſui in aquã,& re
frigeret linguã meã,quia crucior in hac flam
ma.Infidelis populus verba legis in ore te-
nuit,quę opere ſeruare cõtẽpſit. Ibi ergo am
plius ardebit,vbi ſe oſtẽdit ſcire qđ facere no
luit.Ab extremo digiti ſe tangi deſiderat, q̃a

ęternis ſuppliciis datus optat operatione iuſtorum vel vltima participari. Cui reſpondetur q̄ in hac vita bona receperit, quia omne ſuum gaudiũ, felicitatẽ tranſitoriã putauit. Habere hic etenĩ poſſunt & iuſti bona, nec tamen hęc in recõpenſatione recipere, quia dũ meliora ideſt ęterna appetunt, eorũ iudicio q̄libet bona adfuerint, cũ ſanctis deſideriis ęſtuant, bona minime vidẽtur. Inter hęc vero notandum eſt qđ ei dicitur, Memento fili. Ecce enim Abrahã filium vocat, quẽ tamẽ a tormẽto non liberat, quoniã huius infidelis populi pręcedentes patres fideles, quia multos a ſua fide deuiaſſe conſiderant, eos nulla compaſſione a tormentis eripiunt, quos tamẽ per carnẽ filios recognoſcunt.

Filiũ licet vocet nõ liberat.

In tormentis autẽ diues poſitus, quinq; fratres habere ſe perhibet, quia ſuperbus idem Iudaicus populus, qui ex magna iam parte damnatus eſt, ſequaces ſuos quos ſuper terram reliquit, quinq; ſenſib⁹ corporis deditos nouit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat exprimit, quia eos ad ſpiritalem intellegentiã non adſurgere, in inferno poſitus gemit. Petit vt ad eos Lazarus mittatur, cui q̄ Moſen & prophetas habeant dicitur. Sed ait q̄ non credunt, niſi q̄s ex mortuis reſurrexerit. Cui protinus reſpõdetur. Si Moſen & prophetas nõ audiunt, neq; ſiquis a mortuis reſurrexerit credẽt ei. Certe de Moſe veritas dicit, Si crederetis Moſi, crederetis vtiq; & mihi. De me enim ille ſcripſit. Implet ergo qđ per Abrahę reſpõſionem dicitur. Ex mortuis enim dominus reſurrexit, ſed Iudaicus populus quia Moſi credere noluit, ei etiã qui reſurrexit ex mortuis, credere contẽpſit, cumq; Moſi verba ſpiritaliter intellegere renuit, ad eũ de quo Moſes locutus fuerat non peruenit.

Fratres diuitis.

Ex mortuis q reſurrexit nõ credunt Iudęi.

CAPVT. XVII.

Ca. LXVI.

ET ad diſcipulos ſuos ait. Impoſſibile ẽ vt nõ veniant ſcãdala. Vę autem illi p quẽ veniunt. Dicit & apoſtol⁹. Oportet autem & hæreſes eſſe, vt q probati ſunt manifeſti fiãt in vobis. Impoſſibile eſt ergo in hoc mundo erroribus ęrumniſq; pleniſſimo ſcandala ſæpiſſime non venire, ſed vę illi qui qđ impoſſibile eſt non venire ſuo vitio facit vt per ſe veniat. Vbi q̄uis generali ſententia vel aliquis falſus frater, vel ipſe Iudas qui proditioni animũ præparabat intellegi queat, tamẽ iuxta conſequentiã ſermonis hic locus ad ſuperiora reſpicit, vbi dominus de eleemoſyna dãda locut⁹ a Phariſęis irridetur. Qui enim recta loquentẽ vituperat, ſcandalum profecto ideſt offendiculum & ruinã auditoribus prębet infirmis, maxime ſi & ipſe cũ Phariſęis, legis videatur habere ſciẽtiam. Quẽ increpans apoſtolus ait. Et peribit infirmus in tua ſciẽtia frater, p̄pter quẽ Chriſtus mortuus eſt.

Scãdalũ prębens.

¶ Vtilius eſt illi ſi lapis molaris imponatur circa collũ ei⁹ & proiiciatur in mare, q̄ vt ſcãdalizet vnũ de puſillis iſtis. Secundum morem prouincię loquitur, quo maiorum criminũ iſta apud veteres Iudęos pœna fuerit, vt in profundũ ligato ſaxo demergerentur. Et reuera vtilius eſt innoxium pœna q̄uis atrociſſima temporaria tamẽ vitã finire corpoream, q̄ fratri nocentẽ mortẽ animę mereri perpetuam. Recte autẽ qui ſcãdalizari poteſt puſillus appellatur. Qui enim magn⁹ eſt quodcũq; viderit, quodcũq; paſſus fuerit, nõ declinat a fide. Qui autẽ puſillus eſt animo & paruus, occaſiones quęrit quomodo ſcandalizetur. Propterea deniq; oportet nos maxime iis conſulere qui parui ſunt in fide, ne occaſione noſtri offendantur & recedant a fide, ac decidant a ſalute. Notandũ ſane, q̄ in noſtro bono opere aliquando cauendũ eſt ſcandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contẽnendum. In quantũ enim ſine peccato poſſumus, vitare proximorũ ſcandalũ debemus. Si autẽ de veritate ſcandalũ ſumitur, vtilius permittitur ſcandalum naſci, q̄ veritas relinquatur.

Supplicia q̄ irrogabãt Iudęi

Puſillus facile ſcãdalizat.

Scãdalũ etiã i bono opere cauẽdũ.

¶ Adtendite vobis, ſi peccauerit frater tuus increpa illũ, & ſi pœnitẽtiã egerit dimitte illi. Tale quid & in Deuteronomio legimus. Ne oderis fratrẽ tuũ in corde tuo, ſed publice argue eũ ne habeas ſup illo peccatũ. Quo igitur ordine ſcandala declinare & vę perpetuum vitare poſſimus inſinuat. Si nos videlicet ipſos ne quẽ lædamus adtendimus. Si peccantẽ, zelo iuſtitię corripimus. Si ex corde pœnitenti, miſericordię pietatiſq; viſcera pãdimus. Vbi caute intuendũ eſt, quia non paſſim peccanti dimittere, ſed pœnitentiam agenti dimittere iubemur, & primo quidẽ peccantem miſericorditer increpare, vt ſit cui poſtmodũ habeamus iuſte dimittere. Qui ergo fratrem vidẽs peccare tacuerit, non minus dominici pręcepti tranſgreſſor eſt q̄ is qui eidẽ pœnitenti veniam date noluerit. Quia qui dixit, ſi pœnituerit dimitte, pręmiſit, ſi peccauerit increpa. Ita q̄ venia fratri poſt increpationẽ largienda eſt, ſed illi vtiq; qui ſe pœnitendo ab errore conuertit, ne vel difficilis venia, vel remiſſa ſit indulgentia.

Correptio fraterna.

¶ Et ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, di-

" cens,Pœnitet me, dimitte illi.Septenario nu
Septies in mero non veniç dandç terminus ponitur,ſed
die di- vel omnia peccata dimittenda,vel ſemper pœ
mittēdū. nitenti dimittendū præcipitur.Solet eñ ſçpe
per ſeptē,cuiuſcūq; rei aut tēporis vniuerſi-
tas indicari.Vnde qđ i pſalmo canitur, Septi
es in die laudem dixi tibi , nil eſt aliud q̄ ſem
per laus eius in ore meo. Nam & alibi Petro
interroganti quoties peccanti in ſe fratri di-
mittat,an vſq; ſepties,reſpondit dominus.Nō
Septuagi dico tibi vſq; ſepties,ſed vſq; ſeptuagieſſepties
eſſepties. ideſt quadringentis nonaginta vicibus.Vt to
ties peccanti fratri dimitteret in die , quoties
ille peccare non poſſet. Peccāti igitur in te fra
Pœnitēti tri ſi pœnitentiā egerit dimittendi habes po-
neceſſario teſtatem immo neceſſitatem,vt & tibi pœnitē
dimitte- ti ac veniam flagitanti pater qui eſt in cælis
re debe ignoſcat. At ſi increpatus conuerti & pœnitē
mus. tiam agere neglexerit,quid ſuper hoc verita-
tis ſententia decernat intuere. Si peccauerit
" in te frater tuus,vade & corripe eū,& cætera
vſquequo ait.Si aūt & eccleſiam non audierit
" ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus . Et meri
to,quia ſub nomine fidelis egit opera infideli
um.Aliter ſane veniā fratri petēti,aliter inimi
co perſequenti dare præcipimur.Huic vide-
licet,vt accepta remiſſione peccati quo nos in
ſontes nocuit,ſocia nobis charitate communi
cet:illi vero,vt cū nobis malū vult,& ſi poteſt
facit,nos ſemper bonū velimus,faciamuſq; qđ
poſſimus.Neq; enim Dauid eundē veniç mo
dum perſecutoribus ſuis pœnitentiç remedio
priuatis q̄uis miſericorditer eos lugens pſta-
re potuit,quē fratribus ſalubri cōpunctione
caſtigatis,Ioſeph beniuole cognoſcendus ex-
hibuit.

Caput LXVII. ET dixerunt apoſtoli domino. Adauge
nobis fidē.Dixerat ſupra dominꝰ. Qui
fidelis eſt in minimo,& in maiore fide-
lis eſt.Et ſi in alieno fideles non fuiſtis,qđ ve-
ſtrum eſt quis dabit vobis?Et ideo apoſtoli q
in alieno ac minimo hoc eſt in terrenorū con
tēptu iam fuere fideles,in ſuo ſibi ac maiore
Adauge fidem poſtulant augeri. Nemo enim repente
ri fidem. fit ſummus,ſed in bona conuerſatione a mini
mis qſq; inchoat,vt ad magna perueniat . Alia
nanq; ſunt virtutis exordia,aliud profectus,
aliud perfectio.Quā magnopere quçrētes aiūt
" domino.Adauge nobis fidē.¶Dixit autem do
" minus.Si haberetis fidem ſicut granū ſinapis,
" diceretis huic arbori moro,eradicare & tranſ
Fides pfe plantare in mare,& obœdiret vobis. Fidē per
cta grano fectam grano ſinapis comparat,quç ſit videli-
ſinapis ſi cet & ad faciē humilis,& in pectore feruens,
milis. vilis quidem paſſim contuentibus, nullarūq;
virium apparēs,ſed preſſuris attrita quid per
fectionis intus gerat oſtendens.Sed & hoc no
tandum,quia granū ſinapis ad purgationem
capitis ſaluberrime prodeſt.Nā ſi optime tri-
tum & cribellatum tepidç pingui mulſæ ad
miſceas,& hoc ieiunus contra ſolem calidum
vel in balneo gargatizes,omnē humorē noxiū
etiam ſi craſſior fuerit de capite purgat,& im
minentiū quoq; imbecillitatū facit pericula vi
tari. Sic profecto fides tētationū piſtillo proba
ta,ab omni leuium cogitationū ſuperficie cri
bro diſcretionis caſtigata, & pfectç dilectionis
melle dulcorata,omnes de corde,qđ eſt interio
ris noſtri hominis caput,vitiorū ſentinas non
ſolum ad prçſens exhaurit,ſed & in futurum
ne recolligi valeant prçcauet. Arbor autē mo
rus eradicanda & in mare tranſplantanda,
vel ſimpliciter poſita poteſt intellegi,quia vi-
delicet conſummatç fidei indiciū ſit verbo ele
mentis imperare,vt qđ de vno ſpecialiter di-
ctum eſt hoc generaliter de omnibus ſentien- Fidei virtꝰ.
dum credatur. Deniq; alibi dominus areſacta
verbo ficulnea diſcipulis mirantibus ait.Si ha
bueritis fidem & non hçſitaueritis,nō ſolum
de ficulnea facietis,ſed & ſi monti huic dixeri
tis,tolle & iacta te in mare,fiet . Vel certe per Morus.
morum, cuius colore ſanguineo fructꝰ & vir
gulta rubēt,vnde & a latinis rubus appellat̃, Rubus.
euangelium crucis exprimitur,quç per fidem
apoſtolorum de gēte Iudçorum in qua velut
in ſtirpe generis tenebatur,verbis prçdicatio-
nis eradicata,& in mare gētiū tranſlata eſt at
q; plantata.Cui ſententiç ſubiunctç quoq; pa-
rabolç quç de verbi miniſtris agit,ſenſus aſti
pulatur.Iuuat & illud, q̄ folia mori ſerpenti Mori folia.
ſuperiecta necem inferunt, quia verbum cru
cis vt cuncta ſalutaria cōfert,cuncta noxia tol
lit.¶Quis autem veſtrū habens ſeruum arā "
tem aut paſcentem.Hæc parabola docet vt fi "
des quo virtutibus foris excellētior, eo in ipſa
conſciētia fiat intus humilior. Seruus quippe
arans aut paſcens,quilibet eccleſiæ doctor in-
tellegitur.De quo dominus ait.Nemo mittēs
manum ſuā in aratrū & aſpiciens retro aptꝰ
eſt regno dei.Et alteri ſeſe amare teſtāti tertio
reſpondit, Paſce oues meas.¶Qui regreſſo de "
agro dicet illi ſtatim,trāſi, recūbe,& nō dicet "
ei para qđ cœnem? Seruus de agro regredit̃ "
cum intermiſſo ad tempus opere prçdicandi Seruum de
ad conſcientiā doctor recurrit,atq; a publico agro regredi
locutionis ad curiam cordis rediens ſua ſecū
ſecretꝰ acta vel dicta retractat. Cui nō ſtatim
dominus,tranſi recumbe dicit, ideſt tranſi de
hac vita mortali,& i æternç vitç beata ſede re
fouere.Hçc enim poſtea dicturus,interim poſt

paſtum atq́ agriculturā domi ſibi iubet pa-
rare qđ coenet, hoc eſt poſt laborē apertę locu
tionis humilitatem quoq́ proprię cõſideratio
nis exhibere. Talis nāq́ conſcientię templū do
minus dignatur ingredi, tali coena liberiſſime
paſci deſiderat. Ecce eñ ego inqt ſto ad ianuā
& pulſo, ſiquis ſurrexerit & aperuerit mihi
intrabo ad illum & coenabo cū illo, & ipſe me
„ cum. ℭEt pręcinge te & miniſtra mihi donec
„ manducē & bibā. Pręcingi eſt, mētem humilia
Pręcingi. tam ab omnibus fluitantiū cogitationū finib⁹
quibus operum greſſus impediri ſolet, cõſtrin
gere. Nā qui veſtimēta pręcingit, hoc agit vti
q́, ne incedens inuoluatur ad lapſum. Mini-
ſtrare vero deo eſt, minimū ſe per oĩa & abſ
q́ gratię eius auxilio nihil viriū habentē profi
teri. Miniſter enim a minori ſtatu, ideſt ſubie-
ctione, ſic ut & magiſter a maiori vocabulum
ſumpſit. Miniſtrat ergo conditori, qui eius na
turam conſiderās, eius iudicia pertimeſcens,
„ de ſuis ſe virtutibus humiliat. ℭEt poſt haec
„ tu manducabis, & bibes. Poſtq̄ (inquit)
ipſe tuę prędicationis opere delectatus, tuae
q́ compunctionis epulis fuero refectus, tunc
demum tu tranſies & recūbes, aeterniſq́ meae
„ ſapientiae dapibus in aeternū reficieris. ℭNun
„ quid gratiā habet ſeruo illi, quia fecit quę ſibi
„ imperauerat? Non puto. Sic & vos cū feceritis
„ omnia quę pręcepta ſunt vobis, dicite ſerui in
„ utiles ſumus. Si homo (inqt) ab homine ſeruo
Serui cur inutiles. nō vniforme, ſed multiplex miniſteriū exigit,
nec tamen ei gratiā habet, quanto magis vos
qui ſine me nihil poteſtis facere, non tēporum
longitudine laborum merita penſare debetis
ſed amore & famulatu ſpontaneo nouis ſemp
ſtudiis augere priora. Itaq́ dicite, ſerui inuti-
les ſumus. Serui quidē, quia precio empti eſtis.
Inutiles vero, quia dominus bonorū veſtrorū
non indiget. Si autem inutilis eſt qui fecit oĩa,
quid de illo dicendū eſt, qui explere quę pręce
pta ſunt vel infirmitate nō potuit, vel qđ pei⁹
Serui inutiles. eſt ſuperbia deſpexit? Aliter. Serui inutiles ſu
mus, quia non ſunt condignę paſſiones huius
temporis ad ſuperuenturam gloriā quę reue
labiť in nobis. & alibi. Qui coronat te in miſe
ratione & miſericordia. Non ait in meritis &
operibus tuis, quia cuius miſericordia pręue
nimur vt humiliter deo ſeruiamus, eius mu-
nere coronamur, vt ſublimiter cū illo regne-
„ mus. ℭQđ debuimus facere fecimus. Reuera
Debitores ſumus. debuimus, quia qui non venit miniſtrari, ſed
miniſtrare, debitores ſibi nos fecit, ne noſtris
videlicet operibus confidētes ſed de eius ſem
per examine pauentes, cum propheta dicam⁹
Quid retribuamus domino pro omnibus quę
retribuit nobis? Qui vt fidē ſe grano ſinapis
ſimilandam, humilē ſcilicet & feruentem ha-
buiſſe monſtraret, pręmiſit dicens. Credidi ꝑ
pter qđ locut⁹ ſum, ego autē humiliatus ſum
nimis. Vt q̄ ſuis ſe viribus minime credidiſ
ſet oſtenderet, in extaſi locutus adiunxit. Oĩs
homo mēdax. Vt inutilē ſe ſeruum etiā calice
precioſę mortis accepto ſignificaret, exclama-
uit. O domine ego ſeruus tuus, ego ſeruus tu
us, & filius ancillę tuę, diſrupiſti vincula mea.
Non ait ipſe diſrupi, ipſe mihi ſaluando ſuffi
cio, ſed tu diſrupiſti vincula mea, tibi ſa-
crificabo hoſtiā laudis. Hęc eſt igiť in homini
b⁹ ſola fidei perfectio, ſi omnibus quę pręcepta
ſunt impletis imperfectos eſſe ſe nouerint, &
q̄diu peregrinātur a domino ſemp ineſſe ſibi
mala quę defleant, ſemper meminerint deeſſe
bona ad quae gratia eius iuuante proficiant.

Et factum eſt dum iret in Hieruſalem, Caput LXVIII.
tranſibat per mediam Samariā & Gali
lęam. Et cum ingrederetur quoddā ca „
ſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi. Le „
proſi, non abſurde intellegi poſſunt, qui ſcien Leproſi decem.
tiam verę fidei non habentes varias doctrinas
profitentur erroris. Nō enim vel abſcondunt
imperitiā ſuā, ſed pro ſumma peritia proferūt
in lucem, & iactantiā ſermonis oſtentant. Nul
la porro falſa doctrina eſt, quę nō aliqua vera
intermiſceat. Vera ergo falſis inordinate per
mixta, in vna diſputatione vel narratione ho
minis, tanq̄ in vnius corporis colore apparen
tia, ſignificant lepram tanq̄ veris falſiſq́ colo-
rum locis humana corpora variantē, atq́ ma
culantem. Hi autē tam vitandi ſunt eccleſiae,
vt ſi fieri poteſt lōgius remoti, magno clamo
re Chriſtum interpellent. Vnde & apte ſubiū
gitur. ℭQui ſteterūt alonge, & leuauerūt vo „
cem dicentes. Ieſu pręceptor, miſerere noſtri. „
Et bene vt ſaluentur, Ieſum pręceptorē nomi Pręceptor Ieſ⁹.
nāt. Quia eñ in ei⁹ verbis ſe erraſſe ſignificāt
hunc ſaluandi humiliter pręceptorē vocāt, cū
q́ ad cognitionē praeceptoris redeūt, mox ad
formā ſalutis recurrunt. Nā ſequitur. ℭQuos „
vt vidit dixit. Ite oſtendite vos ſacerdotibus. „
Et factū eſt dum irent mūdati ſunt. Nullum „
dominus eorū quib⁹ hęc corporalia beneficia Leproſos ſolos ad ſacerdotes miſit.
pręſtitit, inuenitur miſiſſe ad ſacerdotes niſi
leproſos, quia videlicet ſacerdotiū Iudaeorum
figura erat futuri ſacerdotii regalis, qđ eſt in
eccleſia, quo conſecrantur omnes pertinentes Sacerdotiū regale
ad corpus Chriſti ſummi & veri principis ſa-
cerdotum. Et quiſquis vel hęretica prauitate,
vel ſuperſtitione gentili, vel iudaica perfidia,
vel etiam ſchiſmate fraterno, quaſi vario colo
re per domini gratiā caruerit, neceſſe eſt ad

eccleſiā veniat,colorēꝗ fidei verū quē accepe
rit oſtendat.Cętera vero vitia tāq̄ valitudinis
& quaſi membrorū animę atq̄ ſenſuum,per ſe
ipſum interius in conſcientia & intellectu do
minus ſanat & corrigit.Deniq̄ & Paulus vo
ce dn̄i audita, Quid me perſequeris, & Ego
ſum Ieſus quē tu pſequeris, ad Ananiā tamē
miſſus eſt,vt illo ſacerdotio q̄d in eccleſia con
ſtitutum eſt,ſacramentū doctrinę fidei percipe
ret,& verus eius adprobaretur color. nō quia
non poteſt per ſeipſum dominus omnia face
re(nā quis alius hęc facit etiā in eccleſia!)ſed
vt ipſa ſocietas congregatorum fideliū adpro
bando in inuicem atq̄ cōmunicando verā ſi
dei doctrinā,in omnibus quę dicuntur verbis
vel ſignantur ſacramētis,tanq̄ vnam ſpeciem
veri coloris obducat. Cornelius etiā cum &
eleemoſynę eius acceptę,& preces eius auditę
illi ab angelo nuncientur,propter doctrinę ta
men ſacramentorumꝗ vnitatem ad Petrum
iubetur mittere,tanq̄ illi & ſuis diceretur,ite
oſtendite vos ſacerdotibus.nam & cum irent,
mundati ſunt.Iam eṁ ad eos venerat Petr⁹,
ſed tamen ipſi nondū accepto baptiſmatis ſa-
cramento,nondū ſpiritaliter ad ſacerdotes per
uenerant,& tamen infuſione ſpiritus ſancti,&
ammiratione linguarū,eorū mūdatio declara
,, ta eſt.❡Vnus autē ex illis vt vidit quia mun
,, datus eſt,regreſſus eſt cum magna voce ma
,, gnificans deū,& cecidit in faciē ante pedes ei⁹
,, gratias agens.Vnus iſte qui magnificans deū
Vn⁹ q re regreſſus eſt,vni⁹ eccleſię deuotā Chriſto hu
uerſus. militatem ſignificat.Qui bene cadēs ante pe-
des domini gratias egit.Ille eṁ vere deo gra-
tias agit,qui repreſſis pręſumptionis ſuę cogi
tationibus, q̄ in ſemetipſo infirmus ſit humi
liter videt,qui nihil ſibi virtutis tribuit,q bo
na quæ agit , eſſe de miſericordia conditoris
,, agnoſcit. Vnde & recte ſubiūgiẗ.❡Et hic erat
,, Samaritanus.Samaritanus quippe interpre-
Samari tatur cuſtos. Quo nomine ille populus aptiſ
tanus. ſime ſignificatur,qui gratias agendo ei a quo
accepit tribuit omne q̄d accepit,quodā modo
cantans illud de pſalmo.Fortitudinē meā ad
te cuſtodiam,quia tu deus ſuſceptor meus es
Cadere. deus meus,miſericordia ei⁹ pręueniet me. Ca
dit autē in faciem,quia ex malis quę ſe perpe
traſſe meminit erubeſcit.Ibi enim cadit homo
vbi confunditur. Vnde & Paulus quaſi qui-
buſdam in facie iacentibus dicebat.Quē ergo
fructum habuiſtis tūc in illis,in quibus nunc
erubeſcitis!At contra de aſcenſore equi, ideſt
de eo qui in huius mundi gloria elatus eſt,di
ciẗ,Vt cadat aſcēſor eius retro.Ruſumq̄ de
perſecutoribus domini ſcriptum eſt. Abierūt
retrorſum & ceciderūt in terrā.Quid eſt hoc Cadere in fa
q̄ electi in faciē & reprobi retrorſum cadunt, ciem.
niſi q̄ oīs q poſt ſe cadit, ibi ꝓculdubio cadit
vbi non videt,q vero ante ſe ceciderit,ibi ceci
dit vbi videt!Iniq ergo qa ī inuiſibilib⁹ cadūt,
poſt ſe cadere dicuntur,qa ibi corruūt vbi q̄d
eos tunc ſequatur modo videre non poſſunt.
Iuſti vero quia iſtis viſibilibus ſemetipſos ſpō
te deiiciunt,vt in inuiſibilibus erigantur,qua
ſi in faciem cadunt,quia timore cōpuncti vi-
dentes humiliātur.❡Reſpondens autē Ieſus ,,
dixit.Nonne decē mūdati ſunt,& nouem vbi ,,
ſunt!Vnū ſi addatur ad nouē,quędā effigies ,,
vnitatis impletur.Quo fit tanta complexio Denarii
vt vltra non progrediatur numerus niſi rur- cōpletio.
ſus ad vnum redeatur, & hęc per infinitatem
numeri regula cuſtodiatur . Nouē itaq̄ indi Nouē indi
gent vno,vt quadam vnitatis forma coagulē gent vno.
tur,& decem ſint. Vnū autē non eis indiget,
vt cuſtodiat vnitatē.Quāobrem vt vnus ille
qui gratias egit,vnicę eccleſię ſignificatione ap
probatus atq̄ laudatus eſt,ita illi nouem qui
gratias non egerūt,reprobi effecti,a conſortio
vnitatis excluſi ſunt.Ideoq̄ tales in nouenario
numero tanq̄ imperfecti remanebūt. Et meri-
to eos ſaluator quaſi ignotos vbi ſunt inqui
rit.ſcire eṁ dei eligere,neſcire, reprobare eſt.
❡Non eſt inuentus qui rediret & daret glo- ,,
riam deo niſi hic alienigena.Secundū corpus ,,
quidem facile eſt videre,poſſe hominē non ha Mūdat⁹ quō
bere lepram,& tamen animi eſſe non boni : ſe ingratus.
cundum ſignificationem autē huius miracu
li,conturbat conſiderantē,quomodo mundus
dici poſſit ingrat⁹.Sed iam facile eſt etiā illud
videre,fieri poſſe vt quiſq̄ in eccleſię ſocietate
doctrinā integram veramꝗ aſſequatur,& oīa
ſecundum catholicę regulam diſſerat,diſtin-
guat a creatore creaturam,eoq̄ manifeſtetur Doctus
varietate mendaciorū tanq̄ lepra caruiſſe , & ſuperbus.
tamen ingratus ſit deo & domino mundato-
ri ſuo,quia elatus ſuperbia,gratiarum agēda
rum pia humilitate non ſternitur,ſimiliſq̄ ef
ficitur eis,de quib⁹ dicit apoſtolus,Qui cum
cognouiſſent deum,non vt deū magnificaue
runt aut gratias egerūt.Q̄d eṁ dicit eos deū
cognouiſſe,oſtendit quidē a lepra fuiſſe mun
datos,ſed tamen ſtatim accuſat ingratos.❡Et ,,
ait illi.Surge,vade,quia fides tua te ſaluum fe ,,
cit . Qui deuotus ante dominū cecidit,ſurge ,,
re & ire pręcipitur,quia qui infirmitatē ſuam Surgere
ſubtiliter cognoſcens humiliter iacet,per di- iuſſus.
uini verbi conſolationē ſurgere ad fortia ope
ra,& creſcentibus cotidie meritis ad perfectio
ra paſſim proficere iubetur. Si aūt fides ſaluū
fecit eum quē ad agendas ſaluatori & emun

Perſidiæ mala. datori ſuo gratias inclinauit, ergo perfidia per
didit eos qui de acceptis beneficiis deo gloriā
dare neglexerūt. Quapropter & hęc lectio ſu
periori ea ratione coniungitur, ꝙ ibi fidem ꝑ
humilitatē augeri debere parabola data decer
nitur, hic autem manifeſtius ipſis rebus oſten
ditur non fidei tantū agnitā rationē, ſed exſe
cutam fidei operationē eſſe, quę ſaluum faciat
credentem, deꝗ gloriā patri qui eſt in cælis.

Caput LXIX. ,, INterrogatus autē a Phariſęis quando ve-
,, nit regnum dei, reſpondit eis & dixit. Non
,, venit regnum dei cū obſeruatione. Interro
Regnū dei qñ vēturū gant de tēpore regni dei, qa ſicut infra Lucas
aperuit, exiſtimabant ꝙ veniente Hieroſoly
mam domino cōfeſtim regnū dei manifeſtare
tur, ita vt & ipſi apoſtoli hac opinione ducti,
poſt reſurrectionē eius interrogātes eū aierēt.
Domine, ſi in tēpore hoc reſtitues regnū Iſra
el? & alibi Cleopas. Nos autē ſperabam⁹ quia
ipſe eſſet redēpturus Iſrael. Non venit autem
,, regnum dei cū obſeruatione. ℂNeq; dicēt ec
,, ce hic. Quia quando veniat, neq; ab angelis,
Aduētus ſecundi ignorātia. neq; ab hominibus poteſt obſeruari, ſicut tem
pus dominicę incarnationis certiſſimis & pro
phetarum vaticiniis pręfixum, & angelorū eſt
manifeſtatum pręconiis, adeo vt conceptus,
natus, & baptizatus, pręedicans, & iā moriens
& reſurgens, atq; ad cęlos rediens, comitanti-
bus indeſinenter vel angelorū vel hominū vel
,, certe miraculorū ſit declaratus indiciis. ℂEc
,, ce enim regnū dei intra vos eſt. Regnū dei ſe
Regnū dei intra vos eſt. ipſum dicit, ītra illos vtiq; poſitū, hoc eſt in cor
dibus eorum vbi credidere regnantem. Vnde
ſcriptum eſt, Prope eſt verbum in ore tuo &
in corde tuo. hoc eſt autē verbū fidei qđ pręedi
,, camus. ℂEt ait ad diſcipulos. Veniēt dies quā
,, do deſideretis videre vnum diē filii hominis
,, & non videbitis. Hoc eſt regnū dei qđ ventu
Dies vnus domini. rum ſperamus, diē videlicet Chriſti videre. Et
bene vnum diē, quia in illa beatitudinis gloria
de qua propheta ſuſpirās aiebat, Quia melior
eſt dies vna in atriis tuis ſuper milia, tenebra
rum interruptio nulla eſt, nulla ſaltem memo
ria miſerię vel doloris, quę prima abierunt, lu
cem perpetuę pacis obnubilat. Huius ergo di
ei bonum eſt deſiderare pręſentiā, nec tamen
magnitudine deſiderii nobis omnia fingere
quaſi inſtet dies domini. Vnde & apte domi-
,, nus ventura pręnunciādo ſubiunxit. ℂEt di-
,, cent vobis. Ecce hic, ecce illic. nolite ire, neq; ſe
,, ctemini. Quis hęc ſententia non ſolū ad tem
Finē mūdi calculātes falli. pus, ſed etiā ad pſonam poſſit intellegi. Et ad
tempus quidē, quia extitere nonnulli qui cur
ricula computātes ætatum certum ſe cōſum
mationis ſæculi annum, diē, & horam dicerēt
inueniſſe, contra auctoritatē domini dicentis
Nō eſt veſtrum noſſe tēpora vel momēta. Ad Antichriſti multi.
perſonam vero, quia multi contra eccleſiā ve-
nere, multi venturi ſunt hęretici qui ſe Chri
ſtos aſſeuerent, quorū primus Simon magus,
extremus autē ille maior cęteris eſt antichri-
ſtus. Siq; ergo dixerint, ecce hic, ecce illic, ideſt
in hac vel illa pſona vel hora venire vel vētu
rum eſſe regnū dei, non ſunt ſequendi, qui al-
tiora ſe quęrere, & infanda dicere non timēt.
ℂNam ſicut fulgur coruſcans de ſub cælo in ,,
ea quæ ſub cęlo ſunt fulget, ita erit filius ho- ,,
minis in die ſua. Hoc eſt qđ Pſalmus ait. De⁹ ,,
manifeſtus veniet, deus noſter, & non ſilebit. Aduēt⁹ dñi forma.
quia videlicet ſecundus ſaluatoris aduentus
non in humilitate vt prius, ſed in gloria ſit &
maieſtate futur⁹. Et pulchre ait Coruſcās de
ſub cælo, quia iudicii diſcrimē ſub cęlo hoc eſt
in aeris medio geretur, teſte apoſtolo, qui ait,
Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam
domino in aera. Si autē dominus in iudicio ſi-
cut fulgur apparebit, nullus tunc in ſua men
te latere permittitur, quia ipſo iudicis fulgore
penetratur. Non eius ergo venturi tēpus aut
locus poteſt a mortalib⁹ obſeruari, qui fulgu-
ris inſtar omnibus coruſcus videlicet & repē
tinus adueniet. Poteſt autē hęc domini reſpō
ſio & de illo eius aduentu quo cotidie venit
in eccleſia, non incongruenter accipi. Regnū Regnum dei intra nos.
quippe dei intra nos eſt, quia qui quandoq; iu
dex venturus eſt omniū, nunc etiā pręſens in
corde fidelium regnat. In tantū vero ſępe tur
bauerunt eccleſiā hęretici, dicendo in ſuo ſin-
guli dogmate manere fidē Chriſti, vt fideles
quiq; temporū illorū deſiderarent dominum
vel vno die ſi fieri poſſet redire ad terras, & ꝑ
ſemetipſum quomodo ſe habeat fidei veritas
intimare. Et nō videbitis inquit, qa non opus
eſt hoc corporali viſione dñm redhibere, qđ
ſemel diſperſo per vniuerſum mundū euange
lii ſui fulgore ſpiritaliter exhibuit, & contra
omnes apocriphorum nenias, indiuiſibili cha
ritatis ſuę luce firmauit. ℂPrimū autē opor- ,,
tet illum multa pati & reprobari a generatio ,,
ne hac. Loquens multa dominus de aduētus ,,
ſui gloria, terrorē quoq; paſſionis paucis inſe Paſſionis mentio.
rere curauit, vt cū morientē cernerent quem
glorificandū audierant, dolorem paſſionis ſpe
promiſſę clarificationis mitigarent, ſimulq;
ſe ipſi pararent ſi gloriam regni diligerēt, mor
tis non horrere periculum. Generationē autē
nō tātū Iudęorū, verū omniū reproborū appel
lat, a quibus etiā nunc filius hominis in cor-
pore ſuo hoc eſt in eccleſia multa patit̄, & re-
probatur. Nā quis caput huius corporis qđ

videlicet nos ſumus, iam ſeſe ſuper omnia liberum exerit, reproborum tamen vulnera adhuc per ſuum qđ deorſum retinet corpus ſentit. ❡Et ſicut factũ eſt in diebus Noe, ita erit & in die filii hominis. Subitum aduentus ſui diem plurimis adfirmat exemplis. Nã quẽ fulguri cito omnia tranſuolanti cõparauerat, eũdem diebus Noe vel Loth quando repẽtinus mortalibus ſuperuenit interitus, ęquiperat.

Aduẽtus dñi exempla.

❡Edebant & bibebant, vxores ducebant, & dabantur ad nuptias. Non hic iuxta væſanum Marcionis, & Manichęi, & Tatiani prĩcipis Encratitarum dogma coniugia vel alimenta damnantur, cũ in his ſucceſſionis, in illis naturæ ſint poſita ſubſidia, ſed iuxta qđ apoſtolus ait Omnia mihi licent, ſed nõ omnia expediunt, immoderatus potius licitorum vſus arguiť. Neq; enim quia hęc agebãt, ſed quia his ſe totos dedendo dei iudicia contemnebant, aqua vel igne perierunt.

Cõiugia nõ dãnat dominus

❡Vſq; in diẽ qua intrauit Noe in arcam, & venit diluuium & perdidit omnes. Noe arcam ædificat, cũ dominus eccleſiam de viris fidelibus, quaſi lignis leuigatis adunando conſtruit. Quã perfecte cõſummatam ingreditur, cũ hanc in die iudicii præſentia ſuę viſionis æternus habitator inluſtrat. Sed cum arca ędificatur, iniqui luxuriantur, cum vero intratur intereũt, quia qui ſanctis hic certãtibus inſultãt, eis illic coronatis ęterna damnatione plectentur.

Noe arcã ędificans.

❡Similiter ſicut factum eſt in diebus Loth, edebãt & bibebant emebant & vendebant, plantabant & ædificabant. Prętermiſſo dominus illo maximo & infando Sodomorum ſcelere, ſola ea quæ leuia vel nulla putari poterant delicta commemorat, vt intellegas inlicita quali poena feriãtur ſi licita & ea ſine quibus hęc vita nõ ducitur, immoderatius acta, igne & ſulphure puniuntur. Merito ergo beatus Auguſtinus viſis nouę conſuetudinis inlecebris, ac iuſto dolore cõmotus, exclamat. Vę peccatis hominũ, quę ſola inuſitata inhorreſcimus, vſitata vero pro quibus abluendis filii dei ſanguis effuſus eſt, q̄uis tam magna ſint vt omnino claudi contra ſe faciant regnum dei, ſæpe videndo oĩa tolerare, ſæpe tolerando nonnulla etiã facere cogimur. Atq; vtinã o domine nõ omnia quę non potuerimus prohibere, faciamus.

Sodomorũ cur flagitia taceat.

❡Qua die autem exiit Loth a Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cęlo, & omnes perdidit. Hactenus Loth in Sodomis, ideſt electorũ populus inter reprobos vt aduena morať, & ipſe aſpectu & auditu iuſtus, & iuxta interpretationem nominis Loth eorum flagitia quantũ valet declinans. Exeũte autẽ Loth, Sodoma peribit. Quia in conſummatione ſęculi, exibũt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum & mittent eos in caminum ignis. Vbi notandum, ꝙ ignis & ſulphur quę de cælo pluiſſe commemorat, nõ ipſam perennis ſupplicii flãmam, ſed ſubitaneum diei illius ſignificãt aduentum. Neq; enim ignis ille perpetuus ſuperueniens impios puniet, ſed ipſi potius a conſpectu iudicis eiecti in ignẽ mittẽtur ęternũ. Q̄uis & eidem igni ſulphur nõ dubitemus inesse, teſtante Ioanne, qui vtrũq; ignem & ſubitę ſcilicet correptionis & ſempiternę cõcremationis deſcribens ait. Et deſcendit ignis a deo de cælo, & deuorauit eos, & diabolus q ſeducebat eos miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudoprophetes cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.

Loth i Sodomis.

❡Secundum hęc erit qua die filius hominis reuelabitur. Pulchre reuelabitur, quia qui interim non apparens omnia videt, tunc apparens omnia iudicabit. Apparebit autẽ iudicaturus eo maxime tempore, quo cunctos iudiciorum eius oblitos huic ſæculo conſpexerit eſſe mancipatos. Quia licet mundi terminus olim pręfinito ſit venturus in tempore, frigẽte tamen circa finem charitate multorum, tãta crebreſcet humani generis iniquitas, vt merito debeat cum ipſo quẽ inhabitat orbe deleri. Nam & nunc quidẽ innumeros adeo comeſſationi & ebrietati, emptioni & vẽditioni, cęteriſq; mundi rebus inhærere videmus, vt palã diſtricti iudicis irã eos prouocare non lateat, ſed tamen qđ ſine graui moerore ſapiens quiſq; ſaltem cogitare non valet, peiora iamiãq; ſuperuentura formidamus. Qđ enim de vna quondam peccatrice gẽte delenda dictum eſt, Necdum completa ſunt peccata Amorreorum, de tota proculdubio prauorum maſſa dãnanda conſtat eſſe ſentiendũ.

Dñs qñ apparebit.

❡In illa hora q fuerit in tecto, & vaſa eius in domo, ne deſcẽdat tollere illa. Hacten⁹ de eo ꝙ regnũ dei, ideſt Chriſtus non cũ obſeruatione, ſed inſperatus adueniat, nunc a qualibus idẽ aduentus expectari debeat oſtenditur. In tecto ergo eſt, qui excedens carnalia, tanq̃ in aura libera ſpiritaliter viuit. Vaſa eius in domo, cõcupiſcentię ſunt carnales, quas nimis amauerat, ſed ſuperna petens in hoc mũdo reliq̃rat, quas imminẽte iudicio neceſſe eſt nullaten⁹ repetat. Illã enĩ horã, nõ eã qua iudex venit, ſed qua ventur⁹ eſt dicit, nõ qua ignis Sodomã deſcendit, ſed qua Loth exire cogiť, vel potius ipſe diſſimulans ab angelis apprehenſus extrahitur. Neq; enim veniente & apparente iam iudice quiſq̃ in hunc mundũ vt aliquid inde rapiat poterit deſcen

In tecto eſſe.

dere velle. Sed hęc hora hodieq; agitur, cũ vẽ
turum iudicem ſollicitis praeſtolamur excu-
biis, quando veniat incerti. De qua Ioãnes ait,
Filioli nouiſſima hora eſt. ℂEt qui in agro, ſi
militer non redeat retro. Qui operatur in ec-
Reſpiciẽdũ clesia, & ſicut Paulꝰ & Apollo plãtat & rigat,
retrorſum non reſpiciat ſpem ſecularem cui renũciauit.
non eſſe. ℂMemores eſtote vxoris Loth. Vxor Loth ſi-
Vxor Loth gnificat eos q in tribulatione retro reſpiciunt
& ſe ab ſpe diuinę promiſſionis auertunt. Et
ideo ſtatua ſalis facta eſt, vt ammonẽdo homi
nes ne hoc faciant, tanq̃ condiat cor eorũ ne
ſint fatui. ℂQuicũq; quęſierit animã ſuã ſal-
uam facere, perdet illam. Duobus modis haec
Animã per ſentẽtia recte poteſt intellegi, ſed ad vnũ omni
dere vt ſal no finem vtercp intellectus refertur, vt videli
ua ſit. cet aduerſa ꝑ Chriſto pati, immo ipſam mor-
tem nõ timeamus obire. Qui eñ minãte mor
tem perſecutore ſi non negauerit Chriſtũ, ma
gis eligit ad tempus ſaluare animã ſuã negan
do, aeternę hanc proculdubio perditioni prae-
parat. Item qui ſalutẽ animę ſuę quęrit ęter-
nam, tẽporaliter eam inter perſecutorum ma
nus perdere hoc eſt in mortem dare non dubi
tat. Vtriq; autẽ ſenſui congruit apte qđ ſequi
tur. ℂEt quicũq; perdiderit illã, viuificabit eã.
Ideſt qui hic perdiderit, illic viuificabit, qui ꝓ
pter Chriſtum morti tradiderit tota die aeſti
mans eam vt ouẽ occiſionis, exſurgente tunc
& adiuuante Chriſto liberam eã inueniet pro
pter nomen Chriſti. ℂDico vobis, illa nocte
erunt duo in lecto vno. Dixerat ſupra domi-
Duo in le- nus eum qui in agro ſit, retro redire nõ debe
cto vno. re, qđ ne de iis tantum qui aperte de agro re
dituri, hoc eſt palam dominũ negaturi ſunt,
dictum putares, pergit oſtendere nõnullos, q
cum faciẽ in anteriora tenere videãtur, animo
tamen ac mente retro reſpiciant. In illa ergo
nocte dixit, in illa tribulatione tam tenebroſa
vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam
electi, duo erunt in lecto, illi videlicet, qui oti
um & quietem eligunt, neq; negotiis ſęculari
bus, neq; negotiis eccleſiaſticis occupati, quae
illorũ quies lecti noĩe ſignificata eſt. ℂVnꝰ
aſſumetur, & alter relinquetur. Non quaſi de
Vnus aſſu duobus hominibus dictum eſt, ſed de duobꝰ
metur &c. generibꝰ affectionum. Qui enim propter deũ
continentię ſtuduerit, vt ſine ſollicitudine vi-
uens cogitet quę dei ſunt, aſſumetur a deo: q
vero vel humanę laudis amore, vel alia quali
bet vitiorum corruptione ſtatum monaſticae
vitę quo imbutus eſt lęſerit, hic vbi relinquen
dus ſit Hieremię lamentationes inſinuãt, qui
otioſę cuiuslibet & peccatricis aĩae ſub Iudaeae
ſpecie lapſum deſcribens ait. Viderũt eam ho
ſtes, & deriſerũt ſabbata eius. ℂDuę erũt mo
lentes in vnum. Molentes appellat eos, qui in
plebibus conſtituti reguntur a doctoribus, a Molẽtes.
gentes ea quę ſunt huius ſęculi, quos & foemi
narum nomine ſignificauit, quia conſiliis vt
dixi peritorum regi eis expedit. Et molẽtes di
xit propter tẽporalium negotiorũ orbem atq;
circuitum. Quas tamẽ in vnũ molẽtes dixit,
in quantum de ipſis rebus & negotiis ſuis ꝓ-
bent vſibus eccleſiae. Vnaquaeq; enim huius
mundi actio mola eſt, quę dũ multas curas cõ
gerit, humanas mentes quaſi per gyrum ver
tit, atq; ex ſe velut farinas proiicit, quia inquĩ
eto cordi ſemper minutiſſimas cogitationes
gignit. ℂVna aſſumetur, & altera relinquetur.
Aſſumetur ea pars quę cõnubia propter amo Cõiuges
rem tantũ generis exercuerit, terrenãq; ſubſtã qui ſalui
tiam ob adquirenda cęleſtia diſpenſauerit, re fiant.
linquetur autem quę coniugiis ob inlecebras
carnis ſeruierit, terrena vero ſiqua eccleſię vel
pauperibus obtulerit, ideo fecerit, vt quaſi re
dempto domino his amplius abundet. ℂDuo
in agro, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.
Sicut ſupra in lecto vno, & molentes in vnũ Duo in
poſuit, ſic & hic in agro vno reor intellegen agro.
dum. Significat autem eos qui operantur in
eccleſię miniſterio, tanq̃ in agro dei, cui ſuus
agricola dicebat, Dei agricultura eſtis. Aſſu
metur autẽ ille, qui non adulterans verbũ dei
ſed ſicut ex deo corã deo in Chriſto locutus
fuerit. Qui vero Chriſtum adnũciauerit non
caſte ſed ex occaſione, relinquetur ab eo. Nec Relictio
puto alia genera eſſe hominũ quibus conſtat quid.
eccleſia, q̃ iſta tria habentia binas differen-
tias propter aſſumptionẽ & relictionẽ, q̃uis in
ſingulis multę ſtudiorum volũtatumq; diuer
ſitates ad concordiã tamen vnitatẽq; concur
rentes poſſint inueniri. Vnde & Iezechiel ꝓ
pheta tres viros liberatos vidit, Noe, Daniel,
& Iob, in quibus videlicet tribꝰ prędicatores,
continentes, atq; cõiugati ſignati ſunt. Nam
Noe arcam in vndis rexit, atq; ideo figuram
rectorum tenuit. Daniel & in aula regia abſti
nentię deditus fuit, & idcirco vitã cõtinentiũ
ſignauit. Iob vero in coniugio poſitus & curã
domus proprię exercens placuit, per quem di
gne bonorum coniugũ ordo figuratur. ℂRe-
ſpõdentes dicunt illi. Vbi dñe? Qui dixit eis.
Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabun-
tur aquilę. Duo ſaluator interrogatus, vbi ſci
licet boni aſſumendi, & vbi ſint mali relinquẽ Reſpõſio
di, vnum dixit, aliud ſubintellegendum reli- domini.
quit. Sanctos enim ſecũ futuros aſſeuerãdo, re
probos nimirum a ſua viſione ſecernendos, &
ideo non alibi q̃ cum diabolo damnãdos inſi-

nuat. Vbicūq; ergo fuerit dn̄s corpore, illo cō
gregabuntur electi, qui eius paſſionem humi
litatemq; imitando, tanq̄ de eius carne ſatu-
rantur, quorum per reſurrectionem renoua-
bitur vt aquilæ iuuentus. Concinit etiā ſtu-
diis eorum qui gloriā ſupernę maieſtatis tota
Aquila. mēte cōtemplari ſitiūt, ꝙ aquila cęteras aues
volatu trāſgrediēs, in ipſum ſolis radiū ocu-
los gaudet infigere. Congruit & illud, ꝙ ęti-
ten lapidem venenis reſiſtentem ſuis nidis ſo
let adferre, ne forte ſerpens accedere vel pul-
Sapienti los aut oua ſua tangere pręſumat. Quia vi-
qd facien delicet omnis ſapiens vt actus cogitatuſq; ſu
dum. os ab antiqui ſerpentis valeat ineruptione de-
fendere, illū neceſſe eſt lapidē qui præciſus de
monte ſine manibus diaboli regnum ſtrauit,
hoc eſt fidem dilectionēq; Chriſti ſuo ſemper
in pectore ſeruet. CAPVT.XVIII.

Ca.LXX D icebat autem & parabolā
» ad illos, qm̄ oportet ſem-
» per orare & nō deficere.
Orare ſē Dicit & Apoſtolus. Semp
per, & ſi gaudete, ſine intermiſſio-
ne inter ne orate. Quis aūe poteſt
miſſione. ita ſemp orare, & ſine de-
fectu vel intermiſſione precibus inſiſtere, vt
nec alimentum ſumendi, aut dormiendi tem
pus habeat? Aut ergo dicendum eſt eum ſem
per orare & non deficere, qui canonicis horis
cotidie iuxta ritū eccleſiaſticę traditiōis pſal-
modiis pcibuſq; cōſuetis dn̄m laudare & ro-
gare non deſiſtit, et hoc eſſe qd̄ Pſalmiſta di-
cebat. Benedicā dn̄m in omni tēpore, ſemper
laus eiꝰ in ore meo. Aut certe omnia q̄ iuſtus
ſecūdū deum gerit & dicit, ad orationem eſſe
reputanda. Quia enim iuſtus ſine intermiſſio
ne quæ iuſta ſunt agit, per hoc ſine intermiſ-
ſione iuſtus orabit, nec vnq̄ ab oratione ceſ-
» ſabit, niſi iuſtus eſſe deſiſtat. ¶ Iudex qdā erat
» in quadā ciuitate, qui deū non timebat, & ho
» minē nō reuerebatꝰ. Vidua aūt q̄dā erat in ci
» uitate illa, & veniebat ad eū dicēs. Vīdica me
» de aduerſario meo. & nolebat p multū tēpus.
» Poſt hęc aūt dixit intra ſe. Et ſi deū nō timeo,
» nec hominē reuereor, tn̄ q̄a moleſta eſt mihi
» hęc vidua, vindicabo illā, ne in nouiſſimo ve
» niens, ſuggillet me. Parabolas dn̄s aut ſecūdū
Parabola ſimilitudinē aliquā ponit, ſicut de hoie q ha
rū dn̄ica- bebat duos filios, maiorē I agro ſibi ꝓpinquā
rū ratio. tē, minorē aūt in lōginquo luxuriātē: aut ex
ipſa diſſimilitudine aliqd ꝓbat, veluti eſt illd̄.
Q; ſi fœnū agri qd̄ hodie eſt & cras in cliba-
nū mittitꝰ deus ſic veſtit, quāto magis vos mo
dicę fidei? Itaq; illd̄ ſuperiꝰ genꝰ, his verbis ad
ſigi pōt. Sicut illud, ita & illd̄. Hoc aūt poſte
rius, his verbis. *Si illud, quanto magis illud?*

Aut ſi illud, quanto minus illud? *Sed alicubi*
obſcure, alicubi aperte iſta ponuntur. Hic er Parabola
go iniquus iudex non ex ſimilitudine, ſed ex ex diſſimi
diſſimilitudine adhibitus eſt. Non enim vllo litudine.
mō ille īiuſtꝰ iudex pſonā dei allegorice ſuſti
net, ſed tn̄ quātū deꝰ q bonus & iuſtꝰ eſt, cu-
ret depcātes ſe, hinc coniici dn̄s voluit, ꝙ nec
iniuſtus homo eos qui illum adſiduis pcibus
tundūt, vel ꝓpter tediū deuitandū poteſt cō
temnere. Nā hoc ē qd̄ ait, Ne veniēs ſuggillet
me. Ipſa vero vidua pōt habere ſimilitudinē
eccleſiæ, ꝙ deſolata videtꝰ donec veniat dn̄s,
qui tn̄ in ſecreto etiā nunc curam eius gerit.
¶ Ait aūt dn̄s. Audite qd̄ iudex īiquitatis dī »
cit. Deus autem nō faciet vindictā electorum »
ſuoꝝ clamātiū ad ſe die ac nocte? et patiētiā »
habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vī »
dictam illoꝝ. Siquē mouet, cur electi dei ſe vī »
dicari deprecētur, qd̄ etiā in Apocalypſi Ioā Vindictā
nis de martyribus dicitur, cū apertiſſime mo qūo petāt
neamur vt pro noſtris inimicis & perſecuto electi.
ribus oremus, intellegendum eſt eā vindictā
eſſe iuſtoꝝ vt oēs mali pereant. Pereunt autē
duobus modis, aut cōuerſione ad iuſtitiam,
aut amiſſa p ſuppliciū poteſtate, qua nūc ad
uerſus bonos q̄diu hoc ipm̄ bonis expedit vl̄
tēporaliter aliqd valēt. Quē finē iuſti cū veni
te deſiderāt, q̄uis pro inimicis ſuis orēt, tamē
non abſurde vīdictā deſiderare dicuntꝰ. ¶ Ve »
rūtamen filius hoīs veniēs, putas inueniet fi »
dem in terra? Quis omnipotēs cōditor ſemp »
electos ſuos ad ſe clamātes ſit vindicare para
tus, in die tn̄ iudicii qd̄ tremēti eſt corde reti
nendū, cū idē cōditor in forma filii hoīs appa
ruerit, rāta erit raritas electorū, vt nō tam ob Electoꝝ in
clamorē fideliū iniuſte damnatoꝝ, q̄ ob eorū nouiſſimis
torporē iuſte damnandoꝝ totius iam mundi raritas.
ſit accelleranda ruina. Q; aūt dn̄s q̄ſi dubita
tiue dicit, Putas inueniet fidē? nō dubitat ſed
arguit. Verbo q̄ppe dubitatiōis icrepatꝰ infide
litas, nō opinatꝰ diuinitas. Nā & nos aliquādo
de rebꝰ quas certas habemꝰ, increpatiue ver
bum dubitationis ponimꝰ, cū corde nō dubi
temus. Velut ſi idigneris ſeruo tuo & dicas.
Contemnis me, cōſidera forſitan dominꝰ tuꝰ
ſum. Et apoſtolꝰ ad quoſdā cōtēptores ſuos.
Puto aūt (inq̄t) & ego ſpūm dei habeo. Qui
dicit puto, dubitare videtꝰ. Sed ille increpabat
nō dubitabat. Ita ergo & dn̄s ſcit quidē oīa
p quē facta ſunt oīa, & tn̄ dubitando icrepat
infidelium corda.

Dixit aūt & ad quoſdā q in ſe cōfidebāt Ca.LXXI.
tāq̄ iuſti, & aſpnabantꝰ cęteros, parabo »
lā iſtam. Quia parabolā dn̄s qua ſemp »
orare & non deficere docebat, ita cōcluſit vt
diceret veniēte iudice difficile fidem in terra

reperiendam, ne qs ſibi forte de ſuperuacua ſi
dei cognitione vel etiam cōfeſſione blādiret,
mox altera iuncta parabola diligentius oſten
Opera nō verba examinanda. dit a deo fidei nō verba examinanda ſed opa.
Inter quę nimirum opera, maxime regnat hu
Humilitatis neceſſitas. militas. Vnde & ſupra cū fidem grano ſina-
pis minuto quidem ſed ex contritione flagrā
ti compararet, quaſi exponendo ſubiūxit. Cū
feceritis oīa quę praecepta ſunt vobis, dicite
ſerui inutiles ſumus. Cui cōtra ſuperbi cum
nequaq̄ omnia ſed modicū quid eorum quae
pręcepta ſunt faciant, nō ſolum mox de ſua
iuſtitia pręſumunt, ſed & infirmos quoſq; de
ſpiciunt, atq; ideo quaſi fide vacui cum ora-
» uerint non exaudiunt. ¶Duo homines aſcē-
» derunt in templū vt orarent. Vnus Phariſęꝰ
» & alter publicanꝰ. Publicanꝰ humiliter orās,
Publicanꝰ. ad illa prefatę viduę hoc eſt eccleſiae membra
pertinet, de qbꝰ ſupra dicit. Deus autem non
faciet vindictam electorū ſuorū clamantium
Phariſęus. ad ſe? Phariſęus aūt merita iactans, ad ea de q
bus terribilis in concluſione ſententia ſubdit.
Verūtamen filius hominis veniens, putas in
» ueniet fidem in terra? ¶Phariſaeus ſtans, haec
» apud ſe orabat. Deus gratias ago tibi, qa non
» ſum ſicut cęteri hominū raptores, iniuſti, adul
» teri, velut etiam hic publicanꝰ. Quattuor ſūt
Arrogantiū ſupborūve ſpecies quattuor. ſpecies, quibus oīs tumor arrogātiū demō-
ſtrat, cū bonū aut a ſemetipſis habere ſe aeſti-
mant, aut ſi ſibi datum deſuper credunt, pro
ſuis ſe hoc accepiſſe meritis putant, aut certe
cū iactant ſe habere qđ non habent, aut deſpe
ctis cęteris, ſingulariter videri appetunt habe
re qđ habent. Qua Phariſęus iſte iactantię pe
ſte laboraſſe deprehenditur, qui idcirco de tē
plo abſq; iuſtificatione deſcendit, quia bonorū
operū merita ſibi quaſi ſingulariter tribuēs,
» orāti publicano ſe pretulit. ¶Ieiuno bis in ſab
» bato, decimas do omnium quae poſſideo. Ie-
zechiel propheta de oſtenſis ſibi caeli animali-
bus ſcribit. Et totum corpus plenum oculis,
in circuitu ipſorum quattuor. Corpora quip
pe animalium idcirco plena oculis deſcribun
tur, quia ſanctorum actio ab omni parte cir-
cūſpecta eſt, bona deſiderabiliter pquirens, ma
la ſolerter cauēs. Sed nos ſępe dū aliis rebꝰ itē
dimꝰ, fit vt alia neglegamꝰ. Et vbi neglegimꝰ
Phariſęi cęcitas. ibi pculdubio, oclm nō habemꝰ. Nā ecce Pha
riſęus ad exhibendam abſtinentiam, ad impē
dendam miſericordiam, ad referēdas deo gra
tias oculum habuerat, ſed ad humilitatis cu-
ſtodiam non habebat. Et quid prodeſt q̄ cō-
tra hoſtiū inſidias pene tota ciuitas caute cu
ſtoditur, ſi vnum foramen apertum relinqui-
» tur, vnde ab hoſtibus intretur. ¶Et publica-
» nus a longe ſtans, nolebat nec oculos ad cęlū
» leuare, ſed percutiebat pectus ſuū dicēs. Deus
» propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis, de
» ſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab il
lo. Quantam veniae fiduciam digne poeniten Publicani iuſtificatio.
tibus praebet, q̄ publicanus qui reatum ſuae
nequitiae pfecte cognouit, ſicut, confeſſus eſt,
et ſi iniuſtus ad templum venit, iuſtificatus
a templo rediit. Typice autem Phariſęus Iu- Typice.
dęorum eſt populus, qui ex iuſtificationibus
legis extollit merita ſua. Publicanus vero gen
tilis eſt, qui longe a deo poſitꝰ confitetur pec
cata ſua. Quorum vnus ſuperbiendo receſſit
humiliatus, alter lamentando adpropinqua-
re meruit exaltatus. ¶Quia oīs qui ſe exal- »
tat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabit. »
Et de vtroq; populo prefato, & de oīi ſuper- Humilians ſe exaltabitur.
bo vel humili recte poteſt intellegi, ſicut & il
lud qđ alibi legimus. Ante ruinam exaltatur
cor, & ante gloriam humiliatur. Quapropter
& de verbis elati Phariſęi quibꝰ humiliari me
ruit, poſſumus ex diuerſo formam humilita-
tis qua ſublimemur adſumere, vt ſicut ille cō
ſideratis & peiorum vitiis & ſuis virtutibus
eſt elatus ad ruinam, ita nos non noſtra ſolū
pigritia, ſed & meliorum virtutibus inſpectis
humiliemur ad gloriam, quatenus vnuſquiſq;
q̄ noſtrū haec apud ſe ſupplex ac ſummiſſus
obſecret. Deus omnipotens miſerere ſuppli- Oro contra iactantiam.
ci tuo, quia nō ſum ſicut innumeri ſerui tui,
contemptu ſaeculi ſublimes, iuſtitiae merito
glorioſi, caſtitatis laude angelici, velut etiam
multi illorum qui poſt flagitia publica poeni
tendo tibi meruerunt eſſe deuoti. Qui etiam
ſi quid boni tua gratia largiēte fecero, quo fi-
ne hoc faciam, quave a te diſtrictione pēſetur
ignoro.

Caput LXXII.

AFferebant autē ad illum & infantes vt
eos tangeret. Qđ cum viderent diſci-
» puli, increpabant illos. Et haec humilita
tis magiſterio lectio plena micat, quae videli-
cet innocētes ac ſimplices ad dñi gratiā ptin
Increpādi cā diſcip. gere poſſe demōſtrat. Increpabant autem of-
ferentes diſcipuli, non quia nollent infantibus
Saluatoris & manu & voce bñdici, ſed q̄ nec
dū habētes pleniſſimā fidē, putarēt eum in ſi
militudinem hominum, offerentium impor-
» tunitate laſſari. ¶Ieſus autem conuocans il-
» los dixit. Sinite pueros venire ad me, & noli-
» te eos vetare. Taliū eſt eīm regnū dei. Signifi-
Taliū nō iſtorū cur dixerit. canter dixit taliū, nō iſtorū, vt oſtenderet non
aetatē regnare, ſed mores, et his q ſimilē habe
rent innocētiā & ſimplicitatē, pmiū repromit
ti. Apoſtolo quoq; in eandem ſententiam cō-
gruente. Fratres nolite pueri fieri ſenſibꝰ, ſed

malitia puuli eſtote. Senſu autē vt pfecti ſitis.
» ℂAmen dico vobis, quicūq; non acceperit re-
» gnū dei ſicut puer, nō intrabit in illud. Sicut
Puerorū puer non pſeuerat in iracūdia, non lęſus me
ſimiles ſi- minit, non vidēs pulchram mulierem delecta
mus. tur, non aliud cogitat, aliud loquif, ſic & vos
niſi talem habueritis innocentiā, & animi pu
ritatem, regnum cælorum non poteritis in-
trare. Aliter. Regnum dei, ideſt doctrinā euā-
gelii, ſicut puer accipere iubemur, quia puer
in diſcendo neq; contradicit doctoribus, neq;
rationes & verba componit aduerſum eos re-
ſiſtens, ſed fideliter ſuſcipit qđ docetur, et cū
metu obtemperat, & quieſcit.

Caput LXXIII.

ET interrogauit eū quidam princeps di
cens, Magiſter bone, quid faciens vitam
» ęternam poſſidebo? Audierat credo iſtē
Interroga princeps a domino, tantū eos qui puerorū ve-
tionis cā. lint eſſe ſimiles regnū dei īntraturos, atq; ideo
tractatus certioris ſollicitus poſcit ſibi nō pa
rabolatim, ſed palam quibus operum meritis
Rńſio. » vitam æternam conſequatur, exponi. ℂDixit
» autem ei Ieſus. Quid me dicis bonum? nemo
» bonus niſi ſolus deus. Quia magiſtrum voca
Bonus re uerat bonū, & non deū vel dei filium confeſ-
ſpectu dei ſus erat, diſcit q̄uis ſanctū hominē, compara-
nullus. tione dei non eſſe bonum. De quo dicif. Con-
fitemini domino qm̄ bonus. Solus autē deus
bonus, non pater ſolus intellegēdus eſt, ſed &
filius qui dicit. Ego ſum paſtor bonus. Sed &
ſpūs ſanctus, qa pater de cælo dabit ſpūm bo-
nū petentibus ſe. Ideſt ipſa vna & indiuidua
trinitas, pater, & filius, & ſpūs ſanctus, ſolus &
vnus deus bon⁹ eſt. Non igif dn̄s ſe bonū ne-
gat, ſed eſſe deum ſignificat. Non ſe magiſtrū
bonum non eſſe, ſed magiſtrum abſq; deo, nul
» lum bonū eſſe teſtaf. ℂMandata noſti. Nō oc
» cides, non mœchaberis, non furtum facies, nō
» falſum teſtimoniū dices. Honora patrem tuū
» & matrem. Hęc eſt puerilis innocentiæ caſti-
tas, quæ nobis imitanda proponitur, ſi regnū
Legis cu- dei volumus ingredi. Notādū ſane, qa iuſtitia
ſtodia. legis ſuo tempore cuſtodita, nō ſolū bona ter
» rę, ſed & vitam cōfert æternā. ℂQui ait. Hęc
» oīa cuſtodiui a iuuētute mea. Quo audito Ie
» ſus ait ei. Adhuc vnū tibi deeſt. Nō eſt putā-
Legiſperi dus hic princeps cū legis ſe mādata cuſtodiſ
tus nō eſt ſe dicebat, eſſe mentitus, ſed ſimpliciter vt vi
mentitus xerit eſſe cōfeſſus. Quia ſi mendacii noxia re⁹
teneretur, nequaq̄ Marcus euangeliſta de illo
ſcribens adiiceret. Ieſus autem intuitus eum,
dilexit eum. Et dixit illi. Vnū tibi deeſt. Va-
de, quęcunq; habes vende, &c. Diligit eīn do-
minus eos, qui legis mādata q̄uis minora cu
ſtodiunt, ſed nihilominus qđ in lege minus
fuerat, iis qui perfecti eſſe deſiderant oſtēdit.
ℂOmnia quæcūq; habes vende, & da pauperi »
bus, & habebis theſaurū in cælo, & veni ſeq̄re »
me. Quicūq; perfectus eſſe voluerit, debet vē »
dere quæ habet, et non ex parte vēdere, ſicut Perfecto vē
Ananias fecit & Sapphira, ſed totum vende- dēda oīa &c.
re, et cum vendiderit, dare omne pauperib⁹,
& ſic ſibi p̄parare theſaurum in regna cęloꝝ.
Nec hoc ad perfectionem ſufficit, niſi poſt cō
temptas diuitias Saluatorem ſequatur, ideſt
relictis malis faciat bona. Facilius eīn ſaccu-
lus contemnitur, q̄ voluntas. Multi diuitias
relinquentes, dominum non ſequunf. Sequif
autem dominum, qui imitator eius eſt, & per
veſtigia illius graditur. Qui enim dicit ſe in
Chriſto credere, debet quomodo ille ambulā
uit & ipſe ambulare. ℂHis ille auditis contri- »
ſtatus eſt, quia diues erat valde. Hęc eſt ſæcu »
li triſtitia, quę mortem operatur. Hæ diuitię Triſtitia ſę
fallaces, quæ ſpinarum inſtar ſemētem ſuffo- culariū.
catere dominicam. ℂVidēs autem illū Ieſus »
triſtem factum, dixit. Q̄3 difficile qui pecu- »
nias habent, in regnum dei intrabunt. Claret »
quidem quia qui hic multiplicādis diuitiis ī
cumbunt, alterius vitæ gaudia quærere con-
temnunt: ſed inter pecunias habere, & pecu- Diuitias
nias amare, nōnulla diſtantia eſt. Multi enim habere &
habentes, non amāt. Multi nō habētes, amāt. amare diffe
Item alii & habent, & amant, alii nec habere runt.
nec amare ſe diuitias ſęculi gaudēt, quorum
tutior ſtatus eſt, cum Apoſtolo dicentium.
Nobis mundus crucifixus eſt, & nos mundo.
Vnde & Salomon non ait, Qui habet, ſed qui
amat diuitias, fructus nō capiet ex eis. Et ipſe
dn̄s ſecundum Marcum, obſtupeſcentibus in
verbis huiuſce ſententię diſcipulis, exponen-
do ſubiunxit. Filioli, q̄ difficile eſt confidentes
in pecuniis regnum dei introire. Et notādum
ꝙ non ait impoſſibile, ſed difficile, hoc eſt ma
ximi laboris eſſe, pecunias habentes, vel in pe-
cuniis confidētes exutis philargyrię retinacu
lis, aulam regni cæleſtis intrare. ℂFacilius eſt »
enim camelum per foramen acus tranſire, q̄ »
diuitem intrare in regnum dei. Si facilius eſt »
camelum ingentibus membris enormem, an Diuitis ſal
guſtum foramē acus penetrare, q̄ diuitem in uificādi dif-
trare in regnum dei, nullus ergo diues intra ficultas.
bit in regnum dei. Et quomodo vel ī euange
lio Matthęus, Zacchęus, & Ioſeph, vel ī veteri Diuites
teſtamento, q̄ plurimi diuites dei intrauerūt ſalui.
ī regnū? niſi forte qa diuitias vel p̄ nihilo ha-
bere, vel ex toto relinq̄re dn̄o īſpirāte didice-
rūt. Nūqd.n. Dauid ī regni diuitiis cōfidebat
q & de ſemetipō canit, Qm̄ vnic⁹ & paup ſū
ego. et alios hortaf, Diuitiæ ſi adfluāt, nolite

cor adponere.Credo non auſus dicere,nolite
ſuſcipe.Nunqd Abrahã dño ſubſtãtiã prętu
liſſe credibile eſt,ꝓ quo vnicũ ſtrire nõ dubi-
tauit hęredẽ? Altiori aũt ſenſu,facilꝰ ẽ Chri
ſtum pati pro dilectoribus ſæculi, ꝗ dilecto-
res ſęculi ad Chriſtũ poſſe conuerti. Cameli
eñ noĩe ſe intellegi voluit,quia ſponte humi
liatꝰ infirmitatis noſtrę onera ſuſtulit. In quo
enim manifeſtius intellegitur,ꝗ in ipſo,quod
ſcriptum eſt,Quãto magnꝰ es,humilia te in
Acus fora men. omnibus?Per acum autem,punctiones ſigni-
ficat.Per punctiones,dolores in paſſione ſuſce
ptos.Foramen ergo acus dicit, anguſtias paſ
ſionis.Qua ſciſſa,noſtrę quaſi veſtimenta na-
turę quodammodo reſarcire,ideſt recuperare
dignatus eſt,quatenus poſt lapſum melꝰ re-
formati,gaudeamus ad teſtimonium Apoſto
li dicẽtis. Quicũq; enim in Chriſto baptizati
,, eſtis,Chriſtũ induiſtis. ¶Et dixerũt q audie
,, bãt? Et quis poteſt ſaluus fieri?Quo pertinet
iſta reſpõſio,cũ incõpatabiliter maior ſit tur-
ba pauperũ quę diuitibꝰ perditis potuerit ſal
uari,niſi quia intellexerũt oẽs qui diuitias
amant, etiam ſi adipiſci nequeãt,in diuitum
,, numero deputati?¶Ait illis. Quę ĩpoſſibilia
,, ſunt apud homines,poſſibilia ſunt apud deũ.
Poſſibile q ſit malos ſaluos fieri Non ita accipiendum eſt, ꝙ cupidi & ſuper-
bi qui nomine illius diuitis ſignificati ſunt,
in regnum cælorum ſint intraturi cum ſuis
cupiditatibꝰ & ſuperbia,ſed poſſibile eſt Deo
vt per verbum(ſicut etiam factum eſſe,& co
tidie fieri videmus) a cupiditate temporaliũ
ad charitatẽ æternorum,& a perniciosa ſupẽ
bia ad humilitatem ſaluberrimam conuertan
,, tur.¶Ait autem Petrus. Ecce nos dimiſimꝰ
,, omnia,& ſecuti ſumus te.Grãdis fiducia.Pe-
Petri fidu cia. trus piſcator erat,diues non fuerat,cibos ma-
nu & arte quęrebat, & tamen loquitur confi
denter, Dimiſimus oĩa.Et quia non ſufficit
tantum dimittere,iũgit qđ perfectum eſt,Et
ſecuti ſumus te.Fecimus qđ iuſſiſti,quid igi-
,, tur nobis dabis pmii?¶Qui dixit eis.Amẽ di
,, co vobis,nemo eſt qui reliquit domũ,aut pa-
,, rentes,aut fratres,aut vxorem, aut filios pro
,, pter regnum dei,& non recipiat multo plura
,, in hoc tempore, et in ſæculo venturo vitam
,, æternam.Quidam ex occaſione huiuſce ſen-
Mille annorũ fabula. tentię,Iudaicam mille annorum fabulã poſt
reſurrectionem iuſtorum ędificant,qñ omnia
quę propter deũ dimiſimus,multiplici nobis
In futuro ſęculo recipienda. ſint fœnore reddenda,inſuper & vita æterna
donãda. Nec vident inepti,ꝙ & ſi in cęteris
digna ſit repromiſſio,in vxoribus tamẽ iuxta
alios euangeliſtas centenis appareat turpitu-
do,Pręſertim cum dominus & in reſurrectio

ne nubendum non eſſe teſtetur, & iuxta euã
geliſtam Marcum ea quæ dimiſſa fuerint in
hoc tempore,cum perſecutionibus accipiẽda
confirmet.Quas vtiq; ꝑſecutiones,illi chilia-
ſtę ſicut & cętera cõtraria mille annis ſuis oſ
modis abeſſe dogmatizant.Senſus igitur iſte
eſt.Qui propter regnum dei adquirendũ oẽs
affectus contempſerit,oẽs ſęculi delitias lu-
xuſq; calcauerit,multo plura in pręſenti reci In pñti recipienda.
piet,quia a fratribus atq; conſortibus propoſi
ti ſui qui ei ſpiritali glutino conligãtur,mul-
to gratiorem etiam in hac vita recipiet chari
tatem.Hanc ſiquidem quã inter parẽtes,ac fi
lios,atq; germanos, coniuges vel propinquos
ſiue ſocietas copulæ ſeu conſanguinitatis ne
ceſſitudo cõiũgit,ſatis breuẽ eſſe cõſtat ac fra
gilem.Deniq; interdum etiam honeſta cauſa
interueniente diuellitur. Soli perpetuę coniũ
ctionis retinent vnitatem, atq; indiſcrete poſ
ſident vniuerſa,qui oĩa ſua eſſe quę fratrũ,
omnia frattum credunt eſſe quę ſua ſunt. Le
ge actus apoſtolorum, quia multitudinis cre
dentium erat cor & anima vna, et erant illis
omnia communia, nulluſq; egens erat in-
ter eos,qui ſua pro dño reliquerunt. De qui-
bus & Paulus ait.Tanꝗ nihil habentes,& oĩa
poſſidentes.Recipietur ſane etiam de continẽ
tia coniugali multo maior ſuauitas ab illa ꝗ
eis inuicem per commixtionem ſexuum prę-
bebatur. Vxorem ante in laſciua paſſione de
ſiderii poſſidebam,hãc eandem in honore ſan
ctificationis & vera Chriſti dilectione poſſi-
deo. Vna eſt mulier,ſed cẽtuplum creuit me
ritum caſtitatis.Nam qđ ſecundum Marcũ
dicitur,Accipiet centies tantũ nunc in tem-
pore hoc,domos,& fratres,& ſorores,& ma-
tres,& filios & agros cum perſecutionibꝰ.po
teſt altius accipi.Centenarius quippe nume- Centenarius.
rus de ſiniſtra tranſlatus ad dexterã,licet eã-
dem in flexu digitorum videatur tenere figu
ram,nimium tamen quantitatis magnitudi-
ne ſupercreſcit. Quia videlicet vniuerſi qui
ꝓpter regnum dei temporalia ſpernũt,etiam
in hac vita perſecutionibus pleniſſima eiuſdẽ
regni gaudia fide certa deguſtant,atq; in ex-
pectatione patrię cęleſtis,omnium pariter ele
ctorum ſynceriſſima dilectione fruuntur.

ADſumpſit autẽ Ieſus duodecim,& ait Caput
illis.Ecce aſcẽdimus Hieroſolymam,& LXXIIII.
conſummabuntur omnia quæ ſcripta ,,
ſunt per prophetas de filio hominis. Trade- ,,
tur enim gentibus,& illudetur, & flagella- ,,
bitur, & conſpuetur. Et poſtꝗ flagellaue- ,,
rint,occident eum,& die tertia reſurget. Prę ,,
uidens Saluator ex paſſione ſua diſcipulo-

Paſſionis & reſurrectiõis dñi q̄ pdictio

rum animos pturbandos,eis lõge ante & eiuſ
dem paſſionis poenam, & reſurrectionis ſuæ
gloriam prędicit,vt cum morientem ſicut p̄
dictum eſſet cernerent,etiam reſurrecturum
non dubitarent.Pręuidẽs etiam quoſdam hæ
reticos in eccleſia futuros qui Chriſtum dice
rẽt legi prophetiſq; docuiſſe contraria,aliũq;
veteris teſtamenti atq; alium noui deum eſ-
ſe credendum,oſtendit prophetarum præſa-
gia nõ alio magis q̄ ad ſuæ diſpẽſationis quã
pro nobis temporarie ſuſcepit,intẽdiſſe myſte
rium, adeo vt conſummatio ſit prophetiæ,
ſuę paſſionis & poſterioris glorię celebrata p-
fectio.Necnon & paganorum dementiã, qua
eius crucem derident, apertiſſime confutat,
quando proximæ ſuæ paſſionis & tẽpus qua
ſi futurorum pręſcius oſtendit,& locum qua
›› ſi mortis intrepidus adiit.¶Et ipſi nihil horũ
›› intellexerunt.Et erat verbum iſtud abſcondi
›› tum ab eis,& non intellegebant quæ diceban
›› tur.Legimus in euangelio ſecundum Ioannẽ
dicente dño,Si exaltatus fuero a terra,omnia
traham ad meipſum, reſpondiſſe turbam at
q; dixiſſe.Nos audiuimus ex lege,quia Chri-
ſtus manet in æternum.Et quomodo tu di-
cis,oportet exaltari filium hominis?Quid eſt
ergo q; diſcipuli toties ſibi replicatum domi
nicæ paſſionis arcanum intellegere nequeũt,
& Iudęi ad vnum verbum,& tam obſcure po
ſitum vt hoc expoſitione dignum euangeli-
ſta ducat, Hoc autem dicebat(inquit)ſignifi
cans qua morte eſſet moriturus, mox q̄a cru
cis exaltatio ſignificetur intellegunt,niſi quia
diſcipuli cuius vitã maxime videre deſidera-
bant,eius mortem audire non poterant?Quẽ
non ſolum hominem innocentem, ſed & deũ
verum ſciebant, hunc nullatenus mori vel
poſſe putabant.Et quia per parabolas eũ ſæ-
pe loquentem audire conſuerant, quoties ali
quid de ſua paſſione dicebat, hoc non ita vt
ſonabat intellegendum,ſed amore dictãte ad
aliud quid allegorice referendum eſſe crede-
bant.Iudęi vero quia in eius necem conſpira
uerant,quicquid de ſua paſſione vel cruce lo
quebaẽ intellegebãt.Hoc eñi loquebaẽ,q̄d ipſi
ſummopere & fieri optabãt,& pficere ſatage
bãt.Sicq; miro & inuſitato modo,idẽ ſubeũ-
dę crucis ſacramẽtũ q̄d fidelibus amor abſcõ-
dit,infidelibus inuidia pandit.

Diſcipuli cur tã tarde,& Iudæi tã cito intellexerit myſteriũ crucis.

Caput LXXV.

FActum eſt aũt cũ appropinquaret Hie-
richo,cæcus quidã ſedebat ſecus viã mẽ
›› dicãs.Et cũ audiret turbã p̄tereuntẽ,in
›› terrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autẽ ei,
q; Ieſus Nazarenus tranſiret. Cæcus iſte per
allegoriam genus humanum ſignificat,quod
in parẽte primo a paradiſi gaudiis expulſum
claritatem ſupernæ lucis ignorans, damna-
tionis ſuæ tenebras patitur, ſed cum Hieri-
cho adpropinquare Ieſus dicitur,cęcus inlu-
minatur.Hiericho quippe, interpretatur lu-
na.Luna autem in ſacro eloquio pro defectu
ponitur carnis, quia dum menſtruis momẽ-
tis decreſcit, defectũ noſtræ mortalitatis de-
ſignat.Dum igitur cõditor noſter adpropin
quat Hiericho,cæcus ad lumen redit, quia
dum diuinitas defectum noſtræ carnis ſuſci
pit,humanum genus lumen q̄d amiſerat re-
cipit.Qui videlicet cæcus recte & iuxta viã
ſedere & mendicans eſſe deſcribiẽ.Ipſa eñi ve
ritas dixit.Ego ſum via.Ergo qui æternę lu-
cis claritatem neſcit cęcus eſt:ſed ſi iam in re
demptorem credit,iuxta viam ſedet. Si autẽ
iam credit,ſed vt ęternam lucem recipiat,ro
gare diſſimulat, atq; a precibus ceſſat, cęcus
quidem iuxta viam ſedet,ſed minime mendi
cat.Si vero & credit & exorat, & iuxta viam
ſedet cæcus & mendicat.¶Et clamauit dicẽs ››
Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et qui præibãt ››
increpabant eum vt taceret.Ipſe vero multo ››
magis clamabat, Fili Dauid miſerere mei. ››
Quid iſti deſignant qui Ieſum venientem p̄
cedunt,niſi deſideriorum carnalium turbas
tumultuſq; vitiorũ,q̄ priuſq̄ Ieſus ad cor no
ſtrum veniat,tentationibus ſuis cogitationẽ
noſtram diſſipant,& voces cordis in oratio-
ne perturbant?Sæpe nanq; dum conuerti ad
deum poſt perpetrata vitia volumus, dũ cõ
tra hęc eadẽ exorare vitia q̄ perpetrauim⁹ co
namur,occurrũt cordi phantaſmata peccato
rum quæ fecimus,mentis noſtrę aciem reuer
berant, cõfundũt animum,& vocem noſtræ
deprecationis premunt. Sed quem turba in-
crepat vt taceat,magis ac magis clamat,quia
quanto grauiori tumultu cogitationũ carna
liũ p̄mimur,tanto orationi inſiſtere ardenti⁹
debemus.¶Stans autem Ieſus iuſſit illum ad ››
duci ad ſe.Ecce ſtat,qui ante tranſibat. Quia ››
cũ adhuc turbas phantaſmatũ in oꝛone pati-
mur,Ieſum aliquaten⁹ trãſeũtẽ ſentim⁹. Cũ
vero oꝛoni vehemẽter ĩſiſtim⁹,ſtat Ieſus & lu
cẽ reſtituit,q̄a deus in corde figiẽ & lux amiſ
ſa reparaẽ.¶Et cũ appropinquaſſet interroga ››
uit illũ dicẽs,Quid tibi vis faciã? At ille dixit ››
Dñe vt videã.Nũqd q̄ lumẽ reddere poterat ››
q̄d vellet cęc⁹ ignorabat?Sed peti vult hoc q̄d
& nos petere & ſe concedere pręnoſcit.Impor
tune nãq; ad orationem nos ammonet,& ta-
men dicit.Scit nanq; pater veſter q̄d opus ſit
vobis anteq̄ petatis eũ.Ad hoc ergo reqrit vt
petaẽ, ad hoc reqrit,vt cor ad oꝛonẽ excitet.

Cæc⁹ allegorice.

Cęcus ſecus viam.

Phãtaſmata viciorũ.

Stat dñs.

Interrogãdi ratio.

Vñ & cæcus ptin⁹ adiūgit.Dñe vt videam.
Ecce cęcus a dño nō aurū ſed lucē q̄rit,parui
pendit extra lucē aliqd q̄rere.Quia & ſi habe
re cęc⁹ q̄dlibet pōt , ſine luce nō pōt videre
q̄d habet . Imitemur ergo eū quē & corpore
audiuimus & mente ſaluarū,non falſas diui
tias,non terrena dona,non fugitiuos honores
a dño, ſed lucem quæramus,illam videlicet
lucem,quā videre cū ſolis angelis poſſumus,
quā nec īitiū inchoat,nec finis anguſtat.Ad
quā profecto lucem via fides eſt. Vnde recte
& inluminando cæco protinus ſubiungitur.
,, ¶Et Ieſus dixit illi.Reſpice,fides tua te ſaluū
,, fecit.Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum
,, magnificans deum.Videt & ſequitur,qui bo
Videre & num q̄d intellegit operatur. Videt autē ſed
ſequi &c. non ſequitur, qui bonum quidem intellegit,
Seq dñm. ſed bona operari contemnit.Ieſum eñ ſequit̃
qui imitat̃.Hinc nanq; dicit.Si quis mihi mi·
niſtrat,me ſequatur . Cōſideremus ergo qua
graditur,vt ſequi mereamur.Sicq; fit vt non
ſolum noſtra vita in deum proficiat, ſed hæc
ipſa noſtra conuerſio ad laudem Dei & alios
,, accēdat.vnde illic ſubditur. ¶Et oīs plebs vt
,, vidit dedit laudem deo.Dedit eñ plebs lau-
dem deo nō ſolum pro impetrato munere lu
cis,ſed & p merito fidei īpetrantis.Dedit lau
dem deo, quia & Ieſum vidit miſericorditer
ac potenter lucem reſtituiſſe roganti,& obſti
natę fidei clamorem quæ iuſte quęſierit,mox
cōſequi poſſe cognouit. Vnde notandū,quia
dñs in carne apparens,omnia quę verbis do-
cuit exēplis firmauit.Qui enim nobis præce-
Gloriā pa pit.Sic luceat lux veſtra corā hominib⁹ vt vi
tris q̄rebat deant opera veſtra bona,& glorificent patrē
Chriſtus. veſtrū qui in cęlis eſt,& ipſe in vniuerſis quę
cœpit facere & docere,non ſuam ab homini-
bus ſed patris gloriam quęrebat.

CAPVT.XIX.

Caput ET ingreſſus perambulabat
LXXVI. Hiericho,& ecce vir nomi-
,, ne Zacchęus,& hic pricepe
,, publicanoꝝ,& ipſe diues,&
,, quærebat videre Ieſum q̄s
,, eſſet,& non poterat prę tur
,, ba q̄a ſtatura puſillus erat.
,, & pręcurrens aſcendit in arborem Sycomo-
,, rum vt videret illum,quia inde erat tranſitu
,, rus.Quę impoſſibilia ſunt apud hoīes, poſſi-
Zacchæi bilia ſunt apud deū.Ecce eñ camelus depoſi
conuerſio. ta gybbi ſarcina per foramē acus tranſit,hoc
eſt diues & publican⁹ relicto onere diuitiarū,
contēpto cēſu fraudiū, anguſtā portā arctāq;
viā q̄ ad vitā ducit aſcēdit.Qui mira deuotio
ne fidei ad vidēdū ſaluatorem q̄d natura mi
nus habuerat,aſcenſu ſupplet arboris, atq; iō
iuſte q̄uis ipſe rogare non audeat,benedictio
nem dominicę ſuſceptiōis quā deſiderabat ac
cipit.Myſtice autem Zacchęus q̄ interpretat̃
iuſtificatus,credentem ex gentibus populum
ſignificat.Qui quāto curis ſęcularibus occu-
patior,tanto flagitiis deprimentibus erat fa-
ctus humilior.Sed ablutus eſt,ſed ſanctifica-
tus,ſed iuſtificatus in noīe domini noſtri Ieſu
Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri,q̄ intrātē Hie-
richo Saluatorē videre quęrebat, ſed p̄ turba
non poterat.Quia gratię fidei quā mūdo Sal
uator adtulit , participare cupiebat,ſed ino-
lita vitioꝝ cōſuetudo ne ad votum pueniret
obſtiterat.Eadē nāq; turba noxię cōſuetudi-
nis q̄ ſupra cęcum clamātē ne lumen peteret
increpabat,etiā ſuſpiciētē publicanū ne Ieſum
videat,tardat.Sed ſicut cęcus turbarū voces
magis ac magis clamādo deuicit,ita puſillus
neceſſe eſt turbę nocētis obſtaculū altiora pe-
tēdo trāſcēdat,terrena relinquat,arborē cru-
cis aſcendat. Sycomorus nanq; quę eſt arbor Sycomo-
foliis moro ſimilis,ſed altitudine pręſtās,vn- rus.
de & a latinis celſa nuncupat̃,ficus fatua di-
cit̃.Et eadē dñica crux q̄ credētes alit vt fic⁹,
ab icredulis irridet̃ vt fatua.Nos eñ p̄dicam⁹
Chriſtū crucifixum, Iudęis quidem ſcādalū,
gētibus autem ſtultitiā.Ipſis vero vocatis Iu
dęis atq; gētib⁹ Chriſtū dei virtutē & dei ſa-
piētiā. Quā videlicet arborē puſillus ſtatura
Zacchęus quo exaltari poſſit aſcēdit,dū qui- Aſcendēs
libet humilis & pprię cōſci⁹ infirmitatis,con vt exalte
fidens in dño pclamat.Mihi aūt abſit gloriari tur.
niſi I cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti.Aſcēſa aūt
ſycomoro trāſeūtē ppe dñm cernit,q̄a p hāc
laudabilē fatuitatē & ſi necdū vt eſt ſolide,iā
tū raptim & quaſi in tranſitu luci ſapientiæ
cæleſtis intendit.¶Et cum veniſſet ad locum ,,
ſuſpiciēs Ieſus vidit illum.Perambulās Hieri ,,
cho Saluator,venit ad locū vbi p̄currēs Zac- Typice.
chęus Sycomorum conſcenderat,quia miſſis
p mundum ſui verbi p̄conib⁹,in q̄bus ipſe ni-
mirū & loquebat̃ & ibat, venit ad populū na
tionū,q̄ paſſionis eius fide iā ſublimis exiſtēs
etiā diuinitatis ei⁹ ardebat agnita facie beari.
Suſpiciēs vidit illū,q̄a p gratiā fidei a terrenis
cupiditatibus eleuatum turbiſq; infidelibus
præeminentem elegit.Videre eñ dei,eligere Videre
vel amare eſt.Vnde eſt illud.Oculi dñi ſuper dei.
iuſtos.Nā & nos quæ amamus videre,ab his
quę execramur intuitū feſtinamus auertere.
Vidit ergo Ieſus vidētē ſe,q̄a elegit eligētē ſe
& amauit amantem . Hunc ſane ordinem
proficiendi,hoc eſt per fidem dominicæ in-
carnationis ad cognitionem diuinitatis per-

ueniendi,quaſi ſycomorũ Ieſu faciem ſpeculã di doctor egregius oſtendit,cum ait. Nõ eñ iudicaui ſcire me aliquid inter vos niſi Chriſtũ Ieſum,& hũc crucifixũ.Itemq; aliis exprobrans.Facti eſtis(inqt)quib⁹ lacte opus ſit nõ ſolido cibo.Lac infirma temporariæ diſpenſationis,ſolidum cibũ ardua perpetuę maieſtatis appellãs.℄Et dixit ad eũ.Zacchęe feſtinãs deſcende,quia hodie in domo tua oportet me manere.Et feſtinans deſcendit & excepit illũ gaudens.Manebat aliquando dominus in domo principis Phariſęorum,hoc eſt in Iudęorum ſynagoga docebat:ſed quia nõ baptizatũ ante prandium,ſabbato curãtem,publicanos & peccatores recipientem, contra auaritiam diſputantem,& cætera digna deo gerentem lingua venenata carpebant, pertęſus eorũ facinora diſceſſit,& aufugit,dicens.Relinquet̃ vobis dom⁹ veſtra deſerta. Hodie aũt in domo puſilli Zacchęi oportet illũ manere,hoc ẽ nouę lucis gratia coruſcante in humili credentium nationum corde quieſcere. Q; autem deſcẽdere de ſycomoro Zacchæus,& ſic in domo ſua Chriſto mãſionem præparare iubet̃, hoc eſt qd̃ Apoſtolus ait.Quia & ſi cognouimus ſecundũ carnem Chriſtũ,ſed iã nũc non nouimus.Et ſi eñ mortuus eſt ex infirmitate,ſed viuit ex virtute dei.℄Et cũ viderẽt omnes murmurabant, dicentes ꝙ ad hominẽ peccatorem diuertiſſet. Manifeſtũ eſt Iudæos ſemp gentium odiſſe ſalutem.ſcriptũ eſt eñ. Sequenti vero ſabbato pene vniuerſa ciuitas cõuenit audire verbum dñi. Vidẽtes autem turbas Iudęi, repleti ſunt zelo. Et cõtradicebant iis quę a Paulo dicebant̃. Et alibi, fideles etiam fratres aduerſus Apoſtolorum principem diſceptabãt,dicẽtes.Quare introiſti ad viros pręputiũ habẽtes,& mãducaſti cũ illis? ℄Stans autem Zacchęus dixit ad dominum. Ecce dimidiũ bonorũ meorum dñe do pauperibus.Et ſi quid aliquem defraudaui,reddo quadruplum. Aliis calumniantibus hominẽ peccatorẽ,ipſe Zacchęus ſtãs, ideſt in ea quã cœperat fidei veritate perſiſtens, non ſolum ſe ex peccatore conuerſum,ſed etiam inter pfectos probat eſſe conuerſatum. Dicẽte enim domino.Si vis perfectus eſſe vade vẽde oĩa quæ habes & da pauperibus, quiſquis ante conuerſionem innocenter vixit, omnia conuerſus poteſt dare pauperibus. At qui aliqua fraude ſuſtulit,primo hęc iuxta legem reddere,deinde qd̃ ſibi remanſerit debet dare pauperib⁹.Ac ſic & ipſe, quia ſibi nil retinet,oĩa ſua diſpergit,dat pauperibus,iuſtitia eius manet in ſæculũ ſęculi.Et hęc eſt ſapiẽs illa ſtultitia,quã de ſycomoro publicanus,quaſi fructum vitæ legerat,rapta videlicet reddere,ppria relinquere,viſibilia contemnere,pro inuiſibilibus etiam mori deſiderare,ſeipſum abnegare,& ei⁹ qui necdum videatur domini veſtigia ſequi concupiſcere.℄Ait Ieſus ad eum. Quia hodie ſalus domui huic facta eſt, eo ꝙ & ipſe filius ſit Abrahæ. Filius Abrahę dicit̃ Zacchęus,non quia de eius ſtirpe generatus, ſed quia eius eſt fidẽ imitat⁹.Vt ſicut Abraham terram,cognationem, domumq; paternam ob ſpem futuræ hæreditatis,domino iubente,deſeruit:ita & ille quo theſaurũ in cælis adquireret,bona ſua pauperibus partiẽda relinqͦret.Et pulchre dicit, Et ipſe,vt nõ ſolũ eos q iuſti pſeuerãt,ſed & eos q ab iniuſtitia reſipiſcũt,ad filios pmiſſionis ptinere declaret. Aliter.Salus q̃ olim Iudęorũ domũ implebat, hodie populo nationũ illuxit, eo ꝙ & ipſe populus fili⁹ ſit Abrahę credẽdo in eũ. De quo dicit Apl'us.Si aũt vos Chriſti,ergo Abrahæ ſemẽ eſtis.Et ſicut alibi dicit,ipſe Abrahã ſit pater circũciſiõis nõ his tãtũ q ſunt ex circũciſione,ſed & his qui ſectãtur veſtigia,quę eſt in pputio fidei pris noſtri Abrahę.℄Venit.n. filius hõis qͥrere & ſaluare qd̃ perierat.Hoc ẽ qd̃ alibi dicit.Nõ veni vocare iuſtos ſed peccatores.Pius ſane magiſter,q murmurãtibus turbis ſua myſteria non dedignet̃ exponere, adeo ſcilicet peccatorũ pœnitẽtiã nõ eẽ reſpuẽdã,vt ipſe dei fili⁹ ob hãc maxime qͥrendã ſit deſtinat⁹ ad terras.Qui vt pietatis ſuę nobis diſpẽſatiõẽ inculcet,ſępiſſime ſe filium hominis appellat,commẽdans ſollicite nobis qd̃ factus eſt benigne pro nobis.

Iudęi gentiũ ſalutẽ oderẽ ſemper.

Stãs Zacchęus.

Stultitia prudens.

Fili⁹ Abrahę.

Abrahæ fidelis obœdientia.

Fili⁹ hõis cur dici voluerit.

Capvt LXXVII.

HAec illis audientib⁹ adiiciens dixit parabolã,eo ꝙ eſſet prope Hieruſalem,& qa exiſtimarent ꝙ confeſtim regnum dei manifeſtaretur.Moris eſt dño pręmiſſum ſermonẽ parabolis adfirmare ſubiectis.Suſcepta igitur & commendata pœnitentia publicani diuſi(s),adiiciens parabolã docet ſibi pœnitentiã magis peccatorũ q̃ iuſtitiam placere ſuperborũ, latiuſq; ſe in gẽtibus de ignorãtia legis humilibus,q̃ in Iudęis de iuſtitia quę ex lege eſt elatis,eſſe regnaturum.Et quia diſcipuli ſupra audita dñi paſſione vel reſurrectione Hieroſolymis implenda, non intellegebant quæ dicebantur, exiſtimantes continuo regnum dei eſſe venturum, hanc eorũ ignorantiam inluminans oſtendit ſe primo ſui regni fidem toto orbe diſperſurũ, ac ſic in fine mũdi iudicẽ omniũ ſęculorum regemq; vẽturũ.℄Dixit ergo.Homo quidã nobilis abiit in regionẽ lõgiquã,accipe ſibi regnũ & reuerti.

Mos dñic⁹.

Homo no- bilis Chr- ſtus. Homo nobilis ille eſt,cui cæcus ſupra clama-
bat,Fili Dauid miſerere mei.Et venienti Hie
roſolymã cõcinebant,Oſanna filio Dauid,bñ
dictus q venit in noĩe dñi,rex Iſrael. Longin-
qua regio,eccleſia eſt ex gentibus.De qua ei-
dem homini nobili qui loquitur, Ego autem
conſtitut⁹ ſum rex ab eo,dicit a patre.Poſtu-
la a me,& dabo tibi gentes hęreditatẽ tuam,
& poſſeſſionẽ tuã terminos terrę. Quę videli
cet hæreditas ac poſſeſſio, bifaria rõne regio
lõginqua vocat. Vel quia a finibus terrę cla-
mat ad dñm,vel quia longe eſt a peccatorib⁹
ſalus.Et cum deus vbiq; ſit præſens, lõge tñ
ab eorum ſenſu qui idola colunt,Deus verus
abeſt.Sed qui erant longe,facti ſunt prope in
» ſanguine Chriſti.¶Vocatis aũt decem ſeruis
» ſuis,dedit illis decẽ mnas. Denarius numer⁹
Denarius numerus. ad legẽ pertinet,propter decalogum. Vocat
itaq; paterfamilias decẽ ſeruos,qa eligit diſci-
pulos per litteram legis imbutos.Dat illis de
cẽ mnas,quia legis dicta ſpiritaliter intellegẽ
da reuelat.Poſt paſſionem quippe reſurrectio
nemq; ſuam,aperuit illis ſenſum,vt intellege
rent ſcripturas.Mina nanq; quã gręci mnam
vocant,cẽtum drachmis appenditur. Et oĩs
ſcripturæ ſermo quia vitæ cæleſtis perfectio-
nem ſuggerit,quaſi numeri centenarii põde
» re fulgeſcit.¶Et ait illis.Negotiamini dũ ve-
» nio.Verba(inquit)legis ac prophetarũ my-
ſtica interpretatione diſcuſſa populis offerte,
atq; ab eis fidei confeſſionem morũq; probita
tem recipite.Iuxta qđ Pſalmiſta ſuis audito-
ribus præcipit dicens.Sumite pſalmũ, & da-
te tympanum.Hoc eſt,laudem prędicationis
in cordis intentione percipite,& deuotionem
Tympanũ. operis,in carnis caſtigatione redhibete. Tym
panũ quippe,eſt pellis in ligno extenta. Pellis
vero in ligno extẽta,caro eſt noſtra,ad exem
» plum dominicæ crucis afflicta. ¶Ciues autẽ
» eius oderant illum. Et miſerunt legationem
» poſt illum,dicentes.Nolumus hunc regnare
» ſuper nos.Ciues,impios Iudæos dicit.De qui
Iudęi taxãtur. bus alibi pręſtat. Nũc aũt & viderũt,& ode-
runt,& me,& patrem meum. Qui nõ ſolum
pręſentem vſq; ad mortem crucis oderãt,ſed
etiam poſt reſurrectionem eius miſerunt per
ſecutionẽ apoſtolis,& pđicationem regni cęle
» ſtis ſpreuerunt.¶Et factũ eſt vt rediret acce-
» pto regno.Significat tẽpus,qñ in manifeſtiſſi
ma & eminentiſſima claritate venturus eſt,
qui eis humilis apparuit cum diceret.Regnũ
» meum non eſt de hoc mundo.¶Et iuſſit vo-
» cari ſeruos quibus dedit pecuniam, vt ſciret
Vt ſciret q oĩa ſcit. quantum quiſq; negotiat⁹ eſſet. Vt ſciret in
quit,nõ quo eum quid lateat,cui veriſſime di
ctum eſt,Dñe tu oĩa ſcis.Sed ſciret dicit,ſcire
oĩes faceret. Tunc eñ omniũ opera & cogita
tiones,palam omnibus oſtenduntur.Quomo
do in Deuteronomio. Tentat(inqt) vos dñs
deus veſter,vt ſciat ſi diligitis eũ,hoc eſt,ſciri
faciat. Nemo ſane arbitretur eos ſolummodo
quibus gratia prędicandi data eſt, nõ autem
& eos quibus prædicatum eſt,ad iudiciũ tũc
eſſe vocandos.Ipſi ſunt enim pecunia,quã bo
ni ſerui adquiſiere mercando. Quinetiã ſciat
eos quoq; quibus nunq̃ eſt prædicatum,ibi-
dem adeſſe damnandos,de quibus infra dice
mus.¶Venit autem primus dicens.Domine »
mna tua decẽ mnas adquiſiuit. Prim⁹ ſeru⁹, »
ordo doctorum eſt in circũciſionem miſſorũ, Prim⁹ negotiator.
qui vnam mnam negotiaturus accepit,quia
vnum dñm,vnam fidem,vnũ baptiſma,vnũ
deũ prædicare iuſſus eſt.Sed hæc eadẽ mna,
decẽ mnas adquiſiuit, quia populum ſub le-
ge conſtitutũ,ſibimet docendo ſociauit. ¶Et »
ait illi, Euge bone ſerue,qa in modico fidelis »
fuiſti,eris poteſtatem habens ſupra decẽ ciui- »
tates.In modico ſeru⁹ eſt fidelis,qui nõ adul »
terat verbũ dei,ſed ſicut ex deo coram deo in Fidelis in
Chriſto loquit. Quicqđ eñ in pſenti percipi modico.
mus donorũ,in comparatione futurorum p
paucũ eſt & modicũ,quia ex parte cognoſci-
mus,& ex parte pphetamus.Cũ aũt venerit
qđ perfectũ eſt,euacuabit qđ ex parte eſt. Ci
uitates autem decẽ ſunt,animæ per legis ver
bũ ad gratiam euangelii veniẽtes. Quib⁹ tũc
iure glorificandus ille præponitur,qui eis pe
cuniam verbi,digne deo commodauerit. Vn Paulus.
de quidam negotiator egregius,ciuitates qui
bus præerat,hoc eſt animas quas regẽdas ac-
ceperat,alloquens.Quę eſt,ait,noſtra ſpes aut
gaudium,aut corona gloriæ?nonne vos ante
dominum Ieſum?¶Et alter venit dicens.Do »
mine,mna tua fecit quinq; mnas.Seruus iſte »
cœtus eſt eorum qui præputio euangelizare Secũdus
miſſi ſunt,cui dominus ad prædicandum eũ nego.
ti, vnam mnam hoc eſt vnam eandemq; fi-
dem quæ & circuncifioni credita eſt præſti-
terat,ſed hæc quinq; mnas fecit, quia gentes
corporis ſenſibus antea mancipatas, ad fidei
euangelicæ gratiam conuertit.¶Et huic ait. »
Et tu eſto ſupra quinq; ciuitates. Hoc eſt,ex »
earum quas imbueras animarum fide & con
uerſione,magnus ſublimiſq; fulgeto.De qui-
bus myſtice dicit Eſaias.In die illa erunt quin
q; ciuitates in terra Aegypti,loquentes lin- Quinq; ci
gua Chanaan.Quinq; enim ciuitates in ter- uitates lo
ra Aegypti,quinq; ſunt corporis ſenſus,qbus quẽtes lin
in hoc mũdo vtimur,videlicet viſus,audit⁹, gua Cha
guſt⁹,olfactus,& tactus.Et q viderit mulierẽ naan.

ad cõcupiſcendũ eã,qui auertit aures ſuas ne
audiat pauperem,qui inebriatur vino in quo
eſt luxuria , qui coronare ſe gaudet roſis an
teq̃ marceſcant,cuius ſanguine plenę manus
& dextera eſt repleta muneribus,huius quin
ꝙ ciuitates loquuntur lingua Aegypti,ideſt
vniuerſi ſenſus faciunt opera tenebrarũ.Ae-
gyptus enim tenebras ſonat. At qui obturat
aures ſuas ne audiat ſanguinẽ,& claudit ocu
los ſuos ne videat malum,qui guſtat & videt
q̃ ſuauis eſt dominus , qui caſtigat corpus
ſuũ & ſeruituti ſubiicit , qui poteſt dicere cũ
apoſtolo, Chriſti bonus odor ſumus deo,hu-
ius ciuitates loquuntur lingua mutata,qđ in
terpretatur Chanaã. Et qui eas a tenebris do
cendo cõmutauerat,recte quinq; ciuitatibus
pręfici memoratur,quia non de ſuis tantum,
ſed & de auditorũ ſuorũ quos ad lucem voca
,, uit ꝓfectib⁹ honoratur.℃Et alter venit dicẽs.
,, Dñe,ecce mna tua,quã habui repoſitã in ſu-
,, dario.Timui em̃ qa homo auſter⁹ es,tollis qđ
,, nõ poſuiſti,& metis qđ nõ ſeminaſti.Seruus q
Tertius negoti. negotiari iuſſus acceptã domini pecuniã ĩ ſu
dario repoſuit,oſtendit eos qui ad prędican-
dum idonei,prędicationis officiũ iubente do
mino per eccleſiam vel ſaltẽ ſuſcipere,vel ſuſ-
Pecuniã ligare in ſudario. ceptum digne gerere detrectant. Pecuniã qp
pe in ſudario ligare eſt, pcepta dona ſub otio
lenti torporis abſcondere. Sunt em̃ homines
hac ſibi peruerſitate blandientes,vt dicãt,ſuf-
ficit vt de ſe vnuſquiſq; rationẽ reddat.Quid
opus eſt aliis prędicare,vt etiã de ipſis rationẽ
reddere quiſq; cogatur,cum apud dominum
etiam illi ſint inexcuſabiles , quibus lex data
non eſt,neq; audito euangelio dormierunt,qa
per creaturã poterant creatorem cognoſcere!
Hoc eſt enim quaſi metere vbi nõ ſeminauit,
ideſt etiã eos impietatis reos tenere,quib⁹ ver
bum legis aut euangelii nõ miniſtratum eſt.
Hoc aũt veluti periculum iudicii deuitantes,
pigro languore a verbi miniſtratione conqui
eſcunt.& hoc eſt quaſi in ſudario ligare qđ ac
,, ceperunt. ℃Dicit ei.De ore tuo te iudico ſer
,, ue nequã.Seruus nequã vocat,qa & piger ac
†deſes. †deſidens eſt ad exercendũ negotiũ , & ꝑcax
ac ſuperbus ad accuſandum domini iudiciũ.
,, ℃Sciebas ꝙ ego auſterus homo ſum , tollens
,, qđ non poſui,& meto qđ nõ ſeminaui,& qua
,, re non dediſti pecuniã meã ad mẽſam! Quod
putauerat ſe pro excuſatione dixiſſe,in culpã
propriã vertitur.Si (inquit) durũ & crudelẽ
eſſe me noueras,& aliena ſectari,ibiq; metere
vbi non ſeuerim, quare non tibi iſtiuſmodi co
gitatio incuſſit timorem,vt ſcires me mea dili
gentius quęſiturum,& dares pecuniam meã

ſiue argentum ad mẽſam! Vtrũq; enim ἀργυ ἀργύριον.
ριον gręcus ſermo ſignificat. Eloquia domini
(inquit) eloqa caſta,argẽtũ igne examinatũ.
Pecunia ergo & argentũ prędicatio euangelii
eſt,& ſermo diuinus,qui dari debuit ad men Dari ad
ſam,hoc eſt promptis paratiſq; fideliũ cordi- menſam.
b⁹ ĩtimari.Ad quã videlicet mẽſam, ideſt mẽ Pecunia
tem auditorũ,non alia q̃ dominica eſt deferẽ dñi fœno
da pecunia,vt omnis ſermo docentis ſcriptu ri danda.
rę ſenſum ſequatur.Nã qđ hic dominus non
quãlibet pecuniã ſed ſuã dicit nummulariis
eſſe fœnerandã,exponit apoſtolus dicens. Si-
quis loquitur quaſi ſermones dei.℃Et ego ve ,,
niẽs cũ vſuris vtiq; exegiſſem illud! Qui ver ,,
bi pecuniã a doctore percipit,emitq; credẽdo,
neceſſe eſt eã cum vſuris ſoluat operando,vt
qđ auditu didicit,exſequatur & actu. In vſu
ra quippe pecunia etiã nõ data recipitur. Vel
certe de accepto verbi fœnore vſuras ſoluit,q
ex eo qđ audit,etiam alia ſtudet intellegere,q̃
necdum ex prędicatoris ore didicit. ℃Et ad ,,
ſtantibus dicit. Auferte ab illo mnam,& date ,,
illi qui decem mnas habet. Et dixerũt ei. Do- ,,
mine habet decẽ mnas . Recte amittit conla- ,,
tam gratiã,quã prędicando aliis cõmunicare
neglexit,vt ei augeatur qui inde laborauit.
Iuxta qđ angelo Epheſi eccleſię dicit . Et mo
uebo candelabrum tuũ de loco ſuo niſi pœni
tentiam egeris.Et cũ regiũ chriſma qđ ſuper
biendo Saul amiſit,Dauid obœdiẽdo prome
ruit,Spiritus (inqt) domini diſceſſit a Saul,&
directus eſt in Dauid a die illa & deinceps.
Qꝫ vero ablata a nequã ſeruo mna ei qui de
cem mnas habebat dari iuſſa eſt,myſtice vt
reor indicat, intrante plenitudine gentium
omnem Iſrael ſaluum futurũ,& tunc abun- Iudęorũ in
dantiã gratię ſpiritalis quã modo nos tepẽter fine religiõ.
exercemus, illius populi doctoribus eſſe con
ferendam.℃Dico autẽ vobis,quia omni habẽ ,,
ti dabitur. Ab eo autẽ qui nõ habet,& qđ ha- ,,
bet auferetur ab eo . Haec ad ſuperiora ſentẽ ,,
tia reſpicit, docens & illũ poſſe amittere mu Nõ habet
nus dei qui habens non habet,id eſt non vti- qui non
tur,& in eo augeri qui habens habet, hoc eſt vtitur.
bene vtit. Quę gratiarũ mutatio quoniã in
hac vita geri ſolet,notandũ ꝙ illud domini
redeuntis examẽ etiam nunc ex parte celebra
tum,ſed tũc eſt vniuerſaliter implendũ. Coti
die nanq; accepto a patre regno redit,qa pere
grinantis in terra eccleſię ſemper ſtatum con
ſpicit. Cotidie in tãto fideliũ ſeruorũ numero
huic pecuniam negotiaturo cõmodat, in alte
ro modum cõſummati operis examinat, hũc
fideliter prudẽterq; laborantẽ amplioris gra
tię munere donat,illũ deſidias molles & mar

cida luxu otia ſectantē, & eo qđ dederat pri-
uat. Verum vniuerſali manifeſtato iudicio,
qđ dictu quoq; terribile eſt, multi qui ad do-
cendum videbantur idonei,ob neglegētię ſuę
noxam inter indoctos tepu tabuntur. At alii
ſimpliciores fratres & elemētorū penitus igna
ri, ob conuerſationis tamē eximiæ deuotionē
inter apoſtolicos doctores prēmia ſumma per
cipient.Qui enim recipit prophetā in nomi-
» ne prophetę,mercedē prophetę accipiet.¶Ve
» runtamen inimicos meos illos qui noluerūt
» me regnare ſuper ſe,adducite huc,& interfici
» te ante me.Impietatē Iudæorū vel omniū re-
Iudęorū proborum ad Chriſtū cōuerti nolentiū ſigni
impietas. ficat in die iudicii puniendā,vt per duos ſer-
uos fideles,vtriuſq; populi doctores,per decē
& quinq; mnas,idem credētes populi,per ſer
uum nequā mali catholici,per inimicos qui
eum ſuper ſe regnare noluerūt,impietas eorū
qui verbum fidei aut nunq̄ audire aut male
interpretando corrumpere maluerūt,p meſ-
ſionem ruris nō ſeminati,eorū etiā quos ver
bum dei nec audire contigit, diſcuſſio ſigne
tur.Quib⁹ quinq; perſonis omne genus hu-
manum qđ in die iudicii futurū eſt, exprimi
» tur.¶Et his dictis,pręcedebat,aſcendens Hie
» roſolyma.Finita parabola aſcendit Hieroſoly
ma,vt oſtendat de eiuſdem maxime ciuitatis
euentu parabolam fuiſſe prēmiſſam,quæ non
longo poſt tempore & ipſum occiſura , & ob
odium regni eius hoſtili ſit clade peritura.

Caput » ET factū ē cū adpropinquaſſet ad Beth
LXXVIII. phage & Bethaniā,ad montē qui voca
» tur oliueti,miſit duos diſcipulos ſuos
» dicēs.Ite in caſtellū qđ cōtra vos eſt.Bethpha
Bethphage ge erat viculus ſacerdotum in monte oliueti.
Bethania. Bethania quoq; villula ſiue ciuitas in latere
montis eiuſdem,quaſi ſtadiis quindecim ab
Hieruſalem,ſicut Ioannes euangeliſta maniſe
ſtat,vbi Lazarus eſt ſuſcitatus a mortuis.Cu
ius & monumentū eccleſia nunc ibidē cōſtru
cta demonſtrat.Bethphage autē domus buc
cę,Bethania domus obœdientiæ dicit̄. Quas
Hieroſolyma venturus ſaluator , præſentiæ
ſuæ dignatione ſublimauit,quia multos ante
paſſionem ſuā docendo,domus pię confeſſionis
& obœdiētię ſpiritalis impleuit.Quę pulchre
ciuitates in monte oliueti poſitę referuntur,
hoc eſt in ipſo domino, qui nos vnctione ſpiri
talium chariſmatum , & ſcientiæ pietatiſq;
luce refouet. Vnde alibi cū diceret,Nō poteſt
ciuitas abſcondi ſupra montē poſita,cōtinuo
ſubiecit.Neq; accendunt lucernā,& ponūt eā
ſub modio.Quia idē mons oliueti,ideſt ſum-
mus ſpiritaliū diſtributor gratiarū,qui ciui
tatem ſuam vt emineat exaltat,hanc quoq;
oleo exultationis vt lucere poſſit inflammat.
Et quia idē lumē ſub modio poni noluit,mi
ſit diſcipulos in caſtellum qđ cōtra eos erat,
ideſt doctores qui indocta ac barbara totius
orbis litora,quaſi contra poſiti caſtelli mœ-
nia euangelizando penetrarent,deſtinare cu-
rauit.Recte autē duo mittuntur,ſiue ꝓpter
ſcientiā veritatis,& munditiā operis,ſeu pro
pter geminæ dilectionis,dei videlicet & pro
ximi ſacramentum,toto orbe prædicandum.
¶In qđ introeuntes,inuenietis pullum aſinæ »
alligatum,cui nemo vnq̄ hominum ſedit.Sol »
uite illū & adducite.Et ſiqs vos interrogaue »
rit quare ſoluitis ſic dicetis ei,quia dn̄s opera »
eius deſiderat.Introeuntes mundū prædicato »
res inuenerunt populū nationū perfidię vin
culis irretitum.Funiculis enim peccatorum
ſuorum vnuſquiſq; conſtrictus erat,nec ſolū
nationum ſed & Iudęorū.omnes eīn peccaue
runt,& egent gloriam dei . Vnde bene apud Aſina cū
Matthæū aſina quoq; cū pullo alligata repe- pullo.
ritur.Aſina quippe quę ſubiugalis fuit,& edo
mita iugum legis traxerat , ſynagogā ſignifi
cat:pullus aſinę laſciuus & liber,populū na-
tionum demonſtrat.Cui nemo vnq̄ homi-
num ſedit,ideſt nemo rationabiliū doctorum
frenum correptionis, quo vel linguā a malo
cohibere,vel in arctā vitę viam ire cogeretur,
nemo indumenta ſalutis quibus ſpiritaliter
calefieret,vtilia ſuadendo contulerat.Sederet
namq; illi homo,ſiqui ratione vtens eius ſtul-
ta deprimendo corrigeret.Vnde non imme
rito poſſunt duo diſcipuli ad exhibēda domi
no animalia deſtinati, iuxta parabolæ ſupe-
rioris exemplum , duo prædicatorum ordi-
nes vnus in gentes alter in circūciſionē dire
ctus intellegi.Et notandū ꝙ tres euangeli- Cōcord.
ſtę,qui gręco ſermone ſcripſere,pullum tantū Euang.
modo cōmemorāt:Matthęus vero ſolus qui
Hebręis hebręoq; ſuum euangeliū deſcripſit
eloquio, aſinam quoq; ſolutā & domino re-
fert adductā, vt eiuſdē etiā gentis hebręæ ſi
pœnituerit non deſperandā monſtret eſſe ſa
lutem.Soluite(inquit)& adducite.Quęcūq;
enim ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta &
in cęlis.¶Abierunt autē qui miſſi erant,& in »
uenerunt ſicut dixit illis ſtantem pullū. Mar »
cus ſcribit pullum ante ianuam foris in biuio
inuentum . Ianua autem ipſe eſt qui ait.Ego
ſum ianua ouiū,per me ſiquis introierit ſal
uabitur,& ingredieť & egreditur, & paſcua
inueniet.Quib⁹ vitę paſcuis iſte pullus ideſt
populus gentium carebat,quando adhuc ex
tra hāc ianuam in biuio ligatus ſtabat. Et te

cte in biuio,quia non vnam certus vitę fidei
q; viam tenebat,ſed plures dubioſq; ſectarum
calles ſequebatur erroneus. De quibus apte
,, ſubiungitur.¶Soluentibus autem illis pullũ
,, dixerunt domini eius ad illos. Quid ſoluitis
,, pullum?Multos quippe habebat dominos,q
Domini pulli. non vno dogmati & ſuperſtitioni deditꝰ, ſed
pro libitu immundorũ ſpirituũ ad varios di
uerſoſq; miſer raptabatur errores,ad ſimula-
Cõmune quid. cra muta prout ducebatur incedens. Deniq;
vernacula quadã ſcripturę cõſuetudine com
mune eſſe dicitur qđ immundũ eſt,ſicut &
ad Petrũ vox de cęlo dicit.Quod deus mũda
uit tu cõmune ne dixeris. Quia qui ſanctus
eſt,ſolius dei eſt,& cũ nullo ei communis eſt.
Qui aũt peccator ē & immũdꝰ,multorũ eſt.
Multi eñ dęmones poſſidẽt eũ,& ideo cõmu
,, nis appellaſ.¶At illi dixerunt.Quia dominꝰ
,, eũ neceſſariũ habet.& duxerũt illũ ad Ieſum.
Dñi nois auctoritas. Qui ſoluẽdo pullo cõtradixerãt,audito domi
ni nomine quieſcũt,quia magiſtri errorũ qui
venientibus ad ſalutẽ gentiũ doctoribus obſi
ſtebant, eatenus ſuas tenebras defendere, do
nec miraculis atteſtantibus veri poſſeſſoris ac
domini virtꝰ emicuit. At poſtq̃ fidei domini
cę poteſtas apparuit,cedentibus paſſim aduer
ſariorum querelis,liber credentiũ cœtus qui
,, deum corde portet adducitur. ¶Et iactantes
,, veſtimẽta ſua ſupra pullũ impoſuerũt Ieſum.
Veſtimẽta apoſtolorum. Veſtimenta apoſtolorũ vel doctrina virtutũ,
vel ediſſertio ſcripturarũ, vel certe eccleſiaſti
corum dogmatũ varietates intellegi poſſunt
quibus illi corda hominũ ante nuda & frigi
da,quo Chriſto ſeſſore digna fiant,operiunt.
,, ¶Eunte autẽ illo ſubſternebãt veſtimẽta ſua
,, in via.Portante dominũ aſino,diſcipuli veſti
menta in via ſternunt,quia proprii ſe corpo-
ris exuentes amictu viã ſimplicioribus dei fa
mulis ſuo ſanguine parant, vt videlicet inof
fenſo greſſu mentis, Hieroſolyma quo Ieſus
duce incedant. Ieſus enim aſellum ſedẽs Hie
ruſalem tendit,quando vel vniuſcuiuſq; fide
lis animam regens,videlicet iumentũ ſuũ ad
pacis intimę viſionem ducit,vel etiã cũ ſan-
ctę eccleſiæ vniuerſaliter præſidet, eãq; in ſu
Sternẽtes veſtimenta in via. pernæ pacis deſideriũ accendit.Quia vero iu
xta alios euangeliſtas non diſcipuli tantũ,ſed
& plurimi de turba ſternebant veſtimẽta ſua
in via,poſſunt per eos etiam hi deſignari qui
exempla martyrum ſecuti corpora ſua ꝑ abſ
tinentiã edomant,vt domino iter ad mentẽ
parent,vel exempla bona ſequentibus ꝓbeãt.
,, ¶Et cum adpropinquaret iam ad deſcenſum
,, montis oliueti,cœperunt omnes turbę deſcen
,, dentium gaudentes laudare deum voce ma

gna.Deſcendente de monte oliuarũ domino ,,
gaudentes laudanteſq; turbę ſimul & ipſę de
ſcendunt,quia humiliato ſua ſponte miſeri-
cordiæ auctore,neceſſe eſt eos q miſericordia
plurimum indigẽt,humilitatis eius veſtigia
quantum pręualẽt imitari.Neceſſe eſt inquã Humiliatio domini.
nos intuentes quomodo Ieſus de mõte oliue
ti deſcendit,ideſt cũ in forma dei eſſet humili
auit ſemetipſum factꝰ obœdiẽs vſq; ad mor
tem,mortẽ aũt crucis,humiliemur & ipſi ſub
potenti manu eius,vt exaltari mereamur in
tempore viſitationis.¶Super omnibus quas ,,
viderant virtutibus dicentes. Benedictus qui ,,
venit rex in nomine domini.Multas quidem ,,
virtutes domini viderant,ſed maxime Lazari Lazari reſuſcitatio.
reſuſcitationem quę nuper facta erat ſtupe-
bant,teſtimoniũ perhibente turba quæ erat
cum eo quando illũ vocauit de monumento
& ſuſcitauit a mortuis.Nã & propterea obui
am venit ei turba,quia audierunt eum feciſſe
hoc ſignum.Notandũ eſt enim, nõ nunc pri-
mum venientẽ de Galilęa ſaluatorẽ , ideſt an
te quinq; dies paſchę Hieruſalem adiſſe, ſed
anno præterito menſe ſeptimo illic ad diem
feſtum ſcenophegiæ veniſſe, ſicut Ioãnes me
morat, & exinde ſex menſibus continuis hoc
eſt vſq; ad diem paſchę quo paſſus eſt,modo
Hieroſolymis ſigna feciſſe,& docuiſſe,modo
montem oliuarũ aſcendiſſe,modo Iudęa ex-
pulſum trans Iordanẽ abiſſe,modo in ciuita
te deſerti q̃ dicitur Effrem, mãſiſſe cum diſci
pulis,nunq̃ tamen id tẽporis Galilęã fuiſſe re
uerſum.Super omnibus ergo quas eũ tanto
tempore feciſſe viderãt,virtutibus turbę de
um laudant dicentes.¶Benedictus qui venit ,,
rex in nomine domini,pax in cęlo & gloria ,,
in excelſis.Benedictus autẽ qui venit rex in ,,
nomine domini,ſic potius accipiendũ eſt, vt Benedictus q ve. in no. domini.
in nomine domini in nomine dei patris intel
legatur,q̃uis poſſit intellegi etiam in nomi
ne ſuo, quia & ipſe dominus eſt. Vnde ali
bi ſcriptum eſt,Pluit dominꝰ a domino. Sed
verba eius melius noſtrũ dirigunt intellectũ,
qui ait.Ego veni in nomine patris mei, & nõ
ſuſcepiſtis me,alius veniet in nomine ſuo,
hũc ſuſcipietis. Humilitatis eñ magiſter eſt
Chriſtus,qui humiliauit ſemetipſum factus
obœdiens vſq; ad mortẽ . Non itaq; amittit
diuinitatem, quãdo nos docet humilitatem.
Non autẽ rex Iſrael Chriſtus ad exigendum
tributum,vel ferro exercitum armandũ ho-
ſteſq; viſibiliter debellandos,ſed rex Iſrael ꝙ
mentes regat, ꝙ in æternum conſulat , ꝙ in
regnum cęlorũ credentes,ſperantes,amanteſ
q; perducat.Dei ergo filius æqualis patri,ver

bum per qđ facta ſunt omnia, ꝙ rex eſſe vo
luit Iſrael, dignatio eſt non promotio, miſera
tionis indiciũ eſt, non poteſtatis augmẽtum.

Rex Iudęorũ dominꝰ angelorũ.

Qui enim appellatus eſt in terra rex Iudæo-
rum, in cęlis eſt dominus angelorũ. Verũ q̃a
Chriſtus in carne totius mundi propitiatio
& hominum videlicet & angelorum inluxit,
pulchre ſibi inuicem in eiꝰ laude diſpenſatio
nis cęleſtia ſimul & terrena concinunt. Quo
eñ naſcẽte cęleſtiũ virtutũ agmina deũ lau
dantia decantant Gloria in excelſis deo, & in
terra pax hominibus, eo de mũdi principe tri
umphaturo, moxq; ſe cęlis reddituro, morta-
les vicem laudis reponunt Pax in cęlo & glo
ria in excelſis. ¶Et quidam Phariſęorũ de tur
bis dixerũt ad illũ. Magiſter increpa diſcipu-
los tuos. Mira inuidorum dementia. quẽ ma

Inuidorum dementia.

giſtrum appellandũ non dubitant, quia vera
docentem nouerãt, huius ipſi diſcipulos qua
ſi melius edocti redarguendos autumant, eũ
q; corrigere quos inſtituit ſuadent, quem ſi-
gnis adprobantibus deum clareſcere vident.
¶Quibus ipſe ait. Dico vobis, q̃a ſi hi tacue
rint lapides clamabũt. Crucifixo domino ſta-

Lapides clamãtes laudẽ Chriſti.

bant omnes noti eius alonge, deũ confiteri ti
mebant quem fixum ligno videbãt, ſed his ta
centibus lapides & ſaxa regẽ q̃ venit in no-
mine domini magno clamore canebant. Emi
ſit eñ ſpiritũ, & ecce terra mota eſt, & petræ
ſciſſę ſunt, & monumenta aperta ſunt: quęq;
homines vel timore vel perfidia confiteri tre-
pidant, hunc duriſſima etiã elementa deum
mundi ac dominũ aperto ore prędicãt. Verũ
altiori myſterio gentium nationes incredulas
aliquando ac duricordes lapidum nomine
demonſtrat, quibus ablato corde lapideo de-
dit cor carneũ, hoc eſt ſenſibile & humanum
quo deum creatoremq; ſuũ credere, laudare,
& cernere poſſent. Et ſi ergo turbæ tacuerint
hominum, lapides clamabũt, quia cæcitas ex
parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gen
tiũ intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret.

Caput LXXIX.

ET vt appropinquauit videns ciuitatẽ
fleuit ſuper illã, dicens. Quia ſi cogno
uiſſes & tu. Q; flente domino illa Hie

Flente dñõ Hieroſolymorum deſcribitur ſubuerſio. Fletus dñi cauſa.

roſolymorũ ſubuerſio deſcribatur quę a Ve
ſpaſiano & Tito Romanis pricipibꝰ facta eſt,
nullus qui hiſtoriam euerſionis eiuſdẽ legit
ignorat. Sed quęrẽdũ prius eſt quid ſit qđ di
citur, Vidẽs ciuitatẽ fleuit ſuper illam dicẽs,
quia ſi cognouiſſes & tu. Fleuit etenim pius
redẽptor ruinam perfidę ciuitatis, quã ipſa
ſibi ciuitas non cognoſcebat eſſe vẽturã. Cui
a flẽte domino recte dicit, Quia ſi cognouiſ
ſes & tu. ſubaudis fleueras, quæ modo quia
neſcis qđ imminet exultas. Vnde & ſubdit.
¶Et quidẽ in hac die tua quę ad pacem tibi.
Cũ enim carnis voluptatibus ſe daret, ventu
ra mala non proſpiceret, in die ſua quę ad pa
cem ei eſſe poterant habebãt. Cur vero bona
pręſentia ad pacẽ habuerit, manifeſtatur cum
ſubditur. ¶Nunc autem abſcondita ſunt ab
oculis tuis. Si enim cordis eius oculis mala
quæ imminerent abſcondita non eſſent, læ
ta in præſentibus proſperis non fuiſſet. Cu
ius mox etiã poena quę de Romanis ſicut p̃
dixi principibus imminebat, adiuncta eſt cũ
dicit. ¶Quia veniẽt dies in te, & circũdabũt
te īimici tui vallo, & circũdabũt te & coãguſta
bũt te vndiq;, & ad terrã ꝓſternẽt te, & filios
tuos q̃ ĩ te ſunt. Hoc quoq; qđ addit, Et nõ re
linquent in te lapidẽ ſuper lapidem. etiã ipſa
iam eiuſdẽ ciuitatis tranſmigratio teſtatur,

Hieruſalẽ euerſa funditus.

quia dum nunc in eo loco conſtructa eſt vbi
extra portam dominus crucifixus fuerat, pri
or illa Hieruſalem funditus eſt euerſa. Cui
ex qua culpa euerſionis ſuę poena fuerit inla
ta ſubiungitur. ¶Eo ꝙ non cognoueris tem
pus viſitationis tuę. Creator quippe omniũ
per incarnationis myſteriũ hanc viſitare di-
gnatus eſt, ſed ipſa timoris & amoris illius re
cordata nõ eſt. Vnde etiã per prophetã incre
patione cordis humani aues cæli ad teſtimo
nium deducuntur dũ dicitur. Miluus in cęlo
cognouit tẽpus ſuũ, turtur & hirundo & ci
conia cuſtodierũt tẽpus aduẽtꝰ ſui, populus
aũt meus non cognouit iudiciũ dñi. ¶Et in-
greſſus in tẽplum cœpit eiicere vendentes in
illo & ementes, dicẽs illis. Scriptũ eſt quia do
mus mea domus orationis eſt. Qui enarra-
uit mala ventura, & protinus templũ ingreſ

Euerſionis cauſa

ſus eſt vt de illo vendentes & ementes eiice-
ret, profecto innotuit quia ruina populi ma-
xime ex culpa ſacerdotũ fuit. Euerſionẽ q̃p
pe deſcribens, ſed vendentes & emẽtes in tẽ-
plo feriens, in ipſo effectu ſui operis oſtendit,
vnde radix prodit perditionis. ¶Vos autem
feciſtis illam ſpeluncã latronum. Qui ad acci
pienda munera in tẽplo reſidebant, profecto

Obſeruãtes munerũ datores.

quia quibuſdã nõ dantibus læſiones exquire-
rent dubiũ non erat. Domus ergo orationis
ſpelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc
in templo adſiſtere nouerant, vt aut non dã

Domus orationis ſpelunca latronũ.

tes munera ſtuderent corporaliter perſequi,
aut dãtes ſpiritaliter necare. Quia vero redẽ
ptor noſter prędicationis verba nec indignis
& ingratis ſubtrahit, poſtq̃ diſciplinę vigorẽ
eiiciendo peruerſos tenuit, donum mox gra-
tię oſtendit, nam ſubditur. ¶Et erat docens
cotidie in templo. Hęc iuxta hiſtoriã breui-

Moralis interptatio,

ter tractando tranſcurrimus, nunc eadem
morali intellectu diſcutienda repetamus. Vi
dens ciuitatẽ fleuit ſuper illam dicẽs. Quia ſi
cognouiſſes & tu. Hoc ſemel egit cũ perituram
ciuitatem eſſe nunciauit. Hoc cotidie redem
ptor noſter per electos ſuos agere nullatenus
ceſſat, cũ quoſdã ex bona vita ad mores re-
probos perueniſſe conſiderat. Plangit enim
eos qui neſciunt cur plangãtur, quia iuxta Sa
lomonis verba, lætantur cũ malefecerint, &
exultãt in rebus peſſimis. Qui ſi damnationẽ
ſuam quę eis imminet agnouiſſent, ſemet
ipſos cũ lachrymis delictorũ plangerẽt. Et q
dem in hac die tua quę ad pacẽ tibi. Suã hic
diem habet anima ꝑuerſa, quę tranſitorio gau
det in tẽpore. Cui ea quæ adſunt, ad pacem
ſunt, quia dum ex rebus tẽporalibus lętatur,
dum honoribus extollitur, dum in carnis vo
luntate reſoluitur, dum nulla venturę poenę
formidine terretur, pacem habet in die ſua, q̃
graue damnationis ſuę ſcandalũ in die habe-
bit aliena. Ibi enim affligenda eſt, vbi iuſti læ
tabuntur. Nunc autẽ abſcondita ſunt ab ocu
lis tuis. Peruerſa anima, rebus pręſentibus de
dita, in terrenis voluptatibus reſoluta, abſcõ
dit ſibi mala ſequentia, quia pręuidere futura
refugit, quę pręſentẽ lætitiã perturbent. Dũ
ꝙ in præſentis vitæ oblectatione ſe deſerit,
quid aliud q̃ clauſis oculis ad ignem vadit?
Quia venient dies in te, & circũdabũt te ini
mici tui vallo. Qui vnq̃ ſunt humanę animę
maiores inimici q̃ maligni ſpiritus? qui hanc
a corpore exeuntem obſident, quam in carnis
amore poſitam deceptoriis delectationibus
fouent. Quã vallo circũdant, quia ante mẽtis
eius oculos reductis iniquitatibus quas perpe
trauit, hanc ad ſocietatẽ ſuę dãnationis trahẽ
tes coarctant. Et circũdabũt te, & coanguſta
bunt te vndiqꝫ. Maligni ſpiritus vndiqꝫ ani
mam coanguſtãt, quãdo ei nõ ſolũ operis ve
rumetiam locutionis atqꝫ inſuper cogitatio-
nis iniquitates replicant, vt quę prius ſe per
multa dilatauit in ſcelere, ad extremum de
omnibus anguſtetᷣ in retributione. Et ad ter
ram cõſternẽt te & filios tuos qui in te ſunt.
Tunc anima per cognitionẽ reatus ſui ad ter
ram conſternitur, cũ caro quã vitã ſuã credi
dit, redire ad puluerẽ vrgetur. Tunc in mor
te filii illius cadunt, cum cogitationes inlicitę
quę modo ex illa prodeunt, in extrema vitæ
vltione diſſipantur, ſicut ſcriptũ eſt. In illa die
peribunt omnes cogitationes eorũ. Quæ ſcili
cet durę cogitationes intellegi etiã per lapi-
dum ſignificationem valent. Nam ſequitur.
Et non relinquẽt in te lapidẽ ſuper lapidem.
Peruerſa etenim mens cũ peruerſę cogitatio
ni adhuc peruerſiorem adiicit, quid aliud q̃
lapidem ſuper lapidẽ ponit? Sed in deſtructa
ciuitate ſuper lapidẽ lapis nõ relinquitur, qa
cum ad vltionẽ ſuã anima deducitur, omnis
ab illa cogitationũ ſuarũ cõſtructio diſſipatᷣ.
Eo ꝙ non cognoueris tẽpus viſitationis tuę.
Peruerſam quoqꝫ animã omnipotẽs deus mo
dis multis viſitare cõſueuit. Nã aſſidue hanc
viſitat p̃cepto, aliqñ aũt flagello, aliqñ vero
miraculo, vt & vera q̃ neſciebat audiat, &
tũ adhuc ſuperbiẽs atqꝫ cõtẽnens, aut dolore
compuncta redeat, aut beneficiis deuicta ma
lum qđ fecit erubeſcat. Sed quia viſitationis
ſuę tẽpus minime cognoſcit, illis in extremo
vitę inimicis traditur, cũ quibus in ęterno iu
dicio, damnationis ſuę ſocietate colligatur.
Et ingreſſus in tẽplum coepit eiicere venden

Téplũ dei &c.

tes in illo & emẽtes. Sicut tẽplũ dei in ciuita
te eſt, ita in plebe fideli vita religioſorũ. Et ſæ
pe nonnulli religionis habitum ſumunt, ſed
dum ſacrorum ordinũ locum percipiũt, ſan
ctę religionis officiũ in cõmercium terrenæ
negotiationis tribuunt. Vendẽtes quippe in
templo ſunt, qui hoc qđ quibuſdã iure cõpe
tit, ad præmiũ largiuntur. Iuſtitiam enim vẽ
dere eſt, hanc pro præmii acceptione ſeruare
Ementes vero in tẽplo ſunt, qui dũ hoc ꝑſol-
uere proximo quod iuſtũ eſt nolunt, dumqꝫ
rem iure debitã facere cõtemnũt, dato patro
nis pręmio, emunt peccatũ. Quibus bene di-
citur. Domus mea domus orationis eſt. Vos
autem feciſtis eã ſpeluncã latronũ. Quia dũ
nonnunq̃ peruerſi homines locum religionis
tenent, ibi malitię ſuę gladiis occidunt, vbi vi
uificare proximos orationis ſuæ interceſſio-
ne debuerunt. Tẽplum quoqꝫ & domus dei
eſt ipſa mẽs atqꝫ conſciẽtia fideliũ, quæ ſiquã
do in lęſione proximi peruerſas cogitationes
profert, quaſi in ſpelunca latrones reſident, &
ſimpliciter gradientes interficiunt, quãdo in
eos qui in nullo rei ſunt, lęſionis gladios defi-
gunt. Mens enim fideliũ non iã domus ora-
tionis, ſed ſpelũca latronis eſt, quãdo relicta in
nocentia & ſimplicitate ſanctitatis, illud co-
natur agere vnde valeat ꝓximis nocere. Sed
quia contra peruerſa hæc omnia verbis redẽ
ptoris noſtri per ſacras paginas indeſinenter
inſtruimur, nunc vſqꝫ hoc agitur qđ factum
fuiſſe perhibetur cũ dicitur. ¶Et erat docens ››
cotidie in templo. Cum enim mentẽ fideliũ

Docens in templo.

ad cauenda mala ſubtiliter erudit, cotidie ve
ritas in tẽplo docet. ¶Principes autẽ ſacerdo ››
tum, & ſcribę, & principes plebis quęrebant ››
illum perdere, & non inueniebant quid face- ››

» rent illi. Vel quia cotidie docebat in tẽplo, vel
quia latrones eiecerat de tẽplo, vel q̃a veniens
illo quaſi rex & dominus a tãta credentiũ tur
ba laudẽ hymni cęleſtis accepit, inuidi princi
» pes eum perdere quęrebant. ¶Omnis em̃ po-
» pulus ſuſpenſus erat audiẽs illũ. Duobus mo

Populũ timebãt principes.

dis poteſt intellegi, quia vel timẽtes populi tu
multũ nõ inueniebãt quid facerent Ieſu quẽ
perdere diſpoſuerunt: vel ideo Ieſum perde
re quęrebãt, quia ſuo magiſterio neglecto, plu
res ad eũ audiẽdũ cõfluere cernebant. Libet in
terea paucis intueri q̃ pulchre legalis vm-
bra paſchæ, noſtro vero paſchæ in quo immo
latus eſt Chriſtus, nõ tantũ myſterii ſed &
temporis ratione concordet. Decima (inquit)
die menſis primi tollat vnuſquiſq; agnum
per familias domus ſuæ. Iuxta quem ritum
tolletis & hœdum, & ſeruabitis eum vſq;
ad quattuordecimum diem eiuſdem men-
ſis. Decima enim die menſis primi, ideſt an
te quinq; dies paſchæ, ſicut Ioannes euangeli-
ſta teſtatur, egrediẽs omnis populus in mon
tem oliuarum, tulit inde dominum. Qui
agnus eſt, quia venit vt peccata tolleret, &
peccatum in eo non eſt. Hœdus, quia pecca-
ti inſimulatus eſt. Agnum domi intulerũt,
qui gaudentes canebant, Benedictus qui ve-
nit rex in nomine domini. Hœdum, qui cõtra
zelãtes aiebãt. Magiſter increpa diſcipulos tu
os. Agnũ, populus oĩs q̃ ſuſpẽſus erat audiens
illũ. Hœdũ, prĩcipes q̃ eũ pdere cupiebãt. Quĩ
q; autẽ dies ante paſcha, ideſt a decima luna
vſq; ad quartãdecimã agnũ ſiue hœdum im
molaturi ſeruabant. Quia licet etiã tunc eius
ſanguinẽ ſitirẽt, nemo tamẽ in eũ miſit ma-
nus, quia necdũ venerat hora eius. Agnũ ſer-
uabant, q̃ libẽter eius dictis auſcultabãt. Hœ
dum, qui inſidiantes quærebant capere aliq̃d
ex ore eius vt accuſarẽt eum. At vero quarta
decima die completa, ideſt declinata in veſpe-
ram, poſtq̃ corporis & ſanguinis ſui celebran-
da diſcipulis ſacramenta contradidit, veni-
entibus qui eum comprehenſum vincierẽt, cœ
pit impleri qđ ſequitur. Et immolabit eum o
mnis multitudo filiorũ Iſrael ad veſperã. Sta
bant enim iuxta crucem Ieſu non ſolum im-
pii qui mortem eius deriderent, ſed etiam ſan

Quę ſequũtur qualia ſint.

cti qui lugerent. Hęc paucis perſtrinxiſſe li-
buit, quo moneremus lectorem omnia quę de
inceps ad paſſionem vſq; domini ſequuntur,
ad agni in domo retenti & ad occiſionẽ parati
pertinere figuram.

CAPVT. XX.

ET factum eſt in vna die » Caput
rum docente illo popu » LXXX
lum in tẽplo, & euange »
lizante, conuenerunt »
principes ſacerdotũ & »
ſcribę cũ ſenioribus, & »
aiunt dicẽtes ad illum. »
Dic nobis, ĩ qua poteſta »
te hæc facis? Diuerſis modis eandẽ quã ſupra »
calumniã ſtruunt, quando dixerunt. In Beelze
bub principe dęmoniorũ eiicit dęmonia. Quã
do enim dicunt, In qua poteſtate hęc facis, de
dei dubitant poteſtate, & ſubintellegi volunt
diaboli eſſe qđ faciat. Addentes quoq; ¶Aut »
quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatẽ? manife- »
ſtiſſime dei filium negant, quẽ putant nõ ſuis

Chriſtũ negãt Iudęi eſſe filium dei.

ſed alienis viribus ſigna facere. ¶Reſpondens
autem dixit ad illos. Interrogabo vos & ego
vnum verbũ. Reſpondete mihi. Baptiſmũ Ioã
nis de cęlo erat, an ex hominibus? Poterat do »
minus aperta reſponſione tentatorum calũni
am cõfutare, ſed prudenter interrogat vt ſuo
vel ſilentio vel ſententia condẽnentur. ¶At il »
li cogitabãt inter ſe dicẽtes. Quia ſi dixerimus »
de cęlo, dicet, quare ergo nõ credidiſtis ei? Quẽ »
confitemini de cęlo habuiſſe prophetiã, mihi

Phariſęorũ perplexio.

teſtimoniũ perhibuit, & ab illo audiſtis in qua
ego iſta faciã poteſtate. ¶Si autẽ dixerim⁹ ex
hoib⁹, plebs vniuerſa lapidabit nos. Certi ſunt »
enim Ioannem prophetã eſſe. Viderunt ergo »
quodlibet horum reſpondiſſent, in laqueum
ſe caſuros, timentes lapidationẽ, ſed magis ti
mentes veritatis confeſſionẽ. ¶Et reſpõderũt »
ſe neſcire vnde eẽt. Et Ieſus ait illis. Neq; ego »
dico vobis in qua poteſtate hęc facio. Non vo »
bis dico qđ ſcio, quia nõ vultis fateri qđ ſcitis. »
Iuſtiſſime repulſi vtriq; confuſi abſceſſerunt, &
impletũ eſt qđ in Pſalmo per prophetã dicit
deus pater. Paraui lucernã Chriſto meo, ideſt

Lucerna Ioannes.

ipſum Ioannẽ. Inimicos eius induã confuſio-
ne. Notandum autẽ quia duas ob cauſas ma-
xime ſcientia veritatis eſt occultanda quęrẽti
bus, cũ videlicet is qui quærit aut minus ca
pax eſt ad intellegẽdũ qđ quęrit, aut odio vel
contẽptu ipſius veritatis indignus eſt cui de
beat aperiri qđ quęrit. Quorũ propter vnum
dominus ait, Adhuc multa habeo vobis dice
re, ſed non poteſtis illa portare modo. Propter
aliud vero diſcipulus pręcipit. Nolite dare ſan
ctũ canibus, neq; mittatis margaritas veſtras
ante porcos.

COepit autẽ dicere ad plebẽ parabolam » Cap.
hãc. Homo plantauit vineam, & locauit LXXXI.
eã colonis, & ipſe peregre fuit multis tẽ- »
poribus. Docente domino populũ & euangeli »

zante,cõuenerũt principes ſacerdotũ & ſcribę
cum ſenioribus,& interrogauerunt tentãtes
in qua poteſtate ſigna faceret. Quibus ſua at
te ſuperatis,dominus quę cœperat exſequiť.
Siquidẽ & illis audiẽtibus,plebẽ magis ꝙ ver
ba ſua libentius audiat alloquitur. Parabolã
Regnum dei ad gẽtes tranſferendũ. ſcilicet inferẽs qua & illos impietatis arguat,
& ad gentes regnũ dei doceat transferendũ.
Homo ergo q̃ plantauit vineã,ipſe eſt q̃ iuxta
aliam parabolã conduxit operarios in vineã
Vinea domini. ſuam. Vinea enim domini Sabaot, domꝰ Iſra
el eſt.Coloni iidẽ ſunt operarii,qui ad excolen
dam vineã,hora prima,tertia,ſexta,& nona di
cuntur eſſe conducti.Ipſe autẽ peregre fuit,
non loci mutatione. Nã deus vnde abeſſe po
teſt,q̃ loquiť,Cęlũ & terram ego impleo.& ali
bi,Ego deus appropinquans,& nõ de longin
quo dicit dominus?Sed abire dicitur a vinea,
vt vinitoribus liberũ operandi arbitriũ dere
linquat.Cui ſimile eſt,q̃d locata colonis vinea
per Eſaiam dicit.Et expectaui vt faceret vuas
,, & fecit labruſcas.¶Et in tẽpore miſit ad cul
,, tores ſeruum vt de fructu vineæ darent illi.
,, Qui cæſum dimiſerũt eũ inanem. Bene tem
pus fructuum poſuit,non prouentuũ.Nullus
enim fructus extitit Iudęorũ,nullus huius vi
neę prouentus,tametſi crebro ac ſollicite quę
reretur,inuẽtus eſt. Seruus ergo q̃ primo miſ
Moſes. ſus eſt,ipẽ legiſer Moſes intellegitur.Qui qua
draginta annos cõtinuos,fructum aliquẽ le
gis quam dederat a cultoribꝰ inquirebat, ſed
Cęſus vexatus nõ occiſus. cęſum eũ dimiſerunt inanẽ. Irritauerunt eñ
Moſen in caſtris,& Aaron ſanctũ domini. Et
vexatus eſt Moſes propter eos, quia exacerba
uerunt ſpiritũ eius.Qui & ipſe ſeruus quid
de fructu vineæ ſentiat,palam carmine decla
Deuter. xxxii. rat dicens.Ex vinea enim Sodomorũ vitis eo
rum,& propago eorũ ex Gomorra. Vua eorũ
vua fellis,botrꝰ amaritudinis ipſis. Furor dra
conum vinũ eorũ,& furor aſpidum inſanabi
,, lis.¶Et addidit alterũ ſeruũ mittere,Illi autẽ
,, hunc quoq; cædentes & afficientes contume
,, lia,dimiſerunt inanẽ.Seruus alter Dauid pro
Seruus ſecundus Dauid. phetam regẽq; ſignificat.Qui poſt Moſen miſ
ſus ẽ,vt colonos vineę poſt edicta legalia,pſal
modię modulatione,& dulcedine citharę, ad
exercitiũ boni operis excitaret.Nã & ipſe Da
uid quo cor populi ad ſupna ſuſpẽderet, inter
ritus carnaliũ victimarũ,laudes domini con
tinuas ſuaui melodia decantari cõſtituit.Sed
& hunc affectum cõtumelia,dimiſerũt inanẽ.
Dicentes enim,Quę nobis pars in Dauid,aut
quę hæreditas in filio Iſai?regnũ ſimul Dauid
ignobili ſtirpe,& religionẽ impietate muta
runt. Attamen ille pro hac vinea,quę de Ae
gypto tranſlata Palęſtinę montes ſua vmbra
protexit, ne funditus exterminetur exorat.
Domine deus virtutũ conuerte nunc,reſpice Preces Dauid.
de cęlo,& vide,& viſita vineam iſtam,& diri
ge eã quã plantauit dextera tua. Vbi pariter
exponit qui ſit homo ille qui hanc vineã plan
rauit,dominus ſcilicet deus virtutũ. ¶Et ad ,,
didit tertium mittere,qui & illũ vulnerantes ,,
eiecerunt. Tertium ſeruum,prophetarũ cho ,,
rum intellege, qui continuis adteſtationibus Seruus tertius,prophetarũ chorus,
populũ cõuenerint,& q̃ huic vineę vẽtura im
minerent mala,prædixerint.Sed quẽ prophe
tarũ nõ ſunt perſecuti?& occiderũt eos qui p̃
nunciabant de aduentu iuſti.Et hi aũt multa
de huius vineæ ſterelitate dixerũt, ſed vnius
Hieremię planctũ ponere ſufficiat. Ego autẽ
(inquit)plantaui te vineã electã,omne ſemen
verũ.Quomodo ergo cõuerſa es in prauũ, vi
nea aliena?Pro cuius vineę tuitione,ne videli
cet in ea ſiue pro ea fragilis & infirmæ citoq;
periturę ſuauitatis holus naſceretur,Naboth
Iezraeliten non modo vulneratum,verũ etiã
legimus extinctũ. Cuiꝰ & ſi nullum propheti Naboth facto ꝓphetauit.
cum dictũ accipimus,tamen propheticum fa
ctum,quia multos p̃ hac vinea futuros mar
tyres proprio ſanguine prophetauit.His ſane
tribus ſeruorũ gradibus omnium ſub lege do
ctorum figurã poſſe cõprehendi,dominus ali
bi manifeſte prodit dicens. Quoniã neceſſe eſt
impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi,
& prophetis,& pſalmis de me.¶Dixit aũt do ,,
minus vineæ.Quid faciã?mittã filiũ meũ dile ,,
ctum. Forſitã cũ hunc viderint verebuntur. ,,
Q; dominus vineæ dubitatiue & non deli Dubitandi ratio.
beratiuo modo loqui dicitur,non de ignoran
tia venit.Quid enim neſciat dominus vineæ
qui hoc loco deꝰ pater intellegitur? Sed ſemp
ambigere dicitur deus,vt libera voluntas ho Lib.arbi.
mini reſeruetur.¶Quẽ cum vidiſſent coloni, ,,
cogitauerũt inter ſe dicentes.Hic eſt hæres,oc ,,
cidamus illum vt noſtra fiat hęreditas. Mani ,,
feſtiſſime dominus probat Iudęorũ principes Principes Iudęorũ nouiſſe Chriſtum.
non per ignorantiã ſed per inuidentiã cruci
fixiſſe filiũ dei.Intellexerunt eñ hunc eſſe cui
dictum eſt. Poſtula a me,& dabo tibi gentes
hęreditatẽ tuã.Et propterea quaſi ſibi conſulẽ
tes aiebant.Ecce mundus totus poſt eũ abit,
& ſi dimittimꝰ eum ſic, omnes credent in eũ.
Hęreditas ergo filii eccleſia eſt cunctis ei data Hęreditas filii eccleſia.
de gentibus,quã nõ moriẽs illi pater reliquit,
ſed ipſe ſua morte mirabiliter adquiſiuit, q̃a
reſurgendo poſſedit.Hanc autẽ occiſo eo mali
coloni pręripere moliebantur,cũ crucifigẽtes
eum Iudęi fidẽ quæ per eũ eſt extinguere,&
ſuam magis quæ ex lege eſt iuſtitiã præferre,

ac gentibus imbuendis conabantur inſerere.
,, ¶Et eiectum illũ extra vineã occiderunt. Ex-
Chriſt⁹ extra portã passus. tra vineã hæres vineę trucidatur,q̃a Ieſus vt
ſanctificaret per ſuum ſanguinẽ populũ,extra
portam paſſus eſt.Siue eiectus extra vineã &
occiſus eſt,quia prius ab incredulorum corde
repulſus,ac deinde cruci addictus eſt. In cu-
ius figurã,Moſes altare holocauſti in quo vi-
ctimarum ſanguis funderetur,nõ intra taber
naculum ſed ad oſtium poſuit,myſtice docẽs,
quia & dominicę crucis altare extra Hieroſo
lymorum portã ponendũ,& ipſe vera patris
hoſtia Chriſtus,a domo Iudęorũ quã ſanctifi
caturus adierat,nõ intimo corde recipiendus
ſed foris eſſet ſuo cruore tinguendus.Q̃d ve-
Concord. Euang. ro ſecũdũ Marcũ mutato ordine dicitur,Et
adprehendẽtes eũ occiderũt,& eiecerũt extra
vineam,notat eos pertinacię,qui nec crucifi-
xo & reſuſcitato a mortuis domino prędican
tibus apoſtolis credere voluerũt,ſed quaſi ca
dauer vile proiecerunt.Quia quantum in ſe
erat,a ſuis eum finibus excludentes,gentibus
,, ſuſcipiendũ dederunt.¶Quid ergo faciet illis
,, dominus vineę? Veniet & perdet colonos iſtos
,, & dabit vineam aliis.Quo audito,dixerũt illi
,, abſit. Contradixerunt ſentẽtię domini, quia
Abnuunt Iudæi. contra ſuã perfidiã dictam eſſe cognouerũt.In
tellegebant enim parabolã nõ merito ſanctita
tis ad capiẽda myſterii verba iã parati,ſed ma
litię flammis ad agenda quę dicebãtur accẽſi,
atq; ideo quæ in mẽte habuerãt,q̃uis in para
bolis dicta,quaſi iã olim meditata cognoſcere
parati.Negantibus ergo Iudęis iuſtũ fore ſciẽ
tiam diuinę legis quã ipſi ſpernebãt,ad gẽtes
transferri,quid ſaluator reſpondeat intuere.
¶Ille autẽ aſpiciẽs eos ait.Quid eſt ergo hoc
,, q̃d ſcriptũ eſt,Lapidẽ quẽ reprobauerunt ędi
,, ficantes hic factus eſt in caput anguli? Quo-
,, modo (inq̃t) implebitur hæc prophetia, quæ
Lapis reprobatus. lapidem ab ędificantibus reprobatũ in caput
anguli dicit eſſe ponendũ,niſi quia Chriſtus
a vobis reprobatus & occiſus , crediturus eſt
gentibus prędicandus? vt quaſi lapis angula-
ris duos condens in ſemetipſum,ex vtroq; po
pulo vnam ſibi fideliũ ciuitatẽ,vnum tẽplum
ædificet.Eoſdẽ eñ ſynagogę magiſtros quos
ſupra colonos dixerat,nunc ędificantes appel
lat,quia qui ſubditã ſibi plebem ad ferendos
vitę fructus quaſi vineã excolere,ipſi hãc deo
inhabitatore dignã quaſi domũ conſtruere
& ornare iubebãtur. Vnde & apoſtolus fideli
bus ſcribẽs ait.Dei agricultura,dei ędificatio
eſtis.Sed q̃ vineę dei fructũ negare quaſi agri
colę mali, iidẽ q̃ſi mali cæmentarii domui dei
lapidẽ p̃cioſum electũ,q̃ vel ĩ fundamẽtis vel
in angulo ponẽdus erat ſubtrahere,hoc eſt fi
dẽ Chriſti auditorib⁹ ſuis conabãtur eripere.
Sed illis licet nolẽtibus,idẽ lapis caput anguli
firmauit,q̃a de vtroq; populo, quotquot ipſe
voluit ſua fide coniunxit.¶Omnis qui cecide ,,
rit ſupra illum lapidẽ conquaſſabitur. Supra ,,
quem autẽ ceciderit , cõminuet illũ. Aliud eſt ,,
offendere Chriſtũ per mala opera,aliud nega Offẽdere,
re per impietatẽ.Qui peccator eſt,& tamen Negare
illi credit,cadit quidẽ ſuper lapidẽ & cõquaſſa Chriſtũ.
tur,ſed nõ omnino comminuitur.reſeruatur
enim per ſapientiã ad ſalutẽ.Supra quẽ vero
ille ceciderit,hoc eſt cui lapis ipſe irruerit , &
qui Chriſtũ penitus negarit, cõminuet eum,
vt ne teſta quidẽ remaneat in qua hauriatur
aquæ puſillum . Siue de iis dicit q̃ cadunt
ſuper eũ,qui illum modo contẽnunt vel iniu
riis afficiunt.Ideo nondũ penitus intereunt,
ſed tamẽ conquaſſantur vt nõ recti ambulẽt.
Supra quos autẽ cadit,veniet illis deſuper in
iudiciũ cũ pœna perditionis.Ideo dixit cõmi
nuet eos , vt ſint impii tanq̃ puluis quẽ proii
cit ventus a facie terrę.

ET quęrebãt principes ſacerdotũ & ſcri ,,Caput
bę mittere in illũ manus illa hora, & ti ,,lxxxii.
muerunt populũ.Cognouerunt enim, ,,
q̃ ad ipſos dixerit ſimilitudinẽ iſtã.Principes ,,
ſacerdotũ & ſcribę quaſi mentientẽ contra ſe Pri.ſacer.
dominum quęrebant interficere,ſed hoc idem facto ſuo
quęrendo docebãt vera eſſe quę dicebat . Ipſe Chriſti
quippe eſt hęres,cui⁹ iniuſtã necẽ aiebat eſſe verba ap
vindicandã.Illi nequã coloni,qui ab occidẽdo probant.
dei filio ad modicũ quidẽ timore humano re
tardari donec veniret hora eius,nunq̃ vero di
uino amore potuere cohiberi.Morali ſane in- Moraliter
tellectu,cuiq; fideliũ cũ myſteriũ baptiſmi q̃d de vinea.
exerceat operãdo cõmittitur,quaſi vinea quã
excolat locatur.Mittitur ſeruus vnus,alter,
& tertius qui de fructu accipiant,cũ lex, pſal-
modia,prophetia, quarũ monitionẽ bene agẽ
do ſequatur,legitur.Sed miſſus ſeruus cõtu-
meliis affectus vel cęſus eiicitur,cũ ſermo au
ditus vel contẽnitur,vel q̃d peius eſt ẽtiã blaſ
phematur.Miſſum inſuper hęredẽ quantũ in
ſe eſt occidit,qui & filium dei cõculcauerit,&
ſpiritui gratię quo ſanctificatus eſt cõtumeli
am fecerit.Perdito malo cultore vinea dabit
alteri,cũ dono gratię q̃d ſup̃b⁹ ſpreuit, humi
lis quiſq; ditabitur . Sed & hoc q̃ principes
ſacerdotũ & ſcribę manũ mittere quęrẽtes in
Ieſum terrore populi retinẽtur, cotidie gerit
in eccleſia,cum quilibet ſolo de nomine frater
eam quã non diligit eccleſiaſticę fidei ac pacis
vnitatem,p̃pter cohabitantiũ fratrũ bonorũ
multitudinẽ vel erubeſcit vel timet impugna

re.Qui tamē ſicut de ſtultiſſima auium ſtru-
thione dñs ait,cũ tempus fuerit in altũ alas
eriget,quia perſequendo eccleſiam, quaſi do-
minũ cruci addicere & oſtentui gaudebit ha
» bere.¶Et obſeruantes miſerunt inſidiatores,
» qui ſe iuſtos ſimularent,vt caperent eũ in ſer
» mone,& traderent illũ principatui & poteſta
» ti preſidis.Quærentes dñm comprehendere
principes ſacerdotum & Scribæ,timuerũt po
pulum,atq; ideo qđ per ſe nõ poterãt,præſi-
dis manibus efficere tentabant,vt velut ipſi
Auguſtꝰ a morte eius viderenť immunes. Nup enim
Iudęis im ſub Ceſare Auguſto Iudęa ſubiecta Romanis
perat. quando in toto orbe eſt celebrata deſcriptio,
ſtipendiaria facta fuerat,& erat in populo ma
gna ſeditio,dicentibus aliis p ſecuritate & q̃e
te qua Romani p omnibus militarent, debe-
re tributa pſolui. Phariſęis vero q ſibi adplau
debant iuſtitiam,ecõtrario nitentibus,nõ de-
bere populũ dei q decimas ſolueret,& primi-
tiua daret,& cętera q̃ in lege ſcripta ſunt,hu
manis legibꝰ ſubiacere.Cuius ſeditionis adeo
fomes inualuit,vt poſt dñi paſſionẽ inſiſtenti
bus ſibi Romanis,patriã,gentẽ, & regnũ,no-
bile illud cũ ſua religione tẽplũ,immo ipſam
lucem perdere q̃ tributa pendere maluerunt.
» ¶Et interrogauerũt illũ dicẽtes, Magiſter,ſci
» mus q̃a recte dicis & doces,& nõ accipis pſo
» nam,ſed in veritate viam dei doces.Licet no
» bis dare tributũ Ceſari,an non?Blãda & frau
Perfida i- dulenta interrogatio illuc puocat reſponden
terroga- tem, vt magis Deũ q̃ Cęſarẽ timeat,& dicat
tio. non debere tributa ſolui,vt ſtatim audientes
miniſtri pręſidis q iuxta alios Euãgeliſtas ad
fuiſſe legunť,ſeditionis contra Romanos pri-
» cipem teneant.¶Conſiderãs autem dolum il
» lorum,dixit ad eos.Quid me tentatis?oſtendi
» te mihi denarium,cuius habet imaginẽ & in
» ſcriptionem.Sapientia ſemp ſapienter agit,vt
ſuis potiſſimũ tentatores ſermonibꝰ cõfutenť.
Denariꝰ. Oſtẽdite mihi(inq̃t)denariũ.Hoc eſt genꝰ nũ
mi qđ p decẽ nũmis ĩputabať,& habebat ima
Interro- ginẽ Cęſaris.Qui aũt putant interrogationẽ
gãdi rõ. ſaluatoris ignorãtiã eſſe,& non diſpẽſationẽ,
diſcant ex præſenti loco, ꝙ vtiq; potuerit ſci
re Ieſus cuius imago eſſet in nũmo.Sed inter
rogat,vt ad ſermonem eorum cõpetenter re-
» ſpõdeat.¶Reſpondentes dixerunt Cęſaris.Et
» ait illis.Reddite ergo q̃ Cęſaris ſũt Cęſari,&
Tiberius quę dei ſunt deo.Cęſarẽ nõ putemus Augu
imperat. ſtũ,ſed Tiberiũ ſignificari priuignũ eius,q in
Cęſares. loco ſucceſſerat vitrici,ſub quo & paſſus eſt
Reddite dñs.Oẽs aũt reges Romani a prio Caio Cæ-
q̃ ſũt Cæ ſare q imperium arripuerat,Cęſares appellati
ſaris Cęſ. ſunt.Porro qđ ait,Reddite q̃ ſunt Cęſaris Cę

ſari,nummum,tributum,& pecuniã: Et quę
ſunt dei deo,decimas, primitias, oblatiões,ac
victimas ſentiamus.Quomodo & ipſe reddit
tributa p ſe & Petro,& deo reddit q̃ dei ſunt
patris faciens voluntatem.Aliter. Reddite q̃ Moraliter.
Cęſaris ſunt Cęſari,& q̃ dei ſũt deo.Quẽad-
modũ Cęſar a vobis exigit impſſiõnẽ imagi-
nis ſuę,ſic & deus,vt quemadmodũ illi reddi
tur nũmus,ſic deo anima lumine vultꝰ eiꝰ in
luſtrata atq; ſignata. Vñ Pſalmiſta. Signatũ
eſt (inq̃t)in nobis lumẽ vultus tui dñe.Hoc
quippe lumẽ eſt totũ hoĩs & verũ bonum,qđ
non oculis ſed mente conſpiciť. Signatũ autẽ
dixit in nobis,tanq̃ denarius ſignať regis ima
gine.Homo eñ factus eſt ad imaginẽ & ſimi-
litudinẽ dei,quã peccando corrupit. Bonũ er
go eius eſt verũ atq; æternũ,ſi renaſcendo ſi-
gneť.¶Et nõ potuerũt verbũ eiꝰ rephendere »
corã plebe, & mirati ĩ reſpõſis eiꝰ tacuerunt. »
Qui credere debuerãt ad tãtã ſapiẽtiã,mirati
ſũt ꝙ calliditas eorꝫ ĩſidiãdi nõ ĩueniſſet locũ.

Acceſſerunt autem quidã Sadducæorũ Caput
qui negant eſſe reſurrectionẽ.Duę erãt LXXXIII.
hęreſes in Iudęis,vna Phariſęorũ,& al- Hęreſes Iu
tera Sadducęorꝫ.Phariſęi traditionũ & obſer dęorum.
uationũ,quas illi deuteroſis vocãt,iuſtitiã p- Phariſæi.
ferebant. Vnde & diuiſi vocabanť a populo. Deuteroſes.
Sadducęi aũt q interpřanť iuſti,& ipſi vindi- Sadducæi.
cabãt ſibi qđ nõ erãt. Prioribꝰ & corpis & aĩę
reſurrectionẽ credẽtibꝰ, cõfitẽtibuſq; angelos
& ſpiritus,ſequẽtes iuxta acta apoſtolorũ oĩa
denegabant. ¶Et interrogauerũt eũ dicẽtes. »
Magiſter,Moſes ſcripſit nobis,ſi frater alicuiꝰ »
mortuus fuerit habens vxorem,& hic ſine fi- »
liis fuerit,vt accipiat eam frater eiꝰ vxorem, »
& ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Vide diſtantiam »
litteræ & ſpiritus.Iuxta litteram nubere cogi Literę & ſpi
tur in vita, vt defuncti ſemen excitet frater, ritꝰ diſtan-
ſpũs aũt magiſter eſt caſtitatis. ¶Septẽ ergo tia.
fratres erãt,& primus accepit vxorẽ,& mor- »
tuus eſt ſine filiis.Et ſequens accepit illam,& »
ipſe mortuus eſt ſine filio.Et tertiꝰ accepit il »
lam.Similiter & omnes ſeptem,& non relique »
runt ſemẽ & mortui ſunt. Nouiſſima omniũ »
mortua eſt & mulier.Qui reſurrectionẽ cor- »
porum non credebãt,aĩam iudicãtes interire
cũ corporibꝰ,recte iſtiuſmodi fingũt fabulã,q̃
deliramenti arguat eos q reſurrectionẽ adſe-
rãt mortuorꝫ.Põt aũt fieri,vt vere in gẽte eo
rũ aliq̃n hoc acciderit.¶In reſurrectione ergo »
cuius eorum erit vxor?ſiquidem ſeptẽ habue »
rũt eã vxorẽ.Turpitudinẽ fabulę obponũt,vt »
reſurrectiõis denegẽt veritatẽ. Verũ myſtice Myſtice.
ſeptẽ hi fratres ſine filiis deſecti reprobis qbuſ
q; cõgruunt,qui per totam huꝰ ſęculi vitã,

quę ſeptem diebus voluitur, a bonis opibꝰ ſteriles exiſtũt. Quibus viritim morte miſera pręreptis, ad vltimũ & ipſa mũdana conuerſatio quã illi ſine vitali ope tranſegerãt, quaſi vxor infœcunda tranſibit. ¶Et ait illis Ieſus. Filii ſęculi huius nubunt, & traduntur ad nuptias.

Sanctũ non dedit dñs canibꝰ &c.

Cũ dñs dicat, Nolite dare ſanctũ canibus, neq; mittatis margaritas veſtras añ porcos, ꝙ ipſe quędã vel hic de gloria reſurrectiõis, vel alibi de diſpenſationis aut etiã diuinitatis ſuę myſterio dixiſſe inuenit, quę multi q aderãt vel reſiſtendo vel cõtemnendo nõ acceperũt, non putandus eſt ſanctũ dediſſe canibꝰ, aut margaritas miſiſſe ante porcos. Nõ eñi eis dedit qui capere non poterãt, ſed eis q poterãt & ſimul aderant, quos propter aliorum immũdiciam, neglegi non oportebat. Et cũ eũ tẽtatores interrogabãt, reſpondebatq; illis ita vt quid contradicerent non haberent, q̃uis venenis ſuis contabeſcerent potius q̃ illius cibo ſaturarentur, alii tamen qui poterant capere ex illorum occaſione multa vtiliter audiebãt. ¶Illi autem qui digni habebuntur ſęculo illo & reſurrectione ex mortuis, neq; nubunt neq; ducunt vxores.

Reſurgemus oẽs.

Non ita intellegendũ eſt q̃ ſi digni tãtũ vel reſurrecturi, vel ſine nuptiis futuri ſint, indigni autẽ ideſt peccatores vel minime reſurrecturi, vel ad nuptias reſurrecturi ſint credẽdi: ſed ita potiꝰ ſẽtiẽdũ ꝙ oẽs & reſurrecturi, & abſq; nuptiis ſint in ſæculo illo mãſuri. Dñs aũt ſaluator vt ad gloriã reſurrectionis aĩos excitaret inquirẽdã de electis ſolũmodo voluerit facere ſermonẽ.

Reſurgemus in ſuo q̃ſq; ſexu.

Si autem in reſurrectione neq; nubũt neq; ducũt vxores, reſurgunt ergo corpora q̃ poſſunt nubere & ducere vxores, hoc eſt fœminarũ & virorũ certis diſcreta membra ſpeciebꝰ, ſed nulla concumbendi voluptate vel neceſſitate mãcipata. Nemo quippe dicit de lapide & arbore & his rebus quę non habẽt membra genitalia, ꝙ non nubant neq; ducãt vxores, ſed de his qui cum poſſint nubere, tamẽ alia ratione non nubunt. ¶Neq; eñi vltra mori poterũt. Quia cõnubia ꝓpter filios. Filii ꝓpter

Cõnubia q̃re fiant.

ſucceſſionem. Succeſſio ꝓpter mortem. Vbi ergo mors non eſt, neq; cõnubia. ¶Aequales eñi angelis ſunt, & filii ſunt dei, cum ſint filii reſurrectiõis.

Aequales angelis.

Aequales angelis & filii ſũt dei, qui gloria reſurrectionis innouati, ſine vllo mortis metu, ſine vlla labe corruptionis, ſine vllo terreni ſtatus actu, perpetua dei viſione fruuntur, ad quã neceſſe eſt angelicę dignitatis æqualitatem quiſquis tunc aſcendere deſiderat, nunc minimis fratribus condeſcẽdat. ¶Quia vero reſurgant mortui, & Moſes oſtẽdit ſecus rubum, ſicut dicit dominũ Deum Abraham, & deum Iſaac, & deum Iacob.

Reſurrectionis ꝓbationes.

Ad comprobandam reſurrectionis veritatẽ multo aliis manifeſtioribus exemplis vti potuit, e quibus eſt illud. Suſcitabuntur mortui, & reſurgent qui in ſepulchris ſunt. Quæritur itaq;, quid ſibi voluerit Dñs hoc ꝓferre teſtimonium, qđ videtur ambiguum, vel nõ ſatis ad reſurrectionis pertinet veritatem.

Sadducęi ꝓphetias non recipiunt.

Sed Sadducæi quinq; tm̃ libros Moſi recipiebant, Prophetarum vaticinia reſpuẽtes. Stultum ergo erat inde proferre teſtimonia, quorum auctoritatem non ſequebantur. Porro ad ęternitatẽ animarum probandam, de Moſe ponit exemplum. Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. ſtatimq; infert. ¶Deus autẽ nõ eſt mortuorum ſed viuorum.

Aię imortales.

Vt cum probauerit animas permanere poſt mortem, qđ illi inter cętera negabãt (neq; eñi poterat fieri vt eorum eſſet deus qui nequaq̃ ſubſiſterẽt) conſequenter introduceretur & corporum reſurrectio, quę cum animabus bona malave geſſerunt. ¶Omnes enim viuunt ei. Omnes videlicet illi quorum dominus eſt deus. Viuunt ei, vita vtiq; vera, qua iuſti viuũt etiam qñ corpore moriũtur.

Vita iuſtorum.

De qua alibi dñs ait. Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit viuet. Crede ergo, & ſi mortuus fueris viues. Si autem non credis, & cum viuis mortuus es. Vidua enim quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. ¶Reſpondentes autem quidam Scribarũ dixerunt. Magiſter bene dixiſti. Et amplius non audebant eum quicq̃ interrogare. Principes ſacerdotum, Sadducęi, & Scribę quęrentes occaſionẽ calumnię, & verbum aliquod inuenire qđ pateret inſidiis, quia in ſermonibus confutati ſunt, vltra non interrogant, ſed apertiſſime comprehenſum Romanę tradunt poteſtati.

Inuidię malum.

Ex quo intellegimus venena inuidię poſſe quidẽ ſuperari, ſed difficile conquieſcere.

Caput lxxxiiii.

Dixit autem ad illos. Quomodo dicũt Chriſtum filiũ Dauid eſſe, & ipſe Dauid dicit in libro Pſalmorũ, Dixit dominus domino meo ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorum? Dauid ergo dominum illum vocat, & quomodo filiꝰ eiꝰ eſt? Interrogatio Ieſu nobis ꝓficit vſq; hodie contra Iudęos.

Interrogatio Chriſti nobis vtilis.

Et hi eñi q cõfitentur Chriſtũ eſſe venturũ, hominẽ ſimplicẽ & ſanctum virum adſerũt de gñe Dauid. Interrogemꝰ ergo eos docti a dño, ſi ſimplex hõ eſt, & tãtũ filius Dauid, quomõ Dauid vocet eũ dñm ſuum? Nõ aũt reprehenduntur quia Dauid filium dicunt, ſed quia dei filium non credũt. Siqdẽ ipſe & dñs Dauid eſt, Deꝰ añ tẽ

pora manendo, & filius Dauid apparuit ho-
mo in temporum fine naſcendo. Q; autem
a patre ſubiciuntur inimici, non infirmitatẽ
filii, ſed vnitatẽ naturę q̃ in altero alter opera
tur ſignificat. nam & filius ſubiicit inimicos

Filiꝰ non minꝰ potens q̃ pater.

›› patri, quia patrem clarificat ſuper terrã. ¶ Au
›› diente aũt omni populo, dixit diſcipulis ſuis.
›› Attendite a Scribis qui volunt ambulare in
›› ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas
›› cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus
›› in conuiuiis. Ambulare in ſtolis, cultioribꝰ ve
ſtimentis indutos ad publicũ procedere ſigni
ficat. In quo inter caetera diues ille qui epula-
batur cotidie ſplẽdide, peccaſſe deſcribit. No-
tandum autem q̄ nõ ſalutari in foro, nõ pri
mos ſedere vel diſcumbere vetat eos, quibus
hoc officii ordine competit, ſed eos nimirum
qui hęc ſiue habita ſeu certe non habita inde
bite amant, a fidelibus quibuſq; quaſi repro-
bos docet eſſe cauendos, animum videlicet
non gradum iuſta diſtrictione redarguens, q̃
uis & hoc culpa non careat, ſi iidem in foro li
tibus intereſſe, qui in cathedra Moſi ſynago-
gę magiſtri deſiderant appellari. Duplici ſane
ratione a vanae gloriae cupidis attendere iu-
bemur, ne ſcilicet eorum vel ſimulatiõe ſedu
camur, aeſtimantes bona eſſe quae faciunt, vel
aemulatione inflammemur, fruſtra gaudẽtes

Veſtiũ luxus taxaẽ

Salutari ĩ foro.

›› in bonis laudari quę ſimulãt. ¶ Qui deuorãt
›› domos viduarum ſimulantes longam oratio
›› nem, hi accipiẽt damnationem maiorem. Nõ
rũ ait accipient damnationem, ſed adiunxit
maiorem, vt inſinuet etiam illos qui in angu
lis ſtantes orant vt videantur ab hominibus,
damnationem mereri. Sed eos qui haec proli-
xius quaſi religioſiores agendo, non ſolũ lau-
des ab hominibus, ſed & pecunias quęrunt, p
lixiori damnatione plectendos. Sũt eñ qui ſe
iuſtos, & magni apud deum meriti ſimulan-
tes, ab infirmis quibuſlibet & peccatorum ſuo
rum conſcientia turbatis, quaſi patroni p eis
in iudicio futuri pecunias accipere non dubi
tant. Et cum porrecta manus pauperi preces
iuuare ſoleat, illi ob hoc maxime in precibꝰ vt
pauperi nummum tollant pernoctant. Quibꝰ
illa Iudae maledictio non immerito congruit.
Cum iudicatur, exeat cõdemnatus, & oratio
eius fiat in peccatum. Condemnatus quippe
cum iudicatur exit, & orationem ſuam in pec
catum recipit, qui magnę nunc aeſtimationis
apud homines habitus, in diuino tunc exami
ne non ſolum non pro aliis ſe interuenire, ſed
nec ſua ſibi merita ſufficere poſſe deprehen-
dit, immo ipſarum quibꝰ humanum iudiciũ
fefellit precum inter crimina poenas luit.

Orãtes vt laudẽ vel pecuniã accipiant.

CAPVT.XXI.

Reſpiciens autem vidit ››
eos qui mittebant mu- ››
nera ſua in Gazophyla ››
cium diuites. Quia ſer ››
mone graeco φυλάα: ſp
ſeruare dicitur, & gaza
lingua Perſica diuitiae
vocanẽ, Gazophylaciũ
locus appellari ſolet quo diuitię ſeruanẽ. Erat
autem arca foramen habens deſuper, poſita iu
xta altare ad dexteram ingredientibus domũ
domini, in quã mittebãt ſacerdotes qui cuſto
diebant oſtia, omnem pecuniam quę deferreba
tur ad templum domini, atq; ad inſtauratio-
nem eiuſdem templi ſeruatur. Lege verba die
rum. Etiam nunc autem qui orãtes in domu
domini diſcutit, ipſe quoq; dona ferẽtes reſpi
cit, & quem dignum viderit laudat, quem re
probum damnat. ¶ Vidit autem & quãdam ››
viduam pauperculam mittentem aera minu ››
ta duo, & dixit. Vere dico vobis, q̃a vidua hęc ››
pauper plus q̃ omnes miſit. Hic nobis locus ››
moraliter quidẽ intimat q̃ ſit acceptabile deo
quicquid bono animo obtulerimꝰ, qui cor ni
mirum & non ſubſtantiam penſat, nec perpẽ
dit quantum in eius ſacrificiis ſed ex quanto
proferatur. Iuxta vero leges allegorię, diuites
qui in gazophylacium munera mittebant, Iu
dęos de iuſtitia legis elatos, porro vidua pau
per eccleſiae ſimplicitatem deſignat. Quae re-
cte paupercula vocatur, quia vel ſuperbię ſpi
ritum, vel peccata tanq̃ mundi diuitias abie-
cit. Vidua vero, quia vir eius pro ea mortem
pertulit, & nunc in caeli penetralibus ab eius
oculis occultus, quaſi in parte alterius regio
nis viuit. Hęc in gazophylacium aera minu-
ta duo mittit, quia in conſpectum diuinę ma
ieſtatis qua noſtri operis oblationes quaſi cer
to numero conſcripta & conſignata ſeruan-
tur, ſiue dilectionẽ dei & p̄ximi, ſeu fidei oro-
niſq; ſuę munera defert, q̃ cõſideratu proprię
fragilitatiſ minuta, ſed merito pię deuotiõis ac
cepta cũctis ſupboꝝ Iudęoꝝ opibꝰ p̄ſtãt. ¶ Nã ››
oẽs hi ex abũdãtia ſibi miſerũt in munera dei ››
Hęc aũt ex eo qđ deeſt illi, omnẽ victum ſuũ ››
quem habuit miſit. Ex abũdantia ſibi Iudęus ››
mittit in munera dei, qui de iuſtitia ſua prae
ſumens haec apud ſe orat. Deus gratias ago
tibi quia non ſum ſicut caeteri hominum ra-
ptores iniuſti &c. Omnẽ autem victum ſuũ
eccleſia in dei munera mittit, q̃ omẽ qđ viuit
non ſui meriti, ſed dei eſſe muneris intellegit
dicens. Deꝰ p̄pitiꝰ eſto mihi peccatori. Et ali
bi. Fortitudinẽ meã ad te cuſtodiã, q̃a tu deus

φυλάαςειρ̃ Gaza. Gazophylacium.

Cor nõ ſubſtantiã pẽſat dñs.

Ex abũdãtia mittẽtes.

ſuſceptor meus es, Deus meus, miſericordia
eius pręueniet me.

Libri Quinti expoſitionis in Lucam Be-
dę humilis Preſbyteri, finis.

INCIPIT LIBER SEXTVS
Feliciter.

Templũ in figuram Chriſti & eccleſię conditum.

CVM ſapiẽtiſſim⁹
Regum Salomon
in figuram Chri
ſti & eccleſię tem
plum domino cõ
dtret, hoc quoq̃ ĩ
ter cætera non in
decẽtibus figura
rum pręmonebat
exẽplis, ꝙ adue-
niente tãdẽ, & ap
parente rerum illarum quæ tunc vmbratice
ſignabantur veritate ac luce, mox omnis illa
vmbratilis, vt ita dicã, & imaginaria compoſi
tio typorum eſſet penitus auferenda. Poſt fa
ctam nanq; de lapide, ligno, & auro incompa
randi operis domum, miſit, & in figuram cre

Hiram,

dituri de gẽtibus populi tulit Hiram de Ty
ro filium mulieris viduæ, haud dubium qn
illius, quæ ſupra duos nummos in gazophy
lacium mittendo, plus omnibus miſiſſe lau-
datur. De tribu (inquit) Neptalim, patre Ty
rio, artificem ærarium, & plenum ſapiẽtia, &
intellegentia, & doctrina. Omnia autem vaſa
quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo do-
mini, de aurichalco erant. In campeſtri regio-
ne Iordanis fudit ea rex ĩ argilloſa terra. Qui
enim omnia ſua vaſa nõ ductili ſed fuſili ope-
re fecit, prius nimirum ad ſimilitudinem cu-
iuſq; vaſis figmentum luti formabat, neceſ-
ſarium quidem donec opus vaſis expleretur,
verum poſtea non modo nullis vſibus aptũ,
ſed etiã vt perfectio vaſis appareret, abſq; vl-
la dubietate frangendum. Quaſi ergo forma
de argilla cerimonię legales antecedũt, vt do
na veritatis euãgelicæ quaſi vaſa de aurichal
co ſuccedant. Compoſita pro tempore teſta
vilis atteratur, vt fulgor ornamenti perman-
ſibilis qui latebat oſtendatur. Cinis vitulæ q
inqnatos ſanctificabat tollatur, & crux Chri-
ſti quæ mundum redimat prædicetur. Inceſ-
bente tempore quo mare æneum, cuius vnda
viuificatrice cuncti eccleſiam intraturi bapti
zentur, quo columnæ legis geminæ, quæ lilia
pro capite geſtantes Chriſto deuotarum ia-
nuam hincinde firment ouium, quo bis quini
luteres operum noſtrorum abluendis hoſtiis
parati, quo inumera deniq; vaſorum electio-
nis milia ad montem templi deferantur, ſol-
uitur argilloſa terra, quæ in campeſtri regio-
ne diutius hæc occulta tegebat. Hoc eſt im-
minente pconio dominicæ paſſionis, per quã
recondita dudum litteræ velamento eccleſiæ
ſacramenta pateſcerent, labat paulatim, &
deſtrui iam incipit illa cæleſtium occultatrix
vmbra ſecretorum. Vnde recte poſt oblatio-
nem viduæ pauperis, ideſt eccleſiæ fidem dñi
ore laudatã, euangeliſta ſequutus adiunxit.

Caput lxxxv.

ET quibuſdam dicentibus de templo ꝙ
lapidibus bonis & donis exornatum eſ
ſet, dixit. Hæc quæ videtis, veniẽt dies ,,
in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidẽ, ,,
qui non deſtruatur. Erat nanq; prius Hie- ,,
ruſalem vrbs illa magna regalis, vbi templũ
famoſiſſimum deo fuerat extructum. Poſtea

Tẽpli deletio.

vero q̃ venit ille qui erat verum templũ dei,
& cæleſtis Hieruſalem cœpit aperire myſte-
ria, deleta eſt illa terrena, vbi cæleſtis appa-
ruit, & in templo illo non remanſit lapis ſu-
per lapidem. Erat prius põtifex ſanguine tau
rorum & hircorum purificans populum, ſed
ex quo venit verus põtifex qui ſanguine ſuo
purificaret credentes, nuſq̃ eſt ille pontifex
prior, nec vllus ei relict⁹ eſt locus. Altare fuit
prius, & ſacrificia celebrabantur, ſed vt ve-
nit verus agnus qui ſeipſum obtulit hoſtiam
Deo, cuncta illa velut pro tempore poſita ceſ
ſauerunt. Propterea ſane diuina diſpenſatio
procurauit, vt & ciuitas ipſa, & templum, &
omnia illa pariter ſubuerterentur, nequi for-
te adhuc paruulus & lactens in fide, ſi vide-
rit illa conſtare, dum ſacrificiorum ritum, dũ
miniſteriorum ordinem attonit⁹ ſtupet, ipſo
diuerſarum formarum raperetur ĩtuitu. Sed
prouidens deus infirmitati noſtræ, & volens

Miniſteria qui & miniſtri,

multiplicari eccleſiam ſuam, oĩa illa ſubuer
ti fecit, & penitus auferri, vt ſine vlla cuncta-
tione illis ceſſantibus, hæc eſſe vera, pro qui-
bus in illis typus pręceſſerit, crederemus. ¶In ,,
terrogauerunt autem illum dicentes. Præce ,,
ptor, quando hęc erunt? Et quod ſignum cũ ,,
fieri incipient? Quia laudantibus quibuſdam ,,
ędificationes templi, dominus palam reſpon
derat hæc omnia fore deſtruenda, diſcipuli ſe
creto ſedente eo ſuper montem oliueti, ſicut
Matthęus Marcuſq; teſtantur, tempus & ſi
gna prędictę deſtructionis interrogãt. ¶Qui ,,
dixit. Videte, ne ſeducamini. Multi enim ve ,,
niẽt ĩ noĩe meo dicẽtes, qa ego ſum, & tẽpus ,,
appropinquit. Nolite ergo ire poſt illos. Mul ,,
ti iminẽte Hieroſolymorꝫ excidio prĩcipes ex

Principes ſe Chriſtũ aſſerẽtes.

titere, q ſe eẽ Chriſtos, tẽpuſq; libertatis iãiãq;
appropinquare referrent. Multi in eccleſia

Hęreſiarche. ipſis etiam temporibus apoſtolorum hęreſiar
chę pdiere,qui inter alia plurima veritati cõ
traria,diẽ domini inſtare prædicarent.Quos
Apoſtolus in epiſtola ad Theſſalonicenſes da
mnat.Multi in noie Chriſti venere Antichri
Simõ ma gus. ſti,quorum primus eſt Simon magus,cui ſicut in actis apoſtolorum legim⁹, auſcultabãt
omnes qui in Samaria erãt a minimo vſq; ad
maximum dicentes.Hic eſt virtus dei q̃ voca
tur magna.eo q; multo tempore magicis ſuis
›› demẽraſſet eos.❡Cum autem audieritis prœ
›› lia & ſeditiones,nolite terreri.Oportet primũ
›› hæc fieri,ſed nõ ſtatim finis.Prœlia,ad hoſtes
Pręlia. pertinẽt.Seditiones,ad ciues.Quę vtraq; a tẽ
Seditiões pore dominicæ paſſionis in populo Iudæorũ
qui ſibi pro Saluatore ſeditioſum latronẽ ele
git,ſatis ſuperq; conſtat abundaſſe.Sed his p̃
currentibus,apoſtoli ne terreantur,ne Hiero
ſolyma Iudæamq; deſerant ammonent.Quia
videlicet non ſtatim finis,qui in quadrageſimum potius differend⁹ ſit annum,ideſt deſo
latio patriæ ſupremumq; vrbis ac templi ſe
›› quatur excidium.❡Tũc dicebat illis.Surget
›› gens contra gentem,& regnum aduerſus re
›› gnum,& terræ motus magni erunt per loca,
›› et peſtilentiæ, & fames.Conſtat hæc ante finem deſolationis templi,hoc eſt tempore Iu
Hęretico rum certatio. daicæ ſeditionis ad litterã cõtigiſſe.Poteſt au
tem regnum contra regnum,et peſtilẽtia eo
rum quorum ſermo ſerpit vt cãcer,& fames
audiendi verbum dei,& commotio vniuerſæ
terræ,& a vera fide ſeparatio,etiam in hæreticis intellegi,qui contra ſe inuicem dimican
›› tes,eccleſiæ victoriam faciũt. ❡Terroreſq; de
›› cælo,& ſigna magna erũt.Et hęc tempore eo
Terrores de cælo. dem completa,quiq; Ioſephi hiſtoriam legerit inueniet.Nam & ſtella gladio ſimilis vt p
hibet,per annum totum ſupra Hieroſolyma
pendens,infauſto trepidos ciues portento ter
rebat.Et currus itidem equiteſq; armati, per
aera diſcurrere,ac morem bellantium imitari per dies quadraginta ſunt viſi. Sed & vitu
la ſacrificiis admota,inter immolantium manus enixa eſt agnam.Quo autem hęc merito
cõtigerint,protin⁹ ſubinfertur cum dicitur.
›› ❡Sed ante hęc oĩa,inicient vobis manus ſuas,
›› & perſequentur,tradẽtes in ſynagogas & cu
›› ſtodias,trahentes ad reges,& præſides,pꝑter
›› nomen meum.Hæc quippe Iudaicæ gẽti vel
Exitii Iu dęorũ cã. ſola vel maxima cauſa exitii fuerat,quia poſt
domini ſaluatoris occiſionem,nominis quoq;
eius præcones ſimul & confeſſores impia cru
›› delitate vexauit.❡Continget autem vobis iu
›› teſtimonium.Teſtimonium videlicet quorũ,
niſi eorum,qui aut perſequendo mortes inferunt,aut videndo non imitantur?Mors quip
pe iuſtorum bonis in adiutorium eſt,malis in
teſtimonium,vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant,vnde electi exemplum capiunt vt
viuant.Sed auditis tot terroribus,turbari po
terant infirmorum corda; atq; ideo cõſolatio
adiungitur,cum protinus ſubinfertur. ❡Po ››
nite ergo in cordibus veſtris non pręmedita ››
ri quemadmodum reſpondeatis.Ego enĩ da ››
bo vobis os & ſapientiam,cui non poterũt re ››
ſiſtere & contradicere oĩes aduerſarii veſtri. ››
Ac ſi aperte membris ſuis infirmantibus dicat.Nolite terreri,nolite pertimeſcere.Vos ad
certamẽ acceditis,ſed ego prœlior.Vos verba
editis,ſed ego ſum q̃ loquor.❡Trademini au ››
tem a parentibus,& fratribus, & cognatis,& ››
amicis,& morte afficient ex vobis, & eritis ››
odio omnibus propter nomen meum. Mino ››
rem dolorem mala ingerũt,quæ ab extraneis Dolor gra
inferuntur:plus vero in nobis ea tormenta ſę uior a neceſ
uiunt,quę ab illis patimur de quorum menti ſariis inferũ
bus præſumebamus, quia cum damno corpo q̃ ab aliis.
ris mala nos cruciant amiſſæ charitatis. Sed
quia dura ſunt quę pręducuntur de afflictiõe
mortis,protinus conſolatio ſubditur de gau
dio reſurrectionis cũ dicitur.❡Et capillus de ››
capite veſtro non peribit.Scim⁹ q̃a caro inciſa ››
dolet,capillus non dolet inciſus.Ait ergo mar
tyrib⁹ ſuis.Capillus de capite veſtro nõ peri Capillus nõ
bit. videlicet aperte dicens. Cur timetis ne peribit.
pereat qđ inciſum dolet,quando & illud ĩ vo
bis perire non poteſt quod inciſum nõ dolet?
Aliter.Capillus de capite diſcipulorũ domini
non peribit, quia non ſolum fortia queq; ge
ſta vel dicta ſanctorum, de quib⁹ dicitur,Do
minus cuſtodit omnia oſſa eorũ,ſed & volati
lis(vt ita dicã) ac tenuiſſima cogitationum Cogitatio
fidelium ſuperficies,quę de occulta cordis ra nũ obſerua
dice quaſi de cerebro cęſaries exit,apud iuſtũ tio.
iudicem conſeruata digna mercede donabit.
Vnde recte propheta vt bonorum etiam co
gitatuum merita domino q̃ ſint accepta demonſtret,Et reliquię (inquit) cogitationum
diem feſtum agent tibi. Vnde etiam Nazare Nazareni
ni in lege tempore conſecrationis comã nutri comati.
re iubentur,& nouacula ſuper caput Samuel
non aſcendiſſe perhibetur. At contra mulier
captiua vt viro Iſraelitę nubere queat,mũda
tus a lepra vt eccleſię communicare mereattur, omnes ſui corporis pilos pręcipiuntur
eradere.Quia videlicet omnis ſapientium co
gitatio quę bona placens & perfecta eſt, ſaluatur in perpetuum, & apud dominum eſt
merces eius. Stultorum vero prauorumq;,
quaſi Dei aſpectibus indigna radix,operum

,, cogitatio pœnitendo debet excidi. ¶Et in
,, patientia veſtra poſſidebitis aīas veſtras. Id-
Patientiæ laus. circo poſſeſſio animę in virtute patientię po-
nitur, quia radix omnium cuſtoſq; virtutū
patiētia eſt. Per patientiā vero poſſidem⁹ ani-
mas noſtras, qa dū nobis ipſis dominari diſci-
mus, hoc ipſum incipim⁹ poſſidere qđ ſum⁹.
Sic eñ conditi mirabiliter ſumus, vt rō ani-
mam, & anima poſſideat corpus. Ius vero ani
mæ a corporis poſſeſſione repellitur, ſi nō pri⁹
anima a ratione poſſidetur. Cuſtodem igitur
conditionis noſtrę patientiam dñs eſſe mon-
ſtrauit; qui in ipſa nos poſſidere noſmetipſos
Patiētia vera. docuit. Patientia autem vera eſt, aliena mala
æquanimiter perpeti, contra eum quoq; q ma
la inrogat nullo dolore moueri. Nam qui ſic
proximi mala portat, vt tamen tacit⁹ doleat,
& tempus dignę retributionis quęrat, patiē-
tiam nō exhibet, ſed oſtendit.

Capur LXXXVI

,, CVm autem videritis circūdari ab exer-
citu Hieruſalē, tunc ſcitote quia appro-
pinquauit deſolatio eius. Hactenus ea q̄
Dñi de excidio Hieroſo. vaticinium. per quadraginta annos necdum fine adueniē
te futura erant: hinc ipſe finis deſolationis q̄
a Romano exercitu facta eſt, dñi verbis expo
,, nitur. ¶Tūc qui in Iudęa ſunt fugiant in mō
,, tes. Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cūctos qui in
Chriſtianorū ſubterfugium. Iudęa erāt Chriſtianos, imminente Hieroſo-
lymorꝝ excidio commonitos a dño loco deceſ
ſiſſe, & trans Iordanē in ciuitate quadam Pel
la nomine, donec deſolatio Iudæę cōpleretur
,, habitaſſe. ¶Et qui in medio eius, diſcedāt. Et
,, qui in regionibus, non intrent in eam. Quia
,, dies vltionis hi ſunt, vt impleantur omnia q̄
,, ſcripta ſunt. Videtur quidem ad congruam
pertinere admonitionem, vt qui extra ſunt nō
Quō qui ī medio eius diſcedant. in eam intrent, qui autem in medio ſunt quo
modo diſcedent ab exercitu iam ciuitate cir-
cūdata! Niſi forte qđ pręmiſit tūc, ideſt tūc q
in Iudęa ſunt fugiant, nō ad ipſum tēpus ob
ſidionis, ſed ad proximū ante obſidionem tem
pus, cū ſe primo miles Romanus per Galilęæ
vel Samarię fines cœpiſſet diffundere, pertine
re dicimus, vt tunc fugere quiſq;, cū fugæ ad
huc tempus eſſet acceleraret. Dies autem vl-
tiōis hi ſunt, dominici videlicet ſanguinis vl
,, tionem petentes. ¶Vę autem p̄gnantibus, &
,, nutrientibus in illis diebus. Væ p̄ſente capti
Pręgnātib⁹ & māmantibus ſeu lactātib⁹ vęh uitate pręgnantibus & nutrientibus, ſiue mā
mantibus, vt quidam interpretantur. Quarū
vel vteri vel manus filiorum ſarcina pręgra-
uatæ, fugæ neceſſitatem non minimum impe
diunt. Lege Regum hiſtoriam, vbi vxor Iona
thæ malum captiuitatis p̄propera fuga vitā
do, lapſum ſinu filium perpetuo claudum re-
cepit. ¶Erit enim preſſura magna ſupra ter- ,,
ram, & ira populo huic. Hæc p̄ſſura & ira po ,,
pulo illi vſq; hodie per omnes gentes diſper- Iudæorū preſſura &c.
ſo indiuidua comes adhęret, nō tamē in ęter
num adhęſura credenda eſt. Nam poſtq̄ ordi
nem eiuſdem preſſurę vel irę, dñs oſtendit di
cens, ¶Et cadent in ore gladii, & captiui du- ,,
centur in omnes gentes, & Hieruſalem calca ,,
bitur a gentibus, protinus iuxta prophetiam ,,
quæ canit, In ira miſericordię memor eris, ſub Miſericordia dñi.
iunxit atq; ait. ¶Donec impleātur tēpora na
tionum. Tempora quippe nationum illa ſunt ,,
quæ commemorat Apoſtolus dicēs, Quia cæ Tempora nationū.
citas ex parte facta eſt in Iſrael, donec plenitu
do gentium introiret, et ſic omnis Iſrael ſal-
uus fieret. Qui cū promiſſa ſalute fuerit po-
titus, patrium quoq; rediturus ad ſolum, &
metropolis quondam ſuæ poſſeſſione atq; in-
habitatione gauiſurus eſſe forſitan non teme
re ſperatur, quia nō in perpetuum, ſed donec
tempora nationum impleantur, ira premen-
dus eſſe narratur. Quid autem impletis na-
tionum temporibus, & ſic omni Iſrael ſalua-
to ſequatur, Dñs ex ordine manifeſtat. Nam
& hoc ſecundum Matthęum diſcipuli inter-
rogabant, non ſolum templi euertendi tēpus,
ſed & ſignum aduentus eius, & cōſummatio
nis ſæculi quęrendo. ¶Et erunt ſigna in ſole, ,,
& luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentiū, ,,
præ confuſione ſonitus maris & fluctuum. ,,
Quia ergo ſicut dominus in ſequentibus in- Signa excidii &c.
timat, apparente vniuerſali iudicio cælum &
terra tranſibunt, & ſicut in Ioannis Apocaly
pſi legimus, mare iam non erit, merito eodem
incumbente iudicio, ſonitus maris & fluctuū
confunditur, terrarum orbis prementibus ſe
inuicem colonis inficitur, maxima cæli lumi
naria percuſſis horrore nouo radiis turba-
tam faciem velant. Et quomodo impulſæ ad
caſum arbores fragoris motuſq; ſui præmit-
tere ſolent indicia, ſic termino adpropiante
quaſi pauentia nutant ac tremunt elemen-
ta. Ergo quod ait Matthæus, Sol obſcura-
bitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtel-
læ cadent de cælo, ipſam iudicii præſentiam
ſignificat, quando apparente veræ gloria lu-
cis, omnia mundi lumina, tenebris vmbriſq;
comparantur. Quod vero dicit Lucas, Erunt
ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, præcurſores vi
cini eiuſdem iudicii quaſi nuncios indicat. E
quibus eſt & illud prophetæ. Sol vertetur in
tenebras, & luna in ſanguinem, anteq̄ veni
at dies domini magnus & manifeſtus. Item
quod Lucas ait, Et in terris preſſura genti- Antichriſti tēpora
um, ipſum eſſe reor, quod Antichriſti tempo

ra deſcribens Matthęus dicit. Erit enim tunc
tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mū
di vſq; modo, neq; fiet. Qđ autem Lucas ſub
iungit, Prę confuſione ſonitus maris & fluctu
um, pręco eſt illius qđ inter cætera mutabilia
ſeculi, Ioannes mare habiturum conſpexit.
» ℭ Areſcentibus hominibus præ timore & ex
» pectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi.
» Nam virtutes cælorum mouebuntur. Credo
Iudicis aduentus. ipſum iudicis aduentum hac ſententia deſi-
gnari, quādo iuxta alterius loci parabolā oēs,
hoc eſt & prudentes & fatuę virgines inſoli-
to clamore ſuſcitatæ, lampades ornant, ideſt
ſua ſecū opera numerāt, pro quibus maximo
cum timore iamiamq; inſtātem æterni diſcri
minis expectant euentū. Nam eatenus abſq;
vllo timore iudicis vniuerſus pene orbis actu
rus eſt, Apoſtolo adteſtante qui ait. Cum eñ
dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis
ſuperueniet interitus. Tunc itaq; ſuperuenie-
te vniuerſo orbi timore & expectatione diſtri
cti examinis, multi qui in hoc mundo flore-
re videbantur, cū ſe ſine fructu conſpexerint
Areſcēt ī fructuoſi. areſcent. Tunc fides quę ſine operibus virue-
rat, pbāte ſe iuſti iudicis igne inarceſcet. Nec
mirum homines, hoc eſt vel natura, vel ſenſu
terreſtres, ad eius iudiciū turbari, cuius aſpe-
ctum & ipſę cęlorum virtutes, hoc eſt angeli-
cę trement poteſtates, beato quoq; Iob adte-
ſtante qui ait. Columnę cæli contremiſcūt, &
pauent ad nutum eius. Quid ergo faciunt ta
bulę, quando tremunt columnę? Quid virgu
la deſerti patitur, cum cedrus paradiſi concu
» titur? ℭ Et tunc videbunt filiū hominis venie-
» tem ī nube cū poteſtate magna & maieſtate.
Maieſtas iudicaturi. In poteſtate & maieſtate viſuri ſūt, quē in hu
militate poſitū audire noluerūt, vt virtutem
eius tanto tūc diſtrictius ſentiant, quāto nūc
ceruicem cordis ad eius patientiam non incli
nant. Sed quia hęc cōtra reprobos dicta ſunt,
mox ad electorum conſolationem verba ver-
tuntur. Nam ſubditur.

Caput lxxvii. His autem fieri incipiētibus, reſpicite &
leuate capita veſtra, quoniā appropin-
» quat redemptio veſtra. Cum plagę (in
quit) mundi crebreſcūt, cū terror iudicii vir-
tutibus commotis oſtenditur, leuate vos capi
ta, ideſt exhilarate corda. Quia dū finitur mū
dus, cui amici nō eſtis, prope fit redēptio quā
Caput ꝑ mente. queſiſtis. In ſcriptura etenī ſacra, ſępe caput ꝑ
mente ponitur. Quia ſicut capite regunt mē
bra, ita cogitatiōes mēte diſponūt. Leuate ita
q; capita eſt, mentes noſtras ad gaudia patrię
cęleſtis erigere. Q; aūt calcari mūd⁹ ac deſpi
ci debeat, ꝑuida dñs cōparatione manifeſtat.

Nā ſequit. ℭ Et dixit illis ſimilitudinē. Vide- »
te ficulneam, & oēs arbores, cum producūt »
iam ex ſe fructū, ſcitis quoniā prope eſt æſtas. »
Ita & vos cum videritis hęc fieri, ſcitote quo- »
niam prope eſt regnum dei. Aperte ergo do- »
cet quia ſicut ex fructu arborū ventura ęſtas Regni Dei
agnoſcitur, ita ex ruina mundi prope eſſe co- appropin-
gnoſcitur regnum dei. Quibus profecto ver- quantis ſi-
bis oſtendit, quia fructus mūdi, ruina eſt. Ad gna.
hoc enim creſcit, vt cadat. Ad hoc germinat,
vt quęcūq; germinauerit, cladib⁹ conſumat. Be Regnū dei
ne autem regnum dei æſtati comparatur, qa ęſtati cōpa
tunc mœroris noſtri nubila tranſeunt, & vi- ratur.
tę dies ęterni ſolis claritate fulgeſcūt. Quę oīa
cum magna certitudine confirmantur, cum
ſententia ſubiungitur qua dicitur. ℭ Amē di »
co vobis, quia non præteribit generatio hæc; »
donec omnia fiant. Multum quippe commen »
dat dñs, qđ ita pronūciat. quodāmodo (ſi di Amē dico
ci fas ē) iuratio ei⁹ eſt, Amē dico vobis. Amē vobis &c.
enim interpretatur verum, et tamen non eſt Amen nō
interpretatum, cum potuiſſet dici, verum di- eſt trāſlatū.
co vobis, nec gręcus hoc īterpres auſus eſt fa-
cere, nec latinus. Sic manſit, non eſt interpre-
tatum, vt honorem haberet velamento ſecre
ti, non vt eſſet negatum, ſed ne vileſceret nu-
datum. Igitur, verum dico vobis, veritas di-
cit, quæ vtiq; & ſi non diceret, mentiri omni
no non poſſet. Tamen cōmēdat, inculcat, dor
mientes quodammodo excitat, intentos facit,
contemni non vult, Amen inquiens dico vo-
bis, quia non pręteribit generatio hæc donec
omnia fiant. Generationē autem aut oēe ho Generatio
minum genus dicit, aut ſpecialiter Iudæorū. hæc.
ℭ Cælum & terra tranſibunt, verba autem »
mea non tranſient. Cęlum quod tranſibit nō »
ęthereum ſiue ſidereum, ſed aereum, a quo & Cælum qđ
aues cæli & nubila cæli cognominantur, intel tranſibit.
legere debem⁹, Petro adteſtāte, qui dicit. Q;
cæli erant prius & terra de aqua, & per aquā
conſiſtens verbo dei, per quæ ille tunc mun-
dus periit. Cæli autem qui nunc ſunt & ter-
ra, eodem verbo repoſiti ſunt igni reſeruati ī
die iudicii & perditionis hominum impiorū.
Aperte docens qa non alii cæli ſunt igne peri
turi, q̄ qui aqua perditi, hoc eſt inania hæc, &
nubiloſa ventoſi aeris ſpatia. Neq; enim aqua
diluuii, quę quindecim tm̄ cubitis montium
cacumina tranſcēdit, vltra aeris ætheriſq; cō
finia perueniſſe credenda eſt. Quocunq; au-
tem peruenire potuit, eo nimirum iuxta præ
fatam beati Petri ſententiam & ignis iudicii
perueniet. Si autem cęlum & terra tranſibūt,
mouere pōt quomodo dicat Eccleſiaſtes. Ge-
neratio ꝑterit, & gn̄atio aduenit, terra vero ī

Terra quō transeat & nō trāſeat

æternum ſtat. Sed aperta ratione cælum & terra p eā quā nūc habēt imaginē tranſeūt, at tamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtuut. Præterit enim figura huius mundi. Et ad Ioannē angelus. Erit (inquit) cælum nouum & terra noua. Quę qdē nō alia cōdenda ſunt, ſed hæc ipſa renouanť. Cęlum igiť & terra & trāſibit & erit, qa & ab ea quā nūc habet ſpecie p ignē tergeť, & tamen in ſua ſemp natura ſeruabiť. Vnde p Pſalmiſtā dicitur. Mutabis ea & mutabunť. Quā quidē vltimam commutationē ſuam ipſis nobis nunc viciſſitudinibus nunciāt, qbus noſtris vſibus indeſinēter alternāt.

Terrę naturalis tranſitus. Cęli tranſitus.

Nam terra a ſua ſpecie, hyemali ariditate deſicit, vernali humore virideſcit. Cęlū cotidie caligine noctis obduciť, & diurna claritate renouať. Hinc ergo, hinc fidelis quiſq; colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem reſici, q̄ conſtat nūc adſidue velut ex defectu reparari.

,, ¶ Adtendite autem vobis, ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, et ſuperueniat in vos repentina dies illa. Tanq̄ laqueus eñ ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terrę.

Cupiditatis, Ebrietatis, Crapulęq; exitus.

O ſtultā præſumptionem cordis humani, quæ lamentabilem finem cupiditatis, ebrietatis, & crapulę, nec ipſo iudice conteſtante p̄uideat, ſed edictū regis æterni more ſerui nequam, poſtq̄ didicerit ſpernat. Et certe ſiqui nobis peritus ac ſapiens medicus præciperet, adtendite inquiēs vobis nequi (verbi gratia) de illius vel illius hęrbę ſuco auidius ſumat, qđ ſi fecerit, repentinus ei ſupueniet interitꝰ, quanto quiſq; ſtudio pręmonēris medici mādata ſeruaret, ne videlicet vetitum guſtando, periret! At nunc animarum ſimul & corporū Saluator ac dñs iubet ebrietatis hęrbā & crapulæ vitandam, necnō & curarum ſęculariū velut mortiferos ſucos eſſe cauendos, et quāti tamen noſtrum, his non ſolum ſauciari, ſed etiā conſumi non timēt! Nulla credo alia cauſa, niſi quia fidē quā medici prębent dictis, domini prębere contemnūt. Si eñ credidiſſent, credendo vtiq; timerent, timendo aūt impendens periculum cauerent. Sed illi econtra torpendo q̄ iuſte dictū ſit pbant, Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?

,, ¶ Vigilate itaq; omni tempore, orantes vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

Stare ante filiū hois.

Qui ante filium hominis ſtare, eiq; iuxta Apocalypſin Ioannis die noctuq; in templo eius ſeruire deſiderat, nec ab eius aſpectibus in ignem æternum maledictus abiici, non ſolū ab inlecebris ſæcularibus caſtigari, ſed & orare & vigilare, et hoc non certis quibuſdam diebus, ſed omni tēpore facere debet, iuxta qđ Pſalmus ait. Benedicam dominum in omni tēpore, ſemp laus eiꝰ in ore meo. Sic nāq; merebitur habitare in domo domini, in ſæculum ſæculi laudare illum.

,, ¶ Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur oliueti. Et oīs populus manebat ad eū in templo, audire eum.

Chriſtus q̄ faciēda monuit, fecit.

Quæ verbis p̄cipit dominus, ſuis cōfirmat exēplis. Nā q nos ante repentinū iudicii vniuerſalis aduētū, aū īcertū ſingulorum noſtrū exitū deliciis ſimul & curis huius vitæ neglectis ad vigilādum hortatur & orandum, & ipſe impendente ſuę temporis paſſionis, doctrinę, vigiliis, & precibus inſtat, pariter & exemplo inſinuans, hoc eſſe digne deo vigilare, vel dicto vel facto proximis quibuſq; viam veritatis oſtendere, & eos p q̄bus paſſurus erat, vel verbo ad fidem puocās, vel patri oratione commendās. Et nos quoq; cū inter proſpera ſobrie & iuſte & pie conuerſamur, inter aduerſa vero nunq̄ de diuinę miſericordiæ celſitudine deſperamus, diebus pfecto cūctis in templo docemus, quia fidelibꝰ operis boni formam prębemus.

Olueti ī mōte morari.

Noctibꝰ vero in mōte olueti moramur, quia in tenebris anguſtiarum gaudii ſpiritalis conſolatione reſpiramus, Iuxta eum qui dixit. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo domini, ſperaui ī miſericordia dei mei. Ideſt ſicut is qui miſericordię fructum quibꝰ valuit impendit, mei a domino miſerendum eſſe nō ambigo. Et ad nos quoq; audiendos omnis populus manicat, cū vel diſcuſſis operibꝰ tenebrarum, vel euictis dei gratia nebulis preſſurarū, ſicut in die honeſte ambulātes, nō in comeſationibꝰ & ebrietatibus, nos filii lucis imitantur.

CAPVT.XXII.

,, APpropinquabat autē dies feſtus azymorum, qui dicitur paſcha.

Paſcha.

Paſcha qđ Hebraice dicitur phaſe, non a paſſione vt plerīq; arbitrātur, ſed a tranſitu nominatur, eo q̄ exterminator videns ſanguinem in foribus Iſraelitarum, pertranſierit nec percuſſerit eos, vel ipſe dominꝰ præbens auxilium populo ſuo, deſuper ambularit. Cuius ſacramentum vocabuli, ſublimiꝰ exquirēs euāgeliſta Ioānes, ait. Sciēs Ieſus qa venit eiꝰ hora, vt trāſeat ex hoc mūdo ad patrē. Vbi manifeſte declarat, ideo feſtiuitatē huius diē per legem myſtice trāſitum vocari, q̄

agnus dei qui peccata mundi tolleret, in eo de hoc mūdo vel ipſe eſſet tranſiturus, vel nos ſalubri trāſitu, quaſi de Aegyptia ſeruitute ducetur⁹. Hoc ſane iuxta veteris inſtrumēti litte

Paſcha & azyma. ram inter paſcha & azyma diſtat, ꝙ paſcha, ipſe ſolus dies appellatur, in quo agn⁹ occidebatur ad veſperā, hoc eſt quartadecima luna primi menſis. Quintadecima autē luna, quā do egreſſum eſt de Aegypto, ſuccedebat feſti

Azymorū dies. uitas azymorū. Cuius ſeptē diebus, ideſt vſq; ad viceſimā primā eiuſdē menſis diem ad veſperam, eſt ſtatuta ſolennitas. Verū euangelii ſcriptura indifferenter, & diem azymorum pro paſcha, & pro diebus azymorum paſcha ponere ſolet. Dicit eñ Lucas. Dies feſtus azymorum qui dicitur paſcha. Item Ioannes, cum primo azymorū die, ideſt quintadecima luna res agereturi, ait. Et ipſi nō introierūt in prętorium, vt nō cōtaminarentur, ſed manducarent paſcha. Quia videlicet & paſchæ dies in azymis panibus eſt celebrari pręceptus, & nos quaſi paſcha perpetuum facientes, ſemper ex hoc mūdo tranſire præcipimur. Vna quippe die agno immolato ad veſperā, ſeptē ex ordine dies ſequuntur azymorū. Quia Chriſtus Ieſus ſemel pro nobis in plenitudine temporū paſſus in carne, per omne nobis hui⁹ ſęculi tēpus qd̄ ſeptē dieb⁹ agit̄, in azymis ſynceritatis & veritatis ꝑcipit eſſe viuēdū: totoq; ſemp niſu deſideria ſęculi quaſi Aegypti retinacula fugere, & quaſi a mūdana cōuerſatione ſecretam ſolitudinem, iter nos ammonet ſubire

,, virtutū. ℂEt quærebant principes ſacerdotū
,, & ſcribę, quomodo eū interficerent. Timebāt
,, vero plebem. Hęc ante biduum paſchę, cōgregatis principibus ſacerdotū & ſenioribus populi ac ſcribis in atriū Caiphę, Mattheus acta

Plebē cur timebant teſtatur. Timebāt vero plebem, nō ſeditionem metuentes, ſed cauentes ne auxilio populi de ſuis manibus tolleretur.

Caput lxxxviii. Cōcord. Euang. ,, INtrauit aūt Satanas in Iudā qui vocatur Scarioth, vnū de duodecim. Scribit in euāgelio ſuo Ioannes, quia cū intinxiſſet dominus panem, dedit Iudę Simoni Scariothis, &

Iudā intrauit Satanas. poſt buccellam, tunc introiuit in illū Satanas. Sed nō eſt contrariū Lucę, qui eū & ante buccellam a Satana inuaſum iā eſſe cōmemorat, quia quē nunc intrauit vt deciperet, poſtmodum intrauit vt ſibi iā traditū plenius poſſideret. Nunc intrauit vt quaſi adhuc alienum tentaret, tunc vt quaſi propriū ad quęcunq;

,, vellet agenda noxia traheret. ℂEt abiit, & lo
,, cutus eſt cū principib⁹ ſacerdotum & magi
,, ſtratibus, quēadmodum illū traderet eis, &
,, gauiſi ſunt. Qd̄ dixit Abiit & locut⁹ eſt, oſtē

dit non a principibus inuitatū, nō vlla neceſſitate conſtrictum, ſed ſpōte ꝓpria ſcelaratę mē Iudę malitia.
tis iniſſe conſiliū. ℂEt pacti ſunt pecuniā illi ,,
dare. Et ſpopondit. Et quęrebat opportunita ,,
tem, vt traderet illū ſine turbis. Multi hodie ,,

Iudę ſcelus, ꝙ dominū ac magiſtrū deūq; ſuum pecunia vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamē cauent. Nā cū pro Iudę ſimiles.
muneribus falſum contra quēlibet teſtimoniū dicunt, profecto quia veritatē pro pecunia negant, dominum pecunia vendunt. Ipſe enim dixit. Ego ſum veritas. Cū ſocietatē fraternitatis aliqua diſcordię peſte cōmaculant, dominum produnt, quia deus charitas eſt. Qui etiā ſi nullus pecuniā det, dominū argenteis vendunt, quia principis ſæculi imaginē, ideſt exēpla hoſtis antiqui, neglecta conditoris ad quā creati ſunt imagine ſumunt. Nā ſicut Ioānes

Ioānes pro Chriſto qa ꝑ veritate mortu⁹ eſt. Baptiſta, qui nō pro Chriſti confeſſione, ſed ꝑ defenſione veritatis occubuit, ideo tamē pro Chriſto quia pro veritate martyriū ſuſcepit, ita econtrario qui charitatis & veritatis iura ſpernit, Chriſtū vtiq; qui eſt veritas & charitas ꝑdit. Maxime cū non infirmitate vel ignorantia ſubripiente peccat, ſed in ſimilitudinē Iudę quęrit opportunitatem, vt arbitris abſentibus, veritatē mendacio, virturē crimine mutet. ℂVenit autē dies azymorū, in qua neceſ ,,
ſe erat occidi paſcha. Et miſit Petrū & Ioannē ,,
dicens, Euntes parate nobis paſcha, vt mandu ,,
cemus. Diē azymorū paſchæ, quartādecimā ,,
primi menſis appellat, quando fermento abie Dies paſchę.
cto paſcha ideſt agnus occidi conſuerat ad veſperam, vt ſupra iā dictum eſt. Qd̄ exponens apoſtolus ait. Etenim paſcha noſtrū, immolatus eſt Chriſtus. Hoc etenim paſcha tunc neceſſe erat occidi, hoc eſt paterno conſilio ac diffinitione ſancitum. Qui licet die ſequēte, hoc Crucifixus
eſt quintadecima ſit luna crucifixus, hac ta luna.xv.
men nocte qua agnus immolabatur, & carnis ſanguiniſq; ſui diſcipulis tradidit myſteria celebranda, & a Iudęis tentus ac ligatus, ipſius immolationis hoc eſt paſſionis ſuę ſacrauit ex
ordiū. ℂAt illi dixerūt, Vbi vis paremus? Nō ,,
habemus domiciliū, non habemus tabernacu Dñi pauper
lum. Audiant quibus ædificādarum domorū tas.
cura eſt, & ambitioſarum porticuū cogitat̄ in In pompoſa
ſtructio, quos precioſorū marmorum pompa, ædificia.
& diſtincta auro laquearia delectant, cognoſcāt Chriſtū omniū dominū, qui locū vbi caput inclinaret non habuit. Et idcirco eū diſcipuli interrogāt. Vbi vis parem⁹ tibi māducare paſcha? ℂEt dixit ad eos. Ecce introeunti ,,
bus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo ,,
amphorā aquę portās, Sequimini eum in do ,,

,, mum in quã intrat. Indiciũ quidẽ pręſcię diui
Pręſciẽtia domini. nitatis eſt, ꝙ cũ diſcipulis loquens, quid alibi
futurum ſit, nouit. Pulchre autẽ paraturis pa
ſcha diſcipulis, homo amphorã aquę portans
occurrit, vt oſtendatur huius paſchę myſteri
um, pro ablutione perfecta mundi totius eſſe
celebrandũ. Aqua quippe lauacrũ gratiæ, Am
phora menſuram perfectam ſignificat. Parant
ergo paſcha, vbi aquę infertur amphora, quia
tempus videlicet adeſt, quo veri paſchę culto
tibus typic⁹ de limine cruor auferatur, & ad
tollenda crimina viuifici fontis baptiſma con
,, ſecretur. ¶ Et dicetis patrifamilias domus. Di
,, cit tibi magiſter. Vbi eſt diuerſorium, vbi pa
,, ſcha cum diſcipulis meis manducẽ? Conſulte
Patriff. cur nomen tacitum. vel aquę baiuli vel domini domus ſunt pręter
miſſa vocabula, vt omnibus paſcha celebrare
volentibus, hoc eſt Chriſti ſacramẽtis imbui,
Chriſtũ ſuę mentis hoſpitio ſuſcipere quærẽ
,, tibus, facultas danda ſignetur. ¶ Et ipſe vobis
,, oſtendet cœnaculũ magnũ ſtratum, & ibi pa
,, rate. Euntes autẽ inuenerunt ſicut dixit illis,
,, & parauerũt paſcha. Cœnaculũ magnum, lex
Cœnaculũ. ſpiritalis eſt, quę de anguſtiis litterę egrediẽs,
in ſublimi loco recipit ſaluatorẽ. Nam qui ad
huc occidentem litterã ſeruauerit, qui nõ ali
ud in agno q̃ pecus intellexerit, iſte nimirum
in imis paſcha facit, qa ſpirit⁹ maieſtatẽ cõpre
hendere necdum didicit. At qui aquę baiu
lum hoc eſt gratię pręconem in domũ eccle
ſię fuerit ſecutus, hic per ſpiritũ viuificantem
tectum litterę tranſcendẽdo, in alto mentis di
uerſorio Chriſto mãſionẽ pręparat, quia cũcta
vel paſchæ ſacramenta, vel cętera legis decre
,, ta de eo ſcripta intellegit. ¶ Et cum facta eſſet
,, hora, diſcubuit, & duodecim apoſtoli cum eo.
Hora manducandi paſcha. Horam manducãdi paſchę deſignat, quę vt ſę
pius inculcatũ eſt, quartadecima die menſis
primi perducta ad veſperã, & quintadecima
luna iam terris apparẽte, iuxta edicta legis in
,, ſtabat. ¶ Et ait illis. Deſiderio deſideraui hoc
,, paſcha manducare vobiſcum anteq̃ patiar.
Deſiderat primo typicum paſcha cũ diſcipu
lis mãducare, & ſic paſſionis ſuę mundo my
ſteria declarare, quatenus & antiqui legaliſq;
paſchę probator exiſtat, & hoc ad ſuę diſpenſa
tionis figuram pertinuiſſe docendo, carnaliter
vltra veter exhiberi, immo vmbra tranſeunte,
veri iam paſchę lumen adueniſſe demõſtret.
Mannę figuratio. Qđ pulchre temporibus Ioſue conſummãdi
mannę tẽpus & ordo pręfigurat, vbi ſcriptũ
eſt. Et fecerũt phaſe quartadecima die mẽſis
ad veſperum in cãpeſtrib⁹ Hiericho, & come
derũt de frugibus terrę die altero azymos pa
nes, & polentam eiuſdem anni. Defecitq; man

na poſtq̃ comederunt de frugibus terræ, nec
vſi ſunt vltra cibo illo filii Iſrael. Siquidẽ Io
ſue ſuſceptum defuncto Moyſe populũ, ſolitis
aliquãdiu trans Iordanẽ mannę refecit alimẽ
tis, quibus & ipſe q̃uis agnito olimq; guſtato
terrę repromiſſionis fructu, reficitur. Exin Ior
danem traiicit, culteris petrinis circuncidit, &
tres ſemis menſes vſq; ad diem ſcilicet paſchę
completã conſuetũ manna nõ tollit. Moyſe qp Ioſue
pe mortuo, Ioſue dux ordinatur, quia lege tra figura
ditionibus Phariſæorũ corrupta, Chriſtus in Chriſti.
carnatur. Ioſue trans Iordanẽ manna paſcit &
paſcitur, quia domin⁹ vſq; ad tempus ſui ba
ptiſmatis cerimonias legis & ipſe ſeruat, & a
cunctis ſeruari deſiderat. Traductam plebem
Iordanem Ioſue petra circũcidit, quia bapti
ſmi gratia celebrata, ſaluator etiã cogitationũ
quod lex nequiuerat illecebras fidei ſeuerita
te pcidit. Et tres ſemis annos quaſi ſolito man
na nutriri, ſacramẽta legis q̃uis ad cęleſtia p
miſſa paulatim prouocãs, obſeruare non ceſ
ſat, donec tẽpore pręfixo deſideratũ paſcha cũ
diſcipulis manducans, ita demum mane inlu
ceſcente mũdiſſima ſui corporis & ſanguinis
myſteria in crucis altari conſecrata, quaſi azy
ma terrę repromiſſionis imbuendis fidelibus
offerat. Deniq; qđ ſequitur, ¶ Dico enim vo ,,
bis, quia ex hoc non mãducabo illud donec im ,,
pleatur in regno dei. quantũ Ioſue verbis cõ ,,
ſonat, q ait, Nec vſi ſunt vltra cibo illo filii Iſ
rael, ſed comederunt de frugibus terrę Chana
an? Ergo nõ mãducabo inquit illud, donec im
pleatur in regno dei, ideſt nequaq̃ vltra mo
ſaicum paſcha celebrabo, donec in eccleſia ſpi
ritaliter intellectum cõpleatur. Ipſa eſt enĩ re Eccleſia
gnũ dei. De quo alibi diſcipulis ait. Regnũ dei regnũ dei
intra vos eſt. In quo regno dominus hodieq;
vetus paſcha impletum mãducat, quãdo ea q̃
Moyſes rudi populo carnaliter obſeruanda p̃
cepit, in mẽbris ſuis hoc eſt in ipſa eccleſia ſpi
ritaliter exercet. ¶ Et accepto calice, gratias ,,
egit & dixit. Accipite & diuidite inter vos. Et ,,
hic calix ad vetus illud paſcha cui finẽ deſide Calix.
rabat imponere, pertinet. Quo accepto, grati
as egit, ob hoc nimirũ, quia vetera trãſitura,
& ventura fuerãt omnia noua. ¶ Dico enĩ vo ,,
bis, ꝙ non bibã de generatione vitis donec re ,,
gnum dei veniat. Poteſt quidẽ hic verſiculus ,,
& ſimpliciter accipi, ꝙ ab hac hora cœnę, vſ Bibit do
q; ad tempus reſurrectionis quo in regno dei min⁹ poſt
erat venturus, vinũ bibiturus non eſſet. Poſt reſurre
ea nãq; illũ, cibum potumq; ſumpſiſſe, teſtaẽ ctionem.
Apoſtolus Petrus qui ait. Qui mãducauim⁹
& bibim⁹ cũ illo poſtq̃ reſurrexit a mortuis.
Sed multo cõſequẽtius, vt ſicut ſupra typicũ

Potus & eſus typicus. agni eſum, ſic etiā potum paſchę typicū ne-
get ſe vltra guſtaturum, donec oſtenſa & ma
nifeſtata reſurrectionis ſuę gloria, regni dei fi
des mundo adueniat. Vt per duo maxima le
gis edicta, eſum videlicet potūq́ paſchalē ſpiri
taliter immutata, diſceres omnia legis ſacra-
menta vel iuſſa quę carnaliter ſonare videbā
tur, ad ſpiritalē iam nunc obſeruātiam fuiſſe
,, transferenda. ¶Et accepto pane, gratias egit,
,, & fregit, & dedit eis dicēs. Hoc eſt corpus me
,, um, qđ pro vobis datur. Hoc facite in meā cō
,, memorationē. Finitis paſchę veteris ſolēniis, q̄
Paſchę noui inſtitutio. in commemorationē antiquę de Aegypto libe
rationis agebantur, tranſit ad nouum, qđ in
ſuę redemptionis memoriam, eccleſia frequen
tare deſiderat. Vt videlicet pro carne agni vel
ſanguine, ſuæ carnis ſanguinisq́ ſacramentū
in panis ac vini figura ſubſtituens, ipſum ſe eſ
ſe monſtraret, cui iurauit dominus & nō pœ
nitebit eum, tu es ſacerdos in ęternū, ſecundū
Fractionis myſterium. ordinem Melchiſedech. Frangit autē ipſe pa-
nem quē porrigit, vt oſtendat corporis ſui fra
ctionem non ſine ſua ſponte futurā, ſed ſicut
alibi dicit, poteſtatem ſe habere ponendi ani-
mam ſuam, & iterū ſumēdi eā. Et ſicut de ve
Gratiæ agendę. teribus terminandis egerat, ſic & de nouis in
cipiendis patri gratias agit, nobis pariter exē
plum tribuens, in omni boni operis inchoatio
ne vel ꝑfectione, patrē qui eſt in cælis eſſe glo
rificandum. Qđ autē dicit, Hoc facite in meā
commemorationē, exponit apoſtolus Paulus.
Qui cū verba ipſius poneret dicentis, Hoc fa
cite in meā cōmemorationē, hoc eſt corpus
meū qđ ꝓ vobis confringitur, & iterū, Hic eſt
calix nouum teſtamētū in meo ſanguine, hoc
facite quotieſcūq́ biberis in meā commemo
rationem, ſubiunxit exponendo & ait. Quoti
eſcunq́ enim manducatis panē hunc, & calicē
bibitis, mortē domini adnunciate donec veni
,, at. ¶Similiter & calicē poſtq̄ cœnauit dicens
,, Hic eſt calix nouum teſtamentū in ſanguine
,, meo, qđ pro vobis fundetur. Q; dicit, Simili
ter & calicem, ſubauditur ἀπὸ κοινοῦ dedit
eis, vt ſit plena ſententia. Similiter & calicem
poſtq̄ cœnauit, dedit eis. Quia ergo panis car
nem confirmat, vinū vero ſanguinē operatur
in carne, hic ad corpus Chriſti myſtice, illud
Aquę admixtio. refertur ad ſanguinem. Verū quia & nos in
Chriſto, & in nobis Chriſtū manere oportet,
vinum dominici calicis aqua miſcetur. Adte
ſtante enim Ioanne, aquę populi ſunt. Et neq́
aquam ſolam, neq́ ſolū vinū, ſicut nec granū
frumenti ſolum ſine aquę admixtione & con
fectione in panem, cuiq̄ licet offerre, ne talis
videlicet oblatio, quaſi caput a membris ſecer
nendum eſſe ſignificet, & vel Chriſtū ſine no-
ſtrę redēptionis amore pati potuiſſe, vel nos
ſine Chriſti paſſione ſaluari, ac patri offerri
poſſe confingat. Q; ſiquem mouet, cū cœna- Ieiunis cur nobis ſumēda euchariſtia.
tis ſaluator apoſtolis ſuū corpus ac ſanguinē
tradiderit, quare nos vniuerſalis eccleſię con
ſuetudine ieiuni doceamur eadē ſacramenta
percipere, breuiter audiat ideo tunc cœnatos
communicaſſe apoſtolos, quia neceſſe erat pa
ſcha illud typicū antea cōſummari, & ſic ad
veri paſchę ſacramēta tranſiri. Nunc in hono
rem tanti tāq́ terribilis ſacramenti placuiſſe
magiſtris eccleſię, primo nos dominicę paſſio
nis participatione muniri, primo ſpiritalibus
epulis interius exteriusq́ †ſacrari, ac deinde †ſatiari.
terrenis dapibus corpus & vilibus eſcis refici.
Qđ autem dicit, Hic eſt calix nouū teſtamen
tum in ſanguine meo, ad diſtinctionem vete-
ris teſtamenti reſpicit, qđ hircorū & vitulorū
eſt ſanguine dedicatum. dicente inter aſper-
gendum legiſlatore, Hic eſt ſanguis teſtamen
ti, qđ mādauit ad vos deus. Neceſſe eſt enim
exemplaria quidē cęleſtium his mūdari, ipſa
autem cæleſtia melioribus hoſtiis q̄ iſtis, iu
xta qđ apoſtolus per totā ad Hebręos epiſtolā
inter legem diſtinguens & euāgeliū, pulcher
rima expoſitione & plenaria ratione declarat.
¶Veruntamē ecce manus tradentis me, me ,,
cum eſt in menſa. Et quidē filius hominis ſe ,,
cundum ꝙ definitum eſt vadit, veruntamen ,,
vę illi homini per quem tradetur. Qui de paſ ,,
ſione prędixerat, & de proditore prędicit, dās Iudę datur pœnitendi occaſio.
locum pœnitentiæ, vt cū intellexiſſet ſciri co
gitationes ſuas & occulta conſilia, pœniteret
eum facti ſui. Et tamē nō deſignat ſpecialiter,
ne manifeſte correptus, impudentior fieret.
Mittit crimē in numero, vt agat cōſcius pœ
nitentiā. Prędicit & pœnā, vt quē pudor non
vicerat, corrigāt denunciata ſupplicia. Sed &
hodie quoq́ & in ſempiternū, vę illi homini, q
ad menſam dñi malignus accedit, qui inſidiis
mente conditis, qui pręcordiis aliquo ſcelere
pollutis, myſteriorū Chriſti ſecretis partici-
pare non metuit. Et ille enim in exemplū Iu-
dę filium hominis tradit, nō quidē Iudęis pec
catoribus, ſed tamen peccatoribus, mēbris vi
delicet ſuis, quibus illud inæſtimabile & inui
olabile dñi corpus violare ꝓſumit. Ille domi-
nū vēdit, q eius amore ac timore neglecto, ter
rena & caduca, imo etiā criminoſa plus ama
re & curare conuincitur. Vę inquā illi homi In ſacerdotes iniquos.
ni, de quo Ieſus qui altaribus ſacroſanctis in
ter immolandum, vtpote propoſita conſecra
turus, adeſſe non dubitatur adſtantibus ſibi
miniſtris cæleſtibus queri cogitur, ecce inqui

ens manus tradentis me,mecum eſt in mẽſa.
,, ¶Et ipſi cœperũt quęrere inter ſe, quis eſſet
,, ex eis qui hoc facturus eſſet. Et certe nouerát

Vndecim nihil ſibi conſcii.

vndecim apoſtoli,ꝙ nihil tale contra dominũ
cogitarent, ſed plus credunt magiſtro q̃ ſi-
bi,& timentes fragilitaté ſuã, triſtes quęrunt
de peccato,cuius conſcientiam non habebãt.
Quęrit & Iudas impudens, ſicut Matthæus
Marcusꝗ cõmemorant,vt audacia bonã con
ſcientiam mentiretur.

Caput lxxxix.

Virtutes nõ vitia ſectanda maiorum.

,, FActa eſt autem & contentio inter eos,
,, quis eorũ videretur eſſe maior. Sicut bo
nis eſſe moris ſolet,ĩ ſcripturis ſemꝑ exẽ
pla patrum pręcedentiũ quibus ad meliora ꝓ
ficiant,quibus agnitis de ſuis actibus humili
entur,inquirere, ſic econtrario reprobi ſiquid
forte in electis reprehenſibile reperiunt, quaſi
ſuas ex eo nequitias obtecturi, aut pro iuſto
defenſuri,libentiſſime ſolent amplecti. Ideoꝗ
multo ardentius legunt, ꝙ facta eſt contẽtio
inter diſcipulos Chriſti quis eorũ videretur
eſſe maior, q̃ ꝙ multitudinis credentiũ erat
cor & anima vna. Multo recolunt tenacius
ꝙ facta eſt diſſenſio inter Barnabã & Paulũ,
ita vt diſcederent abinuicẽ,q̃ qđ idem Paulus
ait,Cũ enim ſit inter vos zelus & cõtentio,nõ
ne carnales eſtis?nõne homines eſtis? quaſi no
bis infirmitas ſanctorũ imitanda proponatur
& non illud potius,quia cõualuerũt de infir
mitate,fortes facti ſunt in bello, hoc maxime
in loco,vbi & ipſa contentionis eorũ cauſa eſt
nobis incognita. Neꝗ enim incredibile eſt, qa
iuxta hoc qđ alibi pręcipitur, Cõtẽdite intra
re per anguſtam portã,honore ſe inuicẽ præ
ueniendo certarint. Verum qualibet ex cauſa
contenderint,nos potius non carnales adhuc
diſcipuli quid geſſerint,ſed ſpiritalis magiſter
,, quid iuſſerit videamus. ¶Dixit autẽ eis, Re-
,, ges gentiũ dominanẽ eorũ,& qui poteſtatem
,, habẽt ſuꝑ eos benefici vocanẽ. Vos autẽ nõ ſic
,, Sed qui maior eſt in vobis,fiat ſicut iunior,&
,, qui pręceſſor eſt,ſicut miniſtrator. Certanti-
bus de prioratu diſcipulis,pius magiſter eos
non initę contẽtionis arguit,ſed formã quã ſe
quantur humilitatis modeſta ratione deſcri-
bit.

Modeſtia ſeruãda antiſtitibus.

In qua tamẽ forma obtinenda,maiores &
pręceſſores ideſt doctores eccleſię nõ minima
diſcretione opus habent,ne videlicet regũ gẽ
tium inſtar dominari ſubiectis,ſeꝗ ab eis gau
deant ſuperuacuis laudibus attolli, ſed ad ex
emplum regis æterni,quaſi iuniores eis qui-
bus regendis pręſunt, efficiantur ac miniſtri.
Quia nimirũ neceſſe eſt vt ſic bene agentibus
per humilitatem ſint ſocii,quatenus cõtra de
linquentiũ vitia ꝑ zelum iuſtitię ſint erecti,vt
& bonis in nullo ſe præferant, & cũ prauorũ
culpa exigit poteſtatem protinus ſui priorat⁹
agnoſcãt. Ne enim pręſidentis animus ad ela
tionem poteſtatis ſuę delectatione rapiaẽ, re-
cte per quendã ſapientẽ dicitur. Ducẽ te cõſti
tuerunt,noli extolli,ſed eſto in illis quaſi vn⁹
ex illis. Hinc etiam Petrus ait, Nõ dominãtes
in clero, ſed forma facti gregi. Et tamẽ nonnũ
q̃ grauius delinquitur,ſi inter peruerſos plus
ęqualitas q̃ diſciplina cuſtodiatur. Quia enĩ
falſa pietate ſuperatus ferire Heli delinquẽtes
filios noluit,apud diſtrictum iudicem ſemet
ipſum cum filiis crudeli damnatione ꝑcuſſit.
Vnde neceſſe eſt vt rectorẽ ſubditis & matrẽ
pietas,& patrem exhibeat diſciplina. Atꝗ in
ter hęc ſollicita circũſpectione prouidendum
ne aut diſtrictio rigida,aut pietas ſit remiſſa.

Diſciplina nõ negligẽda.

Diſciplinę mod⁹.

¶Nam quis maior eſt,qui recũbit an qui mi ,,
niſtrat? Nonne qui recũbit? Ego aũt in medio ,,
veſtrũ ſum ſicut q miniſtrat. Ad verba exhor ,,
tationis,ſuimet adiungit exempla,quę Ioan-
nes euangeliſta plenius cõmemorans inter cę
tera ſcribit, Si ego laui veſtros pedes domin⁹
& magiſter,& vos debetis alter alteri⁹ lauare
pedes. Quis etiã verbo miniſtrandi,poſſint o
mnia quę deus in carne geſſit intellegi. Nã &
ipſum ſui ſanguinis ſacramentũ imminiſtran
dum nobis ſe effundere ſignificat cum dicit,
Sicut filius hominis non venit miniſtrari ſed
miniſtrare,& dare animã ſuam redemptionẽ
pro multis. & hoc quoꝗ maioribus eccleſię ꝓ
cipuum miniſtrãdi genus imitandũ oſtendẽs,
vt non ſolum miſericordiis eleemoſynæ do-
ctrinę ſalutaris,ſpiritalis exẽpli miniſteria fra
tribus impendamus,verũ etiam ſicut ille pro
nobis animã ſuã poſuit, ita & nos proinuicẽ
animas ponere diſcamus.

Exemplo ſui ad modeſtiã hortaẽ dñs.

Aĩa maiorũ danda pro minoribus.

¶Vos aũt eſtis qui ,,
permanſiſtis mecũ in tentationibus meis, & ,,
ego diſpono vobis,ſicut diſpoſuit mihi pater ,,
meus regnum. Non inchoatio patientię, ſed ,,
perſeuerantia cęleſtis regni gloria donatur.
Quia nimirum perſeuerantia quæ alio nomi
ne conſtantia vocatur,robur quoddam & for
titudo mẽtis,cũctarumꝗ(vt ita dixerim)eſt
columna virtutũ. Quę cũ bene recta & firma
conſiſtit,nihil eſt certius,nihil tuti⁹ bonis mo
rib⁹. Q; ſi aliquo deiiciatur impulſa turbine,
nõ ſola labitur,omnia enim prorſus animi bo
na ſimul corruũt. Sicut ergo pater diſpoſuit
filio regnum,quẽ factũ obœdientem vſꝗ ad
mortem mortẽ autẽ crucis exaltauit,& dona
uit illi nomen qđ eſt ſuper omne nomẽ, ſic &
filius idẽ permanẽtes ſecum in tẽtationibus,
æternũ ducet ad regnũ. Si enim complantati
facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul &

Perſeuerãtiæ bona.

Iudas ex pers regni.

reſurrectionis erimus.A cuius ſublimitate ꝑ
miſſi, Iudas infelix excipitur. Nam & anteꝗ̃
hęc dominus diceret,exiſſe credẽdus eſt.Qui
non modo permanere cum illo in tẽtationi-
bus ſpreuit,verum ipſos tentationũ eius iu-
uit auctores.Excipiũtur & illi,qui auditis in
comprehenſibilis ſacramenti verbis abierunt
retro,& iam nõ cum illo ambulabãt.Non enĩ
recedentes a domino,niſi quotquot poeniten
„ do redierunt,potuere ſaluari . ¶Vt edatis &
„ bibatis ſuper menſam meã in regno.Mẽſa hęc

Mẽſa in cęlo q̃ ſit.

propoſita omnib⁹ ſanctis ad fruendũ,cęleſtis
eſt gloria vitę.Cibus potuſq;,ille de quo alias
dicitur, Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam
quoniã ipſi ſaturabuntur.Fruendo ſcilicet o-
lim deſiderato & amato gaudio veri & incõ
„ cuſſi boni.¶Et ſedeatis ſuper thronos,iudican
„ tes duodecim trib⁹ Iſrael.Hęc eſt illa quã Pſal

Immutatio dexterę excelſi.

mus canit,immutatio dexterę excelſi , vt qui
nunc humiles gaudent miniſtrare conſeruis,
tunc ſuper domini mẽſam ſublimes vitę per-
petuę dapibus alantur : qui hic in tentationi
bus iniuſte iudicati cum domino permanent,
illic cũ eo ſuper tentatores ſuos iuſti iudices
veniant, & quanto huic mũdo magna humi
litate deſpecti ſunt,tanto tunc acceptis ſedi-
„ b⁹ maiore culmine poteſtatis excreſcãt.¶Ait
„ autem dominus.Simõ Simõ,ecce Satanas ex
„ petiuit vos,vt cribraret ſicut triticũ.Ego au-
„ tem rogaui pro te,vt non deficiat fides tua.

Gratia & auxilio dei egẽt omnes.

Ne gloriarentur vndecim apoſtoli , ſuisve vi
tibus tribuerent, ꝙ ſoli pene inter tot milia
Iudęorũ dicerentur in tentationibus perman
ſiſſe cum domino,oſtendit & eos ſi non iuuan
tis ſe domini eſſent opitulatione protecti , eadẽ
procella cum cęteris potuiſſe conteri. Verum
cum Satanas expetit eos tentare,& velut qui
triticũ purgat ventilãdo concutere,docet nul
lius fidem a diabolo niſi deo permittente tẽta
ri. Satanę quippe ad cribrandũ bonos expete
re eſt,ad afflictionem eorum,malitię æſtibus
anhelare.Quo enim eorum tentationem inui
dens appetit,eo illorũ quaſi probationẽ depre
cans petit.Cũ vero pro Petro rogãs ſaluator
non vt non tentetur ſed vt non deficiat fides
eius obſecrat,hoc eſt vt poſt lapſum negatio
nis ad ſtatum priſtinum poenitendo reſur-
gat,inſinuat vtile ſanctis eſſe,tẽtationũ flam
mis examinari, vt vel tentati quia fortes fue
rint appareant, vel cognita per tentationes
ſua infirmitate fortiores fieri diſcant, & ſic cũ
probati fuerint,accipiant & ipſi coronã vitę,
„ quã repromiſit deus diligentibus ſe. ¶Et tu
„ aliquando conuerſus,confirma fratres tuos.
Sicut ipſe tuam(inquit)fidẽ ne Satana tẽtã-
te deficiat orando protexi,ita & tu infirmio-
res quoſq; fratres exemplo tuę poenitentię ne
de venia forte deſperent,erigere & conforta-
re memento.Qđ idem & poſt reſurrectionẽ
exhortatur,cum ei tertio ſeſe amare profitẽti
(decebat enĩ vt timorẽ ternę negationis, ter
nę confeſſionis amor elueret)tertio nihilomi-
nus paſcendas ſuas oues cõmendat. ¶Qui di „
xit ei.Domine tecũ paratus ſum & in carce „
rem,& in mortem ire.At ille dixit. Dico tibi „
Petre,non cantabit hodie gallus,donec ter ab „
neges noſſe me.Quia dixerat ſe dñs ꝓ Petri „
fide rogaſſe,conſcius ille pręſentis affectus fi-
deiq; feruẽtis, ſed futuri caſus neſcius,nõ cre
dit ſe vllatenus ab eo poſſe deficere.Verũ qui
ſolus nouit quid ſit in homine, nequi fideliũ
ſuo vel de ſtatu incaute confidat,vel de caſu
incautius diffidat,& quaſi deus modũ, tem
pus,ac numerum negationis eius prędicit,&
quaſi miſericors auxiliũ ſuæ defenſionis pro
mittit.¶Et dixit eis.Quãdo miſi vos ſine ſac „
culo,& pera,& calciamentis, nũquid aliquid „
defuit vobis? At illi dixerunt.Nihil.Dixit er „
go eis.Sed nunc qui habet ſacculũ,tollat ſimi „
liter & peram,& qui nõ habet,vendat tonicã „
ſuam,& emat gladium . Quã iuſte diſcretionẽ „
matrem cunctarũ nutricẽq; virtutũ patrum
ſententia definiat,& ex hoc domini ſermone
probatur,qui non eadẽ viuendi regula perſe
cutionis,qua pacis tempore diſcipulos infor
mat.Sunt nanq; virtutes quę ſemper obnixe
q; tenendę,ſunt quę pro tẽpore locoq; proui-
da ſunt diſcretione mutandę . Quis etenim
neſciat viſcera miſericordiæ,benignitatẽ,hu-
militatem,patiẽtiã, modeſtiã,caſtitatem,fidẽ,
ſpem,charitatẽ,& his ſimilia ſine vlla tẽporũ
intercapedine fidelibus eſſe ſeruanda? At ve-
ro famẽ,ſitim,vigilias,nuditatẽ,lectionẽ, pſal-
modiam,orationẽ,laborẽ operandi, doctrinã,
ſilentium, & cætera huiuſmodi ſiqui ſemper
exſequenda putauerit,non modo ſe horũ fru
ctu priuabit,ſed & notam indiſcretę obſtina-
tionis,immo ſtultitię peruicacis incurret.Ma
giſter itaq; dominuſq; virtutũ vt modũ diſ-
cretionis inſinuet,miſſis ad prędicandum di-
ſcipulis ne quid tollerent in via pręcipit,vide
licet ordinans,vt qui euangeliũ adnunciant,
de euangelio viuãt.Mortis vero inſtante per-
iculo,& tota ſimul gẽte paſtorẽ pariter gre-
gemq; perſequente,congruã tempori regulã
decernit,pecuniã ſcilicet victui neceſſariam,
donec ſopita perſecutorũ inſania tẽpus euan
gelizandi redeat,tollere permittendo.Vbi no
bis quoq; dat exemplum iuſta nõnunꝗ̃ cauſa
inſtante, quędam de noſtri propoſiti rigore

Confirma fratres.

Petri fiducia

Diſcretio viuendi ſeruanda.

Tempori inſeruiẽdum in licitis.

Viatici aſ ſumẽdi rõ. poſſe ſine culpa intermitti. Verbi gratia, cum per inhoſpitales porro regiones iter agimus, plura viatici cauſa q̃ domi habebamus licere portare. Gladium quoq; vel habitũ ſumere, vel non habitum iubet emere, vt ſciant legentes non facultatem reſiſtendi deeſſe diſcipulis, ſed magiſtro amorẽ potius ineſſe patiendi. Vbi

Euaginandi ratio. & ſi nulla eſſet alia cauſa euaginandi gladii, ſuffecerat illa, vt amputata ſeruo auricula tactu domini ſanaretur, & benefica virtus ſaluatoris, etiam percuſſores ſuos ne irã percuſſi ſuſtinere, ſed fidem reſurgentis ſuſcipere mallent, ammoneret. ¶Dico enim vobis, quoniã adhuc hoc qđ ſcriptum eſt, oportet impleri in me. Et cum iniuſtis deputatus eſt. Etenim ea q̃ ſunt de me, finẽ habent. Ecce quare diſcipuli ſacculum, peram, & gladium tollere monentur, videlicet quia dominus cum iniuſtis erat deputandus, qđ paſſionem eius deſcribens inter cętera

Iniuſti cũ q̃bus deputãdus erat dominus. ponit Eſaias, vel latrones vtiq;, in quorum medio crucifigendus, vel inferos ad quos p̃ mortẽ erat deſcenſurus, inſinuans. Et tũc enim deputatus eſt cũ iniuſtis, cũ deſcendit ad inferos, &

Deſcenſus ad inferos. quos ſuos ibi repperit, reuocauit ad ſuperos. Iuxta qđ eidem alius propheta decantat. Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. ¶At illi dixerunt. Domine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis. Satis eſt. Duo gladii ſufficiũt ad teſti

Gladii duo moniũ ſpõte paſſi ſaluatoris. Vnus qui & apoſtolis audaciam pro domino certandi, & euulſa ictu ei⁹ auricula domino etiã morituro pietatem virtutẽq; doceret ineſſe medicãdi. Alter qui nequã̃ vagina exemptus, oſtenderet eos nec totum qđ potuere pro eius defenſione facere permiſſos. ¶Et egreſſus, ibat ſecundũ conſuetudinem in montẽ oliuarũ. Secuti ſunt autem illũ & diſcipuli. Tradẽdus a diſcipulo do

Locũ notũ traditori petit. minus, cõſueti receſſus locum quo facillime reperiri poſſit, adit. Vbi ſunt ergo qui eũ mortẽ timuiſſe, inuitumq; cõtendũt eſſe crucifixum! Et pulchre ſui corporis & ſanguinis myſteriis imbutos in montẽ oliuarũ diſcipulos educit, vt omnes in morte ſua baptizatos altiſſimo ſancti ſpiritus chriſmate confirmãdos eſſe deſignet, q̃ dicere poſſint cum pſalmiſta. Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, dediſti lętitiam in corde meo. Et de quibus apte ſubiungitur. A tempore frumenti vini & olei ſui, multiplicati ſunt. ¶Et cũ perueniſſet ad locũ, dixit illis

Tẽtari nos neceſſe eſt, ſed orare oportet ne vincamur. Orate ne intretis in tentationẽ. Impoſſibile eſt humanam animã non tentari. Vnde & in oratione dominica dicimus, Ne nos inducas in tẽtationem, non tentationẽ penitus refutantes, ſed vires ſuſtinendi in tentationibus deprecãtes. Ergo & impręſentiarũ nõ ait, orate ne tẽtemini, ſed ne intretis in tentationẽ, hoc eſt, ne tentatio vos ſuperet vltima, & intra ſuos caſſes teneat. Verbi gratia, martyr qui p̃ confeſſione domini ſanguinẽ fundit, tẽtatus quidem eſt, ſed tentationis retibus nõ ligatus, q̃ autem negat, in plagas tentationis incurrit. ¶Et ipſe auulſus eſt ab eis, quantũ iactus eſt lapidis. Et poſitis genibus, orabat dicẽs. Dato apoſtolis p̃cepto orãdi, & ipſe auulſus ab eis ſolus orat pro omnibus, qui ſolus erat paſſurus pro omnibus, ſignificans tantũ orationẽ ſuam, quantũ & paſſionẽ a noſtra diſtare. Et poſitis genibus orat, vt humilitatẽ mentis habitu carnis oſtendat. Auulſus eſt autẽ ab eis quantum iactus eſt lapidis, tanq̃ hoc eos typice ammonuerit, vt in eum dirigerent lapidẽ, ideſt vſq; ad ipſum perducerent intẽtionem legis, quę ſcripta erat in lapide. Vſq; ad illum enim poteſt peruenire ille lapis, quoniã finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti. Auulſionis Chriſti ab apoſtolis ſignificatio

¶Pater ſi vis transfer calicem iſtũ a me. Verũ tamen nõ mea voluntas, ſed tua fiat. Transferri a ſe calicem poſtulat, non quidem timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi, ne ab illo bibat calicem p̃pinatũ. Vnde & ſignã ter non dixit transfer a me calicem, ſed calicẽ iſtum, hoc eſt populi Iudęorũ, qui excuſationem ignorantię habere non poteſt ſi me occiderit, habens legem & prophetas, qui me cotidie vaticinantur. Et tamẽ reuertens in ſemet ipſum, qđ ex hominis perſona trepidanter renuerat, ex dei filii poteſtate confirmat. Transfer a me calicem iſtũ.

¶Veruntamẽ nõ mea volũtas, ſed tua fiat. Nõ (inquit) hoc fiat qđ humano affectu loquor, ſed propter qđ ad terras tua voluntate deſcendi. Voluntas tua fiat.

Si ergo (inq̃t) fieri poteſt vt ſine interitu Iudęorum credat gentium multitudo, paſſionem recuſo. Sin autem illi excęcandi ſunt vt omnes gentes videant, non mea pater voluntas ſed tua fiat. Aliter. Adpropinquans paſſioni ſaluator, infirmantiũ in ſe vocem ſumpſit dicens, Pater ſi vis transfer calicem iſtũ a me, eorumq; timorem vt abſtraheret ſuſcepit. Et rurſus per obœdientiã fortitudinem mentis oſtendens ait. Veruntamen nõ mea voluntas ſed tua fiat. Vt cum hoc imminet qđ fieri nolumus, ſic per infirmitatẽ petamus vt nõ fiat quatenus per fortitudinem parati ſimus vt voluntas conditoris noſtri etiã contra noſtrã voluntatem fiat. ¶Apparuit autẽ illi angelus de cælo, confortãs eum. Alibi legimus, q̃a angeli acceſſerũt & miniſtrabant ei. In documento ergo vtriuſq; naturę, & ei angeli miniſtraſſe, & eum angelus confortaſſe deſcribi- Angelus miniſtrat Chriſto. Angelus cõfortat Chriſtũ.

tur, quoniam qui deus ante ſęcula extitit, ho
mo factus eſt in fine ſęculorũ. Qui & priuſq̃
per reſurrectionis exaltaret gloriã, diuinitate
ſup angelos fuit, ſed tñ ab angelis vt ſcriptũ
eſt humanitate minorat⁹, ex qua & morti ſub
iacuit. At poſtq̃ mortẽ reſurgẽdo calcauit, hu
manitatẽ ſuã etiã maieſtatib⁹ archãgelorũ ſu
Cõforta- perpoſuit. Certe ſi qd ſibi hæreſis ex hoc blan
tionis nõ ditur, vt infirmum adfirmet cui opus fuerit
eguit. angeli confortantis auxilio, meminerit creato
rem angelorũ creaturę ſuę non eguiſſe præ-
ſidio. Quippe qui ſi vellet, duodecim milia
legionum de cęlis angelorũ deduceret. Tũ de
inde neceſſario eo modo eum confortatũ, quo
& triſtem eſſe. Nã ſi nobis triſtis eſt, ideſt pro
pter nos triſtis eſt, neceſſe eſt vt & ꝓpter nos
» ſit cõfortatus & nobis. ¶Et factus in agonia,
» prolixius orabat. Quid pro ſe ille cum agonia
Agonia peteret, qui in terris poſitus cęleſtia cũ pote-
Chriſti. ſtate tribuebat! Sed adpropinquante morte,
noſtræ mentis in ſe certamen expreſſit, qui
vim quandã terroris ac formidinis patimur,
cũ ꝑ ſolutionem carnis æterno iudicio propin
quamus. Neq; enim tũc cuiuſlibet anima im
merito terretur, quando poſt puſillum hoc
» inuenit, qđ in ęternũ mutare non poſſit. ¶Et
» factus eſt ſudor eius ſicut guttę ſanguinis de
» currentis in terram. Nemo ſudorem hunc in
Sudor firmitati deputet, quia & cõtra naturã eſt ſu
Chriſti. dare ſanguinẽ. Neq; ad hęreſim infirmitatis
pertinere vllo modo poterit, qđ aduerſus hę
reſim phantaſma mentientẽ proficit per ſudo
rem ſanguinis ad corporis veritatẽ. Sed poti⁹
intellegat per inrigatam ſacratãq; eius ſan-
guine terram, nõ ſibi qui nouerat, ſed nobis
aperte declaratum, ꝙ effectũ iam ſuę precis
obtineret, vt fidem videlicet diſcipulorũ quã
terrena adhuc fragilitas arguebat, ſuo ſangui
ne purgaret, & quicquid illa ſcandali de eius
morte pertuliſſet, hoc ipſe totum moriendo
deleret, immo vniuerſum late terrarum orbẽ
peccatis mortuum ſua morte innoxia cęleſtẽ
» reſuſcitaret ad vitam. ¶Et cũ ſurrexiſſet ab
» oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, inue-
» nit illos dormiẽtes prę triſtitia. Et ait illis, qd
» dormitis! Surgite & orate, ne intretis in tenta
» tionem. Ideſt, ne in vos calix meæ paſſionis in
Ne intre cumbat. Vbi liquido demonſtrat, quia & pro
tis in ten illis orauerit, quos & ipſos ſedulo monet ora
tationem tionũ ſuarũ vigilando & orando exiſtere par
» ticipes. ¶Adhuc eo loquẽte, ecce turba, & qui
» vocabatur Iudas vnus de duodecim, antece
Oſculãdi debat eos, & adpropinquauit Ieſu, vt oſcula-
q̃ fuerit retur eum. Quare oſculetur alii euangeliſtæ
Iudę cã. manifeſtant, hoc eſt, vt hoc indicio dinoſce-
re poſſint, ipſum eſſe quẽ traderet. Suſcipit au
tem dominus oſculum traditoris, non quo ſi
mulare nos doceat, ſed ne proditionẽ fugere
videator, ſimul & illud Dauiticum cõplens,
Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.
¶Ieſus autem dixit ei. Iuda, oſculo filium ho »
minis tradis! Filium inquit hominis tradis, »
quia caro non diuinitas comprehenditur. Il Iudę ingra
lud tamen plus confutat ingratum, ꝙ eum titudo.
tradiderit qui cum eſſet Dei filius, propter
nos tamen filius hominis eſſe voluit. Et quaſi
dicat, propter te ſuſcepi ingrate, qđ tradis. In
terrogatiue ſane pronunciandũ puto, quaſi
amantis affecto corripiat proditorem. Iuda
oſculo filium hominis tradis! hoc eſt amoris
pignore vulnus infligis, & charitatis officio
ſanguinem fundis, & pacis inſtrumento mor
tem inrogas, ſeruus dominũ, diſcipulus pro
dis magiſtrũ, electus auctorẽ! ¶Videntes au »
tem hi qui circa ipſum erant, qđ futurũ erat, »
dixerũt ei. Domine ſi percutimus in gladio! »
Et percuſſit vnus ex illis ſeruũ principis ſa »
cerdotum, & amputauit auriculã eius dexte »
ram. Petrus hoc fecit, vt Ioãnes euãgeliſta do »
cet, eodem nimirũ mentis ardore, quo cętera Petri zelus.
fecerat. Sciebat eñ quomodo Phinees punien
do ſacrilegos mercedem iuſtitię & ſacerdo-
tii perennis acceperit. Qđ vero ſequit, ¶Re- »
ſpondens autẽ Ieſus ait. Sinite vſq; huc. non »
ita ſentiendum eſt quaſi placuerit ei vſq; huc Vſq; huc.
factũ, ſed amplius fieri noluerit, cũ in verbis
quę Matthę⁹ ponit dixiſſe dominũ, Cõuerte
gladium tuũ in locum ſuum, omnes enim q
acceperint gladiũ gladio peribunt, intellega-
tur potius totum factũ quo vſus eſt gladio
Petrus, domino diſplicuiſſe. Illud enim veri⁹
eſt, ꝙ cũ eũ interrogaſſent dicentes, Domine
ſi percutimus in gladio! tũc reſpondit, Sinite
vſq; huc. ideſt, non vos moueat qđ futurum
eſt, permittendi ſunt hucuſq; progredi, hoc
eſt vt me adprehendant, & impleantur quæ
de me ſcripta ſunt. Sed inter moras verborũ
interrogantium dominum & illius reſpondẽ
tis, Petrus defenſionis auiditate maiore pro
domino cõmotione percuſſit. Sed non potue
runt etiã ſimul dici q̃ ſimul fieri potuerunt.
Nõ enim diceret, Reſpondens autẽ Ieſus, niſi
illorum interrogationi reſponderet. Nam de
facto Petri quid iudicauerit, Matthęus ſolus
dicit. Vbi etiam non dixit Matthęus, reſpon-
dit Ieſus Petro, conuerte gladiũ tuũ, ſed dixit
Tunc ait illi Ieſus, conuerte gladium tuum,
qđ poſt factum apparet dixiſſe dominum.
¶Et cum tetigiſſet auriculam eius, ſanauit »
eũ. Nunq̃ pietatis ſuę domin⁹ obliuiſcitur, q »

Pietatis ſuę etiam hoſtes ſuos non patitur vulnerari. Illi
nō obliuiſcitur dñs. iuſto mortem inferunt, ille perſecutorū vulne
ra ſanat. Myſtice docens & ipſos ſi conuertā
tur poſſe ſanari, qui in ſuę ſunt mortis cōſen
Allegoria. ſione vulnerati. Iuxta allegoriam ſeruus iſte
populus eſt Iudęorū, principibus ſacerdotum
indebito mancipatus obſequio, adeo vt illo
rum ſuaſu Barabbā dimitti, Ieſum vero quē
pauloante Oſanna cōcinentes filium Dauid
regemqꝫ clamabant, peterent crucifigi. Qui
in domini paſſione dexteram auriculā, ideſt
ſpiritalem legis intellegentiā perdidit, ſiniſtra
tantum hoc eſt vilitate litterę cōtentus. Quę
videlicet auris Petri gladio deciditur, non ꝙ
ille ſenſum intellegendi audiētibus tollat, ſed
diuino ablatum iudicio neglegētibus pādat.
Verum eadem dextera auris in iis qui ex eo
dem populo credere maluerūt, diuinę digna
tione pietatis priſtino eſt reſtitura officio.
Aliter. Auris pro domino amputata & a do
mino ſanata, ſignificat auditū ablata vetuſta
te renouatū, vt ſit in nouitate ſpiritus, & nō
in vetuſtate litterę. Qđ cui pręſtitū fuerit a
Chriſto, praeſtabitur & regnare cū Chriſto.
Malchus. Vnde bene & Malchus, quo nomine ſeruus
ille vocabatur, rex ſiue regnaturus interpre
tatur. Qꝫ autem ſeruus inuentus eſt, & hoc
pertinet ad illam vetuſtatē quę in ſeruitutē
generat, qđ eſt Agar. Sed cū acceſſiſſet ſani
,, tas, figurata eſt & libertas. ¶ Dixit autē Ieſus
,, ad eos qui venerant ad ſe principes ſacerdotū
,, & magiſtratus templi & ſeniores. Quaeritur
Principes quō & cur alloquatur dominus. quomodo Ieſus principes ſacerdotū, magiſtra
tus templi, & ſeniores qui ad ſe venerint adlo
qui dicatur, qui apud alios euangeliſtas non
ipſi veniſſe, verum in atrio Caiphę expectan
Principum diſſimulatio tes, miniſtros miſiſſe perhibētur. Sed quia pō
tifices, Phariſęi, & ſeniores ita de domini nece
agebant, vt velut ipſi a ſanguine eius viderē
tur innoxii, Non tradatur per nos, ſed per
diſcipulum ſuum, non comprehendatur a
nobis ſed a tribuno turbiſqꝫ, non a nobis pro
illo Barabbas, ſed eligatur a populis, ad extre
mum non a nobis ſed a praeſide damnetur,
neqꝫ noſtra ſed Romanę militiae manu cruci
adfigatur, volens euāgeliſta eos maxime quo
rum cuncta conſilio gerebātur, ſanguinis eiꝰ
oſtendere reos, dicit principes ſacerdotum &
magiſtratus tēpli & ſeniores ad cōprehēden
dum veniſſe ſaluatorem, vt hinc conijci dare
tur quia ſicut illi non per ſeipſos ſed per eos
quos miſerunt ad ꝓhēdendū Chriſtū, quid
aliud q̄ ipſi in ſuae iuſſionis poteſtate vene
runt: ſic omnes qui crucifigendū eum impiis
vocibus clamauerunt, non quidē per ſeipſos
eum, ſed tamē per illum qui eorū clamore ad
hoc nefas impulſus eſt occiderūt. ¶ Quaſi ad ,,
latronem exiſtis cū gladiis & fuſtibus? Cū co ,,
tidie vobiſcum fuerim in tēplo, non extendi ,,
ſtis manus in me. Sed haec eſt hora veſtra, & ,,
poteſtas tenebrarū. Stultū eſt (inquit) eū cū ,,
gladiis & fuſtibꝰ quaerere qui vltro ſe veſtris Iuſta Iu
tradat manibus, & in nocte quaſi latitantem dęorū re
& veſtros oculos declinantē per proditorē in prehēſio.
ueſtigare, qui cotidie in tēplo doceat. Sed ideo
aduerſum me in tenebris cōgregamini, quia
poteſtas veſtra qua cōtra lucē mundi arma
mini, in tenebris eſt. ¶ Comprehendentes ,,
autem eum duxerunt ad domū principis ſa ,,
cerdotum. Principem ſacerdotū Caiphā ſigni ,,
ficat, qui erat pontifex anni illius, ſicut Ioānes Caiphas
euangeliſta teſtať. ¶ Petrus vero ſequebatur princeps
alonge. Merito alonge ſequebatur, qui iā ꝓ ſacerdotū
ximus erat negaturo. Neqꝫ enim negare poſ Petrus
ſet, ſi Chriſto proximus adhaeſiſſet. Verū in alōge ſeq.
hoc maxima nobis eſt admiratione veneran
dus, ꝙ dominū non reliquit etiā cum time
ret. Qꝫ eñ timet, naturę eſt, ꝙ ſequitur de
uotionis, ꝙ negat obreptionis, ꝙ poenitet
fidei. Aliter. Qꝫ ad paſſionem euntē dominū
alonge ſequitur Petrus, ſignificabat eccleſiā
ſecuturam quidē hoc eſt imitaturā paſſiones
domini, ſed longe differēter. Eccleſia eñ pro
ſe patitur, at ille ꝑ eccleſia. ¶ Accēſo aūt igni ,,
in medio atrio & circūſedētibus illis erat Pe ,,
trus in medio eorum. Eſt dilectionis ignis, eſt ,,
& cupiditatis. De hoc dicitur. Ignē veni mit Ignis du
tere in terrā, & quid volo niſi vt ardeat? De plex.
illo. Ecce vos omnes accendentes ignē accin
cti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri,
& flammis quas ſuccendiſtis. Iſte ſupet credē
tes in coenaculo Siō de cęlo deſcendēs variis
linguis deū laudare docuit. Ille terrena mate
rie Caiphę fotus in atrio, flāmis negandi do
minum turbas accendit. Hoc Moſes aureum
idoli caput, illo Sedechias Hieremię ꝓphetā
tis ſcripta cōſumpſit. Quicquid vitioſum no
xiumqꝫ in ſe extinguit incēdiū, poteſt domi
no cātare. Quia factꝰ ſum ſicut vter in prui
na, iuſtificationes tuas non ſum oblitus. At q
flammam virtutū perdidit, audit a domino,
Quoniā abūdauit iniquitas refrigeſcit chari
tas multorū. Quo frigore torpēs ad horā apo
ſtolꝰ Petrus pſecutorū prunis calefieri cupie
bat, qa tēporalis commodi ſolatiū perfidorū
ſocietate quęrebat. Sed non mora, reſpectus a
domino, cum ignem eorum corpore, tum in
fidelitatem corde reliquit. ¶ Quē cum vidiſ ,,
ſet ancilla quaedam ſedentem ad lumen, & ,,
eum fuiſſet intuita, dixit. Et hic cū illo erat. ,,

Ancilla cur Petrũ prima ꝓdat.

Quid ſibi vult ꝙ prima eum prodit ancilla, cum viri vtiq; magis eũ potuerint recognoſcere, niſi vt & iſte ſexus peccaſſe in necẽ dñi videretur, et iſte ſexus redimeretur p dñi paſſionẽ? Et ideo mulier reſurrectionis accipit prima myſteriũ, & mãdata cuſtodit, vt veterem ,, ꝑuaricationis aboleret errorẽ. ¶At ille nega- ,, uit eũ dicẽs. Mulier, nõ noui illum. Quidam

Petri inanis excuſatio.

pio erga apoſtolũ Petrũ affectu locũ hunc ita interp̄tantur, quaſi bene dixerit ſe illũ nõ noſſe quẽ mens humana neſcit cõprehendere, quia nemo ſciat filiũ niſi pater. Iterũ quoq; inquiſitus dixerit, O homo nõ ſum, malẽs ſe negare ꝙ Chriſtũ. Sed & tertio interrogatus cũ ait, Homo neſcio qd dicis, ſignificauerit ſe ſacrilegia illoꝝ neſcire, hoc eſt reprobãdo & execrãdo damnare. Sed hęc ꝙ friuola ſit expoſitio, & dñs qui ſe veridica cõteſtatione ter negãdũ a Petro ꝓdixerat, & ipſe Petrus inſinuat, qui ſe hęc non de induſtria, ſed de ſubreptione locu ,, tũ, ſubſequẽtibus lachrymis manifeſtat. ¶Et ,, poſt puſillũ alius vidẽs eũ dixit. Et tu de illis ,, es. Petrus vero ait. O homo, nõ ſum. In hac

Neget qs Chriſtũ.

negatione beati Petri diſcimus nõ ſolũ ab eo negari Chriſtũ, q dicit eũ nõ eſſe Chriſtũ, ſed ab illo etiã qui cũ ſit, negat ſe eſſe Chriſtianũ. Dñs autem non ait Petro, Diſcipulũ meũ te negabis, ſed me negabis. Negauit ergo ipſum ,, cũ ſe negauit eius eſſe diſcipulũ. ¶Et interual ,, lo facto quaſi horę vnius, alius quidã adfirma ,, bat dicẽs. Vere & hic cũ illo erat, nã & Gali- ,, lęus eſt. Nõ ꝙ alia lingua Galilęi atq; alia lo

Galilæus quõ not⁹. Loquẽdi ĩ vna lĩgua diuerſitas Linguis oĩm locutos ap̄los.

querentur Hieroſolymitę, qui vtriq; fuerũt Hebręi, ſed ꝙ vnaquęq; ꝓuincia & regio ſuas habendo proprietates vernaculũ loquendi ſonũ vitare nõ poſſit. Vnde in Actib⁹ Apoſtolorũ cũ hi qbus ſpũs ſanct⁹ inſederat, oĩm gẽtium linguis loquerentur, inter alios q de diuerſo mũdi climate cõuenerãt, etiã q habitabãt Iudæã mirãtes dixiſſe referuntur. Nõne ecce oẽs iſti q loquuntur Galilęi ſunt? Et quomodo nos audiuim⁹ vnuſqſq; linguã noſtrã in q̃ nati ſum⁹? ,, ¶Et ait Petrus. Homo, neſcio qd dicis. Et con ,, tinuo adhuc illo loquente cantauit gallus. So-

Tẽporis ĩ ſcripturis ꝓtatio.

let ſcriptura ſacra ſępe meritũ cauſarũ p ſtatũ deſignare tẽporũ. Vñ Petr⁹ qui media nocte negauit, ad gallicãtũ pœnituit. Qui etiã poſt reſurrectionẽ diurna ſub luce dñm quẽ ter negauerat, tertio ſe amare ꝓfeſſus eſt, quia nimirũ qd in tenebris obliuiõis errauit, & ſperatę iã lucis rememoratiõe correxit, & eiuſdẽ verę lucis adepta pñtia plene totũ qoqd nutauerat erexit. Hũc opinor gallũ aliquẽ doctorũ intellegẽdũ, q nos iacẽtes excitãs, & ſomnolẽtos increpans dicat. Euigilate iuſti, & nolite peccare. ¶Et cõuerſus dñs reſpexit Petrũ. Et ,, recordat⁹ eſt Petrus verbi dñi ſicut dixerat, ,, Quia pri⁹ q̃ gallus cãtet, ter me negabis. Et ,, egreſſus foras Petrus fleuit amare. Reſpiciẽ ,, te dño Petrus ad cor reuerſus maculã negationis pœnitentię lachrymis tergit, quia non ſolũ cũ agit pœnitẽtia, verũetiã vt agat, Dei miſericordia neceſſaria eſt. Reſpicere nãq; ei⁹ miſereri ẽ. Vnde Pſalmiſta. Vſquequo (inqt) exaltabit inimicus meus ſup me? reſpice & exaudi me dñe deus me⁹. i. miſerere & adiuua.

Reſpicere dñi.

Q̃ nociua ſane adloqa ꝑfidorũ. Petrus inter Iudęos vel hoſem ſe noſſe negauit, quẽ inter cõdiſcipulos dei filiũ cõfeſſus erat. Sed nec in atrio Caiphæ tetẽt⁹ poterat agere pœnitẽtiã. Egredit foras, vt ab impioꝝ concilio ſecret⁹, pauidę negatiõis ſordes liberis fletib⁹ abluat. ¶Et viri q tenebãt illũ illudebãt ei cædẽtes, & ,, velauerunt eũ, & ꝑcutiebãt faciẽ ei⁹. Imple- ,, ta eſt hoc loco ꝓphetia q̃ ait. In virga ꝑcutiẽt maxillã iudicis Iſrael. Sed q tũc cęſus eſt cola phis Iudęorũ, cædit etiã nũc blaſphemiis falſoꝝ Chriſtianoꝝ. Velauerũt aũt eũ, nõ vt eorũ ille ſcelera non videat, ſed vt a ſe ipſi ſicut quõdã Moſi fecerunt, faciẽ ei⁹ abſcõdãt. Si. n. crederẽt Moſi, crederent forſitan & dño. Qd velamẽtũ vſq; hodie manet ſup cor eoꝝ non reuelatũ, nobis aũt in Chriſtũ credẽtib⁹ ablatum eſt. Neq; eñ fruſtra eo moriẽte velũ tẽpli ſciſſum eſt mediũ.

Prophetię ĩplerio. Cędit dñs blaſphemiis. Velat facies dñi.

¶Et interrogauerũt eũ ,, dicẽtes. Propheriza qs eſt q te ꝑcuſſit. & alia ,, multa blaſphemãtes dicebãt in eũ. Hęc quaſi in cõtumeliã faciebãt ei⁹, q ſe a populis prophetã voluerit haberi: ſed ipſo diſpẽſante qui patit, oĩa p nobis fiũt, vt ſicut Petrus hortat Chriſto in carne paſſo nos eadẽ cogitatiõe armemur. Et hęretici aũt vł Iudęi vſq; hodie q Ieſum deũ negãt, & mali catholici q eũ reprobis actib⁹ exacerbãtes, videri ab illo ſuas cogitationes & opa tenebrarũ non autumãt, quaſi ei illudentes aiunt. Propheriza quis eſt qui te percuſſit.

Irridetur Chriſtus.

¶Et vt factus eſt dies, cõuenerũt ,, ſeniores plebis, & prĩcipes ſacerdotum, & Scri ,, bę, & duxerunt illum in concilium ſuum di- ,, centes. Si tu es Chriſtus dic nobis. Non ve- ,, ritatem deſiderabant, ſed calumniam præparabant. Siquidem Chriſtum hominẽ tantum modo de ſtirpe Dauid venturum ſperãtes, ſicut ei interroganti alias ipſi reſpõderũt, hoc p magno ab eo q̃rebant, vt ſi diceret, ego ſum Chriſtus (secũdum qd illi ſolum ſapiebãt) de ſemine Dauid, calumniarentur ꝙ ſibi adrogaret regiam poteſtatem.

Chriſtũ hominẽ tm̃ exiſtimãtes.

¶Et ait illis. Si vobis ,, dixero, non credetis mihi. Si autem & interro ,, gauero, nõ reſpõdebitis mihi, neq; dimittetis. ,,

Chriſtū ſe eē dn̄s con feſſus ē ſępe — Saepe illis dixerat Chriſtū ſe eſſe, videlicet qñ aiebat. Ego & pater vnū ſum⁹. Et iterū. Opera q̄ ego facio in noīe patris mei, hæc teſtimoniū perhibent de me, ſed vos non creditis, & cætera talia. Interrogauerat quoq; quomodo dicerēt Chriſtū filiū eſſe Dauid, cum ipſe Dauid in ſpiritu dn̄m ſuū illū vocauerit, vt tali nimirū interrogatione ꝓuocati diſcerēt eū nō ſolum verū hominē, quia filium Dauid, ſed etiā verū deū, qa dn̄m eē Dauid. — Chriſt⁹ de⁹ & homo. Verū illi neq; dicēti credere ſequēdo, neq; interroganti reſpōdere, quęrendo, neq; eū qui innoxius adprobatus eſt, immunē dimittere volebāt. Qui autē ſemē Dauid calumniari q̄rebant, plus eſt qđ audiunt. ,, ℭEx hoc aūt erit filius hoīs ſedens a ,, dextris virtutis dei. Si ergo tibi in Chriſto o Iudęe, pagane, & hęretice, cōtēptus īfirmitas, & crux cōtumelia eſt, vide quia ꝑ hæc filius hoīs ad dexterā dei patris ſeſſurus, et ex partu virginis homo natus in ſua cū cęli nubib⁹ eſt maieſtate vēturus. — Chriſtus ꝑ humiliatiōnē exaltat⁹. Vn̄ & Ap̄lus cū crucis abiecta deſcripſiſſet, adiūxit dicēs. Propter qđ & de⁹ illū exaltauit, & donauit illi nomē qđ ē ſup oē nomē, vt in noīe Ieſu omne genu flectaẽ cæleſtiū terreſtriū & infernoꝝ, & oīs lingua cōfiteaẽ qa Ieſus Chriſtus in gloria ē dei ,, patris. ℭDixerūt aūt oēs. Tu ergo es fili⁹ dei? ,, Qui ait. Vos dicitis quia ego ſum. Ita reſpōſionē temperat ſuā, vt & verū dicat, & ſermo eius calumnię nō pateat. — Reſponſio prudens. Maluit eīn ſe Chriſtū filiū dei probare, q̄ dicere, vt cōdemnandi cauſa tolleretẽ his q qđ obiiciūt hoc ipſi fateẽ. ,, ℭAt illi dixerūt. Quid adhuc deſideram⁹ te- ,, ſtimonium? Ipſi eīn audiuimus de ore eius. Teſtimoniū dn̄i ꝙ ipſe ſe Chriſtū & filiū dixerit dei, in eo acceperūt qđ ait. Erit filius hominis ſedēs a dextris virtutis dei. Et īterrogātibus, Tu ergo es fili⁹ dei, reſpōdit, Vos dicitis qa ego ſum. — Iudęi ſe ſua condēnant ſententia. Sua ſe ergo ſentētia cōdēnant qui eū morti tradūt, quē & oris & opis ſui teſtimonio deū eſſe cognoſcūt. — Arrianorū error. Cōdēnant & Arrianos, qui verba diuinę maieſtatis nūcia clarificato iā poſt mortē dn̄o nolint intellegere, quæ eo victo adhuc flagellatoq; & inriſo, ipſi qui crucifixuri erāt intellexere carnifices.

CAPVT. XXIII.

,, ET ſurgēs oīs mltitudo eoꝝ ,, duxerunt illū ad Pilatū. Vt ſermo Ieſu cōpleretẽ quē de ſua morte ꝑdixit. — Tradiẽ gentibus. Tradetur enim gentibus, & inludeẽ, & flagellabiẽ & cōſpuetur. Et poſtq̄ flagellauerint occidēt eū. Gētib⁹ qppe Romanos ſignificat. Nā Pilatus Romanus erat, eūq; in Iudęā Romani ꝑſidē miſerāt. cui crucifigēdū tradūt dn̄m Iudęi q ſe iſto mō ab eius interfectiōe velut alienos facere cupiūt, nō vt eoꝝ īnocētia, ſed vt demētia mōſtreẽ. ℭCœperūt aūt accuſare illū dicē- ,, tes. Hūc inuenim⁹ ſubuertētē gētē noſtrā, & ,, prohibentē tributa dare Cęſari, & dicētem ſe ,, Chriſtū regē eſſe. ,, Arguunẽ impietatis Iudæi ꝙ accuſantes ſaluatorē ne falſo quidē aliquid veriſile qđ ei obiicere poſſint īueniūt. — Impietas Iudæoꝝ ī accuſādo. Et ideo ſicut Marcus dicit, cōuenīētia eoꝝ teſtimonia nō erant. Verū ipſe vt nobis patientię ꝑbeat exēplū, ſicut ante verberat⁹, ſic & modo accuſat⁹ ſilet ac reticet. ℭPilatus aūt interro- ,, gauit eū dicēs. Tu es rex Iudęoꝝ? at ille reſpō- ,, dēs ait. Tu dicis. ,, Eodē verbo ꝑſidi quo & pricipibus ſacerdotū reſpōdet, vt ꝓpria ſentētia cōdemneẽ. — Tu dicis. Et notādū ꝙ duob⁹ dn̄o obiectis, videlicet ꝙ & tributa Cęſari dare ꝓhiberet, & ſe Chriſtum regē diceret, Pilat⁹ de vno regni verbo īterrogādū putauit. — Obiecta dn̄o duo. Potuit. n. fieri vt illud dn̄i iudiciū qđ ait, Reddite Cęſari q̄ Cęſaris ſūt, & q̄ dei ſūt deo, etiā Pilatū audiſſe cōtigerit, ideoq; cauſam hanc quaſi apertū inuidoꝝ mēdaciū nihili pēdēs, ſolū hoc qđ neſciebat q̄ſitu dignū duxerit. — Pilat⁹ forte Chriſtū reſpōdētē audiuerat. ℭAit aūt Pilatus ad ,, pricipes ſacerdotum & turbas. Nihil inuenio ,, cauſę in hoc homine. ,, Hoc eſt qđ ipſe pridie q̄ pateretur inter alia diſcipulis ait. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet qc q̄. — Princeps mūdi huius. Sed quia princeps mūdi, hoc eſt Pilatus, eū abſoluit, in quo nihil cauſę quā damnaret inuenit, vide quid agant Iudęi, qui non æquitatis amore verū inueſtigare, ſed inuidię ſtimulo iuſtum damnare ſatagunt. ℭAt illi inuale- ,, ſcebant dicētes. Commouet populum docēs ,, per vniuerſam Iudæam, & incipiens a Gali- ,, lęa vſq; huc. ,, Hic accuſantium ſermo magis & eum qui accuſatur innoxium, & eos qui accuſant docet eſſe peruerſos. — Accuſatio ſtulta. Docuiſſe eīn populum, & a priſtini temporis ignauia docendo commouiſſe, taliq; actu a Galilęa vſq; ad Iudæam, hoc eſt totam a fine vſq; ad finem terram repromiſſionis pertranſiſſe, nō criminis, ſed indicium conſtat eſſe virtutis. Potuit nāq; aliquis amator domini, ſicut etiā fecit, eandem ſententiam laudis loco ponere dicendo auditoribus bonis. Vos ſcitis qđ factum eſt verbum per vniuerſam Iudęam. Incipiens enim a Galilæa poſt baptiſmum quo prædicauit Ioannes Ieſum a Nazareth &c. Deniq; Pilatus nec interrogandum de hoc ratus ſaluatorem, ſe magis ipſum nata occaſione cupit ab eo iudicando liberum reddere. Nam ſequitur. ℭPilatus autem audiens Galilæam ,, interrogauit ſi homo Galilæus eſſet. Et vt ,,

» cognouit ꝙ de Herodis poteſtate eſt, remiſit
» eũ ad Herodẽ,qui & ipſe Hieroſolymis erat il
» lis diebus.Pilatus quidẽ ne contra eũ quẽ in-
Pilati ne ſontem & ꝓpter inuidiã traditũ cognouerat
dãnaret ſentẽtiã dare cogeret,Herodi eũ miſit audiẽ
Chriſtũ ĩ dum,vt ipſe potiꝰ eum qui eius patriç tetrat
nocẽtẽ ſo ches exiſtebat,vel abſolueret vel puniret: ve-
lertia. rum diuina ꝓuidẽtia,nequa Iudçis excuſatio
Iudæi ĩex remaneret, quaſi non ipſi ſed Romani Chri-
cuſabiles. ſtũ crucifixerint,Herodes quoq; q natu & re-
Herodes ligione erat Iudçus,cũ exercitu ſuo qd de illo
Iudæus. ſenſerit eſt oſtentare pmiſſus.Simul & ĩpietas
vtriuſq; prouinciç,Iudçç ſcilicet in qua natꝰ,
& Galilçæ in qua nutritus eſt & cõuerſatꝰ,in
» eius necem conſpirantis oſtendiẽ. ❡Herodes
» autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde.Erat eñ cu
» piens ex multo tẽpore videre illum,eo ꝙ au-
» diret multa de illo,& ſperabat ſignũ aliqđ vi-
» dere ab eo fieri . Interrogabat aũt illũ multis
» ſermonibus,at ipſe nihil illi reſpondebat. Ta
Tacuerit cuit & nihil fecit,quia nec illiꝰ crudelitas me
q̃re corã rebat ut videre diuina,& dñs iactãtiã declina
Herode bat. Et fortaſſe in Herode oẽs impii ſignificã
Chriſtus. tur,qui ſi legi non crediderint & prophetis,
mirabilia Chriſti opera in euãgelio quoq; vi-
» dere non poſſint. ❡Stabant etiã principes ſa-
» cerdotum & Scribç conſtanter accuſantes eũ.
Altera rõ Accuſantibus ſe pricipibus ſacerdotũ & ſcri-
bis,dñs apud Pilatum pauca , apud Herodẽ
nulla reſpondit, ne videlicet crimen diluens
dimitteret a pręſide,& crucis vtilitas differre
tur.Nam & iuſtũ profecto erat,vt Pilato qui
inuitus ferebat ſentẽtiã aliqua in parte reſpõ
deret:Herodem vero cęteroſq; Iudæoꝝ opti-
mates,quia contra legis ſuæ decreta innoxiũ
condemnabant,indignos per oĩa ſuo ſermo
Agno ſi ne duceret. Propter illa ergo quibus reſpõde
milis re noluit,ad hoc data eſt de agno ſimilitudo,
Chriſtꝰ. vt in ſuo ſilentio non reus ſed innocens habe
retur.Vbi enim tacebat,quaſi agnus toto pro
grege immolandus patientiam pręſtabat:vbi
vero reſpondebat,quaſi paſtor bonus pro cre-
ditis ſibi ouibus contra luporum latronumq;
» inſidias pugnabat. ❡Spreuit autem illũ He-
» rodes cum exercitu ſuo,& inluſit indutũ ve-
» ſte alba,& remiſit ad Pilatum . Q; veſte al-
Veſtis al ba induitur,immaculatç dat indicia paſſiõis,
ba. qm̃ agnus dei immaculatus totius mundi ſit
peccata ablaturus.Qui eñ in veſte alba ſpre-
tus & inluſus,ipſe in caſta carne eſt paſſus &
Purpu ſepultus . Aliter ꝙ hic alba,iuxta vero alios
rea. euangeliſtas purpurea vel coccinea veſte idu
tus inluditur,geminum martyrii genus,quo
per ſanctç eccleſiç paſſiones adornatur,expri-
mit.Quç & innocuam eiuſdem dñi ac ſponſi

ſui mortem mitata,Dilectus,inquit,meus cã
didus & rubicundus.Candidus ſcilicet actio
ne,rubicundus ſanguine.Et ipſe variis mem-
brorum ſuorum floſculis vernãs,in pace lilia
gignit,in bello roſas.❡Et facti ſunt amici He »
rodes & Pilatus in ipſa die.Nã antea inimici »
erant adinuicem . Hoc nefandiſſimum Hero »
dis & Pilati fœdus qđ in occidẽdo Chriſto pe Gẽtiũ & Iu
pigerũt, hactenus eorũ velut hæreditario iu dçoꝝ ĩ Chri
re ſucceſſores cuſtodiunt,quando gentiles & ſtianos con
Iudçi ſicut gñe & religione ita etiã mente diſ ſpiratio.
ſidentes,in Chriſtianis tamen pſequẽdis Chri
ſtiq; ĩ eis fide perimẽda cõſentiũt.❡Pilatꝰ aũt »
conuocatis principibꝰ ſacerdotũ & magiſtra »
tibus & plebe,dixit ad eos. Quãtũ dimittẽdi »
Ieſu ſtudiũ gerat Pilatus,adtende. Primo ac Pilati ad li
cuſantibus ſacerdotũ principibꝰ,nihil ſe in eo berandum
cauſç dicit inueniſſe.Deinde illis ĩ cœpto per Chriſtũ ſtu
ſiſtẽtibus,mittit ad Herodẽ,vt ſi vel ille quid dia.
in eo ſceleris inuenire poſſit,an forte dimittẽ-
dũ decernere velit exploret.Poſtremo & huiꝰ
agnita volũtate nec inuento in Ieſu facinore
etiã plebis cui vnũ dimittere per paſcha con-
ſueuerat,ſentẽtiã quçrit.Iterũ quoq; ac tertio
dimittere illũ volẽs interrogat. Sed quo curio
ſius auxiliatorẽ dimittẽdi Ieſum quẽ non rep
perit quærit,eo criminoſiores eos quos vnani
miter eius mortẽ deſiderãtes repperit,arguit.
❡Obtuliſtis mihi hunc hoĩem quaſi auerten »
tẽ populũ,& ecce ego corã vobis interrogans »
nullã cauſam inuenio in hoĩe iſto ex his in q »
bus eum accuſatis.Hęc dicẽdo Pilatꝰ,abſoluit »
quidẽ Ieſum,quẽ ꝓbauit inſontem, ſed vt im Abſolutio
plerentur ſcripturæ quẽ abſoluit iudicio,cru & cõdẽna
cifixit myſterio.❡Sed neq; Herodes. Nam re tio Chriſti.
miſi vos ad illum,& ecce,nihil dignũ morte »
actũ eſt ei.Audi cæce Iudæe,audi crudelis pa »
gane.Pilatꝰ ipſe fateẽ neq; ſe,neq; Herodẽ di
gnũ quid morte in Chriſto reperiſſe, ſed tan
tũ in occidẽdo vel inludendo innoxio alienæ
crudelitatis obtemperaſſe clamoribꝰ.Pereant Blaſphemiã
ergo ſcripta,q̃ tãto poſt tẽpore cõtra Chriſtũ rũ in Chri
cõpoſita,nõ illũ apud Pilatũ magicç artis ac ſtũ ſcripta
cuſatũ,ſed vos apud dñm pfidiæ & falſitatis rũ rephẽſio
accuſandos eſſe demõſtrãt.❡Emẽdatũ ergo il »
lũ dimittã.Flagris illũ & ludibriis quãtũ ipſi »
iubetis dũmodo innoxiũ ſanguinẽ nõ ſitiatis,
afficiã.❡Neceſſe aũt habebat dimittere eis p »
diẽ feſtũ vnũ.Neceſſe habebat,nõ imperialis »
legis ſanctione,ſed annua gentis cui per talia Neceſſitaſ
placere gaudebat, conſuetudine deuinctus. dimittendi
❡Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba,di vnum.
cens,Tolle hunc,& dimitte nobis Barabban »
q erat ꝓpter ſeditionem quandam factam in »
ciuitate & homicidium miſſus in carcerem. »

Iudęorũ ĩpia electio illis manet.

Hęret Iudęis vſq; hodie ſua petitio, quã tãto
labore impetrarũt. Quia eñ data ſibi optiõe,
pro Ieſu lattonẽ, pro ſaluatore interfectorẽ, ꝓ
datore vitę, elegerũt ademptorẽ, merito ſalu-
tẽ vitãq; perdiderũt, & latrociniis ſe ac ſeditio
nibus in tantũ ſubmerſerũt, vt & patriam re
gnũq; ſuũ qđ plus Chriſto amauere, perdide-
rint, & hactenꝰ eam quã vẽdidere, vel aię vel
,, corporis libertatẽ recipere nõ meruerint. ¶Ite
,, rum autem Pilatus locutus eſt ad illos, volẽs
,, dimittere Ieſum. At illi ſubclamabãt dicẽtes.
,, Crucifige, crucifige eũ. Quanta perfidorũ cru

Iudęorum crudelitas.

delitas, q̃ non ſolum occidere innocẽtẽ, ſed &
peſſimo genere mortis occidere, hoc eſt cruci
figere deſiderat. Pendentes eñ in ligno cruci
fixi, clauis ad lignum pedibus manibuſq; con
fixi, producta morte necabanť, & diu viuebať
in cruce, non quia longior vita eligebatur, ſed
quia mors ipſa protendebatur, ne dolor citiꝰ
finiretur. Verum ipſe de morte peſſima occi-
dit omnẽ mortem. Peſſima eñ erat non intel

Crux.

legentibus Iudęis. Nã a dño electa erat. Ipſam
enim crucẽ ſuam ſignũ habiturus erat, ipſam
crucem de diabolo ſuperato tanq̃ tropæũ in
frontibus fidelium poſiturus, vt diceret Apo
ſtolus. Mihi aũt abſit gloriari niſi in cruce do
mini noſtri Ieſu Chriſti, per quẽ mihi mũdus
,, crucifixus eſt, & ego mundo. ¶Ille aũt tertio
,, dixit ad illos. Quid enim mali fecit iſte? nullã
,, cãm mortis inuenio in eo. Corripiã ergo illũ
,, & dimittã. Hanc correptionẽ qua populo ſa-

Correptio Chriſto illata.

tiſfacere, ne vſq; ad crucifigendũ ſaluatorẽ ſæ
uirent, ſummopere q̃rebat, nõ modo eum ob
tuliſſe rogitando, ſed etiã deridendo & flagel
lando nefandorũ deſideriis exhibuiſſe, & ver

Columna domini.

ba euangeliſtę Ioannis, & ipſa teſtať columna
cui alligať. Ille q ſoluere compeditos ſolet, ple
na deo mẽbra verberibꝰ ſubdidit. Quę videli
cet columna in eccleſia mõtis Sion poſita dñi
ci cruoris vſq; hodie cernẽtibus veſtigia cer
ta demõſtrat. Sed hęc licet agat Pilatꝰ, qđ in
ſatiabilis ſacrilegoꝝ furor cõcupiſcat adrẽde.
,, ¶At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulan-
,, tes vt crucifigereť, & ĩualeſcebãt voces eoꝝ.
Quia totã accuſationẽ quã aduerſus dñm de
tulerant, crebra ac ſollicita Pilati ĩterrogatio

Iudæorũ ĩpudẽtes ꝓces.

ne videbãt euacuatã, tãdẽ impudici ad ſolas
ſe preces conuertũt, vt qđ criminãdo & qua
ſi ratiocinãdo nequiuerãt, iam poſtulando &
vociferãdo perficiãt. Quẽ exĩde ordinẽ ſeq̃uẽ
di etiã beatoꝝ martyrũ perſecutores tenuiſ-
,, ſe, ſatis eccleſiaſtica demonſtrat hiſtoria. ¶Et
,, Pilatꝰ adiudicauit fieri petitionẽ eoꝝ. Dimiſit
,, aũt illis eũ q propter homicidiũ & ſeditionẽ
,, miſſus fuerat ĩ carcerẽ, quẽ petebãt. Ieſum ve
ro tradidit voluntati eoꝝ. Latro ſeditioſus & ,,

Barabbæ dimiſſio.

homicidiorũ auctor dimiſſus ẽ populo Iudęo
rũ, ideſt diabolus, qui iã olim patria lucis ob
culpam ſupbię depulſus, & in tenebrarũ fue-

Pace cur careãt Iudæi.

rat carcerem miſſus, atq; ideo Iudęi pacẽ ha
bere nõ poſſunt, quia ſeditionum principem,
q̃ dominũ eligere maluerũt. Quia vero Bar-
abbas filius patris vel filius magiſtri eorũ in-
terpretatur, poteſt Antichriſti typũ gerere,
quem illi quibus dicitur, Vos ex patre diabo
lo eſtis, vero dei filio ſunt platuri. Filius autẽ
diaboli Antichriſtus, non ab ipſo naſcẽdo, ſed
ſicut cęteri pctõres illũ imitãdo vocatur. ¶Et ,,
cũ ducerent eum, adprehenderunt Simonem ,,
quẽdam Cyrenenſem, venientem de villa, & ,,
impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum. ,,
Ioannes euãgeliſta narrat, ipſum dñm ſibi ba

Baiulauit crucẽ ſuã prius dñs, poſterius Cyreneñ.

iulaſſe crucem. Vnde intellegiť primo a dño
crucem portatã, ac deinde Simoni quẽ forte
exeũtes obuium habuerũt impoſitã, cõgruo
ſatis ordine myſterii. Quia ipſe paſſus ẽ ꝑ no
bis, reliquens nobis exemplũ vt ſequamur ve
ſtigia eius. Qui bene crucem poſt Ieſum por-
taſſe deſcribiť, iuxta qđ ipſe pręcipit, Et tollat

Simon.

crucem ſuam, & ſequať me. Et quia Simõ iſte
nõ Hieroſolymita, ſed Cyrenęus eſſe phibeť,

Cyrene. Gentium electio.

Cyrene eñ Libyę ciuitas eſt, ſicut in actibus
Apoſtoloꝝ legimus, recte ꝑ eũ populi gentiũ
deſignanť. Qui quondã peregrini, & hoſpites
teſtamentorum, nunc obœdiendo fidei, ciues
ſunt & domeſtici dei. Et ſicut alibi diciť, Hæ
redes quidem dei, cohæredes autem Chriſti.
Vnde pulchre Simon obœdiens, Cyrene hæ
res interpretatur. Nec prętereundum ꝙ Si-
mon de villa veniſſe refertur. Villa enim gręce πάγος vocať, a qua Pagani nomen trahũt,

Pagos. Pagani.

eo ꝙ a ciuitate dei alieni, & quaſi vrbanę ſint
conuerſatiõis ignari. Sed de pago Simõ egre
diens crucem portat poſt Ieſum, cũ populus
nationum paganis ritibus derelictis veſtigia
dominicæ paſſionis obœdienter amplectitur.
¶Sequebatur autem illum multa turba po- ,,
puli, & mulierum, quæ plangebant & lamen ,,
tabãtur eum. Cõuerſus autem ad illas Ieſus ,,
dixit. Multa ſimul turba crucẽ domini, ſed ,,

Chriſtũ ſequentiũ diuerſi affectus.

non vna eademq; mente ſequebať. Nã popu-
lus quidẽ, vt cuius mortẽ impetrauerat, mo-
rientem lętus aſpiceret, mulieres vero, vt quẽ
viuere deſiderabãt, moriturũ, moriẽtẽ, & mor
tuũ plorarẽt. Nõ aũt ideo ſolus mulierũ plã-

Mulieres cur potiꝰ q̃ viros alloquebať dominus.

ctus eũ ſeq̃bať, q̃a nõ ĩnumerus etiã credẽtiũ
virorũ cœtus de eius erat paſſione mœſtiſſi-
mus, ſed quia fœmineus quaſi contẽptibilior
ſexus, liberius poterat pręſentibꝰ ſacerdotum
principibus & magiſtratibꝰ, qđ cõtra eos ſen

ſerit oſtentare. Verũ quia nouit dñs q ſũt eiꝰ,
prętermiſſa iam furẽtis populi turba,ad amã
tes plãgẽteſq; ſe fœminas oculos & ora cõuer
tit dicẽs. ¶Filię Hieruſalẽ nolite flere ſup me,
ſed ſup voſipſas flete,& ſup filios veſtros. Ne

Mortem ſuã flere cur vetet.

me(inquit)moriturũ lamentemini,cuius ci
ta reſurrectio mortẽ ſoluere põt,cuius mors
& oẽm mortẽ,& ipſum mortis deſtructura ẽ
auctorẽ. Vos potius ipſas,veſtrãq; ꝓgeniẽ,ne
in meę crucis vltionẽ cũ perfidis ęterna mor
te dãnemini,dignis lachrymarũ fontibꝰ ablui
te. Notandũq; cũ filias Hieruſalẽ appellat, ꝙ
non ſolę q̃ cum eo venerant a Galilæa,ſed &
eiuſdẽ vrbis ciues ei mulieres adhæſerint. Et
nũc quoq; quaſi immolandum Ieſum duplex
turba ꝓſequiť,cum eius paſſionis hiſtoriã alij
tanq̃ riſu dignas fabulas, alij lachrymãtibus
vt decet oculis legũt,audiũt,recolunt: eiꝰ car
nis ſanguiniſq; myſteria hi quaſi viles cõmu
neſq; eſcas,illi pectore tanta re digno ꝑcipiũt.
Sed dñs vbi cor cõtritũ & humiliatũ reſpicit,
mox addita ſalutiferę cõpunctionis gr̃a, vnde
gratius,dulciꝰ,vberius flere debeat magiſter
ſedulus & blandus cõſolator inrogat. ¶Quia
ecce venient dies,ĩ quibꝰ dicẽt. Beatæ ſtereles
& ventres qui non genuerunt,& vbera q̃ nõ
lactauerunt. Tũc incipiẽt dicere mõtibus,ca
dite ſup nos,& collibus,operite nos. Dies ven

Dies excidij Hieroſolymitani.

turę a Romanis obſidionis & captiuitatis ſi
gnificat. De q̃bus ſuperiꝰ inter alia diſcipulis
ait. Tũc q in Iudęa ſunt,fugiant in mõtes. Et
paulopoſt. Vę aũt ꝑ̃gnantibꝰ,& nutrientibus
in illis diebꝰ. Quia & naturale eſt imminẽte
captiuitate,hoſtiliq; per agros vrbeſq; clade
feruẽte,cũctos q euadere queãt alta queq; vel
abdita quibus abſcondanť refugia conquire

Ioſephus vbi captꝰ.

re. Et ſpecialiter refert Ioſephus, inſiſtẽtibꝰ ſi
bi Romanis Iudęos cauernas certatim mon
tiũ,colliũq; petiſſe ſpeluncas. Ita vt ſemetipm̃
teſteť munitiore quodam deſtructæ vrbis lo
tapatę in ſpeleo cũ quadraginta comitibꝰ ꝑdi
tũ,inuẽtũ,atq; ab hoſtibꝰ captũ. Põt aũt & ex
ſupfluo, ꝙ beatificãdos dicit ſtereles & nõ pa
riẽtes, de his intellegi,qui ſeipſos in vtrolibet
ſexu caſtrauerũt propter regnũ cælorꝫ. Mon
tibuſq; & collibus dici,Cadite ſup nos,& opi
te nos,cũ quilibet ſuę fragilitatis memores in
gruẽte tentationũ articulo ſublimiũ quorũq;
vel ipſa virginitate vel martyrio vel quacũq;
alia virtute virorꝫ q̃ſierint exẽplis,monitis,&
ꝑ̃cibus defendi. ¶Quia ſi in viridi ligno hæc
faciũt,in arido q̃d fiet? Viride lignũ,ſeipſum

Lignũ viride.

ſuoſq; electos: aridũ vero,impios & peccato
res ſignificat. Si ergo ipſe,inq̃t,q peccatũ non
feci,qui lignũ vitę merito appellatꝰ fructꝰ gra
tię duodenos per ſingulos mẽſes adfero, ſine
igne paſſiõis a mũdo non exeo,q̃d putas eos
manere tormẽti,q fructibꝰ vacui,ipm̃ ĩſup vi
tę lignũ flãmis dare nõ timent? Si nũc eſt tp̃s
vt incipiat iudiciũ de domu dei, et oẽs q vo
lunt pie viuere in Chriſto ꝑſecutionẽ patiun
tur,qui finis eorꝫ q non credũt euãgelio Dei?
¶Ducebanť aũt & alij duo nequam cũ eo,vt
interficerenť. Vt impleretť q̃d ait. Et cũ iniq̃s
deputatus eſt. Sed ille cũ iniq̃s deputatꝰ eſt in

Cũ iniq̃s deputatꝰ.

morte,vt iniquos iuſtificaret in reſurrectiõe,
q cũ in forma dei eſſet,ꝓpter hoĩes hõ factꝰ
eſt, vt hoĩbus poteſtatẽ daret filios dei fieri.
¶Et poſtq̃ venerũt ĩ locũ qui vocať Caluarię
ibi crucifixerunt eũ. Extra vrbẽ Hieruſalẽ &

Caluariæ loca.

extra portã loca erãt in q̃bꝰ trũcabanť capita
damnatorꝫ,& caluarię,ideſt decollatorꝫ ſum
pſere nomẽ. Propterea aũt ibi crucifixꝰ ẽ dñs,
vt vbi priꝰ erat area dãnatorꝫ,erigerenť vexil
la martyrij. Et quõ ꝓ nobis maledictũ crucis
factꝰ eſt,et flagellatꝰ, & crucifixꝰ,ſic ꝓ oĩm ſa
lute q̃ſi noxius inter noxios crucifigiť, vt vbi
abundauit pctm̃,ſupabũdet gratia. Qualiter
ſane dñs in cruce ſit poſitꝰ,q̃d ve eadẽ ſacratiſ

Sedulius de cruce.

ſimi corpis poſitio regalis ĩ ſe typi cõtineat, Se
duliꝰ ĩ paſchali carmĩe pulchre verſibꝰ dixit.

Neve q̃s ignoret ſpeciẽ crucis eſſe colendam,
Quę dñm portauit ouans ratione potenti,
Quattuor ĩde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo ſacrę lambuntur ſidere plantę.
Arcton dextra tenet,mediũ lęua erigit axem,
Cũctaq; de membris viuit natura creantis,
Et cruce cõplexũ Chriſtꝰ regit vndiq; mũdũ.

Crucis mẽſura.

Moralẽ quoq; ſacroſãctę crucis figurã deſcri
bit Ap̃ſus vbi ait. In charitate radicati & fun
dati vt poſſitis cõprehendere cũ oĩbus ſãctis
q̃ ſit latitudo & lõgitudo,altitudo & ꝓfũdũ,
cognoſcere etiã ſupeminẽtẽ ſcientiæ charita
tẽ Chriſti. In latitudine quippe bona opa cha
ritatis ſignificat. In lõgitudine,ꝑſeuerãtiã ſan
ctę cõuerſatiõis vſq; ĩ finẽ. In altitudine,ſpem
cęleſtiũ præmiorũ. In profundo,inſcrutabilia
iudicia dei,vnde iſta gratia in hoĩes venit. Et
hęc ita coaptanť ſacramẽto crucis, vt in lati
tudine accipiať trauerſum lignũ quo extẽdũ
tur manꝰ,propter operũ ſignificationẽ. In lõ
gitudine,ab ipſo vſq; in terrã, vbi totũ corpꝰ
crucifixum ſtare videť,q̃d ſignificat ꝑſiſtere
hoc eſt lõganimiter permanere. In altitudine,
ab ipſo trauerſo ligno ſurſum verſus q̃d ad
caput eminet,propter expectationẽ ſupnorũ,
ne illa opera bona atq; in eis perſeuerantia ꝓ
pter beneficia dei terrena ac temporalia faciẽ
da credanť, ſed potius propter illud q̃d deſu

per ſempiternũ ſperat fides, q̃ per dilectionẽ
operaꝰ. In ꝓfundo aũt pars illa ligni q̃ in ter-
rę abdita defixa latet, ſed inde conſurgit illud
omne qđ eminet, ſicut ex occulta dei volunta
te vocaꝰ homo ad participationẽ tãtę gratiæ
alius ſic, alius aũt ſic, ſupeminẽtẽ vero ſciẽtię
charitatẽ Chriſti, eã ꝑfecto vbi pax illa eſt, q̃
ꝑcellit omnẽ intellectũ. ¶Et latrones vnum a
,, dextris, & aliũ a ſiniſtris. Latrones q cũ dño
,, ſunt hincinde crucifixi, ſignificãt eos q ſub fi
Latrones de & cõfeſſiõe Chriſti vel agonẽ martyrii, vel
cũ dño cru q̃ cõtinẽtię arctioris iſtituta ſubeũt. Sed quot
cifixi. quot hęc p ęterna ſolũ cęleſtiq; gloria gerũt,
hi profecto dextri latronis merito & fide deſi
gnanꝰ. At qui vel humanę laudis ĩtuitu, vel q̃
libet minus digna intentione ſęculo abrenun
ciant, nõ immerito blaſphematoris & ſiniſtri
latronis mẽtẽ & actus imitantur. De qualibꝰ
dicit Apoſtolus. Si tradidero corpus meũ vt
ardeam, ſi dedero oẽs facultates meas in ci
bos pauperum, ſi alia multa fecero, charitatẽ
aũt nõ habeã, nihil mihi ꝓdeſt. At vero beati
qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiã,
quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Cap. XC. IEſus aũt dicebat. Pater dimitte illis, nõ. n.
,, ſciũt qđ faciũt. Quia Lucas p vituli typũ
Lucas bos ſacerdotiũ Chriſti ſcribere diſpoſuit, recte
eſt i figura. apud eũ dñs & ꝓ pſecutoribꝰ ſuis iure ſacer-
dotis intercedit, & eodẽ munere latroni confi
tenti paradiſi ianuã pãdit. Neq; eñ putandũ
Oratio dñi eſt eũ hęc patrẽ fruſtra oraſſe, ſed in eis nimi
p quibꝰ fa- rũ qui poſt eius paſſionẽ credidere qđ orabat
cta ſit. impetraſſe. Notandum ſane ꝙ non p eis q li-
uoris ac ſupbię ſtimulis accẽſi, quẽ filium dei
intellexere crucifigere q̃ confiteri maluerunt,
ſed pro eis vtiq; qui zelũ dei habẽtes, ſed non
ſecũdũ ſciẽtiã, neſciere qđ fecerũt, patri preces
obtulerit. Sed & Ioannes Apoſtolus dicit. Eſt
peccatũ ad mortẽ, non p illo dico vt roget qs.
Imitare ergo dñm tuũ, pro ĩimicis intercede,
& ſi necdũ potes, ſaltem caue ne contra illos
orare pręſumas. Sic eteñ cotidianis ꝓfectibꝰ
auctus, & ad illud quandoq; dño iuuante per
,, uenies, vt etiã pro illis ĩtercedere poſſis. ¶Di
,, uidentes vero veſtimẽta eius, miſerũt ſortes.
,, Et ſtabat populus ſpectãs. Hęc euãgeliſta Ioã
Sortis miſ- nes plenius exponit, quia ſcilicet milites cę-
ſio. tera in quattuor partes iuxta ſuũ numerum
diuidentes, de tunica q̃ incõſutilis erat deſu
per cõtexta p totum, ſortem miſerunt. Qua-
dripertita autem veſtis domini, quadriper
titam eius figurauit eccleſiã, toto ſcilicet qui
quattuor partibus cõſtat terrarũ orbe diffu-
Tunica in ſam, & omnibus eiſdem partibꝰ æqualiter id
ſutilis. eſt concorditer diſtributam. Tunica vero illa
ſortita, omniũ partium ſignificat vnitatẽ, quę

charitatis vinculo cõtineꝰ. Si eñ charitas iu-
xta apoſtolum, & ſupeminẽtiorem habet viã,
& ſupereminet ſcientiæ, & ſuper omnia præ-
cepta eſt, merito veſtis qua ſignificatur deſu
p cõtexta phibeꝰ. In ſorte aũt qđ niſi dei gra
tia, cõmendata eſt! Sic qppe in vno ad oẽs
peruenit, cum ſors oĩbus placuit, quia & Dei
gratia ĩ vnitate ad oẽs ꝑuenit, & cũ ſors mit-
titur, non perſonę cuiuſq; vel meritis, ſed oc-
culto dei iudicio ceditur. ¶Et deridebant il- ,,
lũ principes cũ eis dicẽtes. Alios ſaluos fecit, ,,
ſe ſaluum faciat ſi hic eſt Chriſtus dei electꝰ. ,,
Etiam nolẽtes confitentur principes & popu Saluos fe
li Iudęorũ ꝙ alios ſaluos fecerit. Itaq; veſtra ciſſe alios
vos condemnat ſentẽtia. Qui eñ alios ſaluos fatentur.
fecit, vtiq; ſi vellet ſeipſum ſaluare poterat.
Se ſaluum faciat (inquiũt) ſi hic eſt Chriſtus
dei electus. Immo ideo ſe ſaluũ facere de cru
ce deſcendendo noluit, quia ipſe eſt Chriſtus
dei electus. Nã qui ideo venit vt p nobis cru
cifigeretur, ideo ſeipſum ſaluare de cruce de
ſcendendo neglexit, quia cum cęteris peccato
ribus etiam illos qui crucifixere ſaluare mo-
riendo curauit. ¶Inludebant autem & mili- ,,
tes accedentes, & acetũ offerentes illi, dicẽtes. ,,
Si tu es rex Iudęorũ ſaluum te fac. Acetũ ipſi ,,
erant Iudęi, degenerantes a vino patriarcha- Acetũ Iu
rum & prophetarũ. Quo videlicet aceto mi dęi erant.
lites dñm potauerunt, quem eorum ſugge-
ſtione morti tradiderunt. Et notandum ꝙ Iu Chriſtũ
dæi vocabulum Chriſti & filii dei ſcripturæ Iudæi, Re
ſibi auctoritate creditum blaſphemantes inri gem gen
dent: Milites vero vtpote ſcripturarũ neſcii, tiles ridẽt
non Chriſto dei electo, ſed regi Iudęorũ in-
ſultant. ¶Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ,,
ſuper illũ litteris grecis, & latinis & hebrai ,,
cis, Hic eſt rex Iudæorũ. Pulchre titulus qui ,,
Chriſtum regem teſtetur, nõ infra ſed ſupra Titulus
crucẽ poniꝰ, qa licet in cruce p nobis hoĩs in & eiꝰ poſi
firmitate dolebat, ſup crucem tñ regis maie- tio.
ſtate fulgebat. Qui apte etiã, qa rex ſimul &
ſacerdos eſt, cũ eximiã patri ſuę carnis hoſtiã
in altari crucis offerret, regis quoq; qua ꝓdi
tus erat titulo dignitatem prætendit, vt cun
ctis legere, hoc ẽ audire & credere volẽtibꝰ in
noteſcat, quia ſuũ per crucem nõ perdiderit,
ſed cõfirmarit potiꝰ & corroborarit imperiũ.
Vnde & Apl's cũ ignominiã crucis deſcripſiſ
ſet adiunxit. Propter qđ & deus illum exalta
uit, & donauit illi nomen qđ eſt ſup oĩne no
men, & cętera. Nã ꝙ hoc nomẽ hebraice, gręce,
ce, & latine ſcriptũ erat, hoc eſt qđ idem Apo
ſtolus ſubſecutꝰ adiecit. Et omnis lingua cõ
fiteaꝰ, qa Ieſus Chriſtꝰ in gloria eſt dei patris.
Quãtũ vero ad litterã, hæ tres līguę ibi præ
cęteris eminebãt. Hebręa ꝓpter Iudęos in le

ge gloriãtes, Greca ꝑpter gentium ſapiẽtes,
Latina ꝑpter Romanos multis ac pene omi-
bus iã tũc gentibus imperãtes. Velint nolint
ergo Iudæi, omne mũdi regnũ, omnis mũda-
na ſapientia, omnia diuinę legis ſacramẽta te
ſtantur, quia Ieſus rex Iudęoꝝ eſt, hoc eſt im
,, perator credentiũ & cõfitentium deũ. ¶Vnꝰ
,, autẽ de his qui pendebant latronibꝰ blaſphe-
,, mabat eum dicens. Si tu es Chriſtus ſaluũ fac
,, temetipſum & nos. Mouet forte aliquos, quõ
Euãg. cõ- alii euangeliſtę dicãt latrones q crucifixi erãt
cordan. cũ eo, cõuiciatos ei. Vnꝰ quidẽ eorum qñ cõ
uiciatus eſt, ſecundũ Lucę teſtimoniũ, alter
& cõpeſcuit eũ & in deũ credidit. Sed intelle
gamus eos breuiter perſtringentes hũc locũ
Pluralis pluralẽ numerũ pro ſingulari poſuiſſe. Sicut
ꝑ ſingula in epiſtola ad Hebręos legimus pluraliter di-
ri. ctũ, Cluſerũt ora leonum, cũ ſolus Daniel ſi-
gnificari itellegatur. Et pluraliter dictũ Secti
ſunt, cũ de ſolo Eſaia tradaẽ. In pſalmo etiã
qđ dictũ eſt, Adſtiterũt reges terræ, & princi-
pes conuenerũt in vnũ, pluralẽ numerũ ꝑ ſin
gulari poſitũ, in actibꝰ apoſtolorum inuenit.
Nã reges propter Herodẽ, principes ꝑpter Pi
latũ itellexerũt, qui teſtimoniũ eiuſdẽ pſalmi
adhibuerũt. Quid autẽ vſitatius (verbi grã)
q̃ vt dicat aliquis, & ruſtici mihi inſultant,
,, etiam ſi vnus inſultet? ¶Reſpõdẽs aũt alter i
,, crepabat illũ dicẽs. Neq; tu times deũ, ꝙ in ea
,, dem damnatiõe es. Et nos quidẽ iuſte. Nam
,, digna factis recipimꝰ. Hic vero nihil mali geſ
,, ſit. Et dicebat ad Ieſum. Dñe memẽto mei cũ
,, veneris in regnũ tuũ. Quis huius latronis ani
Latronis mũ nõ miretẽ? immo iuuantis eũ dñi grãm qs
boni con- digne miretur? digna gratiarũ actione venere
feſſio. tur? In cruce claui manus eius pedeſq; ligaue
rãt, nihilq; in eo a poenis liberũ niſi cor & lin
gua remanſerat, inſpirante deo totũ illi obtu
lit qđ in ſe liberum inuenit, vt iuxta hoc qđ
ſcriptum eſt, corde crederet ad iuſtitiam, ore
confiteretur ad ſalutem. In corde autem fide-
lium tres ſummopere manere virtutes teſtaẽ
Apoſtolus dicens. Nunc autem manet fides,
ſpes, charitas. Quas cũctas ſubita replerꝰ gra
tia & accepit latro & ſeruauit i cruce. Fidem
nãq; habuit, qui regnaturũ dominũ credidit,
quem ſecũ pariter morientem vidit. Spem ha
buit, qui regni eius aditum poſtulauit. Chari
tatẽ quoq; in morte ſua viuaciter tenuit, qui
fratrem & conlatronẽ ꝑ ſimili ſcelere morien
tẽ et de iniquitate ſua arguit, & ei vitã quã
cognouerat ꝑdicauit. Ille qui talis ad crucem
venit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex
gratia. Cõfitebatur dominum quẽ videbat ſe
cum humana infirmitate moriẽtẽ, quãdo ne-
gabãt apoſtoli eũ quẽ miracula viderãt diui
na virtute facientẽ. ¶Et dixit illi Ieſus. Amen ,,
dico tibi. Hodie mecũ eris i paradiſo. Pulcher ,,
rimũ affectandę cõuerſionis exemplũ, ꝙ tam Veniç ſpe
cito latroni venia relaxaẽ, & vberior eſt gratia trãdę fidu
q̃ ꝑcatio. Semper enim plus dñs tribuit q̃ ro cia;
gatur. Ille enim rogabat vt memor ſui fuiſſet
dominus cũ veniſſet in regnũ ſuũ. Dñs autẽ
ait. Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradi
ſo. Vita eſt eñ eſſe cũ Chriſto, quia vbi Chri-
ſtus, ibi regnũ. Quidã duos latrones cũ dño
crucifixos duobus baptizatorũ generibus co-
aptant. Quicũq; eñ baptizati ſumꝰ in Chri-
ſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumꝰ. Am-
bo nã ꝑ ſimiles crucifixi, ſed vnꝰ in cruce blaſ
phemiis peior, alter eſt cõfeſſione martyr ef-
fectꝰ. Quia ꝑ baptiſmũ quo cũ peccatores eſſe
mus abluimur, alii dũ deũ in carne paſſum;
fide, ſpe, & charitate laudant, coronantur: alii
dum aut fidem aut opera baptiſmi habere re
nuunt, dono quod accepere priuãtur. ¶Erat ,,
autem fere hora ſexta, & tenebrę factę ſunt in ,,
vniuerſa terra vſq; in horã nonã, & obſcura- ,,
tus eſt ſol. Clariſſimũ mundi lumẽ retraxit ra ,,
dios ſuos, ne aut pendẽtẽ videret dominũ, aut Solis obſcu
impii blaſphemantes ſua luce fruerenẽ. Et no ratio.
tandũ ꝙ dñs ſexta hora, hoc eſt receſſuro a cẽ Crucifixio
tro mundi ſole crucifixus ſit: diluculo autem nis reſurre
hoc eſt oriente iam ſole reſurrectionis ſuę my ctiõiſq; ho
ſteria celebrarit. Statu eñ temporis ſignauit, rę myſteriũ
qđ effectu operis exhibuit. Quia mortuꝰ eſt
propter peccata noſtra, & reſurrexit ꝑpter iu
ſtificationem noſtrã. Nã & Adam peccante
ſcriptum eſt, ꝙ audierit vocem dñi dei deam
bulãtis in paradiſo ad aurã poſt meridiẽ. Poſt
meridiẽ nãq;, inclinata luce fidei. Ad aurã ve
ro, refrigeſcẽte feruore charitatis. Deambulãs
aũt audiebaẽ, quia ab hoĩe peccãte receſſerat.
Rationis igiẽ ordo poſcebat, vt eodẽ tẽporis
articulo quo tũc Adę peccãti obcluſerat, nũc
latroni poenitẽti dñs paradiſi ianuã pãderet.
¶Et velũ templi ſciſſum eſt mediũ. Hoc expi ,,
rãte dño factũ eſt, ſicut Matthęꝰ Marcuſq; cõ Velĩ ſciſſu
teſtãẽ, ſed Lucas ꝑoccupãdo narrauit. Volẽs ra.
eñ miraculũ miraculo adiungere, cũ dixiſſet
Sol obſcuratꝰ eſt, cõtinuo ſubiũgẽdũ exiſtima
uit, Et velũ tẽpli ſciſſũ eſt mediũ. Sciditẽ autẽ
velũ tẽpli, vt arcana teſtamẽti & oĩa legis ſa-
cramẽta quæ priꝰ tegebanẽ appareãt, atq; ad
populum tranſeãt nationũ. Ante etenĩ dictũ
fuerat, Notus in Iudęa deꝰ, in Iſrael magnum
nomẽ eiꝰ. Nũc autem exaltare ſup cælos deꝰ,
& ſuper oẽm (inquit) terrã gloria tua. Et i euã
gelio prius dixit. In viã gentium ne abieritis.
Poſt paſſionẽ vero, Euntes docete oẽs gentes.

» ¶Et clamans voce magna Ieſus ait.Pater in
» manus tuas cõmendo ſpiritum meũ.& hæc
» dicẽs expirauit.Patrẽ inuocãdo filiũ dei ſe eẽ
Spũm quõ cõmendauit patri filius.
declarat.Spiritũ vero cõmẽdando,nõ defectũ
ſuę virtutis, ſed cõfidentiam eiuſdem cũ pa-
tre poteſtatis inſinuat.Amat enĩ dare gloriã
patri,vt nos ędificet gloriã dare creatori.Cõ
mẽdat itaq; patri ſpiritũ,iuxta hoc qđ delecta
to corde & exultantibus ſpe reſurgendi labiis
ĩ alio Pſalmo loquit̃,Qm̃ nõ derelinques ani
mã meã in inferno,nec dabis ſanctũ tuũ vide
» re corruptionem.¶Videns autem Centurio
» qđ factum fuerat, glorificauit deũ dicẽs.Ve-
» re hic homo iuſt⁹ erat. Nõ ſolus Cẽturio glo
Gentiũ timor.
rificauit deũ,ſed & milites q cũ eo erãt cuſto
diẽtes Ieſum(ſicut Matthęus ſcribit)viſo ter
rę motu & his q̃ fiebant,timuerũt valde dicẽ
tes.Vere dei filius erat iſte.Quãta ergo cæci
tas Iudęoꝝ,qui tot p dñm virtutib⁹ factis,tã
tis in morte eius apparentibus ſignis,credere
reſpuerunt,& inſenſibiliores gentilib⁹ deum
Centurio.
glorificare vel timere contempſerunt. Vnde
merito p Centurionem fides eccleſiæ deſigna
tur,quæ velo myſteriorũ cæleſtium p mortẽ
domini reſerato,cõtinuo Ieſum & vere iuſtũ
hominem,& vere dei filium ſynagoga tacen-
te confirmat. Nam & ipſa ſumma cẽtenaria
quę in flexu digitorum,ſicut & ſupra memo
ratũ eſt,de ſiniſtra tranſit in dexterã, eccleſiæ
ſacramentis & fidei aptiſſime congruit, cui
pro lege euangeliũ creditum,pro terrę diui-
» tiis regnũ eſt cęleſte pmiſſum.¶Et omĩs tur
» ba eorũ qui ſimul aderãt ad ſpectaculũ iſtud,
» & videbant q̃ fiebant,percutiẽtes pectora ſua
» reuertebantur.Q; percutiebãt pectora,quia
Percuſſio pectorum.
pœnitentię eſt & luctus indiciũ,poteſt dupli
citer intellegi.Siue enĩ eum cuius vitã dilexe
rũt,iniuſte occiſum dolebant: ſeu cuius mor
tẽ ſe ĩpetraſſe meminerãt, hunc in morte am
plius glorificatum tremebant.Sed ſiue hęc ſi
ue illa ſiue vtraq; cauſa diuerſas in turba diſ
ſidẽteſq; pſonas pectus tundere coegerit,no-
tanda diſtantia gentis & gẽtis. Gẽtiles quip
pe moriẽte Chriſto deũ timẽtes apertę confeſ
ſionis voce glorificant,Iudæi pcutientes ſolũ
» pectora,ſilẽtes domũ redeũt.¶Stabãt aũt oẽs
» noti eius alonge,& mulieres q̃ ſecutę erãt eũ
» a Galilęa hęc videntes. Hoc eſt qđ ipſe domi
Alonge ſtãtes.
nus in pſalmo explicita ſuę paſſionis ſerie pa
tri q̃rit̃ dicẽs.Elõgaſti a me amicũ & pximũ,
» & notos meos a miſeria.¶Et ecce vir noĩe Io
» ſeph,qui erat decurio,vir bonus & iuſt⁹.Hic
» non conſenſerat cõſilio & actibus eoꝝ. Decu
Ioſeph Decurio.
rio vocat̃ q; ſit de ordine curiæ,& officiũ cu
rię adminiſtret,qui etiam curialis a pcuran
do munera ciuilia ſolet appellari. ¶Ab Ari- »
mathia ciuitate Iudęæ,qui expectabat & ipſe »
regnũ dei.Ab Arimathia,ipſa eſt Ramathaim »
ciuitas Helcanę & Samuelis in regiõe Thãni
Arimathia.
tica iuxta Dioſpolim.¶Hic acceſſit ad Pilatũ
& petiit corpus Ieſu. Magnę quidem Ioſeph »
iſte dignitatis ad ſęculũ,ſed maioris apđ deũ
Ioſeph laudatur.
meriti fuiſſe laudat̃,vt & p iuſtitiã meritoꝝ
ſepeliendo corpori dominico dign⁹ foret,& p
nobilitatẽ potentiæ ſęcularis idem corpus ac
cipere poſſet.Nõ enim quilibet ignotus ad p̃
ſidẽ accedere,& crucifixi corpus poterat im-
petrare.¶Et depoſitũ inuoluit ſindone, & po »
ſuit eũ in monumẽto exciſo,in quo nõdũ qſq̃ »
poſit⁹ fuerat.Et ex ſimplici ſepultura dñi am »
bitio diuitum condemnatur,qui ne in tumu
Sepulturę pompã carpit.
lis quidem poſſunt carere diuitiis. Poſſumus
autem iuxta intellegẽtiam ſpirtalem & hoc
ſentire, q; ille in ſindone munda inuoluat Ie
Sindon munda.
ſum,qui pura eum mente ſuſceperit.In nouo
autem ponitur monumento, ne poſt reſurre-
Monumẽtũ nouũ.
ctionem cęteris corporibus remanẽtibus,ſur-
rexiſſe alius fingeret̃. Qđ bene monumẽtum
de petra exciſũ fuiſſe memorat̃, ne ſi ex mul-
tis lapidib⁹ ędificatum eſſet,ſuffoſſis tumuli
fundamẽtis ablat⁹ furto diceret̃. Aliter.Solus
tumulo dñs includit̃, vt ſpecialis illius ſepul
tura,ideſt nſę diſſimilis,ſicut & cętera diſpẽ-
ſationis eius arcana a noſtrę naturę fragilita-
te diſcrepauere , ſpecialis & reſurrectio deſi-
gnet̃.Nã & verus homo apparuit,ſed ex vir-
gine matre cõcept⁹& nat⁹.Et tẽtat⁹eſt p oĩa,
ſed p ſimilitudine abſq; peccato.Et mortuus
eſt,ſed quõ ipſe voluit.Et ſepult⁹ eſt,ſed q̃diu
voluit.Et ſuſcitat⁹ eſt,ſed qñ voluit. Hoc eſt
ergo qđ ait.Singulariter ſum ego donec trãſ
eam.Et alibi de ſingulari ſepultura.In pace in
idipſum obdormiã & requieſcã , qm̃ tu dñe
ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me.ideſt cętero-
rũ mortaliũ in fine reſurrectione ſeruata,me
ſingulari dono a mortuis die tertia reſurgere
pmiſiſti.¶Et dies erat paraſceues,& ſabbatũ »
inluceſcebat.Paraſceue p̃paratio interpretat̃, »
quo noĩe Iudęi qui inter gręcos cõuerſabant̃,
Paraſceue
ſextã ſabbati q̃ nũc a nobis ſexta feria vocat̃,
appellabãt, q; eo videlicet die q̃ in ſabbatũ ſo
rẽt neceſſaria p̃paratẽt.Iuxta qđ de mãna quõ
dã erat p̃ceptũ.Sexta aũt die colligetis duplũ
& cętera.Qui vero inter Rõanos vitã ducũt
Iudęi,vſitati⁹eũ latine cœnã purã cognoĩant.
Quia ergo ſexta die homo fact⁹,& tota mũdi
eſt creatura pfecta,ſeptia aũt cõditor ab ope
ſuo requeuit , vñ & hanc ſabbatũ ideſt requiẽ
vocari præcepit, recte dominus eadem die ſe
xta crucifixus humanę reparationis impleuit

Conſum arcanum. Vnde cū accepiſſet acetum, dixit.
matū eſt. Conſummatū eſt.ideſt ſexti diei, qđ pro mū
di refectione ſuſcepi, totum eſt opus perfectū.
Sabbato autem in ſepulcro requieſcēs, reſur
rectionis quę octaua die ventura erat expe-
ctabat euentum. Vbi noſtrę ſimul deuotionis
pręlucet exemplum, quos in hac quidem ſe-
xta mundi ætate pro domino pati, & velut
mundo crucifigi neceſſe eſt, in ſeptima vero
ętate, ideſt cum lęti quis debitum ſoluit, cor
pora quidem in tumulis, animas autem ſecre
ta in pace cum domino manere & poſt bona
oportet opera quieſcere, donec octaua tandē
veniente ętate, etiam corpora ipſa reſurrectio
ne glorificata cum animabus ſimul incorru-
ptionem æternę hęreditatis accipiant. Vnde
pulchre ſeptima dies in Geneſi veſperam ha-
buiſſe non legitur, quia requies animarū quę
illo in ſęculo nunc eſt, non vllo conſumenda
mœrore, ſed pleniore gaudio futurę eſt reſur
» rectionis adaugenda. ¶Subſecutę autē mu-
» lieres quę cum ipſo venerant de Galilęa, vide
» runt monumentū, & quemadmodum poſitū
» erat corpus eius. Supra legimus, quia ſtabant
omnes noti eius alonge, & mulieres quę ſecu
tę erant eum. His ergo notis Ieſu poſt depoſi
Mulierū tum eius cadauer ad ſua remeātibus, ſolę mu
in charita lieres quę arctius amabant, funus ſubſecutę
te cōſtan quomodo poneretur inſpicere cupiebant, vt
tia. ei tempore cōgruo munus poſſent ſuę deuo
tionis offerre. Sed & hactenꝰ ſanctę mulieres
faciunt idem die Paraſceues, cum animæ hu
miles, & quo maioris ſibi conſciæ fragilitatis
eo maiori ſaluatoris dilectione feruentes, paſ
ſionis eius veſtigiis in hoc ſęculo quo requies
eſt pręparanda futura, diligēter obſequūtur,
& ſi forte valeant imitari, ſedula curioſitate
quo ordine ſit eadem paſſio completa perpen
» dunt. ¶Et reuertentes parauerunt aromata
» & vnguenta. Et ſabbato quidem ſiluerunt ſe
» cundum mandatū. Mandatū erat vt ſabbati
Sabbatū ſilentium a veſpera vſq; ad veſperam ſeruare
obſeruatū tur, & ideo religioſę mulieres ſepulto domi-
no, q̄diu licebat operari, ideſt vſq; ad ſolis oc-
caſum in vnguentis prępatandis erant occu
patę. Qđ non ſolū in die Paraſceues egerant,
verum tranſacto ſabbato, ideſt ſole occiden
te, mox vt operandi licentia remeabat, eme-
rūt aromata vt mane venientes vngerēt cor
pus eius, ſicut Marcus euangeliſta teſtatur.
Neq; enim veſpere ſabbati, pręoccupante iā
noctis articulo monumentū adire valuerūt.
Inſpecta autem domini ſepultura reuerten-
tes parāt aromata & vnguēta, qui lecta, audi
ta, recordata paſſione dominica, mox ad pa-
trāda ſe opera virtutū quibꝰ Chriſtus delecte
tur conuertunt. Et ſabbato q̄dem paratis aro
matibus ſilent venturi poſt ſabbatum cum
muneribus ad dominum, cum finita prę ſen-
tis vitę paraſceue, beata in requie gaudentes
expectant quando tempore reſurrectionis ap
parente redolentibus Chriſto ſpiritaliū actio
num quaſi aromatibus occurrant.

CAPVT.XXIIII.

VNa autem ſabbati val Cap.XCII.
de diluculo venerunt »
ad monumentū portā »
tes quę parauerāt aro »
mata. Vna ſabbati ſiue »
prima ſabbati, prima ē Prima ſab
dies a ſabbato, quā diē bati.
Dominicā propter do
mini reſurrectionem mos Chriſtianus ap-
pellat. Q; autem valde diluculo mulieres ve Diluculo
nerunt ad monumentum, iuxta hiſtoriā qui venientes.
dem magnus quęrendi & inueniendi domi-
num feruor charitatis oſtenditur, iuxta intel Myſtice qđ
lectum vero myſticum nobis datur exemplū indicent.
inluminata facie decuſſiſq; vitiorum tenebris
ad ſacroſanctum domini corpus accedere. Nā
& ſepulcrū illud venerabile figuram domini
ci habebat altaris, in quo carnis eiꝰ ac ſangui
nis ſolent myſteria celebrari. Vnde regula ec-
cleſiaſtica tenet eadem myſteria nō in ſerico,
non in panno tincto, ſed inſtar ſindonis qua
eum Ioſeph inuoluit, in linteo puro debere
conſecrari. Vt ſicut ipſe veram terrenę mor
taliſq; naturę ſubſtantiam pro nobis morti
obtulit, ita & nos in commemorationem eiuſ
dem tremendi & venerabilis ſacramenti pu-
rum de terrę germine, candidumq;, & multi
modo quaſi mortificationum genere caſtiga
tum altari linum imponamus. Aromata au- Aromatū
tem quę mulieres deferunt, odorem virtutū, ſignificatio.
& orationum quibus altari adpropinquare
debemus, ſuauitatem ſignificant. Vnde Ioan
nes in Apocalypſi ſua cū phialas in manu an
gelorum aureas, ideſt mundas in electorum
corde conſcientias, plenas odoramentorum
deſcripſiſſet, ſubiūxit exponēs, atq; ait. Quæ Orationes.
ſunt orationes ſanctorum. ¶Et inuenerunt la »
pidem reuolutum a monumento, & ingreſſę »
non inuenerūt corpus domini Ieſu. Quomo »
do lapis per angelum reuolutus ſit, Matthæ Lapidis
us ſufficienter expoſuit. Sed reuolutio lapi- reuolutio.
dis myſtice reſerationem ſacramētorum quę
velamine litteræ tegebantur, inſinuat. Lex eīm
in lapide ſcripta eſt. Cuius ablato tegmine
corpus domini mortuum non inuenitur, ſed
viuum euāgelizatur. Quia & ſi cognouimꝰ

ſecundum carnē Chriſtū,ſed iā nunc non no
,, uimus.❡Et factum eſt dum mente conſter-
,, natę eſſent de iſto,ecce duo viri ſteterunt ſe
,, cus illas in veſte fulgenti.Mente conſternatæ

Conſternatio mulierum.

erant,quia & lapidē tam immenſę magnitu-
dinis reuolutum ſtupebāt,& corpus tam ex-
imię venerationis non inuentum dolebant.
Sicut autem tentato in ſolitudine domino
mox impleta victoria accedentes ei angeli mi
niſtrant,ita eodē paſſo in carne ſaluatore,poſt
deuictæ certamina mortis veniunt angeli,q
non ſolum verbo conſolante, ſed & fulgente
habitu gloriam triumphantis adnuncient.
Quomodo autem poſito in ſepulcro corpo-
ri ſaluatoris angeli adſtitiſſe leguntur,ita eti
am celebrandis eiuſdem ſacratiſſimi corpo-
ris myſteriis tempore conſecrationis adſiſte
re ſunt credendi,monente apoſtolo mulieres
in eccleſia velamen habere propter angelos.
,, ❡Cum timerent autem & declinarent vul-
,, tum in terram,dixerunt ad illas.Quid quęri
,, tis,viuentem cum mortuis? Nō eſt hic,ſed re
,, ſurrexit.Nolite(inquiunt)cum mortuis,hoc
eſt in monumento,qui locus eſt proprie mor
tuorum,quęrere eum qui ad vitam iam reſur
rexit a mortuis.Et nos autem exemplo deuo

Eccleſiæ ingreſſus qualis eē debeat

tarum deo fœminarum quoties eccleſiam in
tramus , myſteriis cæleſtibus adpropinqua
mus, ſiue propter angelicę pręſentiam virtu
tis,ſeu propter reuerentiam ſacræ oblationis,
cum omni humilitate & timore debemus in
gredi.Ad conſpectum quippe angelorū vul-
tum declinamus in terram,cum ſupernorum
ciuium quę ſint gaudia æterna contemplan-
tes,humiliter nos cinerem eſſe terramq; reco
limus.Sicut beatus Abraham,Loquar inquit
ad dominum meum cū ſim puluis & cinis.
Et notandum q̀ ſanctæ mulieres adſtātibus
ſibi angelis non in terram cecidiſſe , ſed vul-
tum dicuntur in terram declinaſſe. Nec quē
piam ſanctorum legimus tempore dominicæ
reſurrectionis,vel ipſo domino,vel angelis ſi-
bi viſis,terræ proſtratū adoraſſe . Vnde mos

Orandi in quadrageſima modus.

obtinuit eccleſiaſticus , vt vel in memoriam
dominicæ,vel in noſtrę ſpem reſurrectionis,
& omnibus dominicis diebus, & toto quin-
quageſimę tēpore non flexis genibus ſed decli
,, natis in terram vultibus oremus. ❡Recorda
,, mini qualiter locutus eſt vobis,cum adhuc in
,, Galilæa eſſet,dicens.Quia oportet filium ho
,, minis tradi in manus hominum peccatorum
,, & crucifigi,& die tertia reſurgere.Die tertia

Fœminis reuſrrectio pdicta.

dominus,ſicut ipſe (qd ex hoc loco diſcim⁹)
inter diſcipulos viros etiam fœminis quæ eū
ſequebantur prædixit,reſurrectionis ſuę triū

phum celebrauit.Die namq; Paraſceues hora
nona ſpiritum tradens,veſpere ſepultus, ma-
ne prima ſabbati ſurrexit, ſicut aperte Mar
cus euangeliſta deſignat.Non ergo immerito

Tēporis in ſepulcro ratio.

vno die in ſepulcro & duabus noctib⁹ iacuit,
quia videlicet lucem ſuæ ſimplæ mortis tene
bris duplę noſtrę mortis adiunxit. Ad nos q̄p
pe venit,qui in morte ſpiritus carniſq; teneba
mur,vnam ad nos ſuam, ideſt carnis mortē
detulit,& duas noſtras quas recepit ſoluit.Si
enim ipſe vtranq; ſuſciperet, nos a nulla libe
raret,ſed vnam miſericorditer accepit , & iu
ſte vtranq; damnauit.Simplam ſuam duplæ
noſtrę contulit,& duplam noſtram moriens
ſubegit.❡Et recordatę ſunt verborum eius. ,,

Mulierū recordatio imitāda.

Mulieres quæ in monumento domini ſtantes
verborum quę de ſua diſpenſatione prędfatus
eſt recordantur,formam nobis præbeant , vt
inter ipſa dominicę paſſionis myſteria cele-
branda,non ſolum eiuſdem beatæ paſſionis,
ſed & ab inferis reſurrectionis , nec non & in
cęlos glorioſę aſcenſionis digna ſemper vene
ratione recordemur.❡Et egreſſę a monumē ,,
to nunciauerunt hęc omnia illis vndecim, & ,,
cęteris omnibus.Sicut in principio mulier au ,,

Mulieres primę reſurrectionē nunciant.

ctor culpę viro fuit,vir exſecutor erroris, ita
nunc quæ prior mortē guſtauerat, reſurre-
ctionem prior vidit, & ne ꝑpetui reat⁹ apud
viros obprobrium ſuſtineret,quę culpam vi
ro tranſfuderat, tranſfudit & gratiā. ❡Erat
autem Maria Magdalene,& Ioāna,& Maria ,,
Iacobi,& cęterę quę cum eis erant,quę dice- ,,
bant ad apoſtolos hęc.Maria Magdalene ipſa ,,

Magdalena. Ioanna. Maria Iacobi, ſoror matris dñi.

eſt ſoror Lazari,quę vnxit dominum vnguē
to.Ioanna vxor Chuzę procuratoris Herodis
de quibus ſupra lectum eſt.Maria Iacobi ma
ter eſt Iacobi minoris & Ioſeph,vt Marcus
euangeliſta dicit, ſoror matris domini , vnde
& ipſe Iacobus frater domini meruit vocari.
❡Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum
verba iſta, & non credebant illis . Q; reſurre ,,

Dubitatio apoſtolorū pdeſt nobis.

ctionem dominicam diſcipuli tarde credide
runt,nō tam illorum infirmitas q̄ noſtra(vt
ita dicam)futura firmitas fuit.Ipſa namq; re
ſurrectio illis dubitantibus per multa argu
menta monſtrata eſt.Quę dum nos legentes
agnoſcimus,quid aliud q̄ de illorum dubita
tione ſolidamur?❡Petrus autem ſurgens cu ,,
currit ad monumentum,& procumbens vi ,,
dit linteamina ſola poſita, & abiit ſecum mi ,,
rans qd factum fuerat.Lucas breuiter de cur ,,
ſu Petri commemorat,ſed hoc quomodo ge-
ſtum ſit plenius exſequitur Ioannes , dicens
etiam illum diſcipulū quem diligebat Ieſus,
cucurriſſe cum Petro,ſe videlicet inſinuans.

Euang. Cõcord.

Vnde quæritur quomodo Lucas de Petro dicat, Et procumbens vidit linteamina ſola poſita, cum Ioannes ſe potius hoc feciſſe ſignificet, Petrum vero introeuntem in monumentum vidiſſe non ſolum linteamina, ſed & ſudarium quod fuerat ſuper caput eius. Sed intellegendum eſt Petrum primo procumbentem vidiſſe, quod Lucas commemorat, Ioannes tacet: poſt autem ingreſſum, vt diligentius interiora dinoſceret, ingreſſum tamen anteq̃ Ioannes intraret.

Caput XCII.

ET ecce duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum qđ erat in ſpatio ſtadiorũ ſexaginta ab Hieruſalem nomine Emmaus, & ipſi loquebantur adinuicem de his oĩbus quæ acciderant. Stadium, quo græci auctore (vt dicũt) Hercule viarum ſpatia menſurãt, octaua eſt pars miliarii, & ideo ſexaginta ſtadia, ſeptem milia paſſuum & quingentos ſignificant. Qđ bene ſpatium itineris congruit eis, qui de morte ac ſepultura ſaluatoris certi, dubii de reſurrectione gradiebãtur. Nam reſurrectionem quæ poſt ſeptimã ſabbati facta eſt, octauo numero concinere quis ambiget? Diſcipuli ergo qui de domino loquẽtes incedebant, & ſextum cœpti itineris miliarium compleuerunt, quia illum ſine querela viuentem vſq; ad mortem, quã ſexta ſabbati ſubiit, perueniſſe dolebant, compleuerunt & ſeptimum, quia hunc in ſepulcro quieuiſſe non dubitabant. Verum de octauo dimidiũ tantum peregerunt, quia gloriam celebratæ iam reſurrectionis nondum perfecte credebant.

Stadiũ ab Hercule iſtitutũ.

Emmaus autem ipſa eſt Nicopolis ciuitas inſignis Palæſtinę, quæ poſt expugnationẽ Iudęę ſub Marco Aurelio Antonino Principe reſtaurata, cum ſtatu mutauit & nomẽ.

Emma⁹.

¶Et factum eſt dum fabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus adpropinquans ibat cum illis. Loquentes de ſe dominus adpropinquans comitatur, vt & fidem ſuę reſurrectionis eorum mentibus incendat, & occultę præſentia maieſtatis ſemper ſe qđ promiſit impleturum deſignet. Vbi enim ſunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi (ait) ſum in medio eorum. ¶Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent. Et ait ad illos. Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulantes, & eſtis triſtes? Apparuit quidem diſcipulis dominus, ſed eis ſpeciem quã recognoſcerent non oſtendit. Hoc ergo egit foris dominus in oculis corporis, qđ apud ipſos agebatur intus in oculis cordis. Ipſi nanq; apud ſemetipſos intus & amabant & dubitabant: eis autem dominus foris & præſens aderat, & quis eſſet non oſtendebat. De ſe ergo loquentibus præſentiam exhibuit, ſed de ſe dubitantibus cognitionis ſuę ſpeciem abſcondit.

Ieſus appropinquat loquentib⁹ de ſe.

Oculi diſcipulorũ cur tenebantur.

¶Et reſpondens vnus cui nomen Cleopas dixit ei. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti quę facta ſunt in illa his diebus? Peregrinum putabant eum, cuius vultum non agnoſcebant. Sed & reuera peregrinus erat eis, a quorum naturæ fragilitate, percepta iam reſurrectionis gloria longe diſtabat. Peregrinus erat eis, a quorum adhuc fide, vtpote reſurrectionis eius neſcia, manebat extraneus.

Peregrin⁹ q̃bus domin⁹.

¶Quibus ille dixit. Quę? Et dixerunt ei. De Ieſu Nazareno, qui fuit vir ꝓpheta, potens in opere & ſermone coram deo & omni populo. Prophetam & magnum fatentur, filium dei tacent, vel ſcilicet nondũ perfecte credentes, vel ſolliciti ne inciderent in manus Iudæorum perſequentium, quia neſciebant quis eſſet cum quo loquebantur, quod verum credidere, celantes.

Filiũ dei cur nõ fatebantur Chriſtum.

¶Et quomodo tradiderunt eum ſummi ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. Merito triſtes incedebant, quia & ſeipſos quodammodo arguebant, ꝙ in illo redemptionem ſperauerint, quem iam mortuum viderant, nec reſurrecturum credebant. Et maxime dolebant eum ſine culpa occiſum, quia nouerant innocentem.

Triſtitię cauſa in diſcipulis.

¶Et nunc ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie ꝙ hęc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt, dicentes ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere. Terruiſſe dicuntur merito eos, quorum mentibus plus de nõ inuento corpore dominico mœſtitiam qua dolebant addere, q̃ de nunciata per angelos eius reſurrectione gaudium quo recrearentur indere potuerunt. ¶Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum, & ita inuenerunt ſicut mulieres dixerunt, ipſum vero non inuenerunt. Cum ipſe Lucas ſupra Petrum dixerit cucurriſſe ad monumentum, & nunc Cleopam dixiſſe ipſe retulerit ꝙ quidam eorum ierant ad monumentũ, intellegitur adteſtari ꝙ duo ierint ad monumentum. Sed Petrum ſolum primo cõmemorauit, q2 illi primus Maria nũciauerit.

Petrũ tũc nõ nominat. Cleopas.

›› ¶Et ipſe dixit ad eos. O ſtulti & tardi corde
›› ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt
›› prophetę. Nonne hęc oportuit pati Chriſtū,
›› & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens a
›› Moſe, & omnibus prophetis, interpretabatur
›› illis in omnibus ſcripturis quę de ipſo erant.

Chriſtianus de Chriſto ſcripta diſcat, & Chriſti paſſionem imitetur.

Hoc nobis in loco non vlla ſcripturam inter
pretandi, ſed gemina noſipſos humiliandi ne
ceſſitas incumbit, qui neq; in ſcripturis quā
tum oportet edocti, neq; ad implenda quę di
ſcere forte potuimus quantum decet ſumus
intenti. Nam ſi Moſes & omnes prophetæ
Chriſtum locuti ſunt, & hunc per anguſtiam
paſſionis in gloriam ſuam intraturum, qua
ratione ſe gloriantur eſſe Chriſtianos, qui iu
xta vitium ſuarum modulum neq; ſcriptu-
ras qualiter ad Chriſtum pertineant inueſti
gare, neq; ad gloriam quā cum Chriſto habe
re cupiunt, per paſſiones tribulationum deſi
›› derāt attingere? ¶Et adpropinquauerunt ca
›› ſtello quo ibant, & ipſe ſe finxit longius ire, &
›› coegerunt illum dicentes. Mane nobiſcū, quo
›› niam aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies.
›› Et intrauit cum illis. Nihil ſimplex veritas ꝑ

Fingere domini.

duplicitatem fecit, ſed qđ dicitur, Finxit ſe lō
gius ire, talem ſe exhibuit diſcipulis in corpo
re, qualis apud illos in mente erat. Probandi
autem erant ſi hi qui eum & ſi necdū vt deū
diligerent, ſaltem vt peregrinum amare po-
tuiſſent. Sed quia eſſe extranei a charitate nō
poterāt hi cum quibus veritas gradiebatur,
eum ad hoſpitium quaſi peregrinum vocāt.

Hoſpites intrare compellendi.

Cur autem dicimus vocant, cum illic ſcriptū
ſit, Et coegerunt illū? Ex quo nimirum exem
plo colligitur, quia peregrini non ſolum ad
hoſpitium inuitandi ſunt, ſed etiam trahen-
›› di. ¶Et factum eſt dum recumberet cū illis,
›› accepit panem, & benedixit ac fregit, & porri-
›› gebat illis, & aperti ſunt oculi eorū, & cogno
›› uerūt eū. Quē in ſcripturę ſacrę expoſitione

In fractione panis cur cognouerit.

nō cognouerūt, ī panis fractione cognoſcūt.
Audiēdo ꝓcepta dei inluminati nō ſunt, faci
endo iluminati ſunt. Quia ſcriptū eſt, Nō au
ditores legis iuſti ſunt apud deū, ſed factores
legis iuſtificabūtur. Quiſqs ergo vult audita
intellegere, feſtinet ea quę iam intellegere po
›› tuit, opere implere. ¶Et ipſe euanuit ex ocu-
›› lis eorum. Et dixerunt adinuicem. Nonne
›› cor noſtrum ardens erat in nobis dum loque
›› ret in via, & aperiret nobis ſcripturas? Ignē

Ignē miſit dūs in terram.

(inquit) veni mittere in terram, & quid volo
niſi vt ardeat? Ignem quippe dominus in ter
ram miſit, cum afflatu ſpiritus ſancti cor car
nalium incendit. Et terra ardet, cum cor car-
nalium in ſuis prius voluptatibus frigidum
relinquit concupiſcentias pręſentis ſęculi, &
incenditur ad amorem dei. Nonne cor noſtrū
(inquiunt) ardēs erat in nobis dum loquere
tur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Exau

Sermonis Dei efficacia.

dito quippe ſermone inardeſcit animus, tor-
poris frigus recedit, fit mens in ſuperno deſi
derio anxia, a concupiſcentiis terrenis aliena.
Amor verus qui hanc repleuerit, in fletibus
cruciat. Sed dum tali ardore cruciatur, ipſis
ſuis cruciatibus paſcitur, audire ei libet prę
cepta cęleſtia, & quot mandatis inſtruitur,
quaſi tot facibus inflammatur. ¶Et ſurgen- ››
tes eadem hora, regreſſi ſunt in Hieruſalem, ››
& inuenerunt congregatos vndecim, & eos ››
qui cum ipſis erant dicentes, ꝙ ſurrexit do- ››
minus vere, & apparuit Simoni. Iam erat fa- ››
ma ꝙ reſurrexerat Ieſus, ab illis mulieribus fa
cta, & a Simone Petro cui iā apparuerat. Hoc
enim iſti duo inuenerunt loquentes, ad quos

Timore Iudęorū reſurrectionē domini reticuerunt.

in Hieruſalem venerunt. Fieri itaq; poteſt, vt
timore prius in via noluerint dicere ꝙ eum
audierant reſurrexiſſe, quando tantummodo
angelos dixerunt viſos eſſe mulieribus. Igno
rantes enim cum quo loquerentur, merito
poſſent eſſe ſolliciti, ne quid paſſim de Chri-
ſti reſurrectione iactantes, in manus incide-
rent Iudęorum. Omnium ergo virorum pri

Apparitiones domini.

mo dominus apparuiſſe intellegitur Petro,
ex his duntaxat omnibus quos euangeliſtæ
quattuor & Paulus apoſtolus commemora-
uerunt. Loquitur enim ad Corinthios de do
mino Paulus, quia ſepultus eſt, & quia reſur
rexit tertia die ſecundum ſcripturas, & quia
apparuit Cephæ, & poſtea vndecim. ¶Et ipſi ››
narrabant quę geſta erant in via, & quomo- ››
do cognouerunt eum in fractione panis. Præ ››

Cur ī aliena effigie apparuerit dominus.

ter hoc ꝙ pro merito mentis eorum adhuc
ignorantis ꝙ oportebat Chriſtum mori &
reſurgere, ſimile aliquid eorū oculi paſſi ſunt
non veritate fallente, ſed ipſis veritatem perci
pere nō valētibꝰ, & aliud q̄ res eſt opinātibꝰ,
certi etiam myſterii cauſa factum eſt vt eis
in illo alia oſtenderetur effigies, & ſic eum nō
niſi in fractione panis agnoſcerent, ne quiſq̄
ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius cor
poris particeps nō eſt, ideſt eccleſię, cuius vni

Eccleſiæ vnitas.

tatem in ſacramento panis commendat apo
ſtolus dicens, Vnus panis, vnum corpus mul
ti ſumus. vt cum eis benedictum panem por
rigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſce-
rent eū. Aperirētur vtiq;, ad eius cognitionē

Impedimentum agnitionis vñ ſit.

remoto ſcilicet impedimento quo teneban-
tur ne agnoſcerent. Non autem incongruen
ter accipiamus, hoc impedimentum in oculis
eorum a Satana fuiſſe ne agnoſceretur Ieſus,

ſed tamen a Chriſto facta eſt permiſſio vſq; ad ſacramentum panis,vt vnitate corporis eius participata remoueri intellegatur impedimentũ inimici,vt Chriſtus poſſit agnoſci.

Caput XCIIII.

» Dum hęc autem loquuntur,Ieſus ſtetit in medio eorũ,& dixit eis.Pax vobis.Ego ſum, nolite timere.

Apparitio dñi ſecundum Ioannem

Hanc oſtẽſionem domini poſt reſurrectionem, intellegitur & Ioannes commemorare ſic loquens.Cũ eſſet ergo ſero die illo vna ſabbatorum,& fores eſſent clauſę vbi erant diſcipuli propter metum Iudæorum , venit Ieſus & ſtetit in medio,& dixit eis.Pax vobis,& cętera.Qđ autem dicit Ioannes , non cum illis fuiſſe tunc apoſtolum Thomam,cum ſecundum Lucam duo illi quorum erat vnus Cleopas, regreſſi Hieruſalem inuenerunt congregatos vndecim,& eos qui cum ipſis erant , proculdubio intellegendum eſt ꝙ inde Thomas exierit anteq̃ eis dominus hęc loquentibus appareret.

Thomæ abſentia.

» ℂConturbati vero & conterriti exiſtimabãt ſe ſpiritum videre.

Manichęorũ hęreſis.

Qđ heretici Manichęi de Chriſto ſuſpicantur & credunt,ꝙ non erat vera caro, ſed ſpiritus erat ,hęc prima cogitatio ſurrexit in cordibus apoſtolorum . Et illi quidem Manichęi,nunq̃ credunt Ieſum fuiſſe hominem,Diſcipuli autem nouerant hominem,cum quo tanto tempore fuerant conuerſati.Sed poſteaq̃ mortuus eſt qđ nouerant,quando crederent hoc potuiſſe reſuſcitari qđ potuit mori?Apparuit ergo oculis ipſorum talis,qualem illum nouerant.Et non credentes tertio die potuiſſe veram carnem de ſepulcro reſurgere , putauerunt ſe ſpiritum videre. Error iſte apoſtolorum ſecta eſt Manichęorũ.

Manichęorum reſponſio.

Solent autẽ quando illis hęc obiciuntur,ita reſpondere.Quid mali credim⁹?quia Chriſtum deum credimus,ſpiritum fuiſſe credimus, carnem non credimus. Melior eſt ſpiritus q̃ caro.Qđ melius eſt credimus, qđ deterius eſt credere nolumus.

Refutatio.

Si nihil mali eſt in iſto ſermone,dimittat Ieſus diſcipulos ſuos in iſto errore.Quid mali crediderũt & diſcipuli?Chriſtum ſpiritum crediderunt . Non enim eſſe putauerunt nullum,ſed ſpiritum. Paruo morbo te putas periclitari,audi ſententiã medici.

» ℂEt dixit eis.Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcẽdũt in corda veſtra?

Cogitationes diſcipulorũ

Quales vtiq; cogitationes,niſi falſę,morbidę,pernicioſę?Perdidiſſet enim Chriſtus fructum paſſionis , ſi non eſſet veritas reſurrectionis. Quid turbati eſtis , & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Tãq̃ bonus agricola diceret,Qđ ibi plantaui,ibi inueniam,non ſpinas,quas nõ plantaui.In cor veſtrum deſcendat fides,quia deſuper eſt.Cogitationes autem iſtę non deſuper deſcenderũt,ſed in ipſo corde ſicut hęrba mala aſcenderunt.

Aſcẽdũt.

» ℂVidete manus meas & pedes,quia ipſe ego ſum. Palpate & videte,quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere.

Reſurrectionis approbatio.

Reſurrectionem ſuam certam & veram multis & variis documentis perſuadere dignatus eſt,propter ædificandam fidem,& fugandam de corde perfidiam,omnemq; dubitationem de ſua reſurrectione tollẽdã.Parũ fuit oculis ſe vidẽdum præbere,ſi non prębereт etiam manibus contrectandum.Qui dum palpanda diſcipulis oſſa carnemq; pręmonſtrat , aperte ſtatũ verę reſurrectionis quę in ſe facta,& in nobis eſt futura,ſignificat.

Corporis noſtri conditio.

Quia nõ ſicut Eutychius Conſtantinopolitanę vrbis epiſcopus ſcripſit, corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria erit impalpabile,ventis aereq; ſubtilius.In illa enim reſurrectionis gloria erit corpus noſtrum ſubtile quidem per effectum ſpiritalis potentię,ſed palpabile per veritatem naturæ.

Caro quę regnũ dei poſſidebit.

Neq; huic aſſertioni putetur apoſtoli ſermo repugnare, Quia caro & ſanguis regnũ dei non poſſidebũt. Hoc enim loco apoſtolus carnis & ſanguinis nomine,non ſubſtantiam veri corporis,ſed corruptionem mortalitatis ſignificat.Sicut ipſe conſequenter expoſuit dicens.Neq; corruptio incorruptelam poſſidebit.

Caro in ſcripturis.

Aliter nanq; caro in ſcriptura ſacra iuxta naturam,aliter iuxta culpam,aliter iuxta corruptionem mortalitatis quę ex culpa contigit, appellatur.Iuxta naturam quidem cum dictum eſt.Hoc nunc os ex oſſibus meis,& caro de carne mea.Et verbum caro factum eſt & habitauit in nobis.Iuxta culpam vero cum dicitur.Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem.Iuxta corruptibilitatem autem,cum ſcriptum eſt.Et memoratus eſt quia caro ſunt, ideſt fragiles & moribundi.Hoc enim ſe carnis nomine deſignaſſe manifeſtat ipſe Pſalmiſta, qui protinus addit.Spiritus vadens & non rediens. Regnum itaq; dei caro non poſſidebit, ideſt caro iuxta culpam vel mortalitatem.Et tamen caro poſſidebit regnum dei,ideſt caro iuxta naturam. Quã & dominus poſt reſurrectionem videndam palpandamq; diſcipulis exhibuit . Et de qua beatus Iob, cum gloriam reſurrectionis deſcriberet, ait.Et rurſum circundabor pelle mea,& in carne mea videbo deum.Lege epiſtolam ſancti Auguſtini ad Conſentiũ de corpore domini poſt reſurrectionem.

» ℂEt cũ hoc dixiſſet,oſtendit eis manus & pedes. Non ſolum manus & pedes quib⁹ indita clauorum

claruere veſtigia,ſed adreſtante Ioanne etiam
latus qđ lancea foratum fuerat oſtendit. Vt
videlicet oſtenſa vulnerum ſuorum cicatri
ce, dubietatis atq; infidelitatis eorũ vulnus
Iudicii tpe crucē & cætera paſſionis inſtrumēta oſtendet dñs. ſanaret. Verũ quođ poſt reſurrectionē clauo-
rũ vel lãceę loca pandēdo diſcipulorũ digna
tus eſt fidē ſpēq; roborare,ita in die iudicii &
eadē ſuę paſſionis indicia, & ipſam pariter
crucē mõſtrando venturus eſt impietatē ſu-
perborum infidelitatemq; confundere. Scili-
cet vt ipſum ſe eſſe qui ab impiis & pro im-
piis mortuus eſt,cunctis palam angelis & ho
minibus oſtendat,videātq;(vt ſcriptum eſt)
† pupunxerunt. in quem † pupugerũt,& plangant ſe ſuper
eum omnes tribus terrę. Sane notandum q
Gētiliũ calumnia de vulnerum Chriſti ſtigmatibus. ſolent in hoc loco gentiles calumniam ſtrue
re,& fidem ſperatę a nobis reſurrectionis ſtul
ta garrulitate deridere.Si enim ipſe deus ve
ſter(inquiunt)nec ſibi inflicta a Iudæis vul
nera curare prçualuit,ſed cicatricum veſti-
gia cælo ſecum(vt dicitis)inuexit, qua te-
meritate putatis eum veſtra de puluere mē
Reſponſio ad eam. bra ad integrum eſſe reſtauraturum? Qui-
bus reſpondendũ, quia deus noſter qui ſuã
perpetua iam immortalitate glorificatã de ſe
pulcro carnē reſuſcitare quãdo voluit & quo
modo voluit potuit,etiã qualem voluit ſuſci
tauit. Neq; enim conſequens eſt, vt qui ma
iora feciſſe probatur,minora facere nequiue
Stigmata quare ſeruauerit. rit. Sed certę diſpēſationis gratia, qui maius
fecit min⁹ facere ſuperſedit, hoc eſt q mortis
regna deſtruxit,ſigna mortis obliterare no-
luit. Primo videlicet vt per hæc diſcipulis fi-
dem ſuę reſurrectionis adſtrueret. Deinde vt
patri pro nobis ſupplicans, quale genus mor
tis pro mortalium vita pertulerit ſemp oſtē
dat. Tertio vt ſua morte redemptis q̃ miſeri
corditer ſint adiuti propoſitis ſemper eiuſdē
mortis innouet indiciis,ideoq; miſericordi-
as domini in æternum cantare non ceſſent,
ſed dicant qui redēpti ſunt a domino,quoniã
bonus,quoniã in æternum miſericordia eius.
Poſtremo vt etiam perfidis in iudicio q̃ iuſte
damnentur,oſtenſa inter alia flagitia etiam
vulnerum quę ab eis ſuſcepit,cicatrice denũ
Cõparatio ciet. Veluti ſi miles aliquis fortiſſimus iuben
te ſuo rege pro totius gentis ſalute ſingulari
certamine deſudans,multis quidem vulneri
bus exceptis hoſtem tamen interficiat,ſpolia
eius deripiat,victoriam ſuę genti reportet,&
interrogatus a medico cui curãdus commit
titur,ita ne velit curari vt nec veſtigia vul-
nerum vlla reſideant,an magis ita vt cicatri
ces quidem remaneant,deformitas vero prot
ſus omnis & fœditas abſit, reſpondeat ſe po

tius ita velle ſanari vt toto ſaluris decoriſq;
priſtini ſtatu recuperato, pperua ſeců tãti cir
cunferat ſigna triumphi: Sic profecto domi-
nus perpetis ob ſignum victorię nõ excepta
pro nobis vulnera paſſionis,ſed ipſorum cica
trices cælo inferre q̃ abolere maluit. Nec ta
men ex his quippiam fidei noſtræ reſurrectio
nis præiudicat, de qua veraci promiſſione p̃
dicit,Et capillus de capite veſtro nõ peribit.
¶Adhuc aũt illis nõ credētib⁹ & mirãtib⁹ p̃ »
gaudio,dixit. Habetis hic aliquid qđ mãdu- »
cetur? Ad inſinuandam reſurrectionis ſuę ve »
ritatem,non ſolũ tangi a diſcipulis ſed etiam »
conueſci cum illis dignatur. Non quidē qua Mãducãdi q̃ fuerit dño ratio.
ſi poſt reſurrectionem cibo indigens,nec qua
ſi nos in reſurrectione quã expectamus cibis
egere ſignificans,ſed vt eo modo naturã cor-
poris reſurgētis adſtrueret,ne illud non cor-
pus ſed ſpiritum eſſe arbitrarentur,& ſibi nõ
ſolide ſed imaginaliter apparere. Manducauit Nota ſimilitudinem.
poteſtate,non neceſſitate. Aliter enim abſor
bet aquã terra ſitiens,aliter ſolis radius can-
dens. Illa indigentia,iſte potentia. ¶At illi ob »
tulerunt ei partē piſcis aſſi, & fauum mellis, »
Et cum manducaſſet corã eis,ſumens reliqui »
as dedit eis. Quid ſignare credimus piſcem »
aſſum,niſi ipſum mediatorem dei & hominũ Piſcis aſſus.
hominem paſſum? Ipſe enim latere dignatus
in aquis generis humani,capi voluit laqueo
mortis noſtræ, & quaſi tribulatione aſſatus
eſt tempore paſſionis ſuæ. Sed qui piſcis aſſus
fieri dignatus eſt in paſſione,fauus mellis no
bis extitit in reſurrectione, An qui in piſce aſ
ſo figurari voluit tribulationē paſſionis ſuę,
in fauo mellis vtrãq; naturã exprimere volu
it pſonę ſuæ? Fauus qppe,mel in cera eſt. Mel Fauus.
vero in cera eſt diuinitas in humanitate. Sic
aſit ſua redēptor indicat,vt imitationis viã
nobis ſequētibus ſternat. Ecce eñ in cibo ſuo
piſci aſſo cõiungere fauũ voluit,quia videli-
cet illos in ſuo corpore ad æternam quietem
ſuſcipit,qui cum hic tribulationes pro deo
ſentiunt,ab amore internæ dulcedinis non
recedũt. Cum aſſo piſce fauus ſumitur,quia
qui hic adflictionem pro veritate ſuſcipiunt,
illic dulcedine vera ſatiantur. ¶Et dixit ad il »
los. Hęc ſunt verba quę locutus ſum ad vos, »
cum adhuc eſſem vobiſcum. Ideſt cum ad- »
huc eſſem in carne mortali i qua eſtis & vos. Quõ cũ diſcipulis nõ erat ad eos loquens.
Tunc enim in eadem carne reſuſcitatus erat,
ſed cum illis in eadem mortalitate non erat.
Et cum illis quidem poſteaq̃ reſurrexit fuit
quadraginta dieb⁹(vt legit̃)exhibitione cor
poralis præſentiæ,ſed non cum illis fuit con-
ſortio infirmitatis humanæ. ¶Quoniam ne »

,, ceſſe eſt impleri oĩa q̃ ſcripta ſunt in lege Mo
,, ſi & ꝓphetis & Pſalmis de me. Vide quõ ru
lit oẽs ambages. Viſus ẽ, tact⁹ eſt, mãducauit,
ipſe certe erat. Tñ ne in aliquo ſenſus huma
Scriptu nos ludificaſſe videretur, miſit man⁹ ad ſcri
rę teſti pturas. Dicant pagani quicquid volunt, ma-
monium gus fuit, potuit ſe ſic oſtendere. Nũquid ma
gus anteq̃ nat⁹ potuit ſe prophetare? Da ſcri
pturas, quia qđ videtis ante ꝑuiſum eſt; qđ
cernitis, ante prędictum eſt. Audi filia & vi-
,, de, audi prędicta, vide completa. ¶Tunc ape-
,, ruit illis ſenſum vt intellegerẽt ſcripturas, &
,, dixit eis. Quoniã ſic ſcriptum eſt, & ſic opor
,, tebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis
,, die tertia. Præbet ſe videndum oculis, prębet
manibus contrectandum. Parum eſt, lege, cõ
memorat ſcripturas. Et hoc parum eſt, aperit
ſenſum, vt qđ legis intellegas. Deinde poſt cõ
mendatam ſui corporis veritatem, commen-
,, dat eccleſiæ vnitatem. ¶Et prædicari in no-
,, mine eius pœnitentiam & remiſſionem pec-
,, catorũ in omnes gentes, incipientibus ab Hie
,, roſolymis. Non latret rabies hæreticorum de
Eccleſia angulo, toto terrarũ orbe eccleſia diffuſa eſt,
catholi omnes gentes habent eccleſiam, nemo nos fal-
ca. lat, ipſa eſt vera, ipſa eſt catholica, cœpit ab
Hieruſalem, peruenit ad nos, & ibi eſt & hic.
Non enim vt huc veniret inde diſceſſit. Cre-
Ab Hie uit, non migrauit. Et merito ſic ſcriptum eſt
roſoly inter cętera dominicę pietatis ſacramenta, &
mis cur ſic oportebat, vt miniſtri ſermonis, q in nomi
icęperint ne Chriſti crucifixi & reſuſcitati a mortuis
pœnitentiam erant & remiſſionem peccato-
rum in omnes gentes prędicaturi, ab Hie
roſolymis inciperent, non ſolum quia credi
ta ſunt illis eloquia dei, quia eorum ado-
ptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamenta, & le
giſlatio, & obſequium, & promiſſa, quia eorũ
patres & ex his Chriſtus ſecundum carnem,
quia eſt ſuper omnia deus benedictus in ſæ-
cula, verum etiam vt gentes quæ variis erãt
erroribus & facinoribus implicatę, hoc maxi
me diuinę pietatis indicium ad ſpem impe-
trandę veniæ prouocaret, ꝙ eis quoq; qui fi-
lium dei crucifixerunt, non tantum veniam
reatus a patre, ſed & vitę æternæ gaudium
,, viderent eſſe donatum. ¶Vos autem eſtis te
,, ſtes horum, & ego mitto promiſſum patris
,, mei in vos. Promiſſum patris ſpiritus ſancti
Promiſ gratiam dici, & in euangelio Ioannis plenius
ſum pa & hic quoq; breuiter intimatur cum ſequit.
tris. ,, ¶Vos autem ſedete in ciuitate quoadusq;
,, induamini virtute ex alto. De qua virtute
Virtus ideſt ſpiritu ſancto, & Mariæ dicit angelus.
altiſſimi. Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et ipſe

dominus alibi. Nam & ego noui virtutem de
me exiſſe. Sed & ipſe Lucas apertius in actib⁹
apoſtolorum huius promiſſę virtutis ex alto
& pręceptę in ciuitate ſeſſionis meminit. Præ
cepit (inquit) eis ab Hieroſolymis ne diſcede
rent, ſed expectarent promiſſionẽ patris, quã
audiſtis per os meum. Quia Ioannes quidem
baptizauit aqua, vos autẽ baptizabimini ſpiri
tu ſancto non poſt multos hos dies. Et pau
lo poſt. Sed accipietis virtutem ſuperuenien-
tis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes.
Notandum ſane, ꝙ ſunt quos a prędicatio- Prędicato
nis officio vel imperfectio, vel ætas prohibet, res ante
& tamen pręcipitatio impellit, qui ammonen annos.
di ſunt vt conſiderent, ꝙ ipſa veritas quę re
pente quos vellet roborare potuiſſet, vt exẽ-
plum ſequentibus daret ne imperfecti præ-
dicare pręſumerent, poſtq̃ plene diſcipulos
de virtute prędicationis inſtruxit, ilico adiũ
xit. Vos autem ſedete in ciuitate quoaduſ
q; induamini virtute ex alto. In ciuitate qp In ciuitate
pe conſidemus, ſi intra mentium noſtratum ſedere.
nos clauſtra conſtringimus, ne loquendo ex-
terius euagemur, vt cum diuina virtute per
fecte induimur, tunc quaſi a nobiſmetipſis fo
ras etiam alios inſtruentes exeamus. ¶Edu- ,,
xit autem eos foras in Bethaniã, & eleuatis ,,
manibus ſuis benedixit eis. Et factum eſt dũ ,,
benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in ,,
cęlum. Prętermiſſis omnibus quę per quadra ,,
ginta dies agi ab illo cum diſcipulis potue
runt, primo diei reſurrectionis eius cõiungit
tacite nouiſſimum diem quo aſcendit in cæ
lum. Pulchre autem aſcenſurus in cęlum, di
ſcipulos quibus benedicat foras in Bethaniã
educit. Primo quidem propter nomen ciuita Bethania.
tis, quę domus obœdientię dicitur. Quia qui
propter inobœdientiam peruerſorum deſcẽ
dit, propter obœdientiam nimirum conuer
ſorum aſcendit. Mortuus eſt enim ſicut apo
ſtolus ait, propter delicta noſtra, & reſurrexit
propter iuſtificationem noſtram. Deinde eti
am propter ſitum eiuſdem villę ſiue ciuitatu
lę, quæ in latere montis oliuarum poſita eſſe
narratur. Quia videlicet obœdientis eccleſiæ
domus, apoſtolico digna hoſpitio, non alibi q̃
in ipſius ſummi mõtis ideſt Chriſti latere, fi
dei, ſpei, dilectioniſq; ſuæ fundamenta loca
uit. De quo nimirum latere lancea patefacto
ſacramenta ſibi ſanguinis & aquę quibus na
ſcatur ſimul & nutriatur gaudet emanaſſe.
De cuius vertice vberrimo, ideſt apice diuini
tatis, vnctionis ſpiritalis munera deſiderat, lu
ciſq; ac pacis perpetuæ promiſſa inhianter
expectat. Tertio, quia ſicut Ioannes ſcribit,

Quindeci.

erat Bethania iuxta Hieroſolyma quaſi ſtadiis quindecim. Qui profecto numerus, propter ſeptem & octo quibus conſtat, ſcripturarum myſteriis accommodus, vel vitam quæ nunc eſt & futuram, vel vetus & nouum teſtamentum, vel ſabbatum animarum in futuro & carnis reſurrectionem, vel certe aliud aliquid cæleſtis ſemper & ſpiritalis continet arcani. Et ideo recte quibus veriuſqꝫ teſtamenti ſciẽtiam aperuit, quos & omnem viuendi & ſperandi regulam edocuit, eos quindecim ſtadiis in locũ quo eis benediceret, & pręcepta docẽdi traderet, eduxit. Recte quidecim ſtadiis locum glorioſę aſcẽſionis a loco victorioſiſſimę paſſionis ſecreuit, vt oẽs ꝓ ſe vel viuere vel mori cupiẽtes, & primo quieſcendi poſt mortem, & in fine a mortuis reſuſcitãdi deſiderio pariter & amore firmaret. ¶ Et
» ipſi adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem
» cum gaudio magno, & erant ſemper in tem-
» plo laudãtes & benedicẽtes deũ. Aſcendente in cælum domino, diſcipuli adorãtes in loco vbi ſteterunt nouiſſime pedes eius, confeſtim Hieroſolyma redeunt, quia ibi promiſſionẽ patris quã audiere per os domini, ſunt expectare pręcepti. Gaudia magna referunt, quia deum ac dominum ſuum, poſt triumphum reſurrectionis etiam cælos penetraſſe lætantur. Manent ſemper in templo laudãtes & benedicentes deum, vt in loco orationis, & inter laudum deuotiones promiſſum ſancti ſpiritus aduentum promptis per omnia paratiſqꝫ cordibus expectent. Et nos autem diſcipulorum exemplo poſt celebrata Hieroſolymis, hoc eſt in viſione pacis, dominicę paſſionis & reſurrectionis ſolennia, Bethaniæ mox arua Chriſto duce petamus, vt cum mẽte quieta, & ab omni diſcordiarũ turbine iã pacata, carnis eius & ſanguinis ſacramentis imbuimur, ipſi domus obœdientiæ curemus exiſtere, illius nimirum veſtigia ſequentes, q vt nobis formã viuendi tribueret, factus eſt obœdiens vſqꝫ ad mortem. Sic etenim cotidiana illius etiam nos meremur benedictione ſublimari, ſi cotidie triumphalis illius in cęlũ aſcenſionis memores, laudantes & benedicentes deum, in Hieruſalem, ideſt in ſupernę pacis ſperata iamiamqꝫ ac deſiderata viſione q eſcimus, ſimiles hominibus expectãtibus dominum ſuum, quando reuertatur a nuptiis.

Hieruſalẽ cur redierint.

Bethania nobis petenda.

Lucas de ſacerdotio Chriſti p̃ cę teris ſcripſit.

Quia vero beatus euangeliſta Lucas, inter quattuor cæli animalia per vitulum, cuius victimatione qui in ſacerdotium eligebãtur initiari ſunt iuſſi, deſignatus accipitur, eo ꝙ ipſe ſacerdotium Chriſti cæteris amplius exponendum ſuſceperit, pulcherrime qui euangelium ſuum a miniſterio templi per ſacerdotium Zachariæ cœpit, hoc in templi deuotione compleuit, cum apoſtolos inibi, miniſtros videlicet noui ſacerdotii futuros, non in victimarum ſanguine, ſed in laude dei & benedictione concluſit. Amen.

Euãgeliũ in tẽpli deuotione compleuit.

EXPOSITIONIS BEDAE PRESBYTERI IN LVCAM IVVANTE DOMINO LIBER. VI. FINITVR FELICITER. DEO GRATIAE.

De reliqs Bedę lucubrationib⁹ huic Tomo apponendis.

Sequuntur eiuſdem Venerabilis Bedę Preſbyteri Famuli Chriſti expoſitiones optimę in Acta Apoſtolorum, decẽti ordine & quadranti ſerie: tum ꝙ ab eodem Luca euangeliſta, a quo proxime expoſitum Euangelium, conſcripta ſunt, tum quia phraſi euangelicæ maxime omnium conſentiunt, tum etiam ꝙ his forte de cauſis poſt euangelia & epiſtolas Pauli, in quas ſeorſum explicationes idẽ auctor collegit, in Bybliis vulgatis locitari ſolẽt. Poſt quę iuxta prædictũ ordinem in Epiſtolas Catholicas, ac demũ in Apocalypſim diui Ioannis addemus eiuſdẽ explanationes, hunc Tomum non inſperate nec infelicitet clauſuri

PROLOGUS Venerabilis Bedę Preſbyteri famuli Chriſti, ad Accam Epiſcopũ, in Expoſitionẽ Actuũ Apoſtolorum.

DOMINO IN CHRISTO DESIDERAtiſſimo & vere beatiſſimo Accę Epiſcopo, Beda perpetuam in domino Salutem.

ACCEPI CREbertimas beatitudinis tuæ literas; quibus me cõmonere dignatus es, ne mentis acumẽ iertiotio torpe & obdormire pmittã, ſed meditãdis ſcrutandiſq; coti die ſcripturis vigil atq; indefeſſus inſiſtã, & poſt expoſitionẽ Apocalypſeos ſancti Euangeliſtæ Ioánis, quã fratris noſtri Euſebii rogatu tribꝰ libris cõplexã, mox tibi trãſcribẽdã deſtinaui, in explanationẽ quoq; beati Euãgeliſtę Lucę, iuxta veſtigia patrũ quãtũ valeã ſudoris ipendã. Qđ qa facere necdũ potui, & operis videlicet immenſitate perterritꝰ, & obſtrepentium cauſarum (quas tu melius noſti) neceſſitate prępeditꝰ, ne tamen tuę poſtulationis cõtemneretur auctoritas, qđ interim potui, feci. Miſi eñ opuſculum in Actus Apoſtolorum, qđ ante non multos dies editum, & velociſſime quantum tempus dederat, ne tua ſacroſancta voluntas impediretur, emendatũ membranulis indideram. Vbi ea quę vel myſtice geſta, vel obſcuriꝰ dicta videbanť, pur potui dilucidare tẽtaui. In quo me opuſculo cũ alii plurimi fidei

Aratoris carmen.

catholicę ſcriptores, tũ maxime iuuit Arator ſanctę Rõanę eccleſię ſubdiaconꝰ, q ipm ex ordine librum heroico carmine percurrens, non nullos in eodem metro allegorię flores admiſcuit, occaſionem mihi tribuẽs, vel alia ex his colligẽdi, vel eadem planius exponendi.

Actꝰ apoſtolorũ nõ nudã continent hiſtoriam.

Actꝰ igiť Apoſtolorum (vt beatus Hieronymus ait) nudam quidem ſonare vidẽtur hiſtoriã, & naſcentis eccleſiæ infantiã texere, ſed ſi nouerimus eorum ſcriptorem Lucam eſſe medicum, cuius laus eſt in euangelio, animaduertimus pariter oĩa verba illius, aĩæ languentis eſſe medicinam. E quibꝰ nos aliqua iuxta modulum noſtræ paruitatis expoſituri, primo admonere curabimus, ipſum euangeliſtã Lucam, vt dictum eſt, iuxta traditionem veterũ eccleſiæ tractatorũ, medicinæ artis fuiſſe peritiſſimum, & magis gręcas literas ſciſſe q̃ hebręas.

Lucas medicus.

Vnde ſermo eius tam in euãgelio q̃ in Actibus Apoſtolorum, comptior eſt, & ſecularem redolet eloquentiam, magiſq; teſtimoniis graecis vtitur q̃ hebręis. Ex quo accidit, qđ maxime miror, & propter ingenii tarditatem vehementiſſimo ſtupore perculſus neſcio perſcrutari, qua ratione cum in hebraica veritate a diluuio vſq; ad Abraham decem generationes inueniãtur, ipſe Lucas qui ſpiritu ſancto calamum regente nullatenus falſum ſcribere potuit; vndecim generationes iuxta ſeptuaginta interpretes adiecto Cainã in Euangelio ponere maluerit.

Lucę diſcrepantia.

Ideo autẽ in euangelii Procemio dicit ſibi viſum eſſe ex ordine diligenter ſcribere, quoniam multi conati ſunt. Sed eos debemus accipere quorum in eccleſia nulla extat auctoritas, qa id quod conati ſunt, implere minime potuerunt.

Qui conati non perfecerint.

Iſte autem non ſolum vſq; ad reſurrectionem, aſſumptionemq; domini pduxit narrationem ſuam, vt in quattuor auctoribus euangelicæ ſcripturę dignum ſuo labore haberet locum, verum etiam deinceps quę per Apoſtolos geſta ſunt, quæ ſufficere credidit ad ædificandam fidem legentium vel audiẽtiũ ita ſcripſit, vt ſolus eius liber fide dignus haberetur in eccleſia de Apoſtolorum actibus narrantis, reprobatis omnibus qui non ea fide qua oportuit, facta dictaq; Apoſtolorum ſcribere auſi ſunt. Eo qppe tẽpore ſcripſerũt Marcus & Lucas, quo nõ ſolũ ab eccleſia Chriſti, verũ etiã ab ipſis adhuc ĩ carne manẽtibus apoſtolis pbari potuerũt.

Marci & Lucę auctoritas.

Nã dñi nutu gerebať, vt nõ ſolũ Apoſtoli qui viderãt, ſed & diſcipuli qui auditu didicerant, facta Chriſti dictaq; conſcriberent, quatenus ſequentibus eccleſię doctoribus ea quæ non viderant prædicandi ſcribendiq; fiducia pariter & auctoritas pberetur. Actꝰ vero Apoſtolorũ, & pcipue beati Pauli, cuius indiuiduus in peregrinando comes extitit beatus Lucas, ſicut viderat ipſe compoſuit. Quorũ cõtextus omnis quantum ex aliorũ hiſtoriis animaduertere potuimus, continet annos vigintiocto. Ideſt Tiberii Cęſaris annos ſex, Caii annos q̃ttuor, Claudii annos .xiiii. Cuius principiis Petrus Aplus Romam venit, & ĩ quarto anno fame facta, octauo anno ſunt Iudæi Roma expulſi. Itẽ Neronis quattuor annos, quorum duos extremos beatus Paulus Romæ in libera manſit cuſtodia. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librũ

Acta Apoſtolorum xxviii. annis.

Iudęorum regũ tpa. eſſe cõpoſitũ. Itẽq; vt per Iudæorũ quoq; re-
ges eadem tempora diſcernã, Herodes, Phi-
lippus, & Lyſanias Tetrarchæ pfuerũt annis
ſex. Herodes rex qui & Agrippa, qui Cæſareę
periit, annos ſeptẽ. Agrippa filius eiꝰ, ſub quo
Paulus Romam miſſus eſt, annos quindecim.
Cuius reſtant vſq; ad ſubuerſionem Hieroſo
lymorum anni duodecim. Hęc diſtinctiꝰ exe-
cutus ſum, vt cum eiuſdẽ libelli reuoluas hi
ſtoriam, quid ſub quo tempore geſtũ ſit, eui-
denter agnoſcere poſſis. Miſi aũt & explana-
tiunculam epiſtolæ beatiſſimi euangeliſtę Io-
annis, cuiꝰ maximã partẽ ex Homiliis ſancti
Auguſtini latiſſima ſuauitate diffuſis, cõpen
dioſus breuiator excerpſi. Nõnulla vero i cal
ce etiã pprio ſudore ſubtexui. In quo vtroq;
ope, ſi qd vtilitatis ineneris, dei donis aſcribe.
Si qd ſupflui, meę fragilitati cõpatere. Interce
dẽtẽ p nobis beatitudinẽ veſtrã dñs oĩpotẽs
ad regimẽ eccleſię ppetuo cõſeruet incolumẽ.

INCIPIT EXPOSITIO VENERABI
lis Bedæ Preſbyteri ſup Acta Apłorũ. CA. I.

PRIMVM QVI-
» dem ſermonem fe-
» ci de oĩbꝰ o Theo-
» phile, quę cœpit Ie
» ſus facere & doce-
» re. De oĩbus ſe
» dicit Chriſti factis
De oĩbus quõ ſcripſe rit. & dictis in Euãge
lio ſcripſiſſe, nõ q;
oĩa cõphende-
re potuerit, ne ſit
cõtrariꝰ Ioãni q ait, Multa qdẽ & alia ſigna fe
cit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum,
quę non ſunt ſcripta in libro hoc, ſed q; de oĩ
bus elegerit vñ faceret ſermonẽ, q̃ iudicauit
apta & cõgrua ſufficere officio diſpẽſationis
Theophilꝰ. ſuę. Theophilus interpretatᷣ dei amator, vel a
deo amatꝰ. Quicũq; ergo dei amator eſt, ad ſe
ſcriptũ credat, ſuęq; hic aĩæ, q̃a Lucas medicꝰ
ſcripſit, inueniat ſalutẽ. Et notãdũ q; ait, Quę
Facere & docere. cœpit Ieſus facere & docere. Prĩo facere, poſt
ea docere. Quia Ieſus bonũ doctorẽ inſtituẽs,
» nulla niſi q̃ fecit docuit. ¶ Vſq; in diẽ qua pci
» piens Apoſtolis p ſpũm ſanctũ quos elegit aſ-
» ſumptꝰ eſt. Per hypbaton legẽdũ, vſq; in diẽ
qua aſſumptꝰ eſt pcipiẽs ante aſſũptionẽ, ideſt
pcepta dãs apłis q̃ vel hic vel in euãgeliis le-
gunt. Eſt ergo ſenſus. Scripſi de Ieſu a tẽpore
quo cœpit ſigna facere & docere vſq; in diẽ
» qua eiſdẽ cõſũmatis, vñ venerat rediit. ¶ Per
» dies quadraginta apparẽs eis, & loquẽs de re-
» gno dei, & cõueſcẽs &c. Ad inſtruendã dñs fi
dẽ ſuę reſurrectionis, ſępiꝰ Apoſtolis poſt paſ
ſionem ſuam viuus apparet, cibos ſumit, ean-
dẽq; quã a mortuis ſuſcitauerat palpãdã car
nẽ exhibet. Sed altiori myſterio p hãc. xl. dierũ Quadra-
cũ diſcipulis cõuerſationẽ ſignificat ſe occul- genarii ra
ta pręſentia quæ promiſerat impleturum. Ec tio.
ce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq;
ad cõſummationẽ ſeculi. Iſte eñ numerꝰ hãc
tẽporalẽ terrenãq; vitam, vel ppter quattuor
anni tẽpora, vel ppter quattuor vẽtos cęli de
ſignat. Nã poſtq̃ cõſepulti fuerimus cũ Chri-
ſto p baptiſmũ i mortẽ, quaſi rubri maris cal
le trãſito, neceſſariũ in hac ſolitudine dñi ha-
bemus ducatũ, qui nos ad cęleſtia regna pdu
cat, & imaginis ſuę denario renumerans, pſen
tia ſancti ſpũs quaſi vera iobilei quiete beati-
ficet. ¶ Vos aũt baptizabimini ſpiritu ſancto »
nõ poſt multos hos dies. Nõdũ fuerant apo- »
ſtoli baptizati, non tñ aqua ſed ſpiritu ſancto, Baptiza-
quos intelligimus iã fuiſſe baptizatos, ſiue ba ti vt &
ptiſmo Ioãnis (vt nõnulli arbitrantᷣ) ſeu (qđ qñ Apo-
magis credibile ẽ) baptiſmo Chriſti. Neq;. n. ſtoli.
miniſteriũ baptizãdi defuerat, vt haberet ba
ptizatos ſeruos p quos cæteros baptizaret, q̃a
nõ defuit memorabilis illiꝰ humilitatis mini
ſterii, qñ eis lauit pedes. Cũ ergo diceret dñs,
Quia Ioãnes qdẽ baptizauit aq̃, nequaq̃ ſubiũ
xit, vos aũt baptizabiti, ſed Vos aũt baptizabi
mini ſpiritu ſãcto. Quia neq; Apoſtoli, neq; ſe
quaces eorũ q vſq; hodie baptizãt i eccleſia, ali
ter q̃ Ioãnes, ideſt i aqua baptizare pualẽt: ſed
tantũ inuocato Chriſti nomine adeſt interi-
or virtus ſpiritus ſancti, quæ homine aquam
tribuente baptizatorum animas ſimul & cor
pora purificet: qđ in Ioannis baptiſmo nõ fie-
bat. Nondum enim erat ſpiritus datus, quia
Ieſus nondum fuerat glorificatus. ¶ Igitur »
qui conuenerant, interrogabant eum dicẽtes. »
Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum »
Iſrael? Quoniam apparens eis locutus eſt de »
regno dei, Spiritus quoq; ſancti non poſt mul
tos dies promiſit aduẽtum, conſequẽter eum
de eodem regno percontantur, vtrum vide-
licet mox aduenięte ſpiritu ſancto i pſenti re
ſtituendũ, an in futuro ſanctis reſeruandum
credere debeant. Carnales enim adhuc diſci-
puli, reſurrectione Chriſti cõpleta, cõtinuo re
gnũ Iſrael credebãt eẽ vẽturũ. Iuxta qđ Cleo
phas ait. Nos autem ſperabamus q; ipſe eſſet Sperabamus.
redempturus Iſrael. Et euangeliſta præmiſit,
quia domino Hieroſolymã venturo exiſtima
rent q; confeſtim regnũ dei manifeſtaretᷣ. Sed
oportebat impleri prophetiã, qua patri canẽs
ait. Tu vero repuliſti, & ſpreuiſti, & diſtuliſti
Chriſtũ tuum. Repulit eñ & ſpreuit filium
pater, quando eũ in paſſiõe deſeruit loquẽtẽ,

Deus deus meꝰ, quare me dereliquiſti! Diſtu
lit aũt, vt quẽ ſancti illo tempore regnaturũ
putabant, expectẽt ĩ die iudicii in ſua maieſta
te venturum. Vnde & ipſe dñs ſpiritalẽ Iſrael
& regnum cęleſte a prophetis fuiſſe promiſ
» ſum inſinuans, ait. ¶Non eſt veſtrũ noſſe tẽ-
» pora vel momẽta quę pater poſuit in ſua po-
» teſtate. Illius (inquiens) regni tam ſecretũ tẽ
pus eſt, vt patris tñmodo ſcientię pateat. Et
quando dicit, Non eſt veſtrum ſcire, oſtendit
ꝙ & ipſe ſciat, cuius omnia ſunt quæ patris
ſunt, ſed non expediat noſſe mortalibꝰ, vt ſem
per incerti de aduentu iudicis, ſic quotidie vi
» uant, quaſi die alia iudicandi ſint. ¶Sed acci-
» pietis virtutem ſuperuenie̜tis ſpiritus ſancti
» in vos. Et eritis mihi teſtes in Hieruſalẽ &c.
Cum ſuperuenerit (inquit) in vos ſpiritus
ſanctus, nequaꝗ regnũ Iſrael, ſiue regnũ dei I
ſrael, vt putatis, afferet, ſed vobis virtutẽ de
me teſtificandi prębebit. Tantũq; regni illius
tempora longe ſunt, vt prius non ſolum hãc
Hieroſolymorũ vrbem, verumetiã oẽs Iudaę
fines, dehinc aurẽ & proxime gentẽ Samarię,
ad extremũ nouiſſimos quoq; ꝑ circuitũ mũ
» di terminos euãgelii fama percurrat. ¶Et cũ
» hęc dixiſſet, videntibꝰ illis eleuatꝰ eſt. Marcus
quidem aliam domini locutionem cõmemo-
rans, ait. Et dñs quidem Ieſus poſtꝗ locutꝰ eſt
eis, aſſumptus eſt in cælum. Sed quia Lucas
ſignificãtius adiecit, Cũ hæc dixiſſet eleuatꝰ
eſt, oſtendit profecto illis quos commemora-
uerat ſermonibus expletis, dñm aſcendiſſe ad
» cęlos. ¶Et nubes ſuſcepit eũ ab oculis eorum.
Creatura rũ obſequia. Vbiq; creatura ſuo creatori ꝓſtat obſequiũ.
Aſtra indicant naſcentẽ, patientẽ obnubunt,
recipiunt nubes aſcendentem, redeuntem ad
» iudicium comitabuntur. ¶Ecce duo viri aſti
» terunt illis in veſtibus albis. Albæ veſtes
Albæ veſtes. exaltationi magis congruũt ꝗ humiliationi.
Et ideo dño aſcendente, in albis veſtibus an-
geli apparẽt, qui nato dño in albis veſtibꝰ ap-
parere non dicunt, quia qui in natiuitate ſua
apparuit deus humilis, in aſcenſione ſua oſtẽ
ſus eſt homo ſublimis. Nam & locus cõgruit,
dum is qui in humili ciuitatula natus eſt ho
mo, de monte ſublimi regreſſus eſt ad cælũ.
» ¶Hic Ieſus qui aſſumptꝰ eſt a vobis in cęlũ.
Ob duas illis cauſas angeli videt, vt videlicet
aſcenſiõis triſtitiam, regreſſionis commemo-
ratione conſolarent, & vt vere in cælum illũ
ire monſtrarent, & non quaſi in cælum ſicut
» Heliam. ¶Sic veniet quẽadmodũ vidiſtis eũ
» euntem in cælum. Ideſt in eadẽ forma carnis
Sic veniet atq; ſubſtãtia veniet iudicaturus, in ꝗ vene-
rat iudicãdus. Cui ꝑfecto ĩmortalitatẽ dedit,
naturam nõ abſtulit. Cuius etiam gloria di-
uina quę quondam in monte tribus diſcipu-
lis apparuit, peracto iudicio ab omnibus ſan-
ctis videbit, quando tollet impius ne videat
gloriã dei. ¶Tũc reuerſi ſunt Hieruſalem a »
monte qui vocat Oliueti. Dñs & ſaluator no »
ſter principe tenebrarũ deuicto, in locũ pacis
& luminis fideles educit. Meritoq; montem
chriſmatis aſcẽdit, ſanctũ promiſſurus ſpũm,
cuius nos vnctio docet de omnibus. ¶Qui eſt »
iuxta Hieruſalem, ſabbati habens iter. Iuxta »
hiſtoriã indicat montem oliuarum ſpatio mi
liarii ab vrbe Hieruſalem eſſe diſcretum. Sab Sabbati
bato enĩ iuxta legem plus ꝗ mille paſſus ince iter.
dere nõ licebat. Iuxta allegoriã vero, q gloriã
dñi ad patrẽ aſcẽdẽtis intus intueri merebit,
& ſpiritus ſancti promiſſione ditari, hic ſabba
ti itinere vrbem perpetuæ pacis ingreditur.
Eritq; ei iuxta Eſaiam ſabbatum ex ſabbato,
quia qui hic ceſſauit a peruerſo opere, illic qe
ſcet in cæleſti retributione. At contra qui in
hoc ſeculo quaſi per tempus ſex dierum, ſalu
tem operari neglexerit, illo perpetuæ quietis
tempore, de finibus beatæ Hieruſalem ex-
cludetur, illud euangelicum contemnens.
Orate ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato.
¶Et cum introiſſent in cœnaculum, aſcen- »
derunt vbi manebant. Locum in ſuperiori de »
ſignat, quia iam a terrena conuerſatione ſab
bati, ad ſuperiora ſcientiæ, virtutiſq; conſcen
derant. ¶Iacobus Alphæi, & Simon Zelo- »
tes, & Iudas Iacobi. Putant quidã duos fuiſſe »
apoſtolos Iacobi vocabulo nuncupatos, Iaco- Iacobi duo
bum videlicet Zebedęi, & Iacobũ Alphęi, ter nõ tres.
tiũ vero Iacobum fratrẽ dñi, non apoſtolum
ſed epiſcopũ fuiſſe Hieroſolymorum. Qđ ne
quaꝗ verum eſt, ſed iuxta euangeliorum fi-
dem, eundẽ Iacobum filium Alphęi apoſtolũ
pręfuiſſe Hieroſolymis ſciendum eſt, q frater Frater dñi.
dñi dictꝰ eſt, eo ꝙ fuerit Marię matertere dñi
filius, cuius Ioannes Euangeliſta meminit.
Stabant autem (inquiens) iuxta crucem Ieſu
mater eiꝰ, & ſoror matris eiꝰ Maria Cleophę.
Mariam hanc Cleophæ a patre ſiue a familia Maria Cleophæ.
cognominans. Quomodo enĩ frater dñi non
apoſtolus, ſed tertius Iacobus eſſe dicatur, cũ
& Paulus eũ nominet apoſtolũ, Aliũ aũt (in
quiens) apoſtolorum vidi neminẽ niſi Iacobũ
fratrẽ dñi! Et Euãgeliſta Marcus, eundẽ non
tertium, ſed alterum appellet dicẽs. Erant au
tẽ & mulieres delonge aſpicientes, inter quas
erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi mino
ris, & Ioſeph mater, & Salome. Cum enĩ ma- Maior.
ior & minor non inter tres ſed inter duos ſo Minor.
leãt prębere diſtantiã, minor Iacobus Alphęi

appellatur ad diſtinctionem maioris qui erat
filius Zebedęi. Lege librum beati Hieronymi
Simon zelotes. aduerſus Heluidium. Simon aũt zelotes, ipſe
eſt qui in euangeliis ſcribit Chananęus. Cha-
Chana. na quippe zelus interpretatur. Erat enim de
vico Galilęę Chana, vbi dñs aquas conuertit
Aetas & in vinum, & poſt fratrem ſuum Iacobũ Hie-
martyriũ roſolymorum rexit eccleſiam, centumq́ & vi
Simonis. ginti annorũ ſub Traiano crucẽ aſcendit. Cõ
ſobrinus is ſecundũ carnem Saluatoris fuiſſe
declaratur, quia patrem ipſius Cleopham, fra
trẽ fuiſſe Ioſeph, Egeſippꝰ cõteſtatꝰ eſt. Iudas
Iudas vero Iacobi, ideſt frater Iacobi, idẽ eſt q in euã
Iacobi. geliis vocat Thaddęus, miſſus ꝑ ẽ Ediſſã ad
Abagarũ regẽ Hoſroenæ, vt eccleſiaſtica tra
» dit hiſtoria. Sequitur. ¶ Hi oẽs erant vnanimi
» ter perſeuerãtes in oratioue. Vnanimiter per
Orationis ſeuerant in oratione, qui aduẽtum ſancti ſpi-
virtus. ritus expectant. Spiritus enim ſanctus diſci-
plinę effugiet fictũ. Et ideo quicunq́ eius pro
miſſa cupierit accipere dona, perſeuerãter de
bet inſtare precibus fraterna charitate condi
» tis. ¶ Erat aũt turba hoĩm ſimul, cẽtũ fere vi
» ginti. Hi centũ viginti ab vno vſq́ ad quin-
no. decim paulatim & per incrementa ſurgẽtes,
quindecim graduum numerum efficiunt, q
propter vtriuſq́ legis perfectionem in Pſalte-
rio myſtice continetur, & in quo vas electio
nis apud Petrũ Hieroſolymis cõmoratꝰ. Opor
tebat enim vt ſacramentũ qđ legiſlator in an
nis exhibuit, hoc nouę gratię ꝑdicatores ſuo
» numero deſignarẽt. ¶ Viri fratres, oportet im
» pleri ſcripturam quã prędixit ſpũs ſanctꝰ &c.
Vndenariꝰ In vndenario numero Petrus apoſtolus rema
nere metuit. Omne enim peccatum vndena-
rium eſt, quia dũ peruerſe agit, præcepta de-
calogi trãſit. Vñ q̃a nulla noſtra iuſtitia p ſe
innocens eſt, tabernaculum qđ Arcam dñi
continebat intus, vndecim velis ciliciinis deſu
per obuelabatur. Numerũq́ apoſtolorũ duo-
denarium redintegrat, vt per duas ſeptenarii
partes (ter eñ quaterni decus dipondiꝰ) gra
tiam quam verbo prædicabãt, & cum nume
ro ſeruarent, & qui mundo quadriformi fidẽ
ſanctę trinitatis prędicaturi erant, domino di
cente. Ite, docete oẽs gentes, baptizãtes eos
in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti, iam
operis perfectionem numeri quoq́ ſacramen
to firmarẽt. Iuxta altiorem autem intellectũ,
damnum eccleſiæ qđ in falſis fratribus pati-
tur, hactenus ex parte maxima perdurat in-
correctum. At cum in fine mũdi populus Iu
dęorum qui dominum crucifixit reconcilian
dus eccleſiæ credit, velut quinquageſimo die
propinquante, apoſtolorum eſt ſumma reſti-
tura. ¶ Et hic quidem poſſedit agrum de mer »
cede iniquitatis. Qui dñm vitę vendidit, ter »
ra viuentium amiſſa, agrũ ſanguinis & mor
tis ęternę, ſceleris & nois ſui memoriã poſſi-
det. Alioquin non ipſe Iudas emptum precio
ſanguinis agrum figuli poſſidere meruit, qui
relatis triginta argẽteis, traditionis crimẽ cri
minoſiore ĩ ſe ptinꝰ morte mulctauit. Sed mo
re ſacri eloquii, poſſedit dictũ eſt, poſſidere fe Poſſedit.
cit. Sicut beatus Iob ait. Et abominabunt me
veſtimẽta mea. ideſt abominabilem me mem-
bra corruptibilia reddent. ¶ Et ſuſpenſus cre »
puit medius. Dignam ſibi pœnam traditor »
amẽs inuenit, vt videlicet guttur quo vox ꝑ Dignũ Iu
ditionis exierat, laquei nodus necaret. Dignũ da ſuppli
etiam locum interitus quæſiuit, vt qui ho- cium.
minum angelorumq́ dominũ morti tradide
rat, cęlo terręq́ peroſus, quaſi aereis tñmodo
ſpiritibus ſociandus, iuxta exemplum Achi-
tophel & Abſalon qui regẽ Dauid perſecuti
ſũt, aeris medio periret. Cui vtiq́ ſatis digno
exitu mors ipſa ſucceſſit, vt viſcera quæ do-
lum proditionis conceperant, rupta caderẽt,
& vacuas euoluerẽtur in auras. Cuius ſimil-
lima pœnę mors Arrium hęreſiarchã dãnaſ- Arrii
ſe refertur, vt quia ille humanitatem Chriſti, mors.
iſte diuinitatẽ extinguere moliebatur, am-
bo ſicut ſenſu inanes vixerant, ſic quoq́ vẽtre
vacui perirent. ¶ Fiat habitatio eius deſerta, »
& non ſit q inhabitet in ea, & epiſcopatũ eiꝰ »
accipiat alter. Plani quidem ſunt iſti verſicu »
li, & palã beato Petro interpretante expoſiti,
quia & Iudas meritam ꝑuaricationis ſuę pœ
nã excepit, abiẽſq́ in locũ ſuũ gehennã videli
cet infernalẽ, cõmunẽ humanę conuerſatiõis
habitationẽ ĩmatura & ĩpia morte deſeruit,
& nihilominus accipiente ſancto Mathia lo-
cum miniſterii illius & apoſtolatus, ſacratiſſi
ma pfectionis apoſtolicę ſumma reſtaurata ẽ.
Sed notãdũ ꝙ nequaq̃ iuxta vulgatã editio-
nẽ de vno centeſimo octauo pſalmo totũ teſti Pſalmorũ
moniũ eſt ſũptũ, verũ extrema pars tñ, prior diuerſorũ
vero de ſexageſimo octauo, in quo dictũ ẽ de vna cita-
Iudęis. Fiat habitatio eorũ deſerta, & in taber tio.
naculis eorũ nõ ſit q inhabitet. Dũ eñ vellet
beatus Petrus & Iudę abiectionẽ, & electionẽ
Matthię teſtimoniis aſtruere ꝑpheticis, iun-
xit teſtimoniũ qđ de epiſcopatu Matthię ſpe
cialiter, & illud qđ de Iudęorũ in quorũ nume
ro etiã Iudas erat, abiectione gñaliter poſitũ
erat. Qđ neſcio a quo primũ ſperito emẽdato
re. cviii. Pſalmo additũ ẽ. Qui cũ videret hos
verſiculos pariter a beato Petro poſitos ſuũ
pſalteriũ pariter non habuiſſe, putare cœpit
falſatũ ſe habere codicẽ, & qđ nõ habuerat ſu

petadiicere præſumpſit. Eodē modo tertiode-
cimo pſalmo de epiſtola Pauli ad Romanos
octo verſus quos ipſe de diuerſis Pſalmis &
Eſaia propheta cōtexerat, adiecti ſunt. Quorꝫ
primus eſt. Sepulcrū patens eſt guttur eorꝫ.
Vltimus. Nō eſt timor dei ante oculos eorū.
Hęc enim q̄ dixi, non ſolū hebraica veritas, &
emendatior ſeptuaginta interpretū editio, ve
rum aperta quoqꝫ ratio cōprobat, ꝙ i eodem
Maledi- cēteſimo octauo pſalmo exceptis his verſicu-
ctiones in lis, trigita ſint maledictiōes i Iudā Scariothē
Iudam illatę, iuxta numerū argenteorꝫ quibus dn̄m
xxx. vendere nō timuit. Quarū prima hęc eſt. Cō
ſtitue ſup eū peccatorē. Extrema vero hęc. Et
operiant ſicut diploide cōfuſiōe ſua. ¶ Ioſeph
qui vocatur Barſabas, qui cognominatus eſt
iuſtus, & Matthiā. Barſabas filꝰ quietis, Mat
thias dei paruus iterpretat. De quo Arator.
O quantum diſtant humana ſupernis
Iudiciis! Parui merito trāſcēditur ille
Laude hominum qui iuſtus erat.
Sortes. ¶ Et dederunt ſortes eis &c. Non hoc exem-
plo, vel ꝙ Ionas ꝓpheta ſorte dephēſus ſit, in
differenter ſortibꝰ eſt credēdū, cū priuilegia
ſingulorꝫ, vt Hieronymus ait, cōmunē legem
facere omnino nō poſſunt. Nā ibi & gētiles vi
ri tēpeſtate coacti auctorē periculi ſorte quę-
rebāt, & hic Matthias ſorte eligit, ne apoſtoli
electio a mandato diſcrepare legis veteris vi-
deret, vbi ſummus ſacerdos ſorte quęri iube-
bat, ſicut de Zacharia dicit. Secūdū conſuetu
dinē ſacerdotii ſorte exiit vt icēſum poneret.
Sacerdos Qui idcirco vt reor tunc ſorte legebatur, vt
nō ſorte q̄ typo figuraretur verum ſemper quęrendum
rendus. fuiſſe ſacerdotem, donec veniret cui repoſitū
erat, qui non in hoſtiarum cruore, ſed p pro-
prium ſanguinē introiuit ſemel i ſancta ęter
na redemptione inuenta. Cuius hoſtia tēpo-
re paſchę immolata, ſed die Pentecoſtes ſpiri
tu ſancto in igne apparente, vere conſum-
pta eſt. Veteris enim erat conſuetudinis, ac-
ceptas deo victimas cæleſti igne conſumi. Do
nec ergo veritas compleretur, figuram licuit
exerceri. Inde eſt ꝙ Matthias qui ante Pen-
tecoſten ordinatur, ſorte quęritur: Septem ve
ro Diaconi qui poſtea, nequaq̄ ſortis agitatio
ne, ſed diſcipulorum tm̄ electione, Apoſtolo-
rum vero oratione & manꝰ impoſitione ſunt
ordinati. Qꝫ ſi qui neceſſitate aliqua cōpul-
ſi deū putēt ſortibus exemplo Apoſtolorum
eſſe conſulendum, videant hoc ipſos apoſto-
los non niſi collecto fratrum cœtu & preci-
bus ad deum fuſis egiſſe.

CAP. II.

Et cum cōplerētur dies Pē
tecoſtes, erāt oēs pariter in
eodē loco. Hoc ē i cœnacu
lo, qd̄ ſuperiꝰ aſcēdiſſe nar
rātur. Quicūqꝫ eīn ſpiritu
ſancto adimpleri deſiderāt,
carnis domiciliū neceſſe eſt
mētis contemplatione tranſcendāt. Sicut aūt
quadraginta dies quibꝰ dn̄s poſt reſurrectio-
nem ſuam cum diſcipulis conuerſatus eſt, cō
reſurgentē Chriſto peregrinationis huiꝰ deſi
gnant eccleſiam, ita dies quinquageſimꝰ quo Quinqua
ſpūs ſanctus accipit, perfectionem quietis bea geſimꝰ dies
tę qua labor eccleſiæ tēporalis denario remu
nerabit æterno, congruenter exprimit. Nā &
ipſe numerus quadragenarius æqualibꝰ ſuis
partibus cōputatus addit amplius ipſum de
narium, & facit quinquaginta. Quadragena Quadragē
rii quippe numeri dimidiū eſt viginti, quarta narii ptes.
pars decē, quinta octo, octaua quinqꝫ, decima
quattuor, vigeſima duo, quadrageſima vnū.
Viginti aūt, & decē, & octo, & quiqꝫ, & quat
tuor, & duo, & vnū, quinquaginta faciūt. Cu
ius cōputi faciliime patet figura, qm̄ præſens
conflictus gaudium nobis iobilei quaſi laten
ter generat ſempiternum, Apoſtolo dicente.
Qd̄ enim in præſenti momētaneum eſt & le
ue tribulationis noſtræ, ſupra modū in ſubli
mitate ęternum glorię pondus operat nobis.
Vera ē aūt noſtra beatitudo corporis & ani
mę, nos imortalitate gloriātes ſummę & bea
tę trinitatis ęterna viſione ſatiari. Nā corpo
ris quattuor notiſſimis qualitatibꝰ cōſiſtimꝰ.
In iteriore aūt hoīe, ex toto corde, tota aīa, to
ta mēte, deū diligere iubemur. Et hoc eſt per
fectū vitę denariū, diuinę nos glorię pręſenti
viſione lętari. Verum notādū iuxta hiſtoriā Pentecoſte.
ꝙ apd̄ antiquos, dies Pētecoſtes, ideſt qnqua
geſimæ, quo lex data erat, ab occiſione agni
cōputabat. Hic aūt nō a dn̄i paſſiōe, ſed ſicut
beatus Auguſtinus exponit, ab eius reſurre
ctiōe dies qnquageſimꝰ, quo ſpiritꝰ ſanctꝰ miſ
ſus eſt, cōputatur, qui redeunte ſigni veteris
exemplo, ipē ſibi manifeſtiſſime diē dominicū
ſuo cōſecrauit aduētu. Quo etiā tēporis arti
culo, verū paſcha die dn̄ico mōſtrauit eſſe ce
lebrādū. Nā ſicut hic, ſic & illic in ignis viſio
ne deꝰ apparuit, dicēte Exodo. Totꝰ aūt mōs
Sinai fumabat, eo ꝙ deſcendiſſet dn̄s ſuper eū
in igne. ¶ Et factꝰ eſt repēte de cęlo ſonꝰ tanq̄
aduenientis ſpiritus vehemētis &c. Per ignem
quidem dominus, vt beatus papa Gregorius Deus non
exponit, apparuit, ſed p ſemetipſum locutionē ignis, ſed p
interiꝰ fecit. Et neqꝫ ignis deꝰ, neqꝫ ille ſonitꝰ ignē ſignifi
fuit, ſed per hoc qd̄ exterius exhibuit, expſſit catus.

hoc qđ interiꝰ geſſit. Qui enim diſcipulos &
zelo ſuccenſos, & verbo eruditos intus reddi-
dit, foris linguas igneas oſtẽdit. In ſignificatio
ne igiť admota ſunt elemẽta, vt ignem & ſo
nitum ſentirent corpora, igni vero inuiſibili
„ & voce ſine ſonitu docerẽtur corda. ¶Et ap-
„ paruerunt illis diſpertitę linguæ tanq̃ ignis.
Lingue ignitæ. Spiritꝰ enim ſanctus in igne & linguis appa-
ruit, quia omnes quos impleuerit ardẽtes pa
riter & loquentes facit. Ardentes vtiq; ex ſe,
& loquentes de ſe. Simul & indicans, qa ſan-
cta eccleſia per mundi terminos dilatata, oĩm
„ gentium erat voce loquutura. ¶Seditq; ſup
„ ſingulos eorum. Q; ſediſſe dicit, regiæ eſt po
Seſſio ſpiritus ſan. teſtatis indicium. Vel certe quia requies eiꝰ
„ indicatur in ſanctis. ¶Et cœperunt loqui va-
„ riis linguis. Vnitatem linguarum quá ſuper
bia Babylonis diſperſerat, humilitas eccleſiæ
Linguarũ varietas. recolligit. Spiritaliter autem varietas lingua-
rum, dona variarum ſignificat gratiarũ. Ve
rum non incongrue ſpiritus ſanctus intelligi
tur ideo primum linguarum donum dediſ-
ſe hominibus, quibus humana ſapiẽtia forin-
ſecus & diſcitur, & docetur, vt oſtẽderet q̃ fa
cile poſſit ſapientes facere per ſapientiam dei
„ q̃ eis interna eſt. ¶Erant autem in Hieruſa-
„ lem habitantes Iudæi viri religioſi ex oĩni na
„ tione quæ ſub cælo eſt. Conueniens puto per
quirere quinam iſti ſunt, & ex qua captiuita
te Iudæi. Quoniá quidem illa quæ in Aegy
pto fuerat vel in Babylonia, abſoluta iam fue
rat. Romanis autem nondum venerãt Iudæi
in captiuitatem, licet iam & ipſa immineret
Captiuitas Iudęorum. vltrix cõmiſſi de Saluatore piaculi. Supereſt
ergo vt illa intelligatur captiuitas, quæ ſub
Antiocho facta eſt, quæ vtiq; non multis an-
„ te temporibus acciderat. ¶Quoniam audie-
„ bat vnuſqſq; lingua ſua illos loquentes. Quę
Linguis variis quõ locuti Apli. ritur in hoc loco, quõ vnuſqſq; audiebat lin-
gua ſua loquentes eos magnalia dei: vtrum ii
qui loquebantur, diuerſis ſermonibus vniuſ-
cuiuſq; linguæ hoc quod dicebať proferebãt
ideſt vt vnuſquiſq; eoꝝ nũc hac nunc alia lin
gua loquens ſic per omnes curreret, an in eo
potius erat mirabile, q; ſermo eorum qui lo-
quebantur qualibet lingua fuiſſet pronuncia
tus vnicuiq; audienti, ſecũdum ſuam linguá
intelligebatur, vt (verbi gratia) vno quocun
q; apoſtolo in eccleſia docente (neceſſe enim
erat tacentibus reliquis vnum loqui, & ſer-
monem vnum ad auditum omnium perue-
nire) ipſe ſermo hanc in ſe vim haberet, vt cũ
diuerſarum gentium auditores eſſent, vnuſ-
quiſq; ſecundum linguam ſuam illius ipſius
vnius ſermonis qui ab Apoſtolo fuerat pro-
nunciatus ſuſciperet auditum, & caperet in-
tellectum. Niſi forte ſecundum hoc magis vi
debatur audientium eſſe miraculũ q̃ loquen
tiũ. ¶Et q habitãt Meſopotamiam, & Iudæã, „
& Cappadociam. Iudęam hoc loco nõ totam „
gentem, ſed partem illius, hoc eſt tribum Iu- Iudæa.
da & Beniamin ſignificat, ad diſtinctioné vi-
delicet Samarię, Galilęę, Decapoleos, & aliarũ
in eadem prouincia regionũ. Quę licet oĩnes
vna lingua loquerentur hebræa, domeſticam
tamen ſingulæ dicendi ſpeciẽ habuere diſtin
ctam. Vñ & Petrus in domini paſſiõe q; Ga-
lilæꝰ ſit, loquela ſua ꝑdiť. ¶Iudæi quoq; & ꝑ „
ſelyti. Proſelytos, ideſt aduenas nũcupabant „
eos qui de gentibus originem ducentes, cir- Proſelyti.
cunciſionem & iudaiſmum eligere malebant
ſicut Achior in libro Iudith feciſſe narratur.
Nõ ſolum ergo (inquiũt) qui natura ſunt Iu
dæi ex diuerſo orbe conuenerãt, verum & ii
qui de præputio nati eorum adhęſere ritui.
¶Alii autem irridentes dicebant, quia mu- „
ſto pleni ſunt iſti. Irridentes licet, myſtice ta- „
men vera teſtantur. Qui non vino veteri, qđ Muſto
in nuptiis eccleſiæ defecit, ſed muſto ſunt pleni.
gratiæ ſpiritalis impleti. Iam enim vinum no
uum in vtres nouos venerat, cum Apoſto-
li non in vetuſtate literæ, ſed in nouitate ſpi-
ritus dei magnalia reſonarent. ¶Non enim, „
ſicut vos ęſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora „
diei tertia. Spiritus ſanctus gloriá indiuiduæ „
trinitatis mundo prædicaturus, tertia hora
cõuenienter deſcẽdit. Et quia ſupra dicitur,
Erant in oratione perſeuerantes, recte ſpiri-
tum ſanctum orationis hora percipiunt, vt
oſtendatur legentibus, quia ſpiritꝰ ſancti gra
tia nõ facile percipitur, niſi mens a carnalibꝰ
ſupernorum intentione eleuetur. Tria enim Orandi
tempora quibus Daniel in die flectere genua horæ.
ſua & adorare legitur, tertia, ſexta, & no-
na hora, ab eccleſia intelligitur. Quia & do-
minus tertia hora ſpiritum ſanctum mittẽs,
ſexta ipſe crucem aſcendens, nona animam
ponens, eaſdem horas nobis cæteris excellen
tius intimare & ſanctificare dignatꝰ eſt. ¶Ef „
fundam de ſpiritu meo ſuper omnem car- „
nem. Verbum effuſionis oſtendit muneris „
largitatem, quia non vt olim, prophetis vir Effundã.
tutem & ſacerdotibus tm̃, ſed omnibꝰ paſſim
in vtroq; ſexu cõditionibꝰ & perſonis, ſancti
ſpiritus eſſet gratia condonanda. Quę ſit caro
omnis caro, propheta conſequenter expoſuit. Oĩs caro.
¶Et ꝓphetabũt (inquiẽs) filii veſtri, & filię ve „
ſtrę &c. Et dabo ꝓdigia i cęlo ſurſum, & ſigna „
i terra deorſũ. Prodigia i cęlo, cũ dño naſcẽte „
nouum ſidus apparuit, Illo crucem aſcẽdẽte, Prodigia.

ſol obſcuratus eſt,& ipſum cęlum tenebris ob
ductum eſt.Signa in terra,quia dño ſpiritum
emittēte terra cōtremuit,monumēta aperuit
ſaxa fregit,& multa quæ dormierant ſancto-
» rū corpora rediuiua ꝓtulit.¶Sāguinē & ignē
» & vaporem fumi.Sanguinem dominici late-
Sanguis. ris,ignem ſpiritus ſancti,vaporem compūctio
Ignis. nis & fletum.Quia ſicut ab igne fum⁹,ita ab
Vapor. ardore ſpiritus ſanctus pronaſcitur.Nā & ſan
guinem de mortua carne viuaci riuo proflue
re,qđ cōtra naturam noſtrorum eſt corporꝫ,
ſigni loco factum credere reſtat.Cui videlicet
niſi noſtrę ſaluti ac vitę,q̄ de illi⁹ vtiqꝫ morte
ꝓnaſcitur?Poteſt etiam in igne fidelium illu-
minatio,in vapore fumi,Iudęorū qui non cre
didere cęcitas intelligi. Vnde & legē datur⁹
dñs in igne fumoqꝫ deſcēdit,quia & humiles
per claritatem ſuę oſtēſionis illuminat,& ſup
» borū oculos ꝑ caliginē erroris obſcurat.¶Sol
» conuertet̃ in tenebras,& luna in ſanguinem.
Hoc in domini paſſione partim factū,partim
ante diem magnū,ideſt iudicii futurū credit̃.
Tūc em̄ ſol obtenebratus eſt,ſed luna in ſan-
guinem verſa palam hominibus apparere nō
potuit,quę tunc (vtpote in paſcha)quītadeci
ma exiſtens,interdiu fuerat mortalium viſib⁹
» obiectu telluris occulta. ¶Et erit.Omnis quī
» qꝫ inuocauerit nomē dñi,ſaluus erit. Hoc eſt
qđ Petrus alibi ait.Quia non eſt perſonarum
acceptor deus,ſed in omi gente q timet eū &
» operatur iuſtitiā acceptus eſt illi.¶Ieſum Na
» zarenū virum approbatum a deo,& cætera.
» vſqꝫ Affligētes interemiſtis.Quaſi doct⁹ ma-
Chriſti ꝓ giſter prius īcredulos quos miſeratur admo-
conia. net,vt iuſto timore compunctis conſilium ſa
lutis poſtmodū opportunius impendat.Et qa
legem ſcientibus loquitur,ipſum Chriſtū eſſe
qui a prophetis eſſet promiſſus,oſtendit.Nec
tamen hunc prius auctoritate ſua dei filiū no
minat,ſed virum probatum, virum iuſtum,
virum a mortuis ſuſcitatum,non vſitata cū
cęteris atqꝫ cōmuni reſurrectione,ideſt in fi-
nē ſeculi dilata,ſed tertia die celebrata, vt ſin
gularis glorioſę reſurrectiōis aſſertio,teſtimo
niū ęternę diuinitatis adgreret.Cū em̄ cętero
rū corpora corruptionem ꝓbaret ſubiſſe poſt
mortem,hunc vtiqꝫ de quo dicit̃, Non dabis
ſanctū tuū videre corruptionē, cōprobat hu-
manę fragilitatis expertē,probat etiā humanę
cōditionis merita ſupgreſſum, & ideo magis
deo q̄ hoībus cōferendū.Quali vero apud gē
tiles apoſtoli ꝑdicatiōis vtant̃ exordio,in Cor
nelii Centurionis hiſtoria,& in ſermone apo-
» ſtoli Pauli Athenis habito doceberis. ¶Proui
» debā dñm corā me ſemꝑ,qm̄ a dextris eſt mi
hi ne cōmouear. Veniēs(inquit)in ea q̄ trāſ »
eunt,nō abſtuli oculū ab eo q ſemper manet,
hoc prouidēs, vt in eum poſt temporalia per
acta recurrerē,quoniam fauet mihi vt ſtabili
ter in eo permaneam, & hoc ꝙ peccatū nō fe
ci,nec inuentus eſt dolus in ore meo,non hu
manitati ſed diuinitati aſcribam.Propter hoc
& in cogitationibus meis iocunditas,& ī ver
bis meis exultatio. Propter reſurrectionē ſci
licet,quia per eam liberatus eſt mundus.Inſu »
per & caro mea non deficiet in interitu , ſed »
in ſpe reſurrectionis obdormiet . Quoniam »
neqꝫ animam meam inferis poſſidendam da-
bis,neqꝫ ſanctificatū corpus per qđ & alii ſan
ctificādi ſunt,corrumpi patieris. Quia notas »
mihi feciſti vias vitæ.quib⁹ itur ad æternita- »
tē.In quibus poſt triſtitiā paſſionis adimple- »
bis me lętitia cū vultu tuo. Et aſcendenti in »
cęlos dabis delectatiōes dexterę tuę vſqꝫ in fi-
nem.Quia neqꝫ derelictus eſt in inferno . Sic
deſcendit quidem Chriſtus ſecundū animam
ad inferos,vt quib⁹ oportuit ſubueniret, ſed
nō eſt derelictus in inferno , quia cito reditu
corp⁹ reſurrecturū petiuit.Dextera ergo Dei »
exaltatus,quia dixerat Pſalm⁹,Quoniā a dex »
tris eſt mihi ne commouear. Et promiſſione »
ſpiritus ſancti accepta a patre, effudit hunc »
quē vos videtis et auditis. Videtis in linguis »
igneis,auditis ī noſtro ſermone.Qđ vero ait,
ꝙ acceperit a patre promiſſionem ſpirit⁹ ſan
cti & effuderit,vtranqꝫ eiuſdē Chriſti naturā
manifeſtat,quia & accepit vt homo, & effu-
dit vt deus. ¶Non enim Dauid aſcendit in »
cælos.Dicit autem ipſe.Sicut enim(inqt)hęc »
quę notiſſima ſunt beatus Dauid non de ſua
ſed de dñi ſui aſcēſione prędixit,q emittēdus
ex Sion,ideſt de regia eiuſdē Dauid ſtirpe vē
turus & dominaturus eēt ī medio inimicorꝫ
ſuorꝫ,ſic & illa q̄ ꝓmiſit,nō ad Dauid,ſed ad
Chriſti mortē & reſurrectionē ꝑtinere cogno
ſcite.Dixit dñs dño meo,ſede a dextris meis. »
Primū nomē dñi apud Hebræos Tetragram Nomē dñi
maton eſt,qđ ꝓprie in deo ponit̃. Secūdū,qđ duplex.
cōmune mortalib⁹,quo & reges & cęteri ho-
mines appellant̃. Qꝫ ſi nobis opponere volue
rit hęreſis Arriana ex hac diuerſitate minorē
filiū,patrē eſſe maiorē,reſpōdebimus ei,illi no
mē inferi⁹ cōuenire,cui ſedere imperat̃.Sicut
& beat⁹ Petrus cōſequēter expoſuit.Quia &
dñm eum & Chriſtum de⁹ fecit, hūc Ieſum
quē vos crucifixiſtis.Non em̄ diuinitas cruci
fixa,ſed caro eſt . Et hoc vtiqꝫ fieri poteſt,qđ
potuit crucifigi.Donec ponam inimicos tuos, »
ſcabellū pedū tuorꝫ.Hoc eſt qđ ipſe Petrus ali »
as de dño ait. Quē oportuit cęlū qdē ſuſcipe

vſq; in tempora reſtitutionis omniũ. Tũc em̃
cum venerint omnia tempora refrigerii a cõ
ſpectu domini, miſſurus eſt eum qui prædica
tus eſt a regalibus ſedibus nobis Ieſum Chri
,, ſtũ ad iudicãdos viuos & mortuos. ❡His añt
,, auditis, compuncti ſunt corde &c. Vide pro
Cõpunctio phetiam Ioel impletam, carnem poſt ignem
ſpiritus ſancti vaporem ſequi compunctiõis.
Fum⁹ em̃ excutere lachrymas ſolet. Incipiũt
flere qui riſerant, tundunt pectus, dant deo p̃
cem ſuam tanq̃ ſacrificium, vt ſanguinem il-
lum valeant guſtare ſaluandi, quem ſuper ſe
filioſq; ſuos imprecati fuerant ante damnati.
,, Sequitur. ❡Pœnitentiam (inquit) agite, & ba
,, ptizet̃ vnuſquiſq; veſtrũ. Dicturus baptiſma
Pœnitẽtia. p̃miſit pœnitentię lamenta, vt eccleſiæ more
prius ſe aqua ſuæ afflictionis infunderent, &
poſtmodum ſacramento baptiſmatis lauarẽt.
,, ❡Et appoſitę ſunt in illa die aĩæ circiter tria
,, milia. Vbi primum eccleſię celebratum eſt ba
Tria milia. ptiſma, diſpenſatorie pietas diuina ad confeſ-
ſionem ſanctę trinitatis parem numerum col
legit animarum. Et Moyſes quidem quinqua
geſimo die paſchę quo lex data eſt, ſolennita-
tem primitiarum præcepit initiari: nunc au
tem superueniẽte ſpiritu ſancto, non manipu
li ſpicarum, ſed animarum ſunt domino pri-
,, mitię conſecratę. ❡Et habebant omnia cõmu
,, nia &c. Si charitas dei diffunditur in cordi-
bus noſtris, mox profecto generat & proximi
dilectionem. Vnde propter geminum chari-
tatis ardorem, bis ſpiritus ſanct⁹ legit̃ Apl'is
dat⁹. Magnũq; eſt fraterni amoris indiciũ, oĩa
cõia poſſidere, nihil proprium habentes.

CAP. III.

,, PEtrus añt & Ioannes aſcẽ-
,, debant in templũ &c. Apo
Claudi p̃-uia ſanatio ſtoli nona hora templũ in-
greſſuri, primũ claudũ diu
debilem ſaluãt, deinde ad
veſperam vſq; laborantes,
multa hoĩm milia verbo fi
dei imbuunt. Quia doctores eccleſię in finem
mundi venientes, & languenti prius Iſraeli,
& poſtmodum etiam gentilitati prędicãt. Hi
ſunt em̃ operarii quos nona & vndecima ho
,, ra, in vineam paterfamilias inducit. ❡Et q̃dã
,, vir qui erat claudus ex vtero matris ſuę baiu
,, labatur. Quia populus Iſrael non ſolũ dño in
carnato, ſed a primis etiam legis temporibus
datę rebellis extitit, q̃ſi ex vtero matris clau-
dus fuit. Q̃d bene Iacob cum angelo luctan-
te, benedicto quidem ſed claudicante, figura-
tur, quia populus idem dño in paſſione præ-
ualens, in quibuſdam per fidem benedict⁹, in
quibuſdam vero eſt per infidelitatẽ claudus.
❡Quẽ ponebãt quotidie ad portam templi q̃ ,,
dicitur ſpecioſa. Porta tẽpli ſpecioſa dominus ,,
eſt, per quem ſi quis introierit ſaluabitur. Ad Porta ſpecioſa.
hanc portam debilis Iſrael ire non valens, le-
gis prophetarumq; vocibus affertur, vt ab in
gredientibus in interiora, ſapientiam fidei au
diendo depoſcat auxilium. Qui vaticinio fu-
turorum quaſi ad portam ponũt auditores,
ſed Petri eſt in templum perducere, cui pro
confeſſione forti, & cognomen petrę, & claues
cæli ſunt datæ. ❡Argentum & aurum non ,,
eſt mihi &c. Habuit quidem vetus taberna- ,,
culum iuſtificationes culturæ, & ſanctum ſę
culare auro argentoq; diſtinctum, ſed metal-
lis legis ſanguis euangelii precioſior emicat,
quia populus ille qui ante auratos poſtes mẽ
te debili iacuerat, in nomine crucifixi ſalua-
tus, templum regni cæleſtis ingreditur. Alio-
quin beatus Petrus domini memor præcepti
quo dicitur, Nolite poſſidere aurum & argẽ-
tum, pecuniam quæ ad pedes apoſtolorũ po-
nebatur non ſibi recondere, ſed ad vſum pau
perum qui ſua patrimonia reliquerant ſerua
re ſolebat. ❡Et apprehenſa manu eius dexte ,,
ra alleuauit eum. Quem verbo erigit, hunc ,,
etiam dextera confortat. Quia ſermo docen-
tis in corde auditorum minus valet, ſi non
etiam propriæ actionis commendatur exem
plis. ❡Et exiliẽs ſtetit, & ambulabat. Et intra ,,
uit cum illis in templum. Ordo perfectiõis ,,
egregius, primum illum ſurgere qui iacue- Ordo proficiendi.
rat, deinde arripere virtutem, & ſic regni ia
nuam cum apoſtolis intrare. ❡Et impleti ,,
ſunt omnes ſtupore & extaſi. Extaſim pauo ,,
rem dicit. Nam & alio modo dicitur extaſis
amens, non pauore alienatus, ſed aliqua inſpi
ratione reuelationis aſſumptus. ❡Cucurrit ,,
omnis populus ad eos, ad porticum quæ ap- ,,
pellatur Salomonis. Saluato per apoſtolos Iſ- ,,
raele, concurrit omnis mundus ad limina ve
ri & pacifici Salomonis, de quo dicitur. Mul-
tiplicabitur eius imperium, & pacis non erit
finis. Iſte eſt autem lapis de monte abciſus,
qui terreno regno fidei inimico ruente, paci-
ficum p̃ orbem ſolus tenet imperium. ❡Erit ,,
autem. Omnis anima quæ non audierit pro ,,
phetam illum, exterminabitur de plebe. Bre ,,
uiter ac lucide prophetarum legiſq; teſtimo
nio docet, dominum a cunctis audiendũ gen
tibus, incredulos quidem damnaturum, fi-
deles vero æterna benedictione donaturum.
❡Et omnes prophetę a Samuele & deinceps. ,,
Quis patriarchæ & ſancti priorum tempoꝝ
de Chriſto dictis factiſq; p̃phetarint, tempus

tamen proprie prophetarum,corũ dico qui
de Chriſto eccleſiæq; myſterio manifeſteq;
ſcripſerũt,a Samuele,ſub quo & Regũ in Iu
dæa tempora cœperũt, exordium ſumpſit,&
vſq; ad Babylonicę captiuitatis ſolutionem
» permanſit. ¶Et in ſemine tuo benedicent o-
» mnes familię terrę. Semẽ quidẽ Abrahę Chri
ſtus eſt,in cuius fide nominis omnibus terræ
familiis,Iudęis videlicet,& gentibus eſt bene
dictio promiſſa. Demulcet autem Apoſtolus
animos Iudęorum,quo ad credendum faciat
promptiores,dicendo φ totius mundi ſalua-
tor eos primum viſitaturus,& benedicturus
» elegerit.¶Vobis(inquiens)primũ deus ſuſ
» citans filium ſuum. Vbi pariter intuendum,
φ ad eundẽ dei filium quem ſemen Abrahę
nuncupat,ob duas vtiq; eiuſdem Chriſti na
turas,ne vel hominẽ tñ Chriſtum, vel alte-
rum hominis & alterũ dei crederent filium.
Quo hęreſis laqueo Manes inſanus & Neſto
rius ſunt decepti.

CAPVT.IIII.

» LOquentibus autẽ illis ad
» populum,ſuperuenerunt
» ſacerdotes,& magiſtratus
» templi,& Sadducęi,& cę-
» tera. Et ſacerdotes & ma-
Dolendi giſtratus,ſiue prętor tẽpli
ratio. vt alia dicit editio, qui do
ctores & iudices videbantur populi, dolebãt
φ ad Apoſtolos audiendos multitudo cõflu
xerat. Sadducæi autẽ,φ reſurrectionẽ ꝓdica
rent. Vtriq; vero,φ Ieſum quẽ a ſe occiſum
nouerant hominẽ,illi hunc affirmarẽt a deo
» patre glorificatũ.¶Et factus eſt numerus vi
» rorum quinq; milia. Si in quinq; milibus ho
Quinq; minum quos in eremo dominus pauit,popu
milia. lus ſub lege conſtitutus,ſed Chriſti munere
recreat⁹ accipitur,poſſunt & hæc quinq; mi
lia,apoſtolorum inſtructa doctrinis , populũ
deſignare gentium,eiuſdẽ legis ſpiritualiter
myſteria ſecuturũ. Et bene vtriq; veſpere cœ
leſti munere donantur,quia cũ veniret pleni
» tudo temporis,miſit deus filiũ ſuum . ¶Hic
» eſt lapis qui reprobatus eſt a vobis ędificanti
» bus,q factus eſt in caput anguli. Aedificãtes
Lapis re- erant Iudæi,qui cunctis gentibus in deſola-
probat⁹. tione idolorum morantibus,ipſi ſoli legẽ &
prophetas ad ædificationẽ quotidie legebãt.
Hi dum ędificabãt, peruenerunt ad lapidem
angularem qui duos parietes amplecteretur
ideſt inuenerunt in ſcripturis propheticis
Chriſtum in carne venturum,qui duos con
deret populos in ſemetipſo. Et qa ipſi in vno
pariete ſtare,hoc eſt ſoli ſalui fieri malebãt, re
probauerunt lapidẽ qui non erat aptatus ad
vnum ſed ad duos. Verum deus illis licet no
lentibus,hunc ipſe per ſe poſuit in caput an
guli,vt ex duobus teſtamentis & ex duobus
populis,ędificatio ſurgeret vnius eiuſdemq;
fidei.¶Et nõ eſt in alio aliquo ſalus. Si in nul »
lo alio,ſed in Chriſto tñ mundi ſalus eſt, er- Salus in ſo
go & patres teſtamenti veteris eiuſdẽ redem lo Chriſto.
ptoris incarnatione & paſſione ſaluati ſunt,
in qua nos ſaluari credimus & ſperamus. Et
ſi ſacramenta pro temporum ratione diſcre
pent,fides tamen vna eadẽq; cõcordat. Quia
quã nos per apoſtolos factam,eandem illi diſ
penſationem Chriſti per prophetas didice-
runt eſſe venturam. Neq; eñ eſt redemptio
captiuitatis humanę,niſi in ſanguine eius q
dedit ſemetipſum redemptionẽ pro omnib⁹.
¶Comperto φ homines eſſent ſine literis & »
idiotę, admirabantur. Illiterati mittũtur ad »
pręedicandum,ne fides credentiũ non virtu- Illiterati ꝑ
te dei,ſed eloquentia atq; doctrina fieri puta dicant.
retur,vt Apoſtolus ait. Non in ſapiẽtia verbi
vt non euacuetur crux Chriſti. Idiotę enim Idiotę.
dicebantur, qui propria tñ lingua,naturali
q; ſcientia contenti,literarũ ſtudia neſciebãt.
Siquidem Græci , proprium ἴδιον vocant.
¶Annorũ enim erat homo amplius quadra- »
ginta,in quo factum erat ſignum iſtud ſani- »
tatis. Iuxta hiſtoriã perfecta ętas hominis in »
exuperabilis calumniãtibus oſtẽditur. Allego Quadrage
rice autẽ,populus Iſrael non quadraginta tã nari⁹ ſanat⁹.
tum annis in eremo ſordes Aegyptias man
na cõtempto requirit,verũ & in terra repro
miſſionis inter domini ſemper idolorũq; rit⁹
claudicabat. Vel ſi numer⁹ quadragenarius
geminã legis plenitudinẽ ſignificat(quater
enim decẽ, quadraginta faciũt)vtriuſq; trãſ
greſſor velut quadragenariã perfectionẽ de-
bilis iacendo tranſcendit.¶Domine tu q feci »
ſti cęlum,& terram &c. Audiris perſecutorũ »
minis fiduciam ſibi reſiſtendi per virtutẽ ſi-
gna depoſcũt.¶Aduerſus ſanctum puerum »
tuum Ieſum quẽ vnxiſti . Chriſti nomen de »
quo dictum eſt,Et aduerſus Chriſtũ eius,ad Chriſtus.
verbum exponũt. Chriſtus enim a Chriſma
te,ideſt ab vnctione nomen accepit. Iuxta qđ
dicitur,Vnxit te deus deus tuus oleo lętitię
ideſt ſpiritu ſancto.¶Et cũ oraſſent,mot⁹ eſt »
locus in quo erãt congregati. Qui virtutem »
robuſti pectoris contra fraudem quærebant
hoſtium,indicium iã auditę precis terræ mo
tu percipiunt,quatenus agnoſcerent terrena
ſibi corda eſſe ceſſura,ſub quorũ pedibus ſan
cto adueniente ſpiritu , terra ipſa ſit pauore
concuſſa.¶Quis lętus timor eorum qui cre-

dendo apoſtolis fuerant ſubiiciendi, poſſit in
telligi, qui infima grauedine diſcuſſa conre
ſurgere cum Chriſto, & cęleſtia ſapere didice
„ runt. ℭMultitudinis autẽ credentiũ erat cor
„ vnum & anima vna. Qui ſeculũ perfecte re-
Cor vnũ. liquerunt, nequaq̃ de generis nobilitate glori
antes ſe inuicem preferebant, ſed velut vni⁹
eiuſdemq; matris eccleſiæ viſceribus editi, eo
„ dẽ cuncti fraternitatis amore gaudebãt. ℭEt
„ virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimo
„ nium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini no-
„ ſtri. Doctorũ vigilanter auditorumq; diſcer
nit ordinem. Nam multitudo credentium re
bus ſuis ſpretis, charitatis inuicẽ copula iun
cta eſt. Apoſtoli vero virtutibus refulgentes,
„ Chriſti cunctis myſteria pandebant. ℭIoſeph
„ autem qui cognominatus eſt Barnabas ab
„ apoſtolis. Hunc puto eſſe Barnabã, qui infra
Barnabas. cum Paulo gentiũ legitur apoſtolus ordina-
tus. Vnde quia Cyprius genere erat, poſtea
diſcedens a Paulo, patriã repetit inſulam. Li-
cet quidam arbitrẽtur Pauli collegam eũ po
tius fuiſſe, qui ſupra cũ Matthia ad apoſtola
tus eſt ſortem ſtatutus, minus intuentes q̄
Barnabas iuxta emendatiora exẽplaria hic Barnabas, il
igiť hic le le mutata litera Barſabas appelletur, & in
getur. libro hebręorũ nominum, hic filius cõſolatio
„ nis, ille autẽ filius genis interpreteť. ℭQđ eſt
„ interpretatum filius conſolationis. Vbicũq;
ſcriptura ſacra nomina rerũ vel perſonarum
cum interpretatione ponit, ſenſum vtiq; ſa-
cratiorem iiſdẽ ineſſe ſignificat. Merito ergo
filius conſolationis vocatur, qui pręſentia con
temnens, ſpe futurorũ cõſolatur. Nã ſpiritus
Paraclitus. ſanctus ideo Paraclitus cognominatur, quia
in mundo preſſurã habentibus, per internam
ſui muneris infuſionẽ, paraclisin ideſt conſo-
lationem cęleſtiũ pręſtat gaudiorũ. Sic beat⁹
Petrus propter eiuſdẽ ſpiritus gratiã Bario-
na, ideſt fili⁹ colũbę vocať. Sequiť. ℭEt adtu
„ lit precium, & poſuit ante pedes Apoſtolorũ.
„ De hoc Arator.
Deſtitui debere probant qđ tangere vitant,
Calcandũq; docẽt qđ ſubdũt greſſibus aurũ.
De quo terrenę veniunt ad pectora curę,
Conſimili iactatur humo.

CAPVT. V.

„ ANania cur tentauit Sata
„ nas cor tuũ? In alia tranſ
latione iuxta gręcũ exem
plar ita legitur. Anania,
quare impleuit Satanas
Aĩa vnde cor tuum? Vbi notandũ,
impleatur. q̄ animam & mentẽ ho-
minis nulla creatura iuxta ſubſtantiam poſ
ſit implere, ſed creatrix ſola trinitas. Quia
tantũmodo ſecundum operationẽ, & volunta-
tis inſtinctum, animus de his quę creata ſunt
impletur. Implet enim Satanas mentẽ alicu
ius, & principale cordis, non quidẽ ingrediẽs
in eum & in ſenſum ei⁹, atq; (vt ita dicã) adi
tum cordis introiens, ſiquidẽ hæc poteſtas ſo
lius diuinitatis eſt, ſed quaſi callidus quidam
& nequã ac fallax fraudulentuſq; deceptor,
in eos animam humanã malitiæ affectus tra
hens per cogitationes & incentiua vitiorum
quibus ipſe plenus eſt. Impleuit ergo Sata-
nas cor Ananiæ nõ ipſe intrando, ſed ſuę ma
litię virus inſerendo. ℭNon es mẽtitus homi „
nibus ſed deo. Supra dixerat eũ mẽtitum ſpi „
ritui ſancto. Patet ergo ſpiritum ſanctũ eſſe Spiritus
deum, & errorẽ Macedonii damnatũ priuſq̃ ſanctus
natus fuiſſet. ℭAudiẽs autẽ Ananias hęc ver deus.
ba, cecidit & expirauit. Non quęſtus cauſa tã „
ſeueram in pręuaricatore ſententiã dedit, ſed Seuerita-
prauidens in ſpiritu zizania futura quę ſim- tis cauſa
plicitatem eccleſię prauis moribus adultera in Petro.
rẽt. (Ex his enim teterrimum Sarabaitarum
genus perhibetur exortũ, qui rebus ſuis ne-
quaq̃ derelictis, apoſtolicam ſe diſtrictionem
cuſtodire ſimulant) nulla reos paſſus eſt pœ
nitentia curari, verum ad timorẽ poſteris in
cutiendum noxiũ germẽ radicitus amputa-
re curauit. Deniq; ſequiť. ℭEt fact⁹ eſt timor „
magnus in vniuerſam eccleſiã, & in omnes q „
audiebant hęc. Cęterorum autẽ nemo ſe au- „
debat coniungere illis. Pœna duorũ q frau „
dulenter eis iungi tentauerãt, cęteris exẽplũ
tribuit. ℭVt veniẽte Petro, ſaltẽ vmbra illi⁹ „
obumbraret quẽq̃ illorũ, & liberarẽtur. Tũc „
Petrus vmbra ſui corporis viſibiliter alleua
bat infirmos, qui etiã nunc inuiſibili ſuæ in-
terceſſionis vmbraculo fideliũ infirma robo-
rare nõ ceſſat. Et quia Petrus eccleſię typus
eſt, pulchre ipſe quidẽ rectus incedit, ſed vm
bra comitante iacẽtes erigit, quia eccleſia mẽ
te & amore cęleſtibus intendẽs, quaſi vmbra
tice tranſcurrit in terra, & hic ſacramẽtis tẽ
poralibus figuriſq; cęleſtiũ renouat, quos il-
lic perpetuis remunerat donis. Quidã huic
loco nectunt hoc qđ dominus in euangelio
ait. Qui credit in me, opera quę ego facio &
ipſe faciet, & maiora horũ faciet. ℭExurgẽs „
aũt princeps ſacerdotũ, & omnes qui cũ illo „
erãt, q̃ eſt hęreſis Sadducęorũ. & cętera. Hęre „
ſis gręce ab electione vocať, q̄a q̄ſq; ſibi ſpre Hęreſis.
tis aliorum dictis qđ ſequendum putauerit,
eligat. Sadducæi aũe q interpretãtur iuſti (vẽ
dicabant eĩn ſibi qđ nõ erant, ſicut infra legi- Sadducęi

mus) corporis omnino reſurrectionē negantes, animā perire cū carne dicebāt. Sed ne angelum quidē ſpiritūve vllū eſſe credebāt, & quinq; tm̄ libros Moyſi recipientes prophetarum præconia reſpuebant. Atq; ideo maxime hi principibꝰ in pſequēdo apoſtolos adſtipulantur, zelo videlicet ducti, ꝙ illi virtute magna & miraculorum ſignis redderent teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri. ¶Angelus autē domini per noctem aperiens ianuas carceris. & cætera. Ne dubitaret Thomas dominum eſſe carnem & oſſa geſtantem, quem ianuis clauſis viderat intrantem, ecce ipſe cum ſociis mortali adhuc carne veſtitꝰ, ianuis egreditur clauſis. ¶Carcerem quidem inuenimus clauſum cū omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperientes autem, neminē inuenimus. Quid prophane Iudæe cęca ſtimularis inſania, turātibus dicēs Apoſtolis dominum fuiſſe de monumento ſublatū? Dic rogo, eoſdē apoſtolos de carcere tuo clauſo cuiꝰ furto credis ablatos? ¶Ambigebāt de illis qdnā fieret. Ne ſic quidem fidei ſe dare volentes, Ingenita enim malitia, cor perfidum in ſignis etiam manifeſtis obdurat. ¶Et vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Oblitus eſt princeps ſacerdotū debiti qđ ipſe ſibi & ſuis imprecatus erat dicens. Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. ¶Surgens autem quidam in concilio Phariſęus nomine Gamaliel. Hic Gamaliel vt Clemēs indicat, apoſtolorū erat in fide ſocius, ſed eorū cōſilio permanens apud Iudęos, vt illorū in tali turbine poſſet ſedare furorē. ¶Ante hos em̄ dies extitit Theodas &c. Theodas hic perſuaſit multis, vt Ioſephus refert, ſublatis ex vrbe facultatibus ſuis, ripas Iordanis obſidere. Et cū eſſet magus, ꝓphetā ſe dicebat eſſe, poſſeq; imperio fluuii diſrēpto gurgite ꝓbere tranſitū. Cui Phadi procuratoris iuſſu equitū turba ſuperueniens, multis quidem peremptis aut captis, ipſius caput Hieroſolymam reuexit. ¶Poſt hunc extitit Iudas Galilæus. Hunc etiam ſcribit Ioſephus †Gaulaniten de ciuitate Gamala, qui Sadducho quodā Phariſęo coeptis adſumpto cogeret plebem ne tributa Romanis ſoluendo perderet libertatem, proferens ex lege, domino ſoli ſeruiēdum, & eos qui ad templum decimas deferrent, Cæſari tributa reddere non debere. Quæ hæreſis in tantū creuerat, vt etiam Phariſæos & multam partem populi conturbaret, ita vt dominum Chriſtum interrogandum eſſe crederent, licet tributa dari Cæſari an non?

Ianuis clauſis egreſſi.

Gamaliel

Theodas

Iudas galilęus

†Gamaliten.

CAPVT. VI.

FActum eſt murmur græcorum aduerſus Hebræos. Cauſa murmuris erat ꝙ hebræi ſuas viduas vtpote eruditiores in miniſterio pferrēt viduis gręcorū. ¶Non eſt æquum nos derelinquere verbū dei, & miniſtrare mēſis. De hoc Arator.

Locus indicat iſte
Q; meliora rudi populo ſint fercula mentis,
Q; fuſę per membra dapes.

¶Conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonii ſeptē, & cętera. Hinc iā decreuerunt apoſtoli vel ſucceſſores apoſtolorū per omnes eccleſias ſeptē diaconos, qui ſublimiori gradu eſſent cęteris, & ꝓximi circa arā quaſi columnę altaris adſiſterēt, & nō ſine aliquo ſeptenarii numeri myſterio. ¶Stephanus autē plenus gratia & fortitudine. Stephanus græce, latine coronatus dicitur. Qui pulcherrima ratione qđ percepturus erat in re, quodam pręſagio pręoccuparat in nomine, lapidatus humiliter, ſed ſublimiter coronatꝰ. Hebraice aūt norma veſtra interpretatur. Quorū? videlicet martyrū ſequētiū, qbus primo patiēdo forma factꝰ eſt moriēdi pro Chriſto. ¶Et nō poterāt reſiſtere ſapiētię & ſpiritui q loquebatur. Hoc eſt qđ dominꝰ ipſe ſuis martyribus ait. Ego enim dabo vobis os & ſapiētiam, cui non poterūt reſiſtere & contradicere oēs aduerſarii veſtri. Dignum em̄ fuit vt in ꝓtomartyre confirmaret, qđ cūctis ꝓ ſuo nomine traditis eſt promittere dignatus.

Diaconi ſeptem.

Stephanus.

CAPVT. VII.

DEus gloriæ apparuit patri noſtro Abraham cū eſſet in Meſopotamia. & cætera. Notādum iuxta verba Stephani, quia nō ſicut in Geneſi videtur, poſt mortē patris locutꝰ eſt deus Abrahæ, qui vtiq; in Carra mortuus eſt, vbi cum illo & ipſe filius habitauit, ſed priuſq̄ habitaret in eadem ciuitate, iam tū cū eſſet in Meſopotamię regione, cuius ipſa eſt ciuitas. ¶Exi de terra tua, & de cognatione tua. Et cætera. Terram & cognationē Abrahæ Chaldęorū patriam genuſq; appellat, vnde tampridem exierat qui nunc in Meſopotamia degebat, ſed quia quaſlibet ob cauſas egrediens ſpe redeundi & deſiderio tenebatur, audit a domino, Exi de terra tua. Non vt corpus inde traiiceret, qđ iā fecerat, ſed vt amo

Exitus Abrahæ.

rem mẽtis euelleret. Ideoq; qđ ſequit, Tunc
exiit de terra Chaldęorũ, nõ corporis ſed mẽ
tis egreſſum ſignificat, quo ſe in ꝑpetuũ a
Chaldęorũ cõuerſatione & gente ſecreuerit.
Quia iuxta fidem Chronicorũ, eodem anno a
Chaldęa ẽ egreſſus, Meſopotamiã igreſſus, in
Charris moratꝰ, & in terrã repromiſſionis in-
,, ductus. ℂ Quia erit ſemẽ eius accola in terra
,, aliena, & ſeruituti eos ſubiicient, & male tra-
,, ctabũt eos annis quadringẽtis. Nõ ita intelli
gendũ eſt, quaſi male tractandũ vel ſeruituti
ſubiiciendũ dixerit hoc ſemẽ annis quadrin-
gentis, ſed per hyperbatõ legendũ, ꝗa peregri
num erit ſemẽ eius annis quadringẽtis, in cu
ius parte tẽporis, etiã ſeruitus accidit. Quia
enim ſcriptũ eſt, In Iſaac vocabitur tibi ſe-
Anni qua mẽ, & ab anno natiuitatis Iſaac vſq; ad annũ
dringenti. egreſſionis ex Aegypto cõputãtur anni qua
dringẽti quinq;, quos more ſuo ſcriptura qua
dringẽtos appellat, ꝗbus ꝑegrinũ futurũ erat
illud ſemen, ſiue in terra Chanaan, ſiue in
Aegypto, poteſt & ſic intellegi, ꝙ a quinto
anno Iſaac, quo per filiũ ancillæ coeperit af-
fligi, labor quadringentorũ computetur an-
,, norum. ℂ Accerſiuit Ioſeph Iacob patrẽ ſuũ
,, & omnẽ cognationẽ in animabus ſeptuagin
,, taquinq;. Septuaginta interpretes ſequit in
LXXV. dicẽdo, cęterum in hebraica veritate, animę
animę. tantũ ſeptuaginta reperiũtur. Sed & ſi ipſam
animarũ ſeriẽ in Geneſi cõputare volueris,
addito ipſo Iacob & Ioſeph cũ duobus filiis
qui erant in Aegypto, ſeptuaginta ſolummo
,, do animas inuenies. ℂ Et defunctꝰ eſt ipſe &
,, patres noſtri, & tranſlati ſunt in Sychem. De
Patriarcha Ioſeph quidẽ ſolo ſcriptura refert, ꝙ eius oſ
rũ ſepulcra ſa de Aegypto tranſlata, & in Sychem ſunt
tumulata, verũ & ex his beati Stephani ver-
bis, & ſancti Hieronymi ſcriptis, qui eorun-
dem locorum incola erat, animaduertẽdum
eſt cæteros quoq; patriarchas ibidem eſſe ſe-
pultos, ꝗuis memoria Ioſeph merito celebri
or habeatur, qui & hæc ipſe de oſſibus ſuis
fieri mandauit, & ad cuius tribum ciuitas
ipſa pertinuit. Siquidem Hieronymus in hi-
ſtoria beatę Paulę ſic refert. Tranſiuit (inqui
ens) Sychem, nõ vt pleriq; errantes legunt Si
char, quæ nunc Neapolis appellatur, & ex la
tere montis Garizim extructam circa puteũ
Iacob, ſuper quem dominus ſedit, intrauit ec
cleſiã. Et paulo poſt. Atq; inde (inquit) diuer
tens, vidit duodecim patriarcharum ſepul-
cra. Item in libro de optimo genere interpre
tandi. Duodecim autem patriarchæ nõ ſunt
ſepulti in Arbos, ſed in Sychem. Sed merito
,, mouet qđ ſequitur. ℂ Et poſiti ſunt in ſepul
cro qđ emit Abraham precio argenti a fi- ,,
liis Emor filii Sychem. Docet etenim Gene ,,
ſis Abrahã ab Ephron filio Seor Ethei in Ca
riatarbe locum ſepulcri quadringentis ar-
genti ſiclis emiſſe, in quo ipſe Abraham, Iſa-
ac, & Iacob, & Adam protoplaſtus ſepulti
ſunt. Itemq; Iacob de Meſopotamia reuer-
ſum iuxta vrbem Sychem partem agri quo
tabernacula tẽderet, ab Emor patre Sychẽ da
tis centũ agnis accepiſſe. Nõ emit ergo Abra
ham ſepulcrum ab Emor Sychemita, ſed ab
Ephron Etheo, in quo duodecim patriarchę
nõ ſunt ſepulti, ſed i Sychẽ vt diximꝰ. Verũ
beatus Stephanus vulgo loquens, vulgi ma-
gis in dicẽdo ſequitur opinionẽ. Duas eñ pa
riter narrationes coniungens, nõ tã ordinem
circunſtantis hiſtorię, ꝗ cauſam de qua age-
batur intendit. Qui enim inſimulabatur ad-
uerſus locũ ſanctũ & legẽ docuiſſe, ꝓgie oſten
dere quo mõ Ieſus Chriſtus ex lege mõſtret
eſſe ꝓmiſſus, & ꝙ ipſi nec tũc Moyſi, nec dño
nũc ſeruire maluerint. Hęc vt potui dixi, nõ
ꝓiudicãs ſentẽtię meliori ſi adſit. Porro qđ di
cit, A filiis Emor filii Sychẽ, in Gręco exẽpla
ri ſcriptũ eſt, A filiis Emor q fuit in Sychẽ,
qđ Geneſis hiſtorię magis concordare videt,
tametſi fieri potuerit vt idem Emor & pa
trẽ & filiũ Sychẽ noĩe haberet. ℂ Cũ appropi ,,
quaret aũt tẽpꝰ repromiſſionis quã cõfeſſus ,,
fuerat deus Abrahę. Illius vtiq; qua dictum ,,
eſt. Et poſt hęc exibũt, & deſeruiẽt mihi in lo
co iſto. ℂ Quis te conſtituit principem & ,,
iudicem ſuper nos? In tota illos concione ſua ,,
redarguit tã tũc legi Moyſiq; fuiſſe cõtrari
os. ℂ Hic ẽ Moyſes q dixit filiis Iſrael. Prophe ,,
tã vobis ſuſcitabit deus de fratribus veſtris ,,
tãꝗ me. Tanꝗ me, carne viſibilẽ, ſed ſuper me ,,
maieſtate terribilẽ. Ne noua (iqt) & aduẽtitia
Chriſti dicat eſſe doctrina, ipſe Moyſes cui no
luerũt obedire patres veſtri, ꝑdicat & in hoĩs
hũc forma futurũ, & cunctis animabus vitę
ꝓcepta daturũ. ℂ Nũqd victimas aut hoſtias ,,
obtuliſtis mihi annis quadraginta ĩ deſerto? ,,
Quis neceſſitate ſeruiẽdi dño libarint, men
te tñ auerſi veraciter idolis ſeruiſſe dicũt ex
eo tẽpore quo aurũ i caput vituli traſſorma
uerũt. Nã ꝙ poſtea ꝗdã dño eos legimꝰ obtu
liſſe, nõ voluntate, ſed vti ex hoc loco diſcimꝰ,
poenarũ fecerũt metu, & eorũ interfectione q
ꝓpter idola corruerũt. Dñs aũt nõ ea ꝗ offe
runt, ſed voluntatẽ reſpicit offerentium. De
niq; vbicũq; occaſio fuit, ſemp corde reuerſi
ſunt in Aegyptũ. ℂ Et ſuſcepiſtis tabernacu ,,
lũ Moloch. Quis (inqt) videremini ad taber ,,
naculum dñi victimas hoſtiaſq; deferre, tota

Moloch tamen intentione mentis fanum Moloch am
plexati eſtis.Eſt autē Moloch ſiue Melchō,vt
ſæpe etiā legitur,idolū Ammanitarū,qđ in-
,, terpretatur rex veſter.¶Et ſidus dei veſtri
,, Remphā.Dimiſiſtis(inquit)deū verū & vi-
uū,& ſidus Rēphā,ideſt facturę veſtrę vobis
Luciferi pro deo ſuſcepiſtis.Significat autem luciferū
cultores, cuius cultui Sarracenorū gēs ob honorē Ve
neris erat mancipata.Et quia Rēphan(vt di
xi)factura veſtra vel reges veſtra interpͣtaē,
,, Propheta cōſequēter adiūxit atq; ait. ¶Figu
,, ras quas feciſtis adorare eas. Subauditur ἐν
,, κοινῷ ſuſcepiſtis.¶Et trāſferā vos trās Baby
,, lonē.Propter hęc(inquit)ſacrilegia,vos nō in
Babylonē tantūmodo,ſed vltra Babylonem
quoq; captiui ducemini.Nec putādus eſt pri
mus martyr erraſſe,qa ꝑ eo qđ in propheta
ſcriptū eſt,Trās Damaſcū,dixerat trās Baby
lonem.Magis eñ intelligentiā q̄ verbum po
ſuit,qa trans Damaſcū ducti ſunt in Babylo
,, nē,ſicut trans Babylonē.¶Tabernaculū teſti
,, monii fuit patribus noſtris in deſerto. Quia
dicebāt eū cōtra locū ſanctū agere,hinc oſten
dit dominū nō magni pendere lapidū ornatū
ſed ſplendorē animarū deſiderare cęleſtium.
Vbi ſubintelligi vult,ſicut tabernaculū in tē
pli factura deſertū,ſic & ipſum tēplū intelli
gāt meliori ſtatu ſuccedēte delēdū.Iuxta qđ
olim Hieremias pręcinebat dicens.Nolite cō
fidere in verbis mēdacii dicentes,Tēplum do
mini,tēplū dñi eſt.Et poſt aliquāta. Faciā(in
quit)domui huic,in qua inuocatū eſt nomē
meū,& in qua vos habetis fiduciā, ſicut feci
Silo,vbi habitauit nomē meū a principio , &
,, proiiciā vos a facie mea.¶Cęlū mihi ſedes eſt
,, terra autē ſcabellū pedū meorū.Non hoc car
Sedes dei naliter intelligendū,quaſi habeat deus mēbra
&c. collocata in cęlo & in terra vt nos cū ſedem⁹,
ſed vt ſe indicaret interiorē eſſe & ſuperiorē
omnibus,cęlum ſibi ſedem,terrā vero ſcabel
lum pedū eſſe perhibuit.Qui vt ſe etiā oīa
circundare mōſtraret,alibi ſe cælū metiri pal
mo,& terram aſſerit pugillo concludere.Spi
ritaliter autem cælum ſanctos,terra vero pec
catores inſinuat , quia his videlicet deus in
habitando p̄ſideat,illos condēnando proſter
,, nat . ¶Aut quis locus requietionis meæ eſt!
Locus re Non aureus vtiq; vel marmoreus terreſtris
getionis habitaculi locus, ſed ille quē propheta ſubne-
dei. ctit.Super quē autē requieſcit ſpiritus meus
niſi ſuper humilē & quietum,& trementē ſer
,, mones meos! ¶Qui accepiſtis legē in diſpoſi
,, tionē angelorū.Lex eſt eñ ordinata per ange
,, los,in manu mediatoris . ¶Ecce video cælos
,, apertos,& filiū hominis ſtantē a dextris dei.

Cum dominus Chriſtus & dei & hominis ꝑ Filiū hoīs
fectus ſit filius,quid eſt ꝙ hunc beatus mar cur ꝑdicet.
tyr hominis potius q̄ dei filiū appellare malu
it,cui plus vtiq; glorię videretur delaturus
ſi eum dei potius q̄ hominis filium appellare
voluiſſet,niſi vt hoc teſtimonio Iudęorū con
funderetur infidelitas,qui ſe hominē crucifi-
xiſſe,& hunc deū credere noluiſſe memine-
runt! Ad confortandam ergo beati martyris
patientiam,cęleſtis regni ianua pāditur,& ne
innoxius homo lapidatus titubet in terra,
deus homo crucifixus,apparet coronatus in
cęlo.Vnde quia ſtare pugnātis vel adiuuātis Cur ſtantē
eſt,recte a dextris dei ſtantē vidit , quē inter videat.
homines perſequētes adiutorem habuit.Nec Cur Marc⁹
diſcordare videtur,ꝙ Marcus eum a dextris ſedere dicat.
dei ſedere deſcribit,qui ſitus iudicātis eſt, qa
& nunc inuiſibiliter omnia iudicat,& ad ex-
tremum iudex omniū viſibilis adueniet.¶Et ,,
eiicientes eum extra ciuitatē lapidabāt.Et do ,,
minus extra portam paſſus eſt, q nos elegit
de mundo in ſupernū ſuū regnū & gloriā,&
Stephanus quaſi aduena mundi,extra ciuita
tem lapidatur.Nō enim habuit hic manen-
tem ciuitatē,ſed futuram tota mente quære
bat.Et iuſta rerum mutatione,martyr mūdi
cordis ad cęlos intuitum dirigit, perſecutor
duræ ceruicis manus ad lapides mittit. Vn-
de Arator ait.

Lapides Iudęa rebellis
In Stephanū lymphata rapis q̄ crimine duro
Saxea ſemper eris.

¶Poſitis autē genib⁹,clamauit voce magna ,,
dicens.Domine,ne ſtatuas illis hoc peccatū. ,,
Pro ſe quidē ſtans orauit,pro inimicis genu
flexit,quia ipſorū maior iniquitas maius ſup
plicādi remediū flagitabat.Et mira beati mar
tyris virtus,qui ſic zelo feruebat,vt eis a qui
bus tenebatur,palam ſuę perfidię culpas ex-
probraret, ſic dilectione ardebat,vt in mor-
te quoq; ꝑ eis a quibus occidebatur oraret.

CAPVT.VIII.

ET oēs diſperſi ſunt per re ,,
giones Iudęæ & Samariæ. ,,
Hoc eſt qđ dominus ipſe
pręcepit. Cū perſequentur
vos in ciuitate iſta , fugite
in aliam.Illius enim nutu
gerebatur , vt tribulatio-
nis occaſio fieret euāgelii ſeminariū.¶Intēde ,,
bant autē turbę his quę a Philippo dicebãn- ,,
tur.Et ex p̄ſenti capitulo, & ex Samaritanæ ,,
mulieris hiſtoria,prompti animi ad creden-
dū hanc gentē fuiſſe probatur.¶Tunc Simō ,,
& ipſe credidit. Vel beati Philippi verbis & ,,

Simon magꝰ baptizatur. — virtute victus veraciter domino credidit,
vel vt magis credibile eſt, credere ſe quoad
uſq; baptiſma ſuſciperet ſimulauit, vt quoniã
laudis erat auidiſſimus, ita vt Chriſtum ſe
credi vellet, ſicut hiſtoriæ narrant, artes ab
eo quibus miracula faceret ediſceret. Qđ eti
am ſucceſſores eius feciſſe docentur, qui au-
ctoris ſui malignis artibus inſtituti, eccleſiã
fraude qualibet ingreſſi, baptiſma furari con
,, ſueuerunt. ¶Miſerunt ad illos Petrũ & Ioan
,, nem. Pulchre hoc Arator exponit.

Sepę ſibi ſociũ Petrus facit eſſe Ioannem,
Eccleſię quia virgo placet.

Philippus nõ apoſtol. — Notandum autẽ, ꝙ Philippus qui Samariæ
euangelizabat, vnus de ſeptẽ fuerit. Si enim
apoſtolus eſſet, ipſe vtiq; manum imponere
Epiſcoporũ officium. — potuiſſet, vt acciperent ſpiritũ ſanctum. Hoc
enim ſolis pontificibus debetur. Nam preſby
teris ſiue extra epiſcopum ſeu pręſente epi-
ſcopo baptizẽt, chriſmate baptizatos vngere
licet, ſed qđ ab epiſcopo fuerit cõſecratũ, nõ
tamen frontem ex eodẽ oleo ſignare, qđ ſolis
debetur epiſcopis cum tradunt ſpiritũ para
,, clitum baptizatis. ¶Pecunia tua tecũ ſit in
,, perditionẽ. & cætera. Sancti viri cũ maledi-
Maledictio a ſanctis ꝓnunciata. — ctionis ſententiã proferũt, nõ ad hanc ex vo
to vltionis, ſed ex iuſtitia examinis erũpunt.
Intus enim ſubtile dei iudiciũ aſpiciunt, &
mala foras exurgẽtia quia maledicto debeãt
feriri cognoſcũt, & in maledicto non peccãt,
ex quo & ab interno iudicio nõ diſcordant.
Cum enim & maledicentis innocẽtia perma
net, & tamen eum qui maledicitur vſq; ad in
teritum maledictio abſorbet, ex vtriuſq; par
tis fine colligitur, quia ab vno & intimo iu-
dice in reum ſentẽtia ſumpta iaculatur. Vn
de & hic Simon qui a Petro maledictũ acce-
pit, æterna damnatione perit. Et infra Bari-
eu a Paulo increpatus, mox cõmuni eſt luce
,, fraudatus. ¶In felle eñ amaritudinis & obli
,, gatione iniquitatis video te eſſe. Ideo ſpiritus
ſanctus in colũba deſcendit, vt eos q ſe accipe
re vellẽt, ſimplices eſſe doceret. Nã q fel ama
ritudinis in corde reſeruat, ꝗlibet baptizatus
videatur non eſt iniquitatis ſuæ vinculis ab
ſolutus, ſed quaſi ad punctũ hora baptizandi
purgatus, mox acriori eſt dęmone ſeptẽplici
ter oppꝛ̃ſſus. Fruſtra ergo gratiã ſpiritus eme
re tẽtat, qui ſe mẽte corruina nõ curauit exu
,, ere. ¶Surge & vade contra meridianũ. Be-
ne in meridie ꝗritur, & inuenit, & abluitur
ille, qui deuotione pectoris ardens velut quæ
dam gentiũ primitię deo meruit conſecrari.
In quo ſpecialiter illud Pſalmiſtę completum
,, eſt. Aethiopia ꝓueniet manus eius deo. ¶Ad
viam quę deſcendit ab Hieruſalẽ in Gazam, ,,
hæc eſt deſerta. Non via, ſed Gaza deſerta di ,,
citur. vetus eñ illa Gaza quę terminus erat — Gaza deſerta.
quondam Chananęorũ iuxta Aegyptũ, ad ſo
lum vſq; deſtructa, & alia ꝑ illa alio loco con
ſtructa eſt. Quę allegorice gẽtiũ plebem deſi
gnat olim a dei cultura deſertam, neq; vllius
prophetarũ pręcationibus excultã. Via ve-
ro q̃ ad eãdẽ ab Hieroſolymis deſcendẽs fon
tem ſalutis aperuit, dñs Ieſus Chriſtus eſt, q
ait. Ego ſum via, & veritas, & vita. Qui a ſu-
perna Hieruſalem ad noſtra infirma deſcen-
dit, noſtriq; reatus nigredinẽ baptiſmatis vn
da dealbauit. ¶Et ecce vir ęthiops eunuchus ,,
potens. Pro virtute & integritate mẽtis, vir ,,
appellatur, nec immerito, qui tantum ſtudii — Eunuchi
in ſcripturis habebat, vt eas etiã in via legere — cõuerſio
non ceſſaret, tantumq; amoris in religione
gerebat, vt aula regia derelicta de vltimis mũ
di partibus veniret ad tẽplum domini. Vnde
iuſta mercede dum quærit interpretẽ lectio
nis, Chriſtum quem quęrebat inuenit, pluſq;
vt Hieronymis ait, in deſerto fonte eccleſiæ,
ꝗ in aurato tẽplo repperit ſynagogę. Ibi eñ
qđ Hieremias admirãdo proloquitur, muta
uit æthiops pellem ſuã, ideſt ſorde peccatorũ
abluta, de lauacro Ieſu dealbatus aſcendit.
¶Candacis reginę Aethiopũ. Et in Regum li ,,
bro legimus quia regina Auſtri venit a fi- — Candacis
nibus terrę audire ſapiẽtiã Salomonis. Moris — regina.
quippe fuit illi nationi ſemper a fœminis re- — Aethio
gi, eaſq; Candaces appellare. ¶Qui erat ſu- — pum re-
per omnes gazas eius. Regina Aethiopum — ginę.
theſaurariũ pręmittens in Hieruſalẽ, gentiũ
deſignat eccleſiã virtutũ fideiq; domino do-
na largiturã. Sed & nominis etymologia con
uenit. Poteſt enim Candacis ex hebręo cõmu — Cãdacis.
tata interpretari. Ipſa quippe eſt cui in Pſal-
mo Pro his qui commutabũtur inſcripto, di
citur. Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuam
& obliuiſcere populũ tuũ, & domum patris
tui. & cętera. ¶Dixit autẽ ſpiritus Philippo. ,,
In corde ſpiritus Philippo loquebatur. Spiri — Spiritũ
tui enim dei quaſi quędã nobis verba facere — loq in no
eſt, occulta vi ea q̃ agẽda ſunt intimare. ¶Tã — bis.
ꝗ ouis ad occiſionẽ ductus eſt. Sicut ouis cũ ,,
ducit ad victimã nõ repugnat, ſic ille ꝓpria
paſſus eſt volũtate. Vel altiori itellectu, ſicut — Ouis
agnus in paſcha immolari ſolebat, ſic paſcha — Chriſtus.
noſtrum immolatus eſt Chriſtus. ¶Et ſicut ,,
agnus corã tondẽte ſe ſine voce. Nõ ſolũ ſan ,,
guine ſuo nos redemit, ſed & lanis operuit,
vt algentes infidelitate, ſua veſte calefaceret,
& audiremus Apoſtolũ nobis loquẽtẽ. Quot
quot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum in

duiſtis. Sic non aperuit os ſuum cum in paſſione ſua Pilato & pontificibus pauca, Herodi nulla reſpõdere volebat. ❡In humilitate iudicium eius ſublatum eſt. Quia iudex omnium iudicii non repperit veritatem, ſed abſq; vlla culpa ſeditione Iudęorum & Pilati voce damnatus eſt.

Iudicium Chriſti ſublatũ.

❡Generationem eiꝰ quis enarrabit? Aut de diuinitate eius accipiẽdũ eſt ꝙ impoſſibile ſit diuinę natiuitatis noſſe myſteria, de qua pater loquiẗ. Ante luciferũ genui te. Aut de partu virginis, ꝙ difficulter poſſit exponi. Cuius rationẽ Marię quęrenti, per angelũ dicitur. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Vt vel ab angelo, vel ab euãgeliſta tãtũ natiuitatis eius ſacramenta dicantur, cuius narrator rariſſimus eſt.

Generatio Chriſti.

❡Quoniã tolleẗ a terra vita eiꝰ. Vt nequaq̃ in terra, ſed in cęlo viueret. ❡Aperiẽs aũt Philippus os ſuum &c. Philippus interpretatur os lãpadis, pulcher ꝙ eſt ſenſus ꝙ os lãpadis ſuũ aperiret os, dũ obſcura prophetię in ſciẽtię lucem proferret. Quis & iuxta hiſtoriã poſſit iſta circũlocutio deſignare aliquanto longiorẽ futurũ tũc eſſe eiꝰ ſermonẽ.

Philippꝰ.

❡Venerũt ad quãdã aquã. Eſt hodieq; Bethſoro vicus in tribu Iuda, eũ tibꝰ ab Helię Chebrõ in vigeſimo lapide. Iuxta quẽ fons ad radices montis ebulliẽs, ab eadẽ in qua gignitur ſorbetur humo. In hoc eſt Eunuchus a Philippo baptizatꝰ.

Fons in quo baptizatus eunuchus.

❡Quis ꝓhibet me baptizari. Et iuſſit ſtare currum &c. Hic alia tranſlatio iuxta graecum exemplar aliquot verſus plus habet, vbi ſcriptum eſt. Ecce aqua. Quis prohibet me baptizari? Dixit autem ei Philippus. Si credis ex toto corde tuo ſaluus eris. Reſpondens autem dixit. Credo in Chriſtum filium dei. Et iuſſit ſtare currũ &c. Et hos ergo verſiculos credo primum a noſtro quoq; interprete trãſlatos, ſed ſcriptorũ vitio poſtea fuiſſe ſublatos. ❡Spiritus domini rapuit Philippum. Sunt qui hęc angelum in ſpiritu ſancto feciſſe teſtantur, vt Hieronymus prodit. ❡Euangelizabat ciuitatibus cunctis donec veniret Cęſareã. Cęſareã Palęſtinę dicit, vbi infra domum habuiſſe deſcribitur, quę vſq; hodie demonſtratur, nec non & cubiculũ quattuor filiarum eius virginum prophetantium.

Cęſarea Palęſtinę

CAPVT.IX.

SAulus autẽ adhuc ſpirãs minarum & cędis in diſcipulos domini. Pręſentes videlicet cędibus afficiens, & minis deterrens abſentes.

Pauli ſęuitia.

❡Saule Saule qd me perſequeris? Non dixit, Quid perſequeris membra mea, ſed quid me perſequeris, quia ipſe in corpore ſuo quod eſt eccleſia, adhuc patitur iniquos. In cuius etiam mẽbris beneficia collata, ſibi facta eſſe denunciat, cũ ait. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. Et exponendo ſubiunxit. Q̃diu vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.

Chriſtꝰ in corpore ſuo patiẗ.

❡Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris. Nõ dixit, Ego ſum deꝰ, ego ſum filiꝰ dei, ſed humilitatis (inquit) meę infirma ſuſcipe, & tuæ ſuperbię ſquamas depone. ❡Surge & ingredere ciuitatẽ, & diceẗ tibi qd te oporteat facere. Nõ cõtinuo q̃ eſſent faciẽda monſtrauit, ſed in ciuitate poſtmodũ audiẽda pręmonuit, vt tanto poſt in bonis ſolidius ſtaret quanto prius funditus euerſus a priſtino errore cecidiſſet. ❡Apertiſq; oculis nihil videbat. Nequaq̃ potuiſſet bene rurſus videre, niſi prius excęcatus fuiſſet bene, & propriã ſapientiam qua perturbatur excludens, fidei ſe ꝑ cuncta committeret.

Pauli excęcatio.

❡Et erat tribus diebus non videns. Quia dñm nõ crediderat tertia die mortem reſurgendo viciſſe, ſuo iã inſtruitur exemplo, qui tenebras triduanas luce reuerſa mutaret. ❡Ego enim oſtendam illi, quãta oporteat eum pro nomine meo pati. Non debet (inqt) quaſi perſecutor timeri, ſed potius quaſi frater amplecti, q aduerſa quę ſanctis intulerat, promptus eſt ſuſtinere cũ ſanctis.

Squamæ.

❡Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanq̃ ſqoamę. Draconis omne corpus dicitur ſquamis eſſe contectum. Quia ergo Iudęi ſerpentes & genimina viperarũ ſunt vocati, q illorũ ꝑfidiã ſectabaẗ, quaſi pelle ſerpẽtina oculos cordis obtexerat. Sed cadẽtibus ſub manu Ananię ab eiꝰ oculis ſquamis mõſtraẗ i facie ꝙ verũ lumẽ iã recepit inmente. ❡Accipiẽtes aũt eũ diſcipuli eiꝰ nocte. Ideſt diſcipuli Chriſti. In gręco enim nõ eſt additũ eius, ſed tãtũmodo diſcipuli, vt generaliter Chriſti vel eccleſię intelligantur. Nondũ enim Paulos diſcipulos feciſſe legitur, ſed ſolũ Iudęos confudiſſe qui habitabãt Damaſci.

Diſcipuli.

❡Per murũ dimiſerunt eum, ſummittentes in ſporta. Hoc effugii genus hodieq; ſeruatur in eccleſia, quando quis antiqui hoſtis inſidiis vel huiꝰ ſeculi laqueis circũfuſus, ſpei fideiq; ſuę munimine ſaluatur. Murus enim Damaſci, quę ſanguinem bibens interpretatur, aduerſitas ſeculi eſt. Rex Areta qui interpretaẗ deſcẽſio, diabolus intelligitur. Sporta quę iuncis palmiſq; ſolet confici, fidei ſpeiq; cõiunctionem deſignat. Iuncus enim viriditatẽ fidei, palma ſpem vitę ęternę ſignificat. Quiſquis ergo ſe muro aduerſitatis videt cinctum, ſportã virtutum qua euadat feſtinus aſcendat. ❡Cum

Murus Damaſci. Areta.

" autem veniſſet in Hieruſalē, tentabat iunge-
" re ſe diſcipulis. Non eum mox baptizatū cre
damus veniſſe ad Apoſtolos Hieruſalē, ſed ſi
cut ipſe Galatis ſcripſit, primo abiſſe in Ara
biam, & iterū reuerſum eſſe Damaſcū. Dein
de poſt tres annos veniētē Hieroſolymā vi-
diſſe Petrum, & manſiſſe apud eū dieb⁹ quin
decim. Aliū autē apoſtolorū vidiſſe neminē,
niſi Iacobū fratrē domini. Ac deinde ſicut &
Lucas exequitur, veniſſe in partes Syriæ &
Inſidias quā Cilicię. Verū autē prima an ſecūda vice Da-
paſſ⁹ Paul⁹ maſci inſidias pertulerit, nō facile patet. Nam
& ſecunda intelligi poteſt ex eo qđ dicitur,
multis diebus impletis conſiliū feciſſe Iudæ
os eum interficiendi. Idcirco autē Lucas Ara
biam prætermittere videtur, q̄ ibi minime
ꝑdicauerit, iuxta qđ ipſe in ſequētib⁹ Agrip
pę regi loquens ait. Quia Damaſci primum,
& Hieroſolymis, & in omni regione Iudææ,
" & gētibus prędicabā. ¶ Barnabas autē appre
" henſum illū duxit ad Apoſtolos. Hic eſt Bar
Barnabas. nabas ille Cyprius genere, leuites, qui ſupra
precium agri ſui ad pedes apoſtolorū attuliſ
ſe memorat. ¶ Loquebatur quoq; & diſputa-
bat cum Grecis. Nota q̄ Grecos in Hieruſa
lem, Iudęos in Damaſco, quę gentiliū eſt ciui
tas, docuerit, ne forte hoc ſignificet, gentiles
in ciuitatē dei adunandos, & Iudęos in perfi
diam gentium eſſe lapſuros. Iuxta qđ Eſaias
ait. Et vertetur Libanus in Chermel, & Cher
" mel in ſaltum reputabitur. ¶ Inuenit autem
" ibi hominē quendam nomine Aenęam ab an
" nis octo iacentem in grabato. Aenęas iſte ge-
Aenęas paralyticus. nus ſignificat humanū, infirmorū prius dele
ctatione langueſcēs, ſed Apoſtolorū opere &
ore ſanatum. Quia etenim mūdus ipſe quat
tuor plagis ſublimatur, & curſus ſeculi an-
nuis quattuor temporibus variatur, quicun
q; pręſentia labentiaq; gaudia complectitur,
quaſi bis quaternario annorum numero, gra
Grabatū. bato ſternitur eneruis. Grabatum quippe eſt
ipſa ſegnities vbi requieſcit animus æger &
infirmus, ideſt in voluptate corporis, & omi
" delectatione ſeculari. ¶ Aenæa ſanet te dñs
" Ieſus Chriſtus. Surge & ſterne tibi. Quem
de paralyſi curauerat, mox ſurgere & ſter-
nere ſibi pręcepit, ſpiritaliter inſinuans, vt
quiſq; fidei ſolidamentū in corde perceperit,
non ſolum torporem in quo feſſus iacuerat
diſcutiat, ſed etiam bona opera in quibus re
" quieſcere valeat paret. ¶ In Ioppe autem fuit
" quędam diſcipula nomine Tabitha, quæ in-
" terpretata dicitur Dorcas. Ideſt damula vel
Dorcas. caprea. Significat autē animas virtutum ſtu
dio ſublimes, ſed hominū opinione contēpti
biles. Neq; enim beatus Lucas interpretatio
nem nominis augeret, niſi magnum ei my-
ſterium ineſſe cognoſceret. Damula quippe Damula
vel caprea animalia ſunt natura ſimilia, ſed & caprea.
magnitudine differentia, quę morātur in ex
celſis montibus, & q̄uis de longinquo, vident
tamē omnes qui veniunt. Vnde & ab acumi
ne cernendi, græce Dorcades vocātur. Sic ni
mirum ſancti meritis operū in excelſis habi-
tantes, mentis contēplatione & ſupernis ſaga
citer intendunt, & ſuimet cauta circunſpe-
ctione ſemper inuigilant. Nam q̄ munda qui
dem hęc animalia iuxta legem, ſed timida
ſunt & imbellia, iuxta qđ naturā eorū expri-
mens Martialis ait, Martialis
Dente timetur aper, defendūt cornua ceruū,
Imbelles damæ, quid niſi prędā ſumus?
Nōne manifeſte ſignificat eos q ſimpliciter vi
uere, diſcretoq; greſſu actionis quaſi fiſſa vn
gula incedere, & verbū dei continua medita-
tione ruminare ſatagunt? Qui ſi vel ignoran
tia forte, vel infirmitate mortem incurrerint
ſpiritalem, pro intentionis tamen rectę inte-
gritate reſuſcitari merentur, ſicut Petro ipſi
contigiſſe probatur, cui rectiſſime qđ de dor
cade ſcriptum eſt aptari poteſt. ¶ Factum eſt "
autem in dieb⁹ illis, vt infirmata moreretur. "
Sancti enim cū per fragilitatē naturę morta
lis aliqua delinquunt, quaſi in diebus operū
bonorum caſu ſubitę infirmitatis occumbūt.
Sed cum mox lachrymis inſiſtunt, ſpē recupe
randę virtutis aſcendunt, ſanctorū auxilia in
uocant, & ſua quæ intermiſerant bona acta
recogitant, faciunt profecto quod ſequitur.
¶ Quā cū lauiſſent, poſuerūt eā in cœnaculo "
& cætera q̄ de Petri euocatione & eleemoſy-
narū Dorcadis oſtēſione narrāt. ¶ Et circūſte "
terūt illū oēs viduę flētes. Viduę ſunt pię co "
gitationes animę pœnitētis, q̄ ſenſus priſtini Viduæ.
vigorem quaſi viri regimen ad tempus omi
ſerant, quę pro anima delinquente neceſſe eſt
ſuppliciter exorent. ¶ Et oſtēdētes ei tunicas "
& veſtes quas faciebat illis Dorcas. Nō ſuis "
pro defuncta vocibus, ſed ipſius precabātur Eleemoſynarum
operibus, quoniā eleemoſyna nō ſolum a ſe- virtus.
cunda, ſed & a prima morte liberat. ¶ Di-
xit. Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos, & "
viſo Petro reſedit. Iuſtiſſimus ordo reſurgen "
tis, vt prius oculos mentis aperiat, & agnita
deinde Petri voce reſidea lumē, ſuę circūſpe
ctionis qđ ꝑdiderat recipiat, & ad doctrinam
eorū q ſe adiuuerāt viuat. ¶ Dñs autē illi ma "
nū erexit eam. Contacta Petri manu Tabitha "
reſurgit, q̄a lāgueſcēs anima peccatis, nullo
melius ordine q̄ ſanctorū exēplis cōualeſcit.

CAP.X.

,, VIt autē quidam erat in
,, Cęſarea nomine Corne
,, lius &c.Non virtutibꝰ
ad fidem,ſed fide peruē
nit ad virtutes, vt bea
tus papa Gregorius ex
Cornelii fides. ponit. Cornelius enim
(inquit) cuius eleemo
ſynę ante baptiſmū angelo teſte laudatæ ſūt,
non operibus ad fidem,ſed fide venit ad opa.
Si enim deo vero & ante baptiſmum nō cre-
diderat,quem orabat?vel quomodo hūc omi-
potens deus exaudierat,ſi non ab ipſo ſe ī bo-
nis perfici petebat?Sciebat ergo creatorem o-
mnium deum , ſed qa eius omnipotens filius
incarnatus eſſet ignorabat. Fidem habuit,cu
ius orationes & eleemoſynę placere potuerūt.
Bona autem actione promeruit , vt deum p-
fecte cognoſceret,& de vnigenito eius,incar-
nationis myſterium crederet,quatinus ad ſa-
cramentū baptiſmatis perueniret.Per fidē er-
go venit ad opera,ſed per opa eſt ſolidatus in
,, fide.¶Vidit in viſu manifeſte quaſi hora no-
,, na diei &c.Bene oraculū baptiſmi petendi ho
ra nona accipit,quia in morte ipſius qui hora
,, nona ſpiritum tradidit,erat baptizādus. ¶Et
,, nunc mitte viros in Ioppen. Cum eleemoſy-
Eleemoſynæ. nis p̄cibuſq; ſuſceptis,mox doctor ſalutis ac-
cerſiri iubetur,manifeſte innuit,q̄ eleemoſy-
nis illis ac precibus plenam ſuæ ſalutis cogni
,, tionem a domino quæſierit. ¶Vocauit duos
,, domeſticos ſuos,& militem metuētem domi-
,, num.Tres miſit ad Petrum Cornelius , quia
Miſſorū trium ratio creditura gentilitas apoſtolicę fidei Europam
Aſiam,Africamq; ſubegit, partim ſtudiis mi
litaribꝰ hoc eſt inſtātia p̄dicādi,partim dome
ſticis negotiis occupādas.Nota q̄ vnꝰ miles,
& duo domeſtici mittantur.Quanto enī for
tiores,tanto pauciores in eccleſię membris in
uenies,plures qui audire verbum,q̄ qui dice
,, re ſciant. ¶Aſcendit Petrus in ſuperiora. Si
gnificat eccleſiam relictis terrenis cupiditati-
,, bus,conuerſationem in cęlis habituram.¶Vt
,, oraret circa horam ſextam. Sexta hora Petrꝰ
Sexta hora. inter medias preces eſurit, ſalutē vtriq; mūdi
quē dn̄s ſexta ętate ſeculi q̄rere & ſaluare ve
nerat.Qđ & ipſe voluit indicare,cum eadem
hora diei ſuper Samaritanæ puteum ſitiebat.
,, ¶Et deſcendens vas quoddam velut linteū
,, magnum.Vas illud eccleſiā ſignificat incor-
Vas. ruptibili fide præditam. Linteum enim tinea
Linteum. non conſumit,quæ veſtes alias corrumpit.Et
ideo q̄ vult ad myſteriū eccleſię catholicę per

tinere,excludat de corde ſuo corruptionē ma
larū cogitationum,& ita incorruptibiliter fir
metur in fide,vt prauis cogitationibꝰ tanq̄ a
tineis non rodatur in mente.Aliter.Tinea hę Tinea.
reticus eſt veſtimentum domini corrumpere
volens,ſed diſpenſante domino nō valēs.Qđ
etiam in tunica illa domini figuratū eſt , quā
milites ſcindere non audebant. ¶Quattuor ,,
initiis ſummitti de cęlo in terram.Quattuor ,,
initia quibus linteum dependebat,quattuor Initia quattuor.
plagas orbis terrarū deſignāt,qbꝰ extēdit ec-
cleſia.Ipſa ē enī ciuitas dei noſtri in mōte ſan
cto eius , dilatans exultationes vniuerſæ ter-
ræ.Q; enī de cælo ſummittitur,indicat eam
ſola ſupuenientis ſpiritus ſancti gratia ſerua
ri pariter atq; augeri.Vn̄ dicit in Apocalypſi
Ioannes.Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem
nouam,deſcendentem de cælo a deo.Poſſunt
etiam quattuor initiis,euangeliſtę figurari,p
quos eccleſia cęleſti munere imbuit atq; ſubli
mat. ¶In quo erāt omnia quadrupedia & ſer ,,
pentia terræ volatilia cæli.Animalia illa, oēs ,,
gentes ſunt erroribus immūdæ,ſed trina ſub
merſione , ideſt myſterio ſanctæ trinitatis in Beſtię qui fiant.
baptiſmo mundatæ,quæ hominis imaginem
relinquentes,beſtiarum ac ſerpentium ſum-
pſere figuras . Vnde ad Herodem propter
doloſam malitiam dicitur.Ite,dicite vulpi il-
li.Et ad Phariſęos.Genimina viperarū. Et ad
libidinoſos . Equi inſanientes in fœminas fa-
cti ſunt.Et de impudētibus. Nolite ſanctum
dare canibus.Et de voluptuoſis.Neq; mitta-
tis margaritas veſtras ante porcos. Et de ſu-
pbis ſimul ac doloſis. Vulpes foueas habēt,
& volucres cæli nidos. Et in commune de o-
mnibus . Et homo cum in honore eſſet,ideſt
ad imaginem Dei factus,non intellexit,com-
paratus eſt iumentis inſipientibus . Verum Homo qui ſit.
autem, ideſt incorruptum hominem , Salo-
mon oſtendit dicens. Deum time,& manda-
ta eius obſerua . Hoc eſt enim omnis homo.
¶Surge Petre , occide , & manduca . Sur ,,
ge (inquit) ad euangelizandum præpa- Occide & manduca.
rare.Occide in gentibus quod fuerant,& fac
qđ es.Qui enim manducat cibum foris poſi-
tum,ī ſuum corpus traiicit.Pręcipit ergo vt
nationes per incredulitatem ante foris po-
ſitæ, interfecta præterita vita ſocietati eccle-
ſiæ,quā ſignificat Petrus,inſerātur.Iuxta qđ
de ſeipſo Paulus Apl'us ait.Ego enī per legē
legi mortuꝰ ſum,vt Deo viuā & Chriſto.Et
iterum.Viuo autem iam non ego,viuit ve-
ro in me Chriſtꝰ.Qui vero ab hęreticis circū
ueniuntur,quaſi viui deuorantur a morte.
¶Quia nunq̄ manducaui omne commune ,,

,, & immundum. Populus Iudæorum partem
Cōmunes cibi. dei eſſe ſe iactans, communes cibos vocat, qui
bus omnes vtuntur homines. Verbi gratia,
ſuillam carnem, oſtreas, lepores, & iſtiuſmodi
animantia quæ vngulam non findūt, nec ru-
minant, nec ſquamoſa in piſcibus ſunt. Im-
mundi vero cibi dicūtur, beſtiarum vel repti-
lium carnes, nulli mortalium comeſtibiles.
,, ℭHoc autem factum eſt per ter. Quia ꝑ quat
Ter. tuor partes orbis terrarū myſterium ſanctæ
trinitatis a duodecim Apoſtolis prædicandū
erat, ideo quattuor lineæ, tertia vice de cælo
demiſſæ ſunt. Siue vt beat⁹ Ambroſius inter
pretatur, tertio repetita figura operationem
trinitatis expreſſit. Et ideo in myſteriis inter-
rogatio trina defertur, & cōfirmatio trina ce
lebratur, nec poteſt quis niſi trina confeſſione
purgari. Vnde & ipſe Petrus in Euāgelio ter
tio interrogatur, vtrum diligat dominum,
vt trina reſponſione vincula quæ dominum
negando ligauit abſolueret. Hæc opportu-
ne Petro oſtenſa ſunt, cum Cornelius genti-
lis ad exhibendum eum mitteret, ne dubita-
ret incircuncisis Chriſtianam tradere fidem.
Erat enim ex illis animantibus, euāgelico va
ſe monſtratis. Vnde & a ſpiritu ſancto hoc
,, idem facere confirmatur. ℭEt ſtatim receptū
,, eſt vas in cælum. Poſt trinam ſubmiſſionem
lintheum cęlo recipitur, quia poſt huius ſecu
li conuerſationem, qua per fidem & baptiſmū
mundata peregrinatur eccleſia, cæleſtis in-
,, habitatio felix & æterna ſequitur. ℭDixit
,, ſpiritus ei. Ecce viri tres quęrunt te. In men-
te hęc ab ſpiritu, non in aure carnis audiuit.
,, ℭSurge itaq; & deſcende, & vade cū eis. De-
ſcendere de tecto, & ad prædicandum ire iu-
betur, vt eccleſia dominum non ſolū alta ſub
eundo ſpeculetur, ſed eundē etiā infirmis qui
buſq;, & quaſi adhuc exterius poſitis, ſed ta-
men oſtiū Simonis, ideſt obediētię pulſantib⁹,
ad actiuam vitam redeūdo velut e lecto ſur-
gendo prędicet. Iuxta qđ dominus ait. Vide-
bitis cælum apertum, & angelos dei aſcendē-
,, tes & deſcendentes ſuper filiū hominis. ℭCu
,, ius bene domus iuxta mare poſita memoraƭ.
Mare. Mare enim fluctiuagos ſeculi tumultus furo
reſq; deſignat, vbi homines improbi quaſi pi
ſces auidiſſimi ſeſe inuicē perſequunƭ & deuo
rant. Sanctorum vero conuerſatio in cęlis eſt,
qui etſi terreſtris domus huius habitationis
diſſoluatur, ædificationem ex deo habent, do
,, mum non manufactam, æternā in cælis. ℭEc
,, ce ego ſum quem quæritis. Quæ cauſa eſt ꝓ
,, pter quā veniſtis? Spūs ei adeſſe milites dixit,
& qua cauſa venerāt tacuit, quia ad conſer-
uandam humanæ mentis humilitatē, aliquā-
do prophetię ſpirit⁹ ex parte tangit, & ex par
te non tāgit. ℭEt factū eſt cum introiſſet Pe ,,
trus, obuius ei venit Cornelius, & procidens ,,
ad pedes eius adorauit. Geſtu corporis ꝑmō- ,,
ſtrat Cornelius, quid intus in corde deuotio
nis habuerit. Obuiam enim ſuo doctori venit
auditor, q mundo pectore, & intenta ſedulus
aure, atq; inhianti deſiderio verbū fidei ſuſci
pit. Nam qui tarde ad credendū ꝑtrahiƭ, qua
ſi a doctore iacens erigitur. Sed qui de ſuę vi
tę maculis erubeſcens, procidendo in faciē, hu
militatis pariter & pudoris indicia pręfert, iu
re a ſuo præceptore meretur erigi. ℭPetrus ,,
vero leuauit eum, dicens. Surge, & ego ipſe ,,
homo ſum. Communionem quippe æqua- ,,
litatis, meruit ſanctitas actiōis. Nam in Ana
nię & Saphirę culpa, zelus vltiōis ius aperuit
poteſtatis. ℭEt mihi oſtendit deus, neminem ,,
communem aut immundum dicere hominē. ,,
Hoc vtiq; tunc oſtēdit, cum vox angelica ſo
nuit. Quæ deus purificauit, tu ne commu
ne dixeris. ℭA nudiuſquarta die vſq; in hāc ,,
horam orans eram hora nona in domo mea, ,,
& ecce vir ſtetit ante me. & cætera. In Græ ,,
co & in quibuſdam Latinis codicibus ita ſcri
ptum eſt. A quarta die vſq; ad hanc horam
eram ieiunans, & orans a ſexta hora vſq; ad
nonam, & ecce vir. & cætera. Multum de-
cebat illum exaudiri, qui inſtantiam deprecā Oronis inſtantia.
di tribus horis continuans, a ſexta pertrahe-
bat ad nonam. Quo tempore dominus ipſe
quē rogabat, ꝓ toti⁹ mūdi ſalute extēſis ī cru
ce manib⁹ orabat. ℭVerbū miſit filiis Iſrael ,,
annuncians pacem per Ieſum Chriſtum, hic ,,
eſt omniū dominus. In hoc apparet (inquit) ,,
deum acceptorem non eſſe perſonarum, quia Acceptor perſonarū nō ē deus
filium ſuum vnigenitum, qui & dominus o-
mnium atq; conditor eſt, cum genere huma
no pacem facere miſit, in cuius nomine ꝓphe
tis atteſtantibus, remiſſionem peccatorū non
Iudæi tm̄, ſed omnes qui credunt accipiant.
ℭVos ſcitis qđ factum eſt verbum per vni ,,
uerſam Iudæam, & cætera. Breuiter omnia ,,
quæ in ſymbolo dicuntur, complexus eſt, q; Symbolo contenta.
Ieſus ſit Chriſtus, q; omnium dominus, q;
mundum deo reconciliare miſſus, q; Ioannis
voce præconatus, q; ſpiritu ſancto perunct⁹,
q; Deo inhabitante per miracula declaratus,
q; crucifixus, & a mortuis ſuſcitatus, fuiſq;
manifeſtatus, q; iudex omnium in fine ven-
turus, q;q; etiam eccleſiam ſuam per fidem
totum ſit dilataturus in orbem. ℭQuomo ,,
do vnxit eum De⁹ ſpiritu ſancto & virtute. ,,
Alia editio dicit, Sicut vnxit eum de⁹. Prędi

cauit ergo Ioannes Ieſum ſicut vnxit eũ De⁹
ſpiritu ſancto,tunc vtiq; cũ dicebat. Ipſe vos
baptizabit in ſpiritu ſancto.Et iterum. Quia
vidi ſpiritum deſcendentem quaſi colũbã ſu-
Vnctio Chriſti. per eum. Vnctus eſt ergo Ieſus non oleo viſi-
bili,ſed dono gratiæ,qđ viſibili ſignificaẽ vn-
guento,quo baptizatos vngit eccleſia. Nec ta
men tunc vnctus eſt ſpiritu ſancto,quãdo ſu-
per eum baptizatum velut colũba deſcendit.
Tunc enim corpus ſuum,ideſt eccleſiam ſuã
præfigurare dignatus eſt,in qua pręcipue ba
ptizati ſpiritũ ſanctũ accipiũt. Sed iſta myſti-
ca & inuiſibili vnctione tunc intelligend⁹ eſt
vnctus,quando verbum dei caro factum eſt,
ideſt quando humana natura ſine vllis pręce
dentib⁹ bonorum operum meritis deo verbo
eſt in vtero virginis copulata,ita vt cũ illo fie
ret vna perſona. Ob hoc confitemur eum na-
» tũ de ſpiritu ſancto & Maria virgine. ¶Quo
» niam de⁹ erat cum illo. Ideſt pater cum filio.
Melius eſt enim ſic intelligere, q̃ diuinita-
tem filii cum homine quem aſſumpſit cohabi
tantẽ ſignificari,ne Chriſti perſonam gemi-
nare,& in Neſtorii dogma cadere videamur.
» ¶Nobis qui mãducauimus & bibimus cũ il-
» lo poſtq̃ reſurrexit a mortuis. Hic beatus Pe-
Bibiſſe cũ Chriſto poſt reſurrectionẽ. tr⁹ qđ in euãgelio nõ recitaẽ exponit,poſt re
ſurrectionẽ ſcilicet ſe bibiſſe cũ domino. Niſi
forte illic credam⁹ indicatum vbi ait, Donec
illud bibã vobiſcũ nouũ in domo patris mei.
» ¶Cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes q au-
» diebãt verbũ. Ne baptiſma gentibus tradere
Spũs ſan. apparitio. dubiteẽ, ſpiritus ſancti teſtimonio cõfirmaẽ,
ipſas lauacri aquas quas ſanctificare ſolet,no-
uo ordine p̃currentis,qđ ſemel in teſtimoniũ
fidei gẽtium,nunq̃ vero in Iudęis eueniſſe re
» peritur. ¶Et iuſſit eos in noĩe Ieſu Chriſti ba
» ptizari. Cum eccleſiæ regula ſit,fideles in no-
Baptizari in noĩe Chriſti. mine ſanctę trinitatis baptizari,quęritur quo
modo Lucas per totum libelli huius textum,
non aliter q̃ in nomine Ieſu Chriſti baptiſmũ
dari teſtetur? Qđ ita beatus Ambroſius ſol-
uit,ꝙ per vnitatem nominis impletũ myſte-
rium ſit. Quia ſiue Chriſtum dicas,& deum
patrem a quo vnctus eſt filius,& ipſum q vn
ctus eſt filium,& ſpiritum quo vnct⁹ eſt,deſi
gnaſti. Scriptum eſt enim. Ieſum a Nazareth,
quomodo vnxit eum deus ſpiritu ſancto. Si-
ue patrem dicas,& filium eius,& ſpiritũ oris
pariter indicaſti,ſi tñ id etiã corde comprehẽ
das. Siue ſpiritum dicas,& deũ patrem a quo
procedit ſpiritus,& filium,quia filii quoq; eſt
ſpiritus,nuncupaſti. Vnde vt rationi copule
tur auctoritas, in ſpiritu quoq; recte baptiza
ri nos poſſe,ſcriptura indicat, dicẽte domino.
Vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto. Et
Apoſtolus ait. Oẽs eñ in ipſo corpore in vno
ſpiritu baptizati ſumus. Aliter. Pręcipue con
gruit nos in nomine domini Ieſu Chriſti ba-
ptizari,quoniam ſicut Apoſtolus ait, Quicũ
q; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte
ipſius baptizati ſumus &c.

IN CAP.XI.

ET vidi quadrupedia terræ, »
& beſtias, & reptilia,& vo- »
latilia cęli &c. Miror quo- »
modo hęc quidam ſup eſcis Beſtiis qđ notatum.
quibuſdam veteri lege pro-
hibitis, nunc vero mandu-
cãdis, interpretãtur,cũ nec
ſerpentes vel reptilia poſſint edi,nec ipſe Pe-
trus ſic intellexerit, ſed oẽs homines æquali-
ter ad Chriſti euangelium prouocari,nullũq;
ſecundum naturam eſſe pollutum. Neq; eñ
quare beſtias comederit, ſed quare gentibus
communicauerit,increpatus,myſterium hu-
ius viſionis expoſuit. ¶Venerunt autem me- »
cum & ſex fratres iſti. Pulchre ſeptenario fra »
trum numero teſte,gratia ſpirit⁹ ſancti ſepti- Septenarii ratio.
formis effuſa eſt. Aliter. Quia ſex diebus eſt
mundus iſte formatus, per ſex fratres opera
perfecta monſtrãtur. Qui bene doctorẽ comi-
tantur,quando ſuis auditoribus inter verba
exhortationis exempla perfectæ demonſtrãt
operationis. ¶Et glorificauerunt Deum dicẽ »
tes. Ergo & gentibus deus pœnitẽtiam ad vi »
tam dedit. Hoc eſt qđ in beati Iob libro legi- »
mus. Ab aquilone aurũ veniet,& ad deũ for- Gentium conuerſio.
midoloſa laudatio. Quia prius frigido gen-
tium pectore ſplẽdor fidei exortus eſt,& pro
eadem inopinata fide Iudæa deum tremen-
do glorificat. ¶Perambulauerunt vſq; Phœ »
nicem,& Cyprum,& Antiochiam &c. Hinc »
iam poſt reuelationem ſindonis euãgelicæ,in
qua molliter ſuperna ſpe animalia ſancta ge
ſcerent,res eccleſiæ creſcere cœperunt, cum
per exteras prouĩcias,inſulas, & ciuitates,nõ
ſolum Iudæis,ſed & gentibus euangelium p̃
dicatur. ¶Profectus eſt autem Tarſum, vt »
quęrerent Saulum. Dictũ eſt enim ſupra,qa »
de Hieroſolymis Saulus clã mitteretur Tar
ſum. ¶Et ſurgens vnus ex eis nomine Aga- »
bus,ſignificabat per ſpiritum famem magnã »
futuram. Agabus poteſt nuncius tribulatio- »
nis interpretari,qui ſecundum nomen ſuum Agabus.
& hic famem generalem, & infra Paulo Apo
ſtolo vincula prophetat. ¶Propoſuerunt in »
miniſterium mittere habitantibus in Iudæa »
fratribus. Sciebant in Iudæa,& maxime Hie- »
roſolymis famem acrius ſequuturã,vbi paupe-

tes erant ſanctorũ, q rebus ſuis, domib⁹, agriſ
ꝗ venditis, ꝑcia deferentes apoſtolis, pecuniis
adquirendis nõ multũ vlteri⁹ vacabant. Sed
& nõnulli pro cõfeſſione fidei, ab ipſis Iudæis
incredulis ꝓpria ſubſtantia multabãtur abla
ta. Quibus dicit Apoſtolus. Et rapinã bonoꝝ
veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis. Hos inter
eleemoſynarios religioſũ Helenę Adiabenoꝝ
Reginę factum memoraſ, quę comparatis ab
Aegypto frumẽtis, Hieroſolymitarũ neceſſi
tatib⁹ largiſſime miniſtrauit. Vñ & honorifi-
cã añ portas eiuſdẽ vrbis meruit ſepulturã.

CAP. XII.

EOdem aũt tẽpore, mi-
ſit Herodes rex man⁹.
Famis tempus. Nõ famis videlicet tẽ
pore, quã quarto Clau
dii anno factã hiſtoriæ
referũt, cũ Herodes ter
tio eiuſdẽ ſit anno de-
fũct⁹, ſed illo haud du
bie tempore, quo oblationes Hieroſolymã de
Herodes varii. ferebanſ. Non aũt putemus Herodẽ qui Te-
trarcha erat, poſtea regẽ factũ, hoc capitulo
deſignatũ. Refert eñ Ioſephus, Caiũ imperio
ſuſcepto continuo Iudęorũ pricipatum huic
Herodi filio Ariſtoboli, quẽ tamen ille Agrip
pã nominat, tradidiſſe, ſimul & Philippo, ac
Lyſanię Tetrarchias. Quarto autẽ, ideſt vlti
mo imperii ſui anno, Herodi eidẽ pariter cõ-
tuliſſe. Ipſum vero Herodẽ q vel in Ioãnis ne
ce auctor extiterat, vel in paſſiõe Dñi iterfue
rat, multis excruciatũ morbis exilio dãnaſſe
Herodes Agrippa. ꝑpetuo. Porro hũc Herodẽ ſiue Agrippã, ter
tio Claudii anno, ſui vero regni ſeptimo, ab
angelo ꝑcuſſum, regnũ Agrippę filio reliqſſe.
Ariſtobolus. Ariſtobolus autẽ quem dixit, ipſe eſt q a pa-
tre perfido, ideſt Herode ſeniore, ſub quo do-
minus natus eſt, cum fratre Alexandro fue-
rat interfectus. ¶Occidit autem Iacobum fra
trem Ioannis gladio. De hoc Iacobo, Clemẽs
Alexandrinus hiſtoriam quandam dignã me
Iacobi hiſtoria. moria refert. Et is (inquit) qui obtulerat eum
iudici ad martyrium (Iacobum ſcilicet) mo-
tus etiam ipſe cõfeſſus eſt ſe eẽ Chriſtianum.
Ducti ſunt aũt ambo pariter ad ſupplicium.
Et cum ducerentur in via, rogauit Iacobum
dari ſibi remiſſionem. At ille parumper deli-
berans, Pax tibi inquit. Et oſculatus eſt eũ. Et
ita ambo ſimul capite plexi ſunt. ¶Tradens
quattuor quaternionibus militum. Sicut
centurio centum, ita quaternio quattuor
Quaternio ſub ſe milites habebat. ¶Percuſſoq; late-
re Petri, ſuſcitauit eum. Percuſſio lateris, com
memoratio paſſionis Chriſti eſt, de cuius vul
nere ſalus noſtra ꝓfluxit. Et nobis quoq; preſ
ſuratum catena retentis, tale ſolatiũ ipſe red-
dit Apoſtolus Petrus dicẽs. Chriſto igiſ paſ-
ſo in carne, & vos eadem cogitatione arma-
mini. ¶Præcigere, & calcea te caligas tuas. Et
prophetas & apoſtolos cingulis vſos fuiſſe le Cingulorũ vſus.
gimus, cuius ſibi Petrus ligamenta propter
rigorem carceris ad horam laxauerat, vt tu-
nica circa pedes demiſſa, frigus noctis vtcũq; Rigor
temperaret, exemplum prębens infirmis, cum qñ laxandus.
vel moleſtia corporali, vel iniuria tẽtemur hu
mana, licere nobis aliqd de noſtri ꝓpoſiti ri-
gore laxare. Et qa dictũ eſt, Sint lũbi veſtri ꝑ-
cincti, & calceati pedes in præparatione euan
gelii pacis, ſpiritaliter virtutum, verbiq; prę-
dicandi reſumere iubeſ inſignia. ¶Venerunt
ad portam ferream quæ ducit ad ciuitatem.
Anguſta imo ferrea erat porta quæ ducit ad Porta ferrea.
Hieruſalem cęleſtem, ſed Apoſtolorum veſti
giis nobis eſt iam facta meabilis, qui ſanguine
ꝓprio ferreũ vicerũt oſtiũ. De hoc Arator.

Ferrea quid mirum ſi cedunt hoſtia Petro,
Quem de⁹ ęthereę cuſtodem deputat aulæ,
Eccleſiæq; ſuę faciens retinere cacumen
Infernum ſuperare iubet?

¶Et Petrus ad ſe reuerſus. Ideſt a contempla
tiõis culmine ad hoc regreſſus, qđ ĩ intellectu
communi & prius fuit. ¶Proceſſit puella ad
audiẽdũ. Et dñm de tumuli clauſtris egreſſũ
prima mulier diſcipulis nũciauit, vt vbi abũ Puella ꝓceſſit.
dauit peccatum ſuperabundaret gratia. ¶Illi
autẽ dicebant. Angelus eius eſt. Q; vnuſqſ-
ꝗ noſtrum habeat angelum, & in libro Paſto Angelũ qſq; ſuũ habet.
ris, & ĩ multis ſanctę ſcripturę locis ĩuenitur.
Nam & dominus de paruulis. Angeli (ĩqt)
eorum, ſemper vidẽt faciem patris mei. Et Ia
cob de ſe loquitur. Angelus qui eruit me de
cunctis malis. Et hic diſcipuli, angelum Apo
ſtoli Petri venire credebãt. ¶Deſcendenſq; a
Iudæa in Cæſaream. Quis iuxta ſitum loco
rum Cæſaream Philippi dicere videatur, eo Cæſarea Palęſtinę.
ꝗ hæc ſicut & Tyrus & Sidon vrbs ſit Phœ
nicis, Ioſepho tamen exponente diſcimus hęc
in Cæſarea Palęſtinę geſta, quę quondã Tur
ris Stratonis dicta eſt, & eſt in confinio Phœ
nicis & Palęſtinę, in littore maris magni ſita.
¶Poſtulabant pacem, eo ꝗ alerentur regiões
eorum ab illo. Neceſſariam habebant vicini
regis amicitiam, eo ꝗ illorum regio valde an
guſta, & Galilęę Damaſciq; preſſa finibus eſ
ſet. Vnde nec ipſa metropolis eorum Tyrus Tyrus.
tãtas habebat opes de terra ſua, vt totius or-
bis eſſe poſſit emporion, quãtas de ſubuectio Purpura Tyria.
ne nautum. Eſt autem maxime purpurę con
chyliorumq; ferax. ¶Cõfeſtim autem percuſ

,, ſit eum angelus domini. Conſonanter etiam
Angelus Ioſephus.Dum impietatem (inquit) illicitæ
Herodē p adulationis non exhorreret, reſpiciens paulo
cutit. poſt imminentem atq; inſiſtentem capiti ſuo
videt angelum, eumq; ſenſit continuo exitii
ſui miniſtrum, quem prius nouerat prouiſo-
rem bonorū.Et paulopoſt. Verum continuis
quinq; diebus ventris doloribus cruciatꝰ, vi-
tam violenter abrupit.

IN CAP.XIII.

,, SEgregate mihi Barnaban
,, & Saulum in opus ad qđ
,, aſſumpſi eos. Videſ Sau
Saulus qñ lus iuxta ordinem hiſtoriæ
Paulus & tertiodecimo poſt dñi paſ-
apoſtolus ſionem anno apoſtolatum
cum Barnaba, Pauliq; accepiſſe vocabulum.
Quartodecimo autem anno, iuxta cōdictum
Iacobi, Cephæ, & Ioannis, ad gentium magi-
ſterium profectū eſt. Nec hiſtoria eccleſiaſti-
ca repugnat, dicens apoſtolis fuiſſe præceptū,
,, vt duodecim annis pđicarent in Iudęa. ¶Præ
,, dicabāt verbum dei in ſynagogis Iudęorum.
Synago Propter ignaros locorum ſemel annotādum
gę in ciui credidi. Vbicūq; ſynagogā Iudæorū videris,
tatibus. ſcito in ciuitate geſta quæ dicunſ. ¶Cui erat
,, nomen Barieu. Corrupte legitur Barieſu, cū
Barieu. Barieu, ideſt maleficꝰ, ſiue i malo, legi debeat.
Credo quia nomen Ieſu iiſdem literis, ſed no-
ta ſuperpoſita ſcribatur. Non enim conuenit
hominem flagitioſum & magum, filium Ieſu
ideſt ſaluatoris appellari, quem ecōtrario Pau
,, lus filium diaboli nuncupat. ¶Saulus autem
,, qui & Paulus repletus ſpiritu ſancto. A Ser-
Paulꝰ vñ gio Paulo Proconſule, eo q̄ eum Chriſti fidei
dictus. ſubegerit, Pauli ſortitus eſt nomen. Et ſequē-
tia libelli huiꝰ de Pauli miraculis agūt. Opor
tuit enim vt ipſe conſummationem Apoſtoli
cis actibus daret, quem diu contra ſtimulos
,, recalcitrantem dominus elegiſſet. ¶Ecce ma-
,, nus dñi ſuper te, & eris cæcus. Sciebat Apo-
Cæcitas ſtolus ſui memor exempli, de tenebris oculo-
mentis. rum mētis poſſe reſurgere ad lucem. Nec eñ
merebaſ habere carnis oculos, qui mētis ocu-
,, los aliis auferre laborabat. ¶Venerunt Antio
,, chiam Piſidiæ. Duæ Antiochiæ ciuitates ſunt,
Antio- vna ī Syria Cœle a Seleuco rege cōdita, q̄ Re
chiæ duæ. bla ante vocabaſ, cui Daphnen fontem pro-
ximum dicunt, eiuſq; illam aquis abundantiſ
Daphne. ſimis perfrui, in qua primū cognominati ſunt
Chriſtia diſcipuli Chriſtiani. Altera autem Antiochia
ni primi de qua nunc dictum eſt, in prouincia Piſidiæ.
Anni. ,, ¶Sorte diſtribuit eis terrā eorum, quaſi poſt
450. ,, quadringētos & quinquaginta annos. Dixe-
rat Deus ad Abraham, quia erit ſemen eius
accola in terra aliena annis quadringentis.
Et iterum ait, Quia in Iſaac vocabitur tibi ſe
men. Ab exortu ergo ſeminis, vſq; ad exitū
Iſrael ex Aegypto, fuerunt vt Exodꝰ ſcribit,
anni quadringenti quinq;. His adde annos
quadraginta in deſerto, & quinq; in terra
Chanaan, quibus actis videtur terra quieuiſ
ſe a prœliis, & ſors fuiſſe miſſa, & inuenies an
nos quadringētos q̄nquagita. ¶Et dedit deꝰ ,,
illis Saul annis quadraginta. Credo q̄a liber ,,
Regum nō apte quot annis Saul regnauerit
exponit, Apoſtolum vulgo loquētem hoc qđ
fama crebrior haberet, dicere voluiſſe. Sed q̄-
rentes ſollicitius ibidem, ſicut & Chronico-
rum libri teſtātur, inuenimꝰ Samuel & Saul Saulis regnū
annis quadraginta Iſraeli præfuiſſe. Factum
eſt enim (inquit) quadringenteſimo octogeſi
mo anno egreſſionis filiorum Iſrael ex Aegy
pto, cœpit Salomon ędificare templum dño,
anno q̄rto regni ſui. Cū vero ad trecentos no
nagita ſex annos, q̄bus Iudices p̄fuerūt, vt eo
rū liber indicat, quadraginta Dauid & Salo-
monis quattuor adiicies, reſtāt quadraginta;
quorum vt Ioſephus teſtis eſt, Samuel vigin
ti, & Saul alios totidem in regimine tranſege
runt. ¶Quoniam hanc deus adimpleuit filiis ,,
veſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ,,
ſecūdo ſcriptum eſt, Filiꝰ meus es tu, ego ho ,,
die genui te. Non eſt putandum hoc exem ,,
plum Pſalmi ad reſurrectionem Chriſti, cu- Incarnatio
ius proxime meminit, ſed ad ipſam eiꝰ incar- nis p̄miſſio
nationem, de qua ſupra locutꝰ eſt, pertinere.
Nam ſequens verſiculus, de reſurrectiōe ma
nifeſtiſſime teſtatur. Cū enim ſuperius de in-
carnatione, paſſione, ac reſurrectione illiꝰ age
ret, voluit vtraq; pariter, datis de Pſalmo te
ſtimoniis aſtruere. Qui ergo (inquit) æternꝰ
es, ante ſecula filius, nunc in tempore natus
apparebis. Quidam codices habent, Sicut in
primo Pſalmo ſcriptum eſt. Quod ita exponi
tur, primum & ſecūdū pſalmū compoſitos, q Pſal.i.&.ii.
& a beatitudine incipiat, & in beatitudinem vnus.
definat. ¶Quia dabo vobis ſancta Dauid fi- ,,
delia. Ideſt quęcunq; Dauid promiſi, eadē vo ,,
bis certiſſime fidelis ſponſor implebo, Chri-
ſtum videlicet de eius eē ſtirpe naſciturū. Sic
enim Eſaias noui teſtamenti myſteria prægu
ſtans, ait. Et conſtituam vobis teſtamentum
æternum, ſancta Dauid fidelia. Qđ in hebrai
ca veritate legitur. Et feriam vobiſcum pa- Tranſlatio
ctum ſempiternum, miſericordias Dauid fi ex hebraico
deles. ¶Secuti ſunt multi Iudęorum & colen ,,
tiū aduenarū. Meliꝰ legiſ, Et colētiū deū, ſicut ,,
in gręco vidimus. Significat autem eos q na-

tura gentiles erant,ſed religione Iudęi, quos
Proſelyti. gręce Proſelytos nuncupant. ¶Sic enim pręcepit nobis dñs. Poſui te in lumen gentibus.
Qđ dño Chriſto ſpecialiter dictum eſt, hoc iam ſibi dictum arbitrantur apoſtoli,membra ſe videlicet illius eẽ recolẽtes,ſicut etiã ipſe ꝓpter eiuſdem corporis vnionẽ dixit.Saule Saule,quid me perſequeris? ¶At illi excuſſo puluere pedum in eos,venerũt Iconiũ.Puluis iuxta
Pulueris excuſſio. euãgelii pręceptum excutiť de pedibꝰ in teſtimonium laboris ſui,ꝙ illorum ciuitatem ingreſſi ſunt,& prędicatio apoſtolica ad illos vſq; peruenerit.Siue excutitur puluis, vt nihil ab eis accipiant,nec ad victum quidem neceſſarium,qui euangelium ſpreuerũt. ¶Diſcipuli quoq; replebanť gaudio & ſpiritu ſancto.In
Autẽ,non quoq;. greco habetur Diſcipuli aũt.vt intelligamus Iudæis fidem perſequentibus,diſcipulos ecõtrario ſpiritali gaudio ditatos.

IN CAP.XIIII.

AD iracundiam concitauerunt animas gentium aduerſus fratres.Qđ in gręco ſequitur,Deus aũt pacẽ fecit,quidam codices latini minꝰ habent.Et ibi,Erãt euãgelizãtes,ſequiť in gręco.Et commota eſt omnis multitudo in doctrina eorũ. ¶Paulus autem & Barnabas morabanť in Lyſtris.Et hi quoq; verſiculi in quibuſdam noſtris codicibus non habentur. ¶Et quidã vir Lyſtris infirmꝰ pedibꝰ ſedebat &c. Sicut claudus ille quem Petrus & Ioãnes ad portam templi curant,ſalutem pręfigurat Iudæorum,ita & hic Lycaonius ęger populum
Gentiũ cõuerſio. gentium longe a legis templiq; religione remotum,ſed Pauli Apoſtoli prædicatione collectũ.Dextras(inquit)dederũt mihi & Barnabę ſocietatis,vt nos in gẽtes, ipſi autem in circuncisionem.Sed & tẽpora expoſitioni cõueniunt. Nam ille primis fidei temporibus cum necdum gentibus verbum crederet,hic vero Iudæis ob perfidiam expulſis,& damnationis puluere reſperſis,inter noua conuerſæ gentilitatis gaudia ſanatur. ¶Et videns quia haberet fidem vt ſaluus fieret.Et ille iudaico more pecuniam,iſte autem ex fide ſalutẽ quęrit ab apoſtolis. ¶Dixit magna voce.Surge ſuper pedes tuos rectus.In Gręco exẽplari legiť.Dixit magna voce. Tibi dico in noie dñi noſtri Ieſu Chriſti,ſurge ſup pedes tuos rectꝰ. Hæc de trãſlatione poſuimꝰ,ne codicũ varietate ſtupefactꝰ,qđ verꝰ ſit ignores. ¶Dii ſimiles facti hoibꝰ deſcẽderũt ad nos. Stultꝰ error gẽtiliũ,qui oĩne qđ ſupra ſe vident,deos putant. ¶Et vocabant Barnabam Iouem.Ob hoc videlicet, quia prior eorum eſſe videreť.
Barnabas Iuppiter. Iouem nanq; diuum patrem,atq; hominum regem eſſe putauerunt. ¶Paulum vero Mercuriũ,quoniã ipſe erat dux verbi.Quia Mercurium credebant eloquium linguamq; pręſtare mortalibus. Vnde & Mercurium quaſi
Mercuriꝰ medio currentem, ideſt inter aures linguaſq; latini nuncupabant.Græci autẽ ἑρμῆν, hoc eſt interpretem appellabant. ¶Tauros & coronas añ ianuas afferẽs. Tauros ad victimas, coronas vero vt vel faciem templi iuxta ritũ gentium ornaret,vel eis quaſi diis immolaturus imponeret. ¶Cõſciſſis tunicis ſuis exilierunt in turbas &c.Pauentes ſcindunt veſtimenta,ꝙ deorũ cultu honorarentur.Hoc enĩ
Scindere tunicas. facere conſuetudinis Iudæorum eſt, quoties aliquid blaſphemum & quaſi contra deũ audierint.Herodes autem quia non dedit honorẽ deo,ſed adquieuit immoderato fauori populi,ſtatim ab angelo percuſſus eſt.

IN CAP.XV.

STatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas,& quidam alii ex aliis ad apoſtolos & preſbyteros in Hieruſalem &c.De hac aſcenſione ſua Paulus ipſe ſcribit ad Galatas. Deinde poſt annos quattuor
Conciliũ apoſtolo. decim aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba aſſumpto & Tito,& contuli cũ illis Euangelium quod ꝓdico in gentibus. Vbi numerus ipſe quem poſuit, recenſendus eſt annorum. Scimus enim Petrum & Paulum Apoſtolos
Petri & Pauli paſſiõis annꝰ anno poſt paſſionẽ domini trigeſimooctauo, ideſt vltimo Neronis paſſos fuiſſe martyriũ, & beatum Petrum Romæ viginti quinq; annis epiſcopalem ſediſſe cathedram. Viginti quinq; autem & quattuordecim, non triginta octo,ſed triginta nouem faciũt. Sequiť ergo vt beatum Petrum eodem quartodeci-
Petri Romam aduentus. mo poſt domini paſſionem anno,quo eũ Hieroſolymis alloquiť Paulꝰ,quarto Claudii Cæſaris Romam veniſſe credamus. Simulq; niſi fallor,ex hac poſitione beatũ Paulũ Apl'um eo
Pauli conuerſionis tempus. dem quo dominꝰ paſſus eſt & reſurrexit anno,ad fidem veniſſe probatur. ¶Dicentes quia oportet circuncidere eos. Hoc errore decepti erãt Galatæ,vt circuncisionẽ & legis cerimo
Circunciſio abolita. nias cum gratia baptiſmi crederẽt eſſe miſcẽdas. ¶Fide purificans corda eorum. Non ergo circunciſione carnis illos mũdare opus eſt quorũ tãta fides corda purificat,vt etiã ante baptiſma ſpiritũ ſanctũ accipe mereanť. ¶Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus

,, ſaluari,quēadmodū & illi.Si ergo & illi,ideſt
Salus etiā patres portare iugum legis veteris non valē-
veterum res, per gratiā dn̄i Ieſu Chriſti ſaluos ſe fieri
Chriſti fi crediderunt, manifeſtum eſt ꝙ hæc gratia
des. eēt quæ antiquos iuſtos viuere fecit.Quia iu
ſtus ex fide viuit. Ideo ſacramenta eſſe potue
runt pro temporū diuerſitate diuerſa,ad vni
tatem tamen eiuſdem fidei concordiſſime re-
,, currentia. ¶Poſt hæc reuertar,& ædificabo
,, tabernaculū Dauid qđ decidit &c. Taberna-
Taberna- culū Dauid,vmbrā legis ſignificat,ꝗ traditio
culū Da- nibus Phariſæorum corrupta & dilacerata,
uid. ſed dn̄o reuertente,ideſt in carne apparente,
a deo ſpiritali eſt gr̄a erecta,vt nō tm̄ Iudæi,
ſed & cunctæ gentium nationes nomen eius
,, requirant.¶Et ſuffocatis & ſanguine. Ideſt
a fundendo ſanguine, vel manducando cum
ſanguine.Hęc quidem de gentili vita venien
tibus,ꝓ ipſis fidei rudimentis & íueterata gē
tilitatis conſuetudine cōceſſa ſunt,ſed ne pu
tarentur eadem etiam perfectioribus ſufficē-
,, re,vigilanter adiūxit atq; ait. ¶Moyſes enim
,, a temporibus antiqs habet in ſingulis ciuita
,, tibus qui eum prędicent in ſynagogis.Ideſt,&
ſi pręceptorum nunc aceruitate non grauent
a nobis,procedente tamen tēpore dū frequen
tius ad lectionem legis prophetarumq; cōue-
nerint,paulatim vitæ inſtituta & ſeruādæ in
Sabbati uicem dilectionis iura ſuſcipiēt. Primitiuam
ſ ruatio. eni adhuc iudaizārē eccleſiā,hæc ſabbatis ce
,, lebraſſe pcertū ē.¶Viſum eſt.n.ſpiritui ſan
,, cto & nobis. Ideſt placuit ſpiritui ſancto,q ar
biter ſuæ poteſtatis exiſtēs vbi vult ſpirat, &
,, ea ꝗ vult loquitur.¶Placuit & nobis.Nō no
ſtra ſola voluntate,ſed eiuſdem ſpiritus inſti-
,, ctu.¶Paulus autem & Barnabas demorabā-
,, tur Antiochię.His dieb⁹ impletum eſt quod
Apl̄us Paul⁹ ait.Cū veniſſet Cephas Antio-
,, chiam,in faciem ei reſtiti.¶Paulus autem ro
,, gabat non debere recipi eum.Quoniā in ipſa
ſe aciei fronte conſtituens,nimis tepide ſtete-
tat,merito eum Paulus abiecit,ne illius qua-
ſi contagione vires corrumperētur aliorum.
,, ¶Facta eſt autē diſſenſio. Noli hoc delictum
Diſſenſio putare.Non enim commoueri malum eſt,ſed
ſine deli- irrationabiliter, nulloq; iuſto flagitante ne-
cto. ,, gotio commoueri. ¶Et Barnabas aſſumpto
,, Marco nauigaret Cyprum.Propter amatum
Barnabas ſibi fratrem,& affinitate coniunctum(legun
& Marc⁹. tur enim fuiſſe conſobrini)Barnabas ſepara-
tus a Paulo patriam repetit inſulam,& nihilo
minus euangelicæ prædicationis iniūctum ſi
bi opus exercuit.

IN CAP.XVI.

Circūcidit eum propter Iu ,,
dęos q erāt ī illis locis.Nō ,,
ꝙ figuras legis, euangelii Circūciſio
veritate lucēte quippiam Timothei.
vtilitatis crederet allatu-
ras,ſed ne per occaſionem
gentium Iudæi a fide recederent. Quib⁹ eni
vmbra vet⁹ paulatim tollēda erat,ſicut & gē
tibus morum prauitas antiquorum,vt ſupra
dictum eſt.Iſtę eni vmbræ legales quaſi a do
mino aliquando conſtitutę,interdum ab apo
ſtolis ſunt illis tēporibus ob declinādā Iudęo
rum perfidiā vſurpatę.Gentilis vero inſtitu-
tio,vt vere a Satana reperta,nūꝗ a ſanctis eſt
attacta. ¶Vetati ſunt a ſpū ſancto loqui ver ,,
bū in Aſia &c.vſq; Trāſiēs in Macedoniam, ,,
adiuua nos. Vere terribilis dn̄s in cōſiliis ſu- ,,
per filios hominū.Iſte ſe magiſtrum ꝑ omnia Iudicia dei
ſequi promittit,nec permittitur,alter ſeq iuſ abyſſus
ſus nec ad patris ſepulturā petitas accepit in multa.
ducias.Inuit⁹ ac repugnūs attrahit Saulus,
Cornelio ꝓcib⁹ & eleemoſynis inſiſtēti velut
remunerati ōis vice via ſalutis oſtēdit. Et qui
nouit corda Deus,beneficii gratia doctorem
ab Aſia remouit,ne ſi ſanctum canib⁹ detur,
error cordis iniqui grauius de contempta ꝓ-
dicatione iudicetur. Ruſumq; alia curante
Apoſtolo,legatus Macedo,quem angelū gen Angelus
tis illius credimus,micas ſibi dominici panis Macedonū.
petit offerri.¶Quæ eſt prima parte Macedo ,,
niæ ciuitas Colonia. Colonia eſt quæ defectu ,,
indigenarum nouis cultoribus adimpletur. Colonia.
Vnde & a cultu agri,Colonia dicta ē. ¶Puel ,,
lam quandam habentem ſpiritum Phytonē. ,,
Quid Phytonica diuinatio gerat artis, in li Phytonica
bro Regum inuenim⁹,vbi rogāte Saule Phy ars.
toniſſa vel animam Samuelis, vel pro ea po
tius ſpiritum immundum euocauit ab infe
ris.Qđ magicę phantaſię genus ab Apolline
Pythio repertum,atq; ab eius cognomine ſic
dicunt eſſe vocatum.Sed & Hebręum nomē
congruit,qui Phytona os abyſſi dicunt.¶Iſti ,,
homines,ſerui dei excelſi ſunt. Non volunta ,,
tis iſta confeſſio eſt,quā pręmium ſequit con Phytoniſ
fitendi,ſed timore ſpiritus ſancti cogente,ve ſę cōfeſſio.
ra ſpiritus mendax loquitur, non auſus luce
præſente ſuas vltra celare tenebras.Peccatori
autem dicit De⁹. Quare tu enarras iuſtitias
meas?
Ne corrumpamur amari
Melle doli,ſi vera canat qui falſa miniſtrat,
Vt Arator ait.¶Pręcipio tibi ī noīe Ieſu Chri ,,
ſti exire ab ea. Barieū q fidei ſpugnator erat, ,,
& artis infirmitate,& oculoꝝ amiſſiōe cæca-

uit. Hanc vero quæ peruerſa licet mener, vera tñ loquebaẽ, atte ſolúmodo nefaria priuare curauit. Quia enim indignum erat, vt verbũ euangelii ſpiritus immundus annunciaret, abſcedere hunc & ſilere pręcepit, qa dęmonia cum tremore debent dñm confiteri, non autẽ
» laudare cum gaudio. ¶ Et annunciant morẽ,
» quem non licet nobis ſuſcipere neq; facere, cũ
» ſimus Romani. De fide Ieſu Chriſti dicitẽ, in cuius nomine Phytonis ſpiritus exierat. Iam enim decreuerant Romani, ne quis deus eſſet
» acceptus, niſi a ſenatu probatus. ¶ Media aũt
» nocte Paulus & Silas adorantes deũ, hymnũ
» dicebant &c. Deuotio ſimul apoſtolici pectoris, & virtus exprimitur orationis, cum & illi hymnos in imo carcere cecinerit, & eorũ laus terrã carceris commouerit, & fundamẽta cõcuſſerit, & aperuerit oſtia, atq; ipſas poſtremo vinculatorum catenas reſoluerit. Aliter. Quicũq; fidelium omne gaudium exiſtimat cum in tentationes varias inciderit, libenterq; gloriatur in infirmitatibus ſuis, vt inhabitet i eo virtus Chriſti, hic profecto cum Paulo & Sila inter carceris tenebras hymnizat, & cũ Pſalmiſta domino decãtat. Tu es mihi refugium
» a pſſura q̃ circũdedit me, exultatio mea. ¶ La
» uit plagas eorum, & baptizatus eſt ipſe. Pulchra rerum varietas. Quibus plagas vulnerũ lauit, per eos ipſe plagas criminis amiſit.

Senat⁹ decretũ de nouo deo.

CAP. XVII.

» ADaperiens & inſinuans, qa
» Chriſtũ oportuit pati, &
» reſurgere a mortuis, & qa
» hic eſt Chriſt⁹ Ieſus. Verũ q; pariter de ſcripturis īſinuabat, quia & Chriſtũ pari & reſurgere oporteret, & hæc eadem paſſio ac reſurrectio ad nullũ alium q̃ ad Ieſum Nazarenũ pertineret. Erãt enim quidam Iudęorum, ſicut & hodie ſunt ita perfidi, vt cum Chriſti paſſionem ac reſurrectionem ſcripturis inſertam negare nõ poſſint, hæc tamen ad Ieſum pertinere omnino negent, magiſq; Antichriſtũ expectare, q̃ Ieſũ Chriſtũ credere velit. Et ideo Paulus nõ mõ Chriſti myſteria pręcicabat, ſed hęc etiam in
» Chriſto Ieſu conſummata docebat. ¶ Et de co
» lentibus gẽtilibuſq; multitudo magna. Ideſt, & de iis qui gentilem ritum iudaiſmo mutauerãt, & de iis q omnino gentiles pmãſerant,
» multi ad Chriſtũ cõfluebant. ¶ Hi aũt erant
» nobiliores eorum qui ſunt Theſſalonicę. Animæ nobilitatẽ dicit, qua verba audiendo ſcru
» tandoq; inſtiterãt. ¶ Quidã autẽ Epicurei, &

Nobiliores

Stoici philoſophi, diſſerebãt cum eo. Epicurei »
pręceptoris ſui tarditatem ſecuti, felicitatem hominis in ſola corporis voluptate, Stoici vero in ſola animi virtute poſuerunt. Qui inter ſe quidem diſſidentes, Apoſtolũ tñ vnanimiter impugnant, eo q; hominẽ ſicut ex anima & corpore ſubſiſtere, ita ī vtroq; doceret beatum eſſe debere, ſed hoc nec tempore pręſenti, nec virtute hũana, ſed gratia dei p Ieſum Chriſtum in reſurrectionis gloria pficiẽdum.
¶ Quid vult ſeminiuerbius hic dicere? Recte »
ſeminiuerbi⁹, ideſt σπερμολόγος vocaẽ, qa ſemẽ eſt verbũ dei. Et ipſe Paulus apl's dicit. Si nos vobis ſpiritalia ſeminauimus &c. ¶ Inue »
ni aram, in qua ſcriptũ erat, Ignoto deo. No »
tus ī Iudęa deus, ſed non receptus. Ignot⁹ in Achaia deus, q̃uis per multa quęſit⁹. Et ideo qui ignorat, ignorabitur: qui præuaricatur damnabitur. Neutri immunes a culpa, ſed excuſabiliores qui fidem non obtulere Chriſto quem neſciebant, q̃ qui manus intulere Chri
ſto quem ſciebant. ¶ Deus qui fecit mũdum, »
& omnia quę in eo ſunt, hic cæli & terræ cũ »
ſit dominus, non in manufactis tẽplis habitat »
&c. Ordo diligenter apoſtolicæ diſputationis »
eſt intuendus, qua ita apud gentiles tractat⁹ ſeriem format, vt primum vnum Deum auctorem mundi omniumq; eſſe doceat, in quo viuimus, & mouemur, & ſumus, cuius & genus ſumus, vt non ſolũ propter munera lucis & vitæ, verum etiam propter cognationem quandam generis diligendum oſtẽdat, deinde opinionem illam quę eſt de idolis aperta ratione deuincat, q; totius mundi conditor & dominus templis nõ poſſit includi ſaxeis, q; omnis beneficii largitor ſanguine non egeat victimarum, q; hominum deniq; creator & gubernator omnium, non poſſit hominis manu creari, q; poſtremo deus ad cuius homo factus eſt imaginem, non debeat metallis exiſtimari ſimilis, erroris remedium docẽs eſſe ſtudiũ pœnitendi. Nam ſi primo deſtruere voluiſſet cerimonias idolorum, aures gentium reſpuiſſent. Cum ergo vnum deum eſſe perſuaderet, tunc iudicio eius aſtruxit per Chriſtum nobis ſalutẽ datam, magis tamen eum hominem q̃ deum nuncupãs, incipiẽſq; ab illis quæ geſſit in corpore, & ea diuina deſcribens vt plus q̃ homo fuiſſe videretur, victam vnius virtute mortem, mortuumq; ab inferis reſuſcitatũ (paulatim ei fides creſcit) vt cũ ſupra hominẽ fuiſſe videretur, de⁹ eſſe crederetur. Quid eñ intereſt, quo quiſq; credat ordine? Non in principiis perfecti quęrũtur, ſed de initiis ad ea q̃ perfecta ſunt pueniẽ.

Epicurei.
Stoici.
Spermologus.
Deus vbi notus & ignotus.
Ordo diſputatiõis Pauli.

,, ¶In ipſo enim viuimus,& mouemur, & ſu-
,, mus.Hic verſus quia difficilis intellectu eſt,
Auguſt. beati Auguſtini verbis debet exponi. Oſten-
dit (inqt)Apoſtolus,deũ in his quæ creauit
indeſinenter operari.Neq; enim tanq̃ ſubſtã
tia eius ſic in illo ſumus,quẽadmodum dictũ
eſt ꝙ habeat vitã in ſemetipſo,ſed vtiq; cum
aliud ſumus q̃ ipſe, nõ ob aliud in illo ſum⁹,
niſi ꝗa id operaẗ.Et hoc eſt opus eius quo cõ
tinet omnia,& q̃d eius ſapientia pertẽdit a fi
ne vſq; ad finẽ fortiter,& diſponit oĩa ſuaui-
ter.Per quã diſpoſitionẽ in illo viuim⁹,& mo
uemur,& ſumus.Vnde colligitur , ꝙ ſi hoc
opus ſuum rebus ſubtraxerit,nec viuemus,
nec mouebimur,nec erim⁹.Et paulo poſt.Ne
q; eñ(inquit)cęlum & terra & oĩa quę in eis
ſunt , vniuerſa ſcilicet ſpiritalis corpotaliſq;
creatura,in ſeipſa manet, ſed vtiq; in illo de
quo dictum eſt . In illo enim viuimus,& mo
uemur,& ſumus.Quia & ſi vnaquęq; pars
poteſt eſſe in toto cuius pars eſt,ipſum tamẽ
totũ nõ eſt niſi ĩ illo a quo cõditũ eſt.Idẽ bea
Auguſt. t⁹ Aug. alibi.Hoc(inqt)ſi ſecũdũ corp⁹ dice
ret Apoſtol⁹,etiã de iſto corporeo mũdo poſ
ſet intelligi.Nam & in illo ſecũdũ corpus vi
uimus,& mouemur,& ſumus.Vnde ſecũdũ
mentem quę facta eſt ad eius imaginẽ, debet
hoc accipi excellẽtiore quodam eodemq; nõ
viſibili ſed intelligibili modo. Nam q̃d non
eſt in ipſo,de quo diuine ſcriptũ eſt,Quoniã
,, ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt oĩa! ¶Si-
,, cut & quidã veſtrorum poetarũ dixerunt.
Hoc eſt quod alibi dicit. Nihil iudicaui me
ſcire inter vos,niſi Ieſum Chriſtum, & hunc
crucifixũ.His eñ ꝗ prophetarũ fidẽ non re-
cipiebant,non Moyſi,non Eſaiæ,vel alicuius
prophetarum,ſed auctorum ſuorum loqui-
Arati tur teſtimoniis,verſum videlicet Arati decã
verſus. tans,& de falſis ipſorum quibus contradice
re non poterant,ſua vera cõfirmans.Magnę
quippe ſcientię eſt, dare in tempore cibaria
conſeruis ,& audientium conſiderare perſo
,, nas.¶Ipſius enim & genus ſumus.Genus re
Gen⁹ dei ctiſſime dicimur dei,nõ ex eius natura editi,
ſed ꝑ ſpiritũ illius & volũtarie creati,& ado-
,, ptiue recreati.¶In quibus & Dionyſius Ari
,, opagita.Hic eſt Dionyſius, ꝗ poſt epiſcopus
Diony- ordinatus Corinthioꝝ glorioſe eccleſiã rexit,
ſius. multaq; ad vtilitatẽ eccleſię ptinẽtia q̃ hacte
n⁹ manẽt ingenii ſui volumina reliqt,cogno
Ariopa- mẽ a loco cui ꝑerat accipiẽs.Ariopag⁹ eſt eñ
gus. Athenarũ curia,nomẽ a Marte trahẽs. Siqui
dẽ græce Mars ἄρης,& villa πάγος dicitur.

CAPVT.XVIII.

EO ꝙ pręcepiſſet Clau ,,
dius diſcedere omnes ,,
Iudęos a Roma . Hoc ,,
Ioſephus nono Clau-
dii anno factum nar-
rat. Suetonius autem Suetonius.
hiſtoricus hoc modo
refert.Claudi⁹ Iudęos
ĩpulſore Chriſto aſſidue tumultuãtes Roma
expulit. Q̃d verũ cõtra Chriſtũ tumultuã
tes Iudęos coerceri & cõprimi iuſſerit,an etiã
Chriſtianos ſimul velut cognatæ religionis
homines voluerit expelli , nequaq̃ diſcerniẗ.
¶Erãt autẽ ſcenofactorię artis.Quaſi exules ,,
in terra & peregrini, tẽtoria ſibi quib⁹ in via ,,
vtantur ædificant . σκηναὶ græce taberna- Scenofa
cula dicũtur,etymologiã ab obumbrãdo du ctorii.
centia,apud quos vmbra σκιὰ diciẗ. σκηναὶ Scenæ.
aũt vel σκηνώματα quaſi vmbracula ſonãẗ,
quę ſagis laneis vel lineis aut cilicinis ſiue
ex arborum frondibus aut virgultis veteres
componebant.Myſtice autẽ ſicut Petrus pi
ſcando nos a fluctibus ſeculi per retia fidei Pauli opi
extrahit,ita Paulus vmbracula protectionis ficiũ myſtice
erigendo,ab imbre nos criminũ,ab ardore tẽ
tationum,& a ventis inſidiarum verbo factiſ
q; defendit.Sequuntur in hoc loco duo ver-
ſus in gręco,qui in quibuſdã noſtris codici-
bus non habentur.¶Diſputabat autẽ in ſyn ,,
agoga per omne ſabbatũ , ſuadebatq; Iudęis ,,
& gręcis.Ac deinde q̃d vtriq; codices habẽt ,,
adiungitur . ¶Cum veniſſent a Macedonia ,,
Silas & Timotheus &c.Qui ſibi totonderat ,,
in Cenchris caput.habebat enim votũ.Cen- ,,
chrę port⁹ eſt Corinthi,vbi nauim aſcẽſurus Cenchræ.
caput ex voto totondit.Nã iuxta legẽ Moyſi Tondendi
qui ſe deo vouerũt,comam nutrire,q̃diu Na capitis rõ.
zarei fieri velint, & poſtea eam tondere at-
q; igni tradere iubebanẗ.Hęc ergo fecit Pau
lus non quidẽ oblitus quid de abolitione le-
gis cum cęteris apoſtolis Hieroſolymis ſtatu
erat,ſed ne ſcandalizarẽtur qui ex Iudęis cre
diderant,ſimulauit ſe Iudęũ vt Iudęos lucri
faceret.Quidã codices plurali numero habẽt
Totonderũt caput,& habebant votum, ideſt
Priſcilla & Aquila.Sed egregii doctores eccle
ſię Hieronymus & Auguſtinus,in ſuis vter
q; epiſtolis,& ſingulari numero ponũt, & de
Paulo interpretantur.Ponit eñ ita Hierony
mus.Fratribus valedicẽs nauigabat Syriam
& cum eo Priſcilla & Aquila,& totondit ſibi
in Cẽchris caput. votum eñ habuerat.¶Pro ,,
fectus eſt ab Epheſo,& deſcendẽs, Cęſaream ,,
aſcendit,& ſalutauit eccleſiã.Cęſaream Cap ,,
padociæ metropolim dicit. Nondum enim

in Syriā Phœnicis aduenerat. Hęc quōdā a
Moſoc filio Iaphet Moſacha dicta, poſt a Cę
ſare Auguſto Cæſarea nomē accepit. ¶ Qui
cum veniſſet, contulit multū iis qui credide
rūt. Vehemēter eñ Iudęos reuincebat. Alia
trāſlatio habet. Profuit multū credētibus p
gratiā. Hoc eſt ergo qđ eiſdē Achaicis Apo
Apollo. ſtolus ſcribit. Ego plantaui, Apollo rigauit.

IN CAPITE. XIX.

DIxitq; ad eos. Si ſpiritum
ſāctū accepiſtis credētes.
Hoc eſt, ſi poſt baptiſma
manus impoſitionē qua
ſpiritus ſanctus dari ſo-
let accepiſtis. ¶ Ioānes ba
ptizauit baptiſmo pœni
tentię. Non hoc baptiſma (inquit) remiſſionē
Baptiſma Ioannis. peccatorū donare, ſed pœnitentiā tñ potuit
docere. Nā ſicut ſignum circunciſionis ſigna
culum in patriarchis fidei quā gerebāt exti-
terat, ita & hoc lauacrū populus pœnitens
quaſi ſingulare ſignaculū ſuę deuotionis acce
pit, qđ tamen ipſum figuraliter, etiā Chriſti
baptiſma quo remiſſio daret oſtēderet. ¶ His
auditis, baptizati ſunt in nomine domini Ie-
ſu. Quęſtio crebro ventilat, vtrū illi qui per
Quęſtio de rebaptizandis. ignorantiā forte a non baptizatis, ſed tamen
rectę fidei aliquibus baptizati ſunt, iterum
baptizari debeant. Quam hoc capitulo expo
ſitam reor. Quid enim differt, vtrum tūc an
te initium baptiſmi Chriſti, an nunc ſine ſuc
ceſſione eiuſdē quiſq; baptizetur, cum etiam
ipſe Ioānes eos quos in fide & in nomine Chri
ſti licet venturi baptizauerat, iterū baptizan
dos eſſe prędicauerit dicens, Ego baptizo vos
aqua, ille vos baptizabit in ſpiritu ſancto?
Si enim nunc talibus ad remedium ſola com
municatio corporis & ſanguinis Chriſti vt q
dam dogmatizant ſufficere poſſet, potuiſſet
& tunc, neq; opus eſſet a Chriſti diſcipulis
baptizari, quos Ioannes aqua baptizauerat,
ſed tantū ſanguinis participatione confirma
ri. ¶ Erant autē omnes viri fere duodecim. &
cętera. Verū iudicia dei abyſſus multa. Ecce
Iudicia dei abyſſus multa. Aſia nuper apoſtolorū nec viſitatione digna,
nunc & apoſtolico ſacrata numero, & pphe-
tali eſt munere ſublimata. Et notandū φ ſpi-
ritus ſanctus & hic in duodecim diſcipulos,
Duodenarius. & ſupra in centum viginti, qui eſt duode-
narius numerus decies ductus, aduentus
ſui ſigna monſtrauerit, illud in Hieruſalem,
Epheſus. hoc in Epheſo, q̄ eſt ciuitas Gręcorū. Credo
vt oſtenderet ſe ſiue de Iudęis ſeu gētib⁹ cre
dat quis, eos tantūmodo qui vnitati eccleſiæ
catholicæ atq; apoſtolicę cōmunicent imple-
re. ¶ Tentauerunt autē quidā de circūeunti
bus Iudęis exorciſtis, &c. Refert Ioſephus re
gem Salomonem excogitaſſe, ſuāq; gentem Exorciſmi modi.
docuiſſe modos exorciſmi, ideſt adiurationis
quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine
vlterius reuerti non ſint auſi. Fit autem hoc
interdum etiā per reprobos ob condēnationē
eorum qui faciunt, vel ob vtilitatē eorū qui
vident & audiunt, vt licet homines deſpici-
ant ſigna facientes, tamē deū honorēt ad cu
ius inuocationē fiant tanta miracula. ¶ Erāt
autē quidā Sceuę Iudęi principis ſacerdotū
ſeptem filii, qui hoc faciebant. Melius iuxta
gręcū legitur. Erāt autē cuiuſdā Sceuę. Quo
niam ergo ipſe Satanas transfigurat ſe ve-
lut angelum lucis, miniſtros quoq; ſuos eadē
ſimulatione colorare nō timet. Vnde quia ſe Septenarius.
ptenario numero ſolet ſpirit⁹ ſancti gratia de
ſignari, in qua figura & dominus poſt reſur-
rectionem cū ſeptem diſcipulis epulatur, & ſe
ptem fratres ad Cornelium ſpiritu ſancto ba
ptizandum euangelizaturi veniunt, filii Sce-
uę quaſi ſpiritus malos expulſuri, ſeptenario
numero cenſentur. Qui quia non credendo,
ſed tētando Chriſti & apoſtolorū nomē inuo
cant, nō a deo tantū verū ab ipſis dęmonibus
ſubdolę falſitatis merito condemnātur. Qui Sceua.
bene filii Sceuę dicuntur, qui interpretat vul
pecula clamans, Hoc animal doli & aſtutiæ
ſagaciſſimum, Iudæos, gentiles, & hæreticos
eccleſię dei ſemper inſidiantes, & quaſi garru
la voce perſtrepentes oſtendit. De quib⁹, eiuſ
dem eccleſię cuſtodibus imperatur. Capite no
bis vulpes puſillas q̄ demoliūtur vineas. ¶ Ie-
ſum noui, & Paulum ſcio. De hoc verſu dicit
Arator. Cognoſce furorem
Gens inimica tuū, dęmon regnare fatetur
Quē veniſſe negas, atq; hoc conuinceris ipſo
Quo ſtimulante ruis.

¶ Multi autem ex iis qui fuerant curioſa ſe-
ctati, contulerunt libros, & cętera. Curioſa di
cit magicę artis induſtriam, cuius ſectatores Curioſa.
merito ſuos libros incendunt, magno licet p̄
cio æſtimatos, quādo ipſos quibus ſeruierāt
dęmones Ieſum Chriſtū dñm & apoſtolos ei⁹
vident honorare. ¶ Inuenerunt pecuniā dena
riorum quinquaginta milium. Et debitori-
bus in euangelio ſub quinquagenario nu- Quinquagenarii ratio.
mero denariorum debita laxantur. Credo
quia corporis quinq; ſenſibus ſubſiſtentes in
hac vita decalogi præcepta tranſgredimur.
Hic autem propter enormitatem magici
ſceleris, millenarius etiam adiectus eſt nu-
merus. Aliter. Quinquagenarius ſæpe nume
rus refertur ad pœnitentiam, remiſſionēq;

peccatorum,vnde & quinquageſimus pœni
tentiæ pſalmus,& quinquageſimus remiſſio
» nis eſt annus.¶Mittens autē in Macedoniā
» duos ex miniſtrantibus ſibi,& cętera.Pręmi
ſit diſcipulos ad præparandas eleemoſynas,
quas Hieroſolymā erat allaturus, ne cū ipſe
» veniret tūc collectę fierent. ¶Demetrius eñ
» quidam nomine argentarius,& cętera.Deme
Demetrius. trius iſte qui viam domini turbare nititur,
nomen propriū factis exequitur. Interpreta-
tur enim nimium perſequens. Vnde cōſequē
ter templa quæ Dianæ facit non alio q̃ ar-
Argentū genti metallo ędificat.Argento enim in ſcri
Aurum. pturis eloquiū, ſicut auro ſenſus indicari ſo-
let.Et gentilis verſutia religionē ſuā nō vlla
ſenſus ratione,ſed nudo ſermonis nitore ſo-
» let aſtruere. ¶Nō ſolū autē hęc periclitabitur
» nobis pars in redargutionē venire &c. Ideſt
» nō ſolum opera noſtra vana,nec mercede di
gna redarguentur,verū religio quoq́ noſtra
dehoneſtabitur,ſi Pauli doctrina pręualuerit
idola deos nō eſſe.Et mira gentiliū ſtultitia,
qui illos colere non erubeſcunt,quos ab ho-
mine conſtrui vel deſtrui poſſe cognoſcunt.
» ¶Et exclamauerūt dicentes , Magna Diana
» Epheſiorum.Quā Demetrius perituram dixit
Dianam,illi econtrario magnā eſſe mirātur.
» ¶Et impetū fecerunt vno animo in theatrū.
Theatrū. Theatrum locus eſt ſemicirculi figuram ha
bens,in quo ſtantes populi ludos ſcenicos in
tus inſpiciebant. Vnde & a ſpectaculo gręce
theatri nomē accepit.Itaq́ ſicut Arator ait,

Non alio decuit cauſas meritumq́ Dianę
Laſciuos tractare foro,capit area turpis
Concilii deformis opus.

CAPVT.XX.

» ET profectus eſt vt iret
» in Macedoniā.Cū au-
» tem perambulaſſet par
» tes illas, & exhortatus
» eos fuiſſet multo ſer-
» mone, venit ad Græ-
» ciā.Gręcia eſt prouincia
Græcia Achaiæ,quam Græci
Hellas. ἑλλάδα vocāt. Deniq́ vbi latini codices gręcos,vel ad diſtinctionem Iudęorū,gentiles habent,ibi gręcū exēplar ἕλληνας & ἑλληνιστὰς
ſcripſit.Ad hanc ergo poſt Macedoniā venit
Paulus,q̃a propoſuerat vt ſupra dictū eſt, trāſ
ire a Macedonia & Achaia,& ire Hieroſoly
» mā.¶In vna autē ſabbati cū cōueniſſemus ad
» frangendū panē, & cętera.Ideſt die dominico
Dñicus. qui eſt primus a ſabbato,cū ad myſteria cele
» branda cōgregati eſſemus.¶Protraxitq́ ſer-
» monem vſq́ in mediam noctē. Erant autem
lāpades copioſę in cœnaculo.Poſſumus hic »
allegorice dicere,quia cœnaculū ſit altitudo Allegoria.
ſpiritalium chariſmatū,nox obſcuritas ſcri-
pturarū,lāpadū copia ſecretiorū expoſitio di-
ctorū,Dies dñica,recordatio vel dñicę vel no
ſtrę reſurrectionis.Et ſpiritalē admonere do-
ctorem,vt ſiquādo dulcedine reſurrectionis
& vitę venturę gaudiis illectos auditores ſuos
ad virtutum ſumma prouocauerit,ac proli-
xius diſputando ſecreta quęlibet ſcripturarū
attigerit,mox eadē propter infirmos audito-
res lampade planę expoſitionis illuſtret . Si-
cut Apoſtolus,cum diceret Abrahā duos fi
lios habuiſſe,vnū de ancilla,& vnū de libera,
mox explanando ſubiūxit.Hęc autē ſunt duo
teſtamenta &c.¶Sedens autē quidā adoleſcēs »
nomine Eutychus ſuper feneſtram &c . Eu- »
tychus hebraice amens,græce vero fortuna Eutychus.
tus.Quorum vnum ei qui per adoleſcentiæ
voluptatem de virtutum culmine cecide-
rit,alterū ei qui per condeſcenſionē pędica-
toris ad virtutū ſumma redierit , congruit.
¶Eductus ſomno,cecidit de tertio cœnaculo »
deorſum &c.Inter verba prędicationis occur »
rit occaſio curationis,vt dulcedine miraculi
& doctrinę ſermo firmetur,& vigiliarū labor
arceatur,& memoria magiſtri iam diſceſſuri
arctius mentibus infigatur. Tria vero cœna Cœnacula
cula,in quorū ſupremo Paul9 diſputat,fides tria allego.
ſpes,& charitas ſunt.Maior autē his charitas.
Quā ſiquis per ignauiam deſeruerit,& inter
Apoſtoli voces dormitare nō timuerit,iā in-
ter mortuos computabitur.Cū enim in vno
offenderit , factus eſt omnium reus . ¶Ad »
quē cum deſcendiſſet Paulus,incubuit ſuper »
eum.Q; deſcendit, incumbit,complectitur, Reſurrectio
hoc eſt quod ipſe dicit. Filioli mei quos ite- differens
rum parturio donec formetur Chriſt9 in vo
bis.Operoſior eñ eſt reſuſcitatio eorū qui p
negligentiā, q̃ qui per infirmitatem peccant.
Et hęc per Eutychum,illa per Tabithā quā
Petrus ſuſcitauit, exprimitur. Et ideo illa in
diebus infirmata moritur,hic media nocte ca
dit & moritur . Illa poſt mortē lota in cœna
culo ponit̃ , hic tertio cœnaculo delapſus de
orſum mortuus lugetur.Iſte præſente & do
cente,illa abſente magiſtro.Ad hunc Paulus
deſcendit,ad illam Petrus ſuſcitaturus aſcen
dit.Illa mox viſo Petro reſedit, hic nocte me
dia defunctus tandem mane reſurgit,& iuſti
tię ſole afflāte,rediuiu9 adducit̃.¶Feſtinabat »
enim ſi poſſibile ſibi eſſet,vt diem Pentecoſtē »
faceret Hieroſolymis.Pręceptum quidē legis Hieruſalē ter
erat,vt omnes Iudęi ter in anno, ideſt tēpore cōueniebāt.
paſchę,Pentecoſtes,& Scenophegię, Hieroſo

lymis conuenirent, ſed Apoſtolus ruptis ſe
culi nexibus diem quinquageſimę, hoc eſt re
miſſionis, & Spiritus ſancti agere feſtinat.
,, ¶Vocauit maiores natu eccleſiæ. Pro maiori-
,, bus natu in gręco πρεσβυτέρους habet. ¶Niſi
,, q̄ ſpiritus ſanctus per om̄es ciuitates pteſtať
,, mihi. Cum dicit per ciuitates, aperte oſtendit
Paulus ab alijs de ſe didicit. q̄ ea quę ſibi futura erant, nō ſibiipſi ſed alijs
de ſe reuelata cognouit. Ex quibus erat pro-
pheta Agabus, nec nō & illi diſcipuli qui hūc
in Tyro conſiſtentem monebant per ſpiritum
,, ne aſcenderet Hieroſolymā. ¶Dicēs quoniam
,, vincula & tribulationes me manent in Hiero
,, ſolymis. Vt vbi aliquādo perſequebatur eccle
,, ſiam, ibi nūc pro eccleſię pace decertet. ¶Nec
,, facio animam meam precioſiorem q̄ me. Ani
Anima. mam dicit ipſam vitam in corpore tempo-
ralem, quā pro minimo ducit, qui in alia vita
,, gaudium prętolatur æternum. ¶Quia mun
,, dus ſum a ſanguine omnium veſtrum. Eo ſe
a proximorum ſanguine mundum credidit,
,, quo feriendis eorum vitijs non pepercit. ¶In
,, quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos. Di
Epiſcopi xerat em̄ ſupra pſ̄byteros Epheſi Miletū vo-
catos, quos nunc epiſcopos, ideſt ſuperinſpecto
res nominat. Nō em̄ vna ciuitas plures epiſco
pos habere potuit, ſed eoſdē pſ̄byteros vt vere
ſacerdotes ſub nomine epiſcoporū ſignificat
Cōiūctus eſt em̄ grad⁹, & in multis pene ſimil
,, limus. ¶Regere eccleſiā dei quā adqſiuit ſan
,, guine ſuo. Nō dubitat ſanguinē dei dicere p
Sanguis dei. pter vnionē perſonę in duabus naturis eiuſdē
Ieſu Chriſti. Propter quā etiam dictū eſt. Fili
us hominis qui eſt in cælo. Ceſſet ergo Ne-
ſtorius filium hominis a filio dei ſeparare, &
,, duos ſibi facere Chriſtos. ¶Et ex vobis ipſis ex
,, urgent viri loquentes peruerſa. De iiſdem &
Ioannes. Ex nobis (inquit) exierunt, ſed non
,, erant ex nobis. ¶Quoniam per triennium no
,, ćte & die non ceſſaui cum lachrymis monens
,, vnumquenq; veſtrum. Hoc pulchre & breui-
ter exponit Arator.

Qui canit eccleſiæ tria dogmata ſæpius edit
Hiſtoricū, morale ſonans, typicūq; volumen.
Hinc Iudęa vacans ſterilis quæ dicitur arbor
Expectata tribus fructum non attulit annis.

,, ¶Omnia oſtendi vobis. Ideſt non ſolū doctri-
nę inter preſſuras & lachrymas inſiſtēdū, ve-
rum nequis infirmorū grauetur manibus eſſe
laborādū. Hoc eſt autē qđ dictū eſt, Et quod-
cunq; ſupererogaueris, ego cū rediero reddam
tibi, Euangeliū videlicet prędicare, & ex euan
,, gelio ſumptus nō q̄rere. ¶Beatius eſt magis
Dare q̄ acci pere beati⁹. dare q̄ accipere. Non illis qui relictis omnib⁹
ſequuti ſunt dominū diuites etiam eleemo-
ſynarios pręponit, ſed illos q̄ maxime glorifi-
cat, qui cunctis quę poſſident ſemel renuncia
tis nihilominus laborant operando manibus.
Qđ bonum eſt, vt habeāt vnde tribuāt neceſ
ſitatem patienti.

IN CAP. XXI.

PRofecti ibamus, deducenti ,,
bus nos omnibus cū vxori ,,
bus & filijs &c. Impleta eſt ,,
pphetia, quæ eccleſię canēs
ait. Filiæ Tyri in muneri-
bus vultum tuū deprecabū
tur omnes diuites plebis. Tyriorū in Paulū obſeruantia.
& cętera vſq; ad finem Pſalmi. Nulla enim ci
uitas maiori dulcedine Apoſtolū ſuſcepit, te
nuit, dimiſit. Deniq; hodie monſtratur in are
nis locus vbi pariter orabant. ¶Superuenit q ,,
dam a Iudæa propheta. A Iudęa dicit, quia ,,
Cęſarea in qua morabantur, ad regionē Sama
rię ptinet, i cōfinio Phoenicis & Palęſtinę ſita.
¶Hęc dicit ſpiritus ſanctus. Virū cuius eſt zo ,,
na hæc, ſic alligabunt in Hieruſalē Iudęi. Pro ,,
phetas veteres imitatur, qui dicere ſolebant Spūs ſanctus dn̄s deus.
Hęc dicit dominus deus. Quia ſpiritus ſanct⁹
ęque vt pater & filius, domin⁹ & deus eſt, nec
eorum ſeparari poteſt operatio, quorū natu-
ra & volūtas vna eſt. Vnde & ſupra legimus
Dixit ſpiritus ſanctus. Segregate mihi Bar-
nabā & Saulū in opus ad qđ aſſumpſi eos, id-
eſt apoſtolatum. Et ipſe Paulus ſcribit. Paulus
apoſtolus non ab hominibus, neq; per hominē
ſed per Ieſum Chriſtum, & deū patrem. Hæc
diximus, ne quis forte iuxta Macedonium ſpi
ritum ſanctū eſſe creaturā, aut minoris aucto
ritatis q̄ patrem vel filium credat. ¶Sequenti ,,
autē die introiuit Paulus nobiſcū ad Iacobū. ,,
Iacobus iſte frater domini, ideſt Marię ſororis Iacobus frater dn̄i
matris domini, cuius Ioānes Euāgeliſta memi
nit, filius fuit. Qui poſt paſſionē dn̄i ſtatim ab
apoſtolis epiſcopus ordinatus, triginta annis
Hieroſolymę rexit eccleſiā, ideſt vſq; ad ſepti
mū Neronis annū. Cū em̄ Iudæi qđ maxime
quærebant, Paulū occidere non poſſent, mox
vt Feſtus mortuus eſt, necdū q; Albinus in p Mortuus & ſepultus.
uinciam venerat, vertere manus in Iacobū, q
iuxta templum vbi p̄cipitatus fuerat, ſepult⁹
eſt. ¶Audierūt autē de te, quia diſceſſionem ,,
doceas a Moyſe, eorū qui per gētes ſunt Iudęo ,,
rum. &c. Ideſt qa p doctrinā Chriſti velut ſa ,,
crilega nec deo mandante conſcripta damna Pauli criminatio.
ri dicas quę per Moyſen patribus fuere mini-
ſtrata. Hoc enim de Paulo iactauerāt, non illi
qui intelligebant quo animo a Iudæis fideli-
bus cōſeruari tunc iſta debuerint, propter cō
mēdandā ſcilicet auctoritatē diuinā, & ſacra

mentorum illorũ prophericã ſanctitatẽ, non
propter adipiſcendã ſalutẽ, q̃ iã in Chriſto re
uelata per baptiſmi ſacramentũ miniſtrabať,
ſed illi hoc de Paulo ſparſerant, q ſic ea vole-
bant obſeruari tanq̃ ſine his in euangelio ſa
lus credentibus eſſe nõ poſſit. Ipſum eñi ſen
ſerant vehementiſſimũ gratię prędicatorẽ,
& intentioni eorũ maxime aduerſa docentẽ,
non per illa hominẽ iuſtificari, ſed per gratiã
Ieſu Chriſti, cui⁹ pnunciãdę cauſa illę vmbrę
in lege mãdatę ſunt. Et ideo illi inuidiã & pſe
cutionẽ cõcitare molientes, tanq̃ inimicum
legis mandatorũq; diuinorũ criminabantur.
Cuius falſæ criminationis inuidiam congru-
entius deuitare non poſſet, q̃ vt ea ipſe cele-
braret, quæ damnare tanq̃ ſacrilega putaba-
tur, atq; ita oſtenderet nec Iudæos tunc ab
eis tanq̃ nefariis prohibendos, nec gentiles ad
ea tanq̃ ad neceſſaria cõpellendos. Nam ſi re
uera ſic ea reprobaret quemadmodũ de illo
auditum erat, & ideo celebranda ſuſciperet,
vt actione ſimulata ſuã poſſet occultare ſen-
,, tentiã, non ei diceret Iacobus. ¶Et ſcient oẽs
,, quoniã quę de te audierint falſa ſunt. Sed di-
ceret, Putabũt omnes, præſertim quia in ipſis
Hieroſolymis apoſtoli iã decreuerãt ne quiſ
q̃ gentes cogeret iudaizare. Non autẽ decre
uerant vt quiſq̃ tunc Iudęos iudaizare prohi
beret, q̃uis etiam ipſos iã doctrina Chriſtiana
,, non cogeret. ¶Cum autẽ ſeptẽ dies conſum
,, marentur. Nondũ conſummati erant hi dies
Dierũ ſe ſed eorum curſus agebatur, & conſummatio
ptẽ con ſpectabatur. Vnde expreſſius in græco dici-
ſumma tur. Cũ aũt incipiebant ſeptẽ dies cõſumma
tio. ri. Alioquin non poteſt ſtare ſentẽtia, quã ipſe
poſt quinq; dies aduẽtus ſui in Cęſareã, pręſi
di dixit. Quia nõ plus ſunt dies mihi q̃ duo
decim ex quo aſcẽdi adorare in Hieruſalem.
Si eñi his ſeptẽ & illis quinq; dieb⁹ cõcilii illi
us diem quo ipſe Phariſęos & Sadducęos diſ
ſociauerat, & illum quo ſe Iudęi deuouerant
eum occiſuros adieceris, proculdubio plus
,, q̃ duodecim ibi reperientur eſſe dies. ¶Hic
,, eſt homo qui aduerſus populũ & legem & lo
,, cũ hunc omnes vbiq; docẽs. Quia videbant
nouę gratiæ ſectatores minus cerimonias le
gis & templi ſolennia frequentare, timebant
ſicut in euãgelio legiť, ne venirent Romani,
,, & tollerẽt eorũ & locũ & gentẽ. ¶Qui dixit.
,, Gręce noſti? Nonne tu es Aegyptius? & cęte
Aegyptii ra. Aegyptius enim quidã venerat ad Iudęã
magi co qui fidem ſibi prophetię magica arte conſci-
natus. ſcens ad triginta milia Iudęorũ congregauit
& ducens eos per deſertum, peruenit ad mõ
tem Oliueti, paratus inde irruere Hieroſoly-
mam, vrbẽq; ſibi ſubiugare. Sed conatus eius
præuenit Felix, mox cum armatis occurrẽs,
Aegyptio qdẽ cũ paucis fugato, aliis etiã per
emptis, temere cœpta facile reſtrixit. ¶Quat ,,
tuor milia virorum ſicariorũ. Non eſt de hoc ,,
numero ſatellitum inter tribunum qui hæc Hiſtoriæ
locutus eſt, & Ioſephum q de Aegyptio ſcri- cõſenſus.
pſit, habenda controuerſia. Potuit enim fieri
vt primo cũ paucis iiſdẽq; clã tyrãnidẽ agen
tibus adueniens, plures ſibi poſtea publica
fraude coniunxerit. Legitur aũt tempore Fe Sicarii.
licis hoc genus ſurrexiſſe latronum, qui non
locorum vel tẽporũ abdita captantes, ſed ſi-
cas ideſt breues manu gladios geſtantes, in
ipſa luce diei populo permiſti, cęco adhęrẽtes
vulnere cruentabant, vt querelam mors p̃-
ueniret, & percuſſor lateret. Et ſiqui commo
rus fuiſſet q; in medio vrbis talia gererẽtur,
& hic peribat. Ita periculi metu, vel diſſimu
latione facinoris, ſicarius non deprehende-
batur. ¶A Tarſo Cilicię nõ ignotæ ciuitatis ,,
municeps. Natus quidẽ Apoſtolus in oppido ,,
Galilææ Giſcali fuit. Quo a Romanis capto, Pauli patria.
cũ parentibus ſuis Tarſum Cilicię cõmigra-
uit. A quibus ob ſtudia legis miſſus Hieroſo
lymam, a Gamaliele viro doctiſſimo, ſicut in
ſequentibus ipſe memorat, eruditus eſt. Non Municeps
autem ſe ciuem, ſed municipem, a munici- Tarſi.
pio ideſt territorio eiuſdẽ ciuitatis in quo nu
tritus eſt appellat. Dictũ aũt municipium q;
rantũ munia ideſt tributa debita vel mune-
ra reddat. Nam liberales & famoſiſſimę cau
ſę, & quę ex Principe pficiſcũtur, ad dignita-
tem ciuitatum pertinent. Nec mirũ ſi ſe Tar
ſenſem & nõ Giſcalitẽ dicat, cũ domin⁹ ipſe
in Bethleẽ natus, nõ Bethleemites ſed Naza
reus ſit cognominatus.

IN CAP. XXII.

VOcem autẽ nõ audie- ,,
runt eius qui loqueba ,,
tur mecum. Supta de ,,
hac viſione narrat hi- Concord.
ſtoria, q; comites illius hiſtoriæ.
ſtarent ſtupefacti, audi
entes quidẽ vocem, ne
minem autẽ videntes,
vnde colligitur eos ſonũ confuſę vocis nõ au
tem diſcrimen audiſſe verborũ. ¶Vociferan ,,
tibus aũt eis, & piicientibus veſtimenta ſua, ,,
& puluerem iactantibus in aerem. In domini ,,
paſſione ſacerdos ſolus de throno exiliens ve Veſtium
ſtimẽta ſcindit, quia tũc ſacerdotium vetus ſciſſio.
erat nouo mutandũ. Nunc vero quia poſt ne
cem apoſtolorum tota ſimul gens erat regni
gloria ſpolianda, cuncti indumẽta proiiciũt,

& clamorem puluere miſtum ad cęlum tol-
lunt. Iuxta ꝙ pſalmiſta ait. Superbia eorũ qui
†ſumma. ,, te oderunt aſcendit ſemper. ℂEgo multa † pe
,, cunia ciuilitatem hanc conſecutus ſum. Alia
editio manifeſtius quid dixerit inſinuat. Dixit
tribunus. Tam facile dicis ciuem Romanum
eſſe! Ego enim ſcio quanto precio ciuilitatem
,, iſtam poſſedi. ℂEt Paulus ait. Ego autẽ & na
,, tus ſum. Ideſt, in hoc ego plus te Romanus
ſum, ꝙ nõ alibi natus Romanũ nomẽ emi, ſed
in ipſorum ſum ciuitate progenitus.

IN CAP. XXIII.

,, PErcutiet te deus paries de
,, albate. Non perturbatione
animi commotus hoc di-
Paries de albatus.
xit, ſed vtiq; prophetando
locutus eſt, quia figurale il
lud pontificium qd̃ erat in
parietis dealbati ſimilitudine compoſitũ, per
cutiendum eſſet ac deſtruendũ, cum iã verũ
ſacerdotium Chriſti apoſtolis euangeliũ præ
dicantibus aduenıſſet. Et inde eſt qd̃ ait. Per
cutiet te deus. Non dixit percutiat. Indicati-
uo vtiq; modo hoc ipſum futurum ſigni-
ficans, non optatiuo maledicens. Qꝫ tranquil
lo enim animo hęc diceret, ſequenti reſponſio
,, ne manifeſtat dicens. ℂNeſciebã fratres quia
,, princeps eſſet ſacerdotũ. Nã & ſi hũc vere no
uerat in nouo teſtamento principẽ non eſſe ſa
cerdotum, tamen erudiens alios, atq; erga eos
q in poteſtate ſunt modeſtius conuerſari mo
,, nẽs, ipſe quoq; hic voluit tẽperare. ℂViri fra-
,, tres, ego Phariſę⁹ ſum. & cætera. Sicut vnitas
Vnitatis bona & mala
bonorum ſemper eſt vtilis, ſic malorũ vnitas
ſemper eſt bonis noxia. Vnde nunc Apoſtolus
perſecutores ſuos diſſociare ſatagit, vt quem
vniti cinxerant, diuiſi laxarent. Sic mare ru-
brum qd̃ ſolidum filios Iſrael arctauerat, diui
ſum ab Aegypto liberauit. Qꝫ autẽ ſe filium
Phariſæorum, ſiue iuxta græcum filium Pha
riſęi ſe eſſe teſtatur, hoc eſt qd̃ ſupra gloria
tur, ſe ante pedes Gamalielis qui Phariſęus fu
,, iſſe legitur, prophetas legẽq; didiciſſe. ℂEt de
,, uouerunt ſe dicentes neq; manducaturos ne-
,, q; bibituros donec occiderent Paulũ. Cũ do-
minus dicat, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iu-
ſticiam, iſti econtrario iniquitatẽ eſuriunt, &
ſanguinem adeo ſitiunt, vt cibos etiã corpori
abdicent, donec iuſti morte ſatientur. Sed nõ
eſt ſapientia, nõ eſt prudentia, nõ eſt conſiliũ
Homo ꝑpo nit, deus diſponit.
contra Deum. Nã & ſupra Paulus hoſtias li-
cet obtulerit, caput raſerit, nudipedalia exer-
cuerit, Iudęis factus ſit Iudæus, vincula tamẽ
quę prædicta erant non euaſit. Et hic iſti ꝗuis
concilia cogant, ſe deuoueant, inſidias tendãt,
ſeruatur tamen Apoſtolus, vt & Romę ſicut
ei dictum erat, Chriſto teſtimonium reddat.

IN CAP. XXIIII.

ET auctorem ſeditionis ,,
ſectę Nazarenorũ. Illo ,,
quidẽ tẽpore Chriſtia Nazareni.
ni, pro opprobrio Naza
reni vocabãtur, poſtea
vero inter Iudęos ſur-
rexit hęreſis quę dicta
eſt Nazarenorũ, qui in
Chriſtum credunt filiũ dei, natũ de Maria vir
gine, & eũ dicunt eſſe qui ſub Pontio Pilato
& paſſus eſt & reſurrexit, in quẽ & nos credi
mus. Sed dũ volũt & Iudęi eſſe & Chriſtiani,
nec Iudęi ſunt nec Chriſtiani. ℂQuẽ & appre ,,
hẽdimus. A quo poteris ipſe iudicãs de omni ,,
bus iſtis cognoſcere. In hoc loco quidã noſtri ,,
codices aliquot verſus habent, qui in græ-
co ita leguntur. Quem & apprehendimus, ,,
& ſecundũ noſtram legẽ voluimus iudicare. ,,
Tranſiẽs aũt Lyſias tribunus cũ multis vi de ,,
manibus noſtris eduxit, iubẽs accuſatores ei⁹ ,,
venire ante te, quo poſſis ipſe iudicãs de omni ,,
bus iſtis cognoſcere. &c. ℂCõfiteor aũt hoc ti ,,
bi ꝙ ſecundũ ſectam quã dicunt hæreſim ſic ,,
deſeruio patri deo meo. Meli⁹ legitur in Græ ,,
co. Qꝫ ſecũdũ viã quã dicũt hęreſim, ſic deſer
uio patrio deo. Quę eñ cõſequentia eſt eum
qui grǽce locut⁹ eſt, dicere, Secũdũ ſectã quã
dicunt hęreſim, cũ idẽ latine ſecta qd̃ hæreſis
græce ſignificet! Sed ait, Sic deſeruio patri
deo, ſecũdũ illã videlicet viã quã increduli hę
reſim ideſt ſectã nuncupãt, quaſi magis habe
at pertinaciã quęlibet ſectandi, ꝗ induſtriã re
cta dinoſcẽdi. ℂQuidã autẽ ex Aſia Iudęi. Iũ ,,
ge ad ſuperiora, ideſt hi ſunt qui me inuene-
runt in tẽplo. ℂBiennio autẽ expleto accepit ,,
ſucceſſorẽ Felix Porciũ Feſtum. Bienniũ dicit ,,
cõuerſationis Pauli in Cęſarea, nõ aũt ꝓſidat⁹
Felicis. Dictum eſt eñ ſupra, ꝙ multis annis
genti illi fuerit iudex. Pręſertim cum hiſtoriæ
narrent ſecũdo Neronis anno miſſum Ro-
mam Apoſtolũ, Claudiũ vero Cęſarẽ eo tẽpo
re quo Agrippã filium Herodis quẽ angelus
Cęſareę percuſſit, Iudæorũ regẽ conſtituerit,
Felicẽ quoq; totius ꝓuinciæ Samarięq; & Ga
lilęę, & regionis quę dicitur trans Iordanem,
procuratorem miſiſſe.

IN CAP. XXV.

NEmo poteſt me illis donare. ,,
Cęſarem appello. Qꝫ appel ,,
lat Cęſarem, & Romã ire ſe Cęſarem cur appellat.
ſtituat, ideo facit, vt prędica
tioni diutius inſiſteret, cũq;
multis hinc credẽtib⁹ atq;

,, omnibus coronatus iret ad Chriſtũ.¶Agrip
,, pa rex & Beronice deſcẽderũt Cęſareã.Agrip
Agrippa. pa hic qui cum ſorore venit Cęſaream, filius
eſt vt dixi, Herodis Agrippę,quẽ ab angelo
ſupra legim⁹ interfectum,qui vſq; ad ſubuer
ſionẽ Hieroſolymorum regnum Iudęę tenuit
ſemper Romanis amicus,& ab omni illa Iu-
dęorum ſeditione tutiſſimus.

IN CAPITE.XXVI.

,, DE oĩbus quibus accuſor a
,, Iudæis Agrippa rex æſti
,, mo me beatũ apud te, cũ
,, ſis defenſurus me hodie.
Hunc verſum alia editio
ſic trãſtulit. Aeſtimo me
ipſum beatum apud te,in
cipiens rationem reddere hodie.Qui a ſancto
Hieronymo quodã loco cũ ſua expoſitione ſic
poſitus eſt. De omnibus quibus accuſor a Iu
dęis o rex Agrippa,ęſtimo me beatũ,cũ apud
te ſim hodie defendendus, qui pręcipue noſti
cunctas quę in Iudęis ſunt cõſuetudines & q̃
ſtiones.Legerat enim illud Eſaiæ. Beatus qui
in aures loquitur audientis.Et nouerat tan-
tum orationis verba proficere,quantum iudi
,, cis prudẽtia cognouiſſet.¶Et cũ occiderẽtur
,, detuli ſententiã.Alia editio dicit. Occidendi
ꝙ eis detuli ſententiam. Ideſt qualiter oc-
,, ciderentur, ipſe ſententiam dedi. ¶Feſtus
,, magna voce dixit. Inſanis Paule. Inſaniæ de
Inſanire putabat,ꝙ homo vinculat⁹ loco defendẽdi ac
cur pute cepto,non de calumnia qua premebatur exte
tur. rius,ſed de conſcientia qua intus gloriabatur
ſermonẽ faceret,atq; omnia reuelationis qua
de perſecutore in apoſtolum mutatus erat
miracula percurreret,ſed & diſpenſatione no
ſtri redemptoris oſtẽſa,de reſurrectione mor-
tuorum concionãtis habitu impetuq; diffe-
reret.Reuera autẽ ſicut ſtulta amẽtia eſt, qua
filius ꝓdigus patrẽ deſerens porcos pauit,ita
& ſpiritalis ideſt vera amẽtia eſt, de qua Apo
ſtol⁹ ait.Siue em̃ mẽte excedimus deo,ſiue ſo
brii ſum⁹ vobis.Et ĩ cui⁹ cõparationẽ Pſalmi
ſta canit.Beat⁹ vir cui⁹ eſt nomẽ dñi ſpes ei⁹,
& non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.
,, ¶Credis Agrippa rex prophetis?Scio qa cre
,, dis.Non hęc adulando, vt quidã putant, ſed
vere profatur.Agrippa enim, vtpote Iudæ
orum ritu & legibus imbutus, credebat vera
locutos eſſe prophetas,ſed ad quẽ eadẽ veri-
tas pertingeret, ideſt dominũ Chriſtũ,vt per
fidus neſciebat. Quis in concione quadam
cũ Iudęis habita dixiſſe legatur.Sed de religio
nis auxilio pręſumitis,cũ orbẽ iã Romanũ Ie-
ſu diſcipuli repleuerint, aut ſine dei nutu pu
tamus illam creſcere religionem.

IN CAPITE.XXVII.

ET cũ multis dieb⁹ tar- ,,
de nauigaremus,& vix ,,
deueniſſemus contra ,,
Gnidũ.Meli⁹ legiť cõtra ,,
Gnidũ,q̃ ẽ inſula cõtra
Aſiã.¶Cẽturio aũt gu ,,
bernatori & nauclero ,,
magis credebat.Nau- Nauclerus
cleros gręce,latine nauiculari⁹ diciť.¶Miſit ſe ,,
contra ipſam vẽtus Typhonic⁹.Alia trãſlatio ,,
latine dicit, Vẽtus tẽpeſtiu⁹.Typhus em̃ græ Typhos.
ce,latine inflatio dicitur.¶Cũq; arrepta eſſet ,,
nauis,& non poſſet conari in ventũ.&c.Hæc ,,
alia tranſlatio manifeſtius edidit. Et arrepta
naui cum nõ poſſent occurrere vento,cõmo-
data naui flatibus colligere vela cœperunt.
¶Tũc trãſcurrimus inſulã quę diciť Claude ,,
quã occupare non potuerũt,ſed ſcapha miſſa ,,
adiuuare cœperunt nauẽ, pręcingentes eam. ,,
Trahebant autẽ & anchoras,timentes ne oc- ,,
currerent in Syrtes.Ex quo oſtẽditur ꝙ funi ,,
bus a medio latere nauis vtrinq; circa eiuſdẽ
anteriora demiſſis, anchoras his quę trahebẽ
tur adiũxerũt.Sicut & in noſtro,ideſt in Bri
tãnico mari refrenandę naui poſt tergũ mola
ria ſaxa ſubiungere ſolent.Hęc enim ad retar
dandũ nauigiũ faciebãt, ne ꝑpropero incurſu
Syrtes incideret ſolo etiã auditu terribiles, Syrtes.
ꝙ oĩa ad ſe rapiãt.Vnde Salluſtius illis no
men a tractu dicit impoſitũ.¶Potuimus vix ,,
obtinere ſcaphã. Qua ſublata adiutoriis vte ,,
bantur. Scapha ſiue cataſcopos eſt nauicula ,,
leuis ex vimine facta,crudoq; corio contecta. Scapha.
Dicta aũt gręce a cõtẽplãdo,ꝙ tali nautę vel Cataſcopos.
piratę nauigio terras & littora proſpicere ſo
leant.Hanc ergo cũ pro adiuuanda naue ma
iori depoſuiſſent in mare,vix fluctu feruente
potuerunt ne laberetur obtinere.¶Summiſſo ,,
vaſe ſic ferebantur. Alia tranſlatio ſic ponit. ,,
Timẽteſq; ne in Syrtim exciderent, laxantes
antennas ita ferebãtur.¶Aſtitit em̃ mihi hac ,,
nocte angelus dei.Nõ ſeipſum hęc dicẽdo ia ,,
ctabat,ſed illos ad fidem prouocabat.Nam &
ideo pelagus turbari ꝑmiſſum eſt,vt & per id
ꝙ auditus non eſt,& per id ꝙ auditus eſt, ſpi
ritalis in Paulo gratia pãderetur.¶Niſi hi in ,,
naui mãſerint,vos ſalui fieri non poteſtis &c. ,,
Quia in ꝑiculo naufragii magis nautarũ ſciẽ
tia q erãt gnari maris,q̃ militũ arma ꝓdeſſe
valebãt,ideo leui⁹ ferebãt ſcapham q̃ nautas
excidere.¶Et cum lux inciperet fieri,rogabat ,,
Paulus omnes ſumere cibũ. Pulcherrimus in ,,
hoc loco patet allegorię ſenſus, cum Paulus Allegoria

eos quos de naufragio ſaluari promiſit, cibũ
ſumere ſuaſit. Et quia nocte media quattuor
anchoris inter vndarum impetus regebant,
orta die terrę ſinum cõſcendũt, quia nullus
huius ſeculi tẽpeſtates niſi qui pane vitę pa-
ſcitur euadit. Et qui nocte tribulationũ prę
ſentium ſapientiæ, fortitudini, tẽperantiæ, &
iuſtitię totis virib⁹ innititur, mox domini au
xilio coruſcante portũ ſalutis quem quęſierit
conſequitur, ita duntaxat vt ſeculi rebus ex-
peditus, flammã ſolũmodo dilectionis qua pe
» ctus calefaciat quęrat. ¶ Et leuato artemone,
» ſecundũ flatũ auræ tendebant ad littus. Arte
Artemon — mon eſt modicũ velũ dirigẽdæ potius nauis
» cauſa cõmẽtatũ q̃ celeritatis. ¶ Et cũ incidiſ
» ſemus in locũ bithalaſſum, impegerũt nauẽ.
Bithalaſſum — Bithalaſſum bimaritimũ dicit, q͂a gręci ma-
re θάλασσαν vocãt. Significat aũt litt⁹ in ma
re ꝑtẽtũ, eodẽq; mari ſe diuidẽte hĩcinde cir
» cũdatũ. ¶ Et ꝓra qdẽ fixa manebat immobi-
» lis, puppis vero ſoluebaẽ a vi maris &c. Ideo
nauis iſta periit, quia nõ leui curſu fluctibus
ſuperlapſa eſt, ſed ipſo ęquoris fundo violen-
ter infixa partim ſolo retineẽ, partim vnda
Allegoria. — vexante cõfringitur. Talis eſt profecto caſus
animi huic ſeculo dediti, q cũ mũdi deſide-
ria calcare neglexerit, quia proram intentio-
nis terrę funditus infigit, totã operũ ſequen
tium compagẽ curarũ fluctib⁹ ſoluit. Sed hu
ius nauiculæ fragmẽtis qui euaſere, terram
petunt, quia pereuntium exemplis alii ſe cau
tius agunt.

IN CAPITE. XXVIII.

» CVm congregaſſet autem
» Paulus ſarmentorũ multi
» tudinem, & impoſuiſſet
» ſuper ignẽ. Egreſſus de
mari Apoſtolus ignẽ pro
pter frigus accendit, quia
corda illorũ quos vndis tempeſtatũ docẽdo
exemit, amoris ardore calefacit. Sarmẽta enĩ
ſunt dicta quęlibet exhortationũ, quę ad accẽ
dendam charitatẽ valentia ab in tegritate de
cerpta ſcripturarũ quaſi frondibus ſunt exci
» ſa ramorum. ¶ Vipera a calore cum proceſſiſ
» ſet, inuaſit manũ eius. Quia ſpiritus immun
dus flamma virtutũ de fidelium corde repul
ſus, doctoribus veritatis venena perſecutio-
num infundere nitiẽ, quo manũ fauciet, ideſt
» opus doctrinę ſpiritalis impediat. ¶ Et ille q-
» dem excutiens beſtiã in ignem, nihil mali paſ
» ſus eſt. Eodem igni quo ſuos fouet, beſtiã cõ-
burit, quia iiſdem virtutibus & ſancti profi-
ciunt, & impii cũ ſuo auctore inuidẽdo defi-
ciunt, vt propheta ait. Zelus apprehendit po

pulum ineruditum, & nunc ignis aduerſa-
rios comedit. ¶ Contigit autẽ patrem Publii »
febribus & dyſenteria vexatũ iacere &c. Cur »
infirmum infidelẽ prece ſaluat, qui Timothe — Sanandi
um, Trophiniumq; fideles infirmos vnum — ratio.
medicinali arte reparat, alterum ex toto relin
quit, niſi quia ille foris per miraculũ ſanãdus
erat, qui viuus interius non erat, quo nõ indi
gebant qui ſalubriter intus viuebant? ¶ Na- »
uigauimus in naui Alexandrina, quæ in »
inſula hyemauerat, cui erat inſigne caſtro- »
rum. Credo primit⁹ inſigne Caſtorũ eſſe po »
ſitum, ſed vitio librariorum litteram adiectã — Caſtorũ
ſicut fruſtra panis ꝑ fruſta, & appropriat ꝑ — inſigne
appropiat ſæpe ſcriptum in antiquiſſimis
exemplaribus inuenimus. In gręco enim pro
ĩſigni Caſtorũ παρασήμῳ διοσκούροις ſcriptũ
eſt. Διόσκουροι autẽ gemini Caſtores, ideſt Ca
ſtor & Pollux gręce vocantur. Teſtis eſt vrbs
Colchorũ, quæ ab Amphito & Circio gemi-
norum aurigis facta, ex eorum nomine Dioſ — Dioſco-
coria cognominata eſt. Quos ob id gentiles — ria.
in mari deos inuocant, quia in prodigiis nau — Gemino
tarum, ſi ſolitariæ ſtellę in naui vel antemnis — rum in
apparuerint, periculoſi, ſi vero geminę, proſpe — uocandi
ri curſus ſunt nuncię. Quarum aduentu, fu — ratio.
gari diram illam appellatãq; Helenam ferũt.
In alia trãſlatione ꝑ παρασήμῳ διοσκούροις
ſcriptũ vidimus, Cui erat ſignum Iouis filiis. — Iouis filii.
Ferũt enĩ fabulę Iouẽ in cygnum trãſforma
tum, Leden Theſei coniugem conſtupraſſe,
atq; inde natam Helenam. Vnde dicitur. Iſte
modulatus ales Ledeos petiuit amplexus.
Item eandẽ mutatum in ſtellam vitiaſſe, &
Caſtorẽ ac Pollucẽ geminos peperaſſe. ¶ Quia »
bene ſpirit⁹ ſanct⁹ locut⁹ eſt ꝑ Eſaiã ꝓphetã »
ad patres veſtros, dicens. Vade ad populum »
iſtum & dic. Aure audietis, & caetera. Hanc »
prophetiam quã Apoſtolus affirmat a ſpiri-
tu ſancto pronunciatam, ipſe liber prophetæ
a domino dictam eſſe commemorat. Ex quo — Spiritus
liquido oſtenditur vna & voluntas & natu- — ſancti coę
ra domini & ſpiritus ſancti, & in nuncu- — qualis ma
patione ſpiritus etiam domini nomen intel- — ieſtas &
ligi. Neq; vero Paulus alium habens ſpiritũ — ſubſtãtia.
ſanctum hęc de eo ſcripſit, qui in prophetis
ante aduentum domini alius fuit, ſed de eo
cuius & ipſe particeps erat, & omnes qui in
fide conſummatę virtutis ferebanẽ. Vnde &
cum articulo eius meminit, quaſi ſolitarium
& vnum eſſe conteſtans, & ſicut dicit nõ ſim
pliciter πνεῦμα ἅγιον ideſt ſpiritus ſanctus
ſed cum additamento articuli τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, hoc eſt hic ſpiritus ſanctus, & Eſaiam
prophetaſſe cõmemorat cum articulata voce

τὸ ἅγιον δὲ πνεῦμα. Petrus quoq; in eo ſermo
ne quo pſentibus perſuadebat, Oportuerat in
quit compleri ſcripturam quā prelocutus eſt
ſpiritꝰ ſanctus (ideſt τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον) p
os Dauid de Iuda, oſtendens & ipſe eundē ſpi
ritū in prophetis & in apoſtolis operatū. Hęc
de beati Didymi libris excerpta, hūc ī noſtris
» opuſculis teneāt locum. ℂIncraſſatum eſt eīm
» cor populi huius, & auribus grauiter audie
» runt. Ne putemus craſſitudinē cordis & gra
uitatem auriū naturę eſſe, nō voluntatis, ſub
» iūgit culpā arbitrii, & dicit. ℂEt oculos ſuos
» compreſſerūt ne forte videāt oculis. Ideſt ipſi
meritis pręcedentibus cauſa fuere, vt deꝰ eis
oculos clauderet. Vel ad ſuperiora iūgēdum
eſt, dicente domino ad prophetā. Vade ad po
pulum iſtum, & peccata quibus cæcitatem
meruerunt illis impropera, ſi forte vel ſic au
» dire, & ad me conuerti dignētur. ℂMāſit au
» tem biennio totu in ſuu conducto. Ideſt ī ho
ſpitio qđ ipſe ſibi conduxerat, Chriſtum oīni
bus prędicabat, nō ſolum quidem Iudęis, ſed
& gentibus, quas illis reprobatis dixerat eſſe
» ſaluandas. ℂEt docens quæ ſunt de dño Ieſu
» Chriſtu cum omni fiducia, ſine prohibitione.
Nō ſolū Romę pdicare phibitꝰ nō eſt, ſed nec
dum Neronis imperio roborato, nec in tanta
erumpente ſcelera quanta de eo narrāt hiſto
rię, dimiſſus eſt vt euangelium Chriſti in oc
cidentis quoq; partibus prędicaret, ſicut ipſe
Romanis ait. Nūc igit proficiſcat in Hieru
ſalem miniſtrare ſanctis. Et paulopoſt. Hoc er
go cum cōſummauero, proficiſcat per vos in
Hiſpaniam. Poſtea eīn, ideſt vltimo Neronis
anno, retentus ab eo, martyrio coronatus eſt.
Qđ vtrūq; in ſecunda ad Timotheum epi
ſtola, quā paſſurus de viculis dictat, exponit.
In prima, inquiens, mea defenſione nemo mi
hi affuit, ſed omnes me dereliquerunt. Domi
nus autem mihi aſtitit, & confortauit me, vt
per me prædicatio impleretur, & audirēt oēs
gentes, & liberatus ſum de ore leonis. manife
Nero leo. ſtiſſime propter crudelitatem Neronem leo
nem eſſe ſignificans. Et in ſequentibus. Et ſal
uauit me, & ſaluū faciet ī regnū ſuū cæleſte.
ꝙ ſcilicet pſens ſibi ſentiret imminere marty
riū. Vñ in eadē epiſtola pmiſerat dicens. Ego
eīn iam immolor, & tēpus meę reſolutiōis in
ſtat. Bonum certamen certaui, curſum con
ſummaui, fidem ſeruaui.

Finis Expoſitionis Venerabi
lis Bedę Presbyteri in
Acta Apoſtolo
rum.

INCIPIT EXPOSITIO CVIVSDAM SIVE EIVSDEM, SEV POTIVS ALTERIVS, DE NOMINIBVS LOCORVM, INSVLARVM, VEL CIVITATVM, QVAE LEGVNTVR IN LIBRO ACTVVM APOSTOLORVM.

ACHELDEMach hoc ē ager ſanguinis, q hodieq; demōſtrat in Helia ad auſtralē plagā mōtis Sion, & hactenus iuxta Iudęorum cōſilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios ſub dio putrefacit.

Aegyptus a ſeptentrione mare magnum ſinumq; Arabicum, ab oriente mare rubrum, a meridie oceanum, ab occaſu Libyam habet. Cuius inferiorem partem Nilus dextera lęuaq; diuiſus amplexu ſuo diſterminat, Conopico oſtio ab Aphrica, ab Aſia Peluſiaco centū ſexaginta. M. paſſuum interuallo. Quā ob cauſam, inter inſulas quidā Aegyptum retulere, ita ſe findente Nilo, vt Δ literæ figuram efficiat. Ideoq; mlti gręcę literæ vocabulo Deltam appellauere Aegyptū. Mēſura ab vnitate aluei vñ ſe findit primū in latera ad Conopicum oſtium, cētum ſexaginta. M. paſ. ad Peluſiacum. cc. lvi.

Aethiopū regio ab Indo flumine conſurgēs iuxta Aegyptum, inter Nilum & Oceanum in meridie ſub ipſa ſolis vicinitate iacet. Quorum tres ſunt populi, Heſperii occidētis, Garamantes Tripolis, Indi orientis.

Alexādria ciuitas Aegypti, quæ quondā No dicebatur, inter Aegyptum, Aphricā, & mare quaſi clauſtrum poſita, in qua beati euāgeliſtę Marci tumulꝰ hodieq; ī eccleſia venerat.

Amphipolis ciuitas Macedoniæ. Eſt & altera eiuſdem nominis in Syria.

Antiochia ciuitas Syriæ Coeles, ī qua Barnabas & Paulus apoſtoli ſunt ordinati. Eſt & alia in Piſidia prouincia Aſię, in qua iidem pdicantes Iudæis dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbū Dei, ſed quoniam repuliſtis illud &c.

Antipatris ciuitas Palęſtinæ, nūc diruta, quā Herodes rex Iudææ ex patris ſui nomine vocauerat.

Appii forū nomen fori Romę ab Appio quōdam conſule tractum, a quo & via Appia co

gnominata eſt.

Apollonia ciuitas eſt Macedoniæ. Et ē altera in prouincia Aphricę, quæ dicit̃ Pentapolis.

Ariopagus Athenarum curia, quę interpretatur villa Martis, ꝙ ipſe ibi quōdā a duodecim diis iudicatus ſit.

Arabia regio īter ſinum maris rubri, qui Perſicus, & eū qui Arabicus vocatur. Habet gētes multas, Moabitas, Ammonitas, Idumęos, Sarracenos, aliasq; ꝗplurimas. Arabia autem ſacra interpretari dicitur, eo ꝙ ſit regio thurifera, odores creans. Hinc eam Gręci Eudęmon, noſtri beatam vocauerunt.

Aſia regio, quę minor cognominat̃, abſq; oriētali parte qua ad Cappadociā Syriamq; progreditur, vndiq; circūdata eſt mari. Cuius ꝓuincię ſunt, Phrygia, Pamphylia, Cilicia, Chaonia, Galatia, & aliæ multæ. Sed ſpecialiter vbi Epheſus ciuitas eſt, Aſia vocatur.

Aſos ciuitas Aſię maritima, eadē Apollonia dicta.

Athenę ciuitas in Achaia, philoſophię dicata ſtudiis. Quę cum vna ſit, plurali numero ſemper appellari ſolet. Cuius Pireus portꝰ, ſeptēplici quōdā muro cōmunitꝰ fuiſſe deſcribit̃.

Attalia ciuitas Pamphylię maritima.

Azotus oppidū inſigne Palęſtinę, qđ hebraice vocatur Eſdod, & eſt vna de quinq; olim ciuitatibus Allophylorum.

BAbylon metropolis regni Chaldęorum, vbi eorum qui ędificauere turrem linguę diuiſæ ſūt, a qua & regio circūpoſita Babylonia vocatur. Hanc fuiſſe potentiſſimam, & campeſtribus per quadrum ſitā, ab angulo vſq; ad angulum muri duodecim milia tenuiſſe paſſuum, ideſt ſimul per circuitū ſexagintaquattuor milia, refert Herodotus, & multi alii qui gręcas hiſtorias conſcripſerunt. Arx autem, ideſt Capitolium illius vrbis, eſt turris, quę poſt diluuiū ædificata, quattuor milia paſſuum tenere dicitur. Cuiꝰ poſt ruinam muri tm̄ fictiles remanſiſſe, & ob beſtias quæ illic abundant captandas recuperati eſſe traduntur.

Beroea ciuitas ī Macedonia, ꝗ verbū Domini nobiliter accepit.

Bithynia ꝓuicia Aſię minor, ꝗ & quōdā Bebrycia, & deīde Mygdonia dicta eſt. Ipſa eſt & maior Phrygia, Hiera flumīe a Galatia diſterminata. Habet ciuitatem eiuſdem nominis.

CAeſareę ciuitates duę ſunt ī terra repromiſſionis. Vna Cæſarea Palęſtinę ī littore maris magni ſita, ꝗ quondā Pyrgos, ideſt turris Stratonis dicta ē, ſed ab Herode rege Iudęę nobilius & pulchriꝰ & cōtra vim maris mlto vtiliꝰ inſtructa, ī honorē Cæſaris Auguſti Cæſarea cognoīata ē. Cui etiā tēplū in ea marmore albo conſtruxit. In qua nepos eius Herodes ab angelo ꝑcuſſus, Cornelius Centurio baptizatꝰ, & Agabus ꝓpheta zona Pauli ligatus eſt. Altera vero Cęſarea Philippi, cuius euāgelii ſcriptura meminit, ad radicem mōtis Libani, vbi Iordanis fontes ſunt, a Philippo Tetrarcha eiuſdem regiōis facta, & in honorē Tiberii Cęſaris cognoīata ē. Sed & tertia Cęſarea Cappadocię metropolis eſt, cuius Lucas ita meminit. Profectꝰ ab Epheſo & deſcēdēs Cęſareā aſcēdit & ſalutauit eccleſiā.

Cappadocia regio in capite Syriæ, ideſt ad ſeptentrionem.

Carrha ciuitas Meſopotamiæ, apđ Romanos Craſſi clade, apud nos autem hoſpitio Abraham patriarchę & parētis eius morte nobilis.

Cenchre portus Corinthiorum ciuitatis.

Chaldæorum regio inter Babyloniam & Arabiam, Tigrin & Euphraten.

Chanaan filius Cham obtinuit terram a Sidone vſq; ad Gazam, quā Iudęi deinceps poſſederunt eiectis Chananæis.

Chiꝰ inſula ante Bithyniā, cuiꝰ nomē Syra lingua maſtichē deſignat, eo ꝙ ibi maſtix gignitur. Hanc aliqui Chiam appellauere, a Chione nympha.

Cilicia prouincia Aſiæ, quā Cygnus amnis ī terſecat, & mons Amanus, cuius meminit Salomon. A Syria Cœle ſeparat.

Cyprus īſula ī mari Pāphylio, ꝗndecim quōdā oppidis īſignis, famoſaq; diuitiis, & maxīe æris. Ibi eīm pria huiꝰ metalli inuētio, & vtilitas fuit. Cui in ꝓximū eſt in finibꝰ Ciliciæ ꝓmontorium, & oppidum Veneris.

Cyrene ciuitas in Libya, cuiꝰ regio etiā Pētapolitana vocat̃, eo ꝙ quinq; vrbibus maxime fulgeat, Beronice, Arſinoe, Ptolomaide, Apollonia, ipſaq; Cyrene.

Cnidus inſula cōtra Aſiam.

Coos nobiliſſima cōtra Aſiā inſula, adiacēs ꝓuincię Atticæ, & eſt eiuſdē nois oppidū in inſula Calamna.

Corinthus ciuitas Achaiæ maritima.

Creta Græciæ inſula centū quōdā vrbibꝰ nobilis, vnde Hecatopolis dicta eſt.

DAmaſcus nobilis vrbs Phoenicis, ꝗ & quōdā in oī Syria tenuit pricipatū, & nūc Sarracenoꝝ metropolis eſſe phibet̃. Vnde & rex eorum Maumas famoſam ſibi in ea ſuæq; genti baſilicam dicauit, Chriſtianis in circūitu ciuibus beati Baptiſtæ Ioānis eccleſiam frequentantibus.

Derbe ciuitas Lycaoniæ prouinciæ.

ELamitę, principes Perſidis, ab Elam filio Sem appellati.

Epheſus Amazonum opus, ciuitas in Aſia, vbi regeſcit beatus Euangeliſta Ioãnes.

Ab F incipienda nõ ſunt, ſed a ꝓ hęc duo.

PHrygia prouincia Aſię Troadi ſuperiecta, ſeptentrionali ſua parte Galatiæ cõtermina, meridiana Lycaonię & Piſidię, Mygdoniæq́; ab oriẽte Cappadociã attingit. Duæ ſunt autem Phrygiæ. Quarum maior Smyrnam habet, minor vero Ilion.

Phoenicia prouincia Syriæ, cuiꝰ partes ſũt Samaria & Galilęa, & alię plurimę regiones.

GAlilęę duę ſunt. Vna Galilęa gẽtiũ, vicina finibus Tyriorũ in tribu Neptalim. Altera circa Tiberiadẽ & ſtagnũ Genezareth in tribu Zabulon.

Galatia prouincia Aſiæ a Gallis vocabulum trahens, qui in auxiliũ a rege Bithynię euocati, regnum cum eo peracta victoria diuiſerũt. Sicq́; deinde Gręcis admiſti, primo Gallogręci, poſtea Galatę ſunt appellati.

Gaza ciuitas inſignis Palęſtinę, quę apud veteres erat terminus Chananæorum ad meridiẽ. Sed antiquę Gazę locũ vix fundamẽtorũ veſtigia demonſtrant. Hæc autẽ q̃ nũc cernit̃ in alio loco pro illa quæ corruit ędificata eſt.

Græcia prouincia quædã Achaię, quę a Gręcis ſcriptoribꝰ Hellas vocata eſt. In qua Athenarum ciuitas eſt quondam Attica dicta.

HAdrumetus ciuitas in Byzantio regione Aphricæ.

Hadria ſeu Adria nomen maris contra Rauennam, qđ per oſtia Padi fluminis intrat̃, ſũpto vocabulo ab Hadria proxima ciuitate, q̃ eidẽ mari nomẽ etiã Hadriatici dedit.

Hieruſalem metropolis quondam totius Iudęæ, quæ nunc ab Helio Hadriano Cæſare, ꝙ eam a Tito deſtructam latiore ſitu reſtaurauerit, Helia cognominata eſt. Cuius opere factum eſt, vt loca ſancta, ideſt dominicę paſſionis & reſurrectionis, ſed & inuentionis ſanctę crucis, quõdam extra vrbẽ iacẽtia, nũc eiuſdẽ vrbis muro ſeptentrionali circundentur.

IConiũ ciuitas celeberrima Lycaoniæ, & eſt altera in Cilicia.

Ioppe oppidum Palęſtinę maritimũ in tribu Dan, vbi hodieq́; ſaxa monſtrantur in littore, in q̃bus Andromeda religata, Perſei quõdam viri ſui fertur liberata fuiſſe præſidio.

Italia regio & patria Romanorum ab Italo rege vocabulum trahens, quę ab Aphrico & a Borea mari magno cincta, reliqua Alpiũ obiicibus obſtruitur.

Iudęa aliquãdo tota terra. XII. tribuũ appellatur, aliquando duę tñ tribus, quæ quondam Iuda vocabantur, ad diſtinctionem Galilęę & Samarię, aliarũq́; in terra repromiſſiõis regionum. Et notandum apud hiſtoricos ꝙ Iudęa ad Palęſtinã, Galilęa vero & Samaria ad Phoenicem pertineant.

LAſea ciuitas littoraria Cretę inſulæ iuxta locũ q vocat̃ Boni portꝰ, vt ipſe Lucas exponit. Pro qua quidam corrupte Thalaſſa legunt.

Libyę ꝓuincię duę ſũt. Vna Libya Cyrenaica, de q ia dictũ eſt. Et ꝑtes Libyę quę ẽ circa Cyrenen. Hęc poſt Aegyptũ in ꝑte Aphricę prima eſt, & mari Libyco cognomen dedit. Poſtquam Libya Aethiopum vſq; ad meridianũ pertingens Oceanum.

Lycaonia prouincia Aſię. Eſt etiam eiuſdem nominis ciuitas in Phrygia minore.

Lycia prouincia Aſiæ.

Lydda ciuitas Palęſtinę ĩ littore maris magni ſita, quę nunc Dioſpolis appellatur.

Lyſtra ciuitas Lycaonię.

MAcedonia ꝓuincia Gręcorũ nobiliſſima, & virtute Alexandri Magni nobilior facta.

Madian ciuitas iuxta Arnonem & Areopolim, cuiꝰ ruinæ tantũ modo demõſtrant̃, vbi Moyſes apud Ietro ſocerum ſuum exulabat.

Medi a Madai filio Iaphet appellati. Sũt aũt inter flumen Indũ, & flumen Tigrim regiones iſtę a mõte Caucaſo vſq; ad mare rubrũ ꝑtingentes, Aracuſia, Parthia, Aſſyria, Perſida, & Media, quas ſcriptura ſacra vniuerſas ſæpe Mediæ nomine vocat.

Meſopotamia regio inter flumina Tigrim, & Euphraten, q̃ & ipſo vocabulo gręce ĩ medio fluminũ eſſe poſita mõſtrat̃. Huic ad meridiẽ ſuccedit Babylonia, deĩde Chaldęa, nouiſſime Arabia Eudęmon.

Miletꝰ ciuitas in Aſia maritima, decẽ ſtadiis ab oſtio Mæandri amnis ſecreta, vbi Paulus Epheſiorũ maiores alloquit̃. Eſt & ĩſula ignobilis nõis eiuſdẽ in mari Aegęo vel Ionio.

Myſia ꝓuĩcia Aſię, nũc Aeolis dicta. Eſt & altera eiuſdẽ nõis iuxta flumen Danubiũ. Sũt q́; auctores trãſiſſe ex Europa Moſas, & Brygas, & Thynos, a quibꝰ appellant̃ in Aſia Myſi, Phryges, & Bithyni.

Mitylene inſula contra Aſiã, quę a primo cõtinẽte abeſt ſeptẽ milia quingentos paſſus.

NAzareth viculus ĩ Galilæa iuxta mõtẽ Tabor, vñ & dñs noſter Ieſus Chriſtꝰ eſt Nazareus vocatꝰ. Habetq́; eccleſiã ĩ loco quo angelus ad beatã Mariã euangelizaturus intrauit, ſed & aliã vbi dñs eſt nutritꝰ,

Nicopolis ciuitas Carię,q̃ eſt prouincia Aſię.

O Liueti mons ad oriẽtem Hieroſolymæ
torrente Cedron interfluente. Vbi vl-
tima domini veſtigia humo impreſſa
hodieq̨ monſtrantur. Cumq̨ terra eadem co
tidie a credẽtibus hauriatur, nihilominus ta
men eadem ſancta veſtigia priſtinum ſtatum
continuo recipiũt. Deniq̨ cum eccleſia in cu-
ius medio ſunt, rotũdo ſchemate & pulcher-
rimo opere conderetur, ſummum tñ cacu-
men vt perhibent, propter dominici corpo-
ris meatum nullo modo contegi & concame-
rari potuit, ſed tranſitus eius iter ad cælum
vſq̨ patet apertum.

P Amphylia prouincia eſt Aſię.
Paphus ciuitas maritima in Cypro in-
ſula, Veneris quondam ſacris, carmini-
buſq̨ poetarum famoſa, quæ frequenti terræ
motu lapſa, nũc ruinarum tñ veſtigiis quod
olim fuerit oſtendit.

Parthi inter flumen Indum, qđ eſt ab Orien-
te, & inter flumẽ Tigrim, qđ eſt ab occaſu, ſi
ti ſunt, vt ſupra dictum eſt.

Patara ciuitas Lycię prouincię in Aſia.

Perge ciuitas Pamphylię prouinciæ.

Philippi ciuitas in prima parte Macedonię.

Piſidia prouincia Aſię.

Pontus regio multarum gentium iuxta ma-
re Põticum, qđ Aſiam & Europam diſtermi
nat, & propter plurimam oſtiorum Danubii
infuſionem dulcius cæteris eſſe cognoſcitur.

Ptolemais ciuitas Iudææ maritima prope
montem Carmelum, quæ quondam Acho
dicta eſt. Eſt altera Ptolomais in Pentapoli ꝓ
uincia Aphricę, cuius ſupra memini.

Puteoli ciuitas Colonia Campaniæ, eadem di
cta Dicęarchea.

R Hegiũ ciuitas Siciliæ maritima. xx. mi
libus paſſuum a promontorio Peloro ſe
creta, cuius nomen Græce interpreta-
tur diruptio, eo ꝙ hęc Siciliæ pars quondam
Brutio agro Italiæ cohęrẽs, mox ĩterfuſo ma
ri ſit auulſa, quindecim. M. paſſuũ in longitu
dine freto, in latitudine autem. MD. iuxta co
lumnam Regiam. In quo freto eſt ſcopulus
Scylla, item Charybdis, mare vorticoſum, am
bo clara ſæuitia.

Rhodus Cycladũ inſularum nobiliſſima, &
ab oriẽte prima, quondam Ophiuſa vocata.
In qua vrbs eiuſdem nois fuit ęreo Coloſſo fa
moſa ſeptuaginta cubitorum altitudinis. Di-
ſtat aũt a portu Aſię viginti milib⁹ paſſuum.

Roma vrbs in Italia toti⁹ quõdã orbis dña, a
cõditoris ſui Romuli noie ſic vocata. Quã ꝓ
pter eximiam virtutem pleriq̨ ſcriptorũ qua
ſi ſola eſſet, vrbẽ appellare malebant.

S Alamis ciuitas in Cypro inſula, nũc Cõ-
ſtantia dicta, quã Traiani Pricipis tempo
re, Iudæi interfectis omnibus accolis dele-
uerunt.

Salmon ciuitas maritima Cretę inſulę.

Samaria ciuitas regalis ĩ Iſrael, in vertice mõ
tis Somer poſita. Sed & omnis regio quæ cir
ca eam fuit, a ciuitate quondam nomen acce
perat, media inter Iudęam & Galilęam iacẽs.
Hęc ab Herode Antipatri filio in honorẽ Au
guſti Cęſaris gręco nomine ΣΕΒΑΣΤΗ, ideſt Au
guſta vocata eſt.

Samos inſula in mari Aegæo, in qua reperta
prius fictilia vaſa traduntur. Vnde & vaſa
Samia appellata ſunt.

Samothracia inſula in Carpathico ſinu.

Sarona, qđ interpretatur cãpeſtris, regio eſt a
Cæſarea Palęſtinæ vſq̨ ad oppidũ Ioppe per-
tingens. Et eſt hodieq̨ locus paſcendis gregi
bus aptus, quæ iuxta ſoli qualitatem Petro ꝑ
dicante fidei cõtinuo fruct⁹ germinauit. Sed
& inter montem Tabor, & ſtagnum Tibe-
riadis, regio Saronis appellatur.

Seleucia ciuitas Syriæ nobilis, in promõtorio
Syriæ Antiochiæ ſita.

Sychem ciuitas Iacob, nũc Neapolis dicta, iu
xta ſepulcrum Ioſeph, quæ a filio Emor regis
ſui vocabulum ſumpſit, iuxta quã dominus
Samaritanę mulieri ad puteũ loquit̃, vbi nũc
eccleſia fabricata eſt ex latere mõtis Garizim.

Sicilia tribus eſt diſtincta promontoriis, vnde
& a triangula ſpecie Trinacria quõdam voca
ta, mox a Siculo rege Sicilia dicta eſt. Primũ
promontorium dicitur Pelorum, & aſpectat
ad Aquilonem. Cui Meſſana ciuitas proxima
eſt, & aduerſum ex Italia ꝓmontorium Cęn⁹
duodecim ſtadiorum interuallo. Secundum
dicitur Pachynum, qđ reſpicit ad Euronotũ.
Tertium appellat̃ Lilybæũ, ciuitatem eiuſdẽ
nominis habens, & dirigitur in occaſum.

Sidon vrbs Phoenicis inſignis, olim termin⁹
Chananęorũ, ad aquilonem iuxta Libani mon
tis ortum ſita, & ipſa artifex vitri.

Sina mõs in regione Madian ſuper Arabiam
in deſerto, qui alio nomine Oreb appellat̃. Vñ
dicitur. Et fecerũt vitulũ in Oreb. cum hoc
Moyſes in Sina factum ſcripſerit.

Syracuſę metropolis Siciliæ ſub promõtorio
Pachyno.

Syria quæ hebraice Aran dicitur, regio eſt
inter flumẽ Euphraten, & mare magnũ, vſq̨
ad Aegyptum pertingẽs. Habet maximas ꝓ-
uincias, Comagenam, Phoeniciam, & Palęſti-
nam, abſq̨ Sarracenis & Nabathæis, quorum

gentes ſunt duodecim.

Syrtes arenoſa in mari magno loca, multum terribilia & metuenda, eo ꝙ ad ſe omnia diripere ſoleant, & appropinquanti vadoſo mari haereant. Hę autem ad mare ægyprium vicinæ ſunt, & pariter admiſcentur.

Smyrna ciuitas Lyciæ prouinciæ in Aſia, cuius Lucas ita meminit. Et pelagus Ciliciæ, & Pamphylię nauigantes, venimus in Smyrnā Lyciæ. Pro quo aliqui codices habent, venimꝰ in Lyſtram quę eſt Ciliciæ. Porro Hieronymꝰ in libro Hebraicorum nominum Myrrhā ponit, & interpretatur amara.

TArſus ciuitas metropolis Ciliciæ ꝓuinciæ, Paulo Apoſtolo glorioſa.

Theatrum locus ab ſpectaculo vocabulum mutuans, ꝙ in eo populus ſtans deſuꝑ, atq; ſpectans ludos ſcenicos contemplaretur.

Theſſalonica ciuitas Macedoniæ.

Thyathira ciuitas Lydię, q̄ eſt ꝓuincia Aſię, templo quōdā Aeſculapii famoſa. Cuiꝰ ciuis erat illa Lydia porphyropolis, ideſt purpuræ vēditrix, q̄ in Philippis fidē Chriſti ſuſcepit.

Tyrus metropolis Phœnicis in tribu Neptalim, vigeſimo prope miliario a Cæſarea Philippi. Hęc quōdā īſula fuit ꝓalto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa, ſed ab Alexandro terrę continēs facta eſt, propter expugnationem multis in breui freto aggeribus comportatis. Cuius maxime nobilitas conchylio atq; purpura conſtat.

Troas ciuitas Aſię maritima, eadem Antigonia dicta.

Finitus eſt Tractatus de Nominibus locorum, quæ legūtur in Actis Apoſtolorum.

INCIPIT EXpoſitio Venerabilis Bedę Preſbyteri ſuꝑ Epiſtolas Catholicas. Et Primo ſuper Iacobi Hieroſolymitani Epiſcopi Epiſtolam.

IACOBVS Dei & domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus q̄ ſunt in diſperſione, ſalutem. Dixit de hoc Iacobo Apoſtolus Paulus. Iacobꝰ, & Cephas, & Ioannes, q̄ videbantur columnę eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis, vt nos in gentibus, illi autem in circuncisione prędicarent. Quia ergo in circunciſione ordinatus erat Apoſtolus, curauit eos qui ex circunciſione erant ſicut pręſentes colloquendo docere, ſic & abſentes per epiſtolam conſolari, inſtruere, increpare, corrigere. Duodecim (inquit) tribubus q̄ ſūt ī diſperſiōe, ſalutē. Legimꝰ occiſo a Iudæis beato Stephano, quia facta eſt in illa die perſecutio magna in eccleſia quę erat Hieroſolymis, & oēs diſperſi ſunt ꝑ regiones Iudęę & Samarię pręter Apoſtolos. His ergo diſperſis qui ꝑſecutionem paſſi ſunt propter iuſtitiam, mittit epiſtolam. Nec ſolum his, verumetiam illis qui percepta fide Chriſti necdum operibus perfecti eſſe curabant, ſicut ſequentia epiſtolę teſtantur. Necnon & eis qui etiam fidei exortes durabant, quin & ipſam in credentibus quātum valuere perſequi ac ꝑturbare ſtudebant. Qui tamen omnes in diſperſione fuerūt variis caſibus patria profugi, & innumeris cędibus mortibuſq; atq; ęrumnis vbicunq; erāt ab hoſtibus preſſi, ſicut Hiſtoria eccleſiaſtica ſufficienter exponit. Sed & in Actibus Apoſtolorum legimus eos tempore dominicę paſſionis longe lateq; iam fuiſſe diſperſos, dicente Luca. Erant autem in Hieruſalem habitantes Iudæi viri religioſi, ex omni natione quæ ſub cælo eſt. Quarum etiam nationum plurimæ nominatim exprimūtur, cum ſubinfertur. Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, & cætera. Itaq; iuſtos hortatur ne in tentationibus a fide deficiant, peccātes caſtigat, & admonet vt a peccatis ſe contineant, & virtutibus proficiant, ne infructuoſi, ſiue etiā damnabiles ab iis q̄ fidei ſacramenta percepiſſent, reddantur. Incredulos admonet, vt pœnitētiam de nece Saluatoris cæteriſq; q̄bus īplicabant̄ ſceleribꝰ gerāt, anteq̄ eos vltio cæleſtis vel inuiſibiliter vel etiam viſibiliter percellat. ¶Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. A perfectioribus īchoat verbum, vt per ordinem perueniat ad eos quos imperfectos videbat eſſe corrigendos, atq; ad perfectionis culmen erigendos. Et notandum ꝙ non ait ſimpliciter gaudere, vel gaudium exiſtimare, ſed omne inquit gaudium exiſtimate cum in tentationes varias incideritis, omni gaudio dignos arbitramini, ſi vos propter fidem Chriſti tētatiōes ſuſtinere cōtingat. Hæc eſt gratia, ſi propter conſcientiā Dei ſuſtinet q̄s patiens iniuſte, vt Petrus ait. Et coapoſtolus eiꝰ Paulus. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuper-

uenturã gloriam quæ reuelabitur in nobis.
Et Apoſtoli omnes ibant gaudentes a conſpe
ctu concilii, quoniam digni habiti ſunt ꝑ no-
mine Ieſu contumeliam pati. Non ergo con-
triſtari debemus ſi tentati, ſed ſi a tentationi
bus ſuperati fuerimus. ¶Scientes ꝙ probatio
fidei veſtræ patientiam operatur. Patiẽtia au
tem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti,
& integri, in nullo deficiẽtes. Ideo (inquit) ad
uerſis tentamini, vt virtutem patientiæ diſca
tis, & per hanc oſtendere poſſitis ac proba-
re, ꝙ firmam fidem futuræ retributionis in
corde geſteris. Neq; huic loco contrarium de
bet putari, ſed potius conſonum intelligi, qđ
Paulus Apl'us ait. Scientes ꝙ tribulatio pa-
tientiam operatur, patientia autem probatio
nem. Patientia enim probationem operatur,
qa cuius patientia vinci non poteſt, ille perfe
ctus eſſe probatur. Qđ hic quoq; ſubſequen-
ter edocetur cum dicitur. Patiẽtia autẽ opus
perfectum habet. Et rurſum. Probatio fidei ve
ſtræ patientiam operatur. Quia illa ratio fa-
cit fideles per patientiam exerceri, vt per hãc
fides eorum q̃ ſit perfecta probetur. ¶Si quis
autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a
deo qui dat omnibus affluenter, & non im-
properat, & dabitur ei. Omnis quidem ſa-
pientia ſalutaris a domino poſtulanda eſt, qa
ſicut vir ſapiens ait, omnis ſapientia a domi
no Deo eſt, & cum illo fuit ſemper. Neq; ali-
quis per liberum arbitriũ ſine adiutorio gra
tiæ diuinæ, q̃uis Pelagiani multum conten-
dant, intelligere ac ſapere valet. Sed hic ſpecia
liter de illa ſapientia dici videtur, qua nos in
tentationibus vti neceſſe eſt. Si quis (inquit)
veſtrum non poteſt intelligere vtilitatem ten
tationum quæ fidelibus probandi cauſa eue-
niunt, poſtulet a Deo tribui ſibi ſenſum quo
dinoſcere valeat quanta pietate pater caſti-
gat filios, quos æterna hæreditate dignos ef-
ficere curat. Et conſulte ait, Qui dat omnibꝰ
affluẽter, ne qs videlicet ſuæ cõſciꝰ fragilita-
tis accipe ſe petentẽ poſſe diffideret, ſed potiꝰ
quiſq; recoleret, quia deſiderium pauperum
exaudiuit dominus. Et ſicut idem alibi dicit,
benedixit omnes timentes ſe dominus, puſil-
los cum maioribus. Verum quia multi mul-
ta petunt a domino, qui tamen accipere non
merentur, addit qualiter petere debeant ſi im
petrare deſiderant. ¶Poſtulet autem in fide
nihil hæſitans. Ideſt talem ſe exhibeat bene
viuendo, vt dignus ſit exaudiri dum poſtu-
lat. Qui enim meminit ſe domini non obtem
peraſſe præceptis, merito deſperat dominum
ſuis intendere precibus. Scriptum eſt enim.
Qui obturat aurem ſuam ne audiat legem,
oratio eius erit execrabilis. ¶Qui enim hæſi-
tat, ſimilis eſt fluctui maris qui a vento moue
tur & circunfertur. Qui mordẽte ſe conſciẽ
tia peccati hęſitat de perceptione pręmiorum
cæleſtium, facile ad impulſum tentationũ ſta
tum fidei deſerit, qua in tranquillitate deo ſer
uire videbatur, & ad libitum hoſtis inuiſibi
lis, quaſi ad flatũ venti per diuerſos vitiorum
raptaſ errores. ¶Vir duplici animo incõſtãs
eſt in omnibus viis ſuis. In omnibus viis, in
aduerſis & ꝓſperis dicit. Vir autem duplex
eſt animo, qui & ad precandum dominum ge
nu flectit, & voces precatorias emittit, & ta
men accuſante ſe intus conſcientia impetra-
re poſſe diffidit. Vir eſt duplex animo, qui
& hic vult gaudere cum ſeculo, & illic re-
gnare cum deo. Itẽ vir doplex animo, qui in
bonis quæ facit non retributionem interius,
ſed fauorem exterius quærit. Vnde bene per
quendam ſapientem dicitur. Væ peccatori
terram ingrediẽti duabus viis. Duabus quip
pe viis peccator terram ingreditur, quando
& Dei eſt quod opere exhibet, & mũdi quod
per cogitationem quærit. Omnes autem iſti
inconſtantes ſunt in omnibus viis ſuis, quia
facillime & aduerſis ſeculi deterrẽtur, & pro
ſperis irretiuntur vt a veritatis via diuertãt.
¶Glorietur autẽ frater humilis in exaltatio
ne ſui. Ideo (inquit) omne gaudium vos exi
ſtimare oportet cum in tentationes varias in
cideritis, quia omnis qui aduerſa humiliter
pro domino ſuffert, ſublimia ab illo regnĩ
præmia percipiet. ¶Diues autem in humili
tate ſua. Subauditur a ſuperiore verſu, glorie
tur. Qđ per irriſionem quæ græce Ironia vo
catur, dictum eſſe conſtat. Ita (inquit) gloriã
ſuam qua diuitiis ſuperbit & pauperes de-
ſpicit, aut etiam opprimit, finiendam eſſe me
minerit, vt humiliatus in ęternum pereat cũ
purpurato illo diuite qui Lazarum deſpexit
egẽtem. ¶Quoniam ſicut flos fœni tranſibit.
Flos fœni & odoratum delectat, & viſum, ſed
velociſſime gratiã ſuæ venuſtatis & ſuauita-
tis amittit. Ideoq; huic rectiſſime præſens im
piorũ felicitas aſſimilatur, quæ diuturna eſſe
nullatenus valet. ¶Exortus eſt enim ſol cum
ardore, & areſecit fœnum, & flos eiꝰ decidit.
Ardorem ſolis, ſententiam dicit diſtricti iudi — Ardor ſo
cis, qua reproborum decor temporalis in fine — lis.
conſumitur. Florent autem & electi, non aũt
vt fœnum. Iuſtꝰ enim vt palma florebit. Flo-
rẽt iniuſti tẽporaliter, qui tanq̃ fœnũ velociter
areſcẽt, & quemadmodum holera herbarum
cito cadent. Florent iuſti tanq̃ arbores, quia

flos eorum, ideſt ſpes certiſſima eorum, fru
ctum expectat perennem. Radix quoq;, ideſt
charitas eorum fixa & immobilis permanet.
Hinc etenim vir ſapiens ait. Ego quaſi vitis
Vinea Naboth. fructificaui ſuauitatẽ odoris. Deniq; Naboth
vir iuſtus mori maluit, q̃ vineam patrũ ſuo-
rum in hortum holerum trãſferre. Vineã ꝗp
pe patrũ in hortũ holerũ trãſmutare eſt, for
tia virtutum opera quæ ex patrum doctrina
percepimus, fragili vitiorum delectamẽto im
mutare. Iuſti autem animam ponere, q̃ terre
ſtria pro cæleſtibus bona eligere maluit. Vn
de bene de illis pſallitur, quia erunt tanq̃ li-
gnum quod plãtatũ eſt ſecus decurſus aqua
rum, quod fructum ſuum dabit in tempore
ſuo &c. At quid iniuſti? Et decor (inquit) vul
tus ei⁹ deperit. Ita & diues in itineribus ſuis
marceſcet. Non omnem diuitem dicit, ſed eũ
qui cõfidit in incerto diuitiarum. Qui enim
fratri humili diuitem econtrario oppoſuit,
oſtẽdit ſe de illo diuite loqui qui humilis nõ
eſt. Nam & Abraham cum eſſet diues in mũ
do, pauperem tamen poſt mortem ſuo ſuſce-
Diues cur dãnatus. pit in ſinu, diuitem reliquit in pœnis. Sed nõ
ideo diuitem reliquit quia diues erat, quod
& ipſe fuerat, ſed quia miſericors & humilis
quod ipſe fuerat, eſſe deſpexerat. Et econtra
mendicum Lazarum recepit, non quia rebus
pauper erat quod ipſe non fuerat, ſed q̃a hu-
milis & innocens quod ipſe fuerat, eſſe cura-
bat. Talis ergo diues, hoc eſt ſuperbus & im-
pius, terrena gaudia cæleſtibus anteponens,
in itineribus ſuis marceſcet, hoc eſt in actib⁹
ſuis peribit iniquis, q̃a iter dñi rectum ingre
di neglexit. Sed cum ille vt fœnum ante ar-
dorem ſolis decidit, iuſtus econtra vt arbor
fructifera, & eiuſdem ſolis ardorem, ideſt ſe-
ueritatem iudicis integer ſuffert, & inſuper
bonorum operum fructus pro quibus in per-
petuum remuneretur affert. Vnde recte ſub
,, iungitur. ¶Beatus vir qui ſuffert tentatio-
,, nem, quoniam cum probatus fuerit accipiet
,, coronam vitæ quam repromiſit Deus diligẽ-
,, tibus ſe. Huic ſimile eſt illud in Apocalypſi.
Eſto fidelis vſq; ad mortem, & dabo tibi co-
ronam vitę, quam repromiſit (inquit) Deus
diligentibus ſe. Aperte admonens, quia tan-
to amplius gaudere in tentationibus opor-
tet, quanto certius claret Deum his quos di
ligit maius ſæpe tentationum pondus impo-
nere, vt ſcilicet per tentationum exercitium
probentur in fide perfecti, cum autem proba-
ti ſint veraciter eſſe fideles, hoc eſt perfecti &
integri in nullo deficientes, iure accipiant ꝓ-
,, miſſam vitæ æternæ coronam. ¶Nemo cum
tentatur, dicat quoniã a Deo tentatur. Ha- ,,
ctenus de tentationibus, quas permittẽte do-
mino exterius probandi gratia perpetimur
diſputauit, nunc incipit agere de illis, quas in
terius inſtigante diabolo, vel etiam naturæ
noſtræ fragilitate ſuadente toleramus. Vbi
primum illorum deſtruit errorem, qui ſicut
bonas cogitationes a Deo nobis conſtat inſpi
rari, ita etiam malas ipſo inſtigante putãt no
ſtra in mente generari. Nemo ergo cum ten-
tatur dicat quoniam a Deo tentatur, illa vi-
delicet tentatione qua diues incedens in iti-
neribus ſuis marceſcit. Ideſt nemo cum rapi-
nam, furtum, falſum teſtimonium, homici
dium, ſtuprum, vel cætera huiuſmodi com
miſerit, dicat quoniam Deo cogente neceſſe
habuerit hæc patrare, ideoq; nullatenus ho-
rum effectum declinare potuerit. ¶Deus enĩ ,,
intentator malorum eſt. Subauditur tenta- ,,
mentorum. ¶Ipſe enim neminem tentat. Ea ,,
videlicet tentatione quæ decipit miſeros vt
peccent. Duplex eſt enim genus tentationis. Tẽtatio duplex.
Vnum quod decipit, aliud quod probat. Se
cundũ hoc qđ decipit, Deus neminẽ tẽtat. Se
cũdum illud qđ probat, Deus tentauit Abra
ham. De quo & propheta poſtulat. Proba me
domine, & tenta me. ¶Vnuſquiſq; vero ten ,,
tatur a concupiſcentia ſua, abſtractus & ille ,,
ctus, & cætera. Abſtractus a recto itinere, & ,,
illectus in malum. De hoc verſu Hieronym⁹
contra Iouinianum. Sicut in bonis (inquit)
operibus perfector eſt Deus, non enim volen
tis, neq; currentis, ſed Dei miſerentis & ad
iuuantis eſt vt peruenire ad calcem valeam⁹,
ſic in malis atq; peccatis ſemina noſtra ſunt
incentiua, perfectio autem diaboli. Cum vi
derit nos ſuper fundamentum Chriſti ædifi
caſſe fœnum, ligna, & ſtipulã, ſupponit incen
dium. Aedificemus aurum, argentum, lapi
des precioſos, & tentare non audebit, q̃q̃ &
in hoc non ſit certa & ſecura poſſeſſio. Sedet
quippe leo in ĩſidiis in occultis, vt interficiat
innocentem. Et vaſa figuli probat fornax, ho-
mines autem iuſtos tentatio tribulationis.
¶Deinde concupiſcentia cum conceperit, pa ,,
rit peccatum. Peccatũ vero cum conſumma ,,
tum fuerit, generat mortem. Tribus modis ,,
tentatio agitur, ſuggeſtione, delectatione, con Tentatio a tribus.
ſenſu. Suggeſtione hoſtis, delectatione autem
vel etiam conſenſu noſtræ fragilitatis. Q; ſi
hoſte ſuggerente, delectari aut conſentire pec
cato nolumus, tentatio ipſa nobis ad victoriã
prouenit, qua coronam vitæ mereamur acci
pere. Si vero & hoſtis ſuggeſtione paulatim a
recta intẽtione abſtrahimur, & vitio incipim⁹

illici, delectando quidem offendimus, ſed
necdum lapſum mortis incurrimus. At ſi de
lectationem concepti corde facinoris, etiã par
tus prauę ſequitur actionis, nobis iam mortis
reis victor hoſtis abſcedit. Quod vt aſtrua-
mus exemplis, tentatus eſt Ioſeph verbis do-
minæ, ſed quia concupiſcentiam libidinis nõ
habuit, ſuggeſtione tñ, non etiam delectatio
ne vel conſenſu tẽtari potuit, ideo victor eua
ſit. Tentatus eſt Dauid viſu vxoris alienæ, &
quia necdum carnis appetitum vicerat, a con
cupiſcentia ſua abſtractus & illectus eſt. Atq;
vbi cõceptum ſcelus perfecit, reatum mortis
etiam proprio ore iudicatus incidit, quã tñ
pœnitendo euaſit. Tentatus eſt Iudas ꝑ phi-
largyriã, & quia erat auarus, ab ipſa ſua cõcu
piſcentia abſtractus & illectus, ad interitum
conſentiendo decidit. Tentatus eſt Iob mul-
tipliciter, ſed quia nec poſſeſſiones, nec ſalutẽ
corporis diuino amori præpoſuerat, tentari
quidem ſuggeſtione hoſtili potuit, ſed cõſen-
tire vel ſaltem delectari peccato nullatenꝰ va
luit. Quod ergo dicitur, Peccatum cum con
ſummatum fuerit generat mortem, reſpicit
ę contrario ad hoc qđ ſupra dictum eſt de eo
qui ſuffert tentationem, quia cum probatus
fuerit accipiet coronam vitæ. Sicut enim ille
qui tentatus ſuperat præmia vitæ meret̃, ita
nimirum qui cõcupiſcentiis ſuis illectus, a tẽ
tatione ſuperatur, merito ruinam mortis in-
» currit. ℭNolite itaq; errare fratres mei dile-
» ctiſſimi. Videlicet æſtimando, ꝙ tentamen-
ta vitiorum a Deo ſumant originem. Q̃uis
ſciamus nonnullos exigentibus meritis præ-
cedentium criminum, in alia rurſus ſcelera
iuſto diſtricti iudicis corruiſſe permiſſu. Vn
de eſt illud Apoſtoli. Et ſicut non probaue-
runt Deum habere in notitia, tradidit illos
Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ
non conueniunt, repletos omni iniquitate.
» ℭOmne datum optimum, & omne donum
» perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre
» luminum. Poſtq̃ docuit vitia quibus tenta-
mur, non a deo nobis, ſed a nobiſipſis ineſſe,
oſtendit econtra quia quicquid boni agimus,
hoc Deo donante percipimus. Vnde & eum
patrem luminum appellat, quẽ auctorẽ nouit
ſpiritalium chariſmatum. Cui conſonat il-
lud Apoſtoli Pauli. Quid enim habes qđ non
» accepiſti? ℭApud quem non eſt tranſmuta-
» tio, nec viciſſitudinis obumbratio. Quia in
Dei natura mutabilitas non eſt, neq; lumen
eius ſicut lumen huius mundi aliqua viciſſi-
tudinis vmbra intercidit, liquet vtiq; quia
ſola nobis dona lucis, & non etiam tenebras

immittit errorum. ℭVoluntarie enim ge- »
nuit nos verbo veritatis. Et dominus in euã »
gelio. Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.
Et in Oſee propheta. Diligam eos ſpontanee.
Quod ergo dixerat, omne datum optimum
& omne donum perfectum a deo deſcendere,
conſequenter aſtruit addendo, quia non no-
ſtris meritis ſed ſuæ beneficio voluntatis per
aquam regenerationis de filiis tenebrarum
nos in filios lucis mutauerit. ℭVt ſimus ini- »
tium aliquod creaturæ eius. Ne in eo qđ ait »
genuit, hoc nos fieri putaremus qđ ipſe eſt,
ideo principatum quendam in creatura no
bis hac adoptione conceſſum oſtendit. Hos et
enim verſiculos quidam ita tranſtulit. Volẽs
genuit nos verbo veritatis, vt ſimus primitię
creaturarum eius. Ideſt vt cæteris quas cernĩ
mus creaturis ſimus meliores. Primitias nan
q; frugum vel animantium domino conſecra
re lex ꝓcepit, primitias aũt auri & argenti ad
opus tabernaculi iuſſit cõferri, ideſt optima
q̃q; in metallis. Et de antiquo Dei pplo dixit
Hieremias ꝓpheta. Sãctꝰ Iſrael dño primitiæ
frugum eius. ℭScitis fratres mei dilectiſſimi. »
Notiſſimum (inquit) vobis eſt, quia a vobis
ipſis habuiſtis ad ima labi, a domino autem
vos illuſtrari, non veſtra prouiſione, ſed ſuper
na gratia vos pręueniente contigit. ℭSit au »
tem omnis homo velox ad audiẽdum, tardus »
autem ad loquendum. Hinc auditorem mo »
ralibus inſtruit præceptis. Et recte primo ad
monet aurem quãto citius fieri poteſt accom
modare docenti, ſero autem os ad docendum
aperire, quia ſtultum eſt quẽlibet qđ ipſe non
didicerit aliis velle prædicare. Qui ergo ſapiẽ
tiam diligit, primo vt ſupra admonuit hanc
a Deo poſtulet. Dehinc magiſtrum veritatis
humilis auditor inquirat. Et inter agendum
ſuam cautiſſime linguam non ſolum ab otio
ſis ſermonibus coerceat, verum & ab ipſa quã
nuꝑ didicit veritate ꝑdicãda contineat. Hinc
Salomõ de diſtãtia temporũ ſcribens ait. Tẽ
pus tacendi, & tempus loquẽdi. Hinc Pytha
gorici naturalis ſcientiæ magiſterio præditi,
auditores ſuos per quinquennium iubent ſile
re, & ſic demum permittunt prędicare. Nam
tutius eſt vt veritas audiatur, q̃ prædice-
tur. Quoniam cum auditur, humilitas cuſto
ditur, cum autem prædicatur, vix eſt vt non
ſubrepat cuilibet hominum quantuliícũq; ia
ctãtia. Hic Hieremias bñ iſtituti adoleſcẽtis
vitam deſcribens, modeſtiã taciturnitatis in
ter prima virtutũ ſtudia computat. Bonum
eſt vero inquit, cũ portauerit iugum ab ado
leſcentia ſua. Sedebit ſolitarius & tacebit. ℭEt »

Sapientię acquirẽdę viæ.

,, tardus ad iram. Quia maturitas ſapientiæ
Tardus non niſi tranquilla mente percipitur. Scriptū
ad iram. eſt enim, quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. Nō
autē ita velocitatem iræ vetat, vt huius tardi
tatem approbet, ſed hoc potius admonet, vt
& hora perturbationis ac litium ne nobis
ira ſubrepat caueamus, aut ſi forte ſubre-
pſerit, intra oris ſepta eius cohibeamus im
petum, & exacta hora diſcriminis liberius
eam ad integrū a noſtro corde per tēpus ex-
purgemus. Vel certe tardos ad iram nos eſſe
pręcepit, vt non quaſlibet ob cauſas ſerenita-
tem noſtri vultus in auſteritatem vertamus,
ſed certa exiſtente ratione. Verbi gratia, ſi ali-
ter corrigi proximos, maxime qui nobis ſunt
cōmiſſi, non poſſe cernamus, ſeueritatē erga
eos verbi vel etiā iudicii diſtrictioris exhibea-
mus, manēte tñ quātū natura humana pati
tur ſtatu mētis noſtrę ſereno. Nā (vt credo)
Phinees, Samuel, Helias, & Petr⁹ tardi fuerūt
ad iram, & tamē peccantes vel gladio vel ver
bo peremerunt. Sed & Moyſes cum eſſet vir
mitiſſimus, exiuit a Pharaone quē incorrigi
bilem vidit. Iratus nimis, cōminat⁹ eſt ei poe
,, nam, quā & opere patrauit. ¶Ira enim viri iu
,, ſtitiam dei non operatur. Facilis eſt ſenſus, qa
Iræ mala. qui iracundię vitio ſe incautus ſubiugat, & ſi
hominibus iuſtus apparet, in diuino tamē ex
amine nondum perfecte iuſtus eſt. Verū al-
tius poteſt intelligi, quia de domino dictū eſt.
Tu autē domine virtutū cū tranquillitate iu
dicas. Qualiſcunq; iudex homo amiſſa mētis
tranquillitate delinquentē iudicat, etiā ſi iu-
ſte iudicat, iuſtitiā tamen diuini examinis in
quā perturbatio cadere neſcit, imitari nō po
,, teſt. ¶Propter qđ abiicientes omnem immun
,, ditiam, & abundantiā malitię, in manſuetudi
,, ne ſuſcipite inſitum verbum. Prius & corpus
& mentē a vitiis iubet expurgare, vt digni ex
iſtere poſſint, qui verbū ſalutis percipiāt. Qui
enim non declinat prius a malo, non poteſt fa
cere bonū. Omnem quippe immunditiam, &
carnis & animæ nuncupat. Malitia autē pro
prie ad interioris hominis prauitatē reſpicit.
Suſcipite (inquit) inſitū verbum, ideſt verbū
qđ veſtris cordibus prędicando imponimus,
vos diſcendo ſuſcipite. Vel certe ita ſentiēdū
eſt, verbum qđ vobis in die redemptionis inſi
tum eſt, quando voluntarie genuit vos deus,
iā nūc perfectius ſuſcipite, etiā operib⁹ implē
,, do, qđ iam in miniſterio teneris. ¶Qđ poteſt
,, ſaluare animas veſtras. Etiā ſi in corpore ten
tationes patiamini, vel a perfidis morte cōſu
,, mamini. ¶Eſtote aūt factores verbi, & nō au
,, ditores tm̄, & cætera. Sic & Paulus de legis
cultoribus. Non auditores (inquit) legis iuſti
ſunt apud deū, ſed factores legis iuſtificabun
tur. Et in Apocalypſi Ioānes cū dixiſſet, Bea
tus qui legit, & qui audit verba prophetię li
bri huius, protinus adiunxit. Et ſeruat ea quę
in illa ſcripta ſunt. ¶Qui aūt perſpexerit in le ,,
ge perfectę libertatis, & permanſerit in ea. Le ,,
gem perfectę libertatis, gratiā dicit euangelii Lex per
Nihil em̄ ad pfectū adduxit lex. Et alibi. Non fecta.
em̄ accepiſtis ſpiritū ſeruitutis iterū in timo
re, ſed accepiſtis ſpiritū adoptionis filiorū. Et
iterū. Vbi em̄ ſpiritus domini, ibi libertas. Et
ipſe dominus. Si vos, inquit, filius liberauerit,
vere liberi eritis. ¶Non auditor obliuioſus fa ,,
ctus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo ,,
erit. Non auditu verbi ſuperuacuo, ſed operis
executione beatitudo pparatur. Sicut & dn̄s
loquens ad diſcipulos. Si hæc ſcitis, inquit, bea
ti eritis ſi feceritis ea. ¶Si quis autē putat ſe ,,
religioſum eſſe, non refrenans linguā ſuā, ſed ,,
ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. ,,
Monuerat ſupra verbū dei non ſoli audire,
ſed & facere. Nūc addit, quia & ſi qs mādata
domini quę didicit factis exercere videtur, ſi
nō etiā linguā a detractionibus, mēdaciis, blaſ
phemiis, ſtultiloquiis, ab ipſo etiam multilo
quio cæteriſq; quibus peccare ſolet refrenaue
rit, fruſtra ſe de operum iuſtitia iactat. Sicut
Paulus gentilis poetæ ſententiā comprobans
ait. Corrūpunt mores bonos colloquia mala.
¶Religio aūt mūda & immaculata apđ deū, ,,
& patrē, hęc eſt. Pulchre addidit apud deū & ,,
patrē, quia ſunt qui hominibus religioſi vidē Religio
tur, cū a deo habeātur profani. Vnde & Salo apud deū.
mon ait. Eſt via quæ videtur homini recta,
nouiſſima autem eius deducunt ad mortem.
¶Viſitare pupillos & viduas in tribulatione ,,
eorum, & immaculatū ſe cuſtodire ab hoc ſe ,,
culo. Quia dixerat factorem operis beatū in ,,
facto ſuo futurum, nunc quæ facta maxime
deo placeant dicit, miſericordia ſcilicet & in-
nocentia. Nanq; in eo q͂ pupillos & viduas in
tribulatione eorū viſitare iuſſit, cuncta quæ
erga proximum miſericorditer agere debe-
mus inſinuat. Qđ quārum valeat, ipſo iudi-
cii tempore pandetur, vbi dicturus eſt iudex.
Q͂diu feciſtis vni ex his fratribus meis mini
mis, mihi feciſtis. Porro in eo q͂ immaculatos
nos ab hoc ſeculo cuſtodire pręcepit, vniuer-
ſa in quibus noſipſos caſtos ſeruare decet, oſtē
dit. In quibus ſunt & ea quę ſupra obſeruare
monuerat, vt tardi ſimus ad loquendum, &
tardi ad iram.

CAP.II.

,, FRatres mei nolite in per-
,, ſonarum acceptione ha-
,, bere fidem domini noſtri
,, Ieſu Chriſti glorię. Oſtē
dit q̄ hi quib⁹ ſcribebat,
fide quidem euangelica
imbuti, ſed operibus erāt
vacui. Et quia mandata domini eleemoſy
nis pauperū docuerat implenda, vidit illos e
cōtra qđ pauperibus erat propter ęterna prę
mia faciēdū, diuitib⁹ potius ꝓpter terrena cō
moda feciſſe, ideoq; eos proue erant digni re-
darguit. Et cōgrue in huius exordio ſentētię
dominū noſtrū Ieſum Chriſtū glorię cogno-
minat, vt meminerimus quia eius eſt potius
iuſſis obediendū, qui cū ſit ſplendor gloriæ,
ſempiterna gloria remunerat quicquid ꝑ ei⁹
amore pauperib⁹ datur, q̄ quęlibet hominum
dignitas honorāda, de quibus generaliter di
ctum eſt, quia omnis caro fœnū, & omnis glo
,, ria eius tanq̄ flos fœni &c. ℭEtenim ſi introi
,, erit in conuentum veſtrū vir aureum anulū
,, habēs in veſte candida, introierit autē & pau
,, per in ſordido habitu, & intendatis in eū qui
,, indut⁹ eſt veſte ꝑclara, & dixeritis ei, tu ſede
,, hic bene, pauperi autē dicatis, tu ſta illic, aut
,, ſede ſub ſcabello pedū meorū. In huius expo
ſitione ſententię beati Auguſtini dictis vta-
Acceptio ꝑ ſonę in prę ſidendo.
mur. Si hāc (inquit) diſtantiā ſedendi & ſtan
di ad honores eccleſiaſticos referamus, nō eſt
putādū leue eſſe peccatū in ꝑſonarū acceptio
ne habere fidē dn̄i noſtri Ieſu Chriſti glorię.
Quis eñ ferat eligi diuitē ad ſedē honoris ec
cleſię, cōtēpto paupere inſtructiore & ſanctio
re? Si autē de quotidianis conſeſſibus loquit̃,
q̄s hic peccat (ſi tñ peccat) niſi cū apđ ſemet
ipſum intus ita iudicat vt ei tāto melior quā
to ditior ille videatur? Hoc eñ videt̃ ſignifi-
,, caſſe ſubdendo. ℭNonne iudicatis apud voſ
,, metipſos, & facti eſtis iudices cogitationū ini
,, quarum? Sequitur. ℭAudite fratres mei dile
,, ctiſſimi. Diligētius inq̄t animaduertire, q̄a nō
q̄ ditiores exiſtūt ad ſeculū, ii in diuino exami
,, ne ſunt meliores. ℭNonne deus elegit paupe
,, res in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes
,, regni qđ ꝓmiſit diligentibus ſe? Pauperes vo
cat humiles, & qui per contēptū rerū viſibi-
liū, fide aūt inuiſibiliū diuitiarū huic mūdo
deſpicabiles parent. Tales nanq; elegit domi
nus noſter Ieſus Chriſtus dicendo. Nolite ti
mere puſillus grex, quia complacuit patri ve
ſtro dare vobis regnū. Tales elegit cum parē
tes ſibi pauperes, quorū officio in mundū ve
niens nutriretur, creauit. Sed hos tamen futu
ri regni expectatione ꝑclaros reddidit ac nobi
les. ℭVos aūt exhonoraſtis pauperē. Propter ,,
illū ſcilicet cui dictū eſt, Tu ſta illic, cū habēti
anulū aureū dictū eſt, Tu ſede hic bene. ℭNō ,,
ne diuites ꝑ potentiā opprimunt vos, & ipſi ,,
trahunt vos ad iudicia? Nonne ipſi blaſphe- ,,
mant bonū nomē qđ inuocatū eſt ſuper vos? ,,
Hic oſtēdit apertius qui ſint diuites de quo Diuites
cum humiliatione ac perditione ſupra diſpu reprobi.
tauerat. Illi nimirū qui diuitias ſuas Chriſto
pręponunt, prorſusq; a fide eius alieni, inſup
& eos qui credunt per potentiā opprimunt,
trahentes ad iudicia potentiorum, ac nomen
Chriſti blaſphemantes, qđ eſt ſuper omne no
men. Quod apoſtolorum temporibus plures
gentiliū & maxime Iudęorū primores feciſſe
& in actibus eorūdem apoſtolorū, & in epiſto
lis Pauli apoſtoli ſatis patenter oſtenditur.
ℭSi tamen legem perficitis regalē ſecūdum ,,
ſcripturas, Diliges proximum tuum ſicut te ,,
ipſum, bene facitis. Si autem perſonam accipi ,,
tis, peccatū operamini redarguti a lege quaſi ,,
tranſgreſſores. Vide quēadmodū tranſgreſſo ,,
res appellat qui dicunt diuiti, ſede hic, & pau
peri, ſta illic. Vnde ne putarēt cōtēptibile eſſe
peccatum in hac vna re legem tranſgredi, ſe
cutus adiunxit. ℭQuicunq; autē totā legem ,,
ſeruauerit, offendat autē in vno, factus eſt o ,,
mnium reus. Qui enim dixit, non mœchabe ,,
ris, dixit & non occides. Q; ſi non mœchabe ,,
ris, occides autē, factus es tranſgreſſor legis. ,,
Propter illđ qđ dixerat, Redarguti a lege qua
ſi tranſgreſſores. Quę cū ita ſint, conſequens
videt̃ (niſi alio modo intelligendū oſtendat̃)
vt qui dixerit diuiti, ſede hic, & pauperi, ſta il
lic, huic ampliorē honorē q̄ illi deferēs, & ido
lolatra, & blaſphemus, & adulter, & homici
da, & quia longum eſt cuncta commemo-
rare, reus omniū criminum iudicandus ſit.
Offendens quippe in vno, factus eſt omnium
reus. Quęrendum eſt ergo vnde ſit omnium
reus ſi in vno offenderit, qui totā legem ſer
uauerit. An forte q̄a plenitudo legis eſt cha
ritas, qua deus proximusq; diligitur, in quib⁹
pręceptis charitatis tota lex pendet, & ꝓphe
tæ, merito ſit omniū reus, qui contra illam fa
cit in qua pendent omnia? Nemo autē peccat
niſi aduerſus eam faciendo. Quia non adul
terabis, non homicidiū facies, nō furaberis, nō
concupiſces, & ſi qđ eſt aliud mādatū, in hoc
ſermone recapitulatur. Diliges proximū tuū
tanq̄ teipſum. Dilectio proximi malū nō ope
ratur. Plenitudo autē legis, eſt charitas. Reus
itaq; ſit omnium, faciēdo contra eam in qua
pendent omnia. Cur ergo non dicūtur paria
peccata? An forte quia magis facit cōtra cha

ritatem qui grauius peccat, minus qui leui⁹?
Tamen etiã ſi in vno offenderit reus eſt omni
um, quia contra eam facit in qua pendent
,, oĩa. ℂSic loquimini, & ſic facite, ſicut ꝑ legẽ
,, libertatis incipiẽtes iudicari. Lex libertatis, lex
Lex liber charitatis eſt. de qua dicitur. Si tñ legẽ ꝑficitis
tatis. regalem ſecundũ ſcripturas, Diliges proxi-
mum tuũ ſicut teipſum, bene facitis. Hoc er
go (inquit) loquẽdo, hoc faciendo curate, vt ꝓ
ximos diligendo a deo diligi mereamini, & ꝓ
ximis miſericordiã impẽdẽdo in diuino iudi
cio miſericordiam expectetis. Aliter. Sicut
lex ſeruitutis eſt quę data eſt per Moyſen, ita
lex libertatis gratia eſt euangelii quę ꝑ Ieſum
Chriſtũ facta eſt, Apoſtolo atteſtante qui ait.
Nõ eñ accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterũ in ti
more, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filio
rum in quo clamamus abba pater. Et iterũ.
Vbi autẽ ſpirit⁹ domini, ibi libertas. Sic ergo
loquimini inquit, & ſic facite ſicut per legem
libertatis iudicandi. hoc eſt enim incipientes
iudicari. Grauius namqȝ iudicabitur qui legẽ
Moyſi, q̃ qui legem naturalẽ cõtemnit. Gra-
uius item qui cognitam euangelii gratiam,
q̃ qui Moſaicę legis edicta deſpicit. Homini
enim cui multum datum eſt, multum quæ
ritur ab eo. Et cui commendauerunt multũ,
plus petẽt ab eo. Vnde & Apoſtol⁹ ait. Si eñ
qui per angelos dictus eſt ſermo factus eſt fir
mus, & omnis pręuaricatio & inobediẽtia ac
cipit iuſtam mercedis retributionẽ, quomõ
nos effugiemus ſi tãtã neglexerimus ſalutẽ?
Quæ cum initiũ accepiſſet enarrari per do-
minum, ab eis qui audierunt in nos cõfirma
ta eſt. Et iterum. Irritam quis faciens legem
Moyſi ſine vlla miſeratione duobus vel trib⁹
teſtibus moritur, quanto magis putatis dete
riora mereri ſupplicia, qui filiũ dei cõculcaue
rit, & ſanguinẽ teſtamenti pollutum duxerit
in quo ſanctificat⁹ eſt, & ſpiritui gratię cõtu
meliam fecerit? Vterqȝ autẽ ſenſus ad vnũ fi-
nem reſpicit, vt videlicet diuinę gratię iuſtis
operibus reſpondentes, ſimus inuicẽ benigni,
miſericordes, donantes inuicẽ ſicut & deus in
,, Chriſto donauit nobis. ℂIudiciũ eñ ſine miſe
,, ricordia fiet illi, q nõ fecit miſericordiam. Sine
Iudiciũ ſi miſericordia iudicabit ille, q cũ facere poſſet
ne miſeri nõ fecit miſericordiã anteq̃ iudicaretur. Qđ
cordia. cum de omnibus immiſericordibus recte ſen
tiatur, conſtat omnimodis quia quo maiorẽ
quiſqȝ a domino miſericordiã conſecutus eſt,
eo iniuſtius indigenti proximo miſericordiã
negauit, eoqȝ iuſtius impietatis ſuę pœnas lu
et. Vnde prouide dominus admonet. Nolite
iudicare vt non iudicemini, nolite condẽnare
& non condemnabimini. Dimittite, & dimit
tetur vobis. Date & dabitur vobis. Iudicium
ergo ſine miſericordia fiet ei q non fecit miſe
ricordiã. ℂSuperexaltat aũt miſericordia iudi ,,
ciũ. Quia quẽadmodũ dãnatus in iudicio dei ,,
dolebit q nõ fecit miſericordiam, ita qui fecit
remuneratus exultabit & gaudebit. Aliter.
Superexaltat miſericordia iudiciũ. Nõ dictũ
eſt, vincit miſericordia iudiciũ. Non enim ad
uerſa eſt iudicio, ſed ſuperexaltat, qa plures ꝑ
miſericordiam colliguntur, ſed qui miſericor
diam præſtiterunt. Beati enim miſericordes,
quoniam ipſorum miſerebitur deus. Item
ſuperexaltat miſericordia iudicium, ideſt ſu-
perponit miſericordia iudicio. In quo inuẽ-
tum fuerit opus miſericordiæ, et ſi habue
rit forte in iudicio quo puniatur, tanq̃ vnda mi
ſericordiæ peccati ignis extinguitur. ℂQuid ꝓ ,,
derit fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habe- ,,
re, opera autem non habeat? Et cętera. Hinc ,,
de miſericordię operibus latius diſputat, vt
quos vehementer ſententia pręcedẽte terrue
rat, conſoletur, cum admonet quo modo etiã
peccata cotidiana, ſine quibus hic non viui
tur, cotidianis remediis expientur. Ne ho-
mo q cũ in vno offenderit fit omniũ reus, in
multis offendendo, qa in multis offendimus
omnes, magnũ aggerẽ reatus ſui minutatim
collectum ad tribunal tãti iudicis peruehat,
& eam quã nõ fecit miſericordiã non inueni
at, ſed potius dimittendo atqȝ dando mereatur
ſibi dimitti debita, reddiqȝ promiſſa. ℂSi au ,,
tem frater aut ſoror nudi ſint, & indigeãt vi ,,
ctu cotidiano, dicat aũt aliqs ex vobis illis, ite ,,
in pace, calefacimini & ſaturamini, non dede ,,
ritis autẽ eis quæ neceſſaria ſunt corpori, qđ ,,
proderit? Sic & fides ſi nõ habeat opera, mor ,,
tua eſt in ſemetipſa. &c. Manifeſtũ eſt, qȝ ſicut ,,
verba ſola pietatis nudũ vel eſuriẽtẽ nõ recre
ant ſi non & cibus ꝓbeatur, ac veſtis, ita fides
verbo ten⁹ ſeruata nõ ſaluat. Mortua eſt eñ
in ſemetipſa ſine operibus charitatis, qb⁹ re-
uiuiſcat & animetur. Neqȝ huic ſententię cõ
trarium eſt, qđ dominus ait. Qui crediderit
& baptizatus fuerit ſaluus erit. Subintelligẽ
dum namqȝ ibi eſt, qȝ tantũmodo vere credat
qui exercet operando qđ credit. Et quia fides
& charitas abinuicẽ ſeparari nequeunt, Pau
lo atteſtante qui ait, Eſt fides quę per dilectio
nem operatur, apte Ioannes Apoſtolus ta
lem de charitate ſententiã qualẽ de fide Iaco
bus profert dicens. Qui habuerit ſubſtãtiam
mundi, & viderit fratrẽ ſuum neceſſe habere
& clauſerit viſcera ſua ab eo, quo modo cha
ritas dei manet in eo? ℂTu credis quoniam ,,

,, vnus eſt deus, bene facis, & dęmones credūt
,, & contremiſcunt. Ne putes quia magnum
aliquid facis credendo vnū eſſe deū. hoc em̄
& dæmones faciunt, nec ſolū deū patrē, ſed &
filium credunt. Vnde dicit Lucas. Exibant
autem dęmonia a multis clamantia & dicen
tia, quia tu es filius dei. Et increpans nō ſine
bat ea loqui, quia ſciebāt ipſum eſſe Chriſtū.
Nec ſolū credunt, verū etiā cōtremiſcūt. Vn
de ad illum legio quę hominē obſidebat, ſup
plici voce proclamabat. Quid mihi & tibi Ie
ſu fili dei ſummi? Adiuro te per deū ne me
torqueas. Qui ergo deum eſſe nō credūt, vel
creditū nō timent, pfecto ſunt dęmonib⁹ tar
diores ac proteruiores ęſtimandi. Sed nec de
um credere & cōtremiſcere magnū eſt, ſi nō
& in eū credatur, hoc eſt ſi non eius in corde

Credere deo, deum, & in deum

amor teneatur. Aliud eſt em̄ credere illi, aliđ
credere illū, aliud credere in illū. Credere illi
eſt credere vera eſſe q̄ loquitur. Credere illū,
credere ꝙ ipſe ſit deus. Credere in illū, ē dili-
gere illū. Credere vera eſſe q̄ loquitur, multi
& mali poſſunt. Credunt em̄ eſſe vera, & no-
lūt ea facere, quia ad operandum pigri ſunt.
Credere autē ipſum eſſe deū, hoc & dæmo-
nes potuerunt. Credere vero in deū, ſoli no-
uere qui diligūt deū, q nō ſolo nomine ſunt
Chriſtiani, ſed & factis & vita. Quia ſine di
lectione fides inanis eſt. Cum dilectione, fides
Chriſtiani, ſine dilectione fides dęmonis. Qui
ergo non vult credere Chriſtum, adhuc nec
dęmones imitatur. Et ſi iā credit Chriſtū, ſed
odit Chriſtū, habet cōfeſſionē fidei in timore
pœnę, nō in amorę coronę. Nā & illi puniri ti
mebāt. Deniq; beatus Petrus cū dominū cō
fitens diceret, Tu es Chriſtus filius dei viui,
eadem pene verba quæ & dęmones proferre
videtur ex ore, ſed illorū confeſſio qa cū odio
prolata eſt, a Chriſto merito dānata eſt, illius
qa ex interna dilectione pceſſit, ęterna beati
,, tudine remunerata eſt. ℭ Vis autē ſcire o hō
,, inanis qm̄ fides ſine operibus otioſa eſt? Qm̄

Fides ſine operibus.

Paulus apoſtolus pdicās iuſtificari hominē p
fidē ſine operib⁹, nō bene intellectus eſt ab eis
q ſic dictū acceperunt vt putarēt cū ſemel in
Chriſtū credidiſſent, etiā ſi male operarētur,
& facinoroſe flagitioſeq; viuerent, ſaluos ſe eſ
ſe per fidem. locus iſte huius epiſtolæ eum
dem ſenſum Pauli apoſtoli quo mō ſit intelli
gendus exponit. Ideoq; magis Abrahæ exem
plo vtitur, vacuam eſſe fidem ſi non bene ope
retur, qm̄ Abrahę exemplo etiā Paulus apo
ſtolus vſus eſt, vt probaret iuſtificari hominē
ſine operibus poſſe. Cum em̄ bona opera cō-
memorat Abrahę, q̄ ei⁹ fidē comitata ſunt, ſa
tis oſtēdit Apoſtolū Paulū nō ita p Abrahā
docere iuſtificari hominē p fidē ſine operib⁹,
vt ſiqs crediderit nō ad eū ptineat bene ope-
rari, ſed ad hoc poti⁹, vt nemo arbitret meri
tis priorū bonorū operū ſe pueniſſe ad donū
iuſtificationis q̄ eſt in fide. In hoc ſe gētib⁹ in
Chriſtū credētib⁹ Iudęi pferre cupiebāt, qa di
cebāt ſe meritis bonorū operū q̄ in lege ſunt
pueniſſe ad euangelicā gratiā. Ideoq; ſcanda
lizabātur multi q ex eis crediderūt, ꝙ incir
cunciſis gētibus Chriſti gratia traderet. Vn
de Apoſtolus Paulus dicit poſſe hominē ſi-
ne operib⁹, ſcilicet pcedētib⁹, iuſtificari p fidē.
Nā iuſtificatus p fidē, quo modo poteſt niſi
iuſte operari? Cū ergo dicit Iacobus, ℭ Abra ,,
ham pater noſter nonne ex operibus iuſtifica ,,
tus eſt, offerēs Iſaac filiū ſuū ſuper altare? ele- ,,
ganter exemplū bonę operationis ab ipſo pa
triarcha monuit eſſe diſcendū, prouocās vide
licet eos qui de Iudęis crediderūt, vt quaſi bo
nę ſoboles primi & maximi ſui parētis actus

Abrahæ cur exemplum adducat.

ſequerētur. Et quoniā eos ne in tētationibus
deficerent, & vt fidē ſuā per opera pbarent,
admonebat, elegāter de patriarcha poſuit ex
emplum, per qđ eos in vtraq; virtute poſſet
inſtituere. Quæ em̄ tentatio maior exceptis
his quę ad proprii corporis plagas pertinent,
accidere poteſt, q̄ ſi qs filiū vnicū dilectiſſimū
q; ſuum ſenex cogatur occidere? Quomodo
autem tunicas vel eſcas ſuas pro diuino a-
more pauperibus dare differret, qui filiū quē
ſenex acceperat hæredem, ad iuſſionem dn̄i
ſtatim morti dare non diſtulit? Itaq; con-
gruit huic beati Iacobi ſententię qđ Paul⁹ ait.
Fide obtulit Abraham Iſaac filium ſuum cū
tentaretur, & vnigenitū offerebat quē ſuſce
perat p repromiſſionē, ad quē dictū eſt, qa in
Iſaac vocabit tibi ſemen, arbitrans qa & mor
tuos ſuſcitare potēs eſt deus. Siquidē in vno
eodē p facto beati Abraham, Iacobus operū
eius magnificentiā, Paulus fidei conſtantiam
laudauit. Nec tamen diſparem diuerſamq;
Iacobo protulit Paulus ſententiam. Sciebant
nanq; ambo qa Abraham & fide & operibus
erat perfectus, & ideo quiſq; eorū illā magis
in eo virtutem prędicauit, qua ſuos audito-
res amplius indigere perſpexit. Quia em̄ Ia-
cobus illis ſcribebat qui fidē ſine operib⁹ otio
ſam tenebāt, opportune illud ptulit exēplū
in quo illa pcipua fides Abrahę, q̄ & pri⁹ ſcri
ptura teſte laudata eſt, appareret, q̄ nō otioſa
ei⁹ in corde torpuiſſet, ſed ad obediēdū diui
nis iperiis iā pbata flagraſſet. Quia vero Pau
lus illos inſtituebat q ſine grā fidei de ſuis ſe
extollebāt operib⁹, oſtēdit qa ſine fide impoſſi
bile eſt placere deo, atq; ad redarguēdā corri
gēdāq; eorū temeritatē, collectis oīm patriar

chatum exemplis, manifeſte edocuit quia
omnes teſtimonio fidei probati ſunt. Vnde
& ſpecialiter de Abraham intulit quia fide
offerret Iſaac, arbitrãs (inquit) quia & mor-
tuos ſuſcitare potens eſt deus. Coniunxit er
go opus fidei, qui ideo filium mox offerre vo
luit quia deum hunc continuo reſuſcitatu-
rum eſſe credebat. Ideo autem hunc poſt mor
tem a deo reſuſcitandum eſſe credebat, quia
verum eſſe credebat q̃d audierat, quia in Iſa
ac vocabitur tibi ſemen. Quã coniunctionẽ
vtriuſq; virtutis beatus quoq; Iacobus ſubſe
quenter exponit dicens. Vides quoniã fides
cooperabatur operibus illius, & ex operibus
fides ſeruata eſt, & ſuppleta eſt ſcriptura di-
cẽs. Credidit Abrahã deo, & reputatũ eſt illi
ad iuſtitiam, & amicus dei appellatus eſt. De
hoc teſtimonio Paulus ad Romanos firmiſſi
me diſſeruit, manifeſte docens quia tanta eſt
virtus fidei, vt ſtatim perceptis eius myſte-
riis iuſtum de impio facere poſſit hominem.
Quia enim Abrahã tanta & tam feruenti fi
de credidit deo, vt promptus eſſet animo ad
agenda omnia quę deus iuberet, merito fides
eius a deo qui cor nouerat illius, reputata eſt
ad iuſtitiam. Et vt nos quoq; fidẽ illius qua
iuſtificatus eſt ſciremus, tentauit eum deus
iubens offerre filiũ, & ex operibus fides con-
ſummata eſt, id eſt quia eſſet in corde eius p
fecta operũ executione probatũ eſt. Hoc quo-
q; tẽpore ſi qs nuper ad fidẽ veniẽs baptiſmũ
acceperit, & proponens ſe toto corde dei ſer-
uire pręceptis mox de hac luce migrauerit,
iuſtificatus vtiq; per fidẽ ſine operib⁹ migra
uit, quia tempus operandi vnde fidem proba
ret, ipſo in quẽ credidit deo diſponẽte nõ ha
buit. At qui perceptis fidei ſacramentis lõgo
ſuperuiuunt tempore, nec bonis inſiſtere cu
rant operibus, his inculcandũ eſt q̃d beatus
Iacobus ꝑpoſito exẽplo fidei ſimul & operũ
,, Abrahę, mox ſubdidit dicẽs. ¶ Videtis qm̃ ex
,, operib⁹ iuſtificet homo, & nõ ex fide tm̃? Q̃d
ait ex operib⁹ ſignificat ex operib⁹ fidei. Quia
ꝑfecta opera ſine fide null⁹ habere poteſt, fidẽ
vero ſine operibus multi, ſi illis operandi tẽ-
pus non adſit. De qualibus dictũ eſt. Raptus
eſt ne malitia mutaret intellectũ illius, aut fi
,, ctio deciperet animam eius. ¶ Similiter & Ra
,, ab meretrix nõne ex operibus iuſtificata eſt,
,, ſuſcipiens nuncios & alia via eiiciens? Ne ſe
Raab exemplum. cauſarentur opera tanti patris Abrahę imita
ri nõ valere, pſertim cũ null⁹ eos mõ cogeret
deo filios offerre pimẽdos, ſed hoc poti⁹ ipſe
p ſcripturas deus fieri prohibeat, addit & mu
lieris exẽplũ, mulieris criminoſę, mulieris alie
nigenę, quæ tamẽ per opera miſericordię, per
officiũ hoſpitalitatis etiã cũ periculo vitę ſuę
dei famulis exhibitũ, iuſtificari a peccatis me
ruit, Iſraelitici populi ciuis aſcribi, regalis eo
rum pſapię catalogo annumerari, ipſius do
mini ac ſaluatoris noſtri generationibus quę
a patriarcharũ fonte deſcendunt inſeri, ab ex
cidio patrię pereũtis cuius perfidiã deſeruit,
erui. His igitur conuerſę ad meliora mulie-
ris exemplis ſuadet auditores ſuos patrię per
euntis introitũ cauere, & a cuius ſceleribus
credendo receſſerant, ab hac etiã fructuoſis
operibus ſe meminiſſe ſecernere, quatenus
ſanctorum cœtib⁹ copulari, & ad redempto
ris ſui mereantur pertingere conſortiũ. Et il
los ergo hortatur ſuſcipere nuncios Ieſu, hoc
eſt prędicatores verbi euangelii gratanter au
dire. Et cũ hos a contribulibus ſuis repulſos,
vel certe ad mortẽ q̃ſitos eſſe cognouerint,
vt ſæpe factũ actus eorũ edocent, ipſi contra
accepto ab eis conſilio ſalutis ſuę ad dominũ
Ieſum eos in pace remittant. Q̃d honorabilẽ
quondã vniuerſæ plebi Iudęorũ, & nũc ma-
gis honorandũ omni eccleſię Chriſti per reue
lationem reliquiarũ protomartyris Stepha-
ni effectũ, beati Pauli Apoſtoli magiſtrũ Ga-
malielẽ in Hieroſolymis feciſſe pſatus Actu
um apoſtolorum liber inſinuat, quãdo diſpo-
nente ſenatu Iudæorũ, apoſtolos interficere,
ipſe ſapientiore conſilio eorũ molimina eua-
cuauit, ereptoſq; de inſidiis eorum apoſtolos
ad euangelizandũ Ieſum remiſit incolumes.

CAP.III.

NOlite plures magiſtri fie- ,,
ri fratres mei. Multum fu ,,
iſſe ſtudii credẽtibus tem
pore apoſtolorũ vt verbũ Prędicare indoctos vetat.
latius propagarent, actus
eorũ edocẽt, ita vt Apollo
vir ĩ ſcripturis doctiſſim⁹,
ſciens tm̃ baptiſma Ioãnis, fiducialiter Chri
ſtũ prędicaret. Qui tñ quia ſapiens erat, mox
vt doctor affuit, facillime q̃d minus habue-
rat adimpleuit, atq; ad prædicandi officium
iam perfect⁹ rediit. Alii maiore imperitia diſ-
cedentes de Iudæa Antiochiam, docebant
credẽtes ex gentibus, quia niſi circuncideren
tur ſecundum legem Moyſi, ſalui eſſe nõ poſ
ſent, nec paruum caſtis prędicatoribus quæ
ſtionis laborem contulerunt. Hos ergo & hu
iuſmodi doctores beatus Iacobus ab officio
verbi remouet, ne impedimentum his qui il
lud rite implere poterant facerent. ¶ Sciẽtes ,,
quoniam maius iudicium ſumitis. Sicut eñ ,,

is qui bene miniſtrauerit gradum bonū ſibi
adquirit,ita qui officiū docēdi ſibi indoctus
vſurpare tentauerit,qui Christū non ſynoere
annunciat,maius iudiciū damnationis mere
,, tur q̃ ſi ſolus in ſuo ſcelere periret.¶In mul-
,, tis enim offendimus omnes.Nō dixit offen-
Offendim⁹ omnes. ditis,cū illos argueret quos & ſcientia & ope
ratione minus perfectos videbat,taleſq; a ca-
thedra magiſterii deponeret, timens ne vel p
errorē prędicando paruulos lęderent,atq; ab
auditu doctorum pręoccupando eorum au
res auerterent,vel certe ea quæ recte prędi-
carent,non rectę actionis ſorde fœdarent , ac
per hoc vitam euāgelicę perfectionis ſiniſtra
opinione fuſcarēt, ſed offendimus inquit, cū
ſummus Chriſti loqueretur Apoſtolus.Et p̄
miſit in multis,ſubiunxit omnes,vt tāto cau
tius ſe imperfecti quiq; in agendo vel loquen
do circunſpicerent , quanto certius cogno
ſcerēt,quia nec perfecti quidē boni,& qui ſpi
ritus ſancti gratia duce incedunt,huius vitæ
viam abſq; offenſione peccati alicuius tranſi
gere nullaten⁹ poſſint,iuxta qđ alibi ſcriptū
eſt.Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius.
Et ſicut Salomō ait. Quia nō eſt homo iuſt⁹
,, in terra qui faciat bonū,& non peccet.¶Si qs
,, in verbo non offendit,hic pſectus eſt vir.Quo
In verbo nō offēdēs quō perfectus vir. modo dicit pſectū eſſe virū qui in verbo non
offendit, cum præmiſerit quia in multis of-
fendimus oēs?An quia & in multis offendere
poſſunt electi,& tamē pſeuerare perfecti?Im
mo ita intelligendū eſt.Nāq; diuerſę offenſi-
onū ſunt ſpecies.Aliter electi, aliter offendūt
reprobi, Salomone teſte qui ait.Septies enim
cadit iuſtus,& reſurgit,impii autē corruent
in malū.Et ſi eñ iuſtus per fragilitatē carnis
vel ignorantiam forte offenderit, iuſtus tamē
eſſe non deſiſtit . Quia vt cotidiana eſt hu-
iuſmodi & ineuitabilis offenſio,ita eſt & co-
tidiana orationum ac bonorū operū medela,
quę offendētē iuſtum ne in terram proruat,
& nuptialem charitatis ac fidei veſtem pul-
uere vitiorū ſordidet,ocyus erigit.Si quis er
go in verbo nō offendit,hic perfectus eſt vir,
illo videlicet verbo,cuius offenſionē humana
vitare poteſt fragilitas,vt eſt verbum doli,de
tractionis,maledictionis,ſuperbię , iactantiæ,
excuſationis in peccatis,ęmulationis,diſſenſio
nis,hęreſis,mendacii , piurii,ſed & otioſę nec
non etiā ſuperfluę locutionis in his quę neceſ
ſaria videntur.In quo nimirū verbo quiſquis
ſe ſine offenſione cuſtodit,hic perfect⁹ eſt vir.
Qui enim cuſtodit os ſuum & linguam
,, ſuam,cuſtodit ab anguſtiis animā ſuā. ¶Po
,, teſt etiā freno circunducere totum corpus.
Pendet hic verſus a ſuperiori.Si quis inquit
in verbo non offendit,hic perfectus eſt vir,&
hic poteſt etiam freno circunducere totum
corpus.Quod eſt aperte dicere . Si quis la-
pſum linguę q pene ineuitabilis eſt,cauet,hic
conſuetudine fixa eiuſdem continentię, etiā
cętera corporis membra quę facilius caſtiga
ri poſſunt,ne a recto itinere diuertant, diſcit
obſeruare.¶Si autē equis frenos in ora mit- ,,
timus ad conſentiendum nobis,& omne cor ,,
pus illorum circunferimus.Subaudis,quan- ,,
to amplius decet vt nobiſipſis frenum con-
tinentię in ora mittamus ad conſentiendum
creatori noſtro,quatenus per linguę cuſtodi
am operum quoq; rectitudinem obtinere q̄
amus?Q; ſi vt quidam codices habent,legeri
mus,Sicut aūt equis frenos in ora mittimus,
nihil quęſtionis erit,quia coniūgitur ad hoc
qđ in ſequentibus dicitur,Ita & lingua mo-
dicum quidē mēbrū eſt.&c . ¶Ecce & naues ,,
cum magnę ſint,& a ventis validis minētur, ,,
circunferuntur a modico gubernaculo†vbi ,,†quo
impetus dirigentis voluerit.Naues magnæ ,,
in mari,mentes ſunt hominū in hac vita ſiue Naues.
bonorum ſiue malorū.Venti validi a quibus
minantur, ipſi appetitus ſunt mentiū,quib⁹
naturaliter coguntur aliqđ agere per qđ vel
ad bonum vel ad malū perueniant finē. Gu-
bernaculum quo huiuſmodi naues circunſe
runtur vbi impetus dirigentis voluerit,ipſa
cordis intentio eſt,qua electi tranſgreſſis hu
ius ſeculi fluctibus,felicem patrię cęleſtis por
tum attingunt,reprobi autē quaſi Scylla vel
Charybdi necari fluctuoſis vitę huius errori
bus quos deſerere neſciebant intereūt. Et qa
ex abundantia cordis os loquitur,recte ſubiū
gitur.¶Ita & lingua modicū quidē membrū ,,
eſt & magna exaltat.Magna vtiq; pręmia ex ,,
altat , ſi eam impetus animi dirigentis bene
gubernauerit . iuxta illud Salomonis . Qui
intelligit , gubernacula poſſidebit . Sin au-
tem male,mala econtrario ſibi ſuiſq; magna
perditionis exaltat. Vnde & Salomon.Mors,
inquit,& vita in manibus linguæ . Vitam
ergo exaltat , ſi bene docet eccleſiam. Mor-
tem cōtra,ſi praue agit. Nāq; hoc aduerſus
eos dicit q & vita & ſciētia deſtituti docere
p̄ſumebant, ideoq; magis eccleſiā lędebāt.Q;
ſi legatur vt in quibuſdam codicibus inueni
tur,Et magna exultat,illa nimirū hic exulta
tio debet intelligi de qua in ſequētibus cum
perplura linguę vitia enumeraſſet,adiunxit
Nūc autem exultatis in ſuperbiis veſtris.O-
mnis exultatio talis maligna eſt.A qua & ma
ter beati Samuelis nos pia exhortatione com

peſcit dicens.Nolite multiplicare loqui ſubli
mia gloriãtes.Magna ergo exultat lingua,q̄
cęterorum ſenſus & verba deſpiciens,ſingula
,, riter ſe eſſe ſapientem iactat & facundã. ❡Ec
,, ce quantus ignis q̄ magnã ſyluam incendit.
Quantus dicit q̄ modicus.Deniq̄ & codices
quidam ſic habẽt,Ecce modicus ignis.Sicut
enim a modica ſcintilla ignis excreſcens ma-
gnam ſępe ſyluam incendit,ita incontinentia
linguę ſuis nutrita leuitatibus magnã operũ
bonorum materiã,multos vitę ſpiritalis fru-
ctus, vbi attaminauerit perdit, ſed & innu-
mera plerunq̄ quę optima videbantur locu-
,, tionis folia cõſumit.❡Et lingua ignis eſt,vni
,, uerſitas iniquitatis.Ignis eſt lingua,quia vir
Lingua ignis eſt. tutũ ſyluã male loquendo deuorat.Vnde vir
ſapiens de inſipiente.Et apertio,inquit,oris il
lius inflammatio eſt.Cui videlicet igni per
ditionis contrarius eſt ille ignis ſalutaris, qui
ligna,fœnum,ſtipulã vitiorũ conſumens,ſe-
creta cordis illuſtrat, quo ſancti inflamman
tur doctores,vt & ipſi ardeant amando,&
quaſi linguis ignitis accendãt alios pręedicã-
do.De quibꝰ bene ſcriptũ eſt,Quia apparue
runt illis diſpartitę linguę tanq̄ ignis,ſeditq̄
ſupra ſingulos eorũ,& repleti ſunt omnes ſpi
ritu ſancto.Recte autem de lingua indiſcipli
nata dicitur ꝙ ipſa ſit vniuerſitas iniquita-
tis,quia cuncta fere facinora per eã aut cõcin
nantur,vt latrocinia,ſtupra, aut patrantur
vt periuria,falſa teſtimonia,aut defendũtur
cũ quilibet impurus excuſando ſcelus qđ ad
miſit,ſimulat oſtentando bonũ qđ non fecit.
,, ❡Et inflammat rotam natiuitatis noſtræ, in
,, flammata a gehenna.A gehenna dicit a dia-
Gehenna bolo & angelis eius,propter quos gehenna fa
cta eſt, & qui vbicũq̄ vel in aere volitãt,vel
in terris aut ſub terris vagãtur,ſiue detinen
tur,ſuarum ſecũ ferunt ſemper tormẽta flã
marũ,inſtar febricitãtis, q et ſi in lectis ebur
neis, & ſi in locis ponatur apricis,feruorẽ ta
men vel frigus inſiti ſibi lãguoris euitare nõ
poteſt.Sic ergo dęmones et ſi in tẽplis colant
auratis, et ſi per aera diſcurrant,igne ſemper
ardent gehẽnali,& ex ipſa ſua pœna cõmoni
ti,deceptis quoq̄ hominibus fomitẽ vitiorũ
vnde & ipſi pereant inuidendo ſuggerunt.
Cui contra ſancta dei ciuitas noua Hieruſalẽ
de cęlo a deo deſcendere dicitur,quia nimirũ
quicquid cęleſte in terris agimus, hoc profe
cto vt ageremus cęleſti munere accepimus.
Rotam autẽ dicit natiuitatis noſtrę inceſſabi
lem vitę temporalis procurſum,quo a die na
tiuitatis vſq̄ ad mortẽ velut ſemper curren
te rota curriculi inceſſanter agimur. Vnde
bene Salomon cum diceret,Memento creato
ris tui in diebus iuuẽtutis tuę anteq̄ veniat
dies afflictionis,paulo poſt addidit.Et cõfrin
gatur rota ſuper ciſternã,& reuertatur pul
uis in terrã ſuã vnde erat. Inflammat ergo Rota nati
lingua rotam natiuitatis noſtrę,cũ ſtatum o uitatis no
mnem noſtrę cõuerſationis praua loquendo ſtrę.
contaminat.Item rotã natiuitatis noſtrę di-
cit,quia merito primę pręuaricationis ab in-
terna ſtabilitate proiecti,huc atq̄ illuc mẽte
vaga raptamur, & incertis per cuncta diſcur
ſibus,vbi periculum,vbi ſalus,ignoramus. In
flammatur autem hęc rota noſtrę natiuitatis
igne linguę maculãtis,cum vitiũ natiuæ per
turbationis ineptis etiam ac noxiis ſermoni
bus accumulatur.❡Omnis enĩ natura beſtia ,,
rum, & volucrũ,& ſerpentiũ, et cęterorũ do ,,
mantur & domita ſunt a natura humana.Le ,,
gimus in Plinio immaniſſimã ſerpentiũ aſpi Aſpis
dem in Aegypto domitã a patrefamilias, & domita.
cotidie de cauerna ſua egreſſam ad menſam
eiꝰ annonã percipere ſolitã.Legimꝰ itẽ ſcribẽ
te Marcellino Comite, manſuefactam tigri Tigris mã
dẽ ab India Anaſtaſio Principi miſſam.Vult ſueta.
ergo intelligi,quia lingua prauorũ beſtiis fe-
rocitate,volucribus leuitate vel exultatione,
ſerpentibus virulentia pręcellat. Sunt enim
beſtiales qui exacuerunt vt gladium linguas
ſuas,ſunt volatiles qui poſuerũt in cęlũ os ſu
um,& quorũ os locutũ eſt vanitatẽ,ſunt ſer
pentini de quibꝰ dictum eſt,Venenũ aſpidũ
ſub labiis eorũ.❡Linguã aũt nullus hominũ ,,
domare poteſt.Duobus modis hęc ſententia ,,
recte poteſt intelligi,quia & nullus bonorum Linguã do
doctorum poteſt domare linguas eorũ qui mare nemo
ſeipſos a ſtulta verboſitate cohibere negli- poteſt.
gunt,& nullus loquentiũ eſt qui non aliquã
do delinquat in lingua ſua.Deniq̄ de viro p
fecto in articulo maximę tentationis conſti-
tuto veraciter dictũ eſt,In omnibus his non
peccauit Iob labiis ſuis.Et tñ ipſe ſe poſtmo
dum auditis dei ſermonibus, de inepta ſtul
tę locutionis reprehendit dicens.Vnũ locutꝰ
ſum,qđ vtinã nõ dixiſſem,& alterum,quibus
vltra non addam.❡Inquietum malum,plena ,,
veneno mortifero &c.Inquietũ addit ob hoc ,,
qđ dixerat eam domari non poſſe, cũ beſtiæ
domentur & volucres.Plenam vero dicit ve
neno mortifero,vt exponat indomabilẽ cur
diceret eam,cũ & ſerpentes conſtet poſſe do
mari.De cuius atrocitate veneni,plura ſub-
ſequenter adiungit. ❡Ex ipſo ore procedit ,,
benedictio,& maledictio.Non oportet fratres ,,
mei hæc ita fieri.Nunquid fons de eodẽ fora ,,
mine emanat dulcem & amaram aquã?Sicut ,,

dulcis & amata aqua non poſſunt ſimul vna
de vena fontis ebullire,ſed & ſi miſceāt in va
ſe vel ciſterna,dulcis qdē mox amareſcit ab a
mara,amara aūt ex admiſtione dulcis in dul
cedinē neſcit immutari,ita benedictio & ma-
ledictio in vno ore nullaten⁹ poſſunt cōueni
re,ſed qcūq; ſic deū benedicere orādo vel ver
bum eius prędicando conſueuit vt etiā male
dicere homines non omiſerit,conſtat qa dul-
cedinē benedictionis eius amaritudo maledi
ctionis conſumit.Modicū enim fermentū to
tam maſſam corrumpit. Et non eſt pulchra
laudatio in ore peccatoris.Deniq; ſi facias fi-
ſtulā bino ore vnde aqua intret,ſimplici vn
de exeat,& in hoc amarā aquā,in illo dulcem
immittas,abſq; vlla dubietate vbi ad vnū exi
tus foramen peruenitur,permiſta vtraq; & a
mara apparebit.Quia nimirū multo facilius
dulce in amarū vbi commiſcētur,q̄ amarum
vertitur in dulce.Quo exēplo colligitur,quia
colloquia mala ſicut mores bonos teſte Apo
ſtolo,ſic etiam ſermones bonos corrumpunt.
„ ¶Nunquid poteſt fratres mei ficus oliuas fa
„ cere,aut vitis ficus?&c.In prōptu eſt, quia ſi
cut arbor nequit amiſſo naturali fructu alte
rius arboris ex ſe ferre fructū, ita maledicus
& ſi quid boni ad tēpus loqui videatur, fru
ctum benedictionis habere nullatenus valet.
At ſi quis hęc altius velit diſcuti, poteſt in fi
cu cuius foliis protoparētes noſtri poſt agni
tionē pręuaricationis ſua pudenda texerunt,
velamētum excuſationis intelligi,quo & ipſi
tunc increpationem creatoris a ſe repellere,&
in ipſum creatorē conabantur refundere, &
nunc pleriq; ſtultorum cor ſuum declināt in
verbum malum,ad excuſandas excuſationes
in peccatis.Poteſt in oliuis fructus miſericor
dię,in vite feruor dilectionis accipi.Ego autē
(inqt)ſicut oliua fructifera in domo domini
ſperaui in miſericordia dei mei.ideſt ſicut is
qui fructum miſericordię facit miſericordiā
ipſe a dño ſperaui.Itē ꝑ.Et poculū(inqt)tuū
inebrians q̄ pręclarum eſt. Qđ de charitate
dei conſtat dictum,quę diffuſa eſt in cordib⁹
noſtris per ſpiritū ſanctū qui datus eſt nobis.
Non poteſt ergo ficus oliuas facere,quia qui
cunq; ſe in peccatis excuſare potius q̄ ac-
cuſare nititur,nequaq̄ opera pietatis quę pro
peccatis fiunt in proximos perfecto, ſed ma
gis ſuperbo corde largitur.Neq; vitis ficus,
quia qui diuina dilectione ſe perfecte inebriat
nullum iā de ſuis erroribus niſi ſeipſum ac-
„ cuſat.¶Quis ſapiens & diſciplinatus inter
„ vos oſtēdat ex bona cōuerſatione operationē
„ ſuā in manſuetudine ſapiētię.Quia improbis

doctoribus ſilentiū impoſuerat, eoſq; magi-
ſterii gradū tenere vetuerat quos nec vitę ꝑfe
ctionē nec cōtinentiā linguę habere cernebat,
cōſequēter admonet,vt ſi qs inter eos ſapiēs
& diſciplinatus vel ſit vel ſibi eſſe videat,ma
gis ſapiēter ipſe ac diſciplinate viuendo eru-
ditionem ſuam q̄ alios docēdo demonſtret.
Qui eñ māſueto corde & ore ſereno bona q̄
valet operat,euidēs vtiq; dat †hominis ſapien †animi
tis indiciū.Principiū eñ ſapientię,timor dñi.
Qui vero ad ꝑdicandū verbū q̄ ad faciendū
procliuior eſt,plerunq; per amorē iactātię, ꝑ
ſtudiū contētionis,per eloquētię facilitatē , ꝑ
inuidentiā aliorū docentiū,per ignorantiam
catholicę veritatis, ſtultitię reatum incurrit.
Cui bene cōgruit illud Salomonis.Quia vbi
ſunt verba plurima,ibi frequēter egeſtas.Vn
de & hic quoq; recte ſubiungitur. ¶Q; ſi ze „
lum amarum habetis,& contentiones ſunt „
in cordib⁹ veſtris,nolite gloriari &c.Zelū a- „
marum dicit,quia eſt & zelus dulcis,a quo & Zelus a
Simon apoſtolus merito perfecti cordis nomē marus &
accepit.Quē & Helias habuit cū ait.Zelo ze dulcis.
latus ſum ꝑ domino deo exercituū quia de
reliquerūt pactū tuū filii Iſrael. Et apoſtolus
Paulus.Aemulor eñ vos,inqt,dei ęmulatio
ne.Eſt & bona cōtētio,quā dñs nos habere ꝓ
cepit dicēs.Cōtendite intrare ꝑ anguſtā por
tā. Nolite(inqt)gloriari,& mēdaces eſſe ad
uerſus veritatē.Quia veritas ipſa probat nō
eſſe gloria dignos eos,q ſapiētię verba promē
tes ex ore,zelum amarum & contentionis in
fructuoſę ſtudiū geſtant in corde. ¶Non eſt „
iſta ſapientia deſurſum deſcendens,ſed terre „
na,animalis,diabolica.Et Paulus dicit,qa ani „
malis homo non percipit ea quę ſunt ſpiri-
tus dei.Notādum autem ꝙ animalis homo Animalis
ſiue animalis ſapientia,non ab animali ſed ab ab anima.
anima deriuatur,teſte Apoſtolo,qa factus eſt
primus homo Adā in animā viuentem, no-
uiſſimus Adā in ſpiritum viuificātem. Sed
nō prius qđ ſpiritale eſt,ſed qđ aiale. Qđ ab
anima deriuatum græca teſtatur auctori-
tas , in qua videlicet lingua ψυχὴ anima,
ψυχικὸν dicitur animale . Porro animalia
q̄uis latine ab anima vocabulum accepiſſe
videātur,longe diuerſam græce ac diſſimilē
habēt etymologiā.Nāq; ab eo ꝙ viuant no-
men ſortiuntur. Siquidē apud eos ζωὴ vita
ζῶα vocātur animalia.Cum ergo apoſtolus
in epiſtolis ſuis ſępiſſime nominet carnalē ho
minē,nominet aialē, nominet ſpiritalē,ſpirita
lē vel ipſum dñm dicit q in carne & aïa appa
rēs ſpiritu ſancto plenus extitit,vel omnē ele
ctū,q in carne & anima naturaliter cōſiſtēs,

gratiam quoq; ſpiritus ſancti ſecundum men
ſuram donationis Chriſti qua illuſtretur ac-
cepit. Carnalem vero vel animalē appellat ho
minem, qui nil gratiæ ſpiritalis habens, ea tm̄
modo quæ naturaliter carnis ſiue animę ſen
ſib⁹ inſita ſunt, cogitare vel facere nouit. Me-
rito ergo contentioſa & ſuperba ſapiētia eſſe
terrena, animalis, & diabolica memorat, quia
dum terrenam gloriam anima quærit, dū ex
pers gratię ſpiritalis remanens ſola ea quę ſi-
bi naturaliter poſt reatum primę præuarica-
tiōis ſunt inſita cogitat, iure a maligno delu
ſa ſpiritu, ad agēda ſe illa q̄ ſunt veſana & no
,, xia conuertit. ¶ Vbi enim zelus & cōtentio,
,, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Omi
Cordis custodia. (inquit) cuſtodia ſerua cor tuum, qm̄ ex ipſo
vita procedit. Qualis em̄ cordis eſt radix, ta-
lis in conſpectu interni arbitri eſt omnis fru-
ctus actionis. Et q nequitias corde liuoris vel
contentionis cōtegit, huius eſt prauum omē
opus, q̄libet rectum hominibus eſſe videa-
tur: videlicet ꝑpter inconſtantiā mentis huc
illucq; fluctuantis, quia ſe ad vnā superni in-
,, tuitus ancorā figere neglexit. ¶ Quæ autem
,, deſurſum eſt ſapientia, primum quidē pudi-
,, ca eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bo-
,, nis cōſentiens. Hęc eſt manſuetudo ſapiētiæ,
quā ſuperius habēdā eſſe præcepit, zelo vtiq;
amaritudinis & contentionis ſtultis aduerſa,
qua ſanctorum prædicatorum virtus & do-
ctrina viciſſim ſibi ī charitatis atq; cōcordię
pace ſociāt. Primū (inquit) pudica eſt, deinde
pacifica. Pudica videlicet, quia caſte ītelligit.
Pacifica autem, quia per elationem ſe minime
a proximorum ſocietate diſiungit. Modeſta
vero ſuadibilis, bonis conſentiens, quia nimi-
rum ſapientis eſt bonorū ſuaſioni aſſenſum ꝑ
bere, quomodo Petrus redarguenti ſe Paulo
cōcitus annuit, improboꝝ vero doctrinā to-
ta intentione vel docendo vel viuendo repel-
†operib⁹ lere. ¶ Plena miſericordia & †fructibus bonis.
Et hæc eſt bona cōuerſatio, quā ſupra ſapien
tem & diſciplinatū oſtendere monuit, miſeri
cordem videlicet animo eſſe, & eiuſdem miſe
ricordię fructus exterius per pietatis opa mō
,, ſtrare. ¶ Iudicans ſine ſimulatione. Hac virtu
te quantum pudica ſapientia proprie vtitur,
tantū contētioſa prorſus caret & blaſphema.
Nam qui ſe doctiorem cæteriſq; perfectiorē
videri appetit, multum neceſſe eſt laboret, vt
& proximum quaſi imprudentiorē docte poſ
ſit lacerare, & ſe nonnunq̄ etiā ea a quib⁹ alie
nus eſt bona feciſſe vel dixiſſe ſimulando pr
,, tendat. ¶ Fruct⁹ autem iuſtitiæ in pace ſemi
,, natur facientibus pacē. Omne qd̄ in hac vi

ta agimus, ſemen eſt futurę retributiōis. Ipſa
autem retributio, fructus eſt operū pſentium
teſte Apoſtolo q ait. Quęcūq; enim ſeminaue
rit homo, hæc & metet. Et qui ſeminat in car
ne, de carne metet corruptionem. Qui aūt ſe
minat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æter
nam. Et ideo recte dicitur quia fructus iuſti-
tiæ in pace ſeminatur faciētibus pacem. Fru-
ctus enim iuſtitiæ vita æterna eſt, quę operi-
bus iuſtis retribuitur, quia qui inquirunt pa
cem, ſequuntur eam, ipſa pace cui ſtudent q̄-
ſi optima ſemēte terrā ſui cordis aſpergunt,
quo per cotidianum bonæ operationis cre-
mentum, ad fructum valeant vitæ perueni-
re cæleſtis. De quo alibi ſcriptum eſt. Qui ſe-
minant in lachrymis, in gaudio metent, & cę
tera vſq; ad finem Pſalmi. Seminant autē &
metent etiam reprobi, quia pro meritis in iu
dicio recipient. Non tamē fructum ſed corru
ptionem metere dinoſcūtur, qa bonis nō fruū
tur ęternis (Fruct⁹ quippe a fruēdo dicitur)
ſed pro corruptione in qua vixerant, pœnas
luent ſempiternas.

CAPVT. IIII.

Vnde bella & lites in vo ,,
bis? Nonne hinc? Ideſt ,,
a zelo & cōtētione, quę
ſupra vetuerat haberi.
Vnde & hic latius idē
exponendo ſubiūgit di
cēs. ¶ Ex cōcupiſcētiis ,,
veſtris q̄ militāt in mē ,,
bris veſtris &c. Cōcupiſcentiæ autem mili- ,,
tant in mēbris, cū ad ea q̄ mens improba pra Cōcupiſcētiæ.
ue ſuggerit, man⁹, vel lingua, vel cęteroꝝ mē
broꝝ conſenſus, intemperāter obedit. De quo
& in primis huius epiſtolę partib⁹ ait. Vnuſ
quiſq; vero tentaſ a cōcupiſcētia ſua abſtra-
ctus & illectus &c. Poſſunt aūt concupiſcen-
tiæ & terreſtrium bonorū in hoc loco dictæ
intelligi, Regni videlicet appetitus, diuitiarū,
honorū, dignitatū. Propter hæc em̄ & huiuſ-
modi innumera, lites frequētet īter malos &
bella committuntur. ¶ Litigatis & belligera- ,,
tis, & non habetis propter qd̄ nō poſtulatis. ,,
Litigatis (inquit) & belligeratis pro tēporali
.ſ. gloria, neq; hāc obtinere valetis, ꝑpter hoc
nimirum, quia dn̄m poſtulare non curaſtis, Poſtulāda
vt ipſe vobis ſalutaria quæq; conferret. Si em̄ q̄ ſint.
illum pia intentione poſtularetis, & terrena
vobis neceſſaria ad vſum temporalem, & ad
fruendū perpetuo ſupna bona tribueret. ¶ Pe ,,
titis & nō accipitis, eo q males petatis, vt ī cō ,,
cupiſcētiis veſtris iſumatis. Prędixerat eos nō ,,
poſtulare, & nūc dicit eos male petere, qa qui

male petit,iam in conſpectu interni teſtis ni-
Petere male. hil petere videtur.Male autem petit,qui iuſſa
domini contemnens,a domino beneficia ſup-
na deſiderat.Male petit & ille,q amiſſo amo-
re ſupernorum,infima tm̃ quærit bona perci
pere,& hæc non ad ſuſtentationem humanæ
fragilitatis,ſed ad redundantiam liberæ volu
ptatis.Hoc eſt enim qđ ait, Vt in cõcupiſcẽ-
,, tis veſtris īſumatis. ℭAdulteri,neſcitis quia
,, amicitia huius mundi inimica eſt Dei!Adul
Adulteri q teros recte nuncupat, quos derelicto amore
ſapientiæ cæleſtis,ad amplexum potius ami-
citiæ mundialis eſſe deflexos increpat, quos
conditore contempto, mammonę magis ſer-
uire cernebat.Dixerat quidem ſupra de aper
tis Dei inimicis. Nonne diuites opprimunt
vos per potentiam,& ipſi trahunt vos ad iu-
dicia!Nonne ipſi blaſphemant bonum nomẽ
qđ inuocatum eſt ſuper vos! Sed ne illos ſo-
los putares inimicos eſſe Dei,qui eum aperte
blaſphemant, qui fidem eius perſequuntur
in ſanctis,& eos iniquo iudicio condemnant,
oſtendit & eos eſſe Dei inimicos,qui ſub fide
& confeſſione nominis Chriſti mundi illece-
bris & amori deſeruiunt, qui nomine tenus
fideles,rebus terrenis cæleſtia poſtponũt.Qđ
& ſequenti verſiculo inſtantius inculcat ſub-
,, dens. ℭQuicũq; ergo voluerit amicus eſſe ſe
,, culi huius,inimicus Dei conſtituitur. Ergo
Inimici dei inimici ſunt Dei omnes amatores mundi, o-
mnes inquiſitores nugarum,oẽs q pertinẽt
ad eos de quib⁹ dicitur,Quoniã ecce inimici
tui domine peribunt.Intrent eccleſias,nõ in-
trent eccleſias,inimici Dei ſunt. Ad tempus
poſſunt florere ſicut fœnũ, ſed vbi ardor iu-
dicii apparuerit peribunt,& decor vultus eo
,, rum decidet. ℭAn putatis quia inaniter ſcri
,, ptura dicat!Illa videlicet ſcriptura,quę a ma
lorum ſocietate fideles coercens,ita per Moy
ſen loquitur. Non inibis fœdus cum eis,nec
cum diis eorum. Non habitent in terra tua,
ne forte peccare te faciant in me ſi ſeruieris
diis eorum,qđ tibi certe erit in ſcãdalum. Et
rurſum.Nõ facies opera eorum, ſed deſtrues
,, eos,atq; confringes ſtatuas eorum.ℭAd inui
,, diam concupiſcit ſpiritus qui habitat in vo-
,, bis! Interrogatiue per increpationem legen-
dum eſt,quaſi diceret. Nunquid ſpirit⁹ gra-
tiæ quo ſignati eſtis in die redemptionis hoc
concupiſcit, vt inuideatis alterutrum! Non
vtiq; bonus ſpirit⁹ inuidiæ vitium in vobis,
ſed malus operatur.Cui ſimilis eſt modus lo
Frater non cutionis in Pſalmo.Frater non redimit,redi-
redimit. met homo!Ita enim intelligitur.Si nos Chri-
ſtus non redemit,qui nobis frater fieri digna
tus eſt per humanitatem,nunquid aliquis ho
mo purus nos redimere ſufficit!Quidã hanc
ſententiam ita ediſſerunt. Ad inuidiam con-
cupiſcit ſpiritus qui habitat in vobis. Aduer
ſus inuidiam cõcupiſcit, hoc eſt inuidię mor
bum debellari,atq; a veſtris mẽtibus extirpa
ri deſiderat.Aliũ de ſpiritu hominis dictũ in-
telligunt,vt ſit ſenſus.Nolite cõcupiſcere,no
lite mundi huius amicitiis adhærere,qa ſpi-
ritus mentis veſtrę dum terrena cõcupiſcit,
ad inuidiam vtiq; concupiſcit, dum ea quæ
ipſi adquirere cõcupiſcitis,alios inuidetis ha
bere.ℭMaiorem autem dat gratiam. Maiorẽ ,,
gratiam dominus dat q̃ amicitia mundi, qa Gr̃a maior quam
hęc terrena bona ad tempus,& ea cum dolo- dat dñs.
re amittenda tribuit, ille gaudium largitur
æternum.Qualibus aũt hanc gratiam largia
tur,ſubſequẽter exponit. ℭPropter qđ dicit. ,,
Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat ,,
gratiam. Fures quidẽ,periuros, luxurioſos, ,,
& alios peccatores, quaſi contẽptores p̃cepto Sup̃bis reſiſtit de⁹, alios punit.
rum ſuorum punit Deus, ſed ſpecialiter ſu-
perbis reſiſtere dicitur, quia nimirum maio-
ri pœna plectuntur,qui confidunt in virtute
ſua,qui diuinę potentię ſubdi pœnitendo ne
gligunt,q quaſi ſibiipſis ad ſaluandum ſuffi-
ciant,auxilium ſupernę gratię quærere detre
ctant.At cõtra humilibus dat gratiam,quia Humilibus dat gratiam.
qui in ſuorũ plagis vitiorũ veri ſe medici ma
nibus ſuppliciter ſubdunt,merito deſideratę
ſanitatis dona recipiunt. Notandum aũt q̄
hanc ſententiam de ſuperbis & humilib⁹ bea
tus Iacobus de parabolis Salomonis iuxta an
tiquam tranſlationẽ,quẽadmodũ & Petr⁹,in
ſua epiſtola poſuit.Pro quo in noſtra editione
quę de hebraica veritate deſcendit:ita dicit.
Illuſores ipſe deludet,& manſuetis dabit gra
tiam.Deludet autem dñs illuſores,iuxta hoc
qđ Paulus loquit de eis qui illũ ĩ noĩe patris
ſui venientem recipere recuſantes,Antichri-
ſtum in nomine ſuo veniẽtẽ ſuſcepturi ſunt.
Eo q̄ dilectionẽ(inquit)veritatis non recepe
runt vt ſalui fierent,ideo mittet illis deus ope
rationem erroris,vt credant mendacio. Delu Deluſit illuſores.
ſit illuſores,cũ dicẽtibus Iudæis, Si rex Iſrael
eſt,deſcendat de cruce & credimus ei,patien
ter ſuſtinuit,donec mortu⁹ ac ſepult⁹,& eorũ
inſultatiões & ipſam mortẽ cita reſurrectiõe
ſuparet.Dabit autem manſuetis gratiã,quia
eis qui ſe humiliter ſequuntur, & perfectio-
nem boni operis, & beatæ perennitatis dona
largitur. ℭ†Appropinquate Deo,& appro- †Appropiate
pinquabit vobis.Appropinquate domino per
humilitatem eius veſtigia ſectando, & ap-
propinquabit vobis per miſericordiam, vos

Longe de anguſtia liberando. Non enim regionibus
quōqs a longe eſt quiſq₃ a deo, ſed affectib⁹. Niq₃ vno
deo. commorantes terrę loco, is qui virtutibus ſtu
det, & is qui defluit ſordibus vitiorum, vnus
longe eſt a deo, alius proximum habet Deū.
Vnde & Pſalmiſta dicit. Prope eſt dn̄s omni-
bus inuocātibus eum in veritate. Rurſumq₃.
Longe eſt a peccatoribus ſalus. Illa vtiq₃ ſalus
cui canimus. Dominus illuminatio mea &
ſalus mea, quem timebo. Et ipſe dominus cū
nos ſibi appropinquare ſuaderet dicēs, Veni-
te ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis
& ego reficiam vos, continuo quia non hoc
pedibus ſed actibus eſſet implendum demon
ſtrauit cum ſubdidit. Tollite iugum meum
ſuper vos, & diſcite a me q̃a mitis ſum & hu
» milis corde. ¶Emundate man⁹ peccatores, &
» purificate corda duplices animo. Hoc eſt ve
Appropi raciter domino nos appropinquare, operis vi
quate deo delicet munditiam, & cordis ſimplicitatē ha-
veraciter. bere. Innocēs (inq̄t) manibus & mūdo corde,
hic accipiet benedictionem a domino & miſe
ricordiā. Et hoc eſt veraciter dominū appro-
piquare nobis, ſuæ nobis dona pietatis ſimpli
citer quęrentibus dare. Sanctus enim ſpiritus
diſciplinę effugiet fictū, & auferet ſe a cogita
» tionib⁹ quę ſuat ſine intellectu. ¶Miſeri eſto-
» te, & lugete, & plorate. Riſus veſter in luctū
» conuertatur, & gaudium in mœrorem. Hu-
» miliamini in conſpectu Dn̄i, & exaltabit vos.
Gaudia Nolite (inquit) amare locupletari, & gaude-
mūdi vi- re ī hoc ſeculo, ſed memores ſcelerū q̄ feciſtis,
tanda. hoc poti⁹ procurate, vt per breues vitæ hui⁹
miſerias paupertatēq₃ ac lamentationē tranſi
toriam ad gaudia cæleſtis regni ſempiterna
pertingatis, vt nō ꝓ lętitia temporalium opū
quas per iniquum laborem adquiſiſtis, per-
petuo mendicetis, lugeatis, tormēta ſoluatis.
» ¶Nolite detrahere alterutrū fratres mei. Et
Detractio hoc vitium detractionis ad venenum linguę
mortiferū reſpicit, de quo ait. Litigatis & belli
» geratis. ¶Qui detrahit fratri, aut qui iudicat
» fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat le-
» gem. Detrahit legi qui detrahit fratri, quaſi
Detrahe- ipſa non tecte fecerit quæ detractionem ve-
re legi. tuit, dicens per prophetam. Detrahentem ad
uerſus proximum ſuum occulte, hunc perſe-
quebar. Et in Leuitico. Non eris criminator
& ſuſurro in populis. Poteſt & ita intelligi.
Qui detrahit fratri legis iuſſa facienti, detra-
hit legi, & iudicat legem quæ talia iuſſa de-
dit. Verbi gratia, lex præcepit dicens. Ne me
mor eris iniuriæ ciuiū tuorū. Qui ergo detra
hit fratri & qui iudicat fratrem ſuum quē vi
det pro Dei amore libenter iniurias ſuſcipe-
re, detrahit vtiq₃ legi, & iudicat legem quæ
nos iniurias obliuiſci præcepit. ¶Tu autem »
quis es qui iudicas proximum tuum? Teme »
ritatem arguit eius qui proximum delecta-
tur iudicare, nec ſuę ſtatum fragilitatis ac vi
tę temporalis incertum perpendere curat. Et
quia nōnunq̄ per immutationem dexteræ ex
celſi, hi qui iudicabant proximum, eius quem
iudicabant poteſtati ſubdunt, nonnunq̄ ipſo
ſuperſtite rapiuntur e mundo, arguit ſubſe-
quenter & eorum temeritatem qui certitudi
nem vitæ ſuæ nullā habentes, de multorū tē
porū lucro animum in futurum diſtendunt.
Nā ſequit. ¶Ecce nūc q̄ dicitis, hodie aut cra »
ſtino ibim⁹ in illam ciuitatem, & faciemus q- »
dem ibi annum, & mercabimur, & lucrum fa »
ciemus, qui ignoratis quid erit in craſtinum. »
Multifariam in huiuſmodi diſpoſitione ſtul-
titiam ineſſe notat, quia videlicet & de lucri
augmento conſilium agunt, & ſe multo tem
pore victuros arbitrantur, & vbi annū faciāt
ſuæ eſſe poteſtatis autumant, & in his omni-
bus ſuperni iudicis examen ad mentem reuo
care contemnūt. ¶Quę enim vita veſtra? Va »
por eſt ad modicū apparens & deinceps exter »
minabitur. Non ait, quæ eſt vita noſtra, ſed q̄ »
inquit vita veſtra. Quia iuſti tūc veri⁹ viue-
re incipiunt, cum ad huius vitę finem perue
nerunt. Inimici aūt dn̄i mox cū honorificati
& exaltati fuerint, deficiētes vt fum⁹ deficiēt.
Nō aūt putandum eſt hāc eādem ſententiā
eſſe quā apud ſe impii in libro Sapiētię dixiſ-
ſe perhibentur. Quia ex nihilo nati ſumus, &
poſt hæc erimus tanq̄ non fuerimus. Quoniā
fumus afflatus eſt in naribus noſtris, & ſer-
mo ſcintillæ ad commouendum cor noſtrū.
Qua extincta cinis erit corpus, & ſpiritus dif
fundetur tanq̄ mollis aer. Hęc enim illi ratio
cinabantur, qui nullam vitam niſi iſtam eſſe
credebant dicentes cum Epicuro, Poſt mortē *Epicuri di*
nihil eſt, & mors ipſa nihil eſt. Illud autē bea- *ctum.*
tus Iacobus intulit, vt doceat quia vita pra-
uorum breuis eſt in pręſenti, quā tamē in fu
turo mors ſequetur æterna, iuxta illud beati
Iob. Ducūt in bonis dies ſuos, & in pūcto ad
inferna deſcendunt. ¶Scienti ergo bonū face »
re & non faciēti, peccatum eſt illi. Per totum »
huius epiſtolæ textum beatus Iacobus oſten- *Sciētia ag-*
dit, ꝙ hi quibus ſcripſit, ſcientiā boni faciendi *grauat pec*
habebant, ſimul & fidem rectam didicerāt, ita *catum.*
vt & aliis ſe magiſtros fieri poſſe p̄ſumerent,
nec tn̄ operū p̄fectionē, neq₃ mentis humilita
tē, neq₃ cōtinētiā adhuc ſermonis erāt adepti.

Vnde illos modo inter alia increpationis &
exhortationis verba non minimum terret in
eo,ꝙ ſcientem bona facere & non facientē quæ
nouit maius dicitur habere peccatum, q̃ illū
qui ignoranter delinqt. Tametſi nec ille prorſus a reatu liber eſſe poſſit qui neſciens errauit, cum ipſa boni ignorantia non paruū ſit
malum. Hinc etenim dominus ait. Seru⁹ qui
cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecundum voluntatē eius, vapulabit multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna
plagis vapulabit paucis.

CAPVT.V.

,, AGite nunc diuites, plorate
,, vlulantes in miſeriis q̃ ad
,, uenient vobis. Nūc dum
tempus eſt acceptabile, dū
dies ſalutis, futuras inquit
pœnarum miſerias flendo
& eleemoſynas faciēdo vi-
,, tate. ¶Aurum & argentum veſtrum ęrugi-
,, nauit, & ęrugo eorum in teſtimonium vobis
,, erit, & mādueabit carnes veſtras ſicut ignis.
Memoria diuitiarum &c.
Non ſolum impios & immiſericordes diuites viſibilis gehennæ ignis in tormentis excruciat, ſed & ipſa diuitiarum putrefactarū
& inanium memoria quib⁹ facillime poſſent
ſuas redimere nequitias, non minus & ante
iudicium animas eorum, & poſt reſurrectionem etiam carnes exuret, dum ſibimetipſis
grauiter iraſci incipiūt, qa ſua ſcelera eleemoſynis abluere noluerūt. Deniq; diuiti illi purputato ęrugo pecuniarum in teſtimoniū nequitiæ, & in augmentum verſa erat pœnarum, quando per increpationem Abrahæ audiuit, Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Poſſunt etiā
nomine carnium ipſæ carnales delitiæ intelligi, quas ęrugo pecuniarum ſicut ignis mā-
ducat, dum animam luxurioſam & extrinſecus ſæuiens flamma cruciat, & non minus interius pungēs ſuæ tenacię dolor accuſat. Qđ
in hac quoq; vita ſæpius contingit, vt nōnulli diuitias quibus male vtebantur amittant,
perditiſq; facultatibus iam ſero incipiant ꝙ
eas ſine fructu habuerint dolere, & tūc ſe gemant indigentibus ſua non dediſſe, cum ipſi
ingruente indigentia cogantur mendicare.
,, ¶Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis
,, diebus. Quia neglecta pauperum nuditate
vel eſurie, theſauros pecuniæ vobis condere
gaudebatis, iam vobiſipſis non præuidentes
interni iudicis iram cumulaſtis. Quæ etſi nec Ira iudicis.
dum apparuit, in nouiſſimis diebus iam certiſſima reſtat, ideſt vbi tēporaliū dierū finis af
fuerit. ¶Ecce merces operariorum qui meſ- ,,
ſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a ,,
vobis, clamat. Quanta ſuperborum iniqui- ,,
tas, qui cum diuitias ſufficientes habeant, nō Merces
ſolum pauperes paſſim veniētes ſuſcipere ac detēta.
reficere ſpernunt, ſed ipſis quoq; mercenariis
vel famulis ſuis debitam laboris ſui mercedē
reddere nolunt. Qđ impietatis vitium, beatus Iob multum ſe cauere inſinuat, cum ait.
Si aduerſum me terra mea clamat, & cū ipſa
ſulci eius deflent, ſi fructus ei⁹ comedi abſq;
pecunia, & animam agricolarum eius afflixi,
pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro
hordeo ſpina. ¶Et clamor ipſorū in aures do- ,,
mini Sabaoth introiuit. Dominum Sabaoth, ,,
ideſt dominum exercituum appellat, ad ter- Dñs Sabaoth.
rorem eorum qui pauperes putāt nullum habere tutorem. Huic autem loco congruit illud Pſalmiſtę. Tibi enī derelictus eſt pauper, Pauperū
pupillo tu eris adiutor. Et qđ in libro beati tutor.
Iob ſcriptum eſt. Neq; enī fruſtra audiet de⁹,
& omnipotēs ſingulorum cauſas intuebitur.
¶Epulati eſtis ſuper terram. Neglectis gau- ,,
diis cæleſtibus ad quæ per afflictiones & ie- Epulę car
iunia venire poteratis, epulas tm̄ diligitis car nales.
nales, quas tanta in futuro fames ſitiſq; ſequetur, vt ne vna quidem aquæ gutta tunc poſſit aliunde adquiri, per quam vobis ardēs lingua refrigeretur. ¶Et in luxuriis enutriſtis ,,
corda veſtra. Illi in luxuriis enutriunt cor- ,,
da ſua, qui iuxta illum eccleſiaſtes ſermonem Corda in
non prohibent cor quin omni voluptate frua luxuriis
tur, & oblectet ſe in his quæ parauerint. Et nutriētes.
hanc ducunt partem ſuam, ſi vtantur ipſi laboribus ſuis, nullā de pauperū nutrimēto vel
oblectamento curam habentes. ¶In die occi- ,,
ſiōis adduxiſtis, & occidiſtis iuſtū, nec reſtitit ,,
vobis. Iuſtum appellat dominum ſaluatorē, ,,
de quo & beatus ꝓtomartyr Stephanus eiſ- Iuſtus
dem Iudæis loquitur. Quem prophetarum Chriſtus.
non ſunt perſecuti patres veſtri, & occiderūt
eos q annūciabāt de aduētu iuſti? Cuius vos
nūc ꝓditores & homicidę fuiſtis. Apparet ergo ꝙ beatus Iacobus illos diuites alloquitur
ex eo loco quo ait, Agite nunc diuites, plorate vlulantes, qui in necē domini coniurauerant, & necdum fidem nominis eius qua ſaluarentur acceperant. De quibus & ſupra loquitur credentibus. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad
iudicia? Nonne ipſi blaſphemant bonum no-

men qđ inuocatum eſt ſuper vos? Et qa duo-
decim tribubus quæ ſunt in diſperſione ſcri-
bit, ita fideles monet opera fidei facere, vt eos
etiam qui necdum crediderant, ad fidem do-
minicam ſimul & fidei opera ſuadeat conuer
ti, reuocans illis ad memoriam, quia Dei fi-
lium occiderint, & inſuper quaſi nihil mali
perfeciſſent, luxuriæ ſeſe & auaritiæ manci-
parint, nec tantum ſcelus pœnitentia & elee
moſynis emendare curarint. Quibus proprie
conuenit qđ ait, auaritiam carnes eorum in-
ſtar ignis manducaturam, & quia theſauriza
uerunt ſibi iram in nouiſſimis diebus. Hoc
enim in eis poſt occiſionē ipſius Iacobi com-
pletū eſſe claruit, cū Hieroſolymorꝝ ciuitas, i
mo oīs Iudeę ꝓuincia expugnaretꝛ ac deleretꝛ
a Romanis, in vltionē videlicet dñici ſangui
,, nis, & cæterorū q̄ patrarāt ſcelerū. ¶Patiētes
,, ergo eſtote fratres vſq; ad aduētum domini.
Poſtq̄ ſuperbos & incredulos increpauerat,
ruſſus conuertitur ad eos qui talium impro
bitate fuerant oppreſſi, cohortans eos ad pa-
tientiam, & inſinuans quia talium preſſura-
rum finis proximus inſtet, aut ipſis videlicet
raptis ad dominum, fructumq; ſuæ patientię
recipientibus, aut perſecutoribus eorum po-
,, teſtate perſequendi priuatis. ¶Ecce agricola
,, expectat precioſum fructum terræ patiēter fe
,, rens donec accipiat temporaneum & ſeroti-
,, num & cætera. Si ille pro terræ fructu quem
expectat, & temporalem ſperat ꝑuenire, tam
patienter laborat, quanto magis vos pro cæle
ſtis fructu mercedis quem perpetuo poſſide-
re valetis, omnia nunc aduerſa ſuſtinere debe
Temporaneum. tis? Accipietis etenim vos temporalē fructū,
vitam videlicet animæ poſt mortem. Accipie
Serotinū. tis & ſerotinum, carnis incorruptionem in iu
dicio. Vel certe temporaneum in operibus iu
ſtitiæ, ſerotinum in retributione laborum, iu
xta illud Apoſtoli. Habetis fructum veſtrum
,, in ſanctificationē, finē vero vitā ęternā. ¶No
,, lite ingemiſcere fratres ī alterutrū vt nō iudi
,, cemini. Quaſi vos maiora merit s aduerſa pa
tiamini & pſecutores veſtri cū maxima ſcele-
ra fecerit, nihil ferre videātꝛ aduerſi. Vt nō iu
dicemini. Iudicio videlicet damnatiōis, eo ꝙ
iudicē iuſtū quaſi inique iudicantē vitupere
,, tis. ¶Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Qui &
vobis pręmia patientiæ, & aduerſariis veſtris
Iudex ante ianuā. pœnam quā merentur reſtituet. Ante ianuā
autē aſſiſtit, quia vel proximus eſt ad noſcen
da omnia quæ geritis, vel cito veniet ad retri
buendum & vobis, & perſecutoribus veſtris
,, quæ ſinguli meruiſtis. ¶Exemplum accipite
fratres exit⁹ mali, & lōganimitatis, & laboris, ,,
& patientiæ, prophetas qui locuti ſunt in no ,,
mine domini. Videte (inquit) quia prophe- ,,
tæ qui tam ſancti erant, tam immunes a deli
ctis, vt dei ſpirit⁹ per eos ſua myſteria loque-
retur hominibus, exitum malum habuerunt
mortem patiendo ab infidelibus, vt Zachari- Patiētia ſanctorum.
as, Vrias, & Macabbęi martyres. Et in nouo
teſtamento, Ioannes, Stephanus, Iacobus Ze-
bedęi, & alii q̄ plurimi. Nec tamen huiuſmo-
di exitu ingemiſcere, ſed eum potius longa-
nimiter ferre volebant. Alii longos ſuſtinue-
re labores, ſed hos patienter & ſine murmu-
ratione tulere, vt Noe in ædificatione arcæ
per centum annos, Moyſes in ereptiōe & du
catu populi per annos quadraginta, Dauid ī
exilio ſine culpa perpeſſo, Ioſeph in ſerui-
tio fratrum fraude ſuſcepto. Ad vtraq; autē,
firmum & immutabile ſubiunxit exemplum
dicens. ¶Sufferentiam Iob audiſtis, & finē do ,,
mini vidiſtis. Laborē (inquit) & patientiā Iob ,,
lectione cognouiſtis, & quia duplicia cuncta Iob duplicia recepit.
quæ hoſtis fraude perdidit, domino miſerāte
recepit. Exitum quoq; dñi in cruce quē lōga
nimiter ſuſcepit, aſtātes ipſi vidiſtis, ſed & glo
riam reſurrectionis & aſcenſionis eius ad cæ-
los, euāgelica pđicatione didiciſtis. ¶Quia mi ,,
ſericors eſt domin⁹ & miſerator. Vt vel in p̄ ,,
ſenti ſuos a tentationibus liberet, & pro con-
ſtantia fidei etiam coram hominibus viuen-
tes glorificet, vel poſt mortem in occulto co-
ronet, & ne ſic quidem ab hominibus memo
riā quā meruere laudis auferat. ¶Añ oīa aūt ,,
fratres mei nolite iurare, neq; per cęlum, neq; ,,
per terram, neq; aliud quodcūq; iuramētum. ,,
Sit autem ſermo veſter eſt, eſt: non, nō. Quia ,,
letiferam linguæ virus ad integrum in ſuis Iuramenti vetatio.
auditoribus exhaurire deſiderat, qui detrahe
re alterutrum vetuit, qui iudicare proximū ī
terdixit, qui in aduerſitatibus alterutrū inge
miſcere prohibuit, quæ ſunt aperta peccata,
addit & hoc qđ quibuſdā leue videtur, vt iu
ris quoq; iurādi conſuetudinē tollat. Nā hoc
quoq; illis nequaq̄ paruipendēdum patēter
apparet, qui illam domini ſentētiā ſollicite cō
ſiderant qua dicit. Omne verbū otioſum qđ
locuti fuerint homines reddent rationem de
eo in die iudicii. ¶Vt nō ſub iudicio decida- ,,
ris. Ideo (inquit) vos a iurationis culpa com ,,
peſco, ne frequenter vera iurando aliquando
etiam in periurium decidaris, ſed eo longius
a peierandi vitio ſtetis, quo nec verum deie-
rare niſi proxima neceſſitate velitis. Sed & il- Iurando cadens.
le ſub iudicio reatus decidit, qui etſi nunq̄

peierat,crebrius tamen ꝙ̄ opus eſt verum de
ierat.Quia nimirum ipſa ſuperfluæ locutio-
nis otioſitate delinquit,offenditq; iudicē,q &
inutile verbum & iuramentum omne vetuit.
„ ¶Triſtať aliqs veſtrum,oret ęquo aio,& pſal
„ lat. Qui ſupra in pſſuris adinuicem fratres
Quid i ad ingemiſcere prohibuit,nunc quid econtrario
uerſitate fa gerendum ſit ipſe demonſtrat.Siquid(īqt)
ciendum. alicui veſtrū triſtitiæ deprimentis,vel ab aliis
hominibus illata forte iniuria ingruerit,vel
culpa accidenre,vel domeſtico damno præoc
cupante,vel alia qualibet ratione vos contri-
ſtari contigerit,nequaꝙ̄ illa hora adinuicem
murmuraturi,& de Dei iudiciis querelas de
poſituri conueniatis,ſed potius ad eccleſiam
cōcurrentes flexis genibus dominum orate,
vt conſolationis ſuæ gratiam mittat,ne vos
triſtitia ſeculi quæ mortem operatur,abſor-
beat.Ipſi quoq; crebra pſalmodiæ dulcedine,
nociuam mœſtitię peſtem veſtro de corde re
„ pellite. ¶Infirmatur quis in vobis,inducat
„ preſbyteros eccleſiæ. Sicut dederat contriſta
to,ſic dat conſilium & infirmanti,qualiter
ſe a murmurationis ſtultitia tueatur,iuxtaq;
Triſtis pro modum vulneris,modum ponit & mede-
ſe oret,alii læ,triſtato præcipiens vt ipſe pro ſe oret &
ꝑ infirmo. pſallat,infirmanti autem vel corpore vel fi-
de mandans,vt qui maiorem ſuſtinuit pla-
gam,plurimorum ſe adiutorio,& hoc ſenio-
rum curare meminerit,neq; ad iuniores mi-
nuſq; doctos cauſam ſuæ imbecillitatis refe-
rat,ne forte quid per eos allocutionis aut cō
„ filii nocentis accipiat. ¶Et orent ſuper eum
„ vngentes eum oleo in nomine domini,& ora
„ tio fidei ſaluabit infirmum &c. Hoc & apo-
ſtolos feciſſe in euāgelio legimus,& nunc ec-
cleſiæ conſuetudo tenet,vt infirmi oleo con-
ſecrato vngantur a preſbyteris,& oratione
Olei in vn comitante ſanentur. Nec ſolum preſbyteris,
ctione vſus ſed vt Innocentius papa ſcribit,etiā omnibus
Chriſtianis vti licet eodē oleo in ſua aut ſuo-
Oleum a rum neceſſitate vngendo. Qđ tamē oleum,
quo conſe non niſi ab epiſcopis licet confici. Nam quod
cretur. ait Oleo in nomine domini,ſignificat oleū cō
ſecratum in nomine domini. Vel certe quia
etiam cum vngunt infirmum,nomen domi-
„ ni ſuper eum inuocare debent.¶Et ſi in pec-
†remittēt. catis ſit †dimittentur ei. Multi propter pec-
Infirmitas cata in anima facta,infirmitate aut etiā mor-
ob peccata. te plectuntur corporis. Vnde Apoſtolus Co-
rinthiis qui corpus domini percipere indigne
ſoliti erant,ait. Ideo inter vos multi infirmi
& imbecilles ſunt,& dormiunt multi. Si er
go infirmi in peccatis ſint,& hæc preſbyte-
ris eccleſiæ confeſſi fuerint,ac perfecto corde
ea relinquere atq; emendare ſategerint,di-
mittentur eis. Neq; enim ſine confeſſione
emendationis,peccata queunt dimitti. Vn-
de recte ſubiungitur. ¶Confitemini ergo al- „
terutrum peccata veſtra,& orate proinuicē „
vt ſaluemini. In hac autem ſententia illa de „
bet eſſe diſcretio,vt cotidiana leuiaq; pec- Cōfitēdi
cata,alterutrum coæqualibus confiteamur, diſcretio.
eorumq; cotidiana credamus oratione ſal-
uari.Porro grauioris lepræ immunditiam iu
xta legem ſacerdoti pandamus,atq; ad eꝰ ar
bitrium qualiter & quanto tempore iuſſerit
purificari curemus.¶Multum enim valet de „
precatio iuſti aſſidua. Helias homo erat ſimi „
lis nobis paſſibilis,& oratione orauit vt non „
plueret ſuper terram,& non pluit annos tres „
& menſes ſex. Decenti aſtruit exemplo quā- „
tum deprecatio iuſti valet aſſidua,cum He- Oratiōis
lias vna tm̄ oratione orando tam longo rem efficacia.
pore cælos continuerit,terris imbres auerte-
rit,fructus mortalibus negauerit,et rurſus
vbi voluit,vbi tempus eſſe perſpexit,vbi lon-
ga inediæ tabe cor regis ſuperbi & gētis ido-
lolatræ ad pœnitentiam vidit inflexū,vna ſo
lummodo oratione orauerit,& fructus atq;
aquas ꝗs negauerat,terris reſtituerit. Sic eñ
ſequitur. ¶Et rurſum orauit,& cælum de- „
dit pluuiam,& terra dedit fructū ſuū. Se- „
mel ergo & prius & poſtmodum orauit,&
hoc vnus Helias talia ac tanta impetrauit,
quantum valet frequens plurimorum ora
tio iuſtorum!Sed ne trepidaret noſtra fragili
tas,reputans ſe tanto prophetæ qui curru
igneo rapi meruit ad cælos,ſimilia facere nō
poſſe,conſulte beatus Iacobus de eius oratio
ne locuturus ita inchoauit.Helias homo erat
ſimilis nobis paſſibilis.Homo nanq; erat tam
etſi nulli hominum virtute ſecundus,ſimi
lis nobis origine carnis,paſſibilis vt nos &
mentis fragilitate & carnis.Nam quia carne
fragilis eſſet,apud Sareptanā viduam victū
quęrendo monſtrauit.Quia mente quoq; paſ
ſibilis fuerit,oſtendit cum poſt redditas ter-
ris aquas,extinctoſq; prophetas & ſacerdo-
tes idolorum,vnius muliérculæ minis exter-
ritus per deſerta diffugit. Quanti autem Oratiōis
ſit meriti apud dominum pro infirmantibus merita.
orare,eoſq; ſua peccata confitentes ad amiſ-
ſam reuocare ſoſpitatem,ſubdendo manife-
ſtatur. ¶Fratres mei ſi quis ex vobis erra- „
uerit a veritate,& conuerterit quis eum,ſci „
re debet qm̄ qui conuerti fecerit peccatorē ab „
errore vię ſuæ,ſaluabit aīam eꝰ a morte &c. „

Quia enim in ſuperiorib⁹ huius epiſtolę par-
tibus lingua noſtra a maligna vel otioſa locu
tiõe reſtringitur, opportune in fine quid ma-
xime loqui debeamus oſtẽditur. Iubemur ita
q; orare, & pſallere domino, quotiens aliqui-
bus pulſamur aduerſis. Itẽ confiteri alterutrũ
peccata noſtra, & orare proinuicem vt ſalue
mur, pro ſanitate proximorum non ſolum tẽ
porali, ſed potius æterna, quantam poſſumus
impendere curam. Si enim magnæ mercedis
eſt a morte eripere carnem quandoq; moritu
ram, quãti eſt meriri a morte animam libera-
re in cæleſti patria ſine fine victuram. Notan
dum ſane ꝙ quidam codices habent, Saluabit
Aĩam ſuã & eius. animam ſuam a morte. Et ex ambiguo græ-
co, ita etiam recte interpretari poteſt. Et reue
ra qui errantem corrigit, ſibimetipſi per hoc
vitæ cæleſtis gaudia ampliora conquirit. Sal
uabit, inquit, animam ſuam a morte, & coope
riet multitudinem peccatorum. Qui peccato
rem ab errore conuertit, & eius peccata per
hanc conuerſionem ab aſpectu interni iudi-
cis ſuperpoſitione vitæ melioris abſcondit, &
ſua quoq; in quibuſcunq; offendit errata, ab
intuitu eius qui omnia videt, proximum cu-
rando contegit, iuxta illud Pſalmiſtæ. Beati
quorum remiſſę ſunt iniquitates, & quorum
tecta ſunt peccata. Nec obliuiſcitur hæc hor-
tans beatus Iacobus qđ ſuperius ait. Nolite
plures magiſtri fieri fratres mei. Ibi nanq; im
perfectos in propria actione a magiſterii offi-
cio qđ per iactantiam quærebant ſummouet.
Hic vero inſtructos ex omni parte, quid erga
ſalutem proximorum ꝑ amore fraternitatis
agere debeant edocet. Qđ enim hic doctor fa
cere perhibetur, hoc alio loco charitas facere
memoraẽ. dicẽte beato Petro Apoſtolo, Quia
charitas operit multitudinem peccatorꝫ. Nec
prætereundum, ꝙ hæc errantis conuerſio
non ſolum loquendo, ſed plerũq; etiam bene
agendo perficitur. Nam ſiquis etiam lingua
tacente proximis exempla bonæ actionis oſtẽ
dit, eoſq; ad imitanda quæ neglexerant elee-
moſynę, vel hoſpitalitatis, vel aliarum opera
virtutum conuertit, officium profecto docto
ris exequitur, ac pro eius quem correxit ſal-
uatione fratris certam a pio iudice mercedẽ
conſequitur.

Expoſitionis Bedę Preſbyteri ſuper
Epiſtolam beati Iacobi
Apoſtoli Finis.

INCIPIT EXPOSITIO EIVSDEM
IN EPISTOLAM PRIMAM BEATI
PETRI APOSTOLI. CAP.I.

PETRVS APO- „
ſtolus Ieſu Chri- „
ſti, electis aduenis „
diſperſionis Põti, „
Galatiæ, Cappa- „
docię, Aſiæ, & Bi „
thynię. Aduenę „
latine, græce di- Aduenæ
cuntur Proſelyti. Proſelyti.
Quo nõie appella
bant Iudæi eos q
de gentibus nati in deum credere, & circunci
ſione accepta, iudaico more iuxta dei legẽ vi
tam ducere maluerunt. De quorum nume-
ro fuere quidam eorum, qui in die ſancto Pẽ
recoſtes, quo apoſtoli ſpiritum ſanctũ in ignis
viſione perceperunt, ad prædicationem eorũ
Chriſto crediderunt, dicente ſcriptura, ꝙ
Iudæi quoq; & Proſelyti adeſſent. Electos er
go aduenas dicit, qui de gentilitate ad agnĩ
tionem ac ſuſceptionem diuinę legis, ac perce
ptis ſacramentis legalibus ad acceptionẽ gra
tię fidei peruenire meruerunt. Vnde ſanctus
preſbyter Hieronym⁹ de his loquẽs ait. Quia
Petrus poſt epiſcoparum Antiochenſis eccle
ſiæ, & prędicationem diſperſionis eorum qui
de circuncisione crediderunt in Ponto, Gala
tia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo
Claudii anno, ad expugnandũ Simonẽ magũ
Romam pergit. Sed & nos ſi veraciter cũ ꝓ
pheta, deo dicere poſſum⁹, Qm̃ incolę nos ſu
mus apud te in terra, & peregrini ſicut om̃es
patres noſtri, ad nos quoq; ep̃ſas beati Petri
ſcriptas credere, & vt nobis miſſas legere de
bem⁹. Deniq; in ipſis ep̃ſis q̃ſi alibi partiã ha
bẽtes, nos admonet dicẽs. Chariſſimi, obſecro
vos tanq̃ aduenas & peregrinos, abſtinere a
carnalibus deſideriis. Qđ vero adiũgiẽ diſper
ſionis, ſignificat q̄a diſperſi ſint ab Hieroſoly
mis in ꝑſecutiõe q̃ facta fuerat ſub Stephano,
vel certe aliis multifariis ꝑſecutionib⁹ ſint ꝑ
fide vel a Iudęis vel a gentib⁹ afflicti, a ꝓpriis
ſępe ſedibus pulſi, vt in actib⁹ Apoſtolorꝫ legi
mus. Sed & Paulus ad Galatas, Tãta inquit
paſſi eſtis ſine cauſa, ſi tñ ſine cauſa. ¶Diſper „
ſionis Ponti, Galatię, Cappadocię, Aſię, & Bi „
thyniæ. Omnes hę prouincię ſunt gręcorum „
in Aſia. Sed & alia Bithynia eſt ĩ Europa, de Bithynia
qua illi qui in Aſia ſunt Bithyni, originẽ du duplex.
cere ꝑhibenẽ. Illa aũt q̃ in Aſia ẽ Bithynia, vo
caẽ & maior Phrygia, q̃ Hiera flumine ẽ a Ga

,, latia diſterminata. ℂSecundum præſentiam
,, Dei patris,in ſanctificatione ſpiritus,in obe-
,, dientiā & aſperſionē ſanguinis Ieſu Chriſti.
Adhęrent hi verſiculi ad hoc qđ præduxerat,
Electi. Electis aduenis.Electi nanq; erant ſecundum
pręſcientiā dei patris.Vnde & Apoſtolꝰ ait.
Quos pręſciuit & pręſtinauit cōformes fie
ri imaginis filii ſui.Et alibi. Sicut elegit nos ī
ipſo ante mundi conſtitutionem.Electi autē
erant ad hoc,vt per donationem ſpiritus ſan
cti ſanctificarent emundati ab om̄ibus pecca
tis,vt obedire inciperent domino Ieſu Chri-
ſto,qui per inobedientiam protoplaſti perie-
rant,vt aſperſi ſanguine eius poteſtatem Sa-
tanæ vitarent, ſicut Iſrael per agni ſanguinē
Aſperſio. Aegyptiorum dominatum declinauit.Aſper
ſionem autem dicit more ſcripturæ veteris,
vbi quę ſanctificanda erant,ſanguine hoſtia-
rum ſolebāt aſpergi.Cęterū ipſe dominus di-
cit manifeſte de eo.Niſi mādūcaueritis carnē
filii hoīs,& biberitis eius ſanguinē,nō habebi
,, tis vitam in vobis.ℂGratia vobis & pax mul
,, tiplicet. Vt qđ bene cœpiſtis perfecte cōplea
tis.Bene primo gratiam,poſtea nominat pa-
cem,quia ſine gratia Chriſti,ad pacem recon
ciliationis peruenire non poſſumus, immo
nihil pacificū niſi per gratiā eius habere vale
,, mus.ℂBenedictus deꝰ & pater dñi noſtri Ie-
,, ſu Chriſti.Ita deo patri laudes benedictionis
refert,vt dñm ſaluatorē noſtrū,& deū demō
Deus & pa ſtret eſſe & hominē.Cū enim dicit,Deꝰ & pa
ter Chriſti ter dñi noſtri Ieſu Chriſti,deum quidem dñi
noſtri Ieſu Chriſti appellat, quia ipſum dñm
Chriſtū hominē factū fuiſſe meminit: Patrē
autē domini noſtri nominat, quia eūdē dñm
noſtrum dei filium ſemper extitiſſe non dubi
,, tat. ℂQui ſecūdū magnā miſericordiā ſuam
,, regenerauit nos in ſpem viuam,per reſurre-
,, ctionem Ieſu Chriſti ex mortuis. Iure bene-
dicitur a nobis deus,qui cum noſtris meritis
generati fuiſſemus ad mortem, ſua nos miſe
Reſurrecti ricordia regenerauit ad vitam. Et hoc per re
onis Chri- ſurrectionem filii ſui,cum in tantū noſtrā dile
ſti virtus. xerit vitā,vt illum pro hac mori diſponeret,
atq; eadem morte per reſurrectionem deſtru
cta,ſpem nobis exemplumq; reſurgendi mon
ſtraret.Mortuus nanq; eſt,ne nos mori time-
remus.Reſurrexit ex mortuis,vt & nos p eū
,, reſurrecturos eſſe ſperemꝰ.ℂIn hæreditatem
,, incorruptibilem,& incontaminatam, & im-
,, marceſcibilem. Incorruptibilem inquit, pro
Hæreditas pter vitam cæleſtem,quæ nec ſenio,nec mor-
cæleſtis. bo, nec morte, nec aliqua mœſtitia tangi-
tur. Incontaminatam, quia nullus in eam
poteſt immundus intrare. Immarceſcibilem,
quia nec ipſis beatorum hominum mentibus
ex longo vſu cæleſtis illa cōuerſatio valet ali-
quādo vileſcere, quomodo p̄ſentis ſeculi lu-
xus & delitiæ ſolent nonnunq̄ diutina cōſue
tudine & vſu in faſtidium verti. ℂConſerua ,,
tā in cęlis in vobis.Cōſeruatā in vobis dicit, ,,
p eo vt diceret,cōſeruatā vobis, ideſt ad hoc
cōſeruatā nunc, vt vobis tēpore p̄ſtituto red
dat in cælis. Vel certe cōſeruatā in cælis ī vo
bis,qa q dedit credentibꝰ poteſtatē filios Dei
fieri, ipſe dedit eiſdem poteſtatem hæredita-
tem in cælis accipere, perſeuerando vſq; in fi
nem vt ſalui ſint. Et ideo conſeruatam dicit
in illis hæreditatem,quorum meritis iuuan-
te domino perueniendum nouit ad illam,qa
qui non ſeruauerint diſciplinam patris,hære
ditatem ab eo non merentur accipere.ℂQui ,,
in virtute Dei cuſtodimini per fidem,in ſalu ,,
tem paratam reuelari in tempore nouiſſimo. ,,
Et dominus ait in euangelio.In domo patris Parata
mei manſiones multæ ſunt. Et iterum. Non ſalus.
eſt meū dare vobis,ſed quibus paratū eſt a pa
tre meo.Paratæ ergo ſūt ſedes in regno Dei,
paratę māſiones in domo patris, parata ſalus
in cælis,tm̄ faciat ſe dignum qui accipere de
ſiderat.Sed qa nemo ſuo tm̄ conamine dignꝰ
fieri,ſuiſq; viribus ad æternam poteſt venire
ſalutem,recte præmittit,Qui in virtute Dei
cuſtodimini p fidē.Neq; em̄ quiſq̄ ſuæ liber-
tatis potentia cuſtodiri valet in bonis, ſed il-
lius per omnia quærendum eſt auxilium vt
perficiamur,a quo initiū bonæ actiōis accepi
mus. ℂIn quo exultabitis,modicum nunc ſi ,,
oporter contriſtari in variis tētationibꝰ. Qđ ,,
dicit In quo,ſignificat in eo ꝙ tempore nouiſ
ſimo ſalus parata reuelabit, ac dignis dabit.
De quo & dominꝰ ait.Iterum autem videbo
vos,& gaudebit cor veſtrū,& gaudiū veſtrū
nemo tollet a vobis.Modicum nūc ſi oportet
contriſtari.Oportet(inquit) contriſtari,quia
non niſi per triſtitiam ſeculi labentis & affli-
ctiōes,poteſt ad gaudia æterna perueniri.Mo
dicum autem dicit, quia vbi merces æterna
retribuetur,breue videbit ac leue totū fuiſſe
qđ in ſeculi tribulationibꝰ graue videbatur
& acerbum.ℂVt probatio fidei veſtrę multo ,,
precioſior ſit auro, qđ per ignem probatur. ,,
Et ſapientiæ liber paſſiones ſanctorum auro Auro cō
quod per ignem examinatur, comparat, di- parādi.
cens de domino. Tanq̄ aurum in fornace pro
bauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam ac-
cepit illos. Quia nimirum quos in cami-
no tribulationis fideles probauerit, hos in
gaudio retributionis quaſi placabilem ſibi
hoſtiam aſſumet. Et bene patientia ſancto-

rum auro aſſimilatur , quia ſicut in metal-
lis precioſius auro aliquid non eſt , ita hæc
apud deum omni eſt laude digniſſima.Hinc
etenim ſcriptū eſt. Precioſa in conſpectu do-
mini mors ſanctorū eius.Sicut enim aurum
in fornace clauſum ignibus examinať, prola-
tum vero foras cuius ſit fulgoris apparebit,
ita fidelium conſtantia inter infideliū quidē
preſſuras cōtemptibilis videtur ac ſtulta,ſed
vbi tēpus retributionis finito certamine tri
bulationum affuerit,tunc quantę fuerit glo-
rię,quantū flammis paſſionū profecerit eorū
,, virtus oſtēditur. Vnde apte ſubiūgitur. ¶In
,, ueniatur in laudem & gloriā & honorē in re
,, uelatione Ieſu Chriſti . Inuenitur autem in
laudem probatio fidei,cum laudans eā iudex
dicit.Eſuriui & dediſtis mihi manducare. &
cętera.Inuenitur in gloriā,cū pręmittit ean-
dem glorificans.Venite benedicti patris mei,
poſſidere paratum vobis regnū a conſtitutio
ne mundi.Inuenitur in honorē,cū cadentibꝰ
impiis in ſuppliciū ęternū,iuſti ibunt in vitā
ęternā.De quo ipſe ait.Si qs mihi miniſtraue
,, rit honorificabit eū pater meus.¶Quē cū nō
,, videritis diligitis.In quē nūc quoq; nō viden
,, tes creditis,credētes aūt exultabitis lętitia in
,, enarrabili , & glorificata.&c.Et Paulus ait.
Qđ oculus nō vidit,nec auris audiuit,nec ī
cor hominis aſcēdit q̄ pparauit deꝰ diligenti
,, bus ſe.¶De qua ſalute exquiſierūt atq; ſcru-
,, tati ſunt prophetę,q de futura in vobis gra-
,, tia prophetauerūt. Exquiſierunt & ſcrutati
ſunt in occulto a domino vel ab angelis de
futura euangelii gratia,quādo vel quo ordi-
ne ſalus ęterna mundo aduenirer,qđ in eorū
libris inuenit. Vnde & vnus ex eis p magno
ſcientię ſalutaris amore,vir deſideriorum ap
pellari ab angelo meruit.Prophetabant autē
loquendo palam hominibus & exponēdo quę
in occulto internæ contēplationis ipſi cogno
,, uerant.¶Scrutantes in qđ vel in quale tem-
,, pus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti, prænū
,, cians eas quę in Chriſto ſunt paſſiones,& po
,, ſteriores glorias.Has glorias ſignificauit euā
Glorificationes dñi duę. gelíſta cū ait. Spiritus eñ nondū erat datꝰ,
quia Ieſus nondū fuerat glorificatus.Duę au
tem ſunt Dñi glorificationes,ſecundum ſuſ-
cepti hominis formā . Vna qua reſurrexit a
mortuis,& alia qua aſcendit in cęlū ante ocu
los diſcipulorū ſuorū.Reſtat tertia,& ipſa in
conſpectu hominū,cum venerit in maieſtate
ſua & patris & ſanctorū angelorū vt reddat
,, vnicuiq; ſecundū opera ſua.¶Quibꝰ reuela
,, tum eſt,qa nō ſibimetipſis,vobis autē mini-
,, ſtrabant ea quę nunc nunciata ſunt vobis.In

ter multa arcana quę reuelata ſunt prophe- Tēpus ſalutis opẽrandę.
tis cum diligenter de futura ſalute ſcrutaren
tur & exquirerent,etiā hoc illis reuelatū eſt,
quia nō in diebus eorū eadem ſalus,ſed in ve
ſtris potius qui in fine ſeculorū naſcimini eſ
ſet aduentura temporibus.Hęc ideo dicit,vt
admoneat eos curā gerere ſalutis oblatę,quā
tātū peramabant pphetę & iuſti priores,deſi
derantes illo tempore viuere in mundo,quo
ablatis e mundo ſtatim liceret cęleſtia regna
conſcendere.¶Per eos qui euangelizauerūt ,,
in vos ſpiritu ſancto miſſo de cęlo.Supra di- ,,
xerat propheras ſpiritu Chriſti prænūciaſſe Spiritus Chriſti.
paſſiones eius & poſteriores glorias, & nunc
dicit eadē apoſtolos eis nunciare ſpiritu ſan
cto miſſo de cęlo.Vnde patet quia idē ſpiri-
tus Chriſti erat in prophetis prius,qui poſt
modum in apoſtolis.Ideoq; eandē fidem paſ
ſionis Chriſti & poſteriores glorias , vtriq;
populis prędicabant,illi adhuc venturā, iſti
iam veniſſe.Ac per hoc vnā eſſe eccleſiam,cu
ius pars carnalem domini aduentū pręceſſe
rit,pars ſit altera ſecuta.¶In quē deſiderant ,,
angeli proſpicere.Conſtat profecto quia tan ,,
ta eius qui paſſus eſt pro nobis hominis Ieſu Chriſti gloria.
Chriſti poſterior gloria ſucceſſit,vt etiā an-
gelicę in cęlo virtutes cū ſint æterna felicita
te perfectę,non ſolum immortalē deitatis ma
gnificētiā ſed & aſſumptę humanitatis eius
claritatem ſemper aſpicere gaudeāt. Verum
diligentius intuendū,quo modo dicat q; in
eum deſiderent angeli proſpicere,cū deſide
rium dici non ſoleat eius rei quā habemus,
ſed quā volumꝰ habere. Nā nemo deſiderat
qđ habet.Quo mō ergo in Chriſtū pſpicere
deſiderant,cuius faciē cernere nunq̄ ceſſant,
niſi cōtēplatio diuinę pſentię ita ſupernę pa-
trię ciues beatificat, vt ineffabili nobis ordi-
ne & ſemper eius viſa gloria ſatientur,& ſem
per eius dulcedinem quaſi nouā inſatiabili-
ter eſuriāt!Nā ſicut beatus papa Gregorius
delicias cordis & corporis mirifice diſtin-
guens ait, corporales delicię cū non habētur
graue in ſe deſideriū accendūt,cū vero habi
tæ eduntur,comedentē protinus in faſtidiū
per ſatietatem vertunt.At contra ſpiritales
delicię cum non habentur in faſtidio ſunt,
cum vero habentur,in deſiderio ſunt , tan-
toq; a comedente amplius eſuriuntur, quā-
to & ab eſuriente amplius comeduntur.In il
lis appetitus ſaturitatē,ſaturitas faſtidiū ge
nerat,in iſtis aūt appetitꝰ ſaturitatē,ſaturitas
appetitū parit.Augēt enim ſpiritales delicię
deſideriū in mēte dū ſatiant,quia quāto ma-
gis earū ſapor percipitur, eo amplius cogno

ſcitur qđ amplius ametur.Poteſt autē qđ ait
In quē deſiderant angeli proſpicere,etiam de
ſpiritu ſancto recte intelligi,de quo pręmiſe-
rat.Qui euāgelizauerūt in vos ſpiritu ſancto
miſſo de cęlo.Nāq; hoc beatus Petrus ad gra
tiā referre diuinę pietatis voluit, q eū q tātę
maieſtatis eſt & glorię vt ſemp eiꝰ viſio ſicut
& ipſius Patris & filii(quia nimirū vna eadē
q eſt)deſideretur ab angelis in cęlis,cauſa ſa
lutis humanæ ad terras ſpiritū miſerit,atq; il
,, luſtrādis fidelium mētibus infuderit. ¶Pro-
,, pter qđ ſuccincti lumbos mētis veſtrę, ſobrii,
,, perfecti ſperate in eā quæ vobis offertur gra
,, tiā in reuelatione Ieſu Chriſti.Quia vobis(in
quit)hoc promiſſum eſt vt reuelationē Ieſu
Chriſti videatis poſt hāc vitā, quā nunc an-
geli vident,quanto maior eſt gratia vobis p-
miſſa,tanto amplius digni eſſe curate,vt eam
percipere valeatis.Succingit lumbos mentis
qui hanc & a cogitatione reſtringit. Et re
cte dicit Sperate in eam quæ offertur vobis
gratiā in reuelatione Ieſu Chriſti,quia q ſuc
cinctis lumbis mētis,ideſt & mēte & corpore
caſtꝰ dñi aduētū expectat,merito qñ reuelať
ſperat.Nā q dño ſe placere nō nouit, merito
ſpe bonorū carens ne citius adueniat metuit.
,, ¶Quaſi filii obediētię &c.Recte filios obediē
tiæ vult illos exiſtere quos in pfatione in obe
dientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chri
,, ſti dixerat electos.¶Sed ſecundū eū qui voca
,, uit vos ſanctū,vt & ipſi ſancti in omni cōuer
,, ſatione ſitis &c.Huic ſimile eſt illud in euāge
lio.Eſtote igiť vos pfecti,ſicut & pater veſter
,, cęleſtis pfectus eſt.¶Et ſi patrē inuocaſtis eū.
Dicendo in oratione,Pater noſter qui es in cę
,, lis.¶Qui ſine acceptione perſonarū iudicat
,, ſecundum vniuſcuiuſq; opus.Non vt pater
Pater deus carnalis,qui filiis peccantibus indulgentius
ęquꝰ iudex parcere q̃ famulis conſueuit.Pater autē deus
tantę iuſtitię & pietatis eſt,vt & ſeruos hu-
miles atq; obediētes immo & hoſtes ſibi ma-
num dantes mutet in adoptionem filiorū, &
rurſum eos qui filiorū nomine vidētur hono
rabiliores,pro culpa inobediētię prorſus hęre
,, ditatis ppetuę reddat exortes.¶In timore in
,, colatus veſtri tempore cōuerſamini.Ne vide
licet per deſidiam & negligentiam tanto pa
tre exiſtatis indigni , & dū tempore praeſen-
tis incolatus ſecuri ſitis,ad promiſſam patrię
,, beatitudinem peruenire non poſſitis. ¶Scien
,, tes q nō corruptibilibꝰ auro vel argēto redē
,, pti eſtis de vana veſtra conuerſatione pater-
,, næ traditionis , ſed precioſo ſanguine quaſi
,, agni immaculati & incontaminati Chriſti.
Quanto maius eſt preciū quo redempti eſtis

a corruptione vitę carnalis, tanto amplius ti
mere debetis ne forte ad corruptelā vitiorū
reuertendo animum veſtri redemptoris offen
datis.¶Renati nō ex ſemine corruptibili, ſed ,,
incorruptibili p verbum dei viui & permanē ,,
tis in æternum. Tale eſt in euāgelio Ioannis. ,,
His qui credunt in nomine eius, qui non ex
ſanguinibus,neq; ex voluntate carnis,neq; ex
volūtate viri,ſed ex deo nati ſunt.Sicut ergo
incorruptibile eſt preciū dominicæ paſſionis
quo redēpti ſumus, ita etiā incorruptibile eſt
ſacramentum fontis ſacri quo renaſcimur.
Quę ita ſibi inuicem cōnectuntur, vt vnum
nobis ſine altero ſalutem conferre nequeat.
Quia nimirum dominus ita nos tempore in
carnationis ſuę ſacro ſanguine ſimul omnes
redemit,vt nos quoq; nřo tempore viritim p
regenerationem baptiſmi ad conſortium eiuſ
dem regenerationis peruenire debeamus. De
qua regeneratione bene dicitur,quia nō ex ſe
mine corruptibili,ſed per verbum dei viui &
permanentis in ęternum agatur,vt hinc col
ligatur,quia ſicut ex ſemine corruptibili ca-
ro quę corrumpitur naſcitur, ſic per aquam
verbo dei conſecratam,vita nobis quę finem
neſciat tribuiť.Qđ & apte prophetico aſtru
it teſtimonio ſubiiciens . ¶Quia omnis caro ,,
vt fœnū,& omnis gloria eius tanq̃ flos fœni. ,,
Exaruit fœnum,& flos decidit,verbum autē ,,
domini manet in ęternum.Sicut ergo corru ,,
ptibilis corruptibilem caro generat carnem, Verbum
ita verbum domini qđ manet in æternum, domini.
æternam his quos ex aqua recreat in carne
ſimul & anima vitam dat.Huius teſtimonii
ſanctus Cyprianus in libro de habitu virgi-
num ita meminit.Clamat(inquit)Eſaiæ de
us.Omnis caro fœnum,& omnis claritas eiꝰ
vt flos fœni.Aruit fœnum,& flos decidit,ſer
mo autem domini manet in æternum. Ne-
minem Chriſtianum decet,& maxime virgi
nem non decet claritatem vllam computare
carnis & honorem,ſed ſolum appetere ſermo
nem dei,bona in æternum manſura comple
cti.Aut ſi carne ſit gloriandum , tunc plane
quando in nominis cōfeſſione cruciatur,quā
do fortior fœmina viris torquentibus inue
nitur,quando ignes,aut cruces,aut ferrum,
aut beſtias patitur , vt coronetur . Illa ſunt
carnis precioſa monilia , illa corporis orna-
menta meliora.Non autem turbet lectorem
q in hac prophetæ ſententia,ille claritatem,
noſtra tranſlatio gloriam poſuit . Nanq; ex
vno græco qđ eſt δόξα, vtrunq; ſolet latine
transferri.

CAP.II.

„ DEponentes igitur omnẽ
„ malitiam,& omnẽ dolum
„ & ſimulationes,& inuidi
„ as,& omnes detractiones
„ ſicut modo geniti infan-
„ tes. Quia renati eſtis in-
Infantiũ gr nup,& filii dei p bapti
ſimiles. ſmũ facti, tales modo eſtote p ſtudiũ bonę cõ
uerſationis,quales recenter editi infantes per
naturam innoxię ætatis,ignari videlicet mali
tię & doli,ſimulare,inuidere, detrahere, aliiſ
ꝗ huiuſmodi vitiis mancipari omnimodis
ignorantes.Qui ſicut lac maternũ naturali-
ter deſiderant,vt ad ſalutem creſcere,atq; ad
panem comedendũ peruenire valeant, ita &
vos ſimplicia fidei rudimenta primo de eccle
ſię matris vberibus quęrite,hoc eſt de vtriuſ
ꝗ teſtamenti doctoribus, qui diuina eloquia
vel ſcripſere vel etiã viua vobis voce prædi-
cant,vt bene diſcẽdo perueniatis ad refectio
nem panis viui qui de cęlo deſcendit, hoc eſt
per ſacramenta dominicæ incarnationis qui
bus renati eſtis & quibus nutriti,perueniatis
„ ad contẽplationem diuinę maieſtatis.¶Ratio
„ nabile & ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo
„ creſcatis in ſalutem.Præcepto concupiſcen-
di lac verbi tangit eos qui ad audiendas le-
ctiones ſacras inuiti & faſtidioſi adueniunt,
ignari illius ſitis & eſuriei de qua dominus
ait.Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã.Ideo
ꝗ tardius ad perfectũ ſalutis crementũ per-
uenientes,quo poſſint ſolido verbi cibo refici
ideſt arcana cognoſcere diuina,vel maiora fa
„ cere bona.¶Si tamẽ guſtatis,quoniam dulcis
„ eſt dominus.Hoc(inquit)pacto dimiſſa atq;
emẽdata cordis veſtri malitia & ſpurcitia vi
talem Chriſti alimoniã concupiſcite,ſi diui-
næ dulcedinis quanta ſit multitudo ſapitis.
Nã qui nihil de ſuperna ſuauitate animo gu
ſtat,nõ eſt mirũ ſi hũc terreſtribus illecebris
Guſtãdũ ſordidare nõ euitat.Bene autẽ Pſalmiſta gu
q̃ ſuauis ſtare admonet q̃ dulcis ſit Dominus,qa ſunt
dominus. nonnulli qui de deo ſentiunt nõ qđ dulce in
terius ſapiat,ſed qđ excuſſum exterius ſonet.
Qui etſi ſecreta q̃dã intelligẽdo pcipiũt,eorũ
dulcedinẽ experiri nõ poſſunt. Et ſi nouerũt
quomodo ſunt,ignorãt vt dixi quomodo ſa
piunt.Et quoniã in ipſo Pſalmo de quo hunc
verſiculum aſſumpſit,pręmiſſum eſt,Accedi
te ad eum & illuminamini,recte beatus Pe-
„ trus ſubdidit dicẽs.¶Ad quẽ accedentes lapi
„ dem viuũ ab hominibus quidẽ reprobatũ, a
„ deo autem electum & honorificatum.Et hoc
Lapidem de lapide teſtimoniũ ſumit ex Pſalmo,vbi ſcri
quẽ rep. ptũ eſt.Lapidẽ quẽ reprobauerũt ędificantes
hic factus eſt in caput anguli. Qđ nequis lu
dicro ſenſu putaret de materiali lapide a pro
pheta cantatum,qui in ædificatione terrenæ
cuiuſlibet domus cõtra hominũ diſpoſitionẽ
diuino iudicio imponeretur,cõſulte addidit
viuum,Ad quẽ accedentes,inquiens,lapidem
viuum,vt de Chriſto dictũ ſignificet. Qui re
cte lapis appellatus eſt, qui in carne veniens
ædificationi ſanctæ eccleſiæ quo hanc confir
maret ſeſe inſerere dignatus eſt. Viuus autẽ
qui dicere potuit.Ego ſum via, veritas,& vi
ta.Qui ab hominibus reprobatus eſt,cũ dice
rent, Non habemus regem niſi Cęſarẽ.A deo
autem electus,cũ ait ipſe,Ego autem cõſtitu
tus ſum rex ab eo &c.Et honorificatus,quan
do poſt mortẽ crucis deus illũ exaltauit,& do
nauit illi nomẽ qđ eſt ſuper omne nomẽ &c.
¶Et ipſi tanq̃ lapides viui ſupędificamini do „
mos ſpiritales. Superædificari illos dicit,quia „
ſine dño Ieſu Chriſto lapide ſcilicet viuo nul
la ſpiritalis ędificatio ſtare poteſt.Fundamen
tum enim aliud nemo poteſt ponere præter
ipſum,cuius participatione fideles lapides vi
ui efficiũtur,qui per infidelitatẽ lapides mor
tui fuerant,duri ſcilicet & inſenſibiles, qbus
merito dicitur. Auferam a vobis cor lapi-
deum,& dabo vobis cor carneũ.Sed tanq̃ la-
pides viui ad ſpiritale ædificiũ aptantur, qui
per diſcretionem eruditi doctoris amputatis
actibus & cogitationibus ſuperfluis, velut
ictu quadrantur ſecuris.Et ſicut ordines la-
pidum in pariete portantur alii ab aliis, ita
portãtur fideles quiq; a præcedentibus in ec
cleſia iuſtis,portãt & ipſi ſequẽtes iuſtos per
doctrinã & tolerantiã,vſq; ad vltimũ iuſtũ.
Qui cum a prioribus portetur, quẽ portare
debeat ipſe ſequentẽ non habebit. Qui autẽ
omne ędificiũ portat,& ipſe a nemine porta-
tur,dominus eſt Chriſtus,vnde & lapis pre
cioſus a propheta vocatur in fundamẽto fun
datus.Item viuos lapides appellat electos, vt
conatũ inſinuet bonę intẽtionis ſiue actionis
eorũ,quo pueniẽte ſe ac comitãte dei gr͞a ſem
per exerceri debeant.Mortui namq; ideſt ma
teriales lapides cũ parant̃ aut ponunt̃ in ędifi
cationib⁹, nil ipſi laborẽ operantis iuuare,nil
etiã per ſe niſi cadere poſſunt,ſed quõcunq;
& vbicunq; a ſtructore poſiti fuerint, ita ibi
dem inſenſibiliter perdurant,aut elapſi de-
cidunt. Non autem nos beatus Petrus ta-
lium lapidum duritiam atq; inſenſibilitatem
vult imitari,ſed tãq̃ lapides viuos fundamẽ-
to Chriſti ſuperædificari,vt videlicet iuuan
te nos gratia ſobrie & iuſte & pie viuendo co
operemur,iuxta exemplũ eius qui dicebat.Et

gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnib⁹ illis laboraui. Viuus nãq; lapis in ędificatione ſanctę eccleſię extitit, qui ne gratiã dei fruſtra videretur accepiſſe, ſedulus laborare contendit. Et ne aliquid eiuſdẽ pii laboris ſibimet tribuiſſe videretur, vigilãter adiũxit. Non autẽ ego, ſed gratia dei mecũ. Tanq̃ ergo lapis viuus ędificaẗ a Chriſto in domo eius, quicunq; donãte ac iuuante ipſo, bonis indefeſſus inſiſtere curat operibus. At qui per gratiam regenerationis ſanctę eccleſię incorporatus nihil amplius pro ſua ſalute operari ſtuduerit, hic quaſi lapis mortuus cęleſti prorſus eſt ędificatione indignus, ideoq; abiiciendus diuino examine, atq; alius q̃ dignus eſt loco eius ſubſtituẽdus, iuxta pręceptũ Leuitici, in quo leproſi domorũ lapides a ſacerdote inſpici, & ſi purificari nequiuerint, iam inter immundos cõputari, ac de ordine mundorum lapidũ pręcipiuntur erui. Superędificamini (igr̃) domos ſpiritales. Ita illos domos ſpiritales dicit fieri debere, cũ ſit vna domus Chriſti ex electis oĩbus angelis & hoĩbus cõdita, quõ cum ſit vna eccleſia catholica toto orbe diffuſa, ſępe pluraliter appellanẗ eccleſię propter multifaria ſcilicet fideliũ conuenticula, variis tribub⁹, linguis, & populis diſcreta. Vnde dicit ipſe. Ego Ieſus miſi angelũ meũ teſtificari vobis in eccleſiis. Nec pretereundũ ꝙ quidam codices habent in ſingulari Superędificamini domus ſpiritalis, alii Surſum ędificamini in domum ſpiritalẽ. In quo nimirum vnitas ipſa totius ſanctę eccleſię aperti⁹ cõmẽdaẗ. Cũ aũt dixiſſet Supędificamini domos ſpiritales, ſiue domus ſpiritalis, addidit. ❡Sacerdotiũ ſanctũ. Quo manifeſtiſſime nos hortatur vt ſacerdotiũ ſanctũ ipſi exiſtentes ſuperędificemur ſup fundamẽtũ Chriſti. Omnẽ ergo eccleſiã ſacerdotiũ ſanctũ appellat, qđ ſola dom⁹ Aaron in lege nomẽ & officiũ habuit. Quia nimirũ oẽs ſummi ſacerdotis mẽbra ſumus, cũcti oleo lętitię ſignamur, vniuerſis cõgruit qđ ſubdidit. ❡Offerre ſpiritales hoſtias acceptabiles deo ꝑ Ieſum Chriſtũ. Spiritales autẽ hoſtias opera noſtra, eleemoſynas, & preces dicit, ad diſtinctionẽ carnaliũ in lege victimarũ. Qđ aũt ĩ cõcluſione dicit Per Ieſum Chriſtũ, ad cũcta q̃ pmiſerat ptinet, q꞉a per ipſius gratiã & ſuperędificamur in illo ꝑ architectos ſapientes, hoc eſt miniſtros noui teſtamẽti, & domus ſpiritales efficimur ꝑ ſpiritũ eius cõtra pluuias, ventos, fulmina tẽtationũ muniti. Et ſacerdotio ſancto participare, & boni aliqđ acceptabile deo gerere, nõ niſi per ipſum valemus. Sicut eñ palmites non

Sacerdotiũ ſanctum

poſſunt ferre fructũ a ſemetipſis niſi pmanſerint in vite, ſic nec vos (inquit) niſi in me mãſeritis. ❡Propter qđ continet ſcriptura. Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, electum, precioſum. Hoc teſtimonium de Eſaia ponit, ad confirmandum hoc qđ pręmiſerat, Ad quem accedentes lapidẽ viuũ, aſtruens & affirmans dominum ſaluatorẽ ꝓpter firmitatem ſuam lapidem a prophetis vocari. Et qđ addidit, ❡Et omnis qui credit in illum nõ confundeẗ. Propter hoc ponit qđ dixerat, Et vos tãq̃ lapides viui ſuperędificamini. Pulchre autẽ cõuenit hic ꝓphetæ & Apoſtoli ſermo, quo dicitur accedentes ad lapidẽ viuum vel credẽtes in eo non confundi, illius Pſalmi verſiculo, in quo cũ dictũ eſſet, Accedite ad eũ & illuminamini, continuo ſubiũctũ eſt. Et vultus veſtri nõ erubeſcent. Cui ſimile eſt quod Ioannes ait. Et nunc filioli manete in eo, vt cũ apparuerit habeamus fiduciã, & nõ cõfundamur ab eo in aduentu eius. ❡Vobis igitur honor credentibus. Ille nimirũ honor vt non confundamini ab eo in aduentu eius, ſed ſicut ipſe ait. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eũ pater meus. ❡Nõ credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes. Vt ſicut illum reprobauerunt cum ædificarent actus ſuos nolentes eum ponere in fundamento cordis ſui, ita & ipſi reprobentur ab eo in aduẽtu eius, nolẽte illo tunc eos qui ſe reprobauerunt in ædificationem accipere domus ſuę quæ eſt in cęlis. Et hæc diſtinctio honoris credentium, non credentium autem reprobatio hucuſq; pertingit. Hinc item de credentibus infert. ❡Hic factus eſt in caput anguli. Quia videlicet ſicut lapis angularis duos parietes coniungit, ita dominus Iudæorum plebẽ & gentium in vna ſibi fidei ſocietate copulauit. Ac mox de infidelib⁹ addit. ❡Et lapis offenſionis & petra ſcãdali. Hinc & Paulus. Nos (inq̃t) ꝑdicam⁹ Chriſtũ crucifixũ, Iudęis qdẽ ſcãdalũ gentib⁹ aũt ſtultitiã. ❡His q̃ offendũt verbo, nec credũt in qđ & poſiti ſunt. Offendũt verbo eoipſo ꝙ verbũ dei audire eos cõtingit. Offendũt aio, dũ nolũt credere qđ audiũt. Quorum ſtultitiã exaggerãdo ſubiecit. Nec credũt in qđ & poſiti ſunt. Quia in hoc poſiti. i. ĩ hoc ꝑ naturã facti ſunt homines vt credant deo, & eius volũtati obtẽperẽt. Salomone atteſtãte cũ ait. Deũ time, & mãdata eius obſerua. hoc eſt omnis homo. Ideſt in hoc naturaliter fact⁹ eſt oĩs homo vt deũ timeat, eiuſq; mandatis obſecundet. Quidam codices hñt In quo & poſiti ſunt. qđ intelligiẗ iuxta hoc,

Offenſio.

qđ Paulus de deo loquens ait.In ipſo eñ vi-
›› uimus,& mouemur,& ſumus.¶Vos autem
›› genus electum,regale ſacerdotiũ,gens ſancta,
›› populus adquiſitionis.Hoc laudis teſtimo-
Gentiũ nium quondã antiquo dei populo ꝑ Moyſen
gloria. datum eſt,qđ nũc recte gentibus dat apoſto
lus Petrus.Quia videlicet in Chriſtũ credi-
derunt,qui velut lapis angularis in eam quã
in ſe Iſrael habuerat ſalutẽ gentes adunauit.
Quos genus electum vocat propter fidem,
vt diſtinguat ab eis qui lapidem viuum re-
Regale ſa probando facti ſunt ipſi reprobi.Regale autẽ
cerdotiũ. ſacerdotium,quia illius corpori ſunt vniti,q
rex ſummus & ſacerdos eſt verus,regnũ ſuis
tribuens vt rex,& vt pontifex eorum peccata
ſui ſanguinis hoſtia mundans.Regale ſacer-
dotium eos nominat,vt & regnũ ſperare per
petuum,& hoſtias immaculatę conuerſatio-
nis deo ſemper offerre meminerint. Gẽs quo
ꝗ ſancta & populus adquiſitionis vocantur,
iuxta id qđ Apoſtolus Paulus ꝓphetę ſenten
tiam exponens dicit.Iuſtus autem meus ex fi
de viuit,ꝙ ſi ſubtraxerit ſe nõ placebit ani-
mę meę.Nos autem,inquit,nõ ſumus ſubtra
ctionis in perditionẽ,ſed f dei in adquiſitionẽ
animę.Et in actibus apoſtolorũ.Vos ſpiritus
ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiã domi
ni,quã adquiſiuit ſanguine ſuo.Populus er-
go adquiſitionis facti ſumus in ſanguine no-
ſtri redẽptoris,qđ erat quondã populus Iſra
el redemptꝰ ſanguine agni de Aegypto. Vn
de & in ſequenti quoꝗ verſiculo myſtice ve
teris recordatus hiſtorię,& hanc etiam nouo
dei populo ſpiritaliter docet implendã,dicẽs.
›› ¶Vt virtutes annuncietis eius qui de tene-
›› bris vos vocauit in admirabile lumẽ ſuũ. Si-
cut enim hi qui de ægyptia ſeruitute libera
ti ſunt ꝑ Moyſen,carmẽ triũphale poſt tranſ
itum maris rubri,& demerſum Pharaonis ex
ercitũ domino decantarunt,ita & nos opor-
tet poſt acceptã in baptiſmo remiſſionẽ pecca
torum dignas beneficiis cęleſtibus rependere
gratias.Nanꝗ ęgyptii qui populũ dei affligе
bant,quia tenebrę vel tribulationes interpre
tantur,apte perſequentia nos peccata ſed in
baptiſmate deleta ſignificant.Liberatio quo-
ꝗ filiorũ Iſrael,& ad promiſſam olim patriã
perductio,congruit myſterio noſtræ redem-
ptionis,per quã ad lucẽ ſupernę manſionis il
luſtrante nos ac ducẽte Chriſti gratia tendi-
mꝰ.Cuiꝰ lucẽ gſſę etiã illa nubis & ignis colu
mna monſtrauit,q̃ eos & in toto itinere illo
a tenebris defendit noctiũ,& ad promiſſas pa
›› trię ſedes inerrabili calle perduxit. ¶Qui ali-
›› quando nõ populus dei, nunc autẽ populus

dei.Qui non cõſecuti miſericordiã,nunc aũt ››
miſericordiam conſecuti.Indicat aperte per ››
hos verſiculos,quia his qui de gentibus ad fi Gentium
dem venerant,hanc ſcripſit epiſtolã.Qui quõ vocatio.
dam alienati a conuerſatione populi dei, nũc
per gratiam fidei populo ſunt eius adunati,
& miſericordiam quã ſperare non nouerant
adepti.Aſſumit autẽ eos de propheta Oſee,
qui de vocatione gentiũ præcinens, Vocabo
inquit nõ plebẽ meã plebẽ meã,& non miſeri
cordiam conſecutã miſericordiã cõſecutam.
Et erit in loco vbi dictũ eſt eis nõ plebs mea
vos,ibi vocabunẛ filii dei viui. ¶Chariſſimi, ››
obſecro vos tãq̃ aduenas & ꝑegrinos abſtine ››
te vos a carnalibꝰ deſideriis, q̃ militãt aduer ››
ſus animã &c. Hucuſꝗ beatꝰ Petrus genera
liter eccleſiã inſtituit,explicans vel beneficia
qbꝰ nos diuina pietas ad ſalutẽ vocare,vel do
na quibus aliquando Iudęos,nunc autẽ nos
honorare dignatus eſt.Hinc diuerſas fideliũ
ꝑſonas ſolerter hortaẛ ne ſe tanta ſancti ſpiri
tꝰ gratia carnaliter viuẽdo reddãt indignos.
Ne qui regali ac ſacerdotali vocabulo ſunt
inſigniti , vitiorũ malitia ſubacti a condona-
tę vel promiſſę olim ſibi nobilitatis gloria de
generent.Itaꝗ primo liberos & ſeruos, dein-
de mulieres & viros ſpecialiter alloquitur,ac
poſt interlocutionem generalis exhortatio-
nis ſeniores quoꝗ & adoleſcentes qualiter ſe
ſe agere debeant oſtendit . Apte autem libe
ros docet a carnalibus abſtinere deſideriis,q̃a
ſolet libertas vitę remiſſioris maiora illecebra
rum titillantium tolerare pericula.Quę mili
tant aduerſus animam.Quia dum concupi
ſcentiis blãdientibus caro eneruiter ſubiuga
tur, iam vitiorũ exercitus firmiter aduerſus
animam armatur. Quos competenter adue
nas vocat & peregrinos,vt eo minus terrenis
rebus animã ſupponant quo ſe patriã in cęlis
habere meminerint.Nanꝗ hoc diſtare in hac
vita inter electos & reprobos ſolet ꝙ electi,ꝑ-
egrini nũc & exulẽs patriã expectant in futu
ro , tãtoꝗ minꝰ in ꝑſenti gaudiis delectãtur
caducis,quãto futura ſine fine gaudia ſe ſpe
rant accipere,& in æternũ regnare cũ Chri
ſto.At vero reprobi hic habent patriã,cuius Patria re
ſolum vitę deſideriis norunt inhiare, ideoꝗ proborum.
poſt hanc vitã in exilium relegabũtur perpe
tuum,vbi cunctis carentes voluptatibus ſola
in tormentis patiãtur aduerſa.¶Vt in eo qđ ››
detractant de vobis tanq̃ de malefactoribus ››
ex bonis operibus vos cõſiderantes glorificẽt ››
deum in die viſitationis.Plerunꝗ cõtigit,vt ››
pagani qui fidẽ Chriſtianorum vituperabãt Chriſtiano
quia deos ſuos dereliquiſſent , poſtmodum rũ exẽpla.

conſiderantes caſtam eorum cōuerſationem
& inuictum in Chriſto animum, ceſſarēt eis
detrahere, magiſq; deū glorificare, ac lauda
re inciperent, qui bonitate ac iuſtitia cultorū
ſuorum bonus eſſe probaretur & iuſtus.
Glorificent (inqt) deū in die viſitationis. Hoc
eſt in tempore retributionis quanta ſit vo-
bis gloria per deum donanda, iā nunc agno-
ſcant increduli, cū vos inſtanter inter obſtan
,, tia pericula illum ſequi perſpexerint. ℭSubie
,, cti igitur eſtote omni humanæ creaturę pro
,, pter deum. Omni humanę creaturæ dicit, oī
Oīs creatu dignitati hominū, omni perſonę, omni princi
ra humana patui, cui nos diuina diſpoſitio ſubdi volue-
rit. Hoc eſt eñ qd̄ ait Propter deū, qa nō eſt
poteſtas niſi a deo. Et qui poteſtati reſiſtit, dei
ordinationi reſiſtit. Quā creaturā ſubſequē
,, ter exponit adiungens. ℭSiue regi quaſi prę
,, cellenti, ſiue ducibus tanq̄ ab eo miſſis. Ideo
Regi & du regi tantū ac ducibus, non autem & dominis
cibus. dicit, quia in hoc loco illos ſpecialiter vt pręfa
ti ſumus inſtituit qui ſunt domini ſeruorū.
Subſequēter vero & ſeruos quomodo domi
nis famulentur admonet. Docet ergo fide
les famulos videlicet ęterni regis, etiā mūdi
poteſtatibus ſubdi, ne vel in hoc fidei & reli-
gioni Chriſtianæ poſſit detrahi, ꝙ per eam
humanę conditionis iura turbētur. Nam &
ita poteſt recte intelligi qd̄ dictum eſt Omni
humanę creaturę, vt ſignificetur & fidelibus
,, & incredulis rerum dominis. ℭAd vindi-
,, ctam malefactorum, laudem vero bonorum.
Non ꝙ omnes quidem reges aut duces vel
malefactores punire, vel laudare bonos noue
Officiū iu rint, ſed q̄ eſſe debeat actio boni iudicis ſim-
dicis boni. pliciter narrat, hoc eſt vt malefacientes coer-
ceat, bene agentes remuneret. Qui etſi iniu
ſte agit ſi bonos damnat, nihilominus ad lau
dem eorū ptinēt quæ facit ſi patiēter eius im
probitatem tolerēt. & patienter eius ſtultitiæ
reſiſtāt. Vis (inquit) nō timere poteſtatē? Bo-
num fac, & habebis laudem ex illa. Non dicit
ab illa, ſed ex illa, quia etſi poteſtas humana
non laudat, immo ſi etiam perſequitur, ſi oc-
cidit gladio vt Paulū, ſi crucifigit vt Petrū,
habebis ex illa laudem, dum ex eo qd̄ illa ma
lefacit in te iuſtum & innoxiū, tuæ virtutis
patientia coronam laudis meretur. Nam &
hoc intēdiſſe beatum Petrum in hac ſenten
,, tia, verba ſequētia docēt, quib⁹ dicit. ℭQuia
,, ſic eſt voluntas dei vt bene facientes obmu-
,, teſcere faciatis imprudentiū hominum igno
,, rantiam. Hęc eſt ergo laus bonorum, ad quā
duces a rege dicit miſſos, dum ignorātia du
cum imprudētium boni ad laudem ſuam p
petuam bene ſe agendo vtuntur. ℭQuaſi li- ,,
beri, & non quaſi velamen habentes malitiæ ,,
libertatem. Quaſi liberi bona faciūt, qui quo ,,
maiore apud homines libertate vtūtur, eo ar Liberorū
ctius immo liberius diuino famulatui ſubiu munus.
gātur. Sed & illi quaſi liberi bene faciūt, qui
exemplo Ioſeph patriarchæ tametſi ſeruitio
deprimūtur hominum, ſerui eſſe vitiorum
nulla arte compelluntur. At vero libertatem
ſuā in velamē malitię vertūt, qui quo minus
humani famulatus iugo cohibētur, eo latius
peccatorum dominio mancipātur, & cum vi
tiis impune ſeruiūt, libertatem vocāt, nomine
hoc ſuam tegētes culpam. Poteſt autē iuxta
illud Apoſtoli Pauli generaliter accipi. Vos
in libertatem vocati eſtis fratres, tantum ne
libertatem in occaſionem carnis detis. Liberi
eñ recte vocamur, qui p baptiſma a peccato
rum ſumus nexib⁹ abſoluti. Qui a dęmonia
ca ſeruitute redempti, qui filii dei effecti, non
tanto dono libertatis potiorem peccandi fa
cultatem vel licētiā accepimus, quinimmo ſi
peccamus, mox libertate perdita ſerui effici-
mur peccati. Et quiſq; ſe ad hoc liberatum a
domino putat vt licētius peccet, talis ſuam li
bertatem in velamē malitię mutat. Vult au-
tem nos beatus Petrus liberos eſſe a ſeruitio
culparum, vt ſerui creatoris noſtri boni & fi
deles permanere poſſimus. Vnde ſubſequen-
ter adiungit. ℭSed ſicut ſerui dei omnes ho- ,,
norate, fraternitatē diligite, Deū timete, Re- ,,
gem honorificate. Monet ergo cōgruum cū ,,
ctis impēdere honorem, & iuxta imperiū do-
mini Cęſari quę Cęſaris ſunt, & deo reddere
quę dei ſunt. Et bene inter alia fraternitatem
diligere iubet liberos, vt eos quoq; qui ſi-
bi temporali conditione ſubiecti ſunt fratres
ſibi eſſe in Chriſto factos recolant, vna cum
ipſis patrem inuocātes eum qui ſine acceptio
ne perſonarum iudicat. ℭSerui ſubditi eſto- ,,
te in omni timore dominis veſtris, non tan- ,,
tum bonis & modeſtis, ſed etiā dyſcholis. Dy ,,
ſcholis, indiſciplinatis dicit, nomine ducto a Dyſcholi
græco eloquio. Quia græce ſchola vocatur
locus in quo adoleſcentes literalibus ſtudiis
operam dare, & audiēdis magiſtris vacare ſo
lent, vnde ſchola vacatio interpretatur. Deni Schola.
q; in Pſalmo vbi canimus, Vacate, & videte
quoniam ego ſum Deus, p eo qd̄ nos dicim⁹
vacate, in græco habet σχολάζετε. Schola
ſtici gręce ſunt eruditi, Dyſcholi indocti & a
greſtes. Sed vtriſq; vult obedire ſubditos, ex-
plicans apertius quomodo nos ſupra omni
humanę creaturę iuſſerit eſſe ſubiectos. Alia
tranſlatio p dyſcolis difficiles habet. Et ſan

ctus antiſtes Fulgentius in opuſculis ſuis ſic
ponit. Seruientes cum timore non tantũ bo-
„ nis & modeſtis ſed etiã difficilioribus. ¶Sed
„ ſi bene facientes & patiẽtes ſuſtinetis, hęc eſt
„ gratia apud deum. In hoc enim vocati eſtis.
„ Quia & Christus paſſus eſt ꝑ nobis. Notãdũ
Seruorũ ęſtimatio — attẽtius q̃ ſumme cõditionẽ ſeruorũ glorifi-
cet, quos bene facientes & abſq; culpa vapulã
tes a dominis crudelibus & improbis, imita-
tores eſſe dominicę paſſionis affirmat. Audis
autẽ quia paſſus eſt ꝑ nobis, & gaudes quia
„ ꝑ te mortuus eſt, attende qđ ſequit̃. ¶Relin-
„ quens vobis exemplum vt ſequamini veſti-
„ gia eius. Exemplũ tribulationũ non deliciarũ
contumeliarum, flagellorum, dolorum, oppro
briorum, ſpinarum, crucis, vulnerũ, mortis.
In Pſalmo ſcriptũ eſt. Propter verba labiorũ
tuorum ego cuſtodiui vias duras. Propter q̃
verba labiorum dei, niſi quibus promittit vi
„ tam ęternã? ¶Qui peccata noſtra ipſe pertu-
„ lit in corpore ſuo ſuper lignum. Cũ ſupra ad
ſeruos ſpecialiter fecerit ſermonem, nunc ge-
neraliter admonet, vt etiã domini in memori
am reuocẽt qđ pro illis deus & dominus ſuſ
tinuerit. Immo totã eccleſiã inſtruit quid ꝑ
eius liberatione ſuus auctor pertulerit. Non
enĩ ait peccata veſtra, ſed etiã ſe addito, Qui
peccata inquit noſtra ipſe pertulit in corpo-
„ re ſuo ſuper lignũ. ¶Eraris enĩ ſicut oues er-
„ rantes. Quo modo & oues dicit & errantes,
Oues errantes. — cum hi qui in errore vitam ducũt, hœdorũ
potius q̃ ouium nomine cẽſeantur, niſi quia
nouit dominus qui ſunt eius, qui & multos
diu male cõuerſantes ſuſtinet, quos tamẽ in
ouium ſuarũ numero ſaluandos eſſe ꝓuidet?
„ ¶Sed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & vi
„ ſitatorem animarũ veſtrarũ. Tangit euange-
licam parabolam, vbi pius paſtor relictis no-
naginta nouem ouibus in deſerto, venit viſi
tare vnam quę errauerat. Nã qđ ibi dictum
eſt quia hãc inuentã impoſuerit in humeros
ſuos gaudens, hoc iſtic beatus Petrus pręmi-
ſit dicens. Quia peccata noſtra ipſe portauit
in corpore ſuo ſuper lignum. Quia nimirum
ita nos redimere voluit, vt lignũ in quo pec
cata noſtra tolleret, pendens in humeris habe
ret. Ad paſtorẽ ergo inq̃t & viſitatorẽ anima
rũ veſtrarũ. Paſtorẽ videlicet, quia paſcua no
bis vitę donat ęternę, paſcua in pręſenti tem
poralium pręſtat gratiarum. Viſitatorẽ vero
animarum veſtrarũ, quia viſitauit nos oriẽs
ex alto illuminare his q in tenebris & in vm
bra mortis ſedent. Viſitat quotidie ipſam in
nobis quam donauit lucem, ne deficiat ſeruã
do, immo vt creſcat iuuando. Quidã codices
ipſum graecum habent. Ad paſtorẽ & epiſco
pum animarũ veſtrarũ. Epiſcopus autẽ lati- — Epiſcopus.
ne ſuperintendens dicitur. Quia nimirum
oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad ꝓ-
ces eorum, vt ex omnibus tribulationibus eo
rum liberet eos.

CAP.III.

Similiter & mulieres ſubdi „
tæ ſint ſuis viris, vt & ſiq „
non credũt verbo, per mu- „
lierum conuerſationẽ ſine „
verbo lucrifiant &c. Notã „
dum q́ beatus Petrus ea — Vxorũ fidelium munera.
cõditione deſiderat mulie
res bonas & honeſtas viris incredulis ſubdi,
vt non ſolum nihil mali ad imperiũ eorum
faciant, verum etiam tam caſta cõuerſatione
perſiſtant inſuperabiles, vt ipſis etiã viris ex
emplo poſſint eſſe caſtitatis & fidei. ¶Qua- „
rum ſit nõ extrinſecus capillatura, aut circũ „
datio auri, aut indumẽti veſtimentorum cul „
tus. Quia ſicut Cyprianus ait, ſericũ & pur- „
purã indutę Chriſtũ induere non poſſunt. — Veſtitus decentia.
Auro & margaritis & monilibus adornatæ,
ornamẽta cordis ac pectoris perdiderũt. Qz
ſi Petr⁹ (inquit) mulieres quoq; admonet co
ercẽdas, & ad eccleſiaſticã diſciplinã religioſa
obſeruatione moderandas, q̃ excuſare cultus
ſuos ſoleant per maritum, quãto id magis ob
ſeruare virginẽ fas eſt, cui nulla ornatus com
petat venia, nec deriuari in alterũ poſſit men
dacium culpę, ſed ſola ipſa in crimine rema-
neat? ¶Sed qui abſconditus eſt cordis homo „
in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpirit⁹ „
qui eſt in conſpectu dei locuples. Caſtitatem „
prędicat, & ornatum interioris hominis in in — Ornatus interior.
corruptione quieti & modeſti ſpiritus, quo
dam mõ dicẽs. Quoniã exterior veſtet homo
corruptus eſt, & beatitudinẽ integritatis, q̃
ꝓprie virginũ eſt, habere deſtitiſtis, imitami
ni incorruptionẽ ſpiritus per ſeueram abſti
nentiam, & qđ corpore nõ poteſtis mente prę
ſtate. Has enĩ Chriſtus diuitias, & hos veſtrę
coniſictionis quęrit ornatus. Mitum & apud
Pythagoram naturalis ſcientię lege dictante
hanc ſententiã inueniri, vera ornamenta ma
tronarum pudicitiam non veſtes eſſe. ¶Viri „
ſimiliter cohabitantes ſecundũ ſciẽtiam, qua „
ſi infirmiori vaſi muliebri impertientes hono „
rem tanq̃ cohęredibus gratiæ vitæ. Simili- „
ter dicit, viros ad imitationem ꝓuocans, quia — Virorũ in vxores officia.
iam ſupra vxoribus præceperat dicens, Con-
ſiderent viri in timore dei caſtã veſtram con
uerſationẽ. Secundũ ſciẽtiã autẽ, vt nouerint
quid deſideret deus, & tribuãt honorẽ vaſcu

lomuliebri.Si abſtineamus nos a coitu,hono
rem tribuimus.Si non abſtineamus, pſpicuũ
» eſt honori contrariũ eſſe cõcubitum.¶Vt ne
» impediantur orationes veſtrę.Et Paulus ait.
Nolite fraudare inuicem niſi forte ex conſen
Oratio im ſu ad tẽpus vt vacetis orationi.Impediri er-
peditur re go orationes officio cõiugali commemorat,
vxoria. quia quotienſcũq; vxori debitum reddo, ora
re nõ poſſum. Q̃ʒ ſi iuxta alium Apoſtoli ſer
monem ſine intermiſſione orãdum eſt,nunq̃
ergo mihi coniugio ſeruiendũ eſt,ne ab ora-
tione cui ſemp̃ inſiſtere iubeor,vlla hora p̃pe
» diat.¶In fide autem omnes vnanimes com
» patientes.Quia ſuperius diuerſas pſonas,con
ditiones,& ſexus congrua ſibi diſcretione do
cebat,iã nunc omnes cõmuniter admonet in
fidei dominicę cauſa vnũ cor & vnã habere
» animã.¶Quia in hoc vocati eſtis vt benedi-
» ctionem hęreditate poſſideatis.Dicẽte videli
cet iudice.Venite benedicti patris mei, pcipi
Benedictio te regnũ. Poteſt benedictio hęreditatis & illa
hęreditatis intelligi, qua eccleſia in futura vita ppetuo
benedicif. Vnde & nunc ſpe futurorum gra
tulabunda dicit.Exaltabo te deus meus rex,
& benedicã nomini tuo in ſeculũ & in ſecu-
lum ſeculi.Qđ ergo quiſq; in futuro inueni
re deſiderat,hoc in pręſenti meditari & age
re ſatagat,& conditorẽ videlicet & pximum
ſyncera voce bñdicere,& ſeipſum etiã diuina
pariter ac fraterna benedictione dignum red
» dere. ¶Quia oculi domini ſuper iuſtos,& au
» tes eius ad p̃ces eorum.Vultus autẽ domini
» ſup facientes mala.Quia beatus Petrus ma-
lum nos p malo reddere vetuerat,immo ma
ledicentibus benedicere iuſſerat,recte pphe
tico teſtimonio aſtruit ſuperna inſpectione
& bonos ſemp videri & malos, quatenus me
minerimus & noſtram patientiã qua tolera
mus malos,& noſtram beniuolentiam qua p
ſequentibus bona optamus,ęterno pręmio re
munerandam,& pſecutores noſtros ſi poeni-
tere noluerint digno plectendos eſſe ſuppli-
cio.ſi vero poenituerint , nos quoq; p ipſorũ
ſalute quã deprecabamur,a domino coronã
» iuſtę congratulationis accepturos.¶Et quis
» eſt qui vobis noceat ſi boni ęmulatores fueri
» tis?De his dicit quę nobis ab aduerſariis per
Nemo lędi verba contumelioſa,p dãna rerum tẽporaliũ,
tur niſi a ſe p tormenta corporis accidunt.Hęc enim &
huiuſmodi omnia cum fidelib⁹ irrogant,his
duntaxat qui boni æmulatores ſunt, & hoc
ſecundũ ſcientiã,nequaq̃ eis nocere poſſunt,
ſed palmã magis patientię ęquanimiter tole
rantibus afferũt,& contra illis qui irrogant
poenã accumulando ęternã plurimũ nocẽt.

Siquis autẽ huiuſmodi aduerſis victus defi-
cit,nõ huic ille q malũ intulit,ſed ipſe ſibi q
hoc patiẽter ferre recuſauit nocuit.Neq; enĩ
domus quã vir ſapiẽs ędificauit,ideo nõ ceci
dit qa violẽtias tẽpeſtatũ nõ ptulit,ſed qa fũ
data erat ſup petrã.Nec rurſum ea quã ſtul
tus ſtulte fabricauit ideo cecidit qa pulſata
tẽpeſtatib⁹ fuit,ſed qa ſup arenã poſita erat.
Vtranq; etenim ęqualiter aduerſitas feriens
tentauit,ſed vni firmitas fundamenti coronã
pſeuerantię tribuit,alterã fragilis ſtructurae
ſtultitia ſtrauit.Nõ enĩ perfectũ boni ęmula
torem caſus aliquis vel a diabolo vel ab homi
ne improbo vel generali rerũ labentium tur
bine illatus,lędere poteſt.Cęterũ plurimos cõ
ſtat boni ęmulatores lęſos eſſe ab aliis, dũ in
veritatis quã diligunt ſcientiã male inſtituũ
tur.Quantos enim catholice in deũ credere,
& recte in eccleſia viuere cupientes,Arrii ve
ſania,quantos Sabellii,aliorũve hęreticorum
nequitia neſciẽtes ſeduxit?Lege librũ Ioannis
Chryſoſtomi,quem ſcripſit de eo,neminẽ poſ
ſe lędi ab alio niſi a ſemetipſo. ¶Sed & ſi qd »
patimini propter iuſtitiam , beati. Non ſo- »
lum(inquit) nihil vobis nocet qui bonũ faci
entibus mala irrogat,ſed & cum vos ppter
bona quę execraf hoſtis inſequitur, cauſam
vobis maioris beatitudinis pſtat cũ patientię
veſtrę vires exercet.iuxta illud euangelicum
Beati qui pſecutionem patiunf ppter iuſtiti
am.¶Dominum autẽ Chriſtum ſanctificate »
in cordibus veſtris.Quid eſt dominũ ſanctifi »
care in cordibus noſtris,niſi ſanctitatem eius Sanctifi
q̃ incõprehenſibilis glorię ſit intimo cordis care Chri
affectu intueri?Quantã in ſe ſperãtibus for- ſtum.
titudinẽ vincendi dare valet, cuius ineſtima
bilis ſanctitas fulget ! ¶Parati ſemp ad ſatiſ »
factionẽ omni poſcenti vos rationem de ea q̃ »
in vobis eſt ſpe.Duobus modis de ſpe & fide »
noſtra rationẽ poſcẽtib⁹ reddere debemus,vt Ratio de
& iuſtas ſpei ac fidei noſtrę cauſas omnib⁹ in ſpe &
timemus ſiue fideliter ſiue infideliter quęren fide du-
tibus,& ipſam fidei ac ſpei noſtrę pfeſſionem plex.
illibatam ſemp teneamus,etiã inter preſſuras
aduerſantium oſtendentes per patientiam q̃
rationabiliter eam ſeruandã didicerimus,pro
cuius amore nec aduerſa pati nec mortẽ ſubi
re formidemus . ¶Cũ modeſtia & timore cõ »
ſcientiam habentes bonã.In ipſa doctrinę ſciẽ »
tia qualitatẽ docẽdi monet obſeruare,vt vide
licet humilitas,quę magiſtra eſt omniũ ma-
terq; virtutũ,& loquendo dicaf,& viuendo
monſtref.¶Vt in eo qđ detrahunt de vobis »
tanq̃ de malefactoribus,cõfundanf q calũniã »
tur veſtram bonã in Chriſto conuerſationẽ. »

Vt q fidē ac ſpem cęleſtiū quā videre nequnt
in vobis irrident, videant opera veſtra bona,
& per hęc confundanť q̄ aperte eſſe bona ne-
gare nō valēt. Vel certe ita ſentiēdū. Curate
benefacientes, vt q veſtrę bonę cōuerſatiōi de
trahūt, aduenīēte tēpore retributionis futurę
cōfundanť, vidēres vos cū Chriſto coronari,
ſeſe autē cū diabolo damnari. ¶Meli9 eſt eñ,
benefaciētes, ſi velit volūtas dei, pati, q̄ male-
facientes. Hęc ſentētia illoꝝ ſtultitiā elegan
Quæ venit indigne pœna ferēda venit. ter arguit, qui cū ꝑ culpis arguunť a fratri-
bus, vel etiā pœnis coercentur, patiēter oīno
tolerāt, at cum abſq; culpa vel verboꝝ cōtu-
melias, vel damna rerum, vel aduerſa quæq;
patiunť a ꝓximis, mox ad iracūdiā prorūpūt,
et q hactenus videbanť innoxii, ꝑ impatiētiā
ſe & murmurationē noxios reddūt. Vt autē
flagelloꝝ diſtātia in diſparibus meritis longe
Cęcitate percuſſi. diſpar appareat, videamus vna eadēq; cęcita-
tis moleſtia Tobiam, Saulū, Elymā fuiſſe ꝑcuſ
ſos. Sed Tobiam ob hoc vt virt9 patiētię eius
latius in exemplū cunctis clareſceret. Saulum
ob hoc vt de Saulo pſcutore in Paulū muta
reť apoſtolū. Elymā vero, vt dignas ſuę pfidię
pœnas luens ab eorū quoq; q credituri erant
Nota. demētatione ceſſaret. Et mihi ſi deť optio, ma
lim cū tanto patre ſiue diuinis ſeu humanis
ſubiacere iuſt9 verberibus, q̄ ab iniuſtitia ver
berū vi ad iuſtitię ſtudia trahi. Rurſumq; ma
lim a culpis flagello retrahi, q̄ pro inſanabili
pōdere peccatoꝝ ęternę vltiōi ſubiici. ¶Quia
& Chriſtus ſemel ꝑ peccatis noſtris mortuus
eſt, iuſtus pro iniuſtis. Qui ergo iuſtus pa-
Iuſtus q patitur Chriſtū imitatur. titur, Chriſtū imitať. Qui in flagellis corrigiť
latronē, q in cruce Chriſtū cognouit, & a cru
ce paradiſum cum Chriſto intrauit. Qui nec
inter flagella deſiſtit a culpis, ſiniſtrū imitať
latronē, q propter peccata aſcēdit in crucē, &
poſt crucē ruit in tartarū. Ideo autē Chriſtū
ſemel eē mortuū cōmemorat, vt nobis quoq;
in memoriā reuocet, q̄ tēporaneis noſtris paſ
ſionib9 merces reddiť ęterna. ¶Vt nos offer-
ret Deo mortificatos quidē carne, viuificatos
aūt ſpiritu. De hac mortificatione carnis &
Mortificatio carnis viuificatiōe ſpiritus quā habēt hi q ꝑ dño ꝑ
patientiā laborāt, dicit & Apl'us Paulus. Et ſi
exterior homo noſter corrūpiť, ſed tñ is q in-
tus eſt renouať de die in diē. Offert ergo nos
deo patri Chriſtus, cū per mortificationē car
nis pro illo īmolari gaudemus, ideſt vitā no-
ſtrā laudabilē in cōſpectu patris oſtēdit. Vel
certe offert nos deo, cū abſolutos carne i ęter
nū nos regnū introducit. Sane hoc q̄d dicit,
Viuificatos aūt ſpiritu, ſanct9 Athanaſi9 Ale
xādrię pōtifex, nō ad hoīs ſpiritū, q mortifi-
cata carne meli9 viuificať, dicēte propheta de
dño, Vt viuificet ſpiritū humiliū, & viuificet
cor cōtritoꝝ, ſed ad gratiā potius refert ſpūs
ſancti, q mortificātibus carnē ſuā, vitā tribuit
ęternā. Vtiť eñ & hoc teſtimonio cōtra Ar-
rianos, q ęqualitati ſanctæ trinitatis contradi
cūt, aſtruēs q̄ indiuidua diuinę opatiōis vni
tate q̄ viuificat pater, viuificet filius, viuificet
ſpūs ſanct9. Pater videlicet & fili9, q̄ ſcriptū
eſt. Sicut eñ pater ſuſcitat mortuos & viuifi
cat, ſic & fili9 quos vult viuificat. Spūs vero
ſanctus, vt hoc teſtimonio declarať, quo diciť
de filio, Vt nos offerret deo mortificatos q̄dē
carne, viuificatos autē ſpū. Ideoq; quoꝝ vna
opatio eſt, hoꝝ diſpar eſſe ſubſtātia vel eſſen
tia nō poteſt. ¶In quo & iis qui in carne con-
cluſi erāt ſpiritu veniēs p̄dicauit. Qui noſtris
tēporib9 in carne veniēs iter vitę mundo p̄di
cauit, ipſe etiā ante diluuium eis q tunc incre
duli erāt & carnaliter viuebāt, ſpiritu veniēs
p̄dicauit. Ipſe eñ ꝑ ſpiritum ſanctum erat in
Noe, cęteriſq; q tunc fuere ſanctis, & per eoꝝ
bonā cōuerſationē prauis illi9 æui hoībus vt
ad meliora conuerterentur p̄dicauit. Conclu Concluſi ī carne.
ſos namq; in carne dicit, carnalibus deſideriis
vehemēter aggrauatos. Vñ de illis ſcriptura
ait, q̄ oīs caro corruperat viam ſuā. Q̄d autē
dicit i quo, ſignificat i eo q̄d p̄miſerat, vt nos
offerret deo. Quia & tunc ſiqui ad p̄dicatio-
nem domini, quā per vitam fidelium præten
debat, credere voluiſſent, & ipſos offerre Deo
patri gaudebat. Siqui autem detrahebāt de
bonis tanq̄ de malefactoribus, hi veniente di
luuio cōfundebanť. Nā & de vtroq; poteſt in
telligi q̄d ait In quo, ideſt & eis qui in carne
concluſi erant ſpiritu veniens prædicauit, vt
per eādem ſuam prædicationem & credenti-
bus corona laudis, & iis qui in incredulitatē
perſtitiſſent, confuſio naſceretur. Quidam co Cōcluſi in carcere.
dices habent, In quo & iis qui in carcere erāt
ſpiritu veniens prædicauit. Quod ad eādem
prauorum atq; incredulorum intentionem
reſpicit, qui quoniā tenebris obſcuratum ha-
bent ſenſum, merito etiam in hac vita in car-
cere cōcluſi eē dicunť. In quo videlicet carce
re interiorib9 adhuc tenebris hoc eſt cæcitate
mētis & opib9 iniuſtis grauanť, donec carne
ſoluti in tenebras exteriores & in carcerē p̄i-
cianť ęternę dānationis. De quo dñs i euāge
lio. Et iudex (inq̄t) tradat te miniſtro, & i car
cerē mittaris. Quis etiā ſancti in hac vita ſe
in carcere poſitos, cū gaudiū ſupnæ patriæ ſi
tiūt, merito ꝓclament, iuxta illud Pſalmiſtæ.
Educ de carcere animam meā ad cōfitēdum
nomini tuo. Diſtat namq; multū inter vtrūq;

carcerem.Siquidē reprobi in carcere ſunt pec
catorum & ignorantię.Iuſti vero in carcere li
cet tribulationum poſiti,luce ſemper iuſtitiæ
dilatato in deum corde perfruūtur.Quos de
ſignauerunt Apoſtoli Paulus & Sylas,cū me
dia nocte ī intimo carceris horrore vīcti licet
& flagellati, hymnū deo laudis lætiſſima vo-
ce canebant.Quidam hunc locū ita interpre
tatus eſt,ꝙ cōſolationē illā de qua dicit apo-
ſtolis dn̄s, Multi ꝓphetę & iuſti cupierūt vi
dere quę vos videtis & non viderūt,& audi-
re q̄ auditis & nō audierūt, de qua & Pſalmi
ſta, Defecerūt oculi mei in eloquium tuum
dicentes quādo cōſolaberis me,ſancti quieſcē
res in inferno deſiderauerunt,ꝙ hęc deſcēdē-
te domino in inferna,etiam his qui in carce-
re erant & increduli quōdam fuerunt in die
bus Noe,conſolatio vel exhortatio prædicata
fuerit. Et hęc ille dixerit , ſed catholica fides
habet , quia deſcendens ad inferna dominus
non incredulos inde ſed fideles ſolummodo
ſuos educens,ad cęleſtia ſecū regna ꝑduxerit
neqꝫ exutis corpore animabus,& inferorum
carcere ſcelerum incluſis , ſed in hac vita vel
per ſeipſum vel per ſuorū exempla ſiue ver-
ba fidelium, quotidie viam vitę demonſtret.
,, De quibus bn̄ dicit. ¶Qui increduli fuerant
,, aliquando,quando expectabant dei patientiā
,, in diebus Noe cum fabricaretur arca. Nam
& ipſa dei patientia prędicatio erat eius,cum
Noe centum annis arcę operibus inſiſtens,qd
mundo futurum eſſet, cotidiana operis exe-
cutione monſtrabat. Vn̄ Paulus ait.An igno
ras qm̄ patientia Dei ad pœnitentiam te ad-
Alia litera. ducit?&c.Alia tranſlatio hunc locum ita ha-
bet.Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mor-
tuus eſt,iuſtꝰ pro iniuſtis,vt nos adducat ad
deum, mortificatꝰ corpore,ſed viuus factus ī
ſpiritu.In quo ſpiritu & eis q̄ ī carcere erāt ꝑ
dicauit,qui quondam non crediderant in die
bus illis, cum expectaret dei patiētiam in die
,, bus Noe &c.¶In qua pauci,ideſt octo animæ
,, ſaluę factę ſunt per aquam.Qđ & vos nūc ſi-
,, milis formę ſaluos facit baptiſma. Formā ba
Baptiſma- ptiſmi aſſimilatā dicit arcæ & aquis diluuii.
tis forma. Et recte omnino,quia & ipſa fabricatio arcæ
de lignis lęuigatis conſtructionē ſignificat ec
cleſię,quę fit de collectione animarum fideliū
per architectos verbi. Et ꝙ pereunte orbe to
to,pauci,ideſt octo animę ſaluę factę ſunt per
aquā , ſignificat ꝙ ad comparationem pereū
tiū gentiliū,Iudęorum,hęreticorum,& falſo-
rum fidelium,multo breuior eſt numerꝰ ele-
ctorum. Vnde de anguſta porta & arcta via
quæ ducit ad vitam,dicitur.Et pauci ſunt q

inueniunt eam.Et iterum.Nolite timere pu-
ſillus grex,quia complacuit patri veſtro dare
vobis regnū.De quo puſillo grege & hic apte
ſubiungitur.¶Nō carnis depoſitio ſordium, ,,
ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. ,,
Vbi enim eſt conſcientia bona,niſi vbi eſt & Cōſciētia
fides non ficta?Docet nanqꝫ Apoſtolus Pau- bona vbi
lus,quia finis præcepti eſt charitas de corde ſit.
puro,& conſcientia bona, & fide nō ficta.Qꝛ
ergo aqua diluuii non ſaluauit extra arcā po
ſitos ſed occidit,ſine dubio pręfigurabat oēm
hęreticum licet habentem baptiſmatis ſacra-
mentū,nō aliis ſed ipſis aquis ad inferna mer
gendum, quibus arca ſubleuatur ad cælum.
Ipſe quoqꝫ octonarius numerus animarum
quę ſaluę factæ ſunt per aquā,ſignificat quia
ſancta eccleſia in ſacramentum dominicę re-
ſurrectiōis baptiſmi lauacrū percepit,vt ſicut
ipſe reſurrexit a mortuis per gloriā patris,ita
& nos expurgati a peccatis per aquā regene-
rationis in nouitate vitę ambulemus.Octaua
nāqꝫ die,hoc eſt poſt ſeptimam ſabbati,dn̄s a
mortuis reſurgens,& exemplum nobis futu-
rę reſurrectionis,& myſteriū nouę cōuerſatio
nis qua in terris poſiti cęleſtē vitā ageremus,
oſtēdit.Qđ etiā ipſe Petrus exponēdo ſubiū-
git dicēs.¶Per reſurrectionē Ieſu Chriſti,qui ,,
eſt in dextera dei degluriens mortem, vt vi- ,,
tę æternæ hæredes efficeremur &c. Sicut.n. ,,
ipſe reſurgens a mortuis aſcēdit in cælum,&
ſedet a dextris Dei,ſic etiam & nobis per ba-
ptiſma viam ſalutis,ac regni cęleſtis introitū
patere ſignauit.Bene autem ait, Deglutiens Mortē de
mortem.Qđ enim deglutimus,agimꝰ vt vir glutiuit
tute noſtri corporis abſumptū nunq̄ pareat. dominus.
Et degluriuit mortē dn̄s,quā reſurgēs a mor
tuis ita funditꝰ cōſumpſit,vt nihil cōtra ſe vl
tra ꝑ attactū alicuius corruptiōis valeret, ac
manēte ſpecie veri corpis,abeſſet ꝓrſus labes
omnis priſcæ fragilitatis. Qđ ipſum & no-
bis in fine promittit futurum,dicente Apo-
ſtolo cum de noſtra reſurrectione loqueretur.
Tunc fiet ſermo qui ſcriptꝰ eſt.Abſorpta eſt
mors ī victoria. Bn̄ abſorpta,qa cū & nos vi-
tę ęternæ participes fuerimꝰ effecti,ita nimi-
rum virtus corporis immortalis omne præ-
teritę corruptiōis vitium tollet,quō ſolet flā
ma ignis imiſſam ſibi aquę guttā ardoris ſui
cōſumere virtute.¶Profectus (inqt) in cælū ,,
ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibꝰ & virtuti ,,
bus. Nulli dubiū eſt qn̄ filio dei ſemp fuerit ,,
angeli & omnes patrię cęleſtis virtutes ac po
teſtates ſubiectę,quē cum patre & ſpiritu ſan
cto vnum ſine initio deum laudāt,tremunt,
adorant.Sed neceſſario admouēdum beatus

Humanitat Chriſti exaltatio. Petrus æſtimauit, ꝙ aſſumpta humanitas in tantam ſit gloriam reſurgendo ſublimata, vt incomparabili culmine omni angelicæ dignitatis potentiæ præferatur. Iuxta qđ & Pſalmiſta cum diceret de ipſo patri, Minuiſti eũ paulo minus ab angelis, cõtinuo ſubiecit. Gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eũ ſup opera manuum tuarum. Omĩa ſubieciſti ſub pedibus eius. *Minuiſti eũ paulo minꝰ &c.*

CAPVT. IIII.

CHriſto igitur paſſo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini. Poſtq̃ exẽplũ reſurrectionis dominicę & ablutionis noſtrę q̃ fit i baptiſmo, de arcæ ac diluuii ſacramento aſtruxerat, reuertitur ad hoc qđ dicere cœperat, vt imitãtes opus redemptoris noſtri, inter bona q̃ facimus, patiẽter malorum nequitiam toleremꝰ.

Chriſtꝰ in carne paſſus. Notãdũ aũt ꝙ diſtĩcte loquẽs ait. Chriſto igit̃ paſſo in carne. Quia ſicut beatus Ambroſius ait, caro eius eſt paſſa, diuinitas autẽ mortis libera, paſſioni corpus naturæ humanæ lege cõceſſit. An vero mori diuinitas poteſt, cum anima nõ poſſit? Nolite (inqͣ) timere eos qui occidunt corpus, aĩam autem nõ poſſunt occidere. Si ergo anima occidi non poteſt, quomodo diuinitas poteſt? ¶Quia q paſſus eſt ĩ carne deſiit a peccatis, vt iam non hominum deſideriis, ſed voluntate Dei qđ reliquum eſt in carne viuat temporis. Quiſquis ſanctorũ corpus ſuum ad martyrium perſecutorũ violentię ſubdidit, nulli dubium quin vſq; ad vitæ ſuæ terminum, quantum humanæ naturę poſſibile ẽ, ſeſe a peccatis abſtinuerit. Quid enim de peccati perpetratione, quid de carnalibus deſideriis cogitare, quid niſi volũtatem dei potuit animo verſare, q vel ligno affixus, vel lapidũ ictibus circũdatꝰ, vel beſtiarũ morſibus ſubactus, vel igniũ flãmis ſuppoſitꝰ, vel ſcorpionũ flagꝭ pforſus, vel alio quolibet pœnarũ genere affectus, hoc tñmodo deſiderare cogebat̃, qñ finito certamine coronã vitæ perciperet? Taliũ ergo mẽtẽ nos beatꝰ Petrꝰ cupit ſemp imitari, cũ ppoſito dñicæ paſſionis exemplo nos eadẽ cogitatione cõtra nequitiã prauoꝝ, cõtraq; vitioꝝ oblectamẽta præcipit armari, volẽs intelligi, ꝙ etiam nos in pace eccleſię qeſcẽtes, ſi habitũ patiẽtis induimus, facile adiuuãte dño lapſus vitamus peccatorũ oim, cũctaq; deſideria diuinę volũtatis ſubiugamꝰ imperiis. Deniq; & Pſalmiſta dñm pcatur dicẽs. Infige timore tuo carnes meas, a iudiciis eñi tuis timui. Et Apl̃s. Qui ergo Chriſti ſunt (inqͣ) carnẽ ſuã crucifixerũt cũ vitiis & cõcupiſcentiis.

Peccatũ deſerit martyr ois Chriſti.

Qui ergo timore iudicioꝝ cęleſtiũ carnales in mẽte cõcupiſcẽtias extinguit, iã talis crucifixo ac patiẽti p Chriſto ſimilis, q̃ſi mortuꝰ exiſtẽs peccatis, dei tãtũ ſeruitio viuit. ¶In quo admirant̃, nõ cõcurrentibus vobis in eãdẽ luxurię cõfuſionẽ, blaſphemãtes. Quia carnẽ (inqͣ) veſtrã crucifixiſtis cũ vitiis & cõcupiſcentiis, euenit pfecto, vt et ſi propter ſuã perfidiã vos blaſphement, vtpote ſegregatos ab eoꝝ cõſortio, in veſtra tamẽ conuerſatione ſemper opera iuſtitię & pietatis videant, q̃ merito admirent̃, & p quibꝰ fidẽ iure laudẽt ac venerent̃ chriſtianã. ¶Qui reddent rationem ei qui paratus eſt iudicare viuos ac mortuos. Ideo (inquit) minus curate, minꝰ dolete, ſi benefaciẽtes blaſphemamini a reprobis, qa et ſi vos tacueritis, nõ tñ tacebit, neq; compeſcetur Deus iudex vtiq; iuſtus, qui & illis blaſphemię ſuæ, & patiẽtię veſtræ vobis pręmia digna reſtituet. ¶Propter hoc eñi & mortuis euangelizatũ eſt, vt iudicentur quidem ſecũdum homines in carne, viuant autem ſecundũ deum in ſpiritu. Tãta deo cura, tantus amor, tantum eſt deſiderium nos mortificare carne, viuificare aũt ſpiritu, vt his quoq; qui maioribus criminibus inuoluti ſunt, & inter mortuos iure nominãdi, luxuriis videlicet, deſideriis, vinolentiis, comeſationibꝰ, potationibꝰ, & illicitis idoloꝝ cultibꝰ, verbũ fidei euãgelizare pceperit, quatenus & illi iudicatis, ideſt ſpretis & abiectis carnalibꝰ deſideriis ſpiritaliter viuant, vnaq; cũ eis quos innocẽter viuẽtes euãgelii grã inuenit, vitã expectẽt æternã. ¶Omniũ autẽ finis appropinquabit. Ne ſibi qſq; blãdiret̃ de longinquitate futuri iudicii, in quo viuos & mortuos dixerat eſſe iudicandos, conſulte admonet, quia etſi incertus eſt extremi diſcriminis aduentus, certum tamen conſtat omnibꝰ ꝙ ĩ hac mortali vita diu ſubſiſtere nequeſit. *Finis cuiq; ſuus ppe ẽ.*

¶Eſtote itaq; prudentes, & vigilate in orationibus. Et dominꝰ in euãgelio, nos incerti finis intuitu ſemper orare & vigilare pręcipit. Ait nanq; loquens de die iudicii. Vigilate itaq; omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere omnia quæ ventura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Bene autem in orationibus vigilare iubemur, vt cum ſtamus ad orationem, nec cogitatio carnalis hominis & ſecularis accedat, nec tũc quicq̃ animus pter id ſolũ cogitet qđ precat̃. Surripit enim frequẽter hoſtis, & ſubtiliter fallẽs pces noſtras adeo vacuat, vt aliud habeamus in corde & aliud pferamus in voce, cũ intentione ſyncera deũ debeat non ſonus vocis, ſed aiæ ſenſus orare. *Vigilandũ nobis.*

,, ¶Ante omnia autē mutuā in vobiſmetipſis
,, charitatem continuam habētes. Bene addi-
Charitas dit continuam, quia ſemper diligere valemꝰ,
continua. ſemper aūt vigilate in orationibus fragilitate
carnis obſtante nequimus, ſemper his q̄ ſub-
iūgit virtutibꝰ inſiſtere minime valemus, id
eſt hoſpitalitati, doctrinę, adminiſtrationi gra
tiarum, vel cōmuniū, vel ſpecialium in proxi
mos, cęteriſq; huiuſmodi. Quia hæc nimirū
& per officium corporis, & p tempora oppor
tuna fieri neceſſe eſt. Ipſa autem charitas cu-
ius inſtinctu hęc foris aguntur, quia interio-
ri homini pręſidet, ſemper ibidem haberi po-
teſt, q̄uis in publico non ſemper oſtendi poſ-
,, ſit. ¶Quia charitas cooperit mītitudinē pec-
,, catorum. In eo maxime, cum veraciter deo di
citur. Et dimitte nobis debita noſtra ſicut &
nos dimittimꝰ debitoribꝰ noſtris. Et quidem
cuncta opera bona quę facimꝰ, culpas quas fe
cimus diluere & cooperire certū eſt, ſed hoc
ideo ſpecialiter de charitate dicit, per quā p-
ximis noſtris ea quæ nobis debent donamus,
quia iuſtiſſimum eſt apud Deū, vt iuxta mē-
ſuram pietatis qua menſi fuerimus, remetia-
tur nobis. Sicut econtra terribiliter duricor-
des vir ſapiens arguit dicens. Homo homini
ſeruat irā, & a Deo quęrit medelam? Nec du-
bitandum q; in eo quoq; qui per charitatem
quicquid valet erga correptionem proximi,
admonendo, increpando, caſtigādo operatur,
charitas ipſa cooperiat multitudinem pecca-
torum. Iacobo atteſtante, qui ait. Q̄m q conr-
uerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ,
ſaluabit animam eius a morte, & operit mul
,, titudinem peccatorū. ¶Si quis loquitur qua-
,, ſi ſermones Dei. Timens videlicet ne præter
voluntatem Dei, vel præter q̄d in ſcripturis
ſanctis euidenter præcipitur, vel dicat aliq̄d
vel imperet, & inueniat tanq̄ falſus teſtis dei,
aut ſacrilegus, vel introducens aliquid alie-
nū a doctrina domini, vel certe ſubrelinquēs
& præteriens aliquid eorum quę Deo placi-
ta ſunt, cum ipſe manifeſtiſſime prædicatori
bus veritatis de his quos imbuerit præcipiat
dicens. Docentes eos ſeruare omnia quæcun-
q; mandaui vobis. Et ea enim quę ipſe māda
uit non alia, & hæc non ex parte ſed oīa ſuis
,, auditoribus obſeruāda tradere iubet. ¶Si q̄s
,, miniſtrat, tanq̄ ex virtute quam adminiſtrat
,, Deus. Tanto humilius impendat quiſq; pro-
ximo omne bonum q̄d poteſt, quanto certiſſi
me nouit q; a ſemetipſo nō poteſt habere q̄d
,, impendat. ¶Vt in omnibus honorificet Deꝰ
,, per Ieſum Chriſtū &c. Iuxta ipſius Ieſu Chri
Per Ieſū &c. ſti præceptum quo ait. Videant veſtra bona

opera, & glorificent patrem veſtrum qui ī cę
lis eſt. Honorificatur ergo Deus in actibꝰ no-
ſtris, cum omne quicquid bene ac ſecundum
voluntatem eius facimus, nō hoc noſtris me
ritis, ſed eius gratiæ tribuimus. Econtra autē
mala quæ gerimus, noſtræ ſolum malitiæ vel
ignorantiæ deputamus. ¶Chariſſimi, nolite ,,
†mirari in feruore qui ad tentationem vobis †peregri-
ſit. Quidam codices habent, Nolite peregri nari.
nari in feruore. Vtriuſq; autem verbi ſenſus
in promptu eſt, quia neq; mirari fidelis quiſ-
q; debet quare in hac vita feruorem patiatur
tribulationum, qui certa ratione ideo nūc tri
bulationibus tentatur, vt cum probatus fue
rit, ad futuræ vitæ coronam percipiendam di
gnus habeatur: neq; ſe aliquis ideo peregri-
num & extraneum a Chriſti mēbris exiſtima
re debet, quia præſentis ſeculi feriatur aduer
ſis, cū & domini exitus mortis, & in eius ec-
cleſia nunq̄ a protomartyre Abel vſq; ad vl-
timum electum qui in fine ſeculi naſciturus
eſt, infidelium perſecutio ceſſauerit. Vnde be
ne cum dixiſſet, Nolite mirari ī feruore, addi
dit. ¶Quaſi noui aliq̄d vobis cōtingat. Quia ,,
valde eſt antiquū & frequēs, electos dei vitę p̄ Pati ele-
ſentis aduerſa p æterna ſalute tolerare. ¶Ne ctos non
mo autem veſtrum patiatur tanq̄ homicida, eſt nouū.
aut fur, aut maledicꝰ. Tanq̄ maledicus enim ,,
patitur qui paſſionis ſuæ tempore in ſui in- Maledici
iuriam perſecutoris effrenatur. ¶Quoniā tē more pati
pus eſt vt incipiat iudiciū a domo dei. Duo ,,
ſunt iudicia Dei p ſcripturas inſinuata. Vnū Iudicium
occultum, alterum manifeſtum. Occultū iu Dei du-
dicium eſt poena qua nunc vnuſquiſq; homi plex.
num aut exercetur ad purgationem, aut ad-
monetur ad conuerſionem, aut ſi contempſe-
rit vocationem & diſciplinam Dei, excęcatur
ad damnationem. Iudicium autem manifeſtū
eſt, quo vēturus eſt dominus iudicare viuos
& mortuos. Nūc autem dicitur eſſe tempus
in quo incipiat iudicium de domo domini, id
eſt de eccleſia, quæ per exercitium præſentiū
afflictionum ad futura gaudia præparatur.
Nāq; reprobi tanto ſecuriores nūc & ſine vl-
lo vindictæ verbere vitam tranſitoriam du-
cunt, quanto eis in futuro nihil niſi vindicta
reſtat, iuxta illud beati Iob. Ducunt in bonis
dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendūt.
¶Si autē primum a nobis, quis finis illorum ,,
qui non credunt Dei euangelio? Hinc colligi ,,
tur diſtrictꝰ iudex quāta illic feriat diſtrictio
ne quos reprobat, ſi hic ſic cruciat quos amat.
Si enī flagellantur filii, quid debēt ſperare ſer
ui neq̄ſſimi? ¶Et ſi iuſtꝰ q̄dē vix ſaluabit, īpiꝰ ,,
& peccator vbi parebūt? Nolūt credere Pela ,,

Pelagianorum error.
giani ꝙ in vno hoie tota eſt generis humani
maſſa vitiata,& tota dānata. A quo vitio &
damnatione,ſola ſanat & liberat gratia Chri
Iuſtus q̄ re vix ſaluabitur.
ſti.Quare eñi iuſt⁹ vix ſaluabit̄?Nunqd libe-
rare iuſtū labor eſt deo?Abſit. Sed vt oſtēdat̄
ꝙ merito fuerit damnata natura, nō vult fa
cile de tāto malo nec ipſe oīpotēs liberare.Pro
pter qđ & peccata ꝑcliuia ſūt, & laborioſa iu
ſtitia,niſi amantibus.Sed charitas q̄ amantes
facit,ex deo eſt.Notādū aūt ꝙ hāc ſentētiam
beat⁹ Petrus de Prouerbiis Salomonis iuxta
veterem dūtaxat editionē aſſumpſit,ꝓ qua in
noſtra quę de hebraicę veritatis fonte deſcen
dit,ſcriptū eſt.Si iuſtus in terra recipit, quan
to magis impi⁹ & peccator?Qđ eſt aperte di
cere.Si tanta eſt vitę mortalis fragilitas,vt ne
iuſti qdē qui in cęlo coronandi ſunt,hāc ſine
tribulatione ꝓpter innumerā vitiatę naturæ
labem tranſeāt, quanto magis hi qui cæleſtis
ſunt gratię extorres,certū ſuę ꝑpetuę damna
tionis exitū expectant?

CAPVT.V.

SEniores ergo qui in vobis
ſunt obſecro cōſenior & te
ſtis Chriſti paſſionū. Ideo
Teſtis paſſionum Chriſti quō Petrus.
videlicet teſtis,ꝙ pſens illo
patiēte aſtitit,& cuncta vt
gerebant̄ aſpexit. Vel certe
ga & ipſe ꝓpter nomen Chriſti,carcerē,vincu
la,ac verbera paſſus eſt,vt in Apoſtolorū acti
bus legimus. ℂQui & eius q̄ in futuro reue
†gloria.
lāda eſt †glorię cōmunicator. Tūc nimirum
cū in monte ſancto gloriā vultus eius cęleſtē
cū Iacobo & Ioanne cōſpexit,ſiue cū reſurre-
ctionis & aſcēſionis ei⁹ potētiam, cū cęteris q
affuere diſcipulis vidit. ℂPaſcite q in vobis ē
gregē dei. Sicut dñs beato Petro totius gre
Paſcēdus grex.
gis eius hoc eſt eccleſię curā habere iuſſit, ita
ipſe Petrus ſequētibus eccleſiæ paſtoribus iu
re mādat,vt eū quiſqȝ q ſecū eſt gregē dei ſol
licita gubernatione tueatur. ℂProuidētes nō
coacte ſed ſpontanee ſecūdū deū. Coacte pa-
Paſcendi forma.
ſcit gregē dei & ꝓuidet illi,q propter rerū tē
poraliū penuriam nō habens vnde viuat, id
circo pdicat euāgeliū vt de euangelio viuere
poſſit.Spōtanee vero & ſecūdū Deū,q nullius
terrenę rei,ſed tm̄ ſupernæ mercedis intuitu
verbū dei prędicat. Qđ vtrūqȝ diſtinguēs ab
inuicē apoſtolus Paulus,Si eñi volēs(inquit)
hoc ago,mercedē habeo. Si aūt inuitus,diſpē
ſatio mihi credita eſt.Diſpēſatio qppe ei credi
ta dicit̄,qui rei externę curā ad tēpus habere
pręcipitur. Verbi gratia,qui triticum domi-
ni ſui cōſeruis in tēpore diſpertiri iubet̄,huic
aſſimilat̄ q nō ſpōtanee ſed inuit⁹ euāgelizat.

ℂNeqȝ turpis lucri gratia ſed volūtarie. Tur
Queſtus turpis.
pis lucri gratia ꝓuidet gregi dei,qui propter
quęſtum & terrena commoda prædicat,cum
religionis opera cuncta ſpontanee fieri debe-
ant.Iuxta illđ exēplū cōſtructiōis tabernaculi
qđ pręſentem eccleſię conſtructionem pręten
dit,vbi & oīs multitudo filiorum Iſrael ob
tulit mente promptiſſima atqȝ deuota primi
tias dño ad faciendum opus tabernaculi,ſpō
te propria cuncta tribuēs,& ipſi artifices ſpō
te ſua obtulerunt ſe ad faciēdum opus. ℂNe
qȝ vt dominantes in cleris,ſed forma facti gre
gi ex animo. Vt videlicet humilitatem quā
Forma gregi q ſint.
ſubditos & ad vos & ad inuicem habere de-
ſideratis,ipſi prius & actu monſtretis, & in
animo ſeruetis ex integro,iuxta illud domini
cum.Scitis quia hi qui vident̄ principari gē-
tibus dominantur eis,& principes eorum po
teſtatem habent ipſoꝝ.Non aūt ita erit in vo
bis,ſed quicunqȝ voluerit fieri maior,erit ve-
ſter miniſter.Et quicūqȝ voluerit in vobis pri
mus eſſe,erit omnium ſeru⁹.Qđ Paulus im-
perium diligenter obſeruans ait.Non eñi nos
metipſos prædicamus, ſed Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum, nos autē ſeruos veſtros
per Ieſum.ℂSimiliter adoleſcētes ſubditi eſto
te ſenioribus. Poſtq̄ ſeniores quomodo pręeſ
Adoleſcētulorū officium.
ſent docuit, oportebat vt etiam iuniores ad
obediendum paternæ eorum prouiſioni in-
ſtrueret.Non autem opus erat eis plura lo-
qui,ſed tātum ſubiectionis dare præceptum.
Quia nimirum ſenioribus præceperat vt for
ma facti eſſent ſubditis, & ſufficiebat iunio-
res ad maiorum bene agētium exempla reſpi
cere,& hæc deuote imitari. Sed ne hæc au-
dientes prælati putarent ſolummodo ſubdi-
tis ſuis,& non etiam ſibi debitæ humilitatis
iura eſſe ſeruanda, continuo generaliter ad
monendo ſubiecit. ℂOmnes autem inuicem
humilitatem inſinuate. Omnes etenim di-
Humilitas decet oēs.
cit,& ſeniores & adoleſcentes,qui inuicem iu
bentur humilitatis inſinuare virtutem, &
hi videlicet regendo,& illi obſequendo humi
liter.Quod apud ipm Petrū,& i ipſo factū le
gimus,cum intrante eo Cæſaream, Corne-
lius occurrens pedibus ſe eius humiliter ſtra
uit,& ille humilius leuauit eum dicens.Sur-
ge,& ego homo ſum,ſicut & tu. Et quidem
Cornelius necdum renatus in Chriſto, nec
dum eccleſiæ erat membris incorporatus;
Omnes ergo humilitatē habere ad alterutrū
vel exēplo docet,vel etiā verbo inſinuat,qa ni
mirū oībus ſuperbię vitiū qđ angelos de cęlo
deiecit,nouerat eſſe cauēdū,omnes adiuncta
Salomonis ſententia terret ſalubriter ac reſo-

.ein

›› uet dicens. ¶Quia deus ſuperbis reſiſtit, hu-
›› milibus autem dat gratiam. Et quæ ſit eadē
gratia quā cōfert humilibus Deus, conſequē
›› ter exponit cum admonendo ſubiūgit. ¶Hu
›› miliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt
›› vos exaltet in tempore viſitationis. Hanc er
Humiliū gratia. go gratiam humilibus tribuit, vt quo magis
humiliati fuerint propter ipſum tempore cer
taminis, eo glorioſius exaltētur ab ipſo tempo
re retributionis. Poteſt autem humiliatio hoc
in loco multifarie accipi, hoc eſt & ea qua in-
cipiens quiſq; viam virtutum pro abluendis
quę commiſerat peccatis ſalubriter atteritur,
& illa quæ ſpontanea mentis deuotione a per
fectioribus Deo vel proximis in pace exhibe-
tur rerum circunſtantium, nec nō & ea qua
incurſantibus perſecutionum turbinibus in-
uictus per patientiæ virtutem animus arma-
tur. Omni autem generi deo deuotæ humili-
tatis merces ſuccedit illa, vt q ſe tēpore pere-
grinationis ſuæ humiliant, tempore viſitatio
›› nis eius exaltentur. ¶Sobrii eſtote & vigilate
›› quia aduerſarius veſter diabolus tanq̄ leo ru-
›› giens circumit quærens quem deuoret. In hu
ius expoſitione ſententiæ, non noſtra, verum
Cyprianus beati Cypriani dicta ponamus. Circumit (in
quit) ille nos ſingulos, & tanq̄ hoſtis clauſos
obſidens muros explorat & tentat an ſit pars
aliqua membrorum minus ſtabilis, & minus
fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Of-
fert oculis formas illices, & faciles voluptates,
vt viſu deſtruat caſtitatem. Aures per cano-
ra muſica tentat, vti vi ſoni dulcioris auditū
ſoluat, & molliat chriſtianū vigorem. Linguā
conuitio prouocat, manum iniuriis laceſſen-
tibus ad petulantiam cædis inſtigat. Vt frau
datorem faciat, lucra opponit iniuſta. Vt ani
mam pecunia capiat, ingerit pernicioſa cōpen
dia. Honores terrenos promittit, vt cælos adi
mat. Obtendit falſa, vt vera ſubripiat. Et cum
latenter non poteſt fallere, aperte minatur, ter
rorem turbidæ perſecutionis intentans, ad de
bellādos ſeruos Dei inquietus ſemper, & ſem-
per infeſtus. In pace ſubdolus, in perſecutione
violentus. Quāobrem contra omnes diaboli
vel fallaces inſidias, vel apertas minas ſtare de
bet inſtructus animus & armatus, tam para-
tus ſemper ad repugnandum, q̄ eſt ad impu-
›› gnandum ſemper paratus inimicus. ¶Cui re
›› ſiſtite fortes in fide, ſcientes eandem paſſio-
›› nem ei quæ in mundo eſt veſtræ fraternitati
›› fieri. Tanto (inquit) fortiores eſtote in fide,
Paſſio cōis ōībus bonis. tanto maiorem habetote fiduciam ad ſuperā-
das diaboli verſutias, quanto conſtat quia nō
vos ſoli tentamini, ſed ipſa paſſio quæ vos fa-
tigat, ei quoq; quæ per totum mundum eſt
eccleſiæ Chriſti, veſtræ videlicet fraternitati
communis eſt. Et qđ a conſtitutione mundi
ſemper paſſi ſunt iuſti, pudeat vos ſolos præ
omnibus ſuſtinere nō poſſe. ¶Per Syluanum ››
vobis fidelem fratrem vt arbitror breuiter ››
ſcripſi, obſecrans & conteſtans hanc eſſe ve- ››
ram gratiam Dei. Quod ait obſecrans, po- ››
teſt ad ſuperiora referri, q2 videlicet breuiter Obſecrās
ſcripſerit, nō imperās ſed obſecrans eos fortes
ī fide pſiſtere. Pōt & ad ſequētia recte copula
ri, vt intelligatur non ſolum conteſtari hanc
eſſe veram eorum gratiam quā ſcribendo prę
dicat, quia nimirum non eſt in alio aliquo ſa-
lus in quo oporteat nos ſaluos fieri, ſed etiam
obſecrare eos vt hāc eſſe veram ſuam gratiā
faciant, qua imbuti ſunt in Chriſto. Gratia
enim Chriſti eorum ſit gratia, qui hanc mun
do corde ſuſcipiunt. Nam qui gratiā dei ſper
nit, non ipſam gratiam minuit, ſed hanc ſuā
non eſſe, ideſt ſibi facit non prodeſſe. ¶Salu- ››
tat vos eccleſia quæ eſt in Babylone collecta, ››
& Marcus filius meus. Babylonē typice Ro ››
mam dicit, videlicet propter cōfuſionem mul Babylon
tiplicis idololatriæ. In cuius medio ſancta ec- Roma.
cleſia iam rudis & perparua fulgebat, iuxta
exemplum plebis Iſraeliticæ, q̄ quondam par-
ua numero & captiuata ſuper flumina Baby
lonis ſedens, abſentiam ſanctæ terræ deflebat,
nec canticum domini in terra aliena cantare
valebat. Et bñ beatus Petrus dū ſuos audito
res ad tolerantiam hortatur aduerſitatum p-
ſentium, dicit & eccleſiā quæ ſecum eſt, in Ba
bylone conſtitutam, ideſt in confuſione tribu
lationum. Et tamen coelectam eam eſſe cōfir
mat, vt oſtēdat ſanctam dei ciuitatem in hac
vita a permiſtione & preſſura ciuitatis dia-
boli, quā Babylonia ſignat, immunem eſſe nō
poſſe. Marcum autem filium ſuum euangeli Marc⁹ filius Petri
ſtam dicit, qui eius in baptiſmate dicitur fi-
lius effectus. Vnde patet, q̄ prius q̄ Marcum
Alexandriam de Roma ad euangelizandum
mitteret, epiſtolam hanc ſcripſit. Tempore au
tem Claudii Principis & Petrus & Marc⁹ Ro
mam venerunt, & ipſe Marcus deſcripto Ro
mę euangelio ſuo Alexandriā miſſus eſt. Vn
de colligitur, quia epiſtolā hāc Petrus dū quę
ritur vbi vel quando ſcripſerit, locus erat Ro
ma, tēpus Claudii Cæſaris. ¶Salutate inuicē ››
in oſculo ſancto. Oſculo ſancto, oſculo vero, ››
oſculo pacifico, oſculo columbino, non fi- Oſculum ſanctum.
cto, non ſubdolo, non polluto, quali vſus eſt
Ioab ad occidendum Amaſam, quali Iudas
ad tradendum ſaluatorem, quali vtūtur hi q
loquuntur pacem cum pximo ſuo, mala autē

ſunt in cordibꝰ eorꝫ. Illi ergo oſculo ſancto ſalutant inuicē, q non diligūt verbo neq; lingua ſed opere & veritate. ¶Gratia vobis omnibꝰ qui eſtis in Chriſto Ieſu. A gratia coepit epiſtolā, in gratia conſummauit, mediam gratia reſperſit, vt errorem Pelagianum omni locutionis ſuę parte damnaret, eccleſiā vero Chriſti nō niſi ꝑ gratiā eiꝰ ſaluari poſſe doceret. Et conſulte cum diceret, Gratia vobis, addidit, Omnibus qui eſtis in Chriſto Ieſu, vt ea quę paucis eccleſiis, ideſt Pōti, Galatię, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ ſcripſit, cunctis per orbem Chriſti eccleſiis ſe ſcribere deſignet. Sicut & Ioannes in Apocalypſi, cum ſeptē Aſię eccleſias ſingulatim prout competebat admoneret, adiunxit ꝑ ſingula, ita concludens. Qui habet aures audiendi audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Aperte inſinuans, quia cūcta quę vni cuilibet eccleſiæ ſcripſit, omnibus qui auditum ſalubrem haberent, & vniuerſis fidelium ſcriberet eccleſiis.

Gratia oībus neceſſaria.

Explicita eſt feliciter Expoſitio Venerabilis Bedæ Preſbyteri in Primam Epiſtolam Petri Apoſtoli.

INCIPIT EXPOSITIO IN SECVNdam Epiſtolam eiuſdem.

CAPVT.I.

SIMON PETrus ſeruus & Apoſtolus Ieſu Chriſti, iis qui coæqualē nobis ſortiti ſunt fidē. Scriptum eſt in ſequentibꝰ huius epiſtolę. Ecce hāc vobis chariſſimi ſecundam ſcribo epiſtolam. Vnde conſtat, quia hāc eiſdem quibꝰ & priorem epiſtolā miſerat, electis proſelytis, diſperſiōis Pōti, Galatię, Cappadocię, Aſię, & Bithynię, ſcripſit epiſtolam. Quos coęquales ſibi cognoſcit, non quia circuncīſionem ex lege acceperant, quā ipſe vt natura Iudęus habebat, ſed quia eandem quā ipſe illuſtrante Chriſti gratia acceperat, ſortiti ſunt fidem. Nō enim circūciſio legalis, ſed ſola eſt fides euangelica quæ gentium populos antiquę Dei plebi conſociet. Verū qa fides eadē ſine operibus ſaluare non poteſt, recte ſubditur. ¶In iuſtitia dei noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti. Illis ergo ſcribit epiſtolam, illos ſalutat Apoſtolus Petrus, qui coęqualem ſibi ſortiti ſunt fidem, & hanc per opera iuſtitiæ exercent. Eius videlicet iuſtitiæ quā non humana prudētia repperit, nec legalis inſtitutio docet, ſed per euangelium loquēs dominus & Saluator noſter oſtēdit cum ait. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus q̄ Scribarum & Phariſęorum, non intrabitis in regnum cælorum. Et iterum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, nō occides. Ego autē dico vobis &c. ¶Gratia vobis & pax adimpleatur ī cognitiōe dei, & Chriſti Ieſu dñi noſtri. In prima epiſtola ſcripſit. Gratia vobis & pax multiplicetur. In hac aūt, Gratia vobis & pax adimpleatur. quia nimirum illam incipientibus, hanc perfectioribus ſcripſit epiſtolam. Multiplicatur enī pax & gratia bene ꝓficientibus in hac vita per fidem, adimplebitur autem peruenientibus in alia vita per ſpeciem. Vnde bene cū diceret, Gratia vobis & pax adimpleatur, addidit, In cognitione domini noſtri Ieſu Chriſti. Quia hæc eſt vitā æterna (inquit) vt cognoſcāt te vnum & verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtū. Et iterum. Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis, & cognoſcetis veritatē, & veritas liberabit vos. ¶Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ quæ ad vitam & pietatem donata ſunt. Pendet hæc ſententia a ſuperioribus, Eſt enī ſenſus. Gratia vobis & pax adimpleatur in eo, vt dominum noſtrū Ieſum Chriſtū perfecte cognoſcatis. Et hoc quoq; per eū cognoſcatis, quomodo oīa nobis diuinę virtutis ſuę donata ſunt per eiꝰ gratiam, q̄ ad vitā obtinēdā & pietatem cōſeruandā ſufficiunt. Vnde ait, Quia oīa quęcunq; audiui a patre meo nota feci vobis. Et alibi. Et ego claritatē quam dediſti mihi dedi eis. Qꝫ ſi legatur vt quidā codices habēt, Quæ ad vitam & pietatem donata eſt, hic erit ſenſus, vt cognoſcatis quomō dominus noſter omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ dona iuxta modum capacitatis noſtrę ꝑſtiterit, q̄ videlicet virtus ad vitā nobis & pietatē cōſequēdā donata eſt. Hic etenī modus locutionis ſcripturis eſt vſitatiſſimus & appellatur a grammaticis eclipſis, ideſt defectus neceſſariæ dictiōis, quale eſt in Pſalmo. Quia neq; ab oriente, neq; ab occidente, neq; a deſertis montibus. Subauditur enim patet via fugiendi, quoniam Deus vbiq; iudex eſt. ¶Per cognitionem eius qui vocauit nos propria gloria & virtute. Et hoc a ſuperioribꝰ pēdet, qa per cognitionem domini & ſaluatoris noſtri omnia diuinitatis eius myſteria quibꝰ ſaluaremur agnouimus. Qui nos propria gloria & virtute vocauit, quia non angelum ad ſaluationem noſtram, non archangelum miſit, non in nobis aliquid meriti boni ꝑ quo

Secūdam hanc eſſe probat.

Iuſtitia Chriſtianorum.

Gratię multiplicatio & impletio.

ſaluatemut inuenit,quin potius infirmos & ĩ
glorios cernens, ſua nos virtute recuperauit
& gloria.Hinc etem̃ dicit.Non vos me elegi-
,, ſtis,ſed ego elegi vos. ¶Per quã maxima & ꝑ
,, cioſa nobis ꝑmiſſa donauit.Per quã ꝑ cogni-
Chriſti co- tionem eius dicit,quia quanto quis perfectius
gnitio. Deũ cognoſcit, tanto altius ꝑmiſſorum eius
,, magnitudinem ſentit.¶Vt per hęc efficiami
,, ni diuinę conſortes naturę. Mutat repente ꝑ-
Perſonæ ſonam,& qui prius de ſe ſuiſq; dixerat,Precio
mutatæ ra ſa nobis ꝑmiſſa donauit, cõuerſus extemplo
tio. ad eos quibꝰ loquebatur,Vt per hæc inqt ef-
ficiamini diuinę conſortes naturę.Qđ nõ for
tuitu ſed prouidẽter agit.Ideo(inquit) domi
nus nobis q natura Iudęi,qui ſub lege ſumus
nati,q magiſterio ipſius & corporaliter imbu
ti,omnia diuinę virtutis ſuę ſecreta reſerauit,
ideo nobis ſuis videlicet diſcipulis,maxima &
precioſa ſpiritus ſui ꝑmiſſa donauit,vt ꝑ hęc
etiam vos q ex gentibus eſtis,qui eum corpo-
raliter videre nequiuiſtis, diuinæ ſuę naturæ
donaret eſſe participes,nobis ſcilicet vos quæ
ab ipſo audiuimus docentibus,vos ꝑ eiꝰ my-
ſteria cõſecrantibꝰ.Vnde rectiſſime qđ ſupra
ait,Gratia vobis & pax adimpleaẽ in agnitio
ne dñi noſtri Ieſu Chriſti,quomodo oĩa no
bis diuinę virtutis ſuę quę ad vitam & pieta
tem donata ſunt, põt ita dictũ accipi. Gratia
vobis & pax in eo adimpleaẽ,vt ſic cognoſca
tis dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ etiã vos, ſi-
cut nobis per illũ omnia diuinæ virtutis ſuæ
promiſſa vel munera quę ad vitam & pietatẽ
ducũt,donata ſunt. Vt ſicut nos promiſſa ab
illo dona vel accepimꝰ, vel accepturos nos eſ
ſe ſine vlla dubietate confidimus, ita etiam
vos credentes de donis eius non exiſtatis du
,, bii.¶Fugientes eius quæ in mundo eſt cõcu-
,, piſcentię corruptionẽ.Bene dicit concupiſcẽ-
Cõcupiſcẽ tiã mũdi habere corruptionẽ, ideoq; fugiẽdã
tia fugiẽda eẽ,iuxta eũ q dixit,Quaſi a facie colubri fuge
peccata,qa eſt & incorruptibilis cõcupiſcẽtia,
de qua caniẽ.Cõcupiuit & defecit aĩa mea in
atria dñi. De qua etiam in libro Sapiẽtiæ per
figuram locutiõis q̃ gręce κλίμαξ, latine gra
datio vocaẽ,pulcherrime refertur.Initium(in
quit)ſapientiæ,veriſſima eſt diſciplinæ cõcu-
piſcentia. Cura ergo diſciplinæ dilectio eſt,&
dilectio cuſtodia legum illius eſt. Cuſtoditio
autem legũ,conſummatio incorruptionis eſt.
Incorruptio autẽ facit eſſe ꝓximũ Deo.Con-
cupiſcẽtia itaq; ſapiẽtię deducit ad regnũ per
,, petuum.¶Vos autem curam omnẽ ſubinfe-
,, rentes miniſtrate in fide veſtra virtutẽ. Vir
Virtus. tutem hoc loco nõ pro fortitudine ac miracu
lis,ſed pro cõuerſatione bona poſuit.Quæ fi-

dei recte iungenda eſt,ne ſine operibus otioſa
ſit & mortua.In quo recte omnẽ curam ſub-
inferri præcepit,quia qui mollis & diſſolutus
eſt in opere ſuo,frater eſt ſua opera deſtruen-
tis.¶In virtute autem ſcientiam. Iuxta illud ,,
Eſaiæ.Diſcite benefacere, quærite iudicium.
¶In ſcientia autem abſtinentiam. Vt cum bo ,,
na facere didicerint,mox a malis abſtineãt,ne Abſtinen
in vacuum ſcientia cæleſtiũ cedat,ſi ſe ab ille tiæ bona.
cebris terreſtribus quis continere neglexerit.
¶In abſtinentia autem patientiam. Abſtinen ,,
tiam neceſſe eſt ſemper vt patientia comiteẽ.
Vt quiſq; a voluptatibus mundi ſe contine
re didicit,eiꝰ quoq; aduerſa corde firmo ſuſti
neat,a dextris videlicet & a ſiniſtris per arma
iuſtitię munitus. ¶In patientia autem pieta- ,,
tem. Vt erga eos quos patiẽter tolerat,& piꝰ ,,
exiſtat, iuxta illud Apoſtoli Pauli. Charitas
patiẽs eſt,benigna eſt. ¶In pietate autẽ amo- ,,
rem fraternitatis. Vt non alterius rei intuitu ,,
pietatis opera ſuis quiſq; aduerſariis impẽdat
niſi fraternę tm̃ dilectiõis.Hoc videlicet tota ĩ
tentione procurans,vt quos docendo ſolũ vel
redarguendo nequit, ad effectũ pietatis orã-
do vel benefaciendo cõuertat. ¶In amore au- ,,
tem fraternitatis,charitatẽ. Charitatẽ hoc lo- ,,
co appellat ſpecialiter eam,qua conditorẽ di- Charitas
ligimus.Quę proficientibus virtutum gradi Dei.
bus,merito amori fraternitatis adiũgitur, qa
nec Deus ſine proximo, nec ſine deo proximꝰ
perfecte valet amari. Et quidem Dei amor ex
cellentior eſt amore proximorum,quia illos ſi
cut nos,Deũ vero ex toto corde,tota aĩa,tota
virtute diligere iubemur:ſed tamen cõſuetu
dine amoris fraterni,oportet nos ad amorem
conditoris aſcendere.Qui enim nõ diligit fra
trem ſuũ quẽ videt,Deum quẽ nõ videt quo
modo poteſt diligere? ¶Hæc eñ ſi vobiſcũ aſ ,,
ſint & ſuperẽt, nõ vacuos nec ſine fructu vos ,,
cõſtituẽt &c.Si ſuperẽt dixit,ſi aduerſum bel ,,
la vitiorũ potiori virtute pręualuerint.¶Cui ,,
enim non ꝑſto ſunt hęc,cęcus eſt,& manu tẽ ,,
tans &c.Oculus ſcientiam, manus operatio- ,,
nem deſignat.Cęcus eſt autem & manu ten- Cæcus &
tans,qui ſcientiam rectę operationis nõ habẽs manu ten
quicquid ſibi rectum videẽ operaẽ,et lumen tans.
veritatis ignorans,quaſi manũ ad opus quod
non videt extendit,greſſus in iter qđ non prę
uidet attollit,ideoq; repente miſer in ruinam
ꝑditionis quã præſcire nequibat incidit. Ta
lis autẽ eſt omnis,cui nõ ꝑſto ſunt hæc q̃ Pe-
trus loquitur,quia per incrementa virtutum
ſpiritalium,ad cõſortium diuinitatis perueni
re conueniat. At contra Salomon ſapiẽtẽ mo
nens auditorem,Et palpebræ(inqt) tuæ præ

cedant greſſus tuos.Qđ eſt patenter ſugge-
rere vt in cunctis actibus noſtris qui nos fi-
nis ſequatur ſedula intentione præuidere cu
remus,qđ ſecundū dei voluntatem,qđ aliter
» agatur ſolerter exploremus . ¶Quapropter
» fratres magis ſatagite vt per bona opera cer-
» tam veſtram vocationē & electionē faciatis.
Vocatio Multi ſunt vocati, pauci vero electi . Certa
certa. eſt vocatio cunctorū qui ad fidem veniunt.
Qui vero fidei ſacramētis quę perceperūt bo
na quoq; opera perſeueranter adiungunt,iſti
ſuam vocationē & electionē certam intuenti
bus faciunt.Sicut ecōtra qui poſt vocationē
ad crimina reuertitur,cum in his ex hac vi-
ta migrauerint, certum iam omnibus quia
» reprobi ſunt reddunt.¶Hęc enim faciētes,nō
» peccabitis aliquando.De maioribus peccatis
Peccata dicit,quę quicunq; egerit,non habet hæredi-
euitabi tatē in regno Chriſti & dei,& a qbus oīs qui
lia. ſupradictis virtutibus ſe manciparit , immu
nis domino permanet. Alioquin ſunt peccata
minora,de quibus ſcriptū eſt.Quia nō eſt ho
mo iuſtus in terra qui faciat bonum & non
peccet.Et non iuſtificabitur in cōſpectu tuo
» omnis viuens.¶Sic enim abūdāter miniſtra
» bitur vobis introitus in ęternū regnū domi-
» ni noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti.Huic loco
cōuenit illud Ezechielis ꝓphetę,vbi de ædifi
cio in monte cōſtituto loquēs ait . Et in octo
gradibus aſcēſus ei⁹ . Et hic eñ beatus Petr⁹
octo virtutum gradus enumerat,quibus fu
gientes mundialis concupiſcentię corruptio
nem ad habitationem regni cęleſtis aſcende-
re debem⁹,fidē ſcilicet,virtutē,ſciētiā,abſtinē
tiam,patientiā,pietatē,amorem fraternitatis,
& charitatem.De quibus nimirum gradibus
Pſalmus dicit.Aſcenſus in corde eius diſpo-
ſuit.Et cętera vſq; dum ait.Ambulabunt de
virtute in virtutem,videbit deus deorum in
» Sion.¶Propter qđ incipiā vos ſemꝑ cōmone
» re de his , & quidem ſcientes & confirmatos
» in p̄ſenti veritate.Quare vult illos ſemꝑ com
Cōmonē monere de bonis operibus, quos habere ſcien
di de ope tiam dicit,& de p̄ſentia veritatis eſſe confir-
re. matos?Niſi forte ob hoc vt ſciētiā quā norūt
operibus exerceāt,& veritatem cuius p̄ſentia
confirmati ſunt,fixa mente cuſtodiāt,nequā-
do ꝑ magiſtros erroris excidāt a ſimplicitate
& caſtitate fidei.De quibus videlicet magi-
ſtris in ꝓceſſu epiſtolę plura loquit̄.Concurrit
autem huic ſententia beati Ioānis qua dicit.
Non ſcripſimus vobis quaſi ignorātibus ve
ritatem,ſed quaſi ſcientibus eā.Ideo autē ſciē
tibus veritatem ſcribunt,& commonent eos
apoſtoli,vt qđ ſciunt obſeruent. Vnde & Ioā
nes hęc loquens poſt pauca ſubiūgit. Vos qđ
audiſtis ab initio in vobis permaneat.¶Iuſtū »
autē arbitror q̄diu ſum in hoc tabernaculo »
ſuſcitare vos in commonitione. Tabernaculo »
ſolem⁹ in itinere vel in bello vti,& ideo ſe re Tabernacu
cte fideles q̄diu ſunt in corpore & peregrinā lum.
tur a domino,in tabernaculis eſſe teſtant̄,in
quibus iter huius vitę pagant,& contra ad-
uerſarios veritatis certamē agāt.¶Certus ꝙ »
velox eſt depoſitio tabernaculi mei.Pulcher- »
rime beatus Petrus obitum ſuum nō mor- Obitus
tem ſed depoſitionē tabernaculi ſui dicit, qa Petri.
nimirum ſic eſt p̄fectis dei famulis carnis ter
nacula exuere,ſicut viatoribus confecto iti-
nere domum ꝓpriam ꝓ habitatione taberna
culi adire,ſicut poſitis in expeditione fugato
hoſte vel p̄ſtrato ad patriā redire.Solā nanq;
ſibi domum ꝓpriam,ſolum municipatum,ſo
lam patriā norunt in cęlis. De qua & apoſto
lus Paulus.Scimus,inquit,ſi terreſtris dom⁹
noſtra huius habitationis diſſoluat̄, ꝙ ædifi
cationem ex deo habemus domum non ma-
nufactā ęternā in cęlis.¶Non enim indoctas »
fabulas ſecuti notā fecim⁹ vobis dñi noſtri Ie »
ſu Chriſti virtutem & p̄ſcientiā,ſed ſpecula »
tores facti illius magnitudinis. Hic paganos »
ſimul & hęreticos tāgit,quorum primi quic- Deorum
quid eos delectabat deos appellare nō timue gentilium
runt,ſecundi acceptis dei veri myſteriis de cę vana appel
tero non diuinis ſcripturis attendere, ſed ad latio.
ſuum potius ſenſum erroneum has male in
terpretādo trāſferre ſtuduerūt.¶Et hanc vo »
cem nos audiuimus de cęlo allatā &c.Quidā »
hanc epiſtolā negāt a beato Petro apoſtolo eſ Epiſtolam
ſe conſcriptā.Qui ſi hunc verſiculum ſolerti hanc eſſe
us attēderēt,& hoc qđ ſequit̄,Cum eſſemus Petri.
cū illo in monte ſancto, nequaq̄ de epiſtolæ
huius auctore dubitarent.Conſtat eñ iuxta Vox Petro
fidē euāgeliorum,quia p̄fatā vocem ſurſum audita.
domino in monte clarificato idem Petrus
cū Iacobo & Ioanne coapoſtolis ſuis audiuit.
¶Et habemus firmiorē ꝓpheticum ſermonē. »
Illū videlicet,quo ex ꝑſona mediatoris dei & Propheti
hominū dicit̄.Domin⁹ dixit ad me,filius me cus ſermo
us es tu,ego hodie genui te.Si enim quiſpiā de Chriſto.
(inquit) noſtro teſtimonio diſcredendum
putauerit ꝙ in ſecreto gloriam redempto
ris noſtri conſpeximus diuinam , ꝙ vocem
patris ad eum factā audierimus,certe ſermo
ni ꝓphetico nemo cōtradicere, nullus de hoc
ambigere audebit,quē diuinis ſcripturis iam
olim inſertū oēs verū eſſe teſtant̄.¶Cui bene »
facitis attēdētes,quaſi lucernę lucēti in caligi »
noſo loco &c.Ordo ſenſus eſt.Cui attenden »
tes quaſi lucernę lucēti in caliginoſo loco be

ne facitis.In huius etenim ſeculi nocte tene-
broſis tentationibus plena, vbi difficile quiſq̃
inuenitur qui non offendat,quid eſſemus ſi
lucernã prophetici ſermonis nõ haberemus?
Sed nunquid lucerna ſemper erit neceſſaria?
Nõ vtiq̧.Donec(inquit)dies luceſcat. Mane
enim aſtabo & contẽplabor.Ad lucernam inte
rim nocturnam pertinet ꝙ filii dei ſumus, &
nõdum apparuit q̃d erimus.Et in cõparatio
ne quidem impiorũ,dies ſumus,Paulo dicen
te.Fuiſtis aliquando tenebrę,nunc autem lux
in domino , Sed ſi comparemur illi vitæ in
qua futuri ſumus,adhuc nox ſumus,& lucer
,, na indigemus.¶Et lucifer oriatur in cordib⁹
,, veſtris.Quis eſt lucifer iſte?Si dominum di-
Lucifer bo- cas patum eſt.Lucifer ipſe clarus noſter intel
nus. lectus eſt.Ipſe enim oritur in cordib⁹ noſtris,
ipſe illuſtrabitur,ipſe manifeſtabitur.Dilectio
erit qualem nũc optamus, & quoniã non eſt
ſuſpiramus,& qualis erit ſinguli in ſingulis
videbimus, quomodo nunc facies noſtras al
,, terutrum videmus.¶Hoc primũ intelligẽtes
,, ꝙ omnis prophetia ſcripturę ꝓpria interpre
,, tatione non fit . Pendet hic verſiculus ex eo
Prophetia q̃d ſuperius ait.Cui bene facitis attendentes.
vnde. Qui enim prophetarum verba attẽdentes be
ne vtiq̧ faciunt vt per hęc lucem habere poſ
ſint ſcientię,hoc primum intelligere debent,
quia nullus prophetarũ ſanctorũ propria ſua
interpretatione populis dogmata vitę prędi
carit,ſed quę a domino didicerãt,hęc ſuis au
ditoribus agenda commendabant,queq̧ in ſe
creto cęleſtia arcana perceperãt,hæc ſimplici
ter vel loquendo vel ſcribendo dei plebi tra-
debant,& nõ ſicut gẽtium diuini, qui q̃ ipſi
de corde ſuo finxerant,hæc turbis deceptorũ
quaſi diuini oraculi cõſulta ꝓferebant . Sicut
ergo ꝓphetę nõ ſua ꝓpria,ſed dei verba ſcri-
bebãt,ita & lector eorũ nõ ſua ꝓpria interpre
tatione poteſt vti,ne a ſenſu veritatis exorbi
tet,ſed hoc omnimodis debet attendere, quõ
ſua verba voluerit intelligi ipſe qui ſcripſit.
,, ¶Non enim volũtate humana allata eſt ali
,, quando prophetia,ſed ſpiritu ſancto inſpira
,, ti locuti ſunt ſancti dei homines.Sicut eñ in
,, poteſtate prophetantiũ non erat ſemper habe
,, te ſpiritum ſanctũ,ſemper futura poſſe ꝓdice
Prophetia a re,ſed ipſe ſpiritus eorũ corda quãdo voluit
ſpiritu ſan impleuit,ita etiã poteſtatis eorũ nõ erat vt q̃
cto. cũq̧ vellent docerent,ſed q̃ ſpiritu illuſtrati
Scripturę didicerant,ea ſola dicebant.Hęc ideo dicim⁹
expoſitio ne quis ad libitum ſuum ſcripturas expone-
ſit cauta. re audeat.Ridicule quidã hęc beati Petri ver
ba interpretatus eſt dicẽs, ꝙ ſicut fiſtula fla
tum oris humani vt reſonet accipit,nec ſonũ
tamen ipſa quẽ miniſtrat, quia inſenſibilis na
turę eſt,intelligere valet,ita prophetę dei ſpi
ritu inſpirati ea quę idẽ ſpiritus vellet ore ꝓ
ferrent,nec tamen ea quę dicerent ipſi mente
tenerent.iuxta illud Maronis.Dat ſine men-
te ſonum.Q̃d impudentiſſimi erroris eſſe pa
lam claret. Quomodo eñ audiẽtibus tam ſa
na viuendi conſilia darent ſi inſanis ſimiles
ipſi quę loquerẽtur neſcirent?Quare vidẽtes
appellantur prophetę?Qua ratione ſcriptum
eſt Verbũ q̃d vidit Eſaias,aut alius aliquis ꝓ
pheta,niſi quia in occulto viſionũ cæleſtiũ lu
cidiſſimo mentis intuitu cognoſcebant arca
na,quæ foras ſuis auditoribus palam verbis
qualibuſcunq̧ efferrent?

CAP.II.

EVerunt vero & pſeudo ,,
prophetę in populo,ſicut ,,
& in vobis erunt magi- ,,
ſtri mendaces,qui indu- ,,
cẽt ſectas ꝑditionis.Quę ,,
ſecta latine, graece dicit Secta.
herefis,cũ quis ſtulta ob Hęretico
ſtinatione errorẽ quẽ ſemel cœpit ſemper ſe- rum pro
ctari nullatenus ceſſat.Q̃d hęreticorũ ꝓpriũ priũ.
eſſe quis neſciat?¶Et eum qui emit eos domi ,,
num negant, ſuperducentes ſibi celerẽ perdi ,,
tionem.De hoc emptore & Paul⁹ ait. Empti ,,
eñ eſtis precio magno , glorificate & portate
deũ in corpore veſtro.Merito autẽ ſibi celerẽ
ꝑditionem ſuperducunt,qui redemptorẽ ſuũ
negantes hunc recte cõfitendo glorificare &
bene faciẽdo ſuo in corpore ferre detrectant.
Q̃d omnes faciũt hęretici.Nã & Arrius qui Hęretici.
redemptorẽ noſtrũ in diuinitate patre mino-
rem dicit,& Photinus q dicit,Chriſt⁹ homo
eſt,deus non eſt,& Manichęus qui dicit,Chri
ſtus deus tm̃ eſt,homo verus nõ eſt, & Hebi
on qui dicit,Chriſtus ante Mariã non erat,ex
ipſa originem ſumpſit,& Apollinaris qui di
cit,Chriſtus tm̃ deus & caro eſt,animã ratio
nalem nunq̃ ſuſcepit,& Pelagius qui dicit,
Chriſtus redemptor paruulorũ in baptiſmo
non eſt,quia ſine iniquitatibus concepti, & ſi
ne delictis a matre ſua geniti , nullũ prorſus
habent peccatũ q̃d ſibi debeat dimitti,ideoq̧
Chriſtus non eſt ſaluator omniũ electorũ, &
cęteri cum his hęretici dominũ profecto qui
emit eos precio ſanguinis ſui,negãt, q̃a illum
nõ qualẽ veritas oſtẽdit,ſed qualẽ ipſi ſibi ſin
gunt ꝓdicãt.Et ꝓpterea a redẽptore alieni fa
cti nihil certius q̃ foueã perditionis expectãt.
¶Per quos via veritatis blaſphemabitur.Via Viã veri
veritatis per hęreticos non ſolum in eis quos tatis blaſ
ſuę hęreſi ſeductos aſſociant,ſed in eis quoq̧ phemãtes

quos ꝑ impuriſſima ſua facta & ſacrificia vel
myſteria execranda quę faciũt,in odiũ Chri-
ſtiani nominis concitãt,exiſtimantibus impe
ritis omnes Chriſtianos huiuſmodi flagitiis
eſſe mãcipatos. Qualibus dicit ſcriptura.Per
vos nomẽ meum blaſphematur in gentibus.
„ ¶Quibus iudiciũ iam olim nõ ceſſat.Cũ iam
Iã olim. olim prętéritũ tẽpus ſignificet, non ceſſat au
tem verbum prę ſentis temporis ſit, nõ aliud
intelligendũ videtur,niſi quia iã olim cœpit
iudiciũ ꝑditionis impiorũ,qđ eos ꝑſentialiter
„ ſemper excruciat,nullo vnq̃ fine ceſſabit.¶Si
„ enim Deus angelis peccãtibus non pepercit
„ &c.Multi hic verſiculi vno fine clauduntur.
Nouit dominus pios de tentatione eripere.
Si enim(inquit)deus angelis peccãtibus nõ
pepercit,ſed eos iferni traditos pœnis ad ma
iores in die iudicii ſeruat cruciatus,ſi origi-
nalem mundũ propter ſcelera diluuio perdẽs
Noe iuſtum ſeruauit,ſi Sodomorũ flagitia
puniens Loth iuſtitiæ cultorem ab iniuſtis
eruit, cõſtat ꝑ certo qa nouit dñs pios de tẽ
tatione eripere,iniquos vero ĩ diẽ iudicii cru
Angeli q̃ ciãdos reſeruare.Et notãdũ in eo qđ ait Deũ
& vnde angelis peccãtibus nõ pepercíſſe,qa ipſi mali
mali. angeli nõ a deo conditi mali, ſed peccãdo fa
„ cti ſunt mali.¶Sed rudentibus inferni detra
„ ctos in tartarum tradidit cruciandos in iudi
„ ciũ reſeruari. Hunc verſiculũ alia tranſlatio
ſic habet.Sed carceribus caliginis inferi retru
dens,tradidit in iudicio puniẽdos reſeruari.
Iudicãdi Oſtendit ergo adhuc angelis apoſtatis vlti-
adhuc ẽt mi iudicii pœnã deberi,de qua dominus di-
angeli. cit.Ite in ignem ęternum qui paratus eſt dia
Aerẽ in- bolo & angelis eius.q̃uis iam pœnaliter hũc
colũt dia infernum,hoc eſt inferiorem caliginoſum ae-
boli. rem tanq̃ carcerẽ acceperint. Quantũ eñ ad
ſublimitatem cęli, iã huius aeris ſpatium di
ci infernus poteſt,ſicut & quãtũ ad eiuſdẽ ae
ris altitudinẽ,terra q̃ inferius iacet,infernꝰ in
Rudẽtes. telligi põt & ꝓfundꝰ. Rudẽtes aũt inferni ap
pellat ipſam ſuperbię iactãtiã,qua angelicus
ſpiritus contra conditorẽ intumuit.Rudẽtes
quippe dicũtur funes quibus nautæ vela ſuſ
pendunt, vt flante aura portus tranquillita-
tem relinquant,ſeſeq̃ ambiguis ſemper põti
fluctibus credant.Quibus conueniẽter rudẽ
tibus immundorum ſpirituũ conamina cõpa
rantur,qui mox vt flatu ſuperbię impulſi ſe
aduerſus conditorẽ erexerunt,ipſis elationis
ſuę conatibus in abyſſi profunda ſunt rapti.
Quidam codices habent,Sed rugientibus in
ferni detractos in tartarum tradidit.Qđ vo
cem vel ſuperbę elationis,vel eiulatus in pœ
nis ſignificat.Rugiunt nãq̃ ferę,cũ vel famẽ
vel quid aliud patiuntur,ꝓpter nimietatem
elationis ferre nõ valentes ſi quid eis aduerſi
tatis occurrerit. ¶Et originali mundo nõ pe „
percit.Idem ipſe mundus eſt in quo nũc hu- „
manum genus habitat,quem inhabitauerũt Originalis
hi qui ante diluuium fuerunt.Sed tamẽ te- mundus.
cte originalis mũdus ille quaſi alius dicitur,
quia ſicut in conſequentibus huius epiſtolæ
ſcriptum continetur , ille tunc mundus a-
qua inundatus periit , & cælis videlicet qui
erant prius,ideſt cunctis aeris huius turbu
lenti ſpatiis aquarum accreſcentium altitudi
ne conſumptis,& terra in alterã faciem exce-
dentibus aquis immutata.Nam etſi montes
aliqui atq̃ conualles ab initio facti credũtur,
non tamen tanti quanti nũc in orbe cernun
tur vniuerſo.Qđ negari forte potuiſſet,ſi nõ
etiam nunc omnibus annis terrarũ faciẽ cer
neremus aquarum ſubuerſione mutatã.Qđ
tanto magis tunc factum creditur , quanto
maior ac diuturnior aquarum impetus ter
ras obſidens alluebat . ¶Sed octauum Noe „
iuſtitię pręconem cuſtodiuit diluuiũ mundo „
impiorum inducens.Conſtat omnibus quia „
Noe decima ab Adam generatione natꝰ eſt, Noe quõ
ſed octauum eũ nominat quia octo homines octauus.
diluuium euaſerunt,e quibus ille vnus erat.
Iccirco autẽ octaui numeri facit mentionem
vt occulte inſinuet quia tempus diluuii diſ
crimen ſignificet examinis vltimi, quãdo da
mnatis omnibus reprobis, omnes iuſti glori
am vitę ꝑpetis accipient.Sex etenim ſunt prę
ſentis ſeculi ętates,ſeptima etiam nunc agitẽ
ętas in illa vita vbi animę ſanctorum ſabbato
felici ideſt requie perfruuntur ęterna, octaua Octaua
eſt ventura tempore reſurrectionis omnium ætas.
& vniuerſalis iudicii.Iuſtitię autem pręconẽ
Noe cognominat,quia iuſtitię opera faciens
cunctis intuentibus qualiter coram domino
viuendũ eſſet oſtendit.Neq̃ enim verbo quẽ
piam docere reperitur,quippe cuiꝰ nec vnus
ſermo reperitur ad Deum prolatus vel ho-
minem,ſed qđ maxime virtutis eſt,in tota ar
cę fabrica,in aduentu diluuii,in ſequẽtis æui
primordiis,ore quidẽ ſilente,ſed cordis deuo
tione promptiſſima iuſſis obtemperare cęle-
ſtibus.¶Et ciuitates Sodomorum & Gomor „
reorum in cinerem redigens euerſione dãna „
uit.Quia ciuitates impiorũ in cinerem reda- „
ctas aſſerit,dupliciter intelligi debet.Quia & Sodomę in
primo per incendium eas cũ adiacẽtibus ter cineratio.
ris in cinerem redegit,& cũ loca incendii poſt
modum mortui maris vndis contexerit, ſer-
uare adhuc voluit circumpoſitam regionem Poma So
priſcæ ſpeciẽ pœnę. Naſcuntur enim poma domę.

pulcherrima,quę & edendi cupiditatē ſpectā
tibus generēt.Si carpas fathiſcūt,ac reſoluū
tur in cinerem,fumumq; excitant quaſi ad-
huc ardeant.Vnde in libro Sapiētiæ dicitur.
Hęc iuſtum a pereuntibus impiis liberauit
fugientem deſcendente igne in Pentapolim.
Cuius in teſtimoniū nequitię fumigabunda
conſtat deſerta terra,& in certo tempore fru
ctus habētes arbores.Subaudif,& ipſæ fumi
gabundę conſtant deſertę.Et hoc eſt qđ hic
,, quoq; ſubiungif. ℂExemplū eorū qui impie
,, acturi ſunt ponens.Nā & ignis qui Sodomí
Exemplum ignis ęterni tas ſemel puniit,oſtendit patenter quid im-
pii ſint ſine fine paſſuri.Et ꝙ terra eorū fu-
migabunda cōſtat,ꝙ fructus eius pulcherri
mi cínerem habēt intus & foetorē, aperte oī
bus ſeculis innuit,qa delectatio carnalis et ſi
ſtultorum mētib⁹ ad pſens arrideat, nihil tñ
in viſibilibus niſi incendiū ſibi reſeruat, niſi
vt fumus tormentorū eius in ſecula ſeculo-
,, rum aſcēdat.ℂEt iuſtū Loth oppreſſum a ne
,, fandorū iniuria ac luxurioſa conuerſatione
,, eripuit. Aſpectu eñ & auditu iuſt⁹ erat,ha
,, bitans apud eos q de die in diē animā iuſtā
,, iniquis operibus cruciabát.Cruciabát quidē
Loth iuſtitia& conſtātia. ſanctū virū iniqua ꝓximorū facta pariter &
verba,q̄ cotidie cernēs nullatenus corrigere
valebat,ſed tñ ipe tā circūſpecte ſe gerebat,
vt nec viſis eorū flagitiis,nec auditis in ali-
quo caſtę ſuę mētis fuſcaret intuitū , ſed in
defeſſa intētione coeptis ſuę iuſtitię inſiſtebat
actibus.Vel certe aſpectu & auditu iuſtus
erat,qa nihil i eo pſentes niſi iuſtitię & opera
cernebát & audiebát eloquia,nihil fama de il
lo per abſentes niſi qđ ad iuſtitiā pertineret
vulgabat.ad exemplū beati Iob q ait . Auris
audiens beatificabat me, & oculus vidēs te-
ſtimoniū reddebat mihi. Et notandū ꝙ bea
tus Petrus in hoc loco dominici magiſterii
ſequif exemplū.Et ipſe eñ dñs in euangelio
de die iudicii loquēs ſubitaneum vel diluuii
vel ignis Sodomitici aduentū ad memoriam
deducit,vbi iuſti liberati,reprobi autem ſint
inopinatę ꝑditionis laqueo cōprehēſi. Sed &
alio loco cū diſcipulorum animos a faſtu ela
tionis compeſcere curaret,angelici caſus illis
ꝓponit exemplū , Videbam inquiens Satan
,, quaſi fulgur de cęlo cadentē.ℂNouit domi
,, nus pios de tētatione eripere,iniquos vero in
,, diem iudicii cruciandos reſeruare . Iniquos
Iniquí etiā ante diē iudicii puniūtur. dicit in diē iudicii cruciādos reſeruari,nō qa
non etiam ante diem iudicii ſoluti corpore
poenas luant pro meritis,ſed quia grauiora
eos in iudicio tormenta expectant corpore
recepto,qui nunc in anima ſola cruciantur,

Vnde & dominus his quę verbum euāgelii
recipere noluerunt ciuitatibus exprobrans,
ita concluſit.Remiſſius erit terrę Sodomorū
in die iudicii,q̄ vobis . ℂMagis autem eos q ,,
poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ,,
ambulant.Fornicatores dicit, qui pro reatu ,,
ſuę corruptionis maiora in iudicio q̄ gene- Fornícatores.
rales iniqui tormēta patientur.ℂDominatio
nemq; contemnūt,audaces,ſibi placentes.Su ,,
perbos dicit & arrogantes, qui & ipſi grauí Superbí.
ora generalib⁹ ſint ſupplicia luituri.ℂSectas ,,
nō metuunt introducere, blaſphemātes.Hę ,,
reticos dicit,qui blaſphemantes fidem vel vi Hętetici.
tam orthodoxorum,ſectas ſui nominis ideſt
hæreſes inducunt. Qui & ipſi cum priori-
bus audiant,quia fortioribus fortior inſtat
cruciatio.ℂVbi angeli fortitudine & virtu- ,,
te cum ſint maiores non portant aduerſum ,,
ſe execrabile iudicium.Qđ ait vbi, ſignificat ,,
in eo ꝙ dominationem contemnunt, ꝙ au- Vbí.
daces, ꝙ ſibi placentes ſunt,ꝙ hęreſes ideſt ſe
ctas faciunt , ꝙ blaſphemant.Hęc namq; fa- Dęmonía
ciendo,angeli daemonia fieri,ac poenas ſuæ
ſuperbię ſoluere meruerunt.Neq; enim ſpiri
talis eorum natura patiebatur concupiſcen
tiæ carnalis obſcoenitate pollui.Niſi forte cū
ad hanc homines illiciunt,pro ea quoq; illos
ſicut & pro cæteris q̄ hominibus mala agen
da pſuadēt, iudicādos eſſe ſignificat.ℂHi ve ,,
ro velut irrationabilia pecora naturaliter in ,,
captionem & in perniciē in his quæ ignorāt ,,
blaſphemantes in corruptione ſua peribunt. ,,
Sicut irrationabilibus animantibus natura- Pecorum ſimiles.
le eſt cauſa pabuli ſæpius in captionem &
perniciem ignoranter incidere , ita hæretici
comparati iumentis inſipientibus,ob appe-
titum ſuæ corruptionis explendum , incor
ruptam ſanamq; catholicæ eccleſiæ doctri-
nam blaſphemantes ac vitam , ſempiternę ſi
bi perditionis laqueos impia temeritate ne-
ctunt.Quales extitiſſe hæreticos ipſis apoſto
lorum temporibus,Simonianos, Menandria
nos , Baſilidianos , Nicolaitas , Hebionitas,
Marcioniſtas,& Cerdonianos,pluresq; alios
hiſtoria eccleſiaſtica refert. De quibus recte
cū dixiſſet Blaſphemātes in corruptione ſua
peribunt . adiunxit . ℂPercipientes merce- ,,
dem iniuſtitię . Mercedem namq; iniuſtitiæ ,,
poenam dicit quā opera iniuſtitię merentur. Merces ín
Maxime in eis,qui cum ipſi corruptioni car iuſtitiæ.
nis ſeruiant,nihilominus cōuerſationem eo
rum qui caſte viuūt blaſphemāt,cū ipſi ve-
ſanis teneantur erroribus,eis qui ſanum ſa-
piunt detrahere non ceſſant.ℂVoluptatem ,,
exiſtimantes diei delicias , coinquinationis ,,

„ & maculę. Voluptas & in bono accipitur &
Voluptas in malo. In bono quidem, ſicut paradiſus vo
luptatis dicitur, & ſicut in Pſalmo canitur,
Et torrēte voluptatis tuę potabis eos. In ma
lo autem, vt Salomō ait. Adoleſcentia enim
& voluptas vana ſunt. Sed & indifferenter
accipitur iuxta hoc qđ Sara dicebat. Poſtq̄
ſenui, & dominus meus vetulus eſt, volupta
Voluptas diei. ti operam dabo? Voluptas ergo bona recte di
ei vocatur, qua ſancti quiq; delectātur in do
mino. Voluptas aūt mala noctis eſt, cū repro
bi ad pficiēda opera tenebrarū peruerſe dele
ctantur. Bene ergo dicit de iniuſtis q̄ volu
ptatem exiſtiment diei delicias coinquinatio
nis & maculę, q̄a multi in tātū ſuo corde p-
uerſi & inuerecundi exiſtunt, vt cum deli-
ciis impuriſſimis vacēt & execrādiſſimis, has
tamen ipſi optimas & quaſi luciſluas iudi-
cent. Quidam primum huius verſiculi ver-
bum pcedenti verſui iungunt, ita legentes,
Percipientes mercedē iniuſtitię voluptatem.
Et exponūt iuxta illud Apoſtoli Pauli. Tra
didit illos deus in deſideria cordis eorum in
immunditiam, vt contumeliis afficiant cor
pora ſua in ſemetipſis. Et paulo poſt. Turpi-
tudinem operātes mercedē quā oportuit er
roris ſui in ſemetipſis recipiētes. Et ſicut nō
probauerunt deū habere in notitiā, tradidit
eos deus in reprobum ſenſum, vt faciāt quæ
non conueniunt. Sed nos diſtinctionē quā in
beati Papę Gregorii opuſculis inuenimus, ſe
†Pelliciē tes. quēdā eſſe putauimus. ¶ †Pellicētes animas
„ inſtabiles. Pellices appellari ſolent meretrices
Pellices. ſumpto vocabulo a pollutione, vł a pellis ſuę
†Pelliciūt formoſitate qua incautos illiciunt. †Pellicent
ergo animas inſtabiles, qui eas male docēdo
erroneis variorum dogmatum ſectis quaſi
„ conſtuprantiū lumbus ſubdūt. ¶ Secuti viā
„ Balaam ex Boſor, qui mercedē iniquitatis a-
„ mauit, correptionē vero habuit ſuę veſanię.
„ Subiugale mutum in hominis voce loquens
„ prohibuit prophetę inſipientiā. Plerūq; hęre
Hęreticorū inſania. tici tam ſtulta dogmata, tam execrāda pro-
ferunt ſacramenta, vt etiā hebetum ſenſus, &
paganorum, & qui ratione diuinę cognitio-
nis omnimodis carent, illorū deteſtēt inſani
am, illorū diſtorta & deo contraria itinera ſa
nius ſapiendo redarguat. Et qđ peius quia
frequentius eſt, nonnunq̄ multi catholici in
tantū mercedē amant iniquitatis, vt etiā do
cti ab indoctis, a laicis clerici merito laceren
tur. Qui iure cōparātur pphetę, qui verbis
aſinæ contra naturā loquētis corripitur, nec
tamen a propoſito praui itineris retardatur.
Quibus etiam aptiſſime nomen cōgruit ci
uitatis de qua Balaam veniſſe perhibetur. Bo
ſor nanq; carneus, ſiue in tribulatione dicit.
Neq; alia magis cauſa luxurioſis exiſtit ver-
bum veritatis amore pecunię vel deſiderio-
rum temporalium adulterare, q̄ q̄ carnis ſe
concupiſcentię mancipauerūt, indigni nimi
rum apoſtolica laude qua vere fideles glorifi
cans ait. Vos autē fratres non eſtis in carne,
ſed in ſpiritu. Vnde & in tribulatione ſunt
poſiti, non quidē ea qua p domino ipſi patiū
tur, ſed in illa potius qua animos infirmorū
peruerſis operū ſuorum exemplis, ne ad ſalu
tē exurgere vel reſipiſcere poſſint opprimūt.
Sed & nomen ipſius Balaam qui vanus po-
pulus ſiue pcipitans eos interpretat, talibus
conuenit. Qui enim agnitā veritatis viam
ſponte ipſi deſerunt, quid niſi vanus ſunt po
pulus? quid niſi in pcipitiū ſuos mittunt au-
ditores, quibus non ſalutaria quę corrigant,
ſed quę illos delectent erronea pdicant? De q
bus bene ſubdit. ¶ Hi ſunt fontes ſine aqua, „
& nebulę turbinibus exagitatæ, quibus cali- „
go tenebratum reſeruatur. Superbia eñ va „
nitatis loquentes †pellicent in deſideriis car †pelliciūt,
nis luxurię eos qui paululū effugiunt, qui in „
errore cōuerſant libertatem illis pmittentes „
cū ipſi ſerui ſint corruptionis. Hos verſi- „
culos ſanctus Hieronymus in libro cōtra Io Hiero.
uinianū ponens ita explanat. Nonne tibi vi de hęreticis.
detur pinxiſſe apoſtolus nouam imperitiæ fi
ctionem? Aperiunt eñ quaſi fontes ſcientiā,
quia quē nō habent doctrinarum pmittunt
imbrem, velut nubes pphetię ad quas pueni
at veritas dei, & turbinibus exagitant dęmo
num atq; vitiorū Loquunt grandia, & totus
eorum ſermo ſuperbia eſt. Immūdus eſt aūt
omnis qui exaltat cor ſuū, vt qui paululū re
fugerint a peccatis, ad ſuū reuertant errorē,
& ſtudeant luxuriæ ciborū carniſq; deliciis.
Quis eñ non libēter audiat, Māducemus &
bibamus, & in ęternū regnabimus? Sapiētes
& prudētes prauos vocāt eos q dulces ſunt
in ſermone. ¶ Cōtigit eñ eis illud veri puer „
bii, canis reuerſus ad vomitū ſuū, & ſus lo- „
ta in volutabro luti. Verum hoc eſſe pucrbi „
um dicit, quia de puerbiis Salomonis teſti- Prouerbiū.
monium aſſumit, quod ibi cū expoſitione po
ſitum eſt. Sicut canis (inquit) q reuertit ad
vomitum ſuū, ita ſtultus qui iterat viā ſuā.
Et addidit de ſuo. Et ſus lota in volutabro
luti. Canis ergo cum vomit, pfecto cibū qui Carnis re: ad vomitū.
pectus deprimebat piicit. Sed cū ad vomitū
reuertit, vnde leuigat⁹ fuerat eo rurſus one
ratur. Et qui admiſſa plangunt, pfecto nequi
tiam, de qua male ſatiati fuerant, & quę men

tis intima deprimebat, confitendo piciunt.
Quam dũ poſt confeſſionẽ reperũt,reſumũt.
Sus in volutabro luti.
Sus vero in volutabro luti dum lauatur, ſor
didior reddiť. Et qui admiſſum plangit nec
tamẽ deſerit,poenę grauiori ſe ſubiicit, quia
& ipſam quã flendo impetrare potuit veniã
cõtẽnit,& quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum
voluit,quia dum fletibus ſuis vitę munditiã
ſubtrahit,ante dei oculos ſordidas ipſas etiã
lachrymas facit.

CAP.III.

» HANC ecce vobis chariſ-
» ſimi ſecũdã ſcribo epiſtolã
» in quibus excito veſtram
» in commonitione ſynce-
» ram mentem. In quibus,
» in epiſtolis dicit,ſiue i eis
In quibus. ad quos epiſtolas ſcribit.
» ¶Venient in nouiſſimis diebus in deceptio
» ne illuſores.Illudentes videlicet fidei & ſpei
Illuſores. Chriſtianorum , q̃ tẽpus ſibi reſurrectionis
» futurũ fruſtra p̃mittant.¶Iuxta p̃prias con
» cupiſcentias ambulantes dicentes. Vbi eſt p̃
» miſſio aut aduentus eius? Apoſtolus Paulus
ſcribẽs ad Theſſalonicẽſes, Rogo inquit vos
per aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti & no
ſtrę congregationis in ipſum,vt non cito mo
ueamini a veſtro ſenſu,neq; terreamini, neq;
per ſpiritum,neq; p̃ ſermonẽ,neq; p̃ epiſtolã
tanq̃ per nos miſſam,quaſi inſtet dies domi-
ni.Reprehendit ergo beatus Petrus,& illuſo
res nuncupat eos qui aduentũ domini & p̃-
miſſa tardare aſſeuerant,coercet Paulus eos
qui diẽ domini inſtare autumant. Vnde con
Aduentus dñi mature expectandus.
ſtat omnibus qui diligũt aduentũ eius,men
tem in hac opinatione temperatius cohiben-
dam,vt neq; vicinũ neq; citius aduenturum
eundem diem domini,neq; rurſus tardius ad
uentare ſuſpicemur, ſed hoc ſolum ſeduli p̃
curemus,vt ſiue ocyus ſiue ſero veniẽs,para-
» tos nos poſſit inuenire dum venerit. ¶Latet
» enim eos hoc volentes,q̃ cęli erant prius,&
» terra de aqua,& per aquã conſiſtens dei ver
» bo,Terra de aqua conſiſtit,quia in principio
Terra de aqua.
creaturarum dixit deus,Congregẽtur aquę
in cõgregatione vna,& appareat arida.Et fa
ctum eſt ſic.Eadẽ per aquã conſiſtit dei ver-
bo , quia diuina diſpenſatione venis aqua-
rum tota intrinſecus plena eſt, ſicut corpus
animantiũ venis ſanguinis redũdare conſpi-
cimus,ne videlicet ariditate deficeret,ſi aqua
rũ irrigatio ceſſaret. Deniq; videmus ęſtatis
feruore terras abſumpto humore flaccentes,
& mox in puluerem quẽ proiicit ventus eſſe
conuerſas.Alia editio habet.Cęli erant olim
de aqua & per aquã cõſtituti. Significat aũt
aerẽ iſtũ humidũ & turbidũ. Hunc etenim
ſcriptura cęlum,& aliquãdo cælos appellare
conſueuit. Vnde ſcriptũ eſt.Miluus in cælo
cognouit tempus ſuũ.¶Per quæ ille tũc mũ »
dus aqua inundatus periit.Per quę, per cæ- »
los & terram dicit, quæ prius nominauerat. Mũdus p̃ quę periit.
Per hęc enim perdita,mundus qui in his con
ſtiterat periit.Nam ſuperiores mundi partes
diluuium minime tangebat.Periit ergo ter-
ra,quia ſubmerſa & cooperta aquis non ſolũ
tanto tempore inſitũ ſibi fructificãdi ſtatum
perdidit,ſed etiã ſicut ſupra docuimus,diſſi
milem pleriſq; in locis ab ea quã primo acce
perat faciem recepit. Perierunt & cęli ſecun-
dum quantitatẽ & ſpatia aeris huius. Excre
uit enim aqua,vt ſanctus Auguſtinus ait, &
totam iſtam capacitatẽ vbi aues volitant oc-
cupauit. Aerei vtiq; cæli periere propinqui
terris,ſecundũ qđ dicũtur aues cęli.Sunt au
tem(inquit)& cęli cęlorum ſuperiores in fir
mamento, ſed vtrũ & ipſi perituri ſint igni,
an hi ſoli qui etiam diluuio perierunt,diſce-
ptatio eſt aliquãto ſcrupuloſior inter doctos.
¶Cęli autem qui nunc ſunt & terra eodem »
verbo repoſiti ſunt igni reſeruati in die iudi »
cii & perditionis impiorũ hominũ. Patet er »
go ſententia beati Petri,quia illã terram & il Cęli q̃ pibunt.
los cęlos qui diluuio periere,& poſt diluuiũ
repoſiti ſunt,igni vltimo perdendos aſſeue-
rat.¶Vnum vero hoc nõ lateat vos chariſſi »
mi,quia vnus dies apud dominũ ſicut mille »
anni,& mille anni ſicut dies vnus . Quidam »
hanc ſententiã ita intelligendam putant,qua
ſi dies iudicii tantam habeat longitudinem,
quantã mille annorũ ſpatiũ,non cõſideran-
tes quia non ait ſimpliciter, erit vnus dies
ſicut mille anni , ſed Vnus inquit dies apud Dies vnꝰ vt anni mille.
dominum ſicut mille anni . Quia nimirũ in
cognitione diuinę virtutis,& pręterita, & fu
tura,& pręſentia ęqualiter conſtant. Et quæ
longa nobis & quę breuia vidẽtur temporũ
curricula,ęqualis vtiq; ſunt ſpatii apud cõdi
torem temporũ.iuxta illud Pſalmiſtę.Quoni
am mille anni ante oculos tuos ſicut dies he
ſterna quę pręteriit,& ſicut cuſtodia in nocte
quæ p̃ nihilo habẽtur anni eorũ.Sicut enim
conſtat q̃a Pſalmiſta mille annos nõ diei futu
ro iudicii,ſed diei heſterno qui pręteriit,ante
oculos conditoris adęquat,immo omnes an
nos noſtros,ideſt ſeculi huius omne tempus
cuſtodię noctis vniꝰ,q̃ eſt quarta pars noctis,
aſſimilat,ita beatus Petrꝰ quaſi vnũquẽq; diẽ
ſeculi p̃ſentis mille annos vnicuiq; diei apud

dominum ęquiparat,ideſt eiuſdem menſuræ
aſſeuerat.Quia videlicet omnia & parua , &
magna ęqualiter ipſe conſpicit.Et quidē Pe-
trus ſi hoc de die iudicii vellet tantū intelli-
gi,ꝙ vere tantę eſſet lōgitudinis quātę ſunt
mille anni noſtri,poterat vtiꝗ apertius ſuam
indicare ſententiā,neꝗ opus eſſet addere a-
pud dominū,quia ille dies vltimus ſi tantæ
eſſet longitudinis,etiā hominibus cūctis vbi
aduenisset appareret.Ideo autē hæc apoſto-
lus cōmemorat,vt cōuincat eos quos dicere
pręmiſerat,vbi eſt ꝑmiſſio aut aduentus eiꝰ?
oſtendens dominū nequaq̄ oblitū ſuæ ꝑmiſ-
ſionis aut aduentus ad iudicādum viuos &
mortuos.Sed cū ita vnūquēꝗ diem ſeculi no
ſtri ęterna ſua memoria cōplectatur vt anno
rum mille circuitus,ita mille annos vt vnius
diei ſpatium ſine labore circūſpiciat,manife-
ſte intelligendū, ꝙ ipſorū quoꝗ dierum &
annorum omniū finē certiſſime nouerit,quā
do aduentus ipſius claritas reuelanda, quan
do promiſſa ſint ſanctis ꝓmia reddēda. Vnde
›› & recte ſubiūgiť.¶Non tardat dñs ꝑmiſſio-
›› nē ſuā,ſicut qdā exiſtimāt ſed patiēter agit ꝓ
›› pter nos,nolēs aliquos ꝑire,ſed oēs ad pœni-
›› tentiā reuerti.Qui ergo oīa nouit tēpora no
Dilatio- uiſſima & antiqua,nō tardat ꝑmiſſionē ſuā,
nis aduē ſed hanc vtiꝗ in tēpore qđ ante omnia tēpo
tus cauſa ra futura pręd eſtinauit oſtendit. Ideoꝗ ad-
huc differt,vt electorū prius ſumma,quā cū
patre ante ſecula decreuit, adimpleatur. Vn
de & in Apocalypſi animę martyrū qui diē
iudicii & reſurrectionis ocyus aduētare ſitie
bant,audierunt,vt requieſcerent tempus ad
huc modicum,donec impleretur conſeruo-
rum & fratrū eorum numerus. Qui autem
pręfatam beati Petri ſententiā ita intelligunt
quaſi diceret diem iudicii tantę longitudi-
nis futuram quantæ mille ſunt anni,hoc ad
cauſam referunt, ꝙ neceſſe ſit eos qui cum
peccatis aliquibus de corpore exeūt,& tamē
ad electorum ſortem prędeſtinati ſunt, tāto
tempore per ignē purgari, & ſic demum re
miſſis omnibꝰ peccatis ad vitam venire. Sed
hi non vident quantę ſit impudentię crede-
re ꝙ tantus pfectorum & iuſtorū coetus re-
ceptis in ictu oculi corporibus beatis & im
mortalibus,per mille annorum ſpatia debeat
in aere vel in terra finem expectare iudicii,&
tunc demum ꝓparatis ad integrū ſociis diu
exoptatam audire ſententiā. Venite benedi
›› cti patris mei,percipite regnum.¶Adueniet
›› autem dies domini vt fur,in quo cęli magno
Cęli trāſ impetu tranſient.Illos ꝓculdubio cælos dicit
ituri. qui in diluuio tranſierūt,hoc eſt aerem hūc

terrę proximum,qui igni perdendus eſt tan-
tum(vt recte creditur)ſpatii tenente quātū
aqua diluuii tenebat. Alioquin ſi quis cælos
ſuperiores vbi ſol & luna & aſtra ſunt poſita
tranſituros aſſeuerat, quo modo vult illā do
mini ſententiā intelligere qua dicitur, Tunc
ſol obſcurabitur,& Luna non dabit lumē ſu
um,& ſtellę cadent de cęlo?Si enī locus ſide-
rum tranſierit,ideſt cęlum, qua ratione pōt
dici in eadem die domini & ſidera vel obſcu
rari, vel cadere, & ipſorum ſiderum locum
quo fixa tenentur igne abſumente tranſiſ
ſe?¶Elementa vero calore ſoluentur. Quat ››
tuor ſunt elementa quibus mundus iſte con Elementa.
ſiſtit,ignis,aer,aqua,& terra.Quę cūcta ignis
ille maximus abſumet . Nec tamē cuncta in
tantum conſumet vt funditus non ſint, ſed
duo ī totū cōſumet,duo vero in meliorē reſti
tuet faciem. Vnde in ſequentibus dicitur. ››
¶Nouos vero cęlos & nouam terram . Non ››
dixit alios cęlos , & aliam terram , ſed vete- Cęli inno
res & antiquos in melius commutandos . iu uandi.
xta hoc quod Dauid ait . Initio terram tu
fundaſti domine,& opera manuum tuarum
ſunt cæli.Ipſi peribunt,tu autē permanes, &
omnia ſicut veſtimentū veteraſcent,& ſicut
opertorium mutabis ea & mutabūtur.Quę
ergo peribunt,veteraſcent,& mutabūtur,cō
ſtat ꝓ certo quia cōſumpta per ignē,mox ab
eunte igne gratiorē reſumēt ſpeciem.Pręter-
it enim figura huius mundi nō ſubſtantia.
Sicut & carnis nrę nō ſubſtantia perit,ſed fi
gura immutabitur,quādo qđ ſeminatur cor
pus animale,ſurget corpꝰ ſpirītale. De igne
autem & aqua nil tale legimus,quin potius
habemꝰ in Apocalypſi . Et mare iam nō eſt.
Habemus in prophetis.Et lux lucernæ non
lucebit tibi amplius . ¶Et promiſſa ipſius ››
expectamus,in quibus iuſtitia habitat. Iuſti- ››
tia habitat in futuro ſeculo,quia tunc cuiꝗ Iuſtitia in
fidelium ꝓ modo ſui certaminis reddeť coro futuro ſe
na iuſtitię,qđ in hac vita nequaq̄ fieri poteſt culo.
iuxta illud Salomonis. Vidi ſub ſole in loco
iudicii impietatē,& in loco iuſtitię iniquita-
tem.Et dixi in corde meo. Iuſtum & impiū
iudicabit deus,& tēpus omni rei tūc erit.Et
iterum. Vidi(inquit)calūnias quæ ſub ſole
geruntur,& lachrymas innocentiū,& conſo
latorem neminē,nec poſſe reſiſtere eorū vio-
lentię cunctorū auxilio deſtitutos,& lauda-
ui magis mortuos q̄ viuentes.Ideo nāꝗ ma
gis mortuos innocētes q̄ viuentes laudauit,
quia illi adhuc in certamine poſiti,iſti autē
perpetuę beatitudinis ſunt mercede donati.
Ideo autē ſub ſole calūnias ſe vidiſſe quere-

batur,quia ſupra ſolem nouerat iudicē eſſe
iuſtum,qui in altis habitat,& humilia reſpi-
cit,ſupra ſolē māſiones in quib° iuſti debita
iuſtitię ſuę pmia pcipiant.Poteſt hoc qđ ait
In quib° iuſtitia habitat,etiā iuxta illud Pſal
miſtę intelligi.Hæc porta domini,iuſti intra
būt per eam.Et in Apocalypſi de ciuitate ſu
perna Ioannes.Nec intrabit in eam,inquit,ali
quid coinquinatū, & faciens abominationem
& mendacium,niſi qui ſcripti ſunt in libro vi
,, tę agni.❡Propter qđ chariſſimi hæc expectā
,, tes ſatiſagite immaculati & inuiolati inue-
,, niri ei in pace.Hę ſunt vigilię ſanctę,de qbus
Vigilię ſan dominus ait,Beati ſerui illi quos cū venerit
ctę. dominus inuenerit vigilantes.Vigilat nanq
qui ſe a ſordib° vitiorum immunē cuſtodit,
qui quantū in ſe eſt,cū omnibus hominibus
pacem habet , qui in ſeipſo pace feliciſſima
vtens,omnes carnis illecebras ſpiritus regimi
ni ſubdit.Et bene cum diceret , Satiſagite im
maculati & inuiolati inueniri, addidit ei,id-
eſt domino, qa ille ſolum perfecte mūdus eſt,
qui diuino iudicio mundus eſt. Vnde in lau
de bonorū coniugum dicitur. Erant autem
iuſti ambo ante deū.Bene ante deū,quia hu-
,, mana ſępe iudicia fallunt.❡Et domini noſtri
,, longanimitatem ſalutem arbitramini.Nolite
Aduentus putare ꝙ tardet promiſſionē dominus, ſed in
dñi cur diſ telligite ꝙ ideo longanimiter expectat,vt plu
feratur. ,, res ſaluent.❡Sicut & chariſſimus frater no-
,, ſter Paulus,ſecundū datam ſibi ſapientiā ſcri
,, pſit vobis.Paulum illis ſcripſiſſe cōmemorat.
Pauli com Quia et ſi Paulus ad quaſdā ſpecialiter ſcri-
mendatio. pſit eccleſias,omnibus tamē generaliter quæ
Paulus oī per orbem ſunt,quęq vnā catholicā faciunt,
bus q̃ ſcri ſcripſiſſe probatur eccleſiis. Et notandum,ꝙ
pſit ſcripſit hic Petrus Pauli ſapientiā laudat,ipſe autem
Paulus de ſe dicit.Ego eñ ſum minimus apo
ſtolorū,ꝗ non ſum dignus vocari apoſtolus,
quoniā perſecutus ſum eccleſiam dei.Ecce ſe
Paulus priſcę ſuę infidelitatis memor humi-
liat,& aliorū apoſtolorū innocentiā præfert.
Ecce primus apoſtolorū,quaſi oblitus ſui pri
oratus,& datarum ſibi clauiū regni, datam
Paulo ſapiētiā miratur. Quia nimirū moris
eſt electorum,vt aliorū magis q̃ ſuas miren-
tur virtutes,per quas ſe ad ꝑfectū excitent.
Itemq notandū,qđ Paulus in epiſtolis ſuis
dicit.Cū autē veniſſet Cephas Antiochiam,
in faciem ei teſtiti quia reprehenſibilis erat.
Petri ⁊ Pau Reprehendit ergo Paulus in epiſtolis ſuis Pe
lū ſyncera trum,& tamen ipſe Petrus eaſdē epiſtolas re
modeſtia. legens laude dignas iudicat. Quia nimirum
hoc ipſum ꝙ ſe in illis merito reprehenſum
inuenit,nō quaſi iniuriā aſpernanter,ſed gra
tulanter quaſi officiū deuotionis accepit.Ta
les eſſe adinuicem non quilibet mortaliū, ſed
illi ſoli norunt,qui didicerunt a domino mi-
tes eſſe & humiles corde , qui ſciunt honore
inuicem præuenire. ❡In quibus ſunt quæ ,,
dam difficilia intellectu,quę indocti & inſta ,,
biles deprauant,ſicut & cæteras ſcripturas. ,,
Omnes ſcripturas hæretici deprauant.Nul Hęretico
lus eſt enim vel noui vel veteris teſtamenti rū ꝑuerſi
liber,in quo nō multa peruerſe intellexerint. tas.
Sed & ipſas ſępe ſcripturas a ſuo ſtatu ꝑuer-
terunt,vel demendo,vel addendo,vel mutan
do ꝗcūq illorū perfidia dictaſſet. Sicut con-
ſtat Arrianos de euangelio eraſiſſe qđ ſalua- Arriano
tor ait,Quia deus ſpiritus eſt.qa nolebāt cre rū veſa-
dere ꝙ ſpiritus ſanctus deus eſſet omnipo nia.
tens.Quos recte indoctos vocat & inſtabiles,
quia nec lumen ſcientiæ,nec ſtabilitatē habēt
mentis,qua inter doctos donec erudiantur ꝑ
maneant.Vnicum nāq indoctis remedium
eſt,humili ſtabilitate doctorū verbis auditū
prębere.Quā ſtabilitatis gratiā quia hęretici
non habent,vēro ſuperbię quaſi palea leuis,
etiam de eccleſia tolluntur.De quibus bene
ſubdit . ❡Ad ſuā ipſorū perditionē.Quia ꝗ ,,
ſcripturas ſanctas deprauare,ꝗ fidē catholi-
cā turbare ac ꝑuertere conātur, nō aliud in
hoc q̃ ſeipſos cōdemnāt.Eccleſia aūt Chriſti
diſcuſſis errorū tenebris,vera ſua luce fruit.
Vnde bene in fine Apocalypſis,q̃ clauſula &
quaſi ſignaculū eſt toti° diuinę ſcripturę, di
citur.Si quis appoſuerit ad hęc,apponet de°
ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi
quis diminuerit de verbis libri huius prophe
tię,auferet deus partem eius de libro vitę,&
de ciuitate ſancta,& de his quę ſcripta ſunt
in libro iſto.Difficilia autē intellectu in epi- Deprauą
ſtolis Pauli , quæ ab indoctis & inſtabilibus ta in Pau
dicit eſſe deprauata,illa ſunt maxime in qb° li epiſtolis
de gratia dei loquitur,quæ iuſtificet impios
hoc eſt ex impiis faciat iuſtos.Dicit eñ ipſe,
Vbi abūdauit peccatū ſuperabūdauit & gra
tia.Qđ illi nō intelligētes putabāt eū dicere
faciamus mala vt veniant bona.Abſit autem
vt Paulus ſuos auditores ad ꝓmerenda bo-
na doceat facere mala,cuius omnis intentio
eſt a malis coercere,& ad bona agenda quoſ
cunq poteſt aduocare.Sed cū dicit,Vbi abū
dauit peccatū ſuperabundauit & gratia,do-
num gratię per hoc vehementius commen
dat,quæ & magna ſolet conuerſis,& mino-
ra dimittere peccata. Et quāto qs maiora an
te conuerſionē peccata cōmiſit,tanto maiorē
gratię donantis indulgentiā conuerſus acce
pit.Loquitur ergo hoc apoſtolus de his quæ

ſam commiſimus peccatis, nequis deſperatiõe
veniȩ ꝑ magnitudine facinorꝫ pereat, non aũt
vt inimici interpretabanť, ſuadebat plura fa-
cere peccata, vt potiora ꝑ hȩc reciperẽt bona.
Vnde & beatus Petrus recte admonẽdo ſub-
,, iungit. ¶ Vos igiť fratres, prȩſcientes cuſtodi
,, te ne inſipientium errore traducti, excidatis
,, a propria firmitate. Prȩſcientes quia inſipiẽ-
tes multifarios introducent errores, quidam

Errores inſipiẽtium

iudiciũ futurum negãtes, quidam eloquia di-
uina falſantes, quidam male interpretantes, q
dã frena luxuriȩ laxãtes, alii aliis atq; aliis de-
ceptionum fraudibus miſerorũ corda demen
tantes, cuſtodite nequa ſeducentium aſtutia
,, a fidei veſtrȩ firmitate decidatis. ¶ Creſcite ve
,, ro in gratia & ĩ cognitiõe dñi noſtri & ſalua
,, toris Ieſu Chriſti. Iuxta illud Pſalmiſtȩ. Am-
bulabunt de virtute in virtutem, videbiť de⁹
,, deorum in Sion. ¶ Ipſi gloria & nũc & in diẽ
,, aeternitatis. Gloria ſemper ſaluatori deo &
domino noſtro, & nũc cũ inter cotidianas ad
uerſitatũ ꝑſſuras adhuc ĩ carne poſiti peregri
namur ab illo, & maxime tunc cũ diu deſide-
ratus cunctis gentibus aduemens ꝑſentia nos
ſuȩ viſionis fuerit illuſtrare dignatus. Quam
interim ſuſpirantes, merito ſeduli cantamus,
qa melior eſt dies vna in atriis tuis ſuꝑ milia.

Explicita eſt Venerabilis Bedae Preſbyte-
ri Expoſitio in ſecundam Epiſtolam beati Pe
tri Apoſtoli.

INCIPIT EXPOSITIO EIVSDEM IN
Epiſtolã Primã Beati Ioãnis Apoſtoli. CA. I.

,, QVOD FVIT ab
,, initio, qđ audiui-
,, mus; qđ vidimus
,, oculis noſtri[. Hãc
epiſtolã beat⁹ apo
ſtolus Ioannes de
fidei & charitatis
ꝑfectione conſcri-
pſit, laudans deuo
tionem eorꝫ qui ĩ
vnitate eccleſiȩ ꝑ-
ſeuerabant, porro illorꝫ impietatẽ coarguẽs, q
eccleſiȩ pacẽ veſano dogmate turbabãt, Che-
rinthi maxime & Marciõis, qui Chriſtũ ante
Mariã non fuiſſe contendebant. Propter quos

Ioannes cur ep̃las ſcripſerit.

Cherith⁹ & Marciõ

etiã euãgeliũ ſuũ ſcripſit, ibi qdẽ & ſuis & ipſi
us dñi verbis cõſubſtãtialẽ patri filium affir
mãs, hic aũt q̃ a dño didicit ꝑpriis ſermonib⁹
depromẽs, & haereticorum ſtultitiam apoſto
lica auctoritate refellens. Vnde mox in capi-
te epiſtolȩ diuinitatẽ ſimul & humanitatẽ ve
rã eiuſdem dei & dñi noſtri Ieſu Chriſti deſi
gnat dicẽs. Qđ fuit ab initio, qđ audiuimus.
Fuit enĩ ab initio fili⁹ dei, ſed eũdẽ filiũ dei in
hoie apparentem audierũt, & oculis viderũt
diſcipuli. Qđ ipſum in euãgelio latius expli-
cauit. Nam qđ hic ait, Qđ fuit ab ĩitio, hoc ẽ
qđ in euangelio dicit. In pricipio erat verbũ,
& verbũ erat apud deũ, & De⁹ erat verbum.
Hoc erat in pricipio apud deũ. Et qđ hic ſub
didit, Qđ audiuim⁹, qđ vidim⁹ oclis noſtris,
hoc eſt qđ ibi lati⁹ ſubdit. Et verbũ caro factũ
eſt, & habitauit ĩ nobis, & vidim⁹ gloriã ei⁹,
gloriã q̃ſi vnigeniti a patre. Et ne parũ dicere
videreť in eo qđ ait, Qđ vidim⁹ oculis, adiũ-
xit. ¶ Qđ ꝑſpexim⁹, & man⁹ nrae contrectaue ,,
rũt de verbo vitȩ. Nõ ſolũ qppe corꝑalib⁹ ocu ,,
lis ſicut cȩteri dñm viderũt, ſed & ꝑſpexerũt,
cui⁹ diuinã quoq; virtutem ſpiritalib⁹ oculis
cernebant. Maxime illi q eũ in mõte clarifica

Videre. Perſpicere.

tũ viderũt, e qbus vnus erat ipſe Ioãnes. Qđ
aũt ait, Et man⁹ noſtrȩ cõtrectauerũt de ver
bo vitae, Manichȩorꝫ vicit iſaniã, q dñm verã
aſſumpſiſſe carnẽ negant. Quã apoſtoli verã
eſſe dubitare nõ poterãt, vtpote cui⁹ veritatẽ
nõ ſolum videndo ſed & tangendo probarẽt.
Maxime Ioãnes ipſe, q in ſinu ei⁹ in coena re-
cumbere ſolitus, tanto licentius eius mẽbra,
quãto vicini⁹ tãgebat. Sed & poſt reſurrectio
nem eius a mortuis; manus eorꝫ tractauerũt
de verbo vitȩ, cũ verã eũ recepiſſe carnẽ q̃uis
iam incorruptibilẽ abſq; vlla dubietate cogno
uerũt audiẽtes ab illo ipſo. Palpate & videte,
quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ habet, ſicut me
videtis habere. Bene aũt dicif, Et man⁹ noſtrȩ
cõtrectauerũt de verbo vitȩ, qa cũ veritatẽ re
ſuſcitatȩ carnis ei⁹ a mortuis etiã manib⁹ cõ
trectãdo probarẽt, certius eũ verbũ vitae, hoc
eſt deũ verũ eſſe cognouerũt. Vnde & Tho-
mas q ſpecialius eum palpare iuſſus eſt, mox
vbi palpauit carnem deum cõfeſſus eſt dicẽs.
Dominus meus & deus meus. ¶ Et vita ma- ,,
nifeſtata eſt, & vidimus & teſtamur. Illã vi- ,,
tã dicit, q̃ in euangelio loquiť. Ego ſum reſur
rectio & vita. Quȩ manifeſtata eſt diuinis in

Vita manifeſtata.

carne declarata miraculis, videruntq; diſcipu
li ꝑſentes qđ poſteris indubia veritate teſtarẽ
tur, qñ ſigna faciẽs, ſicut idẽ Ioãnes ſcribit, ma
nifeſtauit gloriã ſuã, & crediderũt in eũ diſci
puli eius. Et qa Ioannes apoſtolus vitã ſe ma-
nifeſtatã vidiſſe cũ ſuis coapoſtolis teſtaf, cõ-
fundaf cum ſuis ſequacibus Apelles haereti-

Apelles.

cus, q eãdẽ vitã, ideſt dñm Saluatorẽ, nõ Deũ
in veritate, ſed hoiem in phãtaſia mũdo appa
ruiſſe cõtẽdit. ¶ Et annunciam⁹ vobis vitã ȩter ,,
nã q̃ erat apud patrẽ, & apparuit nobis. Erat ,,
apud patrem ĩ diuinitate ȩterna, apparuit ex
tempore mundo in humanitate. ¶ Qđ vidi- ,,

mus & audiuimꝰ, annũciamꝰ vobis, vt & vos
ſocietatẽ habeatis nobiſcũ, & ſocietas noſtra
ſit cũ patre & cũ filio eiꝰ Ieſu Chriſto. Mani-
Eccleſię ſocient Deo ſociari volentes.
feſte oſtẽdit beatus Ioannes, quia quicũq; ſocie-
tatẽ cũ deo habere deſiderant, primo eccleſiæ
ſocietati debent adunari, illãq; fidẽ addiſcere,
eiuſq; ſacramẽtis imbui, quã diſcipuli ab ipſa
in carne degente veritate perceperunt. Nec i
aliquo minus ad deũ pertinent qui p apoſto-
lorum doctrinam credunt, q̃ illi qui p ipſum
p̃dicantẽ in mundo dñm credebãt, niſi inquã
tũ eos fidei vel operũ qualitas diſcernit. Vn-
de etiã de hac ſocietate ſanctoꝝ quã habẽt in
patre & filio, ipſe filiꝰ patri ſupplicãs ait. Pa-
ter ſancte ſerua eos in noĩe tuo quos dediſti
mihi, vt ſint vnum ſicut & nos. Et paulopoſt.
Nõ p his aũt rogo tm̃, ſed p his q credituri
ſunt per verbũ eoꝝ in me, vt oẽs vnum ſint
ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in
nobis vnum ſint. ¶Et hæc ſcribimꝰ vobis, vt
gaudium veſtrum ſit plenum. Gaudiũ do-
Gaudium doctoꝝ plenum.
ctoꝝ ſit plenum, cum multos p̃dicãdo ad ſan
ctę eccleſię ſocietatẽ, atq; ad eius p quẽ eccle-
ſia roboratur & creſcit, Dei patris & filii eius
Ieſu Chriſti ſocietatem pducũt. Vñ etiã Pau
lus his quos ad fidem inſtituebat, ait. Implete
gaudium meum vt idem ſapiatis, eandẽ cha
ritatem habentes, vnanimes, idipſum ſapien-
tes. ¶Et hæc eſt annunciatio quã audiuimus
ab eo, & annũciamꝰ vobis, qm̃ deus lux eſt, &
tenebrę in eo non ſunt vllę. Hac ſententia bea
Dei puritas.
tus Ioannes & diuinæ puritatis excellentiam
monſtrat, quã nos quoq; imitari iubemur di
cente ipſo, Sancti eſtote, qm̃ ego ſanctus ſum
dñs deus veſter, & Manichęoꝝ dogma cõuin
cit inſanum, qui dei naturam a principe tene
brarum bello victã & eſſe vitiatam dicebant.
¶Si dixerimus qm̃ ſocietatẽ habemus cũ eo,
& in tenebris ambulamus, mẽtimur, & nõ fa-
cimus veritatẽ. Tenebras, peccata, hęreſes, &
Tenebræ.
odia nominat. Nequaq̃ ergo ſola fidei confeſ-
ſio ſufficit ad ſalutẽ, cui bonoꝝ operum atte
ſtatio deeſt. Sed nec operum rectitudo, ſine fi
dei & dilectiõis ſimplicitate prodeſt. Quicũq;
enĩ vlla ex parte tenebris obſidetur, ſocietatẽ
ad eum in quo nihil inquinatum incurrit ha
bere non valet. Quę enim ſocietas luci ad te-
nebras? ¶Si aũt i luce ambulamꝰ, ſicut & ipſe
eſt i luce, ſocietatẽ habemꝰ adiuicẽ. Notãda di
Eſſe in luce & ambulare in luce.
ſtictio verboꝝ, qa Deũ eẽ i luce dicit, nos aũt
ĩ luce ambulare debere. Ambulãt.n. iuſti i lu
ce, cũ virtutũ operibꝰ ſeruiẽtes ad meliora p
ficiũt. Diuina autẽ ſanctitas cui dicit, Tu aũt
idẽ ipſe es, recte in luce eſſe memorat, qa ple-
na bonitas ſemper exiſtẽs, vbi pficere valeat,
nõ inuenit. Dicit quippe fidelibus, Vt filii lu
cis ambulate. Fructus enĩ lucis eſt in omi bo-
nitate & iuſtitia & veritate. Deus aũt ſine ali
quo pfectu ſemp bonus, iuſtꝰ, veruſq; exiſtit.
Si ergo in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in
luce, ſocietatẽ habemus adinuicẽ. Quia vide-
licet manifeſtũ dat idicium q in via lucis am
bulando proficimus, ſi fraternæ ſocietatis cũ
qua pariter ad lucẽ verã perueniamꝰ, copula
gaudemꝰ. Sed & ſi lucis opa facere comproba
mur, ſi inuiolata mutuæ dilectiõis iura tene
re videmur, nec ſic tñ putare debemꝰ noſtro
nos pfectu aut induſtria a peccatis ad ĩtegrũ
poſſe mũdari. Nam ſequitur. ¶Et ſanguis Ie-
ſu Chriſti filii eius emũdat nos ab omni pec
cato. Sacramentum namq; dominicæ paſſio-
nis, & pręterita nobis omnia in baptiſmo pari
Paſſionis ſacramentum.
ter peccata laxauit, & quicquid cotidiana fra
gilitate poſt baptiſma commiſimus, eiuſdem
noſtri redemptoris nobis gratia dimittit. Ma
xime cum inter opera lucis quæ facimus, hu-
militer cotidie noſtros illi errores cõfitemur,
cum ſanguinis illius ſacramenta percipimus,
cum dimittentes debitoribꝰ noſtris noſtra no
bis debita dimitti p̃camur, cum memores paſ
ſionis illius libenter aduerſa quæq; toleramꝰ.
Mire autem cum de dño loqueret, ait. Et ſan-
guis Ieſu filii eius. Filius quippe dei, in diuini
tatis natura ſanguinẽ habere nõ potuit. Sed
qa idẽ filius dei, etiã filiꝰ hoĩs factꝰ eſt, recte p
pter vnitatem pſonę eius filii Dei ſanguinem
appellat, vt verum eum corpus aſſumpſiſſe,
verum p nobis ſanguinem fudiſſe demonſtra
ret, refellatq; hæreticos, qui vel veram car-
nem a filio Dei aſſumptam fuiſſe, vel dñm
Ieſum in carne quã aſſumpſit veraciter eẽ paſ
ſum denegant. Cui ſimile eſt quod Paulus
ait. Vos ſpũs ſanctus poſuit epiſcopos regere
eccleſiã dei, quã adquiſiuit ſanguine ſuo. ¶Si
dixerimus qm̃ peccatum non habemus, ipſi
nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
Contra hęreſim Pelagii hęc ſententia valet, q̃
Pelagium arguit.
& paruulos omnes ſine peccato naſci, & ele-
ctos in hac vita tãtũ proficere poſſe dicebat,
vt ſine peccato exiſtant. Nam & cum prophe
ta dicat, Ecce enĩ in iniq̃tatibus cõceptꝰ ſum,
& in delictis peperit me mater mea, ſine cul-
pa in mundo eſſe nõ poſſumus, qui in mũdũ
cum culpa venimus. Sed ſanguis Ieſu Chriſti
filii dei mundat nos ab omni peccato, vt nos
ideo ſub iure hoſtis noſtri debita noſtra nõ te
neãt, quia pro nobis mediator dei & hominũ
homo Chriſtus Ieſus gratuito reddidit quod
nõ debebat. Qui enĩ p nobis mortem carnis
indebitã reddidit, nos a debita animæ morte

liberauit.¶Si cõfiteamur peccata noſtra,fidelis eſt & iuſtꝰ vt remittat nobis pctã nra &c.

Cõfeſſionis bona.

Quia ſine peccato in hac vita eẽ nõ poſſumꝰ, prima ſalutis ſpes eſt confeſſio,ne qſq̃ ſe iuſtũ putet,& ante oculos dei erigat ceruicẽ. Dein de dilectio.qa charitas operit mltitudinẽ peccatoꝝ,quã ꝑpterea in ſequẽtibus huiꝰ epiſto lę multiplici nobis laude cõmendat. Pulchre autẽ vtrũq; ſimul iſinuat,q̃ & rogare ꝑ peccatis debeamus, et impetremus dei indulgen tiã cũ rogamus.Ideo & fidelẽ dicit deũ ad remittẽda peccata,fidẽ pollicitationis ſuę reſeruãtẽ,quia q orare nos ꝑ peccatis noſtris & de bitis docuit,paternã miſericordiam ꝓmiſit,& veniã ſequuturã. Iuſtũ quoq; eum aſſeuerat, quia verę cõfeſſioni iuſte dimittit. Vt remittat nobis(inqt)peccata noſtra,& emũdet nos ab oĩ̄i iniqtate. Remittit in hac vita electis peccata quotidiana & leuia ſine quibꝰ ĩ terris viuere nequeunt, emundat poſt ſolutionem carnis ab oĩ̄i iniqtate, introducẽs illos in eã vitã in q̃ nec velint vltra peccare nec valeãt. Remittit nũc maiora tẽtamẽta orãtibꝰ ne vicanẽ,remittit minima ne lędanẽ, mundat tũc oĩbus ne aliqua prorſus beatis in regno perpe tuo iniqtas aſſit.¶Si dixerimus qm̃ nõ pecca uimus,mendacẽ facimꝰ eũ,& verbũ eiꝰ nõ eſt in nobis. Ipſe nãq; per hominem ſuo ſpiritu plenum dicebat.Nõ eſt iuſtus in terra qui fa ciat bonum,& non peccet.Sed & ꝑ ſemetipſũ nos immunes a delictis eſſe nõ poſſe docuit, quos ita orare pręcepit.Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribꝰ no ſtris.Nemo ergo docente Pelagio liberum ſe a peccatis ac debitis viuere poſſe credat,cum viderit apl̃os docẽre dño ꝑ ſuis orare delictis. Sed & alibi ſcriptũ eſt. Septies ĩ die cadit iuſtus & reſurgit. Impoſſibile nãq; eſt quẽlibet ſanctoꝝ nõ aliqñ in minimis peccatis q̃ ꝑ ſer monẽ,ꝑ cogitationẽ,ꝑ ignorãtiã,ꝑ obliuionẽ, per neceſſitatem,per voluntatẽ,ꝑ ſurreptionẽ cõmittunẽ,lapſum incurrere,nec tamen iuſti eſſe deſiſtunt,quia citius a reatu dño opitulante reſurgunt.

Nemo ſine peccato.

CAPVT.II.

Cauẽdũ a peccatis q̃ q̃ nemo ab oĩbꝰ ca uet.

Filioli mei haec ſcribo vobis vt nõ peccetis. Non eſt ſibiipſi contrarius qui ſupra nos ſine peccato vi uere non poſſe ꝓhibebat, nunc autẽ ideo ſcribere ſe nobis dicit,ne peccemus. Sed ibi nos neceſſarie prouidenter atq; ſalubriter noſtrae fragilitatis admonuit, neq; ſibi quaſi innocẽs placeat,& ſe de meritis extollẽ do plus pereat,hic conſequenter hortatẽ, vt ſi omni culpa carere nequimus,demus tñ operam quantum valemus, ne noſipſi fragilitatẽ noſtrę conditionis negligenter agendo vitiamus,ſed cõtra oĩa vitia ſtrenue vigilanter q; dimicemus,maxime maiora & apertiora,quę dño iuuante facilꝰ ſuperare vel cauere valemus,vt iuxta q̃d Paulus ait,tẽtatio nos non apprehẽdat niſi humana,hoc eſt ea ſola, quã humana infirmitas ad integrũ declinare non poteſt.¶Sed & ſi qs peccauerit,aduocatũ habemꝰ apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. Vide ipſe Ioannes quantum ſeruet humilita tẽ quã docet.Certe vir iuſtus erat & magnꝰ, q de pectore domini myſteriorum ſecreta bibebat. Non tamen dixit,aduocatum me habetis apud patrem,ſed aduocatum(inqt) ha bemus.Et habemus dixit, non habetis. Maluit ſe ponere in numero peccatorum,vt haberet aduocatum Chriſtum, q̃ ponere ſe pro Chriſto aduocatum,& inueniri inter damnã dos ſuperbos.Nec tamen dicendum quia epi ſcopi vel praepoſiti non petant pro populo. Orat enim Apoſtolus pro plebe,orat plebs ꝑ Apoſtolo,q dicit. Orãtes ſimul & ꝑ nobis & ꝑ vobis,vt Deꝰ aperiat nobis oſtiũ verbi. Et pro Petro orabat eccleſia cum eſſet in vinculis Petrus, & exaudita eſt, quomodo & Petrus pro eccleſia,quia omnia pro inuicem mẽ bra orant.Caput pro omnibus interpellat,de quo ſcriptum eſt.Qui eſt ad dexteram Dei,q etiam interpellat pro nobis.Vnigenito enim filio pro homine interpellare eſt,apud coaeter num patrem ſeipſum hominem demonſtrare.Eiq; pro humana natura rogaſſe eſt, eandem naturam in diuinitatis ſuae celſitudine ſuſcepiſſe.Interpellat ergo pro nobis dominꝰ, non voce,ſed miſeratione,quia q̃d damnare ĩ electis noluit,ſuſcipiẽdo ſeruauit.Et bñ cum diceret aduocatum nos apud patrem habere Ieſum Chriſtum,addidit iuſtum. Iuſtus nãq; aduocatus,iniuſtas cauſas non ſuſcipit. Qui tunc iuſtꝰ nos defendet in iudicio, ſi nũc noſ metipſos & cognoſcimꝰ & accuſamꝰ iniuſtos, Cur eñ iuſtus non ſit,q contra ſuã iniuſtitiã iã ꝑ lachrymas ſęuit? ¶Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Qui per humanitatem interpellat pro nobis apud patrem, idem per diuinitatem ꝓpitiatẽ nobis cum patre.¶Non pro noſtris autẽ tñ,ſed etiã pro totiꝰ mundi. Non pro illis ſolum propitiatio eſt dñs quibꝰ tunc in carne viuẽtibus ſcribebat Ioãnes, ſed etiam pro oĩ̄i eccleſia quae per totam mundi latitudinẽ diffuſa eſt primo nimirum electo vſq; ad vltimũ q in fine mũdi naſciturus eſt porrecta. Quibꝰ verbis Donatiſtarũ ſchiſma

Ioãnis mo deſtia.

Chriſtꝰ me diator vni uerſalis.

teprobat,q in Aphricę ſolum finibus eccleſiá
Chriſti eſſe dicebant incluſam. Pro totiꝰ ergo
mũdi peccatis interpellat dñs,qa per totũ mũ
dũ eſt eccleſia,quã ſuo ſanguine comparauit.
Neq; huic verbo repugnat qđ in ſequentibꝰ
dicit,Et mũdus totꝰ in maligno poſitꝰ eſt,qa
& p totũ mũdũ ſunt q maligno.i.antiquo ho
,, ſti famulentur.¶Et in hoc ſcimus qm̃ cogno
,, uimus eũ,ſi mãdata eius obſeruamus. Quę
mãdata dicat,in ſequẽtibus aperit,ideſt chari
,, tatẽ.¶Qui dicit ſe noſſe eum,& mãdata eius
,, nõ cuſtodit,mẽdax eſt,& in eo veritas nõ eſt.
Chriſtus veritas appellaẗ.Ego ſum(inqt)via,
& veritas,& vita.Fruſtra ergo nobis in eo ap
plaudimus,cuius mãdata non facimus. Nec
grande putemus vnũ deum noſſe,cum & dę
mones credãt,& cõtremiſcant.Quid ſit autẽ
veraciter noſſe Deum,ſubſequẽter oſtẽdit di
,, cẽs.¶Qui aũt ſeruat verbum eius,vere ĩ hoc
,, charitas dei perfecta eſt. Ille itaq; vere Deũ
Deũ quis nouit. nouit,qui eiꝰ mãdata ſeruãdo charitatẽ ſe eiꝰ
habere cõprobat.Hoc eſt enim Deũ noſſe,qđ
amare.Nã quiſquis eũ nõ amat,pfecto oſten
dit qa q̃ ſit amabilis nõ nouit. Et q̃ ſit ſuauis
dñs & dulcis guſtare ac videre nõ didicit, q
eiꝰ conſpectibus placere cõtinua intẽtione nõ
,, ſatagit. ¶In hoc ſcimus quoniã in ipſo ſumꝰ.
,, Qui dicit ſe ĩ ipſo manere,debet ſicut ille am
,, bulauit,& ipſe ambulare. Ideſt per dilectio-
nem nimiam etiam pro inimicis orare, ſicut
& ipſe egit,dicens.Pater ignoſce illis.Sed & p
ſpera mundi cuncta forti aĩo cõtemnere,libẽ-
ter irriſiões & opprobria tolerare,ſicut & ipſe
dixit.Si qs vult poſt me venire abneget ſemet
,, ipſum,& tollat crucẽ ſuã,& ſequaẗ me.¶Cha
,, riſſimi nõ mãdatũ nouũ ſcribo vobis, ſed mã
,, datũ vetus qđ habuiſtis ab initio. Mãdatum
,, vetus eſt verbũ qđ audiſtis.Iterũ mãdatũ no
,, uũ ſcribo vobis. Eadẽ charitas & mãdatũ ve
Mãdatum verꝰ & nouum. tus eſt,qa ab initio cõmendata,& mãdatũ no
uum,qa tenebris eiectis deſiderium nouę lu-
,, cis infundit.Vnde recte ſubdiẗ.¶Qđ eſt ve-
,, rũ & in ipſo,& ĩ vobis, qm̃ tenebrę trãſierũt,
,, & lumen verum iam lucet. Ecce inde nouũ,
quia tenebrę ad veterẽ hoĩem,lux vero ad no
uũ hoĩem pertinet.Deniq; dicit Ap̃lus Pau-
lus.Exuite vos veterẽ hominẽ,& induite no-
uum.Et iterum.Fuiſtis aliquãdo tenebrę,nũc
,, autem lux in dño.¶Qui dicit ſe in luce eẽ,&
,, fratrẽ ſuũ odit,in tenebris eſt vſq; adhuc.Do
Odium. minus pręcepit diligere iĩmicos. Qui ergo di
cit ſe eſſe chriſtianũ,& fratrem ſuum odit,in
peccatis eſt vſq; adhuc.Et bñ addidit vſq; ad
huc,qa nimirũ oẽs hoĩes in tenebris naſcunẗ
vitiorꝝ,in tenebris manent omnes, donec gra
tia baptiſmi p Chriſtũ illumineñẗ. Sed & is q
cũ odio fratris accedit ad fõtẽ vitę quo re na-
ſcaẗ,& ad potũ ſanguinis pcioſi quo redimaẗ,
& ſi ſe illuminatũ a dño ęſtimat,in tenebris ẽ
vſq; adhuc, neq; vlla rõne peccatorꝝ vmbras
exuere potuit,q viſcera charitatis induere nõ
curauit.Hinc eſt eñ q; Simon nup baptiſma
tis vnda pfuſus,ab eo q claues cæli habuit au
diuit.Nõ eſt tibi pars neq; ſors ĩ ſermone iſto.
In felle eñ amaritudinis & obligatiõe iniqta
tis video te eẽ.Quia videlicet collegio frater-
nitatis neglecto,donũ ſpũs quo vnitas eccleſię
cõſeruaẗ, pecunia emere ac priuati cupiebat
habere.¶Qui diligit fratrẽ ſuũ,ĩ lumine ma- ,,
net,& ſcandalũ in eo nõ eſt.Ideſt offenſo.Qui ,,
eñ diligit fratrẽ ſuũ, tolerat oĩa ppter vni- Scandalũ
tatẽ vnitatis.Pax eñ multa diligentibus no-
mẽ tuũ,ideſt charitatẽ,& nõ eſt illis ſcãdalũ.
Et Paulus dicit. Sufferẽtes inuicẽ in charita-
te,ſtudentes ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vincu
lo pacis.¶Qui aũt odit fratrẽ ſuũ,in tenebris ,,
eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat, ,,
qm̃ tenebrę obcęcauerũt oculos eiꝰ. It eñ ne ,,
ſcius in gehennam,ignarus & cęcus præcipi- Tenebrę
taẗ in poenã, recedẽs ſcilicet a Chriſti lumine odiẽtium
monẽtis & dicẽtis.Ego ſum lumẽ mũdi. Qui
me ſequutꝰ fuerit,nõ ambulat in tenebris,ſed
habebit lumen vitę. ¶Scribo vobis filioli,qm̃ ,,
remittũẗ vobis peccata ppter nomẽ eiꝰ. Oẽs ,,
ſuos auditores quos ipſe in Chriſto pceſſerat Filioli Ioã
filiorꝝ noĩe glorificat,quia videlicet renati ex nis.
aqua & ſpiritu remiſſionẽ acceperãt peccato-
rum.Et ne dubites fideles quoq; patrũ pcedẽ
tiũ filios recte poſſe noĩari,audi prophetã de
eccleſia canentẽ. Omnis gloria eius filię regis
ab intus.Itẽq; ad eandẽ. Pro patribꝰ tuis nati
ſunt tibi filii. ¶Scribo vobis patres,quoniam ,,
cognouiſtis eum qui ab initio eſt. Patres nõ ,,
ætate ſed ſapientia maiores ac maturos ap- Patres Ioã
pellat. Senectus enim venerabilis eſt non diu nis.
turna neq; annorum numero computata.Ca
ni ſunt autem ſenſus hominis, & ætas ſene-
ctutis vita imaculata.Patrũ nãq; eſt antiqua
meminiſſe ac noſſe: & hęc minoribꝰ pandere.
Vnde ſcriptũ eſt.Interroga patres tuos & an
nũciabũt tibi.Et iõ recte patres appellat eos,
qui eũ q ab initio eſt,ideſt dñm Ieſum Chri-
ſtum vna cũ patre & ſpũ ſancto noſſe & ſuis
auditoribꝰ fideliter pdicare didicerunt.¶Scri ,,
bo vobis adoleſcentes,qm̃ viciſtis malignum. ,,
Adoleſcentię tẽpus ppter incentiua carnis lu Adoleſcẽ-
bricũ ẽ,ſed ppter robur ætatis certamini habi tia.
le.Vñ adoleſcẽtibꝰ Ioãnes illis ſcribit,q tẽtamẽ
ta voluptatũ carnaliũ verbi Dei amore vice-
rũt.Scribit & eis q maiore pfectiõe illatę ppter

verbum dei pſecutionibus cūctas maligni hoſtis machinas fortiter cōtempſerūt. ¶Scribo vobis infantes, qm̄ cognouiſtis patrē. Infantes dicit humiles ſpiritu, q quo magis humiliari ſub potēti manu dei cōſentiūt, eo ſublimius ęternitatis ei⁹ arcana cognoſcunt, ſicut de talib⁹ dicit eidē patri filius. Abſcōdiſti hęc a ſapiētib⁹ & prudētib⁹, & reuelaſti ea paruulis. ¶Scribo vobis patres, qm̄ cognouiſtis eū q ab initio eſt. Cōmēdat hoc & repetit. Memētote vos patres eſſe. Si obliuiſcimini eū qui ab initio eſt, pdiris paternitatē. ¶Scribo vobis iuuenes, qa fortes eſtis, & verbū dei in vobis manet, & viciſtis malignū. Etiā atq; etiā cōſiderate qa iuuenes eſtis, pugnate vt vincatis, vincite vt coronemini. Humiles eſtote, ne in pugna cadatis. ¶Nolite diligere mūdū, neq; ea q̄ in mūdo ſunt. Oībus hęc gn̄aliter eccleſię filiis ſcribit, & his videlicet q patres ſunt p maturitatem prudētię ac doctrinę, & illis qui infantes p deuotionē humilitatis, & eis q adoleſcētes vel iuuenes pp̄ter deuicta tētationum certamina. Oībus his pariter mandat, vt vtātur quidē mūdo ad neceſſitatē, ſed nō diligāt ad deſideria ſuperflua, ſicut & Paulus ait. Et carnis curā ne feceritis in deſideriis. ¶Siqs diligit mundū, nō eſt charitas patris in eo. Nemo ſibi mentiat̄. Vnū cor duos tā ſibi aduerſarios amores nō capit. Vn̄ & dn̄s ait. Nemo pōt duob⁹ dn̄is ſeruire. Et iterū. Nō poteſtis deo ſeruire & māmonę. Sicut em̄ charitas patris fons eſt oīm & origo virtutū, ita dilectio mundi cunctoꝝ eſt radix ac fomes vitiorum. Vnde ſequit̄. ¶Quoniā om̄e qđ eſt in mūdo, cōcupiſcētia carnis eſt, & cōcupiſcētia oculorū, & ſupbia vitę. Om̄e qđ eſt in mūdo, dicit oēs q mēte inhabitāt mūdū, q amore incolūt mūdū. Sicut cęlū inhabitāt q cōuerſationē habēt in cælis, quoꝝ cor ſurſum eſt, q̄uis carne ambulent in terra. Oē ergo qđ in mūdo eſt. i. oēs mūdi dilectores nō habēt niſi cōcupiſcentiā carnis, & cōcupiſcētiā oculoꝝ, & ſupbiā vitę. His qppe vitioꝝ vocabulis, oīa vitioꝝ gn̄a cōphendit. Concupiſcentia nāq; carnis eſt, om̄e qđ ad voluptatē & delitias corporis ptinet. In qbus maxīa ſunt cib⁹, pot⁹, & cōcubit⁹. De quibus Salomon ait. Sāguiſugę duę ſunt filię dicētes, affer, affer. Cōcupiſcētia oculorū eſt oīs curioſitas q̄ fit in diſcendis artib⁹ nefariis, in cōtemplādis ſpectaculis turpib⁹ vel ſuperuacuis, in adquirendis rebus tēporalibus, in dinoſcendis etiam carpendiſq; vitiis proximoꝝ. Superbia vitæ eſt, cum ſe quis iactat in honoribus. Per hęc tria tm̄, cupiditas humana tentatur. Per hęc Adam tentatus eſt & victus. Per concupiſcentiam ſcilicet carnis, cum hoſtis cibum ligni vetitum oſtendit, eūq; ad comedendum ſuaſit. Per concupiſcētiam oculorum, cū diceret, Sciētes bonū & malum, & aperiētur oculi veſtri. Per ſuperbiam vitæ, cū diceret, Eritis ſicut dii. Per hęc tētat⁹ eſt Chriſtus & vicit. Per cōcupiſcētiā carnis, ideſt cibū, vbi ſuggerit̄, dic vt lapides iſti panes fiāt. Per cōcupiſcētiam oculorū, ideſt curioſitatē, vbi de pinna tēpli admonetur vt ſe deorſum mittat tentandi gratia vtrū ab angelis ſuſcipiat̄. Per ſuperbiā vitę, ideſt inanem iactātiā, vbi in monte conſtituto oſtenduntur omnia regna terrę huius, & promittunt̄ ſi adorauerit. ¶Quę nō eſt ex patre, ſed ex mūdo ē. Nō pugna vitioꝝ nobis ex deo patre & conditore naturaliter inſerta, ſed ex mūdi huius amore quem creatori prętulim⁹, nobis accidiſſe pbat̄. Fecit em̄ de⁹ hoīes rectos, & ipſi ſe miſcuerunt infinitis q̄ſtionibus, vt Salomon teſtat̄. Vnde & Iacobus ait. Nemo cum tentatur dicat qm̄ a deo tentatur. Deus enim intētator malorum eſt. Ipſe enim neminē tētat. Vnuſquiſq; vero tentat̄ a concupiſcētia ſua abſtractus & illectus. ¶Et mundus tranſit & concupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Mundus trāſibit, cū in die iudicii per ignem in meliorem mutabitur figuram, vt ſit cælum nouum & terra noua. Tranſibit & cōcupiſcētia eius, qa tempus patrādę luxurię vel alicuius peccati vltra nō erit. In illa em̄ die peribūt oēs cogitationes eorum. Illę vtiq; quibus erga mūdi huius deſideria intēdebāt. Qui autē fecerit voluntatē domini, nequāq̄ eius cogitatiōes mūdo tranſeunte pereunt, ſed qa cęleſtia & ęterna deſiderabat, imutabiles i perpetuo manēt, qa p̄mia ſupna q̄ cōcupierat cōſequet̄. Vn̄ & dn̄s de fœmina deuota, imo de vnaquaq; anima q̄ voluntatem ſuā pfecte ſecuta fuerit, ait. Maria optimam partem elegit, q̄ non auferet̄ ab ea. Qui ergo in ęternū manere incōcuſſus quietuſq; concupiſcit, ea q̄ tranſire neſciunt amplectat̄, eius qui ęternus eſt dei voluntatē ſequat̄. ¶Filioli nouiſſima hora eſt. Nouiſſimā horā, nouiſſimum ſeculi tēpus qđ nunc agit̄ dicit, iuxta illā dn̄i parabolā, vbi operarios in vineā a prima hora, a tertia, a ſexta, a nona & ab vndecima narrat eē cōductos. A prima nāq; hora vineā dn̄i excolebāt, q a primordio ſeculi vel docēdo, vel recte viuēdo ſui creatoris voluntati ſeruiebāt. Ab hora tertia, q a tēporib⁹ Noe. Ab hora ſexta, q a tpib⁹ Abrahā. Ab hora nona, q a tēporib⁹ legis datę. Ab hora vndecima, q a tēporibus dn̄icæ incarnatio

Marginal notes: Infantes. — Iuuenes. — Cor vnū duoꝝ cōtrariorū amorē nō capit. — Vitiorū genera. — Concupiſcētia carnis. — Concupiſcētia oculorum. — Supbia vitæ. — Vitioꝝ pugna nō eſt nobis ex deo — Mundus tranſibit. — Hora nouiſſima.

nis vſq; ad finem ſeculi cæleſtibus famulātur imperiis. In qua videlicet hora, & aduētus in carne Saluatoris futur⁹, & ſecutura peſtis Antichriſti, q̄ pręconia ſalutis impugnaret, ꝓphetarum ꝑſagio ſignata ē. Vñ ſequit̄. ℭEt ſicut audiſtis q̄a Antichriſtus venit, nūc Antichriſti multi facti ſunt. Antichriſtos dicit hæreticos. Sed & illi qui fidem catholicā quā confitentur, peruerſis actibus deſtruunt, Antichriſti, ideſt Chriſto cōtrarii iure vocant̄. Qui oēs maximo illi Antichriſto in finē ſeculi venturo, quaſi ſuo capiti teſtimoniū reddūt. Vñ & Paulus de illo ait, q̄a myſteriū iā operat̄ iniq̄tatis. ℭVnde ſcimus q̄a nouiſſima hora eſt. Vñ! q̄a Antichriſti multi facti ſūt. Pōt aūt & ſic intelligi qđ ait, iam tunc nouiſſimā fuiſſe horam, quia perſecutio illius tēporis q̄ ab hæreticis ingerebat̄, magnā ſimilitudinē habuerit vltimę illi⁹ ꝑſecutiōis quę īminēte die iudicii vētura eſt. Quis hęc linguis tm̄ veſanis eccleſiam vexauerit, illa etiam gladiis ſit vexatura ferocib⁹. ℭEx nobis exierūt, ſed nō erant ex nobis. Plāgēdū videbat̄ vt damnū, cū audiremus, Ex nobis exierūt, ſed mox cōſolatio ſubinfert̄, cū ſubdit̄. Sed nō erāt ex nobis. Cōſtat eñ nō poſſe exire foras niſi Antichriſtos, eos aūt q nō ſunt Chriſto cōtrarii foras exire nullo mō poſſe. Qui eñ nō eſt Chriſto cōtrarius, in corpore ipſi⁹ hęret. Sed ſunt q int⁹ ſic ſunt ī corpore dñi, quādoquidē adhuc curat̄ corpus ipſius, & ſanitas ꝑfecta nō erit niſi ī reſurrectiōe mortuoꝝ. Sic ſunt ī corpore Chriſti, quō humores mali. Qñ euomunt̄, tūc releuat̄ corpus. Sic & mali qñ exeunt, tūc eccleſia releuat̄. Ex nobis exierūt inquit, ſed nolite triſtes eſſe, nō erant ex nobis. Vñ ꝓbas? ℭNā ſi fuiſſent ex nobis, ꝑmāſiſſēt vtiq; nobiſcū. Hic ergo videndū, q̄a multi q nō ſunt ex nobis, accipiunt nobiſcū ſacramēta Chriſti. Sed tentatio probat q̄a nō ſunt ex nobis, q̄a cū illis tētatio venerit, velut occaſiōe vēti volāt foras, q̄a grana nō erāt. Oēs aūt tunc volabūt, cū area dominica cœperit ventilari in die iudicii. Siq̄ ſane exierunt peccādo ſed pœnitēdo redeunt, hi nō Antichriſti, ſed in Chriſto eſſe probant̄ ſi illos finis vitę præſentis in eccleſia manētes inuenerit. ℭSed vt manifeſti ſint qm̄ nō ſunt omnes ex nobis. Ideo permittente dño quidā & ante vltimam excuſſionem exeūt de eccleſia, oſtēdētes ſe nō fuiſſe eccleſiæ membra, nec pertinuiſſe ad corpus Chriſti, vt per hoc manifeſte clareſcat, quia non ſunt omnes ex nobis, qui nobiſcum int⁹ poſiti ſacramēta Chriſti percipiunt, ſed ſoli qui digna eiſdem ſacramētis opera in vnitate eccleſiæ Chriſti faciūt.

Antichriſti multi.

Antichriſtus vētur⁹

Ex ꝓpłis q ſint.

ℭSed & vos vnctionē habetis a ſancto, & noſtis omnia. Vnctio ſpiritalis, ipſe ſpiritus ſanctus eſt, cuius ſacramentum eſt in vnctiōe viſibili. Hanc vnctionē Chriſti dicit habere oēs q habēt cognoſcere bonos & malos, nec opus eſſe vt doceant̄ quos ipſa vnctio docet. Et bene cū de hęreticis loqueret̄, repēte ad ſuos auditores cōuerſus, dicit vnctionē eos habere a ſancto, vt oſtendat eis ecōtrario q̄ hæretici & oēs Antichriſti gratię ſpiritalis munere ſint priuati, nec pertineant ad dominum, qui ſanctus vocari a prophetis cōſueuit, quin potius inter miniſtros Satanę, q ſanctitatis nihil habent, perditionis locum teneant. ℭNō ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam. Noſtis enim veritatē fidei, & inde edocti per vnctionē ſpiritus, nec opus habetis doceri, niſi vt ꝑſiſtatis in eo qđ cœpiſtis. ℭEt quoniam omne mendaciū ex veritate non eſt. Hic verſus pendet a ſuperiori. Et eſt ſenſus. Nō ſcripſim⁹ vobis q̄ſi ignorātib⁹ veritatem, ſed quaſi ſcientib⁹ eam, & hoc quoq; ſcientibus quoniam omne mendacium ex veritate non eſt. Ecce autem moniti ſumus, quomodo cognoſcamus Antichriſtum. Chriſtus dicit. Ego ſum veritas. Omne aūt mēdaciū non eſt ex veritate. Om̄es ergo q mentiūtur, non ſunt ex Chriſto. Nō dicit quoddam mendacium ex veritate. Nemo ſe decipiat, nemo ſe illudat. Omne mēdaciū nō eſt ex veritate. ℭQuis eſt mēdax niſi is qui negat quoniā Ieſus non eſt Chriſtus? Prędixerat omne mendacium ex veritate non eſſe, ſed quia multa ſunt genera mendaciorum non parum inter ſe diſparia, nūc quaſi ſingulare ponit mendacium negationis Chriſti, quia nimirum hoc tam nefandum & execrabile mendaciū eſt, vt in eius comparatione cętera aut parua videantur aut nulla. Iuxta qđ peccanti Hieruſalem dictum eſt. Iuſtificata eſt Sodoma ex te. Propria autem Iudæorum eſt hæc negatio, vt dicant quoniam Ieſus nō eſt Chriſt⁹. Sed & hęretici qui male credunt de Chriſto, negant Ieſum eſſe Chriſtum, quia de Chriſto non recte ſentiunt, neq; eū talem confitentur qualē diuina veritas docet, ſed qualem ipſorum vanitas fingit. Mali quoq; catholici q Chriſti mandaris obtēperare contemnūt, Ieſum eſſe Chriſtum denegant, cui nō vt Chriſto dei filio debitum timoris vel dilectionis ſeruitium impēdunt, ſed velut homini nullius potentiæ ad libitum contradicere non timent. Ideoq; om̄es hi mendaces & Antichriſti, ideſt Chriſto contrarii probantur exiſtere, atteſtante Apoſtolo quia confitentur ſe noſſe deum, factis autem

Vnctio ſpiritalis.

Antichriſtorū cognitio.

Mendax.

Chriſti negatio mēdaciū peſſimum.

Chriſtū negantes dei filium Hęretici.

Catholici mali.

,, negant.¶Hic eſt Antichriſtus qui negat pa-
,, trem & filium. Hac ſententia cum hæreti-
Iudæi ta- cos,tum maxime percurit Iudæos,qui negan
xantur. tes Ieſum eſſe Chriſtum filium dei,nihilomi-
nus Deum patrem ſe habere dicebant,oſten-
dens eos fruſtra deum patrem confiteri qui fi
lium negant. Hinc & ipſe dominus eos exe-
crans ait.Si deus pater veſter eſſet,diligeretis
,, vtiq; me.Ego eñ a deo ꝓceſſi & veni. ¶Oĩs
,, qui negat filium,nec patrem habet.Qui confi
,, tetur filium,& patrem habet. Confeſſionem
Confeſſio hic cordis vocis & operis inquirit, qualẽ quę
triplex. rebat Paulus,cum ait.Et nemo põt dicere do
minus Ieſus,niſi ĩ ſpiritu ſancto. Qđ eſt aper
te dicere.Nemo poteſt niſi donãte gratia ſpi-
ritus ſancti,perfecta ꝓfeſſione & actione Chri
,, ſto dño famulari. ¶Vos qđ audiſtis ab initio
,, in vobis ꝑmaneat. Si in vobis permanſerit qđ
,, ab initio audiſtis,& vos in filio & patre mane
,, bitis. Illam(inquit) fidem, illa dogmata to-
to corde ſectamini,q̃ a primis eccleſiæ naſcen
tis temporib⁹,Apoſtolorum voce percepiſtis.
Ipſa ſunt eñ ſola,q̃ vos diuinę gratiæ partici
pes reddãt.Et ſiquis vobis dixerit,ecce hic eſt
Chriſtus , ecce illic , ne crediderìtis . Exur-
gent eñ pſeudo prophetę,vt dominus prędi
Filiũ cur xit.Et vos(inquit)in filio & patre manebitis.
ꝑnoiet. Filium primo ponẽs,qa ſicut ipſe filius dicit,
nemo venit ad patrem niſi per filium, nullus
diuinę celſitudinis gloriam videbit,niſi q per
ſacramẽta humanitatis quã filius ſuſcepit,re
natus eſt.Vel certe ideo primo filiũ, & ſic pa
Arriani. trem nominauit,ne dicãt Arriani filium mi-
norem patre ꝓpterea credendũ,quia nunq̃ an
,, te patrem nominatus inueniaꝶ. ¶Et hæc eſt
,, repromiſſio,quã ipſe pollicitus eſt nobis,vitã
,, ęternã. Quaſi q̃reres mercedẽ & diceres.Ecce
me,qđ ab initio audiui cuſtodio,obtẽpero.pi-
cula,labores,tẽtationes,ꝓ iſta ꝑmanſione ſuſti
neo.Quo fructu,q̃ mercede? Quid mihi poſt
ea dabiꝶ?Et hęc eſt(inqt)repromiſſio quã pol
licit⁹ eſt nobis vitã ęternã.Memoria promiſſę
,, mercedis,ꝑſeuerãtẽ te faciat in opere. ¶Hæc
,, ſcripſi vobis de his q ſeducũt vos. Seductoꝛ
Seducto- res quos noiat,nõ ſolũ hæretici ſunt intelligẽ
res bono- di,qui peruerſa doctrina quærũt auertere a fi
rum. de,ſed & hi q ꝑ illecebras vel aduerſa ſeculi a
ꝓmiſſione vitę ęternę mentes infirmoꝝ male
,, mulcẽdo ſiue terrẽdo detrahũt. ¶Et vos vn-
,, ctionẽ quã accepiſtis ab eo maneat ĩ vobis.Et
,, nõ neceſſe habetis,vt aliquis doceat vos. Hoc
Gratia ſpi (inquit)dño adiuuante procurate, vt ſpirit⁹
ritus ſan. ſancti gratiã,quã ĩ bapetiſmo cõſecuti eſtis,ĩte
ĩtegre ſer grã veſtro ĩ corde & corpe ſeruetis, iuxta illđ
uanda. Apoſtoli Pauli.Spiritũ nolite extinguere.Sicq;

ſit vt docẽte interi⁹ vos ſpiritu,min⁹ indigea
tis extrinſecus hoĩm inſtitutione doceri. Põt
vnctio de qua loquiꝶ,ipſa dei charitas intelli-
gi,q̃ diffundiꝶ in cordib⁹ noſtris ꝑ ſpiritũ ſan
ctum q datus eſt nobis. Quæ citiſſime ad ob
ſeruanda dei mandata cor qđ implet inflam-
mat.¶Sed ſicut vnctio eius docet vos de oĩ- ,,
bus. Merito addidit de oĩbus,quõ in euãge ,,
lio dñs de eodẽ ſpũ loquẽs diſcipulis ait. Ipſe Spũs ſanct⁹
vos docebit om̃ia.Quia niſi idẽ ſpũs cordi ad docet oĩa.
ſit audiẽtis,otioſus eſt ſermo doctoris. Nemo
ergo docenti homini tribuat,qđ ex ore docẽ-
tis intelligit.Quia niſi ĩtus ſit q doceat,docto
ris lingua exterius in vacuũ laborat.Nec ta-
mẽ doctor ceſſare debet quin qđ valet faciat,
iuxta id qđ Paulus ait.Ego plãtaui,Apollo ri
gauit,deus aũt incremẽtũ dedit. ¶Et verum ,,
eſt,& nõ eſt mẽdaciũ. Solerti⁹ crebra iteratio ,,
ne inculcat,vera eẽ q̃ ꝑdicat,& ab oĩ falſitatis
ſorde mũdiſſima,vt eos qui aliter ꝑdicare ꝑ-
ſumpſerint coerceat, et nos quoq; ſedulus ad Vita æter-
moneat nõ aliter vitam inuenire poſſe perpe na qbus in
tuam,niſi illam ſequamur fidei & operis ca- ueniatur.
ſtitatem,quæ per apoſtolos primitiuæ eccle-
ſiæ data eſt,atq; in eadem ſequenda & cuſto
dienda vſq; ad finem vitæ huius permanea-
mus.Cui ſiłe eſt illud Apł̃i Pauli. Nemo vos
ſeducat inanib⁹ verbis. Propter hęc eñ venit
ira dei in filios diffidẽtiæ.Qđ vero ĩ alia trãſ
latione diciꝶ,Et verax eſt & nõ eſt mẽdax, ad
priorẽ verſũ reſpicit quo diciꝶ,Sed ſicut vn-
ctio ei⁹ docet nos de oĩb⁹,ſignificãs qa verax
eſt eadẽ vnctio,ideſt ipſe ſpũs q docet hoĩes,mẽ
tiri nõ põt.¶Et ſicut docuit vos manete ĩ eo. ,,
Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.
Ea fide,eo ritu quo ipſe docuit,ĩ illo manete.
Qui eñ ꝑſeuerauerit vſq; ĩ finẽ,hic ſalu⁹ erit.
¶Et nũc filioli manete ĩ eo, vt cũ apparuerit ,,
habeamus fiduciam,& non confundamur ab ,,
eo in aduentu eius. Qui inter perſecutiones ,,
infidelium,inter irriſiones carnalium ꝓximo
rum permanet in domino, fiduciam habet in Fiducia q-
aduentu eius,ſciẽs quia patientia pauperum bus hñda.
non peribit in finem. At qcunq; erubeſcit vel
percutiẽti ſe maxillã prębere & alterã, vel cõ
uitium a proximo illatum patienter ſufferre,
vel alia huiuſcemodi quæ dominus iuſſit ob
ſeruare,vel certe in tempore perſecutionis pu
blice chriſtianum ſe ꝓfiteri metuit,iſte nimi-
rũ fiduciã in aduẽtu dñi habere nõ poteſt,qa
fiduciã ꝓfeſſiõis ei⁹ in hac vita ſeruare negle
xit.Quin poti⁹ cõfundeꝶ ab eo ĩ aduẽtu ei⁹.
Hic nãq; dicit.Qui me erubuerit,& meos ſer
mones,hũc fili⁹ hoĩs erubeſcet cũ venerit ĩ ma
ieſtate ſua & patris & ſãctoꝝ angeloꝝ.¶Si ſci ,,

„ tis quoniam iuſtus eſt, ſcitote qm̃ om̄is qui fa
„ cit iuſtitiam ex ipſo natus eſt. Iuſtitia noſtra
modo ex fide eſt. Iuſtitia perfecta non eſt niſi
in angelis, & vix in angelis, ſi deo comparent.
Tamen ſiqua pfecta iuſtitia eſt animarũ & ſpi
rituum quos Deus creauit, in angelis eſt ſan-
ctis, iuſtis, & bonis, nullo lapſu auerſis, nulla
ſuperbia cadentibus, ſed manentibus ſemper
in contẽplatione verbi Dei, & nihil aliud dul-
ce habẽtibus niſi a quo creati ſunt, in ipſis per
fecta iuſtitia eſt. In nobis autẽ ex fide cœpit eſ
ſe ſecũdum ſpiritum. Vnde dicit Pſalmiſta. In
cipite domino in confeſſione. Incipite inquit.
Initium iuſtitiæ noſtræ eſt confeſſio peccato-
rum. Cœpiſti nõ defendere peccatum tuum,
iam inchoaſti iuſtitiam. Perficietur autem
in te, quando te nihil aliud facere delectabit.
Quando abſorbebitur mors in victoria, quan
do nulla concupiſcentia titillabit, quando nõ
erit lucta cũ carne & ſanguine, quãdo erit co
rona victorię, & triumphus de inimico, tunc
erit perfecta iuſtitia. Ergo ſi ſcitis qm̃ iuſtꝰ eſt
(ait) ſcitote qm̃ oĩs qui facit iuſtitiã, ex ipſo
natus eſt. Ex deo, ex Chriſto. Et quia dixit, ex
ipſo natꝰ eſt, hortatur nos iam ergo ꝙ ex illo
nati ſumus, vt perfecti ſimus. Audi deniq; ſe
quentia,

Iuſtitia noſtra. — *Iuſtitia perfecta.*

CAP. III.

„ VIdete qualem charitatẽ
„ dedit nobis pater, vt fi-
„ lii dei nominemur & ſi
„ mus. Magna eſt gra-
tia conditoris noſtri, q̃
nobis donauit vt eum
amare & nouerimus &
poſſimꝰ, & ita amare vt
patrem filii, cum & hoc magnum eſſet, ſi ſic il
lum amare poſſemus quomõ fideles ſerui do
minos, quomodo dominos deuoti amãt mer-
cenarii. Qualiter autem filii dei effici debea-
mus, idem Ioannes in euangelio teſtatur. In p
pria (inquiens) venit, & ſui eũ non receperũt.
Quotquot autem receperunt eũ, dedit eis po
teſtatem filios dei fieri, iis qui credunt in no-
mine eius. Coniuncto ergo vtroq; teſtimo-
nio conſtat, quia per fidem & dilectionem filii
dei efficimur. Sed & Pelagii & Arrii dogma
per hæc condemnatur. Pelagii quidem (qui di
cere auſus eſt, hoĩes ſine gratia Dei poſſe ſal
uari) cõdemnaẽ hęreſis in eo qđ dicitur, a deo
nobis charitatem vel poteſtatem dari, qua ad
optionem filiorum accipiamus. Porro Arrius
qui dicebat minorẽ patre ac diſſimilẽ eſſe filiũ
repellitẽ in eo qđ idẽ Ioannes & hic dicit, patrẽ
nobis dare charitatẽ qua filii dei nominemur
& ſimus, & in euangelio, per dñm ſaluatorem

Gratia dei erga nos. — *Filii Dei quõ efficiamur.* — *Pelagii error.* — *Arrii.*

ait poteſtatẽ dari credẽtibꝰ filios dei fieri. Cõ-
ſtat enim vnius ſubſtantię & eiuſdem eos eſ
ſe potẽtię, q ęqualiter hoĩbꝰ atq; indifferenter
cęleſtia dona tribuũt. ¶ Propter hoc mũdꝰ nõ „
nouit nos, qa nõ nouit eum. Mundũ hoc lo „
co mũdi amatores appellat. Et hoc eſt qđ iidẽ
in iudicio viſa ſanctorũ gloria quorũ fidẽ deſpe
xerunt, dicẽt intra ſe gemẽtes & pœnitẽtiam
agẽtes. Hi ſunt quos aliqñ habuimus in deri
ſum, & in ſimilitudinem improperii. Nos in-
ſenſati vitam illorũ æſtimabamus inſaniã, &
finem illorũ ſine honore. Quomodo computa
ti ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors il
lorũ eſt? ¶ Chariſſimi nunc filii dei ſumꝰ, & nõ „
dũ apparuit qd erimus. Et Paulus ait. Mor „
tui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ
Chriſto in deo. Mortuꝰ fidelis eſt extinctione
veteris vitę q̃ erat ĩ peccatis, & vitã hñs nouã
in Chriſto p fidẽ, cuiꝰ altitudo necdũ viſibili-
ter nobis apparuit. ¶ Scimus qm̃ cũ apparue- „
rit, ſiles ei erimus. Et hoc quoq; Paulus aliis „
explicat verbis. Cũ Chriſtꝰ (inquiẽs) apparue
rit vita veſtra, tũc & vos apparebitis cũ ipſo
in gloria. Similes (inqt) ei erimꝰ, qa cũ ĩmuta
bilis & ęternę diuinitatis cõtemplatiõe pfrue
mur, nos quoq; ĩmortales erimꝰ. Et ſiles qdẽ
erimꝰ, qa beati, & tñ creatori ſiles nõ erimꝰ,
qa creatura ſumꝰ. Quis. n. ſilis erit deo iter fili
os dei? Q̃q̃ poſſit hoc etiã de ĩmortalitate cor
poris dictũ videri. Et ĩ hoc qppe ſimiles erimꝰ
deo, ſed tñmõ filio, q ſolus ĩ trinitate corpus
ſuſcepit, in quo mortuꝰ reſurrexit, atq; id ad
ſuperna prouexit. ¶ Quoniam videbimus eũ „
ſicuti eſt. Eſſe dei eſt, ęternũ hũc atq; incõmu „
tabilem pmanere. Vñ ad Moyſen dicit. Ego
ſum qui ſum. Et dices filiis Iſrael. Qui eſt,
miſit me ad vos. Videbimus ergo eum ſicuti
eſt, quando hunc in ipſa deitatis ſuæ ſubſtan
tia cõtemplabimur, qđ in hac vita nulli pror
ſus electorum cõcediẽ, cum etiam ipſe legiſla
tor dominum quem in angelica ſpecie cõtem
plari ſolebat, obſecrans dicenſq;, Domine oſtẽ
de mihi teipſum vt videam te, ab eodem do-
mino audierit. Nemo videbit faciẽ meã & vi-
uet. Cui tamen pro merito magnæ ſanctita-
tis ait. Oſtẽdã omne bonũ tibi. Hic & Paulus
ait. Nũc videmus p ſpeculũ in ænigmate, tũc
autem facie ad faciem. Vnde qđ reſponſum
eſt Moyſi verum eſt, ꝙ nemo põt faciem dei
videre & viuere, id eſt nemo põt eũ in hac vi
ta viuens videre ſicuti eſt. Nam multi vide-
runt, ſed qđ volũtas dei elegit, non qđ natu-
ra formauit. Et illud quod Ioãnes ait, ſic recte
intelligitur. Dilectiſſimi, filii Dei ſumus, &
nõdum apparuit quid erimus. Scimus quia

Mundus. — *Dei eſſe. Ego ſum qui ſum.*

cum apparuerit ſimiles ei erimus,quoniam
videbimus eũ ſicuti eſt.Non ſicut eũ homi
nes viderunt quãdo voluit,in ſpecie qua vo
luit,nõ in natura qua in ſemetipſo etiã cum
videret̃ latuit,ſed ſicut eſt.qđ ab eo a Moy-
ſe petebatur,cũ ei diceretur,Oſtende mihi te
metipſum,ab eo qui cũ eo facie ad faciem lo

Deũ totũ cõprehendit nemo

quebatur.Non quia dei plenitudinem quiſq̃
nõ ſolum oculis corporis,ſed vel ipſa mente
aliquando comprehendit.Aliud eſt enim vi-
dere,aliud eſt totum videndo cõprehẽdere.
Quandoquidẽ id videtur,qđ pręſens vtcũq;
ſentitur,totum autẽ comprehẽditur vidẽdo
qđ ita videtur vt nihil eius lateat vidẽtem,
aut cuius fines circumſpici poſſunt, ſicut te
nihil latet pręſentis voluntatis tuę. Circũſpi
cere autem potes fines anuli tui. Exẽpli gra-
tia duo poſui,quorũ alterũ ad mentis obtu-
tum,alterũ ad corporales oculos pertinet.Vi
ſus enim ad vtrũq; referendus eſt,ideſt & ad
» oculos & ad mentem.¶Et omnis qui habet
» ſpem hanc in eo,ſanctificat ſe,ſicut & ille ſan
» ctus eſt.Multi ſe dicũt ſpem habere vitę cęle

Spei verę indicium

ſtis in Chriſto,ſed hanc confeſſionẽ negligen
ter viuendo euacuant. Manifeſtũ autẽ de ſe
indicium ſpei supernę exhibet,qui bonis ope
ram dare actibus ſtudet,certus quia non ali
ter ad ſimilitudinem dei qs in futuro perue-
niet,niſi dei ſanctitatem in pręſenti ſe ſanctifi-
cando, ideſt abnegando impietatẽ & ſecula-
ria deſideria,ſobrie autẽ & iuſte & pie viuen
do imitetur.Sic autẽ diuinę ſanctitatis mun
ditiam pro noſtrę capacitatis menſura iube-
mur imitari,ſicut diuinę ſimilitudinis glori
am pro noſtra,ideſt creaturę menſura ſpera-
re pręcipimur.Neq; autẽ Pelagianũ dogma
iuuare credendum eſt, qđ dicitur de homi-
ne Sanctificat ſe,quaſi aliqs ſine diuino auxi
lio per liberum arbitriũ poſſit ſe ſanctificare.
Sed qui habet ſpem in domino,ſanctificat ſe
quantum poteſt ipſe nitendo, & eius per
omnia gratiam flagitando,qui ait,Sine me ni
hil poteſtis facere,eiq; dicẽdo.Adiutor meus
» eſto,ne derelinquas me.¶Ois q facit peccatũ,
» & iniquitatẽ facit.Nemo dicat, aliud eſt pec

Peccatũ ẽ iniquitas.

catũ,aliud iniqtas.Nemo dicat,ego peccator
ſum,ſed iniquus nõ ſum. Ois em̃ q facit pec
catũ,& iniqtatẽ facit , & peccatũ eſt iniqtas.
Virtus huius ſentẽtię facilius in lingua grę
corum,qua edita eſt epiſtola,cõprehenditur.
Siquidem apud eos iniquitas ἀνομία voca-
tur,qđ ſignificat quaſi contra legẽ vel ſine le
ge factum.Siquidẽ lex gręce νόμος appella-
tur.Cum ergo dicit Ioannes quia omnis qui
facit peccatum & iniquitatem facit, hoc eſt
ἀνομίαν,& peccatũ eſt iniquitas,manifeſte in
ſinuat quia omne quicquid peccamus cõtra
legem dei facimus,iuxta illud Pſalmiſtę.Pręe
uaricantes reputaui omnes peccatores terrę.
Omnes enim qui peccant pręuaricationis rei
ſunt,hoc eſt non ſolũ illi qui data ſibi ſcriptę
legis ſcita contemnunt,ſed & illi qui innocẽ
tiam legis naturalis quam in protoplaſto oẽs
accepimus,ſiue infirmitate,ſiue negligentia,
ſiue etiã ignorantia corrumpunt.Sed & lati-
num nomen eidẽ rationi congruit, q̄ iniqui
tas quaſi ęquitati aduerſa nuncupatur , qui
q̄ facit peccatum,& iniquitatem facit,& pec
catum eſt iniquitas.Quia quicũq; peccat,cõ
trarius nimirũ ęquitati diuinę legis peccan-
do exiſtit.Verũ ne nos qui peccatis & iniqui
tatibus ad purum carere nequimus, prorſus
de ſalute deſperemus,videamus qđ ſequitur
de domino.¶Et ſcitis quoniã ille apparuit vt »
peccata tolleret,& peccatum in eo non eſt. »
Hoc & Ioannes baptiſta teſtimoniũ perhibẽs
dño ait.Ecce agnus dei,ecce qui tollit pecca

Peccatũ tollere potuit Chriſtus.

ta mundi.Ideo autem peccata tollere potuit
dominus,quia peccatũ in eo nõ eſt.Tot & tã
ti homines in mundũ venere perfecti,ſed eo-
rum nullus peccata tollere potuit mundi,qa
nullus ſine peccato eſſe potuit in mundo.Nõ
ergo glorietur Pelagius,non ſe Iulianus eius
ſectator extollat,audiens quia omnis qui ha-
bet ſpem in domino,ſanctificat ſe. Nemo em̃
tollit peccata , quę nec lex q̃uis ſancta & iu-
ſta & bona potuit auferre,niſi ille in quo pec
catum non eſt. Tollit autem, & dimittẽdo q̃
facta ſunt,& adiuuando ne fiant,& perducẽ
do ad vitam vbi fieri omnino non poſſint.
¶Omnis q in eo manet,nõ peccat. In quãtũ »
in eo manet,in tãtũ nõ peccat. ¶Et omnis q »
peccat non vidit eum,nec cognouit eum. Vi »

Viſio q̃ eſt cognitio.

ſionem dicit & cognitionem fidei , qua iuſti
etiam in hac vita deũ videre delectantur, do
nec ad ipſam ſpeciem apertę viſionis eius in
futuro perueniãt,de qua ſupra dicitur.Quo
niam videbimus eum ſicuti eſt.Omnis ergo
qui peccat non vidit eũ nec cognouit eũ . Si
enim guſtaſſet & vidiſſet q̃ ſuauis eſt domi-
nus,nequaq̃ ſe peccando a videndi eius glo-
ria ſegregaret.Et in quantum iuſti memori
am abundantię ſuauitatis eius eructant,& in
iuſtitia eius exultant, in tantũ ſe a peccatis
abſtinendo iuſtitię eius incommutabili & in
comparabili concordare ſatagunt ¶Filioli,ne »
mo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiã,iuſtus eſt, »

Iuſtitia hominis ad iuſtitiã dei.

ſicut & ille iuſtus eſt.Et ſupra,Sanctificat ſe
inquit,ſicut & ille ſanctus eſt . Non q̄ noſtra
iuſtitia vel ſanctitas diuinę par eſſe valeat,

cũ ſcriptũ ſit, Nõ eſt ſanctus vt eſt dominus, ſed ſicut multum intereſt inter faciem hominis & imaginem de ſpeculo, quia imago eſt in imitatione, corpus in veritate, & tamen ſicut hic oculi, ſic & ibi, ſicut hic aures, ita ſunt & ibi, diſpar eſt res, ſed ſicut ad ſimilitudinem refertur, ita & nos habemus quidẽ imaginem dei, ſed nõ illam quã habet filius ęqualis patri. Nã & nos p mõ noſtro ſi nõ ſicut ille eſſemus, ex nulla parte ſimiles diceremur. Ergo ſanctificat nos ſicut & ipſe ſanctus eſt. Sed ille ſanctus æternitate, nos ſancti fide. Iuſti ſumus, ſicut & ille iuſt⁹ eſt. Sed ille ipſa incõmutabili perpetuitate, nos iuſti credẽdo in quẽ nõ videm⁹, vt aliquãdo videam⁹. ¶Qui facit peccatũ ex diabolo eſt. Non carnis originem ducẽdo ex diabolo, ſicut Manichęus impiiſſime de cunctis credit hominibus, ſed imitationẽ vel ſuggeſtionẽ peccãdi ſumẽdo ab illo, quõ & nos filii Abrahę ſumus facti imitãdo fidẽ Abrahę. Ecõtra Iudęi nõ filii Abrahę deſerendo fidẽ Abrahę, facti ſunt filii diaboli, dicẽte ad eos dño, Vos ex patre diabolo eſtis.

Diaboli qui & quõ ſint filii.

¶Quoniã ab initio diabolus peccat. Cũ p̄mitteret ab initio, ſubiũxit verbũ p̄ſentis tẽporis, peccat. Quia ex quo ab initio cœpit diabolus peccare nũq̃ deſiit, nec p̄ſentiũ ſcilicet poenarũ enormitate nec futurarũ metu coercitus. Vñ ex illo iure eſſe dicit̃, q̃ſquis a peccãdo ſe reuocare negligit. Ab initio aũt diabolus peccat, illo vtiq; quo ipſe factus eſt, quo etiã creaturarum cœpit origo cũctarum. Neq; enim dubitãdũ eſt inter primas creaturas angelos eſſe cõditos, ſed cęteris ad laudẽ creatoris gloriã ſuę cõditionis referẽtib⁹, ille q primus eſt cõditus, mox vt altitudinẽ ſuę claritatis aſpexit, cõtra conditorẽ cũ ſuis ſequacibus ſuperbus intumuit, perq; eandẽ ſuperbiã ab initio peccans, de archãgelo in diabolũ eſt verſus.

Peccat ab initio.

¶In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Omnes peccatores ex diabolo nati ſunt in quantũ peccatores. Adã a deo factus eſt, ſed q̃n cõſenſit diabolo, ex diabolo natus eſt, & tales omnes genuit qualis erat. Natiuitas illa deiecit ad mortẽ, natiuitas ſcđa ideſt baptiſmi erexit ad vitã. Natiuitas illa trahit ſecum peccatũ, natiuitas ſecũda liberat a peccato. Ideo eñ venit Chriſt⁹ homo, vt ſolueret peccata hominũ. De qua ſolutione recte ſubditur. ¶Omnis q natus eſt ex deo peccatũ nõ facit, quoniã ſemẽ ipſius in eo manet, & non poteſt peccare q̃m ex deo natus eſt. Nõ autẽ hæc de omni peccato dicit, ſi eñ dixerimus quoniã peccatũ nõ habemus, noſipſos ſeducim⁹, ſed de violatione charitatis, quã q ſemẽ

Nati ex diabolo.

Peccatum mortale vitant qui ex deo nati.

dei ideſt verbũ dei quo renat⁹ eſt in ſe habet, committere non poteſt. Hoc enim ſequendo manifeſtat dicens. ¶In hoc manifeſti ſunt filii dei & filii diaboli. Omnis q nõ eſt iuſtus non eſt ex deo, & q nõ diligit fratrẽ ſuũ. Dilectio ergo ſola diſcernit inter filios dei & filios diaboli. Qui habent charitatem, nati ſunt ex deo. Qui non habent, non ſunt nati ex deo. Quicquid vis habe, hoc ſolum non habeas, nihil tibi prodeſt. Alia ſi nõ habeas, hoc habe, & impleſti legẽ. Qui eñ diligit proximũ, legem ĩpleuit. Et plenitudo legis eſt charitas. ¶Quoniam hęc eſt annunciatio quã audiſtis ab initio, vt diligatis alterutrũ. Dicente domino, Hoc eſt præceptũ meũ vt diligatis inuicem.

Dilectio diſcernit filios dei.

¶Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter qd occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iuſta. Exponit quomodo ex maligno erat Cain, quia videlicet & ipſe maligna habebat opera. Ergo vbi eſt inuidia, amor fraternus eſſe non poteſt, ſed peccatum maligni ideſt diaboli eſt in pectore tali, quia & diabolus hominem inuidendo eiecit. Opera ergo iuſta Abel, non dicit niſi charitatem. Opera mala Cain, non dicit niſi odium fraternum. Parum eſt quia odit fratrem ſuum, & inuidet operibus bonis. Hinc itaq; diſcernuntur homines. Nemo attendat linguas ſed facta. Cor ſi non benefaciat pro fratribus ſuis, oſtẽdit qd in ſe habeat. Tẽtationibus probant̃ homines.

Cain ex maligno.

¶Nolite mirari fratres ſi odit vos mũdus. Mũdũ dilectores mũdi dicit. Nec mirãdũ q̃ q amãt mũdũ, fratrẽ a mũdi amore ſeparatũ & cęleſtibus tantũ deſideriis intentũ amare nõ poſſunt. Abominatio eſt eñ peccatori religio, vt ſcriptura teſtatur.

Mundus

¶Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Nemo ſe de virtutibus falſo extollat, nemo ſuarum vitium paupertatem vltra modum metuat, apertum dat indicium, quia quicunq; fraterna dilectione plenus eſt, ad ſortem electorum pertinet, quia portionem habere in terra viuentium meruit.

Dilectio ſorti electorũ adicit.

¶Qui non diligit, manet in morte. Mortem animæ dicit. Anima eñ q̃ peccauerit ipſa morietur. Vita quippe carnis anima, vita animæ deus eſt. Mors corporis amittere ſpiritum, mors eſt animæ amittere Deum. Vnde conſtat q̃ in anima mortui oẽs in hãc lucẽ naſcimur, trahentes ex Adã originale peccatũ, ſed Chriſti gr̃a fidelib⁹ regenerãdo agit̃ vt in aĩa viuere poſſint. Verũ baptiſmatis & fidei myſteriũ illis ſolũmõ p̄deſt, illos de morte attrahit ad

Mors animæ.

vitam,qui ſyncera mente diligunt fratres. At
ꝗ ideo notandũ ꝙ non ait,qui non diligit vẽ
turus eſt in mortem, quaſi de pœna ꝑpetua
loqueretur, quę reſtat peccatorib⁹ in futurũ,
ſed qui nõ diligit(inquit)manet in morte. In
illa vtiq; morte,de qua etiã in hac vita ſi fra-
tres ꝑfecte amaret exurgere poſſet. Hinc etẽm
dicitur in Apocalypſi. Beatus & ſanctus qui
habet ſpem in reſurrectione prima. In his ſe-
„ cunda mors nõ habet poteſtatẽ. ℭOmnis qui
„ odit fratrem ſuum homicida eſt. Si contẽne-
Homici- bat quiſq̃ odium fraternũ,nunquid & homi
da q odit. cidium in corde ſuo contẽpturus eſt? Nõ mo
uet manus ad occidendũ hominem, homici-
da iam tenetur a deo. Viuit ille,& iſte iam in
„ terfector iudicatur. ℭEt ſcitis qa omnis ho-
„ micida non habet vitã ęternam in ſe manen-
„ tem. Et ſi hic per fidẽ inter ſanctos viuere cer
nitur,non habet in ſe perpetuo vitam ma-
nentem. Nã vbi retributionis tẽpus aduene-
rit,cum Cain qui ex maligno erat damnabit
etiam qui hoc homicidij genere tenetur vt
diſcordet & diſſideat,& pacẽ cũ fratribus nõ
habeat. Notandũ enim ꝙ nõ ait abſolute, ho
micida non habet vitã in ſe manentẽ, ſed oĩs
inquit homicida. Scilicet nõ ſolũ ille q ferro,
verum & ille qui odio fratrem inſequitur.
„ ℭIn hoc cognouimus charitatem dei, quoni
„ am ille animã ſuam pro nobis poſuit. Qualis
Charita- perfecta charitas eſſe debeat in nobis,domini
tis ꝑfectę cę paſſionis exemplo didicimus. Maiorẽ nanq;
exemplũ. hac dilectionem nemo habet,q̃ vt animã ſuã
ponat quis pro amicis ſuis. Vnde & Paulus
ait. Commendat autẽ deus charitatem ſuã in
nobis,quoniam cũ adhuc peccatores eſſemus
Chriſtus ꝑ impiis mortuus eſt. Hanc beatus
Petrus habere monebat,cũ dño dicẽte,Petre
amas me,paſce oues meas,reſpõdit ſe amare,
ſtatimq; audiuit. Cũ aũt ſenueris extẽdes ma
nus tuas,& ali⁹ te cinget,& ducet quo tu nõ
vis. Hoc autẽ dixit(ait euãgeliſta)ſignificans
qua morte clarificaturus eſſet Deũ. Cui eñ
amorẽ confitenti ſuas oues commendaret,eũ
in teſtimonium perfecti amoris animã ſuam
pro eiſdem ouibus ponere docebat. Ille inquit
pro nobis animã ſuam poſuit,& nos debem⁹
pro fratribus animas ponere. Sed dicit forte
aliqs. Et quomodo poſſum habere iſtã cha-
ritatem? Noli cito deſperare, forte nata eſt
ſed nõdum perfecta eſt. Nutri eam ne effoce
tur. Et vnde(inquis) noui natã in me chari-
„ tatem eſſe quã nutriã? Audi ſequẽtia. ℭQui
„ habuerit ſubſtantiã mundi,& viderit fratrẽ
„ ſuũ neceſſe habere,& clauſerit viſcera ſua ab
„ eo,quomodo charitas dei manet in eo? Ecce

vnde incipit charitas. Si nondum es idoneus Charitatis
mori pro fratre,iam idoneus eſto dare de tu- inceptio.
is facultatib⁹ fratri. Si eñ fratri moleſtiã pati
enti non compateris,non vtiq; patris ex quo
ambo regenerati eſtis, charitas manet in te.
ℭFilioli mei, nõ diligam⁹ verbo neq; lingua, „
ſed opere & veritate. Opere videlicet,vt cum „
frater aut ſoror nudi ſunt, & indigent victu Opere dili
cotidiano, demus eis q̃ neceſſaria ſunt cor- gere.
pori. Similiter cum ſpiritalibus donis eos
egere conſpicimus,pręſtemus eorũ neceſſita
ti quę poſſumus. Veritate autẽ,vt eadem be
neficia eis ſimplici intẽtione largiamur,& nõ
propter laudem humanam,non per iactanti
am,non in iniuriã aliorũ qui maioribus prę
diti ſubſtantiis nil tale fecerũt. Quęcũq; eñ
mẽs huiuſmodi negtiis inficit,in hac puritas
veritatis habitare nõ valet,rametſi opus dile
ctionis ꝓximis impendere videt. ℭIn hoc co „
gnouimus quoniã ex veritate ſumus. Ideſt, „
cum opera pietatis in veritate facimus,patet Veritas quõ
ꝙ ex veritate ſumus,q̃ deus eſt, vtpote qui in nobis no-
eius perfectionem ꝓ modo noſtro imitemur. ſcatur,&
ℭEt in cõſpectu ei⁹ ſuadebim⁹ corda noſtra. nos ex veri
Hęc ſententia pendet a ſuperioribus. Quia tate.
cum opere & veritate proximos diligimus,
manifeſte cognoſcimus quoniã in conſpectu
ſummę veritatis ſuademus corda noſtra. O-
mnes enim homines cũ aliquid facere diſpo-
nunt,ad idem factũ meditandũ corda ſua ſe
conuertere ſuadent. Sed qui mala cogitant,
hęc a deo ſi valerent occultare vellent,ipſo at
teſtante qui ait. Omnis enim qui male agit,
odit lucem. Et non venit ad lucem,vt non ar
guantur opera eius. Qui vero bona operari
meditantur,hi facillime ſuis cordibus ꝑſua-
dent, vt conſpectui diuinitatis ſe patefie-
ri deſiderent,qđ ſummę perfectionis indiciũ
eſſe ſolet,cũ ſua opera quiſq; vel cogitata a
deo gaudet videri. Vnde ipſe ſubſequenter di
cit. Qui autem facit veritatem,venit ad lucẽ
vt manifeſtentur eius opera,quia in deo ſunt
facta. Per veram ergo dilectionẽ cognoſcim⁹
quoniam ex veritate ſumus,& quoniã in cõ
ſpectu eiuſdẽ veritatis ſuademus corda no-
ſtra,hoc eſt tales cogitationes corda noſtra ha
bere ſuademus quę diuinis ſint dignę cõſpe
ctibus. ℭQuoniam ſi reprehenderit nos cor „
noſtrũ,maior eſt deus corde noſtro,& nouit „
omnia. Si ipſa conſcientia accuſauerit nos in Cordis &
tus,quia non eo animo bona noſtra facimus cõſciennę
quo facienda ſunt,quomodo eius ſcientiam accuſatio.
latere poſſumus,cui canitur,Ecce tu domine
cognouiſti omnia,& quia tenebrę nõ obſcu-
rabũtur abs te,& nox ſicut dies illuminabit?

›› ¶Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehen- ›› derit nos, fiduciam habemus ad Deum. Si verum nobis reſponderit quia diligimus, & germana in nobis dilectio eſt, & non ficta, ſed ſyncera, ſalutem fraternam quaerens, nulli emolumentū expectans a fratre niſi ſalutē ipſius, item ſi cor noſtrū non reprehenderit nos, videlicet cū in oratione dicimus, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, fiduciā habemus ad deū nō in cōſpectu hominū, ſed vbi ipſe deus vi- ›› det in corde. ¶Et quicquid petierimus acci- ›› piemus ab eo, quoniam mādata eius cuſtodi- ›› mus, & ea quę ſunt placita corā eo facimus. Magna hęc & deſiderabilis fidelibus data promiſſio. Si qs vero tā vaecors & abſurdus eſt, vt pmiſſis nō delectetur cęleſtibus, ſaltē perti meſcat qd econtrario ſapiētia terribiliter intonat dicēs. Qui auertit aurē ſuā ne audiat legem, oratio eiꝰ erit execrabilis. Neq; huic beati Ioannis ſentētię contrariū videri oportet, q; Paulus ter dominū rogauit vt diſcederet ab eo angelus Satanae, nec impetrare potuit, ſed dictū eſt illi, Sufficit tibi gratia mea. Nā virtus in infirmitate perficitur. Et ſi eēm non ſemper ad volūtatē accipimus orantes, tamē mercedē deuotionis ad ſalutē accipimꝰ, ſicut idē Paulus dūm rogās nō qd qrebat, ſed qd vtile habebat accepit. At contra ſępe reprobi exaudiunt ad voluntatē, nō ad ſalutē. Vnde & eorū caput diabolus vt beatū Iob tentaret exauditus eſt ad voluntatē, ſed ad ſuā dānationem. Ideo eēm cōceſſus eſt iſte tētandus, vt eo pbato ille eſſet cruciādꝰ. Cū ergo dixiſſet Ioannes qa quodcūq; petierimus accipiemus ab eo, quoniā mādata eius cuſtodimus, quaſi ›› qreres q̄ mādata, cōtinuo ſubdidit. ¶Et hoc ›› eſt mandatū eiꝰ vt credamus in nomine filii ›› eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. Singulari numero mandatum pmiſit, & duo ſubſequenter adiungit mandata, fidem ſcilicet & dilectionem, qa nimirū hęc abinuicē ſeparari nequeūt. Neq; eēm ſine fide Chriſti recte nos alterutrum diligere, neq; vere in nomine Ieſu Chriſti ſine fraterna dilectione poſſumus credere. Et diligamus (inquit) alterutrum, ſicut dedit mandatū nobis. Ideſt puro amore, nō ſicut latrones vel quorūlibet aliorū patratores ſcelerū, q ſe vtriq; alterutrū ſed nō caſte diligunt. Sic eēm dedit mādatū nobis cum ait. Hoc eſt pręceptū meū vt diligatis inuicē, ſicut dilexi vos. Quid eſt eēm ſicut dilexi vos, niſi ad hoc amare ad qd amaui vos, videlicet vt ad cęleſtia regna ptingatis? Et qua mercede hęc mandata fidei & dilectionis ſeruātur? Sequitur. ¶Et qui ſeruat mādata eius, in illo ›› manet, & ipſe in eo. Sit ergo tibi domꝰ deus, ›› & eſto domus dei, mane in deo, & maneat in te deus. Manet in te deꝰ vt te cōtineat, manes ī deo ne cadas. Serua mādata eiꝰ, tene charitatē. Noli te diuellere a fide illiꝰ, vt glorieris in pręſentia ipſius, & ſecurus manebis in eo, modo per fidē, tūc p ſpeciem. Manebit & ipſe perennis in te, iuxta qd ei Pſalmiſta decantat. In aeternum exultabunt, & habitabis in eis. ¶Et in hoc ſcimus, quoniam manet in nobis, ›› de ſpiritu quem dedit nobis. ›› Primis temporibus cadebat ſpiritus ſanctus ſuper credentes, & loquebantur linguis quas non didicerant. Nūc autē qa exterioribus ſignis ſancta eccleſia nō indiget, quicūq; credens in nomine Ieſu Chriſti fraternā habuerit charitatē, ſpiritui ſancto in ſe manēti teſtimoniū perhibet. Hoc enim agit ſpiritus ſanctus in homine, vt ſit in illo charitas. Quia charitas (inquit Paulus) diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū qui datus eſt nobis. Verum quia multi charitatē nō habētes, & vnitatem eccleſię peruerſo dogmate ſcindētes, nihilominus ſpiritum ſanctū in ſe eſſe cōtēdūt, recte ſubditur.

Dilectio vera & germana.

Promiſſio dei nō vilipendenda.

Mādatum dñi in fide & dilectiōe.

Domus dei ſimꝰ.

Spiritus ſanctus quō olim & quō nunc deſcendat.

Charitatis bona.

CAP. IIII.

CHariſſimi, nolite omni ſpi- ›› ritui credere, ſed pbate ſpi- ›› ritus ſi ex deo ſunt, quoni- ›› am multi pſeudoprophe- ›› tę exierunt in mundum. ›› Et quis eſt qui probat ſpiritus, vel vnde poſſunt probari, docet in euāgelio dominus, vbi talia ventura prędicebat, qualia Ioannes iā ſuo tempore veniſſe pbat. Attēdite (inqt) a falſis pphetis qui veniūt ad vos in veſtimētis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces. A fructibus eorū cognoſcetis eos. Nūquid colligūt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Hi ſunt ergo fructus a quibꝰ ſpiritus maligni q in pſeudoprophetis loquunt valēt dinoſci, ſpinę videlicet ſchiſmatū, & horridi hęreſum tribuli, quibus eos q ſibi incaute appropiāt fidē lacerādo contaminār. Sicut ecōtrario fructus bonorum, charitas ſcilicet, gaudium, pax in ſpiritu ſancto p fragrantiā vuarū ficorūq; dulcedinē apte figurant. ¶In hoc cognoſcit ſpiritꝰ dei. ›› Omnis ſpiritus q cōfitetur Ieſum Chriſtum ›› in carne veniſſe, ex deo eſt. ›› Cōfeſſio hoc loco nō ſolū catholicę fidei, ſed & operationis bonę q̄ fit p charitatem, intelligit. Alioquin nō nulli hęretici cōfitent, multi ſchiſmatici, mul

Spiritum probans.

Confeſſio integra.

ti falſi catholici Ieſum Chriſtū in carne veniſſe, ſed cōfeſſionē ſuā factis negant, nō habēdo charitatē. Charitas quippe dei filiū adduxit ad carnē. Et ideo quiſq́ nō habet charitatem negat illū in carne veniſſe, taliſq́ ſpiritum ex deo nō habere cōuincitur. Ipſe autē eſt ſpiritus dei, qui dicit Ieſum Chriſtū in carne veniſſe, q dicit nō lingua ſed factis, nō ſonando ſed amādo. ¶Et oīs ſpiritus q ſoluit Ieſum, ex deo nō eſt. Ille ſoluit Ieſum q vel diuinitatem eius, vel animā, vel carnē negat, quæ eū veraciter habere fides catholica docet. Soluit & ille Ieſum, q mādata & verba Ieſu vel peruerſe viuēdo, vel puerſius interpretādo corrumpit. Sed & ille q vnitatem ſanctę eccleſię quā Ieſus venit colligere turbat, Ieſum q̄ uātum in ſe eſt ſoluere nitit. Nec mirū ſi tales ex deo nō ſunt, q dei opera vel verba vel ſacramēta reſcindūt. In tantū nāq; ex deo non ſunt, vt quidā eorū q prauo dogmate ſeparare volebāt ab hominis diſpēſatione diuinitatem Chriſti, hūc quoq; verſiculū quo dicitur Et omnis ſpiritus q ſoluit Ieſum ex deo non eſt, ex hac epiſtola eraſerit, ne ſcilicet p auctoritatē beati Ioannis cōuinceretur error eorū.

Ieſum ſoluens.

Nestorii errores.

Deniq; Neſtorius neſcire ſe prodidit hāc authenticis exēplaribus inditā fuiſſe ſententiā, atq; ideo ſoluere nō timuit Ieſum, ac ſe p hoc deo reddere extraneū, dicēs beatā Mariā virginē nō dei ſed hoīs tm̄ extitiſſe genitricē, vt aliā perſonā hominis, aliā faceret deitatis, neq; vnum Chriſtum in verbo dei & carne atq; anima credēs, ſed ſeparatim alterū filiū dei, alterū hominis prædicās. ¶Et hic eſt Antichriſtus de quo audiſtis quoniā venit, & nūc iam in mūdo eſt. Venit iminēte die iudicii nato in mūdo homine illo cęteris amplius nefando, filio iniquitatis. Et nūc iā in mūdo eſt habitās in mētibus eorū, qui Chriſto vel pfeſſione, vel opere ſine remedio poenitendi repugnant. ¶Vos ex deo eſtis filioli, & viciſtis eū. Viciſtis Antichriſtū cōfitēdo Ieſum Chriſtū in carne veniſſe, ideſt charitatē habendo quā docuit Ieſus Chriſtus veniens in carne, quā & ipſe in euāgelio cōmendat dicēs. Maiorem hac dilectionē nemo habet q̄ vt animā ſuam ponat qs p amicis ſuis. Quō eñ poterat filius dei animā ſuam ponere p nobis, niſi carne indueretur vbi mori poſſet? Quiſq́s ergo violat charitatē, quodlibet dicat lingua, vita ipſius negat Chriſtū in carne veniſſe, & ipſe eſt Antichriſtus. Et viciſtis eū inquit. Sed vnde vicerūt? Nūqd liberi virtute arbitrii? Nō vtiq;. Taceat Pelagius, dicat ipſe Ioānes. ¶Quoniam maior eſt q in vobis eſt, q̄ q in hoc mūdo.

Antichriſti aduentus.

Antichriſtum vincentes, & Chriſtū vere confitentes.

Docet itaq; eos ſeruare humilitatē, ne victoriam ſuis viribus tribuant, & arrogantia ſuperbię vincātur. Docet inter aduerſa fiduciā ſpēq; ſemp habere vicēdi, memoria retinētes quia maior eſt dn̄s ad ptegendū, q̄ diabolus ad impugnandum. ¶Ipſi de mūdo ſunt, ideo de mūdo loquūtur, & mūdus eos audit. Antichriſti ideſt hęretici et ſi nomen Chriſti inuocāt, ſi ſigno Chriſti ſe notāt, ipſi tamē de mūdo ſunt. i. de illorū numero qui mundana ſapiūt, qui infima quęrūt, q cęleſtia ignorant. Et ideo ipſi de mūdo loquūtur, mūdanę vide licet ſapiētię tōne Chriſtianæ fidei aduerſantes, dicēdo nō poſſe fieri vt fili9 Dei ſit patri coęternus, vt virgo intacta pariat, vt caro de puluere reſurgat immortalis, vt homo de terra editus māſionē pcipiat in cęlis, vt recēs natus paruulus reatu primi hoīs teneat̄ aſtrict9 niſi aqua baptiſmi renatus in Chriſto ſaluat̄. ¶Et mūdus eos audit. Quia ſpiritaliū corda ad mūdanos carnaleſq; ſenſus reuocare a fidei ſimplicitate nō valēt. Sed & catholici quicunq; audiētes illā domini ſententiā, Diligite inimicos veſtros, benefacite his q oderūt vos, & orate p perſequētib9 & calūniantibus vos. & iterū. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autē nō dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. dicunt ſe nullatenus ſuas iniurias poſſe dimittere inultas, hi nimirū de mūdo eſſe, & ideo de mundo loqui cōuincūtur. Et quia charitatis viſcera nō habēt, fruſtra fidei intemerata myſteria ſeruant. Sed nec Antichriſti nomine poſſunt carere, q Chriſti mandatis pbantur aduerſari. ¶Nos ex deo ſumus. Qui nouit deū, audit nos. Qui nō eſt ex deo, non audit nos. Carnalis eñ homo nō pcipit ea q̄ ſunt ſpiritus dei. Stultitia eñ eſt illi. Qui ergo nō vult audire pdicatores charitatis, pfecto iſte deū nō noſſe, neq; ex deo eſſe cognoſcitur, qa charitatē quā erga homines deus exercuit imitari negligit. ¶In hoc cognoſcimus ſpiritū veritatis, & ſpiritū erroris. In hoc nimirū, qa q audit nos, ſpm̄ veritatis habet, q nos nō audit, ſpiritū habet erroris. Et hęc eſt diſcretio ſpirituū, de qua ſupra monuit dicens. Probate ſpiritus ſi ex deo ſint. Sed videamus quid moniturus eſt, in quo illum audire debeamus. ¶Chariſſimi diligamus inuicem, quia charitas ex deo eſt. Multū cōmendauit charitatem, quā dixit ex deo eſſe. Plus dicturus eſt, intente audiamus. ¶Et omnis qui diligit ex deo natus eſt, & cognoſcit deū. Qui nō diligit, nō nouit deū, qa deus charitas eſt,

Gratia maior arbitrio.

De mūdo qui ſint.

Sermones mūdanorū.

De mundo qui ſint.

Ex deo qui ſint.

Spirituum diſcretio.

Charitatis cōmēdatio.

Quid amplius dici potuit? Deus charitas eſt.
Facere ergo cõtra charitatẽ, facere cõtra deũ
eſt. Nemo dicat, in hominẽ pecco qñ nõ dili-
go fratrẽ meũ, & facile eſt peccatũ in hominẽ
ſi in deũ ſolũ nõ peccẽ. Quõ nõ peccas in deũ
quãdo in charitatẽ peccas? Deus charitas eſt.
» ¶ In hoc apparuit charitas dei in nobis, qm̃
» filiũ ſuũ vnigenitũ miſit deꝰ ĩ mũdũ vt viua
» mꝰ ꝑ eũ. Quõ ipẽ dñs ait. Maiorẽ hac dilectio
Dilectionis nẽ nemo habet ꝙ vt animã ſuã ponat quis ꝓ
dei in nos amicis ſuis. Et ibi ꝓbata eſt dilectio Chriſti
ꝓbatio. in nos quia mortuus eſt ꝓ nobis. Dilectio pa-
tris inde ꝓbata eſt in nobis, quia filiũ ſuum
vnicũ miſit mori ꝓ nobis. Sic & Paulus apo-
ſtolus ait. Qui ꝓprio filio ſuo nõ pepercit, ſed
ꝓ nobis omnibus tradidit illũ, quõ nõ etiã cũ
» illo nobis omnia donauit? ¶ In hoc eſt chari-
» tas, nõ quaſi nos dilexerimus deũ, ſed quoniã
» ipſe prior dilexit nos. Nõ illũ diliximus priꝰ.
Nã ad hoc dilexit nos vt diligamus eũ. Gra
tia quippe hominẽ ꝓuenit vt diligat deũ, qua
dilectione operetur bona. Vnde Pſalmiſta. De
us meus (inqt) miſericordia eius ꝓueniet me.
» ¶ Et miſit filiũ ſuũ ꝓpitiationẽ ꝓ peccatis no
» ſtris. Et hoc eſt maximũ in nos diuinę chari-
tatis indiciũ, qa cũ necdũ ipſi ꝓ peccatis no-
ſtris eũ petere noſſemus, miſit ille filiũ ſuũ ad
nos, qui nobis in ſe credẽtibus vltro veniam
daret, noſq; ad paternę glorię ſocietatẽ voca
ret. In quibuſdã codicibus hic verſiculus ita
legitur. Et miſit filium ſuũ litatorẽ ꝓ peccatis
noſtris. Litator autẽ ſacrificator eſt. Sacrifica-
Litator. uit eñ filius dei ꝓ peccatis noſtris nõ hoſtias
pecudũ, ſed ſeipſum offerẽdo. Vñ btũ Paulus
admonẽs ait. Eſtote ergo imitatores dei ſicut
filii chariſſimi, & ambulate in dilectione ſicut
& Chriſtꝰ dilexit nos, & tradidit ſemetipſum
ꝓ nobis oblationẽ & hoſtiã deo in odorẽ ſua
uitatis. Cui ſentẽtię cõuenit hoc qđ hic quo
» q; Ioãnes exhortãdo ſubiũgit dicẽs. ¶ Chariſ-
» ſimi, ſi deus dilexit nos, & nos debemus alter
» utrum diligere. Qđ aũt ſequit, ¶ Deũ nemo
» vidit vnq̃. maiori diſputatione indiget, cum
Deũ nemo dñs & hoibꝰ mũdo corde Deũ vidẽdũ ꝓmit
vidit vnq̃. tat, & de ſanctis dicat, ꝙ angeli eorũ ſemper
in cęlis videãt faciẽ patris. Hãc autẽ ſentẽtiã
& ibi in euãgelio ſuo ponit idẽ Ioãnes, vbi eti
am quõ deus videri poſſit cõſequẽter adiũgit
dicẽs. Vnigenitus filius q eſt in ſinu patris
ipſe enarrauit. Qđ beatus pater Ambroſius
ita expoſuit. Et ideo deũ nemo vidit vnq̃, qa
eam q̃ in deo habitat plenitudinẽ diuinitatis
nemo cõſpexit, nemo mẽte aut oculis cõpre-
hendit. Vidit eñ ad vtrũq; referendũ eſt. De
niq; cũ addit, Vnigenitus filius q eſt in ſinu

patris ipſe enarrauit, mentiũ magis ꝙ oculo-
rum viſio declarat. Species eñ videt, virtꝰ ve Viſibilia.
ro narratur. Illa oculis, hęc mẽte cõprehendi
tur. Itẽ beatus Auguſtinus in libro de viden
do deo, de eadẽ diſputãs q̃ſtione. Proinde (in-
qt) narrãte vnigenito q eſt in ſinu patris nar
ratione ineffabili, creatura rationalis mũda
& ſancta implet dei viſione ineffabili. Quã tũ
cõſequemur, cum aequales angelis facti fueri
mus. Quia ſicut vident iſta viſibilia corporis
ſenſibꝰ nota, deũ nemo vidit vnq̃. Quoniã ſi
aliqñ eo modo viſus eſt, nõ ſicut iſta natura
videt, ſed volũtate viſus eſt ſpecie qua voluit
apparens, latẽte natura atq; in ſe incõmuta-
biliter ꝑmanẽte. Eo autẽ mõ quo videt ſicuti
eſt, nũc fortaſſe videt a quibuſdã angelis ſuis
ſanctis. A nobis autẽ tũc ita videbitur, cũ eis
facti fuerimus ęquales. Et poſt aliquãta expo
nens ſentẽtiã ſancti Ambroſii. Deũ (inqt) ne
mo vidit vnq̃, vel in hac vita ſicut ipẽ eſt, vel
etiã in angelorũ vita, ſicut viſibilia iſta q̃ cor
porali viſione cernunt, qa vnigenitus filius q
eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. Vnde nõ ad
oculorũ corporaliũ, ſed ad mentiũ viſionẽ di
ctũ eſt ꝑtinere qđ narrat. Itẽ poſt multa. Ad
eã vero viſionẽ (inqt) q̃ videbimus deũ ſicu
ti eſt, mũdãda corda cõmonuit. Quia eñ cor
pora cõſuetudine loquẽdi viſibilia nominan
tur, ꝓpterea deus inuiſibilis dicit, ne corpus
eſſe credat. Nõ qa mũda corda ſuę ſubſtãtię
cõtẽplatione fraudabit, cũ hęc magna & ſum
ma merces deũ colẽtibus & diligẽtibus ꝓmit
tatur, dicẽte ipſo dño quãdo corporalibꝰ ocu
lis viſibiliter apparebat, & inuiſibilẽ ſe contuẽ
dũ mũdis cordibꝰ ꝓmittebat. Qui diligit me
diliget a patre meo, & ego diligã eum, & oſtẽ
dam meipſum illi. Hęc qppe natura eiꝰ ęqua
liter cũ patre inuiſibilis, ſicut ęqualiter incor
ruptibilis eſt. Quę cõtinuatim Apoſtolus po
ſuit dicẽs, Regi autẽ ſeculorũ inuiſibili, incor
ruptibili, diuinã ſubſtantiã qua potuit homi
nibus ꝑdicatione cõmendãs. Deus ergo res
eſt inuiſibilis, neq; oculo ſed mẽte q̃rẽdus eſt.
Sed quẽadmodũ ſi ſolẽ iſtũ videre vellemus
oculũ corporis purgaremus vnde lux videri
põt, ita volẽtes videre deũ oculũ cordis quo
deus videri põt purgemus. Beati eñ mũdo
corde, qm̃ ipſi deũ videbũt. Verũ qa hęc viſio
in futuro ſperat, qđ agendum nobis eſt dũ ad
huc cõſtituti in corpore ꝑegrinamur a dño?
quo ſolatio vtendũ vbi diuina viſione necdũ
licet perfrui? ¶ Si diligamus inuicem deus »
in nobis manet. Sed nemo putet hãc dilectio- »
nem in qua deus manet, abiecta & deſidioſa Charitas
quadã mãſuetudine, immo nõ mãſuetudi- vera.

ne ſed remiſſione & negligētia ſeruari.Nō eſt
iſta charitas ſed languor:ferueat charitas ad
emēdandū,ad corrigēdū.Si ſunt boni mores,
delectēt,ſi mali,emēdent̄,corrigant̄.Si ergo di
ligamus inuicē ſyncera & diſciplinabili chari
tate,deus in nobis manet,operibꝰ qdē ipſius
charitatis manifeſtatus,q̄uis nondū viſibili
,, ter apparēs.¶Et charitas eius in nobis pfecta
,, eſt.Quęrendū autē quō dicat pfectionē diui
Charitas nę charitatis in mutua dilectione cōſiſtere,cū
vera quō dominus in euāgelio pnunciet non eſſe ma-
cōſiſtat i gnum ſi diligamus eos q nos diligunt,niſi ad
dilectione inimicos etiā de qbus hic penitus tacere vi-
mutua. detur, eadē dilectio ptingat.Niſi forte ipſos
quoq; inimicos fraterni amoris intuitu dili-
gere debeamus,videlicet vt nō ſemp inimici
remaneāt,ſed reſipiſcant a diaboli laq̄is,nobiſ
q; germano foedere ſocientur.Si diligamus
(inquit)inuicē deus in nobis manet,& chari
tas eius in nobis pfecta eſt.Incipe diligere,pfi
cieris.Coepiſti diligere,coepit deus in te habi
,, tare,vt pfectius habitādo faciat te pfectū.¶In
,, hoc cognoſcimus qm̄ in eo manemus, & ipſe
,, ī nobis, qm̄ de ſpiritu ſancto ſuo dedit nobis.
Spūs ſan Hoc ipſum qa de ſpiritu ſuo dedit tibi vnde
cti datio cognoſcis?Interroga viſcera tua. Si plena ſūt
quō no- charitate,habes ſpiritū dei,Paulo atteſtante
ſcatur. qui ait.Quia charitas dei diffuſa eſt in cordi
bus noſtris per ſpiritū ſanctū q datus eſt no-
,, bis.¶Et nos vidimus & teſtificamur,quoniā
,, pater miſit filiū ſuū ſaluatorem mūdi.Nemo
de ſalute deſperet,qa et ſi magni ſunt morbi
ſcelerū q deprimūt,oīpotēs medicꝰ venit q
ſaluet.Tamē meminerit qſq; qa idē filius dei
qui venit mitis vt ſaluaret,vēturus eſt diſtri
,, ctus vt iudicet. ¶Quiſqs cōfeſſus fuerit qm̄
,, Ieſus eſt filius dei,deus in eo manet,& ipſe in
,, deo.Perfectā cordis confeſſionē dicit,quę nec
Cōfeſſio male ſuadentiū hęreticorū poſſit fraude cor-
pfecta. rumpi,nec pſequentiū paganorū tormētis cō
quaſſari,nec carnaliū fratrū exemplis,nec p-
prię fragilitatis ſegnitia titubare. Sunt etem̄
qui etiā verbis negāt Ieſum eſſe filiū dei, qua
les multi fuiſſe produntur eo ipſo tēpore quo
hęc ſcribebat Ioannes.Sunt itē q confitentur
verbis,& factis negāt.Vnde bene q nunc ait,
Quicūq; confeſſus fuerit qm̄ Ieſus eſt filius
dei,deus in eo manet & ipſe in deo.ipſe pau-
lo ſuperius dixit.Si diligamus inuicē,deus in
nobis manet.inſinuās pfecto qa quiſqs dile-
ctionē in fratres habet,ille vere Ieſum dei fili
,, um eſſe teſtatur.¶Et nos cognouimꝰ & cre-
,, didimꝰ charitati quā habet deus in nobis.Co
Charitas gnouimus qm̄ Ieſus eſt filius dei,& qa pater
dei ī nos. miſit eū ſaluatorē mūdi.Et credidimꝰ chari-
tati quā habet deus in nobis,qa videlicet cū
haberet filiū vnicū,noluit illū eſſe vnum,ſed
vt fratres haberet adoptauit illi q cū illo poſ
ſiderēt vitā ęternā. ¶Deus charitas eſt.Iā di ,,
xit illud ſuperius,ecce iterū dicit.Amplius ti
bi nō potuit charitas cōmendari,q̄ vt dicere
tur deus.Forte munus dei cōtēpturꝰ eras,nū
quid & deū contēnis?¶Et q manet in charita ,,
te,in deo manet & deus in eo. Viciſſim in ſe ,,
habitāt q cōtinet & qui continet̄.Habitas in
deo,ſed vt contınearis, habitat in te deus,
ſed vt contineat ne cadas,quia ſic de ipſa cha
ritate apoſtolus ait.Charitas nūq̄ cadit.Quō
cadit quē continet deus? ¶In hoc perfecta eſt ,,
charitas nobiſcū,vt fiduciā habeamus in die ,,
iudicii.Dicit quō ſe pbet vnuſquiſq; quantū ,,
in illo pfecerit.Quiſqs fiduciā habet in die iu Fiducia ha
dicii,pfecta eſt in illo charitas. Quid eſt habe benda.
re fiduciā in die iudicii?Nō timere ne veni-
at dies iudicii.Cū em̄ quis primo poenitendo
ſe de male actis cōuerterit,incipit timere diē
iudicii,ne videlicet apparēte iuſto iudice ipſe
damnet̄ iniuſtus. Proceſſu vero bonę cōuer-
ſationis animatus,diſcet nō timere qđ time-
bat,ſed potius optare vt veniat ille deſidera
tus cūctis gētibus,ſperans ſe cū ſanctis meri-
to bonę actionis eſſe coronādū.Vnde autē fi-
duciā in die iudicii habere poſſimus,plenius
ſubdendo manifeſtat. ¶Quia ſicut ille eſt,& ,,
nos ſumus in hoc mūdo.Nunquid vero pōt ,,
eſſe homo ſicut deus?Sed meminiſſe oportet Sicut deus
qđ & ſupradictū eſt,qa nō ſemp ad aequalita & nos.
tem dicit̄ ſicut,ſed dicit̄ ad quādā ſimilitudi
nem.Quādo em̄ dicis,ſicut aures habeo, ita
habet & imago,nūquid omnino ſic?Sed tamē
dicis ſicut.Si ergo facti ſumus ad imaginem
dei,quare nō ſicut deus ſumus,nō ad ęquali
tatem, ſed p mō noſtro?Inde ergo nobis dat̄
fiducia in die iudicii,qa ſicut ille eſt,& nos ſu
mus in hoc mūdo,imitādo videlicet perfectio
nem dilectionis in mundo, cuius ille exēplū
nobis quotidie pbet de cęlo.De qua ſaluator
in euāgelio.Diligite(inqt)inimicos veſtros,
& orate p perſequētibus & calumniantibus
vos,vt ſitis filii patris veſtri q in cęlis eſt, qui
ſolem ſuū oriri facit ſuper bonos & malos, &
pluit ſup iuſtos & iniuſtos.¶Timor non eſt ,,
in charitate.In tali videlicet charitate quę ad ,,
imitationē diuinę bonitatis etiā inimicis bene Timor nō
facere & hos diligere nouit.¶Sed pfecta cha- eſt in chari
ritas foras mittit timorē.Illū ſcilicet timorē, tate.
de quo dicitur.Initiū ſapiētię timor dñi.Quo
timet quiſq; incipiens opera iuſtitiae, ne ve-
niat diſtrictus iudex,& ſe minus caſtigatū in
ueniēs dānet.Hūc timorē illa charitas pellit

foras,q̄ ꝓ merito iuſtitię fiduciã habet in die iudicii.Sed & pſentiũ aduerſitatũ timorẽ perfecta charitas eiicit ex animo.Quã habere q̄rebat qui domino ſupplicans aiebat.A timore inimici eripe animã meã. Quã habebat q dixit.Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Tribulatio,an anguſtia,an perſecutio, an fames,an nuditas,an periculũ,an gladius? &c. ¶Quia timor pœnã habet.Torquet cor conſcientia peccatorũ, ꝙ nondũ facta eſt iuſtificatio.Ideo in pſalmo de ipſa pfectione iuſtitię. Conuertiſti(inquit)planctũ meũ in gaudiũ mihi,cõſcidiſti ſaccũ meũ,& pręcinxiſti me lętitia vt cãtem tibi gloria mea,& non cõpungar.Ideſt non ſit qđ ſtimulet cõſcientiam meam.Stimulat timor, ſed noli timere. Intrat charitas,quæ ſanat qđ vulnerat timor.¶Qui autem timet non eſt perfectus in charitate. Quia nimirum timor pœnam habet,quomodo ſectio medici pœnam habet:q̄uis ſicut ſectionem medici ſalus optata,ita timorem charitas deſiderata ſubſequatur.Nec putari debet his beati Ioannis ſermonibus eſſe contrarium qđ Pſalmiſta dicit.Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Duo nanq̧ ſunt timores.Vnus quo timent homines deũ ne mittantur in gehennã.Ipſe eſt timor ille q introducit charitatẽ,ſed ſic venit vt exeat. Si enim adhuc propter pœnas times deũ,nõdũ amas quem ſic times.Nõ bona deſideras, ſed mala caues.Sed ex eo ꝙ mala caues,corrigis te,& incipis bona deſiderare.Cũ bona deſiderare cœperis,erit in te timor ſanctus,ille ſcilicet ne ipſa bona amittas,ne mittaris in gehennam.Sed ne te deſerat pręſentia dñi quẽ amplecteris,quo in æternũ frui deſideras. ¶Nos ergo diligam⁹ deum quoniam ipſe prior dilexit nos.Diligamus quia prior dilexit nos. Nã vnde diligerem⁹ niſi ipſe prius dilexiſſet nos?Hinc eñ ipſe in euãgelio dicit. Nõ vos me elegiſtis,ſed ego elegi vos.Ita autẽ pfecti erimus in charitate,ſi quẽadmodũ nullius alterius niſi ſalutis noſtrę gratia prior nos ille dilexit,ita eũ nos quoq̧ nullius rei niſi amoris dilexerimus obtentu.Verũ qa ſunt q verbo tenus deũ diligunt, cõſulte ſubiungitur. ¶Si qs dixerit qm̃ diligo deũ,& fratrẽ ſuum oderit,mẽdax eſt.Vnde ꝓbas quia mẽdax eſt? Audi. ¶Qui eñ nõ diligit fratrẽ ſuũ quẽ videt,deũ quẽ nõ videt quõ põt diligere?Quid ergo?Qui diligit fratrẽ ſuũ,diligit deũ? Neceſſe eſt vt diligat deũ,vt diligat ipſam dilectionem.Deus eñ dilectio eſt.Et nequis dicere auderet,& qđ obſtat diligere deũ, etiam ſi nõ diligo fratrẽ:recte ſubdit. ¶Et hoc mãdatum habemus a deo,vt q diligit deũ, diligat & fratrẽ ſuũ.Quõ eñ diligis eũ cuius odiſti mandatũ?Quis eſt q dicat,diligo imperatorẽ ſed odi leges eius?Nõ ita verus Dei amator, ſed vide inq̄t quia mãdata tua dilexi dñe. Et ideo cõfidenter adiũgit.In tua miſericordia viuifica me.

CAP.V.

OMnis qui credit qm̃ Ieſus eſt Chriſtus,ex deo natus eſt.Quis eſt q credit qm̃ Ieſus eſt Chriſtus? Qui ſic viuit quõ pcepit Chriſt⁹. Nemo hęreticorum,nemo ſchiſmaticorum dicat, & nos credimus qa Ieſus eſt Chriſtus.Nã & dęmones credũt & cõtremiſcũt.Et cõfitebãtur, ſicut in euãgelio legimus,& ſciebãt ipſum eẽ Chriſtũ.Sed qa dilectionẽ & opera veritatis non habẽt,ex deo non ſunt. ¶Et oĩs q diligit eũ q genuit,diligit & eũ qui natus eſt ex eo.

Credens Ieſum eẽ Chriſtũ.

Mira arte pdicationis beatus Ioãnes ad dilectionem ꝓximi nos accẽdere curauit, primo cõmemorans quia omnis qui pfecte credit ex deo ſit natus,deinde inſinuãs q̄ iuſtũ ſit vt q deũ diligit diligat & eũ q ex deo natus eſt.Si quis eñ tantę tarditatis eſt vt hominẽ qa homo eſt,qa ſecũ eandẽ in terra peregrinationẽ tolerat,amare neglexerit,admonendus eſt vt ſaltẽ ob id illũ amet qa ex deo nat⁹ eſt,qa particeps ſecum diuinæ gratię factus eſt, qa eadem ſecũ vitę cęleſtis pręmia expectat.Quæ quidẽ exhortatio ſpecialiter ad illos ptinet, q nõ ſolũ humanę cõſortio naturę,ſed & fidei ꝓfeſſione fratres ſunt nobis effecti. Verũ qa nõnulli ſunt q ꝓximos diligũt,ſed ꝓpter conſanguinitatẽ vel ꝓpter aliquod cõmodũ temporale,recte ſanctus euãgeliſta q ſit verus ꝓximi amator ſubdẽdo manifeſtat. ¶In hoc cognoſcimus qm̃ diligimus natos dei, cũ deũ diligamus,& mãdata eius faciamus.

Dilectionis ꝓximi inſinuatio

Ille ergo ſolus recte ꝓximũ diligere ꝓbatur,q & cõditoris amore flagrare cognoſcit. Et nequis ſe ipſum de cõditoris amore falleret, verbo tenus ſe amare profitendo,bene cum dixiſſet, In hoc cognoſcimus quoniam diligimus natos dei,cũ deum diligamus,addidit Et mãdata eius faciam⁹. ¶Hęc eñ eſt charitas dei,vt mãdata eius cuſtodiamus.Hoc & ipſe dñs dicit.Siquis diligit me ſermonẽ meũ ſeruabit. Probatio ergo dilectionis exhibitio eſt operis. Vere eñ diligimus,ſi ad mãdata eius a noſtris nos volũtatib⁹ conuertamus.Nã q adhuc per illicita deſideria defluit, pfecto deũ non amat,qa ei in ſua voluntate contradicit. ¶Et mãdata eius grauia nõ ſunt.Et ipſe dñs di-

Diligat vere qs proximũ.

cit. Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum
leue. Neq; his vel dñi vel beati Ioannis ver
bis debet videri aduerſum, qđ & ipſe dñs ali
bi dicit, qa anguſta porta & arcta via eſt q̃
ducit ad vitam. Et Propheta ad eũ. Propter
verba (inquit) labiorꝫ tuorꝫ ego cuſtodiui
vias duras. Et Apl̃s. Quia ꝑ multas tribula
tiones oportet nos itroire i regnũ dei. Quæ
eñ natura ſua dura ſunt & aſpera, ſpes cę
leſtiũ ꝑmiorꝫ & amor Chriſti facit eẽ leuia.
Durũ nãq; eſt ꝑſecutiones pati ꝓpter iuſti
tiá, ſed & hoc facit ſuaue, ꝙ ipſorꝫ q ſic pa
tiũtur eſt regnũ cęlorꝫ. Vnde bene ſubdit.
» Quoniá omne qđ natũ eſt ex deo, vincit
» mũdũ. Ideo nãq; mádata diuina non ſunt
Mũdum gravia, quia oẽs qui vera deuotione his má
vincere. cipátur, & aduerſa mũdi huius & bládimẽ
ta pari mẽte cõtemnũt, ipſam quoq; mortẽ
velut igreſſum patrię cęleſtis amátes. Et ne
quis ſua virtute mũdi vel luxus vel labores
ſe poſſe ſuperare cõſideret, cõſulte ſubiũgit.
» Et hęc ẽ victoria q̃ vincit mũdũ, fides nr̃a.
Fides vin Illa nimirũ fides, q̃ per dilectionẽ operatur.
cẽs mun Illa fides, qua eius humiliter auxiliũ flagita
dum. mus q ait. In mũdo preſſuras habebitis, ſed
» cõfidite, ego vici mundũ. Quis eſt q vin
» cit mũdũ, niſi q credit qm̃ Ieſus eſt filiꝰ dei?
Vincit mũdũ q Ieſum filiũ dei eſſe credẽs,
digna eidẽ fidei opa iungit. Sed nunqd ſola
diuinitatis eiꝰ fides & cõfeſſio valet ad ſalu
» tẽ ſufficere? Vide ſequentia. Hic eſt q ve
» nit ꝑ aquá & ſanguinẽ Ieſus Chriſtus. Qui
ergo erat ęternus dei filius, factus eſt homo
in tẽpore, vt q nos ꝑ diuinitatis ſuę potẽtiá
creauerat, ꝑ humanitatis ſuę infirmitatẽ re
Aqua & crearet. Qui venit ꝑ aquá & ſanguinẽ. Aquá
ſanguis. videlicet lauacri, & ſanguinẽ ſuę paſſionis.
Nõ ſolũ baptizari ꝓpter noſtrá ablutionem
dignatꝰ eſt vt nobis baptiſmi ſacramẽtũ cõ
ſecraret ac traderet, verũ etiá ſanguinẽ ſuũ
dedit ꝑ nobis, ſua nos paſſione redimẽs, cuiꝰ
ſacramẽtis ſemp refecti nutriremur ad ſalu
» tẽ. Et ſpũs eſt q teſtificat qm̃ Chriſtus eſt
» veritas. Baptizato i Iordane dño deſcẽdit
Spiritus ſpũs ſanctus in ſpecie colũbę ſup eũ, teſtimo
de Chri niũ illi ꝑhibẽs, qa veritas eſt, hoc eſt verꝰ dei
ſto teſti filius, verus mediator dei & hominũ, verus
moniũ. humani generis redẽptor ac recõciliator, ve
re ipſe mũdus ab oĩ cõtagione peccati, vere
ſufficiẽs tollere peccata mũdi. Qđ etiá ipſe
Baptiſta viſo eiuſdẽ ſpũs aduẽtu itelligẽs,
ait. Qui me miſit baptizare i aq̃, ille mihi di
xit. Sup quẽ videris ſpiritũ deſcẽdẽtẽ & ma
nẽtẽ ſup eũ, hic eſt q baptizat i ſpiritu ſctõ.
Et ego vidi, & teſtimoniũ ꝑhibui, qa hic eſt
filius dei. Quia ergo ſpiritus Ieſum Chriſtũ
eſſe veritatẽ teſtat, ipſe ſe veritatẽ cognomi
nat, Baptiſta illũ veritatẽ ꝑdicat, filiꝰ toni
trui veritatẽ euãgelizat, taceãt blaſphemi q
hũc phãtaſma eẽ dogmatizãt, ꝑeat de terra
memoria eorꝫ q eũ vł deũ vel hoiem eſſe ve
rũ denegant. Qm̃ tres ſunt q teſtimoniũ »
dãt in terra, ſpiritꝰ, aqua, & ſanguis. Spũs »
dedit teſtimoniũ qm̃ Ieſus ẽ veritas, qñ ſup Tres de
baptizatũ deſcẽdit. Si eñ verus dei filiꝰ nõ Chriſto
eſſet, nequaq̃ i eũ tãta manifeſtatione ſpiritꝰ teſtimo
ſanctꝰ veniret. Aqua etiá & ſanguis dedere niũ ꝑhi
teſtimoniũ qm̃ Ieſus eſt veritas, qñ de latere bentes.
eius i cruce mortui manarũt. Qđ nullatenꝰ
fieri poſſet, ſi verá carnis naturá nõ haberet.
Sed & hoc ꝙ ante paſſionẽ cũ oraret factus
eſt ſudor eiꝰ ſicut guttę ſanguinis decurrẽ
tis i terrá, veritati carnis aſſumptę teſtimo
niũ dat. Nec reticẽdũ ꝙ i hoc quoq; ſãguis
& aqua teſtimoniũ illi dederũt, ꝙ de latere
mortui viuaciter effluxerũt, qđ erat cõtra
naturá corporꝫ mortuorꝫ, atq; ob id myſte
riis aptũ, & teſtionio veritatis fuit cõgruũ,
videlicet iſinuãs qa & ipm̃ dñi corpus me
lius poſt mortẽ eẽt victurũ reſuſcitatũ i glo
ria, & ipa mors illiꝰ nobis vitá donaret. Hoc
quoq; ꝙ ſudor eiꝰ inſtar guttę ſanguinis de
curreba i terrá, teſtimoniũ ꝑhibebat illi ſa
cro myſterio ꝙ eccleſiá toto orbe ſuo ſãguie
lauaret. Tres ſunt ergo q teſtimoniũ ꝑhibẽt
veritati. Et tres (inqt) vnũ ſunt. Indiui »
dua nãq; hęc manẽt, nihilq; eorꝫ a ſui cõne Tres vnũ
xione ſeiũgit, qa nec ſine vera credẽda ẽ hũa ſunt.
nitate diuinitas, nec ſine vera diuinitate hu
manitas. Sed & i nobis hęc vnũ ſunt nõ na
tura eiuſdẽ ſubſtãtię, ſed eiuſdẽ opatiõe my
ſterii. Ná ſicut beatꝰ Ambroſiꝰ ait, Spũs mẽ
tẽ renouat, aq̃ ꝑficit ad lauacrũ, ſanguis ſpẽ
ctat ad ꝑciũ. Spũs eñ nos ꝑ adoptionẽ dei fi
lios fecit, ſacri fontis vnda nos abluit, ſãguis
dñi nos redemit. Alterũ ergo inuiſibile, alte
rũ viſibile teſtimoniũ ſacramẽto cõſeqt ſpiri
tali. Si teſtimoniũ hoĩs accipimus, teſtimo »
niũ dei maius ẽ. Qm̃ hoc eſt teſtimoniũ dei »
qđ maius ẽ, qa teſtificatꝰ ẽ de filio ſuo. Ma »
gnũ ẽ teſtimoniũ hoĩs qđ ꝑhibet de filio dei Teſtimo
dicẽs. Dixit dñs dño meo: ſede a dextris me niũ hoĩs
is. Et ex ꝑſona ipiꝰ filii. Dñs dixit ad me, filiꝰ de Chri
meꝰ es tu. Itẽq; ex ꝑſona pr̃is loqntis de filio. ſto deo.
Ipſe iuocabit me, pr̃ meꝰ es tu, deus meꝰ &
ſuſceptor ſalutis meę. Pater meꝰ, qa ego filiꝰ
dei. Deus meꝰ, qa ego homo. Suſceptor ſalu
tis meę, qa ego paſſurꝰ & a morte ſaluãdus
ſum. Et ego (inqt) primogenitũ poná illũ ex
celſũ ꝑ regibꝰ terrę. Magnũ hoc teſtimoniũ

verum & omni acceptione dignũ hoc teſti-
moniũ hoĩs de filio dei,ſed multo maius eſt
Teſtimonium dei de eodẽ. teſtimoniũ dei,qui teſtificatus eſt ipſe de fi-
lio ſuo,cũ de cęlo illũ alloqns ait.Tu es fili⁹
meus dilectus,in te cõplacuit mihi.Magnũ
eſt teſtimoniũ Pręcurſoris,qđ de dei filio p-
hibẽs ait.Ego baptizo vos aqua,ille vero ba
ptizabit vos ſpiritu ſctõ. Maius eſt teſtimo
niũ patris,quo ſpiritũ ſctm̃ in eũ quo ſemp
» erat plen⁹ etiã viſibiliter miſit.¶Qui credit
» in filiũ dei,habet teſtimoniũ dei in ſe. Qui
Credere in filium dei. ita credit in filiũ dei,vt exerceat opando qđ
credit,habet teſtimoniũ dei in ſe.Illud vtiq
quia ipſe quoq̃ ĩ filiorũ dei numero iure cõ
puteť,ipõ vnico filio dei ſic ſuis fidelib⁹ pol
licẽte. Si qs mihi miniſtrauerit,honorifica-
bit eũ pater me⁹.Q̃ ſi teſtimoniũ Dei habe
re metueris, ſi deũ teſtẽ tuę fidei ĩtemeratę
poſſederis,qd te hoim ĩfamia,qd etiã pſecu
tio lędit? Si em̃ deus p nobis,qs cõtra nos?
» ¶Qui nõ credit filio,mẽdacem facit eũ,qm̃
† teſtimonio. nõ credit in †teſtimoniũ qđ teſtificatus eſt
» deus de filio ſuo. Fruſtra Iudęi,fruſtra hę
Mendacẽ facientes deum patrem. retici patrẽ ſe credere & venerari putãt, q̃
diu Chriſtũ cõtẽnũt, & ei credere renuũt.
Qui em̃ nõ honorificat filiũ,nõ honorificat
patrẽ q miſit illũ.Qui nõ credũt filio q ait,
Ego & pr̃ vnũ ſum⁹, & ĩterrogãte Caipha,
ac dicẽte,Tu es Chriſtus filius dei bñdicti?
reſpõdit Ego ſũ.Sed q eũ vł nõ eẽ Chriſtũ,
vel nõ eẽ filiũ dei,vel nõ eẽ ſimilẽ patri cõtẽ
dũt,mẽdacẽ profecto faciũt patrẽ,qa nõ cre
dũt ĩ teſtimonio qđ teſtificat⁹ ẽ de filio ſuo.
In illo videlicet qđ & ſupra memini. Tu es
fili⁹ me⁹ dilect⁹,ĩ te cõplacuit mihi.Sed & ĩ
illo qđ ei ĩminẽte hora paſſionis phibuit,dũ
orãte illo ac dicẽte.Pater,ſaluifica me ex hac
hora,ſed ppterea veni ĩ hãc horã.Pater cla
rifica nomẽ tuũ.reſpõdit etiã turba audiẽte
de cęlo.Et clarificaui,& iterũ clarificabo.ve
rũ ſe deũ patrẽ eſſe ſignificãs in cęlis illi⁹,q
vt verus homo mortẽ paſſur⁹ erat ĩ terra.
» ¶Et hoc eſt teſtimoniũ,qm̃ vitã æternã de
» dit nobis de⁹. Dedit(inqt)vitã ęternã no
Vita ęterna quõ detur nobis. bis.Et ipſe q loquiť, adhuc vitã tẽporalẽ &
morti obnoxiã agebat ĩ carne.Sed ita dedit
nobis vitã ęternã,ſicut dedit nobis poteſta
tẽ filios dei fieri credẽtibus in noĩe eius.Vt
em̃ ſcias datã tibi eẽ a deo poteſtatẽ habere
vitã æternã,audi prophetã.Quis eſt homo
qui vult vitam,& cupit videre dies bonos?
Cohibe linguã tuã a malo, & labia tua ne
loquanť dolũ.&c ętera vſq ad finẽ Pſalmi.
Dedit ergo nobis vitã ęternã,ſed adhuc in
terra peregrinãtibus in ſpe,quã daturus eſt
in cęlis ad ſe pueniẽtibus in re.¶Et hęc vi- »
ta in filio eius eſt. In fide ſcilicet & cõfeſſio »
ne noĩs eius,in pceptione ſacramẽtorũ eius,
in obſeruatione mãdãtorũ ei⁹. Hinc & ipſe
ait.Nemo venit ad patrẽ niſi p me.Et Petr⁹
de illo.Neq em̃ nomẽ eſt aliud ſub cęlo da
tũ hoĩbus,in quo oporteat nos ſaluos fieri.
¶Qui habet filiũ,habet vitã.Qui nõ habet »
filiũ dei,vitã nõ habet.Ne parũ dicere vide »
reť vitã eſſe ĩ filio,addidit ipm̃ filiũ eẽ vitã. Filius eſt vita.
Qđ idẽ quoq fili⁹ patrẽ glorificãs, oſtẽdit
vbi ait. Sicut em̃ habet pater vitã in ſemet
ipſo,ſic dedit & filio vitã habere ĩ ſemetipõ.
Qualiter aũt eadẽ vita q̃ filio eſt & patri cõ
munis,etiã credẽtes illuſtret,idẽ filius alibi
ad patrẽ orãs inſinuat.Sicut dediſti ei pote
ſtatẽ(inqt)oĩs carnis,vt omne qđ dediſti ei
det eis vitã æternã.Hęc eſt aũt vita ęterna,
vt cognoſcãt te ſolũ verũ deũ, & quẽ miſi-
ſti Ieſum Chriſtũ. ¶Hęc ſcripſi vobis vt ſci »
atis qm̃ vitã habetis æternã,qui creditis in »
noĩe filii dei. Vt ſciatis(inqt)vt certi ſitis »
futurę veſtrę beatitudinis,q creditis ĩ Chri
ſtũ,vt nõ ſeducamini p fraudẽ eorũ q Ieſum
eſſe dei filiũ negãt, & ideo nihil eis pfutu-
rũ aſſeuerãt q in nomine eius crediderunt.
Et mira hęreticorũ vęſania, q totiẽs p totã Hęreticorum vęſania.
hãc epiſtolã appellato dei filio,ipſi cõtra nõ
filium,ſed creaturã dei Chriſtum eſſe con-
firmãt. Qđ nuſq̃ prorſus legunt,niſi dum
humanitatis eius mentio celebratur. ¶Et »
hęc eſt fiducia quã habemus ad eum, quia »
quodcũq petierimus ſcđm voluntatẽ eius, »
audit nos. Magnam nobis fiduciã præbet »
ſperãdi a domino bona cęleſtia, q & in hac Fiducia noſtra de Chriſto.
vita quicquid ſalubriter eũ petierimus,im-
petramus.iuxta qđ etiam ipſe in Euangelio
credentibus promittit.Dico vobis,inquiẽs,
omnia quęcũq orantes petitis,credite quia
accipietis,& euenient vobis.Notãdum au- Exaudiẽdi a dño.
tem q ita orantes exaudimur a domino, ſi
ea quæ ipſe iuſſit petimus. Dicit autẽ ipſe.
Primũ quęrite regnũ dei,& iuſtitiam eius.
Vnde bene & Ioannes cũ dixiſſet,Quodcũ
q petierim⁹ exaudit nos, interpoſuit ſcđm
voluntatẽ eius. Ergo ſup his tm̃ plenã nos
& indubitabilem iuſſit exauditionis habere
fiduciã,quæ non noſtris cõmodis,nec ſola-
tiis tẽporalibus,ſed dñi congruãt volũtati.
Qđ etiã in oratione dominica inſerere pci
pimur.Fiat volũtas tua, ſcilicet nõ noſtra.
Si em̃ & illđ Apoſtoli recordemur.Qm̃ qd
oremus ſcđm q oportet neſcim⁹,intelligi-
m⁹ nos nõnũq̃ ſaluti noſtrę cõtraria poſtu-
lare,& cõmodiſſime nobis ab eo q vtilitatẽ

noſtrā rectius q̄ nos intuetur,ea q̄ poſcimꝰ
denegari.Qđ ipſi quoqꝫ magiſtro gētiū acci
„ diſſe nō dubiū eſt.¶Et ſcimꝰ qm̄ audit nos
„ quicqd petierimus.Scimꝰ qm̄ habemꝰ peti-
„ tiones quas poſtulamꝰ ab eo. Multipliciter
Eorundē eadē q̄ p̄miſerat inculcat,vt nos ad orandū
nō inanis viuacius excitet. Sed manet obiectio quā po
repetitio. ſuit,vt ſcđm volūtatē petamꝰ nr̄i cōditoris.
Petere ſe Qđ bifariā pōt accipi,vt.ſ.& ea q̄ ipſe vult
cūdū vo- rogemꝰ,& tales ipſi q̄les eē nos deſiderat ad
lūtatē cō rogādū veniamꝰ.Qđ eſt habere fidē q̄ p di-
ditoris. lectionē opaṫ,& ante oīa meminiſſe illiꝰ euā
gelici mādati.Et cū ſtabitis ad orādū,dimit
tite ſiqd habetis aduerſus aliquē,vt & pater
veſter q in cęlis eſt dimittat vobis pc̄tā ve-
„ ſtra.¶Qui ſcit fratrē ſuū peccare peccatū nō
„ ad mortē,petat & dabiṫ ei vita peccāti non
„ ad mortē. Hęc & hmōi ſcđm volūtatē dn̄i
petūtur, q̄ ad fraternę dilectionis officiū ſpe
Peccata ctāt. Loquitur autē de cotidianis leuibuſqꝫ
non ad peccatis,q̄ ſicut difficile vitanṫ, ſic etiā faci
mortē. le curātur.Sed quo ordine hęc alterutrū pe
titio ſit celebrāda p peccatis,Iacobꝰ īſinuat
aptius,dicēs. Cōfitemini alterutrū peccata
Confiten veſtra,& orate pinuicē vt ſaluemini. Si er-
dum. go dictu,vel cogitatu,vel obliuione,vl' igno
rātia forte deliquiſti,vade ad fratrē,cōfitere
illi,poſtula interuētionē.Si ipſe te fragilita-
Grauioꝝ tis ſuę cōſciū pure cōfitēdo fecerit,& tu eiꝰ
remiſſio errata pie intercedēdo dilue.Sed hęc de le-
per preſ- uioribus dicta ſint peccatis. Porro ſi grauiꝰ
byteros. quid admiſiſti,induc p̄ſbyteros eccleſię, &
„ ad illoꝝ examē caſtiga te.¶Eſt pc̄tm̄ ad mor
„ tē,nō p illo dico vt qs roget. Magna hic q̄
Peccatū ſtio naſciṫ, qa apte oſtēdit beatus Ioānes eē
ad mortē quoſdā fratres p qbꝰ orare nobis nō p̄cipiṫ,
an ſit re- cū dn̄s etiā p p̄ſecutoribꝰ noſtris orare nos
miſſibile. iubeat.Quę nō aliter ſolui pōt,niſi fateamur
eſſe aliq̄ peccata in fratribꝰ q̄ inimicoꝝ p̄ſe-
cutione grauiora ſint. Peccatū ergo fratris
ad mortē ē,cū poſt agnitionē dei,q̄ p gratiā
dn̄i noſtri Ieſu Chriſti data eſt, quis oppu-
gnat fraternitatē, & aduerſus ipſam gratiā
qua recōciliatꝰ eſt deo,inuidētię facibꝰ agi-
taṫ.Peccatū aūt nō ad mortē eſt,ſi quiſq̄ nō
amorē a fratre alienauerit,ſed officia frater
nitati debita p aliquā infirmitatē animi nō
exhibuerit. Quapropter & dn̄s ī cruce ait.
Pater,ignoſce illis,qa neſciūt qd faciūt.Nō
dū em̄ gratię ſpūs ſancti pticipes effecti,ſo-
cietatē ſanctę fraternitatis inierāt. Et beatꝰ
Stephanus orat p eis a qbꝰ lapidabaṫ,qa nō
dū Chriſto crediderāt,neqꝫ aduerſus illā cō
Alexādri munē gratiā dimicabāt.Et Apl's Paulus p
peccatū. pterea credo nō orat p Alexādro,qa iā fra-

ter erat,& ad mortē, ideſt inuidētia frater-
nitatē oppugnādo peccauerat.Pro his aūt q
nō abrupetāt amorē,ſed timore ſuccubue-
rāt,orat vt eis ignoſcaṫ.Sic em̄ dicit.Alexā
der ærarius mł'ta mala mihi oſtēdit,reddat
illi dn̄s ſcđm opa eiꝰ.Quē & tu deuita,val-
de em̄ reſtitit noſtris ſermonibꝰ.Deinde ſub
iūgit p qbꝰ orat,ita dicēs.In prima mea de
fenſione nemo mihi affuit,ſed oēs me dereli
querūt,nō illis imputeṫ.Pōt aūt peccatū ad Peccatū
mortē,pc̄tm̄ vſqꝫ ad mortē accipi. Pro quo vſqꝫ ad
rogare quēpiā vetat,qa.ſ.peccatū qđ in hac mortē.
vita nō corrigiṫ,eiꝰ venia fruſtra poſt mor
tē poſtulaṫ.Verū ſi ſequētia diligēter inſpi
cimus, magis ſupior ſenſus huiꝰ lectiōis te
nori cōgruere videṫ.Nā ſubdiṫ.¶Oīs iniq- „
tas peccatū eſt,& eſt peccatū ad mortē,&c. „
Tanta eſt (inqt) diuerſitas peccatoꝝ,vt oē Peccati
qđ ab ęquitatis ratiōe diſcrepat,inter pecca generalis
ta numereṫ.q̄uis minima pc̄tā iuſtis ſuę iu acceptio.
ſtitiæ meritū nequaq̄ auferre vel minuere
poſſint,illa dūtaxat ſine qbꝰ hāc vitā nulla
tenus trāſigere valēt, & itē q̄dā peccata tm̄
ab omni iuſtitię ſorte diſcordēt,tāta iniqta
te patrētur,vt abſqꝫ vlla contradictione fa-
ctorē ſuū niſi corriganṫ, æternā mergāt in
poenā.De qbꝰ ſcriptū eſt. Anima q̄ peccaue
rit ipſa morieṫ. Qua beati Ioannis ſentētia Stoicorū
manifeſte repudiaṫ inepta Stoicoꝝ diſputa de parita
tio,q dicere auſi ſunt cōtra oēm generis hu te pecca-
mani ſenſum,& affirmare, ꝙ oīa pc̄tā ſint torum er
paria,dicētes nihil diſtare vtrū hominē qs ror.
furatus ſit,an bouē,an gallinā: quia nō aīal
crimē,ſed animus fecerit.Quos Iouinianus Iouiniani
ſequutꝰ eſt hereticus aſtruēs nullā nuptia- hęreſis.
rū & virginitatis eē diſtātiā,nō abſtinētes ī
aliquo retributionis priuilegio ſimpliciter
epulātibꝰ eſſe p̄ferēdos. Oē itaqꝫ qđ inique
cōmittiṫ vel cogitaṫ,ad pc̄tm̄ referēdū eſt.
Sed ſunt peccata q̄dā ad mortē, de qualibꝰ
dicit Apl's,Quoniā q talia agūt regnū dei
nō cōſequētur.¶Scimus quoniā oīs qui na „
tus eſt ex deo,nō peccat. Peccatū videlicet „
ad mortē. Qđ & de omni crimine capita- Natus ex
li,& de illo ſpecialiter pōt intelligi quo vio deo non
latur fraternitas,ſicut & ſupra expoſuimꝰ. peccat
Sed & peccatum ad mortem , peccatū vſqꝫ mortali-
ad tempora mortis protractū diximus recte ter.
poſſe intelligi,quo omnis q natus eſt ex deo
nō peccat.Deniqꝫ Dauid rex mortale crimē
admiſit. Quis enim neſciat adulterium & Vſqꝫ ad
homicidiū mortem mereri perpetuam? Sed mortē q
tamē Dauid quia ex deo natus eſt,quia ad peccent.
filiorum dei pertinebat ſocietatem,nō pecca
uit vſqꝫ ad mortem,quia ſui reatus veniam

,, mox pœnitẽdo promeruit. ¶Sed generatio
,, dei cõſeruat eũ, & malignus nõ tangit eũ.
Gratia dei. Gratia Chriſti qua renati ſunt fideles, cõſer
uat eos qui ſecũdum propoſitũ vocati ſunt
ſancti, ne peccatũ ad mortem cõmittãt: & ſi
in quibuſlibet pro humanę conditionis fra-
gilitate delĩq̃rint, ne ab hoſte maligno poſ-
ſint tangi defendit. Item dicendũ q̃diu nos
in generatione dei permanere: q̃diu nõ pec-
cauerimus, immo qui in generatione dei ꝑ-
ſeuerant peccare nõ poſſunt, neq; a maligno
cõtingi. Quę enim cõmutatio lucis ad te-
nebras, Chriſti ad Belial? Quomodo (inq̃t)
dies & nox miſceri nequeunt, ſic iuſtitia &
iniquitas, peccatũ & bona opa, Chriſtus &
Antichriſtus, malignus & generatio dei.
,, ¶Scimus q̃m ex deo ſumꝰ, & mũdus totus
,, in maligno poſitus eſt. Nos ex deo ſumus
eius gratia & baptiſmo regenerati ꝑ fidẽ, &
vt in fide perduremus ſeruari. Mundi vero
amatores maligno ſunt hoſti ſubiecti, vel
nũq̃ regenerationis vnda ab eius ſoluti do-
minio, vel poſt gratiã regeneratiõis denuo
peccãdo ad eius dominiũ redacti. Nec ſolũ
mũdi amatores, ſed & illi q recens editi nec
dũ diuoſcentiã boni habẽt ac mali, ꝓpter
reatũ ꝑuaricationis primę ad regnũ mali-
gni ptinẽt hoſtis, niſi ꝑ gratiã benigni cõdi
toris eruanť de poteſtate tenebrarũ, & trãſ
Mundus in maligno totꝰ poſitus. ferantur in regnũ filii charitatis ipſius. Vñ
nõ ait ſimpliciter mũdũ in maligno poſitũ:
ſed cũ additamẽto. Et mũdus (inq̃t) totus
in maligno poſitus eſt. Nã ſicut beatus Am
broſiꝰ ait, oẽs hoĩes ſub peccato naſcimur,
quorũ ipſe ortus in vitio eſt. Et fruſtra ni-
Pelagii error. titur Pelagius affirmare ꝙ paruuli recens
editi nõ opus habeãt gratia baptiſmatis re
naſci, quia tã mũdi naſcãtur ab omni ſorde
peccati, q̃ fuit mũdus in paradiſo conditus
Adã, nullã. ſ. ex illo trahẽtes originalis cul-
pę maculã, ĩ nullo exiſtẽtes rei donec ꝓpria
ſponte peccare incipiãt. Sed nos omiſſis An
tichriſtoꝝ venenis, q̃ per totã hãc epiſtolã
ille q de pectore dñi fonte vitæ potatus eſt,
damnat, & de eccleſia expellit, audiamus in
clauſula verbũ bonũ ſalutis qđ nobis eru-
ctat. Attẽdamus opa ſummi regis q̃ dicit.
,, Sequitur. ¶Et ſcimꝰ q̃m filius dei venit, &
,, dedit nobis ſenſum vt cognoſcamus verũ
,, deũ, & ſimus in vero filio eius. Quid enĩ
aptius his verbis? quid dulcius? quid aduer
ſus oẽs hęreſes fortius potuit dici? Chriſtus
eſt verus dei filiꝰ. Pater Chriſti Ieſu dñi no
ſtri verus eſt deus. Venit filiꝰ dei ſempiter-
nus tẽporaliter ĩ mũdũ, q erat in mũdo, & ꝑ
quẽ factus eſt mũdus. Neq; aliã ob cauſam Chriſtus venit vt
venit niſi noſtrę ſalutis, hoc eſt vt daret no cognoſcamus ve-
bis ſenſum cognoſcere verũ deũ. Nemo enĩ rũ deũ.
ſine diuina cognitiõe ad vitã venire, nemo
deũ cognoſcere niſi ipſo docẽte poterat: ſi-
cut & ipſe dicit. Et nemo nouit filiũ niſi pa
ter, neq; patrẽ qs nouit niſi filiꝰ, & cui volu
erit filius reuelare. ſubaudiť & patrẽ & filiũ.
Verũq; enĩ filiꝰ reuelat, q ĩ carne viſibilis ap
parẽs diuinitatis arcana ꝑ euãgeliũ ſuũ mũ
do patefacere dignatꝰ eſt. ¶Hic eſt verꝰ deꝰ, ,,
& vita ęterna. Verũ deũ dixerat eẽ filiũ, ve ,,
rũ deũ hũc eẽ mltotiẽs reperit. Hũc dicit eẽ Verus deus Chriſtꝰ.
vitã ęternã. Nõ vtiq; ita ſicut nobis vita ꝑ
mittiť æterna, q̃ ſic ex tpe nos ſuſcipiat, vt
nũq̃ nobis ſinẽ bene viuẽdi reponat: ſed filiꝰ
vita ſine initio tpis ſemꝑ manẽs, ſine termĩo
ſemꝑ mãſura. ¶Filioli, cuſtodite vos a ſimu ,,
lacris. Qui verũ deũ cognouiſtis, in quo vi ,,
tam habetis ęternã, cuſtodite vos a doctri-
nis hęreticoꝝ, q̃ ꝑpetuã ducũt ad mortẽ: qa
more illoꝝ q ſimulacra ꝑ deo faciũt, gloriã Simulacra vitãda.
incorruptibilis dei prauis dogmatibꝰ in ſiſi
tudinẽ corruptibiliũ rerũ ĩmutãt. Cuſtodi
te vos & a philargyria, quę eſt ſimulacroꝝ Philargyria.
ſeruitus. Obſeruate nequas mũdi illecebras
cõditoris amori ꝑponatis. Nã & hoc ĩter ſi-
mulacra reputabitur. quatenus ſolius veri-
tatis curã ſtudiũq; habẽtes, in huiꝰ viſione
mereamini ſine fine lętari. Mũdus enĩ trãſit
& cõcupiſcẽtia eius. Qui autẽ fecerit volũ-
tatem domini, manet in æternum.

Explicita eſt expoſitio Venerabilis Bedę
preſ byteri in Primã epiſtolã. b. Io. Aplĩ.

INCIPIT EXPOSITIO EIVS IN
Secundam Epiſtolam eiuſdem.

SENIOR ELE- ,,
ctę dominę & na ,,
tis eiꝰ, quos ego ,,
diligo in verita- ,,
te. Quidam pu ,,
tant hanc & ſe- Epĩa hęc cuius ſit.
quẽtem epiſtolã
non eſſe Ioannis
Apoſtoli, ſed cu- Ioannes pſbyter.
iuſdã preſbyteri
Ioannis: cuius ſe
pulcrum vſq; hodie monſtratur in Epheſo.
Cuius etiam Papias auditor Apoſtolorũ, & Papias.
in Hierapoli epiſcopus ĩ opuſculis ſuis ſępe
meminit. Sed nũc generalis eccleſię conſen-
ſus habet, ꝙ has quoq; epiſtolas Ioãnes Apo
ſtolus ſcripſerit, quia reuera multã verborũ
& fidei ſimilitudinẽ cũ prima eius epiſtola

oſtendūt,& ſimili zelo deteſtātur hęreticos.
Senior. Seniorē autē ſe dicit Ioannes, vel quia iam
prouectus erat ætate quādo has ſcripſit epi
ſtolas, vel quia nomen ſenioris.i.preſbyteri
etiā pontifici propter maturitatē ſapiētię &
grauitatis cōgruit. Vnde & Petrus ait. Se-
Cōſenior niores ergo qui in vobis ſunt obſecro conſe
Petrus. nior & teſtis paſſionū Chriſti. Senior (inqt)
electę dominę & natis eius, quos ego diligo
in veritate.i.vero amore diligo, illo videli-
cet q ſecūdū deū eſt. Vel certe quos ideo di-
ligo: qa pſeuerātes in veritate cōſidero. ¶Et
nō ego ſolus, ſed & oēs q cognouerūt veri-
tatē. Quia cōtra hęreticos ſcribere incipit,
qui a fidei veritate exciderūt, recte omniū q
veritatē cognouerūt vnā dilectionē in ſpū
ſctō eſſe cōmemorat, vt vnanimitate ſimul
& multitudine catholicorū terreat eos q ab
eorū ſocietate ſe cū pauci eſſent, ſegregarūt.
Catholicorū fides vna, hęreticorum multiplex. Rrueera eñ oēs per orbē catholici vnā veri-
tatis regulā ſequūtur: nō autē oēs hęretici
& infideles vnanimo errori cōſentiūt: verū
nō minus ſemet alterutrū, q̄ ipſam verita-
tis viā impugnant. ¶Propter veritatē quæ
permanet in vobis, & vobiſcū erit in ęternū.
Non aliā (inquit) ob cauſam te tuoſq̄ dili
gimus, niſi propter veritatē fidei, quę in no
bis ſemp inexpugnabilis perdurat, quia vi-
delicet eādē etiā vos inuincibiliter cuſtodi-
re comperimus. ¶Sit vobiſcū gratia, miſe-
ricordia, pax a deo patre, & a Chriſto Ieſu
filio patris in veritate & charitate. Quoniā
Marcion negabāt illi⁹ tpis hęretici, Marcion ſcilicet
Cherinthus. & Cherinthus, verū eſſe filiū dei dñm no-
ſtrū Ieſum Chriſtū, & ei a natiuitate huma
na principiū dabāt, recte Ioānes eū ad cōfu
tandos blaſphemos filiū dei patris eſſe com
Chriſtus æqualis patri. memorat. Gratiā quoq̄ & miſericordiam &
pacē ab illo ſicut & a deo patre fidelibus cē
dandā teſtatur, vt eū æqualem & coęternū
patri demonſtret, cuius dona eadē quæ pa-
tris eſſe deſignat. ſicut & ipſe dñs de ſua &
patris cōſubſtantialitate loquēs, ait. Quęcū
q̄ enim pater fecerit, hęc & filius facit ſimi-
liter. ¶Et nūc rogo te domina nō tāq̄ man-
datū nouū ſcribens tibi, ſed qđ habuimus
ab initio, vt diligamus alterutrū. Arguit
hoc verbo hęreticos, qui noua dogmata re-
lictis his q̄ ab Apoſtolis audierāt inducere
tētabāt, ac p hoc fraternę charitatis fœdera
diſſipabāt. Dicit ergo ſe nequaq̄ nouū man
datū ſcribere, ſed hoc ſolū hortari, vt anti-
qua fides in oībus & charitas illibata pma-
neat. ¶Quoniā multi ſeductores exierūt in
mūdū, q nō cōfitent Ieſum Chriſtū veniſſe
in carne. Et de hęreticis poteſt intelligi, q
cōfitētur qdē Ieſum Chriſtū incarnatū, ſed Hęretici multi.
in aliqua pte fidei eius nō recte ſentiūt, aut
verā ei⁹ carnē, aut verā animā, aut verā di
uinitatē, aut verū eius patrē Deū, aut verū
eius ſpiritū ſctm̄ deū oipotētē, aut aliud ali
quid qđ recta fides cōfitet, negantes. Pōt &
de Iudęis accipi, q omnino Ieſum eſſe Chri Iudęi.
ſtū negāt, qui Chriſtum in carne necdū ve-
niſſe ad ſalutē mūdi, ſed ad interitū ſuū vē-
turū expectāt Antichriſtū. ¶Omnis qui re-
cedit, & non permanet in doctrina Chriſti,
deū nō habet. Qui pmanet in doctrina, hic
& patrē & filiū habet. Nota verborū diſtā
tiam, & fidei complectere veritatē. Non per
manentē in doctrina Chriſti, deū nō habe-
re, permanentem autē in doctrina eius, filiū
& patrē dicit habere, vt oſtendat patrem & Filius &
filiū vnū eſſe deū verū, & coarguat eos mē- pater de⁹
dacii, qui filiū vel nō eſſe deū, vel poſteriorē vnus.
aut minorē patre aſſeurant. ¶Siquis venit
ad vos, & hāc doctrinā non affert, nolite re-
cipere eū in domū, nec aue ei dixeritis. Qui
enim dicit illi aue, cōmunicat operibus ei⁹
malignis. Hęc Ioannes de ſchiſmaticis ſiue
hęreticis deteſtādis, quæ verbis docuit, etiā Aue non
factis exercuit. Narrat enim de illo auditor dicendū
eius ſanctiſſimus & martyr fortiſſimus Po hęretico.
lycarpus Smyrnęorū antiſtes, q tēpore quo Polycar-
dam cū apud Epheſum balneas lauādi gra pus de
tia fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cherin- Ioanne.
thum, exiliret cōtinuo & diſcederet non lo
tus, dicēs. Fugiamus hinc, ne & balneę ipſę
corruant, in qbus Cherinthus lauat ſe veri
tatis inimicus. Idem etiā Polycarpus Mar-
cioni aliquando cū occurriſſet, dicenti ſibi,
Agnoſce nos, reſpondit. Agnoſco, agnoſco
primogenitum Satanę. Tāta tunc Apoſtoli
atq̄ eorū diſcipuli in religione cautela vte-
bātur, vt ne verbi quidē cōmunionē cū ali-
quo eorū qui a veritate deuiauerūt habere
paterētur. ſicut & Paulus dicit. Hęreticum
hominē poſt primā & ſecūdam correptionē
deuita, ſciēs quia peruerſus eſt huiuſmodi,
& peccat, cū ſit a ſemetipſo damnatus. ¶Sa
lutāt te filii ſororis tuę electę. Sicut aduer
ſariis veritatis aue dicere prohibet: ita econ Electi ab
trario electos ex perſona electorū ſalutat, vt electis ſa-
& infideles deteſtētur ab omnibus bonis ſi lutādi.
forte vel ſic corrigi velint, & fideliū ſemper
adinuicem pax augeſcat & charitas.

Explicita eſt expoſitio venerabilis Bedę
preſbyteri in Secundā epiſtolam beati
Ioannis Apoſtoli.

INCIPIT IN TERTIAM EPISTOlam eius, eiuſdem explanatio.

„ SENIOR GAIO
„ chariſſimo, quē
„ ego diligo in ve
„ ritate. Qui vel
Gaius. qualis fuerit iſte
Gaius, ĩ proceſſu
epiſtolę mõſtraẽ.
Quia videlicet
& fidem Chriſti
quã perceperat,
bonis accumula
bat actibus, & ſi ipſe ad ꝑdicandũ verbũ mi
nime ſufficiebat, eos tñ qui prędicarent de
facultatibus ſuis ſuſtentare gaudebat. Hũc
aũt eſſe Gaiũ arbitramur, cuius in epl'a ad
Romanos Paulus meminit, dicẽs. Salutat
vos Gaius hoſpes meus & eccleſiæ totius.
Hoſpes. Quia eñ hoſpes & qui ſuſcipit & ſuſcipiẽ
appellari cõſueuit, erat hoſpes vniuerſę ec-
cleſię, quia omnes qui ad ſe veniebãt, & ꝑdi
catores videlicet & auditores verbi benigne
ſuſcipiebat: ſicut & huius epiſtolę ſequẽtia
manifeſte declarãt. Vnde & Ioannes eũ in
veritate diligit, hoc eſt, nõ tẽporaliũ gratia
cõmodorum, ſed ſolo perenniũ bonorũ q̃ eũ
diligere videt intuitu. Fuiſſe autẽ Gaius
Corinthi videẽ: ex eo ꝙ Paulus ĩ illa mora
tus ciuitate, epiſtolã ſcripſit ad Romanos,
quos & ex eiꝰ noĩe ſalutat. Sed & in epiſtola
ad Corĩthios, Gaii quaſi ciuis Corinthi me
minit, dicẽs. Gratias ago deo meo ꝙ nemi
nẽ veſtrũ baptizaui niſi Criſpũ & Gaiũ: ne
quis dicat ꝙ in noĩe meo baptizati eſtis.
„ ℭChariſſime, de oĩbus orationẽ facio ꝓſpe-
„ re te ingredi & valere, ſicut ꝓſpere agit aĩa
„ tua. Hoc (inq̃t) a dño crebris exopto ꝑcibꝰ,
vt qđ bene agis bene perficias. Et ſicut nũc
aĩa tua, id eſt interna mentis intẽtio ꝓſpere
agit. i. ꝓficit in eleemoſynarũ opibus abũdã
tibus, & benignitate animi dapſilis, & pecu
niarũ facultate quas indigẽtibꝰ largiris: ita
ſemp virtutibus plenã dño adiuuante vitã
„ ducere poſſis. ℭMaiorẽ horũ nõ habeo gra
„ tiã, q̃ vt audiã filios meos ĩ veritate ambu
„ lare. Id eſt vt eos quos ꝑdicãdo vel bapti-
Filii Ioãnis. zando filios deo genui: cognoſcam veritatẽ
& rectę fidei & bonę operationis obſeruãtes.
„ ℭChariſſime, fideliter facis quicq̃d operis ĩ
„ fratres, & hoc ĩ pegrinos. Fideliter facis di-
cit p eo vt diceret, ſicut vere es fidelis ita fa
„ cis: oſtẽdẽs ex opibꝰ fidẽ tuã. ℭPro noĩe eñ
„ profecti ſunt, nihil accipiẽtes a gẽtibꝰ. Cũ
Pro noĩe. dicit pro nomine, ſubaudiendũ eſt dñi Ieſu

Chriſti. Sic eñ loquebãtur antiqui. Duabꝰ
autẽ ex cauſis p noĩe dñi ſunt pfecti, aut ad
prędicãdũ videlicet nomẽ eiꝰ ꝓpria ſponte
veniẽtes, aut ꝓpter noĩs ſancti fidẽ & cõfeſ
ſionẽ a ciuibꝰ ſiue a cõtribulibꝰ ſuis patria
expulſi. ℭNos ergo debemus ſuſcipe hmõi „
vt cooperatores ſimꝰ veritatis. Iũgit ſe bea- „
tus Ioãnes qa oĩa dimiſerat ꝓpter Chriſtũ, Cooperatores veritatis.
perſonę fideliũ diuitũ: quatenus ita eos ala-
criores reddat ad miſerẽdũ paupibꝰ & pe-
grinis. Nec diſcredẽdũ eſt illũ veraciter di
cere potuiſſe: qđ Paulũ dixiſſe legimus. Ipſi
ſcitis quoniã ad ea q̃ mihi opus erãt & his
q mecũ ſunt, miniſtrauerũt manus iſtę. Oĩa
oſtẽdi vobis: qa ſic laborãtes oportet ſuſcipe
infirmos, ac meminiſſe verbi dñi, ſicut dixit.
Beatiꝰ eſt magis dare q̃ accipe. Cooperatores
aũt eos dicit veritatis, qa q ſpiritalia dona
habẽtibꝰ, tpalia ſubſidia tribuit, in ipſis do-
nis ſpiritalibꝰ cooperator exiſtit. Nã cũ pauci
ſint q ſpiritalia dona pceperũt, & mlti q rebꝰ
tẽporalibꝰ abũdãt: per hoc ſe diuites virtu
tibus pauperũ inſerũt, dũ eiſdẽ ſanctis pau
peribꝰ de ſuis diuitiis impertiunẽ. Hinc eteñ
dñs ait. Qui recipit prophetã in noĩe ꝓphe
tę, mercedẽ ꝓphetę accipiet. Et q recipit iu
ſtũ ĩ noĩe iuſti, mercedẽ iuſti accipiet. ℭScri „
pſiſſem forſitan eccleſię, ſed is q amat prima „
tũ gerere in eis Diotrepes non recipit nos. „
Diotrepes vt videẽ, erat hęreſiarcha tpis il Diotrepes.
lius aliqs ſupbus & inſolẽs, malens noua do
cẽdo primatũ ſibi vſurpare ſciẽtię, q̃ antiqs
ſanctę eccleſię q̃ Ioãnes ꝑdicabat, humiliter
auſcultare mãdatis. Vñ bene Diotrepes ſpe
cioſus inſulſus, ſiue decor inſaniẽs ĩterpꝛtaẽ,
vt perfidiã cordis etiã nomine ſignet. ℭPro „
pter hoc ſi venero cõmoneã eius opa. Id eſt „
in omniũ notitiã manifeſtius arguẽdo pdu
cã. Iuxta illđ Apl'i Pauli. Quid vultis, ĩ vir-
ga veniã ad vos? ℭQuæ facit verbis mali- „
gnis garriẽs ĩ nos. Notãdũ ꝙ linguas de „
trahẽtiũ ſicut noſtro vitio nõ debemꝰ exci Linguas detrahẽtiũ tolerẽmus.
tare ne ipſi pereant: ita p ſuã malitiã excita
tas debemꝰ æquanimiter tolerare vt nobis
meritũ creſcat: aliquãdo aũt etiã cõpeſcere,
nedũ de nobis mala diſſeminãt, eorũ qui au
dire nos ad bona poterãt, corda innocentiũ
corrũpant. Hinc eſt ꝙ Ioannes detractoris
ſui linguam redarguit: ne ſuam prędicatio
nem non audirent qui audire poterant, &
in prauis moribus remanerent. ℭChariſſi- „
me, noli imitari malũ, ſed qđ bonũ eſt. Qđ „
bonũ illum imitari velit, ſubdendo aperit,
dicens. ℭDemetrio teſtimonium redditur „
ab omnibus, Quia videlicet ipſe ſuſciperet „

infirmos, & egentes pro veritate ſuſtẽtaret.
Hūc ergo Caio imitandum proponit: vt ſi
militer omniũ laude poſſit & ipſe dignus
,, exiſtere. ¶Pax tibi. Salutant te amici, ſaluta
,, amicos per nomen. Amicis gratiã pacis ma
Salutãdi qui ſint. dat & ſalutis, vt per hæc Diotrepen cæte-
roſq; veritatis inimicos, a ſalute & pace ve-
ra monſtret extraneos.

Explicita eſt expoſitio Tertię epiſtolæ
Ioannis Apoſtoli.

INCIPIT EXPOSITIO VENERA
BILIS Bedę Preſbyteri in Epiſtolam
Iudæ Apoſtoli.

,, IVDAS IESV
,, Chriſti ſeruus,
,, frater autẽ Ia-
,, cabi, iis qui ſunt
,, in deo patre dile
,, ctis, & Ieſu Chri
,, ſto cõſeruatis &
,, vocatis. Miſeri-
,, cordia &c. Iudas
Apoſtolus quẽ
Iudas Thaddę⁹. in euãgelio Mat
thęus & Marcus Thaddæũ appellãt, ſcribit
contra eoſdẽ fidei corruptores quos & Pe-
trus & Ioannes in ſuis damnant epiſtolis.
,, ¶Chariſſimi, omnẽ ſollicitudinem faciens
,, ſcribẽdi vobis de cõmuni veſtra ſalute. De
cõmuni eorũ ſalute dicit, de illa ſalute quę
Salus vna. ipſi & illis erat communis. Omniũ nãq; ele
ctorũ vna & cõmunis eſt ſalus, fides & dile
,, ctio Chriſti. ¶Deprecans ſupercertari ſemel
,, traditę ſanctis fidei. Deprecans nõ aliã fidẽ
diſcere q̃ eã quę ſemel tradita eſt vobis ab
Apoſtolis, ſed pro hac certari ſemp̃ vſq; ad
,, mortem. ¶Subintroierunt enim quidã ho-
,, mines, q olim ꝓſcripti ſunt in hoc iudiciũ
,, impii. In hoc iudiciũ dicit, in hanc damna
Iudiciũ impii. tionẽ, quã impii faciẽdo merẽtur. Vñ dñs
dicit. Et ꝓcedent q bona fecerũt in reſurre-
ctionẽ vitę: q vero mala egerũt, ĩ reſurrectio
,, nẽ iudicii. i. dãnationis. ¶Dñi noſtri gratiã
,, transferẽtes in luxuriã. Dñi nr̃i gratia molli
Gratia dñi nr̃i. uit duritiã legis, qa cũ illa diceret, ſi qs hæc
vel illa fecerit lapidib⁹ obruat: ſi qs hęc vel
illa fecerit flãmis cõburat: dñs laxata diſtri
ctione legis: dedit per euãgelii gratiã licen-
tiã purgandi ſcelera cõmiſſa per pœniten-
tiam & eleemoſynę fructus. Sed hanc eius
gratiã transferunt in luxuriã, qui nũc tãto
licẽtius ac liberius peccant, quãto minus ſe
vident ſtatim aſperitate legis de admiſſis fa
,, cinoribus examinari. ¶Et ſolũ dominatorẽ
& dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ negãtes. ,,
Solus dñator eſt dñs noſter Ieſus Chriſtus Dñator
cum patre & ſpiritu ſancto, ſicut ſolus dña Chriſtus
tor eſt pater cũ filio & ſpũ ſctõ: ſicut & ſol⁹ ſolus.
dñator eſt ſpũs ſanct⁹ cũ patre & filio. Sola
dñatrix eſt tota ipſa trinitas, pater & filius
& ſpũs ſanctus. Quãcũq; eñ in eadẽ ſancta
& indiuidua trinitate pſonã nomines, ſolus
de⁹ eſt. Et cũ totã ſimul trinitatẽ nominas,
ſolũ verũ deũ nominas. Vñ recte intelligẽ-
dũ, quia quicũq; hęretici patrẽ Chriſti verũ
deũ bonũ & iuſtũ eſſe denegant: ſolũ domi-
natorẽ & dominũ noſtrum negãt. Quicũq;
Ieſum Chriſtũ verũ eſſe filiũ dei negant, &
hi vtiq; ſolũ dominatorẽ & dominũ noſtrũ
negant. Quicũq; ſpiritus ſancti potentię de
rogãt, etiã hi ſolius dominatoris & domini
noſtri maieſtati contradicũt. Quia nimirũ
idẽ pater & filius & ſpiritus ſanctus, ſolus
dominator & dñs noſter eſt. ¶Commonere ,,
aũt vos volo, ſcientes ſemel omnia. Omnia ,,
videlicet arcana fidei ſciẽtes, & nõ opus ha-
bentes recentia quaſi ſanctiora a nouis au-
dire magiſtris. ¶Quoniam Ieſus populũ de ,,
terra Aegypti ſaluans: ſecũdo eos qui non ,,
crediderũt perdidit. Ieſum nõ filiũ Naue, ,,
ſed dominũ noſtrum dicit, oſtendẽs primũ Ieſu Chri
quia nõ ipſe a partu ſanctę virginis, vt hęre ſti æterni
tici affirmant, principiũ habuit, ſed iuxta tas.
myſteriũ ſui nominis ad ſaluationẽ creden
tiũ deus æternus extitit. Deinde inſinuans
ꝙ ita credentes ſaluat propitius, vt etiam
iuſtus damnet incredulos. Ita enim clamã-
tes ad ſe de afflictione Aegyptia primo ſal-
uauit humiles, vt ſecundo murmurãtes cõ
tra ſe in eremo proſterneret ſuperbos. Qđ
ideo inculcat, vt etiam nũc meminerimus
illũ ſic per aquas baptiſmi, qđ rubrũ mare
ſignabat, ſaluare credentes, vt etiam poſt
baptiſma humilem in nobis requirat vitã,
atq; a vitiorum ſorde ſecretam, qualem me
rito eremi ſecreta conuerſatio deſignabat.
Quam profecto vitam ſiquis vel a fide de-
uiando vel male agẽdo violauerit: quaſi re-
uerſus corde in Aegyptũ nõ ad promiſſam
regni patriã ꝑuenire, ſed inter impios mere
bitur interire. Aliter. Secũdo eos q nõ cre-
diderũt perdidit, qa iuſtus iudex nõnullos
culpis exigẽtibus & nũc & poſtmodũ ꝑcu
tit. Solos quippe pœna a ſupplicio liberat,
quos immutat. Nã quos pręſentia mala nõ
corrigũt, ad ſequentia perducũt. ¶Angelos ,,
vero qui nõ ſeruauerũt ſuũ principatũ, ſed ,,
dereliquerũt ſuũ domiciliũ, in iudiciũ ma- ,,
gni dei vĩculis ęternis ſub caligine ſeruauit. ,,

Et in hac ſentẽtia ſicut in ꝓcedẽte primo re
Ieſus an- miniſcẽdũ, ꝙ Ieſus dñs noſter pręuaricato-
gelos pu- res angelos puniuit. Qui enim homo in fine
niuit. ſeculoꝝ de virgine natus Ieſu nomẽ angelo
dictãte accepit, ipſe ante oĩa ſecula natus
ex patre deus, omnem creaturã cũ patre vt
voluit, diſpoſuit, & a principio ſuperbientes
angelos ita ſub caligine aeris huius damna
uit, vt eoſdem in die iudicii grauiores reſer
uaret ad poenas. Et ideo iure ſunt damnãdi
qui Chriſtũ Ieſum nõ deũ verũ, ſed hominẽ
fuiſſe tm̃, & de vtroq; ſexu progenitũ contẽ
dũt. Deinde inferendũ, ꝙ qui angelis peccã-
tibus nõ pepercit: nec hominibus parcet ſu
perbientibus, ſed & hos quoq; cũ ſuũ prin-
cipatũ non ſeruauerint, illũ videlicet quo p
gratiã adoptionis filii dei effecti ſunt, ſed de
reliquerint ſuũ domiciliũ. i. eccleſiæ vnitatẽ
in qua deo renati ſunt, vel certe ſedes regni
cęleſtis, quas accepturi erant ſi fidem ſerua-
rent: & ante iudiciũ grauiter, & grauius in
,, iudicio vniuerſali damnabit. ℭSicut Sodo-
,, ma & Gomorra & finitimæ ciuitates ſimili
,, modo exfornicatę. & cętera. Quia dederat
exẽplũ dãnationis in eos q ſolũ dominatorẽ
& dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ negant: cõme
morato interitu vel populi murmurãtis &
Gratiã in infidelis in deſerto, vel erigentiũ ſe cõtra au
luxuriam ctorẽ nequã angeloꝝ: iam dat exẽplũ poenæ
transferẽ- illorũ qui dñi noſtri Ieſu Chriſti gratiã trãſ
tium poe ferũt in luxuriã, cõmemorans incendiũ So-
na. ,, domorum. ℭSimiliter & ii carnem quidem
,, maculant, dominationẽ autẽ ſpernũt, maie-
,, ſtatem autẽ blaſphemãt. Subaudiendũ eſt
Sodomi- & hi damnãdi ſunt ſicut Sodomitę qui car-
tę. nem maculauerũt: ſicut populus nõ credẽs
qui maieſtatem diuinę potentię blaſphema-
bat: ſicut angeli qui dominationẽ ſui creato
,, ris ſpernebãt. ℭCum Michael archangelus
,, cũ diabolo diſputans altercaretur de corpo
,, re Moyſi non eſt auſus iudicium inferre
,, blaſphemię: ſed dixit, Imperet tibi dominus.
De quibus ſcripturis Iudas teſtimoniũ hoc
aſſumpſerit, non facile patet. Sed tamen ſciẽ
Zach. iii. dum quia ſimile his aliqd in Zacharia pro-
pheta reperim⁹. Ipſe etenim dicit. Quia oſtẽ
dit mihi dñs Ieſum ſacerdotẽ magnũ ſtantẽ
corã angelo dñi, & Satan ſtabat a dextris
eius vt aduerſaretur ei. Et dixit domin⁹ ad
Satan. Increpet dñs in te Satan, & increpet
dñs in te qui elegit Hieruſalem. Sed hoc
in loco facillime intelligitur: ꝙ Ieſus ſacer-
dos deſiderabat populũ Iſrael de captiuitate
Babylonię liberari, atq; ad patriam terram
redire. Reſiſtebat autem illi Satanas, nolens

dei populum liberari, ſed magis hoſtibus &
gentibus mancipari: ideoq; illũ angelus qui Angelus
populi adiutor erat increpabat, atq; ab in- Satanam
iuria eiuſdem populi remouebat. Sed quan- increpãs.
do de Moyſi corpore cõtentionẽ cũ diabolo
Michael habuerit, incertũ habemus. Atta- Moyſi
men non deſunt qui dicant eũdem dei po- corpus.
pulum Moyſi corpus appellatum, eo ꝙ ipſe
Moyſes illius populi portio fuerit: ideoq; Iu
das quod de populo factũ legerat, recte de
Moyſi corpore factũ dicere poſſit. Sed vbicũ Blaſphe-
q; & qñcũq; hęc altercatio facta angeli cum ma cauen
diabolo fuerit, diligẽter intuendũ: qa ſi Mi da nobis.
chael archangelus diabolo ſibi aduerſanti
blaſphemiã dicere noluit, ſed modeſto illũ
ſermone coercuit, quanto magis hoĩbus oĩs
blaſphemia cauenda eſt: & maxime ne maie
ſtatem creatoris verbo indiſciplinato offen-
dant. ℭVę illis qui in via Cain abierũt, & ,,
errore Balaam mercede effuſi ſunt: & con- ,,
tradictione Core perierunt. Via Cain ab- ,,
eunt: qui propter inuidiam meliorum no- Via Cain
men ſibi doctorum quo honorificẽtur aſſu
mũt. Et errore Balaam effuſi ſunt: qui pro Error Ba
amore terreſtriũ commodorũ veritatẽ quã laam.
ipſi norũt impugnãt. Contradictione Core Contradi
qui viuus ad inferna deſcendit, intereunt: ctio Co-
quicũq; appetitu indebiti primatus ſeſe ab re.
vnitate ſanctę eccleſię ſecernũt, ſcienteſq; &
pręuidentes quantũ mali gerant, ad ſcelerũ
tamẽ tartara deſcendunt. Et quidẽ Cain de
fratricidio cogitãtẽ dñs corripuit, ſed eum
inuidia ſaluari nõ ſiuit. Balaã aũt aduerſus
dei populũ iter agentẽ dñs vetuit, ſed amor
pecuniæ ne obtemperaret obſtitit. Core ſu-
perbiẽtem Moyſes dño in ſe loquente lenire
curauit: ſed eũ elatio qua feruebat inſanabi
lẽ reddidit. Sic profecto, ſic faciũt hęretici: q Hęretici.
ad increpationẽ ſanctę eccleſię emendari de
ſpiciũt: quin potius fratres gladio malę do-
ctrinę ſicut Cain interficere: malo cõſilio de
cipere ſicut Balaam: contra doctores catho
licos erigere ſicut Core, ad ſuã ipſorũ per-
ditionem cõtendũt. ℭHi ſunt in epulis ſuis ,,
maculę, conuiuantes ſine timore. Macula- ,,
tus eſt qui peccat: macula eſt ipſum ſcelus
qđ operatorẽ ſuũ contaminat. Et ideo hęre- Maculę.
ticos quos arguit maculas appellat: quia nõ
ſolũ in comeſationibus & ebrietatibus ſuis
ſiue carnalibus ſeu ſpiritalibus pereunt ipſi,
ſed & alios perdunt & inquinant. ℭNubes ,,
ſine aqua, quæ a ventis circũferuntur. Nu ,,
bes ſunt ſancti prædicatores, qui cõuerſatio Nubes ꝑ-
nem habentes in cęlis, miraculis coruſcant, dicatores
& pluũt ſermonibus. De quibus deo dicit.

Nubes ſine aqua.

Et veritas tua vſq; ad nubes. Sed nubes ſũt ſine aqua hęretici, qui poſuerunt in cęlũ os ſuũ per verba ſuperbiæ: ſed aqua ſapientiæ audientiũ corda non irrigant. Qui a ventis circũferũtur: quia ad ſuggeſtionẽ ſpirituũ inuiſibiliũ, i diuerſos vitiorũ raptãtur errores. ℂArbores autũnales, ĩfructuoſę, bis mortuę, eradicatę. Mortua eſt arbor quę nõ facit fructum bonũ. Quæ vero etiã mali operis fructũ protulit: bis mortua arbor appellatur. Et ſi ille qui boni operis fructũ ferre noluit, pro ſua ſterilitate dicitur excidẽdus & in ignẽ mittendus: quid putas illũ mereri poenarũ, qui vel peruerſe agẽdo, vel alios peruertendo peſſimos fructus attulit! Nec mirũ ſi infructuoſę & bis mortuę dicantur eſſe arbores: quę eradicatę eſſe probanẽ. De ſanctis enim dicit̃. In charitate radicati & fundati. Qui vero a charitatis ſoliditate ſe eradicare nõ timẽt: merito ſi quid boni fructus habere videtur amittunt. Merito tales autũnalibus arboribus cõparãtur: vt deſperata eorũ ſalus oſtendatur. Autumni enim tẽpore nõ ſolum poma nulla naſci: ſed etiã ea quę nata erãt matura ſolẽt decidere. Cui videlicet tẽpori aſſimilanẽ hi: qui & fruct⁹ fidei ferre ipi negligũt, & ea q̃ fideles quoſlibet facere bona cõſpiciũt: extirpare atq; in caduca ſtudent negotia cõuertere. ℂFluct⁹ feri maris deſpumãtes ſuas cõfuſiones. Fluctus feri maris ſunt peruerſi doctores: qui & in ſemetipſis inquieti ſemꝑ, tumidi, tenebroſi & amari ſunt, & pacẽ eccl'ię quaſi ſtabilitatẽ firmitatẽq; obiicũ ſemꝑ impugnare nõ ceſſant. Sed tales recte dicuntur deſpumãtes ſuas cõfuſiones: quia inſtar tumẽtiũ vndarum quãto altius ſe ſuperbiẽtes attollũt, tanto amplius cõfuſi, quaſi in ſpumas leuiſſimas diſſoluuntur & pereunt. ℂSidera errantia, quibus procella tenebrarũ in ęternũ ſeruata eſt. Sidera errantia quę ſunt ſeptẽ nunq̃ in eodem loco vbi pridie fecerãt, ortũ vel occaſum faciũt: ſed modo ad infima zonę brumalis deſcẽdunt: modo ad alta zonæ ſolſtitialis aſcẽdũt: modo mediã zonę ęqnoctialis lineã repetũt. Sic nimirũ, ſic ſunt hęretici, qui lucẽ veritatis ꝓmittẽtes nunq̃ in eodem ſtatu docendi perdurant: ſed modo ſic, modo ſic doctrinã ſuã informantes, ipſi vtiq; q̃ ſit cõtemnenda lucis oſtentatio quã pollicentur, inſinuant. Et quidẽ inter planetas, id eſt errãtia ſidera, notiſſima ſunt ſol, luna, lucifer, qui & veſper. Quę nõnunq̃ in bono accipiuntur, cũ ſol dñs, luna eccleſia eſt, lucifer Ioannes baptiſta, qui dñm in carne naſciturũ naſcẽdo, & teſtimoniũ lucis ei ꝑbendo ꝓceſſit. Sed & in malo legimus ſolem, dicẽte dño de ſeminibus iactis in petroſa. Sole autẽ orto ſtatim aruerũt. Qđ exponẽs ipſe ſubiungit. Perſecutione autẽ orta propter verbũ continuo ſcandalizanẽ. Solis ergo ardor feruorẽ perſecutionis indicat. Lunã in malo legim⁹. Stultus vt luna mutaẽ. Lucifer in malo. Quomodo cecidiſti de cælo lucifer. Qđ non ſolum de primo diaboli caſu: ſed de mẽbris quoq; eius quæ ꝑ hęreſim de eccleſia ruũt, intelligi poteſt. Veſperũ in malo. Et veſperũ ſuper filios terrę cõſurgere facis. Quia & Antichriſtus & miniſtri eius q̃uis ſe trãſfigurent velut angelos lucis: nõ tamen diuinę luci teſtimoniũ perhibent ſicut lucifer ſoli: ſed magis opera tenebrarum ſuis ſequacibus oſtendunt: inſtar ſtellę quę Veſper dicitur: quæ in occidente veſpertina apparens ſequuturę noctis ꝓcurſor exiſtit. Sidera (inquit) errãtia, q̃bus procella tenebrarũ in æternũ ſeruata eſt. Recte enim in tenebras tormẽtorũ mittẽtur ęternas: qui in eccleſiã dei ſub nomine lucis tenebras inducebãt errorum. Merito procella percellentur ſuppliciorũ: qui in ſimilitudinem tẽpeſtatũ marinarũ, pacem fideliũ turbabãt. ℂProphetauit aũt & de his ſeptimus ab Adam, Enoch dicens. Ecce venit dñs in ſanctis milibus ſuis facere iudicium contra oẽs. Non cõtra oẽs homines dicit: ſed cõtra oẽs impios, neminẽ illorũ relinquẽs impunitũ. De quibus ſubditur. ℂEt arguere oẽs impios. Septimũ ſane ab Adã dicit eſſe Enoch qui hęc ꝓphetauit, vt cõfirmet exẽplo qđ ſupius ait. Quia iã olim ꝓſcripti fuerãt ĩ tale iudiciũ impii homines, qui ſuo tẽpore ſubintroierunt ad ſubuertendã fidem piorũ. ℂEt arguere (inquit) omnes impios de omnibus operibus impietatis eorũ quibus impie egerũt, & de omnibus duris verbis quę locuti ſunt contra eum omnes impii. Vera quidem eſt hæc ſententia: quia dñs in iudicio veniens impios nõ ſolum de operibus, verũetiam de verbis arguet: & iudicabit iniquos: attamen ſciendũ quia liber Enoch de quo illã aſſumpſit, inter apocriphas ſcripturas ab eccleſia deputatur, non quia dicta tanti patriarchæ abiici vlla ten⁹ poſſint, aut falſa debeant ęſtimari: ſed quia liber ille qui ſub nomine eius offertur, non vere ab illo ſcriptus, ſed ſub titulo nominis ei⁹ ab alio quodam editus videtur. Si enim vere eius eſſet, nõ eſſet fidei ſanę cõtrarius. Nunc autẽ quia multa incredibilia conti-

Arbor mortua.

Autũnales arbores.

Fluctus feri maris.

Sidera errantia.

Lucifer. Veſper.

Enoch.

Liber Enoch.

net:in quibus illud eſt de gigantib⁹ q non
habuerint homines partes:ſed angelos: me
rito doctis claret non eſſe viri veracis ſcri-
pta quę mendacio ſordẽt. Vnde & hęc eadẽ
Iudę epiſtola olĩ reiecta.
Iudę ep̃la quia de apocripho libro teſtimo-
niũ habet,primis tẽporib⁹ a pleriſq; reiicie-
batur. Tamen auctoritate iam & vetuſtate
& vſu meruit:vt inter ſanctas ſcripturas cõ
putetur:maxime quia tale teſtimonium de
apocripho Iudas aſſumpſit:quod nõ apocri
phũ ac dubium : ſed verę lucis lucida eſſet
veritate cõſpicuum.❡Hi ſunt murmurato
res queruloſi ſecundũ deſideria ſua ambu-
lantes. Tãto amplius quiſq; murmurat &
queritur de pręſentibus eccleſię laboribus:
quãto min⁹ in ſe deſideria carnis extinxit.
At contra ſanctus Daniel & cęteri cęleſtiũ
deſideriorũ viri quantũ obnixe ſuperna ſo-
la deſiderãt:tantũ contẽptius tranſitoria cũ
cta q̃ vidẽtur aduerſa deſpiciunt.❡Hi ſunt
qui ſegregant ſemetipſos,animales, ſpiritũ
nõ habẽtes. Ideo ſemetipſos reprobi ſegre-
Segregãtes ſeipſos.
gant a ſorte iuſtorũ : ideo ſunt animales id
eſt proprias animę ſuę cõcupiſcẽtias ſequẽ-
tes:quoniã ſpiritũ vnitatis quo eccleſia con
gregatur, quo ſpiritalis efficit, habere non
meruerunt.Ideo diffluunt: quia coagulum
non habent charitatis. ❡Vos autem cha-
riſſimi ſuperędificãtes voſmetipſos ſanctiſſi
mę veſtrę fidei,in ſpiritu ſancto orãtes, vos
ipſos in dilectione dei ſeruate.In ſpiritu ſan
Orate in ſpiritu ſancto.
cto oramus,quãdo inſpiratione diuina cõ-
pũcti ſupernũ petimus auxiliũ ad percipien
da bona quę ex nobis ipſis habere nequim⁹.
Ita ergo nos admonet beatus Iudas ſupędi
ficare noſmetipſos ſup fundamentũ ſanctæ
fidei,ita nos ad domus dei quæ eſt eccleſia
lapides viuos adiungere, ita nos in dilectio
ne dei ſeruare pręcipit : vt nunq̃ de noſtris
viribus pſumamus: ſed in diuinę tuitionis
adiutorium ſperem⁹: ne quis iuxta dogma
Pelagii error.
Pelagii a ſeipſo ſe ſaluari poſſe pronunciet:
ſed oẽs ſpiritus ſancti in nos petamus aduẽ
tum:quo inſpirati ardẽtius orare valeam⁹:
ne forte cũ his qui ſpiritũ nõ habẽt, ideoq;
animales pſeuerant,a ſanctę eccleſię ſocieta
te ſegregemur.❡Et hos quidem arguite iu
dicatos:illos vero ſaluate de igne rapiẽtes.
Aliis aũt miſeremini ĩ timore. Qđ ait ĩ ti-
In timore mali arguẽdi.
more: ad cuncta alia quæ propoſuerat iun-
gendum eſt.Quia & apoſtatas quiſquis ar-
guit ac damnabiles oſtendit, in timore de-
bet agere,ne forte ſibi ſuiſq; quos diligit ali
quid tale cõtingat.Et q de icẽdio viriorũ al
terũ caſtigãs eripit,cõſiderare ſe debet ne &
ipſe tẽtetur.Et qui poenitẽti miſeretur pro
ximo,etiã illum neceſſe eſt hoc circũſpecte
agere,ne forte plus iuſto vel ſeuerus exiſtat
vel pius.❡Odientes & eã quæ carnalis eſt,
maculatã tunicã. Carnalẽ tunicam corpus
Carnalis tunica.
noſtrũ dicit . Non autem corpus noſtrum
odiſſe debemus,ſed maculatũ hoc omnimo
dis debemus odiſſe , & quantum valemus
agere vt hoc immaculatum reddamus: vt
de carnali ſpiritale mereatur effici. Quod
quia non noſtri arbitrii poteſtate , ſed dei
gratia perficiendum eſt,recte ſubiungitur.
❡Ei autẽ qui potens eſt cõſeruare vos ſine
peccato,& cõſtituere ante conſpectũ gloriæ
ſuę immaculatos in exultatione. Bene hic
In exultatiõe boni dño pſentãdi.
dicit in exultatione nos cõſtituendos ante
cõſpectũ glorię dei,quos ſuperius admone-
bat in timore deo ſeruire. Quia quãto ma-
gis trepidi de actibus noſtris in pſenti fue-
rim⁹,tãto ampli⁹ in futuro de perpeta mer-
cede lętabimur.❡Soli deo ſaluatori nr̃o per
Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ gl̃ia & magnifi
cẽtia,ĩperiũ,& poteſtas añ oĩa ſecula,& nũc
& in oĩa ſecula ſeculorũ.Amẽ. Hęc clau
ſula & patri & filio coęqualem & coęternã
per omnia & ante oĩa ſecula gloriã refert ac
regnũ.Et eorũ quoq; qui minorẽ aut poſte-
riorẽ patre filiũ credũt, coarguit errorẽ,cũ
dicit deo patri gloriã,magnificentiã,impe-
riũ, & poteſtatẽ eſſe per Ieſum Chriſtũ do-
minũ noſtrũ.Et hoc nõ ab initio tẽporis ali
cuius,ſed ante omne ſeculũ,& nũc & in oĩa
ſecula ſeculorum.Amen.

Explicita eſt expoſitio venerabilis Bedę
preſbyteri in ſeptem epiſtolas catholicas.

INCIPIT

Prologus eiuſdem venerabilis Bedę preſby
teri,in explanarionem Apocalypſis,quæ eſt
reuelatio beati Ioannis Apoſtoli.

Dilectiſſimo fratri Euſebio,Beda ſalutem.

APOCALYPSIS
ſancti Ioannis,in
qua bella & incẽ
dia inteſtina ecclię
ſuæ deus,verbis
figuriſq; reuela-
te dignatus eſt,
ſeptẽ mihi frater
Apocalypſis diuiſa ſeptẽ periochis.
Euſebi,videt eſ-
ſe diuiſa perio-
chis. In quarum
Prima.
prima,poſt pfationẽ copioſam, ad roboran-

dā fidē fragiliū,ac dñi paſſiones & posterio-
res glorias enumeratas,ſimilē filio hominis
eccleſia cernit induxū:qui cōmemoratis his
quę ſpecialiter in ſeptē Aſię geſta vel geren
da ſint eccleſiis, generales totius eccleſię lu
ctas deſcribit & palmas. Vbi ſexto loco con
ſulto ſubiiciendos eccleſię Iudęos,& tenta-
tionē orbis vniuerſi futurā,ſeq; promiſit ci
to eſſe venturū:Septimo autē tepidam po-
nit Laodiciā.Fili⁹ eñ hoīs veniēs,putas ſue
Secunda. niet fidē ī terra! ¶In ſecūda autē periocha,
deſcriptis ī ſede dei quattuor aīalib⁹,&.24.
ſenioribus agnū vider apertis ſeptē libri ſi-
gnati ſigillis,cōflictus & triumphos eccle-
ſię reſerare futuros. Vbi iuxta cōſuetudinē
libri iſtius, vſq; ad ſextū numerū ordinem
cuſtodit: & ꝑtermiſſo ſeptimo recapitulat
ac duas narrationes, quaſi ordinem ſecu-
tus,ſeptimo cōcludit. Sed & ipſa recapitu-
latio, pro locis intelligenda eſt. Aliquando
eñ ab origine paſſionis,aliquando a medio
tēpore,aliquādo de ſola ipſa nouiſſima preſ
ſura,aut nō multo ante,dicturus recapitu-
lat.Illud tñ fixū ſeruat:vt a ſexto recapitu-
Tertia. let. ¶Tertia vero periocha ſub ſpecie ſeptē
angeloꝝ tuba canētiū,varios eccleſię deſcri
Quarta. bit euēt⁹. ¶Quarta ſub figura mulieris par
turientis & draconis eā perſequētis, eiuſdē
eccleſię labores & victorias aperit: & vtriq;
militię pręmia digna rependit. Vbi ſeptem
quoq; angelorum dicta cōmemorātur & fa
cta:& ſi nō pariter vt ſupra. Hunc eñ my-
ſtica ſolertia numerū penevbiq; ſeruat,cum
& moris ſit eiuſdem Ioannis, in euangeliis
quoq; & epiſtolis,nihil tepide & breuiter di
Quinta. cere.¶Quinta autē periocha per ſeptem an
gelos,ſeptē plagis nouiſſimis terram perfun
Sexta. dit.¶Sexta,damnationē meretricis magnę,
Septima. ideſt impię ciuitatis. ¶Septima,ornatū vxo
ris agni, ſanctę videlicet Hieruſalē de cælo
Regulæ a deo deſcendētis oſtendit. ¶Septē quoq; re
ſeptem gulas Tychonii,viri īter ſuos eruditiſſimi,
Tycho- quibus ad intelligendas ſcripturas ſtudioſi
nii. plurimū adiuuātur, breuiter cōmemoran-
Prima. das putaui.Harum prima de dño & ei⁹ cor
pore eſt : quando a capite ad corpus, vel a
corpore trāſitur ad caput: & tñ ab vna ea-
dēq; perſona nō recedit.Vna eñ perſona lo
quitur dicēs.Sicut ſpōſo impoſuit mihi mi
trā:& ſicut ſponſam ornauit me ornamen-
to:& tñ quid horū capiti, quid corpori, id
eſt,quid Chriſto,qd eccleſię cōueniat, vtriq;
Secūda. intelligendū eſt. ¶Secūda eſt de corpore do
mini bipertito,vel poti⁹ de domini corpore
vero atq; ſimulato,vt ſancto Auguſtino ma
gis appellari placuit. Dicit eñ eccła.Fuſca
ſum & ſpecioſa,vt tabernacula Cedar,vt pel
les Salomonis.Nō eñ ait fuſca fui,& ſpecio
ſa ſum:ſed vtrūq; ſe eſſe dixit, propter com
munionē ſacramētorū, & ꝓpter tēporaneā
cōmixtionem intra vna retia piſciū bono-
rum & malorum. Tabernacula quippe Ce-
dar,ad Iſmaelem pertinent: quia nō erit hę
res cū filio liberę. ¶Tertia eſt de promiſſis Tertia.
& lege:quæ alio modo, de ſpiritu & litera,
vel de gratia & mādato pōt appellari. Hæc
ſancto Auguſtino magna quæſtio magis q̄
regula quę ſoluēdis eſt quęſtionib⁹ adhibē-
da,videtur.Ipſa eſt enim quā nō intelligen-
tes Pelagiani vel cōdiderunt ſuam hęreſim
vel auxerūt.¶Quarta eſt de ſpecie & gene- Quarta.
re.Species eñ pars eſt. Genus autē totū cu
ius ea pars ē.Sicut vnaquęq; ciuitas, pars ē
totius prouincię:& vnaquęq; ꝓuincia,pars
eſt toti⁹ orbis.Vnde & in notitiā vulgi ver
ba iſta venerūt:vt etiam idiotę intelligant,
quid ſpecialiter,quid generaliter in quocūq;
pręcepto imperiali ſit cōſtitutū.Fit hoc etiā
de hominibus, ſicut ea quę de Salomone di
cūtur,excedūt ei⁹ modū:& potius ad Chri
ſtum & eccleſiam, cuius ille pars eſt,relata
clareſcunt.Nec ſpecies ſemꝑ excedit. Sæpe
enim talia dicuntur:quę vel ei quoq;,vel ei
fortaſſe tantūmodo apertiſſime congruant.
Sed cū ab ſpecie tranſitur ad genus, quaſi
adhuc de ſpecie loquēte ſcriptura,ibi vigila
te debet lectoris intētio.¶Quintā ponit re- Quinta.
gulā,quā de tēporibus nuncupat.Poteſt au
tem(vt mihi videtur)etiā de numeris ap-
pellari.Hāc tropo ſynecdoche vel legitimis
numeris vigere dicit. Tropos ſynecdoche
eſt aut a parte totū, aut a toto partē. Quo
locutionis modo etiam illa de reſurrectione
Chriſti ſoluitur quęſtio.Pars eñ nouiſſima
diei quo paſſus eſt,niſi pro tota die accipia-
tur, ideſt adiūcta etiā nocte ꝑterita: & nox
in cuius parte vltima reſurrexit, niſi totus
dies accipiatur, adiuncto ſcilicet illuceſcē-
te die dominico,nō poſſunt eſſe tres dies &
tres noctes, quibus ſe in corde terrę ꝓdixit
futurū.Legitimos aūt numeros dicit:quos
eminētius diuina ſcriptura commendat, ſi
cut ſeptenariū,vel denariū,vel duodenariū,
qbus plerūq; vel vniuerſitas tēporis,vel rei
alicuius perfectio deſignatur.Sicut Septies
in die laudē dixi tibi,nihil eſt aliud, q̄ ſem-
per laus eius in ore meo. Tantūdē autē va-
lent & cū multiplicātur ſiue per denariū:ſi
cut ſeptuaginta & ſeptingenti : vñ poſſunt
&.lxx.anni Hieremiæ pro vniuerſo tēpore

ſpiritaliter accipi, quo eſt apud alienos ecclesia, ſiue per ſeipſos, ſicut decē per decē, cētū, ſicut duodecī p duodecim, cētū quadragintaquattuor, quo numero ſignificaẽ vniuerſitas ſanctorū in Apocalypſi.

Sexta. ¶Sextā regulā Tychoniꝰ recapitulationē vocat. Sic eñ dicūtur ī ſcripturis q̄dā, quaſi ſequanẽ ī ordine tpis, vel rerū cōtinuatiōe narrenẽ: cū ad priora, q̄ pretermiſſa ſunt, latēter narratio reuoceẽ. Sicut in Geneſi quod diciẽ. Iſti filii Noe in tribubus & linguis ſuis. Ab his diuiſę ſunt inſulę gentium ſup terram. Et ſtatim. Erat autē omnis terra labii vnius & ſermonū eorūdem. Ita dictum videtur tanq̄ eo iā tēpore quo diſperſi fuerūt, vna fuerit oībus lingua, cū potius recapitulando latenter adiungeret, qualiter ſint linguę diuiſæ.

Septima. ¶Septima eiuſdem regula eſt de diabolo & eius corpore. Aliquādo enim in diabolū dicitur, qđ nō in ipſo ſed in eiꝰ corpore poſſit agnoſci: ſicut dñs beato Iob, eiuſdem hoſtis fraudes & vires exponēs, inter alia dicit. Nū quid ad te preces multiplicabit: aut loqueẽ tibi mollia? Non enim ipſe diabolus legitur vſpiā poenitentiā acturus: ſed corpus ipſius qđ damnatū in fine dicturū ſit. Dñe, dñe, aperi nobis. Has ergo regulas nō in Apocalypſi tm̄, ideſt in reuelatione ſancti Ioannis apoſtoli: quā idē Tychonius & viuaciter intellexit, & veridice ſatiſq̄ catholice diſſeruit preter ea dūtaxat loca in quibus ſuę partis, ideſt Donatiſtarū ſchiſma defendere niſus, perſecutiones quas ipſi a religioſo Valentiniano Principe videlicet vt heretici pertulerūt, eccleſiis eorū & plebibus, domibuſq̄ & poſſeſſionibꝰ ſub catholicorū manū contraditis, & ſacerdotibꝰ exilio retruſis, deflet, & martyria vocās, has in eadē gloriatur Apocalypſi fuiſſe p̄dictas: Verū in omni quoq̄ ſcriptura canonica & p̄cipue pphetica, eaſdem vigere regulas quiſq̄ vigilāter intenderit, inueniet. Cuius qdē auctoris & nos in hoc opere ſenſū ſecuti, nōnulla q̄ extrinſecus poſuit, breuiādi cauſa omiſimus: plura vero q̄ illi vtpote viro īgenioſo, & qui, ſicut de eo dictū eſt, veluti roſa in ſpinis effloruit aperta, nec q̄ſitu digna videbanẽ: quātū vel magiſtrorū traditiōe, vel memoria lectiōis, vel etiā captu noſtri ſenſus attingere potuimus, ſupadiicere curauimꝰ. Nā & hoc in p̄ceptis habemus: vt pcepta talenta cū vſuris referamus ad dñm. Cūq̄ opus memoratum in tres libellos releuādę mentis gratia findi placuiſſet: Neſcio quo eñ modo, vt beatus Auguſtinus ait, ita libri termino reficiẽ lectoris intentio, ſicut labor viatoris hoſpitio: Nihilominꝰ tñ vt facilior q̄rētibus inuētio redderetẽ: eadē capitulorꝶ intemerata ſeries, iuxta qđ in ipſo libello quondā p̄poſitis breuibus diſtinxerā, p oīa videbaẽ eſſe ſeruāda. Noſtrę ſiquidē, ideſt Anglorū gētis inertię cōſulēdū ratus, q̄ & nō dudū, ideſt tēporibꝰ beati Gregorii Papę, ſemen accepit fidei, & idē quantū ad lectionē tepide ſatis excoluit, nō ſolū dilucidare ſenſus, verum ſententias quoq̄ ſtringere diſpoſui. Nā & apta magis breuitas q̄ diſputatio prolixa memorię ſolet infigi. Opto ī Chriſto valeas dilectiſſime frater, Bedęq̄ tui ſemper memor eſſe digneris.

Epigramma Bedę de beato Ioanne & eius Apocalypſi.

EXul ab humano dū pelliẽ orbe Ioānes
Et vetitꝰ Coici ē cernere regna ſoli
Intrat ouās cęli dño dilectꝰ in aulam
Regis & altithroni gaudet adeſſe choris.
Hic vbi ſubiectū ſacra lumina vertit ī orbē:
Currere fluctiuagas cernit vbiq̄ †rotas, trates.
Et Babel ac Solymā mixtis cōfligere caſtris
Hinc atq̄ hinc vicibꝰ tela fugamq̄ capi.
Sed mitē ſequiẽ miles qui cādidus agnum:
Cū duce percipiat regna beata poli.
Squameꝰ aſt āguis, p tartara cęca maniplos
Submergit flāmis, peſte, fameq̄ ſuos.
Huius quę facies ſtudiiſve ordove duelli,
Ars q̄, q̄ve phalāx, palma vel arma forēt;
Pādere dū cuperē, veterū ſata lata peragrās
Excerpſi campis germina pauca ſacris,
Copia ne potior generet faſtidia menſis,
Cōuiuam aut tenuē tanta parare vetet.
Noſtra tuis ergo ſapiant ſi fercula labris,
Regnanti laudes da ſuper aſtra deo.
Sin alias, animos tamē amplexatus amicos
Quę cano corripiens pumice frāge rogo.

Explicitus eſt Prologus.

Incipit liber Primus Venerabilis Bedę presbyteri ſup Apocalypſin.

CAPVT. I.

APOCALYPSIS Ieſu Chriſti, quā dedit illi deꝰ palam facere ſeruis ſuis. Fundata p Apoſtolos eccleſia, quali vel curſu dilatanda, vel fine perficienda eſſet, ad roborandos cōtra mundi aduerſa, fidei prędicatores oportuit reue

lari.Cuius reuelationem myſterii Ioannes,
more ſuo,filii gloriā ad patrē referēs, Ieſum
Chriſtū a deo percepiſſe teſtaꝛ.¶Quę opor-
tet fieri cito. Ideſt, quę ī p̄ſenti tēpore ſunt
eccleſię ventura.¶Et ſignificauit. Myſticis
Apocalypſis occulta. — eandē Apocalypſin dictis innexuit, ne cun
ctis manifeſta vileſceret.¶Mittēs per ange-
lū ſuū.Angelus em̄ Ioanni in figura Chri-
ſti viſus eſt:ſicut in ſequētibus manifeſtius
apparebit. ¶Seruo ſuo Ioanni. Vt p Ioan
nē, qui ſingularis priuilegio caſtitatis, hæc
prę cęteris cernere promeruit,eadē omnib⁹
ſuis palā faceret ſeruis. ¶Qui teſtimonium
p̄hibuit verbo dei:& teſtimoniū Ieſu Chri-
ſti,quęcū〈q〉 vidit. Ne de p̄ſona Ioannis du
Ioannes auctor operis. — bites,ipſe eſt qui verbo dei ęterno & eidem
incarnato,ſicut vidit,teſtimoniū perhibuit
dicēs.Cuius gloriam vidimus,gloriā quaſi
vnigeniti a patre.¶Beatus qui legit & qui
audit verba prophetię hui⁹,& cętera. Ideo
doctores & auditores beati ſunt:quia verbū
dei ſeruātibus,tēpus breue laboris gaudia
ſequūtur ęterna.¶Ioānes ſeptē eccleſiis quę
ſunt in Aſia. Per has ſeptē eccleſias omni
Septē ecclesię. — eccleſię ſcribit.Solet em̄ vniuerſitas ſeptena
rio numero deſignari,ꝙ ſeptē dieb⁹ cunctū
hoc ſeculi tēpus euoluaꝛ. ¶Gratia vobis &
pax ab eo qui eſt,& qui erat, & q venturus
eſt.Et a ſeptē ſpiritibus.& cętera. Gratiam
nobis optat & pacem a deo patre ęterno, &
a ſpiritu ſeptiformi,& ab Ieſu Chriſto,qui ī
hoīe ſuſcepto teſtimoniū p̄hibuit patri. Fi-
liū tertio loco noīat:de quo erat plura locu
turus.Nominat & nouiſſime, ꝙ ipſe ſit pri
mus & nouiſſimus:quia iā nominauerat il
lū in patre dicendo,Qui venturus eſt.¶Pri
mogenitus mortuorū:& princeps regū ter
rę. Hoc eſt q̄d Apoſtolus Paulus ait.Vidi
mus Ieſum Chriſtū, propter paſſionē mor-
tis,gloria & honore coronatū.Et alibi, con
tumeliā crucis exponēs adfecit. Propter q̄d
& deus illū exaltauit,& donauit illi nomen
q̄d eſt ſup omne nomē.¶Et fecit nos regnū
& ſacerdotes deo & patri ſuo. Quia rex re
Sacerdotii expers nemo. — gū & ſacerdos cęleſtis ſe offerendo pro no-
bis nos ſuo corpori adunauit,nemo ſāctorū
eſt qui ſpiritaliter ſacerdotii officio careat:
cū ſit membrū æterni ſacerdotis.¶Ecce ve-
nit cū nubibus, & videbit eū om̄is oculus.
Qui iudicādus primo venit occultus:tūc
iudicaturus veniet manifeſtus.Hęc ideo cō
memorat:vt ad tolerantiā paſſionū confir-
met eccleſiā nūc ab hoſtib⁹ oppſſam,tūc cū
Chriſto regnaturā.¶Et q eū pupugerūt.Et
plangēt ſe ſup eū oēs tribus terrę. In eadē
illum forma videntes iudicē potentē, ī quā
velut minimū iudicauerūt, ſera ſemetipſos
pœnitētia lamētabūt. ¶Etiā amen. Q̄d no
uit certiſſime deo reuelāte futurū,interpo- — Amen.
nēs Amen,firmat ſine dubitatiōe venturū.
¶Ego ſum α & ω,initium & finis,dicit dn̄s
de⁹. Initiū,quē nullus p̄cedit.finis,cui nul — A & ω.
lus in regno ſuccedit.¶Qui eſt,& q erat,&
qui vēturus eſt omnipotēs. Hoc idē dixe-
rat de patre.De⁹ em̄ pater & venit & vētu
rus eſt in filio.¶Ego Ioānes frater veſter &
particeps in tribulatiōe, & regno,& patiē-
tia. Perſonā,locū,tēpus, cauſam〈q〉 viſionis
inſinuat.Quā ſe etiā in ſpiritu vidiſſe teſta
tur,ne a carnali phantaſmate putareꝛ illu-
ſus.¶Fui ī inſula q̄ appellaꝛ Patmos, ꝓpter
verbū dei:& teſtimoniū Ieſu Chriſti. Hiſto
ria nota eſt,Ioannē a Domitiano Cęſare pro
pter euangeliū in hanc inſulā relegatū, cui
tūc cōgrue ſecreta datū eſt cæli penetrare,
cū certa terrarum ſpatia negabaꝛ excedere.
¶Fui in ſpiritu ī dn̄ica die. Cōgruū quo〈q〉
Tēporis expreſſio — ſpiritali viſioni tēpus indicat. Solet enim
ſcriptura terminos cauſarū, ſicut ſępe loci,
vel corp̄is,vel aeris,ſic etiā tēporis exprime
re ſtatutos. Abrahā quippe angeli meridie,
Sodomā veſpere viſitāt.Adā poſt meridiem
Noctis ratio. — vocē dn̄i deambulantis expauit.Et Salomō
nocte,ſapientiā nō ſeruaturus accepit.¶Et
audiui poſt me vocē magnā tanq̄ tubę dicē
tis,q̄d vides ſcribe in libro. Voce prius ad
moneꝛ:vt ad viſionē cōuertat intuitū.¶Et
mitte ſeptē eccleſiis q̄ ſunt in Aſia. Nō in
Septē ecclesiæ. — his tantū locis fuit tūc Chriſti eccleſia: ſed
ī ſeptenario numero oīs plenitudo cōſiſtit.
Aſia. — Aſia em̄ q̄ interp̄taꝛ eleuatio, ſupbā mūdi
altitudinē,in quo peregrinaꝛ eccleſia, deſi-
gnat:& vt diuini myſterii mos eſt,in ſpecie
genus cōuenit. Nā & Apoſtolus Paulus ſe
ptē ſcribit eccleſiis: nō tn̄ eiſdem quibus &
Ioānes.Et licet iſta ſeptē loca figura ſint to
tius eccleſiæ ſeptiformis,tn̄ geſta ſunt ī his
ſpecialiter q̄ icrepat aut laudat. ¶Et cōuer
ſus vidi ſeptem candelabra aurea. Pulchre
Candelabra. — hic forma deſcribiꝛ eccleſię,lumē amoris di
uini in pectoris caſti fulgore p̄ferētis. Iuxta
hoc q̄d dn̄s ait.Sint lūbi veſtri p̄cincti,& lu
cernę ardētes. Cuius interius exterius〈q〉 p-
fectionē p duas ſeptenarii numeri ptes deſi-
gnat:dū ī ea ſinguli quattuor corporis qua
litatib⁹ cōſiſtētes,dn̄m deū ſuū ex toto cor-
de,tota aīa,tota〈q〉 virtute diligūt.¶Et ī me
dio ſeptē candelabrorū ſimilē filio hoīs. Si-
Siſs filio hoīs. — milē filio hoīs dicit:cū morte deuicta aſcen
diſſet in cęlū.Et ſi em̄ noueramus Chriſtū

ſcd̄m carnē:ſed iā nūc nō nouimꝰ. Bene aūt in medio. Oēs em̄ (inquit) qui in circuitu eiꝰ ſunt, offerent munera. ℭVeſtitū podere.

Poderis. Poderis q̄ latine tunica talaris dicitur, & eſt veſtis ſacerdotalis, Chriſti ſacerdotiū oſtendit, quo ſe pro nobis in altari crucis obtulit hoſtiā patri. ℭEt p̄cinctū ad mamillas zona aurea. Mamillas, duo teſtamēta dicit, quibꝰ

Mamillę. ſibi connexū ſanctorū corpus imbuit. Zona

Zona aurea. em̄ aurea chorus ſanctorū eſt cōcordi charitate dn̄o adhęrēs, & teſtamenta complectēs, ſeruātes (vt ait Ap'lus) vnitatē ſpiritꝰ ī vinculo pacis. ℭCaput aūt eius & capilli erant cādidi tanq̄ lana alba, & tanq̄ nix. Antiqui-

Candor. tas & immortalitas maieſtatis in capite cādor oſtendiꝉ, cui p̄cipui quiq; velut capilli adhęrētes ꝓpter oues ad dexterā futuras inſtar lanę, & ꝓpter dealbatorū innumerabilē turbā, & electorum e cęlo datorū inſtar niuis effulgēt. ℭEt oculi eiꝰ velut flāma ignis

Oculi domini. Oculi dn̄i p̄dicatores ſūt, igne ſpiritali & fidelibꝰ lumē, & incredulis p̄bentes incendiū. ℭEt pedes eiꝰ ſimiles orichalco ſicut ī camino ardēti. Pedes ignitos nouiſſimi tēporis

Pedes. eccleſiā dicit, quę vehemētibꝰ eſt examinan-

Orichalcum. da & ꝓbēda preſſuris. Orichalcū quippe eſt ęs multo igne & medicamine ꝑductū ad aureū colorē. Alia tranſlatio, quę dicit Similes

Libanus. Orichalco Libani, ſignificat ī Iudęa, cuiꝰ Libanus mons eſt, eccleſiā eſſe pſequendā p̄cipue nouiſſime. Nā & templū ſęp̄ Libani nomen accepit, cui diciꝉ. Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. ℭEt vox illius tanq̄ aquarū multarū. Vox cōfeſſio-

Vox. nis & p̄dicationis & laudis nō in Iudęa tm̄ ſed in multis populis reſonat. ℭEt habebat ī dextera ſua ſtellas ſeptē. In dextera Chri-

Dextera. ſti eſt ſpiritalis eccleſia. Aſtitit (inquit) regina a dexteris tuis in veſtitu deaurato. Cui aſtāti ad dexterā dicit. Venite bn̄dicti pſis mei ꝑcipite regnū. ℭEt de ore eiꝰ gladiꝰ ex vtraq; parte acutus exibat. Qui de viſibili-

Gladius anceps. bus & inuiſibilibꝰ iudicans, poſtq̄ occiderit habet poteſtatē mittere in gehēnam ignis. ℭEt facies eiꝰ ſicut ſol lucet in virtute ſua.

Facies. Qualis in mōte diſcipulis, talis poſt iudiciū dn̄s om̄ibꝰ ſanctis apparebit. Impii em̄ in iudicio videbūt in quē pupugerūt. Totus autē hic filii hoīs habitꝰ etiā eccleſię cōuenit: cū qua vna natura ipſe factus eſt Chriſtus, honorē illi ſacerdotalē, & iudiciariā tribuēs poteſtatē, & vt fulgeat ſicut ſol in regno patris ſui. ℭEt cū vidiſſem eū, cecidi ad pedes eius. Tāq̄ homo ad ſpiritalē trepidat viſionē, ſed dn̄i clemētia timor pelliꝉ humanus.

ℭEt poſuit dexterā ſuā ſuꝑ me dicēs. Noli timere, ego ſum primꝰ & nouiſſimus. Primus, quia oīa ꝑ ipſm facta ſunt. Nouiſſimꝰ, — Primus.

quia in ipſo reſtaurantꝉ om̄ia. ℭEt habeo claues mortis & īferni. Nō ſolū (inquit) mortē reſurrectiōe deuici: ſed & eiuſdē mortis — Nouiſſimus.

habeo dominiū. Qd̄ etiā eccleſię ſpiritū ſanctū inſufflādo tribuit. Quorū inquiēs dimiſeritis pc̄tā, dimittūtur eis. & cętera. — Claues mortis.

ℭScribe ergo q̄ vidiſti, & q̄ ſunt, & q̄ oportet fieri poſt hęc. Quę ſolꝰ vidiſti cūctis manifeſta, varios. ſ. eccl'ię labores, & malos in ea cū bonis vſq; ī finē ſeculi cōmiſcēdos. ℭSeptē ſtellę angeli ſunt ſeptē eccleſiarū. Ideſt rectores eccleſiarum. Sacerdos em̄, vt Malachias ait, angelus domini exercituum eſt. — Septē ſtellę.

CAPVT. II.

In ăgelo Epheſi eccl'ię ſcribe. Huiꝰ eccl'ię iuxta noīs q̄litatē, p̄tē increpat, & p̄tē laudat. Epheſus em̄ & lapſus magnꝰ & volūtas mea in ea interp̄tari diciꉉ. — Epheſus.

ℭHęc dicit, q̄ tenet ſeptē ſtellas ī dextera ſua. Ideſt vos in manu ſua habet, ſuaq; poteſtate regit & continet. ℭQui ambulat in medio ſeptē candelabrorū aureorū. Qui in medio veſtri digrediens corda ſingulorū & renes inueſtigat. ℭScio opera tua, & laborē tuū, & patientiā tuā. & cętera. Video te (inquit) opera bona ſolerter agentē, & iniurias malorū intolerabiles ęquanimiter tolerantē: qui pſeudoapl'orū verba factaq; diligēter examinās nullatenꝰ eis cedere voluiſti. ℭSed habeo aduerſum te ꝙ charitatē tuā primā reliq̄ſti. & caetera. In quibuſdā quidē coeptū deſeruiſti amorē, quē niſi recupauerint, lucis eos ꝓmiſſę munere priuabo. In quibuſdā vero prauorum exempla, idololatriā ſcilicet & fornicationē odiſti. Hęc em̄ ſunt facta Nicolaitarū, ſicut in ſequētibus aperiꝉ. ℭQui habet aurē audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Quę ſingulis ſcribit, vniuerſis ſe dicere demōſtrat eccleſiis. Non enim Epheſiorū eccleſia ſola, ſi eā nō poeniteret, de loco ſuo mouēda erat, aut Pergamus tm̄ ſedes eſt ſatanae, & non vbiq;. Sic & caetera ſingularum, omni communia ſunt eccleſię. ℭVincenti dabo edere de ligno vitę quod eſt in paradiſo dei mei. Lignum vitę Chriſtus eſt, cuiꝰ in cęleſti paradiſo viſione, & in pręſenti eccleſia corpore ſanctę reficiuntur animę.

Smyrna. ET angelo Smyrnę eccleſię ſcribe. Huic eccl'ię de tolerāda pſequutiōe ſuggeritꝫ: cui & nomē cōgruit. Smyrna eñ myrrha diciť: q̄ mortificationē carnis deſignat. ℂHęc dicit primꝰ & nouiſſimus, qui fuit mortuꝰ & viuit. Qui & omia creauit, & oia moriēdo reſtaurauit. Apta pfatio patiētiam ſuaſuro. ℂScio tribulationē tuā & paupratē: ſꝫ diues es. Bti.n. paupes ſpū: qm̄
Pauperes ſpiritu. ipoꝝ eſt regnū cęloꝝ. Qd pulchre Fortunatus breui verſu expoſuit dicēs. Paup in anguſto regnat habēdo deū. ℂQui ſe dicūt Iu-
Iudęi qui deos eſſe & nō ſunt. Cōfitent ſe noſſe deū, factis aūt negāt. Iudęꝰ eñ religiōis ē nomē. Vñ & Apl's. Qui i abſcōdito (inqt) Iudęꝰ ē & circūciſio cordis in ſpū nō litera. ℂEcce miſſurus eſt ex vobis diabolus ī carcerē, vt tētemini. Vniuerſali eccl'ię hęc dicta cōueniunt, aduerſus quā diabolus inextricabiles ſemp inimicitias exercet. ℂEt habebitis tribulationē diebꝰ decē. Totū tp̄s ſignificat ī
Dies decem. quo decalogi ſunt neceſſaria mādata. Quādiu eñ lucē verbi diuini ſequeris, carcerem neceſſe eſt aduerſantis inimici patiaris. Quidā decē gentiū pſecutiones a Nerone Cęlare vſq ad Diocletianū ſignificatas itelligūt. ℂEſto fidelis vſq ad mortē, & dabo tibi coronā vitę. Quo .x. dies ptingāt oñdit, q vſq ad mortē fide ſuare ſuadet. ℂQui vicerit, ñ
Mors ſecunda. lędeť a morte ſcđa. Qui fidel' pmāſerit vſq ad mortē carnis, mortē aię nō tiebit ęternā.

Pergamus. ET angelo Pergami eccl'ię ſcribe. Pergamus iterpťať diuidēs cornua eoꝝ. qui iudicādo diſtinxit inter virtutē fideliū, & Nicolaitarū perfidiā, vt cornua peccatoꝝ cōfrigerenť, & exaltarenť cornua iuſti. ℂHęc dicit q habet rōpheā vtraq pte acutā. Iudiciariā poteſtatē congrue pmiſit, qui erat victoribꝰ pmia, & poenā redditurꝰ etrātibꝰ. ℂScio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanę, & tenes nomē meū, & nō negaſti fidē meā. Approbo qdē patiētiā tuā, q̄ inter reprobos q thronꝰ ſūt diaboli, cōmorata, me nō noīe tm̄, quo Chriſtiana diceris, ſed fide colis ītegra etiā ī tpe pſecutiōis cruētę: ſed īprobo q ſeductores etiā ī te cetno doctores. ℂEt ī diebꝰ illis Antipas teſtis meꝰ fidelis, q occiſus eſt apđ vos. Quidā martyrē Pergamo
Antipas. paſſum, alii dñm Chriſtū intelligūt, q ab incredulis etiā nūc, quātū in ipſis eſt, occidiť. ℂEdere & fornicari. Hęc duo ſunt princi-
Edere & fornicari. palia, qbꝰ carnales quiq militāt, quoꝝ deus vēter eſt, & gl'ia ī cōfuſione ipſoꝝ. Sed & oē opus malū idololatria eſt, & fornicatio ſpiri-
Nicolaitę. talis. ℂIta habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū. Nicolaitæ ſunt dicti a Nicolao diacono: quē refert Clemēs de zelo pulcherrimę cōiugis īcrepatū, tādiſſe vt qcūq vellet, eā acciperet vxorē: & ob hoc īfideles docuiſſe: q Apl'i cūctis pmiſcua cōiaq foeminarū cōſortia pmitterēt. Dicunť aūt Nicolaitę quędā etiā fabuloſa & pene gētilia īde mūdi pdicaſſe principio, nec ab eis q̄ īmolātur cibos ſuos ſepaſſe. ℂVincēti dabo māna abſcōditū. Qui carnis illecebrā, hypocritis licet ſuadētibꝰ, cōtēpſerit, iure dulcediē pa- Manna abſcōdi.
nis īuiſibilis, q de cęlo deſcēdit, ſaturabitur. ℂEt dabo illi calculū cādidū. Ideſt corpus nūc baptiſmo cādidatū, & tūc incorruptionis Calculus cādidus.
gl'ia refulgēs. ℂEt ī calculo nomē nouū ſcriptū. Vt filii dei nominemur & ſimꝰ. ℂQđ Nomen nouum.
nēo ſcit niſi q accipit. Quia q dicit ſe noſſe deū, & mandata eiꝰ nō cuſtodit, mēdax eſt. Nō eñ guſtat hypocrita q̄ ſuauis eſt dñs.

ET angelo Thyatiræ eccleſiæ ſcribe. Thyatira trāſferť in hoſtiā. Sācti aūt exhibent corpora ſua hoſtiā viuentē. Thyatira.
ℂHęc dicit filiꝰ dei q habet oculos tanq̄ flāmā ignis. Qui ſunt oculi flāmei, īferiꝰ apit dicēs. Ego ſū ſcrutās renes & corda: & dabo Oculi flāmei.
vnicuiq veſtrū ſcđm opa veſtra. ℂEt pedes eius ſiles orichalco. Et hoc exponit q huiꝰ eccl'iæ nouiſſima ſint opa plura prioribus. Orichalco ſi. pe.
ℂSed habeo aduerſus te, qa pmittis mulierē Iezabel q̄ ſe dicit pphetē, docere. In tuo qdē ope & fide laudabilis es: ſed ī hoc vitupabilis qa pſeudoapl'oꝝ ſynagogā, q̄ ſe chriſtianā fingit, nō digna īuectiōe redarguis. Nomen Iezabel, qđ fluxū ſanguinis ſonat, con- Iezabel.
uenit hęreticis. Et ſpecialiter fuiſſe cōiiciť, mulier ī ſupradicta eccl'ia docēs memorata facinora, q̄ figura eſſet totiꝰ Iezabel p orbē, cui etiā manifeſtā cōminať vltionē. ℂEt ſeducere ſeruos meos, fornicari, & māducare de idolothytis. Vtiq ſub Chriſti noīe fornicationē & idololatriā ſpiritalē docebat. Nā quō apte idoloꝝ culturā doceret, q̄ ī eccl'ia pphetā ſe dicebat? ℂEcce mitto eā ī lectū. Iuſto iudicio dei agiť: vt in lecto poenę iaceat Lectꝰ gehennę.
ęternę: q̄ miſos ī lecto libidīs ſtrauit. ℂEt filios eiꝰ ī mortē. Filios hic poſteritatē & opa mulieris noīat: qbus mortē nō momētaneā cor Filii eiꝰ.
poris: ſed aię minať ęternā. ℂEt ſciēt oēs eccleſię, qa ego ſū ſcrutās renes & corda. In renibꝰ delectatiōes, in corde cogitatiōes ſignificat. ℂEt dabo vnicuiq veſtrū ſecundū Renes & corda.
opa veſtra. Opa ergo noſtra & dicta pſit eſſe nota hoībꝰ: ſed quo aīo fiāt & quo p illa puenire cupiamꝰ, ſolus ille nouit q pſpicit qd qſq cogitet, qd quēq delectet. Qua aūt cōſequētia fornicationē & idololatriā, q̄ crimina ſūt manifeſta, puniēs, occultorū diciť

cognitor, niſi qa hęc ĩ minimis etiã pñt appellati delictis? Perdes, inqt, oẽs q fornicanť abs te. Et idẽ q hęc audit Apl'us Ioannes, cũ de falſis fratribꝰ diſputatet, ita cõcluſit. Filioli, inquiens, cuſtodite vos a ſimulacris. ¶Vobis aũt dico & ceter[q Thyatirę eſtis. Sicut ipſis pœnitentiã ſuadet, & pœnã minať: ſic ad patientiã pios ꝑmiis hortať ęternis. ¶Qui nõ cognouerũt altitudĩes ſatanę.
Cognoſcere. Nullo vtiq; cõſenſu ꝓbauerũt. Sic & q operãť iniqtatẽ, nõ cognoſcũt deũ, licet ipm̃ ꝑdicẽt. Hoc mõ & deꝰ licet oẽs nouerit, non cognouit opatios iniqtatis. ¶Nõ mittã ſup vos aliud põdꝰ: tñ qđ habetis tenete donec veniã. Nõ patiat vos tẽtari ſupta id qđ poteſtis ſuſtinere. Aliter. Attẽdite, inqt, a falſis ꝓphetis. Nõ eñ ego vobis nouã mitto doctrinã: ſed quã accepiſtis, ſeruate in finem. ¶Qui eñ vicerit falſa, & mea iuſſa cuſtodierit, digna mercede donabiť, & dabo illi ptãtẽ ſup gẽtes. In Chriſto hꝫ eccl'ia hãc ptãtẽ tãq̃ corpꝰ ĩ capite. In quo ſcđm Apl'm nobis deꝰ oĩa donauit. ¶Et reget illas ĩ virga ferrea: & tanq̃ vas figuli cõfringenť. Inflexibili iuſtitia regit mites: vt fructũ plus adferãt. Deſtruit vero cõtumaces: vt vel ĩ ęternũ peteãt: vel cõteranť ĩ eis cupiditates terrenę: & veteris hoĩs lutulẽta negotia, qcqd de pctõre limo cõtractũ atq; inolitũ eſt. ¶Et dabo illi ſtellã matutinã. Chriſtus eſt ſtel-
Stella matutina. la matutina: q nocte ſeculi tŕãſacta lucẽ vitę ſctis ꝓmittit & pãdit æternã. CAP. III.

ET angelo eccl'ię Sardis ſcribe. Hũc angelũ .i. ſacerdotẽ minꝰ ſolertẽ ĩ malis corrigẽdis arguit. Quoſdã tñ ĩ albis ãbulãtes habere col-
Sardis. laudat: qbus nomẽ Sardis lapidis vtiq; ꝓcioſi cõgruit. ¶Scio opa tua quia nomẽ habes ꝙ viuas, & mortuꝰ es. Tibi qdẽ viuus eẽ videris, ſed ſi nõ ĩ prauoꝝ correctiõe vigilaueris, iã inter mortuos cõputaberis. ¶Nõ eñ iuenio opa tua plena corã deo meo. Plena corã deo nõ
Opa plena. ſũt opa rectoris, ſi nõ & ceteros excitare cõtẽderit: q̃uis hoĩbꝰ inoxius eẽ videať. ¶Veniã ad te tãq̃ fur. Sicut ĩ euãgelica pabola, ſic & hic exẽplo furis cauẽdi, vigilare ꝑmonet. ¶Sed habes pauca noĩa ĩ Sardis: q nõ ĩquinauerũt veſtimẽta ſua. Nõ dixit paucos
Nomina pauca. ſꝫ pauca noĩa. Proprias .n. oues vocat noĩatĩ: q Moſẽ nouit ex noĩe: & ſuoꝝ noĩa ſcribit ĩ cęlo ſanctoꝝ. ¶Qui vicerit, ſic veſtieť veſtimẽtis albis. Oẽs ad illoꝝ ꝓuocat hitũ: q holoſericã baptiſmi iuiolatã ſeruauerũt.

ET angelo Philadelphiæ eccl'iæ ſcribe. Philadelphia, dilectio fraterna ĩterpretať: cui
Philadelphia. iure ianua regni aperiť: & a dño diligi promittiť. ¶Hęc dicit ſanctꝰ & verꝰ q hꝫ clauẽ Dauid. Ideſt regiã ptãtẽ, quia ſiue ex Dauid
Clauis Dauid. ſtirpe natꝰ, ſiue qa ꝓphetia Dauid Chriſti ẽ diſpẽſatiõe patefacta. ¶Qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo apit. Legis diuinę
Chriſti poteſtas. ſecreta ſolꝰ Chriſti ptãte pãdunť fidelibꝰ, claudunť ĩfidelibꝰ. ¶Ecce dedi corã te oſtiũ aptũ, qđ nemo põt claudere. Ianua ſcię cę-
Oſtium ſcientiæ. leſtis, quã eccl'ię ſuę Chriſtꝰ aperuit, nullius vnq̃ vi aut niſu ꝑcludiť. ¶Quia modicam habes virtutẽ & ſeruaſti verbu meũ. Cauſã oñdit ꝙ ideo hęc dona ꝓmereať eccl'ia: quia nõ ĩ ſuis viribꝰ ſꝫ ĩ Reg[Chriſti gr̃a cõfidit, lauſq; eſt ꝓregẽtis dei & deuotiõis eccl'ię: ꝙ modicę fidei apiať oſtiũ vicẽdi: & ꝙ modica virtꝰ fide roboreť. ¶Ecce dabo de ſynagoga ſatanę: q dicũt ſe Iudęos eẽ & nõ ſunt. Hoc oĩ eccl'ię tunc ꝓmiſit: qa nõ Philadelphię tñ crediderũt ex ſynagoga Iudęoꝝ, ſicut ĩ actibus apl'oꝝ ĩuenimꝰ. ¶Qm̃ ſuaſti verbũ patiẽtię meę: & ego te ſeruabo ab hora tẽtationis q̃ vẽtura eſt. Qm̃ exẽplũ meũ ſeruaſti ĩ aduerſis tolerãdis, & ego te viciſſim ab ĩminẽtibꝰ ſeruabo ꝑſſuris: nõ qdẽ vt nõ tenteris: ſed vt nõ vĩcaris aduerſis. Et licet eccl'ia
Perſecutio ſub antichriſto. ſemp exerceať aduerſis: põt tñ hic hora tẽtationis & hũiliatio Iudęorũ ſub tpe Antichriſti ſignificari, vt ſicut ĩ ſeq̃ntibꝰ ĩ ſexto ſępius ordĩe: ſic & hic ĩ ſexto angelo nouiſſima ꝑſecutio deſigneť. In qua quidẽ Iudęoꝝ mali decipiẽdi & decepturi, alii autẽ Helię magni ꝓphetę monitis legẽ ſpiritaliter ĩtellecturi, & eccl'ię mẽbris ĩcorpati, credunť hoſtẽ fortiter eẽ victuri. ¶Ecce venio cito. Tene qđ habes: vt nemo accipiat coronã tuã. Ne tolerãdo laſſeſcas. Cito .n. auxiliabor: ne forte te deficiẽte, alius tibi decretã accipiat mercedẽ. Sic ſanctoꝝ nũerũ q apud deũ fixꝰ eſt, ĩpoſſibile eſt zizaniorũ creſcentiũ ꝑfidia breuiari. Si eñ corona alteri tradeť amiſſa nõ vacat locꝰ eiꝰ q qđ tenebat amiſit. ¶Qui vicerit, faciã illũ colũnã in tẽplo dei mei: & foras nõ egredieť ampliꝰ. Qui aduerſa propter me deuicerit, glorioſus ĩ tẽplo eccleſiæ nullã aduerſitat[tiebit vltra iacturã. Hę co-
Colũnę eccleſiæ. lũnę .i. ſancti viri nũc ſuſtinẽdo eccleſiã muniũt: tũc eminẽdo decorãt, ſicut illę duę ĩ foribꝰ tẽpli Salomonis. ¶Et ſcribã ſup eũ nomẽ dei mei. Qꝛ veꝫ ꝑ adoptionẽ filii dei dicimur. ¶Et nomẽ ciuitat[dei mei nouę Hieruſalẽ. Vnitati eccl'ię ſociabiť, q̃ gr̃a cæleſti in nouã vitã generata eſt. ¶Et nomẽ meum
Nomen nouum. nouũ. Hoc eſt nomẽ chriſtianũ: nõ ꝙ nouũ ſit iſtud filio dei: q hãc habuit claritatẽ an-

teq̄ mūdus fieret,ſed nouū filio hoīs qui fuit
mortuus & reſurrexit , & ſedet ad dexteram
dei.
,, ET angelo Laodiciæ eccleſiæ ſcribe.Lao
Laodicia, dicia dicitur tribus amabilis dominū,ſi
ue fuerunt in vomitu . Erant enim ibi
& quibus diceret.Incipiam te euomere ex ore
meo. Et quibus item, Ego quos amo,arguo
& caſtigo . Ex græco autem populus iuſtus
,, interpretatur. ❡Hęc dicit Amē teſtis fidelis
,, & verus qui eſt principium creaturæ Dei.
Amen. Amen,vere ſiue fideliter īterpretatur.Chriſtꝰ
Chriſtus. ergo,q̄ eſt ī diuinitatis eſſentia veritas,per in
carnatiōis myſteriū pricipiū creaturę dei fa
ctū ſe eē cōmemorat,vt p hęc ad tolerātiā paſ
,, ſionū cōformet eccleſiā. ❡Scio opa tua,qa ne
,, q̄ frigidꝰ es,neq̄ calidus &c. Nec ī fide ferui
dus es,nec ī totū īfidelis. Qꝛ ſi adhuc īfidelis
eſſes,adhuc tibi ſpes cōuertēdi maneret.Nūc
vero qa volūtatē dn̄i quā cognouiſti,nō facis,
,, de viſceribꝰ eccleſię meę ꝓiicieris.❡Quia di
,, cis q̄ diues ſum , & locupletatus , & nullius
,, egeo &c. Sola fide contentus,iuſtitię tibi fru
Diues ve ſtra diuitias vſurpas,ſed ſi vere diues eſſe de
re. ſideras,feruorē charitatis preſſurarum flam
ma probatum , derelictis omnibus eme, atq̄
oculos mentis non ſtibio fallacis iactātiæ ſed
Collyrio diuię ſciētiæ punge collyrio. Collyrio oculos
pungere inungere,eſt executiōe boni opis ītelligētiam
oculos. ,, ſcripturę ſanctę ꝓmereri. ❡Ego quos amo,ar
,, guo & caſtigo.Ne refugias pati aduerſa , cū
,, hoc ſpeciale ſit indiciū amari a dn̄o.❡Aemu
,, lare ergo,& poenitētiā age.Oſtēdit fuiſſe illic
,, q̄ ęmulādi ſequēdiq̄ fuiſſet.❡Ecce ſto ad oſti
,, um & pulſo &c.Oſtiū q̄dē cordis tui exhorta
tiōis dextera pulſo,quā ſi libēter recepis,me ī
,, habitatore & cohęredē dignꝰ habeberis.❡Qui
,, vicerit,dabo ei ſedere mecū ī throno meo.Cō
Cōſeſſor ſeſſorē pricipē dicit poteſtatis & iudicii. Qui
Chriſti. cōſedere,inqt,nos fecit ī cęleſtibꝰ in Chriſto.
,, ❡Sicut & ego vici,& ſedi cū pře meo in thro
,, no eiꝰ. Vicēs dn̄s ī throno cū pře ſedit,qa poſt
paſſionis certamina, poſt palmā reſurrectiōis
clarius ſe omībꝰ q̄ poteſtati patris eſſet ęqua
lis,indicauit.Nota in ſingulis eccleſiis primo
dominum ſuam indicare potentiā, dehīc ope
ra eccleſiæ vel laudanda vel vituperanda, in
termixta ſemper admonitiōe,retexere. Poſtre
mo, mercedem quæ & in præſenti & in futu
ro poteſt intelligi,vtriq̄ parti rependere debi
tam.Cum vero adiūgit,Qui habet aures au
diat, aures proculdubio cordis ad mandato
rum obedientiam intelligere conuenit.

CAPVT.IIII.

POſt haec vidi, & ecce oſtiū ,,
apertū ī cęlo. Deſcriptis ec ,,
cleſię opibꝰ,q̄ & qualis fu
tura eēt,recapitulat a Chri
ſti natiuitate, eadē aliter di
cturus. Totū.n.tēpus eccle
ſię varus ī hoc libro figuris
repetit. Ecce,igr,oſtiū aptū ī cęlo. Cōueniēter Oſtium.
oſtiū cęleſte aſcēſurꝰ aſpicit,cui cęlſa myſteria
pādi pmittūt. Vel qa oſtiū Chriſtꝰ eſt,q̄ illū
crediderit natū & paſſū,cōſcēdit cęlū,i.eccle
ſię altitudinē,& videt futura ſpiritalis effectꝰ
ſicut dicit.❡Et ſtatī fui ī ſpū.Et vox pria quā ,,
audiui. Siſis vtiq̄ priori voci,q̄ dixerat.Q̄d ,,
vides,ſcribe ī libro.❡Et ecce ſedes poſita erat ,,
in cęlo,& ſupra ſedē ſedēs.Eccleſiā ī cęleſti cō ,,
uerſatiōe poſitā dn̄s īhabitat,Gregoriꝰ papa, Soliū dn̄i.
ſoliū dei ī viſiōe Michęę,angelicas prātes ītēr
ptat.Quarū mētibꝰ altiꝰ pſidēs,inferiꝰ cuncta
diſponit. ❡Et q̄ ſedebat,ſilis erat aſpectui lapi ,,
dis iaſpidis,& ſardinis. Iaſpidis color aquā,ſar ,,
dis ignē ſignificat.Quibꝰ duobꝰ iudiciū noui Iaſpis.
mus celebrari.Sicut.n.inqt,in diebus Noe,ita Sardis.
erit & aduētus filii hoīs. ❡Et iris in circuitu ,,
ſedis,ſilis viſioni ſmaragdinę. Iris qui fit ſole ,,
nubes irradiante,& poſt diluuiū pſo ꝓpitia Iris.
tionis indicio factꝰ eſt,intercesſu ſanctorꝫ quos
dn̄s illuſtrat,eccleſiā muniri deſignat.Qui bn̄
ſmaragdo lapidi nimię viriditatis cōparāt.quo
eīn hęreditatē īmarceſſibilē fide pſectiori expe
ctāt,eo potētiꝰ etiā cęteros,orādo ꝓtegūt.❡Et ,,
in circuitu ſedis ſedilia vigitiquattuor,& ſup ,,
thronos vigitiquattuor ſeniores ſedētes.Eccle ,,
ſiā quā ꝓpter ſocietatē fidei ī vna ſede vide
rat,eādē p geminū teſtamtū de patriarchis &
aplis gnatā,i.xxiiii.ſedilibꝰ cernit.Sedērē aūt Sedilia.24.
ꝓpter iudiciariā eiꝰ ī Chriſto dignitatē.Sede
būt.n.& iudicabūt vniuerſa mēbra,ſed ī vno
& p vnū caput.Nā quō poterūt ſācti ī iudicio
ſedere,ſtātes ad dexterā iudicis? Poſſunt etiā
xxiiii.ſeniores ī illis ītelligi, q̄ pſectionē opis,q̄ Seniores
ſenario numero cōmēdat, clara euāgelii p̄di xxiiii.
catione cōſummant. Nā quater ſeni.xxiiii.fa
ciunt.❡Circūamictos veſtimētis albis,& ī ca ,,
pitibꝰ eorꝫ coronas aureas.Ideſt bonis opibꝰ ī ,,
dutos, perenni mētis memoria gaudia ſupna
q̄rētes.Sępe eīn capitis noīe,mēs ſolet ītelligi. Caput.
❡Et de throno ꝓcedūt fulgura & voces & to ,,
nitrua. Hoc eſt q̄d Marcꝰ ait.Illi aūt pfecti p ,,
dicauerūt vbiq̄ dn̄o cooperāte & ſermonē cō
firmāte,ſequētibꝰ ſignis.❡Et ſeptē lāpades ar ,,
dētes ante thronū,qui ſunt ſeptē ſpiritꝰ Dei. ,,
Vnū ſpiritum dicit ſeptiformem,vnus enim Spiritꝰ ſe
eſt ſpiritꝰ.Septiformitas aūt pſectio eſt & ple ptiformis
nitudo.Cōmemorato vero ſpiritu ſancto,cō
ueniēter vnda baptiſmi ſequit,ī qua idē ſpūs

,, pcipi credit̃. ¶Et ĩ cõſpectu ſedis,tãq̃ mare vi
,, treũ,ſilẽ cryſtallo. Propter fidẽ veri baptiſmi
Vitrum. refert̃ ad vitrũ, in quo nõ aliud videt̃ exteri⁹
Cryſtallũ. q̃ qđ geſtat interius.Cryſtallo quoq;,quod de
aqua ĩ glaciẽ & lapidẽ p̃cioſũ efficit̃,baptiſmi
,, gratia figurat̃.¶Et in medio ſedis & in circũ
,, itu ſedis quattuor aĩalia plena oculis ante &
,, retro.Cũctas throni dei,ideſt eccleſię p̃tes,lu-
men euãgelii de p̃teritoꝝ futurorũq; ſcientia
,, replet.¶Et aĩal primũ ſimile leoni &c. Hæc
Animalia aĩalia m̃ltifarie interp̃tant̃.Beat⁹ aũt Augusti
quattuor. nus iuxta ordinẽ libri iſti⁹ Matthęũ in leone
Matthæus dicit intelligi,qui regię dignitatis in Christo
Leo &c. p̃ſapiã narrat,q & vicit leo de tribu Iuda.Ca
tulus eñ leonis Iuda. Et in quo vt rex a rege
timet̃,a magis adorat̃. Vbi etiã rex cũ ſeruis
rõnẽ ponit,Rex nuptias filio facit, & ad vlti-
Lu cas vitu mũ rex ſegregat oues ab hœdis.Lucã in vitu
lus. lo,q hoſtia magna fuit in lege.Eius eñ nõ ſo
lũ p̃ncipia circa tẽplũ & ſacrificia diuerſant̃,
ſed & ita cõcludit̃.Et erant ſemp in tẽplo lau
Marc⁹ hõ. dãtes & bñdicẽtes deũ.Facies vero hoĩs Mar-
cũ ſignificat,qui nihil de regali vel de ſacerdo
tali dñi potentia locut⁹,tñ hoĩs Christi geſta
Ioannes aq ſimpliciter narrat.Aquila aũt,Ioãnes eſt, qui
la. natiuitatẽ verbi velut ortũ ſolẽ perſpicaciter
aſpectat.Aĩalia aũt,nũc euãgeliſtas, nũc totã
ſignificant eccleſiã.Cuius fortitudo in leone,
victimario in vitulo,humilitas in hoĩe,ſubli-
,, mitas in aquila volãte mõſtrat̃. ¶Singula eo
,, rũ habebãt alas ſenas. Perfectione ſuæ doctri
Senarius. nę eccleſiã ad alta ſubleuant. Senarius eñ nu
merus ideo perfectus dicit̃, q̃a prim⁹ ſuis par
tibus implet̃. Vnũ quippe,qđ eſt ſexta ſenarii
pars,& duo,qđ eſt tertia,& tria, qđ eſt dimi-
Alę ſenæ. diũ,eũdẽ ſenariũ faciũt. Aliter. Alæ ſenę q̃ttu
or aĩaliũ,q̃ ſũt vigitiquattuor, totidẽ veteris
inſtrumẽti libros inſinuãt,q̃bus euãgeliſtarũ
,, & fulcit̃ auctoritas,& veritas cõprobat̃.¶Et ĩ
,, circũitu & intus plena ſunt oculis, ſancta ec
Oculi int⁹ cleſia & corã deo & corã hoĩbus ſe vigilanter
& foris. attẽdit. Cui⁹ interiores oculos aſpexerat Pſal
miſta,cũ dicit. Oĩs gloria eius filię regũ abin
tus.Exteriores vero,cũ cõtinuo ſubdit.In fim
briis aureis circũamicta varietate. Aliter.Si-
ue literã attẽdas,ſiue allegoriã quęras,lucem
ſemper in euangelio reperies.Alia trãſlatio ſic
Oculi ante habet.Plena oculis ante ſe & retro.Quia lux
& retro. euangelii & ænigmata legis irradiat, & nouę
,, gratię mũdo fulgorẽ infundit.¶Et requiẽ nõ
,, habebant die ac nocte dicentia.Sãctus,ſanct⁹,
,, ſanct⁹,dñs deus omnipotẽs. Sancta aĩalia cũ-
cto tẽpore ſeculi vnã dñationẽ deitatis,omni
potentiã,& æternitatem ſanctę trinitatis affir
mãt manẽte intellectualis creaturæ perpetua
,, in cæleſtibus laude. ¶Procidebãt vigitiquat-
tuor ſeniores ante ſedẽtem in throno & ado- ,,
rabant. Aĩalibus p̃ſonãtibus laudẽ,ideſt euã ,,
geliſtis prædicantibus Christi diſpenſationẽ,
omnis eccleſia q̃ in p̃poſitis conſtat & popu- Eccleſia.
lis(hoc eñ geminatus duodenari⁹ numer⁹ ſi
gnificat)ſtatim cadens in faciẽ adorat viuẽtẽ
in ſecula ſeculoꝝ.¶Et mittebãt coronas ſuas ,,
ante thronũ.Deo videlicet aſſignãtes quicq̃d ,,
virtute,q̃cq̃d habebãt dignitatis.Quippe qui
ex nihilo cuncta creauerit. CAP.V.

ET vidi in dextera ſedẽtis ſu ,,
per thron um,librũ ſcriptũ ,,
int⁹ & foris. Hęc viſio my ,,
ſteria nobis ſanctę ſcripturę Liber.
per incarnationem dñi pate
facta demõſtrat. Cuius vni
tas cõcors vet⁹ teſtamentũ
quaſi exterius,& nouũ continet interi⁹. ¶Si- ,,
gnatum ſigillis ſeptem.Ideſt vel omni latẽtiũ ,,
myſteriorum plenitudine tectũ,vel ſp̃ũs ſepti Sigilla.7.
formis diſpoſitione conſcriptum. ¶Et audiui ,,
angelũ fortẽ p̃dicãtem voce magna.Quis eſt ,,
dignus aperire librũ? Prędicationẽ legis inſi- ,,
nuat.Multi enim prophetæ & iuſti cupierũt
videre quæ apoſtoli viderunt. Et de hac ſalu
te,vt Petrus ait,exq̃ſierunt atq; ſcrutati ſunt
prophetę. Hic eſt liber,qui in Eſaia & ſcien-
ti literas & neſcienti irreſerabilis eſt. Cui⁹ tñ
etiam illic ita prædicat̃ apertio.In die illa au-
dient ſurdi verba libri.De quo & Iezechiel.Et
vidi,inq̃t,& ecce manus miſſa ad me, in qua
erat liber inuolutus,& expandit illum coram
me,q erat ſcriptus intus & foris. Vbi & hoc
qđ Ioãnes tacuit,q̃d videlicet in libro ſcriptũ
eſſet,adiunxit dicens.Et ſcriptę in eo erant la
mentationes & carmen & vę.Cũcta enim ſe-
ries veteris & noui teſtamenti, pœnitentiã p̃
peccatis agendam, regnũ cæleſte quęrẽdum,
& fletus infernales p̃monet eſſe fugiẽdos.¶Et ,,
nemo poterat in cęlo,neq; in terra,neq; ſubt⁹ ,,
terrã ap̃ire librũ neq; reſpicere illũ. Neq; an- ,,
gelus,neq; vllus iuſtoꝝ etiã carnis vĩculo ab-
ſolutus,myſteria diuinæ legis reuelare vel in
ueſtigare potuerunt, neq; reſpicere illũ,ideſt
cõtẽplari ſplendorẽ gratiæ noui teſtamẽti.Si-
cut filii Iſrael in faciẽ latoris veteris teſtamen
ti nouũ cõtinentis nõ poterant aſpicere. ¶Et ,,
ego flebam multum. Communem humani ,,
generis miſeriam agnoſcens doluit. ¶Et vn⁹ ,,
de ſenioribus dixit mihi. Ne fleueris.Ecce vi ,,
cit leo de tribu Iuda. Flere prohibet̃, quia iã ,,
tunc impletũ erat in Christi paſſione qđ diu Flere cur
latebat myſteriũ,cũ illo tradẽte ſp̃ũm velum vetatur.
tẽpli ſciſſũ eſt.Cui dicit̃.Catulus leonis Iuda,
ad p̃dã fili mi aſcendiſti &c.Sequit̃, et deſcri
bit quõ & vbi vicerit leo de tribu Iuda.

ET vidi in medio throni, & quattuor aīa
liū, & senioꝶ, agnū ſtātē tanq̃ occiſum.
Agnus & Leo dn̄s.
Idem dn̄s q agnus eſt innocēter moriē
do, leo quoq; factꝰ eſt, mortē fortiter euincen
do. Tychoniꝰ, agnū eccleſiā dicit, q̄ ī Chriſto
accepit oēm poteſtatē. ¶ Habētē cornua ſeptē
& oculos ſeptē. Spūs in Chriſto ſeptiformis,
ꝓpter eminētiā poteſtatis, cornibꝰ, ꝓpter illu
minationē gratię comparat̃ oculis. ¶ Et venit
& accepit de dextera ſedētis in throno librū.
Librū de dextera dei, diſpēſationē ipſam incar
nationis a patre & a ſeipſo, ſm id qđ deꝰ eſt,
diſpoſitā accepiſſe filiꝰ hoīs dicit̃, qa vterq; cū
ſpiritu ſctō in throno habitat. Chriſtꝰ eñ qui
in humanitate agnus, ipſe in deitate dextera
patris ē. ¶ Et cū aperuiſſet librū, quattuor aīa
lia & vigītiquattuor ſeniores ceciderūt corā
agno hn̄tes ſinguli citharas & phialas aure-
as. Cū paſſiōe ſua dn̄s vtriuſq; teſtamēti ꝑco
nia ī ſe cōprobaret impleri, eccleſia gratias re-
ferēs, ipſa quoq; ſe paſſionibꝰ offert, vt iuxta
Apoſtolū impleat ea q̄ deſunt paſſionū Chri
Citharæ.
ſti in carne ſua. Citharis eñ vbi ligno chordę
Phialæ.
tendunt̃, corpa mori parata: Phialis vero cor
da latitudīe charitatis patula deſignant̃. ¶ Et
cātabāt cāticū nouū dicētes. Dignꝰ es dn̄e ac
cipe librū. & aperire ſignacula eius. Sacramē
ta noui teſtamēti, q̄ ī Chriſto ſunt cōpleta, ce
lebrāt, illā ipſam eiꝰ diſpēſationē laudibꝰ pro-
ſequētes, quā ſoli fatēt̃ Chriſto cōpetere. ¶ Et
redemiſti nos deo ī ſanguine tuo, ex oī tribu,
& lingua, & populo, & natione. Hic amplīꝰ
declarat̃ aīalia & ſeniores eccleſiā eē, q̄ Chriſti
eſt ſanguine redēpta, & cōgregata de gētibꝰ.
Oſtēdit etiam in quo cælo ſint, dicendo. ¶ Et
regnabūt ſup terrā. Et vidi & audiui vocem
angeloꝶ multoꝶ in circuitu throni & aīaliū
& ſenioꝶ. Et erat numerus eoꝶ milia miliū.
Innumera milia populoꝶ ad eccleſiā cōfluen
tiū, deū laudāt. ¶ Cui data eſt oīs poteſtas in
cęlo & in terra. Si eñ filii dei dicti ſunt iuſti,
cur nō & angeli? Licet & cęleſtis quoq; militia
redēptioni noſtrę cōgratulādo poſſit iſta cōci
nere. Sicut & ſanctꝰ papa Gregoriꝰ expoſuit
ſubiūgēs. Vox nāq; āgeloꝶ ē in laude cōdito
ris, ipſa admiratio itimę cōtēplatiōis. ¶ Et q̄ttu
or aīalia dicebāt amē. Et ſeniores ceciderūt &
adorauerūt. Pplīs ī eccleſia dn̄i laudes reſonā-
tibꝰ, doctores idē cōfirmāt, & exēpli gr̄a, dn̄m
ſimul adorāt. CA. VI.

ET vidi q̄ aperuiſſet agnus
vnum de ſigillis. Cum ſi-
Finis legis Chriſtus.
gna primo ſoluant̃, deinde
liber aperiat̃, certa ratione ꝑ
poſterauit vſitatū ordinē.
Dn̄s eñ patiens & reſurgens, finē ſe eſſe legis
edocuit. Aſcendēs aūt in cęlū, ſpiritu ſctō miſ
ſo, ſecretioris arcani munere firmauit eccleſiā.
Tunc ergo librum aperuit, & nunc eiꝰ ſigna
cula ſoluit. In primo igitur ſigillo, decꝰ eccle- Sigilla. vii.
ſiæ primitiuę. In ſequētibꝰ tribꝰ, triforme con
tra eam bellum. In quinto, gloriā ſub hoc bel-
lo triūphatoꝶ. In ſexto illa q̄ ventura ſunt tē
pore Antichriſti, & paululum ſuperioribꝰ re
capitulatis. In ſeptimo cernit initium quietis
æternę. ¶ Et audiui vnum de quattuor aīali-
bus dicēs. Veni & vide. Nos quoq; gloriā ec
cleſiæ cernere magnis euāgelii vocibꝰ admo-
nemur. ¶ Et ecce equus albus, & qui ſedebat
ſuper eum habebat arcum, & data eſt ei coro
na, & exiit vincens vt vinceret. Eccleſię, quę
ſuper niuē gratia dealbata eſt, dn̄s præſidet, Eccleſiæ candor.
& ſpiritalis doctrinæ contra impios arma fe-
rens, victor in ſuis coronā percipit. De quo di
citur. Accepit dona in hominibus. In quibus
etiam cęlo ꝑſidens, a Saulo perſequebat̃. ¶ Et
cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſe
cundum aīal dicēs. Veni & vide. Cōtrarium
quoq; equitatū ſolerter attendere iubet̃, vt ſi
cut de ꝓſperis eccleſię gaudiū, ſic de aduerſis
cautelā ex ꝯſcientia ſumat. ¶ Et exiuit alius
equus rufus. Contra victricē vincentemq; ec
cleſiam exiit equus rufus, ideſt populus ſini- Equus rufus.
ſter ex ſeſſore ſuo diabolo ſanguinolētus. Q̄
uis legerimꝰ apud Zachariam, equum domi
ni rufum. ſed ille ſuo ſanguine rufus, hic alie-
no. ¶ Et qui ſedebat ſuper eum, datum eſt ei
vt ſumeret pacem de terra. Scilicet ſuā. Eccle
ſia vero æternam pacem, quam ſibi Chriſtus
reliquit, accepit. ¶ Et datus eſt illi gladiꝰ ma
gnus. Siue in eos quos præuaricatores fidei,
ſiue quos martyres facit. De quo ad beatum
Iob dicitur. Qui fecit eum, applicauit gladiū
eius. ideſt vel ne tm̄ ſanctos tentet quantum
impius velit, vel q̄ ſuæ rabiei in ſeipſum vin
dicta redeat. ¶ Et ecce equus niger, & qui ſe-
debat ſuper eum habebat ſtateram in manu
ſua, & audiui tanq̃ vocem in medio quattu-
or animalium. Equus niger falſorum cater-
ua eſt fratrum, qui ſtaterā rectę ꝓfeſſionis ha Equus niger.
bent, ſed ſocios lædunt per opa tenebrarum.
Dum eñ in medio aīaliū dicit̃ ne lęſeris, oſtē
dit̃ illic eē qui lędit. De hoc pręcurrēte equo
dicit Apl̄us. Foris pugnę, intꝰ timores. ¶ Bili
bris tritici denario vno, & tres bilibres hordei
denario vno; & vinū & oleū ne lęſeris. Caue, i-
gr̄; ne exēplo peſſimo fratrē tuū ſcādalizes ꝓ
pter quē Chriſtꝰ mortuꝰ ē, & ſacri ſanguinis
chriſmatiſq; portat īſignia. Quia ſiue perfecti
meritis ſiue etiā minimi q̄q; ī eccleſia fide tm̄

ſanctæ trinitatis ībuti, oēs eodē perfecto ꝑcio
Bilibris. — ſanguinis dñici ſunt redēpti. Nec imerito bili
bri & nō ſimplici libra fidei vel opis perfectio
exprimitur, q̄ vtraq; in radice geminę cōſiſtit
,, charitatis. ℭEt ecce equ⁹ pallid⁹, & q ſedebat
,, deſup, nomē illi mors, & infernus ſequebatur
,, eū. Hæretici q ſe catholicos palliāt, morte in
Equus pallidus. — habitatrice digni, ꝑditoꝝ poſt ſe rapiūt exer
citū. Diabolus eñ & miniſtri eius metonymi
Mors & infernus. — cos mors & īfern⁹ dicti ſunt, eo ꝙ multis cau
ſa mortis & īfernoꝝ ſint. Poteſt & ſimpliciter
accipi, ꝙ hic ſpiritaliter mortuos, ibi pœna
,, ſequat̃ ęterna. ℭEt data eſt illi poteſtas ſuper
,, q̄ttuor ptes terrę. Ecce Arrii vęſania de Ale
Arrii vęſania. — xādria naſcens, ad Gallicū vſq; peruenit ocea
num, nō fame tm̃ verbi dei, ſed & gladio cor
porali beſtialiter pios inſequens. Alia editio
quartā partē trāſtulit, q̄a tres eq mali diabolo
rectore fidētes, cōtra quartū eccleſię calcitrāt
,, equitatū. ℭEt cū aperuiſſet quītū ſigillū, vidi
,, ſubt⁹ altare aīas īterfectoꝝ ꝓpter verbū dei.
Quia eccleſiā dixerat ī pſenti multipliciter af
flictā, dicit & gloriā aīarū poſt corporꝝ pœnā.
Vidi, inquit, eas ſub altare, ideſt in ſecretario
Ara aurea. — laudis ęternę. Ara eñ aurea & interius poſi
ta, & ꝓpe dominici corporis arcam, nō vt ex
terior carnē & ſanguinem, ſed ſola offert dño
thymiamata laudis. Et q nūc exhibent corpa
ſua hoſtiā viuentē, tūc diruptis carnis vincu
lis, illi ſacrificāt hoſtiā laudis. Pōt aūt & hy
perbaton eē, vt nō ſub ara viderit ſed ſub ara
occiſos, ideſt ſub teſtificatione nōis Chriſti, ſi
cut de Macabbęis dictū ē, Sub teſtamēto dei
,, ceciderūt. ℭEt clamabāt voce magna dicētes.
Aiarū clamor. — Magnus aiarū clamor, magnū eſt deſiderium
eoꝝ q̄ dñm facere velle nouerūt. Nec eñ fas
eſt, eas credere cōtra Dei nutū quicq̄ cupere,
cū earū deſideria ex eius pendeāt voluntate.
,, ℭVſquequo dñe ſanctus & verus nō iudicas
,, & vindicas ſanguinē noſtrū de iis q habitant
,, in terra? Nō hęc odio inimicoꝝ, p qbus i hoc
ſeculo rogauerūt, orāt, ſed amore ęquitatis, q̄
ipſi iudici vt ꝓpe poſiti concordant, diem iu
dicii quo peccati regnū deſtruat̃, & reſurrecti
onē extinctoꝝ corporꝝ aduenire ꝑcant̃. Nā &
nos in pſenti, cū pro īimicis orare iubeamur,
dicim⁹ tñ dño orātes. Adueniat regnū tuū.
,, ℭEt datę ſunt illis ſingulę ſtolę albę. Singu
Stolę albæ. — las modo ſtolas habēt aiæ ſanctoꝝ de ſua bea
ta immortalitate gaudētes. Reſurgentib⁹ aūt
corporib⁹ iuxta Eſaiam, in terra ſua duplicia
,, poſſidebūt. ℭEt dictū eſt illis vt requieſcerēt
,, tempus adhuc modicum donec impleantur
Gaudii dilatio. — cōſerui eoꝝ & fratres eoꝝ. Nō deſiderium
reſurrectionis abnuit, ſed ex colligendoꝝ fra

trū augmēto differt. Nā & ipſa aiarū lætitia
pōt ſtolis albis figurari, cū dño reuelante di
dicerint & impios in fine dānādos, & vſq; ad
finē ſeculi multos ſuo numero ꝑ martyrium
eſſe ſociandos: atq; interna charitate pfuſima
luerint hac conſolatione contenti, pro ſupplē
do fratrū nūero hacten⁹ ſua gaudia differri.

ET vidi cū aperuiſſet ſigillū ſextum, & ,,
terrę mot⁹ factus eſt magnus. Sexto ſi ,,
gillo patefacto nouiſſima pſecutio nun — *Sigillū*
ciat̃, et ſicut dño ſexta feria crucifixo, mūdū — *ſextum.*
tenebris & pauore cōcuti. ℭEt ſol fact⁹ eſt ni ,,
ger tanq̄ ſaccus. Tanq̄ Chriſti vel opta po ,,
tētia, vel doctrina tēporaliter obſcurata, vel a — *Sol niger*
defenſione ſit velata, cū miniſtri Antichriſti ī — *ſub Anti*
ſeruos Chriſti graſſari ſinunt̃. ℭEt luna tota — *chriſto.*
facta eſt ſicut ſanguis. Eccleſia ſolito ampli⁹ ,,
ꝑ Chriſto ſanguinē fūdet. Tota aūt dixit, q̄a
in toto orbe erit nouiſſimus terræ mot⁹, an
tea vero ſicut ſcriptū eſt, ꝑ loca. ℭEt ſtellę ce ,,
ciderūt ſup terram, ſicut ficus mittit groſſos ,,
ſuos cū a vēto magno mouet̃. Qui cęleſtes in ,,
eccleſia ſpecie tenus fulgent, vento nouiſſimę — *Groſſis ſi*
perſecutiōis ipulſi, terreni fuiſſe ꝓbabūt̃. Quo — *cuū ſiles.*
rū bene opa groſſis, imaturis videlicet & inuti
lib⁹ & caducis fici fructib⁹ cōparant̃. ℭEt cæ ,,
lū receſſit ſicut liber inuolut⁹. Sicut liber in ,,
uolut⁹ myſteria qdē int⁹ ſed foris nō apparē — *Liber in*
tia cōtinet, ſic & tūc eccleſia ſuis tm̃ cognita, — *uolutus.*
perſecutionē diſcrete vitans recedet vt ab ex
traneis abdita nō videat̃. ℭEt oīs mōs & inſu ,,
læ de locis ſuis motę ſunt. Diuerſa ꝑ quali ,,
tate officioꝝ vel virtū memorās eccleſię mē
bra, nullū ab hoc turbine ꝓdicit alienū, ſed mo
tus diſſimilis, in bonis. ſ. fugiēdo ꝓcauēs, i ma
lis vero cedēs ſequēdo. ℭEt reges terrę & pri ,,
cipes & tribuni. Reges, potentes hoīes accipi ,,
mus. Ex omni eñ gradu & cōditione vult in — *Reges.*
telligi. Cęterum q tunc reges pręter vnū per
ſecutorē? ℭAbſconderunt ſe in ſpeluncis & in
petris montiū, & dicūt mōtib⁹ & petris, cadi
te ſup nos. Cū infirmiores qq; tūc ꝓceſſorū in
eccleſia roborari exēplis, conſiliis muniri, pro
tegi monitis, & ꝓcibus q̄runt obumbrari, qua
ſi ipſos ſup ſe mōtes ꝑ affectū cōpaſſionis ca
dere deprecant̃. Montes eñ excelſi ceruis, pe
tra refugium erinaciis. ℭEt abſcondite nos a ,,
facie ſedentis ſup thronū & ab ira agni. Vt ,,
nos. ſ. nō reprobos ſed in fide ſtabiles ventur⁹
inueniat, peccatis noſtris ſanctoꝝ īterceſſu &
dei miſeratione cōtectis. ℭEt qs poterit ſtare? ,,
Ille vtiq; q nūc vigilare, in fide ſtare, viriliter
agere ꝓcurauerit. Q; ſi hūc terrę motū iuxta
literā, ad ipm̃ diē iudicii referas, nō eſt mirū ſi
reges terreni & principes, ſanctoꝝ tūc mōtiū

pauidi refugia q̃rāt. Sicut in diuite purpura
to & paupe Lazaro iā factū legim⁹. CA.VII.
»» POſt hec vidi quattuor an-
»» gelos ſtare ſuper quattuor
»» angulos terrę.Ideſt q̃ttuor
Regna q̃ttuor, regna pricipalia,Aſſyrior̄
.C.& Perſarū,Grecorū q̃ &
Romanor̄. Sicut eni in ſu
periorib⁹ ſigillis poſt mul-
tiformes eccleſię cōflict⁹,triūphatiū gaudia vi
ditalarum,ſic etiā nunc regnū Antichriſti q̄
victoria ſequat̃ pcedentiū mundi regnor̄, q̄
Chriſti & eccleſię iuri iā ceſſerūt,pbatur⁹ eſt
exēplis.Grādes eni cauſę grādiorib⁹ neceſſe ē
taugmētis. confirment̃ argumētis. ¶Tenētes q̃ttuor vē
»» tos terrę,ne flaret vēt⁹ ſup terrā,neq ſup ma
»» re,neq in vllā arborē.Suo quodāmō potētatu
Ventorū inhibitio. oia pſocantes,nullū p libitu ſui iuris reſpira-
re ſinēt.In terris,diuerſitas puinciarū, in ma
ri,inſularū,in arborib⁹ diuerſa hoim q̄litas &
cōditio deſignat̃. Aliter. Qui ſunt angeli q̃t-
tuor,iidē q̃ttuor itelligēdi ſunt vēti,iuxta Da
nielis pphetiā dicētis. Ecce quattuor vēti cę
li pugnabāt i mari magno,& quattuor beſtię
»» aſcēdebāt de mari. ¶Et vidi alterū angelum
»» aſcēdētē ab ortu ſolis,hñtē ſignum Dei viui.
Angelus Chriſt⁹. Dñs in carne natus,q magni conſilii angelus
eſt,paternę.ſ.volūtatis nūci⁹,viſitauit nos oriēs
ex alto,vexillū crucis,quo ſuor̄ frōtes ſigna-
»» ret,afferēs.¶Et clamauit voce magna q̃ttuor
»» angelis. Magna dñi vox ē,pdicatio ſublimis.
Vox dñi. Pœnitentiā agite,appropinquauit eni regnū
»» cælor̄.¶Nolite nocere terrę & mari,neq ar-
»» borib⁹. Ex quo dñs paſſus eſt,nō hoſtis ſolū
Chriſti imperium. aduerſarii ſed & mundani pricipat⁹ cōtritū
eſt iperiū, ſicut & oculis cernim⁹,& in ſtatua,
quā lapis de mōte cōminuit,legim⁹.¶Quoad
uſq ſignem⁹ ſeruos dei noſtri in frōtib⁹ eor̄.
Ad hoc eni gētiū cōfractū eſt imperiū,vt ſi-
gno fidei,cui reſtiterāt,facies ſācor̄ libere no
Crux. taret. Nā & ipſa crucis figura dilatatū vbiq
dñi ſignificat regnū,ſicut vet⁹ dictū cōprobat.
Reſpice diſtinctis quadratū partibus orbem,
Vt regnum fidei cuncta tenere probes.
Nomen domini Tetragrāmaton. Neq eni fruſtra in frōte pōtificis, nomē dñi
tetragrāmaton ſcribebat̃,niſi qa hoc eſt ſignū
in frōte fideliū.de quo in pſalmo p torculari-
bus canit̃.Dñe dñs noſterq̄ admirabile eſt no
mē tuū in vniuerſa terra &c. vſq dū ait. Vt
»» deſtruas inimicum & defenſorem. ¶Et audi
»» ui numerū ſignatorum centum quadraginta
»» q̃ttuor milia ſignati ex oī tribu filior̄ Iſrael.
144000. Hoc numero finito innumerabilis ſignificat̃
toti⁹ eccleſiæ multitudo,q̄ de patriarchis vel
proſapia carnis,vel fidei eſt imitatione pgeni
ta.Si eni(inquit)vos Chriſti,ergo Abrahę ſe
men eſtis.Ad augmētū añt pfectionis ptinet
& ipſa duodecim duodecies mltiplicari,& ad
ſummā millenariū perfici,qui eſt denari⁹ nu-
merus quadrat⁹ ſolidus,ſignificās eccleſię ſta
bilē vitā.Propterea qppe duodenario numero
ſæpe figurat̃,qa p orbē quadratū in fide cōſi-
ſtit ſanctę trinitatis. Ter eni quaterni,dec⁹ di
pondius. Deniq et apoſtoli eādē mūdo fidē
pdicaturi,duodecim ſūt electi,numero.ſ.my-
ſteriū opis ſui figurātes. ¶Ex tribu Iuda.xii. »»
milia ſignati,ex tribu Rubē.xii.milia ſignati, »»
ex tribu Gad.xii.milia ſignati, ex tribu Aſer »»
xii.milia ſignati, ex tribu Neptalim.xii.milia »»
ſignati, ex tribu Manaſſe.xii.milia ſignati,ex »»
tribu Symeon.xii.milia ſignati,ex tribu Leui »»
xii.milia ſignati,ex tribu Iſſachar.xii.milia ſi- »»
gnati,ex tribu Zabulon.xii.milia ſignati, ex »»
tribu Ioſeph.xii.milia ſignati, ex tribu Benia »»
min.xii.milia ſignati. Conueniēter & a Iuda »»
inchoat,ex q tribu ort⁹ eſt dñs noſter,& Dan Iudę trib⁹ prima.
pteramiſit,ex quo dicit̃ Antichriſt⁹ eſſe naſci-
tur⁹,ſicut ſcriptū eſt.Fiat Dan coluber i via, Dan prætermiſſa.
ceraſtes in ſemita,mordēs vngulas eq vt ca-
dat aſcēſor ei⁹. Quia nō ordinē terrenę gña-
tionis,ſed iuxta interpetationē noim virtutes
eccleſię decreuit exponere,q a cōfeſſiōe & lau
de pſenti ad dexterā vitę feſtinat ęternę.Hoc
eni nomen Iudę,q primus,& Beniamin q vl-
timus ponit̃,ſonat.Prim⁹ ergo Iudas, q cōfeſ
ſio ſiue laudatio interpretat̃,ponit̃,qa añ ini-
tia confeſſiōis culmē bonor̄ operū nullus ap Confeſſionis laus.
prehendit. Et niſi p cōfeſſionē renſiciem⁹ acti Ruben.
bus malis,nō informamur rectis.Secūd⁹ Ru-
ben,qui interpt̃at vidēs filiū. In filiis opa deſi
gnari Pſalmiſta teſtat̃,qui in beati viri bene-
dictionib⁹ inter cętera dicit. Filii tui ſicut no
uella oliuarū.Et infra. Vt videas filios filiorū
tuor̄.Non eni q timet dñm,niſi genuerit fi-
lios,nepoteſq ſuſceperit,beat⁹ ē nō pōt, cū
virgines fideles potior merces expectet,ſed in
filiis opera, in filiis vero filior̄ fruct⁹ operū.i.
mercedē deſignat ęternā. Poſt Iudā ergo Ru
ben.i.poſt exordia diuinę cōfeſſiōis & laudis,
perfectio ſequit̃ actionis.Sed qa p mltas tribu
lationes oportet nos intrare i regnū dei, poſt
Ruben ſequit̃ Gad,q tentatio vel accinct⁹ in Gad.
terpt̃at.Poſt ichoationē eni boni operis,malo
rib⁹ neceſſe eſt hoiem tētationib⁹ pbari, atq
ad bella grauiora ſuccingi,vt fidei illi⁹ fortitu
do cōprobet̃.Dicēte Salomōe.Fili,accedēs ad
ſeruitutē dei,ſta i iuſtitia & timore & ppara
aiam tuā ad tētationē.Itēq Pſalmiſta. Precin
xiſti me,inqt, virtute ad bellum.Et qm bea-
tificamus eos q ſuſtinuerunt ſufferentiā,ideo

Aſer. poſt Gad Aſer,ideſt beatꝰ ponitˀ,congruo ſa-
tris ordine. Beatꝰ eñ vir q̄ ſuffert tentationē,
qui cum ꝓbatus fuerit, accipiet coronā vitæ.
Quia vero huius beatitudinis fida promiſſio
ne ſecuri nō anguſtantˀ,ſed ſpe gaudētes,ī tri
bulatiōe patiētes, cū Pſalmographo decātāt.
In tribulatione dilataſti me.& item. Viā mā-
datoꝝ tuoꝝ cucurri,dū dilatares cor meū.&
cum matre beati Samuelis,exultātes aiūt. Di
latatū eſt os meū ſup inimicos meos,q̄a læta-
Neptalim. ta ſū in ſalutari tuo.Propterea Neptalim ſuc
Manaſſes. cedit,q̄d ē latitudo.Sed & ipſum Manaſſes ſe
quitˀ,q̄ interp̄tatˀ oblitus,vel neceſſitas.Cuius
noīs myſterio monemur,vt tentationū p̄ſen-
tiū angoribꝰ edocti,ea vero q̄ retro ſunt obli-
uiſcētes,ſic in ea q̄ ante ſunt,ſm Ap̄lm extē-
damur,vt carnis curā nō in deſideriis,ſed ſo-
la neceſſitate humanę cōditionis aſtricti facia
mus.De qua Pſalmiſta,meliora ſuſpirās ora-
bat.De neceſſitatibꝰ meis eripe me. Huic ſup
Symeon. ponitˀ Symeō,ideſt audiuit triſtitiā,vel nomē
habitaculi.Vt huiꝰ etiā q̄litate vocabuli eui-
dētiꝰ inculcaret & q̄d hic hn̄dū,& q̄d ſit ſalu
briter expectādū. Illis.n.habitaculi cęleſtis gau
diū dabitˀ,quoꝝ hic aīus fructuoſa pœnitētia
cōtriſtatˀ.Quibꝰ & dicitˀ. Triſtitia veſtra ver-
Leui. tetˀ in gaudiū.Proinde Leui ſubnectitˀ,ideſt ad
ditus.In quo intelligimus ſiue eos q̄ t̄palibus
ęterna mercantˀ, ſicut Salomon dicit, Redem
ptio aīæ viri,ꝓpriæ diuitiæ,ſeu illos q̄ dn̄i ſe-
quēdo cōſiliū,percipiūt in hoc ſeculo cētupli
cia cū tribulationibꝰ,ī futuro aūt ſeculo vitā
ęternā.His & q̄d ſcriptū eſt cōuenit.Qui ad-
dit ſciētiā,addit laborē. Nam & beato Iob ad
hoc tribulationū acerbitas addebatˀ,vt ꝓbato
p̄mioꝝ merces amplior redderetˀ. Vn̄ nō īme
Iſſachar. rito Iſſachar ei ordine recto ſuccedit,q̄ interp̄
tatur merces.Quia ſicut docet Apoſtolꝰ, nō
ſunt cōdignę paſſiōes huiꝰ tēporis ad futurā
gloriā q̄ reuelabitˀ ī nobis.Fructuoſiꝰ q̄ppe pu
gnatˀ,vbi merces certa ſperatˀ.Hoc aūt in habi
taculo fortitudinis deꝰ opatˀ & p̄ficit,q̄d dicitˀ
Zabulon. Zabulon,q̄n virtꝰ in infirmitate p̄ficitˀ,vt cor
pus q̄d ab īimicis putatˀ infirmū,& p̄ cuiꝰ ma
teriā aīę quoq; inferre nitūtˀ interitū,deo cō
fortāte experiatˀ inuictū, augmēto ſuccedēte
Ioſeph. felici, q̄d vocabulū Ioſeph īdicat.gratiarū vi
delicet addēda dona deſignās.Siue de talēto-
rū dupla redhibitione vſuras cōmodi ſpirita
lis ītelligas,ſiue in his q̄ votiua fideliū religio
ne redēptori Deo reddūtˀ,accipias. Atq; vt
hos oēs quos & ordo & īterp̄tatio noīm his ſi
gnificatiue poſitos īdicat,ī futuro iudicio ad
dexterā Chriſti regis ęterni futuros ītelligas,
Beniamin. Beniamin, vt p̄dixi,poſtremo loco ſupponitˀ,

ideſt filius dexteræ,tanq̄ ipſe ſit finis ordinis,
cū nouiſſima īimica morte deſtructa,felicitas
hęreditatis ęternę donabitˀ electis,ſiue vniuſq̄ſ
q; fideliū filiꝰ dexterę iure dicatˀ,ſeu oīs eccle-
ſię coetus,de q̄ canimꝰ. Aſtitit regina a dexte
ris tuis in veſtitu deaurato,circūdata varieta
te.Ex ſingulis ergo tribubꝰ.xii.ſunt milia ſi-
gnati,q̄a in q̄buſcūq; ſinguli fideliū virtutibꝰ
p̄fecerint,antiquoꝝ neceſſe eſt patrū ſemp̄ fi-
de roborentˀ,atq; informentˀ exēplis.Duodena
rio eñ numero ꝓpter apoſtoloꝝ vel patriar-
charū ſummā,ſępe doctoꝝ,ſępe totiꝰ eccleſiæ
formā deſignari certiſſimū eſt.Siue eñ cōfeſ-
ſione q̄q; tanq̄ in Iuda laudabiles,ſiue in Ru-
bē operū ple p̄clari,ſiue in Gad tentationum
exercitio fortes, ſiue in Aſer certaminū victo
ria felices,ſiue ī Neptalim largiꝫ miſericordię
opibus dilatati,ſiue ī Manaſſe poſterioꝝ obli-
ti,ſiue in Symeō q̄ſi triſtes adhuc ī cōualle la
chrymarū,ſemp aūt gaudētes noīe habitaculi
ī cęleſtē ſuſpirātes Hieruſalē,ſiue ī Leui,q̄ ī p̄
miſſionibꝰ vitę p̄ſentis & futuræ cōgaudeāt,
additis bonis tēporalibꝰ ęterno bono fundati,
ſiue ī Iſſachar futurę mercedis cōtēplatiōe fir
mati,ſiue in Zabulō q̄ p̄ Chriſto ſuas aīas po
nāt,ſiue ī Ioſeph, q̄ & augmēto ſpiritalis ſub
ſtātię ſtudeāt,& ſup dei p̄cepta aliq̄d āpliꝰ vel
ī virginitate vl' ex facultatū ſuarū offerāt quā
titate,ſiue ī Bēiamin, q̄ felicitatis ęternę dexte
rā indefeſſis votis expectēt,in ſua quęq; p̄feſ-
ſione cōgruit patrū p̄cedētiū regula q̄ſi duo-
denario numero ſignari,atq; ex ſingularū me
ritis p̄ſonarū p̄fectiſſimā eccleſię pulchritudinē
quaſi.CXLIIII.milium ſummam colligi.

Poſt hęc vidi turbā magnā quā dinũe- ”
rare nemo poterat. Finita recapitula- ”
tione,quā exēpli cauſa interpoſuerat,re
greditˀ ad ordinē,gloriā p̄dicās eoꝝ q̄ negriā
victuri ſunt vltimę p̄ſecutiōis. Et q̄d ſequitˀ,
¶Ex oībus gētibꝰ & tribubꝰ & populis & lin ”
guis. Pōt & ſic intelligi, q̄ enumeratis tri- ”
bubꝰ Iſrael,q̄bus euāgeliū primo p̄dicatū eſt,
ſaluationē quoq; velit cōmemorare gētium.
¶Amicti ſtolis albis,& palmę in manibꝰ eoꝝ. ”
Stolis,baptiſmū, palmis triūphū crucis inſi- Stolæ.
nuat,& q̄ ſeculū in Chriſto vicerit.Licet cla- Palmæ.
ritatē quoq;,q̄ per ſpūm ſanctū datˀ,ſtolę ſigni
ficēt.¶Et clamabāt voce magna dicētes. Salꝰ ”
deo nr̄o q̄ ſedet ſup thronū,& agno. Magna ”
voce, hoc ē grādi deuotiōe & īdeſinēti laude
ꝓfitentˀ in throno.i.in eccleſia patrē filiūq; re
gnāte,ſpū ſancto nihilominꝰ cōregnāte.Sic.n.
dictū eſt,Sedenti ſup thronū & agno.ſicut in
euangelio dicitˀ.Et cognoſcāt te verū & vnū
deū,& quē miſiſti Ieſū Chriſtū.ſubaudit,vnū

» & verum deū cognoſcant. ¶Et oēs angeli ſta
» bant in circuitu throni & ſenioꝝ & aīalium.
In oībus angelis turbę multę pſonas expoſuit
dnm adorātes. Oēs (inqt) qui in circuitu eius
» ſunt, offerent munera. ¶Et ceciderūt in con
» ſpectu throni ī facies ſuas, & adorauerūt deū.
Angeli. Neq; turbā, neq; aīalia, vel ſeniores hoc loco
cōmemorat adoraſſe, ſed ſolos angelos. Ipſi.n.
ſunt turba, ipſi aīalia & ſeniores. Quis & de
ipſis angelicis ſpūtibꝰ intelligi poſſit, de qbꝰ
in gentiū ſalute cōgaudētibꝰ dicit. Lætamini
gētes ſimul cū populo eius, & adorent eū oēs
» angeli dei. ¶Benedictio & claritas & ſapiētia
» & gratiarū actio & honor & virtꝰ & fortitu-
» do deo noſtro. Septenariā eccleſia virtutum
laudē offert dño, quā ſe in ſingulis mēbris ab
» eo percepiſſe fatet. ¶Et vnus de ſenioribus di
» xit mihi. Hi q amicti ſunt ſtolis albis, q ſunt, &
» vnde venerunt? Ad hoc īterrogat vt doceat.
» ¶Et dixit mihi. Hi ſunt q venerūt ex magna
» tribulatione. Per mltas tribulatiōes oportet
Antichriſti tribulatio. nos ītroire in regnū dei. Quis aūt neſciat tri
bulationē Antichriſti cęteris futurā eſſe ma-
» iorē? ¶Et lauerūt ſtolas ſuas ī ſanguine agni.
Nō de ſolis martyribus dicit. Illi eīn ſangui-
ne pprio lauantur. Eccleſiā aūt totā ſanguis
Ieſu filii dei mūdat ab oī delicto, ideo ſunt añ
thronū dei. Illi eīn digni habent illic ī dei cō-
ſiſtere miniſterio, q hic īter aduerſa fideles no
» minis eius confeſſores exiſtūt. ¶Et ſeruiūt ei
» die ac nocte in tēplo eiꝰ. More noſtro loquēs,
» ęternitatē ſignificat. ¶Et q ſedet ī throno ha-
» bitabit ſup illos. Thronꝰ dei, ſācti ſūt, ſup quos
Thronus dei. & in qbus in ſecula habitat deus. ¶Non eſu-
» rient neq; ſitient amplꝰ. Hoc eſt qđ dñs ipſe
pmiſit. Ego ſū, inquiēs, panis vitę: q venit ad
me nō eſuriet, & q credit ī me, nō ſitiet vnq̄.
Beati eīn q eſuriūt & ſitiūt iuſtitiā qm̄ ipſi ſa
» turabūt. ¶Neq; cadet ſup illos ſol, neq; vllus
» ęſtus. Tranſiuimus, inqt, per ignē & aquā, &
» induxiſti nos in refrigerium. ¶Qm̄ agnus q
» in medio throni eſt, reget illos. Agnū in me
Agnus in medio throni. dio dicit eſſe throni, qui ſuperius agnum a ſe
dēte in throno librū dixerat accepiſſe, docens
eccleſiā vnum eſſe patri & filio thronū, ī qua
» p fidē inhabitat vnꝰ, tota trinitas, deꝰ. ¶Et de
» ducet eos ad vitę fontes aquarū. Ad cōſortiū
Fōtes vitę vtiq; ſanctoꝝ, q fontes ſunt doctrinę cæleſtis.
Poteſt & ipſa dei viſio ſignificari, in quo ſunt
theſauri ſapientię & ſcientiæ abſcōditi. Iuxta
qđ Dauid ait. Sicut ceruus deſiderat ad fon-
tes aquarum, ita deſiderat aīa mea ad te deꝰ.
» ¶Et abſterget deꝰ oēm lachrymam ab oculis
» eoꝝ. Immortaliū adepta plenitudine gaudio-
rū, oīs mœror penitꝰ obliuioni mādabit. Bea-
ti eīn q lugēt, quoniā ipſi cōſolabunt. Poteſt
aūt viſio huiꝰ turbę ſtolatę de pſenti etiā tpe
intelligi, vbi ſpe ſalui facti ſumꝰ, & qđ nō vide
mus ſperātes, p patiētiā expectamꝰ. CA. VIII.

T cum aperuiſſet ſigillum »
ſeptimū, factum eſt ſilētium »
in cęlo qſi media hora. Poſt »
interitū Antichriſti requies Antichriſto interfecto quies.
aliquātula futura credit in
eccleſia, de qua Daniel ita p
dixit. Beatꝰ q expectat & p-
uenit ad dies mille trecentos triginta quinq;.
Qđ beatus Hieronymus ſic exponit. Beatus,
inqt, q interfecto Antichriſto ſupra mille du
cētos nonaginta dies, ideſt tres ſemis annos,
dies quadraginta quinq; pſtolat, quibꝰ eſt dñs
atq; ſaluator in ſua maieſtate vēturus. Qua-
re aūt poſt interfectionē Antichriſti. xlv. dierū
ſilētiū ſit, diuinę ſciētiæ ē. Niſi forte dicamꝰ,
dilatio regni ſanctoꝝ, patiētię pbatio eſt. No-
ta q ī ſexto ſigillo maximas eccleſiæ pſſuras,
in ſeptimo requiē cernit, quia dñs ſexta feria Sigilli ſeptimi ſignificatum.
crucifixus, in ſabbato qeuit tēpus reſurrectio
nis expectās. Hucuſq; de apertione libri clau-
ſi, & ſex ſigilloꝝ. Nunc vero recapitulat ab
origine eadem aliter dicturus.

LIBER SECVNDVS.

T VIDI SEPtē »
angelos ſtantes in »
cōſpectu dei, & da »
tæ ſunt illis ſeptē »
tubæ. Eccleſia ſe- »
ptenario ſępe nūe
ro cōmēdata, pdi
catiōis officio mā
cipatur. Cuiꝰ pri Tuba prima.
ma tuba, cōem ī-
piorum in igne &
grandine deſignat interitum. Secūda, propul Secunda.
ſum de eccleſia diabolum, mare ſeculi arden-
tius incendētem. Tertia, hęreticos eccleſia de- Tertia.
cidentes, ſanctæ ſcripturę flumina corrumpē
tes. Quarta falſorū fratrum, in ſiderū obſcu- Quarta.
ratione, defectum. Quinta maiorem hęretico Quinta.
rum infeſtationem, tempus Antichriſti pcur
rentium. Sexta apertum Antichriſti & ſuo- Sexta.
rum cōtra eccleſiam bellum, & recapitulatio-
ne ab aduentu domini, interſertā eiuſdem ad
uerſarii deſtructionē. Septima, diem iudicii, Septima.
quo mercedem dominus ſuis redditurus, &
exterminaturus eſt eos qui corruperunt ter-
ram. ¶Et alius angelus venit. Nō dixit poſt
ea venit, ſed angelos tubas accepiſſe pponēs,
redit exponere qualiter acceperint. Quoniam
& ſi ante aduētū dñi pdicabat eccleſia, ſed nō

» vbiq̧,donec ei⁹ eēt cōfirmata ſpū.¶Et ſtetit añ
» altare hñs thuribulū aureū. In cōſpectu.ſ.ap
Thuribulū paruit eccleſię,fact⁹ ipſe thuribulū,ex quo de⁹
aureū &c. odorē ſuauitatis accepit,& ꝓpiti⁹ fact⁹ ē mū-
do. Alia editio habet, Sup arā.q̄ ſuper altare
crucis thuribulū ſuū aureū, ideſt corpus ſuū
immaculatū & ſpiritu ſancto conceptum ob
» tulerit patri pro nobis.¶Et data ſunt illi incē
» ſa multa,vt daret de orōnib⁹ ſanctoꝝ oīm ſu
» per altare aureū,qđ eſt ante thronū dei. De
Preces ſan- orōnib⁹ ſanctoꝝ obtulit incēſa.Ipſi eñ delega
ctorum. uit eccleſia ꝓces ſuas dicēs.Dirigaſ orō mea ſi
cut incēſum in cōſpectu tuo.Accepiſſe aūt de
orationib⁹ ſanctoꝝ,idē dicif & obtuliſſe,q̄a ꝑ
ipſum,oīm poſſunt ꝓces ad deū ſuauiter pue
» nire. ¶Et aſcēdit fumus incenſoꝝ de orōnib⁹
» ſanctoꝝ,de manu angeli corā deo.Chriſto do
mino ſe hoſtiā ſuauitatis offerente, cōpūctio
cordis ſanctoꝝ acceptabilis facta eſt. Quæ ab
igne naſcēs intimo,ſicut fumus ſolet excitare
» lachrymas.¶Et accepit angelus thuribulum
» & īpleuit illđ de igne altaris.Bene thuribulū
Plenitudo igne impletū inducit. Nō eñ ad mēſurā dat
Chriſti. deus ſpiritū.Qđ ꝓprie de Chriſti humanita
te nouimus adimpletū,in quo habitat oīs ple
» nitudo diuinitatis corporaliter. ¶Et miſit in
» terrā. Sic & dñs in euāgelio.Ignē,inq̄t, veni
» mittere in terrā.¶Et facta ſūt tonitrua & vo
» ces & fulgura & terręmot⁹. Tonitruo cōmi
Tonitruū, nationis ſupnę , & voce exhortationis.& ful
vox,fulgur gure miraculoꝝ terrā mouit, quibuſdā inſe-
quentibus,q̄buſdā vero ſequētib⁹, his dicēti-
bus bonus eſt,illis aūt nō,ſed ſeducit turbas.
» ¶Et ſeptem angeli,q̄ habebāt ſeptē tubas,pę
» rauerūt ſe vt tuba canerent. Eccleſia ſeptifor
mi ſpū inflāmata,ſe ad ꝓdicandū fiducialiter
ꝓparauit, gloriā ſeculi tubis cęleſtib⁹ q̄ſi mu-
ros Hiericho deiectura. Nā & illa ſeptē dierū
» circūitio totū eccleſię tēpus inſinuat.¶Et pri
» mus angelus tuba cecinit.Recte ꝓdicatio pla
Tuba. garū,tubę,q̄ ſignū belli eſt,cōparaſ. Exalta.n.
(inq̄t)ſicut tuba vocē tuā,& annuncia popu
lo meo ſcelera eoꝝ.Et alibi.Tuba ſit in guttu
re tuo quaſi aquila ſup domū dñi. Ideſt,grā-
di voce ꝓdica Nabuchodonoſor ad deſtructio
» nē tēpli venturū.¶Et facta eſt grādo & ignis
» mixta ſanguine,& miſſum eſt in terrā. Pœ
nā gehennę ſanguinolētis opibus deberi,prę-
dicatorum voce referſ dicētiū. Ad calorē ni-
miū trāſibūt ab aquis niuiū . Poteſt etiā noīe
ſanguinis,ipſa mors aīę ſpiritalis ītelligi.Hūc
Tychoni⁹. verſum Tychoni⁹ ſic exponit.Facta ē ira dei,
» q̄ haberet in ſe multoꝝ necē. ¶Et tertia pars
» terrę cōbuſta eſt,& tertia pars arboꝝ combu
» ſta eſt. Vita bonoꝝ ī doctorib⁹ cōſiſtit & au
ditorib⁹.Beat⁹ eñ qui legit (inq̄t)& q̄ audit
verba prophetię.Tertia vero pars maloꝝ hoc
vtroq̧ caret.Terra eñ bona fructū ꝓferēs in
patiētia,benedictionē accipit a dño. Mala aūt
ſpinas & tribulos generat,cuius cōſummatio
in cōbuſtionē.Sic & arborē fructiferā agrico-
la pater excolit, ſterilē vero excidens,igni pa-
bulū prębet.¶Et omne fœnū viride cōbuſtū »
eſt. Omnis caro fœnū,quę nūc luxus molli- »
tie ſaginata,ſole iudicii feruēte, florē decoris Fœnū cō
amittit,& vt dñs ait, hodie ī agro eſt, & cras buſtum.
in clibanū mittitur. Tychonius de tertia par Tychoni⁹.
te ſic ī hoc loco inquit.Tertiā hoſtes īteſtinos
dicit.Cęterum quicquid pręter eccleſiam eſt,
tertia pars dicta eſt,& eccleſia tertia,q̄ contra
geminum malū pugnet. ¶Et tanq̄ mons ma »
gnus igni ardēs,miſſus eſt in mare,& facta ē »
tertia pars maris ſanguis. Creſcente religio »
ne Chriſtiana,diabolus ſuperbia tumidus, & Diabolus
igne ſui furoris ardēs,ī mare ſeculi miſſus ē. in mare
dicente dño.Si mōti huic dixeritis tollere, & miſſus.
iacta te ī mare,fiet.Nō q̄ añ ibi nō fuerit,ſed
q̄ de eccleſia ꝓiect⁹,ampli⁹ ī ſuos inſanire cœ
perit,faſtu prudentię carnalis,mortē illis infli
gēs ſpiritalē.Sapere eñ ſm carnē mors ē. Nō
aūt apoſtolos caro & ſāguis docuit,ſed pater
q̄ eſt in cęlis.In illo.n.mari nauē fidei regebāt
qđ plantis dñi ſe calcabile ꝓbuit.¶Et mortua »
eſt tertia pars eoꝝ,q̄ habebāt aīas ī mari.Quę »
habēt aīas dixit,vt oſtēderet viuos , ſpiritali-
ter mortuos.Sicut Apoſtolus de vidua deli-
cioſa, Viuēs,inq̄t,mortua eſt.¶Et tertia pars »
nauiū interiit. Alia editio dicēdo,Et tertiam »
partē nauiū corruperūt, ſignificat q̄ tertia q̄
mortua eſt,aliā tertiā,ideſt ſuccedentē ſibi oc
ciderit noxia traditione & inutilis imitatiōe
doctrinę.¶Et cecidit de cęlo ſtella magna,ar- »
dens tanq̄ facula,& cecidit in tertiā partē flu »
minū,& in fontes aquarū,& nomē ſtellę dicif »
Abſinthiū.Hęretici quos Iudas Apłus ſidera »
ſeductionis appellat,de culmine cadētes eccle Hęretici.
ſię,flāma ſuę nequitię fontes diuinarū conan
tur inficere ſcripturarū.Quarū nō ſenſus tm̄
ſed & verba ſępius infalſare nō timēt. Abſin- Abſin-
thii noīe digni,cuius īmixtio modica,magnā thium.
ſolet amaricare dulcedinem.¶Et multi hoīes »
mortui ſunt de aq̄s. Multi eñ (vt ait Apo- »
ſtolus)ſequunſ eoꝝ luxurias,per quos via ve
ritatis blaſphemaſ.Sed in̄ populo dei,Moyſe
docēte,oīs aquarū vnda potabilis eſt.¶Et per »
cuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, »
& tertia pars ſtellarū,ita vt obſcuraref tertia »
pars eoꝝ.Eccleſię dec⁹ inſtar ſideris relucētis, Eccleſiæ
ꝑ falſos fratres ſępe obſcuraſ,q̄ vel ī ꝓſpis vel obſcura-
in aduerſis ſeculi min⁹ eā fulgere ſua defectio. tio.

ne faciũt. ¶Et diei nõ luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Alia editio ſic habet. Et diei tertia pars appareret, & noctis ſimiliter. Ideſt ad hoc percuſſa eſt vt appareret tertia pars diei & tertia noctis, quæ Chriſti & quæ diaboli. Ad hoc, inquam, percuſſa eſt, ideſt ſuis voluntatibus tradita, vt redũdantibus & inſoleſcẽtibus peccatis in ſuo tẽpore reuelaretur. ¶Et vidi & audiui vocẽ vnius aquilę volãtis per medium cæli, dicẽtis voce magna. Vęh, Vęh, Vęh, habitãtibus in terra. Huius aquilę vox per eximiorum in eccleſia cotidie peruolat ora doctorũ, cũ nequitiã hęreticorũ, Antichriſti ſęnitiam, diẽq; iudicii, amatorib⁹ terrę prædicãt grauiter affuturũ, dicẽtes, In nouiſſimis diebus inſtabunt tẽpora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amãtes. & infra. Homines corrupti mente, reprobi circa fidem. & alibi. Tunc reuelabitur ille iniquus qui aduerſatur & extollit ſupra omne qđ dicitur deus, aut qđ colitur. Et itẽ. Dies domini ſicut fur in nocte, ita veniet. Cũ enim dixerint, pax & ſecuritas, tũc repẽtinus eis ſuperueniet interitus. ¶De cęteris vocibus triũ angelorũ. Nõ q; angelorum tubę plagas inferant mũdo, ſed venientes vel vẽturas ſuo quiq; tẽpore prędicent.

Agię vox

Angeli plagas nõ inferunt.

CAPVT.IX.

ET vidi ſtellã de cęlo cecidiſſe in terram, & data eſt illi clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi. Flãma hęreticorũ, de qua paucis mẽorauerat, quo fomite adoleuerit exponit. Antiquus quippe hoſtis, quẽ dñs vidit quaſi fulgur de cælo cadentẽ, blaſphemo dogmate corda ſuorũ aperuit, eoſq; quaſi fumũ alta petere, iniquitatem in excelſum loqui perdocuit. ¶Et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnę, & obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei. Pręnuncia magnę fornacis, ideſt nouiſſimę perſecutionis, hæretica feruet inſania, non imbecilliores tñ, q aeris inſtat, terrę quodã modo cæliq; cõfinia tãgunt, ſed excelſorum quoq; lumẽ obſcurare laborãs, non tamẽ extinguere valens. In errorẽ enim inducentur, ſi fieri poteſt, etiã electi. ¶Et de fumo exierunt locuſtę in terrã. Sicut ſancti corpus ſunt Chriſti, & mẽbra de mẽbro, ſic & mẽbra carnium draconis cohęrentia ſibi alia naſcuntur ex aliis, fumuſq; hęreticę cæcitatis ore lædentem prauorũ generat ſuperbiã. Qui vento elationis excuſſi, terrena tamẽ nõ deſerũt.

Hęreticorum flamma.

Hęretici.

Fumo ſimiles.

Nam & fumus de quo gignuntur, alta licet appetẽs, in ſeipſo ſemper deficit. ¶Et data eſt illis poteſtas ſicut habẽt poteſtatẽ ſcorpiones terrę. Aduerſariis poteſtatibus hæretici comparantur, in facie velut innocui, ſed in poſterioribus venena ſeruãtes. ¶Et pceptũ eſt illis ne lęderent fœnũ terræ neq; omne viride. Oſtendit locuſtas homines eſſe, quæ non ad fœnum, ſed ad homines mittuntur. Fœnum enim hoc loco ſimpliciter accipimus. ¶Niſi tantum homines qui nõ habent ſignũ dei in frõtib⁹ ſuis. Signũ dei in frõtibus ſuis illi habere dicũtur a quib⁹ vt oportet habet. Quorum ſupra numerũ angelus qui ab ortu ſolis ſignum dei viui attulit, inuiolabilẽ fixumq; recenſuit. Illo enim hic locutionis genere vti voluit, quo dicit. Nemo dicit dominũ Ieſum niſi in ſpiritu ſancto, ideſt perfecte & vere. ¶Et datũ eſt illis ne occiderẽt eos, ſed vt cruciarentur menſibus quinq;. Q; libet hæretici ſeculari poteſtate fulti tẽporaliter in bonos graſſari pmittãt, animã tñ, vt dñs ait, occidere nõ poſſunt. Tẽpus qppe ſeculi quinq; mẽſib⁹, pp̃ter quiquepartitũ ſenſum quo in hac vita vtimur, ſignificat. Q; vero alia trãſlatio ſex mẽſes cõtinet, eidẽ ſenſui pp̃ter ſex ętates ſeculi cõgruit. ¶Et cruciatus eorũ vt cruciat⁹ ſcorpii cũ pcutit hominẽ. Sicut ſcorpius a poſterioribus venena diffundit, ſic impietas malorum a poſterioribus nocet, cũ anterioribus, ideſt æternis bonis tẽporalia quæ retro ſunt, pręferri minis blandimẽtiſve compellit. Hunc ſcorpionẽ contra euãgelii parabolam, generatio viperarum ſuę ſoboli tradit. ¶Et in diebus illis quęrent homines mortẽ & non inuenient eã. Miſerã vitã cita morte finiri malentes. Sicut beatus Cyprianus ſub Deciana cõtigiſſe tẽpeſtate cõqueſtus. Volẽtib⁹, inqt, mori, nõ pmittebatur occidi. ¶Et ſimilitudines locuſtarũ ſimiles equis paratis in pręliũ. Ideſt ſimiles nouiſſimis perſecutoribus. In nouiſſimo enim bello, qđ deſcripturus eſt in ſequẽte angelo, equos dixit pugnare. Vel ſimpliciter ſicut equi nõ propria rõne, ſed impetu præſidentis agũtur in prælliũ, ita mali doctores dęmonico acti ſpiritu eccleſiam impugnant. ¶Et ſup capita †earũ tanq̃ coronę ſimiles auro. Seniores vigintiquattuor, qui ſunt eccleſia, coronas aureas habent. Iſti autẽ ſimiles auro falſos ſibi fingentes de victoria ſtulta triumphos. ¶Et facies †earum ſicut facies hominum, & habebant capillos ſicut capillos mulierũ, & dentes earũ ſicut leonũ erant, & habebãt loricas ſicut loricas ferreas. In facie humana ſimulationẽ rationis. In capillis mu

Scorpiis ſimiles.

Fœnum.

Signum dei.

Quinq; menſes.

Scorpius.

Mori cupientes.

Equis ſimiles.

†eorum.

†eorum.

Indumẽtorum ratio.

lirum, fluxos & effœminatos mores. In den
tibus leonum, qui & laniare & naturalẽ ſolẽt
afferre purorem, mentis ferocitatẽ famamq̧
doctrinę malę. In ferreis vero loricis, obdura-
ta contra veritatẽ pręcordia notat. Qui habẽ
tes formam pietatis, virtutẽ autẽ eius abne
gantes, veniunt in veſtimẽtis ouiũ, intrinſe-
,, cus autem ſunt lupi rapaces. ¶Et vox alarũ
,, earum ſicut vox curruum equorũ multorũ
,, currentium in bellum. Expaueſcendũ magis
Perſecutionis extremę magnitudo. q̃ exponendũ eſt, ꝙ tantum huic exercitui vi
res accreſcunt. Primo fumus aſcẽdit. Deinde
locuſtas effert, quę & prius ſcorpionibus, &
mox equis, leonibuſq̧ cõparantur. Quarũ &
virtus ſufficeret, ſi nõ etiã loricatę venirent.
Nunc vero volatiles & curribus dicuntur ſi
,, miles eſſe bellãtib⁹. ¶Et habebãt caudas ſimi
,, les ſcorpionũ, & aculei erant in caudis earũ.
Scorpiis ſimiles. Sicut ſcorpius palpãdo incedit ſed cauda fe-
rit, ita fraudulenta pernicies malorũ blanda,
& innoxia in facie videtur, ſed dum occulte
†eorum. perimit quaſi latenter mortẽ trahit. ¶Pote-
†quinq. ſtas †earum nocere hominibus mẽſibus †ſex.
Hanc vitã rurſus inſinuat, vbi põt valere mẽ
dacium vel ad capiendũ inutiles, vel ad cruci
,, andum tẽporaliter ſpiritales. ¶Et habebãt ſu
,, per ſe regem angelũ abyſſi. Deus ſumme bo-
Angel⁹ malorum. nus licet occultis, iuſtis tñ iudiciis congruũ
,, talibus angelũ pręeſſe permiſit. ¶Væh vnũ
,, abiit, & ecce veniunt adhuc duo vęh. Quo-
Vęh tria. niam tria vęh vẽtura prædixerat, horũ nũc
vnum in hęretica fraude iam veniſſe, duo au
tem reſtare memorat, quę in tẽpore Antichri
,, ſti, & in die iudicii ſunt futura peruerſis. ¶Et
,, ſextus angelus tuba cecinit, & audiui vocem
,, vnam ex cornibus altaris aurei quod eſt ante
,, oculos dei, dicentem ſexto angelo. Sextus an-
Angelus ſextus. gelus prędicatores nouiſſimi certaminis ex
primit, q̃ monẽte euangelio, fraudes detegũt
Antichriſti. Cornua q̃ppe altaris aurei, euãge
,, lia ſunt eccleſię pẽminẽtia. ¶Solue quattuor
,, angelos qui alligati ſunt in flumine magno
,, Euphrate. Quãtũ hoſtis antiquus cũ ſatelliti
Antichriſti perſecutio. bus ſuis in fine mundi ſit eccleſiã perſecutu-
rus, indicat, qui a tẽpore dominicę paſſionis
in corde recluſus impiorũ, ne hãc quantũ ve
Euphrates. lit noceat diuina potẽtia refrenat̃. Euphrates
eñ qui fluuius eſt Babylonię, mũdani regni
potentiam & perſecutorũ indicat vndas. Iſte
eſt mons magnus, quẽ igne ardente in mare
,, miſſum prędixerat. ¶Et ſoluti ſunt quattu-
Angeli quattuor ſoluti, pro ſoluentur. ,, or angeli. More prophetiæ, quę nobis ventu-
ra deſignat, ipſe facta videt in ſpiritu. Quat-
tuor vero dixit angelos, eo ꝙ i quattuor mũ
di partibus illa perſecutio ſit ſ̃quitura. Hi

ſunt enim quos ſuperius vidit in quattuor
angulis terræ ſtantes, & propter conſignan-
dos dei ſeruos a terræ mariſq̧ læſione prohi
bitos. ¶Qui parati erant in horã, & diem, & ,,
menſem, & annũ, vt occiderent tertiã partẽ ,,
hominum. Maligni ſpiritus qui ſingulis ho- ,,
rarum & tẽporũ momẽtis humanã eſuriũt Soluti qđ facient,
mortem, tunc ad exercendã eccleſiam oppor
tune perdendi liberius ſæuire permittuntur.
Quid autẽ putas ſoluti facient, qui tantum
nũc nocẽt ligati? ¶Et numer⁹ equeſtris exer ,,
cit⁹ vicies milies dena milia. Hic numer⁹ du ,,
plicitatẽ doloſam puerſi deſignat exercitus.
Qđ alia tranſlatione, quę dicit bis myriades Bis myriades myriadũ.
myriadũ, facilius ſentiri poteſt. Hunc autem
numerũ euãgelica quoq̧ parabola opponit re
gi habenti decẽ milia, tanq̃ malorũ duplicitas
ſimplici fidei Chriſti reſultat, cui milia miliũ
miniſtrant, & decies milies centena milia aſſi
ſtunt. ¶Et ita vidi equos in viſione, & qui ſe ,,
debant ſuper eos habebant loricas igneas & ,,
hiacynthinas, & ſulphureas, & capita equorũ ,,
erant tanq̃ capita leonum. Spiritus maligni ,,
quorum cordibus pręſident, eorum ſunt pœ Spirituũ malignorũ amict⁹
nis amicti. Legimus enim adorantes beſtiam
igne & ſulphure torquendos, & fumum tor
mentorum eorũ in ſecula ſeculorum aſcende
re. Nota ꝙ in plaga locuſtarum non ſe dixit
equites ſed equos tãtum vidiſſe. Hic eñ ma
gnitudo perſecutionum apertam contrariæ
virtutis oſtendit præſentiam. Deniq̧ hic ca-
pita leonum, illic vero facies quidẽ humana
ſed dentes tantum ſunt beſtiales. Quia ſæpe
hæretici aliquid humanitatis oſtentant, mi
niſtri vero nouiſſimæ tempeſtatis, quod
dictis & ſignis ſuadent, hoc etiam pœnis ex-
torquent. ¶Et de ore ipſorum procedit ignis ,,
& fum⁹ & ſulphur. Oſtẽdit qđ p fumo hia- ,,
cynthum dixerat. Nõ autẽ perſpicue iſta exe
unt de ore ipſorum, ſed noxia prædicatione,
pœnam ſibi ſuiſq̧ generant auditoribus. Pro
ducam enim, inquit, ignem de medio tui qui
comedat te. ¶Poteſtas enim equorum in ore, ,,
& in caudis eorum. Ideſt, in ſermone & offi- ,,
cio. Propheta enim docens mendacium, ipſe Propheta mendax.
eſt cauda. Qui partem quodam modo cęcam
& immundam linguæ blandientis volubili-
tate contegit, dicens impio, bonus es. ¶Nam ,,
& caudę eorum ſimiles ſerpentibus, habẽtes ,,
capita, & in his nocent. Falſi doctores anti- ,,
qui ſerpentis, qui hominem decepit, ſimiles,
principum patrocinio fulti, amplius nocẽt q̃
ſi ſolo ſermone ſuaderent. Sedet, inquit, in in
ſidiis cum diuitibus. ¶Et cęteri homines qui ,,
non ſunt occiſi in his plagis, neq̧ pœnitentiã ,,

›› egerunt de operibus manuũ ſuarũ,& cęte-
Gẽtilium error. ra.Quia falſos Chriſtianos & hęreticos de-
ſcripſerat,nunc vt corpus omne diaboli cir-
cumſcribat,gentiliũ quoq; commemorat er-
rorem , quibus nihil prodeſt his plagis non
occidi,cũ conſtet eos in gẽtili tunc quoq; per
durare malitia.Neq; enim in illa perſecutio
ne cogentur gentiles ſupradictis conſentire,
›› ſed in ſua incredulitate morient.℞Et nõ ege
›› runt poenitentiam ab homicidiis ſuis,neq; a
›› veneficiis ſuis.Impię religioni improbos etiã
mores adiũgunt. Deſcripta Antichriſti ſæ-
uitia,ad oſtendendã eiuſdẽ ruinam more ſuo
exordium natiuitatis Chriſti & gloriã reca-
pitular eccleſię.

CAP.X.

›› ET vidi aliũ angelum fortẽ
›› deſcendentem de cęlo ami
›› ctum nube.Dominus ma-
Chriſti aduentus primus. gni cõſilii angelus deſcen-
dit de cęlo nube carnis a-
mictus. Sicut & Eſaias ait.
Ecce dominus aſcendit ſu
per nubẽ leuem,& ingredietur ægyptum,&
iris in capite eius.Circa bonos propitiationis
promiſſio perſeuerãs. ℞Et facies eius erat vt
ſol, & pedes eius tanq̃ columnæ ignis.Facie
dñi clareſcẽte,ideſt eius notitia p reſurrectio
nis gloriã manifeſtata,pedes illi⁹ ſup montes
euãgelizaturi & annũciaturi pacẽ igne ſunt
ſpiritus ſancti illuſtrati,& inſtar columnę fir
mati.Iacobus enĩ & Cephas & Ioãnes colu-
›› mnę videbãt eccleſię eẽ.℞Et habebat i manu
›› ſua libellũ apertũ.Hic eſt liber ſupra memo
ratus,quẽ diutino tegmine clauſum,domini
tandem gratia reſerauit,vt iuxta prophetã,
ſurdi etiam verba libri audirent. Et merito
facies eius vt ſol,quia librũ iã geſtat apertũ.
›› ℞Et poſuit pedem ſuũ dexterũ ſuper mare,
›› ſiniſtrum autem ſuper terrã.Prędicatio fidei
Chriſtianæ terra mariq; ppagatur. Sed Al-
legorice,fortiora membra in maioribus peri
culis,altera in competentibus ſiſtuntur. Nõ
enĩ patiẽ nos deus tẽtari ſuper id qđ poſſu-
›› mus.℞Et cũ clamaſſet, locuta ſunt ſeptẽ to-
›› nitrua voces ſuas. Domino fortiter prædi-
cante,eccleſia quoq; ſeptiformi gratia plena,
ſuas ad prędicandũ voces eleuat. Leo enĩ ru
giet,quis nõ timebit? Dominus deus locut⁹
Tonitrua ſeptem. eſt,quis nõ prophetabit?Septem quippe toni
trua,idem ſunt qđ ſeptẽ tubę,de quibus ſer
›› mo eſt.℞Et cũ locuta ſunt ſeptẽ tonitrua,
›› ego ſcripturus eram.Superius enim audiuit
›› Qđ vides,ſcribe in libro.℞Signa quę locuta
›› ſunt ſeptem tonitrua,& noli ea ſcribere.My
ſteria fidei Chriſtianæ nec paſſim cunctis Fidei myſtẽria q̃bus reuelanda.
oſtenta, ne vileſcant , nec probis claude, ne
in totum lateant . Propter quod inferius au
diuit.Ne ſignaueris verba pphetię hui⁹.Qđ
vtrunq; apud Danielẽ vno verſiculo cõpre
henditur,cui per angelũ dicitur.Signa librũ
& claude ſermonẽ vſq; ad tẽpus ſtatutum.
℞Et angelus quẽ vidi ſtantem ſupra mare, ››
& ſupra terram,leuauit manũ ſuã ad cęlum, ››
& iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum. ››
Angelus iurans. Angelus per viuentem in ſecula iurat, dum
Chriſtus in nomine patris veniens incõmu
tabili ſua dicta veritate cõfirmat,Cęlũ inqui
ens & terra tranſibunt,verba autẽ mea non
tranſibunt.℞Qui creauit cęlũ & ea quæ in ››
illo ſunt,& terrã & ea quę in ea ſunt,& ma- ››
re & ea quę in eo ſunt.Qui mari terraq; cõ ››
ſiſtẽs,cęlo palmã tẽdit,cõgrue per cęli,terræ,
mariſq; creatorẽ iurat. ℞Quia tẽpus ampli- ››
us non erit.Erit vtiq;,vt Pſalmus ait, tẽpus ››
impiorum in æternũ,ſed mutabilis ſecularũ
temporũ varietas in nouiſſima tuba ceſſabit.
Canet enĩ tuba,& mortui reſurgẽt incorru
pti,& hæreditas eorũ in ęternũ erit. ℞Con- ››
ſummabitur myſteriũ dei, ſicut euangeliza- ››
uit per ſeruos ſuos prophetas . Myſteriũ qđ ››
nunc euangelizatur,tunc conſummabitur,
quãdo ibũt impii in ſuppliciũ ęternum,iuſti
autem in vitã ęternam.℞Et vox quã audiui ››
de cęlo iterũ loquentẽ mecum & dicentem. ››
Vade & accipe librũ apertũ de manu angeli ››
Domino futuri temporis myſteria pandẽte,
ac dicente,Appropinquauit enim regnũ cæ
lorum,Eccleſia quoq; monẽt eundem prędi-
cãdi percipere librũ.Q̃uis & eidẽ Ioãni poſ
ſint hæc dicta congruere poſt exiliũ ad prędi
candum reuerſuro.℞Et abii ad angelũ dicẽs ››
ei vt daret mihi librũ.Accedat ad dominum ››
qui velit docendi percipere ſacramenta.℞Et ››
dixit mihi.Accipe librum,& deuora illum. ››
Ideſt inſere tuis viſceribus,& deſcribe in lati
tudine cordis tui.℞Et faciet amaricare ven ››
trem tuũ,ſed in ore tuo erit dulce tanq̃ mel. ››
Cum perceperis, oblectaberis diuini eloquii
dulcedine,ſed amaritudinẽ ſenties,cũ prędi-
care & operari coeperis qđ intellexeris . Vel
certe iuxta Iezechielem intelligendũ.Qui cũ
librum ſe deuoraſſe diceret,adiecit.Et abii a
marus in indignatione ſpiritus mei. ℞Et di ››
xit mihi,oportet te iterũ prophetare populis ››
& gẽtibus.Quid liber comeſtus, & amaritu ››
dini mixta dulcedo ſignificaret,exprimit,q̃
videlicet ereptus exilio,gentibus eſſet euan
gelium prędicaturus,amore quidẽ dulce,ſed
tolerãdis perſecutionibus amarum.

CAP.XI.

,, ET datus eſt mihi calamus
,, ſimilis virgæ. In calamo,
Calamus. miniſterium ſcribēdi euan
gelii percepit, qui non ina-
ni nitore ſuperuacuus, ſed
ſimilis eſt virgę ęquitatis,
virgę regni dei. Regnū eñ
,, Chriſti deſcribit ęternū. ❡Surge & metire tē
,, plum dei, & altare. Surge dixit, nō quia hæc
Surge. Ioannes ſedibundus audiebat, ſed quia hoc
verbo excitanť corda ſingulorū euāgelicam
ſcripturam actuſq; metiri. Ibi eñ quantum
ſinguli ꝓficiant, quantūq; regulæ diuinę con
,, cordent inueniūt. ❡Et adorantes in eo. Quia
non omnes qui videnť in eo adorant, ſicut q
confeſſus fuerit in me. Partē deniq; iubet nō
,, recenſeri dicēs. ❡Atrium aūt qđ eſt extra tē
,, plū, eiice foras, & ne metiaris illud, qm̄ datū
,, eſt gentibus. Hi qui nomine tenus eccleſię iū
guntur, & nec altari nec ſanctis ſanctorū ap
propiant, a regula euāgelii proiecti gentibus
ſocianť. Oīs eñ gloria eiꝰ filię regū abintus.
,, ❡Et ciuitatē ſanctam calcabūt menſibꝰ qua-
,, dragintaduobus. Nō ſolū de eccleſia pellun
tur, ſed & eandē eccleſiā ſocii gentilibus tri-
bus ſemis annis impugnāt. Nō ꝙ illo tātum
hanc, ideſt Antichriſti tēpore conculcēt, ſed
ꝙ omne malorū corpus illo quaſi ad ꝓpriū
caput pertineat, in quibus nūc iā miniſteriū
,, operatur iniquitatis. ❡Et dabo duobꝰ teſtibꝰ
,, meis, & ꝓphetabunt diebus mille ducentis
,, ſexaginta. Ne ſęuitia prauorū terreret audiē
tem, eccleſiā quoq; duobus ex populis vnitā
gratia cōmemorat illuſtrandā eſſe virtutū.
Quę & ipſa caput ſuū, Chriſtū videlicet in
carne docentem ſemp intuēs, tribus ſemis an
nis ꝓphetatura narrať. Mēſes eñ triū ſemis
annorū, ideſt tricies quadrageni & bini, mille
Daniel pro ducentos ſexaginta dies efficiunt. Daniel aūt
60. ſcribit ſcribit dies mille ducētos nonaginta tēporis
90. eiuſdē, quo ponenda ſit abominatio in deſola
,, tionē. ❡Saccis amicti. Ideſt in hexomologeſi
Saccis indu cōſtituti. Sicut ꝓpheta. Ego aūt, ait, dū mihi
ti. ,, moleſti eſſent, induebā me cilicio. ❡Hi ſunt
,, duę oliuę, & duo cādelabra in cōſpectu dñi
,, terrę ſtātes. Eccleſia duorū teſtamētorū lumi
Oliuę duę. ne radiata, dñi ſemp iuſſis aſſiſtit. Nā & pro
pheta Zacharias, vnū cādelabrū vidit ſepti-
forme, & has duas oliuas. i. teſtamēta infūde
re oleū cādelabro. Hęc eſt eccleſia cū oleo ſuo
,, īdeficiēte, qđ eā facit ī lūine orbis ardere. ❡Et
,, ſi qs eos voluerit nocere, ignis exiet de ore il-
,, lorum, & deuorabit inimicos eorū. Si qs eccle
ſiam lędit, eiuſdē lęſionis reciprocāte iudicio
igne cōſumitur cōdēnatus. Oēs eñ q accepe-
rint gladiū, gladio peribūt. Vñ & Chaldaica
flamma q̄ pueris dei ingerebatur, ipſos mini
ſtros impietatis abſumpſit. Siue in bono pre
cibus oris eccleſię igne ſpiritaliter conſumiť
in meliꝰ cōmutandus. Carbones, ingt, ignis
congeres ſup caput eius. ❡Hi habēt poteſta ,,
tem claudēdi cęlū, ne pluat diebꝰ ꝓphetię ip ,,
ſorum. Data eſt eccleſię in Chriſto oīs pote- ,,
ſtas in cęlo & in terra, clauibꝰ ei ligandi atq;
ſoluendi dimiſſis. Sed & ſpiritaliter cælum Claudi cę
claudiť, ne imbrē pluat, ne ſuper terrā ſterilē lum.
de eccleſia benedictio deſcēdat. Sicut dñs de
parte vineæ ſuę. Nubibus, ingt, mandabo, ne
pluant ſup eā, imbrē. ❡Et poteſtatē habēt ſu ,,
per aquas, cōuertēdi eas in ſanguinē. Non ſo ,,
lum aquas ſuſpendūt, ſed etiā q̄ deſcenderāt
inutiles faciūt, quod eſt vertere aquas in ſan
guinē. Bonus eñ Chriſti odor de eccleſia fra
grans, aliis odor mortis in mortē, aliis odor
ē vitę ī vitā. ❡Et cū finierit teſtimoniū ſuū, ,,
beſtia q̄ aſcēdit de abyſſo faciet aduerſus eos ,,
bellum. Aperte oſtendit omnia hęc ante no- ,,
uiſſimā perſecutionē fieri, dicēdo cū finierint
teſtimoniū ſuū. Vtiq; illud qđ perhibēt vſq;
ad reuelationē beſtię, q̄ e cordibus emerſura
eſt impiorū. Nō ꝙ tunc eodē teſtimonio non
nitanť hoſti fortiter reſiſtendo, ſed ꝙ tūc ec-
cleſia, virtutū gratia deſtituēda credatur, ad
uerſario palā ſignis mendacii coruſcāte. Nā
faciem eiꝰ ꝓcedet egeſtas, vt dñs ait. ❡Et vin ,,
cet eos, & occidet illos. Vincet in eis q ſuccu ,,
buerint, occidet in eis qui ꝑ Chriſti nomine
laudabili patiētia fuerint interēpti. Aut ſi ſpi
ritaliter vicet & occidet, partē teſtiū accipia
mus. Sicut ī euāgelio dñs dicit. Tradēt vos ī
ꝓſſurā, & occidēt vos. Qđ Lucas euāg. ꝑ par
te dictū īſinuat dicēs. Occidēt ex vobis. ❡Et ,,
iacebūt corpora eorū in plateis ciuitatis ma- ,,
gnę. Si me, inquit, perſecuti ſunt, & vos perſe ,,
quentur. Nō eſt ergo mirū ſi ciuitas impio-
rum, q̄ dominū crucifigere nō timuit, ſeruos
quoq; ipſiꝰ ludibrio habeat etiā occiſos. Qua
lia ſæpe facta hiſtoria Eccleſiaſtica refert.
❡Quę vocatur ſpiritaliter Sodoma & Aegy ,,
ptus. Ideſt muta & tenebroſa, nec lumē vtri- ,,
ꝙ fidei, nec cōfeſſionis habens vocem. Corde ,,
enim crediť ad iuſtitiā, ore aūt cōfeſſio fit ad
ſalutem. Hæ ꝓuinciæ in ſignū poenę ſpirita
lis viſibiliter his plagis, ideſt igne deuorante
& aqua in ſanguinē verſa, percuſſę ſunt. ❡Et ,,
videbunt de populis, & tribubus, & linguis, ,,
& gentibus corpora eorū. Nō dixit videbūt ,,
populi & tribus, ſed multi de populis, q aliis
credentibus, ſanctos palā irrident. ❡Et cor- ,,

ſinent. pora eorum nõ ſinunt poni in monumẽtis.
Votum eorũ dixit & impugnationẽ. Nõ ꝙ
valeant facere ne ſit eccleſia in memoriam.Si
cut,Nec vos intratis,nec alios ſinitis itrate.
cum intrent illis impugnãtibus.Faciẽt autẽ
perſpicue de viuorũ occiſorũq; corporibus,
quia nec viuos ſinẽt ſacra celebrando in me
moriam colligi,nec occiſos in memoriã reci
tari,nec eorũ corpora in memoriã dei teſtiũ
» ſepeliri.¶Et habitãtes in terrã,gaudebũt ſup
» eos.Quotiens affligũtur iuſti,exultant iniu
ſti & epulantur,ſicut dũ ſuperbit impius,in
» cenditur pauper. ¶Quoniã hi duo prophe
» tæ cruciauerunt eos.Propter plagas quibus
propter teſtamenta dei humanũ genus vege
tur,etiam viſus ipſe iuſtorum grauat iniu
ſtos.Sicut ipſi dicũt,Grauis eſt nobis etiã ad
» videndum.¶Et poſt tres dies & dimidiũ,ſpi
» ritus vitę a deo intrauit in eos.Et ſteterunt
» ſup pedes ſuos.Hucuſq; angelus futurũ nar
rat,& inducit factũ,qđ futurũ audit,regno
Antichriſti ꝑdito ſanctos reſurrexiſſe in glo
» riam.¶Et timor magnus cecidit ſuper eos q
» viderunt eos.De omnib[9] viuis dixit,qa & iu
ſti ſuperſtites pertimeſcent in reſurrectione
» dormiẽtium.¶Et aſcẽderũt in cęlum in nu
» be.Hoc eſt qđ apoſtolus dixit. Rapiemur in
» nubibus obuiam dño in aera. ¶Et viderunt
» illos inimici eorũ.Hic ſeparauit iniuſtos ab
» his quos in cõmune dixerat timuiſſe,¶Et il
» la hora factus eſt terrę motus magnus,& de
» cima pars ciuitatis cecidit,& occiſa ſunt in
» terrę motu hominũ ſeptẽ milia.Incũbẽte ter
rore iudicii,oĩs diaboli ciuitas ſuper arenam
cõdita cũ omnibus ędificatoribus ſuis corru
et.Et denarius eñ & ſeptenari[9] numerus eſt
perfectus.Qđ ſi nõ eſſet,a parte totũ intelli
» gendum erat.¶Et cęteri in timorẽ ſunt miſ
» ſi.Quis hominũ gloriabitur caſtũ ſe habere
» cor,cũ virtutes cęlorũ cõmouebunt! ¶Et de
» derunt gloriã deo cęli.Iſti ſunt ſup petrã ędi
ficati,q aliis terrę motu ruẽtibus,de ſtabilita
te ſua recta dñm cõfeſſione clarificãt.Lætabi
Prophetę duo, Enoch Helias. tur eñ iuſtus,cũ viderit vindictã impiorũ.
Quidã duos ꝓphetas Enoch & Heliã inter
pretant,q tribus ſemis annis ꝑdicantes, con
tra mox ſecuturã Antichriſti ꝑſidiã fideliũ
corda cõfirmẽt,illiſq; occiſis tãtundẽ tẽporis
ſęuitiã eiuſdẽ graſſaturam, & redinſtaurato
demũ certamine,a ſanctis,q latebrarũ ꝑſidio
velut mortui credebãt,eſſe ſuperãdã,q ꝑ vni
us cõpage corporis iidẽ ꝓphetę reſurgere di
cantur,actiuſq; illis viſis q iã mortui putabã
tur,exaggerata perſecutione multos eorum
q vel ſeptenario vel denario numero digni
credebantur,eſſe caſuros.dicẽte Daniele. Cõ
firmabit pactum multis hebdomada vna,&
in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſa
crificium,& in tẽplo erit abominatio deſola
tionis.Et in ſubſequentibus.Et poſita fuerit
abominatio in deſolationẽ,dies mille ducen
tos nonaginta.Qui numerus circa triũ an
norum & ſex mẽſium curricula diuerſatur. Helias.
Deniq; Helias igni quõdam perdidit aduer
ſarios,& tres ſemis annos latitãs imbres con
tinuit,eãdemq; pſeudoprophetis interfectis,
per ſacrificium quod oblatum fuerat , con
uertit Iſrael ad dominum.¶Vę ſecundum »
abiit , & ecce væ tertium veniet cito . Hoc »
væ ſecundum non ad recapitulationem, Vę ſecũdũ.
ſed ad prælium equorum , quod tuba ſexti
angeli commotum eſt, pertinet . Prędixerat
enim aquila tria væ de trium voce vẽtura
tubarum.Sed ibi nõ dixit,ne ſtatim tertium
ſequi putaretur,qđ ad ſeptimũ angelũ & ad
finẽ pertinet.

ET ſeptimus angelus tuba cecinit,& »
factę ſunt voces magnę ĩ cęlo dicẽtes. »
Factũ eſt regnum huius mũdi, domi »
ni dei & Chriſti eius.Sex tubę priores ſeculi »
pręſentis ætatibus cõparatæ, varios bellorũ Septima tuba.
eccleſię denũciauere cõcurſus.Septima vero
ſabbati æterni nuncia,victoriã tantũ & impe
rium veri regis indicat.¶Et vigintiquattu »
or ſeniores adorauerunt Deum dicentes: »
Gratias agimus tibi domine deus omni »
potens.Ecce,inquit,væ tertiũ veniet in vo »
ce ſeptimi angeli.Et cũ cecinifſet, non niſi ec
cleſiam dixit laudãtẽ deũ & gratias agentẽ.
Vnde intelligimus,bonorũ retributionẽ nõ
eſſe niſi væ malorum. ¶Qui es,& qui eras, »
qui accepiſti virtutẽ tuam magnã,& regna »
ſti,& iratę ſunt gẽtes,& aduenit ira tua.Tu »
qdẽ rebellãtibus licet impiis,a ſeculo regna
ſti, ſed eorum nunc furor te iudice preſſus,
peribit.Dñs enim regnauit,iraſcant populi.
¶Et tẽp[9] mortuorũ iudicari,& reddere mer
cedẽ ſeruis tuis &c.Ordini cõgruit euãgeli
cæ lectionis,primo quidẽ oẽs gẽtes ante iudi
cẽ cõgregãdas,deinde dexteros in regno pa
tris per multas mãſiones collocandos,impios
vero extra terminos regni pulſos flãmis ma
ledictionis eſſe torrendos.¶Et exterminandi »
eos qui corruperunt terrã.Hoc eſt Væ no »
uiſſimum.Hactenus de ſeptẽ angelis tuba ca Vę tertiũ.
nentibus, nunc recapitulata natiuitate do
mini,eadem aliter ac latius dicturus.

ET apertum eſt templum dei in cęlo, »
& viſa eſt arca teſtamẽti eius in tẽplo »
eius.Templum domini quondam in »

terra poſitum arcā teſtamenti ſub velamine
myſtico clauſam tegebat, nunc autē in ec-
cleſia,quę eſt templum dei viui,cuius con-
uerſatio in celis eſt,velo templi veteris & me
dio pariete maceriæ domini ſanguine di-
ſciſſo,arca incarnationis eius toto iam pandi
tur orbi.Quaſi enim manna cęleſtis in auro
» mundo,diuinitas eſt in corpore ſancto. ¶Et
» facta ſunt fulgura & voces & terrę motus &
» grando magna.Hęc omnia virtutes ſunt co
ruſcationis,& prędicationis,& bellorū eccle-
ſiæ.Hęc dixerat facta & in deſcriptione p̄di-
cationis ſeptem angelorum ab aduentu do
mini cum ſtetiſſet ſuper aram,ſed generali-
ter ab origine in finē.Deinde deſcripſit p par
tes,quemadmodum facta ſint ita & nunc,vt
templum dei in cęlo apertum ſit , & pugnæ
ſecutę,dicens.

CAP.XII.

» ET ſignum magnum appa
» ruit in cęlo.Qđ nunc quo
q; apparet in eccleſia, De-
» um ex homine fieri. ¶Mu-
» lier amicta ſole,& luna ſub
» pedibus eius.Eccleſia Chri
Mulier amicta ſole. ſti lumine cincta gloriam
calcat tēporalē.Orietur,inquit, in diebus ei⁹
iuſtitia,& abundantia pacis donec extollatur
vel interficiatur luna.Ideſt,abundantia pacis
in tantum creſcet,donec omnem mutabilita
tem mortalitatis abſumet,cū nouiſſima ini-
mica deſtruetur mors.Siue quia eadē eccle-
ſia partim in cęlo ſole Chriſto fruitur,partim
in corpore peregrinatur a domino.Poteſt hic
intelligi qđ ait.Lęua eius ſub capite meo , &
» dextera illi⁹ amplexabitur me. ¶Et in capite
» ei⁹ corona ſtellarū duodeci.Duodenario apo
ſtolorū nūero caput ornat̄ eccleſię,ſiue Chri-
ſtū intelligas,ſiue ipſum primordiū eiuſdē ec
cleſię naſcētis, capitis noīe deſignatū.Poſui-
ſti,ingt, in capite ei⁹ coronā de lapide p̄cioſo.
» ¶Et ī vtero habēs,& clamat parturiēs.Eccle
ſia ſpiritaliter & quos parit etiā genitos par
turire nō deſinit.Sicut ipſa dicit.Filioli mei
quos iterum parturio donec formetur Chri
» ſtus in vobis.¶Et cruciatur vt pariat. Sic &
» dn̄s in euāgelio.Mulier(ingt)cū parit, triſti
tiam habet quia venit hora eius:cum autem
peperit puerum,iam non meminit preſſuræ
propter gaudium.Qđ ipſe diſcipulis expo-
nens adiunxit.Et vos igitur nunc quidē tri-
ſtitiam habetis,iterum autem videbo vos,&
» gaudebit cor veſtrum . ¶Et ecce draco ma-
» gnus rufus,habens capita ſeptem, & cornua
» decem . Diabolus ſęuitia cruentus contra

eccleſiam potentia terreni regni armatur. In Draco
ſeptem enim capitibus omnes reges ſuos, & diabolus.
in decē cornibus omne regnū dicit.¶Et cau »
da eius trahebat tertiā partē ſtellarum cæli, »
& miſit eas in terram.Vires & malitiam ho »
ſtis indicat,quē eccleſia domino iuuante de
uincit, qui innumerā partem angelorū vel
hominum dolo fallente quaſi cauda deiece-
rit.Cauda enim eſt pars cęca, pars immūda, Cauda.
ſuiq; velamine contegens immunda ne appa
reant.Tychonius more ſuo tertiā partē ſtel- Tychonius.
larum quę cecidit,falſoſ fratres interpretat̄,
q̄ altera tertia eccleſia ſit,& hoſtes forinſeci
tertia.¶Et draco ſtetit ante mulierē,vt cum »
peperiſſet , filium eius deuoraret. Inſidiatur »
eccleſiæ diabolus,fidē Chriſti cōtendēs in cor
dibus extinguere credentiū,vt quē illa docē
do genuit,ipſe quaſi occidat doctū. Cuius in
Herode doli figura oſtenſa eſt,q ſicut hoſtes
inteſtini dominū vt perimat adorare ſe velle
ſimulat.¶Et peperit puerū maſculum.Semp
eccleſia,dracone licet aduerſante, Chriſtū pa
rit.Maſculum autē dixit victorem diaboli q Maſcul⁹.
fœminā vicerat.Nā q̄s filius niſi maſculus:q
recturus eſt omnes gentes in virga ferrea,in
inflexibili iuſtitia regit bonos,confringit ma
los.qđ in ſuperioribus etiā eccleſię promitti-
tur.Dabo ei poteſtatē ſuper gentes,& reget
eas in virga ferrea . Nam & eccleſia cotidie
gignit eccleſiam,mundū in Chriſto regentē.
¶Et raptus eſt filius eius ad deū & ad thro- »
num eius.Ideo Chriſtum ſpiritaliter in audi »
torum mēte naſcentē apprehēdere nō poteſt
impietas,q̄a idē cū patre regnat in cælis, qui
nos quoq; reſuſcitauit , & conſedere fecit in
cęleſtibus in Chriſto.¶Et mulier fugit in ſo »
litudinem.Eccleſia ſub ſpe viuens ęternorū, »
peregrinatione pręſentis eremi gaudet,acce-
pta poteſtate calcandi ſuper ſerpentes & ſcor
piones,& ſuper omnē virtutē draconis rufi,
inſtar Iſraeliticę plebis,quę pane cęleſti paſta
in eremo, viſu ęnei ſerpentis,ſerpentes vicit
ignitos.¶Vbi †habet locum paratum a deo. †habebat
Eſto mihi,ingt,in deū protectorē & in locū re
fugii vt ſaluum me facias . ¶Vt ibi paſcant »
illam diebus mille ducentis ſexaginta.Iſto die »
rum numero qui tres ſemis annos facit,oīa Tēporis
Chriſtianitatis tēpora cōplectit̄, q̄a Chriſtus ratio.
cuius hęc corpus eſt, tantū in carne tēporis
p̄dicauerit.¶Et factum eſt prælium magnū in »
cęlo.Michael & angeli eius pręliabātur cum »
dracone.Cęlū eccleſiam ſignificat,in qua Mi »
chaelem cū angelis ſuis cōtra diabolum di- Michael.
cit pugnare,quia ſecūdū dei volūtatē p pere
grināte eccleſia orando,& adiutoria miniſtrā

do confligit.Quē & Daniel in nouiſſima gra
uiſſimaq; preſſura in auxilium dicit eccleſiæ
venturum.vnde ab eo putant Antichriſtū
eſſe perimendum.Ita vero angeli eius eſſe di
cuntur,quēadmodum & angeli noſtri,vt do
minus ait,Angeli eorum ſemp vidēt faciem
patris mei.eorum ſcilicet quorū ciues ſunt.
» ¶Et draco pugnabat & angeli eius. Angeli
Angeli ſatanę. Satanę non illi tm̄ q ei natura ſunt & volun
tate ſimiles,ſed & homines eorū laqueis irre
» titi,ſunt intelligendi.¶Et nō valuerunt. Sci
» licet toto tēpore. ¶Neq; locꝰ inuētꝰ eſt eorū
» amplius in cęlo.Ideſt,in hominibus ſanctis,p
eiectionem eius cęlū iā factis, qui credētes ſe
« mel expulſum eū amplius nō recipiunt.¶Et
» proiectus eſt draco ille magnus in terrā. An
tiquus hoſtis de ſpiritalibus expulſus actiꝰ
terrenos includit.Hoc eſt de cęlo pręcipitari,
& in terrā mitti.Cui dicit̄.Terram comedes
cunctis diebꝰ.In qua terra ſanctorū pedibꝰ cō
teritur,ſicut ſcriptū eſt.Sup aſpidem & baſili
» ſcū ambulabis. ¶Nūc facta eſt ſalus & virtꝰ
» & regnū dei noſtri,& poteſtas Chriſti eiꝰ.Eui
dēter oſtēdit̄ in quo cęlo iſta fiant.In eccleſia
nāq; factā nouimꝰ victoria Chriſti ſalutem.
Pro qua dicit.Data eſt mihi oīs poteſtas in
cęlo & in terra. Nō quam ſemp ipſe habuit,
ſed quā i eccleſia ex tēpore quo ipſe voluit tā
» q̄ caput in mēbris habere cœpit.¶Quia pie
» ctꝰ eſt accuſator fratrū noſtrorū.Cōgratulāt̄
angeli ſaluti fratrū ſuorū,ideſt ciuiū futuro
» rū,nūc aūt pegrinorū.¶Qui accuſabat illos
» an̄ cōſpectū dei nr̄i die ac nocte.Quos & pſpe
ris male vti,& in aduerſis nō habere patiētiā
» ſugillat.¶Et nō dilexerunt aīas ſuas vſq; ad
» mortē.Merito aīas p Chriſto cōtēnūt,qui p
ſanguinē Chriſti tātum vicerūt aduerſariū.
» ¶Propterea lætamini cæli & q habitatis in
» eis.Hic habitatores cęli,& angelos, & hoīes
Cęli incolę. ſanctos oportet intelligi,& vtriſq; cōuenit in
dn̄o gratulari,cū & hoīes angelis ſocianť, &
angeli humanę in Chriſto ſubſtātię famulāť.
» ¶Væ terræ & mari, qa deſcēdit diabolꝰ ad
» vos habēs irā magnā.Sicut gaudium redem
ptis,ſic pereuntibꝰ plāctum docuit expectan
dum.Magnumq; væ illis imminet,quos ne
» quiſſimus hoſtis poſſidet iratus. ¶Et poſtq̄
» vidit draco q̄ piectus eſt in terrā, pſecutus
» eſt mulierem. Inextricabili aſtu diabolus ec
cleſiam impugnās,quāto plus deiicitur,tāto
» magis pſequit̄.¶Et datę ſunt mulieri duę alę
» aquilę magnę,vt volaret in ſolitudinē.Eccle
ſia duobus fulta teſtamētis,tumultuoſa ſecu
li venena cauens,mentis affectu cotidie ſoli
tudinē quieti & modeſti ſpiritꝰ petit,ita gau
dendo canens.Ecce elōgaui fugiēs, & māſi in
ſolitudine.Nec diſſonat q̄ ibi colūbę quærit, *Columba.*
hic vero aqlę pcipit alas.Sicut em̄ illa pter *Aquila.*
donum ſpiritꝰ ſancti,ſic & hac pter celſum
volatum,aciēq; ſublimē,qua mūdo corde de
um cernit,eccleſia figurata eſt,cuius renoua
bit̄ vt aqlę iuuētꝰ. ¶Vbi alit̄ p tēpus & tēpo »
ra & dimidiū tēporis.Totū tēpus eccleſię de »
ſignat dierū nūero ſuperius cōprehēſum.Tē *Tempus.*
pus enim annū ſignificat, tēpora duos, dimi *Tempora.*
dium tēporis ſex mēſes.¶Et miſit ſerpens ex *Dimidium*
ore ſuo aquā tāq̄ flumē poſt mulierē,vt eā fa *temporis.*
ceret trahi a flumine.Impetū perſecutorum »
aqua ſignificat.Vn̄ dicit̄.Forſitā velut aqua
abſorbuiſſent nos.Eccleſia ergo nō ſolū verbo
dei ſubleuata,ſed & vi perſecutionū ppulſa,
feſtinat euolare de mūdo.¶Et aperuit terra »
os ſuū,& abſorbuit flumen. Terra hęc ſancta »
dn̄i caro eſt,qua ſuſcepta deglutiēs mortem *Terra caro*
tēporaliter ſibi pualentē nos quoq; deglutire *domini.*
docuit.Poteſt & eccleſia intelligi,cuius moni
tis & precibus oris inimici cauentur inſidię.
¶Et iratus eſt draco in mulierē, & abiit face »
re plium cū reliquis de ſemine eius. Videns »
nō poſſe cōtinuari pſecutiones q̄ ore ſanctæ
terrę auertant̄,magis ſe armauit myſterio fa
cinoris inſiſtere, quo poſſit iugiter inſidiari.
¶Qui cuſtodiūt mādata dei, & hn̄t teſtimo »
niū Ieſu.Mādata dei in fide Ieſu Chriſti cu »
ſtodire,hoc eſt pugnare cū dracone,& ipſum
prouocare in pliū.Et gratias deo,q ſęui dra
conis euacuauit inceptus. Ecce em̄ dn̄m in
carne natū extinguere molitus,eius reſurre
ctione fruſtrat̄.Poſt apoſtolis fiduciā docendi
refrigere laborās,quaſi mulierē,ideſt totā ec
cleſiam de rebus humanis auferre ſatagebat.
Sed & hoc fruſtra niſus paſſim nūc ſingulas
fideliū impugnat ętates. Vnde & ſequit̄.¶Et
ſtetit ſup arenā maris.Ideſt,ſup multitudinē
populi quē piicit vētus a facie terrę. Illius ſi
ne dubio, qui hoſtis machinas abſorbere ſo
let,idem hoſtis inſidias & bella excitaturus
inſiſtit.

CAP.XIII.

ET vidi de mari beſtiā aſcē »
dentē. Varias habet beſtia »
p ratione locorū intelligen *Beſtia.*
tias.Hic ergo corpus diabo
li de populo naſcens impio
rum ſignificat.Hoc etenim
mare quod ſupra abyſſus
intelligitur. Vnde & draco rex dicit̄ omniū
q̄ in aquis ſunt,& cuiꝰ in mari ſcd̄m Dauid
confringuntur capita.¶Habētē capita ſeptē »
& cornua decē,& ſup cornua eius decē dia »

,, demata.Oſtendit id eſſe ſeptē capita qđ decē
cornua. Dixerat enim draconē ſeptem dia-
demata ſup ſeptem capita geſtare: nūc dicit
beſtiā decem diademata ſup decē habere cor
nua.Septem nāq; & decem,idē eſt ſicuti Se-
ptupla accipiet i iſto ſeculo.Et alius euāgeli
,, ſta,centupla.¶Et ſup capita ei⁹ nomina blaſ
,, phemię.Reges eñ ſuos deos appellāt tā mor
Diui & tuos & velut i cęlū atq; inter deos trāſlatos,
Auguſti. q̄ etiā i terris Auguſtos,qđ eſt nomē (vt vo
lūt)deitatis. Alio aūt loco totā ipſam beſtiā
,, plenā dicit noīb⁹ blaſphemię.¶Et beſtia quā
,, vidi ſimilis erat pardo,& pedes eius ſicut vr
,, ſi,& os eius ſicut os leonis.Pardo,ꝓpter vari
Pardo, vrſo etatem gentiū.Vrſo,ꝓpter malitiā & vęſani
leoni ſimi- am.Leoni,ꝓpter virtutem corporis & linguę
lis beſtia. ſuperbiā ſimilaē.Legimus in Daniele Regnū
Chaldęorū lęnę,Perſarū vrſo,Macedonū par
c ,, do cōparatū.¶Et dedit illi draco virtutē ſu
,, am.Sic apoſtolus de diaboli corpore loquens
Cuius eſt,inqt,aduētus ſcđm operationē ſa-
tanæ in omni virtute, ſignis, & prodigiis
,, mendacii his q pereunt.¶Et vidi vnū de ca-
,, pitibus eius quaſi occiſum in mortē, & pla-
,, ga mortis eius curata eſt. Antichriſt⁹ ad ca
Antichriſt⁹ pita regni terreni ꝑtinens,imitatione veri ca
pitis noſtri ſe quaſi occiſum reſurrexiſſe, &
ꝓ Chriſto q hoc vere ꝑfecit,ſe ſuſcipiendum
audet exhibere.Cuius cōmenti dicit in Simo
,, ne mago pręceſſiſſe fallacia.¶Et admirata eſt
,, vniuerſa terra poſt eā.Genus ponit ꝓ ſpecie,
dicēs adorari beſtiā,cū ipſum caput ſimulati
tiū ſub noīe capitis vere occiſi & viuētis,ter
,, reni ſint homines adoraturi.¶Et adorauerūt
,, draconem q dedit poteſtatē beſtię.Illi dicunt
adorare ſe deū q dedit poteſtatem Chriſto.
,, ¶Et adorauerunt beſtiam dicentes.Quis ſi-
,, milis beſtię?Ipſi dicunt.Quis ſimilis Chriſto?
,, Aut quis illum poteſt vincere? ¶Et datū eſt
,, ei os loquens magna & blaſphemias. Qui
extollitur,inquit,ſuper omne qđ dicitur de⁹,
,, aut qđ colitur.¶Et data eſt illi poteſtas face-
,, re menſes quadragintaduos,& aperuit os ſu
,, um in blaſphemiā ad deū.Ante enim tres ſe-
mis annos nō aperto ore blaſphemat, ſed in
myſterio facinoris,qđ facta diſceſſione & reue
lato homine peccati nudabitur.Tunc eñ di
cet.Ego ſum Chriſtus. nunc vero,Ecce hic
Ad deum. Chriſtus & ecce illic.Ad deum autem ſigni
,, ficat aduerſus deū.¶Blaſphemare nomē ei⁹
,, & tabernaculum eius.Dignitatem ſibi nomi
nis dei impius vſurpans,eccleſiam quoq; ſu-
,, am nominare pręſumet.¶Et datū eſt illi bel-
,, lum facere cum ſanctis,& vincere illos.A to-
to partem.Quę vinci poteſt, cū violentia tē

poris ſi fieri poteſt etiam electi quatiantur.
Vt condemnentur Iudæi,qui non credentes
veritati,ſuſceperunt mendacium.¶Et adora ,,
uerunt eam omnes qui habitant terram.O- ,,
mnes dixit,ſed habitantes terram. Recedētes Terrā ha
enim,inquit,a te,in terra ſcribentur.¶Quo- bitantes.
rum nō ſunt ſcripta noīa in libro vitæ agni. ,,
Iuſtum eſt eos qui mortis auctori ſeruiunt,
in libro vitę non ſcribi, & qui ſimulatoria ne
ce beſtię deluduntur,agni qui abſtulit pecca
ta mundi carere conſortio.Agni inqt,¶Qui ,,
occiſus eſt ab origine mūdi. Agni,vt Petrus ,,
ait,immaculati,pręcogniti quidem ante con- Agnus
ſtitutionem mundi,manifeſtati autem nouiſ occiſus
ſimis temporibus.Alia enim editio, Agnum ab orig.
ſignatum ab origine mundi trāſtulit. Poteſt mundi.
& per hyperbaton intelligi,ꝙ ſanctorum ab
initio nomina ſint in libro vitæ conſcripta.
¶Siquis habet aurem audiat.Quotiens ſcri ,,
ptura hoc dictum interponit, intentum præ Qui au-
obſcuritate rei quærit auditorem.Ne eñ mo rē habet.
mentaneum diaboli regnum magni pendere
tur,cogitationibus humanis occurrit dicēs.
Qui in captiuitatem duxerit, in captiuita-
tem vadet.Ideſt diabolus & beſtia, qui ſuis
nunc viribus gentes captiuare videtur, ipſe
erit cum ſuis cito captiuus. ¶Qui gladio ,,
occiderit, oportet eum gladio occidi. Qui ,,
eccleſiam nunc vel carnali vel etiam ſpiri- Occidi
tali morte perſequitur, hunc dominus Ie- gladio.
ſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet
illuſtratione aduentus ſui. ¶Hic eſt pati- ,,
entia & fides ſanctorum. Promiſerat occidi ,,
homicidam,ſed quia nemo coronatur niſi q
legitime certauerit,nunc animis opus eſſe di
cit,nunc pectore firmo.Deſcripta generaliter
beſtia primo in hypocriſi, deinde aperto ore
blaſphemante, deſcribit eandem in ſolis præ
poſitis ſimiliter in hypocriſi, deinde reuela-
tam.

ET vidi aliam beſtiam aſcendentem de ,,
terra.Aliam dixit de officio.Alias vna ,,
eſt.Quod eſt autē mare,hoc teſte Da-
niele eſt terra. Cui quattuor beſtias aſcēdere
de mari cernenti,per angelum dicitur. Hæ
quattuor beſtiæ magnę,quattuor regna con
ſurgent de terra.¶Et habebat cornua duo ,,
ſimilia agni,& loquebaē vt draco.Agni cor- ,,
nua præfert,quo draconis venena latenter in
ferat.Quia per hypocriſin ſanctitatis,eā quā
in ſe veraciter habuit dominus, ſingularem
ſibi ineſſe & ſapientiam mentitur & vitam.
De hac beſtia dominus. Attendite, inquit,
a pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in ve
ſtimentis ouium,intrinſecus autem ſunt lu-

» pi rapaces. ¶Et omnem poteſtatem prioris
» beſtiæ faciebat. Diſcipuli miſeri magiſtrũ
» ſequſitur in omnibus. ¶Et fecit terrã & in
» habitãtes in ea adorate beſtiã primã. Vim
ſeductionis oſtendit & corpus ſibi mãcipaſ
» ſe, & animã quę habitat in ipſo. ¶Cuius cu
» rata eſt plaga mortis. Ideſt quæ ſe ſimula-

Antichriſti fraus. Occiſum dicit: qa talẽ ſe ſimulabit.

uit mortẽ reſurgendo viciſſe. Hunc eñ ſcri
ptura nõ occiſum, ſed velut occiſum dixe-
rat, ſicut de Iudęis dictũ eſt. Ipſi autem non
intrauerunt in p̃torium ne cõtaminarẽtur.
Non eñ affirmauit euangeliſta potuiſſe in
quinatiſſimos inquinari, ſi p̃torium intraſ-
ſent: aut Iudęi tantorũ ſcelerum cõſcii ve-
re inquinari timuerũt: ſed quid ſimulaſſent
» quaſi affirmans retulit. ¶Et fecit ſigna ma-
» gna: ita vt etiã ignẽ faceret de cęlo deſcẽde
» re in terrã. Miraculũ ignis, quaſi maximũ

Ignis ſignum.

cęteris p̃tulit: vt qa dñs Chriſtus diſcipu-
lis ſpiritu ſancto in igne veniente, virtutũ
dedit gratiam, ipſe quoq; ſuos quaſi ſimili
» charíſmate, aſtu fallente decipiat. ¶Et ſedu
» cit habitãtes terram propter ſigna quæ da
» ta ſunt illi facere. Aduẽtus enim ei⁹ erit ſi-
cut dictum eſt ſm operationẽ ſatanę in omĩ
virtute, & ſignis, & prodigiis mẽdacii. Quę

Signa mẽdacii quare dicantur.

ſolet ambigi vtrũ p̃pterea dicta ſint ſigna
& prodigia mendacii: quoniã mortales ſen-
ſus per phantaſmata decepturus eſt: vt qđ
non facit, facere videatur: an quia illa ipſa
etiã ſi erunt vera prodigia, ad mẽdaciũ per
trahent crediturus non ea potuiſſe niſi di-

Diaboli poteſtas.

uinitus fieri, virtutẽ diaboli neſcientes, qui
nõ phantaſtico ſed vero igni & turbine tan
tam familiam ſancti Iob cũ tantis gregibus
abſumpſit. Siue autẽ hoc, ſiue illo modo ſi-
gna mendacii dicãtur, hoc eſt ſine dubio in
quo illa tẽtatio cũctis maior apparebit, quã
do pius martyr & corpus tormentis ſubii-
cit, & tamen ante eius oculos miracula tot
» tot facit. ¶Dicens habitantibus in terra: vt
» faciant imaginem beſtiæ quę habet plagam
» gladii & vixit. Ideſt eſſe eius ſimiles, & ſic
ei facere imaginẽ. vt alia editio dicit. Sicut
habet plagam de gladio & vixit. Ideſt ea fal
ſitate ſe dicant cõmortuos & conſurrexiſſe
Antichriſto, quaſi ille & deum mediatorem
inter ſe ſuoſq; cõſtituat. Non enim ſicut do
minus noſter Chriſtus habet alterum, inter
» quem ſuoſq; mediator ſit. ¶Et datum eſt il
» li vt daret ſpiritum imagini beſtiæ. Ideſt
ipſi populo qui hanc falſitatem impleuerit,
beſtiæ ſe fabre conſtituendo imaginem, ſpiri
» tum veritatis ſe dare ſimulabit. ¶Et vt lo-
quatur imago beſtiæ. Non tñ vulgus mi »
ſerum ſimulato per ignem ſpiritu delu-
det, verum etiam docendis aliis efficiet ido
neum. ¶Et faciet vt quicunq; non adoraue »
rint imaginem beſtiæ, occidantur. Non il- »
lam imaginem quam ſe dicunt fieri, ſed il-
lam cui ſimilem populum faciunt. Facit er-
go vt imago beſtię adoret imaginem beſtię,
ideſt vt populus adoret diaboli inuentio-
nem. ¶Et faciet omnes puſillos & magnos, »
& diuites & pauperes. Non omnes ſine ex »
ceptione quaſi & gentiles: ſed qui ad hoc
myſterium pertinent. ¶Habere characterẽ »
in dextera manu aut in frontibus. Chara- »
cter eſt myſterium iniquitatis: quod hypo-
critę ſub nomine Chriſti in opere & profeſ-
ſione accipiunt. ¶Et ne quis poſſit emere

Character beſtię.

aut vendere. In hac vendendi & mercan- »
di mentione docuit q̃ ſicut in bono ſymbo
lum eccleſia tradidit profuturum noſtrę ſa
luti, ita illi in malo tali ſe definitione coar-
ctẽt: vt nec mercandi aut vendendi licentia
detur, ſicut mercatores qui vna naui portã
tur, vniformi ſigno tenentur. ¶Niſi qui ha »
bet characterem nominis beſtię, aut nume- »
rum nominis eius. Ideſt qui communicat »
fraudi illius. Character enim, ideſt nota, &
nomen beſtię, & numerus nominis eius vnũ
eſt. Numerus enim hominis eſt: ne eum pu
temus iuxta quorundã opinionẽ, vel diabo

Antichriſtus homo non diabolus.

lum eſſe vel dęmonem: ſed vnum de homi-
nibus, in quo totus ſatanas habitaturus eſt
corporaliter. Eſt enim homo peccati, filius
perditionis. ¶Et numerus eius. DC.lxvi. »
Hic numerus apud gręcos in nomine Ti-

Teitan.

tanis, ideſt gigãtis dicit̃ inueniri hoc modo.
τ. enim. ccc. ε. v. ι. x. τ. ccc. α. i. ν. l. Et ſibi no-

τειταν.

men Antichriſtus, quaſi omnibus potentia
antecellat, vſurpatum reputat, ipſum ſe eſſe
iactans, de quo ſcriptum eſt. Exultauit vt gi
gas ad currendam viã, a ſummo cęlo egreſ-
ſio eius. & cætera. Ponit autem Primaſius

Primaſi⁹.

& aliud nomen, eundem numerum comple
ctẽs. α. i. ν. l. τ. ccc. ε. v. μ. xl. ο. lxx. ς. cc. quod

Αντεμος.

ſignificat honori contrarium. Sed & ver-
bum α. i. ρ. c. ν. l. ο. lxx. υ. cccc. μ. xl. ε. v.

Αρνουμε.

ideſt nego. Per quæ & perſonæ qualitas, &
operis Antichriſti inſinuetur aſperitas. Sed
operoſa expoſitione indiget, quomodo ſe tã
tus appetitor laudis tali velit charactere
notari. Aliter. Senarium numerum quo
mundus factus eſt, perfectionem operis ſi-
gnificare quis neſciat? Qui ſiue ſimplex, ſi-
ue per decem, cẽtumve multiplicatus, eiuſ-

dem perfectionis, ſexageſimum, centeſi-
mumq; fructum demonſtrat. Erat autem
pondus auri quod afferebatur Salomoni
per ſingulos annos ſexcentorum ſexagin-
taſex.M.talentorum. Quod ergo vero re-
gi iure munus & debetur & ſoluitur, hoc
etiam ſibi ſeductor ille tyrannus exigere
prēſumet.

CAPVT.XIIII.

ET Vidi,& ecce agn⁹
ſtabat ſuper montem
Sion. Ideſt dominus
Ieſus Chriſtus eccle-
ſiæ ſuæ certaminum
faſce deſudanti,exem
plo virtutis & prote-
ctionis munimine prę
ſtabat. Oſtenſo enim corpore, quod dra-
conis & virtute confuſum, & notatum
eſt cauterio,ne corpus agni beſtiæ timeres
ſuccubuiſſe furori,oſtendit eccleſiam ſolito
fulgore numeroq; gaudentem. Notaq; be-
ſtiam in arena maris,agnum in monte Sion
conſiſtere.ℭEt cum illo centum quadragin
taquattuor milia. Numer⁹ hic finitus pro
144.000. infinito debet intelligi,& ſecreti ſignificatio
ne myſterii,virginali aptus examini,qđ deū
ex toto corde, tota anima, totaq; mēte dili-
gens,corporis quoq; qđ ex quattuor quali-
tatib⁹ ſubſiſtit,illi eſt integritate ſacratum.
Ter enim terni nouem, & quater quaterni
ſedecim. Sedecies autem noueni.cxliiii.ad-
implent. Vt cū de his qui in arctioris vitæ
conſtituti merito in monte Sion cum agno
videntur, tam perfecta multitudo cerna-
tur, de cæteris eccleſię membris non dubi-
tetur. ℭHabentia nomen eius & nomen pa
tris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Oſten
dit quæ ſit imitatio notę in fronte corporis
beſtiæ,dum deum & Chriſtū dicit ſcriptos
in frontibus eccleſiæ.ℭEt audiui vocem de
cęlo tanq̄ vocem aquarum multarum. Ma
Vox ſan gna vox ſanctorum,magna eſt deuotio cha
ctorum. ritatis,quam ſe de cęlo audiſſe refert, cum
eos q vocē ediderunt,in Sion mōte ſtare p̄-
diceret. Vt oſtendat ſe montem Sion non
aliud dixiſſe q̄ eccleſiam:quæ ad deuincen-
da grauamina preſſuratum,ſublimi contē-
plationis erecta gaudio,regis ſui certamina
laude ſimul & imitatione concelebrat.Hoc
eſt enim veraciter agno ſtanti pſallere. ℭEt
vox quam audiui ſicut citharœdorū citha-
rizātium in citharis ſuis. Cum cithariſtæ
dei omnes ſancti ſint,qui carnem ſuam cru Cithariſ
cifigentes cum vitiis & concupiſcentiis,lau ſtę.
dant eum in pſalterio & cithara: quāto am
plius illi qui angelicæ priuilegio caſtitatis
totos ſe domino faciunt holocauſtum, ſin-
gulariter abnegantes ſemetipſos,& tollētes
crucem ſuam ſequuntur agnum quocunq;
vadit?ℭEt cantabant quaſi canticum nouū
ante ſedem. Vetus erat canticum. Beatus
qui habet ſedē in Sion, & domeſticos ī Hie Canticū
ruſalem. Nouū vero eſt.Lętare ſterilis quæ vetus &
nō paris.Et item.Dabo,inquit,eunuchis,di nouum.
cit dominus,in domo mea & in muris meis
locum & nomen melius a filiis & filiabus.
ℭEt nemo poterat dicere canticum niſi il-
la centum quadragintaquattuor milia,qui
empti ſunt de terra. Singulariter canticū
agno cantare eſt cum eo in perpetuum præ Virginū
cunctis fidelibus etiā de carnis incorruptio prętoga-
ne gaudere.Qđ tamen electi cęteri canticū tiua.
audire poſſunt,licet dicere nequeunt, quia
per charitatem quidem de illorum celſitu-
dine lęti ſunt, q̄uis ad eorum prēmia nō aſ
ſurgunt.ℭVirgines enim ſunt,hi ſequun-
tur agnum quocūq; abierit. Hæc pulchre
beatus Auguſtinus virgines admonendo Aug.ad
expoſuit.Pergite,inquiens,ſancti dei pueri virgines.
& puellę,mares ac fœminę,cęlibes & innu-
ptę, p̄gite p̄ſeuerāter in finē. Laudate dn̄m
dulcius, quem cogitatis vberius. Sperate
felicius, cui ſeruitis inſtantius. Amate ar-
dentius,cui placetis attentius. Lumbis ac-
cinctis & lucernis ardentibus expectate do-
minū,quando veniat a nuptiis. Vos affere
tis ad nuptias agni canticum nouum,quod
cantabitis in citharis veſtris:vtiq; tale,qua
le nemo poterit dicere niſi vos. Sic em̄ vos
vidit ī Apocalypſi quidā p̄ cæteris dilectus
agno,qui diſcumbere ſuper pectus eius ſo-
litus erat,ipſe vos vidit duodecies duodena
milia ſanctorum citharœdorum illibatę vir
ginitatis in corpore, inuiolatæ veritatis in
corde. Sequimini agnum: quia & agni ca-
ro vtiq; virgo. Sequimini eum virginita-
te cordis & carnis quocunq; ierit.Quid eſt
enim ſequi niſi imitari? quia Chriſtus pro
nobis paſſus eſt vobis relinquens exemplū:
vt ſequamini veſtigia eius.ℭHi empti ſunt
ex omnibus primitiæ deo & agno. De il-
lo ſancto & immaculato eccleſiæ grege
quaſi ſanctiores purioreſq; hoſtię pro volū-
tatis ſuæ meritis a ſpiritu ſancto eligūtur:
quos Apoſtolus de eis pręceptū domini nō
habens obſecrat vt exhibeant corpora ſua

hoſtiam viuã,ſanctam,deo placentem. ¶Et
in ore ipſorum nõ eſt inuentum mendaciũ.

Virginitas integra.

Non ſolius pudicitię merito,diuino comita
tui virgines copulãrut:niſi & ab omni con
tagione peccati immaculatã geſſerint vitã.

Tychonius.

Hanc viſionẽ Tychonius nõ de virginibus
ſpecialiter,ſed de tota generaliter interpre-
tatur eccleſia,quã deſpondit Apoſtolus vni
viro virginẽ caſtam exhibere Chriſto,ita cõ
cludens. Non dixit, non fuit in ore eorum
mendacium: ſed non eſt inuentum. Sicut
Apoſtolus dicit. Et hæcquidem fuiſtis,ſed
abluti eſtis.Et iniquitas iniuſti non nocebit
ei qua die cõuerſus fuerit ab iniquitate ſua,
& poterit eſſe virgo,& dolus in ore ei9 non
inueniri.

Virgines qui.

Virgines enim caſtos dicit & pudi
cos.¶Et vidi alterum angelum volantẽ per
medium cęlũ,habentem euãgelium ęternũ.
Quoniam eccleſię peregrinãtis in ſeculo an
cipitẽ variãq; cũ dracone pugnã deſcripſe-
rat,reſtat vtriq; militię dignã repẽdere mer
cedẽ:& quę vel malos poenę,vel pręmia bo-
nos ſequãtur,oſtẽdere.

Prędicator.

Prędicator ergo per
mediã diſcurrens eccleſiã,euãgelium regni
portat ęterni. ¶Vt euangelizaret ſedẽtibus
ſup terrã. Conuenit eos qui cęleſti attollũ
tur volatu, terrenas quoq; mentes de ſede
ſui corporis ꝓdicando leuare. ¶Et ſup oẽm
gẽtem, & tribũ,& linguam. Prędicabitur,
inquit,hoc euangelium in toto orbe, & tũc
veniet conſummatio. ¶Timete deũ,& date
illi honorẽ: quia venit hora iudicii ei9.Tan
to magis(inqt)ſaluti veſtrę ꝓſpicite,quãto
vos citior expectat retributio,q̃ ĩ ęternũ mu
tari nõ poteſt,dominum mũdi factorem, &
non tẽporalem beſtię tyrannidem formidan
tes. ¶Cecidit cecidit Babylon illa magna.

Babylon cecidit.

Ciuitatẽ diaboli ruinoſam iam cecidiſſe di-
cit.Siue more ſcripturę,quę ſolet pręteritũ
ponere,quod nouit ineuitabiliter adimplen
dũ. Siue ꝙ ſuperbi tunc a domino deiecti,
quando a diabolo ſunt inflati.ſicut Pſalmi-
ſta inquit. Deieciſti eos dum alleuarentur.
¶Quę a vino irę fornicationis ſuæ potauit
omnes gentes. Ciuitas impiorum ex omni
bus congregata gẽtibus, ipſas gentes, ideſt

Vinũ duplex.

ſua membra vino debriat erroris. Domini
vero ciuitas vineam Sorech exercẽs non
vult ĩebriari vino in quo eſt luxuria: ne p
miſſo vitę priuetur denario. ¶Siquis ado-
rauerit beſtiam & imaginẽ eius. Ideſt dia-
bolum & caput veluti occiſum.¶Et accepe
rit characterem in fronte ſua, aut in manu
ſua. In fronte aut in manu dicens, ſignifi-
cat diaboli quoſdam profeſſione nefanda,
quoſdam vero tantum operatione notari.
¶Et hic bibet de vino irę dei,quod mixtum
eſt mero in calice irę ipſius. Dum dicit Et

Calix irę.

hic bibet, oſtendit eſſe & alium qui bibe-
rit, ne ſeparet eum qui licet gentibus viſi-
biliter non miſcetur,eandẽ tamen ſub Chri
ſti nomine adorat beſtiam. Iuſte autem qui
calicem iræ fornicationis propinant, calice
irę domini ſternuntur:non vt iuxta Hiere-
miam malitiam cordis euomant mundan-
di:ſed vt damnati pereant æterna morte ſo
porandi. ¶Et cruciabitur igni & ſulphure
in conſpectu angelorum ſanctorum. Poenã
malorum ſancti cum domino regnãtes ſem

Beati vidẽt dãnatorũ poenas.

per videre poſſunt:vt hinc maiores erepto
ri ſuo gratias agentes,miſericordias domi-
ni in ęternum cantent. Non enim eos iuſto
iudici concordantes,viſa prauorum tormẽ
ta contriſtant: ſicut nec diuitem in flãmis
ſepultũ viſa Lazari requies refrigerare va-
lebat.¶Nec habẽt requiem die ac nocte qui
adorauerunt beſtiam & imaginẽ eius. Leo-
nem dicunt homini proſtrato parcere: ſed

Leonis natura.

hæc beſtia leone ferocior,quo magis adora-
tur,eo maiores irrogat poenas. ¶Et ſiqs ac
ceperit characterem nominis eius. Beſtiam

Beſtia ſm Aug.

ſanctus Auguſtinus impiam ciuitatẽ, ima-
ginem vero eius,ſimulationẽ eius,ideſt fal-
laci imagine chriſtianos, characterẽ autem
notam criminis interpretatur, qua adora-
ri,& ſubiici ei,& conſentiri dicit. ¶Hic pa-
tientia ſanctorum eſt. Licet beſtia ſęuierit:
non tamen ſanctos paſſio contriſtet tempo-
ralis,quę æterna beatitudine remuneranda
eſt:cum econtrario perſecutores ſuos tẽpo-
raliter ſuperbientes,æternas cũ beſtia vide-
rit luere poenas.¶Et audiui vocẽ de cęlo di
centẽ.Scribe. Pulchra iã prędicatorꝫ cõcor
dia.Ecce eñ dñi hic regnũ venire, ille ciui-
tatẽ diaboli cecidiſſe,iſte flãmas impiorum,
alius beatorum ꝓdicat requiem,qui ſuã vo
cẽ & de cęlo emittit,& digna memoria ęter
na litteris mãdari ꝓcipit.Gaudẽt enim iuſti
quia nomina eorũ ſcripta ſunt in cęlo: delẽ-
tur vero impii de libro viuentium. ¶Beati
mortui q in dño moriũtur. Gřas tibi ago

Beati &c.

Ieſu,qui beatificas eos in cęlo, qui in te mo-
riũtur in terra.Quãto magis illos qui & in
tua & pro tua fide felices ponunt animas?
¶Amodo iam dicit ſpiritus:vt requieſcant
a laborib9 ſuis:opera eñ illorꝫ ſequunẽ illos.
Sicut ĩpios dixerat ꝑpetuo requiẽ nõ habe-
re:ſic ecõtrario fideles priſcis adiutos opib9
amodo iam, ideſt a tpe mortis requieſcere
docet.Cũ enim dederit dilectis ſuis ſomnũ,

hæc eſt hæreditas domini. Propter frigus autem piger arare noluit, mendicabit ergo ęſtate, & non dabitur ei.

ET vidi, & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem, ſimilem filio hominis. Hactenus præconum voce pręmiſſa, nunc perſonā reſtat ipſius demonſtrare iudicis. Qui ad iudicium veniēs, gloriam diuinitatis nube carnis obumbrat: vt videant impii quem compunxerunt. ¶Habentem in capite ſuo coronam auream. Qualis ſit hæc corona, ſuperius in mulieris habitu deſcripſit. Et in capite eius corona ſtellarum duodecim. Quis & victoriam poſſit ſignificare regnātis. ¶Et in manu ſua falcem acutam. Iudicialem ſcilicet dirimēdi ſententiā, quę nullatenus euitatur. Intra ipſam quippe ſumus, quolibet fugere conemur. In falce enim quicquid includit, intus cadit. ¶Et alter angelus exiuit de tēplo clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem. Angeli, quos terrę meſſores in euangelio legimus, & qui omnes ſunt in miniſterium miſſi propter eos qui hęreditatem capiunt ſalutis, ſingula penſantes eccleſię merita, cotidie domino renarrāt. ¶Mitte falcem tuam & mete: quia venit hora vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ. Ecce (inquiunt) abundāte iniquitate, refrixit charitas multorum, & ęſtu malorum incumbente, meſſis mundi pene iam virere ceſſauit. Ne ergo grana iam matura decidant, propter electos breuia dies, & zizania quidem paleaſq; flāmis, fructum vero cęleſtem horreis reconde felicibus. ¶Et alius angelus exiuit de tēplo qđ eſt in cęlo, habens & ipſe falcem acutam. Si Chriſtus viſus eſt in nube candida meſſor: quis eſt vindemiator, niſi idem propter geminū eccleſiæ fructū eleganter repetitus? Quia qui ſeminauit bonū ſemen in agro ſuo, ipſe quoq; vineam in loco vberi plantauit: ſed vtraq; cultura cuſtodū incuria degenerauit. ¶Et alius Angelus exiuit de altari q habet ptātē ſupra ignē, & clamauit voce magna. Duplex eſt, vt Hieronym9 ait, angeloꝝ officiū. Alioꝝ q pmia iuſtis tribuāt: aliorum qui ſingulis pręſint cruciatib9. Sicut dicitur. Qui facit angelos ſuos ſpiritus. & cętera. Poſſunt duo angeli, qui aridam meſſem, & maturam prædicant vineam, eccleſię preces intelligi: quę magna voce, ideſt magno cotidie deſiderio regnū domini aduenire pcatur dicens. ¶Mitte falcem tuam acutā, & vindemia botros vineæ terrę. Sicut meſſis, ſic & vindemia partim terrena, partim cęleſtis eſt. Vtriuſq; autem maturitas finem indicat ſeculi. ¶Quoniam maturę ſunt vuę ei9. Ideſt cōſummata ſunt peccata. Quis & bonorum quoq; perfectio maturitas dici poſſit. Nam vt ſanctus Papa Gregorius ait, ꝗlibet mundi finis ex ipſo ſuo ordine pendeat: peruerſiores tn̄ quoſq; inueniens, quia digne ruinis illius opprimātur, innoteſcit. ¶Et miſit angelus falcē ſuā in terram, & vindemiauit vineā terrę. Qui habet falcem meſſoriā, ipſe habet & vindemiatoriā. Vnum eſt enim iudicium & vno tempore fiet. Sed in meſſe & vindemia, initiū oſtendit & finē eiuſdē preſſurę. ¶Et miſit in lacum irę dei magnum, & calcatus eſt lacus extra ciuitatem. Si ad malos tm̄ meſſis hęc & vindemia ptinet, torcular pœnā ſignificat. Si autem & ad bonos, calcatio torcularis & tribula areę inutilia conterit, vtilia probat. Sicut ait Apoſtolus precioſa metalla igne probari, lignum vero fœnum ſtipulamq; conſumi. Quod vtrūq; extra cęleſtem Hieruſalem agitur. Lacus autem irę eo loquēdi genere nominatur quo dicitur. In die mala liberauit eū dn̄s. ¶Et exiit ſanguis de lacu vſq; ad frenos equorum. Exiit vltio vſq; ad rectores populoꝝ. Vſq; eñ ad diabolum & eius angelos nouiſſimo certamine exiit vltio ſanguinis ſanctorum effuſi. Sicut ſcriptum eſt. In ſanguine peccaſti, & ſanguis te perſequitur. Dictū eſt ſupra de equis. ¶Per ſtadia mille ſexcenta. Ideſt, per omnes quattuor mundi partes. Quaternitas eñ eſt cum quaterna, ſicut in quattuor faciebus quadriformibus & rotis. Quater enim quadringenteni, mille ſexcenti. Tychonius meſſorem & vindemiatorem eccleſiam interpretatur, poſt perſecutionum flammas clareſcentem, & poteſtatem ligandi, ſoluendiq; tenentem. Angelus de templo vel altari iubentis imperium dicens domini, nō perſpicua voce ſed ſuggeſtione ſpiritus ſancti, qui operatur in ſuo corpore, docens iā tēpus eſſe malorum anathemandorum, habens poteſtatem ſuper ignem: vtiq; illum qui exiit ex ore teſtium & comedit inimicos eorum. Hucuſq; de conflictu eccleſię & vtriuſq; maturo fine certaminis.

Falx in manu dei

Angelorū miniſteria.

Chriſtus meſſor & videmiator.

Angelorū miniſteria.

Maturitas.

Torcular.

Lacus irę

Tychonius.

EXPLICITVS EST LIBER SECVNDVS.

INCIPIT TERTIVS.
CAP. XV.

ET Vidi aliud ſignū in cælo magnū & mirabile. Inſtaurato rurſ⁹ ordine, eaſdē plagas pſecutionis nouiſſime narraturus, intētū fieri voluit auditorē dicēdo, Signū magnū & mirabile. ℭAngelos ſeptē. Ideſt eccleſiā ſeptiformi gratia plenā. ℭHabentes plagas ſeptem nouiſſimas. Quoniā in illis cōſummata eſt ira dei, nouiſſimas dixit: quia ſemp ira dei populū pcurit cōtumacē ſeptē plagis, ideſt pfecte. ſicut frequēter in Leuitico. Et pcutiā, inqt, vos ſeptē plagis. Quę nouiſſimę futurę ſunt cū eccl'ia de medio ei⁹ exierit. ℭEt vidi tāq̄ mare vitreū mixtū igni. Fontē videlicet baptiſmi plucidū, igne ſancti ſpūs cōſecratū. Vel etiā qđ ad ignis ptinet qualitatē, martyrio rubricatū. ℭEt eos qui vicerūt beſtiā & imaginem eius ſtātes ſupra mare vitreū. Qui fraudes vincūt beſtię, cōſequēter igneo baptiſmo ſupſtare vidētur, ſtudentes iuxta aplm, ſupcertari ſemel traditę ſanctis fidei. ℭHabētes citharas dei, & cantātes canticū Moyſi ſerui dei & canticū agni. Ideſt corda laudantium deo dicata gerentes, & vtriuſq; teſtamēti veritate canora. Vel carnē ligno paſſionis extentā. Vbi non tm̄ ſon⁹ vocis, ſed etiā boni operis ſignificatur effectus. ℭMagna & mirabilia opa tua dñe de⁹ omps, iuſtę & verę vię tuę rex ſeculoꝝ. & reliqua. Hoc carmē ī vtroq; reperi teſtamēto, vbi dñs & verax & miſericors a cūctis carnis ſeculis iudex adorādus. Repetit qđ ꝓpoſuerat dicēs. ℭEt poſt hęc vidi, & ecce apertū eſt templū tabernaculi teſtimonii ī cælo. Concinit carmini viſio. Vt em̄ dñs a cūctis poſſit gētibus adorari, tēplū illud ſecretorū dei, vni⁹ quondā vrbis moenibus incluſum toto iā ſpiritaliter coepit orbi reſerari. ℭEt exierūt ſeptē angeli habētes ſeptē plagas de tēplo. Hoc eſt qđ Marcus ait. Illi aūt pfecti prędicauerūt vbiq;. ℭVeſtiti lapide mūdo cādido. Quotquot (ait Apoſtolus) in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis. Ipſe eſt em̄ ſummus lapis angularis electus. Vel ſi numerū ſingularē pro plurali poſitū intelligas, varia virtutū ornamēta ſignificat. Alia tranſlatio linteamē candidū habet, mortificationē carnis doctoribus indicēs: iuxta illud. Caſtigo corp⁹ meū & ſeruituti ſubiicio ne forte aliis pdicās, ipſe reprobus inueniar. ℭEt pcincti circa pectora zonas aureas. Qui pdicare fortia velit, nō ſolū mortificet corp⁹ ſed & pect⁹ auro ſapiētię ſtringat. Vel certe zonis aureis pectora ſtringere eſt cūctos mutabiliū cogitationū mot⁹ p ſoli⁹ iam amoris vincula reſtringere. ℭEt vnus ex quattuor aīalib⁹ dedit ſeptē angelis ſeptē phialas aureas plenas iracūdię dei viuentis. Iſtę ſunt phialę quas cū odorib⁹ ferūt aīalia & ſeniores, qui ſunt eccleſia, q & ſeptē angeli. Eędē quippe phialę & ſuauitatem ſupplicationū & iram ſuppliciorum continere dicūtur: cū a ſanctis pro regni Dei aduentu fundūtur: qm̄ iudicia dei non iam occulta ſicut abyſſus, ſed aperta vt phialę, iuſtis latura ſalutē, impiis vero prędicuntur inferre perniciem, ſicut Apoſtol⁹ ait. Quia Chriſti bon⁹ odor ſumus deo in his qui ſalui fiunt, & in his q pereunt. ℭEt impletum eſt templum fumo a maieſtate Dei & de virtute eius. Prædicatura gentibus eccleſia, prius ipſa charitatis igne caleſcens, fumum pię confeſſionis emittit: gratias deo ſuper inenarrabili dono eius agēs. ℭEt nemo poterat introire in templum donec cōſummarentur ſeptē plagę ſeptem angelorum. Nemo poteſt eccleſię membris incorporari, niſi qui myſteria fi dei audiens diſcit a prędicatoribus: quia Ieſus cōſtitutus eſt a deo iudex viuorum & mortuorum. Qꝫ ſi fumum abdita iudicioꝝ dei interpretaris arcana, mortalibus hęc impenetrabilia manent & clauſa, donec finitis prę̈ſentis ſeculi plagis, adueniat dominus: q & illuminet abſcondita tenebrarum: & manifeſtet quantum vel vtilitatis ad probandā eccleſiæ fidē, vel iuſtitię ad excęcādos Iudęos qui charitatē veritatis nō receperūt vt ſalui fierent, aduentus cōferat Antichriſti.

Plagę ſeptem. — *Phialę.* — *Fumus.*

CAPVT.XVI.

ET audiui vocem magnam de templo dicētem ſeptem angelis. Ite & effundite ſeptē phialas irę dei ī terrā. Data eſt poteſtas eccl'ię, iudicium irrogare damnandis: & abſolutionem miſericorditer dare conuerſis. Et omnibus quidem angelis in terrā fundere mandatū eſt: ſed iidē terreni hoīes p varietate peccatorū varia quoq; vocabula ſortiūtur: vt ſicut pdicatiōis & vindictę, ſic etiā noxę plenitudo ſeptenario numero cenſeret. ℭEt abiit primus, & effudit phialā ſuā in terrā. Duplici modo pdicatores phialas irę dei effundūt:

Phialas dũ pœnas impiorũ vel eiſdẽ impiis irrogãt
effũdẽdi ſpiritaliter iudicãdo: vt Petrus Simoni, Pe-
duplex cunia, inquit, tua tecũ ſit in perditionẽ: vel
modus. ſanctæ eccleſiæ manifeſtant prædicando, vt
idem dixit, Quibus iudicium iam olim nõ
ceſſat, & perditio eorum non dormitat. Po-
teſt & tertius modus intelligi, quo quiſq̃
peccator audita prædicatione veritatis,
grauiori contradictionis vulnere corrum-
pitur. De quo dñs. Si nõ veniſſem inquit, &
locutus eis fuiſſem, peccatum nõ haberent.
„ ¶Et factum eſt vulnus ſęuũ, ac peſſimũ in
„ homines qui habebant characterem beſtiæ.
Qui domino derelicto diabolum venerant,
eiuſdem impietatis vulnere peſſimo ſpirita
„ liter interibunt. ¶Et ſecũdus effudit phia-
„ lam ſuam in mare: & factus eſt ſanguis tan
„ q̃ mortui: & omnis anima viuẽs, mortua eſt
„ in mari. Qui non ſolum charactere notan
tur Antichriſti: ſed & ſeruorũ Chriſti ſtabi
litatem vndis amarę perſecutionis inſectan
tur, ſpiritali iam vltione, quam ſanguinem
vocat, punientur: & qui ſe viuere iactabãt,
„ mortis ꝓbabuntur auctori ſeruiſſe. ¶Et ter
„ tius effudit phialã ſuã ſup flumina & ſuper
„ fontes aquarũ: & factus eſt ſanguis. Et hi
quoq; qui vt ſuũ virus incautis infundãt,
dulcia ſe ꝓpinare fingũt, digna plagę peren
„ nis vltione plectẽtur. ¶Et audiui angelum
„ aquarum dicentem. Iuſtus es, qui es, & qui
„ eras ſanctus, quia hæc iudicaſti. In angelo
Aquarũ aquarum, oĩes angelos populorum dicit,
Angelus interiori affectu diuinis laudibus cõcrepan
tes, q̃ vindicans ſanguinem ſeruorum ſuo-
„ rũ homicidas morte potauerit. ¶Et audiui
„ alterũ ab altari dicentẽ. Etiam domine deus
„ omnipotẽs vera & iuſta iudicia tua. Quod
ſunt ãgeli, hoc eſt & altare deo gratias agẽs
Ideſt, interior affectus ſanctorum vel ange-
lorum vel hominũ, qui docẽdo populis præ
„ ſunt. ¶Et quartus effudit phialã ſuã in ſolẽ
„ & datũ ẽ illi ęſtu afficere hoĩes & igni. Per
Sol. ſecutores eccleſię qui ſolis inſtar ardentis, ſe
men verbi dei arefacere moliuntur, futuro
cremandi ſunt ardore gehennę. Vel ſi ſolẽ,
ſplendorem ſapientium interpretaris, nõ an
gelo ſolem perfundenti, ſed eidem ſoli datũ
eſt ęſtu afficere homines & igni: quia dum
ſapientes viri cruciatibus victi, male agen-
di errore tangũtur, illorũ exemplo perſuaſi
ĩfirmi quiq; tẽporalib⁹ deſideriis ĩardeſcũt.
Aeſtus. Quãuis & ęſtus vt dixim⁹ poſſit intelligi,
q̃ diaboli corpus de ſtabilitate ſanctorũ irre
mediabiliter cruciatur: & ad blaſpheman-
dum incitatur. De quo propheta. Zelus,
inquit, apprehendit populum ineruditum:
& nunc ignis aduerſarios comedit. Et nunc
vtiq;, excepto ſcilicet vltimi illius igne iu-
dicii. ¶Et æſtuauerunt homines æſtu ma- „
gno. Impręſentiarum quidem, quantũ per „
mittitur, clarificat ſuos diabolus. Quã clari
tatem & lętitiam ſpiritus ſanctus plagas de
finiuit & dolores. Nã & ſupra legim⁹ exer-
citũ diaboli occidiſſe homines igne, fumo,
& ſulphure. Non q̃ perſpicue occiderit, ſed
his pœnis cõſentiẽtes deſtinauerit. ¶Et quĩ „
tus effudit phialam ſuam ſuper ſedẽ beſtię, „
& factum eſt regnum eius tenebroſum. Se- Sedes be
des beſtię, ideſt regnum eius, tanq̃ iudicia- ſtię.
ria poteſtas, huiuſmodi plagis, ideſt terrenę
felicitatis falſa contenebratur lætitia, & lu-
cis efficitur aliena. vt Pſalmus. Deieciſti, in
quit, eos dum alleuarentur. Non enim di-
xit, poſtq̃ eleuati ſunt. ¶Et cõmanducaue- „
runt linguas ſuas pręͅ dolore. Sicut iuſtus „
labores fructuum ſuorũ mãducabit, ita im- Linguas
pius quoq; dignis blaſphemię ſuę pœnis ex comeden
poſitus quaſi lingua ſua ſaturatur. Sibi er- tes.
go nocebant blaſphemantes ex ira dei, qua
tranſpũcti gaudia exiſtimabãt. ¶Et blaſphe „
mauerunt deum cęli pręͅ doloribus & vul- „
neribus ſuis. Non ad ipſorum duritiam re „
tulit: ſed ad iuſtam indignationem dei, qui
tale genus plagę dedit in quo non recorden
tur. Nam quis corporaliter afflictus, nõ ſen
tiat manum dei ſicut Antiochus? Blaſphe-
mauerunt enim dixit, non aperte, ſed in pec
catis luxuriantes. ¶Et ſextus angelus effu- „
dit phialam ſuam in flumen illud magnum „
Euphraten, & ſiccauit aquam eius: vt para „
retur via regibus ab ortu ſolis. Peretũre po- „
pulo Babylonis affluẽtia: in quo nihil viuũ,
nihil viride, quod igni aptum non ſit, rema
nebit: Hoc eſt quod ſupra dixit, Aruit meſ-
ſis terrę: Sãcti reges obuiam ſoli iuſtitię, pro
perant. Aliter. Sicut dum ſuperbit impius,
incenditur pauper, ita peſtilente flagellato
ſapiens aſtutior fiet. Solito autem more pręͅ
termiſſo, ſeptimo angelo recapitulat ab ori
gine breuiter. ¶Et vidi de ore draconis, & „
de ore beſtię, & de ore pſeudoprophetę exi- „
re ſpirit⁹ tres immundos in modũ ranarũ. Spũs im-
Spiritus diaboli, & Antichriſti, & præpoſi- mundi.
torum corporis ei⁹, qui pro numero partiũ
vnius corporis trifarius dicitur, ranis ſimi-
latur, animantibus ſcilicet loco, viſu, mo- Ranę.
leſtoq; ſtrepitu horrẽtibus. Quę cũ aquarũ
incolę videantur, in ſordibus tñ & cœno
volutantur. Hypocritæ quippe aquam vitę
ſuis promittentes, in ſordibus quas creden

tes in aqua deponunt, mortui deliteſcunt. Sic Pharao, qui cũ populum perderet in baptiſma, poſt eum introire auſus eſt, ibidem necatus eſt. ¶Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna. Ita nãq; ſicut etiam per magos Pharaonis credendi ſunt ſigna facturi. Nec immerito eorum meminit facta mentione ranarum, niſi miniſtros Satanæ tunc quoq; ſimilia prædicaret ſigna facturos. Vſq; ad ſignum enim ranarum ſuis magi incantationibus valere permiſſi ſunt. ¶Et procedẽt ad reges totius terræ cõgregare illos in prœliũ ad diẽ magnũ dei omnipotentis. Sicut ſancti reges ſunt, quibus Euphrate ſiccato, via pãditur orientis, ita etiã praui reges terrę dicunt, q non ex toto orbe ad vnũ locũ congregari, ſed ſuo quęq; gens in loco ſanctos impugnãt. Diẽ aũt domini magnũ, totum tempus dicit a domini paſſione. Poteſt & dies accipi iudicii: cum exercitus diaboli per totum tempus vitæ præſentis cõgregatus, domino regi proſternendus occurret. ¶Ecce venio ſicut fur. Alia editio conſequẽtius habet. Ad diẽ magnum dei omnipotentis. Ecce venit vt fur. ¶Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Beati quorum tecta ſunt peccata: qui turpitudinem vitæ rephenſibilis ante iuſtorũ oculos in iudicio ſubſequẽtis boni operis tegmine velant. Et in euãgelio dominus exemplo furis cauendi, ſe tuos vigilare pcipit. ¶Et cõgregabit illos in locũ qui vocatur Hebraice Hermagedon. Hũc locum alibi exponit, dicens. Congregauit illos in prœlium, & circũierunt caſtra ſanctorum & ciuitatem dilectam, ideſt eccleſiam. Poteſt & econtrario locus impiorum diabolus intelligi, q in homine perdito tumore vſurpatæ deitatis inflato, priores, ideſt quondam a domino interdictas recuperare ſe gaudebit inſidias. Hermagedon enim cõ reſurrectio in priora, ſiue mons globoſus interptatur. ¶Et ſeptimus effudit phialã ſuã in aerem, & exiuit vox magna de templo a throno, dicens. Factum eſt. Sicut ſupra ſanguis vltionis vſq; ad frenos equorum, immundos videlicet ſpiritus exiuit: ſic & hic cum eaſdem poteſtates aereas nouiſſima pfunderet vltio, factum eſſe, ideſt finis adeſſe narratur, quando (vt Apoſtolus ait) nouiſſima inimica deſtruet mors. Hactenus ſub plagarum nomine perſecutio nouiſſima deſcribitur, quas Tychonius oẽs a contrario vult intelligi. Plaga eſt (inquiẽs) inſanabilis & ira magna, accipere poteſtatẽ peccãdi maxime in ſanctos, nec corripi adhuc maiore ira dei. Prouẽtus enim beatitudinis malorũ mors eſt. Sicut econtrario, tormenta & humiliatio eccleſię claritas eſt. Nam ipſo tempore illęſus erit omnis populus impius ab omni plaga corporis, quaſi qui acceperit totam ſęuiendi poteſtatem. Nec opus erit tũc adimpletione peccatorum & irę cõſummatione aliquem malorum flagellari, & a furore compeſci. Recapitulat ab eadem perſecutione, ruinam deſcribens impiæ ciuitatis. ¶Et facta ſunt fulgura & voces & tonitrua & terrę motus factus eſt magnus, qualis nõ fuit ex quo homines fuerunt. Cum in fine ſeculi talis fuerit tribulatio qualis non fuit ab initio, ſigna pariter maxima clarebunt. Sed vtrum a parte bonorum, an a parte malorũ, an ex vtraq; parte ſibi altrinſecus coeant, nõ hic ſatis elucet. Sicut Moyſi & magis factum eſt Pharaonis. ¶Et facta eſt ciuitas magna in tres partes. Triforme bellum impia ciuitas infert eccleſiæ Chriſti. Quam gentiles & Iudęi aperto certamine, hęretici ſubdola defectione, falſi fratres prauis infeſtant exemplis. Qđ & ſupra in tribus equis malis, roſeo, nigro, & pallido figuratum eſt. ¶Et ciuitates gentiũ ceciderũt. Ideſt omne robur fiduciaq; gentiũ. Iocũditas enĩ impiorũ ruina eſt magna, & gaudiũ iniqui perditio. ¶Et Babylon magna in memoriam venit ante deũ, dare ei calicem vini indignationis iræ eius. Tunc Babylon cadit aut iram dei bibit, cũ poteſtatem accipit aduerſus Hieruſalem, præcipue nouiſſimam. Propterea ipſam dixit cecidiſſe terræ motu quem facit eccleſiæ. Q; ſi ad diem iudicii referas, ibi impius in memoriã deo veniet, qui nũc dicit in corde ſuo, Oblitus eſt deus. ¶Et omnis inſula fugit, & montes nõ ſunt inuenti. Eccleſia quæ propter ſtabilitatis eminẽtiam inſulis comparatur ac mõtibus, a perſecutorũ ſe cauta fluctibus abſcõdit. ¶Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cęlo in homines. Grando irę dei talento ſimilatur, quę & pondere grauis & æqua iudicio, pro diuerſitate culparum, ſingulis infligatur. Et oẽs plagę Aegypti figuræ fuerũt plagarũ ſpiritualiũ. ¶Et blaſphemauerũt hoĩes deũ ꝑpter plagã grandinis. Quia alia pctã cauſa ſunt peccati, alia poena peccati, alia vtrũq;. Sicut Eſaias. Ecce tu (inqt) iratus es, & peccauimus. Hic blaſphemare deũ propter grãdinẽ, & peccatũ agnoſcitur, & poena peccati.

Dies dñi magnus.

Furis mõ veniet.

Hermagedon.

Tychonius.

Babylon cadit.

Grando talento ſimilis.

Peccatorũ diuerſitas.

CAP.XVII.

VEni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas. Perditorum multitudo, quæ relicto creatore, dæmonibus ſe proſtrauit conſtuprādā, in fluctibus diſcordium populorum ſedere memoratur. Econtrario autem multitudinis credentiū erat cor vnum & anima vna. Quos deſpondit Apl's vni viro virginē caſtam exhibere Chriſto. ¶Cū qua fornicati ſunt reges terrę, & inebriati ſunt q inhabitāt terrā, de vino pſtitutionis eius. Vniuerſitas partibus præminet. Reges enim & inhabitatores terrę ſunt ſinguli terrena ſuperbe petentes: quos illecebra ſeculi vitiorum libidine conſtuprat: & inſania mentis debriat. ¶Et abſtulit me in deſertum in ſpiritu. Deſertū ponit diuinitatis abſentiam,

Deſertū.

cuius præſentia, paradiſus eſt. ¶Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemię. Diabolus impietate cruētus, blaſphemus, inflatus, corruptelam prauorum faſtu præſumptionis extollit. ¶Habentem capita ſeptē & cornua decem. Ideſt habentem reges mundi & regna, quorum & domino gloriam in monte monſtrauit. Et ſeptenario eñ ſæpe & denario numero, vt ſupra diximꝰ, vniuerſitas indicaẗ. ¶Et mulier erat circūdata purpura & coccino. In purpura, fucus ſimulati regiminis, In coccino, cruentus habitus impietatis demonſtratur. ¶Et inaurata auro

Purpura
Coccinū.

& lapide ꝓcioſo & margaritis. Ideſt, omnibus illecebris ſimulatæ veritatis. Quid ſit deniq; intra hanc pulchritudinem, exponit dicens. ¶Habens poculum aureum in manu ſua plenum abominationum. Aureum poculum plenū immunditiarum hypocriſis eſt: quia foris quidem parent hominibus quaſi iuſti, intus autē pleni ſunt omni ſpurcitia. Qđ enim virus in auro, hoc eſt beſtia ſub habitu meretricis latens. ¶Et in fronte eius nomen ſcriptum myſterium, Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terrę. Hæc quidē corruptela ſtatim in ipſa facie uutrix oſtenditur eſſe vitiorum, ſed quia prudenti tñ ratione diſcernitur, maxime precioſe ornata, myſticū hoc eſſe nomen indicatur. ¶Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorū, & de ſanguine martyrum Ieſu. Vnum eſt corpus aduerſum intus ac foris: qđ licet videatur loco ſeparatum, in commune tamen vnitate ſpiritus operatur. Sic pronepotes proauoꝝ ſenſu Zachariam lapidaſſe accuſantur, cū ipſi non fecerint.

Hypocriſis.

Zacharię lapidatio

¶Et dixit mihi angelus, & cętera, vſq; ad id qđ ait. Beſtia quam vidiſti fuit, & nō eſt: & aſcēſura eſt de abyſſo & in interitum ibit. Ideſt diabolus quondam in mundo principabatur, qui domino crucifixo eiectus eſt foras, in fine autem mūdi de carceris ſui laxatus ergaſtulo, ſpiritu oris domini peribit in ęternum. Tychonius beſtiam ad omne corpus diaboli refert, qđ decedentium & ſuccedentium ſibi generationum procurſu ſuppleatur. Maxime, quia mulierem quam ſuper aquas multas, ideſt populos ſedentem oſtendere promiſerat, ſuper beſtiam oſtendit ſedentem.

Tychonius.

¶Septem capita, ſeptem mōtes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt. Capita (inqt) beſtię, reges mūdi ſunt, ob tumorem ſuperbię mōtibus adæquati præcelſis. In quibus laſciua requieſcit impietas, vt & vi premāt, & fraude decipiant. ¶Quinq; ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit. Cum in ſeptenario numero plenitudinem mūdani deſcripſiſſet imperii, cuius vltima pars, ideſt Antichriſti nondum venerat regnum, conſequenter quinq; reges pręteriiſſe, ſextū adeſſe, ſeptimū vēturum eſſe teſtatur. ¶Et cū venerit oportet eū breui tempore manere. Quia & ſuperbos nos & infirmos dñs conſpicit, dies quos ſingulariter malos intulit, miſericorditer breuiatos dicit. Profecto vt & ſuperbiam terreat de aduerſitate temporis: & infirmitatē refoueat de breuitate. ¶Et beſtia quæ erat & non eſt, & ipſa octaua eſt, & de ſeptē eſt, & in interitum vadit. Antichriſtus qui in fine ſeculi regnaturus eſt, propter eiuſdem quidem corporis impiorum, cui caput eſt, vnitatem, ad regnoꝝ mundi pertinet numerum, ſed propter ſingularem nequitię potentiam, ſui etiam loci proprii continetur ordine.

Antichriſtus.

¶Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt. Nondum regna mundi in perſequendo eccleſiam, ſuam plene potentiam demonſtrarunt: quæ licet nunc quoq; plurimis dominētur, acrior tamen erit gloriationis inſanę potētia, cū etiā ſignis deceperint plurimos. Quidam, perſecutione nouiſſima propinquante, decem reges futuros, qui orbem inter ſe diuidant, iuxta Danielis quoq; prophetiam interpretantur, qui de beſtia quarta dixerit. Et ha-

bebat cornua decē:& ecce cornu aliud par-
uulum ortum eſt de medio eorum: & tria
de cornibus primis euulſa ſunt a facie eius.
Et Antichriſtum de Babylone natum,Ae-
gypti regem & Aphricę & Aethiopiæ ſupe
raturum,quibus interfectis etiā ſeptem alii
reges victori colla ſubmittant. Alii autem
ad præuaricationem ſignificandam, in vn-
denario numero poſitum dicunt Antichri
ſtum. Vndecim enim denariæ perfectionis *Vndecim.*
tranſgreſſionem deſignant. ¶Sed poteſtatē
tāq̄ reges vna hora accipient poſt beſtiam.
Tanq̄ reges dixit: quia velut in ſomnis re-
gnāt,qui Chriſti regno aduerſantur. ¶Hi
vnum conſilium habent,& virtutem & po
teſtatem ſuam beſtiæ tradent. Ideſt pari cō
ſenſu tota intentione diabolo militant. hoc
eſt enim poſt beſtiam accipere regnum, dia-
bolum imitando,Chriſto aduerſari.¶Hi cū
agno pugnabūt,& agnus vincet illos. Ne
ſæuitiā hoſtis antiqui,humana timeret in-
firmitas,ſepticipitē deſcribit beſtiam ſecula
ris regni cornibus armatā,Chriſto triūphā
te deuinci. Quē in ſuis triūphare deſignās
adiecit.¶Et qui cum illo ſunt vocati electi
& fideles. Pręmiſit bene electi,multi enim
ſunt vocati, pauci vero electi. ¶Et decem
cornua quæ vidiſti, hi odient fornicariam.
Gloriam mundi, quam nunc laſciuo com-
plectuntur amore, maximo tunc incipient
odio deteſtari,cū ſe agno vincente viderint
in fine damnandos.Poteſt & aliter intelligi,
ſiue ꝙ inter ſuperbos ſemp iurgia ſint: ſiue
ꝙ omnis qui diligit iniquitatē,odit animā
ſuam.¶Et deſolatam facient illā & nudam.
Ipſi enim per iram dei deſertum faciūt mū
dum,dum ei dediti ſunt,& iniuſte vtūtur.
¶Et carnes eius mādicabūt,& ipſam igne
cōcremabūt. Luxibus eā ſolitis deſtitutā,
gehennę ignibus comburent. ¶Deus eñ
dedit in corda eorū vt facerent qđ illi pla-
citum eſt. Deus (inquit) iudex iuſtus &
fortis,& cui iuſtitia ſemper placita eſt,talia
permiſit impiis ꝓ pœna peccati prioris ope
rari:pro quibus merito finem totius impo-
neret orbis: ſicut in Sodomis & diluuio fa
ctum euangelia teſtantur.¶Vt dent regnū
ſuū beſtiæ donec cōſummentur verba dei.
Ideſt diabolo pareant,donec cōſummentur
ſcripturæ, quibus deus dixit quartum re-
gnum terram cōſummare.ſicut in Daniele
legimus. Quartum erit regnum ſuper ter-
ram,qđ iſtis omnibus regnis pręualebit.Et
vniuerſam terrā deuorabit,& euertet,& de
lebit.¶Et mulier quā vidiſti eſt ciuitas ma-
gna quæ habet regnum ſuper reges terræ.
Sic & infra ſponſam agni contēplari iuſſus,
vidit ciuitatem ſanctam deſcendentem de
cęlo. Quam cū deſcriberet,Et reges (inqt)
terræ afferent gloriā ſuā in illam.Duę ſunt *Ciuita-*
eñ in mundo ciuitates: vna de abyſſo, al- *tes duę.*
tera de cęleſtibus oriens. Vnde & eandem
impietatem,quā ſub habitu meretricis nu-
datę atq; combuſtę deſcripſerat,nūc deſer-
tę ciuitatis comparat ruinis.

CAP.XVIII.

ET poſt hæc vidi aliū
angelum deſcendentē
de cęlo,habentem po-
teſtatem magnam: &
terra illuminata eſt a
gloria eius. Angelus
hic fortis & illuminās
terram, & ipſe domi-
nus incarnatus,& eccleſię doctores poſſunt
intelligi: qui cęleſti lumine prediti, caſum
mūdi prædicant,dicētes. Appropinquauit
regnū cælorū. ¶Cecidit cecidit Babylon
magna,& facta eſt habitatio dæmoniorum,
& cuſtodia omnis ſpiritus immundi. Ne
timeas (inquit) o Hieruſalem terrenę potē
tiam ciuitatis,quæ eoipſo ſpiritaliter cadit,
quo tibi nefandorum pręualet infeſtatione
ciuiū.Eſaias quoq; deſcribit Babylonē mon
ſtris inhabitādam immundis.Nulla eſt eñ *Ciuitatū*
niſi diaboli ciuitas quę omnem animam ca *immun-*
piat immundam: in qua omnis immūditia *dorum.*
per orbem commoratur. ¶Et mercatores
terræ de virtute delitiarum eius diuites fa
cti ſunt. Diuites peccatis dicit eos,qui pro
abundantia temporali ſuas infelici merca-
tu animas commutant. Nam nimietas lu-
xurię,pauperes potius q̄ diuites facit.¶Exi
te de illa populus meus, & ne participes ſi-
tis delictorum eius. Sic & Eſaias. Exite de
medio eorum,& immūdum ne tetigeritis.
Mundamini qui fertis vaſa domini.Pręnū-
ciata Babylonis ruina: inducit diſceſſionē,
quæ eſt Babylonis ruina.Cum enim diſceſ
ſerit Loth a Sodomis, funditus tollentur.
¶Reddite illi ſicut ipſa reddidit vobis. De
eccleſia enim exeunt in mundum plagę vi-
ſibiles & inuiſibiles.¶Et duplicate duplicia
ſcđm opera eius. Vt quæ tēporalibus frue-
batur deliriis,tormentis crucietur æternis.
¶Quia in corde ſuo dicit,Sedeo regina, &
vidua non ſum,& luctum non videbo.Ideo
in vna die venient plagę eius. Quia præ-
ſentibus delectata luxuriis vltionem noluit
pręcauere futuram, ideo in breui tempore

& ſpiritali & carnali clade punietur. Econ-
trario autem ciues cęleſtis patrię qui propo
nunt Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ,
nolunt in terra aliena canticum domini re
ſonare, ideſt in præſenti percipere gaudium
» futuro ſeculo debitum. ¶Et flebunt & plan
» gent ſe ſuper illam reges terrę, qui cum illa
» fornicati ſunt. Hic fletus regum, & merca
Fletꝰ iniquorũ. torum, & nautarum Babylonis, dupliciter
intelligi poteſt. Vel cum in die iudicii, tota
mũdi gloria pereunte, impiis ſola preteritæ
vitę pœnitẽtia remanſerit, dicẽtibus. Quid
nobis profuit ſuperbia? aut quid diuitiarũ
iactantia contulit nobis? Tranſierunt hæc
omnia tãq̃ vmbra. Vel cũ in præſenti, rerũ
affluentia ceſſante, & contritione gentiũ di
uerſarum inſtante, prauorum voluntatibus
adimplendis circũfluens carnalium delitia
» rum ablata fuerit occaſio. ¶Cum viderint
» fumũ incendii eius. Ideſt indicium perdi-
tionis: quoniam fumus ignem pręit. Quid
enim eſt aliud graſſatio iſta mundi & con-
» tritio, q̃ fumus inſtantis gehennę? ¶Longe
» ſtantes propter timorem tormentorũ eius.
Longe ſtantes non corpore ſed animo, dum
vnuſquiſq; ſibi timet, quod alterum per ca-
» lumnias & potentiã pari videt. ¶Dicentes,
» vę, vę ciuitas illa magna Babylon, ciuitas il
» la fortis, qm̃ vna hora venit iudicium tuũ.
Spiritus dicit nomẽ ciuitatis, verũ illi mũ-
dum plangunt exiguo admodum tempore
pœna interceptum, omnẽq; induſtriam la-
» befactatã ceſſare. ¶Et negotiatores terrę fle
» bunt & lugebũt ſuper illam, quoniam mer-
» ces eorum nemo emet amplius, & cætera.
Cunctas mundi pompas, & ea quę vel ſenſi
bus corporis ſuauia, vel externis ſunt vſi-
bus accommoda, deficere lugent. Species enĩ
metallorum ad viſum, odoramenta ad olfa
ctum, vnguenta ad tactum, vinum, triticũ,
& oleum ad guſtum pertinent. Iumentorũ
porro & mancipiorum vocabulo cętera hu
manitatis auxilia perire queruntur: duplici
genere vt dixi, q; deficiant iſta mundo mo-
riẽte, vel q; miſeri ſuperſtites eorum inter-
itum qui mundi gaudia morte reliquerũt,
quaſi ſuę ciuitatis ruinas deplorent. Qui &
ideo metu pœnę ſimilis lõge ſtare dicũtur.
» ¶Qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabũt.
Vbicunq; dicit ſpiritus, ditatos ab ea, deli-
ctorum diuitias ſignificat. Inferius enim vbi
iniuſtorum vox eſt dicentium, Vę, vę ci-
uitas illa magna in qua ditati ſunt omnes
qui habent naues in mari, rerum diuitię in
telligũtur. Putant enim ſuę factionis ſolet-
tia ſe eſſe ditatos. ¶Quę amicta erat byſſino »
& purpura & cocco. Nũquid ciuitas ami- »
citur byſſo aut purpura, & non homines?
Ipſi itaq; ſe plangunt: dum ſupradictis ex-
poliantur. ¶Et omnis gubernator, & nautę »
longe ſteterunt videntes locũ incẽdii eius. »
Nunquid omnes mare nauigãtes adeſſe po
terunt, vt videant incendium ciuitatis? Sed
omnes ſeculi cultores & operarios dicit ti-
mere ſibi, vidẽtes ſpei ſuę ruinã. ¶Dicẽtes. »
Quę eſt ſimilis ciuitati huic magnę? Ideſt »
non poſſe mundum in integrum reſtitui.
¶Et miſerunt puluerem ſuper capita ſua. »
Ideſt principum ſuorum faciem exprobran
tes: a quibus ſeducti peribant: vel cordis
ſui, qđ eſt principale hominis, ſera pœniten
tia vęſaniam accuſantes. ¶Quoniam vna »
hora deſolata eſt. Nota ſingulas lugentiũ »
perſonas non ſolum iacturam diuitiarum,
ſed & repentinã improuiſamq; deflere rui-
nam ſeculi fallentis. ¶Exulta ſuper eam cę- »
lum, & ſancti Apoſtoli & Prophetę. Sic & »
dominus in euangelio ruinam mundi prę-
dicens addidit. Cũ videritis hęc fieri, reſpi-
cite & leuate capita veſtra. ideſt exhilarate
corda. ¶Quoniam iudicauit deus iudicium »
veſtrum de illa. Hoc eſt illud iudicium qđ »
animę ſanctorũ magno clamore quęrebant.
Vſquequo domine deus ſanctus & verus
non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrũ?
¶Et ſuſtulit vnus angelus fortis lapidem »
quaſi molarem magnum: & miſit in mare, »
dicens. Hoc impetu mittetur Babylon. Si- »
ue (vt alia dicit editio) ſic impetu deiicieť »
Babylon magna ciuitas. Ciuitas ſeculi p̃ »
peccatorũ pondere & errore, inſtabili molæ
cõparať. In circuitu enim impii ambulant.
Quę iure fluctibus vltionis abſorbetur: q̃a
ciues Hieruſalem fluctibus oppreſſit infide
litatis: cum ſuper flumina Babylonis ſeden
tes, cęleſtis Sion abſentiam flerẽt. Ait enim
dominus auctores ſcandali tali pœna ple-
ctendos. Et eccleſia quidẽ lapidi ſimilatur,
ſed ſtabili & firmo, qui tempeſtatum ſper-
nat incurſus. Poteſt mola etiam pro contri- Mola.
tione pœnarum intelligi. Nam & beatus
Ignatius fertur dixiſſe paſſurus, Frumen- Ignatius
tum dei ſum, beſtiarum dentibus molar, vt
panis mundus efficiar. ¶Vox citharœdo- »
rum, & muſicorum, & tibia canentium & »
tuba non audietur in ea amplius. De illis »
quinq; ſenſibus ſonũ diſtulerat: quem nunc Sonus.
inter alia de mundo dicit auferri. Ac ſi dice
ret. Qđ viſu pulchrum, auditu canorum,
tactu planum, odoratu ſuaue, guſtu delecta

bile,de ſeculo tranſiturũ eſt.¶Et oĩs artifex
oĩs artis nõ inuenietur in ea amplius,& re-
liqua.Omnia (inqt) quæ ad vſum vel iocũ
ditatem humanę vitæ pertinẽt,tollũtur ab
impiis.Et adiecit cauſam,dicens.¶Quoniã
mercatores tui erant principes terræ. Ideſt
quoniam in vita tua percepiſti bona. ¶Et
in ea ſanguis prophetarum & ſanctorũ in-
uentus eſt, & omniũ qui interfecti ſunt in
terra. Nunquid eadẽ ciuitas occidit Apo-
ſtolos,q̃ & prophetas, aut oẽs ſanctos? Sed
hæc eſt ciuitas quam Cain fratris ſui ſan-
guine fundauit: & vocauit nomine filii ſui
Enoch,ideſt poſteritatis ſuæ omnis. Nam
ſeptem generationes deſcriptæ ſunt Cain.
In eius ciuitatis ædificium funditur omnis
ſanguis iuſtus a ſanguine Abel iuſti vſq; ad
ſanguinem Zacharię,ideſt populi & ſacer-
dotis.

CAP.XIX.

POſt hæc audiui quaſi
vocem magnam tuba
rum multarũ in cælo
dicentium, Alleluia.
Laus & gloria & vir-
tus deo noſtro. Hæc
nũc ex pte dicit eccle
ſia: tunc autẽ perfecte
cum diſceſſio facta fuerit,& cũ apertius vin
dicata. ¶Quę corrupit terrã in proſtitutio
ne ſua,& vindicauit ſanguinẽ ſeruorũ ſuorũ
de manu eius. Duo meretricis facta cõme
morat,quę ſe videlicet malis corruperit, &
bonos perſecuta ſit: quibus duobus cun-
cta reor prauorum crimina comprehendi.
¶Et iterum dixerunt Alleluia. Eccleſia do
minũ ſuper iudiciis eius indeſinẽti affectu
Alleluia. collaudat.Alleluia em̃ dicitur Laudate do-
minũ. Deniq; pſalmi qui principiũ habent
Laudate dñm, apud Hebræos ab Alleluia
incipiũt.¶Et fumus eius aſcendit in ſecula
ſeculorũ. Aſcendit dixit,non aſcẽdet.Sem
per autẽ in perditionẽ vadit Babylon, & iã
crematur in parte, ſicut Hieruſalem trãſit
in paradiſum,dño manifeſtante in paupere
& diuite. ¶Et vigintiquattuor ſeniores ce
ciderũt, & quattuor animalia adorauerũt
deũ. Nõ labiorũ tm̃ officio,ſed ſummę dul
cedine deuotionis eccleſia Deũ veneratur.
¶Dicentes Amen Alleluia. Hęc verba cũ
Amen & interpretari queant (nã in fidẽ ſiue veritatẽ
Alleluia. & laudẽ dñi (vt dixi) trãſferũtur) propter
reuerentiã tm̃ ſanctitatis primę illis linguę
ſeruatur auctoritas. Nã & Alleluia domi-
nicis diebus, totoq; quinquageſimo tẽpore
propter ſpem reſurrectionis,quæ in dñi eſt
laude futura,continue canit eccleſia. ¶Et
vox de throno exiuit,dicẽs. Laudem dicite
deo noſtro oẽs ſerui eius:qui timetis eũ pu
ſilli & magni. Cũ hoc impat faciẽdũ,& me
morat factũ, approbatã ſuorũ laudẽ indicat
electorũ.Puſilli (inqt) & magni,qa paruitas
nõ nocet ĩgenii,cui[9] cor & lingua dñi laude
repleta eſt. ¶Et audiui quaſi vocẽ tubę ma
gnę, & quaſi vocẽ aquarũ multarũ,& ſicut
vocẽ tonitruorũ magnorũ dicẽtiũ, Alleluia,
qm̃ regnauit dñs deus noſter oĩpotẽs. Ma
gna vox canẽtiũ,magna cordis eſt deuotio:
quę multiplici repetitu laudis & ruinã im-
piorũ,& gloriã dñi ſuorũq; cõcelebrat ætet
nã.¶Et demus gloriã ei,qa venerũt nuptiæ
agni. Nuptię ſunt agni,cũ eccleſia dño in
thalamo regni cęleſtis ſociabitur.¶Et vxor Nuptię
eius p̃parauit ſe. Operibus iuſtitię ſemper agni.
inſiſtendo ſpiritali ſe cõuiuio & perenni re-
gno dignã exhibuit.Poteſt & iuxta euãgeliĩ
parabolã accipi,quę virgines narrat venien
te ſponſo ſurgentes, ſuas ornare lampadas,
ideſt ſua ſecũ opa numerare,pro qbus æter
nã pcipere beatitudinẽ expectãt. ¶Et datũ
eſt illi vt cooperiat ſe byſſino ſplendẽte can
dido. Datũ eſt illi factis ſuis indui.Quo cõ
tra,impii,q iuxta Eſaiã telas araneæ texũt,
non operiẽrut operibus ſuis. Opera em̃ eorũ,
opa inutilia.¶Et dicit mihi.Scribe.Beati q
ad cœnã nuptiarũ agni vocati ſunt. Non
ad prandiũ,ſed ad cœnã vocatos narrat,qa Cœna
nimirũ in fine diei conuiuiũ,cœna eſt. Qui agni.
ergo finito pſentis vitę tẽpore,ad refectionẽ
ſupernę cõtẽplationis veniũt, pfecto ad cœ
nã agni vocanẽ.¶Hęc verba vera dei ſunt.
Ideſt veraciter euenient quæ futura pręedixi.
¶Vide ne feceris.Cõſeruus tu[9] ſum,& fra-
trũ tuorũ. Supra dixerat.Ego ſum primus
& nouiſſimus.Oſtẽdit ergo angelũ miſſum
eſſe ĩ figurã dñi & eccleſię. Nã & in fine di
cit.Ego Ieſus miſi angelũ meũ teſtificari vo
bis hęc ĩ eccleſiis.¶Habẽtiũ teſtimoniũ Ieſu.
Poſtq̃ dñs Ieſus hominẽ aſſumptũ ſup cę-
los eleuauit,angelus ab hoĩe timuit adora-
ri,ſup ſe videlicet adorans hominẽ deũ. qđ
ante incarnationẽ dñi ab hoĩbus factũ,& ne
quaq̃ ab angelis prohibitum eſſe legimus.
¶Teſtimoniũ Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ.
Quicqd em̃ ſpiritus prophetię dixit, teſti- Teſtimo
moniũ eſt Ieſu,q habet teſtimoniũ a lege & niũ Ieſu.
prophetis.Ne me ergo (inqt) p deo adores
cũ illius ego virtutibus teſtimoniũ perhibe
re venerim.Hactenus de ruina Babylonis,
abhinc de gloria Hieruſalem futura.

ET vidi cęlũ apertũ, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſup eũ vocabatur fidelis & verax. Dñs qui eſt via, veritas, & vita, & cui p Prophetã dicit, Qm̃ feciſt i mirabilia, cogitationes antiquas, fideles, amen. ad debellandas aereas poteſtates candidi corporis, ideſt immaculati cõſcẽdit ſedem. ℭEt in iuſtitia iudicat & pugnat. Iudicat vt rex ſeculoꝝ. Pugnat, qa in ſuis mẽbris ſemp cõpaſſus dimicat. ℭOculi aũt eiꝰ ſicut flãma ignis. Oculos dñi aliqñ pcepta dicit, aliqñ ſpiritũ. Lucerna (inquit) pedibus meis verbũ tuũ dñe. Et de ſpiritu. Ignẽ veni mittere in terrã. ℭEt in capite eius diademata multa. In quo faciemus virtutẽ, in ipſo multitudo ſanctoꝝ, coronarũ dicit habere decorẽ. ℭHabens nomẽ ſcriptũ qđ nemo nouit niſi ipſe. Niſi ipſe ait, quia in illo eſt oĩs eccleſia. Verbi eñ dei perfecta cognitio illis manifeſtatur, qui corpus Chriſti & mẽbra eẽ meruerũt. Eodẽ modo & dñs ait. Nemo aſcẽdit in cęlũ, niſi qui de cęlo deſcẽdit filius hominis qui eſt in cęlo. ℭEt veſtitus erat veſte aſpſa ſanguine. Veſtis Chriſti pro locis intelligi debet. Hic ergo videt ipm opus indicare paſſionis: vt in equo albo, natiuitas incorrupta: in veſte ſanguinolenta, mors innoxia deſignetur. ℭEt vocabatur nomen eius verbũ dei. Quia idẽ qui homo paſſurus ad tẽpus apparuit, i principio deus apud deũ erat. Verbũ eñ dicit, qa nihil i ſubſtãtia naturę eius viſibile vel corporeũ eſt, vel quia per eũ omnia cõdidit pater. Cuius ad integrum notitia naturę ſibi tñ, vt ſuperius ait, & patri cognita eſt. Pax enim dei exuperat omnem ſenſum. Ideſt ea pax qua deus ipſe ſibi pacatus eſt, oẽm creaturę ſiue humanę, ſiue etiã angelicę trãſcẽdit intellectũ. Sapientię eñ eius nõ eſt numerus. Nam qđ dicit, Et cui voluerit filius reuelare, ideſt filiũ & patrẽ nouit, ad modũ creaturę reſpicit. ℭEt exercitus qui ſunt in cęlo, ſeqbant eũ in equis albis. Ideſt eccleſia in corporibus candidis imitabatur eũ: quæ propter agonẽ certaminis ſui iure nomẽ accipit exercitꝰ. ℭVeſtiti byſſino albo mũdo. Qđ ipſe ſuperius expoſuit iuſtificationes eſſe ſanctoꝝ. iuxta qđ Pſalmiſta ait, Sacerdotes tui induant iuſtitia. ℭEt de ore ipſiꝰ pcedit gladius acutus. Sic & Eſaias. Et poſuit (ingt) os meũ quaſi gladiũ acutũ. Et Apl'us. Et gladiũ ſpiritus qđ eſt verbũ dei. ℭEt ipſe calcat torcular vini furoris & iræ dei oĩpotẽtis. Calcat eñ nũc quoq̧, donec extra ciuitatẽ calcet. ℭEt habet i veſtimẽto & i femore ſuo ſcriptũ. Rex regũ & dñs dominãtiũ. Hoc eſt nomen qđ nemo ſupboꝝ cognoſcit. Eccleſię autẽ non attramẽto, ſed ſpiritu dei viui, in tabulis ſcilicet cordis inſcribit. Femore eñ poſteritas ſeminis deſignat. Vñ & Abrahã ne poſteritas eiꝰ alienigenis miſceret, inter ſe ſeruũq̧ ſuũ tertiũ teſtimoniũ femur adhibuit. De quo Apl'us tanq̃ mortuo fratri ſemen ſuſcitans, ait. In Chriſto enim Ieſu per euangelium ego vos genui. Poteſt & ſic intelligi, ꝙ eccleſia ſeruiendo in Chriſto regnet, & dominetur dominãtiũ. In veſtimẽto etiam idem nomen deſcribitur: quia myſterio natiuitatis & ope paſſionis, illius nobis maieſtas, regnũq̧ aperitur. Exponit in ſequẽtibus quid hic habitus regis & exercitus ſignificet, laborẽ videlicet nouiſſimi certaminis, & gloriam regni ſequentis. ℭEt vidi vnũ angelum ſtantẽ in ſole, & clamauit voce magna. Ideſt prędicationem in eccleſia, quę quãto magis pmitur, tanto lucet clarius, & liberius intonat. ℭDicẽs omnibus auibus quę volabãt p medio cęli. Aues appellat ſanctos in cęleſti vita degentes. Vbicũq̧ enim fuerit corpus, illuc cõgregabũtur aquilę. Quos in vnũ corpus redigens, dixerat Aquilam volantẽ in medio cęli. ℭVenite congregamini ad coenam magnam dei vt manducetis carnes regum, & reliqua. Venite (inquit) qui eſuritis & ſititis iuſtitiam, ad epulas regni vẽturi, vbi ſuperborũ furore repreſſo, diuinæ iuſtitiæ luce ſatiemini. ℭEt carnes equorum & ſedentium in ipſis. Hos reor equites illos eẽ quos in apertione ſigillorum cõtra equũ domini albũ veniſſe deſcripſerat. ℭEt vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum pręlium, & cętera. Coena illa dei quo modo parata ſit exponit, diabolo ſcilicet eccleſiã impugnante, ſed victo. ℭViui miſſi ſunt hi duo in ſtagnũ ignis ardentis & ſulphuris, & cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſup equũ. Videtur ſignificare diabolũ & Antichriſtum tanto maiore, q̃ cęteros homines vel dæmones, poena plectendos, quanto grauius eſt viuentem flammis concremari ſulphureis, q̃ cito moriturũ ictu gladii trucidari. Niſi forte præoccupatam in eos diuinam ſignificat aduerſionem. Qui enim non crediderit iam iudicatus eſt. Siue Antichriſtum pſeudopropheram dictum, ſiue hęreticos intelligas. Nullus enim mortalium durius peccat hæreticis, qui Chriſtum poſt q̃ cognouerint, negant. ℭEt omnes aues ſa-

Oculi dñi.

Veſtis Chriſti.

Verbum dei.

Pax dei.

Femur.

Aues.

Antichriſti & diaboli ſupplicia.

Hęreticoꝝ mala.

» turatæ ſunt de carnibus eorum. *Si nunc læ*
tabitur iuſtus cum viderit vindictam impio
rum, quanto tunc amplius, cum ipſi iudici p̄
Aues. ſens, vnus cum eo ſpiritus efficietur: Poſſunt
autem aues etiam immundi ſpiritus intelli-
gi, qui de ſuorum interitu ſatientur. Hâc coe
Tychoniꝰ nam Tychonius ſic exponit. Omni tempore
comedit eccleſia carnes inimicorum ſuorum,
dum comeditur ab eis, ſatiabitur autem in re
ſurrectione de eorū carnali opere vindicata.

CAPVT.XX.

» ET vidi angelum deſcē-
» dentem de cælo, haben
» tem clauē abyſſi, & ca-
» tenam magnam i ma-
» nu ſua. Recapitulans
ab origine, plenius ex-
ponit quō ſupra dixe-
rit, Beſtia quā vidiſti,
fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in
interitum ibit. Dominus ergo paterna prædi
tus poteſtate deſcendit in carnem cum prin-
cipe mūdi bella geſturus, atq; illo ligato, vaſa
» eius erepturus. ¶Et apprehendit draconem
» ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & Sa-
» tanas. Diabolus deorſum fluens interpreta-
Diabolus tur. Græce autem dicitur criminator. Satan
Satan. aduerſarius ſiue præuaricator. Draco ergo,
Draco. ꝓpter nocēdi malitiā: Serpēs, propter fallendi
Serpens. aſtutiā: Diabolus, ꝓpter ſtatus ſui caſum: Sa
tā ꝓpter obſtinationē dn̄o aduerſandi noiaī.
» ¶Et ligauit eū per annos mille. Ideſt eius po
teſtatē a ſeducēdis hoibus q̄ liberādi fuerāt,
cohibens refrenauit. Quā ſi totā vi vel frau-
de permitteretur exercere, in tam longo tem
Mille anni pore plurimos infirmorū deciperet. Mille an-
nos dixit partem, ideſt reliquias mille anno-
rum ſexti diei in quo natus eſt dominꝰ & paſ
» ſus. ¶Et miſit eum in abyſſum. In corda vri
q; populi perſecutoris. Non quia ibi diabolus
ante non erat, ſed quia excluſus a credentibꝰ
amplius cœpit impios poſſidere, qui non ſolū
alienātur a Deo, verū etiam gratis oderunt ſer
uiētes Deo. Qđ & dn̄s viſibiliter oſtendit,
cum eum de hominibꝰ in porcos excluderet.
» ¶Et clauſit, & ſignauit ſuper illum ne ſedu
» cat amplius gentes. Interdixit & velut ſigna
culo regali præcluſit ne ſeducat gentes, ſed
quæ in vitam deſtinatę ſunt, quas antea ſedu
» cebat ne deo reconciliarent. ¶Poſt hæc opor
» tet eum ſolui modico tempore. Tunc ſolue
Solutio tur, vt ſanctus Auguſtinus ait, quādo & bre
diaboli ue tempus erit (Nam tribus ſemis annis legi
cur fiat. tur totis ſuis ſuorumq; viribus ſæuiturus)
& tales erunt cum quibus belligerādum eſt,
vt vinci tanto eius impetu inſidiiſq; non poſ
ſint. Si autem nunq̄ ſolueretur, minus appa
reret eius maligna potentia, minus ſanctæ ci
uitatis fideliſſima patientia probaretur, minꝰ
deniq; proſpiceretur q̄ magno malo eiꝰ tam
bene vſus fuerit omnipotēs deus. ¶Et vidi ſe »
des, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum »
eſt illis. Quid in iſtis mille annis q̄bus diabo »
lus ligatus eſt, agatur, indicat. Eccleſia enim,
quę ſedebit in Chriſto ſuper duodecim thro
nos ad iudicandum, iam ſedet iudicans, quę
a ſuo rege meruit audire, Quæcunq; liga-
ueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo.
¶Et animas decollatorum propter teſtimo- »
nium Ieſu, & propter verbum Dei. Subaudi- »
tur qđ poſt hic dicturus eſt. Regnauerunt cū
Chriſto mille annis. Regnat itaq; eccleſia cū
Chriſto in viuis & mortuis. Propterea eīn, ſi
cut dicit Apl's, mortuꝰ ē Chriſtꝰ vt & viuo
rū & mortuorū dn̄et. Sed ideo martyrū tm̄ Martyres.
aīas cōmemorauit, q̄a ipſi p̄cipue regnāt poſt
mortem, qui vſq; ad mortem pro veritate cer
tauerunt. Qđ vero ſequitur, ¶Et qui non »
adorauerunt beſtiam, neq; imaginem eius, & »
vixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille »
annis. ſimul de viuis & mortuis debemus »
accipere, qui ſiue adhuc in iſta mortali car
ne viuentes, ſiue defuncti regnant cum Chri
ſto iam nunc modo quodam tempori huic
congruo, per totum hoc interuallum qđ nu
mero mille ſignificatur annorum. ¶Cæteri »
mortuorum non vixerunt donec conſummē »
tur mille anni. Quicunq; toto iſto tempore »
quo agitur prima reſurrectio, ideſt animarū,
non audierunt vocem filii Dei, & ad vitam
de morte tranſierunt, profecto in ſecunda re
ſurrectione quæ carnis eſt, in ſecundam mor
tem, ideſt æterna tormenta cum ipſa carne
tranſibunt. ¶Hæc eſt (inquit) reſurrectio pri »
ma. Vtiq; qua reſurgimus p̄ baptiſmū. ſicut »
Apoſtolus dicit. Si conſurrexiſtis cum Chri Reſurrectio
ſto, quæ ſurſum ſunt quærite. Sicut enim pri prima.
ma mors in hac vita eſt per peccata, cum ani
ma quæ peccauerit ipſa morietur, ita & pri
ma reſurrectio in hac vita eſt per remiſſio
nem peccatorum. ¶Beatus & ſanctus qui ha »
bet partem in reſurrectione prima. Ideſt q̄ ſer »
uauerit quod renatus eſt. ¶Sed erunt ſan- »
cti Dei & Chriſti. Alia editio habet, Sacer- »
dotes Dei & Chriſti. Non autem de ſolis epi
ſcopis & preſbyteris dictum eſt, qui proprie
vocantur in eccleſia ſacerdotes, ſed ſicut oēs
Chriſti dicimur ꝓpter myſticū chriſma, ſic Sacerdotes
oēs ſacerdotes, q̄a mēbra ſumꝰ vnius ſacerdo oēs quō.
tis. De quibus Apoſtolus Petrus. Plebs, inq̄t,

,, ſancta,regale ſacerdotium. ¶Et regnabunt
,, cum Chriſto mille annis. Retulit ſpiritus cũ
Mille anni. hęc ſcriberet,regnaturam eccleſiam mille an
nos,ideſt vſq; ad finem mundi, vnde poſſet
dubitari.De perpetuo enim regno manifeſtũ
,, eſt.¶Et cum conſummati fuerint mille an-
,, ni,ſoluetur Satanas de carcere ſuo. Conſum
matos dixit a toto partem, nam ſic ſolue-
tur vt ſuperſint anni tres & menſes ſex no-
uiſſimi certaminis.Sed præter hunc tropum
recte dicitur finitum tempus. Non enim cõ
Hora anni putandæ ſunt tam exiguæ reliquiæ,cum ſe-
multi. ptingenti & quot deus voluerit anni, hora
,, ab Apoſtolo appellati ſint.¶Et exibit & ſe-
,, ducet gentes quę ſunt ſuper quattuor angu
,, los terrę Gog & Magog,& congregabit eos
,, in prælium.Ad hoc tunc ſeducet, vt in hoc
pręlium congreget.Nã & antea modis qui-
bus poterat per mala multa & varia ſeduce-
bat.Exibit enim dictum eſt,in apertam perſe
cutionem de latebris erumpet odiorum.Por
ro Gog & Magog,vel a parte totum ſignifi
Gog & cant,vel iuxta interpretationem nominum,
Magog. quę tectum & de tecto dicuntur,occultos &
apertos indicant hoſtes.Et tectum enim ipſi
ſunt,quia in eis nunc clauditur & tegitur
inimicus: & de tecto ipſi erunt, quando
,, in apertũ erupturi ſunt odium.¶Et aſcende
,, runt ſuper latitudinem terrę,& circumierũt
,, caſtra ſanctorum & ciuitatem dilectam.Non
vtiq; ad vnum locum veniſſe vel venturi eſ
ſe ſignificati ſunt,quaſi vno aliquo loco coar
ctanda ſit dilecta ciuitas,ideſt eccleſia.Quam
potius nomine latitudinis terræ in omnibus
tunc gentibus perſequendam,& nec militiã
Caſtra. ſuam deſerturam,vocabulo maluit intimare
,, caſtrorum.¶Et deſcendit ignis a Deo de cæ
,, lo,& deuorauit eos.Non extremum putan-
Ignis. dum eſt id eſſe ſupplicium, ſed ignis potius
inuidentię quo cruciabitur aduerſitas de fir
mitate ſanctorum. Firmamentum eſt enim
cælum.Hic eſt ignis qui exiit ex ore teſtium
dei,& deuorabit inimicos eorum.Nam in no
uiſſimo die nõ ſuper eos pluet ignem, ſed cõ
gregatos ante ſe & iudicatos mittet in ignẽ
,, ęternum.de quo & hic ſubditur.¶Et diabo-
,, lus qui ſeducebat eos,miſſus eſt in ſtagnum
,, ignis & ſulphuris,vbi & beſtia & pſeudopro
,, pheta cruciabuntur. Ideſt diabolus vltimo
iudicio in ignem mittetur æternum, vbi &
omnes quos præmiſit, ideſt maxima pars im
piæ ciuitatis.Beſtia quippe pro locis accipiẽ
Beſtia. da eſt nunc diabolus,nunc Antichriſtus,nũc
ipſa ciuitas impia.Poteſt autem ignis nomi
ne de cęlo deſcendentis, etiam repentinus im
piorum interitus deſignari, cum dominus
aduenient interficiet Antichriſtum ſpiritu
oris ſui.Exponit latius quomodo iudicante
Chriſto diabolus cũ ſuis ſit miſſus in ignem.
¶Et vidi thronum magnum candidum, & ,,
ſedentem ſuper eum,a cuius aſpectu fugit ,,
terra & cælum.Eum ſe dixit in throno vidiſ ,,
ſe ſedẽtẽ,a cuius aſpectu fugit terra & cælũ.
Peracto quippe iudicio eſſe deſinunt cęlum
& terra,cum incipit eſſe cęlum nouum & ter
ra noua,mutatione ſcilicet rerum non omni
modo interitu earum. Præterit enim figura Mũd⁹ nõ
huius mundi. Non dixit & ſubſtantia. Eadẽ interibit.
nanq; in melius commutanda eſſe creditur.
¶Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtan- ,,
tes in conſpectu throni.Cum enim ſederit fi ,,
lius hominis in ſede maieſtatis ſuę,tunc con
gregabuntur ante eum omnes gentes.¶Et li ,,
bri aperti ſunt,& alius liber apertus eſt, qui ,,
eſt vitæ.Alia editio habet.Qui eſt vitæ vni ,,
uſcuiuſq;.Libros ergo apertos teſtamẽta dei
dicit.Secundum enĩ vtrunq; teſtamentum
iudicabitur mundus.Librum vitę vniuſcu- Liber vi-
iuſq; memoriam dicit geſtorum noſtrorũ, tæ.
non q librum habeat commemoratorium,
occultorum cognitor.¶Et iudicati ſunt mor ,,
tui ex his quę ſcripta ſunt in libris ſecundũ ,,
opera ipſorum. Ideſt ex teſtamentis iudica ,,
ti ſunt ſcdm q ex eis fecerũt aut nõ fecerũt.
Poſſunt etiã libri facta iuſtorũ intelligi,quo Libri.
rum dum ex comparatione reprobi damnan
tur,quaſi in expanſione librorum legunt bo
num qđ agere ipſi noluerũt.¶Et dedit ma- ,,
re mortuos ſuos q in eo erant,& mors & in- ,,
fernus dederũt mortuos ſuos.Hoc proculdu ,,
bio prius factum eſt, q̃ eſſent mortui iudica
ti. Ideo recapitulauit quod intermiſerat, &
exequitur ordinem dicens. ¶Et iudicatum ,,
eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Si ,,
gnificat autem corpora de terra, & animas
de ſuis locis eſſe congregandas. Bonas enim Bonę aię.
mortis nomine, quæ tantummodo ſolutio
nem carnis,non autem & pœnam perpeſſæ
ſunt:Malas autem inferni vocabulo deſignat. Malæ.
Poteſt & ad literam accipi, corpora omnia
etiam quæ fluctus abſorbuit,vel belua deuo
rauit,eſſe reſurrectura.Quod Tychonius ſic Tychoni
exponit.Gentes quas hic inueniet viuas,ipſi us.
ſunt mortui maris.Et mors & infernus dede
runt mortuos ſuos,ipſę ſunt gentes ſepultę.
Cum autem dixiſſet,Et iudicati ſunt ſinguli
ſecundum opera,breuiter ſubiecit quomodo
& mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum
ignis.Diabolum dicit & ſuos,quem ſupra in
equo pallido ſedẽtẽ infernus ſequebatur. Re

petir enim quod euidentius præoccupando
iam dixerat. Et diabolus qui ſeducebat eos,
miſſus eſt in ſtagnũ ignis & ſulphuris. Qđ
vero ibi obſcurius adiunxerat, ꝙ & beſtia &
» pſeudopropheta, hic apertius ediſſerit. ¶Et
» qui non eſt inuentus in libro vitæ ſcriptus. Id
» eſt qui non eſt iudicatus a deo viuus. Vñ mi
hi rectius dicere videnť, qui ſupra libros aper
tos, conſcientias ſingulorum & opera patefa-
Liber vitę cta interpretantur. Librum autem vitæ, præ-
ſcientiã dei (quæ falli non poteſt) de illis qui
bus æterna dabitur vita, in quo ſunt ſcri-
pti, ideſt ante pręcogniti. Finito iudicio quo
malos vidit damnãdos, reſtat vt etiam de bo
nis dicat.

CAPVT.XXI.

» ET vidi cælum nouum
» & terram nouam. Pri-
» mum enim cælũ, & pri
» ma terra abiit. Iſto fiet
Cęlorum mutatio, ordine, qđ ſuperius pręoccupãdo iam dixit, vi
diſſe ſe ſuper thronum
ſedentem, cuius a facie
fugit cælum & terra, iudicatis videlicet im-
piis. Tunc figura huius mundi ſupernorum
ignium conflagratione præteribit, vt cælo &
terra in melius commutatis, incorruptioni &
immortalitati ſanctorum corporum cõgrua
vtriuſq; commutationis qualitas conueniat.
» Qđ autem ait, ¶Et mare iam non eſt, Vtrũ
Mare an maximo illo ardore ſicceť, an & ipſum in me
deſinit. lius vertatur, non facile dixerim. Cælum qp-
pe nouũ & terram nouam, non autem & ma
re nouum futurum legimus. Niſi forte vt aſ
ſolet prophetica locutio propriis verbis tranſ
lata miſcere, turbulẽtam huius ſeculi vitam
quæ tunc ceſſabit, maris nomine figurauit.
» ¶Et ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouã vi
» di deſcendentem de cęlo a deo. De cęlo deſcẽ
dere iſta ciuitas dicitur, quoniam cæleſtis eſt
gratia, qua deꝰ eam fecit. Compoſitam ſicut
ſponſam & ornatam viro ſuo. Eſt enim altera
Hieruſalem, quæ non viro ſuo ornať ſed adul
» tero. ¶Ecce tabernaculum Dei cum homi-
» nibꝰ, & habitabit cum eis. Ipſe deus erit ele-
ctis æternæ beatitudinis præmium, qđ ab eo
» poſſeſſi poſſidebunt in æternum. ¶Et abſter-
» get deus omnẽ lachrymã ab oculis eorũ. Tan
ta illiꝰ ciuitatis & tã celſa de dei munere clari
tas apparebit, vt nulla remaneant veſtigia ve
tuſtatis. Quandoquidem & corpora cæleſtis
incorruptio ſublimabit, & mentes æterni re-
gis paſcet intuitus. ¶Et mors vltra non erit, »
neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra, »
qa prima abierunt. Prædixerat eñ mortem »
in ſtagnum ignis miſſam. Nam etiam ſic ea- Vltra.
dem poteſt ſententia intelligi, vt ſancta ciui-
tate nouiſſimo iudicio glorificata, dolor, lu-
ctus, & mortalitas tñ in gehenna remaneãt.
¶Et dixit mihi, ſcribe, quia hæc verba fideliſ- »
ſima ſunt, & vera. Et dixit mihi, factum eſt. »
Hæc credi oportet, non exponi, præſertim qa
ſic dicit factum eſſe de præterito, vt dubitare
quenq̃ non ſinat de futuro. ¶Ego ſum Al- »
pha & ω, initium & finis. Sicut in initio li- »
bri hoc ſe eſſe teſtatus eſt, ita hoc tertio opor
tuit repeti, vt neq; ante eum deꝰ, ſicut Eſaias
dicit, nec poſt eum credatur alius. Et quia de
fine mundi ſermo eſt, poteſt ipſe ſeculi cõſum
mator, q creator dictꝰ itelligi. ¶Ego ſitiẽti da »
bo de fonte aquæ vitæ gratis. De hoc fonte »
irrorat nunc credentes in via, quem vincen-
tibus vbertim hauriendum præbet in patria.
Vtrũq; autem gratis. Gratia enim Dei, vita
æterna in Chriſto Ieſu domino noſtro. Et de
plenitudine eius omnes accepimus gratiam
pro gratia. ¶Timidis autem, & incredulis, & »
execratis &c. Blandis ſemper, ad cautelam »
inſinuandam, auſtera permiſcet. Sic & Pſalmꝰ
centeſimus quadrageſimusquartꝰ cum gra-
tiam miſerationum domini, abundanter inti
maret, repente diſtrictum eius iudicium in-
fert dicens. Cuſtodit dominus omnes diligen
tes ſe, & omnes peccatores diſperdet. Timi-
dos autem coniungit incredulis, quia il-
le timet experiri periculum certaminis, qui
dubitat de præmio vincentis. ¶Et omni- »
bus mendacibus pars erit in ſtagno ardenti. »
Oſtendit multa eſſe genera mendacii, ſed Mendaciũ
periculoſiſſimum, & maxime deteſtandum periculoſiſſi
eſt quo in religionẽ peccatur, de quo ſupra. mum.
Dicunt, inquit, ſe Iudęos eſſe & non ſunt, ſed
mentiuntur, ſunt enim ſynagoga Satanæ.
¶Et venit vnus de ſeptem angelis habenti- »
bus phialas plenas vii. plagis nouiſſimis. Præ »
dicatores iidem qui plagam ſeptenariam, id
eſt vniuerſalem irrogant impiis, eccleſię quo
ꝗ futura gaudia pandunt. ¶Veni, oſten- »
dam tibi ſponſam vxorem agni. Sponſam & »
vxorem dicit eccleſiam, quæ immaculata per Spõſa agni
manens, ſpiritales ſemper deo filios generat.
Vel ꝙ nunc deo deſponſata, tunc ad immor
tales eſt perducenda nuptias. ¶Et ſuſtulit me »
me in ſpiritu in montem magnum & altum, »
& oſtendit mihi ciuitatem ſanctã Hieruſalẽ, »

Poſt ruinam Babylonis ciuitas ſancta,q̃ ſpon
ſa eſt agni,ſupra montem poſita videt. Lapis
enim p̃ciſus de monte ſine manibꝰ cõminuit
ſimulacrũ glorię mundanæ, et creuit in mon
tem magnum,orbemq; impleuit vniuerſum.
,, ¶Deſcendentem de cælo a deo, habentẽ clari
,, tatem Dei. Tunc enim amplius decora vide-
bitur,quando per ſpiritum quo eius ſponſus
creditur conceptus & genitus,imaginem ple
,, ne meruerit portare cæleſtem.¶Lumen eius
,, ſimile lapidi precioſo. Lapis precioſus Chri-
Lapis p̃cio- ſtus eſt,qui ait. Claritatem quam dediſti mi-
ſus Chriſtꝰ hi,dedi eis. ¶Tanq̃ lapidi iaſpidi, ſicut cry-
,, ſtallum. Iaſpidi,pro candore virtutum:cry-
ſtallo,pro interna mentis puritate & fide non
,, ficta. ¶Et habebat murum magnum & al-
,, tũ. Ideſt inexpugnabilẽ fidei,ſpei,charitatiſq;
firmitatem. Poteſt & ipſe dominus eccleſiam
Murꝰ ma vndiq; protegens murus magnus intelligi,de
gnus. quo & Eſaias ait. Ponetur in ea murus & an
temurale. ideſt domini protectio & interceſ-
ſio ſanctorum, qui iter faciunt ei docendo ad
,, corda credentium. ¶Habens portas duode-
,, cim. Hæ portę,apoſtoli ſunt,qui ſuo vel ſcri
Portę. pto vel opere cunctis primordialiter gentibꝰ
,, eccleſiæ pandebant introitum. ¶Et in portis
,, angulos duodecim. Doctores ſcilicet, Apo-
ſtolorum veſtigia fidei & verbi myſterio ſe-
,, quentes. ¶Et nomina ſcripta,quæ ſunt nomi
,, na duodecim filiorum Iſrael. Memoriam ve
terum patrum ſignificat prædicatorum cor-
dibus inſitam. Vnde & pontifex tabernaculũ
ingreſſurus, memoriale patrum in rationa-
,, li pectoris ferre iubetur. ¶Ab oriente portæ
,, tres,ab aquilone portæ tres, ab Auſtro por-
,, tæ tres,ab occaſu portæ tres. Hac tam ſoler
ti reor deſcriptione portarum,duodenarii nu
meri voluit indicare myſterium, quo idcirco
vel ſumma apoſtolorum,vel eccleſiæ ſit figu-
rata perfectio, quia per eã orbi quadrato ſan-
,, ctæ trinitatis erat fides intimanda. ¶Et mu-
,, rus ciuitatis habens fundamenta duodecim,
,, & in ipſis duodecim nomina duodecim apo-
,, ſtolorum & agni. Quod ſunt portæ,hoc fun
damenta:Q̃d ciuitas,hoc murus.Poſſunt au
tem & patriarchæ fundamentorum vocabu-
lo deſignari,qui nomina in ſe Apoſtolorum,
ideſt figuram tenuerunt. Per illos enim fun-
data hæc ciuitas,q̃uis per apoſtolos quaſi per
portas latius ſit credituris aperta nationi-
Fũdamẽta. bus.Et notandum fundamenta cum plurali-
Fũdamẽtũ. ter dicantur, doctores vel virtutes eccleſiæ:
cum vero ſingulariter, ipſum ſignificare do-
minum,qui eſt fundamentum fundamento-

rum.¶Et qui loquebatur mecũ,habebat mẽ- ,,
ſuram arundineam auream. Chriſtus qui eſt ,,
ſapientia Dei attingens a fine vſq; ad finem Chriſtus.
fortiter,& diſponens omnia ſuauiter,ſanctam
metitur ciuitatem. Quia omnia in numero,
& menſura,& pondere conſtituens, vnicuiq;
fidelium ſpiritalium diſtribuit dona gratia-
rum. Poſſunt & eccleſiæ doctores corpore fra
giles, mente cęleſtes intelligi,qui merita ſoler
ter examinent ſingulorum. ¶Et ciuitas in ,,
quadro poſita eſt. Idcirco ciuitas in qua- ,,
dro poſita,& ex omni parte æquali dicitur di Quadra
menſione locata,quia nulla ſinitur inæquali- ta ciuitas.
tate notari. Perfectum enim ſecũdum Apo-
ſtolum eſſe,ideſt ſapere, pacem habere, vere
eſt in ſoliditate quadra ſubſiſtere. ¶Et men- ,,
ſus eſt ciuitatem per ſtadia duodecim. Ideſt ,,
eccleſiam fide factiſq; conſpexit, vel donauit Eccleſiæ
eſſe perfectam. Quattuor enim principalium menſura.
perfectio virtutũ fide ſanctæ trinitatis ſubli-
mata quaſi numero duodenario dignitatem
componit eccleſiæ. ¶Lõgitudo & latitudo & ,,
altitudo eius æqualia ſunt. Hæc eſt illa ſolidi ,,
tas veritatis inuictę,qua eccleſia lõgitudine fi
dei,latitudine charitatis,altitudine ſpei ſub-
nixa,circunferri non ſinitur omni vento do-
ctrinæ,quarum ſi vnam minus habuerit,per
fecta eccleſiæ ſtabilitas non erit. ¶Et menſus ,,
eſt muros eius centum quadragintaquattu- ,,
or cubitorum. Hæc ſumma quadraturam ,,
duodenarii numeri cõtinet(Duodecies enim CXLIIII.
duodeni centum quadragintaquattuor fiũt)
ſignificans & ipſa ſtabilem ciuitatis ſanctæ
perfectionem. ¶Menſura hominis quæ eſt an ,,
geli. Ex hominibus enĩ cõquiſita cõſtat eccle ,,
ſia,& Chriſti promiſſionibus ſublimata ęqua Menſura
litatem ſperat angelorum. Quantum autem hoĩs q̃ an
ad literam,ſignificat ſibi angelum in hominis geli.
apparuiſſe figura.¶Et erat ſtructura muri ex ,,
lapide Iaſpide. Hoc eſt q̃d Petrus apoſtolus ,,
hortatur. Et vos tanq̃ lapides viui ſuperædi
ficamini domos ſpiritales.¶Ipſa vero ciuitas ,,
aurum mundum ſimile vitro mundo. Eccle ,,
ſia auro figuratur,quę in cãdelabris aureis & Aurum.
phialis propter ſapientiæ cultum ſæpe com
pta deſcribitur. Vitrum autem ad fidem ve Vitrum.
ri retulit,quia quod foris videtur, hoc eſt &
intꝰ,& nihil ſimulatum eſt & non perſpicuũ
in ſanctis eccleſiæ.Põt & ad illud tẽpus refer
ri quo ſibi inuicẽ cogitatiões in alterutrũ per
ſpicaciter declarant.¶Fũdamẽta muri ciuita ,,
tis oĩ lapide p̃cioſo ornata. Variorũ noĩbus la ,,
pidũ vel ſpecies virtutum, vel ordo,vel diuer Lapidũ di
ſitas indicatur, quibus tota Hieruſalem cæ- uerſitas.

leſtis extruitur. Difficile enim eſt ſingulos
cunctis florere virtutibꝰ. Deniq; Eſaias, cum
eiuſdem ciuitatis ornatum deſcriberet, dicẽs.
Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, &
fundabo te i ſapphiris, & reliqua. ſtatim qua
ſi exponens ſubiecit. Vniuerſos filios tuos do
,, ctos a domino. ¶Fũdamentum primum Ia-
,, ſpis. Iaſpidum multa ſunt genera. Alius eñ
Iaſpidum genera. viridis coloris, & tinctus quaſi floribus appa
ret. Alius Smaragdi habens ſimilitudinem,
ſed craſſi coloris, quo omnia phantaſmata
fugari autumant. Alius niue & ſpuma mari
norum fluctuum, quaſi mixto colore obru-
tilans. Per Iaſpidem ergo fidei viror immar-
ceſcibilis indicatur, quæ dominicæ paſſio-
nis ſacramento per vndam baptiſmatis im-
buitur, atq; ad omnes ſpiritalium gratiarum
flores proficientibus meritis inſtruitur. Hãc
enim q habuerit, vanos timores fugat, monẽ
te beato Petro Apoſtolo. Aduerſarius veſter
diabolus tanq̃ leo rugiens circumit, quærẽs
quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Et
poteſt cum ſponſa dicere. Dilectus meus can
didus & rubicundus. Vnde merito ex hoc la
pide & hic ſtructura muri, & apud Eſaiam ꝓ
pugnacula eiuſdem ciuitatis muniuntur pa
,, riter & ornantur. ¶Secũdum Sapphirꝰ. Hu
Sapphirꝰ. ius lapidis colorem pariter & ſacramentum
Moyſes expoſuit, cum Dei habitum deſcri-
bens diceret. Sub pedibꝰ eius quaſi opus lapi
dis Sapphiri, & quaſi cęlum cũ ſerenum eſt.
Iezechiel quoq; dicit ꝙ locus in quo thronus
Dei ſit, Sapphiri habeat ſimilitudinẽ, & glo-
ria domini in hoc colore conſiſtat, qui portat
imaginem ſupercæleſtis. vt qui talis eſt, cum
apoſtolo poſſit dicere. Noſtra autem conuer-
ſatio in cælis eſt. Qui radiis percuſſus ſolis,
ardẽtem ex ſe emittit fulgorem. Quia cæle-
ſtibus ſemper intentus ſanctorum animus, di
uini luminis cotidie radiis innouatus, com-
punctior quodammodo atq; ardentior æter-
na perquirit, aliiſq; inquirenda ſuadet. Nam
ꝙ in mari rubro reperiri dicitur, ſignifi-
cat per domini paſſionem & ſacri baptiſma-
tis lauacrum mentes mortalium ad præſu-
,, menda cæleſtia ſublimiter erigi. ¶Tertium
,, Calcedonius. Calcedonius quaſi ignis lucer
Calcedonius. næ pallenti ſpecie renitet, & habet fulgorem
ſub dio, non in domo. Quo demonſtrantur
hi qui cæleſti deſiderio ſubnixi, hominibꝰ ta-
men latent, & quaſi in abſcondito, ieiunium,
eleemoſynas, preceſq; ſuas agunt. Sed cum
vel doctrinæ, vel aliis ſanctorum vſibus in-
ſeruituri ad publicum procedere iubentur,

mox quid fulgoris intus geſſerint, oſtendũt.
Nam ꝙ ſculpturis reſiſtere, radiis autem ſo-
lis ictu, vel digitorum attritu ſi excandeat,
paleas ad ſe rapere dicitur, talibꝰ merito cõ-
gruit, qui a nullo ſuam fortitudinẽ vinci per
mittentes, ipſi potius fragiliores quoſq; in ſui
luminis, ardoriſq; iura coniungunt. De quo-
rum vno dicitur. Ille erat lucerna ardens &
lucens. Ardens videlicet amore, lucens ſermo
ne. Lumen enim virtutum ſuarum internæ
charitatis oleo, ne deficiat, ſemper refouẽt. Et
ꝙ apud Naſamonas, quæ eſt Aethiopiæ pro- Naſamones.
uincia, naſcitur, indicat eos ſub ardenti feruo
re dilectionis, fama tamen obſcura quaſi ni-
granti cute ſordere. ¶Quartum Smaragdꝰ. ,,
Smaragdus nimię viriditatis eſt, adeo vt hęr Smaragdꝰ.
bas virentes, frondeſq;, & gemmas ſuperet o-
mnes, inficiẽs circa ſe viriditate repercuſſum
aerem, qui mero & viridi proficit oleo q̃uis
natura imbuatur. Cuius genera plurima, ſed
nobiliores Scythici. Secundum locum tenẽt
Bactriani. Tertium Aegyptii. Significat au-
tem animas fide ſemper virẽtes, quæ quo ma
gis aduerſitate ſeculi, quam frigora Scythiæ
deſignant, tentantur, eo amplius hæreditatẽ
immarceſſibilem & ęternam conſeruatã in cę
lis & mente concipere ſperando, & in proxi-
mos ſatagunt ſpargere prædicando. Quę eti-
am calice dominicæ paſſionis, & internæ pin-
guedine charitatis, quę per ſpiritum ſanctum
datur, ad contẽptum mundi proficiunt. His
quoq; eiuſdem lapidis patria tellus, pulcher-
rima ratione congruit. Tellus locuples, ſed in
habitabilis. Nam cum auro & gemmis afflu- Gryphes.
at, gryphes tenent vniuerſa, alites ferociſſi-
mi, vel potius feræ volantes. Sunt enim qua-
drupedes, & corpore quidem leonibus, capi- Arimaſpi.
te vero & alis aquilis ſimiles. Arimaſpi cum
his dimicant, qui vno oculo in fronte media
feruntur inſignes, vt accipiant hos lapides,
mira cupiditate & feris rapientibus, & Ari-
maſpis cuſtodientibus. Hanc enim terram,
virtutum theſauris abundãtem, adierat Pſal
miſta cum dicebat. Ecce elongaui fugiens,
& manſi in ſolitudine. ideſt a mundi illece
bris animos elongando ſubtraxi. In hac con
trarias ſibi beſtias offenderat cum imprecans
ait. Muta efficiantur labia doloſa, quæ lo-
quuntur aduerſus iuſtum inquitatem in ſu
ꝑbia, & cõtẽptu. In hac quoq; gazas deſidera
biles iuenire ſe manifeſtat, cũ admiratiõe dele
ctabili ſecutꝰ adiũgeret dicẽs. Q̃ magna mul
titudo dulcedinis tuę dñe, quã abſcondiſti ti
mentibus te, & cætera vſq; ad finem pſalmi.

Contra huiuſmodi alites ſemen diuini verbi
nobis praripere anhelantes, quiq; ſanctorum
inuigilant ſimplici per cæleſte deſiderium in
tentione,quaſi vno oculo admirandi,vt gem-
mam fidei, cæterarumq; virtutum inueſtiga
re & effodere queant. Quo enim quæq; vir-
tus celſior ē,eo pauciores habet cultores,gra-
uioremq; ab immundis ſpiritibus perſecutio
nem tolerat,qui velut gryphes horrendi,me-
ritorum deiectione terreſtres,ſed ſuperbæ mē
tis altitudine volucres,diuitias ſpiritales non
ſibi ad vſum poſſidere,ſed hoibꝰ auferre inde
feſſo labore decertant. Et q̃a tanta fidei ſubli-
mitas per euangelium mundo innotuit, apte
propter quattuor euangelii libros, quarto lo
,, co Smaragdus ponitur. ¶Quintum Sardo-
,, nyx. Hic ex Onyche candorē,ex Sardio rubo
Sardonyx. rem trahens,ab vtroq; nomē Sardonychis ac
cepit. Sunt autem genera eius plurima. Aliꝰ
eñ terræ rubrę ſimilitudinē tenet. Alius,q̃ſi
per humanum vnguem ſanguis eniteat,bico
lor apparet. Alius tribus coloribus,ſubterius
nigro,medio candido, ſuperius minio conſi-
ſtit. Cui comparantur homines,corporis paſ-
ſione rubicundi,ſpiritꝰ puritate candidi, ſed
mentis ſibimet humilitate deſpecti,cum apo-
ſtolo proteſtantes. Et ſi exterior homo noſter
corrumpitur, ſed tamen interior renouatur
de die in diem. Et iterum. Nihil mihi conſci-
us ſum,ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Item
q; Pſalmiſta. Q̃q̃ in imagine dei ambulet ho
mo,ideſt de virtute mentis,tamen vane con-
turbabitur,ideſt de infirmitate carnis. Quæ
quoniam & paſſio in corporis infirmitate ver
ſatur: Qui enim occidunt corpus,animā non
poſſunt occidere: et humilitas de eiuſdē cor-
poris fragilitate deſcendit, cum dicitur, Infe-
lix ego homo,q̃s me liberabit de corpore mor
tis huius? Recte Sardonyx quinto fundamen
to inſeritur. Nam corpus noſtrū quinq; ſenſi
,, bus ſubſiſtere certum eſt. ¶Sextum Sardius.
Sardius. Sardius, q̃ ex īregro ſanguinei coloris ē,mar-
tyrum gloriam ſignificat,de qua dicitur. Pre
cioſa in conſpectu domini mors ſanctorū eiꝰ.
Merito ſexto loco poſitus,cum dominus no-
ſter & ſexta ętate ſeculi incarnatus,& ſexta fe
,, ria ſit pro totiꝰ mundi ſalute crucifixus. ¶Se
,, ptimum Chryſolithꝰ. Chryſolithꝰ lapis qua-
Chryſolithꝰ ſi aurum fulget,ſcintillas habens ardētes. Cu
ius ſpecie figurantur hi qui intellectu ſuper-
næ veræq; ſapientiæ fulgentes, verba exhor-
tationis in proximos, vel etiam virtutum ſi-
gna,quaſi ſcintillas ignis, effundunt. Quo-
rum vt Arator ait,
Mentibꝰ inſtat amor,ſermonibꝰ ęſtuat ardor,

Qđ quia ſolo ſpiritalis gratiæ munere geri-
tur,decentiſſime ſeptimo fundamento Chry
ſolithus ineſt. Septiformi enim ſæpe numero
ſolet ſpiritus ſancti gratia figurari,de quo ſu
pra dicitur. Et a ſeptem ſpiritibus qui in con
ſpectu throni eius ſunt. Cui ſenſui conſonat
etiam hoc, q; eiuſdem lapidis genus quod
dam cęrulei viridiſq; coloris inuenitur. Vn-
de & apud Hebræos,a marini coloris ſi[~]litudi
ne Tharſis appellatur. Viror quippe ad inte-
gritatem fidei,quæ initium ſapiētiæ dicitur,
Aqua vero tropice ad ſpiritum ſanctum per
tinet,domino atteſtante,qui ait. Qui credit ī
me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre
eius fluent aquę viuę. Hoc autem dicebat de
ſpiritu, quem accepturi erant credentes in
eum. ¶Octauum Berillus. Berillus eſt qua- ,,
ſi conſideres aquam ſolis fulgore percuſſam Berillus.
rubicundum ac decorum reddere colorem.
Sed non fulget niſi in ſexangulam formam
poliendo figuretur. Repercuſſus enim angu-
lorum ſplendor illius acuitur. Significat au-
tem homines ingenio quidem ſagaces,ſed am
plius ſupernæ gratię lumine refulgentes. Nā Aqua.
q; aqua, ſenſus altitudinem deſignet. Salo-
mon teſtis eſt,qui ait. Aqua profunda verba
ex ore viri. Sed non eſt pfecti fulgoris vel hu-
mana vel etiā diuina ſapiētia, niſi operū quo
q; & cōſummatio ſubnectaẽ. Nam ſenario ſę-
pe numero perfectio deſignatur actiōis,maxi
me cū ī hoc numero mūdi huiꝰ ſit opus con
ſummatū. Q̃q; tenētis manum adurere di-
citur,proculdubio patet, quia quiſquis ſan-
cto viro coniungitur,eius nimirum bonæ cō
uerſationis igne recreatur. ¶Nonum Topa- ,,
zius. Topazius lapis quantum inuētione ra ,,
rus, tantum mercium quantitate precioſus Topazius
eſt. Qui duos habere fertur colores, vnū au
ri puriſſimi, & alterum ætherea claritate re-
lucentem. Pinguedo roſea, verecundaq; pu-
ritas, vicinus lapide Chryſopraſo magni- Chryſo-
tudine vel colore, quia maxime lampat cum praſus.
ſolis ſplendore percutitur, omnium gemma-
rum ſuperās precioſiſſimas claritates, in aſpe
ctum ſuum ſingulariter prouocans oculorū
cupidiſſimam voluptatē. Quem ſi polire ve- Topazii
lis,obſcuras,ſi naturæ propriæ relinquas,irra natura.
diat. Hic regibus ipſis fertur eſſe mirabilis,vt
inter diuitias ſuas nihil ſe ſimile poſſidere co
gnoſcant. Cuius pulcherrima naturæ quali-
tas,contemplatiuæ vitę decori digniſſime cō
paraẽ. Hāc eñ reges ſancti,quorum cor eſt ī
manu dei,cūctis bonoū operū diuitiis,vniuer
ſiſq; virtutum gemmis merito pręferunt, in
eam maxime purę ſuę mentis intuitum, aci

emq; dirigentes, tanto ardentius cęleſtis vitę
dulcedinem animo complectentes, quanto
frequentius ſupernæ gratiæ fuerint ſplendo
re repercuſſi. Habēt ergo ſancti viri aureum
colorem ex internę flamma charitatis, habent
& ęthereum ex ſupernę contemplatione dul
cedinis. Qui ſępe pręſentis ſeculi turbine ve-
lut attritu limæ vileſcit. Non enim facile po
teſt animus vno eodemq; momento terrenis
laboribus, ęrumnis, curiſq;, & doloribus angi,
& illa cęleſtis vitę gaudia, trāquillę mētis ſta
tu delectatus intueri, quin potius ingemiſcē
do ꝓclamat. Turbatus eſt, inquiēs, p̄ ira ocu
lus meus, inueterau i inter omnes inimicos
Topaziō. meos. Q; vero in inſula Thebaide, quę Topa
ziō appellat, vnde & ipſe nomē accepit, inue
niri dicitur, dupliciter intelligendum eſt, qa
& illæ præcipue, ideſt Aegyptiorū regiones,
monachorum gregibus abundent, & quicū
ꝙ ſoli iuſtitiæ vicinus habitauerit, ętherei ni
mirū luminis fulgore coloretur. Et pulchre
ſicut in octauo ordine actiuæ vitæ perfectio,
ſic in nono, ſpeculatiuæ ſuauitatis gemma
ponitur. Siue quia nouem ordines angelorū
quorum vitam imitatur, in ſcriptura ſancta
reperiantur, ſiue quia a perfectę beatitudinis
denario vno tantum, vt ita dicā, gradu mor
tis abeſt. Cui ſummo deſiderio propheta ſu
ſpirans aiebat. Ideo dilexi mandata tua ſuper
aurum & Topazion. ideſt ſuper omnem pro
batę actionis claritatem, ſuperq; omnem, quę
in hoc ſeculo fieri poteſt, contemplatiui gau
dii ſublimitatem, dulciſſimo mandatorū tuo
rum delectabar amore. Quorum primum &
maximum eſt. Diliges dominum deum tuū
ex toto corde, tota anima, tota virtute. qđ
non niſi in illo cæleſtis regni culmine, ad in
tegrum perfici poſſe certiſſimum eſt. ¶De-
cimum Chryſopraſus. Chryſopraſus eſt viri
Chryſopraſus. dis aureæq; commixturæ, quoddam etiam
purpureum iubar trahens, aureis interueniē
tibus guttis. Naſcitur autē in India. Qui ſi
gnificat eos qui viriditatem æternę patriæ,
perfectę charitatis fulgore promerentes, eam
etiam cęteris purpurea martyrii ſui luce pa
tefaciunt. Qui, quando in eo ꝙ præſentem
vitam deſpiciunt, ęternam gloriam pręferūt,
domini in carne apparentis exempla ſequun
tur, iam velut in India, ideſt ꝓpe ſolis ortum
meritorum ſuorum fulgorē oſtendunt. Et
quia velut ſol in regno patris fulgere, regiq;
ſuo cui nunc compatiuntur, tunc conregna
re deſiderantes expectāt, iure in decimo loco
ſunt poſiti. Per denarium enim quo domini
cę vineę cultores remunerantur, ęterni regis
percipienda imago figuratur, vbi qđ in nono
gradu non poterat, perfecta dilectione dei &
proximi ꝑ omnia decalogus implebitur. ¶Vn
decimum hyacinthus. Hyacinthus in ęthio-
pia reperitur, cæruleum colorem habens, o- Hyacinthꝰ.
primus qui nec rarus eſt, nec dēſitate obtu-
ſus, ſed ex vtroq; temperamento lucet, & pu
rificatum ſuauiter florem trahit. Hic autem
non rutilat æqualiter, ſed cum facie cæli mu
tatur. Sereno enim ꝑſpicuus atq; gratus eſt,
nubilo corā oculis euaneſcit atq; marceſcit.
Indicat autem animas cæleſti ſemper inten-
tioni deditas, atq; angelicæ quodāmodo, quā
tum mortalibus fas eſt, cōuerſationi propin-
quātes. Quibus omni cuſtodia diſcretionis,
cor ſeruare præcipitur, ne vel nimia ſenſus
ſubtilitate callentes altiora ſe quærere & for
tiora ſe ſcrutari audeant: Gloria enim do
mini celare verbum, ideſt caute de deo vel
homine Chriſto philoſophari: vel rurſum
deſidia torpente ad infirma fidei initia at-
q; elementa exordii ſermonum dei relaban-
tur. Quin potius via regia gradientes, a de
xteris & a ſiniſtris per arma iuſtitiæ tutati
procedant, aptaq; temporis obſeruantia cum
cęlo faciem mutantes, ſuis inſpectatoribus di
cant. Siue enim mente excedimus deo, ſiue
ſobrii ſumus vobis. Quaſi Hyacinthus nu
bilo circundatus loquitur. Non anguſtia
mini in nobis, anguſtiamini autem in viſceri
bus veſtris. Et iterum. Nihil enim iudicaui
me ſcire inter vos, niſi Chriſtū Ieſum, & hūc
crucifixum. Et quaſi in ſerena luce viſus ait.
Sapiētiam autem loquimur inter perfectos.
¶Duodecimū Amethiſtus. Amethiſtus, pur
pureus eſt permixto violaceo colore, & quaſi Amethiſtus.
roſæ nitore, quaſdamq; leniter flammu-
las fundens, ſed & quiddam in purpura illi
us non ex toto igneum ſed quaſi vinum ru-
bens apparet. Purpureus ergo decor, cęleſtis
regni habitū, roſeus vero atq; violaceus, hu-
milem ſanctorum verecundiam precioſam
ꝙ mortem deſignat. Quorum videlicet mēs
principaliter in ſummis erigitur, etiam cum
exterius perpeti abiecta cernuntur, dominicī
ſemꝑ inter aduerſa memores ꝓmiſſi. Nolite
timere puſillus grex, quia cōplacuit patri ve
ſtro dare vobis regnum. Quiq; flammā cha-
ritatis non ad ſe tātum inuicem, ſed ad ipſos
etiam perſecutores ſpargentes, poſitis geni-
bus implorant. Domine ne ſtatuas illis hoc
peccatum. Atq; inter calicem paſſionis biben
dum, illius potius vini qđ lętificat cor homi
nis iugi recordatione debriantur, qđ domi-
nus ſe nouum cum diſcipulis ſuis in regno

E iiii

Epilogus.

patris bibiturum eſſe pmiſit. In Iaſpide ergo fidei viriditas. In Sapphiro, ſpei cęleſtis altitudo. In Calcedonio flāma charitatis internę figuratur. In Smaragdo autem eiuſdem fidei fortis inter aduerſa confeſſio. In Sardonyche, ſanctorū inter virtutes humilitas. In Sardio reuerēdus martyrum cruor exprimitur. In chryſolitho vero ſpiritalis iter miracula pdicatio. In Berillo, prędicātium perfecta operatio. In Topazio, eorūdē ardēs cōtēplatio mōſtratur. Porro in chryſopraſo, beatorum martyrum opus pariter & pręmium. In Hyacintho doctorum cęleſtis ad alta ſubleuatio, & propter infirmos, humilis ad humana deſcenſio. In Amethiſto, cęleſtis ſemp regni in humilium animo memoria deſignatur. Singuliq; lapides precioſi, ſingulis ſunt fundamentis deputati. Quia licet omnes perfecti, quibus ciuitas dei noſtri in monte ſancto eius ornatur atq; fundatur, ſpiritalis gratiæ ſint luce fulgentes: alii tamen per ſpiritum datur ſermo ſapientię, alii ſermo ſcientię, alii gratia ſanitatum, alii genera linguarum, alteri fides in eodem ſpiritu, & cætera. Cuius artifex & conditor deus, qui eſt fundamentum fundamentorum, & pro nobis etiam pontifex fieri dignatus eſt, vt proprii ſanguinis hoſtia eiuſdē moenia ciuitatis ablueret pariter atq; dedicaret, omnia quæcunq; habet pater, propria poſſidet. Vnde in pectore ſummi pontificis iidem lapides & ipſi patriarcharum nominibus inſcripti iubebātur imponi, vt pulcherrimo myſterio panderetur, omnia ſpiritalia chariſmata quæ ſinguli quiq; ſanctorum viritim & ex parte percipiebāt, in mediatore dei & hominū hoīe Ieſu Chriſto pariter & pfecte fuiſſe cōpleta. Hęc de lapidibus pcioſis copioſius fortaſſis q̄ Cōmaticū interpretādi genus decebat, videor expoſuiſſe. Neceſſe eñ erat eorum naturas patriamq; diligenter exponere, deinde ſacramentum inueſtigare ſollertius, ſed & ordinem, numeroſq; proſequi. Quantum vero ad ipſam rei profunditatem pertinet, videor mihi perpauca, & hęc breuiter, ſtrictimq; dixiſſe. Lectoremq; ſupplex obſecro, vt ſi recto me tramite viderit inceſſiſſe agat deo gratias. Sin vero ſecus q̄ volebam, euenīſſe deprehenderit, errori meo veniā me cū a domino deprecetur. Sed hæc hactenus, videamus & reliqua. ¶ Et duodecim portæ, duodecim margaritę ſunt per ſingulas. Ois gloria capitis refertur ad corpus. Et ſicut lux vera, quę illuminat omnem hominem, ſanctis donauit lumen eſſe mundi, ſic & ipſe, cū ſit margarita ſingularis, quā negociator ſapiens venditis omnib⁹ emat, ſuos nihilominus margaritatum fulgori comparat. ¶ Et platea ciuitatis aurum mundum, tanq̄ vitrum pellucidum. Iiſdem metallis plateas compoſnit, quibus ciuitatem iam dixerat adornatā. Multi eñ ſunt etiā vitę latioris & inferioris, ſummis in eccleſia cincti virtutib⁹, & puritate mētis & radio fulgēt operis. ¶ Et tēplū nō vidi in ea. Dominus enim deus omnipotens, templum illius eſt & agnus. Quis, inquit, lapidibus ciuitatem dixerim extructam, nō in ędificio tamen materiali ſignificaui requiem eſſe ſanctorum, quorum ipſe deus vnica domus & lux & requies eſt. ¶ Et ciuitas non eget ſole neq; luna vt luceant in ea. Quia non lumine aut elementis mundi regitur eccleſia, ſed Chriſto æterno ſole deducitur per mundi tenebras. ¶ Nam claritas dei illuminabit eam. Ipſo enim lumine fruemur in patria, quo nunc regimur gradientes in via. Eodem informari inter bona malaq; diſcernimus, quo tunc beatificati, ſola quę bona ſunt cernemus. ¶ Et ambulabunt gentes per lumē ei⁹. Significat q̄ idem ipſe agnus nūc ſit peregrinantibus via, qui tunc ciuibus vita. ¶ Et reges terrę afferent gloriam ſuam & honorē in illam. Reges hic ſpiritales dicit, qui cūctas virtutum ſuarum diuitias, eccleſiæ conferāt laudibus. ¶ Et portæ eius non claudentur p diem, nox enim non erit illic. Lumen agni perpetuum, immo ipſum pro lumine ſempiterno in illa ciuitate ſublato noctis tempore memorat futurum. Q; autē portæ non claudētur, pleniſſimæ ſecuritatis indicium eſt. Non eñ ibi iā dicit, Vigilate & orate ne intretis in tētationē, ſed poti⁹, Vacate & videte quoniam ego ſum deus. ¶ Et afferent gloriam & honorem gentium in eam. Eo q̄ ex omnibus gentibus ſit congreganda. ¶ Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem & mendacium. Illius temporis deſcribit eccleſiam, quando iam malis de medio ſegregatis, ſoli cum Chriſto boni regnabunt. Sed & nunc omnis immundus & mendax non eſt in eccleſia, nec videt lumen ciuitatis dei qui eam odit, quia tenebræ excęcauerunt oculos eius.

Margaritæ portę.xii.

Platea.

Via & vita.

Reges.

Securitas in cęlo.

CAP. XXII.

ET oſtendit mihi fluuium aquę vitę ſplendidum tanq̄ cryſtallum procedentem de ſede dei & agni. In fluuio vitæ ciuitatis medio meante, non adhuc celebratio indicitur baptiſmi,

ſed fructus iam illius reuelatur ſacramenti.
Modo enim eccleſia ſeminat in ſpiritu, vt
,, tunc de ſpiritu metat vitam ęternam.¶Et ex
,, vtraq; parte fluminis lignum vitæ. Lignum
Lignũ vitę. vitæ circa fontem vitæ cernitur. Quod ſiue
gloriam ſanctę crucis,ſiue dominum Chri-
ſtum interpretaris, iam & ante baptiſma re-
uelatum in veteri teſtamento,& nunc bapti
ſmatis clareſcente myſterio,cęleſti fructu ſan
ctos imbuit.Nec enim aliud nomen eſt ſub
cęlo datum hominibus,in quo oporteat nos
ſaluos fieri.Idem quippe lignum,qđ Ioannes
in aurea Hieruſalem,Moyſes in paradiſo flo
rere deſcripſerunt,Salomon dixit lignum vi
tę eſſe amplectentibus eam. Hunc fluuium
Iordanis. puto Iordanem figuraſſe,vltra quem Moy-
ſes populis monita ſalutis,& intra quem ter
,, ram repromiſſionis Ieſus aperuit.¶Afferens
,, fructus duodecim,per menſes ſingulos red-
,, dens fructum ſuum.In duodecim menſibus
Mẽſes.xii. omne tempus inſinuat vitę, ſcilicet illius vbi
dicitur.Et anni tui non deficient.Et iterum,
Erit menſis ex menſe,& ſabbatum ex ſabba-
to. Vbi præſens domini vultus,ęterna ſani-
tas,ęternus vitæ cibus eſt.Poteſt & ſimplici-
ter intelligi,ꝙ per doctrinam duodecim apo
,, ſtolorum,crux Chriſti fructificet. ¶Et folia
,, ligni ad ſanitatem gentium.Si fructus mer-
ces beatę immortalitatis accipitur, recte fo-
lia perpetuus intelligitur cantus,ꝙ in ſanita
tem cadat felici iam ſorte canentibus.Ibi eñ
gentium curatio vera,redemptio plena, feli
,, citas ſempiterna. ¶Et videbunt faciem eius.
Pręmium fidei nobis viſio dei ſeruatur,quod
ſummum eſſe bonum Philippus intelligens,
ait.Domine oſtende nobis patrem,& ſufficit
nobis.Sollicite enim fuerat commendandum
hoc ſanctos viſuros & habituros ſpecie, qđ
,, credunt viuentes ex fide.¶Et nomen eius in
,, frontibus eorum. Confeſſio nominis ſancti
nunc inter hoſtes ſeruata,tunc victores in pa
,, tria glorificat.¶Et nox vltra non erit,& non
,, egebunt lumine lucernæ,neq; lumine ſolis,
,, quoniam dñs deus illuminabit illos. Non ibi
Lumen cæleſte. fragilitas corporũ,vel quiete noctis, vel ignis
eget lumine,qñ erit deus oĩa in oĩbus, q
eſt lux vera,& requies ęterna ſanctorũ. Quę
ſi ad allegoriã verba referas,nõ ibi ꝓphetarũ
exhortatio,nõ legis eſt p̄dicatio neceſſaria,q̃
nũc lucerna dicitur eſſe in obſcuro loco,quo
niam in dei contemplatione rebus expletis te
,, netur perfecta promiſſio.¶Et dixit mihi.Hęc
,, verba fideliſſima & vera ſunt.Nõ de Ioannis
diffidentia dubitabat,ſed veram viſionẽ oĩ
eccleſię,in qua & paruulos futuros nouerat,

commendabat.¶Et dominus deus ſpirituũ ,,
prophetarum miſit angelum ſuum. Ne du- ,,
bites, inquit, de perſona monentis. Deus
enim ipſe qui ſpiritus prophetarum cæle-
ſti ſolet imbuere viſione, hæc me tibi miſit p̄
monſtrare futura.¶Oſtẽdere ſeruis ſuis quę ,,
oportet fieri cito.Docuit ſe,vt dixi, omnium ,,
generaliter vtilia proſpexiſſe.¶Beat⁹ qui ſer ,,
uat verba prophetię libri huius, & ego Ioan ,,
nes qui audiui & vidi hęc. Subauditur bea- ,,
tus ſum.Sic eñ beatus Dionyſius Alexandri Dionyſius
nus antiſtes hos verſiculos connectit, dum q Alexandri
buſdam hæreſibus ex huius libelli occaſione nus.
ſurgentibus & errorem redargueret, & eiuſ
dem prophetiæ ſenſum ab omni nubilo car-
nalis intelligentiæ purgatum,ad ęterna & cę
leſtia promiſſa transferret.¶Cecidi vt adora- ,,
rem ante pedes angeli qui mihi hæc oſtende ,,
bat.Aut ſemel factum iterauit,qđ cohibitus ,,
non eſt auſus repetere,aut magno viſionum
ſtupore perculſus adorare ſe voluiſſe iterum
confitetur.¶Conſeruus tuus ſum, & fratrũ ,,
tuorum prophetarum.Nota quotiens & Io- ,,
annem prophetam,& hunc librum prophe- Propheta
tiam nominet.nam multa huic cum prophe Ioannes.
tis concordia,nec in ſenſibus tantum, ſed &
in verbis.Quot enim hic Eſaiæ,quot Zacha
rię,aliorumq; prophetarum verſus inuenies!
¶Ne ſignaueris verba ꝓphetię libri hui⁹, tẽ ,,
pus enim prope eſt.Futuro propinquante iu ,,
dicio manifeſtari oportuit diuina præcepta,
iudicia, atq; promiſſa,quorum obſeruatione
pręmium mites adquirant,neglectis poenam
contumaces incurrant.¶Qui nocet noceat ,,
adhuc,& qui in ſordib⁹ eſt, ſordeſcat adhuc. ,,
Occulta hic dei iudicia ſed iuſta demõſtrat,
quibus mali hoĩes in peius proficere p̄mittũ
tur,ideſt peruenire ad ſummam nequitiam,
vt poſſit iuſtum inuenire iudicium. Huic
illud ſimile eſt.Aut facite arborem bonam &
fructum eius bonum,aut facite arborem ma
lam & fructum eius malum.¶Ego ſum Al- ,,
pha & Ω, primus & nouiſſimus. In A ver- ,,
bi diuinitatem,& in Ω ſuſceptam humanita Alpha & Ω.
tem deſignat.Principium ſine termino.quod
crebra in hoc libro repetitione firmatur,ſi-
ue propter vnius Chriſti diuinitatem, &
humanitatem ſępe inſinuandam,ſiue vt vni
us naturæ tota trinitas intimetur, quæ per
prophetam dicit.Ante me non eſt formatus
deus, & poſt me non erit. ¶Vt ſit poteſtas ,,
eorum in ligno vitę.Dignum præmium ſto- ,,
lis candidis,ideſt vitæ immaculatæ promit-
tit,videlicet vt domini aſpectu, qui eſt vita
æterna,potiatur.Beati enim mundo corde,

quoniam ipſi deum videbunt. ¶Et per por-
tas intrent in ciuitatem. Qui domini ſeruāt
mandata dicentis, Ego ſum oſtium, per me ſi
qs introierit, ſaluabiṫ, & ingrediēṫ, & egredie
tur, & paſcua inueniet, illa vtiqꝫ paſcua q̄ &
hic promittuntur, ideſt ligni vitæ, hi pro-
culdubio per portas intrāt in eccleſiam. Por
tas ſcilicet iuſtitiæ, quas ſibi Pſalmiſta poſtu-
lat aperiri. Qui autem aliunde tentat aſcen-
dere, ille fur eſt & latro. de qb⁹ & hic ſubdiṫ.
¶Foris aſit canes & venefici & impudici, &c.
Foris canes Cuncta enim rabies improborum & nunc
intrinſecus eccleſiam rētat, ſed cū intrauerit
paterfamilias, & ſanctis ſecū ad nuptias in-
trantibus, clauſerit oſtium, tūc incipiēt foris
ſtare & pulſare oſtium. ¶Ego ſum radix, &
genus Dauid. Geminam hic perſonę ſuę na-
turam expreſſit, ꝙ idem factor ſit Dauid ſe-
cundum diuinitatem, qui factus eſt ex ſemi-
ne Dauid ſecundum carnem. Quā dominus
quæſtionem Iudęis in euangelio proponit,
quomodo videlicet Chriſt⁹ filius ſit Dauid,
cum eum Dauid in ſpiritu ſuum dominū
vocet. ¶Stella ſplendida & matutina. Qui
poſt noctem paſſionis viuus apparendo lu-
men reſurrectionis & vitæ verbis & exem-
plo ſeculis oſtēdit. De quo ad beatum Iob di
ciṫ. Nunquid producis luciferum in tempo
re ſuo? ¶Et ſponſus & ſponſa dicunt veni.
Caput & corpus eccleſię ſingula membra co
hortantur ad fidem. ¶Et qui audit, dicat ve
ni. Quiſquis internum in mente fidei vel cha
ritatis lumen percepit, ad hoc & alios conuo
cet. ¶Qui vult accipiat aquam vitæ gratis.
Sic liberum conuenitur arbitrium dicendo
Qui vult accipiat, vt cōfeſtim gratia prędice
tur in eo quod ſequitur, Aquam vitę gratis.
Nullis vtiqꝫ meritis præcedentibus. Et ipſm
enim velle, dei donum eſt. ¶Siquis appoſue
rit ad hæc, apponet deus ſuper illum plagas
ſcriptas in libro iſto. Hæc propter infalſato-
res dixit, non propter eos qui ſimpliciter qđ
ſentiunt dicunt, in nullo prophetia mutila-
ta. ¶Dicit qui teſtimonium perhibet iſtorū.
Etiā, venio cito. Idem Chriſtus teſtimoniū
perhibet, qui ſe eccleſiæ venturum annunci-
at. Cui more cantici canticorum eccleſia de-
uote reſpondet. ¶Amen, veni domine Ieſu
Chriſte. Quæ cotidie clamat orans. Adue-
niat regnum tuum. Et in Pſalmo. Pſallam
& intelligam in via immaculata quando ve-
nies ad me. ¶Gratia domini noſtri Ieſu Chri
ſti cum omnibus vobis. Amē. Eant Pelagi
Pelagiani. ani, & ſua virtute fidentes, domini ſe gratia
priuent. Apoſtolo autem Paulo præſidium
ꝗrente ac dicēte, Quis me liberabit de corpo
re mortis huius? reſpondeat Ioannes nomi-
nis ſui memor, & dicat. Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Et ne ſibi Do Donatiſtę
natiſtę de ſingulari dei munere blandiantur,
audiāt ꝙ cū gratiā dei quaſi vale vltimū cō
mēdaret, adiecit, Cū omnibus vobis. Amen.
¶EXPLICATO tādem tāto tāqꝫ periculo- Peroratio
ſo labore, ſuppliciter obnixeqꝫ deprecor, vt ſi
qui noſtrum hoc opuſculum lectione vel trā
ſcriptione dignum duxerint, auctorem quo
qꝫ operis domino commendare meminerint,
vt qui nō ſolū mihi ſed & illis laborauerim,
illorum viciſſim, qui meo ſudore fruuntur,
votis ꝓcibuſqꝫ remunerer, ligniqꝫ vitæ, cuius
eos aliquaten⁹ odore, famaqꝫ aſperſi, ſuis me
meritis faciant viſu, fructuqꝫ potiri. Amen.

¶Explicita eſt Explanatio Venerabi
lis Bedæ Preſbyteri ſuper Apoca
lypſin Ioannis Apoſtoli, atqꝫ
ita in nouum quæcunqꝫ
ab ipſo ſcripta inueni
mus inſtrumen-
tum.

¶Cum Gratia & Priuilegio a tergo
primæ chartę expreſſis. In of-
ficina Iodoci Badii Aſcē
ſii. Ad Kalendas Iu
nias. MDXXI.

1009 107